Bucureştiul Cultural

Numărul 1+2
2005
Anul I
Redactor-şef
GABRIELA ADAMEŞTEANU

Mogoşoaia

pag. 8 — 10

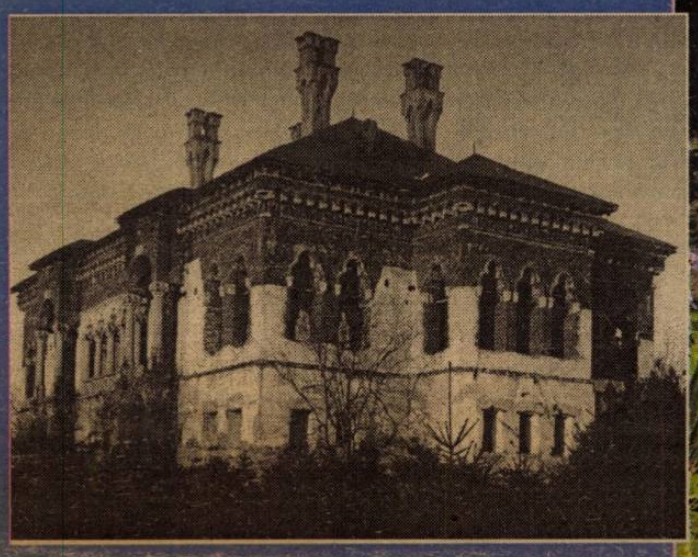

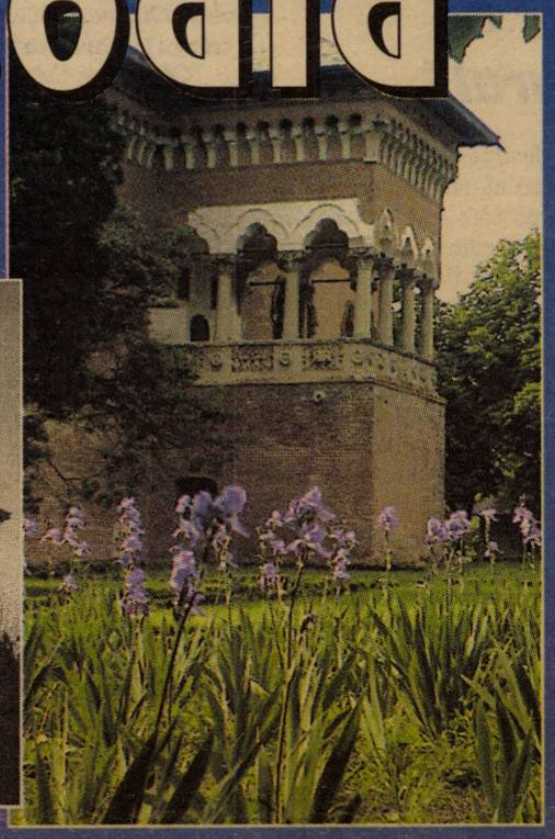

La ce servesc premiile literare?

AL. CĂLINESCU • GABRIEL DIMISIANU •
DAN C. MIHĂILESCU • CORNEL UNGUREANU •
AL. CISTELECAN • CARMEN MUŞAT •
DANIEL CRISTEA-ENACHE • PAUL CERNAT •
MARIUS CHIVU

pag. 11 — 14

ERWIN KESSLER pag. 4 — 5

despre

Muzeul Naţional de Artă Contemporană

Criza de la OBSERVATOR CULTURAL pag. 2

Săptămînal de informaţie şi analiză culturală

Bucureştiul merită mai mult!

Seamănă cu un anunţ publicitar din campania electorală care tocmai bate la uşă? Dar sloganurile publicitare tocmai de aceea au impact (când au): pentru că reuşesc să prindă în câteva cuvinte ceva adevărat. E drept că cele reuşite recurg şi la umor.

Dar aceste pagini nu au intenţia să privească Bucureştiul cu acel gen de umor care te consolează pentru lucrurile rele pe care trebuie să ai înţelepciunea să le accepţi, pentru că nu poţi să le schimbi. Dimpotrivă: ele încearcă să oprească asupra Bucureştiului privirile grăbite sau sătule, să le insufle mai multă atenţie şi chiar un pic de tandreţe.

Este ceva neobişnuit să ceri afecţiune, tandreţe pentru acest oraş, detestat sau disprețuit aproape la fel de mult şi de cei care îl locuiesc, şi de cei care îl traversează în grabă? Aşa cum apare la prima vedere – sufocat şi sufocant ca circulaţie, eteroclit în arhitectură până la a fi discordant, pătat de blocurile noastre cenuşii şi de clădirile vechi nerenovate, isteric şi enervant prin zgomot, urât de-a dreptul pe multe porţiuni ale lui şi aflat continuu sub sabia lui Damocles a unui cutremur devastator – Bucureştiul, cu spaţiul său metropolitan, merită privit şi înţeles altfel: în primul rând, datorită aurei sale culturale. În al doilea rând, pentru farmecul său, pe care, surprinzător, îl simt mai bine străinii decât autohtonii.

Din păcate, locuitorii săi, agasaţi de decenii de transport chinuitor, de câini vagabonzi, de murdăria la care contribuie propria lor nepăsare, au pierdut orgoliul bucureştenilor de altădată. Unii dintre ei nici nu au apucat să îl aibă. Iar cei care vin la Bucureşti din ţară, pentru o zi sau două, detestă şi din motive de tradiţie culturală „Capitala sudiştilor", din care se declară fericiţi să scape cât mai repede.

Dar acesta este un sentiment pe care deseori îl încearcă provincialii lumii când se confruntă cu capitalele ţărilor lor. Dincolo de disconfortul cotidian se aprind însă, pentru cei ce vor să vadă, luminile „Oraşului".

Este ceea ce va încerca să facă *Bucureştiul Cultural*, care nu se va închide între graniţele oraşului, ca o cetăţuie medievală, strânsă între metereze, nici între graniţele unor grupări sau generaţii. Publicaţia va semnala Bucureştiul ca punct luminos pe o hartă culturală, ca reprezentant al unei identităţi culturale deschise, flexibile, eteroclite.

Gabriela Adameşteanu

Criza de la OBSERVATOR CULTURAL

Luni, 14 februarie, am primit la redacţie o replică a lui Ion Bogdan Lefter la grupajul legat de situaţia de la ***Observator Cultural***, publicat în ***22***, nr. 778/1–7 februarie, pag. 7. Întrucât la momentul primirii textului sumarul revistei era complet, am găzduit în suplimentul ***Bucureştiul Cultural*** textul lui Ion Bogdan Lefter şi am pus câteva întrebări pe această temă şi lui George Muşat.

ION BOGDAN LEFTER

N-am „plecat" de la *Observatorul Cultural* !

La sfârşitul lunii ianuarie 2005, între mine şi partenerii cu care pornisem la editarea ***Observatorului Cultural***, cu aproape cinci ani în urmă, s-a declanşat o „criză". Am fost pus în situaţia de a nu mai putea continua. Redactorii şi-au dat demisia. Revista şi-a întrerupt apariţia.

A urmat o perioadă de confuzie: multă lume se întreba ce s-a întâmplat de fapt. Convenisem să păstram discreţia, să nu facem publice detaliile neînţelegerii. Au început – însă – să sune ziariştii. La început, le-am spus că *„nu vreau să comentez"*. Ei mi-au citat ce le-a declarat *„partea cealaltă"* (şi ce-a apărut apoi în presă): explicaţii distorsionate, acuzaţii nefondate la adresa mea, neadevăruri. Două categorii: unele care mă priveau direct, ca persoană, şi celelalte legate de starea revistei. Pe de o parte, m-aş fi arătat *„inflexibil"*, aş fi avut *„idiosincrazii"* şi dorinţa *„de a controla totul"*, drept care ***Observatorul Cultural*** ar fi devenit în timp, dintr-un *„proiect de echipă"*, o *„operă de autor"*. Pe de alta, aş fi *„renunţat"* din cauza problemelor financiare ale revistei, care s-ar fi agravat în ultima vreme. Obligat să reacţionez, am făcut doar minimele corecţii necesare: nu!, ***Observatorul Cultural*** nu s-a schimbat, mizând – dimpotrivă – pe coerenţa proiectului său, de la care nu s-a abătut, astfel încât, de la început şi până la sfârşit, a rămas la fel de mult *„proiect de echipă"* sau *„operă de autor"* cât a fost şi la început, nederanjând atunci pe nimeni (mă şi întreb: oare directorul unei gazete cam cât ar trebui să *„controleze"* din operaţiunea respectivă?!); şi nu!, revista nu se afla într-o situaţie financiară agravată, de vreme ce reuşea de trei ani să reziste – greu, dar rezista! – pe cont propriu. Partenerii mei contribuiseră substanţial în primii doi ani, apoi foarte puţin, menţinându-şi constant doar sprijinul „logistic" (spaţiu pentru redacţie şi contabilitate gratuite). Din 2002 încoace, revista s-a menţinut din vânzări, din publicitate şi din fondurile atrase prin eforturile mele (sponsorizări şi finanţări pentru pagini, grupaje şi suplimente speciale). Aveam o datorie veche la tipografie, datând din cel de-al doilea an de apariţie. Pentru acoperirea altor restanţe recente erau suficiente sumele pe care le mai aveam de încasat în contul anului 2004.

Asupra adevăratelor cauze ale „crizei" am păstrat în continuare – conform înţelegerii – discreţia.

Apoi, tonul s-a schimbat, acuzaţiile s-au estompat. În schimb, am început să aflu altceva: că eu aş fi *„plecat"* şi că n-aş mai fi vrut ca ***Observatorul Cultural*** să continue, pe când *„de partea cealaltă"* dispariţia revistei ar fi considerată o mare pierdere şi că proiectul nu trebuie abandonat.

Vasăzică, nu mai sunt atacat direct, dar neadevărul, formulat mai blajin, e pentru mine şi mai dureros: pentru numele lui Dumnezeu, cum să nu-mi fi dorit continuarea unui proiect pe care eu l-am iniţiat, în care am crezut şi în care m-am investit cu totul, sacrificându-i mult şi multe?! Cum să *„plec"* dintr-o idee şi dintr-o orientare literară, culturală, intelectuală?!

Altceva am susţinut, dar nu că *„revista trebuie să dispară odată cu plecarea lui"* (despre mine fiind vorba!), de vreme ce – cum am arătat deja – eu n-am *„plecat"*, nu m-am hotărât aşa, dintr-o dată, să *„plec"*. Lucrurile au stat altfel: pur şi simplu, mi s-a transmis că ne vom despărţi şi că revista va continua fără mine. Abia atunci am explicat că, în cazul unui proiect cultural pornit printr-o înţelegere amicală, nu e corect ca dispariţia solidarităţii dintre parteneri să ducă la preluarea unilaterală a proiectului, fără acordul meu. Am – nu-i aşa?! – toată îndreptăţirea să cred că, înaintea oricui, întreruperea ***Observatorului...*** m-a îndurerat în primul rând pe mine, care l-am „moşit" şi i-am vegheat, timp de cinci ani, creşterea. Dacă aş putea, fireşte că l-aş continua!

N-a mai fost – însă – loc pentru discuţie. După care aveam să descopăr şi alte lucruri uimitoare: persoane care până atunci se jenaseră să-mi spună mi-au mărturisit că ştiau de luni de zile de planul de înlăturare a mea şi de *„reorganizare"* a revistei. Cum se-ntâmplă în asemenea situaţii, cel vizat află ultimul!

Prin urmare, ce voi face de-aici încolo nu se va mai putea numi ***Observator Cultural***. Fără acordul meu, titlul va fi folosit de *„partea cealaltă"*. Care susţine cu candoare că revista nu se va schimba. Ar fi o involuntară confirmare a ceea ce am făcut în cei cinci ani de apariţie. Iar dacă va fi altfel... vom mai avea subiecte pentru alte vorbe...

P.S. Am fost foarte mişcat citind în revista ***22***, apoi în ***Suplimentul de cultură***, mesajul prin care un grup de intelectuali pe care-i apreciez şi-i respect foarte mult şi-au exprimat aprecierea şi solidaritatea cu ***Observatorul Cultural*** *„în formula consacrată în cei cinci ani de existenţă"*, cu *„vocea specială a* ***Observatorului*** *(****Cultural****) aşa cum s-a făcut ea auzită sub direcţia lui..."*. Aceeaşi reacţie mi-au provocat-o şi valurile de mesaje private, telefonice şi electronice, pe care le-am primit după apariţia ultimului număr al ***Observatorului...*** realizat de echipa editorială pe care am condus-o şi din care au făcut parte Paul Cernat, Olga Machin, Mihaela Michailov, Ana Maria Sandu, precum şi, în anii trecuţi, Gheorghe Crăciun, Raluca Alexandrescu, Cristina Ionică, Victoria Luţă şi Cristian Munteanu. Multor altor apropiaţi le datorez recunoştinţă. Ca şi numeroşilor colaboratori care au susţinut ideea revistei, „vocile" lor împletindu-se în aceşti ani în amintita *„voce specială"*...

GEORGE MUŞAT

Ca sponsor în cultură, nu am cerut nici măcar recunoştinţă

D-le George Muşat, în ultimele 2 săptămâni au apărut în presă informaţii contradictorii în legătură cu statutul juridic al revistei *Observator Cultural*. **Cred că sunteţi cel mai în măsură să lămuriţi acest lucru.**

Observator Cultural este o revistă exclusiv privată, iar eu şi un asociat al meu suntem acţionarii majoritari. Alţi acţionari sunt Ion Bogdan Lefter şi soţia sa, Simona Cristina Lefter, care împreună au 2,51% din acţiuni, pe care le-au primit cu titlu gratuit. Nimeni altcineva nu a avut vreo contribuţie financiară personală la lansarea revistei sau pe parcursul celor aproape 5 ani de apariţie.

Totuşi, în mai multe publicaţii (*Jurnalul Naţional***, *România liberă*, *Gardianul*, *Suplimentul de cultură*) s-au reprodus anumite afirmaţii ale lui I.B. Lefter potrivit cărora aţi fi fost *„parteneri de afacere"*, că aveaţi *„drepturi egale"* şi că el uneori *„a adus bani de acasă"* pentru susţinerea revistei.**

Regret că mă văd obligat să declar că aceaste afirmaţii ale lui Bogdan Lefter sunt false. Povestea cu *„banii aduşi de acasă"* sau cea potrivit căreia de trei ani de zile revista este susţinută financiar de el frizează deja ridicolul. Bogdan Lefter nu a suportat nici un leu *„de acasă"* pentru finanţarea revistei. Iar dacă vreodată a fost nevoie de o plată urgentă în cash şi s-a întâmplat ca fostul director să fie la revistă şi să facă o astfel de plată, ei bine, a doua zi şi-a luat banii înapoi. El ştie acest lucru şi, de altfel, l-a confirmat cu ocazia încetării colaborării la revista. Cât priveşte *„parteneriatul cu drepturi egale"*, aş preciza doar că ***Observator Cultural*** este o investiţie privată – lucru de altfel cunoscut –, că, în cei cinci ani de la apariţia revistei, finanţarea acţionarului majoritar se ridică la peste 10 miliarde de lei şi că relaţia dintre ***Observator*** şi Bogdan Lefter – ca director – a fost o relaţie exclusiv privată. Faptul că fostul director aduce această relaţie în plan public este un procedeu lipsit de eleganţă.

Cum comentaţi faptul că, în opinia lui Ion Bogdan Lefter, marca (titlul) *„Observator Cultural"* nu poate fi folosit fără acordul lui?

În loc de comentariu, am să citez o prevedere statutară pe care Lefter o cunoaşte bine pentru că poartă şi semnătura lui: *„Revista «Observator Cultural» şi drepturile de proprietate intelectuală aferente fac parte din patrimoniul Societăţii şi ele nu pot fi cesionate / transferate sau în alt mod înstrăinate către terţi decât cu aprobarea Adunării Generale a Acţionarilor"*.

Aş mai adăuga că marca *„Observator Cultural"* a fost înregistrată la *OSIM* încă de la apariţie, iar fostul director a ştiut acest lucru de la bun început. Faptul că acum el emite astfel de pretenţii nu poate fi explicat decât prin aceea că încearcă cu orice chip să împiedice continuarea revistei.

Când şi cum a apărut criza *Observatorului***? Se afla sau nu revista într-o situaţie financiară grea?**

Criza este mai veche şi ea este cunoscută de mulţi dintre prietenii şi colaboratorii revistei. Pe scurt, după primii doi ani de la apariţie, revista a început să stagneze, iar în ultimul an regresul a devenit evident: tirajul a scăzut dramatic (sub 40% din tirajul de pornire), numărul colaboratorilor s-a redus îngrijorător, încasările din vânzarea revistei ajunseseră la un nivel neglijabil, colaboratorii nu mai erau plătiţi de peste 30 de luni, iar datoriile revistei faţă de tipografie şi terţi ajunseseră la peste 500 de milioane de lei. Într-un cuvânt, revista era în stare de faliment, fără nici o perspectivă de redresare. În plus – iar acesta este lucrul cel mai grav –, orice demersuri din partea acţionarilor de a avea o discuţie cu fostul director în scopul salvării revistei au fost mereu întâmpinate cu ostilitate. Practic, în ultimii 3 ani de zile nu a fost posibilă nici o întâlnire între acţionari şi directorul Bogdan Lefter pe tema revistei. În optica lui, proprietarii revistei trebuiau să stea în poziţie de drepţi, să se arate fericiţi că Bogdan Lefter există şi, la semnalul lui, să semneze ordine de plată în contul revistei. Repet, această stare de lucruri este cunoscută de mulţi prieteni ai revistei. De altfel, acel *„apel de solidaritate"* publicat în revista ***22*** a fost circulat la zeci de colaboratori ai revistei şi alţi scriitori cunoscuţi, însă în final el nu a fost semnat decât de câţiva, care – cu tot respectul cuvenit – au fost induşi în eroare asupra motivelor plecării lui Lefter de la revistă. Aş dori să menţionez că, pe lângă cele evocate mai sus, sunt şi alte motive care au dus la această criză, dar care ţin de strategia editorială şi de conţinutul revistei. Numai că acestea nu mă privesc pe mine, ca proprietar al ***Observatorului Cultural***.

Cum comentaţi ultimele afirmaţii ale lui I.B. Lefter, că s-a dorit *„îndepărtatea"* lui din motive politice?

Poate că este timpul să arăt că încetarea colaborării cu fostul director s-a făcut de comun acord. Subliniez: *de comun acord*. De altfel, în primele lui declaraţii de presă (28–29 ian. a.c.), Bogdan Lefter confirmă acest lucru. În ultimul număr al ***Observatorului Cultural*** este inserată o notă redactată chiar de el, în care se spune: *„...directorul Ion Bogdan Lefter a decis să se retragă odată cu încheierea acestui număr. Revista îşi suspendă apariţia urmând să revină în luna martie într-o nouă formulă"*.

Mai apoi, fostul director îşi schimbă poziţia cu 180° şi declară – în contrast cu afirmaţiile anterioare – că a fost alungat de la revistă, că *„proiectul ar trebui stopat"* şi că *„revista ar trebui să se oprească"*, că *„titlul"* ***Observator Cultural*** îi aparţine şi că revista nu poate continua fără acordul lui, că *„schimbările"* de la ***Observator*** ar fi de influenţă pălţinişeană sau că *„înlăturarea"* lui s-ar fi produs din motive politice etc.

Regret – din nou – că o spun, dar acest tip de comportament este vanitos. Este vanitos pentru că scopul acestor declaraţii este de a opri cu orice chip reapariţia revistei, recurgând în acest scop la o construcţie mincinoasă în care el apare în chip de victimă. Victimă a patronului, victimă a pălţinişenilor, victimă a unor maşinaţiuni politice.

Ca sponsor în cultură nu am cerut nimic, nici măcar recunoştinţă. Îmi permit acum să-i adresez o rugăminte fostului meu prieten Bogdan Lefter: să nu ajungă – orbit de vanitate – să comită gesturi de care mai târziu să-i fie ruşine.

Interviu realizat de
Gabriela Adameşteanu

Acest număr a apărut cu sprijinul *ArCub* şi *Ministerului Culturii şi Cultelor*.
Responsabil de număr: Ioana Anghelescu. Au colaborat: Ioana Ieronim, Erwin Kessler, Laurenţiu Brătan, Iulia Popovici; Nicolae Rusu, Răzvan Brăileanu, Gabriela Zafiu, Constantin Macovei, Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu

Solothurner Filmtage — 40

Se-mplinesc 40 de ani de când revoltaţii cinematografului elveţian au iniţiat *Zilele* (filmului) *de la Solothurn* (*Soleure* în franceză, *Soletta* în italiană), cu scopul de a prezenta, anual, creaţiile cinematografice şi de a dezbate starea provincială a filmului elveţian. Din 1965 s-a ţinut în fiecare an festivalul, iar la sfârşitul lui ianuarie 2005 s-a aniversat cifra 40.

Pe lângă festivităţi, s-au proiectat, evident, filme – noi, căci acesta e specificul manifestării, de a trece în revistă producţia cinematografică elveţiană din anul recent încheiat; dar şi mai vechi, într-o secţiune retrospectivă dedicată anul acesta lui Bruno Ganz. Printre ele (filme vechi) – un superb ***Dans la ville blanche***, din 1983, la graniţa oniricului, jurnalul evadării unui marinar elveţian (Bruno Ganz) într-o Portugalie toridă; sau ***Der Amerikanische Freund***, al lui Wenders; ori ***L'Eternité et un jour***, al lui Angelopoulos.

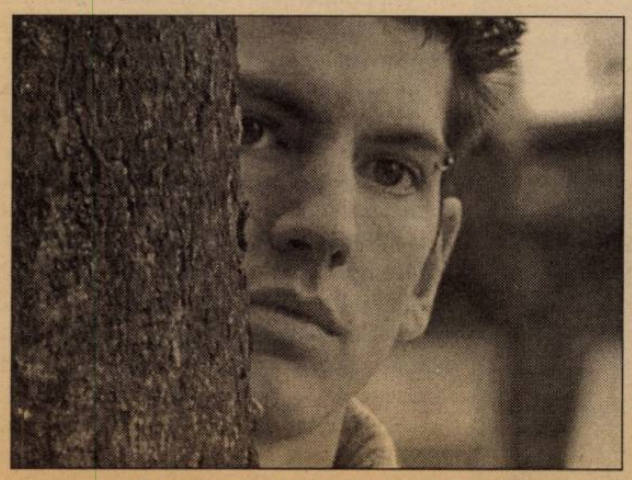

Garçon stupide, regia Lionel Baier

Dintre greii cinematografului elveţian ai anilor '60–'70, unii încă mai fac film. Alain Tanner e unul din ei şi, cu ***Paul s'en va***, intenţionează să-şi facă chiar testamentul artistic. Preferă, spune el, să nu mai filmeze, de-acum încolo, decât să trebuiască să alerge într-un mod umilitor după bani pentru orice nouă producţie. ***Paul s'en va*** chiar despre asta e: despre dispariţia unui profesor de filozofie, care lasă studenţilor lui (o clasă de teatru) sarcini specifice, abil trasate pentru fiecare, astfel încât să-i provoace la o călătorie iniţiatică în procesul de maturizare. Filmul respiră atmosfera anilor '70, e foarte sensibil, plin de tristeţe, dar nu lipsit de speranţă.

În aceeaşi notă revine şi Claude Goretta, cu (încă) o ecranizare după Georges Simenon – ***La Fuite de Monsieur Monde***, tot despre o dispariţie, dar văzută prin ochii fugarului – un prosper om de afaceri care, la un moment dat, lasă totul baltă şi fuge de acasă pentru a retrăi o libertate şi o inocenţă pierdute odată cu succesul şi cu ipocrita viaţă de familie.

Atmosfera epocii de glorie a cinematografiei elveţiene se resimte foarte puternic însă şi-n unele filme ale tinerei generaţii, cum e ***Au large de Bad Ragaz***, de Christophe Marzal. Şi aici e vorba de o fugă (ca şi cum ediţia de anul acesta a festivalului a fost construită pe tema evadării!), şi aici revine un monstru sacru al filmului elveţian – actorul Jean-Luc Bideau, în rol de comisar ce-i urmăreşte pe doi fugari.

Filmele bune parcă au fost mai multe decât anul trecut. Un film de excepţie e ***Garçon stupide***, al regizorului (tânăr şi el, de numai 30 de ani) Lionel Baier – cronica devenirii unui băiat uşuratic, homosexual, care sare pe tot ce prinde, dar care-ncearcă să-şi traseze nişte puncte de referinţă şi un sistem de valori. Filmul e în egală măsură proaspăt şi foarte profund, iar finalul – probabil că unul din cele mai reuşite din întreaga istorie a cinematografului elveţian.

N-a fost rău nici filmul care a obţinut premiul pentru lung metraj de ficţiune – ***Tout un hiver sans feu***, debutul unui tânăr regizor de origine poloneză, Greg Zglinski. Cu accente sociale cam accentuate, atât de dragi unei mari părţi a francofoniei, filmul spune povestea prieteniei dintre un fermier elveţian din Jura, rămas aproape fără nici un rost după un incendiu ce-i distruge o mare parte din fermă şi-i omoară fetiţa, şi o familie de kosovari, refugiaţi în Elveţia, care muncesc într-o uzină. Nu era însă chiar cel mai bun film, care să primească premiul cel mare...

Pe de altă parte, dezamăgitoare sunt filmele germanofone nominalizate pentru cel mai bun film de ficţiune sau pentru rolurile principal, respectiv secundar: ***Im Nordwind***, de Bettina Oberli; ***Sternenberg***, de Christoph Schaub; ***Riccordare Anna***, de Walo Deuber; ***Verfliext verliebt***, de Peter Luisi, deşi cu o anume prospeţime şi inventivitate vizuală acesta din urmă, dar nedepăşind graniţele unei comedioare simpluţe. Toate au o mare doză de provincialism – veşnica problemă şi obsesie, în acelaşi timp, a cinematografiei elveţiene.

Premiile de interpretare au fost acordate vedetelor locale Roeland Wiesnekker (deloc rău) şi Johanna Bantzer pentru rolurile din ***Strähl***, de Manuel Flurin Hendry, care nu se remarcă prin nimic la nivelul scenariului, dar cu o imagine granulată foarte reuşită, pentru care a şi obţinut un meritat premiu special al juriului.

Elveţia coproduce un număr mai mare sau mai mic de filme, de la an la an, cu alte ţări – aşa e cazul, de exemplu, cu ***Memoria del saqueo***, documentarul argentinianului Fernando E. Solanas, care spune totul despre ce înseamnă corupţie latino-americană; sau cu ***The Five Obstructions***, un experiment foarte interesant al lui Lars von Trier, plecând de la un scurt metraj al lui Jorgen Leth.

De excepţie e scurt metrajul ce a obţinut premiul de animaţie – ***Un'altra città***, de Carlo Ippolito, univers vizual foarte bine creat şi animaţie de cea mai bună calitate; şi foarte reuşit, mai ales la nivelul imaginii, care e impecabilă, filmuleţul care a obţinut premiul pentru scurt metraj de ficţiune – ***Chyenne***, de Alexander Meier. Juriul l-a preferat pe acesta, dar avea concurenţi redutabili în aceeaşi secţiune: foarte inventivul şi sarcasticul ***Fledermäuse im Bauch/Lilieci în stomac***, filmuleţ cu vampiri semnat Thomas Gerber; sau la fel de sarcasticul ***Demain j'arrête!***, în mai multe episoade scurte, semnat Nicole Borgeat.

Tot de excepţie au fost, anul acesta, câteva din filmele invitate. În fiecare an, festivalul invită o ţară, de data asta fiind rândul mai multor cinematografii din spaţiul ex-iugoslav. Printre filmele din această secţiune, imposibil de uitat – ***Kajmak in marmelada/Cheese and Jam*** (2003), coproducţie sloveno-bosniacă, al bosniacului Branko Duric, cu un umor nebun; documentarul ***Lijepa Dyana/Pretty Dyana*** (2003), al sârbului Boris Mitic, cu tot atât de mult umor; foarte reuşitul ***Ljeto u zlatnoj dolini/Summer in the Golden Valley*** (2003), de bosniacul Srdan Vuletic; excelentul film de debut ***Ta divna splitska noc/A Wonderful Night in Split*** (2004), al croatului Arsen Anton Ostojic. Şi bineînţeles altele, care poate vor ajunge şi pe ecranele româneşti...

Laurenţiu Brătan

Deplasarea la *Zilele Filmului de la Solothurn* s-a făcut cu sprijinul *Programului Cultural Elveţian în România PRO HELVETIA / SDC.*

dramAcum: un proiect, şase regizori, trei spectacole

89.89... fierbinte după '89, ***mady-baby.edu***, ***Elevator***. Trei spectacole care au în comun un spaţiu de joc – *Teatrul Foarte Mic* din Bucureşti – şi o idee: dramaturgia românească de astăzi, scrisă de oameni tineri, despre lumea în veşnică tranziţie spre nicăieri în care trăiesc. Regizoarele acestor producţii, Ana Mărgineanu, Gianina Cărbunariu şi Adriana Zaharia, fac parte, împreună cu Andreea Vălean, Radu Apostol, Alexandru Berceanu (şi ei regizori), şi, mai nou, Peca Ştefan, Bogdan Georgescu şi Vera Ion (dramaturgi) dintr-un proiect, numit *dramAcum* şi iniţiat cu patru ani în urmă, care-şi propune susţinerea în mod programatic a dezvoltării textului de teatru autohton, noua dramaturgie nouă pusă în scenă în estetica ei proprie, cu actori care să vorbească limba vremii noastre.

Şi nu e neapărat o chestiune de vârstă – o fac ideal, în ***89.89...***, Coca Bloos, Gheorghe Visu şi Maria Ploae, cu totul altă generaţie, generaţia părinţilor, decât autoarea montării, dar care vin cu o incredibilă prospeţime (ţinând de calităţi artistice atemporale) într-un spectacol despre familie („*patria cea mică*") şi „patrie" („*familia cea mare*"), despre o Românie cotidiană abulică, în care trecutul se îmbibă de prezent, iar prezentul poartă aromele trecutului. Textul spectacolului e un colaj din cinci autori proaspeţi – Petre Barbu, Călin Blaga, Ştefan Caraman, Paul Cilianu şi Peca Ştefan – cu obsesii şi limbaje diferite, dar foarte asemănătoare; toţi şi fiecare vorbesc despre nevoia de a comunica şi incapacitatea de a o face, setea de solidaritate, golul dintre cei care-şi amintesc timpurile surogatului de viaţă comunist şi cei prinşi în capcana galopului spre *UE*. Şi despre teatru ca punere sub semnul marii întrebări despre cine suntem şi unde vrem să ajungem.

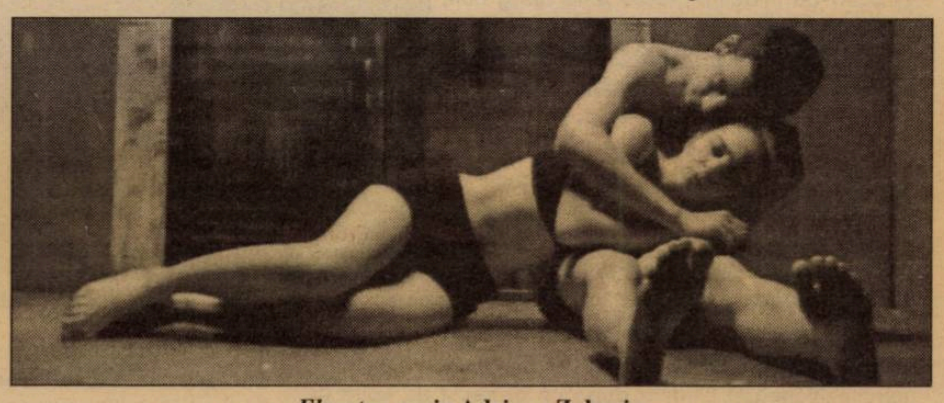

Elevator, regia Adriana Zaharia

„Acasă nu-i acasă." „Niciodată înapoi, niciodată acasă!", spune Mădălina (Mădălina Ghiţescu), prostituata fără voie, minoră şi cam slabă la minte, dar care ştie mult prea bine ce vrea, în ***mady-baby.edu***, spectacol scris şi regizat de Gianina Cărbunariu. Şi ea, şi Voicu (Răzvan Oprea), peştele care-a pescuit-o în România pentru Irlanda, şi Bogdan (Rolando Matsangos), masterandul în arte vizuale terorizat de ideea întoarcerii în ţară, ştiu şi-ncă mult prea bine cine sunt: sunt români în Dublin şi-şi doresc să uite de unde-au plecat. Tortionarul, colaboratorul şi victima, într-o distribuţie în permanentă schimbare, în care nici unul nu-şi poate aroga dreptul la inocenţă, iar ceea ce au de împărţit e un coşmar comun, numit România. Un coşmar ca de viaţă în care se amestecă naivităţile vârstei lor biologice şi înţelepciunea nu atât a situaţiei limită, cât a generaţiei copiilor forţaţi să le ia locul propriilor părinţi.

89.89..., ***mady-baby...*** şi ***Elevator*** sunt istorii ale oraşului (sau, într-un fragment din spectacolul Anei Mărgineanu, ale oraşului invadând satul), ale timpului şi ale schimbului de generaţie, de la cea a taţilor incapabili să se rupă de mirajul liniştii lor autoritare la cea a tinerilor maturizaţi într-o societate în care n-au nimic de spus şi de care fug ca de ei înşişi, şi la cea a copiilor încă, stăpâni virtuali ai instrumentelor secolului lor. Nu sunt metanaraţiuni, poveşti fundamentale despre viaţă şi moarte, ci fracţiuni de existenţă minoră, de fiecare zi, despre fiecare din noi. Şi despre România care ne-nconjoară (matern şi sufocant), pusă în atâta cuvânt cât ne-a mai rămas.

Pentru că trăim o criză a cuvântului: forţat să încapă în tiparul îngust al limbii de lemn, el nu-şi mai poate găsi puterea de a da viaţă realului, viului; toţi eroii – ori antieroii – din ***89.89... fierbinte după '89***, ***mady-baby.edu*** şi ***Elevator*** încearcă să-şi pună viaţa în vorbe, să ajungă astfel la o realitate pe care n-o pot controla. Să-i pună piciorul pe gât şi să mergem cu toţii mai departe.

Iulia Popovici

Vitrina & bibeloul

Muzeul Naţional de Artă Contemporană (*MNAC*) — Casa Poporului

Un kitsch politic şi istoric

Inaugurat chiar înaintea alegerilor din 2004, *MNAC* se vrea un templu al imaginii pure, virtuale, un loc în care să te simţi de-teritorializat, undeva în lumea bună a culturii occidentale, departe de maidanul cu marmură al Casei Poporului. *MNAC* e făcut pentru mintea cea mai bună a românului, pentru cea mai favorabilă impresie despre sine însuşi, în care, deloc surprinzător, el se simte un membru al comunităţii minţilor luminate, un partener cu drepturi egale pe axa – acum şi estetică – Bucureşti-Londra-Washington. Şi totuşi...

MNAC este produsul strict al unei voinţe politice: prin utilitatea sa explicit electorală se întrevede o putere discreţionară ce îşi spală moneda unei mentalităţi culturale învechite şi murdare în apa (foarte tare) a artei neo-avangardiste. *MNAC* este un bibelou în vitrina puterii şi, prin aceasta, un kitsch politic patent. Dar mult mai pregnantă decât bibeloul este însăşi vitrina, cea mai ultragiantă vitrină care putea fi găsită pentru arta recentă. *MNAC* nu este doar construit într-o aripă a Casei Poporului, el este înghiţit de ea. Colosul nesimţitor şi anost a asimilat fără mari pierderi de imagine modificările aprig controversate, ridiculizând diversiunea ale cărei urme poartă numele *MNAC*. Departe de a fi o exorcizare a paranoiei terne şi flasce a Casei Poporului, *MNAC* este un kitsch istoric, încă un semnal al complicităţii puterii post-decembriste cu „valorile" comuniste. Faptul că – unic printre muzeele lumii – accesul în incinta în care se află *MNAC* se face printr-o poartă străjuită de un poliţist care se interesează, profesional, de scopul vizitei (*„domnu', domnu', dumneavoastră unde mergeţi?"*), la care se adaugă alţi trei-patru poliţişti care te percheziţionează chiar şi după ce ai trecut de haita de câini vagabonzi din curte şi ai pătruns pe uşile Muzeului, întăreşte impresia de univers concentraţionar, de lagăr cultural în interiorul căruia obiectele de artă – „forme superioare ale libertăţii de conştiinţă" – nu sunt decât produsele unei derizorii libertăţi de bibelou, protejată prin forţa, finanţarea şi abuzurile unei elite complice şi compromisorii.

Para-semie

Kitsch politic şi istoric pe dinafară, *MNAC* se desăvârşeşte întru kitsch artistic prin expoziţiile temporare pe care le prezintă la inaugurare. Noua instituţie se vrea un jucător la scară mondială, cu expozanţi chinezi, francezi, cehi, bulgari, germani şi americani, mixaţi omogen de VJ nemţi, francezi şi români, curatori de renume (Hans Ulrich Obrist) sau doar cu numele.

Utopie (realizată!) a tehnocraţiei estetice, *MNAC* debutează cu expoziţia ***Caméra*** (curator Hans Ulrich Obrist şi Vivian Rehberg), adică trei artişti chinezi care şi-au învăţat lecţia artei alternative (aşa cum o învăţaseră şi pe aceea a artei fără alternativă, realist-socialistă), înlocuind mecanic cultul personalităţii cu cultura depersonalizării. Tema lor este mitologia (neo)comunist-consumistă a unei civilizaţii inimos manipulată şi voios înregimentată dintotdeauna, de la manifestaţiile maoiste la cozile din supermarket-urile prezentului. Video-proiecţia ***Square*** de Jian Wei Wang, o paradă debordantă a consumului sălbatic, trimite, prin ricoşeu, la tragismul conştiinţei de piaţă Tien-amnezică, locul mitic în care s-a vărsat sânge pentru libertate, acum însă perfect estompat sub grăsimea roz a reclamelor, barurilor şi bunurilor ce bolborosesc. ***Liu Lam*** de Fudong Yang se ancorează de aceeaşi mitologie video a consumului şi puterii, în care actorii principali sunt femeile subţiri (şi uşoare) care cu cheltuială se ţin de către potentaţii zilei, mafioţi de partid ce poartă încă uniformă, dar au bani în toc de revolver şi vor sex în loc de revoluţie. Moi ca toţi durii, ei cedează magiei arsenalului ieftin al prostituţiei, dresul negru cu găurele, ţigara fumată provocator şi blănita etalată cochet pe pielea vag întrevăzută, armele dalbe ale singurei (contra)revoluţii culturale de succes. Chiar dacă lucrările lui Yung Ho Chang (***Polaroid*** şi ***Seagull***) vor să fie o pată – mega-fină – de substanţă pe toată această ideaţie de manual de propagandă alternativă, ele sunt doar exerciţii mimetice de manufactură minimalist-conceptuală. Complet enucleate intelectual, ele par simple carcase prezentabile ale unor experienţe artistice care, la origine, ar fi trebuit să încuie atât percepţia, cât şi concepţia despre artă a spectatorului. China este la ora actuală un punct de atracţie – îndeosebi financiară – major. Artiştii chinezi sunt expuşi – mai mult sau mai puţin din curtoazie şi interes – în cele mai importante muzee ale lumii. Era normal să avem şi noi

Dan Hatmanu: *Omagiu*

chinezi în muzee, nu doar în geamantane şi în *„Europa"*. Dar trebuia, din oportunism, cinism sau vizionarism să ni se arate cât de bine ştiu ei să buchisească abecedarul culturii occidentale? Bantustan la bantustan trage, fie el şi cultural, însă lecţia *korporatinternistă* bine învăţată a chinezilor este prea usturătoare pentru lumea artistică locală, avidă şi ea de sincronizare, dar mai lipsită de mijloace.

Stock zero (***Opera***) – curator Nicolas Bourriaud – este o odă a (video)instalaţiilor, prezentate ca arhetip conceptual şi tehnic al artei contemporane. Ele pot fi contrapuse obsesiei capodoperei absolute ce caracterizează arta românească dintotdeauna, căreia fiecare artist „genial" îşi închină întreaga viaţă, făurind un monument abuziv pe un altar precar. Snobând pretenţia transcendentă a artei capodoperatice, instalaţiile se deschid neproblematic către cotidian, efemer şi tranzitoriu. Ele sunt însă suspicioase faţă de obiectul de artă, căci obiectul este deja preludiul kitsch-ului în artă, mai ales atunci când aceasta vrea să reproducă ceea ce este frumos în lumea reală. Blaga numea această iluzie *para-kalie*, fals frumos artistic obţinut prin oglindirea bovină a frumosului din natură în obiectul de artă, încălcând legea *nontransponibilităţii*. Frumosul nu mai este de multă vreme un termen central în arta contemporană. Kitsch-ul face însă ravagii în continuare, căci arta alternativă, dezintegrând obiectul şi marginalizând frumosul, s-a îndepărtat de *para-kalia* clasică, dar a inaugurat domeniul *para-semiei*, transpunerea *tale-quale*, cu aceeaşi obtuzitate de odinioară, a semnelor, ideilor şi sensurilor „profunde". Astfel a proliferat şi proliferează kitsch-ul alternativ, ca în ***Beyond Good and Evil*** de Kendell Geers, un perete vopsit în negru pe care se lăfăie la un capăt inscripţia *„Here Lies Truth"* (un joc de cuvinte penibil de sentenţios în toată gravitatea ironiei şi autoironiei sale), iar la celălalt capăt se bulbucă un monitor imens, plesnind de plasmă, pe care se derulează cu încetinitorul deschiderea imensei ciuperci a unei explozii atomice. Lucruri mari, importante şi subversive, perfect închise într-o operă de-o meschinărie mai vexantă decât un *„Apus de soare"* ţipător, dintr-un artizanat de pe Lipscani. Retorisme de-o autosuficienţă bombastică şi de-o pedanterie tehnică specifice kitsch-ului alternativ actual. De pe versantul vesel al aceleiaşi maladii, instalaţia lui Plamen

Muzeul Naţional de Artă Contemporană,
bd. Izvor 2 – 4, Aripa E4 din *Palatul Parlamentului*,
29 oct. 2004 – 28 feb. 2005

Dejanoff, ***Made in Bulgaria***, bifează, frenetic şi rebarbativ, toate determinaţiile operei alternative actuale: ea este (fals) deschisă, decomplexată, sarcastică. Obsedat de ingenuitate (căznită), aşa cum capodoperaticii români sunt marcaţi de obsesia genialităţii (contrafăcute), kitsch-ul alternativ de acest tip mimează critica divertismentului, cu o crispare ce-i dezgoleşte mediocritatea, lăsându-l în viaţa goală, atât de măruntă şi neînsemnată, mobilizată doar de dura dorinţă de a se da de-a dura prin muzee. Bertrand Lavier, cel mai cunoscut artist internaţional din garnitura prezentă actualmente la *MNAC*, vizează tocmai acest sindrom prin lucrarea sa intitulată, simplu şi perfid, ***Composition en quatre couleurs***, o serie de benzi adezive colorate, lipite direct pe podea, ca o muşama de-contextualizată. Un caz hilar de *support-surfaţă* de masă, instalaţia sa atacă direct monumentalizarea recentă a unui tip de artă conceptualist-minimalistă, cândva de avangardă, devenită însă desuetă şi reacţionară prin oficializare. Este vorba despre curentul *support-surface*, îndeosebi de Daniel Buren, ale cărui benzi monocrome, nete şi erecte sunt parafrazate, reduse la ridicol şi propuse literalmente călcării în picioare. La antipodul acestei lucrări peste care se poate trece propriu-zis, macro-proiecţia ***The landscape is changing***, de Mircea Cantor, exhibă toate tarele insignifiantului megalomaniac din arta actuală. Un grup de tineri poartă nişte panouri reflectorizante pe străzile unor metropole occidentale. Obişnuiţi cu feţele artei de-acum, trecătorii nu le acordă atenţie. Manifestanţii se deplasează însă vizibil marcaţi de importanţa actului lor conceptual care, vezi bine, deşi pare gratuit, se va dovedi cândva că are cel puţin tot atâta greutate şi însemnătate pentru spiritul uman ca şi purtarea crucii pe Golgotha de către Iisus Hristos. Opera are un sens, ce se întinde, ca un elastic, de la un îndemn la autocunoaştere (priviţi, priviţi-vă, priviţi-i) până la pura etalare spectaculară, într-o lume suprasaturată de demonstraţii, a unei manifestaţii a cărei unică revendicare este aceea că revendică forma revendicării, abandonând orice conţinut, lăsând astfel să se înţeleagă că multe dintre demonstraţiile cu care ne bombardează mass-media şi realitatea nu sunt decât demonstraţii de formă. Procesiunea nu cere nimic altceva decât dreptul tinerilor de a se afla şi ei în treabă, din moment ce nu tulbură ordinea publică, nu antiglobalizează, nu *flower-power* şi nici *tower-blower*.

Nu mai departe de alaltăieri, lucrurile nu se întâmplau altfel. Cel puţin aşa reiese din singura expoziţie tradiţională din *MNAC*, ***Paul Neagu – Horia Bernea. Experienţe timpurii***, curator Mihai Oroveanu. Anii '70 în creaţia ambilor artişti au fost marcaţi de o hebefrenie estetică autoinculcată, specifică artei occidentale a acelui timp. *Fluxus* de pluş autohton, subversiunea bine temperată a celor doi artişti şi prieteni n-a fost decât un lux permis de către regimul comunist, nu fără un scop – de imagine politică – ce nu avea nimic comun cu arta. Băieţi cuminţi, dar cam neastâmpăraţi, făcând – în spiritul vremii – tot felul de năzbâtii, aşa cum vor face mai târziu – iarăşi în spiritul vremii – tot felul de cruci (Bernea şi crucea-umbrelă, Neagu şi crucea-nasture de la Televiziune), cei doi artişti sunt mai puţin interesanţi în expoziţia de faţă decât fenomenul muzeografic pe care îl evocă opera lor. Imensa majoritate a lucrărilor expuse nu aparţine *MNAC*, ceea ce relevă sărăcia fondului de artă al unui „Muzeu Naţional" lipsit de colecţie proprie.

High-tech, low-level

Cea mai ambiţioasă şi amplă expoziţie de la *MNAC* este însă ***Romanian artists (and not only) love Ceausescu's Palace?***, purtând cu mândrie pluralistă, ca mai toate exponatele, nu doar titlul, ci şi etichetele exclusiv în limba engleză (încă o invitaţie adresată partenerilor xenofoni din axa B-L-W şi încă un îndemn la autoperfecţionare pentru publicul simplu românofon). Ca şi Casa Poporului însăşi, expoziţia despre Casa Poporului este o comandă socială căreia i s-a răspuns cu acelaşi entuziasm creator de altădată. Într-o furibundă para-semie stereotipă, artiştii îşi etalează, cu profesionalism, harul: broderia de poante subţiri cu fir gros foto-video. (Pentru a sublinia puritatea conceptului, tablourile „realist-socialiste" prezentate ca reper în expoziţie nu au nici etichetă, nici titlu, nici nume de autor, deşi ***Omagiul*** lui Dan Hatmanu – cu Casa Poporului în fundal – este într-adevăr istoric, fiind pictat în 1989, iar Vasile Pop-Negreşteanu figurează cu o adevărată icoană votivă a acelor timpuri.)

Textul-concept inserat în lucrarea Marilenei Preda-Sânc este adevăratul manifest al expoziţiei: *„Construcţia, Palatul Poporului. Construcţia/Puterea şi Realitatea Celor Mulţi. O realitate modestă plină de istorii comune. Kitch* (sic!) *şi duioşie.* (...) *Ziua de ieri/Ziua de azi/Ziua de mâine.* (...) *Kitch* (sic!) *şi duioşie. Graţie şi adevăr"*. Doar *„kitch"*-ul poate fi mai kitsch decât kitschul, superlativul absolut al *greaţiei* şi al unui adevăr care – extrem de probabil – este cu totul altul decât cel căutat de către artistă, de către expoziţie, de către *MNAC*. E greu de înţeles ce caută în acest context *high-tech* şi *low-level* lucrările lui Ion Grigorescu, atât de *low-tech* şi *high-level*, îndeosebi filmul ***Dialog cu Ceauşescu***, din 1978, ce tremură încă de o angoasă ludică, alienantă şi abjectă. E greu de înţeles ce caută frisonantul joc cu focul din lucrările lui Ion Grigorescu într-o expoziţie dedicată sublimului joc cu mărgele de plastic. Este la fel de greu de înţeles ce caută filmul ***Marfa şi banii*** de Cristi Puiu, o tranşă odiseică de viaţă frustă, dusă de pe o zi pe alta în jurul unui butic de bloc, în această lume fariseică a video-instalaţiilor inteligente ţesute de la o zi la alta în jurul unor idei de top.

De vină este iarăşi lipsa fondului propriu de artă al *MNAC*, a cărui titulatură de „Muzeu" este abuzivă şi amăgitoare, la fel ca şi aceea de „Naţional", ce insinuează abil aparenţa unei consacrări, aşezarea în istoria artei. *MNAC* este doar o succesiune de galerii ce nu se vor închega niciodată într-un „Muzeu", cu atât mai puţin unul „Naţional". Un nume mai adecvat realităţii şi pretenţiilor ar fi acela de Centru de Artă Contemporană. Asemenea instituţii există, dar ele sunt rare şi în Occident, unde susţinerea unor citadele dedicate exclusiv artei experimentale cade în sarcina unui stat bogat sau a unor fonduri private nesecate. *MNAC* se hrăneşte însă din bugetul anemic al României, locul în care axa planetară B-L-W se cam înfundă financiar. *P.S. 1*, vârful de lance al artei experimentale la New York, chiar şi după ce – datorită succesului – a fost achiziţionată de către *MOMA*, şi-a păstrat specificul alternativ, cu expoziţii riscante şi remarcabile derulate în spaţii sărace, cu săli neîngrijite şi utilităţi de plâns, pentru că acestea sunt convergente cu spiritul artei alternative care, cel puţin în principiu, se vrea o artă marginală, contestatară şi căreia i se potrivesc mai bine lipsurile (chiar dacă ele sunt doar aparente) decât supraabundenţa afişată. *MNAC*-ul nostru exorbitant de pe Dâmboviţa e contradictoriu: galeriile şi finisajul interior sunt aproape impecabile (graţie eforturilor celui ce şi-a asumat ducerea la bun sfârşit a metamorfozării sălilor de şedinţă în galerii de artă), în timp ce operele, în marea lor majoritate, exploatează tot felul de nefericiri şi lipsuri „naţionale", dar cu un fast al mijloacelor tehnice care le reduce la ornamentalul pur. Este o artă cinică, oficială, deghizată în subversiune, plasată într-o galerie particulară plătită din bani publici.

MAM

Prea bogat la înfăţişare şi prea sărac în colecţii, înecat în propriile pretenţii şi sufocat de Casa Poporului, *MNAC*, prin chiar existenţa sa, face cu atât mai necesară apariţia urgentă a acelui Muzeu de care avem nevoie, de care are nevoie o Capitală (odată şi-odată europeană) văduvită de instituţii culturale, artistice. Cu un *Muzeu Naţional de Artă* (*MNAR*) la Palatul Regal, în care colecţiile sunt înghesuite pe pereţi ca într-o consignaţie, în timp ce depozitele gem de opere ce nu văd lumina ochiului public, şi cu un *MNAC* la Casa Poporului, care-şi expune frumoşii pereţi goi, atunci când nu-i acoperă cu proiecţii vide, Bucureştiul îşi poate găsi un echilibru şi un centru substanţial artistic doar prin înfiinţarea unui Muzeu de Artă Modernă al României. Amplasat într-una din clădirile industriale interbelice din chiar centrul accesibil al Capitalei, care să nu mai fie palat popular sau regal, MAM ar fi locul în care cea mai bună artă produsă vreodată în România ar putea să respire în voie. Arta contemporană românească (în special cea alternativă) este submediocră. În ciuda eforturilor frecvent stridente şi a fondurilor uneori suficiente, nici un artist autohton n-a ajuns la bruma de notorietate a unui Nedko Solakov, dacă e să ne raportăm – cum suntem raportaţi – la vecinii noştri bulgari. Dimpotrivă, arta modernă românească este impresionantă. MAM ar deţine secţiuni permanente dedicate atât dadaismului şi suprarealismului, cât şi unor grupări interbelice precum *„Arta română"* sau *„Grupul celor patru"*, dar şi Şcolii de la Baia Mare, cercurilor artistice de la Balcic ori unor personalităţi avangardiste precum Hans Mattis-Teutsch. Sălile sale ar înfăţişa, bine încadrate în epocă, operele corifeilor artei moderne româneşti, de la Brâncuşi şi Pallady până la Ţuculescu, cu toţii subexpuşi sau chiar prost expuşi actualmente. Fără să necesite investiţii uriaşe, MAM ar fi un adevărat Muzeu, bine vizitat, ce ar aduce mari beneficii (şi nu doar de imagine). Evenimentele temporare la MAM ar include necesare restituiri, proiecte de anvergură, expoziţionale şi editoriale, dedicate unor figuri marcante rămase practic necunoscute, precum Andrei Cădere, George Apostu, Aurel Cojan. MAM ar oferi un loc şi un rost în istoria artei naţionale unei mari părţi a artei contemporane româneşti (grupurilor *Prolog*, *sigma* etc.) nereprezentată la ora actuală nici în *MNAR* şi nici în *MNAC*, ca şi cum nu ar fi existat. Un asemenea muzeu ar reda încrederea în artă acelora care şi-au pierdut-o odată cu apariţia *MNAC*. Adică nouă, tuturor.

Erwin Kessler

P.S. 1 *Există şi lucruri frumoase la* MNAC. *Cele două motoare albastre ale lifturilor exterioare, în cuşca lor transparentă de la etajul 4, trimit subliminal la terasa* La Motoare *de la* Teatrul Naţional, *acolo unde s-au întins multe dintre ţelele artei actuale. Acestora li se adaugă cea mai subtilă instalaţie minimalistă dosită prin colţurile instituţiei, cu autor colectiv şi anonim, alcătuită din diverse recipiente (unele foarte ingenioase) conţinând grâu roşu pentru şobolani, care fac un contrapunct realmente semnificativ la aspectul corporatist, curat şi oficial al pretenţiosului* MNAC.

P.S. 2 *Gorzo.*

Instituto Cervantes Bucarest

MINISTERIO DE CULTURA DE ESPAÑA

PARALELA 45 EDITURA

editura fabulator

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine

GOETHE INSTITUT INTER NATIONES

Vineri, 18 februarie
Libraria Cărtureşti, Str. Artur Verona 13
ora 12:00
Prezentare de carte:
M-a trimis Stradivarius de Rodrigo Brunori
Intervin:
Lavinia Coman, **Ignacio Echevarría**,
Elisabeta Lăsconi şi Ileana Scipione.
ora 17:00
Masa rotundă: ***Don Quijote în România.***
Participă: **Blas Matamoro**, Sorin Mărculescu,
Dan Puric, Ioana Zlotescu.

Luni, 21 februarie, 11:45
New Europe College, Str. Plantelor 35
Conferinţa:
Viitorul Statului Naţiune:
Stat providenţial sau Stat poliţie,
susţinută de eseistul
José María Ridao, Ambasador Delegat al Spaniei la UNESCO.
Conferinţa va avea loc în cadrul simpozionului *Viitorul Statului Naţiune* organizat de Goethe Institut Internationes Bucureşti (21-22 februarie 2003).

Luni, 28 februarie, 18:00
Sala de Consiliu, Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti
Conferinţa:
Don Quijote şi Cervantes. O altă mare revendicare a Generaţiei 27, susţinută de Jaime Olmedo Ramos, filolog şi eseist, director tehnic al Dicţionarului Biografic al Academiei Regale de Istorie din Spania.
Urmează dezbaterea:
Generaţia de la 27 în Spania: Generaţia de la 27 în România
Participă:
Andrei Ionescu, Sorin Mărculescu, Dan C. Mihăilescu,
Jaime Olmedo Ramos.

Marţi, 1 martie, ora 18:00
Muzeul Literaturii Române, Sala Rondă
Masa rotundă:
Dicţionare biografice: probleme tehnice şi teoretice
Intervin:
Mircea Anghelescu, Dan Grigorescu, Eugen Negrici,
Jaime Olmedo Ramos, Marius Sala, Aurel Sasu.
Moderator: Alexandru Condeescu

Traducere: Ileana Scipione.

Sculptura britanică la București

De la Moore la Hirst – 60 de ani de sculptură britanică
Muzeul Național de Artă al României, Calea Victoriei 49 – 53,
17 dec. 2004 – 27 feb. 2005

Festivalul *UK_RO 2004* (primul festival organizat în colaborare de Marea Britanie și România, reunind film, teatru, muzică, arte vizuale) a început, în ianurie 2004, cu o importantă retrospectivă Constantin Brâncuși, la *Tate Modern* din Londra, și se încheie, în februarie 2005, la *Muzeul Național de Artă al României*, cu unul dintre cele mai semnificative evenimente dedicate sculpturii britanice în România de la expoziția Henry Moore din 1966.

Prin lucrările lor, prezentate cronologic, cei 19 artiști definesc și redefinesc limbajul sculpturii engleze moderne. Prima sală este dedicată întemeietorilor acesteia: **Henry Moore** (1898–1986) și **Barbara Hepworth** (1903–'75). Cei doi fuseseră colegi la *Leeds College of Art* și frecventau aceleași cercuri ale avangardei britanice. Puternic marcați de opera lui Brâncuși, amândoi au aderat, la un moment dat, la tehnica cioplirii directe și au exploatat filonul primitivist. În lucrările sale – la început în lemn, piatră, apoi în bronz sau beton turnat – precum ***Studiu pentru oval cu puncte***, ***Articulație***, ***Studiu pentru lamă de cuțit*** etc., se observă ceea ce Herbert Read a numit *„vitalismul"* lui Moore. Acesta însă trebuie înțeles în sensul pe care i-l atribuie Moore însuși (în ***Unit One*** din '34): *„O operă poate conține o energie, o intensă viață proprie, independentă de obiectul pe care îl reprezintă. Când o lucrare de artă are această vitalitate copleșitoare, nu o putem lega de cu-*

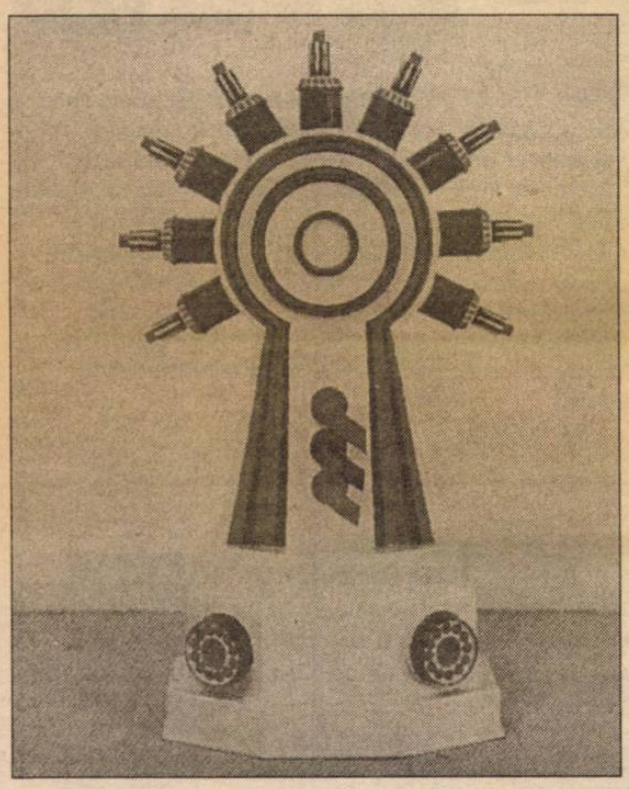

Eduardo Paolozzi: *Diana ca motor I*, **1963-'66**

vântul frumusețe. *Frumosul, în accepția clasicismului grecesc sau a Renașterii, nu constituie ținta sculpturii mele"*. Avem de-a face cu o sculptură care, spre deosebire de cea practicată de Hepworth (vezi ***Formă ritmică***, emblematică pentru tehnica străpungerii care va reveni insistent în opera artistei), este întemeiată aproape în întregime pe formele din natură – deși întâlnim și la Moore lucrări abstracte (în anii '30, de pildă, alături de Barbara și de soțul ei, Ben Nicholson, formează așa-numitul *„nucleu al mișcării abstracționiste"* din Anglia). Prin întreaga lor artă, ei au înnoit radical limbajul sculptural și au influențat decisiv generația artistică care le-a urmat.

O dată cu **Eduardo Paolozzi** (n. 1924), **Anthony Caro** (n. 1924), **Phillip King** (n. 1934), **William Tucker** (n. 1935), registrul se schimbă; sunt întrebuințate materiale noi (oțel, placaj, linoleum, plastic, fier forjat), care aduc noi tehnici de lucru și noi viziuni. În '52, în plină eră postbelică, la Bienala de la Veneția, se evidențiază o serie de sculptori (printre ei, și Paolozzi) „afiliați" la același imaginar artistic: lucrările lor sugerează un climat de o profundă anxietate și durere; Herbert Read i-a plasat, generic, sub numele de *„Geometria fricii"*. Ei se îndepărtează de conceptele promovate de „părintele" Moore, renunță la referențial, la respectarea specificității materialului, coboară sculptura de pe soclu și pun în locul monumentalității îndemânarea fierarului sau a sudorului. Paolozzi va deschide drumul, prin abordările sale inedite – combinații de elemente industriale gata fabricate cu piese proiectate de el (de exemplu ***Diana ca motor I***, din aluminiu sudat și vopsit, sau ***Dollus***, din oțel cromat) –, alături de Richard Hamilton, artei pop. Anthony Caro, William Tucker, Philip King, sub influența curentului american *„colour-field painting"* – o extensie a expresionismului abstract, eliminând orice diferență între subiect și fundalul său –, fac sculptură (viu) colorată, non-referențială. Așa sunt lucrările ***Mișcare înceată*** sau ***Căpiță roz*** (oțel vopsit, A. Caro), ***Boboc de trandafir*** (plastic, P. King) sau ***Memphis*** (placaj, fibră de sticlă, W. Tucker).

Tony Cragg (n. '45), prin apelul său constant la deșeuri urbane și industriale, recipiente de laborator și obiecte în serie (vezi ***Laptele mamei II*** sau ***Gheorghe și balaurul***), face din sculptură o reflectare, în Anglia postindustrială, a interesului față de mediu. O gamă largă de materiale asemănătoare folosește și **Richard Deacon** (n. '49): linoleum, șuruburi, nituri, fier ruginit, oțel galvanizat etc. în lucrări precum ***Kiss and Tell***, ***Girls and Boys (come out to play)***.

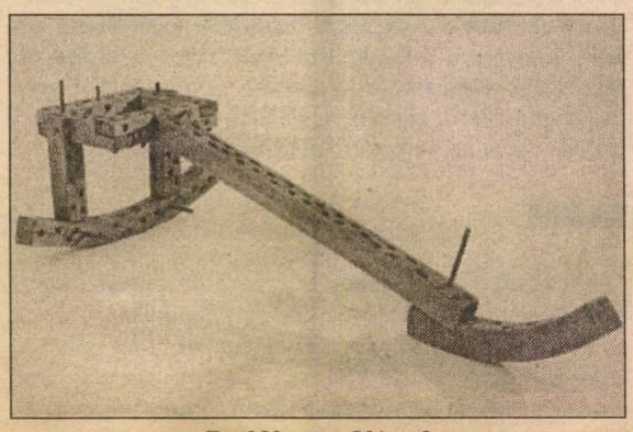

Paul Neagu: *Obiect 2*

Meritã salutat gestul lui Colin Ledwith, curatorul expoziției, de a-l integra în acest ansamblu pe **Paul Neagu** (1938–2004), sculptorul român stabilit, din 1970, în Anglia, unde lansează ***Manifestul Artei Palpabile***, formează *Grupul de Artă Generativă* ('72) și are o bogată activitate pedagogică: printre studenții săi se numără Tony Cragg, Richard Deacon, **Anthony Gormley** (n. '50) și **Rachel Whiteread** (n. '63). În lucrările sale – ***Obiect tactil 2***, ***Obiect tactil cu balamale*** sau ***Rocking Hyphen*** –, el folosește materiale și tehnici mixte, dezvoltând un limbaj artistic care recurge la metaforă sau simbolism.

Și Gormley, și Whiteread abordează în mod deosebit relația masă-spațiu. Dacă lucrările lui Gormley – majoritatea – reprezintă o serie de mulaje după propriul corp în diverse ipostaze (realizate întâi în ghips, apoi prelucrate și turnate în fibră de sticlă, peste care se sudează plumb – de exemplu ***Domeniu XXXIV*** sau ***Afară din lumea asta***), operele lui Whiteread sunt forme turnate direct după *„spațiul negativ"* din jurul sau dinăuntrul unor structuri arhitectonice sau obiectuale (este faimoasă sculptura sa din '93, intitulată ***Casă*** – lucrare turnată după interiorul unei case care trebuia dărâmată).

Artiști precum **Richard Long** (n. '45) sau **Gilbert&George** (n. '43 și '42) au contestat ideea obiectului sculptural în sine și au promovat *„arta conceptuală"*. Long își ia subiectele din peisajul înconjurător, afirmând că îl interesează *„forța emoțională a imaginilor simple"*. *Land art*-a sa (***Sahara Line***, ***3 mlaștini, 3 cercuri*** etc.) este materializată prin plimbări meditative în natură, descrisă apoi în fotografie sau text. În acest mod, el a contribuit semnificativ la elasticizarea conceptului de sculptură, astfel încât s-a ajuns chiar la o oarecare confuzie între diferitele forme de artă – se va vorbi de acum încolo de sculptură ca domeniu extins/sculptură în sens larg (*„sculpture in the expanded field"* – sintagma îi aparține criticului american Rosalind Krauss). Gilbert&George merg mai departe: ei înșiși fac subiectul artei lor – fie că o numesc *living sculpture*, *singing sculpture*, *postcard sculpture* sau *magazine sculpture*. În '72 ei creează o serie de *Sculpturi pe bandă video* (***Portretul artiștilor la tinerețe*** și ***În tufiș***), revoluționând arta video.

O nouă generație avea să intre în istoria artei din ultimul deceniu al secolului trecut, sub apelativul *young British artists* (*yBa*) – numită și *Freeze generation* (în amintirea expoziției de produse congelate, din '88, a lui **Damien Hirst** (n. '65). Ei vor fi influențați de performance-urile lui Gilbert&George, dar și, într-o mare măsură, de opera conceptuală a lui **Michael Craig Martin** (n. '41), profesor emerit la marile universități de artă din Anglia. Discursul lui este caracterizat de autoreferențialitate, ca și cel al lui **Martin Creed** (n. '68), cel care a scris pe frontispiciul *Tate Britain*, în 2000, cu neon, fraze precum *„the whole world+the work= the whole world"* sau subversiva *„Nu mă consider un artist"*. Pentru toți aceștia, sculptura este un concept foarte larg, în continuă transformare; ei anulează barierele dintre genurile artistice, apelând în egală măsură la muzică, teatru, film, instalație, performance (vezi lucrările **Tacitei Dean** – n. '64 – sau ale lui **Douglas Gordon** – n. '66). În sfârșit, foarte tulburătoare sunt instalațiile **Monei Hatoum** (n. '52), care întreține un dialog al diverselor coduri și stereotipuri culturale, politice și sociale. De pildă, prin sculpturile-obiecte casnice create în ultimul timp, ea deconstruiește conotația de securitate și familiaritate, sugerându-i privitorului o senzație de anxietate, de pierdere a controlului și de abuz: ***Incommunicado*** (patul de copil din oțel și sârmă întinsă la maximum), ***Covor de rugăciune*** (suprafața de mii de ace minuscule destinată rugăciunii), ***Gâtlej adânc*** (endoscopia camuflată într-o farfurie albă).

De la Moore la Hirst – o expoziție care repune în toate drepturile ei arta britanică de secol XX, pe nedrept eclipsată o vreme de arta continentală, o retrospectivă necesară publicului român interesat de mișcările artistice contemporane.

Ioana Anghelescu

Editura Fundației Culturale
IDEEA EUROPEANĂ

Cristian Tiberiu POPESCU
TEMPLIERII. Istorie și mistere

Nicolae BREBAN
FR. NIETZSCHE. Maxime comentate

Dana DUMA
Woody Allen
♦ Bufon și filosof ♦

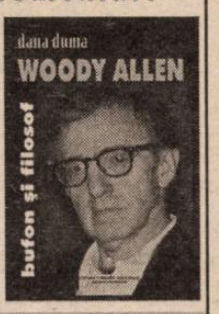

Aura CHRISTI
NOAPTEA STRĂINULUI
♦ roman ♦

Comenzi la C.P. 113, O.P. 22, București, Sect. 1, 014780
Tel./fax: 4021-212.56.92
E-mail: fcideeaeuropeana@yahoo.com

Editura Fundației Culturale
IDEEA EUROPEANĂ

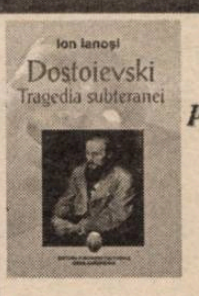

Ion IANOȘI
DOSTOIEVSKI ȘI TOLSTOI poveste cu doi necunoscuți

Nicolae BREBAN
FR. NIETZSCHE. Maxime comentate

Cristina Maria SÂRBU
NIETZSCHE ȘI MUZICA

Friedrich NIETZSCHE
DINCOLO DE BINE ȘI DE RĂU
traducere de Victor Scoradeț

Comenzi la C.P. 113, O.P. 22, București, Sect. 1, 014780
Tel./fax: 4021-212.56.92; 4021-212.99.39
E-mail: fcideeaeuropeana@yahoo.com
E-mail: cartefcie@yahoo.com

Nr. 1+2/2005 Bucureştiul Cultural

ADA MILEA

„Harta muzicală" a călătoriilor lui Apolodor

De ce ai ales povestea *Apolodor* a lui Gellu Naum şi cum ai făcut transpunerea muzicală?

Apolodor e cea mai frumoasă căutare pe care-am găsit-o. El m-a dus către universul lui Gellu Naum (cel de dincolo de pinguini, cel de pe „partea cealaltă", cel al ***Zenobiei***). Cred că ştiu de ***Apolodor*** din copilărie. Reîntâlnirea cu el a trezit în mine ceva din ce eram atunci. Amestecul de „acum" cu „atunci" l-a făcut pe ***Apolodor*** „aşa". M-am gândit la o „hartă muzicală" a călătoriilor pinguinului pe Glob şi la dorul care îl duce peste tot (sau îl ia de peste tot). Eu mereu spun că fug de muzică şi de teatru, dar mă refugiez între ele (de frică). În acest spaţiu mă simt protejată: „vânătorilor de teatru" le spun că fac mu-

zică, iar „vânătorilor de muzică" le spun că fac teatru. Citind ***Cartea cu Apolodor*** mi se părea că textul cântă singur. Eu nu am făcut altceva decât să-i fac şi pe alţii să audă ce-mi spunea mie acest text. Îmi pare rău de un singur lucru... Mă simt ca şi cum aş fi trădat... Mi-e greu să recunosc, dar mi-e mai greu să tac, sau să uit faptul că (din motive financiare) i-am abandonat pe cei care declanşaseră-n mine căutarea de ***Apolodor***. Mi-e ciudă că m-am întâlnit cu ei tocmai când datoriile mă striveau şi n-am reuşit să fiu suficient de puternică pentru a putea rezista tentaţiei.

Cum e publicul format din copii faţă de publicul matur în faţa căruia ai jucat?

Îmi place să cred că am făcut un concert pentru copilăria trecută a adulţilor. Foarte rar văd copii când cântăm... Atunci îmi închipui că ei şi-au adus părinţii la ***Apolodor***, la fel cum părinţii îi duc pe ei la teatrul de păpuşi sau la grădina zoologică. Cândva am cântat într-o şcoală din Cluj, dar acolo copiii ştiau textul şi îl recunoşteau în cântece. Când sunt mulţi la un loc, copiii primesc mult mai greu ceva nou. Ei şi în spectaculos caută spectaculosul pe care îl recunosc.

Mai ai în pregătire şi alte proiecte de acest gen?

Nu cunosc „acest gen"... Fiecare „călătorie muzicală" are viaţa şi genul ei... cred. Acum sunt în plină construcţie a unui concert ***Don Quijote***. E a treia oară când încerc quijotic să mă avânt într-acolo... Poate că aş fi abandonat (din nou), dacă n-aş fi avut încredere totală în echipa cu care lucrez.

Îţi aminteşti când ai fost pentru prima oară la teatru? Dacă da, cum a fost?

Nu ştiu dacă era prima oară, dar e prima pe care mi-o amintesc... Şi n-am nici o şansă s-o uit! „Tovarăşa educatoare" ducea copiii grădiniţei la teatru. Cred că era ***Scufiţa Roşie*** când s-a întâmplat... ce nu pot uita. După spectacol am vizitat culisele şi păpuşarii. Unul din ei stătea cu mâinile la spate şi m-a întrebat, drăguţ, dacă ştiu ce ascunde la spate. Eu poate-am zis că nu ştiu, iar el mi-a arătat brusc o păpuşă înfiorătoare şi-a zis crâncen: *„LUPUL!"*.

Interviu realizat de
Răzvan Brăileanu

Licitaţie pentru Asia la *Liceul Tonitza*

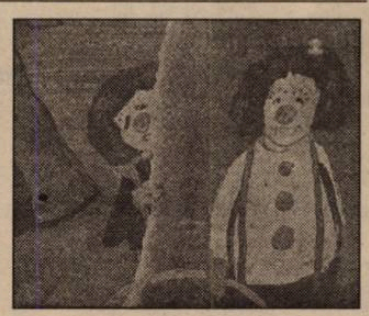

Joi, 10 februarie, la *Centrul Cultural Metropolitan pentru Tineret* (*CCMT*) al Primăriei Sectorului I, s-a desfăşurat o licitaţie cu obiecte de artă create de elevii şi tinerii absolvenţi ai *Liceului de Arte Plastice „Nicolae Tonitza"* din Bucureşti. Evenimentul, iniţiat de Primăria Sectorului I în colaborare cu *CCMT* şi *Televiziunea Română*, face parte din campania *Zâmbet pentru Asia* începută de *TVR* pe 7 ianuarie a.c. Printre invitaţii de onoare s-a numărat Andrei Chiliman, primarul sectorului I. Fondurile obţinute din vânzarea lucrărilor – realizate în diferite tehnici: tempera şi pastel pe hârtie, pictură pe sticlă, ulei pe carton, sculptură, gravură, mozaic, ceramică glazurată, basorelief – vor fi donate victimelor cataclismului din Asia de Sud-Est (preţurile operelor au variat, de la 1.400.000 la 7.700.000 de lei). În cadrul manifestării, elevii *Liceului de muzică „George Enescu"* din Bucureşti au susţinut un recital instrumental. **(I.A.)**

Cei mari şi cei mici despre Ada Milea şi *Apolodor*...

• **Radu Filipescu**: Ada Milea are un stil foarte original în apariţiile şi cântecele ei, în spectacole şi pe discurile pe care le-a scos. Am urmărit-o la câteva spectacole la *Green Hours*, unul chiar a fost la o aniversare a *GDS*-ului, şi mereu te aşteaptă o surpriză (cântecul: ***Ceauşescu n-a murit*** e un exemplu). Cumpărând discul ***Apolodor***, l-am ascultat acasă împreună cu băiatul meu, care a fost foarte încântat şi, de atunci, îl tot repetă. Am descoperit şi ediţia actuală *Humanitas* a ***Cărţii cu Apolodor*** de Gellu Naum şi atât textul, cât şi coperta mi le-am amintit cu plăcere din copilărie. Ca o surpriză, de ziua lui Radu mic, am reuşit să organizez un spectacol la *Green Hours* cu grupul Adei Milea, cu Dorina Chiriac în rolul lui Apolodor, cu Radu Bânzaru în mai multe roluri pline de culoare (tâlharul din Connecticut). Pe lângă micile poveşti foarte reuşite adaptate muzical de Ada Milea, e interesant dialogul scenic al interpreţilor. Spectacolul a fost captivant şi distractiv şi pentru copii şi pentru oamenii mari, de la început până la sfârşit. Cred că el poate fi dezvoltat şi mai mult, ar merita făcut un filmuleţ, un film. Un spectacol ca acesta este mai mult decât o aniversare. Este o experienţă pe care nu trebuie să o ratezi. Ada Milea, Dorina Chiriac, Radu Bânzaru, Adrian Mihai, ***Apolodor*** merită să fie mai mult mediatizaţi, lumea ar trebui să aibă mai des ocazia să îi întâlnească în spectacole.

• **Radu Zorel Filipescu** (7 ani): Îmi place foarte mult Apolodor, e eroul meu favorit. Spectacolul cu Ada Milea a fost super. Am învăţat şi eu să îl cânt:

„A fost Apolodor cow-boy, îngrijea de vaci şi boi/Avea pistol, avea şi cal, ca orişice cow-boy normal/Dar într-o vineri, s-a ivit, în preajma fermei, un bandit,/Jefuia şi ucidea, şi tot ţinutul tremura.../La ferma Taurul Vioi, a împuşcat optzeci de boi,/ Trei vaci, un miel şi un pisoi./Şi s-a culcat într-un butoi.//Tremurau bieţii cow-boy, ascunşi în lanul de trifoi,/Nimeni nu zicea nici pis şi-atunci Apolodor a zis:/– N-am să tremur ca un laş de teama vreunui ucigaş/Aşa cum văd că faceţi voi!/ Şi-a pus capacul la butoi/ L-a băgat la închisoare; Şi-a fost o mare sărbătoare.../Dar, spre uimirea tuturor,//Apolodor a zis: – Mi-e dor//Şi a plecat Apolodor.//

Ana Corelo (7 ani): Apolodor este un personaj bun, e un pinguin din Labrador care-şi caută familia, plângând, până la Polul Nord. Îmi plac foarte multe cântece cu Apolodor, dar nu pot să le cânt. Cel cu ***Beţivanul*** e cel mai frumos, şi cel cu ***Pachetelul***. Le ascultăm mereu şi eu, şi părinţii mei...

„Găsise pe un teren viran un geamantan,/Şi-n geamantan un pachet, şi-n pachet un pachetel, găsise el./Şi-n pachetel alt pachetel, şi-un pachetel în pachetel,/Legat cu funde elegante, şi-n pachetel vreo 40 de diamante,//Acum vorbea la telefon din camera cu jucării, Avea vreo 5 cofetării, trăgea cu puşca de salon/Fuma numai ţigări de foi, stătea pe canapele moi,/ Mânca betel şi ananas, şi nu-i mai ajungeai la nas./La o plimbare cât de mică, el hopa în helicopter./Poate că asta ne explică schimbarea lui de caracter.//A dus-o aşa un an sau doi, dar într-o luni sau într-o joi,/Şi-a amintit Apolodor de fraţii lui şi-a plâns de dor/Şi-a zis: Adio ananas, ţigări de foi, şi jucării,/Adio voi, cofetării, vă las,/Vă las şi plec fiindcă mi-e dor. Şi a plecat Apolodor."

Grupaj realizat de
Ioana Anghelescu

sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la

Prima expoziţie interactivă multimedia din România

Marţi 15 februarie, ora 12.00, la *Muzeul Naţional al Literaturii Române* are loc o conferinţă de presă organizată cu prilejul inaugurării primei expoziţii interactive multimedia din România, ***EuroLiteraTur – un an de implementare şi stres pentru o veşnicie a literaturii***.

EuroLiteraTur este un proiect realizat cu sprijinul financiar al *Comisiei Europene*, prin programul *Cultura 2000*, în parteneriat cu *Prefectura Atenei* (Grecia), *Colline Romane Turismo SpA* (Grottaferrata, Italia), *Tempo Training and Consulting* (Praga, Cehia), *Academia de Ştiinţe Umaniste şi Economice* (Lodz, Polonia), *MT Servicios de Formation* (Zaragoza, Spania). Din punct de vedere al designului expoziţional, proiectul propune o alternativă modernă la discursul „încremenit" în vitrină, prin *tehnologii digitale multimedia* şi transpunere în 7 limbi europene. Expoziţia prezintă, în peste **8.000 de pagini web**, o sinteză a literaturii europene, din Antichitate până în sec. al XIX-lea. În Agora noastră virtuală, va polemiza Cicero şi va povesti Homer, iar pe drumurile prăfuite dintre cetăţi va purta legenda un Bernard de Vantadour, până departe, la iluminiştii lui Voltaire şi moderniştii lui Kafka. *EuroLiteraTur* apropie conceptul expoziţional al *Muzeului Naţional al Literaturii Române* de acela al muzeelor europene, oferind un sistem interactiv de prezentare a informaţiei pe ecran tip *Info Touch*. Experimentele din laboratorul proiectului au creat o soluţie integrată – software şi hardware –, recomandată tuturor vizitatorilor. Există o interfaţă grafică şi o reţea computerizată cu acces liber – 3 sisteme Info Touch şi 3 video proiectoare, care vor rula permanent imagini ale expoziţiei electronice pe ecrane panoramice.

Deschiderea oficială are loc la ora 17.00, în prezenţa delegaţiilor din ţările partenere şi a altor personalităţi din lumea culturală românească. Evenimentul expoziţional va fi completat, în săptămâna **16–23 februarie**, cu proiecţii ale unor filme reprezentative, realizate după opere literare, selectate de fiecare ţară parteneră. **(I.A.)**

DOINA EMILIA MÂNDRU

Un spaţiu al întâlnirilor esenţiale

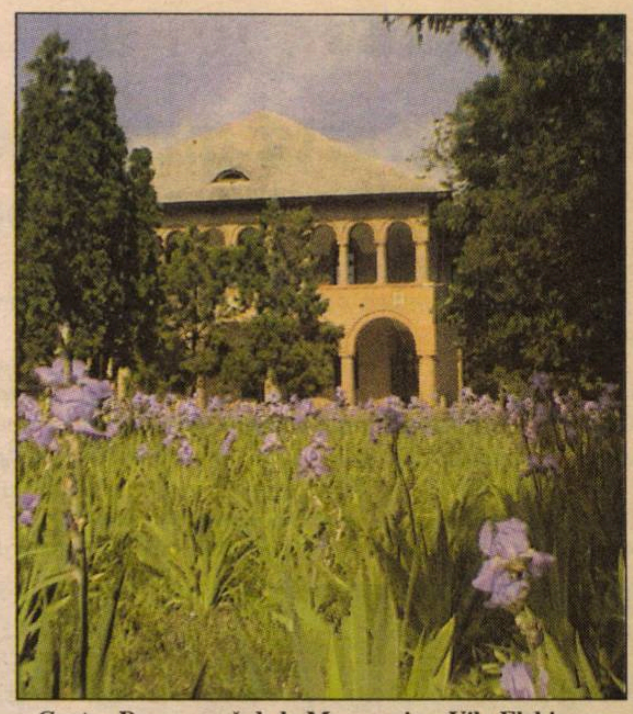

Curtea Domnească de la Mogoşoaia – Vila Elchingen

• Directoare a *Centrului Cultural Palatele Brâncoveneşti* – Mogoşoaia • istoric de artă, doctorand • *Institutul Nicolae Grigorescu, Facultatea de istoria şi teoria artei* ('77); muzeograf la *MIAMB* ('78–'90); din '90 referent de specialitate la *Direcţia monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice* şi secretar al secţiunii de componente artistice a *Comisiei monumentelor istorice*; lector asociat la *Universitatea de Arte Bucureşti* ('91–2000); muzeograf la *Muzeul Naţional de Artă al României* ('94–2000) • publică articole, studii şi susţine comunicări privind arta medievală din Muntenia şi Moldova şi, în paralel, cronică plastică.

Care este „povestea" aşezământului de la Mogoşoaia?

Principele Constantin Brâncoveanu achiziţionează în 1680 domeniul pe care va construi Palatul Mogoşoaia. Tot atunci începe să refacă o clădire veche de la jumătatea veacului al XVII-lea – actuala Casă de oaspeţi – care funcţionează ca reşedinţă până în 1702. În 1688 se construieşte alături şi o biserică. Pe nucleul preexistent începe o acţiune de dezvoltare a curţii princiare, dar într-un spirit de rigoare, de ordine, deja european, care îşi asumă o relaţie vie între peisaj şi obiectele arhitecturale. Există un râuşor care trece

Curtea Domnească de la Mogoşoaia – Cuhnia

prin faţa palatului; pentru ieşirea la el s-a şi ales acest loc; apoi urmele din vechii codri de stejari ai Vlăsiei – Pădurea Mogoşoaiei – se transformă în parc. Curtea princiară e organizată pe principiile simetriei: o curte de onoare, aşa cum aveau şi Versailles, Schönbrun, toate reşedinţele nobiliare ale epocii, şi o grădină de retragere, de plăcere. Între ele – palatul. Într-un fel, funcţiunile sunt disociate – cea publică şi cea privată. Palatul reuneşte Occidentul cu Orientul: are o faţadă veneţiană, dar şi elemente de factură strict orientală, constantinopolitană – din care astăzi nu s-a mai păstrat decât o parte –, un decor luxuriant în stuc şi pictură murală. Veneţienii aveau un cartier în Constantinopol, Perra, de unde e posibil să fi provenit arhitectul şi meşterii care au lucrat apoi la palatele lui Brâncoveanu; astfel s-ar explica intricărea foarte subtilă a elementelor veneţiene, italiene şi a celor foarte arhaice. Brâncoveanu construieşte palatul pentru cel de-al doilea fiu al său, principele Ştefan – primului născut, Constantin, îi construise Palatul de la Potlogi. Dintre nepoţii lui Brâncoveanu, va supravieţui unul singur, din care se vor trage urmaşii lui Brâncoveanu până la 1836, când banul Grigore Brâncoveanu se stinge, nu înainte de a o înfia pe Zoe Mavrocordat. Prin căsătoria ei cu principele Bibescu, posesiunile Brâncovenilor se unesc cu cele ale Bibeştilor; numai o asemenea avere a putut susţine o restaurare de anvergură, cum a fost cea de la Mogoşoaia, după ce palatul a fost jefuit de turci, în 1714, apoi trasformat în han. George Valentin Bibescu intră în 1911 în posesia Mogoşoaiei. Un an mai târziu, Martha Bibescu începe restaurarea, care va dura până în '39–'40. În '45, când simte că lucrurile iau o întorsătură definitiv nefavorabilă României pentru mult timp, Martha Bibescu întocmeşte o documentaţie fotografică completă şi cere *Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice* să înscrie palatul lui Brâncoveanu din Mogoşoaia pe lista monumentelor de sine stătătoare. Astfel, prin decret regal, Palatul Mogoşoaia devine monument istoric împreună cu parcul, lacul şi împrejurimile, pentru că la Mogoşoaia nu e doar un palat – este un peisaj, un peisaj european inserat într-unul românesc. În '45 Martha Bibescu pleacă în Anglia; Palatul Mogoşoaia va deveni, pentru scurt timp, *Muzeul Cornel Medrea*, apoi parte a *Muzeului Naţional de Artă* – secţia de artă brâncovenească. Apoi, cutremurul din '77 produce pagube majore. Palatul intră în consolidare şi după aceea soarta lui devine extrem de incertă. Până în '89, de nenumărate ori s-a pus problema dacă el să intre sau nu în administrarea *Regiei Administraţiei Patrimoniului Protocolului de Stat* ca reşedinţă pentru „doamna" ţării; era epoca celor mai aberante idei ale lui Ceauşescu. În fine, perioada a trecut fără ca altceva să se schimbe; numai fosta *Casă a Scriitorilor* a fost închisă, sub pretextul morţii lui Marin Preda acolo. Cam asta a fost istoria până în '90. Apoi au reînceput restaurările, finanţate de *Ministerul Culturii* sub direcţia lui Andrei Pleşu; odată începută o restaurare de anvergura aceasta, sigur că ea continuă.

De unde provin acum sursele de finanţare? Sunt suficiente?

Sursele de finanţare vin acum de la *Primăria Capitalei* şi au fost mulţumitoare, cu atât mai mult cu cât noi le-am mărit de fiecare dată prin autofinanţare. În aceşti ultimi patru ani am reuşit să facem din Mogoşoaia un loc viu şi căutat de lume, care se autofinanţează în proporţie de peste 70%. În spatele acestor cifre stă o muncă de revigorare a unui sit; în primul rând, a fost reînfiinţarea unui muzeu, cu caracter permanent, graţie gestului de mare noblеţe al Lianei şi lui Dan Nasta, care au donat în 2000 o importantă colecţie de artă comparată. Muzeul conferă greutate, prestigiu întregii instituţii. Evenimentele expoziţionale, organizate în ritm susţinut, cel puţin 10 pe an, au menţinut interesul treaz: expoziţii tematice, precum ***Cuhnia***, ***Zestrea, de la ţăran la prinţi***, ***Principesa Martha Bibescu şi restaurarea Mogoşoaiei***, sau expoziţii de autor, precum splendida etalare din grădini, cuhnie şi palat, datorată Ariadnei şi lui Ion Nicodim, itinerată apoi şi la Bologna, ori cea din 2004, a lui Vladimir Şetran, care a integrat şi serele. Apoi au fost restaurările peisagistice – locul trebuia înfrumuseţat. Prima mea luptă, când am venit la Mogoşoaia, acum patru ani, a fost cu urzicile şi buruienile; nu era nici o floare... ca într-un loc părăsit...

Prin ce alte „lupte" aţi mai trecut?

Există o hotărâre de guvern din 2002, prin care jumătate din parc este luat din administrarea Palatului şi dat în administrarea comunei; aceasta n-a făcut decât să-l devasteze, sub ochii Primăriei. A trebuit să refacem zidul, să ridicăm porţile la loc. Bani am primit pentru funcţionare, mai puţin pentru investiţii majore, nefiind încă în deplina autoritate administrativă a Primăriei. Am avut o întrevedere cu actualul consiliu, care mi-a promis un sprijin total. Cu cât am îmbunătăţit aspectul parcului, al grădinilor – în timp am restaurat, graţie unui împrumut de la *Banca Mondială* şi străduinţelor arhitectei Alexandra Juvara Chiliman, şi serele istorice –, cu atât s-au înmulţit şi vizitatorii. Sâmbăta şi duminica, bucureştenii vin în poienile Mogoşoaiei, au voie să-şi întindă şezlonguri, mese. Mai fac unii, etalându-şi galoanele, câte un grătărel în poiană şi asta mă întristează foarte tare. Jandarmeria, care ne apără, ar trebui să aibă destulă autoritate şi eficienţă.

Ce proiecte de viitor aveţi pentru Palatul Mogoşoaia?

Sunt curator al multor expoziţii: *Ion Lucian Murnu*, *Ioan Cuciurcă* şi *Florin Mitroi*, ultimele au călătorit şi în afară, anul trecut, la Berlin şi Viena. Dar sunt şi alţi curatori invitaţi: arhitecta Alexandra Chiliman, domnul Dan Hăulică, pictorul Ioan Sbârciu. Acum avem deschise la Veneţia două expoziţii fotodocumentare: ***George Valentin Bibescu, automobilist, pionier al aviaţiei***, şi ***Restaurarea Mogoşoaiei de către Martha Bibescu***. 2005 este un an extrem de interesant. Vreau să redau *Casa de oaspeţi* scriitorilor: printre programele culturale pe care le promovez, există şi un atelier de traduceri de poezie din română în diverse limbi, în cadrul căruia se vor întâlni poeţi. Anul a început cu o retrospectivă *Olga Greceanu* şi *Theodora Cernat Popp*, un program *Arta în dialog*, expoziţia *Moştenirea brâncovenească* – în contextul ei vom publica (eu fac transliterarea) un manuscris brâncovenesc, publicat la 1711, ***Pilde şi maxime filosoficeşti***; apoi o retrospectivă *Paul Gherasim*, un atelier literar *Oglinzile Eutherpei*, un eseu expoziţional în memoria lui *Florin Dragu*: fotografii ale regilor Franţei „decapitaţi", apoi un simpozion, *Ana*, pe tema condiţiei femeii, şi expoziţii de artă contemporană (printre invitaţi: Alexandru Păsat, Marius Leonte, Sorin Ilfoveanu, Suzana Fântânaru, Mihai Sârbulescu, Bogdan Vlăduţă, Silvia Muntenescu). La Palat, sezonul se va încheia, sper, cu *Ovidiu Maitec*. Doresc să fac din Mogoşoaia un spaţiu al marilor întâlniri, un loc în care trebuie să descoperi valori esenţiale.

Interviu realizat de
Ioana Anghelescu

Curtea Domnească de la Mogoşoaia – gradinile istorice

ALEXANDRA JUVARA CHILIMAN

Un colţ de ţară care să ilustreze ţara

„Mogoşoaia nu este numai o locuinţă domnească, decor singuratic al unei mari cârmuiri, Mogoşoaia este un domeniu, un colţ întreg de ţară, un peisagiu ieşit dintr-o evocare, înfăptuit prin râvna creatoare a unui şir de generaţii care şi-au organizat viaţa în funcţia principiilor şi aspiraţiunilor lor. De Constantin Brâncoveanu zidit şi Nicolae Bibescu restaurat, Mogoşoaia cu parcul şi palatul şi tot domeniul şi-a regăsit viaţa şi tot înţelesul datorită gândului stăruitor al principesei Martha Bibescu de a face din 250 de ani de trecut românesc o mărturie vie şi prezentă a frumuseţii." (G.M. Cantacuzino)

N. 4 februarie 1948, Bucureşti • studii: *Institutul de Arhitectură „Ion Mincu"* • doctorand • *Premiul „Gheorghe Vartic"* pe anul 2002 acordat de *Ministerul Culturii şi Cultelor* pentru *Restaurarea elementelor din piatră şi amenajările peisagistice de la ansamblul istoric Mogoşoaia* (2003); colaborare la *Institutul de Arhitectură „Ion Mincu"*, catedra de Istoria Arhitecturii (1998–2003) • cercetare-studii istorice: Biserica Sf. Nicolae Domnesc, Curtea de Argeş (1994); Palatul Prinţului Ştirbei, Buftea (1996); imobil secol XIX, str. Regală, acum, str. Câmpineanu nr. 4, fosta tipografie Goebl (1998); Mogoşoaia – Curtea Domnească (1990–2005); Biserica Mălăieşti şi Biserica Pitaru • expoziţii: expoziţia *George Valentin Bibescu, pionier al automobilismului şi aviaţiei în România* – Mogoşoaia, 2001 şi Paris, 2003; expoziţia *G.V. Bibescu şi Martha Bibescu şi restaurarea Mogoşoaiei* – Veneţia, 2004 • proiectare în cadrul *Institutului SC Carpat-Proiect SA* (1971–2004)

De când v-aţi ocupat de Palatul Mogoşoaia? De fapt, dvs. spuneţi „Curtea Domnească", nu „Palatul Mogoşoaia".

Lucrez la Mogoşoaia din anii 1980, după cutremurul din 1977, când colectivul nostru, condus de d-l arhitect Niculae Vlădescu, a primit comanda să consolideze Palatul Mogoşoaia. Şef de proiect era d-l arhitect Gabi Iordăchescu. Atunci s-au consolidat Palatul şi cuhnia şi s-au reconstituit partea superioară a turnului de acces şi Poarta Târgoviştei. Am urmărit lucrările de pe şantier şi am început proiectul de consolidare a Casei de creaţie a scriitorilor. După 1990 am reluat proiectele de restaurare a Curţii Domneşti de la Mogoşoaia în calitate de şef de proiect. O numesc astfel pentru că aceasta este denumirea dată de istoricul de artă Virgil Drăghiceanu în studiul publicat în 1909. Tot el nota: *„Voievodul ţării locuieşte în casa domnească, sau în palatul ridicat în mijlocul unui patrulater de clădiri, locuinţe de slujitori... Biserica se afla zidită în afara incintei, fiind unită printr-o mică potecă cu palatul"*. Biserica de la Mogoşoaia, mai mică decât ctitoria de la Horezu, este plină de farmec şi păstrează încă fresca originară. Palatul era orientat spre lac, având spre vest o amplă loggie în care proprietarii puteau să petreacă după-amiezele toride de vară. Moda reşedinţelor de vară exista în sec. al XVII-lea şi la Veneţia, veneţienii construindu-le pe *terra ferma*, departe de lagună.

Pe mine la Mogoşoaia m-a pasionat perioada interbelică mai mult decât perioada brâncovenească, despre care s-a scris şi s-a vorbit foarte mult. Ţara Românească a avut două momente de maximă înflorire: în timpul lui Brâncoveanu şi în perioada interbelică. Mogoşoaia a urmat această linie şi a cunoscut o viaţă vie, plină de fast şi culoare pe vremea lui Brâncoveanu, când palatul pe care-l vedem azi în cărămidă aparentă era acoperit cu o stucatură foarte frumoasă şi fin desenată, cu flori rafinate, pe care le mai găsim numai la intrare (în intradosul foişorului s-au păstrat astfel de fresce policrome, care arată influenţa orientală asupra acestui palat). Înăuntru, în vremea lui Brâncoveanu camerele erau decorate cu covoare şi cu ţesături lucrate în fir, în culori foarte vii, iar pe pereţi erau fresce. Arhitectul George Matei Cantacuzino scrie că acela fost un moment de mare bucurie, culoare şi opulenţă pentru Valahia. În acelaşi timp, în perioada interbelică, acest palat se consacră ca *„un mic centru european"*, fiind vizitat de personalităţi din lumea politică şi culturală. Ultimii proprietari ereditari ai Mogoşoaiei au fost Martha şi George Valentin Bibescu. George Valentin Bibescu era nepotul domnitorului Gheorghe Bibescu, cel care şi-a încheiat domnia în 1848, la revoluţie. Tatăl lui George Valentin Bibescu era principele George Bibescu, un mare patriot şi un om plin de iniţiativă pentru epoca lui, care a făcut studii la Paris, la liceul *Saint-Cyr*. S-a însurat în Franţa cu contesa Valentina de Caraman Chimay. Fiul lor, George Valentin Bibescu, a fost un om de o inteligenţă ieşită din comun, cu un simţ tehnic deosebit şi o mare pasiune pentru aparate, pionier al aviaţiei în România (ales 8 ani la rând preşedinte al *Federaţiei Aeronautice Internaţionale*) şi iniţiatorul *Automobil Clubului Român*. În 1901, la numai 20 de ani, a adus primul *Mercedes* în România, venind la volanul acestuia de la Geneva la Bucureşti. Mai târziu a făcut o excursie cu automobilul în Iran, ca să-i remită şahului Persiei *„Marele Cordon al Ordinului Carol I"*, rezervat suveranilor. Prin 1910, a fost primul care a traversat Dunărea, cu un mic aeroplan, la Capul Cioroiul, la înălţimea de 50 de metri, în 3 minute. A străbătut toate cerurile lumii cu avionul lui, până în India, Africa, America. Despre toate acestea am făcut în 2001 la Palatul Mogoşoaia o expoziţie intitulată ***George Valentin Bibescu, automobilist, pionier al aviaţiei***, cu materiale adunate de mine şi cu sprijinul unor entuziaşti aviatori şi muzeografi de la *Muzeul Militar*. Personalitatea lui George Valentin Bibescu era completată de soţia lui, Martha Bibescu, scriitoare, înzestrată şi cu un talent deosebit pentru decoraţii interioare şi arhitectură. Este remarcabil că Martha Bibescu nu a încercat să restaureze singură Mogoşoaia, ci a apelat la unul dintre cei mai buni arhitecţi ai vremii, arhitectul şef al Veneţiei, Domenico Rupolo. L-a chemat în România încă din anii 1911 şi a continuat cu el restaurarea Mogoşoaiei până în 1940.

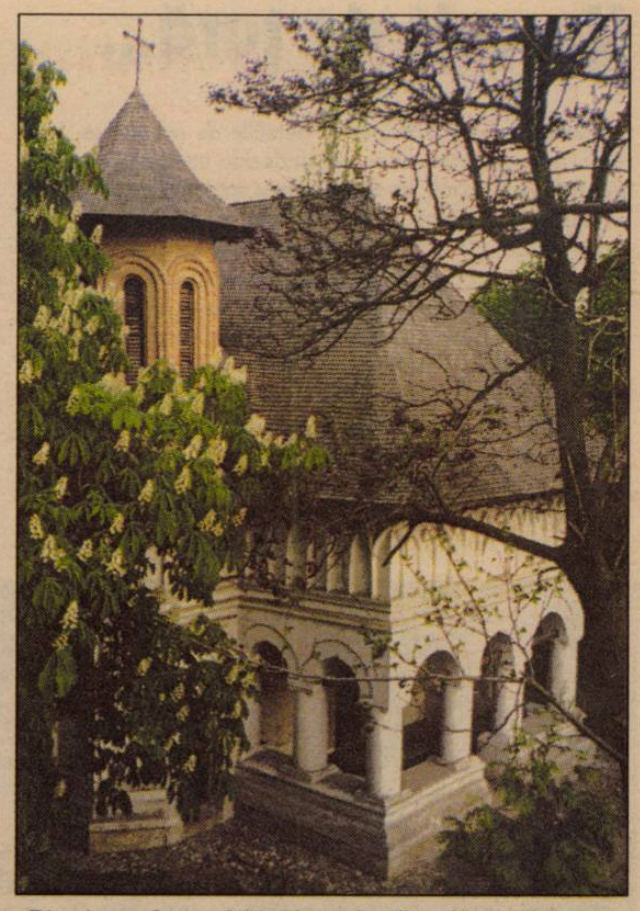

Biserica cu hramul Sf. Gheorghe. Foto Neagu Djuvara

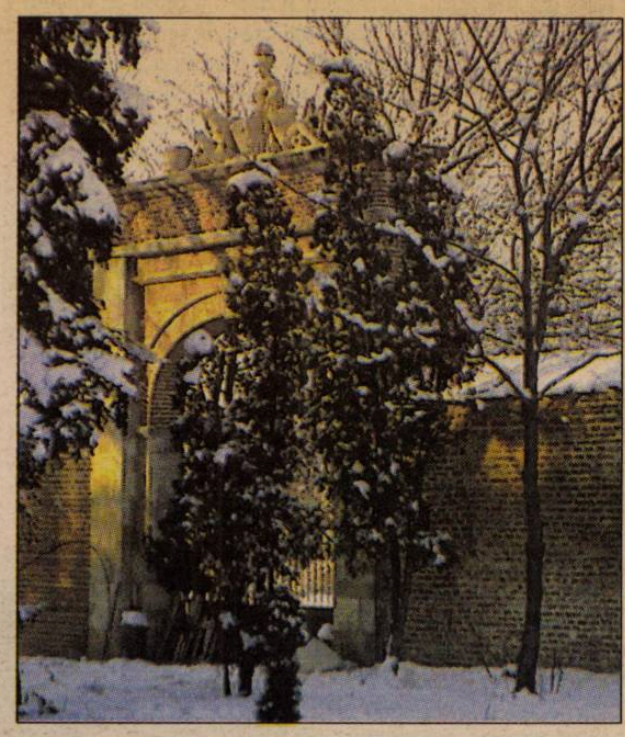

Poarta Târgoviştei cu grupul statuar Minerva

Vara 2004. Doamna Judy Ghica-Comăneşti în vizită la Mogoşoaia cu copiii, Cristopher şi Jane, şi nora

În ce stare era Palatul Brâncovenesc la data aceea?

Atunci nu mai putea fi locuit. Fratele lui George Bibescu, Nicolae, începuse restaurarea palatului, a grădinilor, făcuse serele din metal şi transformase vechea Arhonderie din epoca lui Constantin Brâncoveanu într-un palat de vară foarte elegant, pentru soţia sa, Hélène Ney D'Elchingen, care de asemenea era de origine franceză. Casa arăta ca un *„manoir"* francez.

Rupolo a restaurat palatul atât în exterior, cât şi în interior. În interior s-au construit planşee şi scări noi. Scara din curtea interioară este realizată la iniţiativa maestrului şi după detaliile arhitectului român G.M. Cantacuzino. Pentru că, în timp ce arhitectul italian trasa ideile majore ale restaurării, arhitectul român, nepot al lui George Valentin Bibescu,

(Continuare în pag. 10)

Un colţ de ţară...

urmărea lucrările şi propunea detaliile de restaurare. Interesant este că restaurarea din perioada interbelică îmbină ideile de restaurare, moderne pentru vremea aceea, aduse de italian de la Veneţia, cu elemente de arhitectură veche românească, pe care le propunea Cantacuzino. Acesta din urmă a lucrat la restaurarea Mogoşoaiei toată viaţa.

Când am început restaurarea de la Mogoşoaia, am avut ca bază de lucru scrierile lui G.M. Cantacuzino, care a descris fiecare pas al restaurării făcute în perioada interbelică. Am luat legătura cu familia lui Domenico Rupolo, am găsit notele lui despre această restaurare şi scrisorile pe care i le adresa Principesei Martha Bibescu legate de fiecare etapă de lucru. Prin amabilitatea arhitectului Şerban Cantacuzino, de la Londra, fiul lui G.M. Cantacuzino, am cunoscut familia din Anglia a Marthei Bibescu, familia

Martha Bibescu în salonul cu pardoseală din mozaic de aur veneţian

John Ghica Comăneşti. Ei mi-au dat fotografii ale Mogoşoaiei din perioada interbelică şi aşa am reuşit să înţeleg spiritul în care a fost făcută restaurarea. În scrierile lui Cantacuzino am găsit ideea care a stat la baza acestei restaurări: ei doreau să facă din Mogoşoaia un colţ de ţară care să ilustreze ţara însăşi, aşa cum Versailles-ul ilustrează Franţa sau Escorialul Spania. În restaurarea pe care am început-o în 1990 – şi care nu s-a încheiat încă – am urmărit realizarea unei restaurări a restaurării din perioada interbelică. Un obiectiv important a fost restaurarea grădinilor istorice. În 1980 erau încă proaspete urmele cutremurului: toate coloanele din parc căzuseră, grupul statuar Minerva se răsturnase şi se spărsese complet. Am dorit să remontez aceste coloane, să refac aleile şi parcul după fotografiile din arhivă. După 1990 am descoperit extraordinara frumuseţe a serelor, părăsite, invadate, aproape ascunse de vegetaţia crescută în faţa lor. Mai grav este că ele au fost devastate şi vandalizate până în anul 2000. Din cercetările mele a rezultat că serele fuseseră comandate în Franţa. Am găsit pe uşa serei principale o plăcuţă cu numele producătorului.

Înţeleg că munca dvs. de restaurare a avut şi o latură detectivistică.

Da, am găsit numele *„Herbeaumont Aine constructeur de serres en fer, Rue de Bagnolet 115, Paris - Charonne"*, cel care le confecţionase în Franţa, dar atelierul lui a dispărut de la această adresă, iar în locul lui s-au construit zgârie-nori din sticlă.

Important este însă că în anul 1996 s-a făcut un contract cu *Banca Mondială* pentru restaurarea serelor şi grădinilor. Din nefericire, el n-a fost pus imediat în aplicare decât după 2000. Directoarea *Centrului Cultural*, d-na Doina Mândru, istoric de artă cu o temeinică pregătire în domeniul artei medievale, a susţinut cu mult suflet şi cu competenţă acest program. În 2002 am reuşit să finalizăm restaurarea serelor şi a grădinilor. Mi-a făcut o enormă plăcere să recompun câmpul de irişi, pe care îi avea Martha Bibescu, în spiritul epocii: aşa cum Regina Maria avea irişii ei la Cotroceni, Martha Bibescu avea irişii ei în Mogoşoaia.

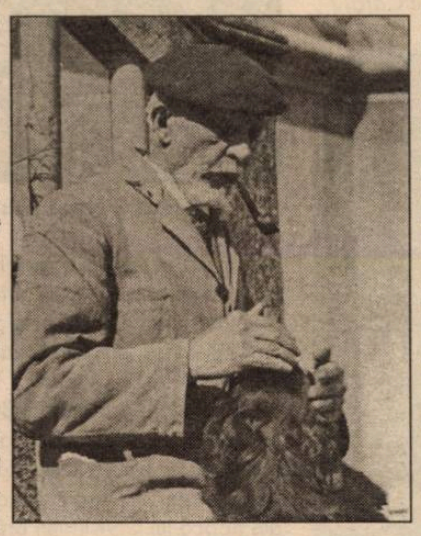

Domenico Rupolo

Era floarea la modă la vremea aceea?

Da, era floarea pe care o desena şi Klimt, era o floare la modă, plină de romantism. Am reuşit să refac acest imens câmp de irişi, care înfloresc totdeauna în mai. Am avut bucuria anul trecut să fac fotografii din acelaşi unghi din care au fost făcute fotografiile din arhiva Ghica Comăneşti. Am început să restaurez şi serele, le-am salvat de la pieire, pentru că începuseră să fie total demontate. Înainte de finalizarea lucrărilor, am mers în Anglia să mai caut documente în familia Ghica Comăneşti, ocazie cu care am vizitat *Kew Garden* şi am văzut că toate serele, contemporane cu cea de la Mogoşoaia, erau vopsite în alb. Am ales şi eu albul pentru serele de la Mogoşoaia şi mi se pare că nu am greşit, ele au devenit acum o prezenţă importantă în întreg ansamblul.

O altă restaurare interesantă a fost cea a Casei de oaspeţi, vila Elchingen. A durat foarte mult, pentru că la început banii veneau de la buget şi erau limitaţi. Cu ocazia acestei restaurări am descoperit nucleul, prima casă cumpărată de Brâncoveanu, înainte să-şi construiască palatul şi biserica, de la jupâneasa Ilinca. Nu erau case foarte importante, dar era totuşi o casă frumos compartimentată, cu o zidărie bună. Am pus în valoare aceste vechi ziduri, am deschis saloanele pe structura lor iniţială şi am amenajat un mic hotel primitor, care acum găzduieşte numeroase simpozioane. În paralel, am descoperit fotografiile acestui palat din vremea lui Nicolae Bibescu. Rupolo a restaurat acest palat, care aparţinea fiicei Marthei Bibescu, Valentina Ghica Comăneşti, adăugând o dublă colonadă vechiului nucleu, pe care l-a curăţat de hainele lui franţuzeşti. Noua faţadă în cărămidă aparentă se armonizează cu faţada restaurată a Palatului Brâncovenesc. Toate aceste cercetări le-am ilustrat într-o expoziţie găzduită la Mogoşoaia în anul 2003: *Principesa Martha Bibescu şi restaurarea Mogoşoaiei*, în care am prezentat fiecare casă înainte şi după restaurare. Expoziţia a fost expusă şi la Veneţia, unde i-am invitat pe urmaşii familiei Rupolo şi pe doamna Raffaela Portieri, specialistă în opera arhitectului veneţian. Am făcut cercetări şi la *Muzeului Fortuny*, muzeul fabricii de unde Martha Bibescu a cumpărat stofele pentru Mogoşoaia. Fortuny era un artist extrem de talentat, care a desenat la începutul sec. al XIX-lea stofe pentru marea aristocraţie europeană, o lume dispărută odată cu Marcel Proust.

Să mai vorbim puţin despre cum arăta palatul pe vremea lui Brâncoveanu.

Trebuie să ne imaginăm că această curte era vie, adică plină de acareturi şi de căsuţe mici pentru slugi. Locul era mult mai animat. Palatul era locuit de domnitor numai la etaj, care se şi numea *„etajul nobil"*. Nu se ştie cum erau scările, se bănuieşte că erau în exterior. Domnitorul locuia în camera dinspre lac, iar principesele aveau două camere mici spre curtea de onoare, camere care, în restaurarea Marthei Bibescu, au fost transformate într-un mare salon. În urma restaurării din perioada interbelică s-a păstrat ideea de „etaj nobil" cu funcţiune de recepţie. Numai dormitorul Marthei Bibescu era la etaj, cu un enorm pat cu baldachin, cu vase de flori puse pe jos, pe marmura verde şi galbenă, cu toate scrierile ei împrăştiate peste tot. Soţul ei, George Valentin, şi copiii locuiau la parter. Arhitectul italian desenase nişte foarte frumoase scări în spirală care făceau legătura între aceste două niveluri.

Ce s-a întâmplat cu familia Bibescu după venirea comuniştilor?

Când au venit comuniştii, Martha Bibescu plecase deja cu un avion în Anglia, unde se afla John Ghica Comăneşti, nepotul ei, trimis la studii. Cu toate că John Ghica Comăneşti a plecat la 12 ani din România, când l-am cunoscut, la apusul vieţii lui, încă mai înţelegea românește şi era foarte ataşat de Mogoşoaia şi de ţară. Familia nu a cerut înapoi această proprietate, a făcut un gest de mare eleganţă, ca să o lase românilor. În vara anului 2004, familia John Ghica Comăneşti, Judy, cu copiii Christopher şi Jane, strănepoţii Marthei Bibescu, au fost foarte emoţionaţi să ajungă în sfârşit în aceste locuri care fac parte din fiinţa lor.

Fata Marthei Bibescu, Valentina, cu soţul ei rămăseseră

Principesa Martha Bibescu împreună cu fiica ei, Valentina

sub comunişti la Mogoşoaia şi cu greu Martha Bibescu a putut să-i scoată în anii '50. Când au ajuns în străinătate, Valentina, o natură sensibilă, era foarte bolnavă în urma celor suferite în ţară. Ştiu de la bucătăreasa familiei că obiectele de la Mogoşoaia au fost cărate de noua putere cu camioane, tot palatul fiind golit, o noapte întreagă. Eu am găsit o scrisoare a Valentinei Ghica Comăneşti, în care spunea că obiectele din casa ei au fost preluate cu inventar; dar acest inventar nu a fost găsit încă. Este păcat de aceste obiecte care s-au risipit, de decoraţia interioară a palatului, pentru care Martha Bibescu lucrase 30 de ani şi pentru care cheltuise banii proprii, proveniţi din vânzarea moşiilor Lahovary şi din cei câştigaţi din editarea cărţilor pe care le publica în Franţa şi România. În fond a fost o muncă enormă a ei. Ea considera că trăieşte mai departe viaţa unei personalităţi care, murind, a rugat-o pe ea să-i continue opera. Nu specifica că e C-tin Brâncoveanu, dar spunea: *„simt în mine că trebuie să duc mai departe viaţa şi opera întreruptă a înaintaşului meu"*. Întreg Palatul de la Mogoşoaia era restaurat în spiritul istorismului. Refăcuse camera lui Brâncoveanu, adusese de la Muntele Sinai copia unui portret al domnitorului, care şi acum e în palat.

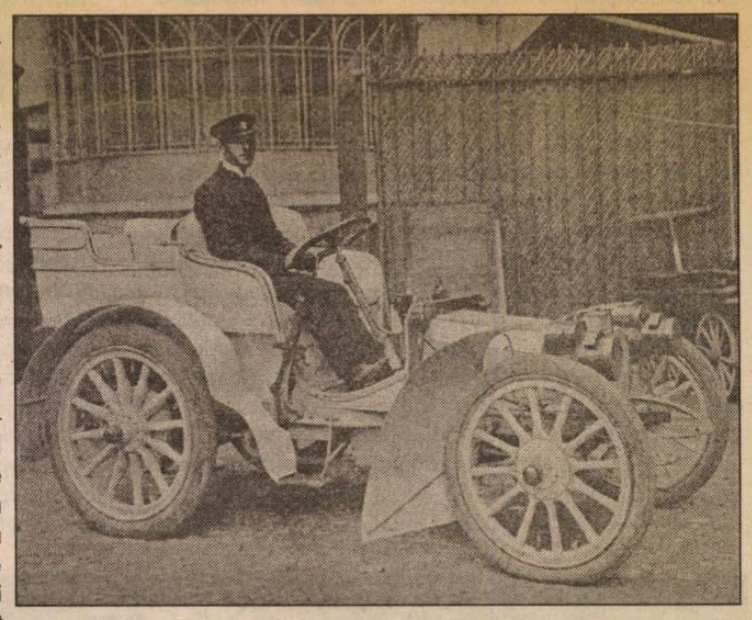

1901. George Valentin Bibescu sosind la Posada de la Geneva

Impostele care susţin bolţile plafonului erau din piatră cu stema Ţării Româneşti, cu vulturul, iar pe jos pardoseala era din marmură roşie, perdelele şi stofele erau purpurii, ca să amintească de ideea de domnie, de domnitor, de putere. În altă cameră avea diverse obiecte care-i aduceau aminte de strămoşii ei – de Mavrocordaţi. În salonul mare, era evocată memoria domnitorului Gheorghe Bibescu, cu tronul lui, cu armele lui şi cu steagul de luptă din vremea respectivă. Iar în alte camere erau tablouri şi amintiri ale ramurii franceze a familiei Bibescu, familia Valentinei Caraman Chimay. Această familie (dar aici poate suntem la nivelul unei legende) se spune că era înrudită cu Napoleon I, adică o domnişoară Pellapra din Lyon ar fi avut un copil natural cu Napoleon I, ea fiind bunica Valentinei de Caraman Chimay. Martha Bibescu a scris o carte în care povesteşte istoria acestei familii, după cum o auzise de la soacra ei, încercând să dea un sens amintirilor şi obiectelor pline de mister păstrate de Valentina, la Mogoşoaia.

Înţeleg că Mogoşoaia e un loc magic.

E un loc magic, plin de mister, de istorie.

Interviu realizat de

Gabriela Adameşteanu

La ce servesc premiile literare?

În cursul anului 2004, ca de obicei, s-au decernat premiile anului 2003. „Cearta intelectualilor" din vară s-a iscat pornind de la un premiu. Au însă premiile literare impactul normal în spaţiul cultural şi pe piaţa literară? Aceasta este raţiunea anchetei la care ne-au răspuns o parte dintre criticii literari din Bucureşti, dar şi din restul oraşelor importante din ţară.

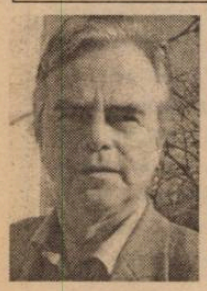

AL. CĂLINESCU

Prin rotaţie

Lista premiilor literare este destul de heteroclită, ea privind premii acordate unor cărţi, unor scriitori (pentru întreaga lor activitate) şi unor edituri. Mi se pare normal ca la un târg de carte să fie distinse edituri ca *Polirom* sau *Paralela 45*: modul în care îşi duc la îndeplinire programul merită, într-adevăr, răsplătit. A devenit tradiţie şi premierea unor scriitori, cel mai adesea cu prilejul împlinirii unei vârste rotunde (şi respectabile). Semnele de întrebare apar, în definitiv, în legătură cu cărţile.

Voi încerca să abordez doar chestiuni de principiu. Primul lucru pe care l-aş semnala ar fi caracterul în bună măsură previzibil al premiilor. Mai ales la *Uniunea Scriitorilor* şi la asociaţiile scriitorilor din ţară, mare parte din premii se dau, prin rotaţie, aceloraşi persoane. Sunt şi surprize plăcute, cum ar fi premierea romanului foarte bun al Dorei Pavel. Un caz aparte este premierea lui Andrei Pleşu de către *ASPRO*, cu acea scrisoare neobişnuită a lui Adrian Marino care a stârnit reacţii vehemente. În rest, nume cunoscute, şi datorită faptului că Uniunea, dar mai ales asociaţiile, reprezintă lumi închise, unde de fapt te învârţi în cerc. Mai e de presupus, apoi, că pe 2004 sau pe 2005, parte din membrii juriului de pe 2003 vor apărea în postură de premiaţi. Şi – vorba lui Caragiale – viceversa. O surpriză plăcută este prezenţa *Premiului naţional pentru proză* acordat de ***Ziarul de Iaşi***. Premiul a fost gândit după normele premiilor occidentale: un juriu permanent, ce înregistrează toate apariţiile din proza de ficţiune şi trece la selecţii succesive, până la cea finală, când rămân în competiţie cinci titluri. E, *mutatis mutandis*, sistemul după care funcţionează *Premiul Goncourt*. Faptul că membrii juriului n-au cum ajunge în ipostază de concurenţi măreşte, după părerea mea, credibilitatea premiului.

Dar poate că problema cea mai gravă, problema de fond, este lipsa de impact a premiilor literare. Ele nu au practic nici o consecinţă asupra vânzării şi asupra destinului unei cărţi. Nu se folosesc banderole promoţionale şi nu se mizează pe capitalul simbolic al premiilor. Rămâne doar recompensa financiară acordată autorului. Iată de ce premiile nu reuşesc să iasă din cercul, totuşi îngust, al lumii literare.

GABRIEL DIMISIANU

Premiile nu modifică „canonul"

Nu cred să fi crescut la noi vânzarea cărţilor care au dobândit premii. Acest efect îl au, într-adevăr, marile premii europene, *Goncourt*-ul, *Nobel*-ul, dar nu şi premiile de la noi. Ele nu mai trec de mult drept un eveniment al vieţii publice, cu tot efortul depus uneori pentru a atrage atenţia asupra lor. *Uniunea Scriitorilor*, de pildă, în anii trecuţi, a încercat să facă din premiile ei un eveniment al anului cultural, cheltuind în acest scop sume substanţiale, apelând la concursul televiziunii, al radioului, al unor teatre. Nu a izbutit mare lucru. Alte premii decât cele literare cuceresc azi interesul marelui public, însetat de divertisment. *Premiul naţional de literatură* l-a primit anul trecut marea poetă Ileana Mălăncioiu, dar pe cine interesează acest fapt? Tot pe literaţi, pe scriitori, mai exact spus. Marele public ştie de premiul pe care l-a luat Teo, cea mai iubită vedetă de televiziune în anul ce trecu.

Editurile noastre nu devin mai cunoscute, mai prestigioase prin faptul că au tipărit cărţi premiate. Am observat, de altfel, la emisiunile TV de ştiri, când se anunţă, rareori şi în mare fugă, premii literare, că numele editurilor care au publicat cărţile premiate nici măcar nu este amintit. Se constată însă alt fapt, acela că editurile mari, apte să-şi asigure o bună publicitate, obţin şi cele mai multe premii. Reuşesc în mai mare măsură decât editurile mici sau lipsite de publicitate să-şi impună producţia editorială în atenţia juriilor. Deci nu editurile câştigă notorietate în urma dobândirii de premii, ci notorietatea deja avută acordă o şansă în plus cărţilor de a fi premiate.

Nu aş spune că premiile modifică în mare măsură statutul autorilor distinşi cu premii şi prin aceasta „canonul". Trebuie să ţinem seama de contextul actual, de slăbirea generală a interesului pentru literatură.

Atent la instituţia premiilor este publicul avizat, informat, acela care oricum citeşte literatură, numai el urmăreşte premiile literare şi nu sunt motive să credem că numărul persoanelor care se interesează de premiile literare ar fi crescut în ultimii ani. Necrescând numărul acestora, nici notorietatea dobândită prin premii nu va fi crescut. Acelaşi lucru în ce priveşte modificarea canonului, a ierarhiilor literare. Să aduc un exemplu. A fost o surpriză acordarea *Premiului de proză*, pentru anul 2003, romanului ***Agatha murind*** de Dora Pavel, scriitoare clujeană nu prea cunoscută. Juriul a preferat-o unor Ştefan Agopian, Radu Cosaşu, Norman Manea, ceea ce a intrigat, pe moment, fără a stârni totuşi o mare vâlvă în jurul noii laureate. Ar fi fost de aşteptat să devină foarte căutată cartea Dorei Pavel, măcar din curiozitate, spre a vedea dacă pe drept a fost preferată altor scrieri aparţinând unor scriitori mult mai cunoscuţi. Faptul nu s-a întâmplat şi cu atât mai puţin să se fi schimbat ierarhiile, canonul.

Poate că geografic tabloul se echilibrează, ţinând seama de faptul că se acordă premii semnificative şi în ţară: ale asociaţiilor de scriitori, ale unor reviste (***Ramuri***, ***Ateneu***, ***Convorbiri literare***, ***Ziarul de Iaşi***) şi altele acordate la Turnul Severin, la Deva, la Târgu-Jiu, la Constanţa, la Satu Mare etc., spre a nu mai vorbi de *Premiul naţional de poezie*, cel acordat la Botoşani în fiecare 15 ianuarie. Prestigiul acestora s-a consolidat în măsura în care cei care le acordă au izbutit să depăşească sfera jocului de interese locale. Echilibrarea geografică se înfăptuieşte şi altfel. La juriile de la centru, la cele ale *Uniunii Scriitorilor*, de exemplu, participă şi reprezentanţi din ţară, oameni cu putere de influenţă, mai ales dacă îşi unesc forţele. Am observat, în juriile Uniunii, cât de bine colaborează exponenţii Nordului literar, ca să vorbesc astfel, ai Ardealului, ai Moldovei, ai Maramureşului, acţionând eficient tocmai în sensul echilibrării tabloului geografic.

A. Ce efecte au avut premiile literare acordate pentru anul 2003:
1. Au mărit vânzările unor cărţi şi prestigiul unor edituri; 2. Au impus cărţile valoroase în ochii publicului şi au crescut interesul faţă de literatură; 3. Au confirmat (sporit) notorietatea unor autori, contribuind la menţinerea/modificarea canonului; 4. Au reprezentat echilibrat tabloul literar al momentului, nu doar valorile/ interesele unui grup sau altul, al unei arii geografice sau alta; 5. Au adus un sprijin material necesar autorilor premiaţi; 6. Altceva.

B. Cum apreciaţi componenţa juriilor care au acordat premii? Credeţi că e bine ca juriile să se schimbe sau să păstreze formaţia iniţială?

C. Cum apreciaţi rolul sponsorului în acordarea premiilor din 2003? Au avut impact mai mic premiile care nu au acordat decât diplome, nu şi bani?

D. Ce relaţie a existat între felul cum au fost comentate cărţile de către critica literară şi premiile acordate?

E. Au existat cărţi nedreptăţite în ultimii ani? Care credeţi că a fost motivul?

Premii — 2003

• *Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti*

Poezie: Mihail Gălăţanu – ***Mormântul meu se sapă singur*** – ed. *Vinea* şi Radu Segiu Ruba – ***Graţia-Dizgraţia*** – ed. *Vinea*; **Proză:** Ştefan Agopian – ***Fric*** – ed. *Polirom*, Mirel Brateş – ***Israel fără horoscop*** – ed. *Viitorul Românesc*, Radu Cosaşu – ***Armata mea de cavalerie*** – ed. *Fundaţiei PRO*; **Critică, istorie şi teorie literară, eseu:** Dan C. Mihăilescu – ***Bucureşti. Carte de bucăţi*** – ed. *Fundaţiei PRO*; Alex Ştefănescu – ***Ceva care seamănă cu literatura*** – ed. *Ştiinţa*; **Dramaturgie** (*Premiul Iosif Naghiu*): Mircea M. Ionescu – ***La Est de West*** – ed. *Play*; **Traduceri:** Ion Acsan – ***Poeme mistice ale antichităţii*** – ed. *Albatros*; Nicolae Iliescu – ***Fără speranţă*** – de Nadejna Mandelstam – ed. *Polirom*; **Ediţii critice:** Alexandru Condeescu – ***Virgil Mazilescu. Opere*** – ed. *Muzeul Naţional al Literaturii Române*; **Debut:** Poezie: Domnica Drumea – ***Crize*** – ed. *Vinea*; Denisa Mirena Pişcu – ***Pufos şi mecanic*** – ed. *Vinea* ; **Critică:** Lăcrimioara Berechet – ***Mircea Eliade, ficţiunea iniţiatică în proza scurtă*** – ed. *Pontica*; Mircea Naidin – ***Literatura Science Fiction*** – ed. *Fundaţiei PRO*.

• *Uniunea Scriitorilor*

Proză: Dora Pavel, ***Agatha murind***, roman, ed. *Dacia*; **Poezie**: Ioan Es. Pop, ***Petrecere de pietoni***, ed. *Paralela 45*; **Dramaturgie**: Dumitru Radu Popescu, ***Anglia***, ed. *Scrisul Românesc*; **Literatură pentru copii şi tineret**: Stelian Ţurlea, ***Planeta portocalie***, teatru pentru tineret, ed. *Fundaţia Pro*; **Traduceri**: Mariana Ştefănescu, pentru traduceri din operele lui Milorad Pavici, Milos Krnjanski şi Risto Vasilevski; **Premiul Andrei Bantaş** pentru traduceri a fost acordat lui George Volceanov pentru ***Eduard al III-lea*** de William Shakespeare ; **Critică, istorie şi teorie literară**: Petru Poantă, ***Efectul Echinox***, ed. *Biblioteca Apostrof* şi Ecaterina Mihăilă, ***Semiotica poeziei româneşti neomoderne***, ed. *Cartea Românească*; **Eseuri, jurnale, publicistică**: Cassian Maria Spiridon, ***Ucenicia libertăţii, Atitudini literare***, vol. III, ed. *Cartea Românească*; **Memorialistică**: Gabriel Dimisianu, ***Amintiri şi portrete literare***, ed. *Eminescu* ; **Antologii, dicţionare, ediţii critice**: Constantin Mohanu pentru ediţia operei lui Ioan Slavici, ed. *Academiei* şi *Univers Enciclopedic*; **Debut – poezie**: Dan Coman, ***Anul cărţilor galbene***, ed. *Timpul*; **Debut – proză**: Iulia Sala, ***Casa cu pereţi de vânt***, ed. *Clusium*; **Literatura minorităţilor**: **Cărţi in limba maghiară**: Lang Zsolt, pentru volumul de nuvele ***Vecina***, ed. *Konionia*, Cluj-Napoca; **Debut**: Walasek Julia pentru volumul de eseuri ***Reviste literare maghiare interbelice***, ed. *Kriterion*; **Cărţi in limba sârbă**: Slawomir Gvozdenovici pentru volumul de versuri ***Frica in capcană***; **Cărţi in limba rusă şi ucraineană**: Andrei Ivanov pentru lucrarea ***Dicţionar religios rus-român.***

Premii acordate de Comitetul Director al *Uniunii Scriitorilor:* *Premiul Naţional de literatură*: Ileana Mălăncioiu; *Premiul Opera Omnia*: Augustin Buzura; *Premiul special al Comitetului Director*: Iordan Chimet, Lucian Raicu; *Premiul special al Comitetului Director*: Ion Pop, coordonatorul lucrărilor primului ***Dicţionar analitic de opere literare româneşti***; *Premiul pentru traducerea literaturii româneşti în străinătate*: Miljurko Vukadinovici (limba sârbă) şi Vitali Kolodij (limba ucraineană); *Premiul pentru diplomaţie culturală*: Constantin Lupeanu.

Un oarecare sprijin material l-au adus premiile celor care au beneficiat de ele, cu toate că în majoritatea lor premiile literare de la noi sunt modeste, ca să nu spun modice. Excepţii: premiile acordate de *Fundaţia Anonimul* (*Prometheus*, *Cartea Anului*) şi, în oarecare măsură, *Premiul naţional de literatură* şi *Premiul Omnia*, acordate de *Uniunea Scriitorilor*. În rest, premiile sunt modice, simbolice.

Juriile de premiere se constituie fie prin desemnarea de către cei care acordă premiile, fie prin alegere, precum la

(Continuare în pag. 12)

La ce servesc premiile literare?

(Urmare din pag. 11)

Uniunea Scriitorilor, unde Consiliul Uniunii alege în fiecare an, prin vot secret, juriul care va premia cărţile din anul precedent. În amândouă situaţiile cercurile de interese îşi spun cuvântul, dar parcă mai puţin o pot face în cea de-a doua, fiind necesare operaţiuni mai dificile de punere de acord a celor care votează juriul. Schimbarea în fiecare an a juriilor este şi bună, şi rea. Este bună în măsura în care defectuoasa compunere a unui juriu poate fi corectată în anul următor. Rea este schimbarea perpetuă prin aceea că juriile se deprofesionalizează. În ce priveşte componenţa, consider că juriile alcătuite majoritar din critici asigură un procent mai mic de erori şi compromisuri, cel puţin în principiu. Criticii îşi riscă totuşi autoritatea profesională dacă mizează pe false valori, dacă nedreptăţesc flagrant, admiţând, desigur, că pun mai mult preţ pe păstrarea acestei autorităţi decât pe satisfacerea cine ştie căror interese de moment. În principiu, un juriu format în majoritate din critici prezintă garanţii mai mari de obiectivitate.

Rolul sponsorilor este unul esenţial. Fără aportul lor nici nu s-ar mai vorbi de premii. Cât priveşte „impactul" premiilor reduse numai la diplome, acesta este de-a dreptul dezastruos. Aruncă în aer, pur şi simplu, prestigiul respectivelor premii. Am participat nu de mult, ca invitat, la decernarea *Premiilor revistei „Cuvântul"*, atras, ca multă lume, de buna reputaţie a revistei şi, desigur, de prestigiul editorului-senior, Mircea Martin. Animaţie în sala arhiplină de la Radio, bună dispoziţie admirativă, aceasta până ce s-a răspândit vestea că premiile consistă numai în acordarea unor diplome şi a firitisirilor aferente. Decepţia a fost pe măsura entuziasmului iniţial, adică mare. Decât numai diplome, am auzit zicându-se, mai bine deloc. Teza maioresciană a nocivităţii formelor fără fond (fonduri!) îşi găsea aici o nedorită actualizare.

Despre o oarecare influenţă a criticii în acordarea premiilor desigur că se poate vorbi. Cărţile mai intens comentate în decursul unui an ajung mai repede în atenţia juriilor şi uneori le influenţează decizia. Nu poţi să nu iei în consideraţie, făcând parte dintr-un juriu, faptul că o carte a stârnit interesul criticii mai mult decât altele şi să cauţi a vedea pentru ce.

Bineînţeles că au existat şi în ultimii ani cărţi nedreptăţite, autori nedreptăţiţi, dintr-un motiv sau altul, sau fără nici un motiv, dacă e să nu socotim motiv simpla neglijenţă sau incompetenţă a unor jurii.

Consider că a nu premia o carte cum este ***Întoarcere în Bucureştiul interbelic*** de Ioana Pârvulescu, atât de originală în felul cum îmbină erudiţia cu farmecul evocării, a fost o eroare şi o nedreptate. Acelaşi lucru îl cred despre nepremierea unei cărţi cum este ***Jurnal scris în partea a treia a zilei*** de Angela Marinescu, scriere unică prin fervoarea mărturisirilor şi a sinceităţii absolute. Sunt şi cărţi de altă factură nedreptăţite de jurii. Nu ştiu să fi luat vreun premiu ***Enciclopedia exilului literar românesc*** de Florin Manolescu, deşi poate a luat şi nu sunt eu la curent. M-ar bucura să fie astfel.

DAN C. MIHĂILESCU
Numai publicul este infailibil

Poate unde am fost şi sunt un alintat în materie de premii literare, n-am fost niciodată preocupat nici cât negru sub unghie de chestiune. De altminteri, neam temeinic păcălit în timp la capitolul supraoferte, românii preferă siguranţa senină a monotoniei: ce vine başca devine că sminteşte rânduiala... şi aduce pagubă, până la urmă.

Aşa se face că la noi premiile literare nu sporesc, de regulă, nici prestigiul autorului, nici vânzările. Publicul este infailibil, avem o bursă invizibilă şi-un telefon fără fir absolut admirabile. Abia dacă, la ultimul *Gaudeamus*, banderola cu *Nobelul* va fi adăugat ***Pianistei*** lui Jelinek, de la *Polirom*, vreo zece procente la vânzare. Lumea deocheată ştia oricum de carte & autoare.

Forfota premierilor priveşte la noi exclusiv lumea literară. (Lasă că şi în Franţa a început să înmugurească indiferenţa: vânzările după un *Fémina*, *Goncourt* sau *Renaudot* au scăzut de pe la 300.000 spre 100.000 exemplare.) Acolo, deci, în mica noastră lume literară, acolo-s lucrăturile, acolo-i isteria, acolo clocotesc ambiţiile fenomenale, telefoniada întru frăgezirea membrilor juriului cu flatariseli, ameninţări, ispitiri şi înveninări, acolo sunt bârfa otrăvită, paranoia scenaritei, concurenţa inter-regională. Slavă Domnului că totul e previzibil: la Uniune se preferă, ca-n ceauşism, „justa repartizare teritorială", Asociaţiile repară găurile rămase de la Uniune şi alină geografia megalomaniei locale, la *ASPRO* e clar că nu se va premia în veac vreo ***Septuagintă***, după cum la *AER* e greu de crezut că va fi premiat vreun Sorin Matei ş.a.m.d. În plus, cum la noi totul este personalizat în materie de instituţii (după prea multă colectivizare), lumea nu discută decât în termeni de *„premiile lui Eugen Simion"*, *„premiile lui Uricaru"*, ale lui Caramitru etc.

Sigur, în privinţa banilor, veşnic e loc pentru mai mult. Poate că nici 50.000 sau 30.000 de dolari ai lui Paleologu, respectiv Nicolae Manolescu, n-ar fi sume de presupus toată ziua, dar nici simpla diplomă de la ***Cuvântul*** nu-i o soluţie onorabilă pentru obrazul Casei! Banul e ban, onoarea-i onoare, astfel încât – cu excepţia locurilor unde sumele premiilor se înscriu la capitolul spălare de bani – este oarecum nefiresc, de exemplu, ca premiul unei reviste să fie dublu faţă de cel oferit de o asociaţie municipală a scriitorilor.

Da, cronicile literare, comentariile critice şi, în genere, zgomotul mediatic, lobby-ul, contează îndeajuns, chit că nu decisiv. Cu juriile e bine oricum, numai să fie alese pe bază de competenţă, de prestigiu şi credibilitate. Este bine şi ca la *Fundaţia Anonimul*, cu un preşedinte ales pe cinci ani, este bine şi ca la Uniune, cu alt preşedinte în fiecare an, este bine şi ca la ***România literară***, unde juriul e una cu componenţa redacţiei. Anormale rămân prejudecăţile: că o carte (un autor) nu poate lua (adică nu e recomandabil să ia) şapte premii din şapte locuri; că laşiul nu „are de ce" să premieze un clujean şi viceversa; „nu-i mai dăm şi noi lui X, fiindcă a luat deja premiul Y"; că „hai să-i dăm un premiu şi lui Z, că-i bătrân şi moare mâine-poimâine"; că „dacă au luat bucureştenii poezia şi Clujul proza, musai să dăm premiul de critică la Iaşi", ori că „aoleu, ce ne facem, n-avem nici un basarabean premiat..." şi tot aşa.

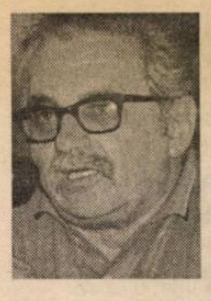

CORNEL UNGUREANU
Fără ecou

A. Nu ştiu dacă premiile anului 2003 au mărit vânzările şi prestigiul unor edituri sau au echilibrat tabloul literar al momentului. Mă îndoiesc că au confirmat notorietatea unor autori. Cât priveşte modificarea/menţinerea canonului... să o luăm ca o glumă. Dar cred că, în unele cazuri, premiile au adus un sprijin material autorilor premiaţi.

B. Juriile ar trebui să-şi păstreze formula iniţială. E indecent să se propună în juriu oameni care n-au citit o carte dintre cele pe care trebuie să le selecteze. Iar, de obicei, juriile sunt făcute din oameni care s-au despărţit de multă vreme de fenomenul literar/cultural actual. Mi se pare, de pildă, ciudat ca unul dintre criticii care citesc aproape tot de vreo trei decenii – Dan C. Mihăilescu – să nu fie în juriile anului 2003. Şi vă propun un experiment: întrebaţi-i pe membrii juriului care a acordat premiile *Uniunii Scriitorilor* pe anul 2003 dacă au citit cărţile cărora le-au dat premiile. Sau dacă mai ţin minte cui au acordat premiile de debut, de critică sau de proză.

C. Da, e o întrebare care rămâne. Oare generoşii nu îşi spală parte din păcate prin buna relaţie cu instituţiile care dau premii literare?

D. Iată altă întrebare care merită atenţie! Aş fi înclinat să răspund: nici una! De obicei, premiile nu mai au nici un ecou. Poate revistele din provincie... să acorde atenţie premiaţilor. Asta dacă nu observ că una dintre cărţile care a primit *Premiul pentru critică* (*Premiul pentru critică al anului 2003* – unul din cele două) a fost întâmpinată... cu urale de principala revistă a *Uniunii Scriitorilor*. În cele zece rânduri ale recenziei din ***România literară*** erau citate atâtea întâmplări culturale năstrusnice, încât am renunţat să caut volumul cu pricina. Presupun că a rămas, spre fericirea tuturor, intruvabil.

E. Întrebaţi dacă *Premiul Nobel* al fiecărui an a nedreptăţit pe cineva şi vi se va răspunde că în fiecare an juriul *Nobel*, care are un exerciţiu al premierii, îi nedreptăţeşte flagrant pe mulţi autori foarte importanţi. Luaţi topurile făcute de revistele noastre la sfârşitul anului 2004 (sau chiar mai înainte) şi veţi observa că mulţi tratează totul în joacă. Fac haz şi de selectaţi, şi de procesul ierarhizării. Trăim într-o societate a spectacolului în care arbitrul vrea să fie în prim plan, să devină el vedetă. Ce rost are să-l întrebăm pe Mache Popândău care sunt primii zece poeţi români? Sau primii scriitori români din toate timpurile? Sigur că Mache o să răspundă în funcţie de cultura lui generală şi de voinţa sa de afirmare. Şi o să spună prostii care vor isca râvna învăţăceilor: iată, vor fi uimiţi aceştia, schimbarea de canon îl aruncă în afara culturii române pe Eminescu şi-i aduce în faţă pe Topîrceanu, Mihalache Vasile şi Ioniţă Bumbac! E momentul să schimbăm ierarhiile!

AL. CISTELECAN
Impactul depinde de mediatizare

Am impresia că dvs. înşiraţi cu un fel de voluptate cinică toate aceste efecte pe care obţinerea unui premiu literar le-ar putea produce şi ar trebui să le realizeze; şi asta anume pentru că ştiţi bine că nu produce nici unul dintre ele (sau, oricum, într-o măsură atât de diafană încât nici nu se simte; nici măcar, în majoritatea cazurilor, băneşte). Aşa că ar fi fost poate mai bine dacă aţi fi întors ancheta, din capul locului, spre o altă problemă: de ce premiile literare nu produc, în România, nici un efect? Dar, mă rog, şi eleganţa, şi corectitudinea abordării v-au impus această anchetă preliminară cu concluziile ştiute dinainte. Numai că, printr-asta, abia v-aţi luat obligaţia de a trece la cealaltă anchetă, care, într-adevăr, ar putea evidenţia cauzele – triste sau hilare – ale acestei lipse de efect. Admiţând, firește, că şi lipsa de efect poate avea cauze. (Şi încerc să mă abţin de a vă răspunde la această anchetă încă nefăcută.)

Fiecare premiu – presupun – are un statut în care se precizează şi modalitatea de instaurare a juriului. În principiu, eu aş acorda mai mare credit juriilor „fixe", pentru că-şi angajează responsabilitatea mai direct şi-şi pot păstra criteriile, inclusiv cele de gust. Cu condiţia, firește, să nu pornească de la principiul fundamental şi inflexibil „îi premiem pe ai noştri"; sau să pornească, treaba lor, dar atunci să anunţe pe toată lumea că e ☞

Premii — 2003

• Asociaţia Editorilor din România

Pentru încurajarea noilor edituri – *Pandora-M*; ; La secţiunea ***Cartea pentru copii a anului*** – editura *Litera Internaţional*, pentru ***Dicţionar explicativ ilustrat***; **Cea mai bună editare în limba română a unei cărţi străine** – editura *Polirom*, pentru ***Septuaginta. Geneza. Exodul. Leviticul. Numerii. Deuteronomul***; **Cea mai frumoasă carte ilustrată** – editura *Ad Libri*, pentru ***România. Delta Dunării***; **Cea mai bună colecţie** – editura *Polirom*, pentru ***Ego-Grafii***; **Cea mai frumoasă carte** – editura *Brumar*, ***Cincizeci de sonete de Mircea Cărtărescu cu cincizeci de desene originale de Tudor Jebeleanu***; **Premiul *Succesul anului*** i-a revenit editurii *Humanitas* pentru cartea lui Andrei Pleşu, *Despre îngeri*.

• Asociaţia Scriitorilor Profesionişti din România

Marele Premiu lui Gelu Ionescu, pentru ***Copacul din câmpie***, editura *Polirom* şi lui Andrei Pleşu, pentru ***Despre îngeri***, editura *Humanitas*. Premiul pentru cea mai bună carte a anului: secţiunea poezie – Ioan S. Pop, ***Petrecere de pietoni***, *Paralela 45*; proză scurtă – Cristian Teodorescu, ***Îngerul de la benzinărie***, *Paralela 45*; roman, memorii, jurnal, corespondenţă – Matei Călinescu, ***Portretul lui M***, *Polirom*; critică literară, eseu – Andrei Pleşu, ***Despre îngeri***, *Humanitas*; debut – Ciprian Şiulea, ***Retori, simulacre, impostori***, *Compania*. Premiul pentru experiment a fost acordat lui Ştefan Agopian pentru volumul ***Fric***, editat de *Polirom*.

vorba de niște premii de casă. Dar nici juriile „schimbătoare" nu-s de lepădat; deși, în aceste cazuri, se ajunge inevitabil la un fel de „rotație democratică" a (cam) aceloraşi membri şi la organizarea de lobby-uri. Nu văd un rău absolut în aceste lobby-uri, atâta doar că ele se fac, de regulă, în cauza unor cărți evident şi eminent nepremiabile. Mai sunt, desigur, şi juriile „populare", la care votează tot omul, cum sunt majoritatea celor acordate de *ASPRO*. E o idee admirabil de democrată, dar care nu produce decât ştânjeneală (celor premiați), întrucât e limpede că aceste opțiuni se fac pe necitite. Cred că, din punct de vedere „constituțional", toate aceste trei forme sunt valabile şi ar trebui să coexiste în continuare; problemele lor de funcționare „corectă" pot fi reglate.

Impactul (dar parcă ziceam că nu există?! şi, de fapt, aşa şi e: nu există) premiilor depinde de mediatizarea lor; dacă o simplă diplomă e mai mediatizată decât un premiu consistent, ea va deveni mai importantă. Dar cum premiile literare se mediatizează foarte discret, măcar cu niște bani să se aleagă fericitul premiat. Sponsorul devine astfel mai vital decât juriul; poate tocmai de aceea sponsorii vin cu jumătatea listei de premiați făcută de-acasă.

Dau un singur exemplu de carte stridentă nedreptățită (dar astfel de cazuri sunt deja nu doar multe, ci atât de multe, încât au devenit banale); e o carte de istorie literară: ***A doua tradiție***, de Gheorghe Perian. Presupun că n-a fost premiată pentru că n-a fost citită. Ceea ce ar fi o scuză destulă. Chiar admisibilă.

CARMEN MUŞAT

Jurii fixe alcătuite din critici literari

A, E. E greu de spus ce efecte au premiile literare, câtă vreme acestea nu sunt mediatizate suficient, nici de mass-media şi nici de edituri. Eu cred că este o mare diferență între impactul pe care îl au, în Occident, premiile literare şi ceea ce se întâmplă la noi, cel puțin din punctul de vedere al vânzărilor. De pildă, am văzut foarte rar, în librăriile noastre, banderole care să avertizeze potențialii cumpărători că se află în fața unei cărți românești distinse cu un premiu anume. Cât privește mediatizarea, în afara revistelor culturale şi, sporadic, a unor semnalări în paginile de cultură ale diverselor cotidiane sau în jurnalele de pe *TVR Cultural* (de regulă în ziua decernării premiilor), s-ar putea spune că *„e sublimă, dar lipsește cu desăvârşire"*. Pe de altă parte, chiar şi în condițiile unei mediatizări intense, *nu orice* premiu poate impune un autor sau o carte: prestigiul, tradiția, juriul, dar şi lista premianților, în ansamblul său, au darul de a induce receptorilor o atitudine anume față de cartea premiată şi un orizont de aşteptare de natură să contribuie la sporirea vânzărilor sau la notorietatea scriitorului. Cu toate acestea, canonul se modifică mai greu şi nu e de ajuns un singur premiu pentru a putea vorbi de o schimbare semnificativă a ierarhiei valorice.

Mi-e teamă că niciodată, nici un juriu, oricât de bine intenționat şi de „obiectiv" şi-ar impune să fie, nu va putea produce o listă perfectă de premianți şi că vor exista mereu cărți sau autori nedreptățiți, fie din motive de incompatibilitate între membrii juriului şi cartea sau autorul respectiv, fie, pur şi simplu, din neatenție, din dezinteres sau datorită unor dezacorduri majore între membrii juriului. Privite în ansamblu, în pofida unor stridențe majore uneori, premiile conferite în 2003 de diverse instituții, asociații sau publicații culturale reflectă totuşi un tablou literar destul de omogen şi de echilibrat, semn că, indiferent de apartenența de grup sau de proveniența geografică, există receptivitate la valorile autentice. Există, desigur, şi omisiuni regretabile, cum ar fi volumul lui Norman Manea, ***Întoarcerea huliganului***, apărut la *Polirom* în 2003. Am fost surprinsă să văd că o carte atât de semnificativă, tradusă simultan în mai multe limbi şi întâmpinată pretutindeni ca un eveniment editorial autentic, nu s-a regăsit, în România, pe nici o listă de premii.

B–C. De cele mai multe ori componența juriilor este foarte eterogenă şi acesta este, de altfel, şi motivul pentru care listele de premianți sunt, la rândul lor, foarte inegale. Părerea mea este că instituția premiilor literare ar avea de câştigat dacă ar exista jurii fixe pentru fiecare premiu în parte, alcătuite din critici literari a căror activitate culturală să fie recunoscută. Sigur că, pentru autor, un premiu care, pe lângă diplomă, să conțină şi o sumă oarecare (uneori foarte mică, alteori substanțială, cum este cazul premiilor oferite de *Fundația Anonimul*), poate avea o valoare mai mare. Dar nu cred că pentru cititori acest aspect are o prea mare importanță.

D. Un premiu literar *confirmă*, de regulă, valoarea unei cărți sau a unui autor, valoare semnalată de criticii literari înainte ca o instituție sau alta să acorde premii. Nu cred că un critic profesionist va scrie „bine" despre o carte doar pentru că aceasta a obținut un premiu literar şi va ignora alta, la fel de valoroasă, doar pentru că a ratat premiul. Cu alte cuvinte, demersul critic *precede*, în mod normal, acordarea premiilor literare. Singura consecință ar putea fi sporirea numărului de cronici.

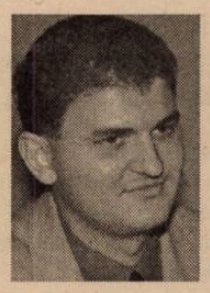

DANIEL CRISTEA-ENACHE

Cu şi fără coroniță

Faptul că am fost, de la debutul editorial, un răsfățat al premiilor literare îmi dă o anume liniște în judecarea distincțiilor acordate în 2003, ca şi a instituției premiului literar pe piața noastră culturală. Întrebările dvs. sunt gândite şi formulate tocmai dintr-o perspectivă – corectă – a acestei *piețe culturale*, care este cu totul altceva decât o bursă de mărfuri sau un obor de vite, cum unii poate mai cred. Nici imaginea artistului „romantic", „boem", autist, nici cea a manufacturierului capabil, pentru bani, să publice orice mizerie nu mi se par relevante pentru condiția scriitorului modern, dator să construiască înspre sufletele şi mințile cititorilor o punte de cărți, de pagini tipărite. Din acest unghi privind lucrurile, premiile literare ar trebui să reprezinte o formă de recunoaştere, de omologare simbolică a rezistenței, durabilității acestei legături dintre un creator şi toți consumatorii himerelor sale, inclusiv aceia mai pretențioşi care sunt criticii.

Stau aşa lucrurile şi în spațiul literelor româneşti? Da şi nu... Există destule derapaje bine controlate de la regula de bun-simț a succesului de public şi de critică. Apar pe listele premianților autori fără alt merit decât acela de a conduce cutare publicație din provincie, după cum lipsesc scriitori reprezentativi, care au dat în intervalul respectiv cărți absolut remarcabile. Pe cine credem că păcălim premiind (la *Uniunea Scriitorilor*) o carte a grafomanului Cassian Maria Spiridon, în dauna unor volume de Al. George, Ileana Mălăncioiu, Mircea Cărtărescu, Dan C. Mihăilescu, Horia Gârbea, Radu Pavel Gheo? Cum îi putem explica Ruxandrei Novac (poetă în toată puterea cuvântului, încă de la debut) motivele pentru care nu a fost premiată, în timp ce Denisa Mirena Pişcu a obținut laurii *Asociației Scriitorilor din București*? Şi nu președinții juriilor respective (doi critici eminenți, precum Eugen Negrici şi Gabriel Dimisianu) poartă responsabilitatea acestor defecțiuni, ci micile jocuri ale unor aşa-zişi juraţi, reciprocitățile avantajoase dezvoltate pe termen mediu şi lung. Cât despre situația de la *ASPRO*, în care președintele juriului (Adrian Marino) i-a administrat o corecție publică tocmai celui care obținuse *Marele Premiu* (Andrei Pleşu), cred că este un eveniment unic în analele instituției premiului. Cel puțin cu această monstruozitate premială, am intrat, înaintea altora, în Europa...

Aş fi nedrept dacă nu m-aş referi şi la versantul pozitiv, luminos al premiilor literare din 2003. *Uniunea Scriitorilor* a recompensat autori şi traducători de primă mână (D.R. Popescu, Gabriel Dimisianu, Ioan Es. Pop, Mariana Ştefănescu), iar premiile acordate de către Comitetul Director au reconfirmat, la rândul lor, o axiologie autentică (Ileana Mălăncioiu, Augustin Buzura, Iordan Chimet, Lucian Raicu, Ion Pop). Între cărțile premiate de *Asociația Scriitorilor din București* se numără titluri oricând şi oricui recomandabile (semnate de Radu Cosaşu, Mirel Brateş, Mihail Gălățanu), iar în panoplia *ASPRO*, trofee pe deplin meritate au primit Gelu Ionescu şi Andrei Pleşu, Ioan Es. Pop şi Cristian Teodorescu, Matei Călinescu şi Ciprian Şiulea. Deşi sentimentele mele față de conducerea *ASPRO* sunt bine cunoscute, obiectivitatea mă obligă să recunosc viabilitatea estetică a listei de premianți din 2003.

În primă şi ultimă instanță, premiile acordate într-un an reprezintă o foaie de calc aplicată pe desenul bogat, poate derutant, dar inteligibil, al producțiilor şi valorilor literare româneşti. Când între cele două coli există o suprapunere aproximativă, este spre meritul juriilor din anul respectiv. Când însă cele două desene, cel real şi cel închipuit, se bat cap în cap, ridicolul nu se mai împrăştie, ci se coagulează la nivelul „personalităților" critice care l-au făcut posibil.

Premii — 2003

• *GAUDEAMUS*

La *categoria editurilor care au publicat mai mult de 100 de titluri în 2003*: *Humanitas* – locul 1, *Grupul Editorial Rao* – locul 2 şi *Polirom* – locul 3; La *categoria editurilor care au publicat între 50 şi 100 de titluri în anul precedent*: *Cartea de Buzunar;* La *categoria editurilor cu o producție editorială mai mică de 50 de titluri, în 2003*: editura *Nemira*; *Cea mai râvnită carte a târgului*: ***Discernământul modernizării*** de Horia-Roman Patapievici, publicat de editura *Humanitas*; *Premiul de excelență*: editura *Pontica*; *Trofeul GAUDEAMUS* şi *Cea mai râvnită carte a târgului*– editura *Humanitas* şi editura *Polirom*, pentru volumul ***Misterioasa flacără a reginei Loana*** de Umberto Eco.

• *România literară:*

Emil Brumaru – ***Opera poetică***, *Ed. Cartier*, Chişinău; Matei Călinescu – ***Portretul lui M***, *Ed. Polirom*, Iaşi; Mircea Cărtărescu – ***Pururi tânăr înfăşurat în pixeli,*** *Ed. Humanitas*, București; Mircea Ivănescu – ***Poezii***, *Ed. Polirom*, Iaşi; Gabriel Liiceanu şi Cătălin Cioabă – ***Ființă şi timp*** de Martin Heidegger, *Ed. Humanitas*, București; Monica Lovinescu – ***Jurnal***, vol. III (1990-1993), *Ed. Humanitas*, București; Andrei Pleşu – ***Despre îngeri***, *Ed. Humanitas*, București

PAUL CERNAT

Premii, combinații, coterii

În mod evident, Premiile *AER* şi *Gaudeamus*, acordate pe criterii editoriale, sunt cel mai greu atacabile (deşi cu privire la cele din urmă persistă unele semne de întrebare – bunăoară, recompensarea *Editurii Nemira*).

Premiile *ASPRO* – printre cele mai puțin „parohiale" din istoria lor – au adus unele suprize, cum ar fi cele două trofee acordate lui Andrei Pleşu (unul dintre ele – în tandem cu Gelu Ionescu) alături de o carte „incomodă" cu țintă multiplă precum volumul eseistic de debut al braşoveanului Ciprian Şiulea. Tentativă de reconciliere sau expresie a diversității/diversificării opțiunilor cultural-ideologice din sânul Asociației? Cred că şi una, şi alta. Poate că, fără scrisoarea de semi-delimitare a lui Adrian Marino față de volumul lui Andrei Pleşu, *„cearta intelectualilor"* nu ar fi degenerat. Poate...

Premiile naționale oferite de revista ***România literară*** ilustrează opțiunea lipsită de riscuri (comodă?) pentru valorile „sigure", deja „canonizate". Ele onorează nu numai cărți, ci şi imagini publice ale unor personalități de blazon ale elitei noastre intelectuale şi scriitoricești.

Apariția premiilor ieşene arată, încă o dată, voința de instituționalizare a unui Iaşi literar „alternativ" ca pol de vizibilitate şi pondere literară, atât în raport cu provincialismul mediocru, cât şi în raport cu centralismul bucureştean. Acordarea, prin convenție, a unor premii de debut doar pentru autori ieşeni e de apreciat, însă gratularea unui roman nici prea-prea, nici foarte-foarte precum ***Mortido*** al lui O. Nimigean cu un ditamai *„premiul național de proză"* (e drept, printr-o strategică asociere...) indică un partizanat fără suficientă acoperire.

În privința premiilor *ASB* şi *USR*, deşi o evoluție timidă poate fi constatată față de precedentele ediții (remarc, în treacăt, recuperarea lui Iordan Chimet), opțiunile lor sunt, cu puține excepții, lipsite de anvergură, oarecum consolatoare (chiar merita ***Ceva care seamănă cu literatura*** al lui Alex. Ştefănescu un premiu pentru eseu?), trădând, într-un prea transparent, „slăbiciunile" unor jurizanți. Despre trofeele pentru debut în poezie nu mă pronunț acum, iar despre categorii precum *„traduceri"* sau *„literatura minorităților"* nu sunt în măsură să mă pronunț.

Rămâne în continuare decepționantă *„boala de sistem"* a Uniunii, nevoia de a mulțumi toate grupurile de influență şi presiune din interiorul ei, adeseori cu sacrificarea criteriilor valorice în favoarea celor clientelare. Stridentă rămâne premierea, la *„critică şi eseu"*, a unor cărți de o

(Continuare în pag. 14)

Words Without Borders — The Online Magazine for International Literature

Scriitori români în SUA

SUSAN E. HARRIS

Cuvinte fără frontiere

Numărul pe octombrie 2004 al revistei americane *online* ***Words Without Borders***, dedicat literaturii române, poartă titlul de ***Romanian Riches***. Iată prezentarea ediției:

„Peisajul cultural românesc, plin de viață și culoare, se află la răscrucea dintre Est și Vest, trecut și prezent, brutalitate și sentimentalitate. Coordonatorul invitat al acestui număr este Norman Manea, care a reunit aici un incitant salon al literelor, de la relatarea sumbră a Holocaustului românesc în paginile lui Virgil Duda, la fantezia lui Adrian Oțoiu despre priceperea lui Shakespeare la computere. Mircea Cărtărescu descrie panta alunecoasă de la pretențiile intelectuale tinerești la o carieră în Securitate. Gabriela Melinescu creionează o fabulă despre românii evrei din Suedia. În proza Gabrielei Adamesteanu, memoria și pierderea se strecoară într-o simplă călătorie cu tramvaiul, în trecut, a unei foste negustorese. Matei Călinescu aduce un elogiu fiului său plecat dintre cei vii. În poezie, Mariana Marin, o Sylvia Plath a literaturii române, își înfruntă complexul Karenina și Marta Petreu amalgamează flăcările atotdistrugătoare ale iubirii și morții". I se aduc mulțumiri speciale și lui Julian Semilian, care face oficiul de traducător din această *„prea puțin cunoscută limbă romanică"*.

Despre ediția dedicată literaturii române, am vorbit cu Susan E. Harris, redactor-șef al revistei.

Câțiva scriitori români, printre care am avut și eu șansa să mă număr, au fost publicați în revista on-line *Words without Borders* **din toamna anului trecut. Cum ați ajuns la acest proiect?**

Alane Mason, fondatorul publicației noastre, l-a cunoscut pe Norman Manea și de aici a pornit sugestia să facem o ediție românească.

Ce știați despre literatura română înainte de a vă ocupa de această ediție?

Eu publicasem câțiva autori români la editura *Northwestern*, astfel că, pentru mine, literatura română era mai familiară decât pentru ceilalți editori. Însă Norman Manea a recomandat și autori despre care nu știam nimic. Am fost absolut încântată să le descopăr opera (Gabriela Adamesteanu, mai ales!).

Și cum ați făcut selecția? Care au fost sursele?

În primul rând Norman Manea, care a avut rolul de editor invitat pentru ediția de literatură română. Am inclus și texte în traducerea lui Adam J. Sorkin, cu care colaborasem și înainte, la *Northwestern*.

Ce șanse credeți că are literatura română, din păcate încă izolată, în America? Ce ar trebui făcut, pentru a o face mai bine cunoscută?

Sperăm că publicul și editorii, citind paginile publicate de noi, se vor simți îndemnați să urmărească literatura română și în viitor. Este foarte greu să găsești în Statele Unite o piață pentru literatura în traducere, așa că fiecare asemenea contact, oricât de mic, este util.

Aveți o bogată experiență, de mai bine de un deceniu, la *Northwestern University Press*. Povestiți-ne ce cărți de literatură străină selectați spre publicare, ce greutăți ați avut? Ce succese (printre acestea, cred, e publicarea lui Kertesz...)?

La *Northwestern* am publicat literatură tradusă din toate limbile și am făcut cunoscuți cititorilor de engleză mulți autori străini. Am avut în vedere literatura de foarte bună calitate, în care să existe atât tema universală, cât și perspectiva specifică. Pe mine mă interesează literatura experimentală, însă am dorit în primul rând să public literatură care îmi place și care, în opinia mea, avea să fie apreciată și de cititori. Repet, marketingul pentru literatura în traducere este foarte dificil: avem un public restrâns pentru aceasta, fiindcă mulți cititori din Statele Unite se așteaptă mai degrabă ca o operă străină să fie greu de receptat, decât să-i dea satisfacții. Programul de la *Northwestern* nu a fost deloc ușor de realizat, și pentru că editura avea resurse foarte limitate de advertising, de marketing și de finanțare a traducerilor.

Am impresia că în America nu există emisiuni de televiziune dedicate cărților. Cum ați sprijinit vânzarea acestor volume?

Editorii se bazează pe cronici și pe comentariile transmise de la om la om. Am avut inițiativa să expunem cărțile produse de *Northwestern* la diferite conferințe și le-am făcut promoție printre profesorii universitari, care să le includă în cursurile lor.

Aveți un capitol într-un manual de *Creative Writing*. Ce pot și ce nu pot învăța viitorii scriitori?

Scriitorii trebuie să învețe să citească, înainte de-a ajunge să scrie. Eu predau un curs de editare literară, în care studenții deprind tehnici de interpretare și de revizie, pe texte scrise fie de ei, fie de alți autori. Cel mai valabil mod de a învăța să scrii este contactul cu literatura foarte bună, de toate tipurile. Eu pe aceasta mă concentrez.

La ce servește, credeți, literatura azi?

Literatura este vitală, este esențială pentru o viață împlinită cu adevărat.

Interviu realizat de
Gabriela Adameșteanu
Traducere de **Ioana Ieronim**

Susan E. Harris, redactor șef al revistei *Words Without Borders*, publicație americană *online* pentru literatură universală. A condus mulți ani *Northwestern University Press*, având un rol esențial în dezvoltarea programului de cultură străină, care a adus faima editurii. Promotor avizat al literaturilor străine în Statele Unite, ea este o prezență activă prin *Asociația Americană a Traducătorilor Literari* (*ALTA*), membră a unor jurii literare, participantă la evenimente internaționale dedicate cărții. În prezent predă studii editoriale, specialitatea beletristică, la *Universitatea Northwestern* din Chicago.

La ce servesc premiile literare?

(Urmare din pag. 13)

mediocritate emfatică precum cele semnate de Cassian Maria Spiridon sau Lăcrămioara Berechet. Suspiciuni ridică și premierea piesei ***Anglia*** a lui D.R. Popescu sau recompensarea activității lui Constantin Lupeanu pentru *„diplomație culturală"*.

O fi „normal" ca diferitele grupări să-și premieze prietenii și apropiații pentru a-i ține aproape și a asigura coeziunea „identitară" internă, numai că prin asemenea gesturi premiile riscă să devină pur convenționale, iar credibilitatea – o vorbă goală („las' că știm noi cine cu cine...").

Rămân deschise chestiuni precum „cine face selecția"/„după ce criterii" sau dificultatea consensului. Poate că, pe viitor, grupările adverse vor învăța tot mai mult să accepte și valoarea „adversarilor", iar evaluarea rece, obiectivă, va câștiga teren în fața narcisismelor, a coteriilor și a combinațiilor menite să oblojească orgolii mărunte. Speranța moare ultima.

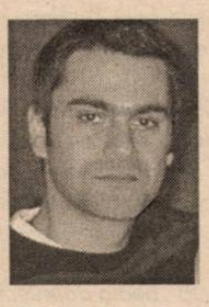

MARIUS CHIVU

Premiați, băieți, premiați!

Nici un secret. Toată lumea știe cum e cu premiile literare: e rău că premiile se dau aiurea (din *parti-pris* ideologic, instituțional, geografic, amical) și, prin urmare, că între premii și canon nu se creează o relație serioasă de determinare reciprocă, e rău că premiile încă nu presupun și sume consistente de bani (prejudecata „romantică" cum că scriitorul scrie pentru sufletul lui și/sau pentru gloria postumă) și că nu influențează în nici un fel vânzările, într-un cuvânt, e rău că premiile literare de la noi nu au nici pe sfert din prestigiul firesc. E de-ajuns să faci un minim efort comparatistic pentru a vedea că ceva nu e în regulă. Nu e nevoie de comentarii sofisticate sau de cine știe ce teorii. Iată cum arată, comentate în oglindă, premiile pe 2003 acordate de *Asociația Scriitorilor Profesioniști*, *Uniunea Scriitorilor* și *Asociația Scriitorilor din București*.

Poezie: *ASPRO* și *USR* au premiat același volum, în timp ce *ASB* a ales altele două, nici una dintre aceste două cărți (de ce două și nu trei sau patru?) nefiind printre nominalizările *ASPRO* și *USR*.

Proză: Cu excepția romanului lui Agopian și a cărții lui Matei Călinescu, romanul premiat de *USR* sau măcar una dintre nominalizări nu se regăsește și printre nominalizările celorlalte două asociații, așa cum romanul lui Mirel Brateș premiat de *ASB* nu a fost nici el măcar nominalizat de celelalte două jurii.

Critică și istorie literară, eseu: Cărțile premiate de *USR* nu sunt, iarăși, nici măcar nominalizate de celelalte două asociații, volumul premiat de *ASB* nu e pe lista *ASPRO*, în timp ce *USR* a preferat cărții lui Pleșu pasabilul op publicistic al lui Cassian Maria Spiridon.

Debut: Premiantul *ASPRO* nu se află nici măcar pe listele nominalizărilor celorlalte două premii, așa cum nici măcar una dintre cele două cărți premiate de *USR* nu au intrat în atenția *ASPRO* și *ASB*. Mai mult, *USR* și *ASB* au premiat fiecare câte două cărți de poezie, dar nici măcar un singur titlu comun.

Sigur, e firesc ca opțiunile finale ale celor trei jurii să difere într-o oarecare măsură. Am însă dubii atunci când cărțile premiate de unii nici măcar nu intră în atenția celorlalți. Explicațiile ar fi două. Fie se scriu atâtea cărți bune încât premiile nu le fac față și atunci se premiază prin compensație, fie diversitatea si pluralismul nostru cultural sunt atât de mari, încât ne permitem deja să premiem alternativ, zonal etc. și atunci juriile au opțiuni total diferite din rațiuni non-valorice. Dacă însă juriile au fiecare alte criterii, atunci acestea ar trebui dinainte clar formulate pentru a nu ne mai da ocazia să fim enervant de circumspecți.

Cărți valoroase rămase nepremiate? Există întotdeauna și istoria literară (inclusiv cea universală) abundă în exemple dintre cele mai răsunătoare. Cu toate acestea, nu pot pricepe, oricât aș încerca, cum două cărți absolut extraordinare au „reușit" performanța de a nu atrage atenția decisiv nici unui juriu: ***Orbitor – Corpul*** (volumul secund al celei mai interesante trilogii românești din întreaga noastră literatură) și ***Enciclopedia zmeilor***. Faptul că amândouă sunt scrise de Mircea Cărtărescu explică însă câte ceva. În acel an, *USR* s-a umplut de ridicol premiind la secțiunea *Literatură pentru copii*, unde fusese nominalizată ***Enciclopedia...***, o carte pe care vă provoc pe dvs. să v-o amintiți.

Anchetă realizată de
Gabriela Adameșteanu
și **Ioana Anghelescu**

Premii — 2003

- ***Ziarul de Iași***

Premiul Național pentru Proză a fost acordat scriitorilor Gabriela Adameșteanu, pentru volumul ***Întâlnirea*** (*Ed. Polirom*) și lui Ovidiu Nimigean, pentru ***Mortido*** (*Ed. Versus*). Câștigătorii *premiilor de debut „Aurel Leon"* au fost Gabriela Gavril-Antonesei pentru ***De la «Manifest» la «Adio Europa!»*** și Antonio Pătraș pentru ***Ion D. Sârbu – de veghe în noaptea totalitară***.

- **Marile Premii Prometheus**

acordate de *Fundația Anonimul*:
Secțiunea Literatură: *Opera Omnia* – Monica Lovinescu; *Opera Prima* – Constantin Popescu

ArCuB în anul 2005

(Urmare din pag. 16)

la faptul că multe săli de teatru au fost renovate, nu e puţin lucru, dar e vorba şi de faptul că, aşa cum se poate vedea şi pe site-ul primăriei, subvenţiile pentru cultură chiar şi în acest an se apropie de 500 de miliarde, care sunt bani, nu glumă.

Aţi fost directorul *ArCub*-ului încă de la înfiinţare. Putem spune că *ArCub*-ul este o instituţie de succes şi datorită experienţei dvs.?

Sigur că în clipa în care se înfiinţa această instituţie şi încă înainte de a fi fost desemnat conducătorul ei, prin concurs, firește, ş.a., am participat la desenul, la proiectarea acestei instituţii. Nu am venit la ceva de-a gata, ci am încercat să pregătesc acest lucru împreună cu Ştefan Damian, care era atunci directorul Direcţiei pentru cultură din primărie. Pe urmă am devenit conducătorul instituţiei şi fără îndoială că o experienţă de viaţă în teatru şi o experienţă ca manager timp de câţiva ani la *Teatrul Tineretului* din Piatra Neamţ m-a ajutat. Era necesară o asemenea instituţie care să aibă personalitate juridică şi posibilitatea de a opera eficient cu banii publici, pentru proiecte punctuale. Fapt este că ne-am descurcat destul de bine, exemplul nostru a stimulat alte municipalităţi sau autorităţi locale în crearea de structuri similare. Dacă nu am fi fost eficienţi şi nu am fi dovedit capacitate logistică mai ales... Pentru că una e să ai o activitate rutinieră şi alta e să lucrezi permanent pe proiecte – iar în 1996 acesta era un lucru relativ nou. Ne-am descurcat, ne descurcăm şi sper că ne vom descurca în continuare, indiferent dacă voi mai fi eu sau nu, *ArCub*-ul e o instituţie care e pe picioarele ei de mult.

Pe ce criterii stabiliţi implicarea în anumite proiecte?

La modul ideal, această instituţie trebuie să aibă un comitet de coordonare format din personalităţi culturale ale oraşului, numite de primarul general pe durata mandatului său. Deci, ordonatorul principal de credite – în termeni administrativi – deleagă atribuţiile sale unor oameni de specialitate. La început aşa am şi funcţionat. Din păcate, în ultimii 4 ani, din motive care îmi scapă, nu am avut comitet de coordonare şi proiectele le alegeam, le propuneam şi mi se aprobau sau nu de către şeful direct, care este directorul Direcţiei cultură din primărie. Uneori, anumite proiecte au fost realizate cu aprobarea directă a primarului general, alteori, proiecte mai puţin semnificative din punct de vedere al efortului financiar au rămas oarecum la latitudinea noastră. Ne-am descurcat şi în această situaţie, dar fără îndoială că bine e ca răspunderea pentru oportunitatea unui proiect sau altul să fie asumată de un grup de oameni de specialitate şi care acoperă toate zonele de cultură posibile. Eu, la origine, sunt regizor de teatru, iar asta înseamnă că nu mă pricep la absolut toate: nu mă pricep la film, nu mă pricep la arhitectură, la arte plastice. Am nişte cunoştinţe generale, dar nu pot fi expert în toate cele. În sfârşit, sigur că experienţa îşi spune cuvântul, dar altceva e când un proiect este propus instituţiei şi aprobarea sau dezaprobarea acelui proiect are girul unor personalităţi din care cel puţin una este direct implicată în domeniul cu pricina.

Clădirea ArCuB

Aţi putea să ne spuneţi care sunt cele mai importante proiecte ale anului 2005?

Vom fi implicaţi probabil în *Gala UNITER*, dar trebuie să existe şi bani pentru că altfel e destul de greu. Sigur că proiectele internaţionale au o anume prioritate, pentru că sunt angajamente internaţionale. Tot anul ăsta trebuie să primim în rezidenţă un tânăr fotograf, în urma unui concurs internaţional care are loc. Noi suntem membri într-un proiect internaţional care se numeşte *Pepinierele europene pentru tinerii artişti*. Încă din '96 am participat în acest proiect. Un tânăr fotograf va veni în Bucureşti, va rămâne o lună-două, va fotografia şi va realiza o expoziţie: cum e văzut Bucureştiul cu ochii unui tânăr venit din altă parte. E un sistem de reciprocitate, evident. Şi din ţara noastră pot aplica la *Pepiniere* o sumedenie de artişti, şi au şi participat adesea. Afară de asta, sigur că e *Festivalul de Jazz* care trebuie să se întâmple, sigur că de 1 Iunie *Cişmigiul copiilor* trebuie să se întâmple, sigur că de Crăciun şi de Revelion avem o serie de activităţi care atrag mii şi mii de bucureşteni, şi copii, şi maturi, şi adolescenţi. Sigur că stagiunea estivală din parcurile bucureştene, şi în primul rând din Cişmigiu, va trebui s-o sprijinim în continuare: a devenit tradiţie ca în fiecare sâmbătă şi duminică în chioşcul din Grădina Cişmigiu să fie muzică şi lumea se adună şi s-a obişnuit, îi place şi ne face plăcere că este aşa. Avem, de asemenea, aproape de tipar un ***Ghid adnotat de arhitectură a Bucureştiului***, realizat împreună cu editura *Uniunii Arhitecţilor*, care va apărea şi va interesa probabil pe foarte multă lume. Astea sunt lucruri pe care trebuie să le facem. Sperăm că o să avem în continuare spectacole de teatru la care suntem coproducători, multe fiind jucate la *Teatrul Act*, dar nu numai. Şi, în sfârşit, sper să reluăm cu succes şi eficienţă colaborarea cu revista ***22***.

Interviu realizat de
Gabriela Zafiu

sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la

CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE ARCUB ARTA ŞI CULTURA BUCUREŞTILOR

Vineri, 18 februarie, ora 19.00, va avea loc la Sala *ArCuB* (str. Batiştei nr. 14) spectacolul ***Avionul albastru şi cutia de conservă,*** realizat de Paul Chiribuţă (coordonator proiect), Ionel Stoicescu (concepţie plastică) şi Daniel Bucur (concepţie audio-video). Din distribuţie fac parte: Antoneta Cojocaru, Carmen Lopăzan, Mihaela Beţiu, Bogdan Dumitrescu, Daniel Iordan şi Marius Manole.

Duminică, 20 februarie, ora 19.00, sunteţi aşteptaţi la spectacolul ***Step 100%,*** regia şi coregrafia momentelor de step purtând semnătura Claudiei Negroiu. Le veţi putea urmări dansând pe Claudia Negroiu, pe Iuliana Asproiu şi pe Dana Porlogea, în costumele realizate de Răzvan Vasilescu.

Informaţii şi rezervări la tel. 210.94.46 şi 210.94.49

Lansare Don Quijote

PARALELA 45 EDITURA

Instituto Cervantes Bucarest

cărturești carte, ceai, muzică, dichis

Editura Paralela 45, în colaborare cu *Institutul Cervantes* din Bucureşti şi librăria *Cărtureşti* organizează în data de 18 februarie, ora 17.00, o lansare a noii traduceri a lui ***Don Quijote de la Mancha***. Printre invitaţi: traducătorul Sorin Mărculescu, Ioana Zlotescu şi Dan Puric.

Dezbatere

CLVBVL PROMETHEVS

Joi, 17 februarie, ora 18, va avea loc la *Clubul Prometeus*, dezbaterea ***Presa culturală scrisă: presă sau cultură?*** organizată de *Institutul Cervantes* din Bucureşti. Participă: Ignacio Echevarría, Blas Matamoro, Juan Carlos Suñén, Gabriela Adameşteanu, Sorin Alexandrescu, Adriana Bittel, Magdalena Boiangiu, Ruxandra Cesereanu, Denisa Comănescu, Alina Ledeanu, Ioan Bogdan Lefter, Mircea Mihăieş, Dan C. Mihăilescu, George Onofrei, Horia-Roman Patapievici, Răzvan Penescu, Cristian Tudor Popescu, Cornelia Maria Savu, Ioan T. Morar, Marius Tupan, Stelian Ţurlea. Discuţiile vor fi moderate de Simona Sora, iar traducerea simultană va fi acordată de conf.univ. Ileana Scipione. La sfârşitul dezbaterii Ada Milea va susţine un recital extraordinar.

Poezie şi teatru la Uniunea Scriitorilor

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

Miercuri, 16 februarie, ora 13.30, la sediul *Uniunii Scriitorilor* vor fi lansate volumele ***Azil pentru melci*** (poezie) de Elena Vulcănescu, editat de *Ed. Etnos* şi *Asociaţia Scriitorilor Bucureşti* şi ***Hotel Cervantes – Solomon Rege*** (teatru) de Horia Gârbea, editat de *Uniunea Scriitorilor*. Volumele vor fi prezentate de Mircea Ghiţulescu şi Radu Voinescu.

Green Hours & Teatrul LUNI

green hours 22 CLUB JAZZ CAFE The best place to hear Jazz is here

Teatrul Luni de la *Green Hours* vă invită luni 14 şi marţi 15 martie 2005, ora 20.00, la spectacolul ***Stop the Tempo*** realizat în colaborare cu *dramAcum* şi *Asociaţia Persona*. Regia spectacolului este semnată de Gianina Cărbunariu, versurile aparţin lui Marius Ianuş, din distribuţie făcând parte: Rolando Matzangos, Maria Obretin şi Paula Gheorghe.

• **Marţi, 15 februarie, ora 20.00**
Oase Pentru Otto de Lia Bugnar. Cu: **Crina Mureşan şi Dorina Chiriac.** Featuring: *Otto* (von Otterle). Asistent regie: **Alexandru Tocilescu**

• **Miercuri, 16 februarie ora 20.00**
Bitter Sauce de Eric Bogosian (inspirat de sonetul 118 de Shakespeare) spectacol invitat. Cu: **Antoaneta Cojocaru, Marius Manole, Bogdan Dumitrescu, Alexandru Ceplinschi**. Coregrafi/dansatori: **Ramona Bărbulescu, Paul Dunca**. DJ: **Yann Le Blay**. Regia: **Carmen Lidia Vidu**

• **Joi, 17 februarie ora 21**
Live jazz ***A Night of Ballads & Blues.*** Cu: **Maria Răducanu** – vocal, **Mircea Tiberian** – piano, **Sorin Romanescu** – guitar

• **Sâmbătă, 19 februarie, ora 12**
matineu special ***New York (Fuckin' City)*** de Peca Ştefan. Cu: **Laurenţiu Bănescu, Adrian Nicolae, Irina Ioniţă**. Regia: **Peter W. Brook**. Asistent regie: **Daniel *„Doctoru'"* Popa**

• **Duminică, 20 februarie, ora 20.00**
Interviu – Şou pă ei. Cu: **Ovidiu Buta** – critic şi creator de modă, **Maria Stoica** – femeie de serviciu Academia Caţavencu şi **Eugen Istodor** – reporter

• **Luni, 21 februarie, ora 20.00**
Totul despre Al (după Cherie Vogelstein) Cu: **Dorina Chiriac** & **Ana – Ioana Macaria**. Regia: **Florin Piersic Jr.**

Seară de lectură Herta Müller

POLIROM

Editura Polirom, PEN Clubul Român, revista ***Suplimentul de cultură*** şi suplimentul ***Bucureştiul Cultural*** organizează seară de lectură Herta Müller şi dezbatere asupra volumului ***Regele se-nclină şi ucide*** de Herta Müller, apărut la *Editura Polirom*, în traducerea lui Alexandru Al. Şahighian. Evenimentul va avea loc joi, 10 martie, ora 17, la *Grupul pentru Dialog Social*, Calea Victoriei nr. 120. Participă: Herta Müller, Gabriela Adameşteanu, Nora Iuga, Alexandru Al. Şahighian, Denisa Comănescu, Nicolae Prelipceanu.

Herta Müller s-a născut în România şi a studiat germana şi româna la *Universitatea din Timişoara*. În 1987 a emigrat în Germania, iar de atunci trăieşte la Berlin, fiind unul dintre cei mai importanţi autori din literatura de limbă germană. Pentru cărţile sale, Herta Müller a primit numeroase premii germane şi internaţionale. Din 1999, a fost nominalizată din partea Germaniei pe lista candidaţilor la *Premiul Nobel pentru Literatură*. Herta Müller va veni în România în cadrul manifestărilor din lunile martie şi aprilie dedicate aniversării a zece ani de la înfiinţarea *Editurii Polirom*.

NICOLAE SCARLAT

ArCuB în anul 2005

N. 26 august 1940, Bucureşti • actorie, *Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică* (1957–1961); regie de teatru (postuniversitar), *IATC* (1970–1972); cursuri de Management Cultural, *Amsterdam Summer University* (1991) • actor, *Teatrul Naţional Craiova* (1961–1963), actor şi regizor, *Teatrul Naţional Tg. Mureş* (1963 – 1976) regizor, *Teatrul Dramatic Galaţi* (1976 – 1980) regizor, *Teatrul Tineretului*, Piatra Neamţ (1980–1991) regizor asociat, *Teatrul Naţional „V. Alecsandri"*, Iaşi (1991–1992); director, *Teatrul Tineretului*, Piatra Neamţ (1991–1995) regizor, *Teatrul Tineretului*, Piatra Neamţ (1995–1996); consilier, *UNITER* (1995–1997); director, *ArCuB* (*Centrul de Proiecte Culturale al Primăriei Municipiului Bucureşti*) (din 1996) • începând cu 1966, a realizat circa 60 de spectacole la diferite teatre, printre care: *Naţional, Bulandra, Levant, Mic, Nottara, Ţăndărică* în Bucureşti, la Teatrele Naţionale din *Iaşi, Cluj, Tg.Mureş, Craiova* şi teatrele din *Piatra Neamţ, Galaţi, Brăila*; producţii teatrale la *Televiziunea Română* • director al *Festivalului de Teatru*, Piatra Neamţ (1991 şi 1995) • 17 premii naţionale

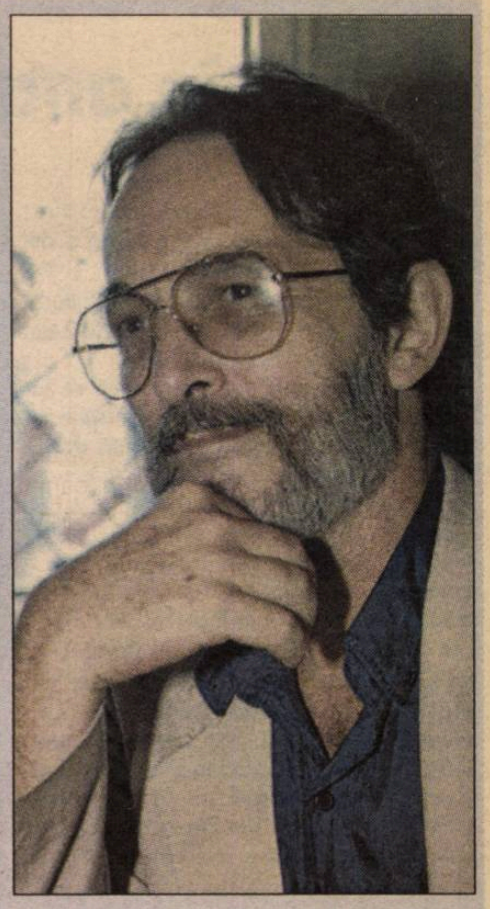

Care este locul *ArCub*-ului în peisajul cultural bucureştean?

Să spunem un fel de jolly-jocker, pentru că instituţia noastră susţine, participă, iniţiază proiecte în mai multe direcţii. Sprijinim şi dansul contemporan, şi teatrul, am avut o contribuţie şi în ceea ce priveşte editarea de carte, organizăm festivaluri, organizăm evenimente de stradă sau concerte în aer liber, expoziţii, artă plastică ş.a., adică suntem prezenţi în toate direcţiile, pentru a diversifica oferta culturală la nivelul oraşului. Şi suntem implicaţi şi în proiecte internaţionale.

Anul acesta suntem implicaţi într-un proiect care se numeşte *Terrains fertiles* cu o organizaţie din Franţa şi alta din Austria. Este un proiect finanţat în mare parte de programul *Cultura 2000* prin care 3 coregrafi sau artişti implicaţi în coregrafie din fiecare dintre cele trei ţări participă la nişte workshopuri care vor avea loc la Paris, Bucureşti şi Viena, urmând a se finaliza şi cu nişte spectacole în fiecare locaţie. E un proiect destul de important şi se derulează pe parcursul a 7 luni din acest an, în cele trei capitale.

***ArCub* a fost înfiinţat în '96. Au fost proiecte care au devenit tradiţie?**

Da, fără îndoială, sunt câteva lucruri care se repetă anual. E *Festivalul de Jazz*, pe care-l ţinem an de an deja de atâta vreme, şi de asemenea suntem implicaţi într-o sumedenie de alte acţiuni care au loc anual, mă gândesc la *Săptămâna Internaţională a Muzicii Noi*, realizată împreună cu *Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor*. Mai e *Târgul de Carte Bookarest*, la care participăm în mod obişnuit, prin finanţare, dar şi prin expunere de cărţi, căci avem şi activitate de editare. Suntem de asemenea asociaţi permanent cu *Gala UNITER*, cu Concursul *Pro piano*, până anul trecut cu *Jeunesses musicales*, care, începând din acest an, cred că nu va mai beneficia de sprijinul nostru, pentru că nu a funcţionat cum trebuie în ultimele ediţii şi în ceea ce mă priveşte nu mai sunt de acord cu sprijinirea acestui aşa-zis „mega-eveniment". De asemenea, sprijinim *Fundaţia „Camil Petrescu"*, care tipăreşte revista ***Teatrul azi*** şi monografiile supliment despre mari personalităţi ale teatrului românesc.

Festivalul Dakino este de asemenea un eveniment la care am participat an de an. O vreme, datorită unei hotărâri a Consiliului general care stipula reluarea *Lunii Bucureştilor*, am organizat şi finanţat această manifestare în formula în care debutase în anii '30. În anul 2000 ne-am întrerupt, nu s-a mai dorit acest lucru la nivelul Consiliului. Poate se va relua, nu ştiu să spun. La urma urmei, într-o oarecare măsură suntem dependenţi de opţiunile politice culturale la un moment dat, pentru că suntem finanţaţi de Consiliul general şi, fără îndoială, nu putem spune că suntem totalmente independenţi în ceea ce întreprindem, pentru că există şi această problemă. Din păcate, nu e foarte bine pusă la punct în capitala noastră. De obicei, în fiecare capitală europeană, de cultură se ocupă unul dintre viceprimari, aceasta fiind preocuparea sa de bază.

În ceea ce priveşte finanţarea, există o majorare graduală în fiecare an sau la fiecare 4 ani, când se schimbă puterea?

Da, finanţarea a crescut gradual. Poate că am şi confirmat că suntem în stare să producem ceva pentru banii care au trecut pe la noi şi a ajuns să fie substanţială. Anul acesta este ceva mai mică decât anul precedent, dar sperăm ca lucrurile să revină la „normal". Cert e că, într-un moment în care se schimbă sistemul de fiscalitate, există unele temeri că la început colectarea va merge greu. La urma urmei, şi municipalitatea îşi realizează fondurile nu doar pe seama taxelor, dar şi a impozitelor. Dacă scad încasările, oricâte planuri ne-am face şi oricât de generoase ar fi bugetele aprobate, dacă nu sunt bani, nu sunt bani. Dar sperăm să ne descurcăm şi în anul acesta. În general, în ultimii 4 ani, chiar aşa, cu un Consiliu care se războia mereu cu primarul general, în instituţiile de cultură ale municipalităţii s-au investit, din iniţiativa primarului general, sume importante. Mă gândesc şi

(Continuare în pag. 15)

De vânzare în reţeaua Diverta şi în cele mai importante librării, din Bucureşti şi din ţară.

Pentru abonamente şi comenzi sună la telverde 0800 888 928
sau la tel 0040 (21) 490 6235 • 36 • 37 • fax 0040 (21) 490 6235 • proeditura.ro

Bucureştiul Cultural

Redactor-şef : GABRIELA ADAMEŞTEANU

Numărul 3

2005

Anul I

MONA MUSCĂ, ministrul Culturii şi Cultelor

pag. 4 - 5

ERWIN KESSLER

pag. 3

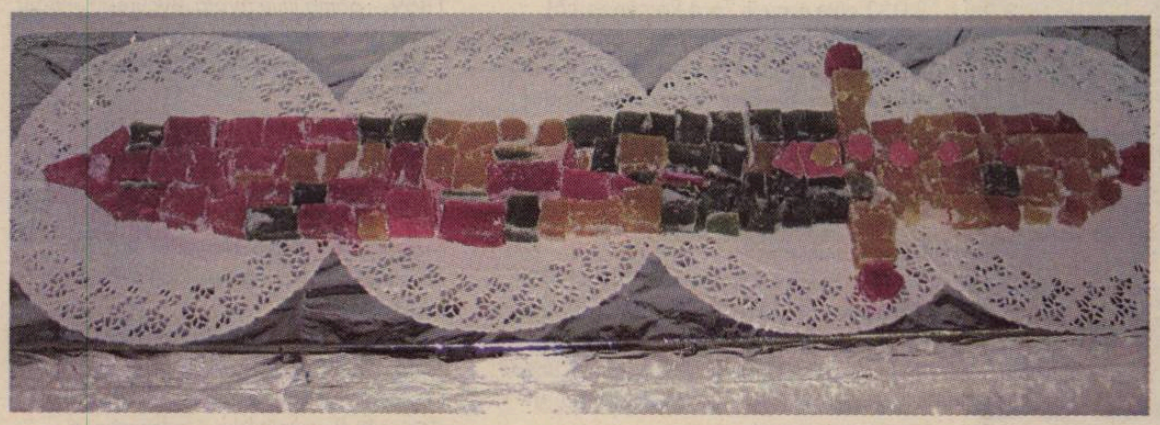

Artefapte

despre expoziţia *F.A.Q. about Steve the Great* de la galeria H'art

BARBU CIOCULESCU despre C-TIN ABĂLUŢĂ:

Poetul, în ediţie definitivă

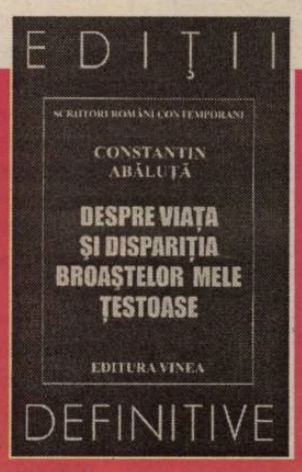

pag. 7

Oraşul detestat şi iubit

Din punct de vedere arhitectonic şi edilitar, oraşul Bucureşti se prezintă ca o interesantă aberaţie. Situat într-o câmpie inospitalieră, zguduit iarna de crivăţ şi pârjolit vara de călduri sahariene, el nu s-a construit în jurul vreunei forme de relief proeminente şi nici pe malul unui râu maiestuos; nici o cetate antică sau medievală n-a reprezentat sâmburele viitoarei aşezări moderne. Înălţată la întâmplare de către turci doar pentru a constitui o etapă necesară în drumul de la Târgovişte la Dunăre, actuala Capitală a României n-a fost multă vreme decât o grupare de mahalale trăindu-şi fiecare viaţa proprie. Termenul consacrat pentru denumirea oraşului trebuie perceput ca un substantiv la plural: există mai mulţi „Bucureşti", atâţia câte mahalale bucureştene adunate împreună există; le lipseşte însă acestor aglomerări umane o unitate adâncă şi perceptibilă.

Vechiul Regat avea oraşe construite concentric, bucurându-se de o viaţă şi de un stil proprii – indiferent dacă ele se numeau Iaşi, Brăila, Târgovişte, Craiova sau Constanţa. Pentru a nu mai vorbi de Transilvania, Banat şi Bucovina, unde sub formă concentrică s-au sedimentat toate aşezările urbane semnificative. N-a fost însă şi cazul Bucureştilor.

Dacă aşa stau lucrurile, ce a făcut ca oraşul lui Bucur să rămână Capitală a tuturor românilor? Dincolo de semnificaţia lui economică, industrială şi comercială, care comportă analize separate, nu ar fi exagerat să afirmăm ca Bucureştii sunt astăzi rodul unei magii mai degrabă culturale. Parcă pentru a contracara eficient o carenţă istorică gravă, o climă oribilă şi un peisaj dezolant, bucureştenii şi-au construit (cu deosebire în ultimele două secole) o mitologie proprie. Ea nu porneşte de la personalitatea vreunui fondator legendar, nici de la regândirea modernă a vreunei cetăţi străvechi: mitologia bucureşteană s-a format prin contribuţia conştientă a unor scriitori, istorici şi gânditori.

De la ultimii cronicari întârziaţi, la începutul secolului al XIX-lea, continuând cu proza lui Heliade-Rădulescu, poeziile lui Anton Pann, romanele „de mistere" de la jumătatea secolului şi ajungându-se la *Scrisorile* lui Ion Ghica ori proza lui I.L. Caragiale, s-a format, de-a lungul unui singur secol, o „imagine a Bucureştilor" având fără îndoială legături cu realitatea, dar reprezentând deja o hiperrealitate spirituală. Marii scriitori ai secolului următor, ai secolului al XX-lea, preluau entitatea numită „Bucureşti" ca pe o moştenire deja constituită şi o îmbogăţeau spectaculos. Atracţia pentru Bucureşti devine, treptat, aproape maladivă şi se insinuează mai ales în conştiinţa prozatorilor: fie că ei venerează oraşul (ca Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu ori Mateiu Caragiale), fie că se complac în a-l blestema (Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu şi Ionel Teodoreanu), nimeni nu-i rămâne indiferent şi nu se sustrage magiei colective. La 1940, „figura bucureşteană" se afla deja înscrisă în proza românească de ficţiune; unii dintre cei mai buni prozatori contemporani au speculat această „figură" chiar şi în condiţiile vitrege ale realismului socialist.

A defini semnificaţia completă a mitului bucureştean – iată un proiect excesiv de amplu. Să spunem doar că, în acest oraş extrem de întins, pe lângă valahii şi ţiganii locali, şi-au dat întâlnire oameni sosiţi din cele patru vânturi: sârbi şi bulgari fugiţi din calea turcilor, greci şi armeni care şi-au căutat aici norocul, evrei veniţi din Galiţia, unguri şi nemţi veniţi din Ardeal, apoi italieni, francezi, ruşi, polonezi etc., plecaţi din ţările lor din cauza mizeriei sau a persecuţiilor politice; odată ajunşi pe malurile Dâmboviţei, s-au fixat aici ca pe un tărâm al făgăduinţei. Într-adevăr, *„cine bea nu se mai duce"*, cu toată că apa Dâmboviţei este imbuvabilă. Doar toleranţa reciprocă şi interesul real pentru Celălalt au putut amesteca populaţii atât de diverse. Bucureştii – simpaticul cazan unde s-au îmbinat popoarele şi rasele, mai mult decât în alt colţ al României. Mitologia bucureşteană începe cu această primă pagină.

Este însă doar o primă pagină, pentru că mitologia bucureşteană reprezintă o carte ce se scrie sub ochii noştri.

Mihai Zamfir

Bucureștiul de altădată (1715—1900)

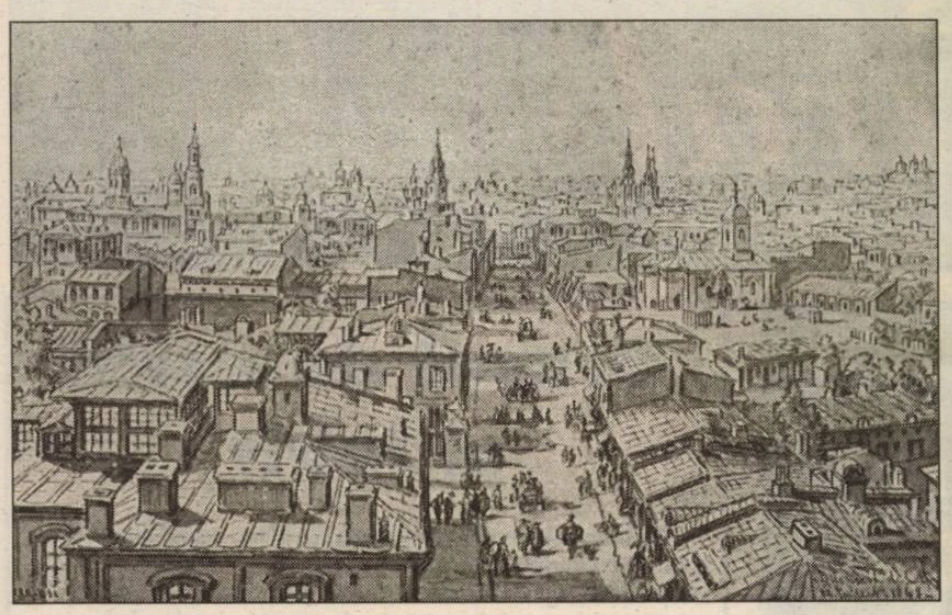

1868 – Bucureștiul văzut din Turnul Colței

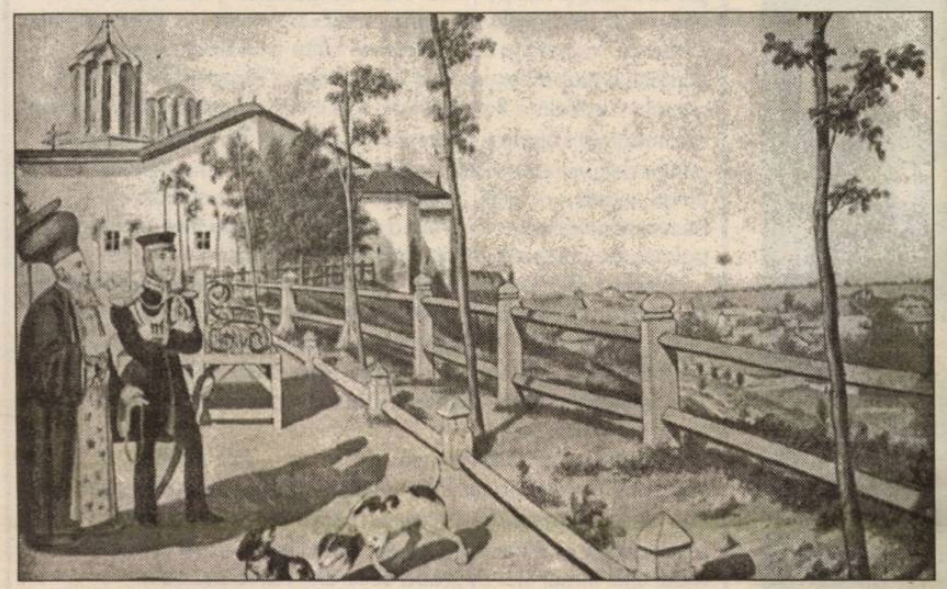

1832 – Dealul Mitropoliei

1859 – Bucureștiul văzut din Dealul Mitropoliei

Bucureștiul la 1877

• Prima atestare scrisă a orașului: 20 septembrie 1459 – hrisovul lui Vlad Țepeș către Andrei, Iova și Drag
• Coordonate geografice: 44° 24'49'' lat. nord. și 26° 5'48'' long. estică; Suprafața: 228 km²;
• Populația: **1831** – 70.000; **1859** – 102.454; **1866** – 162.000; **1877** – 177.646; **1881** – 200.000; **1894** – 232.009; **1899** – 282.071; **1912** – 338.109; **1930–1940** – 667.000; **1948** – 900.000; **1977** – 1.800.000; **2001** aprox. 2.300.000

1715 – *Turnul Colței*
1716 – sunt fixate pentru prima dată *coordonatele geografice* ale Bucureștiului
1740 – prima *farmacie particulară*; în 1796 erau 9, iar în 1820, 15
1768 – *fabrică de hârtie* pe apa Colentinei, la Fundeni
1779 – *primele cișmele* din oraș: la Boiangii (lângă Curtea Veche) și la Mănăstirea Sărindar
1789 – *prima împărțire administrativă* a orașului, care avea: 5 plăși, 80 de mahalale și 6.006 case
1796 – *manufactură de postavuri* pe Dâmbovița la Grozăvești
– *primul magasin français*, filială a firmei *Pellet & Co*
1798 – *fabrică de fidea* la Văcărești
1800 – se introduce *vaccinul antivariolic*, la un an de la prima vaccinare de la Viena
– *manufactură de testemele și iminele*, ulterior de macaturi, perne, plăpumi, la Mărcuța (până în 1832 vor fi 13)
1804 – *pitac* al domnitorului Constantin Ipsilanti *împotriva „vitezomanilor"* (vizitiii care goneau cu butci, carete și căruțe pe ulițele Bucureștiului provocând accidente)
1809 – *prima fabrică de bere;*
1812 – se instalează în curtea caselor Slătineanu o *dioramă*, primul spectacol public din București
1814 – *începe iluminatul public cu lumânări*
1818 – *înălțarea unui balon*, de către *„niște nemți cu meșteșug"* la Curtea Arsă (Piața Arsenalului de azi), la 34 de ani de la ridicarea primului aerostat francez
1820 – *primul hotel, Hotel Brenner*, pe strada Smârdan
1824 – *1.515 prăvălii* în București (din cele 3.032 câte erau în Țara Românească)
– se aduce la București pentru prima oară *mercerie apuseană*, la magazinul *La Globul Verde* de pe Lipscani (tot aici s-a introdus mai târziu vânzarea *mărfurilor cu preț fix*)
1826 – *prima librărie* în București a francezului Thierin de Meronville
– *primul crah* din istoria comerțului bucureștean
1827 – Petrache Poenaru (1799–1875), viitor director al Eforiei Școalelor inventează *tocul rezervor* (*stiloul*), brevetat la Paris;
1829 – *primul ziar* din București – ***Curierul Românesc***, al lui I. Heliade Rădulescu și Constantin Moroiu
1830 – primul *„plan urbanistic general"* elaborat de o comisie înființată de generalul Kiseleff
– *primul teatru de varietăți* al actorului francez Baptiste Fourreaux
– se înființează, la Colegiul „Sf. Sava", *muzeul ce va fi precursorul actualului Muzeu de Istorie Naturală „Grigore Antipa"*
1831 – se înființează *Eforia Spitalelor* din București și *Arhivele Statului* (anterior arhiva se ținea la Mitropolie)
1834 – se constituie *Biblioteca Națională* din inițiativa lui Petrache Poenaru
1836 – se organizează *primele biblioteci publice*
– *prima expoziție de artă*, în sala cea mare a Colegiului „Sf. Sava"
– se deschide *Seminarul Central*, cu durata de 4 ani, la Mănăstirea Antim
– *primul spectacol de operă în limba română* cu opera ***Semiramida*** de G. Rossini, prezentat de elevii Societății Filarmonice
1839 – se înființează *Imprimeria Statului sau a Monitorului Oficial*
– se organizează în apropierea Mănăstirii Radu Vodă *prima maternitate*
1840 – apar *bazinele Școlii de Înotare* pe vechiul curs al Dâmboviței, înainte de Cotroceni
1842 – *plan al orașului* București realizat de polcovnicul Vladimir de Blaremberg, la scara 1:2000
– se pune piatra de temelie la *primul sediu propriu al Primăriei* orașului – Casa Orașului
– după planurile lui X. Villacrosse, pe malul drept al Dâmboviței
1844 – inaugurarea *Grădinii Kiselev* (Parcul Kiseleff)
1847 – încep lucrările pentru *alimentare cu apă*
1853 – Moara Assan, *prima moară cu aburi*
1854-1855 – au fost construite *primele linii telegrafice electrice*: București-Giurgiu, București-Brăila, București-Brașov
– a fost înființată *prima școală de telegrafie*
1857 – este introdus *petrolul lampant* pentru iluminarea orașului, *prima dată în lume* (la Viena acest lucru se va întâmpla în 1859)
1860 – *prima fabrică de cărămizi* utilată cu mașini
1860 – *serviciul poștal* modern
– se inaugurează oficial *Grădina Cișmigiu*
1862 – *primele timbre poștale*, „emisiunea Principatelor Unite"
1864 – canalizarea Podului Mogoșoaiei și străzii Franțuzești
– ia ființă *Manufactura de tutun „Belvedere"*
– Podul Mogoșoaiei este pavat cu piatră cubică, de pietrari angajați ai Primăriei
1869 – *prima linie ferată*: București-Giurgiu, prima gară: gara Filaret
– *statuia Spătarului Mihai Cantacuzino*, de Karl Storck
1870 – *Uzina de Gaz*
1872 – înființarea *Atelierelor Căilor Ferate*
– intră în funcțiune *prima linie de tramvai cu cai* pe traseul Calea Târgoviștei, Podul Mogoșoaiei, Teatrul Național, străzile Biserica Enei, Academiei, Colței, Piața Sf. Gheorghe, Moși
1874 – a fost inaugurată *statuia lui Mihai Viteazul* de E. Carierre Beleuse
1876 – constituirea *Societății de Cruce Roșie din România* (după aderarea la Convenția de la Geneva din 1874)
1877 – a pornit spre front, din București, *prima ambulanță a Crucii Roșii Române*
1880 – a fost înființată *Banca Națională a României*
1882 – a fost construită pe Podul Mogoșoaiei *cea dintâi centrală electrică* din București
1883 – a fost instalată *prima linie telefonică particulară*, între magazinul *Socec* și tipografia sa
– au fost terminate lucrările de canalizare și rectificare a Dâmboviței
– *prima linie telefonică de stat* între Ministerul de Interne și Poșta Centrală
– trenul Orient Express în Gara de Nord
1884 – dinam *Edison* la *Teatrul Național*
1894 – primele tramvaie electrice cu motor *Siemens*
1896 – rulează *primul film*, la sediul gazetei ***L'indépendence Roumaine***, aflat lângă actualul *Teatru Odeon*

Artefapte

F.A.Q. about Steve the Great
galeria H'art, str. Mihai Eminescu 103 – 105,
dec. 2004 – feb. 2005

Banc sau blasfemie, expoziţia *F.A.Q. about Steve the Great* (galeria *H'art*, str. Mihai Eminescu 105-107, decembrie 2004 - februarie 2005) a stârnit previzibile reacţii de respingere, de la Vadim Tudor la Iustin Marchiş, de la ***Adevărul*** la ***Gardianul***. Subiectul este Ştefan cel Mare, ce suferă, pare-se, de mitologizare. Dumitru Gorzo îl tratează în falsa ***Statuie ecvestră*** din care a mai rămas doar bustul din fibră de sticlă al unui personaj multicultural, un negru cu mustaţă şi păr blond, cu unghii date cu ojă şi sâni proeminenţi într-un tricou de „marinel", purtând coroană ţigănească şi deşelând un cal verde pictat pe podea, a cărui anatomie este descrisă meticulos în limba engleză. Alături, Alina Buga plasează ***Sabia de rahat*** şi zaharicale turceşti, iar Suzana Dan un gheridon pe care se află, în trei casete, aceeaşi prezumtivă moaşcă (să fie acesta singularul de la moaşte?!), copiată ca un mărţişor în serie mică, respectiv ***Sfântul deget mic de la mâna stângă*** a lui Ştefan cel Mare. Sabina Spătariu a croşetat pentru o momâie (***Moldova Plaier***, adică plăieş) o haină şi ţiţari de lână şi l-a înarmat cu o crăcană subţire ţinută pe umăr: bâtul de scos ochii. Sorin Tara împânzeşte pereţii galeriei cu desene şi inscripţii obscenoide în care ortodoxia, România şi Ştefan cel Mare se întrepătrund pervers, în timp ce Alina Buga invită vizitatorul, chiar de la intrare, într-o budă cu două locuri al cărei tron este perforat, valentinian, sub forma a două inimi, trimitere probabilă la domnul cel iubeţ (şi nu doar Mare şi Sfânt) al Moldovei.

Puerilă, convingerea generală că aceste lucrări ar putea să dăuneze spiritului naţional oblitrează rostul şi sensul cultural al blasfemiei într-o civilizaţie. În blasfemie, atracţia este dată de tensiunea dintre comensurabilitate (prezenţa, evidenţa reperului subminat) şi incomensurabilitate (abisul răstălmăcirii, al asociaţiilor degradante). „Miracolul" blasfemiei stă în capacitatea ei de a se dovedi doar fals imprevizibilă, ca şi cum ar fi hălăduit în mintea fiecăruia chiar înainte de a fi fost articulată de operatorul blasfemic, cel exilat – psihanalizabil – în marginalitate. Ca orice subversiune benignă ce se raportează exclusiv la un dat prealabil, blasfemia este esenţialmente conservatoare. Un joc secund necritic, ea proclamă preeminenţa motivului subminat şi se supune autorităţii acestuia, de care depinde prin chiar natura ei. Perpetuând ordinea existentă prin reafirmarea reperelor, blasfemia oferă iluzia libertăţii într-un sistem gestionat de coduri puţine, dar stricte. Blasfemia rămâne o revelaţie, chiar dacă una descendentă (ne coboară pe noi în noi înşine, ceea ce nu este chiar nimic), şi nu ascendentă, precum aceea religioasă.

De mai multă vreme blasfemia este centrală în civilizaţia noastră, marcată de o recrudescenţă a experienţei religioase. Cel mai bun seismograf al psihicului colectiv, arta a resimţit această tendinţă încă din anii '70. Tentaţia blasfemiei (şi, concomitent, revelaţia religiosului) apare deja în crucile *fesiforme* ale lui Horia Bernea, dar şi în falnicul falic al coloanelor de chilie de mai târziu, în nudul inserat în cadru monastic ori în umedul vulvar al *Praporilor* consacrării sale. Nu numai în seria *Masculin-feminin*, Ion Grigorescu, eminenţa inaparentă a neo-ortodoxismului, a legat exhibiţionismul şi tehnicile meditative de practici sacrificiale în care trupul, sexul şi prescura se împreunau pe altarul sinelui exasperat de perspective soteriologice obscure. Cât despre Zidaru, cel mai activ şi scandalos artist ortodoxist, nu se poate vorbi fără a face apel la problema blasfemiei, de la totemicul ***Prunc răstignit pe trupul mamei*** al începuturilor, până la ***Sfântul Gheorghe omorând balaurul*** de mai târziu, un imens falus de lemn întors castrator asupra sa, asupra balaurului dinăuntru. În raport cu aceştia, h'artiştii care *F.A.Q. about Steve the Great* par – şi sunt – doar nişte inofensivi fanfaroni.

Blasfemia a fost camuflajul, dar şi vehiculul unei căutări care, în timp, s-a consolidat ideologic. Şi acum, expoziţia blasfemică de la *H'art* nu este decât o altă manifestare ce conservă şi propagă mitul domnitorului moldovean. Coborându-l în josnicul nostru, ni-l face şi mai apropiat de-

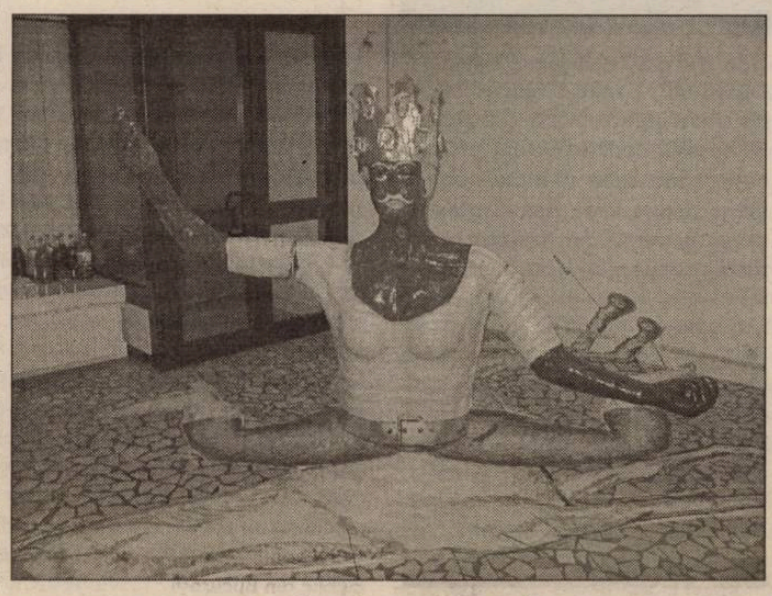

Dumitru Gorzo – Ecvestră

cât l-ar face propaganda oficială. Ştefan-cel-Mare-şi-Sfânt-de-Râs rămâne o reală poveste de succes locală. Nu trebuie uitat că Republica Moldova aproape şi l-a însuşit unilateral ca erou naţional. Recuperarea lui pompoasă de către guvernanţii români va fi, cel mai probabil, continuată de puterea actuală, mult mai interesată de rolul României în această zonă decât cea precedentă. Eroii comuni susţin idealuri comune, iar noul cult al domnitorului moldovean este puntea pe care se întâlnesc retorica naţională şi cea religioasă, cu un impact tot mai mare asupra psihicului colectiv, într-un moment în care găunoşenia politicului şi inapetenţa înnăscută pentru civism (în sensul ong-ist al cuvântului) ţine românul în culcuşul cald al paseismului, aerisit doar de belferism sau blasfemie.

Deconstruirea în ultimul timp a staturii mitice a lui Eminescu, vizibilă şi în derizoriul sărbătoririi sale, e direct proporţională cu hipertrofierea figurii lui Ştefan cel Mare. Este o tendinţă de a-l înlocui pe Eminescu ca model central al „eroului naţional" cu Ştefan cel Mare, ceea ce presupune înlocuirea mitului (modern, capitalist) al performanţei culturale şi intelectuale, cu idealul (pre-modern, feudal) al performanţei militare şi religioase. Maximalismul modelului eminescian a devenit în fapt incomprehensibil într-o societate tot mai de-culturată, în care succesul social nu mai trece obligatoriu prin filtrul competenţei intelectuale, în timp ce Ştefan cel Mare – adesea nedrept, şiret, violent – se impune ca un mit identitar mai potrivit, un erou de cartier de talie istorică ale cărui ambiţii sunt uşor de înţeles pentru un public magnetizat de tot felul de Becali şi Sechelarii (care de altfel şi-au făcut un idol explicit din domnitor). Eminescu (cu firea sa defetistă, tragică) nu poate să se erijeze în figura paternă râvnită întotdeauna de o societate infantilizată, pe când Ştefan cel Mare este modelul combativ ideal, chiar şi pentru h'artiştii în cauză, prinşi sub tutela celui pe care îl alintă *„Steve the Great"*, şi ale cărui fapte de arme încearcă să le echivaleze cu fapte de arte.

Impunerea lui Ştefan cel Mare ca idol naţional reflectă necesitatea unui nou pact al românilor cu istoria, infuzarea unui dram de eroism pre-modern acum, în zorii tulburi ai unui capitalism sălbatic, feudal. Înainte de '89, Eminescu era idolul de bibliotecă al unor vremuri economiceşte şi politiceşte moarte. Ştefan cel Mare este idolul unor vremuri vii, sereliste şi talk-show-iste. El poate fi modelul tuturor derbedeilor versaţi în abuzuri, dar şi al oricărui român care vrea să răzbească, să facă istorie într-un loc îngust şi strâmtorat, chiar dacă nu are geniul şi cultura unui Eminescu.

Asta vor chiar şi artiştii care *„F.A.Q. about"* el. Nu întâmplător unii dintre ei aparţin grupului – acum dizolvat – *Rostopasca*, ultima încercare memorabilă de succes colectiv în arta autohtonă. Singurul manifest nescris al acestui grup poate fi citit în această expoziţie: prin verva conservatoare a blasfemiei se întrevede cu precizie filigranul consumului, distrugerea ideii de artă critică prin simularea militantismului. Este o dureroasă pledoarie pentru divertisment: artiştii critică pentru a amuza şi amuză pentru a câştiga bani. Critica este doar un instrument, nu scop. Astfel este compromisă şi adusă la locul ei întreaga tendinţă critică din arta românească a ultimului deceniu. Criticismul ritual şi „eroic" al unor Perjovschi, al grupurilor *subReal* (Dan Mihălţianu, Călin Dan, Iosif Kiraly) sau *Euroartist S.R.L.* (Olimpiu Bandalac şi Teodor Graur) se vădeşte a fi un simplu instrumentalism dictat de paradigma curentă a ideologiei culturale consumiste. Înscrierea lor în modelul corporatist oferit recent de către *MNAC* (*Muzeul Năstase pentru Artă Contemporană*) avea nevoie şi de acest revelator de la galeria *H'art*, unde artişti mai tineri şi mai lipsiţi de scrupule înscenează acelaşi teatru al divertismentului critic pentru a-şi consolida şi ei un loc pe piaţă. *Steve*, fă-te că te baţi!

Erwin Kessler

Invazie la Bucureşti

La finalul expozitiei de artă contemporană *De la Moore la Hirst, British Council* a invitat la Bucureşti o grămadă de studenţi şi profesori de la principalele academii de artă din ţară: Cluj, Iaşi şi Timişoara. În afară de expoziţia britanică şi de spectacolul de teatru-performance special planificate, studenţii au avut măcar o zi la dispoziţie să viziteze galeriile şi muzeele de artă din Bucureşti. La ce salarii există în învăţământul românesc şi la ce preţuri practică *CFR*, nu-i lucru puţin ca cineva să-ţi plătească dus-întors vagonul de dormit. Până acum, ori nu i-a trecut nimănui prin cap, n-au fost suficiente fonduri sau pur şi simplu n-a existat un minim interes. Dacă la deschiderea muzeului „naţional" aşa ceva n-a fost posibil, uite că la britanici s-a putut. Acţiunea este o premieră în România. Organizatorii merită felicitări, iar modelul de urmat. **(D. Perjovschi)**

Un nou număr *Euresis*

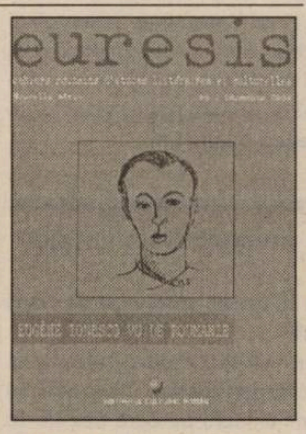

De curând a apărut numărul 2/2004 al revistei ***Euresis. Cahiers roumains d'études littéraires et culturelles***. Fondată în 1973 de Adrian Marino şi editată de *Institutul Cultural Român*, publicaţia condusă de Mircea Martin se bucură de prestigiul unui comitet internaţional care-i reuneşte pe Sorin Antohi, George Banu, Matei Călinescu, Marcel Cornis-Pope, Jaap Lintvelt şi Jean Starobinski, fiind singura revistă română aflată şi în biblioteca Academiei care decernează premiile *Nobel*. Ultimul număr îi este dedicat scriitorului Eugen Ionescu (1909–1994), la 10 ani după moarte, şi reuneşte ample articole retrospective, precum ***De la I.L. Caragiale la Eugen Ionescu*** (Ion Pop), ***Parisul ca fantasmă a libertăţii*** (Constantin Zaharia), ***Fatherland, Iron Land*** (Marta Petreu), ***Rinocerii*** (Matei Călinescu), sau *„lecturi scenice"*: ***Ionescu şi doctorii legii*** (Anca Măniuţiu), ***Ionescu şi capriciile receptării*** (Simona Modreanu), rezumate şi exegeze critice – Marie-France Ionesco, ***Portret al scriitorului în secol: Eugen Ionescu*** (Simona Modreanu), Gelu Ionescu, ***Anatomia unei negaţii*** (Liliana Foşalău), Marta Petreu, ***Ionescu în ţara tatălui*** (Ovidiu Mircean). **(I.A.)**

EDITURA FUNDAŢIEI CULTURALE
IDEEA EUROPEANĂ

Cristian Tiberiu POPESCU
TEMPLIERII. Istorie şi mistere

Friedrich NIETZSCHE
DINCOLO DE BINE ŞI DE RĂU
traducere de Victor Scoradeţ

Dana DUMA
WOODY ALLEN
Bufon şi filosof

Aura CHRISTI
SCULPTORUL
roman

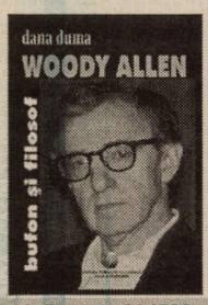

Comenzi la C.P. 113, O.P. 22, Bucureşti, Sect. 1, 014780
Tel./fax: 4021-212.56.92; 4021-212.99.39
E-mail: fcideeaeuropeana@yahoo.com
E-mail: cartefcie@yahoo.com

MONA MUSCĂ, ministrul Culturii şi Cultelor

Un Bucureşti care intră în UE

Teste pentru oamenii politici

S-a gândit oare vreodată Mona, în copilărie, că ar putea să ajungă ministrul Culturii?

Nu, categoric nu. Până pe la vreo 7–8 ani mi-am dorit să ajung vânzătoare într-o cofetărie; mama mea făcea prăjituri foarte bune, dar mie-mi plăceau cele de cofetărie. Pe urmă m-am apucat de citit şi am vrut să mă fac bibliotecară. Şi la noi acasă, şi la bunici era bibliotecă, dar ce văzusem eu în biblioteca din Timişoara mi s-a părut formidabil. Iar mai târziu, am vrut să mă duc la teatru. Am dat admiterea la *Şcoala Populară de Artă*, am şi reuşit prima şi eram mare recitatoare. Cât am fost studentă am prezentat la *Casa de Cultură a Studenţilor*, pe lângă recitări, şi spectacolele *Sfinţilor* (cei care au devenit mai târziu *Phoenix*, Covaci & comp.). Am fost la clasă specială de matematică, mi-au plăcut matematica şi fizica, dar, de iubit, iubeam literele. Şi în ultimul moment am avut curajul să fac ceea ce am vrut eu, şi nu ceea ce ar fi dorit părinţii. Am făcut Filologia cu mare plăcere, ca pe o pasiune.

Văzând capacitatea de comunicare şi simpatia pe care Mona Muscă o transmite chiar şi în zona cea mai reticentă a societăţii civile (cea a presei), m-am întrebat ce însuşiri are, spre deosebire de colegii ei din politică. Poate un mai mare interes faţă de oameni?

Da, asta e important în politică. Dacă nu te interesează oamenii, n-are nici un sens să faci politică.

De ce credeţi că majoritatea politicienilor nu sunt simpatizaţi?

Pentru că dinspre partea politică nu vine prea mult bine spre oameni. Şi atunci, e firesc ca tot ce ţine de politică – Guvern, Parlament, administraţie publică centrală, locală – să se situeze jos, sau chiar foarte jos, în sondajele de opinie. Foarte puţină lume are încredere în oamenii şi în instituţiile respective. Eu am ajuns la câteva concluzii foarte simple. Primul test pentru un om politic bun este să dorească să fie în serviciul celorlalţi. Îi mai trebuie şi multă muncă, parteneriate, perseverenţă, ingeniozitate (să schimbe tactica şi strategia în ultima clipă, încercând pe altă cale ceea ce n-a reuşit pe prima variantă). Şi mult optimism. Dacă nu eşti optimist şi nu crezi că poţi să treci prin zid ca să reuşeşti, ceilalţi te înfrâng foarte uşor. Optimismul este cel mai important ingredient în felul de a fi al unui om politic, dar la fel de importantă e sinceritatea. Când m-a auzit spunând că eu cred că succesul unui om politic e sinceritatea, Paul Grigoriu mi-a spus: *„D-na Muscă, dacă oamenii politici sunt sinceri şi spun ce gândesc, nu-i mai votează nimeni!"*. Eu rămân la concluzia că nu suntem nici actori atât de buni, nici atât de pricepuţi, de frumoşi, de deştepţi cum ne credem. Şi atunci singura cale pentru a ajunge la oameni este sinceritatea. Dacă eşti sincer, imediat se deschid porţile, primeşti informaţii şi reuşeşti să faci ceea ce trebuie pentru ceilalţi (şi nu pentru tine), pentru partidul tău sau pentru guvernul din care faci parte. Atunci când nu ştiu ceva, n-am nici o jenă să spun: *„nu ştiu, lăsaţi-mă să mă interesez"*. Mi se pare normal să nu ştiu multe lucruri, prefer să-i dau omului o informaţie verificată cu cei care se pricep mai bine decât mine în domeniu. Dacă îi dau o informaţie grevată de incompetenţă, el pierde, eu câştig pe moment, dar, pe termen lung, pierd. Cred că perseverenţa, optimismul şi sinceritatea m-au făcut să colaborez foarte bine cu societatea civilă. Har Domnului, am trecut până acum vreo şase proiecte de legi, dintre care cinci în opoziţie, dar n-aş fi reuşit acest lucru dacă n-aş fi avut deschidere spre societatea civilă – un partener foarte bun. Toate proiectele mele au fost în parteneriat cu organizaţii neguvernamentale cu bună expertiză pe libertatea de exprimare, pe violenţa în familie, pe pensii ş.a. Şi nu m-am jenat niciodată să-i consult, până când m-am lămurit exact despre ce este vorba. Şi pe urmă o parte din ei m-au însoţit în susţinerea în Parlament. Sunt singurul parlamentar care mergea cu un grup de zece persoane la orice proiect de lege pentru a mă susţine şi am impus comisiilor în care mi-am susţinut proiectele de lege (Comisia de cultură, Comisia juridică, Comisia pentru drepturile omului) să-i accepte pe partenerii mei cu drepturi egale de a comenta, de a interveni – sigur, mai puţin votul. Cred că dacă fiecare parlamentar ar face acest lucru, legile ar fi mai bune, iar ei ar fi mai bine informaţi şi mai de folos celor din jur, Parlamentul ar fi mai eficient şi legătura, obligatorie, între societatea civilă, lumea politică şi Parlament ar fi benefică pentru toţi.

Despre *Fondul Naţional Cultural*, instituţie cu personalitate juridică

Aţi apucat să treceţi vreo lege de când sunteţi ministru?

Sunt primul ministru care a trecut prin guvern o nouă organigramă. Dacă vrei să ai eficienţă, primul lucru pe care trebuie să îl faci este să te organizezi. Al doilea lucru, încă şi mai important, vizează reforma finanţării proiectelor şi programelor culturale. Ea a pornit din dorinţa de transparenţă în finanţare, de corectitudine în evaluarea şi selectarea proiectelor şi programelor, din dorinţa de a îndepărta orice posibilitate ca ministrul sau cineva din minister să mai facă finanţări pe colţul mesei, aşa cum s-a întâmplat până acum. E vorba de *Fondul Cultural Naţional*, care-şi trage sursele financiare din mai multe direcţii, la care adăugăm partea din buget care revine *Ministerului Culturii* pentru finanţare de proiecte şi programe culturale. Se adună toate la un loc în cadrul unei noi instituţii care se numeşte *Fondul Cultural Naţional*, instituţie cu personalitate juridică în afara *Ministerului Culturii*, dar în subordonarea *Ministerului Culturii*. Legea există deja, acum trece prin Parlament legea de aprobare a ordonanţei respective. Vor fi la date fixe trei sesiuni anuale, în care instituţiile publice, persoanele juridice, persoanele private, asociaţiile, organizaţiile neguvernamentale îşi vor prezenta proiectele şi programele culturale. Se judecă proiectul de către comisiile pe domeniul respectiv şi sunt convinsă că în felul acesta, chiar dacă nu eliminăm subiectivismul – evaluarea unui proiect cultural e oarecum subiectivă –, cel puţin creăm condiţii pentru ca acest subiectivism să fie redus. O să avem grijă să alcătuim comisiile din oameni deasupra oricăror dubii şi din punct de vedere profesional, şi din punct de vedere al moralităţii (mă refer la conflictul de interese). Prima sesiune va fi în iunie, pentru că în iunie va intra în acţiune *Fondul Naţional Cultural*. În fruntea acestei instituţii nu va fi un om de cultură, trebuie găsit un manager foarte bun (finanţist, jurist), care să chivernisească foarte corect banul public. Pentru evaluarea proiectelor şi a programelor culturale vor fi comisiile formate din „nemuritori" – oameni de cultură care pot judeca la cel mai înalt standard proiectele respective.

Publicul este ţinta

Şi „nemuritorii" sunt subiectivii

Şi nemuritorii sunt subiectivi, dar evaluarea unui produs cultural nu trebuie s-o facă, Doamne păzeşte, un ministru sau un funcţionar public. Evaluarea trebuie să se facă între egali, oameni din societatea civilă, nu funcţionari din minister. Cam la doi ani comisia se va schimba. Cei din comisie nu-şi vor putea da finanţări nici lor, nici instituţiilor din care provin sau cu care au avut vreodată de-a face.

Dar nu este normal?

E foarte normal, numai că eu am dat aici peste un regulament al fostei comisii pentru subvenţia pentru carte în care se spunea că membrii comisiei pot să-şi subvenţioneze cărţi: nu mai mult de două, dar două cărţi pot. Erau absolut în legalitate şi în conflict de interese. Groaznic! Cei care fac parte din comisie nu vor mai fi deci subvenţionaţi. Chiar mă gândesc să se precizeze în regulament că nu vor fi subvenţionaţi nu numai atunci când fac parte din comisie, dar nici în anul următor. Pentru unele proiecte se va aplica aici, pentru achiziţia de carte în biblioteci, însă, vor aplica la minister. Comanda de carte nu e acolo, acolo e concurs, e competiţie. Nici aceste comenzi de cărţi pentru biblioteci nu le vom mai face ca până acum. De acum înainte se editează numai acele reviste care au într-adevăr public pe segmentul lor. Subvenţia de carte sau de publicaţie nu trebuie să ţină cont de editor sau de redacţia respectivă, ci de cititor. Se subvenţionează pentru ca cititorul să poată cumpăra o carte, o revistă mai ieftin. Cei care vin la aceste concursuri la *Fondul Cultural Naţional* trebuie să vină cu o parte din bani „de acasă", cu alte cuvinte, noi îi sprijinim cu o condiţie: să vedem că interesul lor pentru proiectul acela e atât de mare încât au făcut şi ei rost de o parte din fonduri. Atât subvenţia, cât şi tot ce se întâmplă în *Ministerul Culturii* trebuie să aibă ca ţintă precisă publicul. Pe mine mă interesează ca din tot ceea ce face *Ministerul Culturii* să câştige, în primul rând, publicul, în al doilea rând, creatorii. Este o instituţie publică şi funcţionează pe bani publici. De multe ori, au fost daţi bani pentru imaginea guvernului, a unui ministru, a unui prim-ministru ş.a. Asta nu se va mai întâmpla, cel puţin atât cât voi fi eu în această umilă funcţie de administrator al banului public pe cultură.

Buget de 0,15%

Publicaţiile, care în trecut beneficiau de o sumă mai mare sau mai mică de la *Ministerul Culturii*, apar deja. Aşa se întâmpla şi în anii trecuţi. De abia în august se primea bugetul, de-abia în septembrie, octombrie începeau să primească bani. Dacă primeau. Va fi la fel şi acum? Publicaţiile sar în gol, fără plasă dedesubt. S-ar putea să nu primească subvenţie, deci costurile au să le suporte integral?

Ştiţi că noi funcţionăm pe bugetul fostului guvern, care, apropo, este un buget de 0,15%. În general, pentru a funcţiona bine cultura într-o ţară, e nevoie de minimum 1% din PIB. Guvernele foarte zgârcite dau 0,30%. E un studiu făcut de alţii, nu-mi aparţine mie. Ca să funcţioneze în folosul publicului, cultura are nevoie de 1% din PIB. Există însă şi ţări care înţeleg foarte bine ce înseamnă cultura pentru identitatea şi memoria unui popor şi dau 2% din PIB. Ei bine, noi avem 0,15%.

Acesta este de obicei bugetul *Ministerului Culturii*?

Nu. Până în 2000, a fost bugetul şi mai mare decât atât. Din 2000 încoace a fost cel mai mic buget pe care l-a avut cultura în România. Şi, din an în an, tot mai mic, dacă socoteşti şi inflaţia, şi toate celelalte. A fost şi o mare lipsă de transparenţă în cheltuirea banului public, pentru că de foarte multe ori *Ministerul Culturii* a apelat la rezerva bugetară a guvernului, din care a luat, cât credeţi?, 30%. În situaţia asta eu nu pot să cred

☞

Nr. 3/2005 Bucureştiul Cultural

decât un lucru: ori că nu ştiu să fac un buget, ceea ce este grav, în patru ani ar fi trebuit să învețe, ori era intenționat făcut așa, pentru lipsă de transparență. Și pentru ce-au luat din rezerva bugetară? Pentru tot felul de evenimente care i-au pus într-o lumină bună pe guvernanți, acoperite uneori și de necesitățile firești ale culturii. Dar să revin la întrebare. Am de gând să chem câte un reprezentant de la fiecare publicație finanțată până acum de *Ministerul Culturii*, dar vreau să-i chem și pe cei care n-au fost până acum finanțați. O să facem o discuție civilizată și o să le cerem fiecăruia anumite date din care să ne putem da seama exact care este beneficiul publicului în raport cu publicația respectivă. Vreau să fac această întâlnire, la sfârșitul lunii februarie, la începutul lunii martie, ca să nu stea oamenii cu sufletul la gură, și o să dăm un punctaj în funcție de care acele publicații vor putea aplica pentru subvenție.

Nu-i uităm nici pe creatori

Să revenim la legile făcute de dvs.

Am trecut prin guvern o altă lege prin care am înființat un centru de cercetări pe teme culturale, pentru că noi nu avem nici un fel de informații în legătură cu piața culturii, ce vrea publicul, cum să ne orientăm strategia. Noi am făcut o strategie pe care am prezentat-o ambasadorilor țărilor din *UE*, dar trebuie să verificăm dacă ceea ce am gândit noi împreună cu parteneri de-ai noștri e corect sau nu.

Verificați și din ce trăiesc artiștii.

Pentru creatori avem acum în Parlament un proiect de lege. Din, păcate el se va putea aplica abia de la începutul lui 2006, pentru că nu avem încă la ora actuală o situație exactă a tuturor interpreților, artiștilor. Unii au carte de muncă, alții au devenit independenți ș.a. Vom cere și ajutorul *Ministerului Muncii*, ca după aceea să putem să-i sprijinim prin intermediul acelei legi care vizează indemnizații pentru artiștii și interpreții independenți. Există și o altă lege pentru ei, e vorba de indemnizația de merit, unde sunt cuprinși mai mulți artiști, și acea listă poate fi în continuare completată. Din păcate, bugetul e așa de mic, încât e foarte greu să faci ceea ce de fapt ar trebui să faci în *Ministerul Culturii*.

Mai ales că toată lumea așteaptă de la noul guvern!

E firesc să aștepte. Și eu, ca persoană privată, aștept foarte multe de la autorități. Sigur că e bine să începi să prinzi și tu putere de unul singur, dar până la urmă majoritatea celor de vârsta mea suntem crescuți într-un regim care ne-a învățat nu să ne luptăm singuri, ci să primim.

Întoarcerea tineretului spre cultură

Răspundeți de un minister în care, după modelul european, cultura este subvenționată prin banul public. Instituțiile și creatorii sunt sprijiniți de fonduri centrale, locale, europene. Modelul american merge pe subvenția privată.

Aș fi preferat modelul american, dar, din păcate, pentru asta e nevoie de o societate foarte dezvoltată, și din punct de vedere economic, și din punct de vedere al mentalităților. Încerc în continuare să pun în practică parteneriatul local/central, și mai ales parteneriatul public/privat. Am mare încredere că oamenii de afaceri vor înțelege cât de importantă este cultura în portofoliul lor. Fiecare firmă, fiecare om de afaceri are în portofoliul lui o componentă culturală, care îi poate da vizibilitate, publicitate, onorabilitate. Ei bine, am discutat cu mai multe firme mari, multinaționale și cu firme românești, care de-abia așteaptă un asemenea parteneriat. Și sunt convinsă că pe proiectele mari vizate de *Ministerul Culturii* vom avea parteneri și din țară, și din străinătate (mă refer la alte țări unde există români cu posibilități...). Să dotezi bibliotecile din România, să finalizezi *Biblioteca Națională* și să întorci lumea spre lectură sper că va convinge. Unul dintre proiectele mari la care țin foarte mult este acela privind întoarcerea tineretului spre lectură.

El are trei componente. Prima este finalizarea, modernizarea și informatizarea *Bibliotecii Naționale*. A doua componentă vizează toate bibliotecile din țară, care trebuie dotate cu cărți, cu calculatoare, devenind centrul de informare pentru comunitatea respectivă, biblioteci vii, nu moarte. Sunt convinsă că voi reuși să le pun unele cu altele în rețea. Am tras deja un fir de finanțare de la *Banca Mondială* pe această temă și 300 de biblioteci vor fi informatizate. Dacă acest proiect reușește și vom fi parteneri de încredere vom purcede și la celelalte biblioteci. A treia componentă a acestui proiect de anvergură națională vizează o campanie serioasă pe mass-media, în primul rând pe audiovizual, privind întoarcerea spre lectură. Nu cred că există în țara asta cineva care să nu vrea să-și îndrepte copilul dinspre droguri, dinspre alte preocupări deviaționiste spre lectura care întotdeauna te face un pic mai deștept, un pic mai înțelept și îți aduce o bucurie pe care viața nu întotdeauna ți-o oferă. Am deja un partener media, o televiziune care va face și teleton pe acest subiect, așa cum a făcut pentru inundațiile din Indonezia. Voi face în așa fel încât fiecare persoană din țara asta să poată participa la acest proiect național. Și cine dă un euro să se simtă parte din acest proiect național și să aibă mândria să spună copiilor și nepoților lui: *„Uite, eu am participat la acest proiect național, datorită mie în țara asta există o bibliotecă națională, datorită mie sunt celelalte biblioteci, datorită mie citești tu și copiii tăi mai mult decât înainte"*. Eu cred că fiecare om din țara asta își dorește acest lucru și sunt convinsă că voi reuși să mobilizez toate energiile spre acest proiect național.

2007: Sibiul, capitală europeană

Ministerul Culturii, și nu doar el ci întreaga Românie se va așeza foarte clar pe harta europeană cu o capitală culturală, Sibiul, în 2007.

Încercăm să aducem Europa în Sibiu și Sibiul în Europa. E un proiect foarte serios. Am trecut prin guvern și o lege privind instituția comisarului pentru proiectul *Sibiu – capitală europeană*, am avut mai multe discuții cu primarul Johannes Klaus din Sibiu pe această temă, urmează să mă întâlnesc cu unul dintre cei mai bine pregătiți oameni pe domeniul culturii și al capitalelor europene. Suntem în parteneriat, gemeni, ca să zic așa, cu Luxemburgul, care de asemenea în 2007 va fi capitală europeană. Ei ne-au ajutat foarte mult, au luat o clădire cu tot ce îi aparține, au restaurat-o și ne-au dat modelul a ceea ce ar trebui să se întâmple în România pentru ca tot ce avem noi patrimoniu cultural să fie pus în valoare. Am avut și o întâlnire cu toți ambasadorii *UE*, cărora le-am prezentat strategia *Ministerului Culturii*, dar în primul rând le-am prezentat *Sibiu – capitală europeană* și i-am rugat să ne ajute cu experiența pe care o au ei pe acest domeniu. Și chiar i-am îndemnat să participe, fiecare țară din *UE* să aibă o contribuție. Că e o bancă pe care pun o plăcuță pe care să scrie țara care a făcut-o, că e o alee în Sibiu, că e o fațadă, n-are importanță, dar să contribuie cu câte ceva și în felul acesta Sibiul va rămâne capitală europeană și după 2007, va fi pentru totdeauna capitală europeană. Sigur că e nevoie și de bani foarte mulți. E până la urmă cartea noastră de vizită, pentru că tot cultura este vehiculul cu care România ajunge în Europa cu fruntea sus. Este domeniul în care noi suntem la nivel european, spre deosebire de economia de piață, de justiție, de administrație, unde lucrurile mai au încă un drum de parcurs. E foarte important ce se va întâmpla până în 2007, dacă noi vom putea să-i primim pe europeni și ei să se simtă în Europa la Sibiu: nu numai ca manifestări culturale, ci ca infrastructură, de la gară până la aeroport, de la telefon până la servicii de altă natură și până la evenimentul cultural în sine, ei bine, să simtă că sunt în Europa și nu în altă parte. Germanii ne ajută foarte mult la *Sibiu – capitală europeană*, împreună cu Luxemburgul sunt partenerii cei mai solizi, dar sunt convinsă că și celelalte țări ale *UE* vor contribui. De altfel, în 25 aprilie se semnează chiar la Luxemburg tratatul. Vorbeam cu d-l Horia-Roman Patapievici, președintele *Institutului Cultural Român*, și cu Mihai Răzvan Ungureanu, ministrul de Externe, să organizăm în acea săptămână la Luxemburg *trei Zile ale filmului românesc*, filmul documentar de scurt-metraj. Eu mă gândesc că am putea să ducem și câteva filme artistice, de exemplu, ***Filantropica***. Iar în hol să facem o expoziție de afișe.

Dar Pintilie?

Sigur că da. Și am vrea în seara de după semnarea tratatului să fie un spectacol. Am vorbit cu ambasadorul Bulgariei dacă facem împreună acel spectacol sau fiecare separat. De bun augur ar fi să-l facem împreună și să vedem în situația aceasta cum ne împărțim și cum poate arăta un spectacol ca un întreg, din ce doresc dânșii și din ce vrem noi să introducem. De altfel, în fața sălii unde va fi filmul sper să reușim să ducem și un ansamblu folcloric autentic din România – *Iza, Zece Prăjini*, ceva de genul acesta. Cred că folclorul autentic din România face parte din partea clasică a culturii române și ca atare e bine venit acolo.

Aș mai vrea să mai spun de încă un proiect mare național. E vorba de *Centrul Medieval al Bucureștiului*, aflat în interiorul Lipscăniei. Va trebui să ne onorăm centrul vechi al Bucureștiului de dragul atmosferei de altădată, de dragul bucureștenilor și de dragul intrării noastre în Europa. Nu poți să intri în Europa cu Lipscaniul de astăzi, ci doar cu Lipscănia de altădată. Și aici trebuie să remarc interesul major al d-lui Mugur Isărescu, al *Băncii Naționale* pentru o parte din Lipscănie, având în vedere că acolo au fost foarte multe sedii de bănci. D-na Maria Berza a fost la mine cu un proiect susținut și de d-l Mugur Isărescu, și de organizația neguvernamentală pe care d-na Maria Berza o conduce. Și sunt convinsă că, împreună cu Șerban Sturdza și cu *Ordinul Arhitecților*, cu *Uniunea Arhitecților*, cu artiștii plastici, cu istoricii, cu arheologii, cu toată lumea, și împreună cu oamenii de afaceri, vom reuși să redăm Bucureștiului un centru pe care îl merită. Un București care intră în *UE*, respectând toate normele restaurării.

Interviu realizat de
Gabriela Adameșteanu

Lumina umbrei

Frate meu 4

de Virgil Stoenescu, *Editura Univers Enciclopedic*, București, 2004

Cuprinde 360 de rondeluri, toate inedite și care încearcă să simbolizeze prin vers cele 360 de grade ale zodiacului. Cartea se plasează sub o configurație astrală deosebită (Marte conjunct cu Saturn în Rac, cel din urmă fiind și în trigon cu Uranus din Pești), când la 8 iunie 2004 a avut loc trecerea lui Venus prin fața Soarelui. A fost un fenomen foarte rar, în secolul 20 pământenii neputând observa vreodată așa ceva, pentru că ultima trecere a avut loc la 6 decembrie 1882. Dacă pentru astronomi aceasta a constituit un nou prilej de instruire, pentru profesioniștii ocultismului astrologic semnificația este una dramatică: „Târfa Babilonului" își va face tot mai mult simțită prezența pe fundalul apocalipsei globalizării, marcată de războiul atentatelor teroriste, distrugerea echilibrului ecologic, cutremure devastatoare, crize economice mondiale...

Volumul apare cu o prefață de Barbu Cioculescu, iar viziunea grafică aparține lui Mircea Dumitrescu.

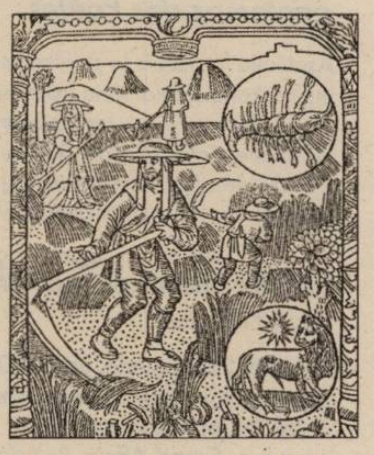

„Mai presus de toate însă, din tot cuprinsul acestui jurnal lirico-ezoteric, cu penetrații sapiențiale, se ridică întrebarea primordială, aceea care, cu sau fără cuvinte, se va fi pus gânditorului de la Hamangia, iar mai pe urmă întregului lanț de filosofi, de la elini încoace, cu fervoare, tot astfel, fraților între care strălumineză poetul:

«Ținând mereu trează în noi stirpea lui Cain
Vie lumina umbrei renăștea din fapte
Cine sunt eu, încotro mă duc, de unde vin?
Întrebam cerul străin, prin Iulie șapte»

(***Rondelul ca (o) întrebare, I, cu obsesie pe rimele in și àpte***)

De același autor: ***Cercuri la Elsinore***, *Editura Eminescu*, 1972 (*Premiul Asociației Scriitorilor din București*), ***Chip similar***, *Editura Eminescu*, 1974, ***Călărețul de aer***, *Editura Eminescu*, 1976, ***Casa a Nova***, *Editura Cartea Românească*, 1979, ***Mâinile uitate pe cer***, *Editura Cartea Românească*, 1983, ***Anatomia melancoliei***, *Editura Eminescu*, 1991, ***Fratele meu***, *Editura Univers Enciclopedic* (*Premiul Băncii Naționale a României, Premiul „Mihai Eminescu"* al *Academiei Române*), ***În Crângul Alexandra***, *Editura Univers Enciclopedic*, 2001, ***Tânăra Circe***, *Editura Univers Enciclopedic*, 2001, ***Lupta cu Îngerul***, *Editura Univers Enciclopedic*, ***Carcere***, *Editura Univers Enciclopedic*, 2003

Moştenirea domnului Caragiale

Tragi-comedie a unui univers crepuscular – deşi în piesa lui Florin Gabrea nu toate pisicile sunt negre –, lume dominată de cacofonica „trăncăneală" unde privirea realistă virează spre fantastic şi absurd angajând cutume recognoscibile, dar şi procedeele avangardelor istorice, avangardei pur şi simplu pe care autorul şi-o asumă pe cont propriu, ***Ion Luca Ca***... e totuşi mai aproape de mărturie, mărturie insolită, iradiind o infatigabilă vervă a invenţiei lexicale. Textul poate fi citit deopotrivă în registrul metaforei şi în cheia jocului de simetrii. Variante altfel fecunde unor varii abordări, bineînţeles dacă deschizi cartea* apărută de curând sub egida *Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti*. Cele patru acte (şi un prolog) sunt replica „în oglindă" – veritabilă cvadratură a cercului, în fond –, la opusculul personajului C.V. Tamburin, alias Trambulin, alias SHT..., *Tetralogia Fericirii*, contemporan enoriaş-şef la mila de la *Cina Domnului* şi patron peste ditamai *V.A.I.C.E.V.E.S.E.L.I.E.*, semn că totul a fost scris. Inclusiv această curte a miracolelor, unde sosește Caragiale însuşi pentru a-şi lua în posesie proprietatea redobândită la Strasbourg; România, care-i poartă amprenta indelebilă şi „la pachet" ca s-o transporte într-o egal (im)posibilă ţară numită Teutonia. Corespondenţele, fie de ordin biografic, fie ficţional, poartă cu sine abnormul deriziunii şi nostalgia, ultragiată, a normalităţii. O tensiune susţinută de pertinenţa dialogului, pe de o parte – şi arareori în literatura contemporană poţi identifica „vocea" personajelor desprinsă de aceea a scriitorului, dramaturgia nefăcînd excepţie –, precum şi de ştiinţa dezvoltării planurilor subsecvente acţiunii scenice, structurate polifonic. În nebunia declanşată de macabrul clovn cu zurgălăi şi postament la purtător, firescul e sortit eşecului. Exilul, interior sau exterior, cuvântul viu opus prostiei şi delirului sunt termeni ce luminează amploarea tragediei. Titlul justifică pe deplin întreprinderea unui prozator consacrat deja în gruparea „oniricilor", relevabilă formă de protest în răstimpul unei perverse liberalizări culturale, multora dintre tinerii de atunci rezervându-li-se un prematur sfârşit: Virgil Mazilescu, Marius Robescu şi încă... Într-un fel, lor le-a fost dedicată această piesă de către autorul invocat în van de eroii săi literari, arhitect şi cunoscut scenograf de film emigrat din 1981 în Germania, revenit după un îndelungat exil la uneltele scrisului ca să „pună degetul" pe rana nevindecabilă a moftangiului, ***invidia la stomac şi gogoşarul la inimă,*** splendid subtitlu consfinţind sfera comparaţiei în chestiune. Căci doar un tribunal al istoriei, iar în absenţa lui această instanţă care este teatrul ar mai putea evalua pierderea faţă de ceea ce s-a întâmplat şi se întâmplă acum, transpus în inefabilul nocturn al visului, cu toate arătările ubueşti extrase din cea mai atroce actualitate. Perspectiva onirică dobândeşte, prin alchimia verbului, o tentă de hiperrealism. Ca şi „vocea" personajelor, citatul evocă, în tehnica deja familiară a colajului, o atmosferă, o stare de spirit ori un profil de maximă concreteţe, nicidecum o ambiţie ilustrativă. Capcane pentru regizori? În orice caz, nimic din vreo pedanterie livrească. Pentru că Florin Gabrea este un dramaturg care se respectă şi ca atare nu urmăreşte să fie *jucat* cu orice preţ. Cum n-au făcut-o nici protagoniştii trecutului uitat şi resuscitat la un pas de coşmarul unui tărâm cu un singur anotimp, noaptea, o altă noapte în „balcaniada" tuturor posibilităţilor, când călăii disidentului care a îndrăznit să spună adevărul într-un jurnal intim – aşezat în aceeaşi ecuaţie scenică împreună cu Virgil Mazilescu, figuri complementare ale aceleiaşi revolte a bunului simţ – tind din nou să-şi înalţe piciorușul ca nişte vajnici jupâni de mahala. Nume caracterizante ***ca***... o poreclă, Şugărtea, Cinstescu, Parpalache, Buzică sunt, în pătrimea lor devotată liderului salvator şi salvat în cele din urmă prin serviciile Salvării, născuţi din această mezalianţă a întunericului împotriva naturii. După deznodământul anunţat, ei se vor reuni într-o tradiţională „Perinită", grotescă horă ce sfidează timpul, de o tristeţe indefinită. Şi pe măsura comicului de situaţie şi inovaţiei de limbaj din care am putea cita copios. O bravă lume nouă, *„tricolând"* la *„tri-colorul care nu de-culează"* pentru ca alteori să o ia de-a dreptul razna, după ce şi-a împărţit rolurile, intră în scenă cu cerşetorii, maşiniştii şi spectatori din sală cu tot, în vechea convenţie a teatrului în teatru, devenită în ziua de azi o redutabilă realitate. Există multiple planuri de semnificaţie derivând din iscusita punere în pagină a unor contrarii de neconciliat, dar funcţionând în logica proprie carnavalescului asemenea unor accente de armonie simfonică. Paradoxal, substratul metafizic nu face decât să dezgolească răul şi râsul până la cruzime; tot aşa cum melancolia întâlnirii dintre boemul poet *nemuritor* V. Mazilescu şi marele exilat *„care-şi vede visul cu ochii"*, se răsfrânge asupra autenticilor supravieţuitori printre atâtea suflete moarte, victime ei înşişi ai unei istorii ce-şi devorează copiii. Imperativul cotidian din chiar adâncul tenebrelor reliefează prin contrast, în mişunul măştilor de iarmaroc, statornicia adevărului. ***Frumos e numai adevărul*** se intitula, premonitoriu, ultimul volum de nuvele al lui Florin Gabrea publicat în ţară, scriitor remarcabil care se întoarce astfel la „dragostea dintâi".

Valentin Dumitrescu

** **Ion Luca Ca... (invidia la stomac şi gogoşarul la inimă)*** de Florin Gabrea, *Editura Arvin Press*, 2004

sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la

Conferinţele *Cuvîntului*

Revista ***Cuvîntul*** şi *Fundaţia Amfiteatru* organizează joi, 24 februarie, ora 18, la Centrul de presă al *Societăţii Române de Radiodifuziune* (Sala Radio), conferinţa cu tema ***Generaţia '27, atunci şi acum. Miza culturală şi miza politică.*** Participă Dan C. Mihăilescu (istoric literar), Marta Petreu (prof.univ.dr., Facultatea de Istorie şi Filosofie, *Universitatea „Babeş-Bolyai"* din Cluj), Mihai Şora (filosof). Moderatorul ciclului de conferinţe este prof.univ.dr. Mircea Martin.

Lansare la *Cărtureşti*

Joi, 24 februarie, ora 13, *Editura Trei* lansează la librăria *Cărtureşti* volumul ***Paramnezii*** de Ion Vianu. Printre invitaţi se numără: Marta Petreu, Simona Sora şi Vasile Dem. Zamfirescu.

Festivalul *Primăvara Poeţilor/Le printemps des Poètes*

Asociaţia franceză *Le printemps des Poètes* coordonează pe plan naţional şi internaţional săptămâna poeziei, care are loc în fiecare an în luna martie. Ediţia din acest an va avea ca temă ***Les Passeurs de mémoire***, iar în România se va desfăşura la iniţiativa *Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti* şi a *Uniunii Scriitorilor din România*. Graţie eforturilor depuse de Linda Maria Baroş şi de Horia Gârbea, o serie de lansări de carte şi de mese rotunde vor fi asociate acestui eveniment în perioada 7–12 martie 2005.

Green Hours & Teatrul LUNI

22–28 februarie

• **Marţi, 22 februarie, ora 20.00**
Teatrul LUNI prezintă ***Oase pentru Otto***
• **Joi, 24 februarie, ora 21.00**
Jazz live ***Sound Affairs*** *Birthday Jazz for Ruxandra*. **Ruxandra Zamfir** – vocal, **George Dumitrescu** – guitar, **Arthur Balogh** – double bass, **Vlad Popescu** – drums
• **Vineri, 25 februarie, ora 22.00**
Blues Live ***George's Band***. **George Baicea** – guitar & vocal, **Cătălin Răzvan** – bass, **Nicu Gheoroiu** – drums
• **Duminică, 27 februarie, ora 21.00**
Medieval Music Live **Einuiea**. **Cătălin Torsan** – fluier, **George Turliu** – voce, baglamas, kazoo, **Silviu Fologea** – guitar, **Juan Carlos Negretti** – percuţie
• **Luni, 28 februarie, ora 20.00**
Teatrul LUNI prezintă ***Arăt bine azi?*** de Xavier Durringer
Cu: **Ada Simionică**, **Ioan Andrei Ionescu**, **Toma Dănilă**. Muzica-live: **Dorina Crişan Rusu**. Coregrafia: **Andreea Duţă**. Traducerea: **Anca Rotescu**. Regia: **Ana Mărgineanu**

Concert la *Ateneul Român*

Institutul Polonez şi *Filarmonica „George Enescu"* vă invită marţi, 22 februarie, ora 19, la un recital extraordinar Frederic Chopin susţinut de pianista Ilinca Dumitrescu şi de violoncelistul Marin Cazacu. Din program: două Mazurci, două Impromptus, Nocturna în do diez minor, două Valsuri, Sonata în sol minor pentru violoncel şi pian.

Întâlnire cu *Idei în dialog*

Idei în dialog – la 6 apariţii este tema întâlnirii moderate de Horia-Roman Patapievici, la *Clubul Prometheus*, în 23 februarie, ora 19. Sunt invitaţi colaboratorii revistei, dar şi redactorii publicaţiilor culturale: revista ***22***, ***Dilema Veche***, ***Contemporanul***, ***România literară***, ***Cuvîntul***, ***Caiete critice***, ***Albina***, ***Arhitectura***, ***Luceafărul***, ***Manuscriptum***, ***Memoria*** şi ***Observatorul Cultural***.

Spectacole *ArCuB*

Joi, 24 februarie, ora 19 va avea loc la *Teatrul Act* spectacolul ***4:48 PSYCHOSIS*** de Sarah Kane, realizat de *ArCuB* şi *Master Class*. Protagonista spectacolului regizat de Tudor Ţepeneag va fi actriţa Maia Morgenstern.
Un tramvai numit Popescu este spectacolul realizat de *Teatrul Naţional Radiofonic* al *SRR*, în colaborare cu *ArCuB* şi *RATB*. Plecarea va avea loc duminică, 27 februarie, ora 15 din Piaţa Sf. Gheorghe. Scenariul şi regia aparţin lui Gavriil Pinte, iar din distribuţie fac parte: Mihai Marinescu, Liliana Pană, Bogdana Darie, Annemary Ziegler, Simona Popescu, Cătălin Panaite, Adrian Anghel şi violonistul Gheorghe Drăghici.

Expoziţie Miruna Budişteanu

Între 21 februarie–12 martie 2005 veţi putea admira la *Galeria GalAteCa* expoziţia Mirunei Budişteanu intitulată ***imponderabil***. Criticul Dan Stanca a elogiat această expoziţie spunând că *„pune în evidenţă o conştiinţă decisă să nu facă nici o concesie modelor şi ilustrărilor schematice"*.

Ziua Benjamin Fondane

Pe 25 februarie, orele 10–18, va fi sărbătorită în saloanele de onoare de la *INALCO* (2, rue de Lille, Paris) „Ziua Benjamin Fondane". Cu această ocazie, va avea loc o sesiune de studii care îşi propune să repună în drepturile sale figura extraordinară şi tragică a poetului, filosofului, dramaturgului şi regizorului evreu de origine română, promotor al lui Chestov şi al existenţialismului francez din anii 1930–1940. Participă: Monique Jutrin, Olivier Salazar-Ferrer, Claire Gruson, Basarab Nicolescu, Magda Cârneci, Eric Freedman, Eve Griliquez, Dominique Guedj. Ziua se va încheia cu un recital de poeme şi cu proiecţia câtorva fragmente din filmul său avangardist ***Tararira***.

Nr. 3/2005 Bucureştiul Cultural

Poetul, în ediție definitivă

La patru decenii de la debutul său editorial, în care armonică a timpului a publicat douăzeci și cinci de volume – cuprinzându-se și în trei antologii, precum și în aceea a poeziei românești de după proletcultism –, poetul Constantin Abăluță ni se înfățișează în tradiția interbelică a unor poeți ca Tudor Arghezi, Lucian Blaga, V. Voiculescu, într-o ediție definitivă (editura *Vinea*, București, 2004), deci sub propria îngrijire. Prilej, după cum singur mărturisește, de a da curs liber propriei instanțe critice, pe firul unei deveniri în fapt mai departe în plină curgere.

Față de un uriaș material la îndemână, poetul, dublat de un redutabil critic – vezi numita antologie din lirica postproletcultistă, personalizarea fiecărui poet antologat datorându-i-se, și anume în termenii cei mai adecvați ai dificilei magistraturi –, o selecție trebuia să intervină. Criteriului celui mai comod, al suitei cronologice, autorul i-a preferat filonul unei căi ascendente, așa cum a văzut-o el. Iar din majoritatea volumelor a ales *„numai acele poeme care premerg orientării estetice la care autorul a ajuns în prezent"*. Ceea ce materialmente se și produce prin publicarea aproape integrală a patru din cele mai recente volume și a două plachete inedite, concomitent cu o asemenea așezare în suita paginilor a celorlalte volume, cu salturi înainte și înapoi, de natură, în termenii poetului, de a le reinterpreta. Faptul că ediția se încheie cu piese din volumul ***Piatra***, din 1968, își primește astfel explicația.

S-ar fi corectat printr-o asemenea modelare slăbiciuni/excese ale tinereților sale auctoriale, într-o strategie urmărind cu strictețe un filon de continuitate a respirației lirice, cu sfidarea cronologiei, alcătuindu-se o ediție care, totuși, nu cuprinde șapte alte culegeri inedite ce-și așteaptă momentul apariției, stare ce nu dinamitează însă unitatea actualei ediții definitive, câtă vreme chiar și această formă caldă – s-a mai văzut – acceptă adaosuri.

Principalul este că autorul nu a modificat versuri mai vechi, neavând a se rușina de concesii în epocă – una nespus de lungă –, lucru de care nu face caz, însă istoricul literar are obligația să-l aducă la cunoștința unui lector, odată ce acesta, oricât de avizat, n-ar putea cuprinde întregul bloc al producției lirice în cauză. Volumul care deschide ediția, din anul 2001, ***Odăile*** intitulat, ne dezvăluie de la primele versuri un poet al naturii, pe linia unei obstinate tradiții naționale, cu precizarea că în temă se instituie natura citadină, loc în care se petrec fine translații și dramatice curgeri, atroce întâmplări între pereții încăperilor și aceia ai eului, o încăpere și acesta, numai că lăuntrică. Lăuntrică va fi, în lirica lui Constantin Abăluță, și strada, în tipica ei nuditate și apatie. Comparativ cu acele elemente ale naturii în special cântate de poeți, de la romantism încoace cel puțin, larg deschise *plain-air*-ului, cu codri, munți, văi, mări și oceane paradând, natura se restrânge concentrațional, în lirica abăluțiană. Se reduce la odaia modestă în care locuiește persoana emitentă, la un număr de ani după ce a părăsit odaia amniotică.

Din această simplă enunțare de termeni, lectorul intuiește că ceea ce va guverna respectiva lirică va sta sub semnul tensiunii mimând indiferența, pasivitatea, absența chiar, iar în realitate fierbând de sarcasm existențial, de protest împotriva umanei condiții. Într-o asemenea viziune, cu arborii forfecați până spre vârf, lumea înconjurătoare este ea însăși o imensă odaie, pornind, totuși, de la ușa odăii poetului și sfârșind, de asemenea, tot acolo, printr-o piranesiană arhitectură.

Când uită de sine, cum i se întâmplă într-o fericită excursie în insula Rodos, poetul reporterizează solar și dezvăluind o senzualitate ce stă ascunsă în opera sa în alb-negru. Dar și atunci, fermecătoarea insulă rămâne o odaie! Altcum, ieșind din odaie, unde are la dispoziție pat, scaun, oglindă, insul va străbate o stradă ce și-a schimbat chipul și de unde *„a dispărut atelierul domnului Rogozei"*, *„s-a topit și maidanul dinspre șosea"*, *„a dispărut garajul lui Mutu"*, *„a pierit hala cu luminator sparf"*, ba încă s-a spulberat în neant și odaia în care el însuși s-a născut. Un adevărat dezastru, provocat nu de un tsunami, pe aici necunoscut, ci de ceva nu mai puțin destructiv – timpul. Față de ale cărui membre apucătoare, poetul se constituie într-un *„umil posesor de singurătate"*, modalitate de a trece dincolo de *„coaja zilelor"* și cu toate acestea rob cotidianului, prin urmare nemângâiat în tăcute călătorii la capătul străzii, ce se preschimbă astfel în capătul lumii, îngăduind aventura, evadarea, replica.

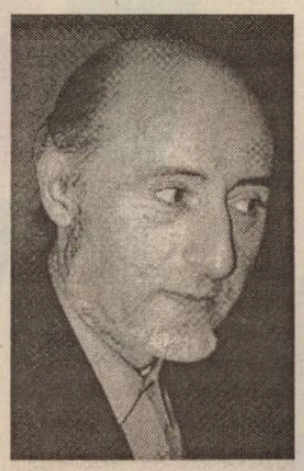

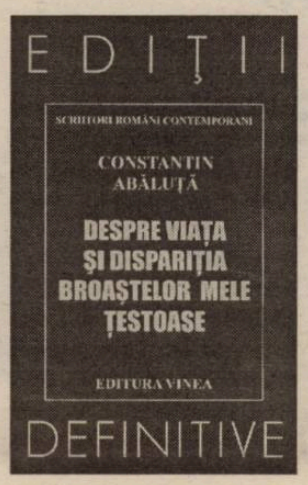

Cu o optică aplicată mai strict pe literă, o seamă de critici de seamă au văzut în Constantin Abăluță în principal un cântăreț al lucrurilor, nu spre lauda, ci spre autentificarea lor, ca obiecte palpabile, cântăribile, doveditoare de existență prin consistență, cu certă materie stabilă, iar, prin extensie, cu personalitate. De sine stătătoare, cum nu sunt existențele fizice, și, ca atare, extrase ciclului temporal. Ele mai și transgresează matematic, asigurându-l, în acest ocolit fel, pe poet că e mai departe stăpân pe simțul văzului, pipăitului, gustului. Foarte clar, eul grăitor își dă pe față o singulară acuitate a simțurilor, de neconceput în tovărășia apatiei. Lui, căruia albul pereților îi colindă prin sânge, coleg de ploaie cu semenii, nu cu toți, doar cu aceia neajutorați, primejduiți în imediatitate și pe care numai trecerea într-o altă dimensiune i-ar mai putea salva. Însuși mai legat de cei morți decât de cei vii, manifestă staza de emotivitate a unui orfan. Bătrânul, orbul, cerșetorul sunt personajele unei splendori răsturnate, în etern romantica damnare a poeților ce iau asupră-le imensul eșec al vieții sfârșind prin moarte. Între cel care primește tempesta în piept și cel ce se prăbușește mai există ipoteza celui ce primește atacul pe scaun. Este, în realitate, tronul său și-și poate permite să-l așeze în mijlocul străzii, odată ce prin fereastra odăii i se prăbușesc copaci.

Interesant: anonimatul nu e de permanentă rigoare, trubadurul se legitimează, se povestește: *„Am ratat tot ce atingeam/iubirea tatianei casa de la Snagov editurile pariziene/n-am știut ce uși să deschid ce oglinzi să acopăr/am apucat-o pe străzile ce duc către mare/în loc să mă prostern furtunii de nisip/am citit prea multe cărți am frecventat prea puțini oameni/am iubit broaștele țestoase cupola lor/încifrată senin și fără de răspuns"*. Semnificativ, ediția definitivă nu se intitulează conform uzului ***Opere***, ci ***Despre viața și dispariția broaștelor mele țestoase.*** Abăluță s-a oprit asupra acestui titlu al unei culegeri inedite din 1996, mai adecvat, cu probabilitate, decât ***Poeme primitive***, din 2003, decât ***Cârtița lui Pessoa***, din 1999, sau mirificului ***Drumul furnicilor***, din 1997. Când titlul ediției definitive ar fi fost ***Vânătorul de foci***, întreaga noastră teorie privind cadențele omului claustrat s-ar fi dus de-a berbeleacul, vezi: *„Când eram tânăr/fiecare zi/eram sloi mare și luminos/acum zilele sunt doar/cât dârele labelor de focă/pe-un colț de banchiză"*. Apatia, de care parcă din împrumut vorbeam, s-ar fi dus pe copcă la parcurgerea violenței, pasionalității din ***Aceleași nisipuri***: *„Urletul manechinelor în zori/când nimeni nu trece pe străzi/și vitrinele sunt sloiuri din era glaciară/Urletul celor ce-și trăiesc/moartea transparentă/vinovata asemănare cu oamenii"*. Ai zice că poetul a acceptat să cadă într-un nume din pura plăcere de a încerca toate modurile liricii, cu piciorul din spate în ograda suprarealismului: *„eu sunt o paiață dezarticulată/zvârlită undeva într-o cameră/lângă o trompetă plină cu apă/în care înoată un peștișor"*.

Surprindem în acest punct capacitatea de luxuriață a unei lirici axate pe simplitate, un tipic paradox, al dezgolirii fastuos înveșmântate, oferind meditației un sihastru deschis stimulilor. Iată-l urcând pante urbane în acel Rodos al miracolului mediteranean: *„Pe străduțe prin bazar/cumpărând o sticlă de metaxa și-un ou de onix/mâncând plăcintă cu praz/probând șepci și pantofi numai/spre a obliga clipa să mă respecte/din cap până-n picioare"*. Fantasma clipei care stăruie dă uitării procesul de insolitare a cotidianului, starea periferică a ființei primește replica respectului de sine, o vocație către calm, voluptate, lumină limitează grav gradul zero al întâmplării. Desigur, pe aceeași majestuoasă avenidă care, de sus privită, apare ca drum al furnicilor...

Ar fi prea puțin să vorbim despre dualitate, despre intruzia elementelor pământ și foc acolo unde dominau aerul și apa, însă ne-am apropia mai mult de adevăr când, globalizând o atât de vastă în realitate operă, n-am ascunde propensiunea poetului, în sfera uneii originale experiențe, către alte și alte genuri, cu fiecare nouă culegere. Opțiune care, altfel, ajută la stabilirea vârstelor lui, nu neapărat legate de cronologie. O duzină de vârste în douăzeci și cinci de manifeste ale unui eu inalterabil, orgă cu claviaturi etajate, violă care se preschimbă în violoncel, orchestră care tace, lăsând flautul să-și dezvolte variațiile!

Ca să înțelegem mai bine cum, pornind laolaltă cu șaizeciștii, în paralel cu optzeciștii, punctând contacte cu nouăzeciștii, Constantin Abăluță nu s-a alăturat nici unei confrerii *pre* sau *post*, motiv pentru care fiecare vers al său poartă o semnătură inconfundabilă.

Barbu Cioculescu

replici • replici • replici • replici • replici • replici • replici • replici • replici • replici • replici

Dragă Paul Cernat,

Aflu din intervenția ta* asupra premiilor literare pe 2003 că volumul meu, ***Mortido*** (*Ed. Versus*), pe care îl găsești „prea" și „foarte", dar neîntrunind calitățile maxime ale calificativelor – așadar, „nici prea-prea, nici foarte-foarte" –, ar fi obținut „ditamai" *Premiul Național de Proză al „Ziarului de Iași"*, în urma unor aranjamente, tributare patriotismului local.

Acuma spui?! Și eu, care credeam că e pe bune... Mă gândeam că un juriu prezidat de Al. Călinescu, din care fac parte Emil Brumaru, Nichita Danilov, Valeriu Gherghel, Gabriel H. Decuble și Codrin-Liviu Cuțitaru, oferă suficiente garanții de onestitate și discernământ. Să le fie rușine! I-ai demascat, cu mânie intelectuală, ca și, mai an, pe Horia-Roman Patapievici, extremistul de dreapta, care-și pregătea, prin ***Omul recent***, ofensiva fascistă.

Bine că mi-ai atras, fie și nervalian, într-al treisprezecelea ceas, atenția. Îți mulțumesc foarte mult și îmi iau, totodată, angajamentul ca, pe viitor, să fiu mai vigilent. Îți pun, de asemenea, la dispoziție, partea simbolică a trofeului, o simpatică statuetă (banii s-au dus...), pentru a face tu, dacă vinovații nu vor izbuti să-și pledeze cauza, o reparație morală autorului – și prea-prea, și foarte-foarte – nedreptățit de laurii cu care am fost abuziv încununat.

Trăiască lupta pentru acordarea cinstită a premiilor literare!

O. Nimigean

Reacția lui O. Nimigean mi se pare oleacă exagerată (mai ales în privința așa-ziselor „demascări"). Îl asigur că sunt doar un comentator literar care încearcă să-și formuleze opiniile cât mai onest posibil. Că va mai fi exagerând sau greșind – tot ce se poate, face parte din riscurile meseriei. În cazul de față, n-am făcut decât să atrag atenția, în treacăt, asupra unui caz – destul de benign – de discriminare estetică pozitivă pe criterii locale (ieșene) și de grup literar (*Club 8*). Am toată considerația pentru membrii juriului. Înțeleg foarte bine opțiunea lor pentru promovarea „națională" a unui coleg talentat, pe nedrept (cvasi)ignorat în afara urbei. O opțiune alternativă, fără îndoială mult mai onorabilă decât cea a juriului *USR*, care nu a rezistat să nu premieze o mediocritate vehementă precum Cassian Maria Spiridon. Nu-mi rămâne decât să cred, cu tărie, că romanul ***Mortido*** este unul dintre principalele evenimente literare ale anului 2003 și că premierea lui de către ***Ziarul de Iași*** exclude din capul locului orice suspiciune de „discriminare estetică pozitivă" pe criterii partizane. Îi doresc lui O. Nimigean cărți cel puțin la fel de valoroase (chiar dacă nu se vor numi ***Albedo*** sau ***Rubedo***) și cât mai multe premii naționale pentru literatură, dacă se poate și în afara Iașiului, pentru a elimina orice suspiciuni.

Paul Cernat

* ***Bucureștiul Cultural***, nr. 1+2, *La ce servesc premiile literare?*, pag. 13

De vânzare în rețeaua Diverta și în cele mai importante librării, din București și din țară.

Pentru abonamente și comenzi sună la **telverde** 0800 888 928
sau la tel 0040 (21) 490 6235 • 36 • 37 • fax 0040 (21) 490 6235 • proeditura.ro

The New Europe.

Culture of Mixing and Politics of Representation

20 January – 24 April 2005

Generali Foundation
Wiedner Hauptstrasse 15
1040 Vienna, Austria
http://foundation.generali.at

Publication available

Occupying Space Generali Foundation Collection
International Exhibition Tour
Munich, Haus der Kunst, 9 March through 15 May 2005

Radio Guerrilla 94.9 FM

CLVBVL PROMETHEVS

18.02.2005 — **21:00** Concertele **Guerri-LIVE** formatia **TAPINARII**

19.02.2005 — **21:00 Seara Radio Guerrilla** Radio Guerrilla si prietenii

20.02.2005 — **21:00 CHIVAS LIFE NIGHT JAZZ "Les annes folles de Bucharest"** cu: Mircea Tiberian - pian, Maria Radocanu - voce, Cristian Soleanu - sax, George Dumitriu - vioara, Vlad Popescu - bateric, Arthur Balogh - contrabas

21.02.2005 — **Inchis**

22.02.2005 — **20:30 FILM / Retrospectiva 2004** Festivalul International de Film Independent **ANONIMVL POVESTEA CAMILEI CARE PLANGE** de Byamasuren Davaa (Germania), 2003

23.02.2005 — **19:00** Idei in Dialog cu **Horia Roman Patapievici** si **Revista "Idei in Dialog" dupa 6 aparitii**

24.02.2005 — **20:30** Seara de **Teatru: Oferta de servicii** de **Lia Bugnar** cu: Domnita Iscru, Rodica Lazar, Paula Niculita, Nouria Nouri, Ada Simionica, Adriana Titoni, Stefana Zamfirescu

Te asteptam la cafeneaua literara.
Primesti o carte cadou.
Zilnic de la ora 11:00
Piata Natiunilor Unite, nr. 3-5
intrarea libera
informatii si rezervari la tel: 33.660.38 si 33.666.78

din sumarele viitoare

- interviuri cu traducătorul spaniol **Joaquin Garrigos** și **Alexandru Vona**
- *Recuperarea zonei Lipscani*
- cronici literare: Paul Cernat
- vă recomandăm: *Infern '89* de Mircea Răceanu
- a IX-a ediție a *Salonului de Carte și Presă*, București 2005

Bucureştiul Cultural

Editat de *Fundația pentru Cultură și Drepturile Omului*. Număr apărut cu sprijinul *ArCub* și *Ministerului Culturii și Cultelor*.

Responsabil de număr: Gabriela Zafiu. Au colaborat: Mihai Zamfir, Erwin Kessler, Valentin Dumitrescu, Barbu Cioculescu, Nicolae Rusu, Constantin Macovei, Mara Ștefan, Adriana Herghelegiu.

Bucureştiul Cultural

Redactor-şef : GABRIELA ADAMEŞTEANU

Numărul 4

2005

Anul I

5.000 lei – 0,50 LEI

(preţ inclus în costul revistei 22)

pag. 4 – 5

JOAQUIN GARRIGOS

Dacă vreţi ca literatura română să treacă Dunărea...

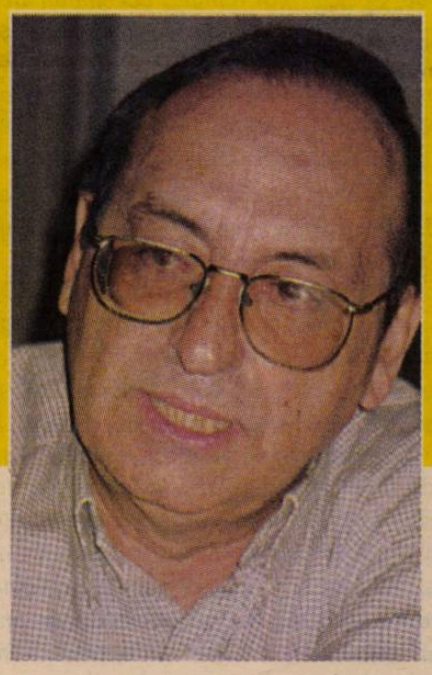

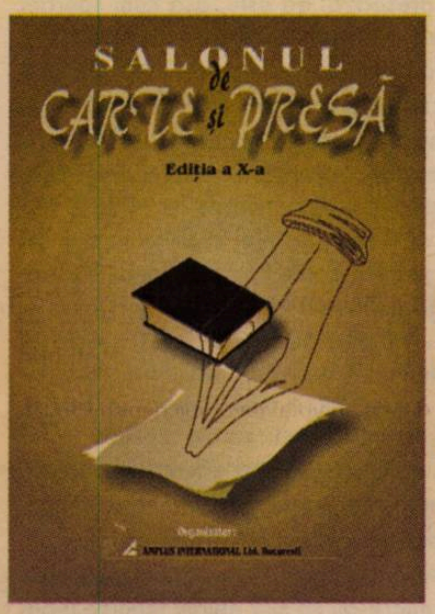

Ediţia a X-a, 9 – 13 martie, Muzeul Naţional de Istorie Bucureşti

pag. 3

PAUL CERNAT

Despre Exil, conspiraţia trecutului şi „domesticirea" lui

pag. 8

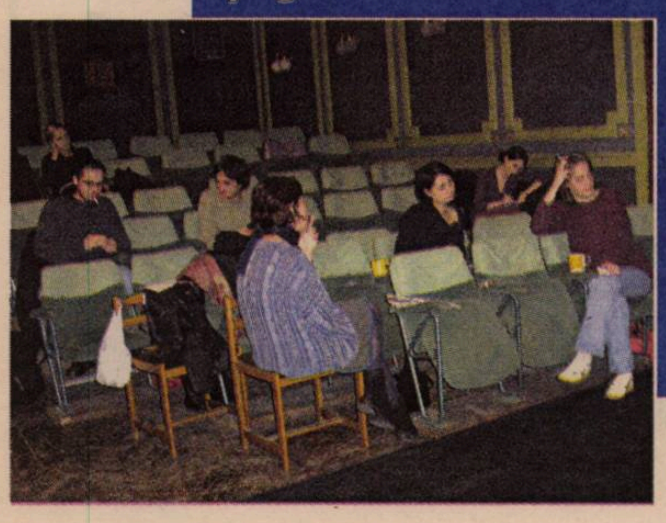

Teatrul alternativ din Bucureşti şi Cluj

dramAcum şi man.in.fest

Bucureştiul cultural în trei zile

Bucureştiul are o ofertă culturală enormă faţă de Iaşi, oraş care, cu câteva excepţii, dospeşte într-o căldicenie păguboasă. Scriitorul ori artistul ieşean autentic e condamnat să rămână parcă un veşnic nostalgic după o viaţă artistică vie, cum este cea a Capitalei. Şi apoi, e clar pentru toată lumea că provincialul, fie el scriitor, actor, plastician etc., are puţine şanse de afirmare pe plan naţional dacă nu intră în vederile Bucureştiului; în schimb, are toate şansele de deprofesionalizare, dacă nu merge nu *în lume*, dar măcar *la centru*. Or, Bucureştiul rămâne, pentru cei cu mijloace financiare modeste, un punct pe hartă aproape inaccesibil, fie şi pentru un voiaj de câteva zile, în care poţi să te pui la curent cât de cât cu mişcarea artistică de aici. Nu vreau să idealizez, ştiu că şi pe plan cultural, nu doar în cel social sau urban, există, cu o formulă a lui Mihai Zamfir dintr-un număr trecut al revistei *22*, *„mai mulţi Bucureşti"*. Că un mare procent din oferta culturală a Capitalei stă, fatalmente, sub semnul *„culturii de masă"*. Însă, oricum ar fi, rămâne suficient pentru a putea vorbi despre Bucureşti, fără protocronică emfază, ca despre o capitală – totuşi – europeană.

Densitatea evenimentelor culturale din Bucureşti e suficient de mare pentru ca un sejur de câteva zile aici să însemne pentru cineva venit din provincii o adevărată ieşire din timp. Aceasta a fost senzaţia mea, după trei zile petrecute în Capitală, în săptămâna 14–20 februarie a.c. Am participat la câteva manifestări, un eşantion, cred eu, reprezentativ pentru multiplele faţete ale Bucureştiului cultural, faţete care merg de la evenimentele cu staif până la cele din zona culturii de masă. Ce mi-a atras atenţia a fost diversitatea spaţiilor în care se desfăşurau aceste evenimente.

A fost mai întâi spaţiul baroc, cufundat în pluşuri grele şi lumini pale, al Casei Monteoru, în care a avut loc Adunarea generală a *PEN-Club*. Colegi pe care-i văd foarte rar, proiecte atractive şi inevitabila discuţie despre bani – cuvântul prezent în toate întâlnirile de acest gen. A fost apoi spaţiul virtual al expoziţiei interactive multimedia *EuroLiteraTur*, graţie căreia te poţi documenta rapid, prin intermediul fotografiilor, al fragmentelor de texte şi al înregistrărilor audio-video, despre viaţa şi opera celor mai importanţi scriitori ai Europei. În spaţiul „informal" al clubului *Prometheus*, am asistat la o dezbatere pe tema *Presa culturală scrisă – presă sau cultură?*, organizată de *Institutul Cervantes*, *Ministerul Culturii* din Spania şi *Fundaţia „Anonimul"*. Moderată de Simona Sora, dezbaterea i-a avut ca protagonişti pe câţiva reprezentanţi ai culturii spaniole şi române şi, ca „trasee", diferenţa dintre culturile mici şi cele mari (acestea din urmă mai ameninţate de pericolul globalizării), ideea marginalizării culturii critice de către cultura de masă, în plină expansiune în ambele ţări, şi nu doar, a ingerinţelor cenzurii din regimurile totalitare şi repercusiunile ei asupra culturii post-totalitare ş.a. În spaţiul net al zidurilor de piatră din fostul Palat Regal, *Muzeul Naţional de Artă*, cu concursul lui *British Council*, a găzduit extraordinara expoziţie de sculptură britanică *De la Moore la Hirst*. Aici, forme din piatră polisate până la esenţializare, vizibil influenţate de Brâncuşi (Moore şi Barbara Hepworth), stau cu tot firescul lângă altele, şocante prin insolitul lor (amintesc doar *Diana ca motor* a lui A. Caro), ori lângă fragmente de obiecte vechi, dar botezate cu nume noi, cum ar fi *Cratimă în balans*, a lui Paul Neagu. Şi, la finele sejurului, am văzut *O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu*, la *Teatrul Mic*. Reputatul regizor Alexandru Tocilescu şi doi actori foarte bine cotaţi – Florin Călinescu şi, mai ales, o Coca Bloos capabilă să confere stil şi expresivitate până şi unui simplu „bună ziua" – au făcut probabil tot ce se putea face din acest text al lui Th. Denis Dinulescu. Dar spectacolul rămâne unul cu destule derapări spre kitsch şi parodie grosieră, ceea ce nu-l va împiedica să facă multe săli pline.

Aici spaţiul scenic se prelungea în sală, invadase sala. Simbolic sau nu, un asemenea lucru nu făcea decât să confirme ceea ce se spusese la *Prometheus*: cultura de masă e în plină expansiune, invadează „sala".

Mariana Codruţ

Sigla *Ministerului Culturii şi Cultelor*

În alt context observam în trecere că sigla Ministerului Culturii şi *(al)* Cultelor *este inadecvată. Seamănă mai degrabă cu o fantezie heraldică mateină şi e de nefolosit, printre altele şi fiindcă, tipărită la dimensiuni mici, „se îneacă". Nu ştim în ce împrejurări a fost creată şi pusă în uz, nici dacă face totuşi obiectul unui ghid de aplicare, dar pare rezultatul unei comenzi vagi date unui neprofesionist de către vreun funcţionar cu familie numeroasă. Cineva din* MCC *a observat în sfârşit defecţiunea la aparatul ministerial de comunicare vizuală şi a decis să o repare. E o idee foarte bună, dar reparaţia e cu defect. La adresa http://www.cultura.ro/concurs_sigla.htm apare un anunţ oarecum bizar; comentăm frază cu frază:*

„Ministerul Culturii şi Cultelor iniţiază un concurs pentru realizarea siglei instituţiei".

Prezentarea vizuală a unei instituţii e un proiect care depăşeşte „realizarea" *unei sigle. Mai exact,* „realizarea" *unei sigle depăşeşte conceperea semnului grafic. Ghidul de identitate vizuală al oricărei instituţii sau firme prevede toate aplicaţiile posibile şi este un proiect care trebuie supervizat permanent. Felul în care arată sigla ministerului ne face să credem că nu există un oficiu specializat de comunicare vizuală.*

„Intenţia noastră este de a stimula tânăra iniţiativă şi de a promova ideile noii generaţii."

„Intenţia" *este meritorie. Că* „ideile noii generaţii" *s-ar exprima plenar şi s-ar lăsa stimulate printr-un simbol guvernamental şi că* „tânăra iniţiativă" *are să ridice două degete la solicitarea deloc dezinteresată, în schimb condescendentă, a ministerului ni se pare cel puţin naivă. Şi apoi, care este limita de vârstă a* „noii generaţii" *cu* „tânără iniţiativă"*? Şi, dacă* „intenţia" *nu a vrut să stabilească limita, la ce bun discriminarea? Această invitaţie la participare trebuie adresată profesioniştilor, nu unei categorii vagi de artişti.*

„Cel mai bun proiect va fi utilizat pe site-ul instituţiei şi pe documentele oficiale ale MCC."

Propunere de siglă sau proiect de imagine, substanţa temei e neprecizată, aplicaţiile amintite nu acoperă spectrul real de utilizare. Dincolo de implicaţiile juridice ale acestei precizări inexacte, problema de design şi comunicare vizuală e ceva mai complexă decât un abţibild care se aplică după plac pe orice. Pentru lămuriri pe această temă ar fi de folos consultarea unui tratat de identitate vizuală.

„Numele realizatorului siglei care va fi selectată, precum şi CV-ul său artistic vor fi prezentate pe site-ul Ministerului."

Ministerul nu oferă nici premiu, nici remuneraţie, dar are aroganţa de a crede că, pentru un tânăr ambiţios, munca voluntară, gratuită, şi expunerea la panoul de onoare reprezintă un câştig de prestigiu. De asemeni, se confirmă iarăşi faptul că iniţiatorul concursului confundă statutul de artist cu profesiunea de designer.

„Termenul limită al concursului este 1 aprilie 2005."

Bănuim că anunţul a apărut cândva în februarie. Termenul de predare (dacă asta înseamnă „termen limită") e scurt. Ministerul pare nu numai să creadă că un proiect de acest fel se poate face în cel mult două luni, dar şi că participanţii vor dedica acest timp exclusiv şi, firește, pro bono, *proiectului: lucru absolut necesar, mai ales în lipsa materialului informativ suplimentar (nu intrăm în detalii, în orice tratat de identitate vizuală există un capitol despre* „Briefing").

„Proiectele vor fi evaluate de o comisie de artişti ai aceleiaşi generaţii, care va fi anunţată pe site înainte de încheierea concursului."

Care generaţie? Şi ce fel de artişti? „Artiştii" *nu sunt nici grupul-ţintă, nici experţi în tehnica relaţiilor publice, nici cei mai în măsură să evalueze o strategie de comunicare vizuală (concept care ar fi fost necesar în prezentarea chemării la participare). Apoi, ministerului i se pare firesc să anunţe componenţa juriului după deschiderea concursului. Este de fapt o derogare de la uzanţele oricărui concurs. În plus, numai calitatea juriului poate conferi prestigiul pe care organizatorul îl oferă ca monedă (uşor meschină) de plată pentru lucrarea* „tinerei iniţiative".

„Dosarul trebuie să conţină o prezentare grafică pe hârtie, una în format electronic, CV-ul autorului şi datele de contact ale acestuia."

O „prezentare grafică". *Prima informaţie practică (chiar uşor tautologică). Din păcate incompletă. În ce format? Care e protocolul de prezentare? Cum e cu semnarea şi secretizarea participărilor? Pe ce adresă se trimit? Ar mai fi câteva întrebări!*

„Cei interesaţi pot cere mai multe informaţii pe adresa *ioana.manolescu@cultura.ro sau andreea.nastase@cultura.ro*"

Din anunţ lipsesc atât funcţia, cât şi numerele de telefon ale celor două persoane responsabile. În jurul datei de 22 februarie, cele două adrese de e-mail au fost şi înlocuite cu: siglaMCC@cultura.ro. Nu e greu de presupus de ce! Oricum, la trei e-mailuri trimise în aproape două săptămâni nu am primit nici un răspuns. Ce-i de făcut? Sperăm ca publicarea textului de faţă să corespundă intenţiei afişate a ministerului de a face public concursul.

„Notă: Conform art. 9 din Legea nr. 8/1996, sigla MCC nu poate beneficia de protecţia legală a dreptului de autor (nota de subsol)."

În această notă, plasată cu corp mai mic sub anunţ, citarea legii este incompletă, dar trimite, bănuim, la art. 9, alin. c: „Nu pot beneficia de protecţia legală a dreptului de autor (!) simbolurile oficiale ale statului, ale autorităţilor publice şi ale organizaţiilor, cum ar fi: stema, sigiliul, drapelul, emblema, blazonul, insigna, ecusonul şi medalia". *Nu înţelegem dacă ministerul informează că lucrările vor beneficia de drepturi de autor, câtă vreme nu vor fi fost acceptate ca însemn oficial (pentru a putea fi acceptată, o lucrare ar trebui şi remunerată cumva – aşa este legal, şi apoi, cum altfel să încurajăm iniţiativa tânără etc.?). Sau dacă ministerul vrea să comunice contrariul, şi anume că, fiind vorba de simboluri oficiale, participanţii nu se pot aştepta la protejarea, necum onorarea drepturilor de autor (ceea ce, câtă vreme o lucrare nu a fost acceptată ca însemn oficial, ar fi nu doar neonest şi probabil ilegal, ci este şi un nonsens).*

Ministerul se pune în situaţia comică de a organiza o competiţie ale cărei reguli nu sunt anunţate, pe o temă pe care pare să nu o fi examinat cu atenţie şi despre care nu dă amănunte. Ele nici nu pot fi aflate, căci organizatorul îşi ascunde coordonatele (numele au dispărut, funcţia, biroul, telefonul, adresa şi orele de contact lipsesc; la e-mail-uri n-am primit răspuns). Apoi, ministerul pare să creadă că rezolvă tema de imagine şi de comunicare vizuală prin obţinerea gratuită a unui abţibild universal. În fine, concursul se adresează unei categorii de participanţi pe care nu o identifică pertinent, iar juriul nu este încă numit la data anunţării concursului. Şi, culmea, câştigătorul nu numai că nu va lua nici un premiu, dar lucrarea lui nu se va bucura de drepturi de autor, iar el însuşi va mai fi şi expus public la un fel de avizier ministerial în Internet.

Un concurs are nevoie de reguli clare şi detaliate de participare, la fel de clare ca un contract: de la condiţiile de înscriere la modul de prezentare, de jurizare, de publicare şi, firește, de întrebuinţare a rezultatului. Tema concursului trebuie precizată, iar participanţilor trebuie să li se pună la dispoziţie material informativ, atât privind condiţiile concursului, cât şi substanţa temei.

Acest anunţ nu este o simplă eroare de comunicare. Ţinuta lui este, de la gramatica sumară şi exprimările improprii până la substratul profesional, inacceptabilă. De neînţeles este aparenta seninătate a iniţiatoarelor: nu par să fi avut vreo îndoială cu privire la propriul demers şi, dacă vor fi simţit nevoia să consulte vreun specialist sau vreo sursă de informare, au făcut-o fără discernământ. Rezultatul, greu de scuzat, este că transformă propria lor idee, lăudabilă, într-o improvizaţie; ar fi păcat ca o astfel de iniţiativă să dea greş din neseriozitate. Ar însemna şi o risipă de bani publici şi un prilej pierdut de a schimba ceva în bine.

Vlad A. Arghir

Îi mulţumesc d-lui Vlad A. Arghir că îmi dă prilejul să clarific public câteva lucruri.

În ce priveşte obiecţiile autorului articolului de mai sus, ele se bazează în esenţă pe prejudecata că singura formă de a stimula şi răsplăti munca intelectuală, de către o instituţie publică precum *MCC*, este aceea pecuniară. Ceea ce denotă din partea domniei sale o mentalitate de asistat. *MCC* a înţeles să folosească ocazia creării unui nou site pentru a apela la interesul şi iniţiativa unor tineri (de regulă din *Facultatea de Arte Plastice*, dar nu numai), care îşi vor vedea, în cazul câştigării concursului, numele asociat cu sigla unei importante instituţii. Există, de altfel, în practica economiei de piaţă, raporturi între instituţii ale statului şi firme private sau creatori care se construiesc şi pe alte tipuri de recompensă: publicitate, vizibilitate şi onorabilitate. Aspectul educativ nu este nici el indiferent, câtă vreme oferta se adresează tinerilor.

În ce priveşte comentariile, frază cu frază, ale d-lui Arghir, trebuie să spunem că ele depăşesc cu mult ceea ce *MCC* şi-a propus să facă. *MCC* doreşte să iniţieze un concurs pentru realizarea unei sigle, nicidecum *„o prezentare vizuală"* a instituţiei, cu întreaga ei identitate imagistică.

Fiind vorba de noua generaţie căreia propunerea *MCC* i se adresează, ea este, aşa cum speram ca şi d-l Arghir să fi înţeles, compusă din studenţi şi cei care sunt în faza incipientă a construcţiei portofoliului propriu, precizare pe care am adăugat-o, de altfel, anunţului nostru pe site-ul ministerului.

Proiectul care va fi acceptat va reprezenta sigla *MCC* şi se va aplica pe documentele lui oficiale. Nu înţelegem de ce ar trebui precizări suplimentare şi despre ce implicaţii juridice poate fi vorba. Faptul că acela care va câştiga concursul va apărea cu numele şi CV-ul său pe site-ul ministerului nu înseamnă muncă voluntară şi constituie în sine un premiu de mare prestigiu.

La nevoie şi la solicitarea celor cărora le este adresat concursul, termenul limită poate fi extins.

Juriul va fi anunţat, cum se procedează de obicei, înainte de închiderea concursului şi nu vedem ce uzanţă ne pretinde nominalizarea membrilor lui de pe acum.

Aşa cum d-l Arghir a găsit noua adresă de e-mail o vor găsi şi cei interesaţi să ştie detalii tehnice legate de proiect.

Ne mirăm că d-l Arghir susţine că n-a primit răspuns la mesajele trimise de domnia sa. I-am expediat aceste răspunsuri pe adresa poştei sale electronice, dând *„reply"*, şi ne-au fost reexpediate cu *„user unknown"* (sau, vorba lui Caragiale, „andrisantul necunoscut").

Coordonatele noastre nu sunt secrete, cum insinuează domnia sa, ele pot fi accesate pe site-ul *MCC* la *„Contact"*.

În aceste circumstanţe, nu *MCC* se pune în situaţie comică, ci d-l Arghir, care se face că nu înţelege nişte lucruri foarte clare *„şi nu e greu de presupus de ce"*.

Ioana Manolescu,

Consilier personal al ministrului Culturii şi Cultelor pentru transparenţă, acces la informaţie şi relaţia cu societatea civilă

Bucureştiul Cultural

Editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului*. Număr apărut cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii şi Cultelor*

Responsabil de număr: Ioana Anghelescu
Au colaborat: Gabriela Adameşteanu, Mariana Codruţ, Paul Cernat, Anca Haţiegan, Nicolae Rusu, Constantin Macovei, Gabriela Zafiu, Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu.

Despre Exil, conspirația trecutului și „domesticirea" lui

Toma Pavel, ***A șasea lumină***, roman, traducere de Dan Petrescu, *Editura Polirom*, Colecția *Fiction Ltd*, Iași, 2004, 262 p.

Ca și Ion Vianu, Toma Pavel debutează ca romancier după împlinirea vârstei de 60 de ani. Altminteri, mirajul ficțional a coexistat de la început, în cazul reputatului universitar româno-american, cu *„mirajul lingvistic"*. Literatura inclasabilă din ***Fragmente despre cuvinte***, prima sa carte și singura apărută înainte de expatriere (1968), topografierea teoretică din ***Lumi ficționale*** și, mai ales, volumul de povestiri „filozofice" ***Le miroir persan*** indică o veche pasiune și o spiritualitate din care se alimentează, cumva, și cvasi-ignoratul, până acum, de către critica românească, ***A șasea lumină***. Un roman surprinzător de „românesc", aproape clasic, de o limpezime sofisticată, cu o intrigă stufoasă condusă cu mână sigură către „deznodământul" final; un păienjeniș de povești captivante ce converg într-o rețea semnificativă. Citindu-l, înțelegi mai bine și preocupările mai noi ale autorului care a dat, în 1996, un studiu de finețe despre neoclasicismul francez. Un domn politicos și amabil, cu un zâmbet jucăuș în colțul gurii se străvede din aceste pagini în care rafinamentul retro fuzionează cu simplitatea eficientă a prozei americane.

Tradusă în românește la un an după apariția pariziană inițială (*Fayard*, 2003), cartea își învăluie abil cititorul evocând *pince sans rire*, prin ochiurile unor intrigi sentimentale juvenile, mediile fostei burghezii intelectuale (cu precădere cele evreiești) din Bucureștiul comunizat al anilor '50–'60; îl conduce apoi prin subteranele istoriei postbelice a totalitarismului (marele furt de la *Banca Națională a României*) și a diasporei în căutarea unui mister politic cu un nume trimițând la mistica hasidică; îl atrage în capcanele unor istorii în care misterele emigrației intră în conexiune cu diverse medii (de afaceri, teologice etc.), pentru a sfârși în conformismul ambiguu al unui univers american casnic, mic-burghez și tihnit din era post-hippie. Într-o scurtă prefață la ediția românească autorul își cere, bonom, scuze pentru *„numeroasele inexactități istorice"* – dar, desigur, nu avem de-a face cu o ficțiune istorică sau memorialistică.

Mediile bucureștene „decadente" pe care principalul protagonist le-a frecventat în prima tinerețe amintesc pe undeva evocările acelorași medii din scrierile lui Ion Vianu sau Matei Călinescu. Față de arheologia din ***Caietele lui Ozias*** (de pildă), ***A șasea lumină*** evoluează însă pe coordonate diferite. Nevoia recuperării trecutului personal se asociază aici cu nevoia îmblânzirii acestuia, cu o fugă de propriile umbre. Romanul de „mistere" devine treptat un roman „de familie" *à l'americaine*, în răspăr față de ceea ce părea să anunțe.

În deschidere, este înșiruită pe două pagini distribuția, ca într-o piesă de teatru – *„lista personajelor"*, cu indicarea legăturilor dintre ele și, uneori, a ocupației. Apoi câteva „repere cronologice" referitoare la adevăratii protagoniști: Ludovic Veghe și soția sa, Barbara Young (poreclită „Miez de Pâine"), Gloss, Steve Ferris și soția sa, Joanne Banks (avocata *Fundației pentru Emigrare și Ajutorare*). O „declarație" a celui dintâi ca *„martor la proces"* exprimă comoditatea sa structurată, teama de riscurile mărturisirii adevărului: *„Hotărâsem să fiu martor. La naiba cu îndoielile, cu reticențele mele, cu dorința nebună de a întoarce spatele amintirilor* (...) *Afacerea era limpede, transparentă, cristalină. Fundația avea să câștige, cauza era bună, nu tu risc, nu tu necazuri, o singură călătorie la New York, o singură declarație scrisă sub jurământ erau de ajuns"*. Depoziția care urmează este biografia evreului bucureștean Ludovic Veghe (Nachtigal, înainte de convertirea la creștinism a părinților, și Louis, după emigrare). Bibliotecar obscur, sortator de manuscrise mănăstirești confiscate de regimul comunist din România și depozitate într-o arhivă subterană, evoluând somnambulic, printre prieteni din vechea aristocrație locală sau căzuți în disgrația sistemului, într-o existență plină de pericole potențiale, acesta își schimbă viața căsătorindu-se cu o bibliotecară mic-burgheză, echilibrată și practică, după ce emigrează în Canada. O fugă din fața amenințării totalitarismului către o viață banală, dar confortabilă și fără probleme. În urmă rămân mama, tatăl dispărut în mod bizar de acasă, câteva iubite (Tania, Mimi, Cristina Brâncoveanu, Mira, Edith Blum) și câteva enigme. Studentul frivol și cam năuc din România devine un american așezat, cumsecade, cu doi copii. Treptat, viața sa devine o plasă de corespondențe în care se lasă prins ca într-o conspirație a destinului. Trecutul vine peste el prin intermediul lui Gloss, prietenul din studenție care, împreună cu căpitanul de miliție Boboc, îl determinaseră să plece din țară avertizându-l asupra *„strângerii șurubului"* comunist. Reapar peste ani, direct sau indirect, fostele iubite măritate acum în străinătate, vechi amici și, mai ales, fosta soție a lui Gloss, Mihaela, devenită între timp văduva fiului unui regizor francez, Perrin, împreună cu care inițiase la Paris *Fundația pentru Emigrație și Ajutorare*. Amintirea vechilor *„instigări la emigrare"* adresate de Gloss prietenilor săi evrei din România trimite către povestea rabinului Nathan Traurig din Breslau, deghizat strategic în ofițer nazist sub numele de Heinz Arianul. Lider al unei organizații secrete de întrajutorare a evreilor persecutați, acesta va fi arestat după război de comuniștii români.

Moartea suspectă la frontiera spaniolă, în 1942, a regizorului francez René Perrin, care primise de la *„Arian"* două gravuri, ***Consiliul înțelepților*** și ***A șasea lumină***, ultima însoțită de textul unei parabole hasidice (parolă a amintitei organizații ce va acționa și în Estul postbelic), apoi moartea altfel suspectă a lui Michel (fiul său și al unei frumoase evreice) par să lumineze zone tenebroase dintr-un trecut plin de umbre. Într-un fel, *FEA* continuă la vedere programul organizației secrete *„a șasea lumină"*. Relatate direct sau prin intermediari, aventurile erotice întortocheate ale studentului Veghe; istoria funcționarului său Hannes Reuter, un *„alchimist"* subversiv în subteranele *Băncii Naționale* din preajma *hold-up*-ului; viețile paralele austere ale celor doi teologi americani, Farquhar și Bromley, „uniți" printr-o legătură homosexuală în tinerețe; ascensiunea discipolului lor, tânărul predicator *„iluminat"* Steve Ferris, căsătorit din veleitarism religios cu simpluța Muriel, apoi – în timpul revoluției sexuale – cu seducătoarea adolescentă Anne, fiica lui Farquhar, și în final cu pragmatica avocată Joanne, sunt mici romane existențiale în care fiecare personaj are ceva de ascuns sau de abandonat. Cu toții își schimbă într-un fel sau altul existența. Cea a *„digresivului"* Veghe va fi *„orientată pozitiv"* de practica sa soție canadiană din orășelul cu nume shakespearian Windsor și, mai ales, de eficiența persuasivă a cuplului Ferris, obișnuit să meargă „drept la țintă" și să descurce toate țițele. De țițele Fundației se leagă, de fapt, însuși destinul lui Louis. Biografia românească a lui Veghe, cea franceză a cineastului Perrin, incursiunile, pe urmele lui Steve Ferris, în mediile teologice protestante americane sunt episoade memorabile, mult mai pregnante estetic în ambiguitatea lor enigmatică decât insipidul roman burghez al soților Veghe (cu vagi ecouri din ***Iarna vrajbei noastre*** a lui Steinbeck). Scrisorile disperate către un posibil amant ale aparent ireproșabilei Barbara (scrisori pe care fidelul Louis le descoperă înainte de a fi distruse), tăcerea *„înțeleaptă"* a membrilor cuplului asupra propriilor secrete pun într-o lumină amar-ironică *„armonia"* aceste căsnicii burgheze mediocre, naiv idilizate, întemeiate pe salvarea aparențelor. Cei doi rămân de fapt străini unul de celălalt, *happy end*-ul e doar o iluzie consolatoare...

„Sunetul straniu" al relatărilor legate de enigmatica organizație contrastează cu sunetul anost al existenței emigrantului asimilat care încearcă să-și îngroape *„taina"* și *„rana"* trecutului domesticind-o prin mărturisire: *„Voiam să-mi amintesc și mai cu seamă voiam să înțeleg* (...) *să-i povestesc cuiva dacă nu ceea ce trebuia să rămână îngropat în uitare, măcar restul, tinerețea mea, îndoielile mele, să reiau povestirile lui Gloss, pe ale lui Perrin, pentru ca sub povara acestor dale multicolore, ornate cu mozaicuri, taina mea să odihnească și mai liniștită"*. Scurta povestire hasidică pe care Gloss, mesagerul din România, i-o înmânează lui Louis – ***Lumina stinsă***, extrasă din ***Cartea mâhnirii și a bucuriei*** – dă, printr-o *mise en abîme*, sensul întregului roman: o parabolă a exilului ca infirmitate spirituală. Sfeșnicul cu șapte lumânări, primele cinci închipuind simțurile omului, iar a șaptea – înțelepciunea divină – aprinsă în fiecare an în amintirea Templului și a reîntoarcerii de către rabinul Yekiel Mikhal (cvasiomonim al lui Michel și al Mihaelei!) pentru discipolii săi aflați în Exil. Cea de-a șasea lumină, care rămâne mereu neaprinsă, este semnul *„duhului omenesc"* prin care ajunge *„focul dumnezeiesc și Cartea Sfântă care îl povestește"*:

„Spune-mi, câți oare din cei care viețuiesc în exil și îndurerare cutează a crede că au auzit și văzut adevărul, câți l-au meditat cum se cuvine, câți l-au cinstit pe drept?

Vai și amar! Nici unul.

Iată de ce în ziua asta se cade să lăsăm a șasea lumină pentru a ne aduce aminte că duhul ne este îndărătnic, că rămâne orb la înțelepciune și că din această pricină Reîntoarcerea va fi nesfârșit de anevoioasă și plină de durere".

De fapt, *„a șasea lumină"* este chiar sufletul neliniștit al acestei cărți, parțial ocultat prin metamorfozele domestice ale lui Veghe: miezul tare al unei identități refulate care caută să iasă la lumină. Un roman oricum remarcabil, care ar fi putut fi, poate, mult mai mult decât atât.

Paul Cernat

• sunteți așteptați la •

Spectacole *ArCub*

CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE ARCUB ARTA ȘI CULTURA BUCUREȘTILOR

În perioada 13–31 martie, la *Sala ArCub* (str. Batiștei nr. 14), vor avea loc mai multe spectacole:

• în zilele de 13, 24 și 31 martie, ora 19, ***Step 100%*** (regia și coregrafia Claudia Negroiu, costume Răzvan Vasilescu; dansează Claudia Negroiu, Iuliana Asproiu, Dana Porlogea)

• în zilele de 14 și 29 martie, ora 19, ***Avionul albastru și cutia de conservă*** (realizator și coordonator de proiect Paul Chiribuță, concepție plastică Ionel Stoicescu, concepție audio-video Daniel Bucur; din distribuție: Antoaneta Cojocaru, Carmen Lopăzan, Mihaela Bețiu, Bogdan Dumitrescu, Daniel Iordan, Marius Manole)

• în zilele de 13, 20 și 27 martie, ora 15, ***Un tramvai numit Popescu*** (realizat în colaborare cu *Teatrul National Radiofonic* al *SRR* și *RATB*; scenariu și regie Gavriil Pintilie; din distribuție: Mihai Marinescu, Liliana Pană, Bogdana Darie, Annemary Ziegler, Simona Popescu, Cătălin Panaite, Adrian Anghel, violonistul Gheorghe Drăghici. Plecarea va avea loc din piața Sf. Gheorghe.)

JOAQUIN GARRIGOS

Dacă vreţi ca literatura română să treacă Dunărea...

În ce perioadă şi în ce împrejurare ai întâlnit cultura română?

Primul meu contact cu cultura română a fost în 1980. Tocmai terminasem *Facultatea de Filologie* şi doream să mă specializez în lingvistica romanică, iar limba română era singura limbă a familiei romanice pe care n-o cunoşteam. În anul '80 am făcut o scurtă călătorie în România, am găsit o gramatică pentru străini în franceză, am cumpărat-o şi m-am apucat să învăţ limba. Pe urmă, am venit la cursurile de vară, care se ţineau în căminul Grozăveşti, din Bucureşti.

Era foarte diferită România de tot ce ai văzut înainte?

Da, da. Veneam din Ungaria (unde petrecusem aproape o lună), dar România era cu totul altfel. Prima mea impresie a fost groaznică. Era o închisoare. Şi sărăcia, şi lipsa de libertate erau cu totul altfel decât în Ungaria pe vremea aceea; şi vorbim de Ungaria, care era tot o ţară comunistă.

Dar cum arăta România faţă de o ţară sud-americană?

Depinde, în America de Sud sunt ţări cu totul diferite unele de altele. Nu-i acelaşi lucru Costa Rica, sau Nicaragua, sau Argentina. Nu cred că le putem compara.

Deci putem zice că România era o excepţie europeană?

Da, din toate punctele de vedere, da. Pentru că mai ales aici am observat că oamenilor le era frică să vorbească cu un prieten. În primul an am venit cu maşina din Spania. Eu aveam prieteni aici, pe care-i cunoscusem doar prin corespondenţă şi aici ne-am întâlnit personal. Mă sfătuiau, de exemplu, să nu parchez maşina în dreptul blocului lor, ci în dreptul altuia. Sau, când stăteam de vorbă, ei scoteau telefonul din cameră sau puneau o pernă pe telefon. Îmi dădeam seama că asta era o societate căreia îi era frică.

Ţi-era frică şi ţie?

Nu, nu, pentru că eu eram străin şi noi aveam un alt statut.

Ai cunoscut mai mulţi lingvişti în perioada aceea?

Da, pentru că interesul meu pe vremea aia era un interes ştiinţific: am cunoscut, dacă putem spune aşa, lingvişti (între ei, pe Iorgu Iordan, al cărui manual de ***Lingvistică romanică*** îl studiasem la facultate) şi hispanişti.

Dar de tradus literatură română, când ai început să traduci?

În deceniul trecut. Prima mea traducere a fost publicată în anul 1994. Am făcut-o în '93, când am descoperit proza fantastică a lui Mircea Eliade. În anul '91 am venit în România, prima mea vizită după revoluţie, şi am cumpărat cele 5 volume de proză fantastică publicate de *Fundaţia Culturală Română*. Apoi, acasă, am început să le citesc şi mi-au plăcut foarte mult.

În acel moment, era cunoscut Eliade în Spania?

Era cunoscut, dar ca om de ştiinţă, nu ca scriitor, prozator. I se publicase, cred că în '83, ***Pe strada Mântuleasa***, iar în '81 o carte cu două povestiri, ***Secretul doctorului Honigberger*** şi ***Nopţi la Serampor***, dar traduse din franceză. Atât. În Argentina se publicase în anul '51 *Maitreyi*, tot tradus din franceză.

Practic l-ai tradus pentru prima dată din română în spaniolă pe Eliade. Şi, cu foarte puţine excepţii, aproape toată opera literară.

Dintre romanele mari, cred că lipseşte numai ***Întoarcerea din rai*** şi unele povestiri fantastice, atât.

Este citit Eliade mai mult ca scriitor sau ca om de ştiinţă?

Eliade nu face bestseller-uri, asta trebuie să recunoaştem. E un scriitor pentru un cititor avizat, dar cărţile sale au avut mereu o critică foarte bună. Unele (***Domnişoara Christina***, ***Maitreyi***, ***India*** şi ***Şantier***) chiar s-au retipărit.

Există şi discuţii despre trecutul lui Eliade în Spania?

Or exista, dar nu la nivelul Franţei sau Statelor Unite. Dar au existat, mai ales când s-a publicat ***Jurnalul portughez***. S-a publicat tradus din limba română. L-am tradus eu, direct din manuscrisele lui Eliade. Eu am avut manuscrisele microfilmate, nu caietul. Şi am putut constata că nu e manipulat, e întreg şi nemanipulat. În 2001 a apărut ediţia integrală.

Este o carte interesantă?

Bineînţeles, mai ales ca să-l cunoşti pe Eliade ca om. ***Jurnalul portughez*** are o singularitate faţă de celelalte jurnale, şi anume că în celelalte jurnale Eliade a ales ceea ce voia să publice. Celelalte jurnale nu sunt integrale. Eliade a scos, a selectat ce a vrut. Iar ***Jurnalul portughez*** Eliade n-a vrut să-l publice cât a mai fost în viaţă. Nu ştiu câte caiete sunt. Dar Eliade n-a vrut să-l publice cât a trăit şi nici Cristinel nu a vrut. Cristinel a murit în '98 şi jurnalul s-a publicat în 2001 în Spania. Deocamdată e singura ţară în care s-a tradus. Am aflat că acum se traduce şi în Portugalia.

Mi se pare foarte ciudat că nu apare în România, mai ales că ştiu de la Florin Ţurcanu şi Mihai Zamfir, prefaţatorii ediţiei, că e în lucru de vreo doi ani.

O a doua caracteristică a *Jurnalului portughez* este că a fost publicat în întregime, pe când celelalte jurnale sunt fragmente publicate cu voia lui Eliade.

Ca să ies din subiectul Eliade, ce alţi autori români ai mai tradus?

Am tradus volume de Vasile Voiculescu, Camil Petrescu, Mihail Sebastian, Emil Cioran şi Norman Manea.

Cu excepţia lui Norman Manea, sunt interbelici. Ce cărţi ale lui Cioran ai tradus?

Amurgul gândurilor, ***Cartea amăgirilor*** şi ***Îndreptar pătimaş***.

Deduc că te-a interesat perioada interbelică.

Mi se pare perioada cea mai rodnică a literaturii române, marii scriitori români sunt la nivelul scriitorilor europeni din epoca respectivă, comparabili cu ei. Eu cred că, dacă unii scriitori români (Camil Petrescu sau Gib Mihăescu) ar fi fost în librăriile Parisului pe vremea aceea, ar fi putut câştiga *Premiul Nobel*. Sau, dacă ar fi scris în franceză, ar fi câştigat *Premiul Goncourt*.

Faptul că apar atât de târziu acum le mai dă vreo şansă (nu pentru *Goncourt* sau pentru *Nobel*) pentru a fi „integraţi"? Sau trebuie să te integrezi în timpul vieţii?

Eu cred că nu le mai dă această şansă. Cred că un scriitor trebuie publicat în timp ce trăieşte şi în timp ce publică. Dacă o carte a fost scrisă în anii '30, să fie publicată în '30–'40, dar nu în '90, aşa cum s-a întâmplat cu Eliade. Eliade a publicat în anii '80. Era în viaţă..., este altă literatură, un alt fel de scriere.

Literatura română are un deficit de integrare, nu?

Da, bineînţeles. Din cauza limbii, cred.

Din cauza limbii, dar şi din cauză că n-au fost traduşi.

N-au fost traduşi din cauza limbii. Nu-i acelaşi lucru să ai traducător din franceză sau din germană, sau din rusă, faţă de un traducător din finlandeză, din bulgară sau din sârbă. O limbă de mare circulaţie, evident, este cunoscută de mai mulţi oameni. Cioran spunea că Eminescu nu e valorizat suficient pentru că nu sunt bune traducerile în limbile de circulaţie

Literatura română nu poate pătrunde fără traducători

Ai avut ocazia să întâlneşti traducători de literatură română în întâlniri organizate de oficialităţile noastre?

Am participat la două întâlniri de traducători străini din literatura română, la Neptun, în anul '98 şi în anul 2000. Am vorbit despre această problemă. Cei mai mulţi traducători erau români stabiliţi în străinătate.

Nu e cea mai bună soluţie ca traducătorul să fie român, nu-i aşa?

Nu, eu cred că nu. Cred că e preferabil un bun traducător nativ.

Ca să nu traducă acea carte de literatură într-o limbă artificială.

E foarte clar. Un bun traducător nativ e preferabil oricărui traducător a cărui limbă maternă nu este limba ţintă. Şi, pe de altă parte, mi s-a părut îngrijorător că cei mai mulţi traducători depăşeau 50 de ani.

Deci erau nişte oameni care ar fi trebuit să aibă pe lângă ei pe alţii de 20 de ani, cărora să le transmită experienţa lor.

Bineînţeles, o generaţie mai nouă. Întâlnirile erau organizate de *Uniunea Scriitorilor*, era Laurenţiu Ulici în viaţă. Şi eu am propus ca *Uniunea Scriitorilor* sau *Ministerul Culturii*, autorităţile culturale româneşti să întocmească un program de pregătire de traducători de română. Cred că aici s-ar putea găsi interesaţi printre lectorii de limbi străine aflaţi în România. Fără traducători, bineînţeles, literatura română nu va putea pătrunde în Occident. Sau în altă ţară.

Asta este prima condiţie şi una dintre cele mai grele. Mai există şi problema editurilor şi a banilor. Cititorul occidental trebuie „adus" să se intereseze de literatura română. Deci autorităţile române ar trebui să facă un efort ca să sprijine nu doar prima parte (traducătorul), ci şi a doua, marketingul (apariţia cărţii), din acest program.

Da, aşa fac şi cehii, şi maghiarii, mi s-a spus că şi polonezii. Cred că literatura română nu e mai proastă, nici mai bună decât literatura maghiară sau decât alte literaturi din lumea occidentală. E doar o literatură necunoscută. La noi, un editor riscă mult dacă scoate un autor necunoscut, care n-a avut succes la Paris. Dacă a avut succes, e cu totul altceva. La noi mai ales Paris. Sau Londra, sau Statele Unite bineînţeles. Dacă la Paris are succes, evident poate f cunoscut şi la noi. România are, faţă de celelalte ţări răsăritene, o particularitate. Aici n-a existat niciodată un Milan Kundera, un Ismail Kadare, adică un mare disident care să fie şi un scriitor de mare calitate.

Poate în Spania există un interes faţă de experienţa ţărilor comuniste, pentru că Spania a cunoscut şi ea o dictatură?

În momentul de faţă cred că nici în Spania, nici în altă ţară apuseană nu interesează lagărul comunist. Ca temă literară, e depăşit.

Experienţa din Europa de Est nu-i interesează.

Mie mi se pare că nu. Cred că nu. De când s-a terminat Războiul Rece, mi se pare că nu mai interesează. Scriitorii de felul lui Kadare sau Kundera s-au menţinut pentru că sunt foarte buni. Kadare e publicat la noi, dar pentru că e un scriitor foarte bun. Mie-mi place foarte mult Kadare. S-au menţinut prin calităţile lor literare, nu din motive politice. Poate la început au fost publicaţi din motive politice, dar au o mare calitate literară şi de aceea s-au menţinut după anul '91.

Totuşi ai tradus cărţi foarte bune din literatura română. Ultima carte?

Ultima carte a fost ***Întoarcerea huliganului*** de Norman Manea, dar nu s-a publicat încă. Am definitivat traducerea acum două luni. Am mai tradus şi o altă carte a lui Norman Manea, ***Plicul negru***, în anul 2000. Cred că editura a contractat cartea dat fiind că a avut un succes foarte mare în Germania. Presupun că editorul a citit-o, a văzut că este o carte bună (eu cred că este) şi de aceea s-a hotărât s-o publice. Mie-mi place foarte mult memorialistica. Am citit şi alte cărţi de memorialistică românească şi pot afirma că volumul lui Manea, din punctul meu de vedere (care sunt străin şi deasupra problemelor naţionale româneşti), e o carte foarte bine scrisă, într-o limbă literară foarte bună şi cred că atin- ☞

ge subiecte interesante. Manea combină, amestecă un fel de jurnal cu un roman, pentru că unele personaje sunt cu totul personaje de roman. De pildă, mama. Mama e un personaj literar superb, extraordinar; şi tata, dar mai ales mama. Mama lui Manea e un personaj de literatură care te prinde, te cucereşte.

Cum crezi că ne-am putea descurca pe piaţa literară străină? Dacă *Institutul Cultural Român*, de pildă, ar face întâlniri cu traducătorii, poate anuale?

Aceste întâlniri se făceau pe vremea când Laurenţiu Ulici era încă în viaţă. Pe urmă, n-au mai fost, nu ştiu de ce. Şi, în lumea hispanică, eu sunt singurul traducător pentru Spania şi America. De pildă, din Anglia n-a venit nimeni, niciodată.

Există cel puţin un foarte bun traducător, cum este Patrick Camiller, care mi-a tradus admirabil două capitole din *Dimineaţă pierdută*, unul publicat în revista on-line *Words Without Borders*. A tradus şi un roman de Norman Manea, din câte ştiu. Dar, din păcate, autorităţile culturale româneşti nu au cultivat relaţia cu traducătorii de literatură română.

Pregătirea traducătorilor trebuie sprijinită, sponsorizată. Autorităţile culturale ar trebui să sprijine şi figura agentului literar. Pentru că în Occident aşa se munceşte. Poţi să fii un bun scriitor, dacă n-ai un agent literar, cum te descurci? Agenţii literari citesc cartea şi încearcă s-o vândă. Cu scriitorii români, eu sunt silit să fiu şi agent literar, deşi nu sunt decât un traducător. Eu cumpăr cartea, o citesc, îmi fac rost de o traducere în franceză pe banii mei, o fotocopiez, îi trimit editorului cartea în franceză fotocopiată, tot pe banii mei, şi o fac cu plăcere. Dar aşa nu se poate, înţelegi?

Şi pierzi vremea şi cu corespondenţa...

Da, şi fac şi rezumatul cărţii. Gratuit. România trebuie să se modernizeze şi în ce priveşte literatura. Dacă vreţi ca literatura română să treacă Dunărea, trebuie să puneţi bani pe masă. Fără doar şi poate.

Şi Cărtărescu este tradus în spaniolă.

Da, a fost tradus din franceză. Pe vremea aceea eu nu traduceam. El a apărut mi se pare în '93.

Ce părere ai despre traducerile intermediare, trecute prin încă o limbă?

Dacă nu se poate traduce din limba originală, mai bine o traducere prin filiera franceză decât nici o traducere. Dar dacă există posibilitatea unei traduceri directe, e de neînlocuit.

Un traducător cunoaşte cartea şi autorul „pe dinăuntru" extraordinar de bine. El îi vede toate slăbiciunile şi calităţile textului. Autorul nu se poate „apăra" de traducător, nu?

Aşa e. De asta mi-am dat seama când l-am tradus pe Eliade. Eliade nu e prea bun ca stilist. Mai ales Eliade din deceniul al patrulea nu era un bun stilist al limbii române.

A şi recunoscut asta într-un jurnal. A spus că se grăbea mereu, avea nevoie de bani. El se căsătorise cu Nina, cumpăra mobilă, apartament, avea rate, scria foarte repede şi foarte mult.

Da, el recunoaşte că a învăţat limba în exil. Şi e adevărat, pentru că povestirile fantastice din deceniul al optulea sau al şaptelea sunt mai bine scrise decât cele ale lui Culianu. La Culianu am văzut câteva greşeli de sintaxă de necrezut.

Se citeşte literatură în Spania? Există emisiuni literare? Există o susţinere pentru literatura străină?

Nu, la noi nu e nici o subvenţie. Erau pe vremuri subvenţii la traduceri, pentru opere necomerciale, dar opere de mare valoare, fie literară, fie ştiinţifică. Dar aceste subvenţii au dispărut de câţiva ani. În Spania nu se citeşte prea mult. Limba spaniolă are 400 de milioane de vorbitori, dar nu de cititori. În România lumea crede că, dat fiind că avem o limbă cu mulţi vorbitori, tirajele cărţilor sunt foarte mari. Şi nu-i deloc aşa. Un scriitor de felul lui Eliade sau Mihail Sebastian are 3.000 de exemplare. Pentru Gabriel Garcia Marquez e cu totul altceva. Din Mihail Sebastian am tradus ***Jurnalul*** şi ***Accidentul***, care mi-au plăcut foarte mult. Sebastian e un mare scriitor, un mare stilist al limbii.

Este un mare scriitor redescoperit acum, nu?

Aici, în România?

Nu, în lume.

Nu redescoperit, descoperit. În Spania, nimeni nu ştia nimic de Sebastian. Când a fost recenzat ***Jurnalul***, tradus de mine, un critic literar scria cu stupoare că a descoperit unul dintre cele mai mari jurnale ale secolului scrise în Europa. Criticile literare au fost toate, în mod unanim, foarte bune. Şi în Spania, şi în Mexic. Prietenii mei critici literari din Mexic au recenzat cartea. Nu ştiu dacă s-a vândut acolo. Hispano-americanii însă nu traduc, pentru că n-au traducători. În Mexic sau în Peru nu sunt oameni care să ştie alte limbi străine, în afară de engleză. Şi, pe de altă parte, Peru sau Columbia sau Paraguay nu pot concura cu Spania în ceea ce priveşte industria editorială. Deci cele mai multe cărţi literare de autori europeni sunt importate din Spania.

Noi ne imaginam că un autor tradus în spaniolă cucereşte America Latină. Nu-i adevărat?

Unii cuceresc, alţii nu. Dar luaţi în seamă faptul că eu nu traduc bestseller-urile. Din fericire, pentru că un bestseller înseamnă că din punct de vedere literar nu e o carte prea bună. Un bestseller e un produs comercial pur şi simplu.

Va fi înecată literatura bună de literatură comercială şi televiziune?

La noi este o politică comercială care se uită mai ales la rezultatul contabil. Timpurile nu sunt foarte bune pentru literatura bună. În afară de asta, mai există un fenomen de concentrare editorială, o mare editură înghite editurile mici. La noi, editurile cele mai bune sunt editurile mici şi mijlocii, care supravieţuiesc cu greu. Scot literatură bună, dar şi încearcă să scoată un bestseller din când în când. Pe de altă parte, unele sunt edituri foarte prestigioase şi lumea care citeşte cumpără cărţile pentru marca editurii.

Cu ce proiecte mărturisite pleci? Pentru că există şi proiecte pe care probabil nu le vei spune.

Mi-ar plăcea foarte mult să traduc opera lui Max Blecher şi mai ales o carte care mi se pare deosebită, jurnalul lui Pericle Martinescu. După părerea mea, această carte ar trebui să fie studiată obligatoriu la şcoală aici, în România, pentru ca tânăra generaţie să afle ce s-a întâmplat aici. După părerea mea, după ***Jurnalul*** lui Sebastian, ***7 ani cât 70***, jurnalul lui Pericle Martinescu, e cel mai bun jurnal scris în România.

decembrie 2004, Bucureşti

Interviu realizat de
Gabriela Adameşteanu

Premiul „Don Quijote" 2005

Instituto Cervantes Bucarest

Institutul Cervantes din Bucureşti şi *Primăria oraşului Alcalá de Henares* (Spania) organizează cea de-a treia ediţie a *Premiului „Don Quijote"*. Scopul concursului este îndemnul la lectura romanului ***Don Quijote de la Mancha*** de Miguel de Cervantes de Saavedra în limba română. Cei interesaţi vor trebui să identifice şase fragmente extrase din cele două traduceri integrale din limba spaniolă publicate până acum (Ion Frunzetti şi Edgar Papu; Sorin Mărculescu). Participanţii **vor argumenta** în maximum 3.000 de semne care traducere li se pare mai convingătoare.

Fragmentele pot fi procurate începând din 7 martie 2005 de la sediul *Institutului Cervantes* (Str. Marin Serghiescu nr. 12, tel. 2301354, 2301781, cenbuc@cervantes.es) sau de pe site-urile http://bucarest.cervantes.es, www.liternet.ro şi www.onlingallery.ro.

Vârsta maximă a candidaţilor: 30 de ani. Răspunsurile, semnate cu pseudonim, vor fi trimise la *Institutul Cervantes* până în data de 15.04.2004 (prin poştă sau predate personal). Datele personale în plic închis, sigilat de către expeditor, vor fi ataşate răspunsului.

La cea de-a treia ediţie a sa, *Premiul „Don Quijote"* constă într-o **călătorie de o săptămână la Alcalá de Henares – Spania.**

Decernarea premiului va avea loc în data de 23 aprilie 2005, *Ziua Mondială a Cărţii – Ziua lui Cervantes.*

Parteneri media: ***22***, ***Apostrof***, ***Observator Cultural***, ***Orizont***, ***România literară***, ***Suplimentul de Cultură***, ***Ziua***, ***Radio Bucureşti***, ***Radio România Cultural***, www.onlinegallery.ro.

Tiraje de la

1 la 500

de exemplare

Servicii complete pentru realizarea eficientă de tipărituri (cărţi, pliante, broşuri etc.) în tiraje mici:

- tehnoredactare
- tipar digital
- legătorie (termoclei, spirală, capse)
- plastifiere (mată sau lucioasă)

Cavallioti srl

tel: 0744-320639

HUMANITAS

citim împreună de 15 ani

niciodată nu greșești

dând CADOU o carte

În cadrul târgului, valoarea cumpărăturilor îți aduce un cadou de primăvară.
Pentru cumpărături în valoare de minimum 600 000 de lei,
primești cadou *două titluri Humanitas* special alese pentru tine.
Oferta este valabilă în limita stocului disponibil.

www.humanitas.ro www.librariilehumanitas.ro www.humanitasrights.ro http://autori.humanitas.ro

Salonul de Carte și Presă, București
Muzeul Național de Istorie a României
Calea Victoriei nr. 12

Vă invităm sâmbătă, 12 martie, ora 14[00],
la standul editurii Humanitas, unde va avea loc lansarea cărții
***Fanionul roșu*, autor Radu Paraschivescu.**

Invitat special: scriitorul Tudor Octavian

Stilul lui Radu Paraschivescu, spumos, colorat uneori de tușe sarcastice, se păstrează și în ***Fanionul roșu****, o carte despre corigențele nepromovate ale sportului, care captivează prin cursivitate, haz și o documentare fără fisuri. Sportul nu mai e de mult spațiul idolilor hipnotici. În carnea lui au apărut tăieturi care se cicatrizează greu. Cum a ajuns spiritul de competiție să se transforme din vis în coșmar? Și ce putem face spre a-i redescoperi candorile pierdute?*

Salonul de Carte și Presă AMPLUS

Ediția a X-a
9-13 martie 2005

Muzeul Național de Istorie a României

Editura POLIROM

Colecția Ego-grafii

Colecția Ego. Proză

Colecția Fiction LTD

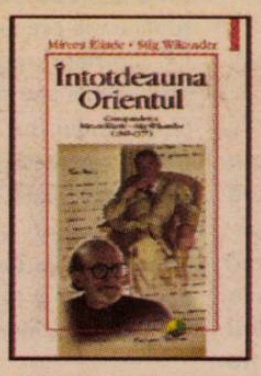

Colecția Plural

Colecția Document

Colecția Ego. Publicistică

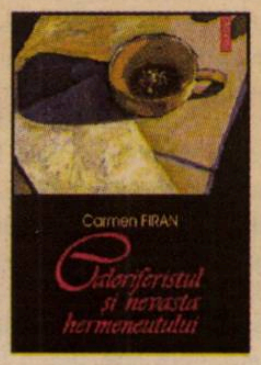

Colecția Construcția Europei

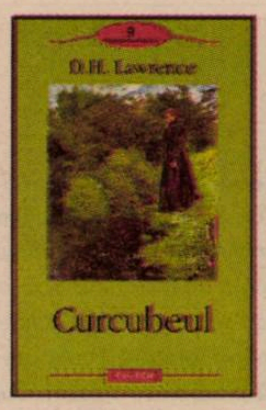

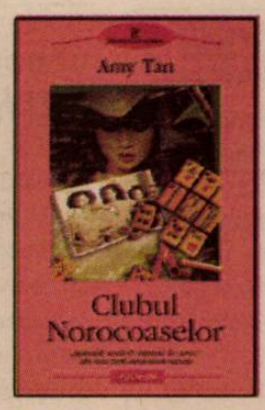

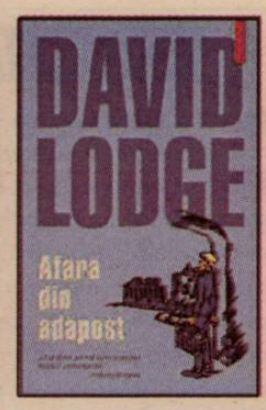

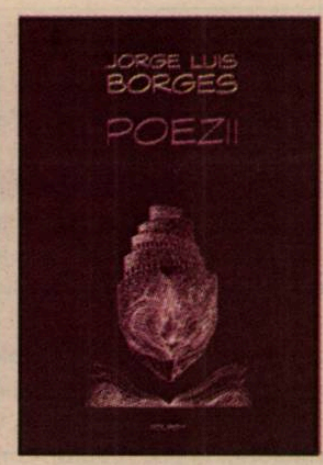

Colecția Biblioteca Polirom

www.polirom.ro

20% reducere pentru toate titlurile din ofertă

Teatrul alternativ din București și Cluj

Teatrul se face mereu altundeva. Când ești în provincie, teatrul se face la București, când ești la București, teatrul se face în orice altă capitală, de preferință occidentală. Ipostaza sa concretă – spectacolul de teatru – e totdeauna marginală: chiar dacă îți dă pe moment sentimentul de preaplin, te lasă apoi pradă mult mai perfidei și stăruitoarei nostalgii a înrădăcinării în actualitate. O cauză poate fi, așa cum se semnalează uneori în presă, pierderea în vitalitate a teatrului românesc postdecembrist, după „explozia" de creativitate din prima jumătate a deceniului trecut. Sau sensibilitatea noastră balcanic-postmodernă, bântuită de fantomele unor lumi alternative, neapărat mai bune. Or, pur și simplu, de vină e derizoriul în care ne zbatem zilnic și de care nu scapă nici inițiativele noastre culturale cele mai lăudabile, precum nu sunt sfinții lipsiți de aură. De aceea, teatrul se vede amenințat în ceea ce unii teoreticieni consideră a fi însăși esența sa: prezența vie, imediată, întâlnirea „aici și acum" între om și om, actor și spectator. Nostalgia prezentului se răsfrânge asupra actului spectacular și erodează sentimentul de comuniune umană care îl vertebrează. Cine știe dacă nu tocmai în această acțiune erozivă zac germenii unui *altfel* de teatru? În contraofensivă, teatrul e tentat să se înșurubeze tot mai decis în concret, să atace, dintr-o perspectivă sociologic-melioristă sau dezabuzată, problemele cotidiene, cu precădere ale unor inși marginalizați sau cu vocația marginalității, în care actorului îi vine ușor să se recunoască. (Paradoxul e că, pe această cale, marginalitatea e cumva recuperată și are șansa să devină exemplară.) Teatrul renunță la discursul scrobit și la croiala veștmântului, coborând în cafenele și baruri. Teatrul vorbește limba străzii. Teatrul adoptă tonul confesiv, actorul înfățișându-se în fața publicului cu texte mai mult sau mai puțin improvizate, autoficționale. Teatrul preia formulele divertismentului facil, accesibil oricărui tip de public, dar le și subminează. La polul opus, supraviețuind asalturilor lansate din zona *underground*, care iese parcă tot mai mult la suprafață, încercând și uneori chiar reușind să și-o aproprie, teatrul cel „vechi", găzduit mai cu seamă de scenele naționalelor, mizează, în limitele bugetului alocat de stat, pe teatralitate, grandoare, lux, ostentație barocă. Între un pol și celălalt încap, firește, o mie și una de nuanțe.

Și totuși, într-un oraș de provincie precum Clujul, care nu putea fi în nici un chip ocolit de complexul „teatrul e în altă parte", ce se integrează aici perfect alături de alte vechi și vaste complexe, aproape consubstanțiale cu spiritul locului, nuanțele se pierd, polarizarea devine mult mai evidentă decât în Capitală. Superbia *Teatrului Național din Cluj* (director general: Ion Vartic), inaugurat în 1919, e pusă azi sub semnul întrebării de către membrii *Teatrului Imposibil* (director: m.chris.nedeea), deschis în februarie 2003. Ca teatru de format mic, de buzunar, ce-și desfășoară activitatea în principal în barurile din centrul urbei, putând fi considerat omologul clujean al *Teatrului Luni* de la *Green Hours* din București, *Teatrul Imposibil* reușește să-i atragă de partea sa pe tinerii actori angajați la Național și să capteze atenția publicului tradițional al acestuia: studențimea și elevii de liceu (restul populației fiind mai degrabă atrasă de spectacolele venite din Capitală). Până nu demult, singurul „rival" pe plan local al Naționalului era doar *Teatrul Maghiar de Stat*, o instituție complezentă, când nu indiferentă cu „fratele" său român, care are un public-țintă destul de bine delimitat pe criterii etnice, în ciuda eforturilor „transgresive" ale directorului Tompa Gábor și ale echipei sale absolut remarcabile de actori. Lucrurile au luat însă o turnură „dramatică" de la lansarea, în martie 2003, a revistei ***Man.In.Fest***, *„foaie de atitudine teatrală editată de teatrul imposibil – cluj"*. În scris, înfruntarea era la început chiar mai dramatică decât în practică, deși săgețile erau unidirecționate: dinspre redacția ***Man.In.Fest-ului*** înspre Național, care nu poate să răspundă cu aceeași monedă, doarece nu are o revistă proprie. De curând însă bătălia pare să se fi încins și la scenă deschisă. La *Colocviul Național de Critică Teatrală*, desfășurat la Cluj între 25 și 26 septembrie 2004, Andreea Iacob, redactor la ***Man.In.Fest***, le-a comunicat participanților (Marina Constantinescu, Cristina Modreanu, Ion Parhon, Ludmila Patlanjoglu, Florica Ichim, Doina Modola, Dan C. Mihăilescu, Miruna Runcan, Magdalena Boiangiu, Mircea Morariu ș.a.) intenția sa de a organiza un alt colocviu, mai „bun", care să implice în primul rând generația tânără a oamenilor de teatru. Întâmplare sau nu, la scurtă vreme după cele povestite, în 5 octombrie 2004, *TNC* lansa un program de spectacole-lectură în studioul *Euphorion*, de tipul celor derulate cu câteva luni în avans de *Teatrul Imposibil* în *Diesel Club*. „Replica" *Teatrului Imposibil* a venit în 18–21 noiembrie, cu ocazia „ediției 0" a *Festivalului experimental de teatru* organizat de acesta în colaborare cu *Fundația Tranzit*, la care au participat, din București, *Compania DAYA*, *Teatrul Luni* de la *Green Hours* și *La Scena* (alături de *Teatrul Mișcat* din Tg. Mureș, studenți ai *Facultății de Teatru* din Cluj ș.a.m.d.).

Mihai Dinvale și Ana Mărgineanu la o discuție despre *DramAcum* la *Teatrul Foarte Mic* din București

În cadrul manifestării a avut loc și lansarea, printr-un spectacol-lectură, a volumului bilingv de dramaturgie ***Waxing West/Să epilăm spre Vest*** semnat de Saviana Stănescu. Un „moment Saviana Stănescu" similar avea să figureze, câteva luni mai târziu, în cadrul altui program inițiat de membrii și simpatizanții *Teatrului Imposibil* în colaborare cu *Facultatea de Teatru* din Cluj: Seminarul interuniversitar cu tema ***Limba vorbită și scena de teatru***, derulat la Cluj în perioada 4–6 februarie a.c. Întâlnirea școlilor de teatru din București și Cluj a făcut posibilă „joncțiunea" și, într-un fel, „oficializarea" relației dintre reprezentanții *Teatrului Imposibil* și cei ai mișcării analoage din Capitală, *DramAcum* (Alexandru Berceanu, Radu Apostol, Vera Ion etc.).

Generalizările din prima parte a acestui articol mi-au fost inspirate de festivalul pomenit, căruia dezbaterile ulterioare din timpul Seminarului i-au fost o neașteptat de fină cutie de rezonanță. Deși mi-au lăsat o impresie bună (chiar foarte bună, datorită unor spectacole precum ***Ghimp-Netotu***, după I.B. Singer și J.P. Carriere, regia Cristian Juncu, ***Kinky ZoOne*** de Radu Afrim sau a textelor citite de Vera Ion în cadrul Seminarului, ori a ideilor vehiculate aici de unii și alții), manifestările invocate nu au reușit să-mi risipească credința că polii opuși se resping decisiv doar la nivel retoric și că subtilitatea vieții și a teatrului e de surprins undeva la mijloc, de nu cumva ea se află acolo unde și trebuie, în poziția idealului intangibil, în altă parte, mereu în altă parte.

Anca Hațiegan

Concurs de debut la *Polirom*

POLIROM

Cu prilejul împlinirii a 10 ani de activitate, *Editura Polirom* lansează concursul anual *Ioan Petru Culianu* adresat debutanților, autori de studii și eseuri în domeniile: istoria religiilor, studii culturale, mentalități, antropologie. Pot participa și manuscrise din domeniul altor științe socio-umane (psihologie, sociologie, știință politică, studii de gen, asistență socială), comunicare, relații publice, studii media. Valoarea premiului este de **1.000 de euro**, iar lucrările premiate vor fi publicate. Sunt acceptate în concurs și manuscrise ale autorilor care au participat cu materiale în volume colective deja publicate.
Manuscrisele vor fi expediate în plic, fără semnătură și prefațate de un motto, pe adresa editurii din Iași, **B-dul Carol nr. 4, C.P. 266**, în format electronic și print (**ambele obligatorii**). În plic separat, concurenții sunt rugați să introducă același motto, precum și un CV al autorului. Ambele plicuri vor purta mențiunea **„Pentru concursul Ioan Petru Culianu"**. Manuscrisele nu se înapoiază.
În anul 2005 vor fi luate în considerație manuscrisele primite **în perioada 1 aprilie–31 septembrie** a.c. Este de preferat ca manuscrisele să conțină între 200 și 300 de pagini a câte 2.000 de semne. Manuscrisele sosite pe adresa editurii vor fi examinate de un juriu a cărui componență va fi comunicată la data anunțării premiului. Informații suplimentare pot fi obținute prin e-mail la adresa.

O nouă apariție *ART-hoc*

ART-hoc

De curând a apărut revista ***ART-hoc***, editată de *Centrul de Artă Contemporană*, Chișinău, nr. 32 (iarna 2004–2005). Textele și analizele din dosarul tematic al publicației, dedicată *subiectivismului/ subiectivului în cultura contemporană*, *„încearcă* – afirmă Vladimir Bulat în editorial – *o scrutare cât mai doctă și mai teoretică a subiectului, adaptându-se momentului actual din gândirea actuală despre artă"*. O asemenea abordare oferă articole precum ***Despre obiectivitate, în interpretarea operelor de artă*** (Radiana Folescu), ***Subiectivism/ subiectivitate în cultura contemporană*** (Laura Sima), ***Subiectiv vs. obiectiv în cinema*** (Laurențiu Brătan). Numărul conține, printre altele, și un interviu cu Pavel Brăila, despre proiectele sale artistice, iar la secțiunea ***Expo"s***, comentarii despre a cincea ediție a ***Manifestei***, San Sebastian, 2004 (semnează Felix Drăgan), ***Bienala Tinerilor Artiști***, București, 14 octombrie–12 noiembrie 2004 (Liviana Dan, Vladimir Bulat), proiectul internațional ***CarbonArt***, Chișinău, 2004 (Vladimir Bulat), expoziția lui Ciprian Mureșan de la galeria *Protokoll*, Cluj, 28 octombrie 2004 (Beatrix Bertok) etc. O publicație, din păcate, foarte greu de procurat (în București, librăria *Muzeului Literaturii Române* este deocamdată singurul loc în care o puteți găsi). **(I.A.)**

INDEPENDENT TEATRU

„regizat" de teatrul LUNI de la green hours

America-ştie-tot

de Nicole Duţu, regia Radu Afrim

Umor naiv-futuristic şi aluzii high-tech (aplicate unei lumi care n-a primit însă instrucţiuni despre modul de folosire). Asta am găsit în textul cu care debutează Nicole Duţu: ***America-ştie-tot***.

Mai mult decât story-ul central (despre 3 tipuri de căsătorii, nu vă spun care) m-a incitat supratema „retro" (deci trendy, mult mai trendy decât... căsătoria): *Machines have feelings* (în asta am crezut mereu).

În ciuda amestecului de trupuri reale cu cele ale timpurilor post-virtuale, dincolo de epiderme „multiculti" şi organe genitale reciclate (*once is not enough!*) există poezia (yap!) trist-senzuală, însă cumplit de asexuată. Asta mi-a dat bătăi de cap. Şi doream ca, în spectacol, acest background poetic să rivalizeze cu avanscena haioasă. Pentru aceasta din urmă le-am lăsat actorilor o libertate extremă, aş zice. (Nu mă pricep la chestia asta cu... căsătoria.)

Şi încă ceva: în tot showul nostru ***America-ştie-tot***, doar în titlu mai găsiţi ceva politică (acţiunea se petrece în viitor!).
(avanpremieră marţi, 8 martie, premiere luni, 21 şi marţi, 22 martie)

Radu Afrim

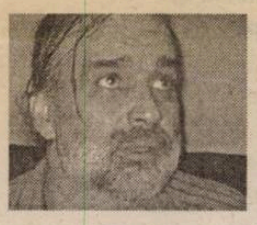

Din Culise:

D-nei Dobrin, directoarea Teatrului Maria Filotti din Brăila, i se clatină scaunul. Pentru noi, cei care am auzit de acest teatru cam de când s-a instalat dânsa – şi nu din cauză că unii am fi prea tineri – vestea asta ne face să gândim că se clatină teatrul brăilean... Am auzit pentru că n-aveai cum să n-auzi de ***Drept ca o linie*** *şi* ***Woitzek*** *puse acolo de Radu Apostol, sau de* ***Salonul nr. 6****, regizat de Sorin Militaru, sau, mai de curând, de* ***Plaja*** *lui Afrim... Da' de* Zile şi Nopţi de Teatru European la Brăila *ce spuneţi? ...Vi se părea că merge prost la Teatrul Maria Filotti? Să ştiţi că se poate şi mult mai rău! Uitaţi-vă niţel în jur... şi tare am dori să rămână doar un zvon de culise, faptul că toată această „clătinătură" ar porni din „rearanjări" clientelare de sorginte politică, aşa cum se poartă încă în Balcanii noştri cei carpatici.*

Naţionalul (e vorba de *TNB* [N.B.!]) n-are încă director. După atâtea luni... ăsta nu e un zvon, e o realitate. Mai c-am spune pozitivă. Căci decât să se schimbe pe ici, pe colo, dar să nu se schimbe nimic... mai bine să rămână aşa. Cum e. Fără director. Şi cu probleme financiare. Adică fără posibilitatea unor noi supra-producţii. Precum ***Apus de ....*** Un *Naţional* apus. Deşi din asta poate să răsară chiar ceva... Dar trebuie să ai c...uraj. Se zice că nimeni nu are curajul de care vorbeam. Să ia taurul de coarne şi să îl răstoarne. ... Din mulţime, o sugestie: Trei perechi de „curaj". Un triumvirat. Ca pe vremea Romei celei vechi. Un manager de profesie, cu şcoală de management (au apărut din ce în ce mai mulţi, şi buni – vezi agenţiile de publicitate, noile bănci etc.) – care obligatoriu să nu fie implicat direct în teatru... şi doi directori artistici. Unul, tânăr (iar obligatoriu). Şi să-şi împartă sălile. Chiar un pic concurenţial. Va câştiga, cred, publicul... şi poate va răsări soarele, la *Naţional*.

Ultima oră! Gurile bune – de data asta – şi chiar multe (şi diverse) zic deja de bine de *Pirandello*-ul lui Bocsardi de la Nottara. Să ne bucurăm în ciuda lui Vadim şi să mergem la teatru.

Voicu Rădescu

Program *Teatrul LUNI* de la *Green Hours*

Marţi, 8 martie, ora 20
Teatrul LUNI prezintă, în *Avanpremieră*, ***America-ştie-tot*** de Nicole Duţu
Cu: Andreea Bibiri, Marius Manole, Ada Milea, Constantin Cojocaru, Romulus Chiciuc, Alin Teglaş; scenografia: Alina Herescu; songuri: Ada Milea; regia: Radu Afrim. Producţia: *Radio Total* & *Teatrul LUNI* de la *Green Hours*. Sponsor: *Luxten*.

Miercuri, 9 martie, ora 17
Teatrul LUNI prezintă în programul *Lecturi la Teatrul LUNI* spectacolul-lectură ***I Hate Helen*** de Peca Ştefan; regia: Ana Mărgineanu
Cu: Alex Mihaluş, Rodica Lazăr, Isabela Neamţu, Laurentiu Bănescu, Toma Dănila, Cosmin Seleşi şi Voicu Rădescu în rolul Bătrânului Kowalski

Sâmbătă, 12 martie ora 11
Teatrul LUNI şi *Scrie o piesă* organizează *Workshopul nr. 2* ***Scrie o piesă***
Pentru mai multe detalii vizitaţi site-ul www.scrieopiesa.ro

Luni, 14 şi marţi, 15 martie ora 20
Teatrul LUNI prezintă ultimele două reprezentaţii ***Stop The Tempo*** de Gianina Cărbunariu (versuri, Marius Ianuş)
Cu: Rolando Matzangos, Maria Obretin, Paula Gherghe; regia: Gianina Carbunariu

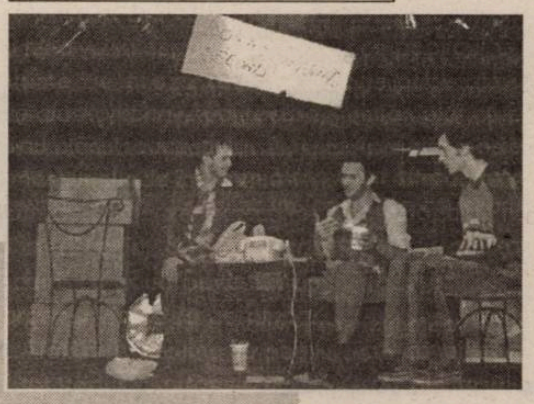

American Buffalo
de David Mamet
regia Marcel Ţop
Cu: Răzvan Oprea, Doru Bem, Tudor Aaron Istodor

Zi că-i bine
de Wil Calhoun
regia Florin Piersic jr.
Cu: Andreea Bibiri, Şerban Pavlu, Gheorghe Ifrim

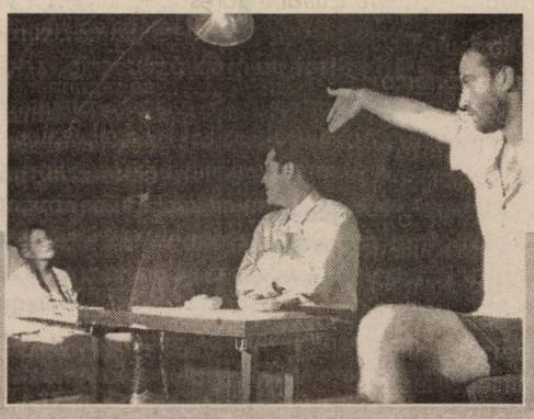

Peca's POINT

Delavrancea via LaBute, România 2005

Pentru primul meu „point" (urăsc englezismele dar parcă sună mai bine decât pastilă) mă pregăteam să scriu ceva despre unul dintre dramaturgii pe care îi îndrăgesc foarte mult: Neil LaBute. Chiar stăteam la o cafea cu un prieten şi mă gândeam cum să abordez problema. „Una dintre cele mai apreciate voci ale dramaturgiei americane contemporane" sau „autor al câtorva piese excepţionale", dar şi „profesor la masteratul de Dramatic Writing la *Tisch School of the Arts, New York University*, locul de care se leagă însăşi formarea mea ca dramaturg" etc., etc.... În fine, vroiam să vorbesc despre LaBute şi pentru că Nicky Silver este, de exemplu, un necunoscut în România. Nimeni nu a prea auzit de ***Pcterodactyls*** sau de ***Beautiful Child***. În schimb, ***The Shape of Things*** al lui LaBute umple *Teatrul ACT* ori de câte ori este programat, fiind, în acelaşi timp, şi una dintre puţinele producţii româneşti după un text american (dacă nu chiar singura) care se apropie cât de cât de stilul de joc specific peste ocean. „Point"-ul meu era că, deşi construită foarte bine, având personaje extrem de precis conturate, un regizor pe care personal îl apreciez foarte mult (Vlad Massaci), actori extrem de talentaţi, ***Shape of Things*** *„made in Romania"* 2004 nu a fost luat în considerare de către cei care decid nominalizările pentru premiile *UNITER*. Singura consolare pentru această producţie a fost nominalizarea Andreei Bibiri (una dintre actriţele mele preferate) la cel mai bun rol secundar. Şi aici m-am oprit pentru că mi-am dat seama că mă cam înfierbântasem şi interlocutorul meu îşi băuse cafeaua de mult şi era pe cale s-o şteargă. Aşa că am plătit, am luat un taxi şi am fost nevoit să ascult manele pe drumul spre casă. Când am ajuns acasă, am deschis televizorul pe *TVR*. La ştiri se anunţa că *TNB*-ul a fost supus unui control financiar. Printre nereguli, apare şi „producerea" unui spectacol după textul lui Barbu Ştefănescu Delavrancea (un autor român care a scris şi teatru, mai precis dramă istorică), ***Apus de soare***. Producţia: 6 miliarde de lei. Numărul de reprezentaţii: 16. Înmulţiţi 1.000 de locuri cu 160 de mii de lei. Apoi înmulţiţi rezultatul cu 16. Şi ***Apus de soare*** a fost o producţie românească în 2004. Şi ***Apus de soare*** face parte din oferta românească de spectacole de teatru. Apoi, m-am liniştit. Nu am mai scris despre ***Shape of Things***. Mi-am dat seama că *UNITER*-ul este cel mai potrivit pentru Delavrancea sau ***Passion of the Christ***. Şi că poate există un motiv pentru care Neil LaBute trăieşte la New York. Şi un alt motiv pentru care majoritatea pieselor scrise de puşti de liceu seamănă izbitor de mult cu dramoletele sfârşitului de secol XIX jucate pe la noi. Sau cu telenovelele.

Data viitoare despre actori şi regizori care scriu teatru la noi în ţară.

Ştefan Peca

Suntem în general grăbiţi, suntem şi cam puţini, dar vom încerca (sperăm cu ajutorul vostru), să continuăm ceea ce începem acum.
Adică **O ÎNTIPĂRIRE A EXISTENŢEI *TEATRULUI INDEPENDENT***.

Pe data viitoare, poate!
Mihaela, Peca, Voicu

PRIOR BOOKS
DISTRIBUTORS S.R.L.

Strada Răspântiilor 32, ap. 2 Tel: 210.89.08
Sector 2, cod 020548, BUCUREŞTI Fax: 212.35.61
email: office@prior.ro web: www.prior.ro

enciclopedii, cursuri de limbi străine pe CD şi DVD

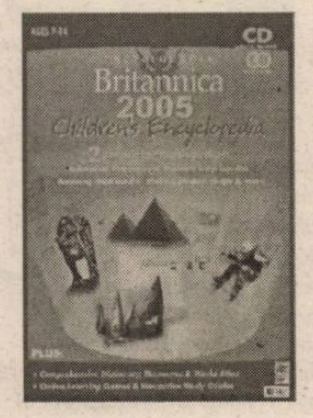

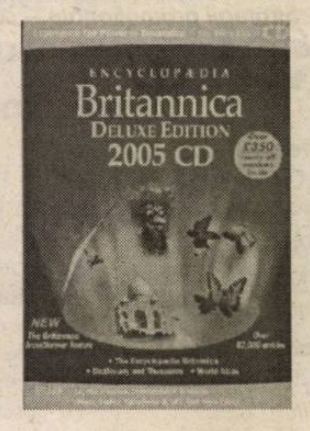

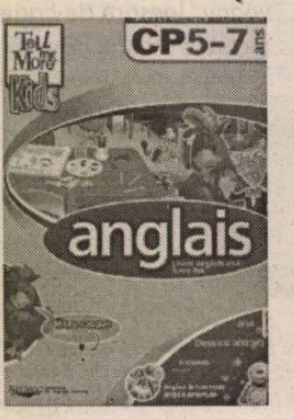

cursuri, cărţi de poveşti, jocuri, dicţionare, enciclopedii pentru copii

My First English Picture Dictionary - On Holiday,
ELI

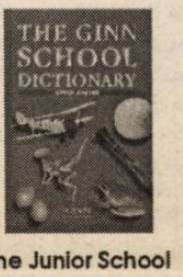

The Junior School Dictionary,
Heinemann

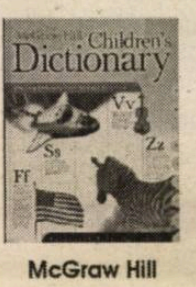

McGraw Hill Children's Dictionary,
McGraw Hill

Mein allererstes großes Lexikon,
Gondolino

Die schönsten Geschichten für Erstleser,
Arena

Duden: Die Deutsche Rechtschreibung,
Duden

graphic design, publicitate, presă

History of the Poster,
Josef Muller-Brockmann, Shizuko Muller-Brockmann

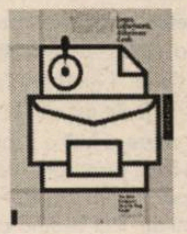

Design It Yourself Logos Letterheads and Business Cards,
Chuck Green

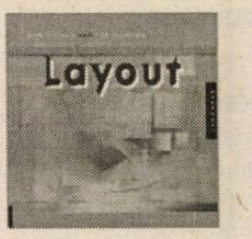

Layout: Fast Solutions for Hands-on Design,
Elisabeth Heinicke

Best of Business Card Design 6,
Blackcoffee

The Best of Newspaper Design,
The Society for News Design

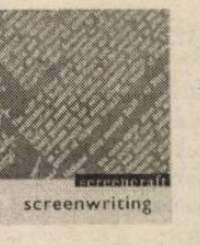

Screencraft/ Screenwriting,
Declan McGrath

Design Secrets: Layout 50 Real-life Projects Uncovered,
Rodney J. Moore

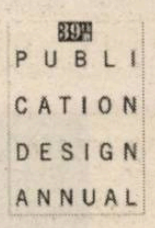

The Society of Publication Designers 39th Publication Design Annual,
George Lois

Logos: Making A Strong Mark,
Anastasia Miller, Jared Brown, Anistatia R. Miller, Jared M. Brown

1000 Graphic Elements: Special Details For Distinctive Designs,
Wilson Harvey

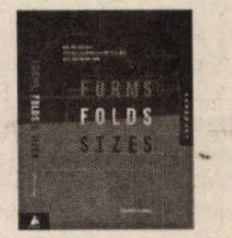

Forms Folds and Sizes: All the Details You Can Never Find but Need to Know,
Poppy Evans

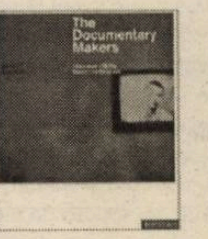

The Documentary Makers: Interviews With 15 of the Best in the Business,
David A. Goldsmith

Vă aşteptăm la târg !

Salonul de Carte şi Presă

urmare din pag. 12

de Teologie Ortodoxă Bucureşti)

Ora 15:00 – *Editura Humanitas*, lansare de carte: ***Fanionul roşu*** de **Radu Paraschivescu**; *Biblioteca Metropolitană Bucureşti*, eveniment la stand: *Centrul pentru tineret* – prezentarea proiectelor. Tombolă cu premii. Publicaţiile ***Flacăra*** şi revista ***Rebus***: întâlnire cu epigramişti; decernarea premiilor câştigătorilor din cadrul campaniei *Cuvintele te premiază*

Ora 17:00 – *Tritonic Media*, lansarea *Colecţiei Comunicare/Media*. nvitaţi Zoltan Rostas, Daniela Rovenţa-Frumuşani, Marian Petcu

Ora 17:30 – *Editura Shambala*, lansare de carte: ***Enciclopedia naturistă a elementelor minerale***. Invitat Dan Ciuculete

Sâmbătă, 12 martie

Ora 11:00 – *Universitatea Bucureşti - Departamentul Credis*, dezbatere: ***E-learning, educaţie şi internet*** (Proiectul Universităţii din Bucureşti pentru învăţământul virtual); SC *Didact Forum* SRL Oradea: prezentarea noutăţilor din oferta 2005; *Tritonic Media*: lansarea *Colecţiei Studii de securitate*: ***Neliniştile Securităţii***, coord. **Cristian Troncotă**. Invitaţi: Cristian Troncotă, Iulian Fota, Mireille Rădoi

Ora 12:00 – *Asociaţia Culturală UNESCO „Iulia Hasdeu"*: cenaclul literar deschis, moment literar-muzical ***Opera Iuliei Haşdeu – un mesaj pentru generaţiile de astăzi***. Participă scriitoarea premiată de asociaţie, colaboratori ai revistei ***Mesaj Literar*** şi membri ai asociaţiei, simpatizanţi, scriitori, editori, difuzori de carte. Lansări de carte: ***Volum omagial Iulia Hasdeu***: ***Epistolar*** şi ***Paralipomene***. Prezintă Crina Decusară-Bocşan, Doina Mandaj. Invitată *Editura Caligraf*; ***Amintiri*** şi ***Fresca arhitecţilor din România*** de arh. **Toma Socolescu**. Prezintă Doina Mandaj, realizatorea ediţiei de ***Amintiri***. Concurs literar interactiv: *„Sugeraţi posibile finaluri la opere literare cunoscute"*. Îşi dă concursul formaţia de elevi *„Bourgeons d'Avril"* (condusă de Florentina Chifu), care va interpreta scenete pentru copii compuse de Iulia Hasdeu. *Editura Militară*, lansare de carte: ***Mareşalul Averescu, între mit şi realitate*** de **Petre Otu**. *Universitatea „Constantin Brâncoveanu"*, lansare de carte: ***Ecologie şi protecţia mediului înconjurător***, coord. **Ion Scurtu**, *Editura Independenţa Economică*. *Libris Braşov*: prezentare de firmă în cadrul expoziţiei

Ora 12.30 – *Universitatea „Constantin Brâncoveanu"* lansare de carte: ***Strategii promoţionale – culegere de aplicaţii şi studii de caz***, *Editura Independenţa Economică*, Piteşti, coord. **Octavian Moarcăş**

Ora 13:00 – *Editura Victor Frunză*, lansare de carte: ***Miasme de parfume*** de **Grid Modorcea**. Prezintă Mircea Ghiţulescu, George Genoiu, Jana Mărăscu; *Editura Ex Ponto*, lansare de carte: ***Jurnal, vol. I. Confesiune patetică. Disecţia unei iubiri 1936–1939***, de **Pericle Martinescu**

Ora 14:00 – *Editura Ex Ponto*, lansare de carte: ***Starea de dizgraţie*** de **Paolo Ruffilli**; *Editura Humanitas* lansare de carte: ***Poeme, 1964–2004***, autor **Ana Blandiana**; *Editura Herald*: masă rotundă cu tema *Perspective islamice asupra divinităţii* şi lansarea cărţilor: ***Coranul***, ***Ochiul lăuntric***. Invitaţi: George Grigore, Teodoru Ghiondea, studenţi

Ora 15:00 – *Asociaţia Culturală Pro Basarabia şi Bucovina – Consiliul Naţional Bucureşti*, lansare de carte: ***Dincolo şi dincoace de moarte***, vol. I, din seria *Românii uitaţi*, de **Mihai Prepeliţă**; ***Mitropolit Visarion Puiu. Însemnări din viaţa mea*** de **Dumitru Stavarache**; ***Monografia comunei Gălăneşti (Ucraina)*** de **George Galan**. Manifestările au loc în cadrul *Programului Luna Basarabiei*, ediţia a XV-a, desfăşurat în perioada 26 februarie–26 martie. *Tritonic Media*, lansarea *Colecţiei Comunicare/Media* cu volumul ***Mesajul subliminal în comunicarea românească*** de **Doina Ruşti**. Invitaţi Septimiu Chelcea (coord. *Comunicarea non-verbală în spaţiul public*), Gabriel Jderu

Ora 16:00 – *Tritonic Media*, lansare: ***Observatorul Cultural*** – *5 ani aniversari*

Ora 17:00 – *Tritonic Media*, lansarea *Colecţiei „Biblioteca de Istorie"* cu volumele ***Contribuţii la istoria relaţiilor româno-ruse*** de **Gheorghe Bezviconi**; ***Viaţa cotidiană în timpul lui Carol I*** de **Ion Bulei**. Invitaţi Ion Bulei, Marian Oprea

Duminică, 13 martie

Ora 11:00 – *Universitatea Bucureşti - Departamentul Credis*, conferinţă cu tema: *Învăţământul virtual la Universitatea din Bucureşti; Realizări şi perspective. Tritonic Media* lansarea *Colecţiei Comunicare/media* cu volumul ***Presa evreiască din România*** de **Harry Kuller**. Invitaţi Harry Kuller, Andrei Celaru

Ora 12:00 – *Editura Shambala*: tragere la sorţi cu premii în cărţi la Tombola Extraordinară.

• sunteţi aşteptaţi la •

La *Grupul pentru Dialog Social* (Cal. Victoriei 120)

Joi, 10 martie, ora 17.00, la sediul *GDS, Editura Polirom, PEN Clubul Român*, revista ***Suplimentul de cultură*** şi suplimentul ***Bucureştiul cultural*** al revistei ***22*** organizează o seară de lectură Herta Müller şi dezbatere asupra volumului ***Regele se-nclină şi ucide***. Participă: Herta Müller, Gabriela Adameşteanu, Nora Iuga, Alexandru Al. Şahighian, Nicolae Prelipceanu, Denisa Comănescu.

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la •

Institutul Francez, Sala Elvira Popescu (Bd. Dacia 77), Festivalul *Portrete de femei*

INSTITUT FRANÇAIS DE BUCAREST

• Vineri 11 martie
18.00, ***Femei în schimbare*** (Cehia 2003), film documentar; regia: Erika Hniková, în prezenţa regizoarei
20.00, ***India Song*** (Franţa, 1975), realizare: Marguerite Duras; cu: Delphine Seyrig, Michael Lonsdale, Mathieu Carrière, Claude Mann. Nominalizat la *Premiile César* 1976 pentru cea mai bună actriţă (Delphine Seyrig), cea mai bună muzică (Carlos D'Alessio) şi cel mai bun sunet (Michel Vionnet).
• Sâmbătă 12 martie
16.00, ***Femei în schimbare***
18.00, ***Borş*** (Polonia 2003), regia: Ryszard Brylski
20.00, ***Malina*** (Germania-Austria 1991), regia: Werner Schroeter; cu: Isabelle Huppert, Mathieu Carrière, Can Togay. Scenariul realizat de Elfriede Jelinek, laureata premiului Nobel pentru literatură, după romanul omonim de Ingeborg Bachmann.
• Duminică 13 martie
15.30, ***India Song***
18.00 ***Tăcerile din palat*** (Franţa-Tunisia 1994), regia: Moufida Tlati; cu: Amel Hedhili, Hend Sabri, Najia Ouerghi. *Camera d'Or*, o menţiune specială *Cannes 1994, Premiul FIPRESCI*, Toronto 1994.
20.30, ***Jurnal pentru copiii mei*** (Ungaria 1984), regia: Mészáros Márta; cu: Czinkóczi Zsuzsa, Polony Anna, Jan Nowicki. *Marele Premiu al Juriului Cannes 1984.*
• Luni 14 martie
18.00, ***Borş***
20.00, ***Malina***

La sediul *Uniunii Scriitorilor* (Cal. Victoriei 115)

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Miercuri 9 martie, ora 16.00, *Grupul Editorial Corint* îşi prezintă colecţiile şi proiectele editoriale. Vor vorbi Luiza Penescu (director) şi Daniel Cristea-Enache (director de imagine). Printre participanţi: Augustin Buzura, Georgeta Dimisianu, Ioan Groşan, Octavian Paler, Cristian Tudor Popescu, Eugen Uricaru.

Galeria Nemţoi (Calea Victoriei 126)

ioan nemtoi

11 martie, ora 18, la *Galeria Nemţoi* din capitală, va avea loc o nouă expoziţie a lui Ioan Nemţoi: ***Madrid – 11.03***, generată de tragedia spaniolă din 2004, vernisată de criticul de artă Pavel Şuşară. Invitat de onoare: Juan Pablo Garcia-Berdoy, ambasadorul Spaniei la Bucureşti.

Instituto Cervantes Bucarest

MINISTERIO DE CULTURA DE ESPAÑA

PROGRAMUL ACTIVITĂŢILOR CULTURALE
Martie 2005

Vineri, 11 martie, ora 18:00, Galeria Nemţoi (Calea Victoriei 126)
Inaugurarea expoziţiei: *Madrid 11 martie* a sculptorului Ioan Nemţoi.
Vor interveni: Ioan Nemţoi, Pavel Şuşară. Cu participarea extraordinară a E. S. Dl. Juan Pablo García-Berdoy, Ambasador al Spaniei la Bucureşti.

EDITURA POLIROM

Miercuri, 16 martie, ora 17:00,
Institutul Cervantes, Str. Marin Serghiescu 12
Lansare de carte: Borges. *Poezii*
Vor interveni: Marius Chivu, Denisa Comănescu, Andrei Ionescu, Cornel Mihai Ionescu.
Cu participarea extraordinară a E. S. Dl. Adrian Guillermo Mirson, Ambasador al Republicii Argentina la Bucureşti.
Lectură poetică: Irina Petrescu şi Ion Caramitru.

cărtureşti carte, casă, muzică, dicţii

Vineri, 18 martie, ora 17:00,
Librăria Cărtureşti, Str. Pictor Verona 13
Masă rotundă: *Cultura între creaţie şi consum*,
Vor interveni: scriitorul şi editorul spaniol **Juan Cruz,** Florin Iaru, Carmen Muşat, Nicolae Prelipceanu,
Traducere: Ileana Scipione.

Uniunea Scriitorilor din România

Joi, 31 martie, ora 18:00, Institutul Cervantes
Masa rotundă: *Meşteşugul de a traduce, arta traducătorului*
Vor participa cunoscuţi traducători români din limbi de largă circulaţie.
Moderator: Radu Paraschivescu.

Parteneri media:

22 · ZIUA · RADIO BUCUREŞTI · 104.1 MHz · Suplimentul de CULTURĂ · www.onlinegallery.ro · ADEVĂRUL

Salonul de Carte şi Presă Bucureşti

Ediţia a X-a: 9—13 martie 2005

Miercuri, 9 martie

Ora 15:30 – *Muzeul Naţional de Istorie*, Sala Lapidarium – lansări de carte aparţinând *Editurii Cetatea de Scaun*, Târgovişte: ***Omul şi Animalele*** de **Adrian Bălăşescu**, **Valentin Radu**; ***Omul şi plantele*** de **Marin Cârciumaru**, **Maria Pleşa**, **Monica Mărgărit**; ***Studiul resturilor lemnoase în arheologie. Paleoecologie şi paleoetnografie*** de **Iulia Tomescu**

Joi, 10 martie

Ora 11:00 – lansare de carte la standul *Editurii Ex Ponto*: ***Antologie dobrogeană. Înfăptuiri pontice*** de **Pavel Chihaia**

Ora 11:30 – *Biblioteca Naţională a României*: publicaţiile *Bibliotecii Naţionale a României* (prezintă Dan Ion Erceanu, directorul ***Revistei BNR***); *Universitatea „Constantin Brâncovenu"*, Piteşti: ***Drept administrativ*** de **Grădinaru Nicolae**, **Rais Dorian** (coord.)

Ora 12:00 – *Muzeul Naţional de Istorie*, Sala Lapidarium: lansarea publicaţiei ***Muzeul Naţional***, vol. XVI; *Editura Ex Ponto*: lansare de carte: ***Evoluţia Dobrogei între 1918–1944*** de **Valentin Ciorbea**

Ora 13:00 – *Editura Victor*, lansări de carte: ***Noi abordări şi modele econofizice*** de **Anca Gheorghiu** şi **Ion Spânulescu**; ***Dreptul comercial*** de **Ioan Mâzgă**; ***Baze de date*** de **Anca Gheorghiu**; *Muzeul Naţional de Istorie*: lansarea volumului ***Actele celui de-al XVI-lea Congres Internaţional de Bronzuri Antice***, editori **Crişan Muşeţeanu**, **Lucia Marinescu**, **Cristina Ştirbulescu**, **Valentin Botez**. Participă Mihai Bărbulescu (preşedintele *Comisiei Naţionale de Arheologie*) şi Alexandru Barnea.

Ora 14:00 – *Biblioteca Metropolitană Bucureşti* prezintă ***Biblioteca virtuală*** – aplicaţie demonstrativă pe calculator

Ora 15:00 – *Asociaţia ARCVIPP*: masă rotundă *Manipularea prin mass-media şi consecinţele ei. Cum se pot recepta mesajele*. Moderator Ana Maria Sireteanu (preşedinte *ARCVIPP*). Participă jurnalişti, scriitori, oameni de cultură

Ora 16:00 – *Universitatea „Constantin Brâncoveanu"*, lansare de carte: ***Management, analiză şi studii comparative*** de **Puiu Alexandru**, *Editura Independenţa Economică*, Piteşti

Ora 16:30 – *Universitatea „Constantin Brâncoveanu"*, lansare de carte: ***Etică şi deontologie în mass-media şi relaţii publice*** de **Aura Matei-Săvulescu** şi **Cristina Munteanu**, *Editura Independenţa Economică, Piteşti; Editura Shambala* lansare de carte: ***Numărul de aur***, vol. I şi II. Invitat Nicolae Catrina

Ora 17:00 – *Tritonic Media*, lansarea *Colecţiei Sociologie* cu volumele: ***Cercetarea monografică a familiei*** de **Xenia Costaforu**; ***Schimbarea în organizaţia militară*** de **Claudiu Nicolae.** Invitaţi Maria Voinea, Claudiu Nicolae

Ora 17:15 – *Editura Shambala*, lansare de carte: ***Numărul de aur - Principiu tainic al frumuseţii şi al armoniei divine***. Invitat matematician Octav Fercheliuc

Ora 17: 30 – *Tritonic Media*, lansarea *Colecţiei SENS* cu volumul ***Războaiele cu arabii*** de **Alexis de Tocqueville**. Invitaţi Dan Dungaciu, Cristi Pantelimon

Vineri, 11 martie

Ora 11:00 – *Universitatea Bucureşti - Dep. Credis*, masă rotundă: *„Carte frumoasă, cinste cui te-a scris". Pro şi contra cărţii virtuale*

Ora 11:30 – *Biblioteca Naţională a României*: lansarea publicaţiei ***Revista română de istorie a cărţii***. Prezintă Mircea Anghelescu

Ora 12:00 – *Editura Cartea de Buzunar*, lansare de carte: ***Adrese de internet – 6200 de site-uri utile*** de **Dorina Oprea**; ***Curierul Naţional***: dezbaterea *Cartea, o afacere bună?!*. Participă reprezentanţi ai editurilor, personalităţi publice din societatea civilă şi responsabili guvernamentali.

Ora 13:00 – *Editura Cartea de Buzunar*, lansare de carte: ***Cadoul potrivit*** de **Alexia Cinzeacă**; *Editura Victor Frunză*, lansare de carte: ***Seria de volume 1–6. Poveşti şi povestiri*** de **H.C. Andersen** (cu prilejul aniversării a 200 de ani de la naşterea autorului). Prezintă Victor Frunză.

Ora 14:00 – *Editura Cartea de Buzunar*, lansare de carte: ***Bucătărie rapidă*** de **Elisabeta Iorga**; *Editura Ex Ponto*, lansare de carte: ***Contabilitate şi fiscalitate*** de **Ana Morariu**, **Gabriel Radu** şi **Mirela Păunescu**; *Editura Ministerului Administraţiei şi Internelor*, lansare de carte: ***Sceptrul şi candelabrul*** de preot vicar general **Niculae Constantin** (şeful secţiei de Asistenţă Religioasă din *Ministerul Administraţiei şi Internelor*). Prezintă PS Episcop Ciprian Câmpineanul (vicar patriarhal) şi preot prof. Ştefan Buchiu (*Facultatea*

continuare în pag. 11

HOROSCOP FENG SHUI 2005

VĂ OFERĂ SFATURI FENG SHUI PENTRU ÎNTREGUL AN...

- **Ce vă rezervă 2005?**
- **Veţi avansa în carieră?**
- **Puteţi avea mari câştiguri băneşti?**
- **Veţi găsi iubirea vieţii voastre?**
- **Care este cea mai propice lună pentru voi?**
- **Cum să faceţi din 2005 anul cel mai bun de până acum?**
- **Ce pietre vă aduc mai mult noroc?**
- **Cum vă puteţi apăra de ghinion?**
- **Cum vă afectează diagrama Feng Shui pe 2005?**

Cărţile de astrologie ale lui Lillian Too conţin valoroase noutăţi Feng Shui, particularizate pentru fiecare zodie chinezească. Bazată pe roata astrologică şi diagrama anuală pe 2005, fiecare cărticică analizează destinul omului în funcţie de animalul ce îl guvernează.

De exemplu:

- Nativii **Cal** vor avea un an excelent, cu foarte mult noroc. Vor trăi evenimente fericite, de exemplu nunţi, aniversări fericite, sau chiar sosirea unor noi membri în familie.
- Cei născuţi în zodia **Cocoşului**, **Dragonului** şi **Şarpelui** se pot aştepta la lucruri bune, iar **Iepurii** trebuie să fie foarte precauţi, căci sunt în conflict cu Zeul Anului, Tai Sui.
- Nativii în anul **Câinelui** vor trebui să fie puternici, iar cei născuţi sub semnul **Porcului** sau **Şobolanului** vor sădi, în 2005, seminţele unei viitoare prosperităţi.

În ele se oferă preziceri detaliate despre destin şi Feng Shui pentru fiecare lună solară din calendarul chinezesc, pentru ca cititorii să poată anticipa orice perturbări (instalând, cu precauţie, toate remediile) şi evenimente benefice (amplificându-le cu activatori). Totul se concentrează asupra prevenirii lucrurilor nefaste, precum bolile şi nenorocirile.

1912, 1924, 1936, 1948, 1960, 1972, 1984, 1996.	1913, 1925, 1937, 1949, 1961, 1973, 1985, 1997.	1914, 1926, 1938, 1950, 1962, 1974, 1986, 1998.	1915, 1927, 1939, 1951, 1963, 1975, 1987, 1999.	1916, 1928, 1940, 1952, 1964, 1976, 1988, 2000.	1917, 1929, 1941, 1953, 1965, 1977, 1989, 2001.	1918, 1930, 1942, 1954, 1966, 1978, 1990, 2002.	1919, 1931, 1943, 1955, 1967, 1979, 1991, 2003.	1920, 1932, 1944, 1956, 1968, 1980, 1992, 2004.	1921, 1933, 1945, 1957, 1969, 1981, 1993, 2005.	1922, 1934, 1946, 1958, 1970, 1982, 1994, 2006.	1923, 1935, 1947, 1959, 1971, 1983, 1995, 2007.

De vânzare în reţeaua magazinelor Diverta şi în cele mai importante librării din ţară sau comandaţi direct la telverde 0800.888.928

Bucureştiul Cultural

Redactor-şef : GABRIELA ADAMEŞTEANU

Numărul 5

2005

Anul I

5.000 lei – 0,50 LEI

(preţ inclus în costul revistei 22)

HERTA MÜLLER

I-am supravieţuit lui Ceauşescu

pag. 4 – 5

PAUL CERNAT

despre

pag. 3

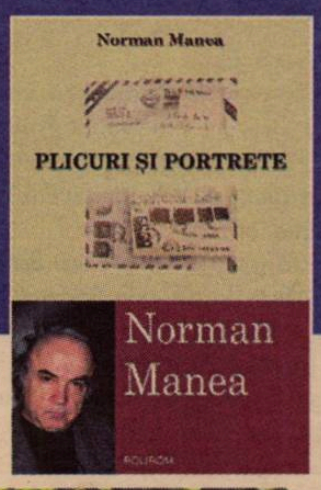

pag. 6 – 7

Interviu cu regizoarea ANA MĂRGINEANU

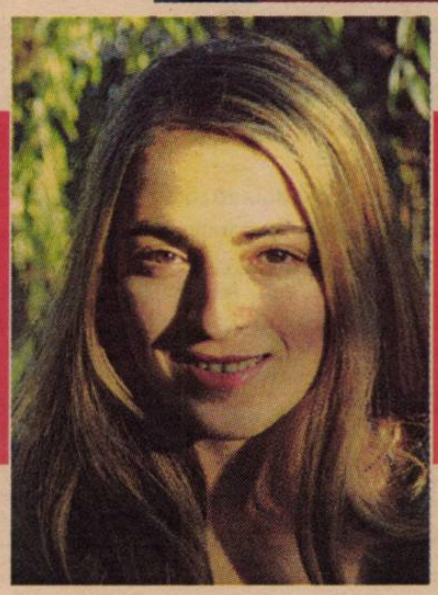

Bucureşti — linie de orizont

Am locuit toată adolescenţa la etajul 9, de la care Bucureştiul anilor '60 se vedea foarte bine (blocurile înalte, cum era şi „turnul" nou construit în care locuiam, erau încă rare). Acolo, prezenţa verticalei celeste, lumina cerului, păsările şi corpurile lui zburătoare nu puteau fi ignorate ca permanenţă vizibilă a habitatului personal. Am locuit mai târziu iarăşi la un etaj 9, de unde, în noaptea de 22 decembrie 1989, am văzut ore întregi la orizont vâlvătăile unor clădiri în flăcări – punctul cel mai intens care incendia înaltul cerului venea, ştiam, de la *Biblioteca Centrală Universitară*, apărată pas cu pas, zadarnic, de bibliotecarii ei.

Am avut zilele acestea prilejul de a face unor buni prieteni o vizită de casă nouă, la aceeaşi înălţime şi cam în aceeaşi zonă a oraşului unde locuisem şi eu cu ani în urmă. O privelişte vastă, mai amplă încă decât în amintirile mele, se aşterne în faţa ochilor, din apartamentul prietenilor – incitând la un exerciţiu de recunoaştere, o comparaţie cu imaginea anterioară, nedefinită şi totuşi absorbită ca peisaj de la sine înţeles al oraşului nostru. Un oraş al cărui eclectism nici nu se mai discută, combinatoria sa acoperind toate nuanţele, de la fermecător la strident. Şi totuşi, privind acum iar conturul de orizont al Bucureştiului, acel *skyline* (care ar trebui să fie şi aici, cum e în atâtea oraşe, definitoriu, o amprentă inconfundabilă) – l-am găsit destul de greu de recunoscut, spart brutal de cele câteva clădiri, puţine, disproporţionat de înalte, stinghere, plantate aleator în plin centru al oraşului. Aceste verticale, care brutalizează linia orizontului, dau o impresie de incongruenţă, cu care nu te poţi lesne acomoda: în viitor, ele îşi vor găsi probabil punctul de sprijin într-o nouă coerenţă creată de un mai mare număr de astfel de construcţii. Deoarece, se cuvine observat, în locul macaralelor infirme şi ruginite care au punctat peisajul oraşului ani de zile după 1989, acum, printre obiectele care se conturează în aerul citadin sunt macaralele noi, în permanentă activitate: se construieşte. Şi putem noi şti ce ne pregătesc ele?

Dar de ce trebuia să se producă această înnoire neapărat peste ceea ce există, reducând mai departe la dimensiuni, prin comparaţie, derizorii, pitice (ca într-un joc al proporţiilor din capriciosul ochean al fetiţei Alice) şi mai multe zone ale oraşului decât atacase frenezia demolatoare dinainte de '89? Şi melancolizezi gândind la orăşelele medievale din Germania, unde guvernul plăteşte pe chiriaşi doar ca să locuiască aici şi să aibă grijă de clădirile de demult. În Stockholmul vechi nu ai voie să schimbi o încuietoare de geam fără aprobare (e incomod, dar atmosfera locului merită acest efort. Şi dacă nu-ţi face plăcere să participi la acest demers, îţi poţi alege locuinţa în alt cartier, într-o zonă nouă). La Paris, blocurile de sticlă şi oţel sunt în cartierul Defense, armonios în stilul său – şi nu în oraşul la care visează şi pe care îl ştie atâta omenire. La Washington nu e permisă construirea unei clădiri mai înalte decât Obeliscul lui Washington... Păi, se spune, avem şi noi legi, avem instituţii de protecţia patrimoniului, dar cine le respectă... Au avut aceste legi puterea să demoleze vilele care s-au ridicat până în coasta Mogoşoaiei brîncoveneşti şi barează penibil peisajul deschis până de curând infinitului campestru, gândit în prelungirea acestui preţios palat: o agresiune de *nouveaux riches* care face şi lacul cuprins în arhitectura grădinii domneşti să pară o mică baltă mizeră?

Oraşul, cum au observat istoricii săi, a avut tendinţa să se întindă şi ca o fugă de taxe – dacă taxele în oraş erau mai mari, hangiii şi negustorii se instalau la limita oraşului, în afară. Când zona astfel construită era mai apoi inclusă în oraş (cu toate hangaralele aferente), întreprinzătorii se mutau iar, ca să scape de danii. Aşa a fost şi Hanul Galben, probabil – locul atât de central acum, de la confluenţa dintre Banu Manta şi Dr. Felix. Am aflat la interesanta emisiune a lui Florin Iaru duminica aceasta, la *TVR Cultural*, dedicată mahalalei bucureştene – că încă există în acest moment vreo 2.000 de străzi fără apă curentă, fără canalizare, cu lumina eventual instalată prin braconaj, în oraşul nostru tentacular, care a înghiţit (pe nemestecate) sate întregi şi acceptă placid acest fenomen de atemporală stare pe loc, ca limită extremă a diversităţii sale (dacă tot se poartă „sporturile extreme").

Dacă te urci pe o clădire înaltă într-o zi cu aerul curat, după ploaie, vei vedea Carpaţii şi luciul Dunării. Dacă treci prin Piaţa Romană şi ridici ochii, din graba ta cotidiană, ai să vezi privirea misterioasei Lupoaice etrusce, scrutând milenii trecute – şi încercând să spună ceva despre soarta de mâine a oraşului. Oraş pe care îl credem familiar. Dar, este...? Developăm cu insistenţă instantanee ale oraşului care de fapt ne scapă. Interesul nostru de a-l defini s-ar putea să vină din faptul că el, acest Bucureşti, cu ale sale bune şi rele, e un „corelativ obiectiv" al identităţii noastre în alertă mişcare.

Ioana Ieronim

Reformarea postului *Radio România Cultural*

În atenţia domnului Dragoş Şeuleanu,
Preşedinte-Director General al *Societăţii Române de Radiodifuziune*

Miercuri, 9 martie 2005, am participat, în calitate de candidat, alături de încă o persoană, la concursul pentru ocuparea funcţiei de director al postului *Radio România Cultural*. Acest concurs a constat în realizarea unui studiu (scris) pe o temă dată (viziunea despre acest post şi strategia managerială de redresare/reformare a lui) şi într-un interviu în faţa unei comisii. La sfârşitul interviului, ambilor candidaţi li s-a comunicat, oral, că nu întrunesc cerinţele de „viziune" şi „manageriale" cerute pentru exercitarea funcţiei de director al postului *Radio România Cultural*.

În ceea ce mă priveşte, mă consider nedreptăţit şi insuficient (şi inadecvat) judecat. Verdictul mi se pare nu numai sumar şi încropit, expediat, neserios, ci şi lipsit atât de competenţă, cât şi de bună-credinţă. Iată câteva dintre motivele pe care mă bazez în aceste afirmaţii.

În concluziile sale, formulate oral (deşi normal mi s-ar părea ca unei prestaţii în primul rând scrise să i se răspundă printr-o analiză aplicată, serioasă şi responsabilă, *tot în scris*: solicit expres acest lucru!), d-l Dragoş Şeuleanu, PDG al *SRR*, a motivat respingerea, neacceptarea proiectului meu prin insuficienţe de „viziune" şi pe latură „managerială". Altfel spus: „este un proiect bun, dar nu îndeajuns de bun pentru ce vrem noi".

Dar ce vrea conducerea *SRR* în privinţa *Radio România Cultural*? Vrea cu adevărat ceva eficient şi responsabil? Mă îndoiesc.

Conducerea *SRR* pluteşte în plină aporie. În baza căror criterii a fost judecat proiectul meu? Cu ce viziune ideală, perfectă, performantă a fost comparată propunerea mea? Dacă această viziune ideală, în baza căreia am fost judecat, există, de ce nu este ea deja aplicată, pentru a salva *Radio România Cultural* de la inexistenţa cheltuitoare de bani publici în care, iresponsabil, se scaldă, nereuşind să slujească cu minimum de eficienţă cultura naţională? Iar dacă o astfel de viziune nu există (cum şi este cazul), consider că respingerea proiectului meu este neîntemeiată şi arbitrară, bazată cel mult pe eventuale idiosincrazii personale.

Având în vedere inclusiv statutul juridic incert al unor texte precum aceste proiecte avansate pentru concurs (de ce n-aş putea bănui că mi-ar putea fi furate ideile?), n-am expus în proiectul meu decât principiile generale, dar imediat aplicabile pentru reformarea *RRC* şi trecerea sa în regim de performanţă. Nu puteam împinge cercetarea până la schiţarea unei grile concrete de programe.

Pe fondul lipsei totale de viziune a *SRR* despre ce ar trebui să fie un radio cultural modern, capabil să *comunice* radiofonic cultura, consider că viziunea mea – deloc „poetică", ci întemeiată, din contră, tocmai pe alegerea celei mai bune (pentru situaţia în care se află în momentul de faţă *Radio România Cultural*) soluţii manageriale – pur şi simplu sperie, sau nu este înţeleasă. Fapt care pune în cauză, cum spuneam, fie buna-credinţă, fie competenţa comisiei alcătuite de *SRR*. Sau pe ambele deopotrivă.

Şi este, apoi, total ironic să fiu judecat pe latură managerială tocmai de o echipă managerială (aceea a *SRR*) care este pusă, astăzi, în mod public, la îndoială (citeşte: sub anchetă), inclusiv la nivel parlamentar. Cel puţin în domeniul radioului cultural, ea nu şi-a dovedit, deocamdată, capacităţile şi probabil că tocmai ea ar trebui audiată public în materie de „viziune", „filosofie" şi „strategie".

Tocmai întrebările privind latura aşa-zis managerială mi s-au părut a fi tendenţioase şi neserioase în ceea ce mă priveşte, d-l Dragoş Şeuleanu mergând până la a mă întreba dacă sunt conştient că la anumite date va trebui să semnez nişte acte pentru ca oamenii să-şi ia salariul. N-am înţeles şi nu înţeleg nici acum rostul acestei întrebări.

De aproximativ un an, *Radio România Cultural* nu dispune de o echipă managerială proprie. Altfel spus, pluteşte în derivă, cheltuind fără performanţe şi fără dorinţa de performanţă bani publici. Ultimul concurs pentru ocuparea unui post managerial (acela de redactor-şef) în cadrul acestui post de radio a fost organizat de către conducerea *SRR* în iunie 2004, după ce fusese amânat câteva luni de zile. Această situaţie, de fapt, pune grav la îndoială capacitatea managerială a actualei echipe din fruntea *SRR* şi mai ales responsabilitatea ei faţă de banii publici şi faţă de cultura română, pentru „formatarea" radiofonică căreia caută, brusc, după luni lungi de letargie, o soluţie providenţială.

Personal, consider că propunerea mea pentru reformarea postului *Radio România Cultural* este cea mai adecvată şi mai responsabilă dintre cele existente sau, mai exact, dintre cele exprimate până în momentul de faţă.

Iată de ce contest rezultatul concursului din 9 martie pentru ocuparea postului de director al *Radio România Cultural*, acuz lipsa de seriozitate şi de bună-credinţă a deciziei adoptate şi aştept motivaţii scrise la întrebările de mai sus.

Înţeleg să mă bat pentru clarificarea acestei situaţii atât din motive personale, dar mai presus de orice din ataşament şi interes faţă de cultură în general şi faţă de cultura română în special, faţă de care mi-am demonstrat şi îmi demonstrez neîncetat, prin întreaga mea activitate şi implicare, devotamentul.

Şi pentru ca situaţia iresponsabilă în care este ţinut *Radio România Cultural* – radio de interes public – să ia cât mai repede sfârşit, îmi rezerv dreptul de a declanşa o dezbatere cu adevărat publică de proiecte privind soluţionarea ei.

Bogdan Ghiu
10 martie 2005

Terrains Fertiles 2005
www.terrainsfertiles.org

CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE ArCuB ARTA ŞI CULTURA BUCUREŞTILOR

Între 10–13 februarie a avut loc la Bucureşti selecţia internaţională a programului european de mobilitate artistică *Terrains Fertiles*, organizat de *ArCuB – Centrul de Proiecte Culturale al Municipiului Bucureşti*, în colaborare cu companiile *IXKIZIT* (Franţa) şi *ImFlienger* (Austria), cu sprijinul *Primăriei Municipiului Bucureşti* şi al programului *Cultura 2000* al *Uniunii Europene*. Juriul, format din cei 3 directori artistici ai programului, Joel Borges (Franţa), Anita Kaya (Austria) şi Cosmin Manolescu (România), a selecţionat, pe baza preselecţiei locale organizate în fiecare ţară, un număr de 9 artişti/coregrafi – Ion Dumitrescu, Cătălina Gubandru, Carmen Coţofană (România), Carla Bottiglieri, Sourny Brahim, Kataline Patkai (Franţa), Linda Samaraweerova, Tanja Dinter, Ria Probst (Austria).
Cei 9 coregrafi selecţionaţi vor beneficia de rezidenţe artistice de trei săptămâni la Bucureşti, Viena şi Paris, oferite de cele trei organizaţii partenere, în cadrul cărora vor lucra împreună şi vor dezvolta proiecte coregrafice personale. Prima rezidenţă din cadrul programului va avea loc la Bucureşti, între 25 aprilie–15 mai 2005, şi va fi organizată în parteneriat cu *Institutul Francez* şi *Muzeul de Artă Contemporană*. Programul se va finaliza în luna octombrie 2005, când la Bucureşti va avea loc premiera celor 3 proiecte coregrafice realizate de Ion Dumitrescu – ***Backing thoughts***, Cătălina Gubandru – ***...above the roof*** şi Carmen Coţofană – ***FREE – MegaExtraSuperHyper***.

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la

teatrul LUNI
de la green hours

15–29 martie 2005

• **Marţi, 15 martie, ora 20**
Teatrul LUNI prezintă ultimele două reprezentaţii ***Stop The Tempo*** de Gianina Cărbunariu (versuri: Marius Ianuş). Cu: Rolando Matzangos, Maria Obretin, Paula Gherghe; regia: Gianina Cărbunariu
• **Miercuri, 16 martie, ora 20**
Teatrul LUNI prezintă spectacolul preluat ***Bitter Sauce*** de Eric Bogosian (inspirat de *Sonetul 118* – Shakespeare). Cu: Antoaneta Cojocaru, Marius Manole, Bogdan Dumitrescu, Alexandru Ceplinschi; coregrafi/dansatori: Ramona Bărbulescu, Paul Dunca; DJ: Yann Le Blay; traducerea: Tudor Vlădescu; regia: Carmen Lidia Vidu
• **Joi, 17 martie, ora 21**
Jazz Live: Florin Răducanu Quartet – **Florin Răducanu**-piano, **Cătălin Milea**-sax, **Ciprian Parghir**-contrabass, **Laurenţiu Ştefan**-drums
• **Sâmbătă, 19 martie, ora 11**
Teatrul LUNI şi *Scrie o piesă* organizează *Workshopul nr. 3* ***Scrie o piesă***. Pentru mai multe detalii vizitaţi site-ul www.scrieopiesa.ro
ora 22 – *Blues Live*: *George's Blues Band* – **George Baicea**-guitar & vocal; **Cătălin Răzvan**-bass, **Nicu Geroiu**- drums
• **Duminică, 20 martie, ora 19**
Spectacol Invitat la *Teatrul LUNI* – ***Happy End*** după Mazilu. Cu: Marian Popescu şi Monica Florescu
• **Luni, 21 şi marţi, 22 martie, ora 20**
Teatrul LUNI prezintă, în *Avanpremieră*, ***America-ştie-tot*** de Nicole Duţu. Cu: Andreea Bibiri, Marius Manole, Ada Milea, Constantin Cojocaru, Romulus Chiciuc, Alin Teglaş; scenografia: Alina Herescu; songuri: Ada Milea; regia: Radu Afrim. Producţia: *Radio Total* & *Teatrul LUNI* de la *Green Hours*
• **Miercuri, 23 martie, ora 17**
Teatrul LUNI prezintă în programul *Lecturi la Teatrul LUNI* spectacolul-lectură ***I H♥te Helen*** de Peca Ştefan; regia: Ana Mărgineanu
• **Sâmbătă, 26 martie, ora 11**
Teatrul LUNI şi *Scrie o piesă* organizează *Workshopul nr. 4* şi ultimul ***Scrie o piesă***
• **Luni, 28 martie, ora 20**
Teatrul LUNI prezintă ***American Buffalo*** de David Mamet. Cu: Răzvan Oprea, Doru Bem, Tudor Aaron Istodor; costume: Anca Cernea; regia şi scenografia: Marcel Ţop
• **Marţi, 29 martie, ora 20**
Teatrul LUNI prezintă ***New York (Fuckin' City)*** de Peca Ştefan. Cu: Laurenţiu Bănescu, Adrian Nicolae, Irina Ioniţă; regia: Peter W. Brook; asistent regie: Daniel „Doctoru'" Popa

Bucureştiul Cultural
Editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului.*

Număr apărut cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii şi Cultelor*

Au colaborat: Gabriela Adameşteanu, Ioana Ieronim, Paul Cernat, Anca Haţiegan, Gabriela Zafiu, Nicolae Rusu, Constantin Macovei, Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu, Cecilia Florescu.
Responsabil de număr: Răzvan Brăileanu.

Fragmente de identitate recuperată

După romanul autobiografic ***Întoarcerea huliganului*** – probabil cea mai bună carte a sa şi una dintre apariţiile de vârf ale literaturii române din ultimii ani – Norman Manea *„se reîntoarce"* în patria lingvistică, tot la *Polirom*, dar în colecţia *„Ego-grafii"*, cu un volum masiv şi compozit, în care subiectivitatea memorialistică amestecă documentul existenţial/istoric şi consideraţiile livreşti. ***Plicuri şi portrete*** adună, într-un *puzzle* polifonic, amintiri, scrisori, eseuri evocatoare, postfeţe, conferinţe, autentificate ici-colo cu facsimile de epocă şi postfaţate de un poem-litanie (***Vorbind pietrei***) citit în iunie 2003 la *Târgul de Carte de la Ierusalim*. O identitate fragmentată se recompune, polifonic, din aceste fărâme despre episoade obscure, dar semnificative din culisele scriitoriceşti antedecembriste, despre prieteni, foşti prieteni sau apropiaţi din lumea culturală românească (Lucian Raicu, Miron Radu Paraschivescu, Paul Georgescu, Radu Petrescu, Liviu Petrescu, Sorin Titel, Ion Negoiţescu, Mircea Zaciu, Leon Volovici, Zigu Ornea, Radu Enescu, Anatol Vieru, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, George Bălăiţă, Ştefan Bănulescu, Gabriela Adameşteanu, Mariana Marin, Marta Petreu) sau despre repere din literatura şi arta secolului XX (Kafka, Sabato, Robert Musil, Thomas Mann, Bruno Schulz, Max Blecher, Antonio Tabucchi, William Phillips, Imre Kertesz, Saul Bellow, Claudio Magris, Emil Cioran, Eugen Ionescu, graficianul suprarealist Saul Steinberg). O memorialistică eterogenă, fragmentară, hibridă, un autoportret în cioburi de oglinzi. Majoritatea textelor au apărut în presa străină şi au fost republicate într-un lung serial din revista orădeană ***Familia***; câteva au apărut şi în ***Apostrof***, ***Euphorion***, ***România literară*** şi ***Observator cultural***: li se adaugă un text „pre-aniversar" despre ***Lumea în două zile*** a lui George Bălăiţă şi un text solidar cu tâlc trimis de la New York Gabrielei Adameşteanu cu ocazia celei de-a 750-a aniversări a revistei ***22*** (***Cu mâna stângă, cu mâna dreaptă***) la peste 10 ani de la publicarea „detonatorului" ***Felix culpa***.

Spirit incomod, privit de adversarii autohtoni drept un *„inginer cu stil greoi"*, *„megaloman"*, *„frustrat"* de rezervele criticii de autoritate, vânător de antisemiţi imaginari, *„denigrator cu program"* al lui Mircea Eliade şi al *„valorilor româneşti autentice"*; considerat de alţii ca un mare prozator modern *„mitteleuropean"*, un Imre Kertesz român, virtual nobelizabil; elogiat peste hotare şi controversat în ţara-i de origine; scriitor român-evreu şi româno-american ostil oricărei forme de autoritarism politic, cu o copilărie marcată de trauma deportării în lagărul de exterminare din Transnistria, debutat în anii dezgheţului alături de *„grupul oniric"* cu sprijinul lui Miron Radu Paraschivescu şi evoluând în răspăr cu gloriile literare ale momentului, nedispus la compromisuri, cenzurat şi hărţuit de lacheii naţional-comunismului; emigrat în 1986 în Germania, apoi în Statele Unite, conştiinţă etică severă şi problematizantă, Norman Manea a devenit un caz al intelectualităţii române postdecembriste, o hârtie de turnesol. Publicat mai întâi peste Ocean, în 1991, reluat apoi în revistele *22* şi ***Contrapunct***, articolul ***Felix culpa*** a scos la suprafaţă prejudecăţi şi resentimente surdinizate sub ceauşism. Ecourile polemicilor sunt departe de a se fi stins, deşi ideile „eretice" au sfârşit prin a fi acceptate ca evidenţe. Cine vrea să refacă genealogia *„certei intelectualilor"* de azi nu poate ocoli acest prim punct critic. Pentru că atitudinile lui Norman Manea ating şi alte chestiuni nevralgice, generatoare de dispute. Bunăoară, relaţia dintre eufemizarea/minimalizarea angajării totalitare a unor modele interbelice (Eliade, Cioran, Noica) şi justificarea coabitării unei părţi a elitelor intelectuale cu despotismul naţional-comunist mesianic şi „bizantin". Sau atitudinea „fetişistă" faţă de tradiţia naţionalismului culturalist interbelic, ca reacţie compensatorie faţă de ororile stalinismului postbelic. Fără a mai vorbi de complexul periferic, de tensiunea dintre legitimarea operei prin validare externă, „universală", şi cea obţinută exclusiv prin validarea de către autorităţile literare naţionale.

Reluate din diferite unghiuri, temele anterior menţionate se împletesc în carte cu altele, colaterale; sensibilitatea faţă de clişeele antisemite observate chiar la unii prieteni (v. delicata istorie a dialogului epistolar cu Mircea Zaciu, pornind de la ***Jurnalul*** său) se prelungeşte în repulsia faţă de orice formă de intoleranţă dogmatică sau de fanatism, inclusiv faţă de excesele corectitudinii politice din Statele Unite; mefienţa faţă de *„socialismul multilateral bizantin"* autohton se asociază cu mefienţa faţă de instituţia *„colaboraţionistă"* a *Uniunii Scriitorilor* sub dictatură şi faţă de compromisuri în genere; afirmaţii de genul *„Aroganţa celor care se credeau deasupra «vulgului» mă irita la fel ca ipocrizia celor care vorbeau în numele maselor"*; *„«Sfidarea» istoriei, promulgată de unii «elitişti» de dreapta, după ce le eşuase proiectul totalitar, îmi părea* (...) *o măgărie, pur şi simplu"* (p. 219) sunt, am putea spune, cerneala etică a *„sepiei rănite care se apără"*. Interesul literar şi uman al acestor fragmente de memorie recuperată stă în reflecţiile eseistice, profund personale, despre fragilitatea fiinţei, în puseele afective – expresii ale nevoii frustrate de prietenie, în melancoliile austere ale relatărilor fracturate, de o poezie sobră, despre peregrinări berlineze şi întâmplări americane, în portretistica morală sedusă de amănuntul revelator şi de semnificaţia ironiilor destinului (*„puneri în abis"* ale existenţei), în atenţia dubitativă faţă de omenescul-prea omenesc şi în febrilitatea nevoii de a înţelege resorturile cele mai intime, uneori dureros de contrariante, ale unor personalităţi complicate de care autorul ***Plicului negru*** se simte apropiat.

Norman Manea, ***Plicuri şi portrete***, *Colecţia „Ego-grafii"*, *Editura Polirom*, Iaşi, 2004, 518 p.

Natură melancolică, lucidă şi neliniştită (*„nevrotică"*, *„post-traumatică"*), Norman Manea este un extraordinar evocator al destinelor distruse, al prăbuşirilor agonice. O tristeţe apăsătoare, un sentiment al deşertăciunii, o atmosferă kafkiană învăluie multe din aceste pagini de o subtilitate austeră, cu ruperi de ritm şi *raccourci*-uri, pline de digresiuni proustiene; dincolo de măştile sociale, autoritare sau bufone, apar adesori vidul, deriva, vulnerabilitatea şi suferinţa individuale. Evocările prietenilor scriitori dispăruţi, istoria amiciţiei cu Radu Petrescu, paginile despre ultima întâlnire cu Nichita Stănescu, despre relaţia sinuoasă cu Paul Georgescu ori despre bătrâneţea lui Emil Cioran sunt episoade memorabile; amănuntul grotesc sau sordid este împins aici către un tragism autentic. Portretul afectiv (sfâşietor) al unui Nichita Stănescu descompus de boală, exasperat de *„zvonerii"* securişti (care afirmau că *„sinagoga i-a băgat o jidoavcă sub plapumă"*), strigând prin tot oraşul că *„Ştefan cel Mare este prezervativul istoriei române"* şi rugându-l pe Norman Manea *„să nu moară"*; Ştefan Bănulescu la Belin, mărturisind, cinic, că *„subminează sistemul"* făcând împrumuturi exorbitante de la Fondul Literar; schizoidia biografiei lui Paul Georgescu, *„comunistul estet"* îmbolnăvit de ura faţă de extrema dreaptă; sinuciderea lui Radu Petrescu (prin coborârea scărilor după un al doilea infarct), consecinţă finală a dramei artistului pur distrus de mizeria şi degradarea în care instituţiile comunismului îl împinseseră; dar mai ales paginile despre figura cabotină, mizantropă, nihilistă, blasfemiatoare şi esenţialmente tragică a lui Emil Cioran, de care, dincolo de rătăcirile din tinereţe ale acestuia, autorul se simte aproape; degenerescenţa mentală a celui care declarase cândva că *„inconştienţa e o patrie"* e privită, nu fără un frison, ca o ironie a destinului, într-o relatare amară prelungită într-o explorare de profunzime a ***Caietelor***. Republicarea unei ramificate conferinţe subversive despre Max Blecher susţinute în aprilie 1985 la *Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România* are şi valoarea unui document de epocă.

Pentru Norman Manea, eticul şi esteticul sunt a filei două feţe, iar viaţa şi opera se află în relaţie „dialectică" una cu cealaltă. Paginile despre ***Ravelstein*** al lui Saul Bellow (pretext pentru repunerea pe tapet a cazului Mircea Eliade) sau dialogul cu rememorarea experienţei despre Holocaust a lui Imre Kertesz sunt doar două exemple în acest sens; de fapt, *toate* textele prezentului volum mărturisesc, într-o formă sau alta, despre imposibila separare. Autorul mixează, oarecum postmodern, portretele morale „rupte din viaţă" ale scriitorilor afini cu consideraţii critice pe marginea operelor acestora, în căutarea cifrului interior. Rezultatele sunt, nu o dată, remarcabile, mai ales acolo unde reflecţia critică devine confesiune existenţială şi eseu problematizant. Dincolo însă de fineţea şi profunzimea multor observaţii, pasajele unde Norman Manea analizează „tehnic", recenzistic diverse opere literare (cele despre Robert Musil, George Bălăiţă, Marta Petreu, Mariana Marin ş.a.) suferă pe alocuri de o anume rigiditate pedantă, contorsionată, obositoare la lectură. Ele sunt, din fericire, puţine şi nu afectează fondul autentic al cărţii. Există şi unele scăpări imputabile mai degrabă redactorului de carte (numele soţiei lui Mircea Eliade transcris Catrinel în loc de Christinel, versul lui Philippide transcris *„m-agăţ de tine Poezie"* în loc de *„matârn"* ş.a.m.d.). Citarea repetată a unor scrisori şi/sau opinii hiperelogioase ale unor confraţi din ţară va fi probabil ironizată de către adversari; pe nedrept, totuşi. Cele peste 500 de pagini se citesc cu reală participare. Interesul acestor *„ego-grafii"* ce îmbină evocarea şi epistolarul, recenzia şi reflecţia, publicistica şi eseismul, grotescul tragic şi sarcasmul amar, trece dincolo de estetic; atacând făţiş marile teme nevralgice ale istoriei noastre intelectuale din secolul XX, Norman Manea rămâne o conştiinţă liberală în alertă, dar şi un introvertit retractil, timid, purtând după sine o „casă a melcului" şi preferând confesiunile indirecte, „despre ceilalţi", impudicei dezvăluiri de sine. Un intelectual critic reper şi un scriitor complex, un moralist grav, redutabil mai ales în valorificarea confesivă a propriului destin şi a dramelor identităţii înstrăinate.

Paul Cernat

• sunteţi aşteptaţi la

Conferinţele Cuvântul

Joi, 31 martie, la ora 18.00, la *Centrul de Presă al Societăţii Române de Radiodifuziune*, va avea loc cea de-a XIII-a ediţie a *Conferinţelor Cuvântul* reunite sub titlul ***Identitate românească, identitate europeană***. Tema conferinţei va fi ***Globalizare şi competitivitate. Cazul România***. Cei care vor lua cuvântul cu prilejul acestei ediţii sunt Theodor Stolojan, Marius Marin (director de producţie, *S.C. Mefin Sinaia S.A.*) şi Constantin Stroe (vicepreşedinte, *Automobile Dacia-Renault Piteşti*, preşedinte, *ACAROM*).

I-am supraviețuit

Întâlniri cu

Miercuri, 9 și joi, 10 martie 2005, la *Institutul Cultural Român* și, respectiv, *la Grupul pentru Dialog Social* a avut loc lansarea volumului de eseuri ***Regele se-nclină și ucide***, semnat de Herta Müller, în traducerea lui Alexandru Șahighian. Evenimentele au fost organizate de *Editura Polirom*, care sărbătorește în această perioadă 10 ani de existență. Printre cei care au fost prezenți la cele două lansări se numără, în afara autoarei și a traducătorului, Excelența Sa Wilfried Gruber – ambasadorul Germaniei în România, Horia-Roman Patapievici – președintele *ICR*, Silviu Lupescu – directorul *Editurii Polirom*, Denisa Comănescu – director de colecție la *Editura Polirom*, Catrinel Pleșu – director în *ICR*, Nora Iuga – traducătoare a literaturii Hertei Müller, Rodica Binder – jurnalist la *Deutsche Welle*, Nicolae Prelipceanu – șeful secției *Cultură* la ***România liberă***, Ovidiu Șimonca – redactor-șef adjunct la ***Observator cultural***.

Prezentăm în continuare, sub presiunea lipsei de spațiu, fragmente din lansarea de la *GDS* și intervenția lui Catrinel Pleșu din cadrul lansării de la *ICR*.

Lansarea volumului la *ICR*

O poetică a scrisului sub dictatură

Suntem bucuroși și onorați s-o avem astă-seară, împreună cu alți invitați, pe Herta Müller între noi, la *Institutul Cultural Român*. Acest lucru se datorează, în parte, și faptului că traducătorul de excepție și colegul nostru, Alexandru Șahighian, a publicat, la prestigioasa editură *Polirom*, traducerea în limba română a volumului ***Regele se-nclină și ucide***. Michael Naumann, fostul ministru german al Culturii, numește acest volum de eseuri *„o poetică a scrisului sub dictatură"* a unui om care nu poate, nu vrea să uite. Iar Herta Müller spune că, atunci când scrie, nu o face ca cineva care depune mărturie. *„Tăcerea și lucrurile asupra cărora se păstra tăcerea m-au învățat să scriu."*

Herta Müller scrie de mai bine de douăzeci de ani, într-o limbă de o densitate poetică extraordinară, despre dictatură, despre ceea ce nu poate să uite fiindcă nu i-o îngăduie cuvintele și tăcerea dintre cuvinte care se rotesc în jurul a ceva aproape de nespus. Scrie despre amenințările organelor represive, despre anchetele Securității, despre prieteni care devin informatori, fără autocomplezență și fără să judece, despre viața așa cum arăta ea cu adevărat în mijlocul unei populații terorizate, dresată să fie obedientă și învățată că viața omului nu are nici o valoare, despre comunitatea șvabă numită insultător *„națiune conlocuitoare"*, care se închistează într-o izolare crescândă și moare treptat, despre cuvintele care se prăbușesc și ele și își pierd puterea magică benefică, despre exilul ei aducător de libertate, un exil care este *„ortlos"*, neraportat la o țară anume sau exil interior, ci un fel de a fi străin în lume, cu *„privirea străină"* diferită și neplăcută pentru cei care nu au fost *„vătămați"*, despre puterea de adaptare de după '89 a vânturătorilor de rele care înainte înjurau mocirla capitalistă.

Să fii străin în lume nu este comod, nici pentru tine, nici pentru ceilalți. Iar Herta Müller nu cred că este un personaj comod, care să se înscrie într-o categorie, nici pentru cei cu gândire leneșă (*„faules Denken"*), nici pentru sine. Nici în Germania, când nu poate fi clasată, fiindcă, deși vorbește bine nemțește, pronunță *„Bretzel"*, și nu *„Breeetzel"* și povestește *„lucruri neplăcute despre care la noi nu se vorbește"*, nici când *„die deutsch schreinbende Rumänien"* îi nedumerește pe unii recenzenți germani, fiindcă, deși se exprimă într-un limbaj inconfundabil, scrie despre o țară îndepărtată, a cărei capitală începe cu B, Budapesta sau București, și al cărei dictator a fost executat în fața unei camere de luat vederi, în loc să lucreze la marele roman german contemporan inspirat din dramele și realitățile germane, nici când declară, împreună cu Semprun, contrazicând

(Continuare în pag. 7)

Nu-i înțeleg pe cei care cred că un scriitor nu poate trăi fără să scrie

Herta Müller: Prima mea carte, tradusă de Nora Iuga și care s-a pierdut atunci, am scris-o doar pentru mine. Eram după un divorț, murise tatăl meu, eram în fabrică, începuseră vizitele regulate ale Securității și, ca să nu am posibilitatea să dau înapoi sau să mă furișez într-o lașitate care să mă salveze, m-am hotărât să scriu. Până atunci, eu nu am scris decât câteva poezii în liceu. Dar de ani de zile eram prietenă cu oameni care scriau. Mulți scriitori, și din Germania de Est, spun că fantezia lor a funcționat mai bine în timpul dictaturii, sub presiune. Eu n-am putut să înțeleg acest lucru, pentru că nu m-am raportat la dictatură, scriind. Sigur că o aveam în fața ochilor, scriam despre ea, dar nu m-am raportat la dictatură în așa fel încât să-mi canalizeze fantezia.

În ultimii 10 ani pe care mi i-am petrecut în România, aveam revistele ***Spiegel***, văzusem filme, citisem cărți și ziare de la *Goethe Institut* – bibliotecarele mi le-au dat acasă, cu toate că n-aveau voie să le scoată din sala de lectură. Când am ajuns în Germania m-am simțit nesigură, un adult care ar trebui să știe totul, dar care venea într-o țară străină și nu știa lucrurile cele mai simple: cum să-ți scoți un bilet de metrou dintr-un automat, unde trebuie să apeși ca să se deschidă ușa etc. Erau lucrurile în care te simțeai total neajutorat. Știam că sunt lucruri care se învață prin obișnuință, prin socializare. Vii de undeva din afară și trebuie să înveți cât mai multe într-un timp cât mai scurt, dar nu poți învăța mai mult decât ceea ce ți se întâmplă. Trăiești lucruri la care te aștepți, dar totuși nu faci față. Și nu poți să scurtezi timpul și să nu mai faci gafe în aceste situații.

Aveam și nostalgii socialiste. La *Tehnometal*, în fabrica de mașini, am văzut de multe ori mâinile muncitorilor cu unghiile pline de ulei, un ulei care nu mai ieșea cu lunile. După mâinile acelea se vedea cine muncește într-o fabrică și cine stă într-un birou. Apoi, în Germania m-am tot uitat la mâini și am văzut că nici un om nu are mâini cu ulei și nici mâinile nu diferă. Și m-am gândit: ăsta e socialismul – dacă stai într-un vagon de metrou și toate mâinile sunt la fel. În România ni se spunea că toți suntem egali, dar aveam tendința să vedem cum e celălalt, unde se află în societate, cum are gulerul, pantofii, ce curea are, ce cataramă. Și chiar dacă toți eram săraci lipiți, diferențe tot se mai găseau. Ei bine, cu ochiul ăsta am încercat să mă orientez și în metroul din Berlin și n-am putut să găsesc aceste diferențe.

• Am fost foarte bucuroasă când am scăpat din țara asta. Am considerat că am o șansă. De multe ori am fost întrebată: nu ți-a fost teamă că nu o să mai scrii? Pentru mine scrisul nu a fost așa de important. N-am publicat decât o carte aici, care a fost ciopârțită, nu m-a mai interesat dacă apare sau nu, pentru că eram sătulă de toate problemele astea cu editura și cu listele alea pe care mi le-a trimis așa-zisul lector. Niciodată nu i-am înțeles pe cei care cred că un scriitor n-ar putea să trăiască dacă n-ar putea să scrie. Ei n-au fost verificați. Eu am fost verificată și obligată să-mi dau seama cât de mult îmi place să trăiesc. Pentru mine ăsta a fost lucrul cel mai important. Scrisul? Vine undeva în urmă. Nu aș fi fost dărâmată în Germania dacă ar fi trebuit să fac altceva. Dacă aș fi fost capabilă, aș fi învățat să fac altceva – eu știu, femeie de serviciu – și să am timp pentru ceea ce mă interesează pe mine. Când am ajuns acolo, aveam două cărți și niște premii, deci nu trebuia s-o iau de la capăt, am putut să continui pe o linie care era deja formată. Am colegi care au studiat din nou 4, 5 ani ca să primească o diplomă pentru a preda la o școală. Eu n-am mai avut puterea să studiez. Am zis că s-au întâmplat prea multe și nu mai vreau să tocesc 4 ani pentru o foaie de hârtie cu o ștampilă pe care scrie că sunt învățătoare.

Am făcut oarecum parte din *Aktions-gruppe Banat*, care era un grup studențesc. Când grupul acela s-a definit și funcționa, eu nu scriam încă. Erau prietenii mei cei mai apropiați, dar, pentru că eram prea tânără, Securitatea m-a luat mai târziu în vizor. Ei deja aveau probleme de ani de zile, erau exmatriculați, anchetați, cu percheziții. Cred că i-am părut Securității prea prostuță și nu a rentat să se ocupe de

Nr. 5/2005 Bucureştiul Cultural

lui Ceaușescu

Herta Müller

Lansarea volumului la *GDS*

Cât valorează viața unui om la noi

mine. Abia după ce am fost la fabrică, dar nu aveam încă o carte, am început să am probleme cu Securitatea. Ei probabil că au vrut să mă racoleze ca să aibă pe cineva înăuntrul grupului. Atunci n-am înțeles: cum de nu-și dădeau seama de ce parte sunt – am crezut că n-au fost atenți. Dar când am văzut dosarele STASI din Germania, unde soțul își turna soția, fratele pe soră, tatăl pe fiu și mama pe cumnată, am înțeles că asta era practica. Au vrut să mă bage informatoare în acest grup intim de prieteni, dar ar fi trebuit să-mi torn colegii din fabrică. Tipul acela care a venit la mine nu a fost însă pentru fabrică. Am aflat de la scriitori români că el nu era din domeniul industriei, cu toate că mie mi-a zis că e. N-aș fi acceptat să torn nici un inginer sau un muncitor sau un scriitor, nu există diferență. Am mai stat 3 ani în România, după ce îmi apăruseră două cărți în Germania. Primele ecouri le-am avut atunci când stăteam în România și au fost și foarte importante pentru mine, pentru că deodată devenisem un nume cunoscut, și acest lucru cred că m-a ajutat foarte mult aici. Securitatea trebuia să țină cont de ce se întâmplă în Occident.

• Pentru mine elită nu este o insultă, pentru că de elite este nevoie în multe procese într-o societate. Dar eu nu pot să apreciez situația din România, pentru că nu locuiesc aici. De exemplu, în problema Securității, din ceea ce știu eu, intelectualii români au făcut foarte puțin sau aproape nimic pentru ca să se schimbe această instituție, *CNSAS*. În Germania, de exemplu, de 15 ani au loc mari congrese, pe toate planurile. Se întâlnesc psihologii, analizează din punct de vedere medical efectele interogatoriilor, care sunt urmările psihice. După aceea se întâlnesc sociologii, politologii, scriitorii. Tema aceasta este la ordinea zilei, peste tot, și în publicistică. Este un mod civil de a prelucra această problematică. De multe ori mi s-a spus: ce-au făcut cei din Est, Patapievici și Pleșu? Dar i-ați lăsat cam singuri, am spus. Ca să dai greutate instituției acesteia, trebuie să i se acorde importanță în societate. Mulți oameni încă nu au înțeles că totul depinde de ceea ce face fiecare din ei. Asta face parte din respectul pentru individ – individul trebuie să se respecte pe sine, ca să fie respectat. Este greu să respecți un individ care nu are considerație de sine. Aici, oamenii au fost dezvățați să se respecte pe ei înșiși.

• Revoluția am văzut-o la televizor. Dacă m-ar fi întrebat cineva, cât am stat în România, ce-o să fac când cade Ceaușescu, aș fi spus că o să sar de bucurie până-n tavan. Dar în momentul acela n-am putut să sar, ci am plâns. Poți să plângi și din ușurare. Am simțit că i-am supraviețuit lui Ceaușescu. M-am și mirat că un glonte e de ajuns. Pentru mine Ceaușescu, prin cultul personalității și prin omniprezența lui diabolică, era un supraom. Știam că, dacă organele lui nu mai funcționează, or să-l îngrijească medicii din toată lumea și o să-i pună organe de la alții. Credeam că, dacă i se strică ceva, or să-l compună din alți oameni și în orice caz o să-mi supraviețuiască. Dar când am văzut că, dacă ai un pistol, tragi și el moare, nu mi-a venit să cred. Apoi, m-a apucat un fel de milă. Pentru prima dată, fața lui arăta a față de om, cu frica în ochi. Am văzut atunci un fel de țăran tâmpit. Dumnezeule, am zis, uite cine a fost Ceaușescu! Nu mi-a părut rău că a fost împușcat, asta i-am dorit în fiecare zi, dar am zis că, teoretic, dacă n-ar fi fost atât de călău, poate că avea o șansă, nu în sensul că să fie iertat, dar să aibă posibilitatea să se apere, să-și spună punctele de vedere într-un proces, cu toate că se vedea că n-avea rost.

Gabriela Adameșteanu: M-am întrebat, după lansarea de la *Institutul Cultural Român*, de ce nimeni nu a îndrăznit să-i pună nici o întrebare Hertei Müller, deși sunt sigură că mulți dintre cei de față ar fi vrut s-o întrebe câte ceva și ar fi avut multe de auzit. Mai simplu ar fi să răspund că suntem încă dezobișnuiți să vorbim în public, după ce am tăcut atâția ani. Dar cred că răspunsul e altul. O să citesc un mic fragment de pe coperta a patra a cărții, care mi se pare esențial pentru răspunsul meu: *„Am trăit peste 30 de ani într-o dictatură în România, unde fiecare individ forma o insulă în sine, iar țara întreagă, și ea, un spațiu etanș în afară, supravegheat în interior. Exista, așadar, pe marea insulă mobilă care era țara, micuța insulă rătăcitoare care erai tu însuți"*. Cred că mai era și insula literaturii române, la fel de închisă. Unii dintre noi (printre care și eu) am trăit în literatura română ca într-o insulă, nevăzând literatura colegilor pe care acum îi vedem, pentru că vin aureolați din Vest. Altminteri, probabil nu i-am fi văzut, așa cum nici acum nu-i vedem pe cei care scriu în limba maghiară sau germană alături de noi. Deci există această insularitate a culturii noastre. Am impresia că nu am văzut nici un volum de poezie al lui Rolf Bossert, tradus în limba română. Or, suntem într-adevăr conștienți de tot ce-a făcut Ernest Wichner pentru literatura română? Continuăm, într-un fel, să fim încă marcați de această izolare a noastră, arogantă și complexată în același timp.

Sunt foarte multe lucruri la care m-am gândit citind această carte. Mă refer în primul rând la modul în care autoarea a văzut dubla semnificație a umorului nostru. Poate mi-a plăcut atât de mult fiindcă era un răspuns la ceea ce am simțit și eu înainte de '89. Pe măsură ce simțeam crescând nefericirea generală și umorul care ne ajuta s-o suportăm, aveam senzația că e greșit să fim mândri de el. Iată partea bună a umorului nostru, văzută de Herta Müller, care admiră metaforele temerare ale limbii române: *„O înjurătură românească reușită, așa le spuneam pe atunci prietenilor mei români, este pe jumătate o revoluție de palat. De aceea nu protestează oamenii în această dictatură, căci mânia și-o consumă în înjurături"*. Dar: *„Acolo unde umorul se naște din lipsă de perspectivă și-și extrage sclipirile de spirit din deznădejde, granițele dintre amuzament și înjosire se șterg"*.

Am mai remarcat ceva, un laitmotiv al acestei cărți pe care parcă nu-l observăm: ce puțin valorează viața unui om, mai ales viața altora, aici, la noi. Cred că, după 15 ani, nu am reușit să dăm un preț normal acestei vieți. M-am întrebat de ce, spre deosebire de alte țări europene, participarea la războiul din Irak nu trezește nici un comentariu public. Un scandal internațional, cum a fost recent cel cu ostatica italiană (Giuliana Sgrena), trece pe lângă noi ca și când nu ne privește. Și suntem indiferenți față de viețile românilor, ale celor morți în containere încercând să treacă frontierele, ale celor morți în decembrie 1989, nu se știe cum, ale celor bătuți de mineri în iunie 1990, nu se știe de ce.

Nora Iuga: Noi am încercat să facem cunoscuți scriitorii plecați de la noi din țară și stabiliți în Germania. Mă refer la Herta Müller, la Ernest Wichner, la Oskar Pastior, la Richard Wagner. Ei au fost traduși puțin, e drept, nu atât cât ar fi putut fi traduși. Dar se întâmplă ceva obiectiv: avem foarte puțini traducători din limba germană, e foarte greu să reușești să faci cunoscută o asemenea literatură, cu multe cărți. Pur și simplu nu prididim. Traducând colajele Hertei, îmi amintesc cât am putut să râd, mai ales când am discutat pe marginea lor. Eu cred că Herta cunoaște absolut în egală măsură și trăiește la fel de intens sentimentul tragic, fiindcă e tot timpul, în scrisul ei, în vecinătatea morții, și umorul, acest dat cu tifla, vizavi de tragic. Discutând cu o doamnă, fină intelectuală, despre literatura Hertei, ea îmi spunea că e prea melancolică, prea gravă. Or, Hertei nu poți să-i pui o etichetă și s-o încadrezi numai în dimensiunea asta.

Herta Müller este un mare scriitor de limbaj. Am citit și am tradus prima carte a Hertei, ***Niederungen***. Ei bine, în acea perioadă, Herta simțea apăsarea regimului. În acea carte exista permanent, ca un spectru, umbra miliției. Problema Securității a devenit pentru Herta tema majoră, pentru că nu va uita niciodată prin ceea ce a trecut. Mă deranjează eticheta care i se pune: că ea este foarte mare pentru că a reușit să descrie acest fenomen pe care l-a trăit și care, în cartea ei, se simte atât de atroce. Nu cred că Herta Müller este o scriitoare foarte mare din acest motiv. Sunt absolut convinsă că, dacă Herta s-ar fi născut în China sau pe Broadway, ar fi fost o scriitoare la fel de mare.

Nicolae Prelipceanu: Herta Müller face ceea ce ar fi trebuit să facă măcar un scriitor român. Este drept că un scriitor român care ar fi scris din 1990 până astăzi numai despre experiența totalitară ar fi fost repede catalogat drept taliban și dat deoparte, cum se întâmplă cu cei care fac asta în presă sau în alte împrejurări. Din cauza aceasta s-a născut un fel de grabă a normalizării, o falsă normalizare, care, de fapt, ar însemna ștergerea cu buretele a memoriei. Tocmai acest lucru e important în cartea Hertei Müller: că ea nu renunță la această memorie, la această obsesie, care aparține și altor persoane și chiar altor scriitori.

Apoi, mă simt răzbunat pentru că mă aflu în viața unui om care scrie despre ceva ce i s-a întâmplat cu adevărat. Prin scrisul Hertei Müller poți să-ți dai seama de diferența dintre minciună și sinceritate, deși acestea, după câte știu, nu sunt categorii estetice. Simplitatea care ajunge la profunzime fără nici o ostentație este semnul literaturii mari. Pentru mine este foarte limpede de ce este considerată o mare scriitoare și de ce are succesul pe care-l are: pentru că nicăieri nu vezi prefăcătoria, nu vezi încercarea de a se insinua pe sub ușa succesului.

Alexandru Șahighian: Nu pot să nu fiu de acord cu Nora Iuga atunci când spune că Herta Müller este un foarte mare scriitor. Dar am o mică rezervă atunci când adăugăm: *„indiferent dacă s-ar fi născut în China sau pe Broadway..."*. Pe mine mă interesea-

(Continuare în pag. 7)

Pagini realizate de **Gabriela Adameșteanu** și **Răzvan Brăileanu**

ANA MĂRGINEANU

Dramaturgia foarte tânără mi se pare valoroasă prin potenţialul ei

N. 1978 • studii de regie de teatru la *UNATC*, Bucureşti, absolvite în 2002 • membră *DramAcum* din 2004 • a pus în scenă: ***Cronici din toate zilele, cronici din toate nopţile*** de Xavier Durringer la *Studioul „Casandra"*, Bucureşti; ***Deşeuri*** după Matei Vişniec la *Teatrul LUNI de la Green Hours*, Bucureşti; ***Morţi şi vii*** de Ştefan Caraman la *Teatrul „Odeon"*, Bucureşti; ***Arăt bine azi?*** după Xavier Durringer la *Teatrul Luni de la Green Hours*, Bucureşti; ***Decameronul*** după G. Boccaccio (în colab. Cu Radu Apostol, Alexandru Berceanu, Gianina Cărbunariu, Sorin Militaru) la *Festivalul de artă medievală* de la Sighişoara; ***89.89... Fierbinte după 89***, după texte de Ştefan Caraman, Ştefan Peca, Petre Barbu, Paul Cilianu, Călin Blaga, la *Teatrul Foarte Mic*, Bucureşti; ***Cheek to Cheek*** de Jonas Gardell la *Teatrul de Stat din Arad*.

***89.89...* este al şaselea sau al şaptelea spectacol al tău. Simţi că ai crescut de la unul la celălalt?**

Nu prea am căutat să cresc. Am căutat să descopăr în mine valenţe şi lucruri diferite pe care le-aş putea face. Nu m-am axat pe un gen în care am încercat să excelez, ci pur şi simplu am explorat diferite zone. Mi-e dificil să compar spectacolele mele între ele, pentru că ele sunt de facturi destul de diferite.

Structura textului propus de tine, după piesele a cinci tineri autori, e modulară cu teme dezvoltate separat şi scene care ar putea să figureze fie la începutul spectacolului, fie la sfârşit...

Din punct de vedere narativ, probabil că da. Din punctul meu de vedere, nu cred că ordinea ar putea fi inversată, nu cred că spectacolul s-ar putea juca începând cu ultima scenă sau cu una din mijloc şi terminând cu prima. Este adevărat că ele nu sunt aşezate după o logică narativă, nu este o poveste care să înceapă cu personajul A şi să se termine tot cu el. E vorba de o construcţie ludică, dacă pot să folosesc termenul acesta. Dar asta nu înseamnă că ea nu are logica ei. Nu e un pachet de cărţi aruncat, e un joc de cărţi construit.

Urmăreşti, aşadar, să explorezi un spectru cât mai larg de teme, de stiluri?

Da. De teme, de stiluri, de aşteptări.

Le-ai defini tot aşa, ca nişte *„construcţii ludice"*?

Nu, mai degrabă nu există o construcţie. Fiecare spectacol în parte are o construcţie în sine, dar ele ca ansamblu nu sunt. Nu încerc să construiesc un demers precis, în sensul „acum o să fac un spectacol şi trebuie să mă gândesc ce ar merge după". Nu am o hartă a spectacolelor pe care intenţionez să le fac. Nu încerc să-mi construiesc o carieră pas cu pas, ci alegerea următorului spectacol pe care îl fac ţine, pur şi simplu, de întâmplare şi de instinct.

La dramaturgii care stau la baza spectacolului *89.89...* cum ai ajuns?

Am început să caut de mai mulţi ani dramaturgia tânără românească şi cred că primul declic pentru mine a fost apariţia *DramAcum*-ului.

Eşti în grupul acesta de la început?

Nu. Fac parte din *DramAcum 2*. Dar cred că *DramAcum 1* mi-a trezit pentru prima oară interesul pentru dramaturgia românească. *DramAcum* e un grup de regizori iniţiat de Andreea Vălean, Radu Apostol, Alexandru Berceanu, Gianina Cărbunariu şi Nicolae Mandea, care-şi propune să promoveze şi să iniţieze o dramaturgie tânără, care nu există la noi în momentul ăsta sau există foarte firav. Cu ocazia unei întâlniri de la *DramAcum*, l-am cunoscut pe Ştefan Caraman şi din întâlnirea respectivă a rezultat spectacoluul ***Morţi şi vii*** de la *Odeon*. Montând spectacolul ***Morţi şi vii***, am fost apoi invitată să fac parte din juriul *UNITEXT* pentru cea mai bună piesă a anului, pentru că deja montasem o piesă românească. Atunci am fost obligată să citesc vreo sută de piese şi asta m-a făcut, vrând-nevrând, să mă apropii destul de mult de dramaturgia românească. De atunci am evoluat firesc, interesul meu crescând pentru dramaturgia românească foarte tânără. Mi se pare ofertantă şi valoroasă prin potenţialul ei. Nu atât prin ceea ce este, ci prin ceea ce ar putea deveni în spectacol şi în timp. Cred că potenţialilor noştri dramaturgi foarte tineri le lipseşte experienţa în teatru. Asta duce la nişte lipsuri în textele lor, din punct de vedere dramaturgic, destul de solide. Textul pentru scenă are nişte particularităţi: un anumit tip de limbaj, un anumit tip de construcţie. E imposibil să ştii aceste lucruri, fără să ai o minimă experienţă în teatru. Altfel, scrii piese care pot fi publicate şi citite, nu puse în scenă.

Nu crezi că ne lipseşte o şcoală de tip anglo-saxon, care să formeze dramaturgi deprinşi să lucreze cot la cot cu regizorul pe text?

Mai nou e un masterat de dramaturgie la *UNATC* şi mi se pare excelent că el există.

La *89.89...* i-ai avut pe dramaturgi lângă tine?

Parţial. A fost destul de greu să lucrez cu ei. Pentru că: o dată, una e să lucrezi cu un dramaturg şi alta e cu cinci. Se complică treaba. Doi: erau destul de răspândiţi. Ştefan Peca era atunci în America, Ştefan Caraman nu mai ştiu pe unde. Călin Blaga în Franţa, Paul Cilian era în Bucureşti, dar era extrem de ocupat. Cu Petre Barbu parcă am ţinut o legătură ceva mai strânsă. Am ţinut legătura cu ei prin telefon, dar nu participau la repetiţii. Pentru mine textul e un material de lucru. Textul meu nu e nici un pretext, dar nici o piesă de muzeu care trebuie respectată în cele mai mici amănunte. E o cărămidă în spectacol, alte cărămizi fiind actorul cutare, scenograful ş.a.m.d. Lipsa vreuneia creează o casă cu găuri...

Unde te-ai situa faţă de colegii din *DramAcum*?

Cred că suntem destul de solidari unii cu ceilalţi şi suntem foarte diferiţi. Nu mi se pare nici măcar că ne-ar plăcea cam acelaşi tip de teatru. Avem fiecare tipul lui de a vedea lucrurile, dar asta nu ne împiedică să fim prieteni şi să ne apreciem unii pe alţii.

Fuga voastră de teatrele de stat...

Nu, nu e o fugă. Ar fi aberant să zic că fug de teatrele de stat sau că le evit. Jumătate din spectacolele pe care le-am făcut sunt la teatrele de stat. Pe de altă parte, nu văd de ce aş rămâne *numai* la teatrele de stat. Lucrez şi altceva. Asta nu înseamnă că fug de teatrele de stat, ci pur şi simplu merg şi pe alte drumuri.

Te interesează o altă relaţie cu publicul decât cea impusă de scena tradiţională?

Mă interesează raportul dintre spectacol şi spectator, care poate să fie obţinut pe orice tip de scenă şi în orice tip de loc. Ce mă interesează mai puţin este relaţia convenţională în care eu am venit, nu mă implic, stau şi mă uit şi între mine şi actor este un invizibil perete – acel tip de public şi acel tip de spectacol care cere ca publicul să vină ca la film. Or, după mine, teatrul trebuie să se diferenţieze de film şi principala diferenţă constă în faptul că teatrul e „live", publicul este viu şi „acolo", actorul este viu şi „acolo" – şi atunci, sentimentul meu e că publicul trebuie făcut conştient de chestia asta, că n-a venit la film, că suntem vii şi depindem unii de alţii, actorii de public şi publicul de actori, pentru reuşita unui spectacol. Nici un spectacol nu poate fi reuşit fără participarea publicului. Asta inclusiv în cazul celor desfăşurate în săli convenţionale. Reacţia publicului, râsul, căscatul de plictiseală, concentrarea, toate influenţează demersul spectacolului. Mă interesează să forţez, mai mult sau mai puţin, conştientizarea de către public – şi de către actor, bineînţeles – a acestui fapt.

Care sunt preferinţele tale ca spectator de teatru?

Uite, cel mai mult din stagiunea trecută cred că mi-a plăcut ***Woyzeck***, montat de Radu Apostol la Brăila. Mi se pare că este nu doar cel mai bun spectacol pe care l-am văzut în stagiunea trecută, ci cel mai bun pe care l-am văzut în ultimii ani.

Cel mai bine te regăseşti în spectacolele colegilor tăi de la *DramAcum*?

Cred că mă regăsesc în ele ceva mai bine decât în cele montate de regizorii consacraţi, ca să zic aşa, dar nu e obligatoriu. De exemplu, ***Baal***, în regia lui Dragoş Galgoţiu, mi-a plăcut foarte mult.

Ai modele în teatru – ai „idoli"?

Cred că nu. Sper că nu. Sunt persoane pe care le apreciez foarte mult. Nu ştiu dacă sunt tocmai nişte „idoli". O apreciez enorm pe Cătălina Buzoianu, de pildă. Un spectacol montat de ea, ***Patul lui Procust*** după Camil Petrescu, m-a făcut pe mine să-mi doresc să fac teatru. E o chestiune subiectivă. Îl apreciez, de asemenea, foarte mult, pe Alexandru Dabija, dar e vorba, iarăşi, de o relaţie subiectivă, personală. În rest, apreciez unele spectacole şi altele, mai puţin.

Dorinţa de a face teatru nu ţi se trage din familie, de la părinţii tăi, cineastul Nicolae Mărgineanu şi actriţa Maria Ploae?

Nu în mod conştient, în orice caz.

Cum a fost să lucrezi cu actriţa Maria Ploae, mama ta, la *89.89...*?

A fost foarte frumos. Dar nu am luat-o în spectacol ca pe mama mea, ci ca pe actriţa Maria Ploae. Pur şi simplu am avut nevoie de ea în rolul respectiv.

Cu ceilalţi actori cum ai lucrat la *89.89...*?

A fost o relaţie destul de tumultuoasă, cu bune şi rele, dar, una peste alta, cred că am lucrat excepţional cu ei. Asta neînsemnând că a fost o lume roz, în care noi ne-am întâlnit la prima lectură şi ne-am iubit foarte tare şi din clipa aceea totul a mers perfect, ca pe roate. Nu, au fost probleme, au fost certuri, unii au vrut să iasă, pe urmă s-au întors etc., etc. De altfel, mi s-ar fi părut suspect să fim foarte de acord unii cu alţii. În clipa în care suntem toţi de acord unii cu alţii, avem toate şansele să facem o treabă mediocră. Dar cred că acum echipa asta de la ***89.89...*** este una dintre cele mai unite echipe în care am lucrat.

Cum e să-ţi priveşti spectacolele mai vechi? Ţi se pare că rezistă?

În general le privesc cu mult mai multă blândeţe decât în momentul în care le-am făcut. Mi se pare că un spectacol are o viaţă a lui, scurtă şi bine determinată, şi că viaţa asta a lui nu trebuie forţată şi prelungită artificial. Mi-e dor de spectacolele mele mai vechi, dar asta nu înseamnă că aş vrea să se reia sau că n-aş vrea să le opresc pe cele vechi, care se joacă de prea multă vreme. Fiecare spectacol pe care l-am făcut şi-a trăit traiul în felul lui şi nu am regrete în ceea ce le priveşte.

Pe actorii mai în vârstă îi consideri la fel de competitivi ca pe cei tineri?

Sunt nişte diferenţe de mentalitate. Pe de altă parte, diferenţe de mentalitate foarte mari şi foarte puternice există şi între actorii consacraţi, chiar între ei, ca şi între actorii tineri. Adică, este foarte posibil, la un moment dat, să găsesc un actor consacrat care să fie mult mai deschis decât un actor tânăr. Depinde de personalitatea fiecăruia.

Ai un scenograf de care să fii legată în mod special din punct de vedere profesional? ☞

„Primăvara poeților" la Paris și București

Asociația Scriitorilor din București, prin Horia Gârbea, a lansat și în capitala României *„Primăvara poeților"*. Modelul a venit de la Paris și despre el a vorbit, acum un an, poetul Alain Lance, care conduce *La Maison des ecrivains* de la Paris. El a vorbit și despre modul curent în care scriitorul francez reușește să se dedice scrisului – având sau neavând altă meserie –, despre rezidențe, burse și viața literară descentralizată din Franța.

• În anii '68, muncitorii ocupau uzinele, studenții ocupau facultățile. Scriitorii au încercat să-și ocupe și ei locul lor. Conform revendicărilor lor, trebuie să existe la Paris o *Casă a Scriitorilor*. Nu mai târziu de 18 ani, pentru că lucrurile merg repede în Franța, această dorință a fost realizată! În '86, *Casa Scriitorilor* s-a instalat în Rue de Verneuil, unde funcționează și astăzi. Nu este un salon literar și nici un sindicat, este un loc de întâlniri al scriitorilor francezi și străini, unde se desfășoară lecturi, dezbateri; este și un centru de resurse, care facilitează intervenția scriitorului în lume, în societate, în viață. Deci un fel de pasaj, de pasarelă între scriitori și acele locuri ale activității sociale care cer intervenția scriitorului, un mod de a apăra, într-un fel, rolul și importanța scriitorului. Și, de asemenea, un impact asupra mediilor școlare, liceale și universitare. 400 de scriitori francezi, din toată Franța, merg în școli, licee și universități. În ceea ce privește scriitorii, ei sunt autori de romane, de nuvele, eseiști, traducători, poeți. Întâlnirile cu scriitorii corespund, pe de o parte, unei cereri sociale a bibliotecilor, instituțiilor de învățământ etc. de a întâlni scriitori, de a discuta cu ei, de a face ateliere de scriitură. Dar, pe de altă parte, asta corespunde, de asemenea, interesului scriitorilor. Eu sunt poetul care toată viața, până la pensionare, a fost funcționarul *Ministerului de Finanțe*, Claude Esteban a fost profesor universitar. Dar sunt și poeți care nu vor să aibă altă meserie decât cea de scriitor. Însă este o activitate epuizantă, după părerea mea, să cauți fără încetare oportunități de a avea o rezidență, o bursă, un premiu. Asta se reduce la o căutare continuă de astfel de ocazii.

Un alt organism, mai recent, condus de un poet, care coordonează și stimulează mii de inițiative în favoarea țării și a poeziei, a organizat *„Primăvara poeților"*. Suntem o asociație, iar precedentul președinte al asociației era poetul filozof Michel Déguy. În prezent, președintele este poetul Claude Esteban.

• Proiectul rezidențelor pentru scriitori s-a dezvoltat în unele regiuni. Nu sunt numeroase, dar sunt mulți candidați pentru ele. Rezidență pură înseamnă că ți se dă o bursă pentru a trăi în acest loc două-trei luni. În acest timp nu ai nimic de făcut, decât să citești și să scrii. Pe lângă aceste rezidențe sunt și altele, care au anumite condiții de schimb, adică, în fiecare săptămână, scriitorul trebuie să anime atelierul de redactare, să meargă la biblioteca din oraș, să facă ceva cu o clasă. Presa face, toamna, socoteala noilor cărți care ies și printre care sunt întotdeauna primele romane. Există chiar și un festival al primului roman, care dă mereu exemple de manuscrise sosite pur și simplu prin poștă și publicate pentru că au fost interesante. Aceste prime cărți sunt susținute de editori. *Centrul Național de Carte* nu susține, practic, romanele. Sub o formă directă, sprijinul la prozatori vine prin bursele pentru scriitori. De exemplu, un tânăr scriitor, care și-a publicat primul roman, este impulsionat printr-o bursă. Apoi, sunt bursele de încurajare, puțin mai mari, și apoi burse care permit scriitorului să nu mai lucreze un an. *Centrul Național de Carte* nu ajută romanele, ci ceea ce e dificil – să fie cumpărate: poezia, traducerile, revistele, proiectele de traduceri noi ale unor opere clasice din literatura greacă, latină etc., tot ceea ce este considerat de calitate și util, dar care nu va aduce imediat bani editorului, dacă nu are un mic ajutor. De exemplu, ne dăm seama că nu există o traducere recentă și de bună calitate a lui Petrarca. Este un proiect important, serios, care este făcut cu ajutorul unor traducători autorizați. Astfel, *Centrul Național de Carte* va ajuta acest proiect pentru că, fără acest ajutor, editorii nu-i vor putea plăti corect pe traducători. Această carte trebuie să fie tipărită; cu timpul, bibliotecile o vor cumpăra, la fel și universitățile.

• Se vorbește mereu despre centralismul francez, care rămâne adevărat sau fals, dar există totuși o anumită descentralizare, iar în anumite regiuni există un anumit centru regional de litere, care face o muncă interesantă. Acest centru poate primi scriitorii din străinătate. Poate ajuta, de asemenea, în funcție de subvenții, revistele și casele de editură regionale, care nu sunt doar regionaliste. Câțiva mici editori au impresionat administrația regională. La început, autoritățile acestea nu aveau nici o idee despre scriitori, apoi și-au spus că e flatant pentru regiunea lor să participe la foruri internaționale în străinătate. Sprijinul lor a atras mai mulți editori. Și acum sunt editori importanți care publică, în provincie, autori foarte importanți. În poezie, e puțin diferit, ei publică, de obicei, la aceeași casă de editură.

Alain Lance

Până acum n-am avut, dar la ultimul spectacol, ***Cheek to Cheek*** la Arad, am descoperit-o pe Ina Isbășescu și intenționez să lucrez în continuare – cât pot de mult – cu ea.

Poți să-ți modifici concepția despre un spectacol în funcție de reacțiile echipei?

Da, e foarte posibil. Țin foarte mult ca actorii care joacă într-un spectacol să-și găsească lucruri pe care să-și dorească să le exprime, lucruri personale, de care să se atașeze, cu riscul de a-mi deforma mie conceptul. Abia atunci mi se pare că spectacolul are viață și că poate rezista cât are el de rezistat. Pentru că atunci actorii nu apără doar o concepție exterioară lor, ci își apără propriile credințe.

Ai cronicari buni?

Relația mea cu ei e destul de bună, e una amiabilă. Mă interesează și urmăresc ce scriu ei. Recunosc, pe de altă parte, că, din păcate, mi se pare că sunt destul de dezorientați și mi se pare că le lipsesc niște repere, care să facă dintr-o cronică mai mult decât „actorul ăla mi-a plăcut, actorul ăla nu mi-a plăcut, spectacolul e interesant, spectacolul nu e interesant". Nu spun că eu aș avea aceste repere, dar, dacă mie nu mi-e necesar un program pe care să-l urmez sau nu simt că mi-ar fi necesar, sau nu în mod obligatoriu, pentru ei mi se pare că este necesar și este esențial, chiar, să urmărească niște lucruri și să aibă un program.

Ai vrea să existe, așadar, o critică de direcție, care să impună anumite tendințe în arta teatrală?

Da. Nu știu dacă o critică ar putea ea să impună niște direcții, dar cred că e absolut esențial, inclusiv pentru viabilitatea acelor direcții, ca ele să fie reperate de critici și teoretizate. Ce mi s-ar părea mie important e ca un critic să urmărească, dincolo de calitatea spectacolului, care ține de foarte multe ori de gust, ceea ce se încearcă cu el. Să urmărească niște mișcări teatrale și să conștientizeze momentul în care începe să se contureze o direcție și chiar să ajute la crearea ei.

Interviu realizat de Anca Hațiegan

O poetică a scrisului...

(Urmare din pag. 4)

bine cunoscuta zicală că patria nu este limba, ci ceea ce se spune în această limbă, că e necesar un minim consens cu conținutul exprimat ca să te simți acasă într-o limbă.

Herta Müller, ca și Camus, Canetti, Manes Sperber sau Leszek Kolakowski, toți străini, considerați la vremea lor diversioniști reacționari, este incomodă și pentru *„der linke Literaturbetrieb"*, așa-zisa viață literară de stânga din Germania. Tot așa și convingerea ei că scriitorul este cineva care vorbește într-un mod foarte personal despre experiențe de viață ale unor oameni și care este responsabil de convingerile pe care le exprimă public în textele sale și în viața de zi cu zi, indiferent dacă asta contravine unei opinii publice *politically correct*, cumsecădeniei conformiste sau concepției postmoderne.

În timpul războiului din Kosovo, referindu-se la poziția adoptată de György Konrad, nu se sfiește să declare că acest pacifism abstract și lipsit de compasiune reală desființează, de fapt, orice raportare la viața și suferința adevărată a unor oameni. La fel, la Berlin, în 2000, în cadrul *Congresului pentru libertatea culturii și cultura libertății*, intervenția Hertei Müller a dat brusc viață și consistență unei dezbateri despre extinderea *Uniunii Europene*, care altfel era destul de flască și convențională. Într-o pledoarie aprigă, Herta Müller își exprima neliniștea că Occidentul nu realizează amenințarea pe care o reprezintă Rusia și Belarus pentru est-europeni și era indignată de faptul că Schröder, cancelarul Germaniei, își exprimase public admirația pentru Putin, pe care îl considera un tip grozav și fascinant. Herta Müller este poate incomodă și pentru noi, cei care am trăit sub totalitarism, fiindcă ne aduce aminte și ne confruntă cu partea noastră de umbră pe care uneori pare că vrem s-o uităm.

Catrinel Pleșu

Cât valorează viața...

(Urmare din pag. 5)

ză Herta Müller pentru că s-a născut în România și că scrie despre experiența românească. Herta Müller este o scriitoare de limbă germană extraordinar de marcată de experiența românească și de limba română. Mi-am notat câteva lucruri din ceea ce a spus Herta Müller la o emisiune televizată. Din unele din aceste sentințe lapidare rezultă și umorul de care se vorbea aici. La o întrebare a moderatorului, Herta Müller spune că n-a vrut să plece din România; dar până la urmă cum se face că totuși a plecat? Ea spune că aici era acasă, că nu trebuia să plecăm noi toți. De plecat, trebuia să plece clanul Ceaușescu. Până la urmă însă a cedat nervos și a plecat. Îi era teamă că Ceaușescu îi va supraviețui. Moderatorul o întreabă dacă s-a vindecat acum, după toată experiența totalitară. Herta răspunde: *„Eu nu mă consider bolnavă, deci n-am de ce să mă vindec. Consider important să scrii despre o dictatură. Am un creier în cap și vreau să-l folosesc"*. Și, în sfârșit, și asta mi se pare poate lucrul cel mai important: *„Cu ce impresie pleci înapoi acum în Germania?"*, întreabă moderatorul. Și Herta Müller răspunde: *„Multe nimicuri care-mi amintesc totuși de dictatură. Se simte și mentalitatea aceasta încă. În medicină, de pildă, valoarea vieții umane încă nu e prea clară. Ăsta e sâmburul democrației – respectul pentru om"*.

Silviu Lupescu: Pentru editori există momente când uită de TVA, distribuție, profit, hârtie, tipografii și își găsesc justificarea pentru a exista, amintindu-și că editura nu este numai business, ci și o misiune, de a face ca operele unor autori valoroși, cum este Herta Müller, să fie cunoscute de cât mai mulți oameni. Herta ne-a oferit și un volum scris în românește de versuri-colaje și sper că vom avea ocazia să ne întâlnim din nou cu ea. A fost un moment extraordinar de fericit că, în clipa când noi, *Polirom*, aniversăm cei 10 ani, să o avem pe Herta Müller în mijlocul nostru.

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

Rudolf Kassner *Zeul şi Himera*

„Există gânduri, mai mult sau mai puţin dificile, greu de descifrat, care provin din gânduri şi care rămân în vecii vecilor gânduri. Bazate pe schema A = A, ele nu pot realiza nimic mai înalt decât să pună lucrurile în mişcare, ceea ce vrea să zică: să-şi transmită mai departe mişcarea, aşa cum o bilă de biliard îşi cedează mişcarea unei alte bile. Mişcarea asta nu înseamnă Metamorfoză, deşi e deseori confundată cu ea. Există apoi gânduri care nu sunt decât viaţă, însufleţire, integralitate, expresie a acestei integralităţi, nu dificile în sine, dar în poziţie dificilă, greu accesibile precum mânăstirile de la muntele Athos. Aici se ascunde ceea ce numesc eu Metamorfoză."

Rudolf Kassner

Vladimir Nabokov *Pnin*

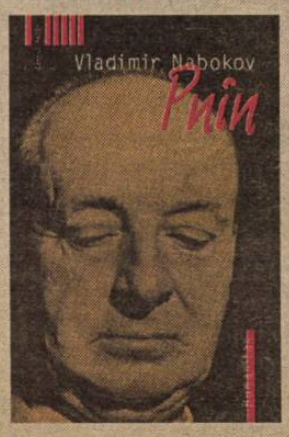

Dacă asculţi atent, dincolo de vocea lui Timofei Pnin, profesorul de rusă venit să predea la un colegiu american, se mai aude un glas. Este al lui Vladimir Nabokov, nevoit la un moment dat să renunţe şi să ia totul de la capăt.
Profesorul Pnin se trezeşte într-o ţară pe care o ştie mai mult din cărţi şi se vede nevoit să se exprime într-o limbă care îl expune ridicolului. În plan amoros, singurul lucru unde nu dă greş îl reprezintă rateul. Profesional, pluteşte într-o derivă din care e puţin probabil să-l salveze cineva. Cât priveşte valenţele lui integratoare, ele mai degrabă îi complică destinul în loc să i-l lămurească. Timofei Pnin devine repede sinonimul confuziei. Fiecare gest şi cea mai mică tatonare provoacă surâsuri la început, pentru ca la o privire mai atentă să invite la compasiune.

www.humanitas.ro • www.librariilehumanitas.ro • www.humanitasrights.ro • http://autori.humanitas.ro

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la

Marchizul de Sade

3 TREI

Miercuri, 23 martie, la ora 17.30, are loc la *Teatrul Odeon* lansarea primei traduceri româneşti a cărţii ***Cele o sută douăzeci de zile ale Sodomei***, a Marchizului de Sade, apăruta la *Editura Trei*, urmată de premiera piesei ***Marchizul de Sade***, a autorului Dough Wright.
La lansare vor vorbi Silviu Dragomir (directorul executiv al *Editurii Trei*, va prezenta şi noua serie editorială *Eroscop*), Ion Vianu (psihiatru şi scriitor), Radu Toma (filolog, specialist in literatura secolelor XVII–XVIII), Barbu Cioculescu (filolog, critic literar, traducator), Vasile Dem Zamfirescu (psihanalist, directorul general al *Editurii Trei*).

LUMEAFENGSHUI®
unde *feng shui* creează diferenţa

ALMANAH FENG SHUI 2005

VĂ DEZVĂLUIE MOMENTELE CELE MAI FAVORABILE PENTRU ÎNCEPEREA DIVERSELOR ACTIVITĂŢI

- Semnarea unui contract important
- Întâlnirea cu o persoană importantă
- Participarea la un interviu de angajare
- Începerea unei noi afaceri
- Susţinerea unui discurs politic
- Susţinerea unei prezentări
- Depunerea candidaturii electorale
- Aranjarea unei reconcilieri
- Începerea unei călătorii
- Căsătorie
- Planificarea unei petreceri importante

Almanahul Feng Shui este un tabel pe zile. Calculele sale se bazează pe ramurile cereşti şi tulpinile pământeşti ale zilei (o străveche formulă chinezească). Rezultatul este un tabel uşor de înţeles, care ne dezvăluie momentele cele mai favorabile pentru începerea diverselor activităţi.

Data oferită în tabel se raportează la ora ta locală, minus diferenţele pentru ora de vară, dacă este cazul. Este important să nu începi nici una din activităţile alăturate dacă ziua este nefastă pentru zodia în care te-ai născut.

De vânzare în reţeaua magazinelor Diverta şi în cele mai importante librării din ţară sau comandaţi direct la telverde 0800.888.928

Bucureştiul Cultural

Redactor-şef : GABRIELA ADAMEŞTEANU

Numărul 6+7
2005
Anul I
5.000 lei – 0,50 LEI
(preţ inclus în costul revistei 22)

Bursa de valori literare

pag. 6 – 10

– anchetă –

GHEORGHE GRIGURCU | CORNEL UNGUREANU | AL. CISTELECAN | SANDA CORDOŞ

TUDOREL URIAN | SIMONA SORA | PAUL CERNAT | DANIEL CRISTEA-ENACHE

PAUL CERNAT despre

pag. 3 – 4

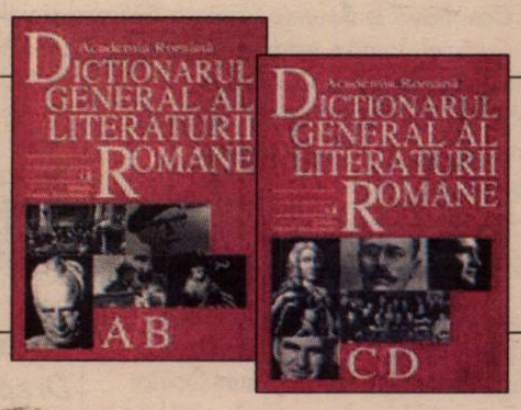

Pro MNAC

pag. 13

Oportunităţi câştigate, oportunităţi pierdute

Arată mult mai bine decât în anii trecuţi. Dar ca totdeauna, la voi nu se vând cărţi. De ce?

Acestea erau cele câteva comentarii pe care le-am auzit despre *Târgul de Carte de la Paris* pe care l-am zărit, în fugă, într-o zi.

Nu mai văzusem alte ediţii, dar, comparat cu câteva standuri ale ţărilor vecine, mi s-a părut, la prima vedere, competitiv. Îl surclasa în mod evident Polonia, mai ales prin felul cum era făcută promoţia autorilor: fotografii mari, individualizate, dar mai ales pliante destinate câte unui autor, care, oferite celui interesat, îi ofereau toate datele necesare pentru a-şi face o părere.

E drept că, dacă vroiai să eviţi măcar unele reproşuri venite din lumea noastră culturală, era mai bine să procedezi ca la noi: un şir lung de fotografii, destul de neclare şi mai ales lipite unele de altele, în care te puteai căuta ca pe listele de admitere la facultate, de pe vremuri. Literatura română era impresionantă aici, e drept că amalgamată, ca şi când ne sprijineam unii de alţii încercând să intrăm în lume. Măcar dacă ar fi aşa!

Catalogul subţiratic *Roumanie – pays à recrire* ar merita o discuţie mai lungă, pentru care aici nu e loc. Vreau doar să semnalez un amănunt la prima vedere neimportant: se optase numai pentru o culoare, galben, care făcea greu lizibile numele editurilor prezente la Târg.

Nu am avut vreme să văd atent cărţile expuse, astfel încât nu ştiu în ce măsură editurile erau mulţumitor reprezentate. Cât despre cărţi, Dan C. Mihăilescu, autorul catalogului, prezent acolo, nu ştia nici el de ce nu se pot vinde. Mi-a spus că din proprie iniţiativă făcuse o listă cu cele solicitate de vizitatori, pe care avea s-o trimită editorilor respectivi. O iniţiativă lăudabilă, desigur, dar de ce oare, ştiindu-se tirajele super-modeste ale majorităţii cărţilor de literatură şi drepturile de autor, şi mai modeste, ale scriitorilor români, nu se utilizează această oportunitate? Există românii de pretutindeni, pentru care s-au făcut departamente şi se cheltuiesc bani publici, dar la care nu ajunge cartea românească şi nici informaţia despre ea decât întâmplător (în afară de cea pe Internet): când le trimit prietenii din ţară sau când vin ei într-o vacanţă. Târgurile de carte sau întâlnirile cu autori din ţară ar putea ajuta la vânzarea cărţilor: mi s-a părut evident acest lucru la Viena, în octombrie trecut, şi luna aceasta, la două întâlniri la care am avut şansa să particip, prima organizată de asociaţia *Alte Schmiede*, cealaltă de *Institutul Cultural Român*.

O altă oportunitate, pe care a pomenit-o de altfel şi Mircea Dinescu la o întâlnire cu ministrul Culturii, Mona Muscă, la începutul acestui an, este lectura publică a autorului, care ar completa lansările de carte, prima formă de publicitate care a prins la noi în sprijinul cărţii. Se ştie că interesul pentru lectură în spaţiul germanic, dar şi veniturile unei bresle care, cu puţine excepţii, nu se lăfăie în aur, se datorează acestor lecturi făcute în librării, în biblioteci şi în nenumărate alte spaţii, de regulă particulare. Încurajarea cititorilor fideli pe care şi la noi deja o practică unele edituri este şi ea o cale de sprijin al culturii.

Dar, înainte de toate, emisiuni vii, atractive, nu doar despre cărţile apărute, ci şi despre autorii lor. Modelele europene ne stau la îndemână, din fericire. (Pentru că în America, de pildă, aşa cum spunea într-un interviu recent din *22* scriitorul Benjamin Anastas, nu există emisiuni culturale la televiziune.)

Mai ales în acest moment, când tot mai mulţi dintre responsabilii culturali vestici sunt de părere că este nevoie de o Europă a culturii, care să „cimenteze" o identitate care pare destul de fărâmiţată.

Gabriela ADAMEŞTEANU

În legătură cu prezentarea contestaţiei d-lui Bogdan Ghiu, intitulată ***Reformarea postului Radio România Cultural***, în nr. 5/2005 al publicaţiei dumneavoastră, dorim să facem următoarele precizări:

În urma analizării contestaţiei d-lui Bogdan Ghiu şi ţinând cont de punctele de vedere ale membrilor comisiei de examinare, exprimate în scris la solicitarea Comitetului Director, cu privire la concursul desfăşurat în data de 9.03.2005 pentru ocuparea postului de director la *Radio România Cultural*, Comitetul Director al *SRR* a decis respingerea contestaţiei d-lui Bogdan Ghiu.

Această decizie a fost luată din următoarele motive:

– Atât studiul cât şi răspunsurile la întrebările comisiei nu s-au concentrat pe aspectele manageriale practice, ci pe o expunere predominant teoretică.

– Candidatul nu a argumentat suficient componenta aplicativă a studiului, creând astfel o discrepanţă faţă de prezentarea componentei teoretice a acestuia.

– La întrebările formulate de membrii comisiei, privind modul de punere în practică a studiului prezentat, nu a oferit exemple concrete de natură să ateste coerenţa tehnică a proiectului. De asemenea, nu au fost puse în evidenţă nici valenţele pragmatice necesare unui manager, din perspectivă strict aplicativă, care trebuie să fie caracterizată prin realism şi spirit practic.

Precizăm că decizia Comitetului Director a fost luată în unanimitate. Punctele de vedere ale membrilor comisiei de concurs, exprimate în scris (din care, în limita spaţiului tipografic disponibil, vă prezentăm câteva fragmente), sunt anexate prezentei adrese.

De asemenea, contestarea componenţei comisiei după participarea la concurs este un demers fără temei.

Atila Vizauer
purtător de cuvânt *Societatea Română de Radiodifuziune*

„Studiul d-lui Bogdan Ghiu privind creşterea performanţelor postului Radio România Cultural (audienţă, notorietate, credibilitate); marketingul postului şi atragerea de resurse suplimentare este, aşa cum o menţionează autorul, o abordare strategică.

Introducerea metodei PCM (Project Cycle Management) într-o instituţie constă în dezvoltarea unui anumit management software, folosit pentru a asigura calitatea PCM. El constă în: instrumente şi concepte de management, tehnici şi practici de management. (...) Candidatul a adus critici severe performanţei postului de Radio România Cultural, dar nu a precizat în ce componentă a PCM remediile majore sunt necesare şi cum pot fi ele identificate. (...) Se ştie că în fazele PC managerul are sarcini foarte clare: programare, identificare, formulare, finanţare, implementare şi evaluare. Referirile candidatului la ele ar fi putut să fie explicite şi corecte – cum ar face? – mai ales în condiţiile în care aceste sarcini nu se rezolvă solitar. (...)

Referirile la aplicarea formatului PCM au fost prezentate mai degrabă narativ, deşi ele sunt foarte tehnic tratate în literatură.

Trecerea de la aspectul predominant teoretic la aspectul tehnic, concret – inclusiv folosirea unor exemple – s-ar fi putut face astfel încât să nu existe o discrepanţă între latura teoretică şi cea aplicativă ale studiului şi ale discursului din timpul interviului. (...)

În general, aplicarea PCM, indiferent de natura domeniului, implică folosirea unei scheme. Poate că mergând pe această schemă discursul candidatului ar fi fost mai facil de înţeles şi acceptat. Desigur, gradul de sofisticare a conţinutului PCM variază, dar se poate ajunge la o prezentare de bază, foarte concretă, care în cazul de faţă ar fi asigurat comisia de valenţele pragmatice ale candidatului, de altfel de o înaltă ţinută intelectuală." – **A. Liiceanu**

„ (...) am participat, în comisie (...) la concursul pentru ocuparea postului de Director la România Cultural.

S-au prezentat la concurs:

1. D-l Bogdan Ghiu

2. D-na Cristina Maria Sârbu (...)

Ambele studii, pe care le-am citit cu atenţie –, cuprind idei, consideraţii şi sugestii interesante. D-l Bogdan Ghiu a înclinat spre latura culturală, d-na Cristina Maria Sârbu spre partea educativă a radioului.

În ce mă priveşte, consider că ambele studii cât şi răspunsurile au o abordare preponderent teoretică – principii, deziderate, sugestii - dar aproape fără exemplificări practice menite să arate cum pot fi transpuse în practica managerială considerentele teoretice formulate. (...) De aceea am socotit că soluţia cea mai potrivită pentru moment este aceea de a redeschide concursul." – **Dinu C. Giurescu**

„În studiul prezentat de Bogdan Ghiu în cadrul concursului pentru postul de director la RRC (...), am regăsit numeroase idei valoroase, în cea mai mare parte ele convergând spre ideile care au fost formulate şi în cadrul discuţiilor din Consiliul de Administraţie referitor la menirea acestui post de radio.

(...) Din păcate, nici în cadrul lucrării scrise, nici în cadrul interviului, nu a reuşit să convingă că poate transpune în practică ideile sale, teoretizând excesiv.

(...) Nu a fost convingător nici în legătură cu posibilităţile sale de a comunica eficient cu echipa pe care ar conduce-o (conform organigramei pe baza căreia funcţionează postul), cu jurnaliştii care lucrează la RRC şi a căror mentalitate ar dori să o schimbe total, nici nu a explicat ce metode va folosi pentru a obţine acest rezultat." – **Mirela Fugaru**

Drept la replică

În răspunsul d-lui Daniel Cristea-Enache la ancheta realizată de d-na Gabriela Adameşteanu, cu tema ***La ce servesc premiile literare?*** (***Bucureştiul Cultural***, nr. 1–2, 15–21 febr.), acesta lansează următoarea întrebare retorică: *„Cum îi putem explica Ruxandrei Novac (poetă în toată puterea cuvântului, încă de la debut) motivele pentru care nu a fost premiată, în timp ce Denisa Mirena Piscu a obţinut laurii Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti?"* (aceasta a fost opţiunea juriului *ASB*, pe care d-l Daniel Cristea-Enache o contestă, în fond, exprimându-şi, la rândul lui, preferinţa literară pentru un alt tip de poezie decât a mea – lucru care nu ar fi putut să mă deranjeze în nici un fel, întrucât cred cu adevărat în libertatea opţiunilor artistice).

Dacă lucrurile s-ar fi oprit aici, nu aş fi avut nici un motiv de indignare reală şi intervenţia mea ar fi putut părea patetică. Consider însă că următoarea afirmaţie insinuantă a d-lui Daniel Cristea-Enache atentează la ideea de moralitate – atât a mea, cât şi a membrilor juriului *ASB* (dintre care, cu maximă prudenţă caracteristică, îl extrage de îndată pe d-l Gabriel Dimisianu, preşedintele juriului) – şi deci mă văd obligată să iau atitudine. Citez în continuare: *„Şi nu preşedinţii juriilor respective (doi critici eminenţi, precum Eugen Negrici şi Gabriel Dimisianu) poartă responsabilitatea acestor defecţiuni, ci micile jocuri ale unor aşa-zişi juraţi, reciprocităţile avantajoase dezvoltate pe termen mediu şi lung"*.

Îi solicit d-lui Daniel Cristea-Enache o argumentare concretă a acestei afirmaţii prin următoarele precizări: despre ce *„mici jocuri"* este vorba, cine sunt *„aşa-zişii juraţi"* şi care sunt *„reciprocităţile avantajoase"* în care aş fi fost implicată?

Denisa Mirena Piscu

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la

Târgul Naţional de Carte de la Iaşi

Târgul Naţional de Carte, ediţia a XIII-a
Librex 2005
Iaşi, Palatul Culturii, 13 - 17 aprilie

În perioada 13–17 aprilie a.c., la *Palatul Culturii* din Iaşi se desfăşoară a XIII-a ediţie a *Târgului Naţional de Carte*. Printre expozanţi se numără: edituri, difuzori de carte, tipografii, anticariate, centre culturale, galerii de artă, instituţii mass-media, ONG-uri, publicaţii culturale etc.

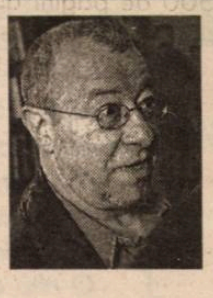

Lansare Andrei Codrescu

Marţi 12 aprilie, la ora 17.00, la Librăria Cărtureşti din capitală se lansează, în cadrul manifestărilor *Polirom – 10 ani*, romanul ***Casanova în Boemia*** de Andrei Codrescu (traducere Ioana Avădani). Participă: Ioana Avădani, Ioan T. Morar, Mircea Vasilescu, Denisa Comănescu.

Miercuri 13 aprilie, la ora 17.00, la *Institutul Cultural Român* are loc o triplă lansare: ***Casanova în Boemia*** (*Editura Polirom*) şi volumele de poezii ***Era azi*** (*Editura Institutului Cultural Român*, traducere Carmen Firan şi Ioana Ieronim) şi ***Instrumentul Negru*** (*Editura Scrisul Românesc*). Lectura Andrei Codrescu. Participă: Catrinel Pleşu, Ioana Avădani, Carmen Firan, Ioana Ieronim şi Nicolae Prelipceanu. Moderator: Denisa Comănescu.

Palatul Mogoşoaia

Sâmbătă, 9 aprilie 2005, s-a deschis la Palatul Mogoşoaia expoziţia ***Portretul: sine şi oglindire*** sau, altfel spus, „cum se văd artiştii". Curatori sunt Doina Mândru şi criticul Erwin Kessler. La această expoziţie, iniţiată de *Centrul Cultural „Palatele Brâncoveneşti"*, participă 40 de artişti plastici contemporani: Gheorghe Anghel, Geta Brătescu, Vlad Ciobanu, Constantin Flondor, Ştefan Bertalan, Ion Grigorescu, Sorin Ilfoveanu, Sultana Maitec, Ion Nicodim, Florica Prevenda, Silvia Radu, Mircea Roman, Simona Runcan, Ioan Sbârciu, Mircea Spătaru, Aurel Vlad, Darie Dup, Dumitru Gorzo, Marius Leonte, Bogdan Vlăduţă, Ecaterina Vrana. Expoziţia rămâne deschisă până la 10 mai.

Bucureştiul Cultural

Editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului*.
Cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii*.
Au colaborat: Gheorghe Grigurcu, Cornel Ungureanu, Al. Cistelecan, Sanda Cordoş, Tudorel Urian, Simona Sora, Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Gabriela Adameşteanu, Anca Haţiegan, Răzvan Brăileanu.
Redacţia: Gabriela Zafiu, Nicolae Rusu, Cristina Spătărelu, Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu, Cecilia Florescu.
Responsabili de număr: Ioana Anghelescu.

Un monument friabil (I)

PAUL CERNAT

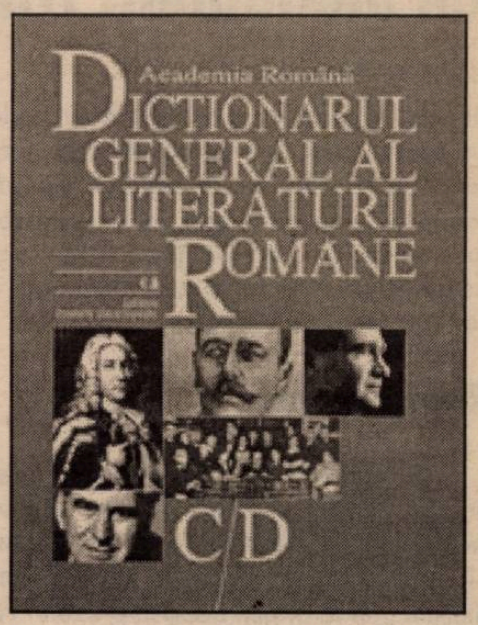

În ultimii ani au fost duse la bun sfârşit câteva ample proiecte dicţionaristice sau enciclopedice privitoare la literatura română: ***Dicţionarul scriitorilor români*** (I–IV) coordonat de trioul Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu (urmat de ***Dicţionarul esenţial***...), ***Dicţionarul analitic de opere literare româneşti*** (I–IV) coordonat de Ion Pop şi ***Enciclopedia exilului literar românesc*** avându-l ca autor pe Florin Manolescu. La sfârşitul lui 2004, au apărut primele două volume ale ***Dicţionarului General al Literaturii Române*** editat de *Academia Română*: literele A-B şi C-D. Toate demersurile critice sus-menţionate vin să umple goluri pe care o cultură matură nu şi le poate permite. ***Enciclopedia...*** lui Florin Manolescu este, înainte de orice, o operă *de autor* impresionantă şi salutară, oricâte obiecţii punctuale i s-ar putea aduce (de pildă, insuficienta delimitare între exil şi diaspora); niciodată recuperarea istorico-documentară a culturii române înstrăinate nu a fost atât de masivă. Datele problemei se schimbă însă cu cât ne apropiem de perioada postbelică a literaturii române din ţară, cu cât intrăm pe terenul alunecos al revizurilor etico-estetice, al colaboraţionismelor totalitare, al „bătăliilor canonice" din ultimele decenii şi al actualităţii imediate. Aici, partizanatele, subiectivismele, orgoliile şi resentimentele sunt acute, iar consensul critic minimal foarte greu de obţinut. Dincolo de meritele-i incontestabile, impozantul ***DSR*** – de exemplu – se resimte de pe urma presiunii contextului elaborării sale: un dicţionar de tranziţie, prins între două lumi, marcat de inerţii estetice şi de efectele luptei de gherilă cu cenzura ceauşistă. Vezi, între altele, spaţiile exagerate acordate unor mediocrităţi cu influenţă înainte de 1989 în detrimentul unor valori reale, lectura reverenţios-apolitică aplicată unor producţii atinse de virusul propagandei...

Lucrurile stau mai bine în privinţa ***Dicţionarului analitic de opere literare româneşti*** început în a doua parte a anilor '90 şi finalizat în 2003. Abordarea este însă de altă natură, ca şi mizele iniţiativei, iar coordonatorul – Ion Pop – are meritul de a nu fi un „făcător de canon" partizan, ci un expert senin, echilibrat, în care poţi avea încredere.

Ambiţia totalizantă

Cel mai ambiţios, dar şi cel mai vulnerabil între toate aceste proiecte sintetice este ***DGLR*** (coordonator general: Eugen Simion, coordonare şi revizie: Magdalena Bedrosian, Mihai Cimpoi, Iordan Datcu, Gabriela Drăgoi, Victor Durnea, Florin Faifer, Laurenţiu Hanganu, Dan Mănucă, Gabriela Omăt, Rodica Pandele, Remus Zăstroiu, plus circa 140 de autori), demarat în 1995. Nu mai avem de-a face, în acest caz, cu un dicţionar *analitic* de *opere* literare, nici cu un dicţionar numai al *scriitorilor* români, ci cu un dicţionar *general*. În dorinţa – lăudabilă – de a cuprinde *„totalitatea fenomenelor din spaţiul literaturii române"*, autorii operează cu un concept foarte larg de literatură; articolele – cu caracter monografic – au următoarea tipologie: *„autor (scriitor, cronicar, autor de scrieri bisericeşti, folclorist, publicist, traducător ş.a.), editor, scriere cultă anonimă sau cu paternitate controversată (text cu caracter religios, cronică istorică etc.), carte populară, specie folclorică, publicaţie periodică (revistă literară sau culturală, gazetă cu rubrică sau pagină literară), curent literar, societate literară sau culturală, instituţie cu specific literar (uniune de consacrare sau profesională, institut de cercetare etc.)"*.

Demersul totalizant are meritul de a include şi opere nonliterare (filozofice, publicistice, oratorice, folcloristice etc.) încercând, în plus, să acopere pe cât posibil şi literatura din toate zonele locuite de români (Basarabia, Bucovina, Banatul sârbesc, exilul, diaspora ş.a.). Fapt întru totul meritoriu în sine şi care trebuie salutat ca atare. Într-un fel, lucrarea încearcă să aducă „la zi" ***Dicţionarul literaturii române de la origini pînă la 1900*** (Iaşi, 1979) din a cărui echipă a şi preluat patru coordonatori: Gabriela Drăgoi, Dan Mănucă, Florin Faifer, Remus Zăstroiu. Pe de altă parte, ea încearcă să valorifice datele oferite de alte dicţionare apărute până în prezent (cronologice, de personaje sau de scriitori judeţeni, ***Dicţionarul presei literare româneşti*** realizat de Ion Hangiu, ***Dicţionarul etnologilor români*** al lui Iordan Datcu, dicţionare ale scriitorilor români din afara ţării, sinteze similare despre exil, diaspora, teatru, roman, poezie, literatură pentru copii...).

Trebuie spus însă, *sine ira et studio*, că dicţionarul de la Iaşi a rămas până azi – şi va rămâne pentru mult timp de-aici înainte – un model neegalat între lucrările noastre de acest tip. Nu numai datorită seriozităţii şi omogenităţii colaboratorilor, a coerenţei proiectului de *echipă* (lipsit de supervizarea unui coordonator), a rigorii „nemţeşti" şi a preeminenţei informaţiei sintetice asupra interpretărilor „eseistice" personale, ci şi pentru că are drept obiect o perioadă „clasată", sedimentată canonic, suficient de îndepărtată în timp pentru a fi privită cu maximum de obiectivitate posibilă.

Rezerve preliminare

Am parcurs cu destulă atenţie – chiar dacă nu în întregime – cele aproape 1500 de pagini ale ***DGLR***. Meritele sale sunt numeroase. Utilitatea unui asemenea demers este indiscutabilă, iar dificultăţile realizării sale nu trebuie minimalizate. Mă grăbesc să adaug, înainte de a intra în detalii, că subscriu atât aprecierilor pozitive, cât şi obiecţiilor formulate de comentatori avizaţi precum Mircea Anghelescu în ***Cuvîntul*** din ianuarie 2005 sau de Dan C. Mihăilescu (acesta demisionat recent din colectivul de autori ai ***Dicţionarului***...) într-un serial din ***Idei în dialog***. Ele nu se exclud, ci se completează. Dacă însă comentariul echilibrat al celui dintâi se limitează la o expertiză preponderent tehnică şi istorică (observaţiile critice fiind enunţate în perspectiva unei viitoare reeditări revizuite a materialului), cel al lui Dan C. Mihăilescu atacă zona fierbinte a problemelor actualităţii, ridicând o serie de probleme sensibile printr-un virulent atac „la vârf": *„lavajul politic al biografiilor vinovate, în numele valorilor estetice. (...) clientelismul. Plezirismul de nabab sfidător. Şi folosirea reuşitei de grup în folosul blazonului personal. Pe cât de mari sunt meritele Dicţionarului (...) pe-atât de urât sare-n ochi je m'en fichismul Coordonatorului general în distribuirea accentelor, verdictelor şi spaţiilor. (...) Dacă despre* **DSR** *se spune, fără nici o mare exagerare, că-i «dicţionarul lui Zaciu», d-apoi* **DGLR***-ul va fi, fără nici o îndoială, numit «dicţionarul lui Simion»"*.

Adevărul este că, pe lângă numeroasele chestiuni de ordin tehnic şi metodologic – asupra cărora voi reveni pe larg într-o viitoare parte a doua a acestui comentariu –, un rol capital îl deţine, în proiecte de acest tip, filtrul „canonic" al coordonatorului general. Personalizarea demersului este reală, iar efectele nu sunt neapărat dintre cele mai fericite. Cum spuneam, cu cât intrăm mai mult pe terenul literaturii postbelice, cu atât se intensifică senzaţia că, sub paravanul respectabilităţii academice, al diversităţii şi monumentalităţii totalizante, ni se oferă „la pachet" o agendă partizană şi binecunoscutele idiosincrazii puse în undă de echipa din jurul actualelor ***Caiete critice***. Cum? Prin falsa dezideologizare (cunoscuta „politică a apolitismului"), prin bagatelizarea contextelor, prin procustianisme de tot felul, prin eufemizarea, cosmetizarea sau eliminarea aspectelor neconvenabile privitoare la un autor sau altul (inclusiv prin numeroase omisiuni bibliografice; nu de „pamfletarism" e vorba aici, ci de informaţie!), prin minimalizări sau supralicitări abuzive, prin vendete mascate, prin pasarea articolelor despre publicaţii „neprietene" unor juni diletanţi şi obedienţi...

Există şi discrepanţe evidente la nivelul abordării articolelor: de la competenţă, echilibru şi acribie istoriografică la superficialitate expediată şi prolixitate amatoristică; de la examenul atent, scrupulos al tuturor volumelor semnificative ale unui autor sau altul la survolări ultraselective; de la sobrietate ştiinţifică la pamflet umoral sau elogiu strident. Fără a mai vorbi de absenţele inexplicabile sau explicabile din listele de scrieri şi de repere bibliografice, de subiectivismele extreme în evaluarea literaturii actuale. Ceea ce frapează, dincolo de masivitatea copleşitoare, de bibliografia impresionantă şi de excelenta prezentare grafică (sobră, luminoasă, ilustrată cu bun-gust prin fotografii, facsimile, documente de epocă ş.cl.) este eterogenitatea prezentă la aproape toate nivelurile. Înainte de orice – la nivelul colaboratorilor, cu efecte directe în planul calităţii articolelor. Căci, pe lîngă aportul unui nucleu de specialişti autentici (Gabriela Omăt, Roxana Sorescu, Nicolae Mecu, Dan Horia Mazilu, Mariana Vartic, Aurel Sasu, Mihai Moraru, Dumitru Micu, Gabriel Ştrempel, Dan Grigorescu, E. Simion regretata Maria Foarţă, *„echipa ieşeană"* ş.a.), profesionişti experimentaţi care dau greutate demersului, pe lângă un număr de cercetători decenţi din institutele Academiei şi Universitate, întâlnim şi destui amatori, clienţi „de-ai casei", mediocri de tot felul. Există, apoi, clivaje între opţiunile „canonice" şi ideologice, între stilurile de lucru... Faptul că unii autori – „tovarăşi de drum"? – şi-au dat între timp demisia invocând intervenţii procustiene în texte nu poate fi, cred, pus doar pe seama unor chestiuni de principiu (neres-

(Continuare în pag. 4)

Un monument friabil

(Urmare din pag. 3)

pectare a termenelor, subiectivisme stridente), ci și pe seama unor divergențe de viziune critică între autori și coordonatorul general. Ce-i drept, este foarte greu să faci peste 140 de colaboratori să funcționeze ca o echipă, în condițiile în care nu s-a căzut de acord asupra respectării unor criterii clare și pe cât posibil „obiective".

Riscuri asumate

Întrebarea de fond care ar trebui pusă este: *ce* și *cum* ar trebui să fie un dicționar general – de tip academic – al literaturii române? O bază de date și o panoramă sintetică sau un *înlocuitor* de istorie literară *„de la origini până în prezent"* ilustrând subiectivități partizane? Dar un articol de dicționar? Un răspuns adecvat ne oferă chiar prefața președintelui *Academiei Române*: *„Un articol de dicționar nu-i un capitol de istorie a literaturii, nici un eseu sau un articol de gazetă, este o fișă care cuprinde, înainte de orice, informații exacte de ordin bio-bibliografic și o fotografiere, de sus, a scrierilor (teme prioritare, personaje, structura narativă când este vorba de roman, mituri esențiale – în cazul poeziei, receptarea critică etc.)...".*

Pentru că veni vorba de prefață: conștient nu numai de carențele demersului, ci și de riscurile trecerii lor sub tăcere, E. Simion încearcă probabil să preîntâmpine eventualele critici și acuze, formulându-le și dezamorsându-le înaintea altora pe un ton patetic care a dat multora de gândit. Coordonatorul general vorbește despre existența unor *„fraude intelectuale"* (copierea integrală a unor articole din dicționarele anterioare), despre nerespectări ale angajamentelor, despre *„aflarea în treabă ca formă de lucru și acțiune intelectuală"*, despre *„abandonuri, proteste în presă și fugi strategice"*, despre orgolii și subiectivisme exacerbate, despre acordări de spații exagerate unor autori minori etc., încercând să salveze valabilitatea ansamblului și să-și afirme bunele intenții. Câteva exemple:

„Pentru epocile mai vechi, criteriul de selecție este, se înțelege, mai permisiv. Pentru autorii contemporani, punctul de plecare este mai strict estetic. (...) *N-am exclus pe nimeni care merită să figureze pe această imensă pânză literară. Dacă există, cumva, scăpări, ele n-au fost voite, cel puțin din partea mea, coordonatorul dicționarului. Ideea listelor negre, care circulă în unele medii intelectuale, mi se pare nedemocratică, neeuropeană. Profund imorală."*

„Cei care au redactat articolele au, și ei, preferințele, idiosincraziile, gusturile, interesele lor și, mai ales, orgoliile lor scriitoricești. (...) *O bună eseistă scrie, de pildă, în 15 pagini despre un clasicist pe care îl admiră în chip absolut. Un altul, mai zgârcit, prezintă un articol de trei pagini despre Șerban Cioculescu și altul de 2,5 pagini despre Pompiliu Constantinescu. Cum să-i fac să înțeleagă că ierarhiile sunt răsturnate și că proporțiile trebuie schimbate radical?* (...) *Abia, cu chiu, cu vai, am ajuns la o soluție. Una dintre ele a fost (și poate fi în viitor) aceea de a ne adresa altor specialiști care, în fața evidenței estetice, își vor înfrânge subiectivismul exacerbat... Nu sunt sigur că am izbutit, în toate cazurile, să păstrăm cumpăna cea dreaptă. Dar am încercat...".*

„S-a dovedit ulterior, pe măsură ce dicționarul nostru înainta și numărul situațiilor speciale sporea vertiginos, că pamfletul nu-i modalitatea potrivită într-un dicționar academic. I-am rugat, în consecință, pe autori să-și revadă textele și (...) *să folosească stilul adecvat lucrărilor de acest gen. În fond, dacă spui că poetul Cutare a scris versuri encomiastice despre dictatorii epocii comuniste sau a scris romane de-a dreptul mizerabile sau numai mediocre, în maniera realismului socialist, este suficient ca acela care citește să-și facă o idee justă despre ce om e vorba și care-i valoarea reală a scriitorului. Zece pagini de injurii, într-un articol de dicționar, ar reprezenta un exces".*

De acord, în principiu... Dar despre realizări și deficiențe, despre amploarea „pagubelor colaterale" și despre rezultatele pe niveluri ale acestui efort colectiv impunător voi reveni, cu numeroase exemple concrete. Pe curând.

Symphony da Rock

În plină campanie, când concertele electorale livrau playback amestecat cu mesaje politice, la *Sala Radio* a avut loc un eveniment aparte. Duminică, 27 martie, s-a desfășurat primul dintr-o serie de concerte sub titlul ***Symphony da Rock***, un proiect care-și propune să alăture în mod fericit o orchestră de muzică clasică unei trupe de rock în interpretarea live a unor hituri, mai vechi sau mai noi, care au marcat generații întregi.

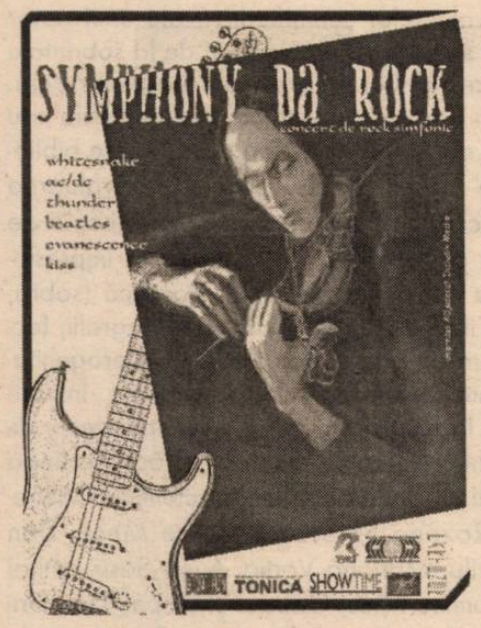

Ideea nu e nouă, ea a fost folosită cu succes peste granițe, printre alții, de *Deep Purple*, *Metallica*, *Scorpions*, iar la noi în țară de Phoenix. Aceste inițiative au demonstrat încă o dată că muzica simfonică și rockul sunt înrudite nu numai prin forța interpretării și a mesajului, dar și prin amploare și complexitate.

Concertul de la *Sala Radio*, organizat de *Adjudecat Inclusiv Media*, a adus laolaltă 28 de instrumentiști și 5 voci: orchestra alcătuită și dirijată de Radu Popa și o trupă formată din patru tineri (Paur, Călin, Dan și Cosmin), care și-au asumat dificila sarcină de a-și sincroniza eforturile în trecerea unor bariere muzicale de neconceput pentru unii melomani. „Creierul" acestui concert, Cristian Lolea, este cel care a realizat adaptarea pentru orchestră a melodiilor pop-rock interpretate.

Elementul-surpriză al evenimentului a fost Mani Neuman, incendiarul violonist al trupei Pheonix. El a deschis concertul cu ***Balada*** lui Ciprian Porumbescu (cântată fără aportul trupei de rock), într-o interpretare personală inconfundabilă, în care sensibilitatea părții clasice a fost echilibrată de forța și exuberanța pe care un muzician de rock le imprimă instrumentului și, implicit, partiturii.

Au urmat, de această dată în formula completă de concert, preluări după *Toto* (***Hold the Line***), *Whitesnake* (***Don't Fade Away***), *Evanescence* (***My Immortal***), *Depeche Mode* (***Enjoy the Silence***), *Beatles* (***Don't Let Me Down***), *Thunder* (***In a Broken Dream***), *Bon Jovi* (***Lay Your Hands on Me***), *AC/DC* (***Highway to Hell***), Michael Jackson (***Billie Jean***). Trupa de rock a rupt convenția și, la un moment dat, a renunțat la acompaniamentul simfonic pentru a interpreta ***We're not Gonna Take It***, al celor de la *Twisted Sister*, un imn al nonconformismului și al conflictului dintre părinții conservatori și tinerii exuberanți ai anilor '80. Concertul s-a încheiat cu ***God Gave Rock and Roll to You***, imnul celor de la *Kiss*.

Prestația orchestrei simfonice a fost impecabilă și a dovedit că muzicienii din componența ei s-au achitat cu brio de sarcina, neobișnuită pentru ei, de a interpreta melodii rock. Instrumentiștii din trupa de rock s-au sincronizat perfect cu orchestra: secția ritmică a asigurat forța necesară unui astfel de demers, iar solourile de chitară au punctat evoluția remarcabilă a întregului ansamblu. Este de menționat aportul important adus liniei armonice de grupul care a făcut backing vocals (Mbela N'zuzi, Nico Ngozi și Ana Cristina, cea din urmă interpretând remarcabil partitura vocală la ***My Immortal***).

Minusul principal al acestui concert (în afară de mici inadvertențe din cauza sonorizării) l-a constituit prestația lui Paur (vocalul de la *Antract*), al cărui timbru, pe unele melodii, a făcut notă discordantă cu coerența părții instrumentale.

Proiectul va continua la marile festivaluri, dar a fost luată în vedere și o formulă de septet clasic și trupă rock, pentru a concerta în cluburi.

Una peste alta, a fost un eveniment muzical excelent, care a umplut *Sala Radio* cu un public eterogen atât ca vârstă, cât și ca vestimentație – nu vezi de multe ori, la același concert, oameni îmbrăcați la patru ace alături de puști pletoși, cu tricouri cu *Iron Maiden*!

Răzvan BRĂILEANU

• sunteți așteptați la • sunteți așteptați la

Spectacole *ArCub*

CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE ARCUB ARTA ȘI CULTURA BUCUREȘTILOR

Primăria Municipiului București, prin *Centrul de Proiecte Culturale al Municipiului București – ArCub*, organizează între 23 aprilie și 2 mai în *Parcul Tineretului* ***Târgul de artă meșteșugărească***. Pe 14 și 21 aprilie, ora 19, la *Sala ArCub* (str. Batiștei nr. 14), va avea loc spectacolul ***Avionul albastru și cutia de conservă*** – coordonator proiect: Paul Chiribuță, concepție plastică: Ionel Stoicescu, concepție audio-video: Daniel Bucur. Din distribuție: Antoaneta Cojocaru, Carmen Lopăzan, Mihaela Bețiu, Bogdan Dumitrescu, Daniel Iordan, Marius Manole. Costume: Valentina Georgescu. Muzica originală: Marian Hâncu. Light designer: Cătălin Nicolescu.

Duminică, 24 aprilie, între orele 11–17 va avea loc ***Sărbătoarea florilor*** ai cărei protagoniști sunt Marian Râlea și echipa sa de actori. La ora 20 sunteți invitați la concert ***Shukar Collective***; alături de ei cântă Dan Handrabur (Dreamdoktor), Cri Stanciu (Matze), Lucian Stan (DJ Vasile), Mitoș Micleușanu (Diafragma), Vlaicu Golcea și Marius Mateșan. În deschidere: *Sunday People*; invitat în concert: Mircea Florian.

Sărbătoarea câmpenească va avea loc duminică, 1 mai; prima parte, între orele 17–19, este dedicată cântecului popular, iar a doua parte, până la ora 21, muzicii pop, dance și rock. Luni, 2 mai, orele 18–22 sunteți așteptați la un concert din care nu vor lipsi *Hara*, *Proconsul* și *Iris*.

EDITURA POLIROM

Tîrgul de Carte LIBREX

Iaşi, 13-17 aprilie 2005

LANSĂRI:

Joi, 14 aprilie, ora 14⁰⁰

- ***Vieţaşii de pe Rahova***
  de Eugen Istodor

Prezintă: Liviu Antonesei

Sîmbătă, 16 aprilie, ora 15¹⁵

- ***Jocul de smarald***
  de Ioan Petru Culianu
- Lansarea concursului anual
  „Ioan Petru Culianu"

Prezintă: Nicu Gavriluţă şi Doris Mironescu

Evenimente din cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea a 10 ani de la înfiinţarea Editurii Polirom

20 % reducere

pentru toate titlurile aflate la standul editurii

Bursa de valori

GHEORGHE GRIGURCU

Canonul la început de veac

O discuție asupra schimbării canonului literar? Păi aceasta poate apuca pe două căi. Fie pe una pur teoretică, oțioasă, cu declarații elegant suspendate deasupra abisului vieții literare, fie pe una a confruntării nemijlocite, bărbătești, cu textele și cu numele ce le semnează, cu realul contextual, socio-politic. Un prim punct, esențial, în caietul de sarcini al noului canon e, fără doar și poate, cel al revizuirilor. Admise în principiu cam de toată lumea, ele sunt dozate, în praxisul nostru publicistic, cu pipeta, dacă nu blocate sută la sută. Presupunem că-n mintea conservatorilor (îndeajuns de puternici, întrucât blindați instituțional) revizuirile capătă înfățișarea unui coșmar. Cum să te atingi, fie și cu o floare, de monștrii sacri ante și postdecembriști (de la Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu la Augustin Buzura sau Andrei Pleșu), când aceștia întrupează opțiunile, amicițiile, interesele tale proprii ori de club? Cum să te înduri a îngădui, în preajma lor, libertatea democratică a dezbaterii, când tabuizările ți-au intrat în reflex, când ajungi a resimți orice inconformism drept un afront personal? Și un asemenea reflex funcționează atât de drastic, încât până și disocierile relative, obiecțiile de detaliu terifiază, fiind catastrofal asimilate unor intenții de „desființare", „demolare", „excludere", absolut fanteziste... Avem bănuiala, nu chiar vagă, din păcate, că autenticele, tăioasele și concomitent constructivele revizuiri (căci ele implică nu numai sancționarea supraevaluărilor, ci și reparația cuvenită unor autori indubitabil nedreptățiți, *exempli gratia*, Dimov, M. Ivănescu, Brumaru, Petre Stoica, Foarță, Abăluță, Florin Mugur, Daniel Turcea, Virgil Mazilescu, Dan Laurențiu, ca și Radu Petrescu, I. Negoițescu, Cornel Regman, M. Nițescu, Alexandru George, spre a nu mai vorbi despre cei din diaspora) se vor produce mai târziu, când fluxul simpatetic acordat unor „consacrați" va face loc unui natural reflux, trebuitor judecăților obiective. Poate mai avem de așteptat decenii (...)

Până atunci să aruncăm o privire asupra altui aspect al dezirabilei schimbări de canon, și anume asupra a ceea ce a început a se configura sub numele de „generația 2000". Din motive ușor de înțeles, preferăm a utiliza termenul de „serie" sau „promoție". Două ni se par, deocamdată, trăsăturile caracteristice ale acestui furnicar de afirmări pe care îl constituie foarte tinerii autori în chestiune. Mai întâi, aderența lor la avangardă, la un soi de eternă avangardă, astfel încât în versurile lor ce dau mereu în clocot întrezărim similitudini cu Ilarie Voronca sau Paul Păun, cu Gherasim Păun, cu Gherasim Luca sau Gellu Naum și, nu mai puțin, cu „optzeciștii", priviți oblic (concurențial!), tocmai pentru ceea ce a reprezentat sub condeiul acestor predecesori direcți o feerie a libertății verbal-comportamentale, într-un spațiu citadin! (...) Astfel încât, fără a nega forța expresivă (uneori de-a dreptul explozivă!) a noilor veniți, cu, uneori, virtualități de mare împlinire, observăm (nu suntem singurii!) că „ruptura cu trecutul" nu e atât de brutală cum ar reieși din bătaia de tobă amenințătoare a declarațiilor și manifestelor. Socotim că, scrutând lucrurile ceva mai la rece, chiar „fracturiștii" și „utilitariștii" înșiși ar putea deduce avantajele unei, fie și foarte lejere, integrări tipologice și istorice (inevitabile, la urma urmei, deoarece nu doar în biologie, dar nici în creație nu există generație spontanee), o prestanță a organicității ce se cumpănește cu cea a originalității și nu neapărat în defavoarea ultimei.

Au trecut 15 ani de la debutul discuțiilor despre necesitatea revizuirilor literare. La un moment dat, a început să se vorbească tot mai insistent despre ideea schimbării canonului. Revizuirile au privit atât aspectul etic (colaborationismul), cât și efectele în plan estetic; tentativele de schimbare a canonului au avut adeseori și o tentă generationistă, puternic ideologizată. Între timp, o „schimbare la față" a literaturii române pare să se fi produs deja.

Credem că a venit momentul să invităm la prima discuție cu cărțile pe masă, pentru a vedea dacă nu cumva schimbarea de canon înseamnă mai multe canoane paralele.

Oricum, este de remarcat că deocamdată răspunsurile la ancheta noastră se referă mai degrabă la „noutățile" câmpului literar de după 1990 decât la starea vechiului canon.

---

1. S-a produs o schimbare față de canonul literar antedecembrist? Dacă da, în ce constă ea?
2. Pe cine selectează memoria dvs. din rândul autorilor care s-au afirmat în ultimii ani (maximum 5 autori):
***a)* poezie;**
***b)* proză ficțională sau/și nonficțională;**
***c)* jurnale – memorii;**
***d)* eseuri;**
***e)* critică literară.**
3. Ce autori s-au impus și ce autori au „ieșit" din această listă a memoriei literare?

O a doua notă distinctivă a seriei 2000 o alcătuiește atracția către sex, asociată unui registru imaginativ și lexical ostentativ „vulgar". Întrucât avem a face cu inși cultivați și cu simțul nuanțat al cuvântului, e un soi de obscenitate de laborator. Ne apar în față, intempestiv, un șir de sperietori erotice produse în eprubetă (...) De pildă, la Adrian Urmanov: *„stelele poartă dorințe de futere, de moarte, de droguri, de bani/nu se va mai naște anticristul"*. Pe noi un atare discurs nu izbutește a ne scandaliza. Poetul, pictorul, sculptorul, muzicianul n-are oare dreptul de-a opera cu orice material, cu singulara condiție ca talentul să-l transfigureze în sens estetic? Având ca eventual punct de reper *Jurnalul de sex* al lui Geo Bogza, „încălzirea" a fost deja făcută de câțiva „seniori", de diverse vârste, de la Emil Brumaru și Angela Marinescu la Mihail Gălățanu. Și nu auzim aici țipătul răgușit al beatnicilor americani? Dar se cuvine a înțelege fenomenul și ca o defulare după lunga perioadă a pudibonderiei socialiste pe care goliarzii douămiiști, fără a o fi trăit, o poartă în subconștient precum un stigmat comunitar. Poezia trupului la care aspiră, frenetică *„mărturie a ființei de carne"* (Elena Vlădăreanu), abordează astfel *„în mod explicit un teritoriu îngropat de prejudecăți în proletcultism"* (Bogdan-Alexandru Stănescu). Și am merge și mai departe. E la mijloc o recuperare a unor lacune mai vechi ale literelor autohtone. În romantism (Bolintineanu, Alecsandri) n-am avut echivalentul stihurilor arzătoare de lascivitate ale unor Victor Hugo sau Théophile Gautier, nici al romanului porno scris de Alfred de Musset, *Gamiani*. Între cele două războaie, erosul s-a văzut în genere tratat „cu mănuși", fie în maniera stendhaliană ori proustiană de către romancieri, fie ermetizat în viziunea orgiastică a lui Ion Barbu sau administrat ca pigment pitoresc de Arghezi (...) Cu apriga lor dispoziție hormonal nutrită, barzii începutului de mileniu încearcă a hașura un spațiu în mare parte alb, posedând alibiul unui subiect uman-preauman și al unei expresii ce nu pentru prima oară se cufundă cinic-voluptuos în argou, în scabros, în beznele ce pot fi, până la un punct, regeneratoare, ale deconvenționalizării acute.

Nădăjduim că din bogatul buchet al junelor oferte actuale se vor alege câteva înzestrări viguroase, capabile a fertiliza maidanul psihanalitic și a absolvi limbajul chivuțelor.

CORNEL UNGUREANU

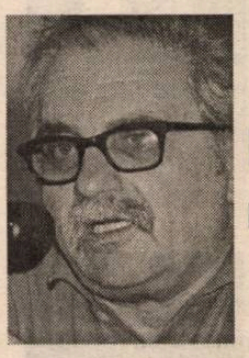

România regiunilor

1. S-a produs, sigur. E multă zarvă, multă prostie, mulți cetățeni care n-au citit o carte, nu vor să citească și fiindcă n-au obișnuința cititului vor să arunce peste bord cât pot mai mult. Decanonizarea nu va începe niciodată cu abandonarea generației '60, cu vehementa contestare a lui Nichita Stănescu sau Marin Sorescu. Decanonizarea începe, după părerea mea, cu buna recunoaștere a noii geografii europene. În primul rând, începem să avem o Românie a regiunilor. La Zălău, la Cluj, la Brașov sau la Iași, la Sibiu, Constanța sau Suceava au loc evenimente culturale care ne obligă să gândim fenomenul cultural ca fenomen policentric. Cel mai bun traducător român al lui Nietzsche

literare (1990–2005)

locuiește de-o viață în satul Belinț. Numitul sat se află în apropiere de Lugoj. Nu Centrul dictează, ci *un șir de centre* își afirmă originalitatea, energia, eficacitatea. Studiile de antropologie de la Zalău cu excepționala revistă de acolo, *Centrul de Cercetare a Imaginarului* de la Cluj, acțiunile *Polirom* de la Iași, direcțiile propuse de *Editura Paralela 45* la Pitești, *A treia Europă* la Timișoara definesc o nouă geografie culturală – o decanonizare necesară, firească, obligatorie. Sigur că emisiunile de televiziune, cele de radio, revistele, ziarele, cu paginile lor culturale, au inerții... explicabile. Mi-e jenă să scriu că numele cele mai importante în poezie, în proză sau în eseu s-au afirmat în ultima vreme („în ultimii 5 ani") în provincie: și spun că mi-e jenă, fiindcă e foarte posibil ca ele să fie uitate de un Centru care își păstrează obișnuințele din epoca lui Ceaușescu.

2. *a) Poezie*: 1) **Ion Chichere**. E vorba de un poet din Reșița, niciodată prezent la vreo televiziune din Centru – niciodată invitat, dacă facem excepție de un cenaclu al lui Mircea Martin, la vreo sindrofie înaltă. Mi se pare corect să adaug alt nume doar după o pauză, fiindcă Ion Chichere a murit înainte de a împlini 50 de ani. Între 1990 și 2004 a publicat 20 de volume de poezie. Au scris despre el Monica Lovinescu, Ștefan Aug. Doinaș și mulți alții. Fiindcă e vorba de 5 (cinci) nume, în raza literaturii viziunilor mistice ar figura ultimele două volume de poezii ale lui 2) **Octavian Doclin** (*Pârgă* I și II), 3) **Costel Stancu**, iar dintre timișoreni (timișoreni... odinioară) 4) **Rodica Drăghincescu** și 5) **Traian Pop Traian**. Explic pe larg aceste opțiuni într-o *Geografie a literaturii române, azi. Banatul.*

b) 1) **Petru Cimpoeșu**, cunoscut de mai bine de două decenii, dar lansat abia acum; 2) **Nicolae Strâmbeanu**, și el scriind de vreo două decenii, dar citit/lansat abia acum cu un roman despre care a început să se vorbească; 3) **Radu Pavel Gheo** scriitorul „de vârf" din echipa de la *Polirom* (să adăugăm echipa); 4) **Adrian-Christian Kuciuk**, prozator care favorizează o bună descriere a sud-estului nostru european; 5) **Florina Ilis**, din „școala clujeană" a prozei postmoderne.

c) 1–2) **Marc-Mihail Avramescu** și **Paul Miron**, cu cărți care circulă rău și care n-au fost comentate (încă) așa cum se cuvine. Sunt personalități majore ale literaturii/culturii care... rămân a fi descoperite; 3) **Alice Botez**, cu o memorialistică la fel de uimitoare ca și proza ei, complementară cu cea a lui **Jeny Acterian**; 4) **Dan C. Mihăilescu** și 5) **Sorin Toma**. Ultimul mi se pare demn de selectat prin incredibila-i ieșire în public. Aparține unei simptomatologii postdecembriste.

d) **Adriana Babeți**, **Mircea Mihăieș**, **Smaranda Vultur**, **Marius Lazurcă**, **Ciprian Vălcan**, adică echipa de bază de la *A treia Europă*.

e) Ei, cine să se fi afirmat „în ultimii 5 ani" în critica literară? Tot **Dan C. Mihăilescu**, **Alex. Ștefănescu**, **Gabriel Dimisianu**, **Ion Simuț**. Și dacă n-ar fi fost retragerea de la *22*, tot **Mircea Iorgulescu**.

3. Aici ar trebui să-mi transcriu documentarele din *Orizont* din ultimii ani. Sau măcar planurile pentru volumele al doilea, al treilea, al patrulea, al cincilea, din *Geografia literară a României*. E greu să ne închipuim că un scriitor „iese". „Iese" pentru un timp, oricine ar fi el. Poate să reapară din diverse motive. Poftiți, a reintrat Sorin Toma și dacă a revenit Sorin Toma, de ce n-am vorbi despre A. Toma, tăticul cel fericit? A reapărut Petru Groza. Oricine face o antologie a literaturii cizmarilor va putea miza pe Neculuță. Și în ce context va fi Neculuță! Cu Ceaușescu, Stalin ș.a.m.d. Nu vreau să glumesc, epistemologia anarhică a lui Feyerabend îl va sprijini pe cercetătorul zilei de mâine care va demonstra că nu se poate Sorin Toma fără Brucan și nici Brucan fără Ana Pauker. Și nici Ana Pauker fără Marin Preda (păi obținea succes *Desfășurarea* fără condamnarea tovarășei Ana?). Așa se construiesc rețelele istoriei literare. Vorba tătucului F.: *Anything goes*!

Ce autori s-au impus? În lume, **Mircea Cărtărescu**, în țară, grupuri din provincie (încă invizibile pentru destui) care câștigă autoritate. În capitală, Cenaclul *Uniunii Scriitorilor* a lansat câțiva tineri excepționali. Iar Fracturiștii țin steagul unei avangarde fără de care cultură nu poate exista.

AL. CISTELECAN

Revoluția de canon – nerăbdarea fiecărei generații

1. Deși e greu de închipuit cum, și literații se plictisesc; și, ca toți oamenii care se plictisesc, simt nevoia să vadă din când în când câte-o revoluție; numai că, literați fiind, ce-și doresc ei mai mult și mai mult e o revoluție de canon, o răsturnare în sinaxar; e o nevoie de înțeles, în general vorbind; ea capătă accente belicoase și exprimă o nerăbdare isterică la fiecare nouă generație; chiar și acolo unde se dovedește numaidecât că nu era vorba de o generație, ci doar de ceva mai mic și mai burghez; dar dintotdeauna tinerii bat din picioare la porțile canonului și amenință să le dărâme; e o tropăitură eminent necesară și cuvenită; din păcate, canonul nu se face prin revoluții și nici nu cedează la vociferări; el e partea cea mai insensibilă a sistemului literar; nu de tot insensibilă, firește; din când în când mai primește pe cineva, ba chiar, la mare presiune, se reconfigurează. De fapt, dacă are pe cine, primește în permanență, căci imobilitatea sa e, pe dedesubt, un fel de revoluție continuă, oricât de discretă.

În țările mai așezate cultural există un fel de oglindă permanentă a canonului, concretizată în sinteze dedicate literaturii contemporane; sinteze coordonate de o mare autoritate și în care autorii beatificați sunt încredințați celor mai pricepuți în interpretarea lor; aceste sinteze nu sunt din cele încremenite, făcute o dată pentru totdeauna; ele se află, de fapt, într-o continuă metamorfoză și reapar cu o anume regularitate; nu e vorba de reeditări, ci de reașezări; intră autori noi, ceilalți se mai strâng puțin ca să le facă loc; unii pot chiar să-și piardă rangul de protagoniști, rămânând doar în peisaj; dar în permanență există o echipă de canoniști care propun un reper; firește, nu e o oglindă aclamată de toată lumea, dar te poți consola cu limpezimea și flexibilitatea ei. (La noi, desigur, această instituție încă nu există și poate nici nu va exista degrabă; ceea ce înseamnă că nu-i trebuință de ea. Ne descurcăm noi cumva.)

În anii noștri nevoia de schimbare literară e urgentată – și justificată, măcar într-o măsură – de schimbarea socială. Nu toate revoluțiile sociale sunt însă și revoluții literare, dar de la a noastră se pretinde a fi; nu fără temeiuri, din care cel mai important e trecerea de la regimul supravegheat la regimul absolut liber al creativității; în această trecere cel mai mult au avut de pierdut cărțile „cu subtext", cu subsol ilocutoriu încărcat; cele în care se bătea șaua pentru a face iapa să priceapă că-i vorba de altceva. A mai coborât, oarecum de la sine, și prestanța sacerdotală a scrisului și scriitorului. Ba chiar s-au compromis rău și una, și alta. Cum în postmodernism nu mai există deținători de mistere, literatura misterifiantă pătimește grav. Destule motive, așadar, pentru a problematiza starea canonului.

Mă tem însă că la noi canonul e schizofren, dedublat. Există un canon pe care-l sprijină cititorii formați sub comunism și există altul, sprijinit de cititorii „postcomuniști". Celor din urmă nu li se poate pretinde să citească literatura în felul în care o citeau ceilalți; acestora, însă, li s-ar putea cere să citească și în noua manieră, cu noile exigențe. Ce le mai pot spune tinerilor dramele „activistului de partid", fie el și cu inimă simțitoare?! Literatura cu emfază și literatura cu problematică socială, dar o problematică ținând de comunism, sunt primele ejectate din noul canon. Nu întotdeauna pe drept. Și nu-i sigur că în locul lor s-a pus altceva. Deocamdată, schimbarea e mai degrabă operație de ștergere decât de înlocuire.

2. Am o problemă cu această întrebare și nu știu dacă voi rezolva-o până răspund. Ce-o fi însemnând *„autor afirmat în ultimii ani"* – autor despre care nu se știa nimic înainte sau autor despre care se știa ceva, dar nu era, totuși, în nomenclatorul literar? Autori de felul lui Patapievici, care n-a publicat nimic înainte de '90, sau (și) autori de felul lui Ion Mureșan, afirmat, cât de cât, măcar în cercuri oculte? Ori de felul lui Petru Cimpoeșu, și mai discret *„afirmat"* înainte de '90? Cred că voi face, cu voia dvs., un compromis între cele două variante. Dar nu pretind că autorii înșirați mai jos au și intrat în *„canon"*.

a) poezie – **Ioan Es. Pop**, **Floarea Țuțuianu**, **Marius Ianuș**, **Dan Coman**, **Claudiu Komartin**

b) proză – **Petru Cimpoeșu**, **Dan Stanca**, **Mihai Dragolea**, **Florin Lăzărescu**, **Constantin Arcu**

c) jurnale – **Mircea Zaciu**, **Monica Lovinescu**, **Ion Ioanid**, **Mircea Cărtărescu**, **Nicolae Breban**

d) eseuri – **Horia-Roman Patapievici**, **Vladimir Tismăneanu**, **Gheorghe Crăciun**, **Caius Dobrescu**, **Sorin Adam Matei**

e) critică literară – **Sanda Cordoș**, **Carmen Mușat**, **Nicoleta Sălcudeanu**, **Gabriela Gavril**, **Horea Poenar**

3. Răspunsul de aici e strict relativ. Dacă e limpede, de pildă, că a intrat, poate definitiv, un poet precum **Cristian Popescu**, nu e deloc sigur că au

(Continuare în pag. 8)

Bursa de valori literare

(Urmare din pag. 7)

ieșit, tot definitiv, poeți precum **Ion Gheorghe**, deși acum așa pare. Nu stau bine nici marii prozatori de dinainte, de la **D.R. Popescu** la **Augustin Buzura**, dar nu stau nici într-atât de rău încât să li se pregătească deja biletele de ieșire. Sunt doar în pierdere de public. Cine a „ieșit" e, de fapt, deja uitat.

SANDA CORDOŞ

Recitiri, în fond

Termenul „canon" circulă la noi cu atât de multe și imprecise accepțiuni, încât prefer să vorbesc despre schimbările care au avut loc în literatura ultimilor ani fără să-mi centrez răspunsul cu ajutorul său.

Cum arta, în general, este supusă neîncetat (prin chiar natura ei) mișcării și probelor unor generații succesive, este normal ca, după o trecere atât de convulsivă precum cea din 1989, tendința (aspirația) de schimbare ce a animat societatea românească să fie resimțită puternic și în reexaminările periodice ale literaturii. Acest proces include mai multe paliere și aspecte: relectura literaturii anterioare, repoziționarea scriitorului în noua societate (problemă ce ar merita ea însăși o dezbatere) și producerea unei alte, noi literaturi. La palierul cel mai vizibil, reexaminarea (revizuirea, cu un termen ce a inflamat nu o dată lumea literară, generând spaimă, revoltă și ilaritate) înseamnă (sau ar trebui să însemne) nimic altceva decât o relectură a operelor apărute în România postbelică. Când nu e făcută doar declamativ sau propagandistic, operația în sine – în fond, e vorba de actul critic cel mai simplu, de analiza de text – poate conduce la unele constatări interesante. Prima dintre ele este că, în general, ierarhia stabilită de criticii literari de până în 1989 (veritabili profesioniști ai lecturii) pentru scriitorii publicați în țară nu se modifică substanțial. Se modifică, în schimb, anumite accente și se continuă un proces de cernere a valorilor (din nou, comun tuturor perioadelor literare). Ies din prim plan acei prozatori de succes ai lumii totalitare care au dat, în epocă, mai ales răspunsuri civice importante (făcând, în ficțiune, un fel de gazetărie mascată, cărțile lor fiind așteptate cu frenezia cu care se cumpără ziarul în zile cu evenimente dramatice) și se consolidează opera acelor scriitori care, pe lângă sensibilitate la tema vremii lor, au fost foarte atenți la calitatea artistică. Lucrurile sunt, în harta fizică a acestei literaturi, destul de complicate, dat fiind faptul că în opera aceluiași scriitor coexistă cărți de valori diferite, uneori reburturi și cărți foarte bune. În locul enumerării cerute de dvs. (intrările și ieșirile din memoria literară), greu de realizat în spațiul unei anchete, aș încerca două exemple. Este în scădere valoarea literară a cărților lui Augustin Buzura (mai ales a celor din anii '80) și în stabilizare (dacă nu în creștere) valoarea literară a cărților (de după 1970) ale lui Radu Cosașu. Cel dintâi a nesocotit, sub presiunea misiei civice, canoane și norme profesionale, alunecând în verbiaj și reportaj social vag ficționalizat, cel de-al doilea a plecat (și) de la reportaj, pe care l-a lucrat cu o concepție și un meșteșug de artist. Și: devin tot mai inactuale romanele lui Petre Sălcudeanu, dar prezintă o actualitate frapantă (parcă ar fi fost scris azi), susținută de o foarte bună calitate literară, *Prințul Ghica* de Dana Dumitriu.

Literatura română s-a îmbogățit substanțial după 1990 prin cărțile, până la acea dată, fără drept de circulație în țară. Din 1990, au fost publicate și supuse examenului critic opere dintre cele mai diferite: de la volume interbelice precum *Rusoaica* de Gib. Mihăescu și *Cum am devenit huligan* de Mihail Sebastian la opera lui Petru Dumitriu, manuscrisele lui I.D. Sîrbu și până la literatura exilului, Basarabiei și cea a închisorii (acestea, adevărate fenomene pe care critica a trebuit să le integreze în literatura autohtonă). Au intrat (sau reintrat) în circulație publică (ceea ce înseamnă foarte mult nu numai pentru cititori, ci și pentru scriitori) și au ajuns să ocupe o poziție de prim rang cărți scrise de Gabriela Melinescu, Dumitru Țepeneag, Emilian Galaicu-Păun, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Matei Călinescu, Ion Vianu, Nicolae Balotă, Paul Goma etc. S-ar putea spune, cred, că după 1990 literatura română a câștigat noi scriitori maturi și, odată cu ei, și-a îmbogățit calitatea estetică. Aceasta nu înseamnă însă, cum greșit se crede uneori, opțiune pentru estetism, ci înseamnă prima și cea mai importantă condiție pentru ca literatura să depășească pragul epocii proprii și să vorbească cititorilor din epocile viitoare. Din acest punct de vedere, adevăratele revizuiri încă n-au avut loc. Ele vor începe abia cu această generație douămiistă, care are teme existențiale și literare mult diferite de cele ale scriitorilor de până în 1989. Dacă cititorii acestei ultime generații vor citi cărțile predecesorilor regăsind acolo – prin intermediul artei – viața însăși, examenul este trecut. Fascinant și, probabil, chinuitor, este că, în literatură, examenul odată luat (chiar și cu 10), reexaminarea nu încetează.

Cât privește scriitorii afirmați în ultimii ani, dacă aceștia sunt tot cei 15 și dacă admitem că optzeciștii erau impuși de dinainte (deși unii – Ștefan Borbély, Gheorghe Perian, Virgil Podoabă etc. – au debutat în volum, iar alții – precum Răzvan Petrescu – și-au dat adevărata măsură abia după), atunci aceste liste (semnalând literatura novatoare) ar putea arăta astfel (cu precizarea că toate listele sunt mereu incomplete și, în felul lor, nedrepte):

a) poezie: **Cristian Popescu, Floarea Țuțuianu, Ioan Es. Pop, Ruxandra Cesereanu, Doina Ioanid, Ioana Nicolaie**;

b) proză ficțională: **Adrian Oțoiu, Florina Ilis, Petre Barbu, Bogdan Suceavă**;

c) proză nonficțională: **I.D. Sîrbu, Nicolae Balotă, Simona Popescu, Radu Pavel Gheo, Lena Constante**;

d) eseuri: **Dan Lungu, Corin Braga, Caius Dobrescu, Mihaela Ursa, Adrian Lăcătuș**;

e) critică literară: **Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Mircea A. Diaconu, Simona Sora, Luminița Marcu**.

N-am avut în vedere scriitorii ultimei generații, aflați, cu primele lor volume, în curs de afirmare. Dacă ei vor fi (îmi doresc lucrul acesta) foarte buni, enumerările noastre de azi vor deveni neînsemnate.

TUDOREL URIAN

Revoluția nu a schimbat esențial canonul

1. Cred că este nevoie, întâi de toate, să lămurim termenii. În general, prin scriitori canonici se înțeleg scriitorii esențiali ai unei literaturi. Pentru a simplifica lucrurile, să spunem că e vorba de scriitorii care sunt cuprinși/ar trebui să fie cuprinși în programa școlară. Până în 1989, în România funcționau două canoane. Unul oficial, impus de autoritatea politică și cultivat la toate nivelele de învățământ. Era o formulă compozită care combina criteriile estetice cu obediența față de politica partidului comunist. Valabil în partea sa antebelică (anchetele literare găzduite de ***Observatorul cultural*** și ***România literară*** au demonstrat cu prisosință că la nivelul prozei și al poeziei nu s-au produs mutații valorice semnificative), canonul oficial din perioada comunistă devenea foarte tributar puterii politice atunci când venea vorba de scriitorii contemporani. Aici intervenea celălalt canon, al scriitorilor promovați în principal prin cronicile scrise ale lui Nicolae Manolescu (în ***România literară***) și vorbite, ale Monicăi Lovinescu (la *Radio Europa Liberă*). Cel care validează, în ultimă instanță, canonul, este publicul. Or, acesta a confirmat canonul neoficial. Dat fiind interesul uriaș pentru lectură din epoca respectivă, se poate spune că, în pofida imensului aparat de propagandă al partidului comunist și al programelor școlare tot mai absurde, canonul neoficial a fost cel care a ajuns să fie acceptat de mai toată lumea ca singurul valabil.

Poate vă voi surprinde, dar revoluția nu a produs schimbări fundamentale în ce privește canonul. În privința scriitorilor de dinaintea celui de-al doilea război mondial, canonul a rămas cel trasat de Lovinescu și Călinescu. Pentru perioada comunistă a rămas în bună măsură valabil canonul neoficial, cel sugerat de cronicile lui Nicolae Manolescu. Cum literatura se află în perpetuă transformare, în mod natural, canonul a fost completat cu scriitorii care, din diverse motive, au fost puși la index sau marginalizați în perioada comunistă și cu cei apăruți în literatură după 1990. Dacă înainte de 1990 publicul avea, așa cum am spus, un rol esențial în validarea canonului, acum această chestiune cade exclusiv în sarcina specialiștilor. Interesul pentru lectură a scăzut dramatic și pe nimeni nu mai interesează dacă, să spunem, Augustin Buzura este un autor mai important decât Dumitru Țepeneag sau dacă Nicolae Breban e mai bun decât Constantin Țoiu.

2. *Poezie*: **Cristian Popescu, Ioan Es. Pop, Daniel Bănulescu, Rodica Drăghincescu**

Proză: **Alexandru Vona, Alexandru Ecovoiu, Dan Stanca, Dan Perșa**

Jurnale/memorii: **Constantin Argetoianu, Mihail Sebastian, Petre Pandrea, Gheorghe Jurgea-Negrilești, Monica Lovinescu**

Eseuri: **Cristian Bădiliță, Dan Ciachir, Stelian Tănase, Ruxandra Cesereanu, Ioana Pârvulescu**

Critică literară: **Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Nicoleta Sălcudeanu, Mihai Iovănel**

3. În chip natural au ieșit scriitorii a căror prezență în canon avea drept singură explicație politica PCR de cantonare a oricărei ve- ☞

leităţi literare în zona lipsită de relief a „realismului socialist". Numele lor chiar nu mai are nici o importanţă, ieşirea din canon fiind definitivă prin dezinteresul total al publicului de orice vârstă pentru acest tip de literatură. Firește, în contrapartidă au devenit canonici unii dintre autorii puși la index în perioada comunistă. Mă refer aici în primul rând la marii scriitori din diaspora (Eliade, Cioran, Ionesco, Ţepeneag, Tismăneanu, Culianu, Ghiţă Ionescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Neagu Djuvara, Ilie Constantin, Nicolae Balotă etc). Apoi, se poate vorbi despre o schimbare la faţă a unor scriitori care au putut fi publicaţi şi în perioada comunistă, dar ale căror opere au fost completate în anii din urmă cu literatura de sertar sau cu versiunile complete ale unor scrieri mutilate de cenzură (I.D. Sârbu, Alexandru George, Mihail Sebastian). În fine, în timp, unii dintre scriitorii actuali au toate şansele să devină canonici. Pentru aceasta însă, cum spuneam, este nevoie ca, dincolo de „avizul" specialiştilor, creaţiile lor să fie validate de gustul publicului. Câtă vreme interesul publicului pentru lumea cărţilor rămâne foarte scăzut, orice discuţie despre canonul literar actual este o pierdere de vreme.

SIMONA SORA

A vorbi despre canonul schimbat e pierdere de vreme

1. Mă tem că problema canonului literar este total nerelevantă, în momentul acesta, în literatura despre care vorbim. Toma Pavel spunea undeva că, în problema, mult mai sângeroasă, a relaţiei între memorie şi istorie, lema de bază şi începutul tuturor abordărilor subiective e următoarea: *„M este memorabil pentru X, privitor la o serie de calităţi Q, pentru un grup de raţiuni R"*. Aceasta e, mai mult sau mai puţin, şi armătura canonului (literar, politic, economic...). Înlocuiţi primul termen cu unul dintre cei zece scriitori semnificativi, pe cel de-al doilea cu unul dintre cei câţiva cronicari care au înlocuit, fatalmente, specia criticului de vocaţie, puneţi, în loc de *Q* cele mai fanteziste calităţi, printre care lizibilitatea, succesul de public mediu, coperta şi spaţiul dintre rânduri, şi în loc de *R* toate amiciţiile literare de care vă amintiţi, micile vanităţi stimulate de servicii reciproce, diverse conexiuni neverificabile, şi veţi avea canoanele tranziţiei literare româneşti.

Ar trebui, desigur, ca prezentul să reevalueze, să recitească şi să repropună grile semnificative care nu-i pot aparţine decât lui. Ar trebui să existe o comunitate „de gust" care să discute metamorfozele cărţilor din muzeul imaginar al canonului. Ar trebui să avem o instanţă critică (sau două-trei) care să poată lua în considerare joncţiunea între valoarea istorică şi receptare, între calitatea obiectivă, criteriile de evaluare şi predispoziţiile subiective argumentate. Cum, la noi, în 2005, nu există aşa ceva, a vorbi despre canonul care s-a schimbat (cine îl face, cine îl susţine, cine şi-l asumă?) e pură pierdere de vreme.

2. *a)* **Floarea Ţuţuianu**
b) **Răzvan Rădulescu**
c) **Ion Ioanid**
d) **Adriana Babeţi**
e) **Sanda Cordoş**

3. Cum nu există (decât prea rar) confirmare intersubiectivă în atribuirea valorii, cum comunitatea critică e prea ocupată de scrierea propriilor opere, care se cam opresc la începutul anilor '90, fiecare are lista de uz propriu cu cei intraţi şi cei ieşiţi din atenţia prezentului. Eu cred că nu ne mai spun mare lucru cărţile de dinainte de '89, care au fost (şi au rămas) mai degrabă sociologie empirică, surogat de istorie recentă, parabolă cu cheie. În acelaşi timp, au căzut în umbră o serie de cărţi ale optzeciştilor care mizează mai degrabă pe proza cotidianului, pe micile scene de viaţă cenuşie, pe textuare, decât pe poveste.

Pe de altă parte, în prezent, miza s-a mutat, de pe memorialistică şi jurnal, pe un soi de scurt roman nocturn care seamănă cu romanele central-europene ca ton, perspectivă ironică şi univers ficţional. Cei mai buni, dintre cei tineri, pe care ar trebui să-i citim măcar noi, dacă la târgurile internaţionale de carte le negăm existenţa, sunt: **Răzvan Rădulescu** (*Viaţa şi faptele lui Ilie Cazane*), **Lucian Dan Teodorovici** (*Circul nostru vă prezintă*), **T.O. Bobe** (*Cum mi-am petrecut vacanţa de vară*) **Filip Florian** (*Degete mici*). De asemenea, redescoperirea unor prozatori de mare clasă (**Radu Cosaşu**, **Matei Călinescu**, **Sonia Larian**, **Ştefan Agopian**) sau a unor poeţi adevăraţi (**Mariana Marin**, **Florin Iaru**, **Mircea Cărtărescu**, **Angela Marinescu**, **Ioan Es. Pop**) nu pot face decât bine unei literaturi care nu de canon are nevoie, cât de profesionişti care s-o scrie şi s-o citească.

PAUL CERNAT

Noile tendinţe

... schimbarea la faţă a literaturii noastre apare evidentă: marginalităţile antedecembriste tind să devină centrale. Canonul de dinaintea lui 1989 începe să fie, tot mai mult, relativizat de noile canoane paralele sau concurente.

Au fost recuperate interbelicul ocultat (Eliade, Cioran, E. Ionescu, M. Vulcănescu etc.), memorialistica şi jurnalele intime nepublicate din motive politice înainte de 1989, critica radiofonică de la *Europa Liberă*, literatura concentraţionară, literatura exilului şi diasporei; au fost editate cronicile literare ale lui N. Manolescu. Printre noile (deşi tardivele) recuperări prozastice: Alexandru Vona.

Un alt *boom* postdecembrist a fost reprezentat de eseistica pe teme larg culturale, moral-politice şi filozofice: de la Petru Creţia, Andrei Pleşu, Gabriel Liiceanu, O. Paler la mai nou-veniţii H.-R. Patapievici, Teodor Baconsky, Andrei Cornea, Sorin Antohi, Mihaela Miroiu, Caius Dobrescu, Dan Petrescu, Gabriel Andreescu, Valentin Protopopescu etc. (unii, cu antecedente şi înainte de 1989) şi diasporenii Sorin Alexandrescu, Virgil Nemoianu.

Apariţia *„egografiei"* postcomuniste, specie aflată între memorialistica tradiţională, document şi ficţiune. Câteva titluri: *Amintiri în dialog* de Matei Călinescu şi Ion Vianu, *Întoarcerea huliganului* de Norman Manea, *Regele se înclină şi ucide* de Herta Müller, mărturiile biografice ale unor tineri autori despre viaţa cotidiană din anii '80.

O nouă tendinţă, încă firavă, e ilustrată de romanele aventurii biografico-exotice (*Planeta Tokio* de Claudia Golea) şi de autoficţiune.

Docu-drama e reprezentată de Stelian Tănase şi Răsvan Popescu.

În domeniul ficţiunii propriu-zise, principala revelaţie a fost proza biografismului vizionar şi totalizant (cu aripi mistico-poetice) a lui Mircea Cărtărescu, care domină beletristica noastră postcomunistă.

O înflorire deosebită a cunoscut literatura mitologiei bucureştene: de la grotescul bulgakovian din romanele lui Daniel Bănulescu şi Petre Barbu până la reveria istorico-literară din *Întoarcere în Bucureştiul interbelic* de Ioana Pârvulescu.

O nouă tendinţă: ficţiunea cu elemente cyber (Adrian Oţoiu, Sebastian A. Corn, Ion Manolescu, Alina Nelega).

Noul spiritualism „apocaliptic", reprezentat de Radu Aldulescu, Dan Stanca şi Alexandru Ecovoiu, nu s-a impus.

Romanele biografiste ale poetelor au adus în prim-plan pe Simona Popescu, Herta Müller, Nora Iuga (debutantă în proză după 1990).

Post-textualismul este recalibrat cu succes de Gh. Crăciun şi D. Ţepeneag.

Infuzia compensatoare de politic şi sex a ajuns deja la saturaţie.

O înflorire a genului fantasy se lasă aşteptată. Istoricul, autobiograficul şi socialul primează în defavoarea imaginaţiei pure.

De remarcat prăbuşirea la bursa de valori literare a romanelor produse de N. Breban, Augustin Buzura, D.R. Popescu, Fănuş Neagu ş.a.

Romane-fanion ale ultimilor 15 ani: *Orbitor* de Mircea Cărtărescu, *Exuvii* de Simona Popescu, *Coaja lucrurilor sau dansând cu Jupuita* de Adrian Oţoiu.

După 1990, poezia – aflată în cădere liberă – nu a impus deocamdată, în opinia mea, decât două „modele" importante: Simona Popescu şi Ioan Es. Pop, în siaj opzecist; Cristian Popescu a debutat totuşi înainte de 1989.

Dramaturgia e dominată – de la distanţă pariziană – de Matei Vişniec. Alte nume semnificative: Vlad Zografi şi tânăra Gianina Cărbunariu.

Câteva proiecte „dicţionariste" ciclopice (*Dicţionar analitic de opere literare româneşti* coordonat de Ion Pop, *Dicţionarul scriitorilor români* coordonat de Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu) au fost duse la un sfârşit mult mai bun decât inegalul şi pe alocuri jenant-clientelarul *Dicţionar general al literaturii române* apărut sub egida Academiei. O sinteză remarcabilă: *Enciclopedia exilului literar românesc* a lui Florin Manolescu.

Au fost redimensionate ideologic proiectele erudite ale lui Adrian Marino.

În domeniul criticii şi istoriei literare, reţin tentativele de reevaluare globală a literaturii postbelice (cu rezultate discutabile, după caz) ale lui Eugen Negrici şi Marian Popa, alături de tipologizarea lui Ion Simuţ din *Incursiuni în literatura română actuală* şi de reformularea criticii de direcţie (de la Ion Bogdan Lefter la mai eclecticul Dan C. Mihăilescu). Cea mai importantă apariţie critico-teoretică în volum îmi pare *A citi, a reciti. Către o poetică a relecturii* de Matei Călinescu. Reţin şi lucrările de sinteză semnate de E. Simion (*Ficţiunea jurnalului intim*), Gh. Crăciun, Sanda Cordoş, Ioana Pârvulescu, Ruxandra Cesereanu, Adriana Babeţi (cu o carte de pionierat la noi: *Dandysmul*), A. Oţoiu, *„geografiile literare"* ale lui Cornel Ungureanu şi monografia *Cercul literar de la Sibiu* a lui Ov.S. Crohmălniceanu şi Klaus Heitmann.

(Continuare în pag. 10)

Bursa de valori literare

(Urmare din pag. 9)

A continuat bătălia pentru postmodernism prin cărți de Mircea Cărtărescu, Liviu Petrescu, Gh. Crăciun, I.B. Lefter ș.a.

Nu în ultimul rând, e de remarcat examenul critic al extremei drepte interbelice, ilustrat prin scrierile unor Z. Ornea, Marta Petreu, Alexandra Laignel-Lavastine, Iordan Chimet ș.a.

În continuare, o listă a jurnalelor/memoriilor cu potențial canonic apărute după 1989.

Jurnalul fericirii, **N. Steinhardt**
Jurnal, **M. Sebastian**
Jurnalul unui jurnalist fără jurnal, **I.D. Sîrbu**
Jurnalul unei ființe greu de mulțumit, **Jeni Acterian**
Jurnal, **M. Zaciu**
Închisoarea noastră cea de toate zilele, **Ion Ioanid**
Jurnal, **Monica Lovinescu**
Prizonier al provizoratului, **Radu Petrescu**
Straja dragonilor, **Ion Negoițescu**
Troica amintirilor, **Gh. Jurgea-Negrileşti**

și o listă canonică a beletristicii, eseisticii și criticii literare:

Orbitor (**Mircea Cărtărescu**)
A citi, a reciti... (**Matei Călinescu**)
Enciclopedia exilului literar românesc (**Florin Manolescu**)
Dramaturgia lui **Matei Vișniec**
Amintiri în dialog (**Matei Călinescu și Ion Vianu**)
Exuvii (**Simona Popescu**)
Regele se înclină și ucide (**Herta Müller**)
Coaja lucrurilor... (**Adrian Oțoiu**)
Literatura română între revoluție și reacțiune (**Sanda Cordoș**)
Ficțiunea jurnalului intim (**Eugen Simion**)
Eseistica lui **H.-R. Patapievici**
Poezia lui **Ioan Es. Pop**

Cele mai bune romane „de sertar": *Sertarul cu aplauze* al **Anei Blandiana** și *Adio, Europa!* de **I.D. Sîrbu**.

În fine, țin să atrag atenția asupra a două cărți ignorate, dar cu o valoare excepțională: *Bumgartes al II-lea* de **Jehan Calvus** și *Enciclopedia armenilor* de **Bedros Horasangian**.

Cam atât. Urmează pauza publicitară.

DANIEL CRISTEA-ENACHE

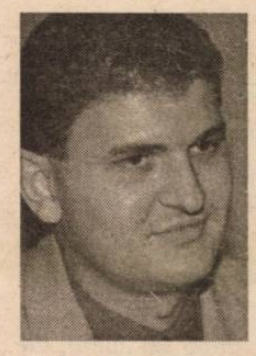

Marele Zid

1–3. Discuția de față nu este nicidecum *prima* „cu cărțile pe masă". Au fost, în ultimii ani, destule anchete, grupaje, comentarii și convorbiri centrate pe subiectul revizuirii/ dislocării canonului estetic. Amintesc numai articolele lui Virgil Nemoianu (care a introdus, după Revoluție, această temă în dezbaterea noastră publică); un număr din ***Euresis*** cu teoretizări și explicitări ale conceptului de „canon"; în fine, un număr din ***Familia***, cu substanțiale contribuții pe marginea revizuirilor canonice. Semne clare că subiectul interesează, pasionează, angajează diferite puncte de vedere, exprimate uneori cu un subiectivism gros, alteori cu o bună raportare la realitate. Realitatea literară: iată câmpul în care operăm. Este ea totuna cu realitatea propriu-zisă, socio-istorică în care trăim și în care evenimentul major al Revoluției din 1989 a despărțit două sisteme și două lumi? Reprezintă literatura dinainte de '89 o anexă a ideologiei unice, și cultura noastră postbelică, în întregul ei, o *„Siberie a spiritului"*? Au creat, oare, Nichita Stănescu și Marin Sorescu, Ștefan Aug. Doinaș și Leonid Dimov, Ileana Mălăncioiu și Angela Marinescu, Emil Brumaru și Mircea Dinescu, Dorin Tudoran și Mircea Cărtărescu, Marin Preda și Petru Dumitriu, Nicolae Breban, Augustin Buzura și George Bălăiță, Ștefan Bănulescu, D.R. Popescu și Fănuș Neagu, Virgil Duda și Gabriela Adameșteanu, Mircea Nedelciu și Ioan Groșan, Eugen Simion și Nicolae Manolescu, Lucian Raicu și Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu și Mircea Iorgulescu, Matei Călinescu și Mircea Martin, au dat toți aceștia opere lirice, epice și critice semnificative? Sau numele lor nu înseamnă, nu ne spun nimic?

Eu pot cuantifica, după răspunsurile date la aceste ultime două întrebări, gradul de obiectivare al fiecărui comentator. E. Lovinescu vorbea despre *„sfidarea evidenței"*. Aș adăuga nuanța de *ocultare* a unor evidențe literar-axiologice. Adevărul strict, factual, neinterpretabil este unul îmbucurător: avem o literatură valoroasă creată în timpul regimului comunist, și aceasta prin efortul demn de elogiu al unor scriitori și critici adevărați, care au luptat, cu armele profesiunii lor, împotriva aberațiilor vechiului sistem. Prin urmare, canonul literar construit pe valoarea estetică a rămas, în timp ce canonul ideologic, întemeiat pe valoarea carnetului de partid, s-a făcut, de mult, praf și pulbere. În anii '80, cei mai grei, ai regimului Ceaușescu, se știa foarte bine cine sunt scriitorii valoroși și cine – autorii care își extrăgeau substanța operelor din ultima plenară.

O subtemă controversată a acestei discuții a fost următoarea: în ce măsură afectează compromisurile unui scriitor statura sa, dimensionată prin operă. Gheorghe Grigurcu poate fi considerat campionul revizuirilor *est-etice*, morale, dar el a fost – se vede azi cu ochiul liber – și marele pierzător pe culoarul respectiv. Căci, oricâte compromisuri jenante ar fi făcut Arghezi, Sadoveanu, G. Călinescu, Nichita Stănescu, ei rămân în centrul tare al canonului nostru literar. Dintr-o anchetă recentă a ***României literare***, a rezultat un top al celor mai importanți zece poeți români, din toate timpurile. Arghezi e pe locul II, Nichita Stănescu, primul dintre liricii postbelici, pe VI. Ce-ar mai fi de adăugat aici?

Discuția canonică ajunge să aibă accente comice prin substituirea criteriului estetic cu cel al accesibilității așa-zis postmoderne. Câțiva actori vocali din spațiul nostru literar (Ion Bogdan Lefter, de exemplu) militează neobosiți pentru ștergerea graniței dintre cultura înaltă (pe care o înscriu mai mereu între niște ghilimele batjocoritoare) și cea populară. Așadar, între opera unui Ștefan Aug. Doinaș și cea a unui Adrian Copilul Minune n-ar trebui să fie nici un hotar „discriminator". Mă rog, fiecare cu gusturile lui... Eu cred, dimpotrivă, că această graniță e vizibilă și de pe Lună, asemeni Marelui Zid Chinezesc.

2. *Poezie*: **Cristian Popescu**, **Ioan Es. Pop**, **Daniel Bănulescu**, **Nicolae Coande**, **Marius Ianuș**. Cu mențiunea că în rândul ultimei promoții lirice există alte câteva talente cu totul remarcabile: **Ruxandra Novac**, **Teodor Dună**, **Zvera Ion**, **Claudiu Komartin**. Le aștept însă și a doua carte.

Proză ficțională și nonficțională: **Mircea Cărtărescu**, **Radu Aldulescu**, **Răzvan Petrescu**, **Cristian Tudor Popescu**, **Dan Stanca**. De adăugat, de asemenea, numele unor tineri și foarte tineri prozatori: **Sorin Stoica**, **Bogdan Popescu**, **Lucian Dan Teodorovici**.

Jurnale – memorii: **Mihail Sebastian** (cu *Jurnal. 1935–1944*, o adăugire, de fapt, la canonul literar dinaintea instalării comunismului), **Ion D. Sîrbu** (*Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*), **N. Steinhardt** (*Jurnalul fericirii*), **Livius Ciocârlie** (cu mai multe cărți irizate autobiografic), **Florin Constantin Pavlovici** (*Tortura pe înțelesul tuturor*).

Eseu: **Ion Vartic**, **Virgil Nemoianu**, **H.-R. Patapievici**, **Marta Petreu**, **Ileana Mălăncioiu**.

Critică și istorie literară: **Ion Simuț**, **Octavian Soviany**, **Dan C. Mihăilescu**, **Al. Cistelecan**, **Ștefan Borbély**.

(Continuare în numărul viitor)

Anchetă realizată de
Gabriela ADAMEȘTEANU
și Cristina SPĂTĂRELU

• sunteți așteptați la • sunteți așteptați la • sunteți așteptați la

teatrul LUNI
de la green hours

• **Marți, 12 aprilie, ora 20**
America-știe-tot de Nicole Duțu. Cu: Andreea Bibiri, Marius Manole, Ada Milea, Constantin Cojocaru, Alin Teglaș, Romulus Chiciuc. Scenografia: Alina Herescu. Songuri: Ada Milea. Regia: Radu Afrim.
• **Joi, 14 aprilie, ora 21**
Duo Maria Răducanu – Sorin Romanescu. Maria Răducanu – vocals, Sorin Romanescu – guitar.
• **Duminică, 17 aprilie, ora** 21
*LIVE COMEDY – **Noaptea microfoanelor deschise**. Vino să execuți „comicii"! Sau să îți încerci chiar tu șansa?! Fă-ne să râdem în 30 de secunde... ca să poți continua pentru un minut. Nu trebuie să stai neapărat în picioare...* Mai multe detalii la 0788 452485. Înscrierile la ***Noaptea microfoanelor deschise*** pe mail la greenhours@ines.ro sau telefonic la nr. 0788 452485.
• **Luni, 18 aprilie, ora 20**
New York (Fuckin' City), de Peca Ștefan. Cu: Laurențiu Bănescu, Adrian Nicolae, Irina Ioniță. Regia: Peter W. Brook. Asistent regie: Daniel „Doctoru'" Popa.
• **Marți, 19 aprilie, ora 20**
Avanpremieră ***Elevator 2***, de Gabriel Pintilei. Cu: Iulis Verdeș și Cristi Petrescu. Regia: Gabriel Pintilei.
• **Miercuri, 20 aprilie, ora 18**
„Lecturi la Teatrul LUNI", lansare de carte *Polirom* și spectacol lectură din romanele ***Blazare*** de Petre Barbu, ***O limbă comună*** de Sorin Stoica, ***Scurta și plictisitoarea viață a lui Kjus*** de Silviu Gherman, ***Degete mici*** de Filip Florian. Cu: Mihai Călin, Cosmin Seleși, Gabriel Pintilei, Silviu Gherman. Regia: Ana Mărgineanu.
• **Joi, 21 aprilie, ora 21**
Live jazz Ozana Barabancea & Friends. Ozana Barabancea – voc., Cătălin Milea – sax, Puiu Pascu – piano, Virgil Popescu – bass, Laurențiu Ștefan – drums.
• **Duminică, 24 aprilie, ora 21**
Gloria. Mbela Nzuzi – vocal, Alain Mbaki – guitar, Vincent Calissa – kongas, Tudor Asciu – guitar, Sorin Petrescu – bass, Cristi Prihotca – drums.
• **Luni 25 și marți 26 aprilie, ora 20**
Elevator 2, **de Gabriel Pintilei. Cu: Iulis Verdeș și Cristi Petrescu. Regia: Gabriel Pintilei.**

Bruioane de cultură

România literară **Cotidianul.** **Cuvântul** **DILEMA VECHE** **OBSERVATOR CULTURAL**

În revista ***Cuvântul,*** nr. 1/2005, Mircea Martin publică un editorial intitulat ***Ştiinţele „tari" ca parte a culturii***. Autorul articolului pledează contra sciziunii dintre ştiinţele umaniste şi ştiinţele exacte, condamnând *„discrepanţa enormă dintre tratamentul public acordat scriitorilor şi artiştilor, pe de o parte, şi oamenilor de ştiinţă, pe de altă parte"*. Un foarte convingător argument în favoarea apropierii dintre cele două sfere ale culturii este, în opinia editorialistului, importanţa crescândă a rolului imaginaţiei în *„creaţia ştiinţifică"* actuală. Dacă, în zilele noastre, *„până şi metafora îşi vede recunoscut rolul în ştiinţă"*, a cărei presupusă obiectivitate este acum *„infinit nuanţată"*, în acelaşi timp *„câmpul literar-artistic"* cunoaşte *„un proces paralel de intelectualizare progresivă"*. Aceste tendinţe sunt asumate programatic de către conducătorul publicaţiei, care îşi propune să deschidă *„în continuare"* paginile revistei ***Cuvântul*** *„spre alte discipline ştiinţifice, tocmai spre a ilustra un concept lărgit de cultură"*. Revista ***Idei în dialog***, nr. 2/2005, publică, în acelaşi sens, un articol semnat de Liviu P. Dinu despre *„statutul cultural al matematicii"*. Tot aici, Cătălin Enache degajă dintr-un comentariu la piesa ***Scrisoare pierdută*** de I.L. Caragiale, aparţinând lui Alexandru Dragomir, un concept diferit de *„cultură"*, situat la antipodul *„filosofiei"* sau, mai precis, în raport de subordonare faţă de aceasta. • Recentele seisme de pe scena politică românească au adus în dezbatere interesante probleme moral-juridice şi doctrinare. ***Rumorile constituţionale*** ale lui Valentin Constantin întreţin viu schimbul de ***Idei în dialog*** (vezi nr. citat), pe teme ca graţierile prezidenţiale şi actele de clemenţă, responsabilitatea graţierilor sau imunitatea preşedintelui. Aceasta din urmă, notează Valentin Constantin, atrage după sine *„şi o incapacitate"*, întrucât principiul egalităţii şanselor nu-i permite preşedintelui să acţioneze pe cineva în instanţă. Altminteri, persoana sa ar figura ca *„parte inegală în proces"*. Apropo de *„egalitatea şanselor"*, subscriu cu entuziasm la remarcile lui Mircea Mihăieş cu privire la vânatul sportiv, din ***România literară***, nr. 6/2005: *„Când ai în dotare o carabină ultraperfecţionată, cu lunetă şi sisteme de corectare a imaginii, e uşor să te dai sportiv. (...) Vorba unui jurnalist: şansele ar fi fost egale dacă avea şi mistreţul o carabină între labe..."*. Articolul din care tocmai am citat, intitulat ***Apa şi ţarcul***, e suscitat, firesc, de celebrul „mistreţocid" de la Balc, comis de tandemul Adrian Năstase – Ion Ţiriac. Mircea Mihăieş primeşte la rândul său o replică în paginile revistei ***Dilema veche*** nr. 58/2005, din partea unui pensionar, la articolele din 14 dec. 2004 şi 4 ian. 2005 ale lui Mihăieş din revista ***Cotidianul***, intitulate ***Matusalem votează***, respectiv ***Matusalemi se întoarce***, pentru care autorul a fost sancţionat de *Consiliul Naţional de Combatere a Discriminării*. Împotriva acestei sancţiuni Adriana Babeţi şi Viorel Marineasa au iniţiat un protest care a primit multe semnături. • Mult controversatul *MNAC* (*Muzeul Naţional de Artă Contemporană*), deschis de curând în incinta Casei Poporului, stârneşte şi el dispute cu caracter mai abstract, glose pe marginea ideii de „contemporaneitate", meditaţii asupra kitsch-ului în artă – vezi articolele lui Pavel Şuşară din ***România literară***, nr. 4 şi 6/2005. Ele merită puse în corelaţie cu discuţiile în jurul „comunismului revizitat", iscate de cărţile semnate în comun de Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici şi Ioan Stanomir – vezi revista ***Cuvântul***, nr. 9/2004 şi nr. 1/2005. • Dacă tot am pomenit de „revizitări", se cuvine să amintesc aici şi articolul lui Marius Chivu din ***România literară***, nr. 7/2005, dedicat romanului ***Agata murind*** de Dora Pavel, premiat de *Uniunea Scriitorilor* în 2004, opţiune surprinzătoare, consideră cronicarul (având în vedere contracandidaţii: Ştefan Agopian sau Norman Manea), dar justificată, după opinia tânărului critic, la o privire retrospectivă, de valoarea cărţii. În nr. 8/2005 al aceleiaşi reviste, Gabriel Chifu repune în circulaţie una din temele româneşti ce vin, parcă, să ne bântuie din atemporal: criza de bani, care aduce cu sine spectrul dispariţiei revistelor literare. • Seria nouă a revistei ***Observator cultural*** are de acum drept slogan formula *„spiritul critic în acţiune"* (Carmen Muşat). Din oferta de texte listate de sumarul numărului, extrem de bogată şi de incitantă în întregul ei, se reţin, cu precădere, ancheta realizată pe marginea expoziţiei ***F.A.Q. about Steve the Great***, deschisă în 16 decembrie 2004 la *Galeria H'Art* din Bucureşti, suplimentul cultural (mai ales partea care focalizează pe experimentele teatrale ale lui Augusto Boal, deşi nici restul grupajelor nu sunt de trecut cu vederea) sau interviul luat lui Nicolae Manolescu de Ovidiu Şimonca. Materialul din urmă conţine importante dezvăluiri, reuşind totuşi să nu risipească suspansul cu privire la deja intens publicitata ***Istorie critică a literaturii române***, carte aflată de mult pe masa de lucru a celui intervievat. Nominalizările criticului (Luminiţa Marcu, Costi Rogozanu) din zona celor mai buni colegi ai săi de breaslă din generaţia tânără vor alimenta multe comentarii. Destituirea lui Augustin Buzura din fruntea *Institutului Cultural Român* figurează şi ea între temele abordate de Nicolae Manolescu sub tirul întrebărilor lui Ovidiu Şimonca. Conducătorul ***României literare*** îşi exprimă în cuvinte ferme dezaprobarea faţă de modul demiterii lui Buzura, atent delimitat de felul *„cum a lucrat Institutul în toţi aceşti ani"* şi de tonul scrisorii de protest a celui ultragiat (găzduită de nr. 4/2005 al ***României literare***): *„Normal, mai devreme sau mai târziu, trebuia să plece şi el. Fără nici o discuţie. Problema era de ce atâta grabă? Nu mi se pare corect, este un mod ciudat de a te despărţi de nişte oameni. Trebuie păstrate nişte bune maniere"*. Rezervele lui Nicolae Manolescu nu au legătură nici cu persoana lui H.-R. Patapievici, de vreme ce criticul se arată dispus să reintre în Consiliul de Administraţie al *Fundaţiei Culturale Române*, părăsit odată cu alungarea lui Buzura: *„Dacă Horia-Roman Patapievici vrea să reintru, accept"*.

Anca HAŢIEGAN

Institutul Cervantes sub semnul lui Don Quijote
APRILIE 2005

Instituto Cervantes Bucarest

MINISTERIO DE CULTURA DE ESPAÑA

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Conferinţa: ***Obiceiuri şi gastronomie la Curtea Casei de Austria (1561-1700)***
Susţinută de prof. dr.
María del Carmen Simón Palmer
Urmează un dialog al invitatei spaniole cu scriitorul **Radu Anton Roman**
Marţi, 5 aprilie, ora 18:00
Institutul Cultural Român, Aleea Alexandru nr. 38

QVIXOTE IV CENTENARIO

Embajada de España

Concert vizual: ***Don Quijote*** în interpretarea **Adei Milea**
Duminică, 17 aprilie, ora 19:00
Sala Atelier, Teatrul Naţional I.L. Caragiale Bucureşti

AYUNTAMIENTO DE ALCALÁ DE HENARES

Lectură publică din **Don Quijote** şi decernarea **Premiului "Don Quijote" 2005** oferit de Institutul Cervantes din Bucureşti şi Primăria Alcalá de Henares (Spania)
Vineri, 22 aprilie, între orele 12:00 şi 20:00
Institutul Cervantes, Str. Marin Serghiescu nr. 12

23 aprilie – Ziua Mondială a Cărţii şi a Drepturilor de Autor, Ziua Cervantes

Colocviul internaţional:
Don Quijote, Cervantes şi timpul lor.
Participă renumite personalităţi din Franţa, Spania şi România
Sâmbătă, 23 aprilie, orele 10:00 – 19:00
Institutul Cultural Român, Aleea Alexandru nr. 38

Liberté • Égalité • Fraternité RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

Spectacol: ***Don Quijote*** prezentat de
Compania "Passe-Partout D.P." Dan Puric
Sâmbătă 23 aprilie, ora 20:00
Sala Mare a Teatrului Naţional I.L. Caragiale, Bucureşti

Ciclu de film: ***"Don Quijote"***
Săptămâna 18-23 aprilie, ora 14:00
Sala de Proiecţii a Institutului Cervantes

Traduceri simultane:
conf. dr. Ileana Scipione, conf. univ. Lolita Tăutu

ERWIN KESSLER

Văd multă artă, dar urmăresc puţini artişti

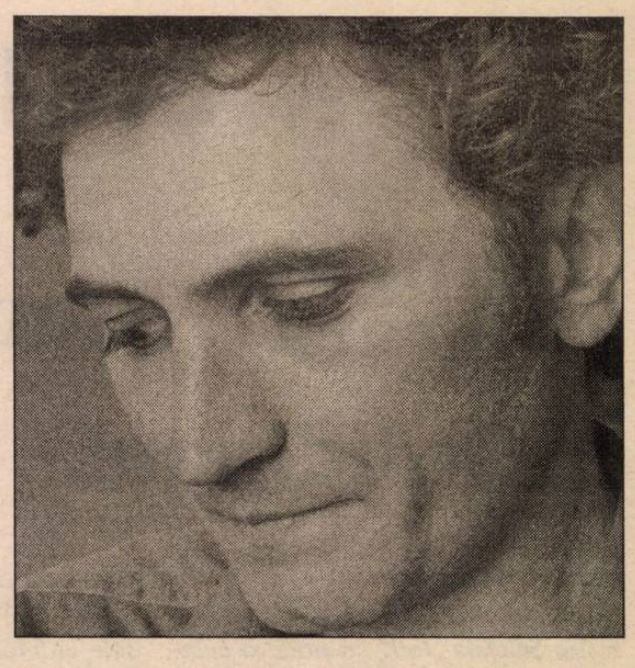

N. 1967 • studii universitare la București (*Filozofie* și *Istoria Artei*) și postuniversitare la Praga, Paris și Maastricht • Autor al volumelor ***ceARTa*** (1997) și ***Ymago Sophystica. Around the Marriage at Cana*** (2001). Co-autor al volumelor ***Flore et jardins au Moyen Age*** (Paris, 1997), ***Ars Una*** (București, '99), ***Honour*** (Londra, '99), ***Issues in Contemporary Aesthetics*** (Maastricht, 2000), ***Studii de istorie a filosofiei universale*** XI (2003) și XII (2004), *Editura Academiei Române* • Expoziții, albume și cataloage de artiști în România, Ungaria, Germania.

Cum aţi început să scrieţi despre arta românească, în ce context?

În perioada 1993–1996 am scris frecvent, în special în ***22***, unde aveam o rubrică de artă. Dar era o chestiune de circumstanță, pentru că eu mă ocup de istoria artei medievale occidentale. Totuși n-a fost chiar o întâmplare; prin decembrie 1993 a avut loc prima expoziție a *Centrului Soros pentru Artă Contemporană: Ex Oriente Lux*. Am fost să o văd și m-am trezit că scriu despre ea. Lucrarea despre care am scris îi aparținea lui Alexandru Patatics, de la Timișoara, care pentru mine rămâne cel mai important artist alternativ din România. A fost un text în ultimă instanță pozitiv, poate unul dintre puținele pozitive pe care le-am scris. După aceea, m-am gândit să-l public; singurul nume pe care-l cunoșteam din lumea artei, care avea de-a face cu reviste culturale, era Andrei Cornea. Am venit la ***22*** cu textul, Andrei Cornea nu era aici, însă am lăsat textul, care nu numai că a fost publicat, dar, după apariția lui, mi s-a și propus să am o rubrică la ***22***.

Ce se întâmpla, în perioada aceea, cu arta românească?

În cultura română se înșuruba un nou tip de mentalitate politico-artistică. Alături de *Centrul Soros pentru Artă Contemporană* exista *Catacomba*, galeria *Fundației Anastasia* – două seturi de valori politice și artistice contrare. Nu pot să spun că am acceptat una și am refuzat alta. Am fost atent la exagerările inerente impunerii unei ideologii, schimbării unei mentalități; de aceea am scris oarecum negativ și despre unii, și despre alții. Pe de o parte, tipul de opțiune tehnologică și ideologică alternativă propusă, chiar impusă, de către *Centrul Soros* a fost îmbrățișat de multă lume, dar fără discernământ. Mulți artiști au început să mimeze arta alternativă – prin instalații, artă video, artă pe computer; adesea erau aproape parodii. *Catacomba*, deși la un moment dat s-a închis, a câștigat și ea bătălia ei – arta neo-ortodoxistă a devenit un reper cultural major, chiar oficial. Însă sunt niște bătălii câștigate și în același timp pierdute: purismul celor două tendințe s-a pierdut o dată cu dispariția instituțiilor, nu a mai existat o exigență ideologică, estetică, tehnică.

Cum v-aţi raportat la momentul acela?

Am încetat să mai scriu, pentru că se ajunsese la fundul sacului. Am revenit apoi la matca preocupărilor mele principale, istoria artei occidentale; am stat mai puțin în țară. Am publicat despre Bosch în Franța, despre Caravaggio în Anglia, despre Bosch în Olanda, despre Marcel Duchamp iarăși în Olanda, texte în franceză și în engleză, care mi-au favorizat o nouă înțelegere cu arta, dar cu altă artă. Nu pot să spun că arta românească m-a dezamăgit. A fost ca un corp care a crescut și apoi a stagnat. Și pe fundalul acesta s-a întâmplat un alt lucru, care m-a determinat să nu mai scriu. Cred că era în '97 sau în '98 când a avut loc ultima mare expoziție retrospectivă Bernea, de la *Muzeul Național de Artă*; am scris un studiu, mare, care se numea ***DFSH***. Este un text inedit, singurul meu text nepublicat, care trata problema Bernea și, în spatele ei, problema artei neo-ortodoxiste, dar nu numai, ci era problema artei românești, dar într-un mod foarte drastic. La ***22***, textul a fost citit de mai multă lume și mi s-a propus să mai tai, dar nici eu n-am putut. Pe fundalul dezangajării generate de subțierea mizelor în arta românească, această lovitură mi-a tăiat cheful. Realitatea este că eu am scris despre lucruri care există, n-am inventat fenomene, tensiuni și nici soluții. În momentul în care aceste tensiuni nu mai existau, ar fi fost imoral să supralicitez și să le creez. Aș fi devenit doar un rutinat, ca atâția alții din cultura română, care ar fi scris doar ca să fie prezent. Dar am păstrat în permanență legătura cu arta actuală. Am mai scris despre arta românească, dar nu despre cea contemporană – ca redactor la revista ***Plural*** a *Fundației Culturale Române*, acum *Institutul Cultural Român*, revistă ce apare în limbi străine. M-a interesat în general avangarda, arta de la începutul sec. XX. Am văzut apoi expozițiile de artă contemporană, am descoperit și câțiva tineri pe care-i urmăresc și acum, dar n-am mai simțit nevoia să scriu.

MNAC: am considerat că un muzeu atât de banal era mai cumplit decât un muzeu rău

Și cum a reapărut această nevoie?

De curând – e vorba de un text la fel de dramatic, despre *MNAC*. Este îngrozitor că despre *MNAC* nu se vorbește, cum nu se vorbește nici despre multe alte muzee de la noi, când ele ar trebui să fie în centrul atenției și oamenii să meargă să le vadă. Arta face bine. Și face și rău. Și dacă face rău, tot bine face în ultimă instanță, pentru că mișcă. Am văzut muzeul prima dată din interes pentru Mihai Oroveanu – cu el am colaborat întotdeauna foarte bine. După ce am văzut muzeul, i-am spus: *„E bine că este și e banal cum este"*. Peste câteva zile m-am dus să-l văd iarăși. Ceva se întâmplase. Și l-am mai văzut de două ori, din ce în ce mai încrâncenat. Mi-am dat seama că pentru noi un asemenea muzeu atât de banal era mai cumplit decât un muzeu de-a dreptul rău. Și de asta am scris. Știind că ***22*** are restricții foarte mari de spațiu, am dus textul și la ***Dilema***. Aici n-au avut probleme cu lungimea textului, ci cu direcția lui. Mi s-a spus că ei nu pot să publice acest „pamflet", pentru că la ***Dilema*** opinia asupra *MNAC* este pozitivă. M-a surprins faptul că ***Dilema*** nu mai avea dileme, mai ales în privința *MNAC*, o instituție care prin chiar natura ei este dilematică. Am tăiat textul și el a fost publicat în ***22***.

În perioada petrecută în străinătate, ce proiecte aţi avut?

Am scris și publicat, în Olanda, o carte despre Bosch. La ora actuală e în curs de finalizare o altă carte, un fel de monografie *Ecce homo* în franceză. Sigur, am mai organizat și expoziții, am mai scris și cataloage, am produs un eseu de istoria artei contemporane în imagini, un film numit ***Langzeitspielspaß***, o producție „alternativă" de istorie a artei. Apoi mi-am continuat drumul destul de tradițional în ceea ce privește antropologia istorică.

De acolo, din străinătate, cum se vede arta românească?

Nu prea se vede. Acolo nu am fost niciodată ca exponent al culturii românești, nici al celei actuale și nici al celei tradiționale. Nu am fost în postura de a fi întrebat despre arta românească. N-am încercat să mă prevalez niciodată de românitatea mea. Cred că nu asta este calea. La fel cum nu cred că-ți faci un loc în arta contemporană proclamându-ți tarele (o Casă a Poporului, comunismul ș.a.). A invoca în permanență asta, cum foarte mulți artiști fac acum la noi, după atâta timp – își scot plus-profitul lor intelectual și social din exhibarea rănilor naționale – mi se pare și derizoriu, și dezolant, și descalificant.

Dar ele sunt niște realități, nu? Ce ar trebui să facă artistul român?

Sunt niște realități, dar a te complace în ele este o fugă de realitate. Eu nu spun niciodată ce trebuie făcut; întotdeauna privesc retrospectiv. Artiștii români pot să facă absolut orice, dar atunci când exhibă doar răni și pe fiecare rană scrie România (*„sunt așa pentru că sunt român"*, *„nu pot asta pentru că sunt român"* etc.) e deplorabil.

E un rău care ar trebui exorcizat?

Exorcismul nu poate fi decât strict individual. *Catacomba* și *Centrul Soros* ofereau două tipuri de exorcizări complet diferite, dar colective: *„Avem o umbrelă, veniți sub ea, o să scăpați de coșmarul comunismului"*. Nu mai există mântuire în grup. De asta este foarte grav ce s-a întâmplat și se întâmplă în continuare cu *MNAC*. Se escamotează importanța ofertei pe care o face – care trebuie salutată. *MNAC* propune o definiție a artei în care pictura, sculptura nu prea vor mai exista. Ca artist, dacă ai ca reper muzeul acesta, te întrebi: mai exiști? Este o mare încercare de manipulare, dar rămâne o propunere – o propunere la rândul ei, paradoxal, reacționară. *MNAC* oferă o paradigmă tardivă a artei alternative. Arta actuală occidentală cunoaște o recrudescență, o reorientare către pictură și sculptură – de la David Reed la Katharina Grosse, Damien Hirst, Sarah Lucas sau Luc Tuymans. Acum n-o să zic că idealul meu este ca în România arta să aibă același succes pe care îl are în Marea Britanie, unde decernarea *Premiilor Turner* este ca un festival național. Nu e vorba doar despre imagine. *MNAC* îmi repugnă și pentru că se izmenește: *„suntem profesioniști, avem artiști profesioniști, prezentăm profesionist"*. Eu nu mă duc acolo să aleg un produs garantat, ci să fiu fericit sau nefericit cu o artă pe care să o pot învesti eu cu sens, nu să mă dăscălească ea propagandistic.

Arta şi profesionismul sunt incompatibile?

Profesionist vreau să fie dentistul, nu artistul. Când e lipsită de echivoc, arta este simplă teză. Un artist bun este o nebuloasă. Despre un artist mare, a spune că este un profesionist este o prostie. Rembrandt e un bun profesionist? Acum s-a ajuns ca artistul să spună răspicat ce face (să facă proiecte, programe) și să facă (doar) ceea ce spune. E propriul interpret, e un tehnician al imaginii. Un artist conștient, responsabil și consecvent e odios. Acum arta tautologizează tot mai mult realitatea, devenind un fel de sociologie vi-

(Continuare în pag. 14)

Nr. 6+7/2005 Bucureştiul Cultural

MNAC : un loc al memoriei frustrate

Abia inaugurat, *MNAC* riscă deja desfiinţarea

Se varsă multă cerneală – şi fiere – în ultima vreme pe seama *Muzeului Naţional de Artă Contemporană* (*MNAC*), deschis în incinta Casei Poporului în perioada imediat premergătoare alegerilor din 2004, după doi ani de la demararea proiectului de amenajare, la *„iniţiativa Primului Ministru Adrian Năstase"* (cum se precizează în albumul de prezentare). Speculând criticile vehemente din presă la adresa muzeului, provenite îndeosebi din cercurile artiştilor plastici, vicepreşedintele PD Ioan Oltean şi-a anunţat la sfârşitul lunii februarie intenţia de a înainta în Camera Deputaţilor o propunere legislativă ce vizează transformarea controversatei instituţii într-un *Muzeu al ororilor comunismului*. Prin urmare, abia inaugurat, *Muzeul Naţional de Artă Contemporană* riscă deja desfiinţarea, deşi clădirea care îl găzduieşte ar trebui să reprezinte o garanţie a statorniciei: doar a cerut infinit mai multe jertfe la ridicarea ei (cartiere întregi distruse, monumente spulberate, familii dislocate etc.) decât spune balada că ar fi necesitat edificarea Mănăstirii de la Curtea de Argeş.

Obsedaţi de efectele catastrofale, în plan urbanistic şi uman, ale construirii Casei Poporului, în vremea ceauşismului, şi întărâtaţi de „politizarea" proiectului *MNAC* sub guvernarea Năstase, importanţi specialişti în domeniul artelor vizuale şi plastice s-au grăbit să-l condamne fără drept de apel.

Resentimente, patimă, condescendenţă

Mai toate acuzele formulate împotriva *MNAC* au însă ca punct de plecare comun premisa, cred eu greşită, trădând un fond de resemnare şi de frustrare de mine greu de imaginat anterior, că orice tentativă de exorcizare a „demonilor" cuibăriţi în Casa Poporului prin artă este sortită eşecului, ba chiar condamnabilă, pe motiv că, indiferent de rezultat, ar redeştepta locul la o nouă viaţă. (Mai bine să o lăsăm moartă?! Dar ea – Casa – e *vie*, de vreme ce ne scoate din sărite...) Dacă resentimentele legate de Casa Poporului, de numirile în funcţiile de răspundere de la cârma *MNAC*, de modul în care s-a făcut selecţia pentru prima expoziţie – *temporară* – găzduită aici, pot fi întemeiate sau au vreun înţeles, resemnarea nu are în acest caz, din punctul meu de vedere, nici o justificare. Artiştilor li s-a aruncat o provocare: să-şi asume, în numele nostru, trecutul totalitar, solidificat parcă în zidurile Casei Poporului, şi să-l „mântuie", în felul lor aparte, prin problematizare, nuanţare, ambiguizare, ironie, parodie, de-construcţie, reconstrucţie, printr-o abordare ludică, gravă, nostalgică, sentimentală, crudă, demistificatoare ş.a.m.d. Poate că cei invitaţi dintâi să o facă nu au reuşit sau au făcut-o într-o prea mică măsură. De pe margine se vorbeşte însă despre „eşecul" întregului demers, atacându-se toate datele proiectului *MNAC*, cu o antipatie vădită, care se extinde sau gliseză, până la urmă indistinct, dinspre Casa Poporului în sine înspre *MNAC*, înspre comanditarii amândurora, dinspre pietre spre oameni şi viceversa, toate considerate, cu semnul egalităţii, drept apanaje ale Puterii trecute-prezente-şi-viitoare. Or, patima sau condescendenţa cu care se discută despre *MNAC*, pe lângă faptul că întreţin, mai mult decât demască, cum s-ar dori, cercul vicios al politizării excesive a subiectului, aduc atingere înseşi ideii de la baza proiectului (vezi provocarea pomenită anterior), pe care eu aş califica-o drept excelentă. Şi asta tocmai având în minte propunerea vicepreşedintelui PD Ioan Oltean, dar şi o mai veche dezbatere în jurul *Memorialului Opoziţiei şi Rezistenţei Anticomuniste* de la Sighet, la care am participat cândva şi unde, printre altele, s-a subliniat rolul extrem de important pe care arta îl are de jucat în locuri ale memoriei precum cel menţionat.

Decât să fie mazilit din spaţiul dialogului comunităţii cu propriul trecut traumatic, discursul artistic contemporan ar trebui lăsat, din contră, să-şi integreze tema ororilor comunismului, căci o poate face mai bine ca oricare altul. E şi o obligaţie a lui, căci contemporaneitatea noastră, din păcate, nu se poate concepe în lipsa acestui sistem de referinţă, ce se cere mult mai imperios *„resuscitat prin conversia la un alt tip de realitate"* (Pavel Şuşară) decât orice alt sit (aparent) neconotat ideologic, avut în vedere. Numai să i se dea – artei – o şansă. Şi, la nevoie, încă una, şi încă una.

Altfel, Casa Poporului, ca întruchipare a răului absolut, poate să triumfe, din nou, şi cu complicitatea involuntară a celor care ar trebui să fie cei mai interesaţi în susţinerea, dezvoltarea şi ameliorarea, oricând posibilă, a conceptului *MNAC*, a celor care pot deveni în timp principalii săi beneficiari. Oamenii se perindă, conducerile, afiliate sau nu politic, sunt şi ele trecătoare, instituţiile, în principiu, s-ar cuveni să reziste mai mult, iar pietrele, mai cu seamă un „pietroi" aşa de mare precum Casa Poporului, rămân, având cele mai multe şanse să ne supravieţuiască. Important e să nu o facă oricum.

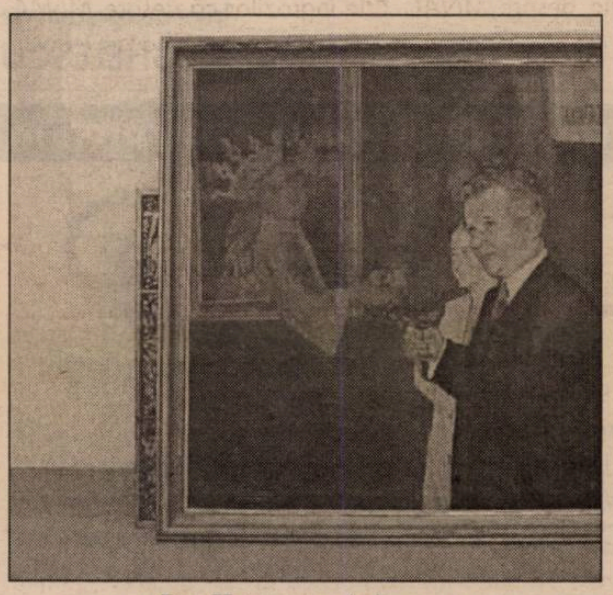

Dan Hatmanu – *Aniversare*

Un tur prin *MNAC*

Am fost şi eu la *MNAC*. Sigur, nu e o Arcadie: pe viscol, drumul până acolo devine o corvoadă, intrarea dinspre bulevardul 13 Septembrie e, pentru un nebucureştean ca mine, greu de aflat, muzeul nu e semnalat cum se cuvine. În fine, odată ajunsă înăuntru, am început să bâjbâi din cauza lipsei de indicatoare. Etajele arondate muzeului pot fi vizitate în ordine aleatorie. Liftul exterior care face translaţia de la un nivel la altul îţi îngăduie să contempli vastul orizont semi-deşertificat ce se întinde la poalele Casei Poporului, mărginit în zare de un fel de clădiri-clone ale acesteia, de dimensiuni mai mici. Vedere cu Ceauşescu-*land*, care vorbeşte cu de la sine putere despre ororile comunismului şi avertizează că după acestea, ca şi după Auschwitz, arta nu mai poate să existe ca *înainte*, făcând abstracţie de experienţa totalitarismului

În acelaşi timp, exponatele din muzeu confirmă mutaţia de paradigmă culturală, dinspre modernism spre postmodernism, resimţită tardiv şi la noi (acum, când Occidentul experimentează post-postmodernismul), mutaţie ce implică inclusiv modificarea orizontului de receptare a fenomenului totalitar. La *MNAC*, artiştii care expun preferă să focalizeze nu atât pe tragedia umană, cât pe *„istoriile comune"*, pe realităţile-kitsch ale vieţii cotidiene sub comunism, privite cu un *„amestec hibrid de uitare şi revelaţie"*, de ironie, amuzament şi *„duioşie"* (v. lucrarea ***Construcţia***, semnată de Marilena Preda-Sânc). Nu lipsesc accentele apocaliptice, la Andrei Gorzo de pildă, care desenează, cu mină de şcolar poznaş prins că mâzgăleşte pereţii în vestiar, un fel de *infernalia* mioritică, eroto-comică, dominată de o Casa Poporului în flăcări.

Un singur instantaneu, ***fără titlu***, surprins de Ion Grigorescu în timpul construirii Casei Poporului, pe ruinele unei bune părţi din Bucureştiul vechi, spune drama locului fără milă şi fără ocol. Restul lucrărilor vorbesc (despre comunism şi tarele sale ideologice în actualitate) oarecum în răspăr, de multe ori cu un acut simţ al ironiei istoriei.

Acest tip de abordare a traumelor trecutului, care poate răni sensibilitatea celor care le-au trăit pe viu, nu constituie o excepţie în peisajul cultural est-european şi de aiurea, ci confirmă, cum spuneam, o tendinţă, pe care am remarcat-o, de pildă, şi în literatura mai nouă, post-postdecembristă, ce investighează lumea românească dinainte de '89, sau în teatru (v. spectacolul ***O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu***, în regia lui Alexandru Tocilescu). Pătrunsă în limbajul artistic contemporan, ea traduce, cu maliţie relaxată, o criză a reprezentării, având ca derivat – se poate admite, dar nu întotdeauna – o anumită neputinţă în raport cu Puterea, ce depăşeşte însă, cred, cu mult posibilităţile de „regie" ale directorilor *MNAC* (Mihai Oroveanu şi Ruxandra Balaci). A te război cu aceştia şi, mai ales, a cere desfiinţarea instituţiei pe care o conduc, din cauza lipsei de percutanţă – reale sau presupuse – a unei anumite orientări specifice discursului artistic postcomunist actual, mi se pare exagerat. Impresie întărită de nimeni alţii decât vizitatorii *MNAC*, adică de cei câţiva inşi care se perindau în aceleaşi ore viscolite cu mine prin muzeu şi care au avut bunăvoinţa să-mi împărtăşească observaţiile lor, aflate în consens doar în două privinţe: *nevoia ca muzeul să existe şi să funcţioneze în continuare, în locaţia sa actuală*, şi *nevoia ca el să fie mult mai bine promovat mediatic*. În rest, am înregistrat reacţii de toate genurile: *MNAC* e mai interesant decât muzeele „tradiţionale" (*economist*); prea mult spaţiu rămas neexploatat; tendinţa kitsch din arta contemporană e reprobabilă; să foloseşti Casa Poporului drept referent central al unor lucrări expuse chiar în interiorul Casei ţine de un reflex asimilabil clişeului (*masterand* la *Academia de Arte Plastice „Ion Andreescu"* din Cluj); spaţiul e foarte bine organizat, aerisit, scenografia minimalistă place (Liviu Ion, *arhitect*, Raluca Velicu, *medic stomatolog*); cea mai reuşită e secţiunea dedicată lui Paul Neagu şi Horia Bernea (*profesoară de fizică*); nu există întotdeauna continuitate între exponate (*elev* la *Liceul „N. Tonitza"* din Bucureşti). Tot atâtea argumente că *MNAC*, dacă s-a dorit un instrument de manipulare în mâna Puterii, nu a reuşit să păcălească pe nimeni, în schimb, el poate deveni prilej de dialog sau pune lumea pe gânduri.

Ceea ce nu cred că e prea puţin pentru un început.

Anca HAŢIEGAN

• sunteţi aşteptaţi la •

Premieră *Scaunele* la *Teatrul Naţional*

Asociaţia Tinerilor Artişti Consacraţi (*ATAC*) lansează proiectul cultural de sprijinire a tinerilor regizori de teatru, odată cu premiera spectacolului ***Scaunele*** de Eugène Ionesco, care va avea loc marţi, 12 aprilie, ora 19, la Sala „Camil Petrescu". Din distribuţie fac parte actorii: Adriana Trandafir, Mihai Răzuş şi Gabriel Fătu, coregrafia poartă semnătura Ioanei Mardachin, iar scenografia aparţine Doinei Levintza. Spectacolul este regizat de Chris Simion şi a reprezentat România în cadrul *Festivalului Internaţional de Teatru Experimental* de la Cairo, unde actorul Gabriel Fătu a obţinut *Premiul pentru cel mai bun actor*.

Văd multă artă, dar urmăresc puţini artişti

(Urmare din pag. 12)

zuală, naiv patetică, dar şi oportunistă social: realitatea cunoaşte discriminarea, arta glosează discriminarea, realitatea cunoaşte violenţa, arta mimează violenţa etc. Arta însă nu se face cu intenţii bune. Am văzut la Beaubourg o expoziţie tipic oportunistă, ***Arta contra SIDA***. Un artist a avut însă curajul să pună un banner pe care scria *„Arta contra SIDA nu înseamnă nimic"*. Acesta-i adevărul; arta nu rezolvă nici o problemă, nici efectul de seră, nici clonarea umană. Ea are o sublimă ineficacitate practică, tocmai pentru că are o profundă eficacitate sistemică: ea îţi amenajează locul în lume, o face de trăit. Acum, în ciuda incredibilei densităţi şi diversităţi a artei, asistăm la o permanentă sărăcire a registrului experienţei estetice, suntem tot mai greu şi mai puţin mişcaţi de opere tot mai goale, decorative şi bombastice. În artă, criticismul este doar o strategie de piaţă, vizează profitul şi nu conştiinţa. Este un fals altruism. Artistul critic este cu temele la zi şi cu sinele repetent. În fapt, arta satisface egoismul nostru cel mai profund, acela de a poseda, chiar şi cu ochii doar. În artă caut un om unic, simţirea cuiva anume, nu ideile tuturor. Eu scriu din dragoste şi din ură. Merg mult în muzee, îmi plac muzeele, galeriile de artă. Dar asta nu este o profesie, este o pasiune. Arta este un lucru pe care trebuie să-l vezi şi să-l atingi, să-l ai.

Eu văd multă artă, dar urmăresc puţini artişti. Alături de Patatics, în arta alternativă aş putea să vorbesc şi de alţii care sunt artişti autentici, ca Alexandru Antik. În arta cealaltă, care-mi este mai apropiată decât cea alternativă, am nişte nume foarte clare. În primul rând Zidaru, pe care-l consider şi acum singurul artist contemporan local cu un proiect amplu estetic şi social, viguros, aproape o instituţie, care arată foarte multe lucruri despre România. E o Românie pe care n-o recunoaştem, deşi e majoritară, o Românie dură, neagră, complicată. Ortodoxia a câştigat un pariu pe care nici nu l-a făcut. Oamenii au venit la ea, cu vidul, confuzia, viziunile, durerile şi neînţelegerile lor, care ar putea să explodeze oricând. Ei bine, Biserica continuă să gestioneze probabil cel mai important şi necercetat fenomen antropologic al României contemporane: credinţa. De asta mă interesează foarte mult Zidaru. Pentru mine, el este exponentul acestui ultraortodoxism care relevă o criză cronică a civilizaţiei, o inaderenţă la istorie prin chiar trăirea ei, şi care poate să răbufnească într-un viitor apropiat plin de frustrări. Alături de Zidaru stau câţiva pictori: Ioana Bătrânu, Ion Grigorescu, Anca Mureşan, Ecaterina Vrană, Elena Copuzeanu şi Dumitru Gorzo.

Interviu realizat de
Ioana ANGHELESCU

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la

Livres & cARTes

MUZEUL NAŢIONAL AL LITERATURII ROMÂNE

INSTITUT FRANCAIS DE BUCAREST

În perioada 5–16 aprilie a.c., cu ocazia festivalului *Primăvara Poeţilor* (lansat acum 7 ani la Paris şi aflat, în capitala României, la prima ediţie), se desfăşoară, la *Muzeul Naţional al Literaturii Române* şi la *Institutul Francez*, expoziţia ***Livres & cARTes***. Evenimentul este organizat de editura *Transignum*, *MNLR* şi *Institutul Francez* din Bucureşti. La vernisaj, ca şi la masa rotundă de miercuri, 6 aprilie, de la *Institutul Francez*, au participat artista Wanda Mihuleac, directoarea editurii *Transignum* şi invitaţii săi, poeţii Anca Vasiliu, Alain Jouffroy, Jean Clarence Lambert şi Sebastian Reichmann, care au recitat din operele lor.

Proiectul expoziţiei – al cărei curator este Wanda Mihuleac – reprezintă o experienţă pluridisciplinară, este conceput astfel încât imaginea şi cuvântul să fie materia aceleiaşi poetici vizuale. Lucrările expuse – apelând la o gamă largă de tehnici: desen, fotografie, pictură pe pânză, acuarelă, instalaţie, serigrafie, caligrafie, colaj, monotip pe calc – recreează universuri fictive, utopice, tărâmuri mitice, fantastice. Opera fiecărui scriitor este asociată viziunii artistului plastic, care îi sporeşte farmecul şi semnificaţia. Aşa sunt: ***Carte sonore*** (instalaţie sonoră: text Alain Jouffroy, muzică Horia Surianu, instalaţie Wanda Mihuleac), ***Europe*** (pictură Decebal N., text Jean Clarence Lambert), ***Carte des Ciels et des Eaux*** (serigrafie Sabine André şi Claude Donnot, text Olivier Apert), ***Sans frontières*** (serigrafie Cécile Massart, text Jean Pierre Soucy), ***L'Europe entre mer et fôret*** (pictură şi colaj Josiane Torman, text Anca Vasiliu), ***Trois Kakemonos*** (pictură Anne-Catherine Nesa, text Jean Clarence Lambert), ***Golfe de Gabes*** (caligrafie A.Akar, text Tahar Bekri), ***Chaosmos*** (pictură Dorothea Fleiss, text Magda Cârneci), ***Circular*** (R.Castro, text Dinu Flămând) ş.a. Lucrările expuse în două dintre sălile *Muzeului Literaturii* sunt adevărate hărţi geopoetice, deschise explorării unor lumi imaginare, de multe ori ironice, întotdeauna fascinante. (**Ioana Anghelescu**)

Un cavaler al artelor şi literelor – George Banu

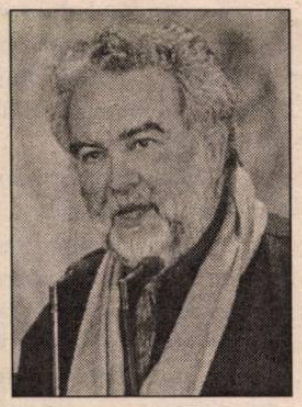

Luni, 4 aprilie, *Amabasada Franţei* a găzduit festivitatea decernării *Ordinului de Cavaler al Artelor şi Literelor* domnului George Banu, bine cunoscut pedagog, eseist şi animator al vieţii teatrale. Este unul dintre titlurile prin care statul francez încununează o carieră de rezonanţă internaţională, deschizând noi punţi de dialog între culturi. George Banu se poate lăuda cu o întreagă colecţie de astfel de distincţii, fiind şi unul dintre cei mai prolifici scriitori în aria fenomenului teatral, după debutul său în România, colaborator al revistei ***Secolul 20***, studii şi cercetări continuate în Franţa, devenit profesor al *Universităţii Sorbonne III*, preşedinte al *Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru* şi director al unor importante publicaţii de specialitate. Lucrările sale sunt traduse în numeroase limbi, inclusiv în ţara natală. În 1990, face parte din iniţiatorii festivalului *Le printemps du théâtre*. Excelenţa Sa, d-l ambasador Hervé Bolot, l-a omagiat pe proaspătul ofiţer al Ordinului ce va coordona începând cu anul viitor un amplu proiect de schimburi culturale. (**V.D.**)

In memoriam Saul Bellow

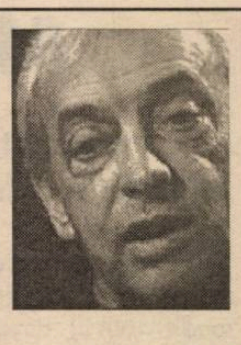

Pe 5 aprilie a.c., s-a stins din viaţă, la vârsta de 89 de ani, scriitorul Saul Bellow. Născut în Canada pe 10 iunie 1915, într-o familie de evrei ruşi, şi-a făcut studiile universitare – sociologie şi antropologie – la Chicago. Dintre numeroasele sale opere, enumerăm: ***Dangling Man*** (***Indecisul***, 1944), ***The Adventures of Augie March*** (***Aventurile lui Augie March***, '53), ***Herzog*** ('65), ***Mr. Samler's Planet*** (***Planeta domnului Samler***, '70) – pentru ultimele trei obţinând *National Book Award* –, apoi ***Humboldt's Gift*** (***Darul lui Humboldt***, '75 – pentru care a câştigat *Premiul Pulitzer* şi, în '76, *Premiul Nobel*), ***Dean's December*** (***Iarna Decanului***, '82), ***Ravelstein*** (2000).

Ultima iarnă a Decanului

Acum, la câteva zile după ce ştiu că n-o să mai intru niciodată în viaţa unui „ratat" construit cu ironie ucigătoare de Saul Bellow, îmi pare interesant talentul pus de scriitor în uciderea Naratorului, a *first-person*-ului care notează, admiră, urmăreşte paşii Titanilor. Prototipul rămâne Citrine, martor al lui Humboldt, mascat, sub diverse voci, şi de naratorul lui Herzog, şi de cel al lui Ravelstein, cât şi de cel din ***Mr. Samler's planet***.

Bellow a ştiut să-şi ascundă iubirea pentru aceşti mari rataţi, Humboldt (poetul alcoolic, imensul talent irosit în lupta cu propriile fantome), Ravelstein (universitarul etern protestatar, homosexual vag disimulat), Herzog (intelectualul distrus de diversele femei care-i populează iadul personal)... Lista poate continua, dar mai importantă ar fi concluzia ce poate fi deja trasă din ea: Bellow readuce în prim plan Personajul (*character*), lovind indirect în masa amorfă desenată pe covorul literaturii de contemporanul său Alain Robbe-Grillet. Alături de Updike, Bellow este unul dintre enormii creatori de Monştri: eroii săi au staturi gigantice, pasiunile lor sunt incendiare, drogurile şi alcoolul ar putea omorî pe oricine într-o clipită, dar ei, pe jumătate prăbuşiţi, continuă să navigheze pe apele auto-distrugerii. Marele merit al lui Bellow este că a ştiut întotdeauna să observe aceste „calităţi" romantice la cei din jur: personajele sale au mai mereu la bază fiinţe reale. Saul Bellow este un Balzac care a primit o infuzie de Proust, a călătorit mult timp în compania lui Joseph Conrad, a luat cina în fiecare seară cu Tolstoi şi a ascultat cu atenţie cuvintele lui Elisabeth Bowen: *„Personajele pre-există operei. Ele trebuie descoperite"*. O asemenea concepţie renascentistă nu putea da naştere decât unei arhitecturi renascentiste. Michelangelo poate sta liniştit – blocul de marmură nu ascunde numai idei şi forme, ci şi personaje, Giganţi, luptători învinşi.

Asta a fost Saul Bellow, un cântăreţ al marilor învinşi. Ştiţi cum îşi încheia discursul de la decernarea *Premiului Nobel*? *„Immortality – a chilling thought."* Din fericire, pentru noi, născuţi pentru a pierde, imortalitatea lui Solomon Bellows este o compensaţie.

Bogdan-Alexandru STĂNESCU

Cele mai râvnite titluri ale PRIMĂVERII

PARALELA 45 EDITURA

Editura Paralela 45

Colecţia „Ficţiune fără frontiere"

Jacques-Pierre AMETTE
AMANTA LUI BRECHT

Ficţiune biografică în care scriitorul german Bertolt Brecht este reinventat ca personaj printr-o documentare atentă, bazată pe lectura paginilor de jurnal şi a corespondenţei marelui dramaturg.
(Premiul Goncourt 2003)

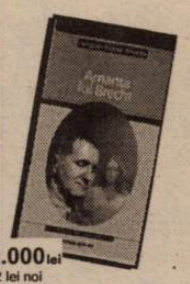

120.000 lei
12 lei noi

Miguel de CERVANTES
DON QUIJOTE DE LA MANCHA
Traducere, cuvânt înainte, cronologie, note şi comentarii de Sorin Mărculescu
Studiu introductiv de Martín de Riquer, membru al Academiei Regale Spaniole.

Prima ediţie critică românească a capodoperei cervantine semnată de un singur traducător. Nominalizată de Uniunea Scriitorilor din România pentru Cartea Anului 2004 Premiul Cuvântul la secţiunea Traducere.

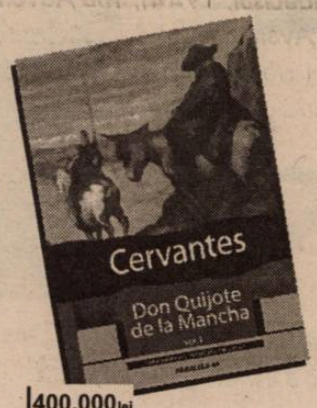

400.000 lei
40 lei noi

Colecţia „Capodopere ale literaturii universale"

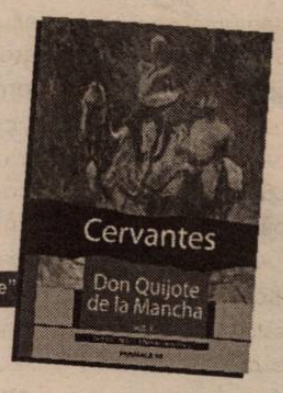

Jaroslav HAŠEK
EFECTUL MUZICII ASUPRA ANIMALELOR

Cele mai savuroase dintre nuvele, în care se regăsesc umorul şi cinismul sănătos ale scriitorului ceh, dublate de un optimism imbatabil.

99.000 lei
9,9 lei noi

450.000 lei
45 lei noi

Jean-Paul SARTRE
FIINTA SI NEANTUL
Eseu de ontologie fenomenologică

Cea mai cunoscută dintre lucrările filosofice ale lui Jean-Paul Sartre, pentru prima dată tradusă în românește.

Colecţia „Biblioteca de filosofie"

Stefan CHWIN
DOCTOR HANEMANN

Roman al destrămării unei epoci: alungarea în 1945 a etnicilor germani din oraşul Danzig (Gdańsk) şi înlocuirea lumii burgheze antebelice cu o lume mai grosolană, mai „primitivă", venită din estul Poloniei.

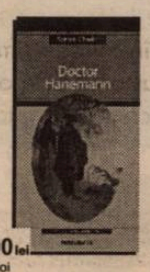

100.000 lei
10 lei noi

125.000 lei
12,5 lei noi

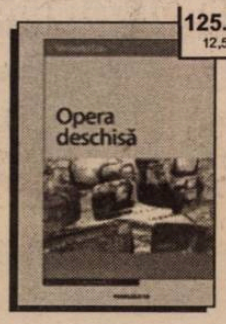

Colecţia „Studii"

Umberto ECO
OPERA DESCHISĂ
ediţia a II-a

Indispensabilă oricărui cititor interesat de literatură, artă şi limbaj. Cartea figurează în mai toate bibliografiile universitare.

Vladimir SOROKIN
DIMINEATA LUNETISTULUI

...necrofilie, crimă, pedofilie, grotesc şi absurd... Sorokin, „primul DJ literar" al Rusiei, îşi şochează iar cititorul.

190.000 lei
19 lei noi

150.000 lei
15 lei noi

Matei CĂLINESCU
CONCEPTUL MODERN DE POEZIE
De la romantism la avangardă

Autorul urmăreşte istoria conceptului de poezie "din care se legitimează modernismul poetic" de la romantism până la suprarealism.

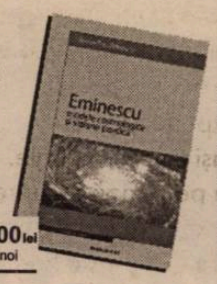

150.000 lei
15 lei noi

Ioana Em. PETRESCU
EMINESCU
Modele cosmologice şi viziune poetică

Eseu de semantică ontologică, lucrarea şi-a propus să definească opera lui Eminescu în evoluţia sa interioară.

Arkadi STRUGAŢKI, Boris STRUGAŢKI
LUNEA ÎNCEPE SÂMBĂTA

O satiră a aberaţiilor sistemului comunist - fraţii Strugaki ne oferă o capodoperă scrisă într-un stil alert, fin şi plin de umor.

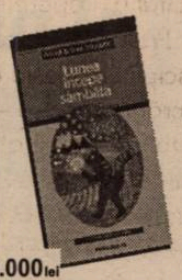

125.000 lei
12,5 lei noi

150.000 lei
15 lei noi

Solomon MARCUS
ÎNTÂLNIREA EXTREMELOR
Scriitori în orizontul ştiinţei

Volumul concretizează o etapă spre un deziderat ambiţios: acela în care orice text va putea fi citit într-un orizont cultural total sau cât mai aproape de acesta.

Colecţia „Sinteze"

150.000 lei
15 lei noi

Debut

Cătălin GHIŢĂ
LUMILE LUI ARGUS
O morfotipologie a poeziei vizionare

„Ne aflăm în faţa unei cărţi remarcabile care nu va lăsa inertă critica literară: este densă, condusă pe alocuri magistral, impunătoare prin seriozitate, prin cantitatea informaţiei şi, mai ales, prin curajul de a încerca o limpezire teoretică a unui teritoriu vag cunoscut, vizionarismul poetic."

Eugen Negrici

Ernesto PÉREZ ZÚÑIGA
CIUBOTELE DE SAPTE LEGHE SI ALTE MODURI DE A MURI

...tristeţea insondabilă a iubirilor sfârşite din plictiseală, duritatea şi singurătatea vieţii vagabonzilor sau a imigranţilor, tandreţea şi camaraderia unor bărbaţi care iau parte la aventuri din categoria celor care marchează pentru totdeauna un adolescent.

80.000 lei
8 lei noi

NOU!

150.000 lei
15 lei noi

Matei VIŞNIEC
MANSARDĂ LA PARIS CU VEDERE SPRE MOARTE

„Scriind piese de teatru, nu uit niciodată că eu nu sunt decât primul strat al unei construcţii care va fi mult mai complicată. Nenorocită mai e, de fapt, meseria asta de dramaturg! Şi aceasta pentru că, de la bun început, dramaturgul este în poziţie de cerşetor. Cuvintele mele cerşesc încarnarea iar lanţul încarnării este lung: regizorul, actorul, scenograful... câte verigi nu se interpun între demersul meu de la masa de lucru şi spectacolul de teatru destinat acestei ultime verigi care este publicul! Am încercat să las mereu un spaţiu de libertate cât mai mare pentru ceilalţi co-autori ai misterului teatral, pentru regizor şi actor în special."

Matei Vişniec

Colecţia „Biblioteca Românească", Seria „Teatru"

120.000 lei
12 lei noi

Colecţia „Biblioteca erotică"

Kell WESTÖ
LANG

Oscilare permanentă între senzualitate şi obsesie, între luciditate şi controversă. Povestea unui moderator de televiziune ce se redescoperă pe sine prin intermediul unor experienţe de viaţă fulminante.

Vă aşteptăm la LIBREX 2005 (Iaşi, 13 - 17 aprilie) cu o reducere de 20%!

TARA

(a subsidiary of V.1.K. 666)
in association with
ARTLLAH AKHBAR!!!

prezintă:

8 aprilie - 30 aprilie

anaid art gallery
Bucuresti
str. Slobozia (Rondul Cosbuc) nr. 34 sector 4
Tel. (021) 337 11 87 / (021) 337 03 43
E-mail: anaidart@rdsmail.ro www.anaidart.ro

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

Colecția Râsul lumii

Pierre Desproges
Femei secerate

Christopher Buckley
Nu te porți așa cu prima doamnă

Des MacHale
Vorbe de duh

Trăim într-o lume încruntată și prost dispusă. Ridurile de pe frunți au ajuns prea adânci. S-ar cuveni să recuperăm cumva arta de a fi senini și cordiali. Iar pentru asta nu e nevoie de terapii sofisticate. Ajunge o carte scrisă cu haz, nerv și talent. O carte pe care s-o deschizi cu un surâs și s-o citești printre hohote. Căci colecția de carte comică **RÂSUL LUMII** exact așa ceva își propune, să redeschidă gustul pentru farsă și glumă. Serios!

www.humanitas.ro • www.librariilehumanitas.ro • www.humanitasrights.ro • http://autori.humanitas.ro

Parfumul magic al pasiunilor interzise

Amanta unui rege trebuie întotdeauna să facă o reverență înainte de a sări în patul lui.

Contrar reportajelor „fierbinți" din presă, care prezentau aristocraticul menaj în trei în mod simplist – soțul plin de cruzime, amanta fără scrupule, soția inocentă și trădată –, Isabelle Rivère povestește o pasiune ieșită din comun, dezvăluind o Diana fragilă care luptă să-și păstreze locul, o Camilla plină de căldură și devotată, un Charles singuratic și mult timp rătăcit, gata să renunțe la coroană pentru ființa iubită.

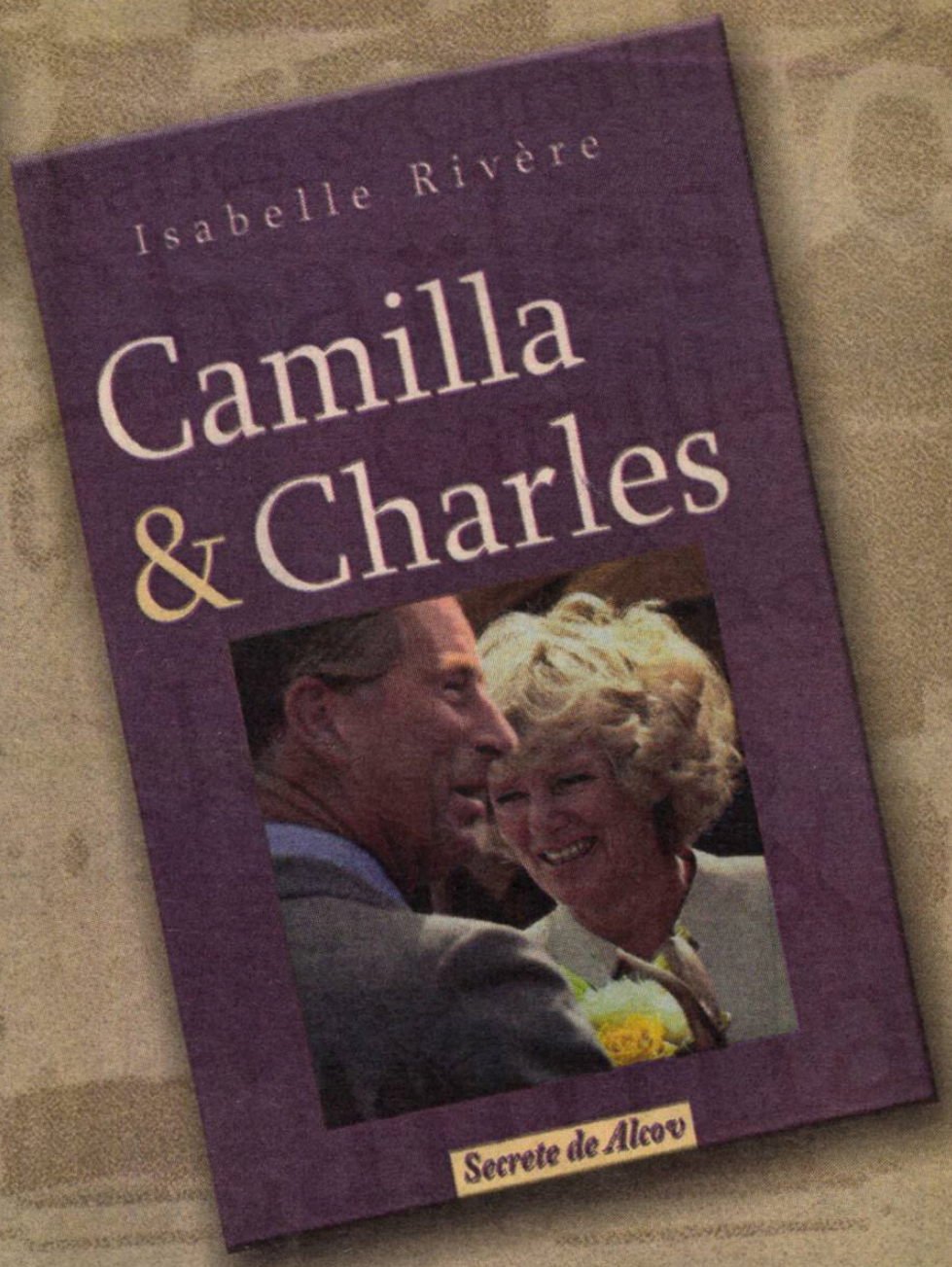

PRO · EDITURĂ TIPOGRAFIE

www.proeditura.ro

Bucureştiul Cultural

Supliment editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului*, cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti*

PRIMARIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI
ARCUB
CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE

Numărul 8 + 9 2005 Anul I Redactor-şef : GABRIELA ADAMEŞTEANU

5.000 lei – 0,50 LEI
(preţ inclus în costul revistei 22)

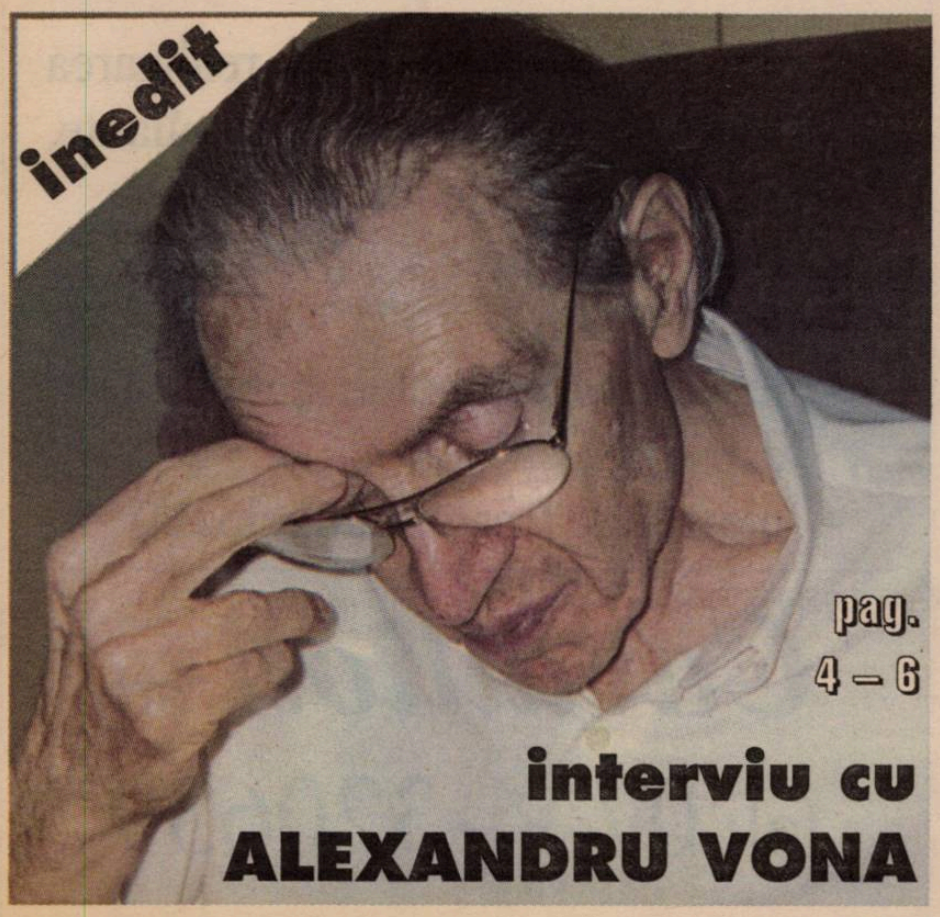

interviu cu ALEXANDRU VONA

pag. 4 – 6

Bursa de valori literare fluctuează

Înainte de '90, lumea literară distribuia valorile pe rafturi solide, criteriului estetic (păstrat cu solidaritate de criticii literari aflaţi „de partea aceleiaşi baricade") adăugându-i-se mici concesii pe o dublă interpretare a criteriului politic (oficial şi anti-oficial).

Ce s-a întâmplat în următorii 15 ani? Câtă legătură are încrâncenarea înfruntărilor din spaţiul cultural actual cu succesul literar al fiecăruia dintre cei prezenţi în arenă? Asistăm la războaie culturale cu platformă ideologică şi estetică sau la ciocnire de vanităţi şi interese economice? Putem creşte prin intervenţii publicistice solidaritatea unui corp profesional, aflat în convulsii interne, de 15 ani încoace (convulsii care nu au dat la o parte impostorii şi amatorii, nici nu au sprijinit un set de valori, ci doar au polarizat lumea literară pe criterii politice ori generaţioniste, reorientând-o spre o înfruntare de reţele şi spre o scădere a statutului de scriitor)?

Am încercat să răspundem la aceste întrebări ce plutesc în aer. Un demers asemănător a întreprins, recent, revista *Echinox*, dar numai pentru ultimii 4 ani. Noi, însă, încercăm să cuprindem întreaga perioadă de libertate, solicitând opinia criticilor literari, în aşa fel încât să acoperim întreg spaţiul literar – geografic sau generaţionist.

Deşi cei cărora ne-am adresat ne-au răspuns, în general, cu promptitudine şi seriozitate, am încercat să detensionăm puţin atmosfera printr-o formulă de joc: de la *„mutaţia valorilor estetice"* am trecut la *„bursa de valori literare"*. În fiecare număr din *Bucureştiul Cultural* vom cuantifica rezultatul opiniilor criticilor literari din numărul anterior, astfel încât bursa va urca şi va coborî, mişcată de impulsuri subiective care se vor susţine, corecta sau anihila prin impulsurile ulterioare, la fel de subiective.

Din setul nostru de întrebări lipseşte dramaturgia, care merită o tratare separată.

Firește, lumea literară este totdeauna un câmp vibrant de vanităţi şi interese, nu o rezervaţie de îngeri. Credem însă că în acest moment viaţa literară românească este o zonă intens poluată, în care *Bursa noastră de valori* se străduieşte să limpezească puţin atmosfera prin transparenţă.

„Cotaţiile" sunt la fel de imprevizibile pentru noi ca şi pentru cei ce participă activ sau pentru cei care ne urmăresc.

Gabriela Adameşteanu

IOANA NICOLAIE

pag. 15

Cerul din burtă

– fragment –

Lipscania

pag. 9 – 11

Bursa de valori literare

– anchetă –

LIVIU ANTONESEI | TANIA RADU | HOREA POENAR

pag. 7 – 8

Stimată Redacţie,

Permiteţi-mi să vă atrag atenţia pe această cale asupra unei confuzii de nume (regretabilă, în opinia mea) care s-a produs în articolul **MNAC: Un loc al memoriei frustrate** *semnat Anca Haţiegan şi publicat în suplimentul* **Bucureştiul Cultural**, *apărut împreună cu nr. 788 al revistei* **22**.

Semnalând în mod pozitiv pictura intitulată **Are the Jailed Sheeps Zebras?** *din expoziţia inaugurală a* MNAC, *autoarea articolului atribuie în mod eronat această lucrare lui Andrei Gorzo. Citez:* „Nu lipsesc accentele apocaliptice, la Andrei Gorzo de pildă, care desenează, cu mână de şcolar poznaş prins că mâzgăleşte pereţii în vestiar, un fel de infernalia mioritică, eroto-comică, dominată de o Casa Poporului în flăcări".

Lucrarea la care face referire cu amabilitate şi bună-credinţă doamna Anca Haţiegan este semnată de artistul român contemporan Dumitru *Gorzo şi a atras în aceeaşi măsură atenţia criticilor străini şi a jurnaliştilor prezenţi la inaugurarea* MNAC. *Drept urmare, reproducerea lucrării a ilustrat două dintre articolele referitoare la acest eveniment, apărute în presa internaţională. Este vorba despre articolul publicat în* **The Guardian** *(numărul din 28 decembrie 2004), articol intitulat* **They Have Hijacked Art**, *semnat de jurnalistul James Paul şi de articolul apărut în* ARTPress *(nr. 309 din februarie 2005), unde criticul de artă contemporană Richard Leydier remarca: „*(...) The most noteworthy pieces în this section were Gorzo's very «1980s» paintings whose bright colors depicted scenes of sodomy în front of the Palace (...)".

Sunt convinsă că Andrei Gorzo – reputatul critic de film – va prefera să se laude cu alte realizări în plan creativ şi profesional şi că cititorii revistei **22** *ne vor permite să-i atribuim lui Dumitru Gorzo ceea ce este a lui Dumitru Gorzo: semnarea uneia dintre cele mai bune picturi din expoziţia inaugurală a* MNAC *(expoziţie intitulată* **Romanian Artists and Not Only Love Ceausescu's Palace?!** *şi curatoriată de Ruxandra Balaci).*

Natalia Todeasa

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la

CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE ARCUB ARTA ŞI CULTURA BUCUREŞTILOR

Sub titlul generic *Sărbători de primăvară*, *Primăria Municipiului Bucureşti*, prin *Centrul de Proiecte Culturale al Municipiului Bucureşti – ArCuB*, organizează la sfârşitul lunii aprilie şi începutul lunii mai, în *Parcul Tineretului* (intrarea dinspre Liceul „Gheorghe Şincai"), o manifestare multiplă care să celebreze atât sosirea primăverii, cât şi marile sărbători ale Paştelui ortodox. Evenimentul va fi deschis de un *Târg de artă populară*, care va funcţiona de-a lungul întregii manifestări, în perioada **23 aprilie–2 mai**.

Pentru a urma tradiţiile popular-creştine, în avanpremiera sărbătorilor pascale, **sâmbătă 30 aprilie**, între **orele 11.00–15.00**, va fi organizat în cadrul târgului un *Concurs de încondeiat ouă*, la care copiii vor putea să-şi arate măiestria în faţa meşterilor populari.

Duminică, **1 mai**, la *Sărbătoarea de Armindeni*, bucureştenii de toate vârstele sunt invitaţi între **orele 17.00–21.30** la o serbare câmpenească cu muzică populară, pop şi rock. Nu vor lipsi *Hara*, *Proconsul* şi *Iris*.

Luni, **2 mai**, de *Ziua tineretului*, între **orele 18.00–22.00**, *Andra*, *Animal X*, *Antract*, *Fără zahăr*, *Mandinga*, *Voltaj* vor continua concertele pop, house şi rock.

teatrul LUNI de la green hours

• **Luni 25 şi marţi 26 aprilie, ora 20**
Elevator 2, de Gabriel Pintilei. Cu: Iulius Verdeş şi Cristi Petrescu. Regia: Gabriel Pintilei.

• **Miercuri, 27 aprilie, ora 18**
Lansare specială de carte cu proiecţie în grădină la *Green Hours*: ***Amintiri. Călăuze***, de Ana Boariu.

• **Joi, 28 aprilie, ora 21**
Rudy Teianu Trio: ***Don't explain***. Rudy Teianu – voc., Cristian Soleanu – sax, Vlaicu Golcea – contrabass

• **Luni 2 mai, ora 20**
Elevator 2, de Gabriel Pintilei. Cu: Iulius Verdeş şi Cristi Petrescu. Regia: Gabriel Pintilei.

• **Marţi 3 mai, ora 20**
Bitter Sauce, de Eric Bogosian. Cu: Antoaneta Cojocaru, Marius Manole, Bogdan Dumitrescu, Alexandru Ceplinschi. Coregrafi/dansatori: Ramona Bărbulescu, Paul Dunca. Dj: Yann Le Blay. Traducerea: Tudor Vlădescu. Regia: Carmen Lidia Vidu. Sponsor: Pro Helvetia

• **Miercuri 4 mai, ora 20**
Ziua fututǎ a lui Nils, de Ştefan Peca. Cu: Şerban Pavlu, Ana-Maria Marinca, Paula Gherghe. Regia: Alexandru Berceanu.

• **Joi 5 mai, ora 21**
Jazz live cu Jonny Răducanu.

Bucureştiul Cultural

CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE ARCUB ARTA ŞI CULTURA BUCUREŞTILOR

Editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului.*
Cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii.*
Au colaborat: Liviu Antonesei, Tania Radu, Horea Poenar, Paul Cernat, Gabriela Adameşteanu, Ioana Anghelescu, Erwin Kessler, Iulian Băicuş.
Redacţia: Gabriela Zafiu, Nicolae Rusu, Cristina Spătărelu, Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu, Cecilia Florescu.

Tiraje de la

1 la 500

de exemplare

Servicii complete pentru realizarea eficientă de tipărituri (cărţi, pliante, broşuri etc.) în tiraje mici:
- tehnoredactare
- tipar digital
- legătorie (termoclei, spirală, capse)
- plastifiere (mată sau lucioasă)

Cavallioti srl

tel: 0744-320639

Institutul Cervantes din Bucureşti
sub semnul lui Don Quijote

Mai 2005

Luni, 9 mai

Instituto Cervantes Bucarest

José Manuel Blecua Perdices, Preşedintele Comisiei Executive al celui de-al IV-lea Centenar Don Quijote, la Bucureşti

Ora 12:00
Curs special: "Don Quijote, azi"
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine a Universităţii din Bucureşti, Sala 313, Str. Edgar Quinet, nr. 5-7

QVIXOTE IV CENTENARIO

Embajada de España

Ora 18:00
Conferinţă: "Chei de lectură pentru Don Quijote" urmată de un **"Dialog despre lectură"** cu prof. univ. **Sorin Alexandrescu** şi scriitorul **Ion Vianu.**
Clubul Prometheus, Piaţa Naţiunile Unite, nr. 3-5

FVNDATIA ANONIMVL

Ora 20:00
Concert "DON QUIJOTE" cu: **Ada Milea** (Quijote), **Dorina Chiriac** (Sancho), **Adrian Cristescu** (Quijote)-pian, **Romulus Chiciuc** (Sancho)-vioară şi **BOBO.**
Clubul Prometheus, Piaţa Naţiunile Unite, nr. 3-5

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine

Miercuri, 11 mai, ora 21:30
Concert "DON QUIJOTE" cu: **Ada Milea** (Quijote), **Dorina Chiriac** (Sancho), **Adrian Cristescu** (Quijote)-pian, **Romulus Chiciuc** (Sancho)-vioară şi **BOBO.**
Clubul Prometheus, Piaţa Naţiunile Unite, nr. 3-5

FILARMONICA "GEORGE ENESCU"

Sâmbătă, 14 mai, ora 19:00
Recital de chitară
José María Gallardo del Rey: "Cervantes şi muzica"
Sala Mare a Ateneului Român

Parteneri media:
"22", Suplimentul de Cultură, Observatorul Cultural, Radio România Cultural, Radio Antena Bucureştilor, www.onlinegallery.ro, www.liternet.ro

Un monument friabil (II)

PAUL CERNAT

Merite şi loc de mai bine

Secolul al XIX-lea e tratat sub nivelul dicţionarului de la Iaşi; parte din articole (între multe altele: cele despre Cârlova, Alecsandri, D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, G. Barițiu, I.L. Caragiale, I. Codru-Drăguşanu, P.P. Carp, Delavrancea, Coşbuc, Dobrogeanu-Gherea, Traian Demetrescu) sunt reluate, cu mici modificări şi, eventual, prescurtate proporţional; multe „intrări" nu mai apar. Pierderile sunt uneori regretabile: de ce, de pildă, Ermiona Asachi şi nu şi Leon? Perspectiva critică nu a fost decât prea arareori actualizată. I. Budai Deleanu e tratat de către C. Paiu într-un articol de doar două pagini, datat ca abordare; în această privinţă, profesorul Mircea Anghelescu a spus ce era de spus în ***Cuvîntul...***). Salutară e în schimb „recuperarea" Dorei D'Istria. La fel – prezentarea principalelor cafenele literare din epocă, a unor figuri precum Al. Bogdan-Piteşti ş.a. Articolele despre literatura *fin de siècle* sau despre „clasicii" interbelicului sunt serioase. E adevărat: unii scriitori nu par a fi încăput pe mâini potrivite. E cazul lui G. Călinescu, prezentat conştiincios dar datat – mai ales în privinţa prozei – de către Al. Săndulescu. Excelente sunt articolele despre Dimitrie Cantemir (Elvira Sorohan), asociaţia & revista *Criterion* (Gabriela Omăt), Emil Botta (V. Durnea), Şerban Cioculescu (E. Simion), I. Creangă (regretatul Valeriu Cristea); lăudabile (re)considerările lui H. Bonciu (Stănuţa Creţu), Dana Dumitriu şi Iordan Chimet (Roxana Sorescu), Mihail Avramescu (Rodica Draghincescu), Alice Călugăru (Sebastian Drăgulănescu) etc.

Articolele despre Avangardă, Dadaism, Constructivism sunt însă pline de inexactităţi; un exemplu: *„Cu **Integral**, radicalismul primei faze se domoleşte şi **a.** capătă o exprimare teoretică mai clară, ceea ce determină impunerea rapidă a revistei în peisajul literar al momentului"*. Textul despre Dadaism e doar despre... Tzara (nimic despre complexitatea europeană a curentului) şi despre avangarda românească în genere (nimic însă despre singura noastră revistă dadaistă, ***75 HP***), plin de generalităţi prolixe şi confuzii conceptuale. Declarat *„exterior dezvoltării conştiinţei estetice româneşti"*, dadaismul e justificabil, în opinia autorului (C. Trandafir), prin *„doar două circumstanţe atenuante"* de ordin local, între care... „trăirismul" interbelic (!), deşi Dada apare în 1916 în Elveţia şi durează până în 1921... Nu am găsit nimic despre revista ***Chemarea*** (1915) a lui Ion Vinea şi Tristan Tzara. Aflăm însă că revista ***unu*** ar fi apărut şi în 1935 (!), că avangardistul Geo Bogza e un autor inferior celui de la ***Cartea Oltului*** încoace (deşi perspectiva critică s-a modificat de ceva vreme), că Ion Vinea a fost un „radical" între avangardişti... Bune sunt în schimb articolul despre ***Contimporanul*** lui Vinea şi Iancu, despre Grigore Cugler şi Ştefan Baciu.

Eufemizarea angajărilor totalitare

De acord: biograficul nu-şi are locul într-un asemenea dicţionar decât la modul minimal (deşi la unii scriitori sunt consemnate şi date biografice irelevante); de acord, nu e cazul să fie comentate volumele de maculatură propagandistică ale diviziilor de autori înregimentaţi. Dar de ce să nu fie măcar consemnate? Într-un dicţionar „general" informaţia ar fi trebuit să primeze asupra criticii literare; or, nu se întâmplă deloc aşa. Este, oricum, decepţionant să citeşti articolele despre, să zicem, I.D. Bălan sau Ion Brad, mostre stângace de ascundere a „gunoiului" politic sub covorul esteticului. Există şi o diferenţă de tratament între cazul angajărilor partinice ale unor autori „neprieteni" şi cel al apropiaţilor...

Strategia eufemizării politicului prin cultural şi estetic priveşte însă şi extrema dreaptă interbelică. Despre un A.C. Cuza ni se spune că *„s-a ţinut la distanţă de Mişcarea Legionară"* (pe care *„a inspirat-o"*); nici un cuvânt despre „calitatea" sa de principal ideolog antisemit, mai radical decât Căpitanul; imaginea dominantă a bătrânului academician e cea de parodist... Referirile la revistele legionare ***Porunca vremii***, ***Axa*** sau ***Sfarmă piatră*** sunt atât de eufemistice încât un necunoscător ar putea crede că era o publicaţie onorabilă. În general, angajamentele legionare sunt pudic minimalizate.

Cum spuneam, gradul de credibilitate al dicţionarului scade cu cât ne apropiem de nisipurile mişcătoare ale actualităţii şi de controversele ideo-etico-estetice postbelice: dacă până în interbelic „pagubele colaterale" se încadrează într-o marjă rezonabilă, în privinţa literaturii de după 1947 partizanatele tind să scape de sub control (poate cu excepţia controlului exercitat discret prin ajustări „apolitice" menite să canalizeze pe făgaşul dorit cursul tot mai mâlos al „râului" literaturii române...). Sigur, acolo unde există un anume consens critic asupra scriitorilor postbelici, lucrurile funcţionează (relativ) normal.

Partizanate

O dimensiune lăudabilă a ***DGLR*** este recuperarea diasporei, a autorilor şi publicaţiilor de limbă română din afara ţării, a româniştilor şi traducătorilor străini, a publicaţiilor locale, a asociaţiilor şi organizaţiilor scriitoriceşti, a revistelor exilului şi diasporei, a literaturii basarabene. Există însă şi un revers al medaliei, vădit bunăoară în conservatorismul patent al articolelor despre literatura basarabeană contemporană, bagatelizată de echipa acad. Mihai Cimpoi (D. Crudu şi alţi colegi de generaţie „binemerită" doar câteva rânduri, iar Tamara Cărăuş nici o menţiune, în vreme ce tradiţionaliştii cu valoare strict „istorică" îşi alocă partea leului). Nici „criticii demisionari" ai ***DGLR*** nu excelează întotdeauna prin obiectivitate. Admirator declarat al marilor proiecte *„constructive"*, Dan C. Mihăilescu dă curs, uneori, umorii pamfletare a foiletonistului. Într-un articol de doar două pagini, criticul se răfuieşte cu o bună parte a operei lui Mircea Cărtărescu (un mare nedreptăţit al acestui dicţionar; prin comparaţie, Ion Băieşu, tratat de E. Simion, beneficiază de un spaţiu de două ori mai mare, chiar şi N. Batzaria întrecându-l în această privinţă pe autorul ***Levantului***!). Sorin Antohi se bucură, din partea aceluiaşi, de o atenţie egală cu eseistica lui Cristian Bădiliţă, iar textul despre Radu Cosaşu nu e decât un crochiu pe care acest prozator remarcabil nu-l merita. N. Crevedia (discutat de C. Trandafir) beneficiază de două pagini mari, late şi elogioase. Un articol jenant, semnat de Dumitru Vlăduţ, despre grafomanul bănăţean Nicolae Danciu Petniceanu întrece în dimensiuni (o pagină, mai mult decât cele despre Radu Cosaşu şi Gh. Crăciun) pe cele despre Arşavir Acterian sau Alice Botez; spaţiul acordat lui Ion Cristoiu (o pagină!) nu se justifică, valoric, în nici un fel. Las la o parte amabilităţile despre poetaştri pre-

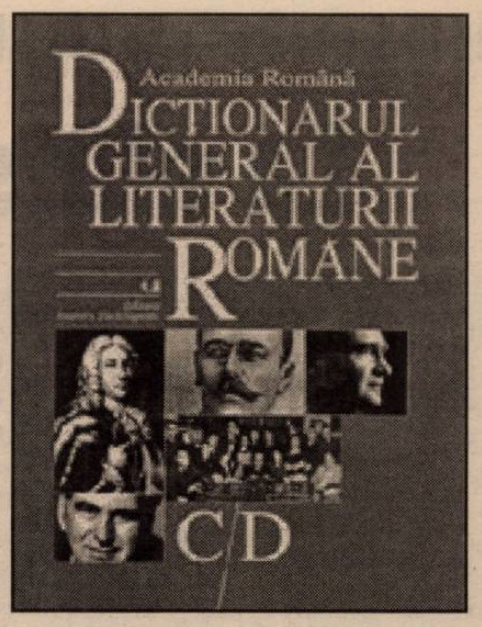

cum Vasile Bardan; exemplele ar putea continua la nesfârşit. Nu pot să trec însă peste encomionul aiuritor dedicat lui Daniel Cristea-Enache (autor al unui bun articol despre Ion Barbu) de către colegul Nicolae Bârna de la ***Caiete critice***. Deşi tânărul critic publicase la data elaborării articolului doar un volum de cronici, cele două pagini de un partizanat hiperbolic depăşesc spaţiul acordat unor Sorin Antohi, Ovidiu Cotruş, Sorin Alexandrescu şi I.P. Culianu.

Putem înţelege prezentarea (excesiv de) extinsă a unei reviste precum ***Caiete critice*** ale cărei merite, mai ales înainte de 1989, dar şi în primii ani de după 1990, sunt importante. Este însă regretabilă tratarea sumar-amatoristică a unor reviste gen ***Contrapunct*** sau ***Contrafort*** (recenzate de Oana Soare şi, respectiv, Liliana Corobca) în articole de dimensiuni egale celor consacrate unor publicaţii precum ***Baricada*** sau ***Axioma*** din Ploieşti. La fel, expedierea ***Dilemei*** într-un articolaş de Mihai Iovănel, unde jumătate din text taxează *„cazul Eminescu"* în aceiaşi termeni ca, altădată, E. Simion. Sau discutarea, pe jumătate din spaţiul acordat de R. Draghincescu lui T.O. Bobe, a articolului despre Eminescu din acelaşi controversat număr dilematic... Sau veştejirea caricaturală a unui volum precum ***Modernitatea ultimă*** al lui Caius Dobrescu, e drept, acid la adresa generaţiei '60.

Câteva concluzii provizorii

Judecând după ponderea acordată fiecărui autor sau publicaţii în parte, este greu să desprinzi o ierarhie credibilă din paginile ***DGLR***: prea multe mediocrităţi tratate „pe larg", prea mulţi autori de valoare expediaţi sau subevaluaţi. În privinţa literaturii postbelice, putem vorbi chiar de o subtilă tentativă de *confiscare canonică* în beneficiul grupării de la ***Caiete critice***. Altfel, hibele de ansamblu sunt: eterogenitate; neconcordanţe metodologice (articole monografice alternând cu articole axate pe câte una-două scrieri reprezentative); bagatelizări ale angajamentelor totalitare, cu pierderi importante în planul informaţiei cultural-istorice; discrepanţe calitative în tratarea autorilor şi temelor; abordări datate, partizanate şi subiectivisme excesive. Las la o parte „politica" după care par alcătuite, în destule cazuri, listele de repere bibliografice. Cred că autorii s-au cam grăbit publicând acest dicţionar; anunţata revizuire nu va aduce – mă tem – prea multe îmbunătăţiri. O aşteptăm, oricum, odată cu celelalte volume anunţate. În concluzie (provizorie): un proiect ambiţios, indubitabil un instrument de lucru util, meritoriu în multe privinţe, dar şi cu neajunsuri importante. Un monument friabil, de consultat cu precauţie.

interviu cu ALEXANDRU VONA

La sfârşitul războiului am înţeles că

În martie 1997 am avut o bursă de documentare despre instituţiile europene la Bruxelles şi Strasbourg. La sfârşitul celor două săptămâni, puteam vizita două ţări din *UE*. Una dintre cele alese a fost Franţa, unde, pe lângă programul obligatoriu, am înregistrat, ca totdeauna când eram „afară", interviuri şi discuţii cu personalităţi ale exilului românesc. Singurul rămas nepublicat a fost cel cu Alexandru Vona, pentru că, aşa cum se şi vede, nu se baza pe o documentaţie solidă; la data aceea nu citisem romanul ***Ferestre zidite*** şi nu eram conştientă că Alexandru Vona devenise, la sfârşitul unei vieţi lungi, unul dintre cei mai apreciaţi scriitori români în străinătate. Deşi am amânat să public interviul, pentru că mi-era teamă că era „depăşit", l-am păstrat ca, la o altă ocazie, să fie revăzut de autor. Când am trecut din nou prin Paris, peste 7 ani, venind de la rezidenţa de scriitori din Saint-Nazaire, i-am făcut o vizită lui Alexandru Vona, în casa sa din Neuilly. Fotografiile care întovărăşesc interviul sunt poate ultimele care i-au fost făcute. Am stat de vorbă câteva ore. M-a întrebat ce face Monica Lovinescu, în momentul acela internată în spital într-o stare gravă, dar mai ales mi-a vorbit despre succesul romanului său în Germania şi mai ales Italia. A citit cu atenţie interviul şi mi-a spus, dezamăgit: *„în acest interviu nu apar ca scriitor aproape deloc"*. *„Aşa este"*, am mărturisit, *„dar nu citisem la vremea aceea cartea dvs."*. Era foarte prietenos, am vorbit despre literatură, despre cunoştinţe comune. L-am rugat să se mai gândească în privinţa interviului, dar şi după câteva zile răspunsul său a fost tot negativ în privinţa publicării lui. M-a mai sunat o dată să mă cheme să stăm din nou de vorbă, dar din nefericire eram deja în ajunul întoarcerii în ţară. Îl am încă foarte viu în ochi pe Alexandru Vona, şi vestea morţii sale, peste câteva luni, m-a mâhnit ca o pierdere personală. Distrusesem copia interviului, dar, după moartea sa, mai multe persoane în care am încredere m-au sfătuit să-l public. Faptul că el fusese păstrat totuşi de colegii mei, deşi rugasem să fie distrus, m-a decis definitiv. Există un destin al textelor, la fel de straniu şi contorsionat ca şi cel al oamenilor.
(Gabriela Adameşteanu)

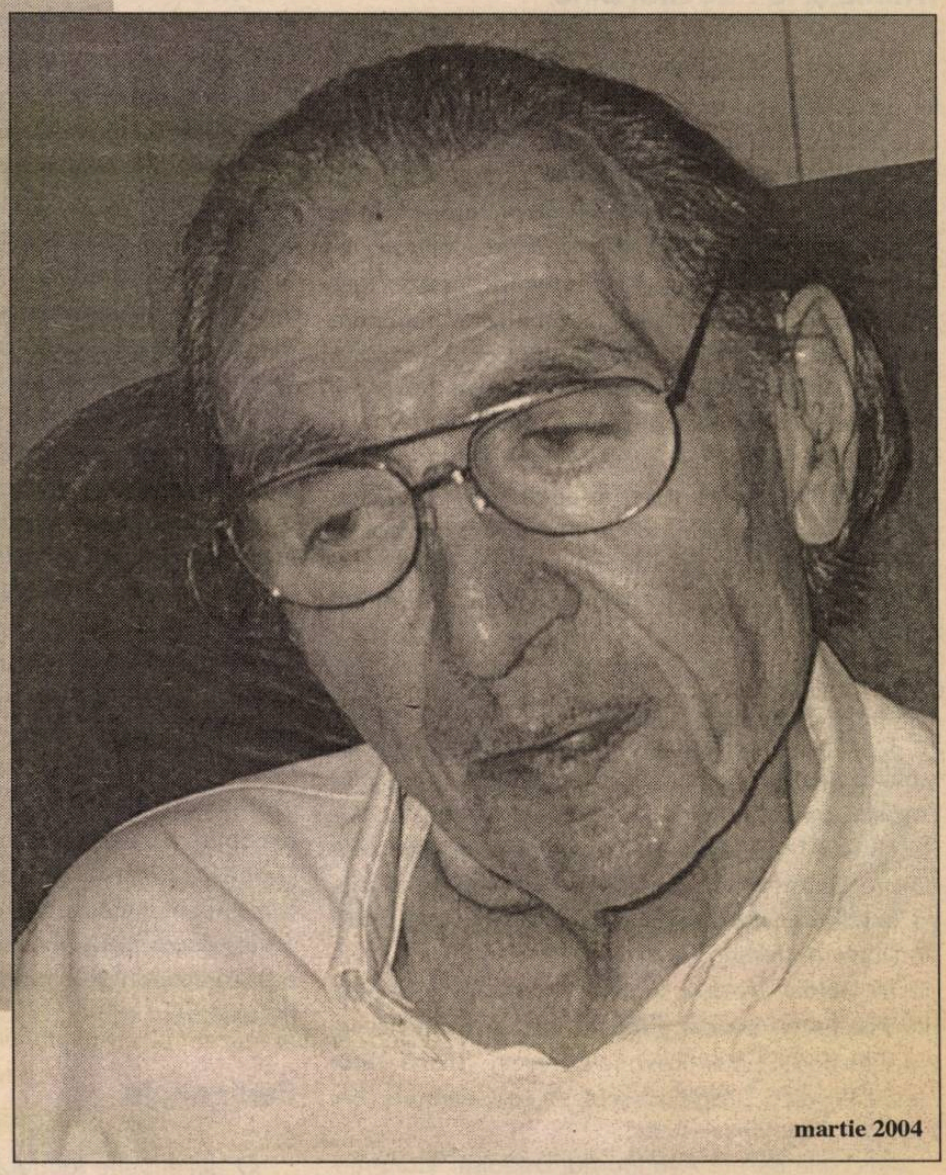
martie 2004

În ce an a reapărut în România romanul dvs. *Ferestrele zidite*?

Romanul a apărut în România în octombrie-noiembrie 1993.

Şi când aţi luat *Premiul Uniunii Latine?**

Premiul l-am luat în decembrie '95. Între timp, romanul fusese tradus în franceză şi publicat la editura *Actes Sud* şi comisia care se ocupase de premiere cunoscuse romanul în traducerea franceză. Premiul se dă o dată pe an. Pentru ca să poţi concura trebuie să aparţii uneia dintre cele 33 de ţări considerate, pe planul limbii, de origine latină. Asta merge din America de Sud prin Canada, Franţa, Italia, Spania până în Filipine. Premiul este acordat de o comisie importantă, alcătuită dine 90 de persoane. Printre premianţi au fost foarte mari scriitori francezi şi pentru premiul acesta, de pildă, Brazilia îl prezentase atunci pe Jorge Amado, Franţa îl prezentase pe Serge Rezvani. E foarte curios, premiul este mult mai puţin cunoscut în Franţa decât în Spania şi în Italia. După decernarea premiului, am fost primit la Roma în mod absolut extraordinar, la recepţie la preşedinţia Consiliului, 60 de persoane invitate...

Cine v-a făcut traducerea în franceză? Aţi făcut-o dumneavoastră?

Nu. Traducerea a fost absolut admirabilă, făcută de traducătorul lui Eliade şi al lui Cioran, care se cheamă Alain Paruit. Partea ciudată în legătură cu cartea asta este că, de la un capăt într-altul, nu numai că a scăpat controlului meu, dar n-a fost niciodată iniţiată de mine, eu sunt total incapabil să mă bat pentru ceva. Nu e în firea mea. ***Ferestrele zidite*** a apărut în Franţa fără ca eu să fi dat... Într-o zi am primit o scrisoare semnată de doamna Irina Mavrodin, care-mi spunea – ea în clipa aceea era în sudul Franţei, la Arles – că a primit cartea trimisă de cineva din ţară, dar nu-şi mai aducea aminte cine, care i-a spus că e o carte interesantă, şi a fost atât de entuziasmată, că voia cu orice preţ să o traducă şi să o publice la *Actes Sud*. Şi până la urmă, câteva zile mai târziu, tot printr-o întâmplare cu totul neaşteptată, am putut să o întâlnesc la Paris, vorbind cu o prietenă din Paris care e româncă şi pe care n-o văzusem de douăzeci de ani şi mai bine, deci era o întâmplare ciudată s-o întâlnesc şi să-mi spună: *„Ştii că am o vizită, doamna Mavrodin, care stă două zile la Paris. Cred că ar vrea să te cunoască"*. Atunci am cunoscut-o pe Irina Mavrodin**. Cartea a fost purtată de noroc, de şansă, exact cum şansa fusese dărâmată cu 45 de ani în urmă, când am venit la Paris.

Atunci cum a fost?

Atunci voiam să continuu o carieră de scriitor. M-a ajutat enorm Eliade, când Eliade îmi aranja o întâlnire cu cineva, reuşeam în sfârşit să spun ce nu trebuia spus.

Eliade era atunci deja lansat?

Asta se petrecea prin '50 şi Mircea Eliade era deja cunoscut ca om de ştiinţă. Cartea lui importantă scrisă la Paris, ***Nopţi de Sânziene***, nu apăruse încă. De altfel, cred că n-a fost un succes.

Să revenim la *Ferestrele zidite* şi la succesul internaţional al acestei cărţi.

Editorul, Hubert Nyssen, m-a rugat să-i dau dreptul de a vinde traducerea peste tot. Şi a avut imediat contractul cu Germania, contractul cu Olanda. A fost vândută în Spania. Unul dintre membrii juriului care mi-a acordat premiul, care e unul dintre cei mai mari scriitori din America de Sud, pe care îl cheamă Alvaro Mutis, scriitor columbian trăind în Mexic, pe care l-am întâlnit la Roma când am luat premiul şi l-am revăzut pe urmă la Paris, s-a propus el însuşi să facă o prefaţă. Au scris lucruri absolut delirante despre romanul meu în presa italiană şi în presa spaniolă, cu mult mai mult decât în presa franceză. Pentru un motiv foarte curios, de altfel. A fost o tentativă de recuperare din partea Spaniei.

De recuperare a ce?

Eu sunt de origine spaniolă... Este singurul lucru clar din ideea pe care mi-o fac despre rădăcinile mele. Nu mă simt deloc evreu, pentru că vin dintr-o familie care e o familie de marani, au fost evrei, au devenit creştini, au trăit sute de ani creştini, s-au căsătorit cu familii spaniole, catolice, au plecat pe urmă şi au trăit în ţări musulmane, dar în care nu erau evrei, deci nu se căsătoreau decât între ei. Şi pe urmă au avut ramuri care au trăit în România, acum două-trei sute de ani, ceea ce oamenii nu prea ştiu. Părinţii mei sunt născuţi în Bulgaria, au trăit în Italia şi au venit din Italia în România. Deci eu am învăţat româneşte la 8–9 ani.

Cam în ce an aţi venit?

Eu sunt născut în ţară, în 1922. Trăiam într-o casă în care existau rude care vorbeau româneşte, dar ceilalţi nu ştiau o vorbă. M-au trimis într-o şcoală catolică, la *Sfântul Andrei*, unde am început prin a face catehismul cu copiii catolici. Pe urmă am fost bolnav, m-au scos din şcoala asta, mi-am preparat examenele cu o profesoară care era un fel de rudă îndepărtată, dar dintr-o ramură românească. De la ea am învăţat să vorbesc româneşte. În clasa a IV-a am fost la *Mântuleasa*, care era şcoala lui Eliade. Foarte curios, pentru că Eliade a fost la *Mântuleasa* şi la *Spiru Haret*, şi eu am fost la *Mântuleasa* şi la *Spiru Haret*, Eliade scria la ***Vremea*** şi eu eram lectorul ***Vremii***.

Eliade era mai mare decât dumneavoastră.

Da, mult mai mare. Cu 15 ani.

Ce publicaţie era *Vremea*?

Vremea era un hebdomadar literar şi politic, tradiţionalist, dar în acelaşi timp tradiţionalist pe planul anumitor opţiuni culturale, interesat de eso-

* În 2004, *Premiul Uniunii Latine* a mai fost luat de Virgil Tănase. Timp de mulţi ani, România a fost reprezentată de Dan Hăulică, acum este reprezentată de Dumitru Ţepeneag.

** Irina Mavrodin este consultant pentru literatura română la editura *Actes Sud*.

mai eram în viaţă din pură întâmplare

Alexandru Vona s-a născut la București, în 1922, într-o mare familie de evrei sefarzi. Studii de Matematică, Politehnică. 1947 – *Premiul Fundației Regale* pentru un volum de poezii. 1947 – scrie, după afirmația lui, în doar 19 zile romanul ***Ferestrele zidite***. 1947 – părăsește România, împreună cu întreaga familie. După moartea soției, într-un accident la Paris, încetează să scrie și practică ingineria, devenind antreprenor în construcții.

1993 – prietenul din tinerețe Ovidiu Constantinescu, la care rămăsese o copie a manuscrisului ***Ferestrelor zidite***, îl publică la București. 1997 – romanul este tradus în franceză, italiană și germană repurtând un succes neobișnuit; mai urmează și alte traduceri. Două culegeri de nuvele și texte scurte inedite au mai fost publicate de Marta Petreu, la Cluj.

A murit în octombrie, 2004 la Neuilly-sur-Seine, Paris.

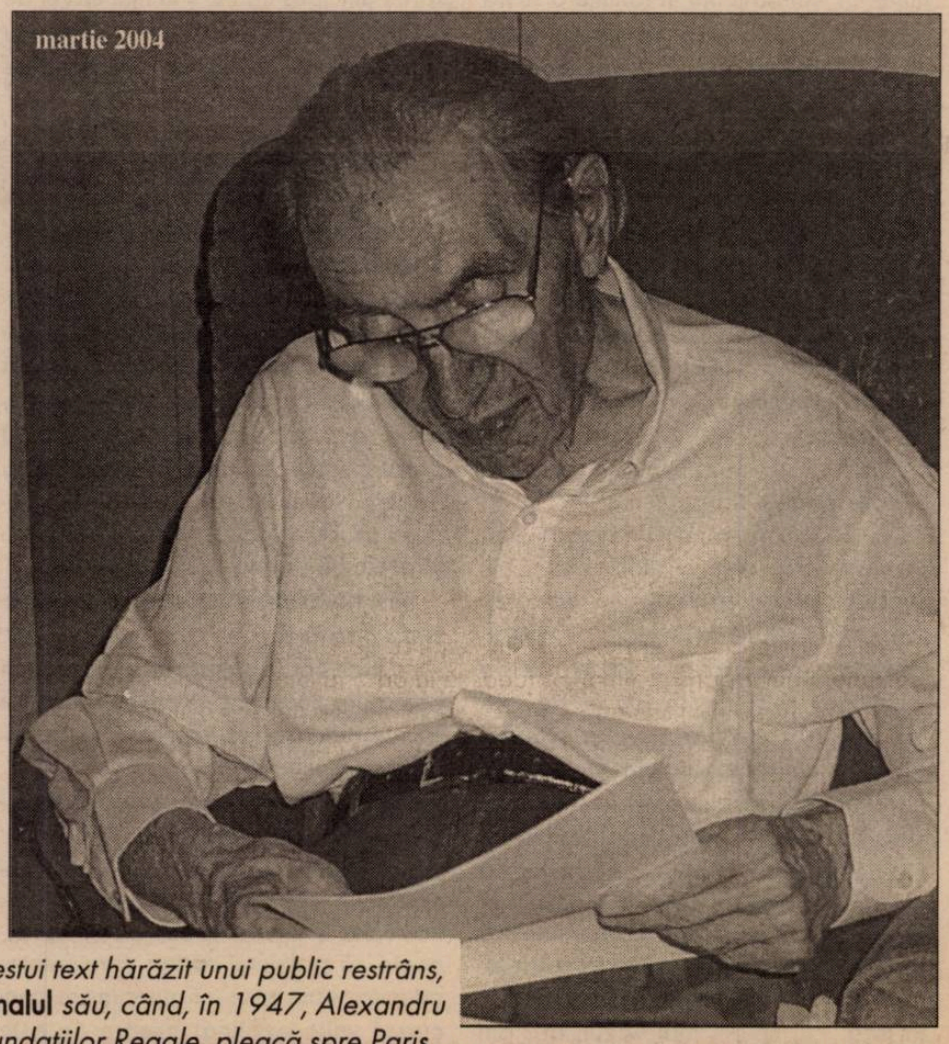
martie 2004

Care va fi soarta, în Occident, a acestui text hărăzit unui public restrâns, se întreabă Petre Comarnescu în **Jurnalul** *său, când, în 1947, Alexandru Vona, ultimul laureat al premiului Fundațiilor Regale, pleacă spre Paris.*

Entuziasmat de calitatea cărții, Mircea Eliade, de care pe autor îl va lega o lungă prietenie, încearcă ani de zile să-l determine să o publice în Franța. Un eveniment dramatic în viața autorului va deschide însă o paranteză în care cartea se va pierde timp de decenii. Circulând totuși în manuscris și remarcat fiind astfel de Monica Lovinescu, Roger Caillois, Brice Parain, Robbe-Grillet, acest straniu roman **Ferestrele zidite** *este descoperit astăzi de editura noastră, care, lansându-l spre public, confirmă că nici istoria zbuciumată în cursul căreia s-a născut, nici anii de când a fost scris n-au lăsat asupra lui nici o urmă.*

(Text apărut pe coperta a IV-a a primei ediții a romanului ***Ferestrele zidite***, apărut în limba română la ed. *Cartea Românească*, 1993)

terism. Din păcate, foarte atent și cu multă simpatie pentru mișcarea legionară și fascismele europene.

Ce perioadă era aceea când scria Eliade acolo și când dvs. îl citeați?

În '36–'37, așa îl situez eu. Când eu am venit la Paris, am venit cu recomandație din partea lui Petru Comarnescu, pentru cei mai buni prieteni ai lui, adică Cioran, Ionesco, Eliade.

Ce an era?

Când am plecat din țară? Era sfârșitul lui '47.

Se putea pleca încă legal?

Eu nu eram român, eram spaniol.

Am înțeles. Deci ați fi putut pleca fără probleme.

Eram spaniol și bunicul meu fusese consulul Spaniei, era foarte greu să-l împiedici să plece. Partea curioasă e că pe vapor, în drum spre Neapole, am cunoscut o familie românească care era constituită din doamna Șendrea, soția unui general care cred că nu mai trăia, doamna Ionel Perlea și sora ei, care va deveni Christinel Eliade.

Cum era Christinel?

Era o femeie fermecătoare de vreo 30 de ani. Eliade a cunoscut-o câteva luni mai târziu. Pe urmă nu i-am mai văzut, pentru că părinții mei au rămas câtva timp în Italia și eu am venit la Paris.

Ați plecat pentru că v-ați dat seama că se schimbă în țară ceva esențial?

Am plecat pentru că, după anii de război, în care trebuie să recunosc că personal n-am avut nimic de suferit pentru că nu am căzut în cadrul legilor rasiale (am putut să mă înscriu la Politehnică, să trec concursul, să-mi fac studiile mele obișnuite), dar la sfârșitul războiului am înțeles că, de fapt, dacă mai eram în viață era o pură întâmplare. Trebuie să vă spun totuși că, în noaptea îngrozitoare când legionarii s-au răspândit prin oraș și au căutat victime, am fost și noi printre cei căutați.

În ianuarie '40?

În ianuarie '40 au venit să ne caute. Dacă ne-ar fi găsit, nu știu ce s-ar fi întâmplat.

Deci vă aveau pe o listă?

Da. Dar prin nu știu ce miracol, un cumnat al tatălui meu a fost informat că va fi ceva de acest gen, și atunci ne-am instalat în casa bunicului meu, care era pe str. Olanda, în fața Ambasadei spaniole. Și au venit, ne-au căutat, dar nu ne-au găsit. Deci, am avut totuși impresia la sfârșitul războiului, când s-a aflat tot ce s-a petrecut în Europa, că scăpasem într-un mod oarecum miraculos. Și când a început prigoana burghezilor, n-am vrut să reîncepem să intrăm într-un ciclu de genul acesta. Eu, de fapt, n-am intervenit câtuși de puțin în decizia asta. A fost iarăși o întâmplare curioasă. Una dintre mătușile mele, care locuia la București, era căsătorită cu un englez. Ea locuia la București fiindcă, la începutul războiului, în loc să se întoarcă în Anglia, era oarecum despărțită de soțul ei, rămăsese la București. Însă când s-au reluat relațiile cu Anglia, avea relații privilegiate cu Ambasada engleză și însărcinatul cu afaceri al Angliei, care era prieten cu bunicul meu, îl informase că așa-zișii Aliați ai noștri nu vor face nimic ca să salveze România, în '47, că nu vor interveni și că România va aluneca în zona rusească. Atunci bunicul meu, care era un om destul de important pe plan economic, a negociat plecarea familiei și am plecat.

Avea același nume cu al dumneavoastră?

Nu. În școala românească eram înscris cu numele Albert Samuel. Dar de fapt numele de tată nu e Samuel, e Bejar, e un nume spaniol (se citește Behar). Probabil că, la un moment dat, când au redevenit evrei, ai mei și-au adăugat un nume evreiesc. Deci, mormintele în regiunea în care sunt cele mai multe morminte din familie, sunt zece generații din familia mea înmormântate în Balcani, sunt sub numele Bejar. Astfel încât numele meu este Bejar Samuel.

Și Alexandru Vona e pseudonim?

Nu complet. Dar chestia asta cred că nu prezintă interes pentru români.

Nu poți să știi.

După legea spaniolă, porți numele tatălui și al mamei. Numele de familie al mamei era Mayr sau Mayor, numele vechi spaniol. Dar aici suntem cu sute de ani în urmă. Oamenii din familia mea în secolul al XIX-lea trăiesc în Bulgaria, la Rusciuc, și la un moment dat Bulgaria devine un regat liber și are un rege de origine germană. Și atunci străbunicul meu își schimbă numele din Mayor în Mayer, deci ia un nume nemțesc, ceea ce face că numele meu, înscris în actele românești de naștere, e Alberto Enrique Samuel y Mayer. Când de fapt numele ar trebui să fie Alberto Enrique Bejar y Mayor. În presa spaniolă apare sub numele Bejar y Mayor, care e un nume cu totul spaniolesc. M-ați întrebat ce e cu Vona. Asta e și mai ciudat. Eu am publicat un volum de versuri, la 14 ani, la editura *Cartea de Aur*. Eram cel mai tânăr poet publicat, în 1936. Ca să fiu foarte sincer, nu eram preocupat de chestia asta, dar știam că există mici accese de antisemitism violent în clasa de liceu în care mă aflam. Partea curioasă e că cetățeanul care era cel mai turbulent fusese un foarte bun prieten al meu...

Vreți să nu înregistrăm? Vă trimit interviul să-l vedeți.

Chestia aceea v-o povestesc, pentru că are urmări până în ziua de azi.

Atunci haideți să înregistrăm, e interesant.

Eram într-o clasă cu Dinu Pillat, cu Vlad Cunescu...

La *Spiru Haret*?

La *Spiru Haret*. Și, între alții, eram coleg cu un tânăr pe care n-am să-l numesc, care era de origine franceză, purta un nume francez și avea un tată foarte înalt demnitar român. Fusesem foarte prieteni și subit mi-a întors spatele și mi-a spus lucruri îngrozitoare – devenise legionar, pe la 14–15

(Continuare în pag. 6)

La sfârşitul războiului am înţeles...

(Urmare din pag. 5)

ani. Poate că aceasta a fost una din cauzele pentru care n-am vrut să public atunci sub numele de Albert Samuel. Şi, cum aveam în familie o sumă de ramuri... La evreii de origine spaniolă există o manie aproape heraldică, existau strămoşi care au fost înnobilaţi şi deci ştiam că una din ramurile care urcau cel mai departe în Spania se numea Navon. E o familie care apare în documentele spaniole din secolul XIII – dar poate că nu e aceeaşi. Şi familia asta reapare la Veneţia, la Ragusa, la Constantinopole şi în Moldova în 1600. Străbunica mea era născută Navon.

Navon?

Da.

Dar asta nu e Vonal

Ei, da, am întors numele pe dos. L-am întors pe dos, dintr-un motiv foarte caraghios, pentru că dintre cei care trăiau în sec. XVIII în Imperiul Otoman unii fuseseră cabalişti şi atunci mi s-a părut amuzant să mă joc cu numele lor, ştii, e o chestie complet copilărească. Mă întorc la momentul despre care povesteam, cu colegul meu, în sfârşit, m-a bătut îngrozitor, a încercat să mă strângă de gât... Am aflat că pe urmă a devenit comunist, destul de important. Şi după ce cartea mea a apărut, am primit o scrisoare absolut fermecătoare de la el, nu mai trăieşte în ţară. Nu ne-am mai văzut, dar din când în când trece prin Paris şi-mi telefonează de la aeroport.

Îşi aminteşte acel episod?

Cu siguranţă da.

Nu mai vorbiţi despre el?

Nu, dar eu i-am scris o scrisoare în care i-am spus că nu simt nici un fel de amărăciune, de marginalizare, pentru momentul de atunci, am reuşit să-mi termin liceul, să trec în facultate.

Ce facultate aţi făcut?

Politehnică.

Nu era o atmosferă...?

Evreii nu erau acceptaţi.

În nici o facultate?

În nici o facultate, nici la *Politehnică*, nicăieri. Dar noi nu eram consideraţi numai străini. Ambasada spaniolă ne dăduse un document straniu care, până la urmă, acum, că am citit mult despre subiectul ăsta în legătură cu originile evreilor din Spania, ne dăduse un document că suntem de origine etnică ariană. Ceea ce...

Asta o făcea în mod curent *Ambasada Spaniei*?

Asta a făcut *Ambasada Spaniei* în România. Ăsta e motivul pentru care eu am putut să mă înscriu la *Politehnică* şi să nu fiu respins.

Eu nici nu ştiam că există premiul ăsta. N-aveam cea mai vagă idee. Într-o zi mi-a telefonat ambasadorul României la *UNESCO*, pe care nu-l cunoşteam, şi m-a întrebat dacă aş accepta să prezinte cartea mea pentru concurs. I-am spus că nu cunosc concursul, mi-a explicat despre ce este vorba şi mi-a spus: *„Nu vă îngrijoraţi, aveţi foarte puţine şanse să aveţi premiul"*. Am întrebat de ce s-a oferit să aleagă cartea asta şi nu alta. A fost aşa de surprins... Am acceptat şi practic nu l-am văzut până la premiu. L-am văzut când am luat premiul la Roma. Dar în timpul acesta în câteva rânduri am vorbit la telefon. Mi-a cerut nişte documente de care avea nevoie, cartea a apărut, dar avea nevoie de criticile apărute în ţară. Şi printre documentele pe care i le-am dat erau anumite documente în care vorbeam de originile mele... Mă întreb dacă, de fapt, n-a fost numai faptul că volumul ar fi plăcut comisiei, pentru că e o comisie în care erau foarte mulţi...

E o comisie majoritar hispanică?

E hispanică, cu toate că şi delegaţia spaniolă, şi delegaţia portugheză aveau un candidat.

Asta estel Deci nu vă puteţi gândi aşa de simplu.

Poate că nu. Dar totuşi trebuie să spun că, atunci când am sosit la Roma, am fost extraordinar de bine primit de Ambasada românească, de ataşatul cultural, adjunctul, ambasadorul. Foarte amabil ambasadorul României la Roma. L-am cunoscut mai bine pe d-l Dan Hăulică, îl cunoaşteţi...?

Da, sigur, mai ales după nume; personal, nu.

Este un om extraordinar de cultivat. Trebuie să vă spun că e impresionant, pentru că aproape pe orice subiect te ascultă, îţi şi răspunde. Şi, când îţi răspunde, îţi dai seama că el cunoaşte de zece ori mai mult decât tine, care ai orientat conversaţia spre subiectul respectiv. Şi la Roma erau delegaţi italieni şi delegaţi spanioli, iar delegaţii spanioli îmi cereau să vorbesc spaniola. Deci, am avut impresia că am fost oarecum *recupéré par un français, qui n'est pas le mien.*

Înţeleg.

Când a apărut ediţia românească eram bolnav şi nu eram deloc convins că va să apară. Mi-am spus că dacă o citesc n-o să-mi placă. Deci n-am citit-o. Nu numai că n-am citit-o, nici măcar corecturile în şpalturi nu le-am făcut. Asta din motive fizice, eram în spital. Deci, n-am citit cartea decât după ce a apărut şi atunci mi-am dat seama că, dacă m-aş fi gândit să o citesc înainte, erau anumite lucruri pe care le-aş fi schimbat. Nu schimbări de structură, dar anumite lucruri prea greoaie şi care... aş fi intrat puţin cu foarfeca în carte. Treaba asta am făcut-o înainte să apară în limba franceză.

Foarte bine.

Şi atunci, îmi pun întrebarea următoare: nu cumva cartea, care a fost trasă numai în 2.000 sau 3.000 de exemplare în România, ar trebui să mai apară o dată?

V-ar interesa asta, să mai scoateţi o dată această ediţie, care ar fi scurtată?

Da. Şi despre lucrul acesta am vorbit cu Magdalena Popescu şi am vorbit şi cu Alain Paruit să mă ajute, pentru că el are toate documentele. Am lucrat două-trei luni şi Alain ar putea să mă ajute să fac treaba asta. Magdalena mi-a spus că are probleme financiare acum şi nu e de actualitate. Dar aş fi putut să fac apel la... Am numărul de lui de telefon.

Nu-mi e greu să îl găsesc. Deci este vorba de directorul editurii *Dacia*.

Interviu realizat de

Gabriela Adameşteanu

Paris, aprilie 1997

Despre răul diletantismului

CLVBVL PROMETHEVS

Cu ocazia lansării ultimului număr al ***Ideilor în dialog***, din luna aprilie 2005, H.-R. Patapievici a lansat o provocare, sub forma unei întrebări adresate celor prezenţi ca de obicei în număr mare la *Clubul Prometheus* din Bucureşti: ***Cine, ce şi cum are dreptul să scrie?***.

Discuţia a pornit de la argumentele expuse în articolul său din seria ***Acord/Dezacord, Despre răul colectivismului***, din revista lansată în acea seară, în care autorul articolului îşi exprima îngrijorarea în legătură cu intruziunile tot mai frecvente în viaţa privată a unor persoane care nu sunt neapărat publice. Interlocutorii săi, dintre care unii erau prezenţi în sală, (profesorul Daniel Barbu, absent motivat, trimisese un e-mail în care îşi exprima nemulţumirea în legătură cu faptul că ziariştii se exprimă adesea stângaci în domeniul filosofiei şi al ştiinţei politice), erau în majoritate prietenii şi colaboratorii apropiaţi ai revistei ***Idei în dialog***. Prin intervenţia sa exactă, d-l Andrei Cornea a făcut distincţia între bun comun şi bine comun, pe urmele lui Socrate. Traducătorul Horia Barna a adăugat că nu oricine are instrumentele necesare pentru a se ocupa de o anumită temă, de aceea discuţia ar trebui să alunece spre chestiunea competenţei şi a mijloacelor folosite pentru educarea ei. Întrucât în deschiderea acestui banchet de idei am fost martorii unui *flamenco*, performat de doamna Rosa Estrella, hispanistul a adăugat că în Spania specialiştii în *flamenco* sunt *los gitanos*, minoritatea rromă care a inventat dansul în speţă.

Sorin Cruceru a insistat ca termenii discuţiei să fie redefiniţi, în sensul de a substitui conceptele, prea vagi, de bun comun şi bine comun cu o stabilire a graniţei dintre spaţiul public şi cel privat, mult mai relevantă. O voce din public a pus în discuţie situaţia presei noastre literare, care pare mai curând preocupată de competenţe generale şi stilistice, în locul celor hiperspecializate şi tehnice, care pot fi şi ele manipulate. Argumentul pornea de la un studiu al lingvistului Noam Chomsky, în care acesta demonstra cum erau folosite în SUA recenziile şi articolele de tip *reader's digest* în formarea unei opinii majoritare, printr-un sistem foarte rafinat de propagandă. O pată de culoare a constituit-o prezenţa jurnalistei Floriana Jucan, eroina unui mai vechi scandal sexual de pe malurile Dâmboviţei ce avea să se soldeze cu schimbarea ambasadorului Elveţiei la Bucureşti. Ea şi-a justificat gestul personal de a da în vileag aventura cu ambasadorul. A fost o discuţie cu final deschis, din moment ce tema dezbaterii viitoare va fi: ***Cine este competent să judece o chestiune?***.

Iulian Băicuş

Lettre Internationale – o nouă apariţie

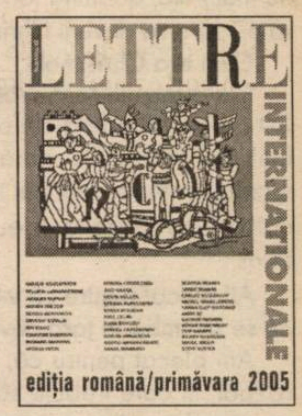

A apărut numărul 53 al revistei ***Lettre Internationale***, ediţia română/primăvara 2005. Revista prezintă în cadrul celor cinci grupaje texte diverse de literatură, eseuri şi comentarii social-politice care privesc în mod direct actualitatea mondială, alăturând semnături româneşti şi străine. Astfel, în cadrul rubricii ***Dincolo de eveniment*** sunt grupate mai multe articole care prezintă ultimile evenimente politice de pe mapamond: Natalie Nougayèrde evocă personalitatea cecenului Şamil Basaev, ***Bine aţi venit în zona verde*** de William Langewiesche evocă Bagdadul, ***Cei mai buni prieteni ai Americii în Europa*** – semnat Jacques Rupnik – priveşte America dinspre Europa de Est şi ***Sfârşitul dictatorilor*** de Rodica Culcer se referă la Miloşevici şi Pinochet. Secţiunea ***Cultura – Cardiograme*** conţine eseuri, comentarii şi dialoguri aparţinând unor autori români şi străini: ***Vânzătoarea de noapte*** de Ion Vianu, ***Jurnal*** – semnat Mircea Cărtărescu, ***Oameni, destine, istorie*** de Mircea Iorgulescu în dialog cu Zigu Ornea, Herta Müller, Şerban Papacostea, Sanda Stolojan. ***Biblioteca „Lettre Internationale"*** prezintă texte inedite ale unor prozatori contemporani, precum ***Zborul reginei*** de Tomás Eloy Martinez, roman în curs de apariţie la Editura *Curtea Veche*, ***O poveste despre iubire şi întuneric*** de Amos Oz. ***Corespondenţele*** reprezintă ultima secţiune a acestei reviste, deopotrivă interesantă şi incitantă pentru toţi cititorii. **(G.Z.)**

Bursa de valori literare II
(1990–2005)

COTAŢII*

	★★★	★★★★	★★★★★
POEZIE	Floarea Ţuţuianu	Cristian Popescu	Ioan Es. Pop
PROZĂ	Dumitru Ţepeneag	Dan Stanca	
JURNAL - MEMORII	Nicolae Balotă Ion Ioanid Mihail Sebastian I.D. Sîrbu		Monica Lovinescu
ESEU	Caius Dobrescu H.-R. Patapievici		
CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ	Sanda Cordoş Dan C. Mihăilescu Ion Simuţ		

*Am luat în calcul opţiunile exprimate de: Gheorghe Grigurcu, Cornel Ungureanu, Al. Cistelecan, Sanda Cordoş, Tudorel Urian, Simona Sora, Paul Cernat şi Daniel Cristea - Enache, în numerele 6 - 7 din Bucureştiul Cultural. La numărul următor vom continua cu opiniile exprimate de Liviu Antonesei, Tania Radu, şi Horea Poenar. Menţionăm că au fost luaţi în considerare doar autorii care au întrunit cel puţin trei nominalizări.

De asemenea, am realizat un clasament al urcărilor şi coborârilor în cadrul canonului literar, luând în considerare autorii menţionaţi, la fel, de cel puţin trei ori (în sens pozitiv ori negativ):

Augustin Buzura - ↘↘↘

LIVIU ANTONESEI

Erau de fapt două canoane antedecembriste

1. Păi, mai întâi, ar trebui să vedem ce înţelegem prin canonul antedecembrist şi deja avem o problemă, pentru că erau de fapt două! Unul „oficial", construit conform normelor de partid referitoare la realismul socialist, ulterior la umanismul socialist, deci cel susţinut nu doar de ***Scânteia***, ***Era socialistă***, ci şi de revistele aservite ideologic mai apăsat, în anii '80, de consolidare a acestui canon, acestea fiind ***Săptămâna***, ***Luceafărul***, ***Contemporanul***, ***Flacăra*** ş.a., unele sub oblăduirea CCES, altele totuşi ale „independentei" *Uniuni a Scriitorilor*. Celălalt canon, mai apropiat totuşi de unul relativ corect, poate fi definit drept „oficios" şi a fost propus şi susţinut de criticii estetizanţi, de ***România literară*** şi revistele afine, de vocile unor critici din exil precum Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Ion Negoiţescu, Gelu Ionescu, mai ales la postul de radio *Europa Liberă*. Şi această ierarhie are doza sa de falsitate, fie şi dacă ne gândim că numele autorilor din exil – de la Goma la Mihai Ursachi! – nu puteau fi utilizate la liber „pe intern". Dar lucrurile nu sunt aşa simple, pentru că aceste canoane se mai amestecau, nu doar în manualele şcolare şi cursurile universitare – suporturile oricărui canon –, ci şi în practica literară efectivă – prea mulţi scriau cu două cerneluri, prea mulţi, chiar dacă scriau cu o singură cerneală, acceptau să cauţioneze politica – nu doar culturală – oficială, prin funcţii bine situate în ierarhia de partid şi de stat. De cei care scriau şi cu a treia cerneală rapoarte la Secu, nici nu mai vorbesc! Ei, bine, după 1989, nu s-au discutat niciodată serios aceste lucruri, cel puţin nu dincolo de pamfletele ocazionale, şi atunci despre ce schimbare de canon ar putea fi vorba!? Cel mult, putem socoti că ele au continuat să se perpetueze, uneori să prindă chiar protuberanţe obeze, că s-au mai adăugat nişte nume. Nu vom putea discuta serios despre o schimbare de canon, deşi am trecut printr-o revoluţie politică!, până când nu vom analiza serios ce s-a întâmplat în literatura aborigenă între 1948 şi 1989. E interesant că puţinele aplicaţii care s-au făcut merg pe intervalul 1948–1964, 1965, probabil pentru că, pentru perioada ulterioară, avem prea mulţi protagonişti încă în viaţă! Oricum, ca ipoteză de lucru, aş avansa ideea că, la mijlocul anilor '60, când partidul a acceptat oarecum principiul autonomiei esteticului, acesta l-a înţeles în sensul exclusivităţii acestuia, ceea ce scriitorii înşişi au acceptat cu uşurinţă şi uşurare. Or, esteticul nu este întrutotul autonom, el are diverse grade de heteronomie. Orice operă conţine un ghem de valori – estetice, morale, filosofice, religioase etc. –, iar atunci când o discutăm ca operă, ori qua operă în formula patapievicianăl, esteticul are primatul, nu şi exclusivitatea. Dar acestea sunt lucruri prea complicate pentru mediocra noastră viaţă intelectuală, în care disputele sunt împărţite între *ICR* şi alte sinecuri, nicidecum în jurul ideilor şi faptelor, inclusiv literare, pe care acestea le generează, le susţin, le obstaculează.

2. *Poezie* – **Radu Andriescu**, **Mihai Gălăţanu**, **Constantin Acosmei**, **Galaicu-Păun**, **Mihai Vakulovski**, **Letiţia Ilea**.

Proză ficţională sau/şi *nonficţională* – **Radu Aldulescu**, **Daniel Bănulescu**, **Petru Cimpoieşu**, **Ionuţ Chiva**, **Ioana Bradea**.

Continuăm ancheta începută în nr. 6–7 din *Bucureştiul Cultural*, referitoare la schimbarea canonului literar.

1. S-a produs o schimbare faţă de canonul literar antedecembrist? Dacă da, în ce constă ea?
2. Pe cine selectează memoria dvs. din rândul autorilor care s-au afirmat în ultimii ani (maximum 5 autori):
***a)* poezie;**
***b)* proză ficţională sau/şi nonficţională;**
***c)* jurnale - memorii;**
***d)* eseuri;**
***e)* critică literară.**
3. Ce autori s-au impus şi ce autori au „ieşit" din această listă a memoriei literare?

Jurnale – memorii – **Mircea Eliade**, **Paul Goma**, **Radu Ioanid**, **Gabriel Andreescu**, **Matei Călinescu** – toţi recuperaţi din exil şi/sau disidenţă.

Eseuri – **Dan Petrescu**, **Luca Piţu**, **Andrei Cornea**, **Sorin Antohi**, **Ruxandra Cesereanu**.

Critică literară – **Costi Rogozanu**, **Luminiţa Marcu**, **Gabriela Gavril**, **Carmen Muşat**, **Daniel Cristea-Enache**.

3. Bănuiesc că, aici, vă referiţi la canon! Dacă da, au ieşit, har Cerului!, Paul Anghel, Adrian Păunescu, Ion Lăncrănjan, Dinu Săraru, Mihai Ungheanu ş.a. Au ieşit, din cauza pendulării între canoane, ceea ce e regretabil, şi Eugen Barbu, D.R. Popescu ori George Bălăiţă. Probabil, vor cunoaşte, măcar unii dintre ei, iertarea timpului! A intrat **Goma**, au intrat **Monica Lovinescu** şi **Virgil Ierunca**, au reintrat **Mihai Ursachi**, **Dumitru Ţepeneag**, **Ion Negoiţescu**, **Matei Vişniec** etc., ceea ce e excelent. A reintrat şi stalinistul convertit la credinţă, de altfel talentat, dar care a turnat ceva pe talentul său, **Petru Dumitriu**, ceea ce reprezintă un accident ce se poate repara în anii ce vin, ori că se va face deliberat ori nu, revizuirea canonului!

TANIA RADU

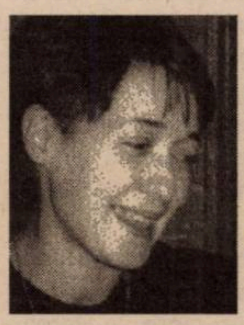

Canonadele schimbării de canon

De câteva luni, mi se pare evident că nu mai înotăm în aceeaşi apă. S-a încheiat un ciclu, pe toate planurile. Politic, în primul rând, şi cultural, în consecinţă oarecum.

Am depăşit, de pildă, retorica anticomunistă. Pe această temă, reacţia cea mai frecventă, mai ales când e vorba de oameni sub patruzeci de ani, e privirea „ca prin sticlă". Tema nu mai mişcă, nu mai încolonează, nu mai convinge, a devenit abstracţiune, lecţie de manual. Ultimul strigăt a fost cel al generaţiei lui Paul Cernat, Ioan Stanomir, Ion Manolescu şi Angelo Mitchievici (*O lume dispărută*). Urmează detaşarea de această experienţă, cu tendinţă spre literaturizarea ei (vezi cărţile lui Gabriel Chifu sau Cătălin Dorian Florescu, ambele apărute la *Polirom*). Resursele contestatoare ale tinerei generaţii de scriitori sunt deja confiscate de bătălia cu prezentul, mult mai motivantă pentru ei. Iar aici, dacă rămânem în planul eticii, nu anticomunismul, nu antisecurismul mai spun ceva, ci, poate, „anticorupţia". Ghilimelele semnalează trecerea difuză şi confuză a unui laitmotiv politic şi de presă în literatură şi în morala literară. Literatura revoltată a douămiiştilor creşte tocmai pe haosul devastator al unei societăţi dezagregate, conduse oligarhic şi producătoare de frustrări profunde la nivelul individului. Dar acest pericol exterior şi global provoacă o reacţie de regrupare în redute fortificate în grabă, sub programe formulate în răspăr şi mai ales în contra curentului. Eterna bătălie între generaţii este acum una *cu* generaţiile deja acreditate ca grupare (optzeciştii, păltinişenii, generaţia '27) şi ascunde altceva decât fiziologia oricărei înnoiri (*les anciens et les modernes*, d. ex.). Ascunde conflictul major între cultura de elite şi cultura democratizată (a celor

(Continuare în pag. 8)

Bursa de valori literare

(Urmare din pag. 7)

care nu se simt parte din *elite*). În această tensiune, cultura „de masă" e, în mod paradoxal, complet lăsată de izbelişte, la îndemâna prostului gust, a lipsei de criterii şi estetice şi morale, adică la îndemâna inculturii şi a imposturii. Pe scurt: război foate parţial, pe fondul unei anarhii globale.

De aici şi direcţia schimbărilor de canon, care au loc pe două paliere: unul natural, al decantărilor gustului public, celălalt condus după regulile manipulării.

Suntem siliţi să constatăm că literatura aflată în topul oficial înainte de '89 a intrat de la sine în criogenie. Manualele de şcoală o vehiculează încă inerţial, în dezinteresul cvasi-unanim al elevilor şi profesorilor. Peste cel puţin 10–15 ani se va vedea cine a rezistat tratamentului. Nici D.R. Popescu, nici G. Bălăiţă, nici A. Buzura, nici N. Breban, nici E. Barbu, nici chiar Marin Preda sau Petru Dumitriu nu mai dau insomnii criticilor literari. În zona îngheţului au căzut chiar şi scriitori mai puţin răsfăţaţi de ceauşism (categoria Ileana Mălăncioiu, Mircea Ciobanu, Radu Cosaşu), despre care se scrie foarte puţin, ale căror apariţii sunt receptate respectuos şi palid. Motivul e simplu: acum tunurile bat spre pălţinişeni şi spre optzeciştii neortodocşi şi neîncolonaţi (**Cărtărescu** în special), spre scriitorii de top, de succes, spre *elita* din care se derivă rapid cuvântul *elitism*, printr-un abuz logic deloc inocent.

În dezbaterile din presa culturală, selecţia ţintelor nu mai e nici ea inocentă, ci ascunde încercări conştiente de a forţa schimbarea canonului literar. Pe acest culoar înaintează cu succes genul de campanii *„boierii minţii"*. Este şi singura zonă a literaturului care mai operează cu ideologie în clipa de faţă. Bisturiul etic şi ideologic cu care se înarmaseră disputele literare în prima fază, anticomunistă, de după '89, a fost de mult depus la muzeul de la Sighet.

Personal, nu dau mari şanse alchimiilor de ideologie, fie şi literară. Ideologia şi-a făcut datoria şi şi-o face inclusiv după suspendarea *de facto*: prin vărsarea iremediabilă a culturii către mase. În literatură, ceea ce va schimba radical canonul nu vor fi polemicile de revistă, nici chiar cele de catedră, ci reacţia publicului cititor şi cumpărător. Or, aici, România se găseşte în plin paradox. Cine are succes de public astăzi la noi? Au reprezentanţii *elitei*, *„boierii minţii"*, şi mai are *subcultura*, *soap*-ul pe hârtie. Ambele zone au şanse să modeleze în materia publicului lor, rămâne de văzut în ce măsură o vor şi face.

Şi *elita*, şi *subcultura* sunt şi vor fi egal contestate în afara criteriului cantitativ. Iar aici tendinţa e spre sofism: *elita* se justifică prin succesul la public (oare numai prin asta?), ca şi subcultura; *subcultura* nu răspunde criteriului calitativ, *ergo*, ambele sunt în afara criteriului calitativ. Din păcate, sub fiecare din dezbaterile gen *„boierii minţii"*, e de regăsit acest stereotip.

Dar să nu complicăm lucrurile inutil: canonul şi-a modificat sensibil harta, fără să ne aflăm încă în faţa unui *nou canon*. „Criogenia" care conservă o parte din literatura deceniilor ceauşiste amână de fapt discuţia despre şansa acesteia pe termen lung. S-au descărcat definitiv sau numai parţial din copacul ierarhic producţii gen Platon Pardău, D.R. Popescu (romancierul), Petre Sălcudeanu, Adrian Păunescu. A pălit cred iremediabil cota unor talente precum Gheorghe Pituţ, Petre Hagiu, Cristian Simionescu, Ioan Alexandru, Alexandru Ivasiuc – pe care totuşi istoria literară îi va conserva respectuos, pentru că ţin de humusul estetic al unei epoci. E limpede că nu se va mai scrie niciodată în stilul lui Breban sau Bălăiţă, dar vom avea o linie literară activă desprinsă din voga, restrânsă dar persistentă, a târgoviştenilor (**Filip Florian**, debutant recent la *Polirom*, este un bun exemplu, dar tot aici s-ar vărsa şi linia umoriştilor-ironiştilor ieşeni, destul de uşor raliabili posterităţii lui Costache Olăreanu: **Petru Cimpoeşu**, **Dan Lungu**, **Lucian Dan Teodorovici**, **Florin Lăzărescu**). Nu s-a izbutit încă extirparea liniei Marin Preda, a liniei rurale din literatură, pe care critica optzecismului teoretic (**I.B. Lefter**, **Gh. Crăciun**) ar dori-o înlocuită de un **Radu Petrescu**, de pildă, după cum prestanţa lui **Gellu Naum** în ochii generaţiilor mai tinere nu e neapărat formatoare, ci mai degrabă justificată de puţinătatea figurilor tutelare. Nici posteritatea lui **Nichita Stănescu** nu pare serios ameninţată de disputele mai mult sau mai puţin pamfletare din ultimii ani.

În planul viu, încă în mişcare, al literaturii, e limpede apariţia unei noi sensibilităţi literare: agresivă şi agresată, la nivelul limbajului şi al viziunii deopotrivă, vulnerabilă afectiv, frecventând structurile de grup (cenacluri, grupări sub programe efemere, precum fracturismul), cultura de grup şi cauzele minoritare (dramaturgia în mod expres). Câteva nume – nu neapărat din cele care ar ilustra tendinţele de mai sus – îmi spun deja destul: **Veronica A. Cara**, **Radu Aldulescu**, **Ioana Bradea**, **Filip Florian** (în proză) şi cel puţin un critic (*rara avis*, totuşi): **Marius Chivu**.

Nu vor mai putea fi ocoliţi de nici o ierarhizare corectă autori precum **Gheorghe Crăciun**, **Simona Popescu** (ambii capabili să facă şcoală, la propriu şi la figurat), dar şi **Felicia Mihali** şi **Ioan Es. Pop** (acesta din urmă în poezie). Dar poezie citesc, de fapt, prea puţin ca să mă pot pronunţa.

Eseul e încă în formare, revistele literare au reuşit să schimbe apa în acvariu: semnăturile sunt aproape peste tot foarte noi. ***Idei în dialog*** şi ***Observator cultural*** sunt, probabil, cele două publicaţii care vor putea impune în scurt timp garnituri compacte şi, evident, opozabile ca opţiuni. ***Dilema veche*** este, cu semnăturile ei deja prestante, mai degrabă o şcoală pentru cititori decât o vitrină pentru eseişti. În provincie, la ***Timpul*** din Iaşi se practică agresivitatea în siajul ***Observatorului cultural***, în timp ce la Cluj, cu excepţii gen ***Tribuna***, e privilegiat studiul de tip academic. Chiar şi aici infuzia de destindere ludică a **Ruxandrei Cesereanu** la ***Echinox*** ar putea schimba curând ceva.

Pe scurt, printre canoniri şi canonade, indiferent de calibrul armelor, vechiul canon nu stă prea bine.

HOREA POENAR

În realitate şi din fericire valorile nu sunt fixe

1. O cultură sănătoasă se află într-o dinamică perpetuă. Şi nu e vorba aici doar de schimbările de oameni. Mă refer în primul rând la schimbările de paradigmă, de poetică, de viziune. Situaţia culturii române prezintă însă un neajuns aparte. Există o schismă de mentalitate vizibilă între ceea ce numesc „critica tradiţională" şi noile viziuni, evidentă mai ales din perpsectiva considerării ideii de valoare. Sub influenţa majoră a societăţii dinainte de 1989 (nocivă şi la nivelul intelectualilor mai ales indirect, pe nesimţite), s-a perpetuat o credinţă în valori fixe, decise definitiv, în ierarhii stabile, perene. Scriitorii păstrează (dintr-un orgoliu şi o speranţă într-o măsură ambele de înţeles) mitul genialităţii, al majusculelor; publicul deplânge absenţa unui critic patern care să ne ghideze, să *ne* explice etc. În realitate şi din fericire, valorile nu sunt fixe. Canonul e supus mereu unor modificări datorate noilor mentalităţi, noilor moduri de receptare. Singura imagine valabilă a istoriei culturii e întotdeauna şi exclusiv cea vizibilă din prezent. În cultura românească există însă un număr considerabil de intelectuali care refuză şi chiar detestă acest adevăr. Din păcate, printre ei se află şi unii dintre optzecişti; până la urmă, o schimbare prin tăvălugul generaţiei e în pericol de a fi doar o schimbare de oameni şi *pentru* oameni, nu o schimbare a literaturii. Criticii tradiţionali încearcă să protejeze ierahiile „impuse" (mai precis, ierarhii promovate de grupuri de putere sau datorate influenţei mediatice). Această constatare nu e totuşi îngrijorătoare în întregime. Da, din nefericire, un dialog fertil e rareori posibil, dar, pe de altă parte, timpul marginalizează oamenii, şterge puterea acestora şi astfel mătură şi concepţiile depăşite. Este ceea ce se întâmplă mai accentuat din 1989, comparativ cu deceniile de dinainte. Problema este că o literatură nouă e înţeleasă şi promovată de critici noi; revizuirile nu le pot face reprezentanţii tradiţiei pentru că, oricât de deschişi ar fi, ei aparţin şi gândesc în interiorul unor viziuni care sunt tot mai puţin valabile.

Într-o altă ordine de idei, nu trebuie neapărat să domine o singură viziune, un singur tip de literatură. Ba chiar, în profunzime, niciodată nu se întâmplă acest lucru. Artiştii autentici trebuie deseori analizaţi după criterii mobile, niciodată constrângătoare. Literatura de după 1989 nu ne propune o opţiune unică şi limpede în contrast cu tradiţia sau cu generaţia optzeci. Nouăzecismul şi generaţia 2000 sunt simple etichete făcute pentru zgomot. Liniile de influenţă şi de schimbare se află mai degrabă în evoluţia formelor literare prin opera unui autor sau a altuia: schimbarea poeziei sub influenţa unui poet cum e Cristian Popescu, spre exemplu.

Literatura nu face drumuri înapoi decât în beneficiul prezentului. Trăim o perioadă zgomotoasă cu mulţi încrâncenaţi, cu multă voinţă-de-putere. Am totuşi credinţa că, printre toate acestea, cei care o merită vor răzbate. Dacă nu, nu este în primul rând pierderea lor, ci a celorlalţi. A ceea ce numim, uneori pompos, canonul românesc.

2. *a) poezie*: **Cristian Popescu**, **Ioan Es. Pop**, **Simona Popescu**, **Doina Ioanid**, **Rodica Drăghincescu**, **Daniel Bănulescu**, **Ştefan Manasia**.

b) proză: **Mircea Cărtărescu**, **Adrian Oţoiu**, **Florina Iliş**, **Costel Baboş**.

c) jurnale/memorii: **Ion Ioanid**, **I.D. Sîrbu**, **Corin Braga**, **Monica Lovinescu**, **Mircea Cărtărescu**.

d) eseuri: **H.-R. Patapievici**, **Sanda Cordoş**, **Laura Pavel**, **Simona Popescu**.

e) critică: **Nicoleta Sălcudeanu**, **Carmen Muşat**, **Victor Cubleşan**, **Nicoleta Clivet**, **Paul Cernat**.

3. Impunerea unui autor nu este niciodată deplină. Preferinţa pentru un nume sau altul depinde de felul cum literatura reacţionează şi se raportează la aceştia. Dacă o formă literară se schimbă sub influenţa unui autor, atunci îl putem considera esenţial. De aceea, în analiza literaturii de după 1989, putem judeca deocamdată doar numele care au avut deja timp pentru a exercita această influenţă asupra celor ce vin. Acceptul tradiţiei e de cele mai multe ori prea puţin relevant. În acest fel, cred că poezia noastră arată altfel în prezent datorită lui **Cristian Popescu**, **Ioan Es. Pop** şi **Simona Popescu**. Proza actuală se scrie prin raportare (chiar şi când e diferenţiere), pe lângă optzeciştii importanţi, la **Mircea Cărtărescu** sau **Adrian Oţoiu**. Critica stă mai rău: vocile noilor critici au prea puţină expunere; când însă beneficiază de o promovare serioasă, atunci unii dintre ei devin puncte de referinţă, cum este, în spaţiul eseului, **H.-R. Patapievici**.

În ce priveşte uitarea, „ieşirea" din canon, aceasta se produce atunci când noilor creatori un model al trecutului nu le mai spune nimic. Anii de după 1989 au însemnat astfel o importantă pierdere de teren a unor nume ca Augustin Buzura, D.R. Popescu, Eugen Simion, Marin Sorescu etc.

(Continuare în numărul viitor)

Anchetă realizată de Gabriela Adameşteanu şi Cristina Spătărelu

Lipscania — inima Bucureştiului

Preocupările pentru reabilitarea centrului istoric al Bucureştiului datează din anii '70, când colectivul condus de arhitectul Constantin Joja a început lucrările de restaurare a unor importante obiective din zonă; la puţin timp după aceea, ele au fost întrerupte de cutremurul din martie '77. Deşi ulterior autorităţile române şi-au manifestat interesul pentru refacerea locului, acesta a rămas până astăzi într-o stare accentuată de degradare. Recent, Primăria capitalei a iniţiat un proiect de reabilitare a centrului istoric, a cărui primă etapă constă în refacerea infrastructurii. De asemenea, din dorinţa de a înlesni dialogul între administraţie şi diferitele comunităţi din zonă, grupul Lipscania (din care fac parte, printre alţii, *Asociaţia pentru Tranziţia Urbană* şi *Fundaţia Pro Patrimonio*) a organizat expoziţia ***Lipscania – Perspective nouă*** (24.I.–8.II. a.c., *Galeria ArTei*, Bucureşti). Printre susţinători se numără: *Ministerul Culturii şi Cultelor, Uniunea Artiştilor Plastici, Uniunea Arhitecţilor, Ordinul Arhitecţilor, Muzeul Naţional de Istorie, Universitatea de Arhitectură şi Urbanism Ion Mincu*. Interesaţi de evoluţia acestor demersuri, ne-am adresat primarului sectorului 3, Liviu Negoiţă, vice-preşedintei *Asociaţiei pentru Tranziţia Urbană*, Celia Ghyka şi vice-preşedintei executive a *Fundaţiei Pro Patrimonio*, Maria Berza, urmând ca în numerele viitoare să revenim cu opinii ale altor specialişti în domeniu.

Interviu cu LIVIU NEGOIŢĂ*

Primul pas — reabilitarea reţelelor de infrastructură

Ce ne puteţi spune despre proiectul de reabilitare a centrului istoric al Bucureştiului, iniţiat de Primăria Capitalei?

Pe teritoriul administrativ al sectorului 3 se găseşte 95% din zona istorică a capitalei. Prin *Ordonanţa nr. 77/2001* din 30.08.2001 privind reabilitarea centrului istoric, s-a precizat arealul de 54 de străzi: Calea Victoriei, Splaiul Independenţei, Bd. Corneliu Coposu, Str. Sf. Vineri, Calea Moşilor, Bl. Carol I, Bd. Elisabeta. Aici, există unele de reală valoare istorică (Lipscani, Gabroveni, Smârdan), ele fiind în situaţia de a dispărea fizic, din lipsa de interes a administraţiei locale de până acum, a autorităţilor centrale şi chiar a comunităţii culturale, care s-au complăcut într-o stare de confuzie şi lipsă de perspectivă a dezvoltării culturale, sociale şi economice a zonei.

Obiectivul principal al administraţiei locale a sectorului 3 înseamnă protejarea reală a patrimoniului de interes naţional, reabilitarea clădirilor şi punerea în valoare a monumentelor cu valoare istorică, care compun ceea ce a mai rămas din centrul istoric. Este cunoscut faptul că, în acest sens, municipalitatea a contractat un credit de la *Banca Europeană de Reconstrucţie şi Dezvoltare*, în valoare de 8 milioane euro, contribuţia de la bugetul local al Municipiului Bucureşti fiind de 1,5 milioane euro. După datele pe care le am în prezent, cred că implementarea proiectului de reabilitare a centrului istoric se va realiza până la sfârşitul anului 2007.

În ce stadiu se află lucrările? Când va începe reabilitarea propriu-zisă a clădirilor?

Proiectul de reabilitare a centrului istoric trebuie să înceapă prin refacerea reţelelor de infrastructură, iar măsura de limitare a traficului rutier permite demararea acestor lucrări. Era imposibil ca într-un spaţiu degradat, cu o populaţie de cca 11.000 de suflete, cu maşini parcate pe toate străzile, cu clădiri care stau să se prăbuşească peste trecători în orice moment, să se poată trece la măsura reabilitării infrastructurii. Până la refacerea clădirilor, al căror regim juridic nu este cunoscut în totalitate, Primăria sectorului 3 a procedat, cu ajutorul *PMB*, la limitarea traficului rutier pe arterele ce compun centrul istoric. Creditul municipalităţii contractat la *BERD* este destinat reabilitării infrastructurii, stabilirii unei strategii de restaurare a monumentelor istorice, de transformare a zonei într-un reper cultural important al României. În prezent se derulează studiile de fezabilitate, iar până la sfârşitul anului sperăm să înceapă lucrările de reabilitare a infrastructurii.

Majoritatea imobilelor din zonă sunt ocupate ilegal. Ce măsuri prevede Primăria? Cum îi va sprijini pe proprietarii care îşi vor reface locuinţele?

Multe clădiri cu reală valoare istorică şi arhitectonică sunt ocupate abuziv şi sunt în pericol de a dispărea din cauza degradării fizice avansate. Neavând un regim juridic clar al imobilelor, care în proporţie de 70% sunt cu risc mare de prăbuşire în cazul unui cutremur, nu putem trece la măsuri concrete de salvare fizică a lor. Pe de altă parte, dorim să realizăm un recensământ concret al locuitorilor din cele aproximativ 500 de clădiri din centrul istoric. Dintre acestea, circa 120 au valoare ambientală deosebită, iar 70% se află în grupa II de risc seismic, fapt care constituie o mare problemă. Totodată, studiem posibilitatea ca proprietarii clădirilor, agenţii economici să beneficieze de un sprijin din partea unui consorţiu bancar care să ofere facilităţi reale la contractarea şi rambursarea unor credite pentru reabilitarea faţadelor, interioarelor şi structurilor de rezistenţă ale clădirilor deţinute.

Ce măsuri prevede *Planul de Urbanism Zonal* adoptat de Consiliul Municipal?

Limitarea traficului auto în zonă şi redarea către circulaţia exclusiv pietonală a întregului perimetru delimitat de străzile carosabile: Doamnei, Calea Victoriei, Splaiul Independenţei, Bd. I.C. Brătianu (zona de vest), respectiv str. Colţei, str. General Florescu, Calea Moşilor, Bd. Corneliu Coposu, Bd. I.C. Brătianu (zona de est). Primăria sectorului 3 a amenajat parcări suplimentare, perimetrale, precum cea situată între Calea Moşilor, str. Sf. Vineri şi str. Jean Elias. Căutăm soluţii pentru amenajarea unei parcări în spatele *Hanului lui Manuc*, iar în curând va fi dată în folosinţă parcarea de lângă Magazinul Unirea, cu o capacitate

(Continuare în pag. 10)

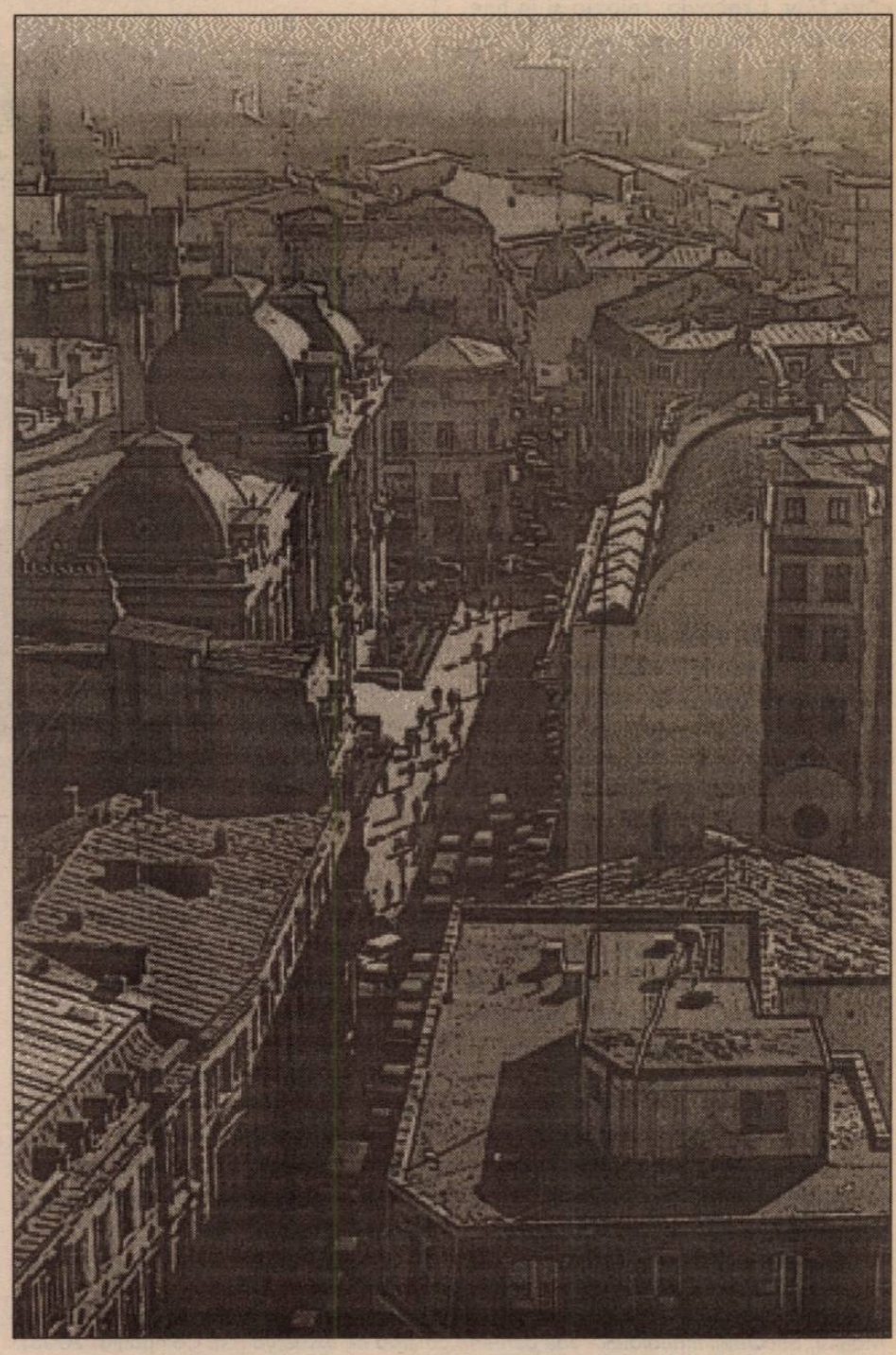

Strada Lipscani, perspectivă (foto Gabi Bălănescu)

* primarul sectorului 3

Primul pas...

(Urmare din pag. 9)

de 1.041 locuri, fapt care poate decongestiona foarte bine aglomeraţia din zonă. Până în prezent am emis peste 200 de permise de acces auto, mai mult de jumătate fiind acordate instituţiilor statului, dar am luat în calcul şi cazuri sociale, acordând posibilitatea de a avea acces persoanelor cu dizabilităţi, bisericilor, unor instituţii de cultură, teatre, televiziuni.

Ce fel de instituţii ar fi potrivite ca locaţie în această zonă?

Zona centrului istoric trebuie definită printr-o identitate specială, care să însemne spaţii comunitare de dialog pentru asociaţii culturale, minorităţi culturale, spaţii comerciale de un anumit tip, hoteluri de mică anvergură, care să permită o construcţie în ton cu specificul arhitectural local. Salvarea clădirilor-monument istoric, dezvoltarea unui comerţ civilizat, derularea unor proiecte culturale la nivel european, toate acestea sunt binevenite, cu o condiţie: să contribuie la dezvoltarea unei identităţi speciale a acestei zone a Bucureştiului.

Când va fi finalizat proiectul? Cum va arăta centrul istoric cu care vom intra în *Uniunea Europeană*?

Sunt sigur că reabilitarea infrastructurii se va realiza cât mai repede, iar spaţiile cu destinaţie culturală vor intra într-o nouă fază de dezvoltare odată cu implicarea *Primăriei Municipiului Bucureşti*, *Guvernului României*, comunităţii locale a oamenilor de afaceri, a oamenilor de cultură şi de artă. Sper ca aceia care domiciliază în centrul istoric, comercianţii, instituţiile statului, asociaţiile culturale să înţeleagă că, dacă vom întârzia luarea măsurilor care să permită refacerea infrastructurii, a clădirilor, nu mai avem nici o şansă să salvăm patrimoniul naţional.

Îmi doresc ca, la momentul intrării României în *UE*, centrul istoric să fi devenit deja o insulă de cultură, modernitate şi identitate culturală în mijlocul Bucureştiului.

Interviu cu CELIA GHYKA*

Lipscania — veche zonă hotelieră şi comercială

Cum a evoluat în timp zona cunoscută sub numele de „Lipscănie"?

Centrul istoric al Bucureştilor, căruia i se mai spune uneori „Lipscănia", este de fapt nucleul de la care porneşte dezvoltarea oraşului şi, ca în mai toate oraşele europene, acesta se extinde pornind de la aşezarea Curţii Domneşti. În relaţie cu aceasta şi întinzându-se de-a lungul principalelor căi comerciale mergând către apus – pe Valea Prahovei către Braşov, nord – către Moldova şi apoi mai departe către Liov, Cracovia, Leipzig şi în fine către sud – spre Constantinopol. Bucureştii devin reşedinţă domnească în 1459, moment care va prilejui intensificarea activităţilor comerciale, mai cu seamă în jurul Curţii Domneşti, unde apar şi primele *mahalale* (termen care desemnează, până la jumătatea secolului al XIX-lea, cartierul, fără să implice o judecată de valoare, aşa cum se va deteriora sensul cuvântului odată cu modernizarea oraşului şi a societăţii, în genere[1]).

Prima dintre acestea este Mahalaua Sfântul Gheorghe Vechi (aflată la est de reşedinţa domnească), iar treptat Târgul Bucureştilor va primi noi cartiere – mahalale (Bălăceanului – aproximativ pe locul actualului Muzeu de Istorie, Colţei, Sărindar – pe locul Cercului Militar, Sfântul Sava – la Universitate etc.). Populaţia acestor mahalale se ocupa în principal cu negoţul şi dregătoria, iar numele locurilor se formează pornind de la neguţătorii ce le locuiesc. Ei sunt cavafi (cizmari), cojocari, vameşi, băcani, căldărari (cei ce confecţionau căldări), vătafi (dregători), zlătari (aurari), simigii (cei ce făceau covrigi) şi, desigur, lista poate continua. Pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea avem cunoştinţă despre vreo 67 de mahalale. Numărul acestora va continua să crească, odată cu diversificarea meşteşugurilor şi creşterea activităţii comerciale (ajung la 93 la începutul secolului al XIX-lea), în ciuda abandonului, cam în acelaşi moment, al Curţii Domneşti, mai precis la 1774, sub domnia lui Alexandru Ipsilanti.

Este momentul trasării câtorva noi străzi, înlocuind o parte a reşedinţei domneşti, şi a căror denumire reflectă şi mai limpede vocaţia comercială a zonei: Şepcari (pălărieri), Covaci (cei ce se îndeletniceau cu confecţionarea de obiecte metalice – de la termenul slav *„cova"*, care înseamnă *„fier"*). De altfel, originea toponimică arată, pe de o parte, îndeletnicirile locuitorilor, iar pe de alta, ne oferă informaţii cu privire la structura populaţiei şi la proveniența acesteia: e deja un lucru spus tuturor turiştilor că numele *Lipscani*, şi deci şi *Lipscănie*, vine de la negustorii nemţi din Leipzig (tradus autohton prin *„Lipsca"*) care poposeau şi făceau comerţ pe strada respectivă. La fel, strada *Smârdan* sau *Pasagiul Bulgar* (sau *Biserica Bulgară*) atestă originea negustorilor stabiliţi aici, probabil la începutul secolului al XIX-lea.

Cafeneaua Capşa (fotografie de epocă)

Ce a mai rămas din arhitectura şi climatul de odinioară?

În ceea ce priveşte tipul de construcţie ce se găsea aici, o mare parte din clădiri se păstrează în forma lor de sfârşit de secol XVIII – chiar dacă unele dintre clădiri au dispărut (mai ales în urma incendiului din 1847), ele au fost înlocuite cu case construite după aceeaşi tipologie, de ocupare densă a terenului, pe loturi înguste şi cu front continuu la stradă. Aceasta este atipic însă pentru Bucureşti, oraş plin de curţi şi grădini, ce înglobau chiar terenuri agricole până târziu, în secolul al XIX-lea. Cred că o explicaţie a acestei dezvoltări după principii diferite faţă de restul oraşului se datorează tocmai destinaţiei comerciale a zonei, ce a determinat străzi dens ocupate, şi ale căror construcţii s-au făcut după tipicul caravanseraiurilor răsăritene. Caravanseraiul – originea ca tip de construcţie a hanurilor ale căror urme sunt încă vizibile (din ce în ce mai puţin, mai ales după ce *Hanului Gabroveni* i s-a dat foc cu câteva zile în urmă şi astfel au dispărut nişte minunate porţi din lemn sculptat despre care mă tot întrebam cât vor mai supravieţui – ei bine, s-au dus!) – putea să aibă funcţiune de hotel, dar era şi adăpost pentru mărfurile negustorilor (de unde minunatele subsoluri boltite pe care le mai putem vedea), şi de multe ori era un soi de locuinţă colectivă cu cursivă (faimosul *geamlâi)*. Legate sau nu de mănăstiri sau de biserici (nenumărate în zonă), hanurile aveau funcţiuni foarte complexe – le-am numi probabil astăzi nişte echipamente urbane: ele erau în acelaşi timp locuinţe cu chirie, loc de tranzacţii şi prăvălii, magazie de mărfuri, uneori aveau şi cârciumă, şi în vremurile de restrişte (atacuri sau chiar molime) deveneau adăpost pentru populaţia mahalalelor dimprejur. Hanurile legate de mănăstiri şi de biserici (*Hanul Grecilor, Hanul Stavropoleos, Hanul Colţei, Hanul Sărindar, Hanul Sfântul Ioan cel Mare, Hanul Zlătari*) ocupau terenuri mult mai întinse decât prăvăliile sau chiar hanurile obişnuite.

De altfel, existenţa unor asemenea ansambluri foarte mari în raport cu tipicul zonei a făcut posibilă amplasarea, pe locul şi după dispariţia unora dintre ele, a construcţiilor de sfârşit de secol XIX. Dezvoltarea intensă a Bucureştilor de după *Regulamentele Organice* (1830) şi mai ales din a doua jumătate a secolului al XIX-lea vor adăuga vocaţiei comerciale şi religioase a zonei o nouă funcţiune: cea financiar-bancară. Este momentul afirmării statului modern, iar instituţiile acestei modernităţi se vor aşeza, multe dintre ele, pe locul fostelor mănăstiri cu han: *CEC*-ul pe locul *Mănăstirii Sf. Ioan cel Mare, Cercul Militar* pe locul *Mănăstirii Sărindar, Palatul Poştelor* pe locul fostelor case ale Bălăcenilor, dispărute din secolul al XVIII-lea, *Banca Naţională* aproximativ pe locul *Hanului Şerban Vodă*). Această modificare a structurii urbane, venită probabil pe calea influenţei franceze, a fost numită de către Dana Harhoiu, în cartea sa ***Bucureşti, un oraş între Orient şi Occident*** (editura *Simetria*, 1997), drept o *„desacralizare"* a oraşului preexistent.

În orice caz, chiar dacă oraşul se va dezvolta în secolul XX mai ales către nord, funcţiunea moştenită a centrului istoric se va păstra până la sfârşitul celui de-al doilea război mondial. După aceea, interesul pentru păstrarea zonei a început să scadă şi calitatea acesteia de asemenea (comerţul cade în derizoriu si kitsch, structura socială a populaţiei se modifică, mai ales în urma naţionalizării). Suntem actualmente martorii acestei decrepitudini.

Ce înseamnă această zonă ☞

1.O foarte interesantă – şi lămuritoare – lucrare în acest sens este cartea lui Adrian Majuru, *Bucureştii mahalalelor sau periferia ca mod de existenţă* (Ed. Compania, 2003).

* vicepreşedinte *Asociaţia pentru Traziţia Urbană*

pentru Bucureşti?

Sigur, vorbim despre nucleul de la care a pornit oraşul, aşadar despre rădăcinile sale istorice, despre *„inima târgului"*. Orice oraş e singular, şi orice oraş are o „inimă", un loc în care memoria sa afectivă e mai vie, mai densă. Vorbind despre acest loc, vorbim şi despre unicitatea oraşului, tocmai despre oraş la singular. Sigur, nu numai ceea ce numim astăzi centrul istoric face singularul acestui oraş, dar acesta îi este, totuşi, sau mai degrabă i-a fost, *inima*. Îi deplângem soarta, ne lamentăm cu toţii lacrimogen despre *„ce se întâmplă cu centrul istoric"*, de ce nu avem şi noi, ca alţii, o *„zonă turistică"* de care să ne umplem de mândrie. Mă întreb însă ce înţelegem prin toate acestea, cât de „turistic" poate să devină singularul unui oraş sau, dimpotrivă, unde sunt limitele singularului care trebuie salvat. Prin aceasta mă refer la strategiile de dezvoltare a zonei despre care începem să auzim şi despre care, firește, nădăjduim că vor fi salvatoare. Întrebarea este: *cât* de salvatoare? Riscul operaţiunilor de salvgardare a patrimoniului sunt, adesea, prilej de muzeificare, şi prin aceasta, de pierdere a unicităţii şi a culorii locale. Nu aş vrea să mă înţelegeţi greşit: sigur că o acţiune de salvare a centrului istoric este nu doar salutară, ci şi *absolut obligatorie*. Dar pretutindeni aceste operaţiuni se fac *împreună cu* şi *pentru* locuitori, prin ceea ce se numeşte, în urbanismul contemporan, participare cetăţenească. Orice astfel de operaţiune se face explicându-le oamenilor, şi mai ales locuitorilor, care sunt primii şi totuşi principalii beneficiari, că există un preţ al salvarii patrimoniului urban, dar şi o răsplată, care depăşeşte întotdeauna neajunsurile (fie acestea interdicţii de circulaţie, interdicţii de construire, obligativitate de a renova într-un anumit fel etc.). Pentru că răsplata priveşte *binele comun* al cetăţii şi-al fiecăruia dintre locuitorii săi. Dar acest lucru trebuie afirmat, explicat şi reafirmat.

Cum vă imaginaţi „Lipscănia" de mâine?

Cred că răspunsul cel mai nimerit se găseşte în numele unei expoziţii la

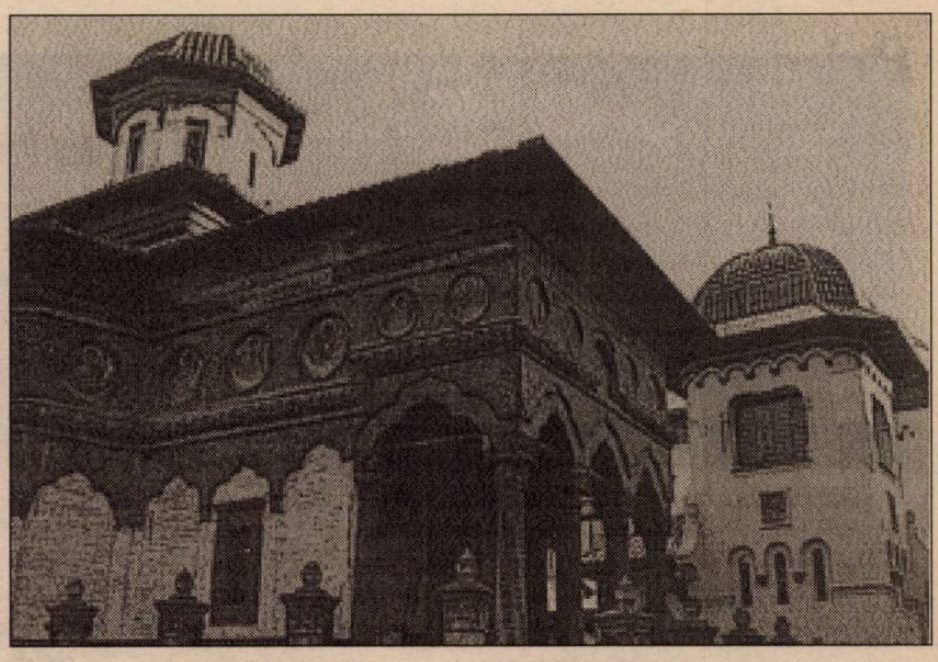

Mănăstirea Stavropoleos (foto Gabi Bălănescu)

organizarea căreia am participat: ***Lipscania – perspective nouă.*** Ea a propus bucureştenilor redescoperirea plasticităţii acestor locuri, a lucrurilor mărunte pe lângă care trecem ignorându-le sau chiar disprețuindu-le. Ele sunt cotidianul inimii oraşului şi sunt uneori dramatice, uneori hazlii, întotdeauna expresive. Pot fi ajutate să renască, prin efortul fiecăruia dintre noi, în primul rând prin efortul nostru de a fi *urbani,* dar şi prin acela de a fi mai puţin încrâncenaţi în felul în care ne privim oraşul şi semenii.

LIPSCANIA, prin contaminarea *Lipscăniei* cu *Utopia*, insulă îndepărtată a unei societăţi râvnite şi imaginate, e aşadar un nume care vorbeşte despre potenţialitatea, aş îndrăzni să spun idealitatea unui loc, şi mai ales despre *„un tărâm ce aşteaptă să fie redescoperit şi iubit"*[2].

2. Ideea de a reuni în nouă teme daturile acestui loc, precum şi manifestul de la care a pornit expoziţia îi aparţin Ioanei Popescu, căreia îi mulţumesc pentru ajutor, entuziasm şi încredere.

Interviu cu MARIA BERZA*

Planul de restaurare integrată a zonei datează din 1999

Vă număraţi printre iniţiatorii proiectului de reabilitare a zonei Lipscanilor. Care este intenţia acestuia?

O asemenea zonă are o ţesătură foarte delicată, cu diverse straturi de istorie suprapuse: debuturile existenţei sale sunt situate la începutul sec. al XIV-lea, apoi în sec. XV, când a fost atestată documentar Cetatea Dâmboviţei, cel dintâi nucleu al oraşului, constituit în jurul Curţilor Domneşti, pe vremea domnitorilor Vlad Ţepeş şi Mircea Ciobanu. Acesta s-a lărgit treptat cuprinzând moşiile marilor familii princiare din Ţara Românească, moşiile marilor boieri, ale dregătorilor curţii, ale mănăstirilor şi bisericilor care au început să fie construite, cu hanurile lor, în secolele următoare, în zonă. La Curţile Domneşti a început ridicarea unor clădiri care respectau stilul epocii, dar erau reduse la dimensiuni mai modeste, apoi a altor clădiri având arhitectura unor reşedinte rurale, devenind, secole mai târziu, construcţii impunătoare. De asemenea, s-au instalat aici diverse bresle de meşteşugari. Aşa s-a ajuns la acest mozaic de civilizaţie, de straturi sociale neomogene, care au creat imaginea locului căruia i se spune, poetic aş zice, Lipscania.

Această zonă este „inima istorică" a Bucureştilor, din care doar o mică parte a fost restaurată acum câteva decenii, iar foarte puţine din funcţiunile ei iniţiale au fost păstrate: Vechea Curte Domnească, *Hanul lui Manuc*, sau *Hanul cu Tei* şi *Curtea Sticlarilor* – bineînţeles fără strălucirea şi *cachet*-ul de epocă pe care ar fi trebuit să le aibă; dar măcar nu sunt în pericol să se prăbuşească, cum este cazul majorităţii clădirilor din zonă. În momentul de faţă avem câteva locuri care au fost restaurate, precum *Biserica Stavropoleos*, unele clădiri bancare sau *Palatul Şutzu*. În rest, asistăm la o scufundare în tristeţe, murdărie şi dezafectare a ceea ce ar fi trebuit să stea în atenţia bucureştenilor – şi nu numai a lor. Suntem de fapt unul din ultimele oraşe mari din Europa, care, în loc să-şi restaureze centrul istoric şi să-i redea funcţiunile pe care le-a avut, adăugându-i altele noi, firește în concordanţă cu secolul XXI, l-a lăsat pradă unor locuitori vremelnici, care l-au deturnat în favoarea unui comerţ derizoriu. Există în această zonă câteva remarcabile iniţiative private şi investiţii: restaurarea clădirii în care se află *Cafeneaua Amsterdam*, *European Heritage*, *Hotelul Rembrandt* şi alte câteva centre, la *Hanul cu Tei*, *Curtea Sticlarilor*, precum şi o serie de magazine de antichităţi etc. Dar ca să ajungi la aceste oaze, ca să te bucuri de ele, trebuie să treci printr-un spaţiu mizerabil. Încă din 1999, *Ministerul Culturii* – pe atunci ministru era Ion Caramitru, iar eu eram secretar de stat –, împreună cu specialiştii în domeniu, a conceput un plan de restaurare integrată a acestei zone. Însă după alegeri, schimbându-se guvernul, lucrurile au rămas în faza de proiect. De asemenea, la nivelul Primăriei, un plan de reabilitare a infrastructurii, pentru care exista finanţare de câţiva ani, pe vremea când actualul preşedinte al României, Traian Băsescu, era primar general, nu a putut fi pus în aplicare din cauza împotrivirii Consiliului Municipal. Din fericire, proiectul este acum pe cale de a fi pus în aplicare. Noi, grupul *Pro Patrimonio*, împreună cu celelalte organizaţii din zonă, inclusiv investitorii, am început să participăm la diverse evenimente organizate de tineri artişti pentru a atrage atenţia asupra zonei. În 2003 am participat la un concurs organizat de *British Council* pentru diverse spectacole-*happening* în zona centrului istoric. În ianuarie–februarie 2004, alături de *Ministerul Culturii şi Cultelor, Uniunea Arhitecţilor, Ordinul Arhitecţilor, Amsterdam Grand Café, Asociaţia pentru Tranziţie Urbană, Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu"* şi alţi câţiva iniţiatori, am organizat un eveniment similar, de data aceasta în jurul unei expoziţii, intitulată ***Lipscania – perspective Nouă***. Cel puţin la fel de importantă este situarea reabilitării zonei printre proiectele strategice ale actualului *Minister al Culturii şi Cultelor*.

Cum vedeţi viitorul Lipscaniei?

Îl văd foarte frumos, pentru că am observat în anii din urmă ceea ce s-a întâmplat cu centrele istorice din foarte multe ţări central şi est-europene. Am călătorit foarte mult în aceste locuri, precum şi în zona Caucazului de Sud şi a ţărilor baltice. Am văzut ce s-a făcut în Lisabona, Guimarraes, Dubrovnik, Cracovia, Vilnius, Sofia, Skopje, Baku ş.a. Zona istorică a Bucureştilor trebuie să intre într-un proces de dezvoltare integrată bazată pe patrimoniul istoric. Aceasta înseamnă cuprinderea tuturor domeniilor, de la infrastructură la reabilitarea clădirilor şi la crearea unor funcţii propice dezvoltării, inclusiv meşteşuguri reînviate, cultură, arte contemporane, dar şi investiţii economice. Este o zonă extrem de interesantă pentru investiţii, clădirile pot deveni hoteluri, spaţii comerciale foarte sofisticate, respectând atmosfera locului. Este o zonă care se poate dezvolta în 5–6 ani foarte bine. Ceea ce am cuprins în harta publicată de noi este spaţiul cuprins între Bd. Elisabeta, Calea Victoriei, Bd. Brătianu şi cheiul Dâmboviţei. Dar zona se întinde în cercuri concentrice, treptat, spre zonele vecine. Cam acesta este şi proiectul Primăriei, la a cărui punere în aplicare ne oferim sprijinul şi competenţa, într-un parteneriat cu *Ministerul Culturii şi Cultelor*, care ne onorează. Este necesară elaborarea unei Carte de reabilitare a zonei, care să fie publicată şi cunoscută de locuitorii Bucureştiului, dar cu precădere de cei din zonă, un plan strategic de dezvoltare. Noi ne-am oferit, în colaborare cu cei care se ocupă de dezvoltarea şi reabilitarea zonei, să punem la dispoziţia celor interesaţi o bază de date, adusă periodic la zi, pe măsură ce se iau decizii în diverse domenii. Avem şi noi, Fundaţia *Pro Patrimonio*, o imensă bază de date, rezultată în urma creării hărţii de care am pomenit, avem peste 7.000 de imagini digitale ale fiecărei clădiri. De asemenea, vom pune la dispoziţia publicului o signaletică şi informaţii stradale, trasee cu informaţii culturale, broşuri despre locurile care trebuie vizitate, conţinând istoria unor case interesante.

Grupaj realizat de
Ioana ANGHELESCU

* vicepreşedinte executiv *Fundaţia Pro Patrimonio*

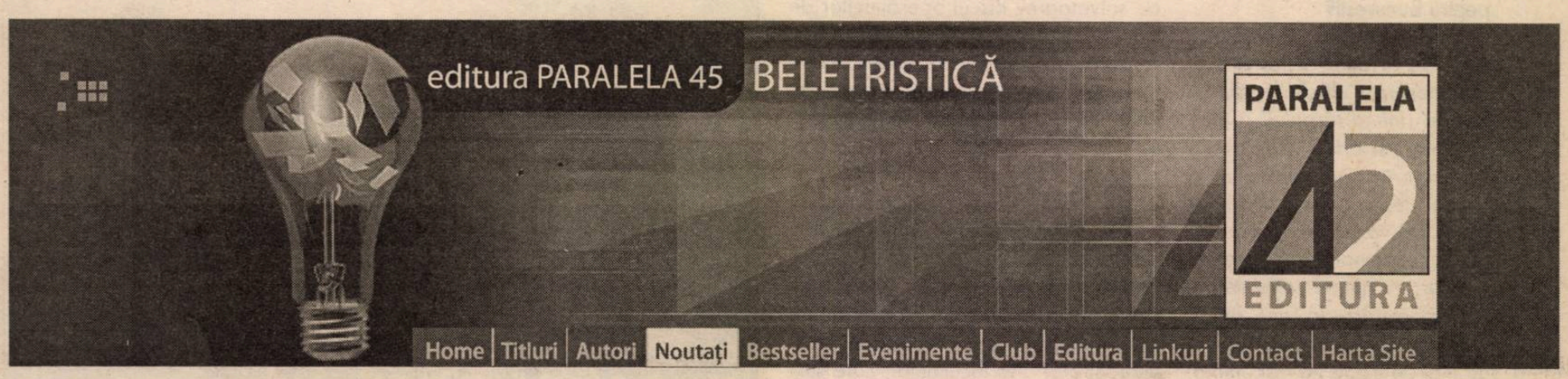

Colecţia **Ficţiune fără frontiere**

Arkadi STRUGAŢKI
Boris STRUGAŢKI
E GREU SĂ FII ZEU

Traducerea: Valerian Stoicescu

Obsesiile facile ale SF-ului anilor '60 (nu numai sovietic, dar şi mondial) sunt înlocuite în *E greu să fii zeu* (prima lucrare „serioasă" şi de mare forţă a fraţilor Strugaţki) cu teme aproape dostoievskiene. Un grup de istorici din viitor cercetează civilizaţia medievală a unei planete îndepărtate din Univers, iar acolo devin zei datorită supertehnologiilor pământene. Poate însă un om-zeu să permită existenţa răului într-o societate umană subdezvoltată? Şi care ar putea fi definiţia răului?…

140.000 lei/14 lei noi

Denis DIDEROT
CĂLUGĂRIŢA

Traducerea: Gellu Naum
Prefaţa: Cecilia Ştefănescu

Gellu Naum este unul dintre tălmăcitorii care au definit cel mai complex „îndrăzneala lui Diderot şi a romanului său, ce răspund unor proiecţii imaginare ale timpului, ce alcătuiesc poate satira cea mai aspră a vieţii mănăstireşti, între zidurile căreia aerul aseptic hrănea monstruozităţi şi sentimente de care era bănuită mai degrabă lumea laică. *Călugăriţa*, deşi o farsă la origine, se conformează definiţiei pe care Diderot o dă *genului serios*, adică povestea care trebuie, împreună cu personajele sale, să trezească o emoţie puternică în sufletul cititorului şi să-l înduioşeze ". (Cecilia Ştefănescu)

150.000 lei/15 lei noi

Ernst JÜNGER
PE FALEZELE DE MARMURĂ

Traducerea: Ion Roman
Prefaţa: Mircea Martin
Postfaţa: Andrei Corbea

Deşi „început la sfârşitul lui februarie 1939, revăzut în septembrie 1939 sub arme", *Pe falezele de marmură* reprezintă mai mult decât o pătrunzătoare anticipare a anilor întunecaţi care abia începeau. Romanul lui Jünger este o operă polifonică, în care alegoria politică se ţese pe substratul unei fantezii medievale ce îmbină feeria şi coşmarul, o meditaţie asupra luptei dintre bine şi răul care iese la suprafaţă atunci când individul se pierde în mulţimea manipulată de un conducător malefic.

115.000 lei/11,5 lei noi

Joseph CONRAD
INIMA ÎNTUNERICULUI

Traducerea: Ticu Archip
Prefaţa: Dan Grigorescu

Inima întunericului (1902) este o călătorie iniţiatică într-un tărâm exotic, printre arborii tropicali ai pădurii africane şi printre miasmele dulcege ale fluviului Congo. Cititorul se lasă condus de personajul Marlow într-o aventură frumoasă şi atroce în „inima întunericului", în catacombele întunericului fiinţei, unde va descoperi oroare şi măreţie, deznădejde şi moarte.

85.000 lei/8,5 lei noi

Colecţia **Debut**, seria **Eseu**

Cătălin GHIŢĂ
LUMILE LUI ARGUS.
O MORFOTIPOLOGIE
A POEZIEI VIZIONARE

Prefaţa: Eugen Negrici

„Ne aflăm în faţa unei construcţii ideatice solide, cu o bună cumpănire a raportului dintre contribuţia teoretică şi cea practică. Studiul se remarcă prin seriozitatea şi fineţea interpretărilor, prin punerea în mişcare a unei bibliografii sufocante, prin curajul de a încerca o limpezire teoretică a vizionarismului… O carte remarcabilă care nu va lăsa inertă critica literară: este densă, impunătoare prin seriozitate, prin cantitatea de informaţie şi, mai ales, prin îndrăzneala de a deschide câteva trasee pe un teritoriu vag cunoscut." (Eugen Negrici)

150.000 lei/15 lei noi

Colecţia **Sinteze**

Solomon MARCUS
ÎNTÂLNIREA EXTREMELOR.
SCRIITORI ÎN ORIZONTUL
ŞTIINŢEI

Lectura unui text este în mare măsură dependentă de orizontul cultural al cititorului. Situaţia considerată „normală" este aceea în care cititorul unui text de matematică este sau vrea să devină matematician, cititorul unui text literar are o anumită cultură literară ş.a.m.d. În ultima vreme însă, datorită fenomenului de interdisciplinaritate, apare tot mai frecvent situaţia în care cititorul cu o anumită formaţie abordează lecturi din domenii diferite, uneori chiar opuse pregătirii sale. Ce devine lectura în aceste condiţii noi? Experimentul pe care-l propune autorul se referă la scriitori clasici, moderni sau contemporani, români sau străini: Bacovia, Borges, Caragiale, Carroll, G. Călinescu, Doinaş, Ionesco, T. Mann, M. Sorescu, N. Stănescu, L. Sterne, P. Valéry etc.

150.000 lei/15 lei noi

Colecţia **Biblioteca Românească**, seria **Teatru**

Matei VIŞNIEC
MANSARDĂ LA PARIS
CU VEDERE SPRE MOARTE

Postfaţa: Mirela Nedelcu-Patureau

Aflat la limita dintre teatru de idei – parabolă – parodie – teatru politic, sau mai bine zis îmbinând în mod surprinzător cele patru formule estetice, dramaturgia lui Matei Vişniec impresionează prin consecvenţa cu care autorul îşi asumă – discret şi neconvenţional – dificila sarcină de a-l transforma pe spectatorul însuşi în martor şi, implicit, actor în propria-i piesă. Scriitorul se situează pe o poziţie deopotrivă ceremonioasă şi convenţională în raport cu faptul de viaţă evocat, piesele devenind astfel secvenţe din ceea ce s-ar putea numi o comedie a comportamentului uman în societate, o parodie a ritualului vieţii zilnice.

150.000 lei/15 lei noi

De la 1 iunie, noua structură a site-ului www.edituraparalela45.ro

Don Quijote – 400

Vocile lumii

NORMAN MANEA

Între 16 și 22 aprilie 2005 s-a desfășurat la New York *Festivalul internațional PEN de literatură*. Au fost invitați 120 de scriitori din întreaga lume.

Au avut loc lecturi publice de poezie și proză, dialoguri între autori, mese rotunde pe teme precum: ***Globalul Quijote: reinventându-l pe Cervantes***, ***Literatura și Puterea***, ***Internaționala neagră***, ***Poate scrisul schimba lumea?***, ***Scriitorii și Irakul***, ***Africa și Lumea***, ***Scrisul în condiții ostile***, ***Scriitorul post-național***, ***Voci din Noua Europă***, ***Antologia literaturii iraniene***, ***Cum iubim azi***, ***A scrie în altă limbă***, ***Czeslaw Milosz și conștiința literaturii***.

Sâmbătă, 16 aprilie, în seara festivă de deschidere a festivalului, dedicată aniversării a 400 ani de la apariția marelui ***Don Quijote***, în sala Bartos Forum a *Bibliotecii din New York*, au rostit alocuțiuni: Salman Rushdie, președintele *PEN-ului American*, Laura Restropo, Claudio Magris, Paul Auster, Assia Djebar, Norman Manea, Margaret Atwood, Antonio Munoz Molina.

Publicăm cuvântul scriitorului român.

***

Sărbătorim patru veacuri de la nașterea unei capodopere ai cărei autor și erou sunt, ambii, mai tineri decât mulți dintre noi.

Cea mai simplă explicație a acestei miraculoase longevități juvenile o găsim, probabil, în cuvintele despre ***Don Quijote*** ale lui Flaubert: *„Je retrouve mes origins dans ce livre que je savais par coeur avant de savoir lire"*.

Într-adevăr, în miezul acestei mari cărți se află ceva esențial, pe care îl știam înainte de a o citi, dar care a devenit al nostru abia după ce am parcurs hipnotica ei aventură. Aceasta este, dintotdeauna, pecetea marilor scriitori.

În vânătoarea după propria fantomă – întruchipare vizibilă și exterioară a unei nefericiri intime –, neuitatul Hidalgo aspiră la acel tărâm ideal, unde vis, sanctitate și realitate, iubire și dreptate coexistă și se potențează reciproc.

În ilustrarea burlescă a nu prea idilicului nostru destin uman, Don Quijote și Sancho Panza reprezintă cuplul clovnesc cel mai seducător și durabil al tragicomediei literare.

*

În ultimii 400 ani, irezistibilul pribeag și visător Don Quijote și al său Sancho Panza au fost însoțiți de numeroase rude și urmași, numeroase cupluri bufone alcătuite din stăpân și serv.

Până și istoria circului focalizează pe un astfel de cuplu: Clovnul Alb, vanitos și demn, și modestul, hazosul păgubos August Prostul, șutat în fund de țeapănul și pomposul său partener. La Cervantes, rolul lor este interșanjabil, tovărășia lor hilar-ludică își variază continuu fascinanta dinamică.

*

Pentru un est-european nu este ușor de ignorat conecția dintre istoria circului și Istoria însăși.

Solemnul *Manifest Comunist* anunța fantoma Marii Utopii bântuind Europa, fără să avertizeze contra sângeroasei ei tiranii. Mereu înșelatul Sancho Panza era destinat să adopte înșelătoarea Dogmă a Revoluției ca îndreptățirea unui brutal război contra tuturor. Visul lui Don Quijote de îmbunătățire a lumii urma să fie subterfugiul unei farse care să afecteze nu doar o singură viață, ca în istoria lui Cervantes sau doar armata bufonilor în rol de misionari, ci să distrugă generații de victime.

Fantoma comunismului totalitar și cea a coșmarescului nazism totalitar au copleșit istoria secolului XX.

*

În circul lumii, poetul pare un Cavaler al Tristei Figuri, un August Prostul nepregătit pentru existență. Precum Don Quijote și precum Cervantes însuși, artistul visează alte reguli și recompense decât semenii care își halesc mulțumiți porția de cotidian.

*

În arena social-politică, August Prostul întâlnește, inevitabil, Clovnul Puterii.

Parodia politică a capodoperei lui Cervantes poate fi citită în multe narațiuni est-europene ale secolului XX. Ea își află o unică limbă și vitalitate în opera scriitorului sovietic Andrei Platonov. Un comunist care se consideră un onest scriitor proletar, decretat de marele clovn roșu al Puterii, Iosif Visarionovici Stalin, drept *„canalie"* și *„bufon"*, Platonov a avut o existență teribilă. Odiseea carnavalescă pe care a creat-o înfățișează o lume a mizeriei, plictisului și supunerii în lungul marș întunecat spre paradisul intangibil. Noul *„caballero de la triste figura"* al comunismului, un fel de idiot iluminat, orbit de loialitatea față de ireal și de o glacială corectitudine politică, îl consideră pe Lenin noul Mesia, călărește Rosinanta Forței Proletare, se îndrăgostește de decedata Roza Luxemburg pe post de tovarășa Dulcinee și face amor cu o locomotivă.

*

În zilele noastre, în marele carnaval al pieței libere, nimic nu pare vizibil dacă nu este scandalos și nimic nu este destul de scandalos pentru a fi memorabil.

Omagiem o mare carte într-o vreme când am atins o coabitare rutinieră cu o realitate care ne ultragiază cu totul altfel decât totalitarismul: fanatism religios și terorism, cacofonia simplificărilor perverse, mariajul belicos dintre un nou mesianism și oarba grandomanie don-quijotescă a puterii.

Celebrăm, totuși, o carte. Atâta vreme cât mai întreținem acest ritual infantil, poate că nu este totul pierdut.

Cum spunea Ortega y Gasset: *„nici Sancho, nici preotul, nici bărbierul, nici Cavalerul în mantie verde... nu sunt interesanți. Nu am da un ban să-i vedem. Dar am dărui un regat pentru bucuria de a-i vedea viețuind între hotarele acelei faimoase cărți"*.

Și îi suntem recunoscători tânărului nostru coleg și maestru spaniol: Don Miguel de Cervantes de la Mancha.

Cervantes la Bucureşti

România s-a alăturat sărbătoririi jubileului celor 400 de ani de la nașterea lui ***Don Quijote***. *Institutul Cervantes* din București a organizat, în colaborare cu *Institutul Cultural Român*, o serie de festivități dedicate acestui eveniment cultural aparte: vernisajul unei expoziții de pictură a artistului Ștefan Valentin Tănasă, proiecțiile unor ecranizări celebre, o lectură publică din opera autorului în limbile spaniolă, română, norvegiană, engleză, rusă, franceză etc., la care au contribuit Mona Muscă, actrițele Irina Petrescu, Ada Milea, elevi de la școlile și liceele cu clase de spaniolă din București. Lectura a fost precedată de o dezbatere la care au participat cel mai recent traducător al lui Don Quijote în românește, Sorin Mărculescu, Bartolomé Benares, reputat istoric francez al Secolului de Aur spaniol, și traducătorul Andrei Ionescu, pe tema ***Don Quijote – o lectură nesfârșită***.

Un alt moment foarte important a fost conferirea *Premiului „Don Quijote"* 2005, de către Elisa de Francisco, consilier de cultură la *Primăria din Alcalá de Henares*, oraș înfrățit cu Alba Iulia și, totodată, localitatea natală al lui Cervantes, unei studente la Spaniolă care a dovedit o bună cunoaștere a universului ficțional al lui Don Quijote.

A doua zi a avut loc, la sediul *Institutului Cultural Român*, colocviul internațional ***Don Quijote, Cervantes și epoca lor***. Pe lista invitaților români și a celor străini s-au numărat Bartolomé Benasar, Antonio Bonet Correa, profesor de istoria artelor al *Universității Complutense* din Madrid, profesorul Jean Canavaggio de la *Universitatea Paris X Nanterre* și profesorul Joseph Pérez, de la *Universitatea Bordeaux III*. Prima parte a discuției a oferit auditoriului foarte multe date despre epoca istorică, orașele lui Cervantes sau rolul pe care l-a jucat Marea Mediterană în Secolul de Aur. În partea a doua, intervențiile au fost orientate spre colocviul dintre Cervantes și principalii filosofi ai epocii sale, Pascal sau Descartes, în argumentarea profesorului *Universității din București*, Cornel Mihai Ionescu. D-l Sorin Mărculescu a vorbit despre poetica numelor, profesorul Andrei Ionescu a pornit în demonstrația sa de la un vers al lui Mihai Eminescu, *„De-i goni fie norocul, fie idealurile"*, Adriana Babeți a citit un capitol superb dedicat lui Cervantes dintr-o carte, în curs de publicare, despre relația dintre litere și arme și a încheiat cu un catalog al scriitorilor oșteni, Carmen Mușat a vorbit despre Don Quijote, personajul palimpsest, pornind de la o comparație cu portretul ***Bibliotecarului*** lui Arcimboldo, iar H.-R. Patapievici a propus o comparație între Don Quijote și San Ignacio de Loyola, o deconstrucție a ideilor lui Miguel de Unamuno. Dezbaterile au unificat cele două perspective, cea riguros scientistă a profesorilor străini și cea eseistic-metafizică a celor români, imaginea ce a rezultat fiind o siluetă, o ființă ficțională, un Don Quijote aparținând epocii lui, dar și contemporan cu noi, pus în relație cu operele unor Flaubert, Dostoievski, Nabokov, Kafka, Borges etc. Acest jubileu Don Quijote nu ar fi fost posibil fără eforturile organizatorice ale doamnei Ioana Zlotescu Simatu, distinsa directoare a *Institutului Cervantes*.

Seara s-a încheiat în Sala Mare a *Teatrului Național „I.L. Caragiale"*, unde Dan Puric a oferit propria sa versiune a unui spectacol total de teatru-dans-pantomimă ***Don Quijote***, produs de *Fundația Art Production*, *Compania Passe Partout*, cu sprijinul *Amabasadei Spaniei* și al *Institutului Cervantes* din București.

Iulian Băicuș

Pictura, bat-o vina!

ERWIN KESSLER

Te poţi despărţi de trecut şi frizând ridicolul, aşa cum face recenta expoziţie de la *MNAC*, intitulată ***Muzeul de pictură/ realism socialist*** (16 martie–22 mai 2005). Desfigurată de confuzia categorială între realismul socialist şi arta oficială, expoziţia este mai degrabă o *Carte îmbulinată a UAP*[1] care aplică, în premieră, „Legea Ticu" în artă, denunţând informatorii estetici ai totalitarismului. Nimic mai lăudabil, dar trebuie ştiut că realismul socialist îşi epuizase resursele pe la sfârşitul anilor '60, iar caracteristicile sale ţin de un *tematism* riguros marcat de obsesia omului nou, eroic, progresist, mecanizat, atletic şi spălat pe creier, de fixaţia portretistică pentru fruntaşii în producţie, pentru macarale, holde, tractoare şi combine, de un fel de idealism patetic şi agresiv, înveşmântat stilistic într-un modernism academist eterogen, ce apropie, de la Est la Vest, „maeştri" atât de diverşi precum Serghei Gherasimov şi Renato Guttuso. La noi au profesat acest realism socialist veritabil (atât stilistic cât şi cronologic) artişti de marcă, precum Iser, Maxy ori Perahim. Unii dintre ei au condus vestitele comisii de îndrumare ideologică din anii '50, care au tăiat şi au panotat discreţionar opere şi vieţi de artişti. Nici ei, nici alţi corifei ai adevăratului realism socialist nu figurează în această expoziţie, dominată de anonimii anilor '70–'80, de Ionescu, Mihăieşti şi Modilci, din care se detaşează Zamfirii, Hatmanii, Bălaşele şi Mărginenii de serviciu. Or, toţi aceştia au practicat *arta oficială* a timpului, care nu avea decât o singură temă: omagiul, numele atât de potrivit al cultului personalităţii celor doi Ceauşeşti. Realismul socialist le era acestora mai străin decât iconismul, către care tind mai toate producţiile de acest gen, fie că sunt realizate din mărgele (Maria Nicolae), seminţe (Grigore Metaxa), faianţă (anonim) sau prinse de-a dreptul într-un triptic, ca acelea de pe altarele bisericilor (autor anonim). Dacă realismul socialist istoric încă doare, putând să evoce traumele timpului, crimele colectivizării şi aberaţiile industrializării, arta oficială a omagiilor poate doar să amuze cu lirismul ei grobian şi festivismul deşănţat, cu cinismul dezinvolt al artiştilor ce produceau gogoriţe colorate pe bandă rulantă, precum acea ***Aniversare*** de Hatmanu, din 1983, în care cei doi Ceauşeşti închină un pahar sub fila de calendar ce indică luna ianuarie, în timp ce Ştefan cel Mare scoate dreapta dintr-o cadră, înarmat nu cu un paloş, ci cu o cupă, ca să ciocnească şi el cu cei doi.

Dar expoziţia aceasta are în subtext o altă ţintă; de aceea este atât de neglijentă cu noţiunile de istoria artei. Politica şi estetica *MNAC* au contestat de la început arta tradiţională şi mai ales pictura, prezentată ca o paradigmă culturală retrogradă, căreia i-a fost contrapusă cu asiduitate arta alternativă. Prin chiar titlul său (abuziv), ***Muzeul de pictură***, această expoziţie de artă oficială a anilor '70–'80 (care include de altfel multe sculpturi) vrea să inculce convingerea că atât ideea de muzeu, cât şi

Dan Hatmanu: ***Omagiu***

practica picturii sunt formule tarate istoric, reacţionare. Că atât muzeul, cât şi pictura sunt instituţii profund servile, vinovate în faţa poporului, că patologia supunerii şi fascinaţia puterii stau în natura picturii, incapabilă să evite exacerbarea cultului personalităţii, ca şi cum deprinderea mângâierii pânzei cu pensula implică strict vocaţia linguşitoare a pictorului. Muzeul, simpla oglindă a puterii, este vinovat şi el întrucât consacră această propagandă în imagini. Ca eseu de istoria artei, această expoziţie are grave carenţe, dar ca poziţionare estetică ea îşi atinge scopul: consolidează cele mai recente şi superficiale prejudecăţi de corectitudine politică în artă. Întregul ansamblu expus la *MNAC* este într-adevăr abject. Pictura oficială era într-un anumit sens intens obscenă, înjositoare, inumană. Dar nu la fel de obscenă social este emisiunea ***Surprize, surprize*** o mare parte din politica noastră, din fotbalul, publicitatea şi muzica acestui timp?! Merită mass-media condamnate în bloc din pricina impresiei de bordel pe care o lasă uneori?!

Paralel cu denunţarea caracterului reacţionar al picturii (al întregii picturi) şi a conservatorismului lipsit de discernământ al muzeului (al oricărui muzeu), expoziţia ***Muzeul de pictură/ realism socialist*** insinuează, în concordanţă cu programul *MNAC*, superioritatea artei alternative care, se înţelege, nu ar fi servilă, ci critică, progresistă. Aceasta este de fapt consecinţa pe care ar trebui să o aibă asupra privitorului repulsia inspirată de aşa-zisul realism socialist. Problema este că arta (toată arta) este una dintre cele mai clare manifestări afirmative la adresa unei ordini date. A face artă înseamnă, în esenţă, a accepta, a intra în sistem, conjurând sensibilităţile unei elite a puterii, oricare ar fi aceasta. Atunci când ajunge, chiar şi pe ocolite, tot la buzunarul clientului, fie el explicit corporatist, fie sub deghizamentul statal sau ong-ist al acestuia, orice artă este servilă. Şi este cu atât mai cinică cu cât afectează contestaţia. În ultimii 15 ani, arta alternativă s-a impus la noi beneficiind de fonduri importante, atât private cât şi guvernamentale, tocmai pentru că s-a considerat că ea reprezintă o opţiune politică de imagine, ce sugera deschiderea, receptivitatea faţă de revoluţia digitală, faţă de ideologia pluralistă şi virtuală, dar şi faţă de societatea de consum dominată de mitul comunicării ambalat de mass-media. Oportunismul osificat şi conformismul debordant al noilor pensionari ai artei alternative a generat o maladie, *proiectita*, alcătuirea de planuri savante, dosare şi programe stufoase, de „proiecte" (numele actual al „omagiului" de altădată) pentru a obţine finanţarea unor fantasme sau ifose sociale frecvent derizorii. *MNAC* însuşi este un asemenea proiect „critic" ce de-dublează un omagiu. A considera că pictura este revolută şi vinovată la scară istorică şi că ei îi trebuie substituită o altă formă de expresie, un alt tip de mijloace artistice care, prin natura lor, ar fi protejate de tentaţia înregimentării, reprezintă cel puţin o naivitate.

Apologeţi subtili ai civilizaţiei divertismentului, în care fiecare om contează atâta vreme cât aduce profit, iar toleranţa este maximă atâta vreme cât suntem identici, artiştii alternativi nu sunt mai puţin instrumente de propagandă decât predecesorii lor „realist-socialişti". Faptul că ei lucrează cu monitorul nu înseamnă că servesc mai bine poporul. Morala unui artist nu este înscrisă, aşa cum lasă să se înţeleagă această expoziţie, în mijloacele sale artistice. În fond, ceea ce contează din toţi acei ani de „realism socialist" propriu-zis este pictura lui Ţuculescu, opera târzie a lui Pallady, iar mai apoi pictura lui Cojan sau Mitroi şi a altor câţiva artişti care au rămas de capul lor (chiar dacă a fost vai de capul lor). Restul a fost, ca întotdeauna, omagiu (de un fel sau altul) ori fond plastic plat, decoraţiune fără interioritate: mărgăritare efemere pe tichiile puternicilor zilei.

P.S.

Chiar şi în această expoziţie merită privit un tablou ca pictură: ***Lucrări de primăvară*** de Bitzan.

1. *Uniunea Artiştilor Plastici*

Aniversare la *Cuvântul*

Noua serie a revistei ***Cuvântul*** şi ciclul de *Conferinţe Cuvântul – Identitate românească, identitate europeană* au împlinit un an de existenţă. Le urăm un colegial

La Mulţi Anil

Ion Simuţ, *Reabilitarea ficţiunii*,

Ed. Institutului Cultural Român, 2004, 464 p.

Născut la 26 august 1953 în Bihor, Ion Simuţ este critic literar, profesor universitar, redactor la revista ***Familia***. A publicat începând din 1975 în revista ***Echinox***, peste 500 de articole în revistele ***Familia***, ***Steaua***, ***Tribuna***, ***România literară*** etc.

Din volumele publicate: ***Diferenţa specifică*** (*Ed. Dacia*, 1982), ***Incursiune în literatura actuală*** (*Ed. Cogito*, 1994 – *Premiul Uniunii Scriitorilor* pe 1994 pentru critică şi istorie literară), ***Revizuiri*** (*Ed. Fundaţiei Culturale Române*, 1995), ***Confesiunile unui opinioman*** (*Ed. Cogito*, 1996), ***Critica de tranziţie*** (*Ed. Dacia*, 1996), ***Arena actualităţii*** (*Ed. Polirom*, 2000 – nominalizat la *Premiul Uniunii Scriitorilor*), ***Augustin Buzura*** (monografie, *Ed. Aula*, 2001); ***Liviu Rebreanu*** (monografie, *Ed. Aula*, 2001).

Cerul din burtă

IOANA NICOLAIE

Dragă fată, dragă băiat

Împreună suntem un test cu dungi rozalii.

Împreună suntem faianță și chit. Scârț, scârț sapă pe undeva o furnică, scârț, scârț și nu doare. Coacăzele-s diluate-n mentol. Cu gura căscată mă repartizez pe luni de-nceput, luni de sfârșit...

Cu gura căscată îmi fac un cocoloș din timpane. Nu știu ce-aș vrea, încă nu pot... Îmi iau de mâncare de parcă aș înfuleca în ascuns pumni de var. Sunt doar sastisită, mă culcușesc în tricoul turcoaz. În furca pieptului duc un nor cu zăpadă. Spre abdomen aranjez dulăpioare cu cărți. Cochilii și melci mărunțiți atent cu ciocanul. În casele de marcat lâncezesc vânzătorii...

Colecționez deja prafuri și spaimă. Îmi decupez fața din plastilină, pe creștet îmi așez o bulboană. Înot de parcă aș fi vineție. O pungă de plastic cu alge, plancton...

Și iată ce-aș vrea: să beau litri de lapte; să-mi pun în loc de țeastă tratate; să-nghit calciu, magneziu și boala să fie o vază spartă demult; să nu mă poticnesc de propriul stomac; să fiu primitoare și blândă cu oscioarele noi; să nu-i fiu fricii singura gazdă; să nu ajung o bluză în noptiere de școală; să fiu cu adevărat curajoasă; să nu intru în panică; să te-aștept cuminte și cum se cuvine...

Mir a zis că da, mai departe e asta, și palma-i era deja burta mea plată.

Îmi ceri mere acre și roșii răscoapte. Ca să poți veni, să-ți reamintești...

Greața-i un pachet de piulițe și poate-un cimitir de mașini. Icnesc de parcă nu mi-aș găsi cerul gurii...

2

Spre șapte săptămâni inima-ți bate de o sută cincizeci de ori pe minut... Ai nas, ai gură, peste ochi pleoape. Te-ndrepți spre un început prăfos de schelet. Ai un culcuș aidoma unui pumn izbind în mulțime. Ai fost sămânță de pară, ești boabă de strugure. Corpul se alungește în răbdătoare viteză. Minut de minut creierul crește cu-o sută de mii de celule nervoase. În miliardele nașterii vei fi aflat tot. Și-ncet, încet vei fi uitat. Brațe și picioare din muguri, camere-n inimă, schițe vagi de plămâni. Ai reflexe, te miști, o apuci poticnit spre pereții călduți. Ești acolo, începi să fii dintre noi...

Sub cer

Un drum e cât ieri și alaltăieri și azi laolaltă. Acesta-i începutul și totuși nu stau pe hol la taclale. Evantaiele pot fi mirosuri acru brodate. Vinetele vin ușurel pe sub uși. Mă plimb printr-un râu blând, fără ocol. Aș spune că ăsta-i noroc. Mă uit la mine ca la un beci din batiste, bandaje. Cumpăr săpun și lămâi și nădejde textilă. Sufletul mi-e un purice săpând pe tăcute-ntre sâni. Calc pe bordură de parcă ochii mi-ar fi pachet într-un steag...

Am douăzeci și opt de ani și merg cinci zile la mare. Sunt nesigură de parcă abia învăț să mă ridic în picioare. Stau cu Mir într-un hotel de curând renovat. În zidărie sunt încastrate floricele albastre. Trecând pe fugă nici nu le vezi. Duc în maieuri nisip și lopeți. Stăm împreună într-un pătuț de copil. De jur-împrejur crește încăperea cea mare. Gaura de aerisire e un tiv din țânțari. În viață ne intră un chelner cu fălci încleștate. Pariez că e mut, dar gura-i este acolo și-i e pregătită. Părem turiști pe un aragaz demontat. Lucim de creme, de ziare, de difuzoare-n dezmăț. Încerc să-mi prind nerăbdarea-n agrafe. Căldura s-a culcușit într-un fel de mezel. Mi-e teamă de echilibrul pe care cu bâlbe-l cultiv.

Dacă mănânci ce nu trebuie, toaleta așteaptă. Și e un loc numai bun de odihnă.

Mergem să cerem ajutor unor prieteni. Cum nu mating de medicamente, caut încăperi de pâine prăjită. Peste orez să nu se-adauge pic de grăsime. „Poți încerca măr ras, știu asta de când băiatul meu nu-nvățase să meargă".
Ronțăim tercotul kaki al duminicii. Ar trebui să fiu o casă, nu temelie mâncată pe sfert. Ar trebui să-mi găsesc totuși un doctor...

Malul e translucid de-atîâtea meduze. Altcineva îl face chifle peste terase și oameni.

Înțelegerea

Pe-atunci nu eram fată. Purtam rochițe sintetice cu mâneci de tină. Purtam tocuri înalte și brățări din covrigei noroioși. Pe-atunci doar mamele aduceau pe lume copii. Brațele arse ajunseseră căptușeli de lână netoarsă.
Pe-atunci nu eram fată. Fermoarul zilelor se-nchidea neted la piept. Șoldurile mi le-nveleam în seri ecosez. Tristețile creșteau limpezi, scârțâind de rotițe.

Mamele erau mușuroaie și nu voiam decât să ne-ascundem. Mă îmbrăcam mirată în pardesiele lor cât zece războaie.

Spre-atunci eram gemulețul anemiat al cămării. Cimentul ajunsese o alună spartă-ntre dinți. Brusc m-am văzut alungită și fără scăpare.
Eram funinginea din fereastra-cămară, eram un nasture clipind pe făraș. Brusc mă vedeam rotundă și fără scăpare.
Odată și-odată abdomenul trădează. Hainele-ți sunt la fel în puțin ca și-n mult.
Brusc spargi sudoarea cu cleștii din coaja de prun; vrăbiuțele-s pietre într-un singur grăunte.

Înțepenisem de spaimă; înțepeneam.

Pe-atunci nu eram fată. Zgâriam în metal fără s-aleg. Încetul cu încetul creșteam, mă făceam cât o minge, cât un costum de bărbat. ÎNTR-UN TÂRZIU ȘI PELVISUL MEU VA CRĂPA... Toropită de spaimă, nu pricepeam. Vremea mai dormita-n cuier și paltoane... și-abia mai eram...

Anticameră

E treisprezece și marți. Cerul Bucureștiului e un hopa-mitică uluitor... Are smaltul sărit și-a învățat să zacă pe-o parte. La doctor am fost mai-nainte: într-o sală din ceapă prăjită și ardei stors, ofilit...

Să stai pironit într-un loc e ca și cum ai citi un singur ziar de scandal.
Să rămâi pe un scaun e ca și cum ai fi lihnit într-un galantar cu mii de feluri de paste.
Să fii în sala de așteptare e mai rău decât portar de rezervă; joci numai meciuri de probă.

Pe scaunele moderne așteaptă multe gravide. Tinere, plăpânde, cu ochi înfundați, ridate sau temătoare. Pantofii cu toc sunt pomana picioarelor lăsate în urmă. Gravidele-s egale, lunile-n avans nu-nseamnă nimic. Paloarea și răul zdrăngăne și în cercei. Totul e ieftin, cumpărat de la colț. Gravidele fac de gardă într-un șir armonios: fără urgențe, fără forfotă, cu medalii pentru tăcere. În pliante-i scris cum să scapi, să eviți, să scoți de acolo ce-ți pare străin: *Începe devreme, dar fii deșteaptă. Cu Marcilon, totu-i o.k.!*

N. 1 iunie 1974, în Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud • *Facultatea de Litere, Universitatea București*, secția română-franceză (1993-1997); masterat de Literatura română • redactor la cotidianul ***Independent***, la revista ***Litere nouă*** (1995–1997), ***Tribuna învățământului*** (1998–1999), *Editura Humanitas* (1999–2000) • A publicat: ***Poză retușată***, *Cartea Românească*, 2000; ***Nordul***, *Paralela 45*, 2002 (nominalizare la *Premiul ASPRO*, 2003); ***Credința***, *Paralela 45*, 2003 (nominalizare pentru *Premiul Asociației Scriitorilor din București*); ***București, album de istorii și vârste***, în curs de apariție; prezentă în volumele colective ***Ferestre 98*** (1998), ***40238 Tescani***, (1999), ***Generația 2000*** (2004)

Doctorul meu e-un bărbat cu zeci de *paciente*. Nu are program, e treaz mereu, un cabinet și-un spital totodată. Zâmbește, mă-ntreabă: nu, nu-s medic, nici slujbă nu am. Mă pierd, el pare grăbit. Acid folic, analize, fier, calciu...
Mă dezbrac repede..., dar cum să m-așez?
Când totu-i pe fugă, rușinea te-așteaptă să ieși din clădire.
O rețetă de doctor e aidoma unui portret de sugar. Situațiile sunt așa și așa și nu poți decât să fii de acord.

Apoi l-am văzut... Cât o casă încreținд ecranul de sticlă. Burta-mi dârdâia ca un arbust în furtună. L-am văzut în inima-i fugind îngrozită. Se zbătea de parcă-ar fi nimerit într-o baracă de tir.
L-am văzut în culcușul de opt săptămâni. Strălucea într-o unsoare opacă.

S-a ascuns cu el și-un fibrom. *Aveți pe-aici și-un fibrom. Când dăm de-un fibrom, nu-l vedem. Pășim cât de cât mai atent, deși consultațiile-s un fel de vitrină. Nu ne-amintim că acolo-i un pliu de doi centimetri... Cu obraji răscroiți nu scoatem o vorbă. Căci lunecușul nu-nseamnă nimic, când deja e vară.*
Un fibrom își poate broda de jur-împrejur un festin. E cancer sau somn, uneori se umflă și-n foale. Recolta și-o strânge când nu te-aștepți.
Un fibrom e rădăcina de hrean închisă-n pământ. Când vine înghețul nu-i sapă s-o tragă afară. (...)

Fotografie de grup

(...) Gravidele și sugarii sunt sigur urgențe. Scrie pe uși... Caut medic la care să fiu. Caut doctoriță la sfârșit de program. Pereții-s ștampile de care nu treci. Și dacă ajung pe acolo, zațul scîncește în cești. Sub rochie voi duce pepeni de opt kilograme. Sunt încă subțire, dar și grozav de departe...

(fragment din romanul ***Cerul din burtă*** în curs de apariție la editura *Paralela 45*)

HUMANITAS

citim de 15 ani împreună

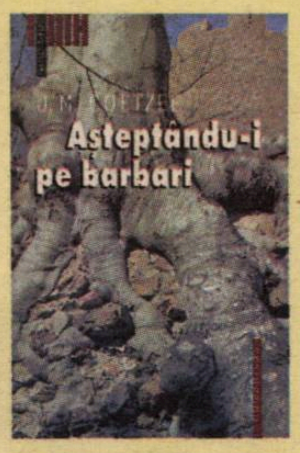

În colecţia **Raftul întâi**

J.M. COETZEE

Laureatul premiului NOBEL pentru literatură în 2003

Aşteptându-i pe barbari

Un roman-parabolă semnat de penultimul laureat NOBEL pentru literatură.
O carte crudă şi densă despre ordinea relativă şi absolută, despre lumina din sufletul barbarului şi bezna din mintea civilizatorului.
O meditaţie vie despre surparea imperiilor.
Un text cu o tăietură fără cusur, tradus în zeci de limbi şi citit de sute de milioane de oameni.
O sărbătoare lăuntrică.

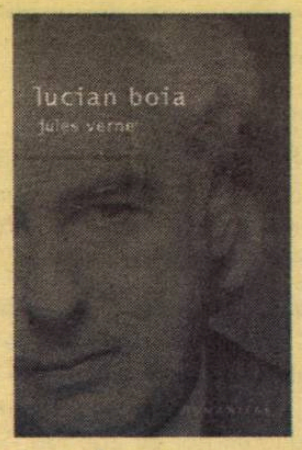

Serie de autor

LUCIAN BOIA

Jules Verne

Mare creator de mituri, Jules Verne a devenit el însuşi un mit: Pionier al tehnologiei moderne sau purtător al unui mesaj mitologic şi religios? Optimist sau pesimist? De dreapta sau de stânga? Dezacordul domneşte până şi în privinţa înclinărilor lui sexuale: misoginie, tendinţe homosexuale sau multiple legături feminine?
Lucian Boia îşi propune să rezolve aceste contradicţii, printr-o investigaţie originală şi convingătoare consacrată împlinirii a o sută de ani de la moartea lui Jules Verne.

În seria **Istorie**

STELIAN TĂNASE

Clienţii lu' tanti Varvara

Într-un stil captivant, Stelian Tănase abordează în *Clienţii lu' Tanti Varvara* („Tanti Varvara" e numele dat Siguranţei în jargonul militanţilor) perioada tulbure de la începutul mişcării comuniste din România. Şi o face bazându-se pe mărturii din epocă şi pe dosarele întocmite de Siguranţă unor militanţi comunişti de frunte precum Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Cristian Racovski, Panait Istrati, Lucreţiu Pătrăşcanu sau Belu Zilber. Un păienjeniş de relaţii amintind de clanurile mafiote iese la iveală.

www.humanitas.ro www.librariilehumanitas.ro www.humanitasrights.ro http://autori.humanitas.ro

Parfumul magic al pasiunilor interzise

Amanta unui rege trebuie întotdeauna să facă o reverenţă înainte de a sări în patul lui.

Contrar reportajelor „fierbinţi" din presă, care prezentau aristocraticul menaj în trei în mod simplist – soţul plin de cruzime, amanta fără scrupule, soţia inocentă şi trădată –, Isabelle Rivère povesteşte o pasiune ieşită din comun, dezvăluind o Diana fragilă care luptă să-şi păstreze locul, o Camilla plină de căldură şi devotată, un Charles singuratic şi mult timp rătăcit, gata să renunţe la coroană pentru fiinţa iubită.

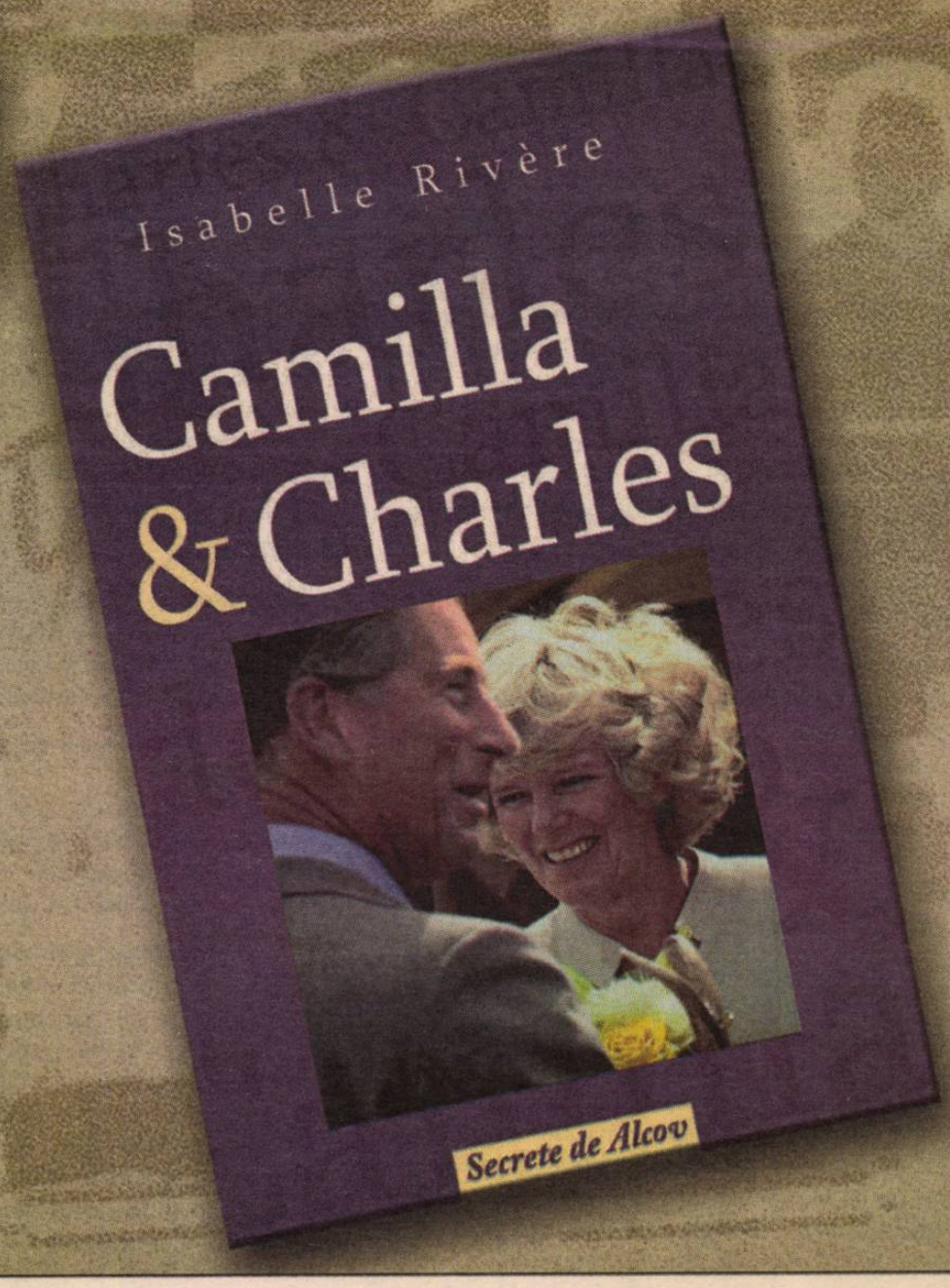

PRO · EDITURĂ TIPOGRAFIE

www.proeditura.ro

Bucureştiul Cultural

Supliment editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului*, cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti*

PRIMARIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI
ARCUB
CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE

Numărul 10 2005 Anul I Redactor-şef : GABRIELA ADAMEŞTEANU

5.000 lei – 0,50 LEI
(preţ inclus în costul revistei 22)

Bursa de valori literare

– anchetă –

pag. 6 – 8

Mircea Martin Carmen Muşat Ioan Stanomir Marius Chivu

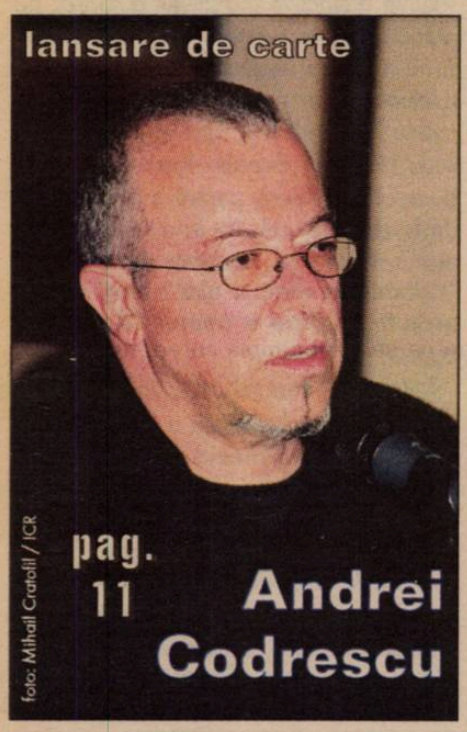

pag. 11 Andrei Codrescu

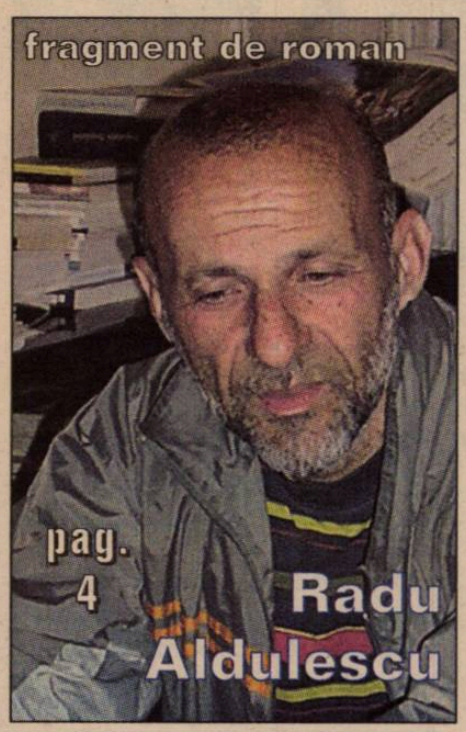

pag. 4 Radu Aldulescu

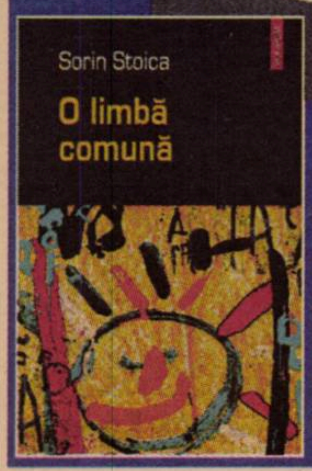

pag. 3

pag. 2 Olga Greceanu: Destinul unei opere uitate

MAGDA CÂRNECI

Spiritul revoluţionar

De mai bine de două luni, şi cu cât se apropie data fatidică de 29 mai, opinia publică franceză trăieşte o fierbere de zile mari. Referendumul pentru votarea tratatului constituţional al *Uniunii Europene* a pus pe jar nu doar partidele, sindicatele, mass-media, asociaţiile şi ONG-urile de tot soiul, ci şi marea masă a francezilor din toate straturile şi de toate culorile politice care ţin să-şi facă cunoscute opiniile foarte vocal. O majoritate netă de cetăţeni s-a folosit de această ocazie ca să-şi exprime iritarea, revolta şi nemulţumirea faţă de tot felul de neajunsuri ale politicii interne, începând cu şomajul şi delocalizările de întreprinderi în Europa de Est (deci şi în România!) până la săptămâna de lucru de 35 de ore şi la greva medicilor urgentişti prost plătiţi din spitale. Deşi decalajul de amploare între NU-ul popular şi cvasi-unanimitatea decidenţilor politici pentru DA începe să se reducă şi să se apropie de bara indecisă şi nesigură a lui 50%, dezbaterea franceză pentru *Constituţia Europeană* a repus totul în discuţie – schimbarea guvernului, reformularea politicii interne şi externe, rolul Franţei în lume etc. – şi a permis o pluralitate mediatică ce părea, multora dintre intervenienţi, dispărută.

Se simte peste tot o dorinţă enormă a francezilor de a discuta public un subiect important, Europa, mai bine zis construcţia europeană, subiect confiscat până acum de tehnocraţi şi de elite. Dovadă, între altele, succesul de librărie al cărţilor despre Uniunea şi *Constituţia Europeană*, care se vând ca pâinea caldă, chiar dacă guvernul a promis să trimită proiectul tratatului constituţional la tot cetăţeanul, prin poştă. Cărţi scrise de politicieni şi politologi, de ziarişti şi jurişti, de sociologi şi filozofi, care demonstrează, pe de o parte, că inteligenţia franceză nu e deloc adormită sau diminuată, cum se credea, şi, pe de altă parte, că lectura nu e moartă pentru publicul larg, care cere argumente clare despre o temă capitală pentru viitorul apropiat şi îndepărtat al ţării lor şi al continentului.

E o mare ocazie pe care francezii nu vor s-o rateze. Chiar dacă subiectul tratatului constituţional a fost amestecat cu toate sosurile şi înţeles în toate felurile – *„Poporul e invitat să se exprime şi el îşi exprimă micile ranchiune şi nevoi!"*, comenta un ministru –, marele NU aruncat de mulţi cetăţeni a schimbat deja dona politică internă şi jocurile de putere din următoarele luni şi ani. Francezii par să nu vrea să renunţe la „specificitatea" lor naţională, căreia revoluţia de la 1789 i-a fost expresia cea mai detonantă, cu obsesia lor pentru o Europă socială, protectoare şi antimondialistă, care să nu se plieze pe o vulgată neoliberală de tip anglo-saxon. Chiar dacă preşedintele Chirac, la televizor, şi numeroşi politicieni aflaţi în campanie se străduiesc din răsputeri să explice caracterul neutru şi echilibrat al acestui tratat, favorabil francezilor şi superior în orice caz *Tratatului de la Nisa*, care ar rămâne în vigoare dacă noua *Constituţie* nu e votată...

Citind, ascultând, urmărind la televizor, ai impresia că asişti la o fierbere care anunţă un fel de nou „Mai 1968" – obsesia nostalgică a oricărui francez care se respectă –, dar unul strict mediatic şi deocamdată numai verbal, civilizat şi *„cool"* cum spun tinerii, dar care s-ar putea transforma într-o

(Continuare în pag. 3)

interviu cu ADINA NANU*

Descoperirea picturilor murale de la Primăria Sectorului 1 din Bd. Banu Manta

Proiect pentru Sala de Consiliu a Primăriei de Verde din b-dul Banu Manta, Bucureşti

La Primăria Sectorului 1 s-au găsit de curând fragmentele unor fresce aparţinând pictoriţei Olga Greceanu, despre care se credea că ar fi fost distruse. Când au fost ele realizate şi care a fost cauza dispariţiei lor?

La Primăria Sectorului 1 din Banu Manta, Sala de consiliu de la primul etaj fusese împodobită de Olga Greceanu, în 1938, cu o suită de scene din istoria administrării oraşului de către consilii de boieri şi cetăţeni din secolele trecute.

Pe unul dintre aceste panouri apărea şi silueta regelui Carol al II-lea, înfăţişat precum odinioară ctitorii din bisericile pe care le finanţau, şi din acest motiv nu numai imaginea cu pricina, ci întreg ansamblul a fost acoperit cu tencuială, fiind victima aceleiaşi politici anticulturale care a distrus şi statuile ecvestre ale regilor Carol I şi Ferdinand, create de sculptorul Ivan Mestrovici, ori ***Monumentul Infanteriei*** al lui Ion Jalea.

În ce împrejurări au fost descoperite aceste picturi?

Mulţi ani am crezut acest ansamblu dispărut definitiv. De curând însă, a avut loc la Palatul Brâncovenesc de la Mogoşoaia, condus de istoricul de artă Doina Mândru, o expoziţie Olga Greceanu. Cu acest prilej au fost reluate cercetările şi, cu sprijinul d-lui primar Andrei Chiliman, un grup de la Catedra de restaurare pictură monumentală de la *Universitatea Naţională de Arte*, condus de prof. univ. Dan Mohanu şi Vasilica Martin, a izbutit să înlăture pe alocuri tencuiala şi să decoperteze câteva fragmente din vechea pictură, pe care sperăm să o revedem cât mai curând în toată splendoarea ei.

Olga Greceanu

Cine a fost Olga Greceanu de fapt?

Olga Greceanu a fost în perioada interbelică una dintre artistele cele mai cunoscute ale României, la fel ca şi Cecilia Cuţescu Storck sau sculptoriţa Miliţa Pătraşcu. Ele făceau parte din prima generaţie de femei care, după primul război mondial, s-au afirmat în diverse profesiuni, până atunci rezervate bărbaţilor – de la avocate la aviatoare. A trăit între 1890 şi 1978 şi era descendenta unei vechi familii nobiliare poloneze, cu origini datând în timpul cruciadelor, însă stabilită de mai multe generaţii în România. A fost căsătorită cu inginerul Nicolae Greceanu, care se trăgea şi el dintr-o veche familie boierească. Şi-a făcut studiile în Belgia, la Liège, la *Şcoala Superioară de Artă*, şi mai apoi la Paris, unde s-a specializat în pictura murală cu profesorul Paul Baudouin. A deschis expoziţii personale de mare amploare, participând la Saloanele Oficiale de la Bucureşti, dar şi la expoziţiile internaţionale de la Barcelona, Paris şi New York. Ţelul artistei era însă pictura murală cu subiecte istorice şi religioase. Mai pot fi văzute şi astăzi realizări ale ei, precum cele două compoziţii istorice de la *Universitatea de Arhitectură*, frescele exterioare de la *Institutul de Istorie „N. Iorga"* din Piaţa Victoriei sau mozaicurile din pridvorul Bisericii Mănăstirii Antim. Olga Greceanu a scris şi studii fundamentale despre artă, cum ar fi ***Compoziţia murală, legile şi tehnica ei***, apărut în 1935, sau ***Specificul naţional în pictură***, publicat în 1939. Străduindu-se să pătrundă sensurile imaginilor sacre, a studiat îndelung textele sfinte şi a scris ea însăşi un ***Dicţionar Biblic Ortodox***, pe care l-a dăruit în manuscris *Bibliotecii Sinodului*. Cu permisiunea Patriarhiei, lua deseori cuvântul în biserici, explicând în cuvinte de o fermecătoare simplicitate praznicul zilei sau vieţile sfinţilor. Din anul 1968 a obţinut autorizaţia Patriarhiei de a picta şi restaura biserici, dedicându-se acestei activităţi până la sfârşitul vieţii.

Sala de Consiliu a Primăriei de Verde din b-dul Banu Manta, Bucureşti, 1938

Care i-a fost destinul în perioada comunistă?

Inevitabil, în timpul dominaţiei comuniste, o personalitate ca a ei trebuia să fie ştearsă din paginile istoriei. A fost marginalizată de regimul comunist şi ignorată de cărţile de istoria artei, încât astăzi nici un tânăr nu a auzit de ea. Cărţile ei din biblioteci au fost dosite, iar picturile din instituţii publice văruite, aşa cum s-a întâmplat cu frescele de la Primăria din Banu Manta ori cu cele din Piaţa Amzei. La conacul ei de la Bălteni, cărţile şi tablourile i-au fost scoase în curte şi arse, iar pereţii pictaţi în frescă au fost dărâmaţi. Mai târziu s-a instalat acolo o fabrică de brânză care, dovedindu-se nerentabilă, a fost abandonată. Privind de curând paragina, îmi închipuiam cum ar fi arătat în încăperile spaţioase, cu pereţii albi, ca la mănăstire, un muzeu memorial Olga Greceanu...

Care ar fi specificul operei Olgăi Greceanu şi mai ales al picturilor de la Primăria Sectorului 1?

Olga Greceanu s-a impus ca o personalitate distinctă în perioada interbelică, de excepţională înflorire a artei româneşti. Ca şi confraţii ei, Pallady, Şirato, Tonitza sau Sabin Popp, ea a căutat să răspundă principalei probleme care îi preocupa: „Suntem europeni, dar cum ne deosebim de ceilalţi?". Astfel, pe lângă experimentele artei internaţionale (care formau ţelul moderniştilor), artiştii citaţi au cercetat zestrea vechii arte româneşti, culte şi populare, pornite de la tradiţia bizantină, propunând fiecare propria sinteză.

Picturile murale de la Primăria Sectorului 1 din Banu Manta aveau toate trăsăturile distinctive ale stilului autoarei: pe primul plan se exprima viaţa sufletească şi nu redarea realistă a lumii materiale, personajele prezentate ca modele morale aveau figuri prelungi, grave, compoziţiile erau perfect adaptate formei pereţilor, desenul simplificat, pentru a fi văzut clar de la distanţă, culorile în acorduri sobre erau aşternute pe suprafeţe plate.

Există în viitor şi alte intenţii de punere în valoare a operei Olgăi Greceanu?

Un al doilea ţel al echipei noastre este scoaterea la iveală a celeilalte picturi murale care a avut aceeaşi soartă, o mare ***Răstignire*** realizată de Olga Greceanu în sala de judecată a Primăriei Sectorului 1 din Piaţa Amzei.

Aceste ansambluri artistice de valoare vor atrage fără îndoială nu numai pe istorici şi amatorii de artă, dar şi pe turiştii care vor vizita Capitala.

Cronologia principalelor lucrări de pictură murală realizate de Olga Greceanu

1932 – pictează ***Răstignirea*** şi alte fresce în clădirea Sinodului
1937 – pictează 2 compoziţii istorice la *Academia de Arhitectură*
1938 – pictează ***Răstignirea*** la *Judecătoria de Galben* din Piaţa Amzei, frescele de la *Primăria de Verde* din bul. Banu Manta şi cele de la *Gara Regală Mogoşoaia*
1939 – pictează fresce în conacul de la Bălteni (jud. Dâmboviţa) şi în casa lui Grigore Gafencu (şos. Kiseleff, Bucureşti)
1941 – decorează cu picturi casa Dr. Enescu (str. Armaşului, Bucureşti)
1942 – pictează frescele de la *Institutul pentru Studiul Istoriei Universale* (bul. Aviatorilor, Bucureşti); decorează cu fresce şi mozaicuri capela familiilor Murgăşianu şi Stoenescu (Cimitirul Bellu, Bucureşti)
1945 – pictează Biserica din Bălteni (jud. Dâmboviţa)
1949 – realizează mozaicurile din pridvorul Bisericii Mănăstirii Antim din Bucureşti
1960 – pictează frescele din holul Sf. Sinod
1967 – colaborează la restaurarea pictura Bisericilor Pitar Moş şi Darvari (Bucureşti)
1968 – restaurează pictura lui Tattarescu de la Biserica Sapienţei din Bucureşti şi pictează pridvorul nou al aceleiaşi biserici, pe care-l termină în 1971
– restaurează pictura Bisericilor Sf. Vasile de pe Calea Victoriei şi Precupeţii Noi (Bucureşti)
– începe repictarea Bisericii Podenii Vechi din jud. Prahova, pe care o va termina în 1972
1969 – restaurează Biserica Izvorul Tămăduirii din Bucureşti (în prezent demolată)
1970 – restaurează pictura Bisericilor Hagiului şi Bumbăcari (Bucureşti)
– restaurează pictura Bisericii Sf. Ion din Piaţa Unirii (Bucureşti)
1971– restaurează pictura şi repictează Biserica din Plătăreşti (jud. Călăraşi)
– repictează şi realizează mozaicuri în pridvorul Bisericii Bariera Rahovei din Bucureşti (colab. cu pictorul Berdilă)

* profesor de Istoria Stilurilor în decor şi costum la *Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică*

Pagină realizată de Cristina Koneffke

„Io“ e un altul*

PAUL CERNAT

La 27 de ani, Sorin Stoica este deja un autor cu operă și cu o identitate distinctă: trei volume personale de proză: ***Povestiri cu înjurături*** (Ed. *Paralela 45*, 2000), romanele ***Dincolo de frontiere*** (*Paralela 45*, 2002) și ***O limbă comună*** (Ed. *Polirom*, 2005), un volum colectiv de ***Povestiri mici și mijlocii*** (Ed. *Curtea Veche*, 2004) în colaborare cu Cosmin Manolache, Ciprian Voicilă și Călin Torsan, plus două cărți de istorii orale, coordonate împreună cu sociologul Zoltan Rostas și realizate cu contribuția studenților de la *Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării*: ***Istorie la firul ierbii. Documente sociale orale*** (Ed. *Tritonic*, 2003), cuprinzând povești de viață ale unor pensionari anonimi ai tranziției, și ***Televizorul în „Micul infern“*** (*Tritonic*, 2004), despre influența televiziunii asupra familiilor din România anilor '90. Există și alte proiecte, aflate deocamdată în curs de apariție și care, sunt convins, vor produce destule surprize. Experimentele de antropologie socială, anchetele de istorie orală sunt doar câteva dintre uneltele unui scriitor autenticist, fascinat de înregistrarea poveștilor de viață ale semenilor săi – oameni de lângă noi, oameni de tot felul, „curioși“ și „ciudați“ pe care-i privește cu o afectivitate iscoditoare și cu un umor *à la* Daniil Harms. Purtând la brâu aceste povești ca pe niște trofee, Sorin Stoica aspiră realitatea înconjurătoare prin limbajele de un pitoresc „oral“ irezistibil, într-o tentativă de a depăși alienarea socială și de a regăsi, prin descoperirea unei limbi comune, funcția comunitară a povestirii și a „povestașului“: *„Treaba scriitorului asta ar trebui să fie, să încerce să ceară oamenilor să-și reamintească frânturi din acea limbă accesibilă oricui. De fapt, nu oricui, ci tuturor. Câteodată devin patetic, dar nu mi-e rușine. În fond, e problema lumii că denigrează patetismul. Sunt în joc niște sentimente absolut firești și doar dacă ni le reprimăm vom avea probleme“*. Este credo-ul unui „moromețian“ atașant, fost „țăran *hard'n heavy*“ trecut prin școala microrealismului optzecist via Nedelciu-Sorin Preda și prin aceea a antropologiei cotidianului, marca Irina Nicolau și Zoltan Rostas – am mai spus/scris asta undeva, dar nu strică să o repet. În treacăt fie spus, acest elogiu al sentimentalismului și patetismului (care îl apropie, pe undeva, de Radu Cosașu), onestitatea asumării tuturor vulnerabilităților de care alții se jenează – de la dificultățile de socializare până la dorința de a scrie *„un roman păsunist“* – îmi place foarte mult. Sfidarea fandoselilor, arivismelor și ipocriziilor mărturisește la rândul ei despre calitatea umană a celui care povestește și se povestește în aceste pagini – un copil mare și hâtru. Personal, nu am încredere în autorii care își dau cu tot dinadinsul silința să pară „duri“. Forța unui scriitor provine și din curajul de a-și asuma până la capăt, cu firesc și cu naturalețe, slăbiciunea, vulnerabilitatea, singurătatea și diferența, tot ceea ce-l scoate în afara celorlalți.

Mai mult decât oriunde altundeva (poate cu excepția povestirii despre pavilionul canceroșilor din volumul colectiv ***Povestiri mici și mijlocii***), în ***O limbă comună*** Sorin Stoica „atacă“ frontal autobiograficul și autoficțiunea, chiar dacă nu lipsesc nici aici unele măști ficționale (ex.: camuflarea unor personaje reale sub nume fictive sau ideea semisurzeniei naratorului-personaj ca handicap productiv în materie de scris). Protagonistul, devenit între timp student, nu se mai ascunde în spatele numelui de Jul, precum memorabilul adolescent rocker de la țară din romanul ***Dincolo de frontiere***, ci în spatele pronunției populare a persoanei I: „io“, pentru că „eu“ sună străin și inadecvat. Tema indeterminării identitare nu mai e o noutate: am întâlnit-o și în precedentele volume de proză. Apare însă acum, mai acut ca oricând, obsesia virtualităților benigne sau maligne ale scrisului ca acțiune asupra realității. De aici teama de a numi personajele cu numele lor adevărate și, mai ales, teama naratorului de a-și dezvălui numele real. Sorin Stoica nu se joacă deloc cu vorbele. „țăranul“, textualistul și antropologul din el știu, mai mult: *simt* că ficțiunea acționează cu o forță magică asupra realității, că o modifică și uneori o generează, că actul scrisului poate la fel de bine să vindece și să ucidă (*„odată am omorât un om scriindu-l“* – spune undeva, amintindu-și de moartea unui unchi pe care a anticipat-o fără voie). Ar fi de remarcat, în treacăt, sensibilitatea sa specială față de receptare (vă las plăcerea de a ghici identitatea criticilor cu care se războiește, simpatic, în capitolul intitulat ***Tiffany Reynaud***). Chiar surzenia naratorului este o replică ironică la adresa comentatorilor care i-au lăudat, pe drept cuvânt altminteri, „urechea“ de prozator, extraordinarul simț al oralității, greu de regăsit chiar și în textele celor mai rutinați prozatori optzeciști: *„O concluzie ar fi că am învățat să scriu atunci cînd mi-am pierdut auzul. Ar trebui să încerc să-mi explic logic tot mecanismul ăsta, apetența pentru oralitate. De unde venea ea? (...) Că Dumnezeu se răfuia cu mine ar fi o variantă. Așa îmi plăcea să cred. Că îmi luase auzul pentru a nu mai putea dovedi io ceva. (...) Că Dumnezeu are un plan cu mine – e o altă variantă. Ia adu-ți tu aminte tot ce ai auzit în cei douăzeci de ani cît ai trăit! De-acum înainte, oricum, tot ce vei auzi e repetiție. Dacă eram infatuat, așa aș fi gândit. Altfel, de ce toți în cronicile lor ar fi subliniat parcă ironic că am un simț auditiv excepțional. Ca și cum ar fi știut ceva“*. Limbajul străzii este captat nu pentru expresivitatea lui, ci pentru semnificația umană a acestei expresivități pitorești, transcrise cu vervă debordantă și cu un simț lingvistic irezistibil. Deși adeseori argotic-buruienoasă, „limba comună“ a tânărului scriitor flămând de real nu e nici o clipă vulgară (în fond, vulgaritatea ține de atitudine, nu de lexic...)

Scris cu o vervă și un firesc colocvial puțin obișnuite, romanul de față e mai puțin „legat“ narativ decât ***Dincolo de frontiere***. Bucureștiul îi oferă acestui extraordinar observator de oameni pitorești mai puține personaje expresive decât Băneștiul natal; în locul fostului Jul, cel care trece acum în prim-plan este un „io“ în răspăr (io *est un autre*!). Debusolat, pudic în fond, simpaticul personaj-narator se refugiază – cu agresivitatea timidului – în digresiunile memoriei afective și în tematizarea dramatică a nevoii de comunicare cu semenii (vezi și... opțiunea sa pentru jurnalism și științele comunicării!). Chiar și capitolele ce par cumva parazitare sunt la fel de atașante. Nu e exclus, apoi, ca aparenta și relativa indiferență față de structură să asculte de o coerență mai profundă: aceea a derivei identitare, a hoinăririi narative prin diferite medii în căutarea râvnitei „limbi comune“ menite să compenseze infirmitatea senzorială (mai mult ontologică), singurătatea și înstrăinarea. După un debut confesiv despre experiența spitalizării ca expulzare în afara lumii, despre „textualizarea“ problematică a corpului și a bolii (*„Problema e dacă temperamentul meu instabil a dictat corpului, iar celulele au preluat și s-au supus sau chiar corpul a determinat identitatea mea precară“*), următoarele secvențe înfățișează rătăcirile unui tânăr student plecat de „la țăroaia“ într-un București el însuși în bună măsură post-rural. Amintiri din copilăria pre-scrisă, figuri de oameni amărâți și abrutizați, închistați în stereotipuri liniștitoare, sau de literați suspecți sau antipatici, întâmplări haioase și cu tâlc din studenție sau din adolescența petrecută în localitatea prahoveană Bănești, jocuri de fotbal și anagrame „cabalistice“, reflecții și reacții ulcerate, portretul afectiv al unei iubite „pe jumătate“ și al unui profesor atipic – inclusiv de... scris – cu model real identificabil, se înșiră pe canavaua memoriei. Entuziasmant e capitolul ***Meta-viață***, o spovedanie de o dureroasă onestitate și puritate, care ar merita inclusă în manualele școlare. Epilogul ***Adică orice corp e făcut din cuvinte*** închide în forță cartea printr-o (imposibilă) întoarcere în satul natal de lângă Cîmpina: naratorul „io“ este confruntat aici cu reacțiile indignate ale unui consătean „făcut de râs“ în romanul anterior, prilej pentru considerații provocatoare despre povestitorul „dezrădăcinat“ ca destabilizator al inerțiilor comunității sale de origine...

Ceea ce impresionează la Sorin Stoica este puterea sa de a-și trăi și de a-și gândi proza „pe viață și pe moarte“, cu o implicare totală, absolutistă. Radicalismul nevoii de a se înțelege pe sine până la capăt, fără fasoane și menajamente, de a-și lămuri raporturile, *toate* raporturile cu lumea înconjurătoare, dincolo de orice „frontiere“, vine de undeva dintr-un centru nevralgic al ființei sale, dintr-un *sacru negativ* (Nota Bene: ***Sacru*** era numele formației de rock a liceanului Jul din romanul ***Dincolo de frontiere***). Revolta blasfemiatoare a unei adolescențe timide și rebele, în răspăr cu toți cei din jur, seduse de *heavy metal* și de Emil Cioran, subzistă în acest sufletist eretic, posedat de demonul interior al explicării realului prin scris: *„Urechea mea de prozator e răfuiala mea cu Dumnezeu. Pot recupera realul, chiar dacă el nu mă lasă, îmi bagă strâmbe. (...) Când eram în liceu, v-am zis că mă dădeam satanist. Lăsam de înțeles că Dumnezeu îmi e urgent dator cu niște explicații“*. Ereticul cuvânt-cheie – *explicația* – încheie de altfel și ultima propoziție a cărții: *„Mai bine de atât nu știu să vă* explic“...

Nu am mai citit de mult o carte românească „tânără“ atât de cinstită, de dramatică, de intens emoționantă. O carte-ecorșeu, care te implică și te pune pe gânduri.

*Sorin Stoica, ***O limbă comună***, *Ed. Polirom*, 2005

Spiritul revoluționar

(Urmare din pag. 1)

„conflagrație caldă“, dacă nu e luată în seamă. Și, în fața interesului și pasiunii populare pentru poate singura aventură politică pozitivă a secolului 20 (această uniune paneuropeană inițiată tocmai de Franța împreună cu Germania), nu poți să nu devii visător. Căci, dincolo de un temperament belicos și de un caracter național orgolios, e nevoie de multă mobilizare umană și de o mare solidaritate colectivă, în afară de mult timp și de o experiență istorică asimilată, ca să creezi o asemenea sensibilitate publică și responsivitate socială la cele mai mici și mai mari provocări ale înaintării în post/modernitate.

Dacă Președinția și clasa politică franceză și-au asumat riscul unui referendum, nu e doar din considerente istorice și democratice, ci și pentru că se poate miza, finalmente, pe o maturizare a interesului individual al cetățeanului pentru *res publica*, sau măcar pe o implicare masivă și activă în viața cetății (cu semirateurile de rigoare, vezi alegerile din 2002). Există o cultură politică difuză, dar viguroasă, lucidă și pragmatică, de la micul vânzător din colț până la saloanele artistice cele mai sofisticate, care colorează cu o vitalitate neobosită (uneori obositoare) o tensiune adultă (uneori pedantă) și un simț al responsabilității (uneori prea universale) toate dezbaterile locale.

Invers ca în alte țări, ai impresia că în Franța revoluția nu s-a terminat, cum spunea un bărbat politic francez. Prin comparație, ai impresia că, în unele țări, revoluția (de implicare, de responsabilitate, de mentalitate) abia dacă urmează!

RADU ALDULESCU

Nemuritorii (I)

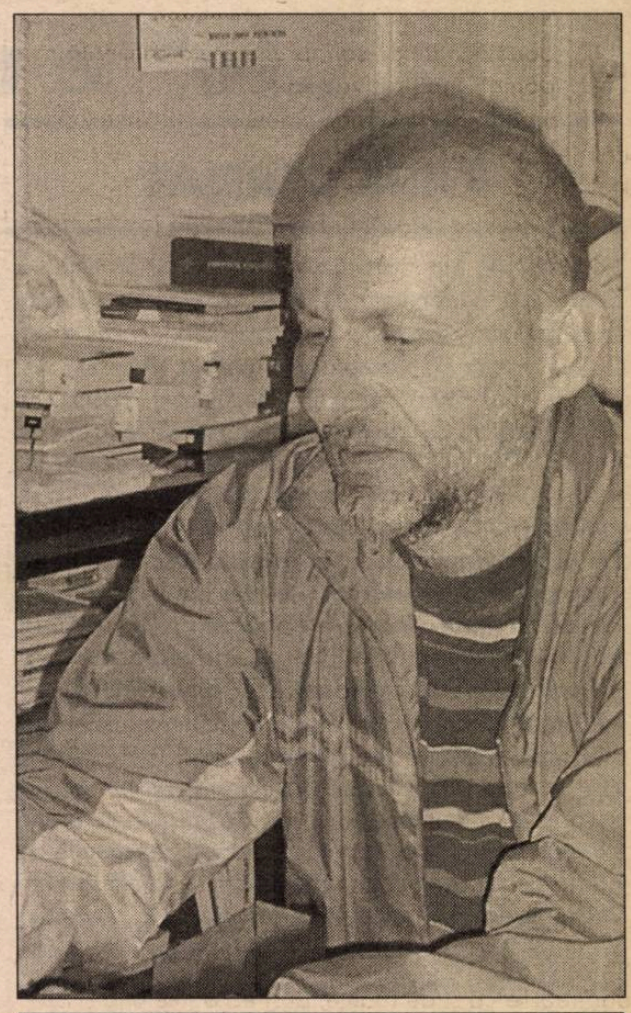

N. 29 iunie 1954, Bucureşti • a publicat: ***Sonata pentru acordeon***, ed. *Albatros*; ***Amantul Colivăresei***, ed. *Nemira*; ***Istoria crailor unui ţinut de verdeaţă şi răcoare***, ed. *Nemira*; ***Proorocii Ierusalimului***, ed. *USR*; scenariu de film ***Terminus Paradis***

Valul de caniculă abătut peste oraş la sfârşitul lui iunie îl determină pe Rafael să-şi schimbe puţin tabieturile. Îşi mută programul de plajă şi scăldat, de la prânz, la şase dimineaţa, nădăjduind totodată că porţia matinală de înot i-ar limpezi mintea pentru a medita pe îndelete, cumpănind la şanse şi perspective ca să ia o hotărâre şi să treacă la fapte până n-ar fi prea târziu... După cinci dimineaţa şi aşa nu se mai lipeşte somnul. Zadarnic s-ar mai perpeli în pat lângă Mirela şi fiu-său cel mic. În definitiv nici n-a prea fost el vreodată prieten cu somnul, iar pe zăpuşeala asta... Te mănâncă pielea, te scarpini până la sânge, eşti lac de transpiraţie, de-ai zice c-ai tras la jug... Tocmai că după o vârstă s-ar zice că dormi tot mai puţin. Probabil ca o compensaţie în vederea somnului de veci care te paşte şi te pândeşte. Oricum timpul trece altfel, zilele vieţii tale se mişcă tot mai repede şi te gândeşti cu jind la vremurile copilăriei şi tinereţii, când fiecare zi dura cât o viaţă.

Somnul de veci, da, tot felul de tâmpenii îţi trec prin cap. Nimeni nu moare, nimeni nu vrea să moară. Atâta că-i fierb creierii-n cap tot gândindu-se şi răzgândindu-se, să vândă şi să plece, dar unde? Unde să te duci când n-ai fost niciodată nicăieri? Oriunde, da, cât mai departe, nimic şi nici propria-i moarte nu l-ar mai ţine-n loc şi nu doar creierii îi fierb, îi fierb şi maţele şi-i fierbe tot trupul în urdori usturate... Cât de aprigă o fi zăpuşeala, peste noapte trebuie să te baricadezi cu ferestrele închise fiindcă te căsăpesc ţânţarii. Pastila aia de ţânţari nu mai are nici un efect, de trei-patru zile de când o tot freacă cu apă întorcând-o pe toate părţile. Păi dacă nici o mie de lei pentru o pastilă de ţânţari... Acum chiar a ajuns frânghia la par. Deja a început să pută. Trebuie să pleci, să fugi, să-ţi schimbi locul cât mai repede, dacă nu vrei să te mănânce viermii de viu aici, în cuibuşorul Mirelei, cu tot cu Mirela şi copiii.

Păi să vinzi, n-ai decât, e tot ce ţi-o mai fi rămas de făcut, să cauţi un fraier dispus să dea şase mii de dolari. În definitiv cam astea sunt preţurile în zonă la garsoniere. Poate ceva mai mici, fiindcă-i cam ţigănie aici. Şi până la urmă unde nu-i ţigănie în Bucureştiul ăsta? Şi uite că toată lumea trage-ncoace, ca muştele la mortăciune. Toţi strâmbă din nas la ţigănie şi totodată trag la ţigănie...

Dacă tot s-a încurcat cu Mirela, tot el ar fi cel în drept s-o descurce. A fost o zi memorabilă totuşi când a văzut-o prima dată, deşi din cu totul alt motiv, care a coincis cu acea mişcare subtilă a destinului, poate tocmai pentru a fixa data în memorie: 20 mai 1990. N-ar mai avea cum să uite, vezi, în duminica aia Rafael ieşise cu soră-sa puţin după prânz într-o plimbare şi spre secţia de votare din zonă amenajată în sălile de clasă ale unei şcoli generale. Era parcă mai multă lume pe străzi decât în alte duminici. O lume însufleţită de o zarvă păstoasă şi de soarele iute al amiezii făcând să fiarbă sângele şi să se zbată-n priviri, gata parcă să sară pe zidurile afumate ale blocurilor inscripţionate cu lozinci suprapuse, şterse, modificate, spoite cu bidineaua cu vopsea neagră şi roşie: Jos Dictatorul, Jos Iliescu, FSN=PCR, Jos Raţiu şi Câmpeanu, Noi nu ne vindem ţara... Îi ajunsese din urmă un cârd de şapte-opt femei. Pe unele Rafael le ştia, prietene de-ale Elenuţei, vecine din blocurile din împrejurimi, mai dădeau cu nasul la bârfă şi cafele, iar cele pe care le vedea pentru prima dată erau desigur prietene de-ale prietenelor, se adunau în alte părţi sau se nimereau la soră-sa în lipsa lui. Acum păreau foarte grăbite. Plutea în jur un nor de precipitare haotică, un soi de mâncărime viscerală care le făcea să ţopăie şi să se hlizească. Roşioara parcă ar fi dat tonul, incitându-le la aluzii porcoase de doi bani, că hai mai repede dragă, să dăm din craci mai cu nădejde, să nu ne-o ia alţii înainte la vot şi hai, Getuţo, mişcă-te...

Pe Roşioara, Rafael o ştia cel mai bine. Era nelipsită de la soră-sa. Lătăreaţă şi cu fundul ăla lăsat, semăna cu o pară. O pară prea coaptă, gata să se borşească, şi cu uităturа aia somnoroasă şi încercănată. Vădană, deh, la treizeci şi ceva de ani, cu trei copii făcuţi cu doi sau trei bărbaţi. După câtă veselie dădea din ea, n-ai fi zis că are viaţă aşa grea, şi auzi-o pe Getuţa cum behăie că ţi s-a dus, Roşioaro, nu mai e şti tu ca să dai din craci, te-ai gârbovit şi te-ai lăţit...

Adevărul e că Getuţa, aşa roşcovană, băieţoasă şi bătoasă, arăta mai bazată decât Roşioara şi totodată mai grijulie pentru sufletul ei. Cică, Roşioaro, în loc s-apuci calea bisericii, tot de prostii îţi arde, şi pe urmă că noi, femei serioase ce suntem, în loc să fi venit la şase dimineaţa când s-au deschis urnele şi păi de ce fă să ne sculăm la şase dimineaţa? Şi păi d-aia fă şi nu mai vorbi prostii că mai ie lume cu copiii mici şi să vezi acuma înghesuială dacă ne-a prins prânzu la vot... Mdam, Geta, ar fi ceva de capul ei şi-i merge mintea să se descurce mai bine decât Roşioara, măcar că-i şi ea vai de steaua ei, cu un copil pe care l-a dus la mă-sa la Moldova, şi Vasilica, uite-o cum bate din picior aiurea, să se afle-n treabă, să ştie lumea că are şi ea un cuvânt, că n-o interesează, să se termine mai repede, e duminică, mai avem şi alte treburi decât s-o frecăm cu ăştia cu votul...

Rafael se gândea că au trecut de atunci nişte ani, mai bine de opt, şi tot cu ăştia o freacă făcându-şi probleme că n-ar găsi cumpărători pentru cuibuşorul Mirelei fiindcă-i ţigănie... De fapt, problema ar fi să vinzi cât mai avantajos, ca să cumperi o casă mai ieftină şi să rămâi cu nişte bani. Ceva mai ieftin şi eventual mai spaţios. Ce planuri deştepte! Mai ieftin şi mai spaţios, poate la periferie. N-ai decât să rumegi amăgirea asta, ca şi cum aici ar fi Centrul Civic sau Cartierul Primăverii. Păi mai la periferie decât aici, în fundul Vitanului, poate doar la ţară. La câmp şi la pădure, departe, cât mai departe, cum ai zis... Şase mii de doari ai zis. Sau şase mii cinci sute negociabil. Sub şase mii în nici un caz. În ruptul capului. Garsonierele sunt oricum mai căutate decât apartamentele, se ştie, fiindcă-i mai lesne cu întreţinerea. E lesne pentru alţii. Pentru muritorii de rând, fiindcă la ei s-au strâns deja douăzeci de milioane de lei. O să trebuiască să-l aburească pe ăla care o râvni la cuibuşorul lor de nebunii să plătească mai întâi întreţinerea, pe care s-o scadă pe urmă din preţ. În cel mai rău caz tot ar rămâne cu cinci mii cinci sute de dolari. Nu-i chiar de colea. Sunt destule locuri în lume unde te-ai putea duce cu banii ăştia ca să-ţi încropeşti un rost... Femeile alea grăbite şi deopotrivă curioase şi Geta întrebându-se dacă or fi cozi mari, dragă, şi privirea dilatându-se: uite dragă câtă lume pe stradă, mai ceva ca la Revoluţie, la care Roşioara, scandalizată, atinsă parcă unde-i place mai mult: ne-a mâncat capu' Revoluţia asta! Nu se mai linişteşte dracului lumea asta odată! A-nnebunit lumea! Şi Elenuţa aprobând-o şi hlizindu-se spre frate-său: chiar c-a înnebunit! Lui Rafael i se păru pe moment că i se atrage atenţia că a luat-o razna, intrând astfel în rândul lumii – bineînţeles că-i o nebunie generală, atotcuprinzătoare, atotstăpânitoare... Contempla de-acum avid şi surâzător cârdul de femei răsfirate pe mijlocul străzii şi Roşioara împroşcând dezgustată că ce mare distracţie şi votu ăsta? Atâta lume strânsă grămadă, de parcă s-ar da cine ştie ce bunătăţi. Toată lumea asta cu foamea-n gât, moartă să voteze, de parcă cine ştie ce...

Ce să mai. N-ar fi nici primii şi nici ultimii care să-şi vândă casa de sub cur. E bună garsoniera, spaţioasă-n draci. Treizeci şi ceva de metri pătraţi cu tot cu dependinţe. Cam aşa scrie-n contract. Doar camera singură are şaispe metri. Să ai mobilă să bagi în ea pe lângă ce-i aici. Ei s-au rezumat doar la dormeză şi fotoliu-pat, masa şi şifonierul, şi televizorul Ney... Antena prin cablu stă la dispoziţia cui s-o muta. L-ar costa o nimica toată ca s-o rebranşeze. E aproape un an de când n-au mai plătit abonamentul. Mirela tot mai trage speranţă că într-o bună zi şi-or reveni barem cât să aibă nas pentru treizeci de canale prin cablu. Să nici n-audă să vândă televizorul, deşi cu banii pe el ar mai lungi-o şi-ar mai îndulci-o cel puţin o lună... Cum se mai mirau şi mai minunau cu toatele de atâţia proşti care se înghesuiau la vot, dar nu s-ar fi lipsit nici ele de distracţia asta, măcar că era duminică şi ar fi fost cam aiurea ca nişte femei ca ele, cele mai multe fără soţi care să le ţină socoteala, să le aştepte acasă la oră fixă, să-şi irosească timpul la coadă la urne.

Cică casa ducă-se, nu-i pasă, poate dă Dumnezeu să ne descurcăm cu ce om lua pe ea... Păi cum să nu ne descurcăm, dragostea mea, suntem doar oameni în toată firea. Atâta că-i mai rău decât un copil când e vorba de televizor... Adevărul e că tot ce-ar fi de vânzare pe aici sunt pereţii ăştia din prefabricate de beton care se pare că trag a pagubă, dragostea mea, căsca gura la femeile alea, toate cam la treizeci de ani, unele mai tinere... Le sorbea din priviri Rafael, eliberându-se parcă de o pornire vicioasă ivită din atmosfera ternă, monotonă a după-amiezii de duminică, saturată de familii de proletari onorabili îmbrăcaţi în ce au mai bun ca să meargă la vot, şi uite-o, dragostea mea, atunci te-am văzut, uite-o p-aia, nu pare să aibă mai mult de ☞

douăzeci de anişori. Bruneta aia criminală cu pomeţi înalţi, învăpăiaţi şi cu buze pline şi umede, tremurând imperceptibil, de-ai zice că-i în toiul problemei. Păi bineînţeles c-a înnebunit lumea, Rafaele, te lingi pe buze, mort de foame şi de sete... Nu te mai uita că-ţi pică, deh, ie să-ţi vină rău fetiţa asta, o grădină a deliciilor şi a dementei... Ie să-ţi vină şi nu-ţi mai vine. Uită-te ca să-ţi vină. Asta-i faţa adevărată a celui rău şi viclean. Vrăjmaşul întruchipat, uite-o, ie să-ţi bată copiii şi părinţii în mormânt şi toată familia... Vârfurile părului flutură bătându-i mândreţea de crupe înalte, pietroase, strânse în blugii care nu acoperă şi nu ascund nimic. Bineînţeles că n-are nimic de ascuns, ci doar de arătat, de etalat, mândria şi trufia, şi dezmăţul apocaliptic, toate feţele posibile ale vrăjmaşului scurse prin uitătura aia crucişă. Aşa a fost să fie, dragostea mea, cine s-o muta în locul nostru să aibă mobilă să bage. Încă două paturi ar încăpea lejer. Şi pentru noi ar fi bun încă un pat. La atâta personal şi aglomeraţie... Atâtea suflete şi răsuflări răbdându-se şi dorindu-se zi şi noapte, gândeşte-te numai, ei doi, amanţii şi mirii nemuririi, un bărbat de patruzeci şi doi de ani şi o femeie de treizeci, şi doi copii, unul de paisprezece şi unul de un an şi patru luni. Cât i-o mai răbda zăpuşeala asta, Doamne Isuse Hristoase, cu ăla mic zbierând ca opărit, miluieşte-ne pe noi păcătoşii, cât o suferi de căldură... D-aia plânge, dar trebuie că şi de foame, deşi ea o ţine una şi bună că nu, şi n-ar fi mare lucru ca să aibă dreptate. Adevărul e că pentru ăsta mic s-ar mai găsi câte ceva acolo, cât de puţin. Aiurea, cine nu ştie că foamea ne-a făcut aşa cum suntem? Mari şi frumoşi, şi sănătoşi, şi puternici, şi deştepţi, aşa încât îi prieşte ceaiul din biberon şi ciorba lungă de cartofi şi absolut tot ce bagă-n el, slănină şi iahnie de fasole şi pilaf, şi mâncare de cartofi cu praz. Se potriveşte cu vorba aia că-i copil de bătătură ce găseşte bagă-n gură: cotoare de mere şi oase, coji de pâine uscată rătăcite sau puse de el la păstrare sub pat, sub covor sau după şifonier şi doar să ai grijă să nu se înece. Altminteri, mestecă şi chelfăie non-stop, în timp ce-şi exersează mersul prin casă uşurându-se pe unde apucă... Aminteşte-ţi, arăta cea mai pusă pe rele din tot cârdul ăla de femei. N-o ştia nici măcar din vedere, dar îi era limpede ce hram poartă. O vedea pornită pe jaf şi ravagii printre bărbaţi, capabilă să culce la pământ tot ce i-ar ieşi în cale. O veritabilă forţă a naturii, mai puternică decât o hidrocentrală...

(Fragment de roman)

De ce mi-a plăcut...

*O logodnă foarte lungă**

• Pentru că regizorul Jean-Pierre Jeunet a ştiut să folosească bugetul de 46 milioane de euro (record pentru un film francez) dat de *Warner* ca să facă un film senzaţional din punct de vedere vizual.
• Pentru că Jeunet a obligat echipa tehnică să urmărească de câteva ori la rând scena debarcării din ***Saving Private Ryan*** al lui Spielberg. Rezultatul: scenele de război sunt extrem de realiste – gloanţele-ţi şuieră pe lângă ureche, te faci mic în scaunul de la cinema când auzi obuzele căzând, simţi umezeala din tranşee.
• Pentru culorile puternice din film, de la griul războiului la sepia Parisului. Filtrele de culori folosite la filmări, dar şi editările ulterioare ale peliculei îl fac pe spectator să se integreze şi mai mult în decor.
• Pentru mulţimea de personaje secundare, unele tragice, altele de-a dreptul pitoreşti, fiecare însă cu povestea lui foarte bine definită.
• Pentru că Dominique Pinon joacă în toate filmele lui Jeunet, de la excelentul scurt-metraj ***Foutaises***, din 1989, trecând chiar şi prin americanul ***Alien: Ressurection***.
• Pentru că Jodie Foster vorbeşte o franceză impecabilă, într-un rol cu totul secundar.
• Pentru că ochii negri ai lui Audrey Tautou, mari, jucăuşi câteodată, trişti de cele mai multe ori, rivalizează oricând cu cei ai copiilor din picturile lui Tonitza.

* ***Un long dimanche de fiançailles*** (2004), regia Jean-Pierre Jeunet, cu: Audrey Tautou, Gaspard Ulliel, Dominique Pinon, Marion Cotillard, Jodie Foster.

De ce nu mi-a plăcut...

*Regatul Cerului**

• Pentru că regizorul Ridley Scott n-a reuşit să egaleze performanţa vizuală şi tensiunea din ***Gladiator*** şi nici jumătate din ritmul din ***Black Hawk Down***.
• Pentru că scenariul are probleme de coerenţă: Balian, personajul principal, se transformă, într-un timp imposibil, dintr-un fierar care abia mânuieşte o sabie într-un mare strateg.
• Pentru că o scenă de amploare (cavalcada unui grup mic de cruciaţi împotriva unei armate de musulmani) este filmată doar câteva secunde din elicopter, pierzându-şi mare parte din spectaculozitate.
• Pentru că Orlando Bloom n-are (încă, sper) ţinuta de a întruchipa în mod veridic un personaj principal, mai mult, un cavaler care devine apărătorul Ierusalimului.
• Pentru că prestaţiile actoriceşti ale lui Jeremy Irons şi Liam Neeson, deşi excelente, sunt prea scurte, lăsându-l pe Orlando Bloom să umple ecranul; nu reuşeşte.
• Pentru că personajele negative (cruciaţii care vor război cu orice preţ, şi chiar îl obţin) sunt caricaturale şi au nume franţuzeşti.
• Pentru că finalul este plat, oferind o soluţie foarte *politically correct*. Şi tot pentru *political correctness*, unul dintre cruciaţi este de culoare!
• În ultimul rând, fără legătură cu filmul în sine, pentru că în sălile de cinema româneşti se vorbeşte la telefon fără nici o jenă în timpul proiecţiei.

* ***Kingdom of Heaven*** (2005), regia Ridley Scott, cu: Orlando Bloom, Liam Neeson, Jeremy Irons, Eva Green, Brendan Gleeson.

Răzvan Brăileanu

Premiile revistei *Convorbiri literare*

Zilele revistei, ediţia a IX-a, 22—24 aprilie 2005

Juriul, format din membrii redacţiei revistei ***Convorbiri literare***, respectiv scriitorii: **Cassian Maria Spiridon** (preşedinte), **Dan Mănucă** (secretar), **Liviu Papuc**, **Dragoş Cojocaru** (membri), a acordat următoarele premii:

EDITOR UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA
CONVORBIRI LITERARE
REVISTĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA *JUNIMEA* DIN IAŞI, LA 1 MARTIE 1867

Reviste literare

1. Revista ***Origini***, reprezentată de domnul Gabriel Stănescu – pentru afirmarea literaturii române în spaţiul nord-american
2. Revista ***Oglinda literară***, reprezentată de domnul Gheorghe Neagu, redactor-şef – pentru promovarea unui viguros climat literar
3. Revista ***Cuvîntul***, reprezentată de domnul Mircea Martin – pentru înalta valoare a demersului cultural

Edituri

4. Editura ***Paralela 45***, reprezentată de domnul Călin Vlasie – pentru consecventa promovare a literaturii române contemporane
5. Editura ***Polirom***, reprezentată de domnul Silviu Lupescu – pentru 10 ani de excelenţă în cultura română

Poezie

6. **Nicolae Panaite** – pentru poezia sa afirmată sub zodia misterului
7. **Vasile Proca** – pentru poezia sa cu nuanţe metafizice
8. **Marian Drăghici** – pentru poezia sa de profunde rezonanţe

Proză

9. **Aura Christi** – pentru realismul de nuanţă magică al romanelor sale
10. **Constantin Virgil Negoiţă** – pentru modernitatea şi civismul epicii sale

Teatru

11. **Francisca Ricinski Marienfeld** – pentru adâncimea lirică a dramaturgiei sale

Critică

12. **Simona Modreanu** – pentru claritatea demersului critic – punte culturală româno-franceză
13. **Vasile Spiridon** – pentru sobrietatea abordării critice
14. **Liviu Grăsoiu** – pentru acuitatea prezenţei sale critice
15. **Florin Faifer** – pentru valenţele estetice ale textului critic

Eseu

16. **Adrian Dinu Rachieru** – pentru coloratura eseistică a textelor sale critice
17. **George Popa** – pentru pluralitatea şi adâncimea tematicii din eseistica sa
18. **Vasile Andru** – pentru deschiderea creştină a eseisticii sale

Traduceri

19. **Miljurko Vukadinovici** – pentru realizarea unei fericite simbioze, prin traduceri, între lirica română şi cea sârbă
20. **Horst Saul** – pentru lirica sa deschisă spaţiului românesc
21. **Adam Puslojic** – pentru îndelunga promovare a legăturilor dintre literaturile română şi sîrbă
22. **Sumiya Haruya** – pentru inspirata răsădire a literaturii din „Grădina Maicii Domnului" în „Ţara Florilor de Cireş"

Premii de excelenţă

23. **Octavian Paler**
24. **Al Husar**

Opera Omnia

25. **Nicolae Stroescu Stînişoară**

Bursa de valori literare III
(1990–2005)

COTAŢII*

	★★★★ ★★★	★★★ ★★★	★★★★★	★★★★	★★★
POEZIE	Ioan Es. Pop		Cristian Popescu		Daniel Bănulescu Rodica Drăghincescu Floarea Ţuţuianu
PROZĂ				Radu Aldulescu Dan Stanca	Mircea Cărtărescu Petru Cimpoieşu Florina Iliş Adrian Oţoiu Dumitru Ţepeneag
JURNAL – MEMORII		Monica Lovinescu		Ion Ioanid I.D. Sîrbu	Nicolae Balotă Matei Călinescu Mihail Sebastian
ESEU				H.-R. Patapievici	Caius Dobrescu
CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ					Paul Cernat Sanda Cordoş Daniel Cristea-Enache Dan C. Mihăilescu Carmen Muşat Nicoleta Sălcudeanu Ion Simuţ

*Am luat în calcul opţiunile exprimate de: **Gheorghe Grigurcu, Cornel Ungureanu, Al. Cistelecan, Sanda Cordoş, Tudorel Urian, Simona Sora, Paul Cernat, Daniel Cristea – Enache, Liviu Antonesei, Tania Radu** şi **Horea Poenar** din numerele anterioare ale Bucureştiului Cultural.

La numărul următor vom continua cu opiniile exprimate de **Mircea Martin, Carmen Muşat, Ioan Stanomir** şi **Marius Chivu**.
Continuăm şi clasamentul urcărilor şi coborârilor în cadrul canonului literar:

Mircea Cărtărescu – ↗↗↗↗
Augustin Buzura – ↘↘↘↘↘
D.R. Popescu – ↘↘↘↘
Marin Preda – ↘↘↘

MIRCEA MARTIN

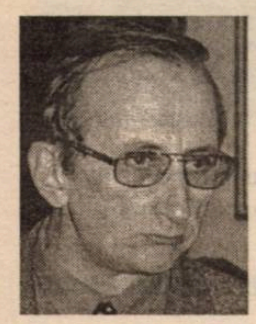

Un alt tip de canon

Afirmare, impunere, canonizare

Urmărind discuţia despre canon şi despre schimbarea lui în literatura română (inclusiv paginile apărute recent în ***Bucureştiul Cultural***), constat cu surprindere că termenul însuşi de „canon" nu e prea bine înţeles de majoritatea participanţilor, care oferă cu dezinvoltură liste de (aşa-zicând) „evidenţiaţi" în producţia ultimilor ani (şi nu numai). E drept că întrebările însele conduc spre o asemenea confuzie.

Canonul înseamnă însă altceva; am încercat o definiţie a lui acum câţiva ani în ***România literară***, în ***Observatorul cultural*** şi în ***Euresis***. N-o voi relua; voi spune doar că, de la *afirmare* la *impunere* este o anumită distanţă şi de la impunere la *canonizare* este încă un prag important pe care puţini autori ajung să îl treacă. Nu e doar o problemă de memorie personală sau colectivă. Sunt mai multe criterii de care trebuie să ţinem seama şi mai mulţi factori care intră în joc.

* mă întreb dacă n-ar fi cazul să adoptăm această formă spre a evita – măcar la plural – omonimia şi spre a distinge mai clar între cele două accepţii ale cuvântului „canon" în limba română, una care se leagă de verbul *a (se) canoni* şi alta de verbul *a canoniza*;
** dar nu în afara, ci înlăuntrul acestuia;

Continuăm ancheta referitoare la schimbarea canonului literar.

1. S-a produs o schimbare faţă de canonul literar antedecembrist? Dacă da, în ce constă ea?
2. Pe cine selectează memoria dvs. din rândul autorilor care s-au afirmat în ultimii ani (maximum 5 autori):
***a)* poezie;**
***b)* proză ficţională sau/şi nonficţională;**
***c)* jurnale – memorii;**
***d)* eseuri;**
***e)* critică literară.**
3. Ce autori s-au impus şi ce autori au „ieşit" din această listă a memoriei literare?

Din păcate, noi nu prea luăm lucrurile în serios şi reducem orice discuţie la persoane şi la persoana proprie. Nu contează criteriile, ci numele. De fapt, cu excepţia unor eforturi izolate, activitatea de revizuire critică, de regândire a trecutului imediat se face (când se face) cu un scop atât de evident şi de meschin încât iniţiativa e compromisă din start.

Circuitul canonic are şi o componentă superficială (dependentă de o publicitate bine susţinută şi bine ţintită), precum şi una iraţională, imprevizibilă. Totuşi, pentru o minimă regularizare şi pentru o împrospătare autentică a vieţii literaturii (nu a vieţii literare!) este nevoie de un examen critic al moştenirii imediate. Revizuirile trebuie precedate de relecturi, de *revizitări*. (Am încercat să introduc la noi acest ultim termen, împrumutat din exegeza americană, dar m-am lovit de „urechismul" autohton bine cunoscut.) Fără acest efort de reconsiderare, nu vom reuşi să clintim nimic din canonul vechi. Simpla negaţie, „tăierea" unor nume de pe liste, grimasa de dezgust ori injuria nu au efect decât în spaţii exigue, în cercuri închise.

Ajungem astfel inevitabil la problema criteriilor canonice. Dar mai înainte ar trebui să recunoaştem că există mai multe *canonuri**. Chiar şi în perioada totalitară au funcţionat cel puţin două. Între 1964 şi 1989, canonul oficial, puternic ideologizat – chiar dacă în chip diferit în anii '60 şi în anii '80 –, a fost dublat de un canon estetic tolerat, la constituirea căruia au contribuit cei mai mulţi şi cei mai buni scriitori români ai epocii şi, în primul rând, criticii. Mai mult, chiar în anii '50, oricât de ciudat ar părea, a existat, alături de canonul realist socialist** susţinut de critica literară şi ilustrat de majoritatea autorilor care au publicat atunci, şi un canon estetic potenţial (adică neasumat, neteoretizat) întruchipat în opere precum ***Bietul Ioanide***, ***Scrinul negru***, ***Moromeţii I***, ***Groapa*** şi chiar ***Cronică de familie***.

În perioada postcomunistă, pluralitatea canonurilor este mai evidentă, dar ea se etalează nu altundeva decât în cadrul unui canon estetic lărgit şi scăpat de concurenţa neloială a unui canon oficial, ca şi de cenzura lui castratoare.

Cum se explică perpetuarea vechiului canon estetic şi după 15 ani de la schimbarea regimului politic?

Mai întâi, experienţa istorică ne arată că nici o revoluţie social-politică nu poate fi însoţită şi nici urmată rapid de o schimbare la fel de abruptă în plan literar şi artistic. (Nici măcar revoluţia socialistă – să ne gândim la anii '20 din Rusia sovietică.) Apoi, schimbarea politică de la noi n-a fost nici ea atât de revoluţionară pe cât se anunţa şi pe cât

s-ar fi cuvenit să fie. Revoluţia Română a rămas un proiect neterminat. Ştim cu toţii în ce măsură reforma însăşi a fost frânată, blocată şi oricum confiscată nu numai din punct de vedere *politic* – ceea ce a fost de la început evident –, dar şi din punct de vedere *economic* – ceea ce nu este mai puţin evident, în ciuda apartenenţelor partinice diferite. În plan cultural, după istovirea primului val revoluţionar, cele mai multe instituţii au încăput tot pe mâna unor „foşti". De unde, prin urmare, suflul înnoitor care să inspire şi o schimbare în literatură?

Un canon durabil

Dar cauza longevităţii vechiului canon cred că este în primul rând una *internă*. El durează încă pentru că a fost elaborat în timp, printr-un efort convergent depus în condiţii nefavorabile; un canon (relativ) judicios tocmai pentru că trebuia mereu apărat de intruziunile şi presiunile canonului oficial; un canon autonom, conceput, pe cât posibil, în afara conjuncturilor, un canon care a pus şi a menţinut în centrul său criteriul estetic, care a promovat şi a cultivat valoarea estetică până la a neglija alte elemente constitutive ale literaturii. Acest canon a fost „construit" şi impus de o serie de critici cu priză asupra literaturii, câştigându-şi autoritatea prin adecvarea mijloacelor analitice şi prin siguranţa gustului. Adoptat apoi (selectiv) de şcoală şi universitate, canonul acesta s-a reprodus şi s-a răspândit în pături sociale destul de largi. În plus, acest canon a fost mereu unul deschis, apt să anexeze treptat valori noi, chiar dacă unele dintre acestea conţineau germeni potrivnici, valenţe incompatibile. Aşa se face că, la sfârşitul anilor '80 şi în anii '90, cei mai buni dintre optzecişti au pătruns în canon, în canonul estetic forjat de criticii şaizecişti.

Întârzierea unei schimbări radicale, a unui proces spectaculos de canonizare-decanonizare se explică şi prin dificultatea adaptării scriitorilor la noul regim, la noul lor statut: una era să scrii în condiţii de relativă securitate materială şi să-ţi negociezi libertatea de expresie cu cenzura comunistă, şi altceva este să fii liber să scrii orice, dar trebuind să-ţi negociezi modul de viaţă, nu numai opera, în condiţiile economiei de piaţă. Adaptarea la noul statut este, bineînţeles, invers proporţională cu vârsta autorilor.

Dar problema canonică a acestui moment este alta şi probabil că abia acum dăm peste cauza mai amplă a menţinerii canonului anterior. Să ne înţelegem: nu susţin în acest fel că nu au loc schimbări. Dimpotrivă, susţin că schimbările sunt de anvergură. Şi tocmai acest fapt produce o încetinire a adoptării lor, pe de o parte, iar pe de altă parte, a vizibilităţii lor. Căci nu se înlocuieşte numai un canon estetic cu un alt canon estetic – deşi are loc şi o asemenea alternanţă –, ci se petrece un fenomen mai complex: se înlocuieşte treptat un canon estetic cu *un alt tip de canon*, în care heteronomia prevalează asupra autonomiei şi eterogenia asupra purităţii.

Are loc nu trecerea de la *modernism* la *postmodernism* – căci o literatură postmodernă a apărut deja în anii '80 –, ci confirmarea, consolidarea acestei treceri prin productivitate, prin urmaşi; are loc consacrarea acestei literaturi, canonizarea ei. De fapt, o autocanonizare, adică o legitimare şi o reformulare conform unor criterii proprii.

1. Aceasta este marea schimbare care s-a produs – şi se produce în continuare – faţă de canonul literar antedecembrist.

3. Date fiind cele scrise mai sus, nu mă grăbesc să-i scot de pe listă pe scriitorii canonici de ieri. Nu cred că modernismul şi-a epuizat resursele în cultura română. Îmi amintesc, de pildă, că în 1999, când am publicat la editura *Univers* noul roman al lui **Buzura** – ***Revciem pentru nebuni şi bestii*** –, acesta s-a vândut în 14.000 de exemplare.

Ceea ce cred că s-a perimat astăzi este tipul de literatură alegorizantă, înfloritoare în comunism.

2. Ce înseamnă *„ultimii ani"*? Ultimii 5 ani sau ultimii 15 ani? Ce ne facem însă cu autorii a căror afirmare a început în anii '80? Oricum, aşa cum e pusă, întrebarea nu are o miză canonizantă (sau are una vagă, îndepărtată). Ea nu cere altceva – şi nici nu a primit altceva – decât o listă de preferinţe.

În ce mă priveşte, îi voi exclude pe cei afirmaţi înainte de '90*** (**Cărtărescu**, **Crăciun**, **Dan C. Mihăilescu**, **Radu S. Ruba**, **Cristian Popescu**, **Răzvan Petrescu** etc.) pentru ca *noutatea* să fie mai vizibilă. Îi includ aici şi pe exilaţii americani (**Virgil Nemoianu**, **Toma Pavel**, **Marcel Pop Corniş** etc.).

Poezie: **Ioan Es. Pop**, **Ion Chichere**, **Dan Coman**, **Mihai Gălăţanu**, **Floarea Ţuţuianu**, **Ioana Nicolaie**, **Ruxandra Novac**.

Proză: **Paul Goma**, **Mircea Daneliuc**, **Petru Cimpoieşu**, **Simona Popescu**, **Florina Iliş**, **Veronica A. Cara**, **Ionuţ Chiva**.

Jurnale–Memorii: **Mihail Sebastian**, **Alice Voinescu**, **Nicolae Steinhardt**, **I.D. Sîrbu**, **Matei Călinescu** (***Portretul lui M.***), **Annie Bentoiu** (***Timpul ce ni s-a dat***).

Eseuri: **Sorin Antohi**, **H.-R. Patapievici**, **Andrei Cornea**, **Caius Dobrescu**, **Ruxandra Cesereanu**, **Ioana Pârvulescu**.

Critica literară: **Virgil Podoabă**, **Al. Cistelecan**, **Ştefan Borbely**, **Carmen Muşat**, **Daniel Cristea-Enache**, **Paul Cernat**, **Andrei Terian**.

CARMEN MUŞAT

Schimbările de canon sunt lente şi rareori spectaculoase

Mai vizibile după evenimente majore – politice sau sociale, cum a fost decembrie 1989 –, schimbările de canon se produc, în general, lent, de-a lungul mai multor ani, şi doar arareori ele sunt spectaculoase. Cum, până în 1989, criteriul politico-ideologic a fost uneori mai important decât cel estetic în alcătuirea canonului, era de aşteptat să asistăm la o rapidă revizuire a acestuia. E nevoie de cel puţin o generaţie nouă de cititori şi de critici literari care să impună schimbările canonice.

A scăzut în mod vizibil (şi previzibil) interesul pentru literatura esopică şi, în general, pentru scriitorii consideraţi importanţi înainte de 1989, şi au fost redescoperiţi şi readuşi în prim-plan autori despre care se vorbea puţin până atunci – mă gândesc la **N. Steinhardt**, la **I.D. Sîrbu** sau **Alexandru Vona**, dar şi la **Norman Manea**, la **Monica Lovinescu** şi **Virgil Ierunca**.

Foarte prezenţi în revistele culturale şi în librării au fost şi reprezentanţii Şcolii de la Târgovişte, **Mircea Horia Simionescu**, **Costache Olăreanu** şi, prin cărţile inedite care s-au publicat, şi **Radu Petrescu**. Au revenit în atenţie, prin reeditări sau cărţi noi, **Radu Cosaşu** şi **Gabriela Adameşteanu**, ale căror scrieri, publicate în cea mai mare parte înainte de 1989, nu sunt „datate". În poezie, **Nora Iuga** şi **Ioana Ieronim** au devenit nume sigure.

S-au impus în ultimii cincisprezece ani scriitorii generaţiei '80 – **Mircea Nedelciu**, **Gheorghe Crăciun** (romanul său, ***Pupa Russa***, şi studiul erudit, original şi nuanţat despre poezia modernă, ***Aisbergul poeziei moderne***, fiind, probabil, printre cele mai importante cărţi ale ultimilor 15 ani), **Mircea Cărtărescu** (care s-a impus nu doar ca poet, ci şi ca prozator şi eseist; dacă în materie de poezie mi-e greu să aleg, pentru că e inconfundabil în toate volumele publicate, ***Nostalgia*** şi ***Pururi tânăr, înfăşurat în pixeli*** sunt titlurile pe care, din proză şi eseistică, aş miza oricând), **Daniel Vighi**, la fel de bun în proză şi în eseu, **Bedros Horasangian**. În materie de eseistică nu pot fi omişi **Liviu Antonesei**, **Adriana Babeţi**, **Ruxandra Cesereanu**, **Andrei Cornea**, **Caius Dobrescu**, **Marius Oprea**, **Andrei Pleşu**, **Simona Popescu**, **Ciprian Şiulea**, **Stelian Tănase** (în ordine strict alfabetică). Poetă, prozatoare, eseistă, **Simona Popescu** poate fi considerată, cred, printre cei mai semnificativi autori apăruţi în ultimii cincisprezece ani (a debutat în 1990). I se pot alătura **Andrei Bodiu**, **Mihai Ignat**, **Doina Ioanid**, **Ioana Nicolaie**, **Ioan Es. Pop**, **Iustin Panţa** (din nou în ordine alfabetică). În materie de critică literară, preferinţele mele merg spre **Ştefan Borbely**, **Paul Cernat**, **Sanda Cordoş**, **Nicoleta Cliveţ**, **Luminiţa Marcu**, **Marius Chivu**.

Am omis, cu siguranţă, destule nume. Canonul nu este însă niciodată imobil şi nu depinde, în exclusivitate, de opinia unui singur om, oricât de autorizată ar fi aceasta.

IOAN STANOMIR

După cincisprezece ani

Lansată prin intervenţia lui Virgil Nemoianu la începutul anilor '90, dezbaterea relativă la semnificaţia şi constituţia canonului literar este indisociabilă, istoric, de polemica ocazionată de utilitatea/necesitatea „revizuirilor". Din acest punct, clivajul din câmpul intelectual a devenit unul imposibil de ignorat, iar distincţiile de atitudine, timbru şi selecţie, la nivelul diferitelor grupări, generatoare de confruntări.

„Bătălia canonică" este asociabilă unei teme pe care „revizuirile" au plasat-o în prim plan: relaţia, uneori dilematică, dintre producţia autorului şi raportarea lui, concret-biografică, la angrenajul totalitar ce a definit ultima jumătate de veac. Orice perspectivă de a reconcilia punctele de vedere adverse este una iluzorie: între strategia eufemizării, care refuză, mai mult sau mai puţin direct, o anatomie a complicităţii intelectuale, şi evaluarea unui context al culpei, context din care însăşi opera face parte, o cale de mijloc este cu dificultate imaginabilă critic şi etic.

Resurecţia memoriei, în sensul cel mai larg al sintagmei, este responsabilă pentru regândirea poziţiei deţinute în canonul anterevoluţionar de autorii care ilustrau, în lectura „angajată" a criticii, „luciditatea" şi „curajul" în confruntarea cu răul totalitar. Pierderea de prestigiu nu este decât reflexul unei recontextualizări postrevoluţionare. Pentru a fi precis, unul dintre cazurile limită de revizuire canonică este cel al romancierilor încadrabili în tipologia narativă a „obsedantului deceniu".

Dincolo de inegalitatea valorii estetice, obiectele textuale ale lui **Marin Preda**, **Alexandru Ivasiuc** ori **Constantin Ţoiu** apar, retrospectiv, ca datate istoric şi tarate de un mod predictibil de relectură a istoriei postbelice. Decupajul lor cauţionează, direct sau indirect, un efort oficial al partidului de a inocenta sistemul, prin indicarea, spectaculoasă, a erorilor de parcurs. Mitizarea prezentului de construcţie socialistă este dublată de exorcizarea demonilor trecutului. Repoziţionarea, postumă, a lui **I.D. Sârbu** intervine pe acest fundal est-etic, în terminologia **Monicăi Lovinescu**. Contrastul dintre esopismul fictional şi energia epistolarului său indică raţiunile unei mutaţii în cadrul ierarhiilor literare.

Regândirea canonului implică şi o inteligentă dozare a nuanţelor în judecata critică: a ignora, după un deceniu şi jumătate, potenţialul de complicitate ideologică al unor texte dramaturgice „angajate", în numele unui fals purism estetic, este o probă de ceci-

(Continuare în pag. 8)

*** îi includ în această categorie şi pe **Monica Lovinescu** şi **Virgil Ierunca**, a căror operă n-a aşteptat forma scriptică spre a se impune în conştiinţa publică românească.

Bursa de valori literare

(Urmare din pag. 7)

tate, dacă nu de ipocrizie. Comunicarea dintre etic şi estetic în anii de comunism este una dintre pistele de relectură ce nu pot fi refuzate în avans. Publicarea jurnalelor inedite ale lui **Radu Petrescu** oferă accesul la un tip de depoziţie care transcrie un refuz al aderării, implicit, dar nu mai puţin tranşant.

Fără a evita răspunsul la invitaţia dvs. de a nominaliza pe autorii potenţial „canonizabili", aş alege o strategie mult mai flexibilă în formularea replicii mele. Ceea ce poate fi reţinut ca definitoriu este efortul de a dota cultura autohtonă cu un set de referinţe critice: primul în ordine cronologică, stabilind un standard, ***Dicţionarul scriitorilor români***, coordonat de **Marian Papahagi**, **Aurel Sasu** şi **Mircea Zaciu**. Nu mai puţin importantă, opera girată de **Ion Pop**, ***Dicţionarul analitic de opere literare româneşti***. În fine, dar nu în cele din urmă, masiva ***Enciclopedie a exilului literar românesc***, datorată energiei lui **Florin Manolescu**.

Mai mult decât o listă, disciplinată şi precis ordonată de nume, ceea ce memoria mea (afectivă) poate actualiza în acest moment este traductibil într-un şir de prezenţe: **Iustin Panţa**, **Petre Barbu**, **Alexandru Vona**. Şi un catalog de texte asociabil unei sensibilităţi intelectuale: ***Politicele*** lui **H.-R. Patapievici**, ***Amintirile în dialog*** ale lui **Matei Călinescu** şi **Ion Vianu**, ***Eseurile morale*** ale lui **Petru Creţia**, ***Paradoxul român*** al lui **Sorin Alexandrescu**. Pe un alt plan, în ecuaţia căruia eticul colorează esteticul, ***Închisoarea noastră cea de toate zilele***, depoziţia lui **Ion Ioanid**.

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la

teatrul LUNI de la green hours

Marţi 10 mai, ora 20
America-ştie-tot de Nicole Duţu. Cu: Andreea Bibiri, Marius Manole, Ada Milea, Constantin Cojocaru, Alin Teglaş, Romulus Chiciuc. Scenografia: Alina Herescu. Songuri: Ada Milea. Regia: Radu Afrim. Producţia: *Teatrul LUNI de la Green Hours & Radio Total*. Spectacol sponsorizat de Luxten.
Miercuri 11 mai, ora 20
Ziua fututã a lui Nils de Ştefan Peca. Cu: Constantin Diţă, Şerban Pavlu, Paula Gherghe, Toni Pavel, Gheorghe Ifrim, Andrei Pandele. Regia: Alexandru Berceanu.
Joi 12 mai, ora 18
Lansare *Humanitas* în grădină la *Green Hours*, ***Clienţii lu' tanti Varvara***, de Stelian Tănase. De la ora 21, live jazz *Pedro Negrescu Trio*.
Vineri 13 mai ora 21
Live blues *George's blues band*. George Baicea – guitar & vocal, Cătălin Răzvan – bass, Nicu Georoiu – drums.
Luni 16 mai, ora 17
Seară specială 3 în 1 – discuţie deschisă cu *Lark Theatre* şi Saviana Stănescu (New York), urmată de două reprezentaţii extraordinare: ora 19, ***New York (Fuckin' City)*** de Peca Ştefan şi, ora 20.30, ***Stop the Tempo*** de Gianina Cărbunariu.
Marţi 17 mai ora 20
Preludiu prelungit de Frederick Stroppel. Cu: Andreea Bibiri, Şerban Pavlu, Gigi Ifrim. Regia: Alexandru Berceanu.
Miercuri 18 mai, ora 20
În cadrul proiectului *Scrie o piesă*, susţinut de *Teatrul LUNI de la Green Hours*, *UNATC*, *Biblos Advertising* şi *Fundaţia pentru o Societate Deschisă*, ***Scrie o piesă 1***. Autorii pieselor sunt elevii de liceu câştigători ai concursului *Scrie o piesă*. Mentor proiect: *Young Playwrights Inc.* (New York).
Joi 19 mai, ora 21
Sorin Romanescu Trio, Sorin Romanescu – guitar.
Luni 23, ora 20
Showdown, special edition, de Peca Ştefan. Cu: Iulian Postelnicu, Laurenţiu Bănescu, Viorel Cojanu, Ada Bânţu. Scenografia: Ina Isbăşescu. Asistent regie: Daniel *Doctoru'* Popa.
Marţi 24 mai, ora 20
Kinky ZoOne (teatru serial – episodul 1). Cu: Antoaneta Zaharia, Clara Flores, Romulus Chiciuc, Alin Teglaş, David Kozma. Un spectacol de: Radu Afrim.
Miercuri 25 mai, ora 20
În cadrul proiectului *Scrie o piesă*, susţinut de *Teatrul LUNI de la Green Hours*, *UNATC*, *Biblos Advertising* şi *Fundaţia pentru o Societate Deschisă*, ***Scrie o piesă 2***. Autorii pieselor sunt elevii de liceu câştigători ai concursului *Scrie o piesă*. Mentor proiect: *Young Playwrights Inc.* (New York).
Luni 30 mai, ora 20
American Buffalo de David Mamet. Cu: Răzvan Oprea, Doru Bem, Tudor Aaron Istodor. Costume: Anca Cernea. Regia şi scenografia: Marcel Ţop.
Marţi 31 mai, ora 20
Kinky ZoOne (teatru serial – episodul 1). Cu: Antoaneta Zaharia, Clara Flores, Romulus Chiciuc, Alin Teglaş, David Kozma. Un spectacol de: Radu Afrim.

MARIUS CHIVU

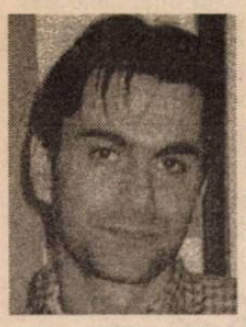

Reconsiderarea manieriştilor

1. Canonul are un caracter predominant reformator (neplanificat) şi nu revoluţionar (ierarhiile presupun o dinamică intrinsecă), confruntările polemice demonstrând tocmai existenţa neprogramatică, ciclică şi discretă a canonului. Aşadar, canonul este într-o continuă mişcare de la jumătatea piramidei în jos, cum ar spune Paul Cornea, schimbările nefiind vizibile în totalitatea lor. La o simplă privire putem însă vorbi de un real succes de critică al marginalilor interbelici: **Blecher**, **Fântâneru**, **Şuluţiu** şi chiar **Mihail Sebastian** sau **Anton Holban** şi, pe fondul unei rutinări critice şi chiar al scăderii bruşte de audienţă în ceea ce priveşte opera unor **Preda**, **Breban**, **Eugen Barbu**, **Ţoiu**, **Fănuş Neagu**, **Nichita**, **Sorescu** ş.a., de revitalizarea critică a prozatorilor târgovişteni, a poeţilor **Naum**, **Dimov**, **Brumaru**, **Mircea Ivănescu** ş.a. Schimbarea constă, în câteva cuvinte, în reconsiderarea aşa-numiţilor minori, a manieriştilor a căror operă se arată acum deloc afectată de receptarea pieţei literare democratice. Un alt aspect important al dinamicii canonului este introducerea în manuale, în canonul curricular aşadar, a unor scriitori „blocaţi" în anii '80, cum ar fi **Mircea Cărtărescu**, **Gheorghe Crăciun** sau **Mircea Nedelciu**, dar şi a unor contemporani, **Simona Popescu** sau **Ovidiu Verdeş**.

2–3. I-aş mai adăuga, supunându-mă capriciilor memoriei, pe **Ioan Es. Pop**, **Floarea Ţuţuianu**, **Cristian Popescu**, **I.D. Sîrbu**, **Răzvan Petrescu**, **Petru Cimpoeşu**, **Radu Aldulescu**, **Dan Lungu**, **Ioana Pârvulescu**, **Caius Dobrescu**, **Carmen Muşat**, **Andrei Cornea** şi **Sanda Cordoş**, deşi lista ar putea continua lejer cu cel puţin zece nume.

Bucureştiul Cultural

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI ArCuB CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE

Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului

Editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului.*
Cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii.*

Au colaborat: Mircea Martin, Cristina Koneffke, Paul Cernat, Carmen Muşat, Radu Aldulescu, Marius Chivu, Ioan Stanomir, Constantin Abăluţă, Gabriela Adameşteanu, Ioana Anghelescu, Gabriela Zafiu, Nicolae Rusu, Răzvan Brăileanu, Cristina Spătărelu, Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu, Cecilia Florescu.

Adresa: b-dul N. Titulescu, nr. 95-103, Sector 1, Bucureşti
Tel/fax: 222.93.44
E-mail: g.a@xnet.ro
www.revista22.ro

ISSN-1841-3048

editura PARALELA 45 BELETRISTICĂ

PARALELA 45 EDITURA

Home | Titluri | Autori | Noutaţi | Bestseller | Evenimente | Club | Editura | Linkuri | Contact | Harta Site

Colecţia **BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ**

Mircea SĂNDULESCU

EVADĂRI ŞI ZĂDĂRNICII

Traducerea: Liviu Bleoca

Romancier de succes în România anilor '80, stabilit apoi în SUA, Mircea Săndulescu se află la prima carte scrisă direct în engleză. *Evadări şi zădărnicii* este o carte de *ficţiune* conţinând ingredientele de bază ale scenariului de film american comercial şi încă ceva pe deasupra: stil şi construcţie în tradiţia romanului gotic anglo-saxon. Suntem conduşi spre punctul terminus al unei teorii: bolile omului sunt, de fapt, bolile sufletului său, păcatele, patimile, feluritele pasiuni, toate având rădăcinile în păcatul originar şi roadele în perspectiva şi iminenţa morţii. Între ele, ca o cale de salvare, se află speranţa mântuirii prin iubire.

155.000 lei/15,5 lei noi

Colecţia **DESCHIDERI**

Iulian BOLDEA

VÂRSTELE CRITICII

O sinteză de radiografii ale unor figuri critice din ultimele decenii, figuri ce incarnează, desigur, metode, principii şi strategii de o diversitate de neeludat. Vârstele criticii literare româneşti ce se regăsesc aici nu aduc după sine modele de interpretare total diferite, ci, mai curând, presupun un limbaj diferenţiat, metode diverse, resurse interpretative distincte. De la Alexandru Paleologu, la Mihaela Ursa, cititorul regăseşte cam aceleaşi obsesii şi exigenţe ale criticii literare româneşti, cu fireşti modulaţii şi remodelări conceptuale.

150.000 lei/15 lei noi

Colecţia **MEDIANA**

Constantin Virgil NEGOIŢĂ

IROZII / THE HERODS

Roman bilingv română/ engleză

Cunoscut cititorilor români graţie romanelor sale: „Vag", „Logica postmodernului", „Împotriva lui Mago", publicate de Editura Paralela 45, Constantin Virgil Negoiţă propune în cea mai recentă carte de ficţiune un fals tratat de istorie a arabilor idumei, care au stăpânit Iudeea, în timpul Irozilor, regii urmăriţi de diavola neagră. O poveste încărcată de farmec şi detalii tulburătoare despre urmaşii lor, posedaţi de diavola albă, profeţii din Avignon, unde îşi au rădăcinile Nostradamus şi Karl Heinrich Marx.

80.000 lei/8 lei noi

Colecţia **STUDII**

Mircea FLONTA, Hans-Klaus KEUL, Jörn RüSEN (coord.)

RELIGIA
ŞI SOCIETATEA CIVILĂ

Religiile şi experienţa religioasă sunt receptate adesea în orizontul atemporalului, al transcendentului. În această carte sunt confruntate cu preocupările şi năzuinţele societăţii civile în lumea modernă şi în actualitate. O atenţie deosebită se acordă examinării tradiţiilor şi mentalităţilor religioase la români din perspectiva modernităţii europene. Sunt prezente în volum studii ale unor reputaţi profesori din România şi Germania, precum şi contribuţii ştiinţifice ale unor tineri cercetători reuniţi sub auspiciile Academiei de toamnă româno-germane, Sibiu, 2003.

150.000 lei/15 lei noi

Colecţia **GEMINI**

Rainer Maria RILKE

REQUIEM / RECVIEM

Traducerea: Eliza Simion, George State

Prefaţa: George State

Cunoscut îndeosebi ca autor al *Elegiilor duineze* şi al *Sonetelor către Orfeu*, Rilke este şi autorul unor poeme de o factură specială, greu de clasat într-un gen anume, deopotrivă meditaţie poetică asupra existenţei şi a rostului ei şi poem-necrolog. Cele două *Recviemuri* din 1908 (publicate împreună în volum în anul următor), cărora li se adaugă, în ediţia de faţă, un altul târziu (rămas neterminat în manuscris) din 1915, conturează cu pregnanţă profilul inimitabil, însă uşor recognoscibil al poetului. Iar prezenţa în oglindă a textului original reprezintă o provocare la intuirea forţei ce stă în inima însăşi a limbii, o provocare la *sens*.

65.000 lei/6,5 lei noi

Nicole BROSSARD

INSTALLATIONS (avec et sans pronoms) / INSTALĂRI (cu şi fără pronume)

Trad. şi prefaţa: Magda Cârneci

În volumul *Installations (avec et sans pronoms)* se regăsesc toate caracteristicile poeziei lui Nicole Brossard: o explorare rafinată a echivalenţelor dintre experienţa erotică şi experienţa poetică, amestecul şi potenţarea reciprocă dintre explorarea lesbiană a senzorialului şi explorarea poetică a limbii. Împlinirea erotică este descrisă cu eleganţă, sobrietate şi curaj, ca o înţelegere a corpului drept instrument al cunoaşterii de sine şi al transgresării limitelor. O tenace şi rafinat-transfigurată luptă cu sine, cu ceilalţi, dar şi cu „genul" masculin, al limbajului şi literaturii.

80.000 lei/8 lei noi

De la 1 iunie, noua structură a site-ului www.edituraparalela45.ro

Vid şi plin în arta coregrafică

Nefiind un specialist în arta coregrafică, această prezentare va fi fatalmente una simpatetică. Raportându-mă la plăcerea introspectivă pe care mi-o dau spectacolele d-nei Ianegic, pot spune că această carte m-a uimit. Căci e întotdeauna uimitoare puterea de analiză şi sinteză pe care un artist o are vizavi de propria sa artă şi e plin de învăţăminte să constaţi, încă o dată, că spontanul simţirii se clădeşte, ca o arhitectură, pe plinuri şi goluri îndelung studiate şi testate.

Riguros structurată, cartea analizează diversele conjuncturi care dau naştere spectacolului coregrafic modern. Actualul şi virtualul, realul şi posibilul, cât şi legătura lor cu noile tehnologii, sunt parametrii între care trebuie să funcţioneze arhitectura dramaturgică propriu-zisă a acestor spectacole. Şi e suficient să privim cele două coperţi ale splendidului volum editat de *Institutul Cultural Român*, ca să pricepem din doar două secvenţe – e drept, extatico-paroxistice – faptul că toate aceste deziderate teoretice Raluca Ianegic le-a transpus cu brio în act. Misterul corpului uman şi al dublurilor sale posibile, al cojilor rigide de sub care ne extragem flexibilitatea şi scânteierea ori, şi mai exact, forând şi mai adânc: e vorba *„despre acel «foc de sub piele», care face ca timpul să ardă fiecare mişcare în aer"* (p. 136).

Cele trei capitole care marchează conjuncturile filosofice, teatrale şi plastic-muzicale în care se produce naşterea dansului modern sunt eseuri profunde, scrise într-un limbaj inspirat, poetic chiar, pe alocuri. Raluca Ianegic investighează aici cele mai diverse domenii ale spiritualităţii şi le raportează, în chip esenţial, la lumea dansului. Ne revelează, astfel, incitante conexiuni: de la husserliana valenţă de semn a gestului, la extrapolarea lui Merleau-Ponty prin care corporalitatea, cu intrinsecile ei posibilităţi de dispunere în spaţiu şi succesiune în timp, e capabilă să transforme *semnele tot în semne*, până la *„schema corporală"* a lui Schilder care prelungeşte dincolo de limitele corpului cunoaşterea şi localizarea mişcărilor noastre. Ne propune alte posibile modele coregrafice, precum, de exemplu, *„corpul amestecat şi fondator"* al lui Michel Serres, respectiv spaţiile religiilor şi ale politicului, prin jocul lor, brutal ori insidios, de cucerire a puterii.

Capitolul care se referă la contextul teatral trece în revistă marile nume ce au influenţat arta coregrafică. Sunt pomeniţi aici: Grotowski şi trecerea de la ritual la *happening*, antrenarea spectatorilor într-un act ce devine osmotic, anteic; Kantor şi interacţiunea obiectelor şi-a trupurilor vii; Artaud şi cruzimea ca motor al dramaticului, condiţionând purificarea şi îndumnezeirea tocmai de aceste noduri energetice; Gordon Craig şi dimensiunea metafizică, supra-marioneta, nu corpul în carne şi oase, ci corpul în stare de extaz.

Contextul plastic este considerat ca major în coregrafie, autoarea amintind colaborările lui Braque, Léger şi Picasso cu baletele lui Rolf de Maré, aportul lui Schlemmer şi Kandinski la mişcarea *Bauhaus* şi *happening*-urile zilelor noastre. Cât despre muzică, ea este privită ca un univers sonor din care, pe baza empatiei, coregraful îşi extrage ideile gestuale.

Analizând dramaturgiile coregrafice, autoarea distinge trei tipuri. Astfel: dramaturgia coregrafică continuă (adică narativă, aristoteliană, cronologică, mizând pe înlănţuirea cauză-efect), dramaturgia coregrafică discontinuă (adică aceea care pune accentul pe actualizarea memoriei corporale, pe confesiune, pe jocul spectator-public) şi dramaturgia coregrafică rizomatică, respectiv aceea care, pornind de la sugestii deleusiene, propune dispersarea eului, fărâmiţarea lui, constanta lui nedefinire, transcendenţa estompată, imanenţa omniprezentă. Ajungând în acest punct, autoarea îşi dezvăluie preferinţa pentru această ultimă modalitate şi, trebuie să spun că – aşa cum veţi vedea ceva mai încolo – , fără să ştiu, într-un anume moment artistic, m-am raliat şi eu acestor preferinţe.

Transdisciplinaritatea şi opera totală şi ***Tendinţe coregrafice post-moderne*** sunt capitolele ce încheie cartea. Ele aduc sporul de noutate şi experiment, de construcţie polifonică ce integrează domenii diferite, ca filosofia, poezia, fizica, matematica, în matca aceluiaşi orizont.

*

Realizărilor *Centrului de expresie artistică* – for interdisciplinar condus de Raluca Ianegic între 1992 şi 1994 la *Teatrul Odeon* din Bucureşti – iată că acum li se alătură această carte fundamentală, în care seriozitatea demersul ideatic general se împleteşte cu precizia şi eleganţa raportărilor strict coregrafice şi cu expresivitatea scriiturii.

Dacă ar fi să spun de ce mie, ca profan, îmi place această carte, aş spune următoarele. Raluca Ianegic scrie tot atât de frumos, nervos şi esenţial precum dansează. În plus, citind această carte, am aflat realmente de ce îmi place dansul, am găsit, bine argumentate, motivele pentru care mi-au plăcut anume spectacole coregrafice, iar altele mi-au plăcut mai puţin. Şi, *pour la bonne bouche*, am aflat de ce, după ce m-am delectat cu spectacolele ***Solo*** şi ***Eu nu***, pe care Raluca Ianegic le-a creat pornind de la texte beckettiene, eu, un împătimit cititor şi traducător al irlandezului nobelard, m-am trezit de zeci de ori noaptea şi, la lumina veiozei, am scris rând pe rând strofele unui poem care s-a intitulat ulterior ***Solo***. Abia acum, citind această carte, pricep că strofele poemului meu, scrise intermitent, la distanţe nocturne variate, erau de fapt secvenţe rizomatice, constituind plinurile şi golurile unui discurs coregrafic pus sub semnul domnului Deleuse. Chiar ironică, deci postmodernă, transdisciplinaritatea domnului Basarab Nicolescu începe să ne bântuie pe toţi. Având în vedere aceasta, pe când renaşterea *Centrului de expresie artistică*?

*Raluca Ianegic: ***Void and Plenitude***, *Editura Institutului Cultural Român*, 2004, 180 pag.

Constantin Abăluţă

noi apariţii • noi apariţii • noi apariţii •

Pe 12 decembrie 1989, într-o reuniune comună, Comitetul Central al Partidului Comunist Român şi Biroul permanent al Consiliului Superior al Dezvoltării Economice şi Sociale au stabilit că viitoarele alegeri pentru Marea Adunare Naţională şi pentru consiliile populare vor fi organizate pe 11 martie 1990. Aceste alegeri urmau să fie ţinute după regulile unui *„regim de partid monopolist"* (R. Aron), care îmblânzise, începând din 1975, constrângerea exercitată asupra cetăţenilor: într-adevăr, sistemul candidaturilor multiple, dar care depindeau toate de Frontul Unităţii Socialiste, funcţionează sub o formă limitată la ultimele trei alegeri comuniste din România. Decizia din 12 decembrie rămâne însă fără urmări: patru zile mai târziu, Revoluţia anticomunistă începea la Timişoara. Pe 27 decembrie, se vorbea deja despre *„abandonarea rolului conducător al unui singur partid şi statornicirea unui sistem democratic pluralist de guvernământ"*, avându-se în vedere organizarea unor alegeri libere în aprilie 1990. Pe 31 decembrie, partidele politice sunt reinventate. Până la urmă, primele alegeri se vor ţine pe 20 mai 1990, iar de atunci încoace, au mai fost organizate alte patru scrutinuri generale. Logica reprezentării se instalează astfel încetul cu încetul în această parte a Europei Centrale şi de Est, cu toate promisiunile şi deziluziile sale, cu toate specificităţile şi normalităţile ei.

Cristian Preda, ***Alegeri şi partide în România postcomunistă***, *Nemira*, Bucureşti, 2005

Tiraje de la

1 la 500

de exemplare

Servicii complete pentru realizarea eficientă de tipărituri (cărţi, pliante, broşuri etc.) în tiraje mici:

- tehnoredactare
- tipar digital
- legătorie (termoclei, spirală, capse)
- plastifiere (mată sau lucioasă)

Cavallioti srl

tel: 0744-320639

Andrei Codrescu la Bucureşti

Pe 12 şi 13 aprilie a.c., a avut loc la Bucureşti o triplă lansare Andrei Codrescu: în prima zi, la librăria *Cărtureşti* – a romanului ***Casanova în Boemia***, publicat de editura *Polirom*, la care au luat cuvântul, alături de autorul însuşi, Denisa Comănescu, Ioana Avădani, Ioan T. Morar şi Mircea Vasilescu – iar a doua zi, la *ICR* – a volumelor de poeme ***Era azi*** (traducerea Ioanei Ieronim şi a lui Carmen Firan) şi ***Instrumentul negru. Poezii 1965–1968***, la care au participat, alături de autor, Horia-Roman Patapievici, Denisa Comănescu, Ioana Ieronim, Carmen Firan, Ioana Avădani, Catrinel Pleşu, Andrei Oişteanu şi Nicolae Prelipceanu. Prezentăm în continuare fragmente de la acest eveniment.

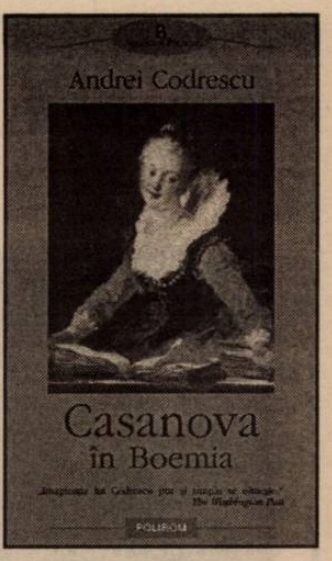

Andrei Codrescu, ***Casanova în Boemia***, *Ed. Polirom*, 2005

Visul lui Casanova

Denisa Comănescu: Avem alături de noi un mare scriitor american de origine română. Andrei Codrescu s-a născut în 1946 la Sibiu, iar în 1967 a ales libertatea şi a plecat în SUA. Acolo este cel mai cunoscut american din România – nu numai datorită operei sale, ci şi a faptului că susţine, încă de la începutul anilor '80, o rubrică săptămânală la *National Public Radio*, ***All things considered***. Andrei Codrescu îşi lansează astăzi romanul publicat în Statele Unite în 2002, ***Casanova în Boemia***. Eu am citit cartea printr-o grilă tristă. Autorul, care se identifică cu naratorul, poate exista şi supravieţui numai prin opera sa. Casanova, prin ***Casanova în Boemia***, învie şi trăieşte până la 1960. De ce trăieşte atâta? De ce până la urmă ajunge să-şi deschidă o cârciumă la Paris? Pentru că el vrea să-şi vadă opera publicată aşa cum a scris-o, ceea ce editorii lui ezitau să facă. De fiecare dată, Casanova este în căutarea operei sale; el de fapt îşi vampirizează operele apărute şi deformate în diferite ediţii, opere cu tăieturi, cu adăugiri din partea editorului ş.a., până când le devitalizează total, iar un editor este obligat în final să publice opera iniţială. Acesta a fost visul lui Casanova.

Ioan T. Morar: Credeam că o să citesc un roman scris de un poet, o poveste cu metafore, cu încifrări; dimpotrivă, am fost şocat, încă de la primele pagini, să constat că este un roman foarte serios, foarte solid. De fapt, sunt trei romane aici: romanul propriu-zis, unul istoric, erotic, satiric, apoi epilogul, care cuprinde toate inovaţiile la care Andrei Codrescu a fost tentat să recurgă, tot ceea ce ar fi vrut să răstoarne ordinea din primul roman. Există apoi al treilea roman, postmodern – suma celorlalte două.

Mircea Vasilescu: Cartea fiind atât de erudită, am avut impulsul de a verifica sursele documentare; pe de altă parte, ea e atât de plină de fascinaţie, de inventivitate şi de miez încât nici nu mai contează cine a fost Casanova, dacă a existat, dacă a trăit în Boemia sau în altă parte, dacă a murit sau nu. Tot timpul m-am lăsat sedus de partea istorică, documentară; s-a făcut o comparaţie cu Umberto Eco. La Andrei Codrescu echilibrul e în favoarea lecturii, a plăcerii de a citi. Eu identific în ***Casanova în Boemia*** şi un fel de roman despre începerea modernităţii. La un moment dat, Casanova spune ceva de genul *„începe era mulţimilor"*. Începe într-adevăr era mulţimilor cam pe atunci, iar Casanova, cu individualismul lui uneori agresiv, alteori nepăsător, alteori foarte cald, trece prin această epocă până când îşi vede opera încheiată prin publicare; de abia atunci ea capătă sens. E şi o carte care invită la reflecţie, la a doua şi la a treia lectură. Aşa cum destul de rar se întâmplă în zilele noastre.

Nu am încetat să fiu scriitor român

Andrei Codrescu: Sunt emoţionat. În Statele Unite nu prea avem critici buni ai literaturii. Avem mulţi care recenzează cărţi, dar lipsesc calitatea gândirii şi profunzimea lecturii pe care le-am întâlnit aici în România. În revistele academice se scriu studii groase şi plictisitoare, dar foarte rar despre poeţi în viaţă. Eu nu am speranţa ca cititorii americani să descopere toate lucrurile, toate gândurile pe care le-am pus în cărţile mele. Paradoxal, cititorii români sunt cei care le descoperă, în traducerea extraordinară de care am avut parte, a Ioanei Avădani în proză, a Ioanei

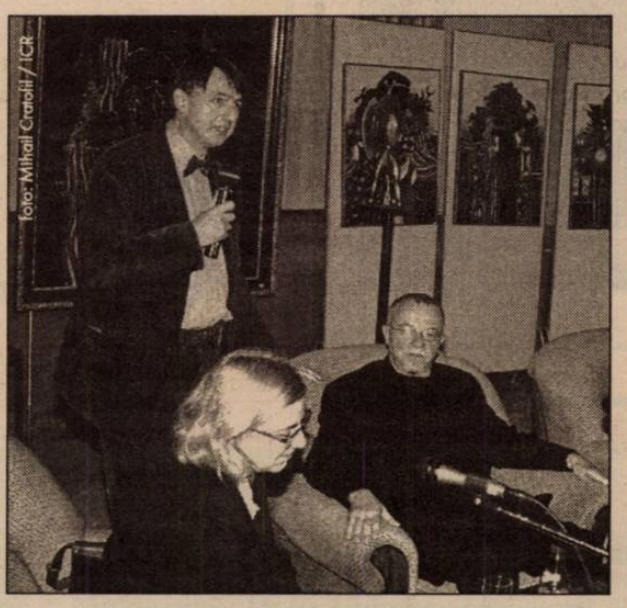

H.-R. Patapievici, Denisa Comănescu şi Andrei Codrescu

Ieronim şi a lui Carmen Firan în poezie. Aşa că niciodată nu am încetat să fiu scriitor român – în ciuda faptului că am încetat să vorbesc limba română la vârsta de 19 ani. Dar de fiecare dată când m-am întors în ţară – în 1989 şi acum –, am simţit că se întâmplă ceva extraordinar cu scrisul meu.

Nicolae Prelipceanu: După părerea mea, ***Casanova în Boemia*** este un roman perfect european, judecând după felul atent în care este scris; în acelaşi timp, e interesant cum se raportează la Sade. Chiar i-am spus, e probabil un Sade soft, un Sade fără sadisme. Dacă Sade scria filosofia în budoar, aici găsim filosofie şi chiar sex în bibliotecă, căci Casanova efectuează un fel de iniţieri, atât culturale cât şi erotice, cu nişte fete de la ţară, din Boemia. Până la epilog, este un roman perfect clasic, cu rigorile vremurilor noastre, dar povestit frumos, cu referinţe culturale – totul poate fi probabil regăsit în documente. Epilogul însă aruncă în aer povestea, trimiţându-l pe Casanova în viitor, adică în prezentul nostru sau aproape de el.

Carmen Firan: Am citit ***Era azi*** într-o noapte. Însă insomniile aveau să urmeze după ce, dintr-un impuls poetic şi din dragoste pentru poezia lui Andrei Codrescu, i-am trimis un e-mail în care-i spuneam că mi-ar plăcea să-i traduc cartea. El a fost de acord imediat şi m-am descoperit în faţa unei munci infernale. Şi dacă nu ar fi fost Andrei care să-mi dea peste degete sau să mă laude când nici nu meritam, dacă nu ar fi fost Ioana Ieronim, care a sărit în ajutor şi s-a şi ocupat de îngrijirea ediţiei, probabil că niciodată nu aş fi dus la capăt această jumătate de carte pe care am tradus-o. Vreau numai să vă spun povestea acestui titlu. Tudor Jebeleanu, atunci când a trebuit să proiecteze coperta, ne-a trimis un e-mail întrebându-ne dacă e vorba de ***Erá azi*** sau ***Éra azi***. Răspunsul imediat a fost: amândouă. E adevărat, această carte este şi substantiv, şi verb, şi timp, şi mod, este o poezie colţuroasă, incomodă, grea, provocatoare, dar este şi o frescă şi o frondă a lumii americane, cu enorm de multe referinţe la cultura română, la Eliade, la Gellu Naum, la revoluţia română, pe axa Ierusalim-Sibiu-Chicago-New Orleans, axa care de altfel traversează toate cărţile lui Andrei Codrescu.

Ioana Ieronim: Eu am avut într-adevăr bucuria să continuu a traduce poezie de Andrei Codrescu, după ce în '97, la *Editura Fundaţiei Culturale Române*, a apărut cartea ***Candoare străină***. Aş dori să vă citesc ultima frază din biletul de dragoste pentru cititorii români, scris de Andrei cu acest prilej: *„Eu, din toată inima, pot face dovada că nici porţile, nici zidurile, nici ideologiile, distanţele sau limbile nu sunt reale. Poezia poate să treacă prin ele. Iubite cititor român, să ştii că aceste cuvinte au fost întotdeauna cu tine"*. Am ţinut să citesc această frază a lui Andrei, pentru că ea este la fel de valabilă şi astăzi. Pentru că în momentul în care noi, traducând din opera sa, ne-am apropiat de texte, am văzut că niciodată România, acest loc al naşterii sale, şi Sibiul, foarte adesea în mod specific, nu sunt absente din orizontul său de referinţă. Andrei m-a întrebat de multe ori cum se întâmplă acest succes al său, în formula pe care o are. Este evidentă valoarea literaturii pe care o creează. Însă e mai mult decât conştiinţa valorii, este o căldură iradiantă, o ambianţă în imaginea vieţii pe care el o are. Acest lucru este adevărat într-o asemenea măsură, încât, deşi îl caracterizează spiritul ludic şi ironia, şi uneori accentele de sarcasm, totuşi o căldură a unei iubiri de viaţă şi de oameni nu va lipsi niciodată din scrierile lui, nici măcar în momentele de furie extremă pe care le exprimă în registre artistice variate. Am observat reacţia aceasta faţă de textul său, pentru că nu toată lumea are privilegiul de a-l cunoaşte. Vreau să vă spun că fiecare dintre cei care au participat la facerea cărţii ***Era azi*** a avut un sentiment de devoţiune şi chiar de iubire faţă de text. Este un mare dar pe care scriitorul ni l-a făcut.

Andrei Oişteanu: În ultimul interviu acordat, spuneai că acţiunea ultimei tale cărţi, ***Wakefield***, se petrece tot în Chicago şi că ficţionalizezi moartea lui Culianu.

A. Codrescu: Culianu mi-a fost prieten şi am fost foarte şocat de asasinarea lui, rămasă încă un mister. Ficţionalizarea am făcut-o cu mare delicateţe. Asta se întâmpla în contextul în care Wakefield, personajul meu, călătoreşte prin America şi ajunge în Chicago în momentul în care se declanşează campania *NATO* în Serbia, în Iugoslavia, când deodată oamenii nu mai vorbesc unii cu alţii, se ceartă, ba chiar au loc şi incidente violente între sârbi şi croaţi. Unul dintre personajele pe care le întâlneşte Wakefield îi relatează istoria lui Culianu, în sensul că l-a cunoscut pe el şi opera sa. Se vorbeşte despre el, despre ce a scris, dar şi despre tensiunile care în acel moment rup comunităţile din Chicago. Acesta e contextul. Cred că cititorul nu va considera că, într-un fel, am exploatat ceea ce rămâne o istorie tragică.

A consemnat Ioana Anghelescu

lansare de carte

Luni 16 mai a.c., la orele 18 va avea loc lansarea volumului ***Lumina Umbrei***, de George Virgil Stoenescu, apărută la *Editura Univers Enciclopedic*.
Manifestarea va avea loc în Sala de Marmură a *Băncii Naţionale a României*, iar intrarea se va face prin Strada Lipscani nr. 25.

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

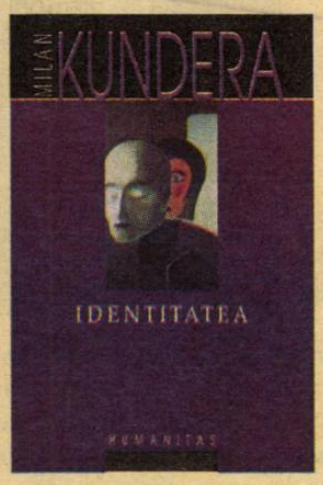

Milan Kundera
Identitatea

Romanul este o poveste „simplă" care are în centrul ei un cuplu aflat în prag de disoluție, măcinat de răul omniprezent al societății moderne: familia, prietenia, iubirea au devenit o vorbă goală.
Kundera așază o lumină crudă asupra lumii noastre, în care oamenii își pierd aproapele și ajung să nu se mai regăsească pe ei înșiși.

Albert Sánchez Piñol
Pielea rece

O insuliță pierdută în Pacificul de Sud. Atacuri ale unor ființe ciudate, care par să vină din ocean.
Un protagonist irlandez, fost activist IRA.
O carte fascinantă, pe care nu o mai lași din mână, trepidantă și gravă totodată, încărcată de simboluri și de elemente fantastice, care a cunoscut un rapid succes internațional fiind publicată în alte 18 țări.

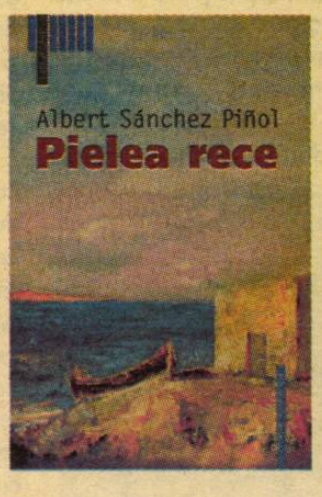

www.humanitas.ro • www.librariilehumanitas.ro • www.humanitasrights.ro • http://autori.humanitas.ro

SOMA

16 mai - 16 iunie 2005

ALEXANDRU RADVAN

anaid art gallery®
Bucuresti
str. Slobozia (Rondul Cosbuc) nr. 34 sector 4
Tel. (021) 337 11 87 / (021) 337 03 43
E-mail: anaidart@rdsmail.ro www.anaidart.ro

Enciclopedia religiilor

O veritabilă premieră, ca obiectiv şi viziune!

„Dumnezeu este Unul, dar aspectele sale sunt multiple. La fel cum un stăpân al casei apare membrilor familiei sub diverse aspecte – tată pentru unul, soț pentru altul, frate pentru al treilea, la fel, Dumnezeu este descris şi numit în moduri diferite, în funcție de viziunea particulară a fiecăruia dintre adoratorii săi."
Ramakrishna

• O sută cincisprezece autori de reputație internațională, profesori la universitățile din toată lumea, specialiști în cele mai diverse domenii (științe religioase, teologie, filosofie, istorie, sociologie, antropologie, etologie, psihanaliză, semiotică literară etc).
• Editorul şi colaboratorii săi nu au căutat să fie exhaustivi, nici în ceea ce privește numărul religiilor luate în considerare, nici în detalierea studiului lor. Ei au preferat – este una dintre diferențele majore dintre o enciclopedie şi un dicționar – să discute despre esențial, pentru a se face mai bine înțeleşi, pentru a fundamenta mai bine în mintea cititorului comparațiile dezvoltate.
• Cercetarea este structurată în cinci capitole, care corespund celor cinci tipuri diferite de chestiuni abordate pentru acelaşi grup de religii (între douăsprezece şi cincisprezece, în total, dintre cele considerate cele mai importante sau semnificative). Ce înseamnă, pentru fiecare dintre ele, Dumnezeu, zeii, divinitatea? Ce loc, ce semnificație atribuie ele unei literaturi proprii, scrierilor sfinte? Cum se definește grupul credincioşilor ca instituție? Care sunt practicile şi legile rituale?
• „Nu există absolut nici un cercetător care să se simtă capabil, chiar până la un punct limitat, să compare între ele, cu oricât de multă bunăvoință ar încerca, un număr mare de religii (de unde şi numărul mare de colaboratori care au lucrat la elaborarea acestei enciclopedii." (Jacques BERSANI)

RELIGIILE LUMII

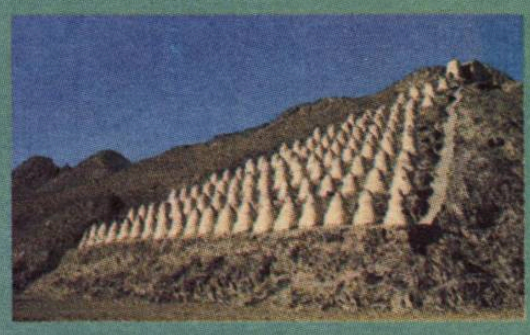

În curând în limba română prin

Pro Editură şi Tipografie S.R.L.
O.P. 26, C.P. 13
Str. Băiculeşti nr. 1, Bucureşti;
Tel.: 021-490.62.35; 021-490.62.36;
e-mail: proeditura@b.astral.ro
www.proeditura.ro

Bucureştiul Cultural

Anul V
Numărul 11/12

31 mai 2005

Supliment editat cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti*

Mihai Oroveanu

Ultimul târg de carte la *Teatrul Național*?

pag. 3

Relegitimarea premiilor

Sezonul premiilor literare de vară a început. De curând, revista ***România literară*** a acordat, la *Club Prometheus*, premiile anuale pentru debut. *Târgul Internațional de Carte Bookarest* bate la ușă – e de așteptat prin urmare și o nouă recoltă de trofee. Se așteaptă, de asemenea, o schimbare a conducerii *Uniunii Scriitorilor din România* și, de ce nu, o reorganizare de fond a acestei controversate instituții-mamut; mă întreb totuși în ce măsură acest lucru este cu adevărat posibil... Nemulțumirile privitoare la criteriile acordării premiilor – mai ales atunci când e vorba de premiile *USR* – nu datează de azi de ieri. Merită să ne amintim, în treacăt, faptul că premiile interbelicei *Societăți a Scriitorilor Români* erau, în general, decepționante, iar astăzi nu ne mai spun mare lucru. În ultimii 10–15 ani a câștigat însă teren, parcă mai mult ca oricând, o imagine deloc onorantă a comunității noastre scriitoricești: aceea a unei lumi relativ închise, cu mentalități feudale, guvernate de o personalizare excesivă a relațiilor și în care oportunismul vedetist și resentimentul vendetist, partizanatul umoral și clientelismul primează în detrimentul relațiilor „reci", la distanță, condiționând adesea evaluarea critică prin flateriseli și servicii reciproc avantajoase. O altă imagine, în directă legătură cu prima, este aceea a conflictului aparent ireconciliabil dintre o elită bucureșteană centralistă, monopolist-discreționară, și un număr de „margini" frustrate și resentimentare. Oricum am privi lucrurile, o lume de „bisericuțe" conflictuale în care fiecare comentariu pozitiv sau negativ despre un autor ori despre o carte, fiecare premiu acordat, devine suspectabil de motivații impure și generează suspiciuni conspiraționiste – justificate sau ba – de genul „las' că știm noi" este o lume debusolată axiologic și moralmente promiscuă, prea puțin credibilă. Există, apoi, și un tot mai accentuat fenomen de parohializare pe criterii regionale: fiecare centru literar din țară își acordă propriile premii – ceea ce nu e un lucru rău, dimpotrivă. Riscul major al acestui policentrism incipient, în principiu benign, constă însă în transformarea acestui „câmp" – și așa enclavizat, ghettoizat – într-un arhipelag de micro-enclave constituite pe criterii locale și/sau clientelare.

Există, din fericire, și unele semne încurajatoare, care arată că lucrurile pot evolua într-o direcție pozitivă. Un exemplu ar fi deja menționatele premii ale ***României literare***, unde redactorii și criticii-titulari de rubrici permanente ai revistei au votat democratic, adică *secret*. Rezultatele finale au fost, probabil, mai credibile decât opțiunile fiecărui votant în parte. Interesant mi s-a părut a fi și faptul că laureații *ex-aequo* au fost un bucureștean (Filip Florian), un timișorean (Nicolae Strâmbeanu) și o bistrițeancă (Ioana Bradea), publicați de trei edituri diferite (*Polirom*, *Humanitas*, *Est*). O propunere de democratizare mergând oarecum în aceeași direcție a fost inițiată încă de acum zece ani de către *ASPRO*, unde în primul tur de scrutin pentru acordarea premiilor anuale la categoriile „poezie", „proză scurtă", „critică-eseu", „roman-memorii-jurnal", „critică-eseu" și „debut" votează prin telefon toți membrii asociației. Cu precizarea că votul nu aparține doar criticilor, ci și scriitorilor, iar în turul doi votului „democratic" îi ia locul un soi de vot „cenzitar" al conducerii.

Mă gândesc la faptul că introducerea votului *universal, egal, direct și secret* al criticilor în acordarea premiilor literare naționale ar putea fi o soluție de legitimizare a acestora. La un astfel de vot democratic ar trebui să participe, pe cât posibil, toți cronicarii de întâmpinare activi, „filtre" ale actualității editoriale autohtone, și toți conducătorii de reviste literare importante, din toate zonele țării. Ideea de comunitate critică ar căpăta astfel sens, complexele paternaliste și jocurile de culise ar fi, măcar teoretic, suspendate iar barometrul evaluării ar fi unul mai reprezentativ, având în vedere imposibilitatea *de facto* a consensului. La prima vedere, propunerea sună cam irealist. Dar dacă nu e?

Paul Cernat

Paul Cernat despre *Clienții lu' tanti Varvara*

de Stelian Tănase

pag. 5

Bursa de valori literare

pag. 10 – 12

Mircea Iorgulescu | Nicoleta Sălcudeanu | Bogdan Stănescu

BOOKAREST 2005

– din programul lansărilor de carte –

• **Miercuri, 1 iunie**
11:00 - **Deschiderea oficială a târgului**
15:00 - Ed. *Humanitas*: ***Două poveşti*** de Ion Creangă. Invitaţi: Devis Grebu

• **Joi, 2 iunie**
11:30 - Ed. *Ars Longa*: ***Convorbiri secrete cu Corneliu Coposu*** de Liviu Vălenaş. Invitaţi: Liviu Vălenaş, Christian Tamaş
13:30 - Ed. *Victor Frunză*: lansarea ediţiei jubiliare *„200 de ani de la naşterea lui H.C. Andersen"*; participă Ambasada Regatului Danemarcei
14:00 - Ed. *Humanitas*: ***Indentitate*** de Milan Kundera. Invitaţi: Emanoil Marcu, Vlad Russo
15:00 - Ed. *Humanitas*: ***Poeme*** de Ana Blandiana. Invitaţi: Ana Blandiana, Dan C. Mihăilescu, Gabriel Liiceanu
15:00 - Ed. *Corint*: ***În căutarea timpului pierdut*** de Marcel Proust, vol. I-III. Invitaţi: Mihai Zamfir, Cornel Mihai Ionescu, Emil Paraschivoiu
16:00 - Ed. *Polirom*: ***Nebulon*** de Ruxandra Cesereanu. Invitaţi: Simona Popescu
16:30 - Ed. *Vremea*: ***Un OZN îşi face apariţia*** de Jonas Gardell
17:00 - Ed. *Paralela 45*: ***Poetica reveriei*** de Gaston Bachelard; ***Teoria estetică*** de Theodor Adorno. Invitaţi: Mircea Flonta, Mircea Martin, Romulus Brâncoveanu
17:00 - Ed. *Corint*: ***Convulsii*** de Henryk Sienkiewicz. Invitaţi: Mihai Mitu, Constantin Geambaşu, Stan Velea
17:30 - Ed. *Curtea Veche*: lansarea colecţiei ***Constelaţii***. Invitat: Vladimir Tismăneanu

• **Vineri, 3 iunie**
13.00 - Ed. *Vremea*: ***O contribuţie la istoria exilului românesc"***, vol. V de Aurel Sergiu Marinescu
13.30 - *Fundaţia Artexpo*: masă rotundă *Clubul ilustratorilor* - dialog cu editorii
14:30 - Ed. *Corint*: lansarea seriei *Galeria fantastică*: cărţi de Ray Bradbury, H.G. Wells, H.P. Lovecraft, W. Hogdson, Vernon Lee, A. Bierce
15:00 - Ed. *Humanitas*: ***Jurnal 2*** de Mircea Cărtărescu. Invitaţi: Gabriel Liiceanu, Mircea Cărtărescu, Ioana Pârvulescu
16:00 - Ed. *Corint*: lansarea seriei *Cărţile Tărâmului Oz*: ***Minunatul vrăjitor din Oz*** de L. Frank Baum. Invitaţi: Viorica Bucur, Anca Eftime
16.30 - Ed. *Polirom*: ***Dicţionar Robert de nume proprii*** de Amélie Nothomb; ***Middlesex*** de Jeffrey Eugenides; ***Grădinile luminii*** de Amin Maalouf; ***Marea aspiraţie*** de Tom Sharpe; ***Junky*** de William Burroughs. Invitaţi: Irina Mavrodin, Florin Iaru, Elisabeta Lasconi, Radu Pavel Gheo, Sorin Gherguţ
17.00 - Ed. *Humanitas*: lansarea seriei *Dan C. Mihăilescu*. Invitaţi: Dan C. Mihăilescu, Nicolae Manolescu
17:00 - Ed. *Polirom*: ***Zidul moale*** de Adrian Buz; ***Tunul filozoafei*** de Dumitru Ungureanu; ***Partida de canastă*** de Mircea Gheorghe. Spectacol-lectură realizat de Ana Mărgineanu
17:00 - Ed. *Curtea Veche*: ***România şi Transnistria: Problema Holocaustului***, coord. Viorel Achim, Constantin Iordachi; ***1948-1952 Republica Populară şi România*** de Ioan Lăcustă; ***Cronica unui eşec previzibil. România şi Sfântul Scaun în epoca pontificatului lui Paul al VI-lea (1963-1978)*** de Ovidiu Bozgan. Invitaţi: Adrian Cioroianu, Ioan Lăcustă, Viorel Achim, Ovidiu Bozgan.
17:30 - *Ministerio de Cultura de España, Instituto Cervantes de Bucarest*: masă rotundă ***Întoarcerea lui Vintilă Horia*** de Marilena Rotaru. Invitaţi: Marilena Rotaru, Sanda Popescu, Tudora Sandru Mehedinţi, Ileana Scipione, Ioana Zlotescu, Andrei Ionescu

• **Sâmbătă 4 iunie**
12:00 - Ed. *Polirom*: ***Stalinism pentru eternitate*** de Vladimir Tismăneanu. Invitaţi: Mihai Răzvan Ungureanu, Stelian Tănase, Mircea Mihăieş, Adrian Cioroianu
12.00 - Ed. *Corint*: lansarea colecţiei *Scriitori români*: cărţi de Octavian Paler, Augustin Buzura, Costache Olăreanu, Cristian Tudor Popescu, Ioan Groşan. Invitaţi: Gabriel Dimisianu, Alex. Ştefănescu, Daniel Cristea-Enache
12:30 - Ed. *Vremea*: lansarea colecţiei *În jurul lumii*
12:30 - Ed. *Curtea Veche*: ***Insula cetăţii*** de Teodor Baconsky
13:00 - Ed. *Humanitas*: ***Despre bătrâneţe şi moarte*** de Livius Ciocârlie. Invitaţi: Livius Ciocârlie, H.-R. Patapievici, Mircea Mihăieş
13:30 - Ed. *Vremea*: ***Dicţionar de simboluri în opera lui Mircea Eliade*** de Doina Ruşti
14:00 - Ed. *Humanitas*: ***Clienţii lu' Tanti Varvara*** de Stelian Tănase. Invitaţi: Stelian Tănase, Vlad Russo, Marius Oprea
15:00 - Ed. *Humanitas*: lansarea seriei *Râsul lumii*. Invitaţi: Andrei Pleşu, Ioan T. Morar, Horaţiu Mălăele
15:30 - Ed. *Polirom*: ***Păcatul împotriva spiritului*** şi ***Jocul de smarald*** de I.P. Culianu. Invitaţi: Andrei Oişteanu, Vladimir Tismăneanu, Dan Petrescu
15:30 - Ed. *Niculescu* şi *Ambasada Croaţiei*: lansarea colecţiei *Cartea de recitire*: ***Muzeul capitulării necondiţionate*** de Dubravka Ugresic. Invitaţi: Simona Popescu, Octavian Nedelcu
16:00 - Ed. *Paralela 45*: colecţia *Tineri prozatori*: ***Destinul din oglindă*** de Adrian Majuru; ***Un trib glorios şi muribund*** de Ardian-Christian Kuciuk. Invitaţi: Adrian Majuru, Ardian Kuciuk, Ştefan Agopian, Vasile Andru
17:30 - la „Lăptăria lui Enache": *Ministerio de Cultura de España* şi *Instituto Cervantes de Bucarest*: ***Cărţi scrise în doi*** de Jorge Luis Borges, Adolfo Bioy Casares. Invitaţi: Denisa Comănescu, Ioana Zlotescu, Tudora Sandru Mehedinţi, Cristian Tudor Popescu, Ileana Scipione, Andrei Ionescu şi scriitorul mexican Sergio Pitol

• **Duminică, 5 iunie**
11:00 - Ed. *Corint*: lansarea colecţiei *Aventura*: ***Semnul lui Zorro*** şi ***Zorro loveşte din nou*** de Johnston McCulley. Invitaţi: Florin Piersic, George Mihăiţă, Anca Eftime
11:00 - Ed. *Humanitas*: ***Cinci plecări din prezent. Exerciţii fenomenologice*** de Alexandru Dragomir. Invitaţi: H.-R. Patapievici, Andrei Cornea, Gabriel Liiceanu
12:00 - Ed. *Corint*: lansare de carte ***Jurnal secret*** de Alex. Ştefănescu. Ilustraţii de Ion Barbu. Invitaţi: Mircea Dinescu, Ion Caramitru
13:00 - Ed. *Humanitas*: ***Adevărata călătorie a lui Zachei. Vasile Voiculescu în închisoare*** de Marius Oprea. Invitaţi: Marius Oprea, Cristian Pîrvulescu
13:00 - Ed. *Cartea Românească*: ***Facultatea de Litere (mic îndreptar de gândire greşită)*** şi ***Manualul autorului*** de Bogdan Ghiu. Invitaţi: Carmen Muşat şi Alexandru Matei
14:30 - Ed. *Humanitas*: ***Jules Verne şi România, ţara de frontieră a Europei*** de Lucian Boia. Invitaţi: Lucian Boia, Dan C. Mihăilescu

Bucureştiul Cultural
ARCUB Centrul de Proiecte Culturale
Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului

Editat de
Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului
Cu sprijinul
Consiliului General al Municipiului Bucureşti şi al *Ministerului Culturii.*

Redactor-şef:
Gabriela Adameşteanu

• Cronica literară: **Paul Cernat;**
• Grafică, fotografii: **Tudor Jebeleanu;**
• Cronică de teatru: **Anca Haţiegan, Doina Papp;**
• Patrimoniu bucureştean: **Cristina Koneffke;**
• Cronică muzicală: **Cristina Sârbu;**
• Muzee, expoziţii, lansări de carte: **Ioana Anghelescu;**

Tehnoredactare: **Nicolae Rusu;**
Publicitate: **Gabriela Zafiu;**
Secretariat: **Cristina Spătărelu;**
Editare, corectură: **Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu.**

Adresa: b-dul N. Titulescu, nr. 95-103, Sector 1, Bucureşti; Tel/fax: 222.93.44
E-mail: g.a@xnet.ro; www.revista22.ro

Nominalizări la premiile *AER* 2005

Comisia de jurizare a *Premiilor AER* (**Mircea Mihăieş** - preşedinte, **Alexandru Cistelecan**, **Adriana Juncu**, **Marius Marcu Lăpădat**, **Adrian Ciocăzanu**) a făcut următoarele nominalizări:

• *Succesul anului*: **EST** (**Ioana Bradea**, Băgău), **Polirom** (**Robert Turcescu**, Dans de Bragadiru. Cum se vede România în direct), *Humanitas* (**Mircea Cărtărescu**, De ce iubim femeile)

• *Cartea pentru copii a anului*: **Editura Fundaţiei PRO** (**Vasile Groza**, Lumea prinţesei Blu), **Editura Fundaţiei PRO** (**Stelian Ţurlea**, Relatare despre Harap Alb), **Corint Junior** (**Alina Miron**, Sori-Tuc şi Sori-Puc)

• *Cea mai frumoasă carte*: **Simetria** (**Mihai Dim. Sturdza**-coordonator, Familiile boiereşti din Moldova şi Ţara Românească), **EST** (**Imre Kertesz**, Kadis pentru copilul nenăscut), **Humanitas** (**H.-R. Patapievici**, Ochii Beatricei. Cum arată cu adevărat lumea lui Dante?), **RAO International Publishing Company** (**Hermann Hesse**, Jocul cu mărgele de sticlă), **Brumar** (**Cristian Bădiliţă**, Duminica lui Arcimboldo)

• *Cea mai bună colecţie*

EST: **Biblioteca Internaţională** (Henry Miller, Albert Cohen, Jean Cocteau, Charles Baudelaire, Claude Lanzmann, Paul-Louis Courier, Imre Kertesz, Gabrielle Wittkop, Antonin Artaud, Salvador Dali, Hans Bellmer)

Polirom: **Ego. Proză** (Adrian Şchiop, Claudia Golea, Veronica A. Cara, Cosmin Manolache, Mariana Codruţ, Cătălin Mihuleac, Radu Pavel Gheo, Ioana Baetica, Dragoş Bucurenci, Ionuţ Chiva, Bogdan Suceavă, Cezar Paul-Bădescu, Dan Lungu, Dan Ţăranu, T. O. Bobe, Lucian Dan Teodorovici, Petre Barbu, Sorin Stoica, Adrian Buz, Filip Florian, Dumitru Ungureanu, Mircea Gheorghe, Silviu Gherman)

TREI: **Biblioteca de psihanaliză** (Franìoise Dolto, D. W. Winnicott, Vladimir Marinov, Joyce McDougall, Franìoise Brelet-Foulard, Pierre Noaille, Antonio Francisco Mendes Pedro, Jaqueline Lanouziere, Marie-Madeleine Jacquet, Alain Rigaud, Jean-Marie Vaysse, Vladimir Marinov, Didier Anzieu, Wolfgang Mertens, C.G. Jung, Vasile Dem. Zamfirescu, Sigmund Freud)

• *Cea mai frumoasă carte ilustrată*

Humanitas: Răzvan Voiculescu, **România. Ţinuta umilă a splendorii**

Brumar: Adrian Bodnaru, **Ziua de apoimâine**

Polirom-Pontica, Umberto Eco, **Misterioasa flacara a reginei Loana**

• *Cea mai bună editare în limba română a unei cărţi străine*

Paralela 45: Miguel de Cervantes, **Don Quijote de la Mancha**, vol. I şi II, traducere din *spaniolă*

Polirom: Jorge Luis Borges, **Poezii**, 2005, traducere din *spaniolă*

Humanitas: Stephen Hawking, **Universul într-o coajă de nucă**, traducere din *engleză*

Premiile AER pe 2004, în valoare totală de 60.000.000 lei, vor fi decernate în cadrul Galei de sâmbătă, 4 iunie, ora 12, la „Lăptăria lui Enache".

Premiile *ASPRO*

Sâmbătă, 5 iunie, la ora 16:00, la „Lăptaria lui Enache", *Asociaţia Scriitorilor Profesionişti din România* (*ASPRO*) organizează Gala *Premiilor ASPRO pentru anul editorial 2004*. Vor fi decernate: *Marele premiu*, *Premiul pentru cea mai bună carte a anului* (la categoriile: poezie, proză scurtă, roman-memorii-jurnal-corespondenţă, critică literară-eseu, debut) şi *Premiul pentru experiment*.

Ultimul târg de carte la *Teatrul Naţional*?

interviu cu MIHAI OROVEANU

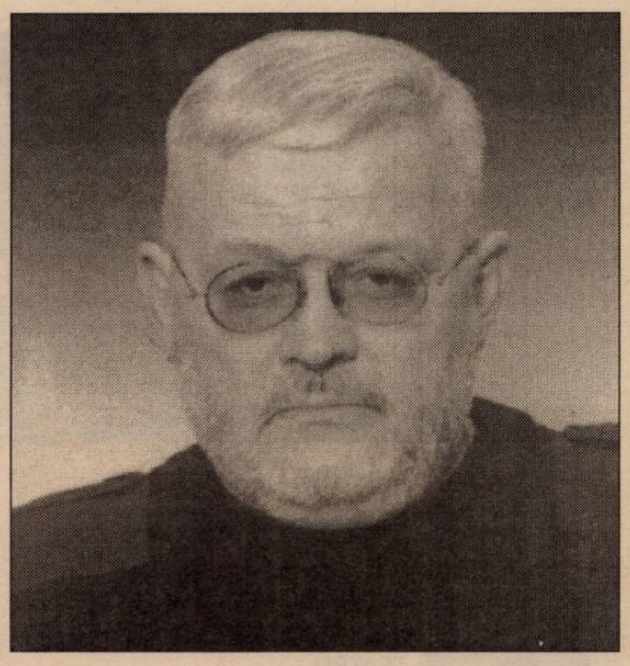

Anul trecut aveaţi mari dubii în legătură cu această ediţie. Cum aţi reuşit totuşi să organizaţi *Bookarest* 2005?

După cum probabil ştiţi, o treime din spaţiile expoziţionale de la etajele ¾ din *Teatrul Naţional* au fost atribuite de *Ministerul Culturii Centrului Naţional al Dansului Contemporan*. Din fericire, noii locatari au acceptat să-şi decaleze momentul de începere a lucrărilor de amenajare a spaţiului, pentru a permite desfăşurarea târgului, ce fusese deja anunţată în această locaţie. Devine limpede că se pune capăt, după 14 ani, actualei formule a târgului în această clădire. Era de aşteptat, mai ales că lucrurile vor deveni din ce în ce mai complicate în *Teatrul Naţional*. Dacă aş aminti numai problemele de parcaj: zona care înconjoară teatrul a fost atribuită unei firme specializate care o gospodăreşte după bunul plac, în aşa fel încât, într-o situaţie de urgenţă, nici pompieri, nici ambulanţe, nici alte servicii nu se vor putea apropia. Teatrul este o clădire bolnavă, care se izolează din ce în ce mai mult. De altfel, această zonă a Bucureştiului riscă să devină un centru de mâna a doua, de vreme ce interesul comercial al zonei se diminuează, magazine gândite pentru alt gen de trafic renunţă, iar funcţiunile culturale sunt serios diminuate din cauza unei greşite înţelegeri a unor importante probleme de urbanism. Mă întreb dacă nu cumva transformarea unei părţi din zona Pieţei Universităţii în zonă pietonală ar fi o soluţie.

Vă gândiţi la o altă locaţie?

Asociaţia Editorilor a făcut investigaţii pentru o altă locaţie la intrarea de nord a oraşului, mai departe chiar decât locaţia *Târgului Gaudeamus*. După părerea mea, nu numai distanţa, dar şi izolarea fac ca această alternativă să fie puţin plauzibilă. Mă gândesc că mai simplă ar fi găsirea unei formule în aer liber în zona Parcurilor Herăstrău.

Faţă de ediţiile precedente, anul acesta participă mai multe edituri?

Nu, participă mai puţine edituri, dar aceasta nu trebuie să ne sperie pentru că este un fenomen general în toate târgurile de carte din lume. Cum lucrurile au început să se aşeze şi în piaţa de carte românească, este limpede că şi spaţiul se va concentra. Prevăd şi o împuţinare a publicului, datorată nu numai dificultăţilor de parcare, ci şi lipsei unei publicităţi adecvate, care costă din ce în ce mai mult. Este limpede că în anii care vin va trebui luat totul de la capăt, în condiţii pragmatice, strict comerciale.

Printre participanţi se numără şi edituri din străinătate?

Sunt puţine edituri străine. Vor fi prezente cele care au deja o poziţie clară pe piaţa românească; dar va fi notabilă dispariţia standului francez, care preferă să lipsească în acest an pentru a pregăti în anul 2006 o prezenţă mult mai semnificativă la Bucureşti. Trebuie însă să înţelegem că, pe plan mondial, târgurile de carte scad în amplitudine, devenind din ce în ce mai mult locuri de întâlniri de afaceri, editorii evitând să investească în transformarea expunerii din târg într-un show cultural. Târgurile de la Londra, Frankfurt şi Paris sunt în plin proces de reconfigurare a caracterului târgului într-o direcţie comercială. La noi situaţia este diferită; târgul este asimilat unei sărbători a cărţii, cu lansări, discursuri, premii, interviuri, mese rotunde şi aşa mai departe. Un astfel de moment este considerat în alte părţi ca o pierdere de timp, oamenii preferând să fie mult mai activi la masa tratativelor. Ce este important pentru noi este că târgul are un caracter intens comercial, iar editorii pot să vândă cu acest prilej un important procent din tiraj. Oamenii preferă să cumpere cărţi din târg, în primul rând pentru că oferta este concentrată şi diversă, dar şi pentru că aici se fac reduceri semnificative.

Cum ar trebui să se intervină pe acest segment?

La noi fiecare se descurcă singur, lipsind un dialog real cu adevărata piaţă de carte. Nu contăm pe piaţa internaţională a cărţii, pentru că nu ştim să facem multe dintre lucrurile care se cer pentru a ajunge acolo. Sperăm că *Institutul Cultural Român* va putea să suplinească unele dintre carenţe.

La *Bookarest* aveaţi câţiva parteneri. Aţi puteaţi să spuneţi câteva cuvinte despre fiecare? Cu *ARCUB*-ul aţi colaborat foarte bine întotdeauna.

AERO şi *ASPRO* sunt, ca să spunem aşa, parteneri onorifici, care nu au avut până acum mijloacele pentru a se implica direct în organizare. Colaborăm în principal cu *ARCUB*, pentru că în faţa ezitărilor *Ministerului Culturii*, care din raţiuni necunoscute nouă nu ne-a ajutat practic direct niciodată, ci, ca să vă dau un răspuns de *Radio Erevan*, nu numai că n-a dat, dar a luat, ne-am concentrat asupra *ARCUB*-ului şi *Primăriei Municipiului Bucureşti*, care în ultimii ani au furnizat circa 10% din cheltuieli, mai ales cheltuieli de tipar. În dorinţa de a păstra nivelul destul de scăzut al costului standurilor, încercăm în acelaşi timp să asigurăm servicii de aceeaşi calitate ca în anii trecuţi. Vom organiza şi în acest an *„Grădina cărţii"* pe terasa teatrului, o zonă de anticariat şi brocantă, dar şi expoziţii de ilustraţie de carte, proiecte de afişe ale studenţilor. Ca în fiecare an, vor exista şi premii.

Sunteţi şi directorul *Muzeului Naţional de Artă Contemporană*. Fiind atât de ocupat, aţi fi tentat să renunţaţi anul viitor la târg?

Sunt directorul executiv al *Fundaţiei ARTEXPO*, care organizează târgul, iar d-na Mihaela Ionescu este directoarea târgului. *Fundaţia ARTEXPO* se ocupă de sprijinirea artiştilor tineri, şi cu banii câştigaţi din acest târg putem interveni rapid în situaţii dificile. Mulţi au memoria scurtă şi, cum este la modă şi lipsa de caracter, uită cine şi cum i-a ajutat şi înlocuiesc uneori dezbaterea cu insulta. Târgul a fost o iniţiativă privată, gândită de Radu Ştefleа, primul său director, şi avem obligaţia morală să continuăm nu numai gândul lui bun, dar şi efortul de a crea o instituţie privată de acest gen, care să suplinească deocamdată lipsa unei informaţii concentrate despre starea pieţei de carte din România.

Cum este privit în străinătate *Târgul Bookarest*?

Târgul nostru este membru al *Asociaţiei Internaţionale a Târgurilor de Carte*, prin care directorii târgurilor de carte încearcă să-şi armonizeze acţiunile; există o programare comună, în timp şi spaţiu, a acestor târguri. Am fost ajutaţi mai ales de *Târgul de la Frankfurt*, prin fostul său director, Peter Weithaas, acum preşedinte al acestei asociaţii. Asociaţia se întâlneşte anual şi face schimb de informaţii utile nu numai asupra târgurilor, dar şi asupra tendinţelor mai subtile ale pieţei internaţionale de carte. Este foarte important că târgul nostru este un târg privat. În străinătate nu prea sunt apreciate târgurile considerate „de stat", unde staff, colaboratori, locaţie sunt tutelaţi de un buget care poate fi uşor manevrat politic.

În concluzie, vom avea un *Bookarest* 2006?

Nu *Bookarest*, pentru că am renunţat la această denumire, dar sperăm ca în urma discuţiilor cu editorii să găsim o soluţie. Personal sunt tentat de organizarea în parc a unui târg, format din corturi, însoţit de momente de sinteză a artelor, întins poate ceva mai mult în spaţiu şi timp. Pentru aceasta avem nevoie de solidaritate, dar şi de bani. De fapt problemele se reduc la una singură: lipsa spaţiilor culturale şi lipsa de protecţie legală a acestora. Dar acesta e un subiect mult prea important pentru a fi expediat în două fraze. Vă propun să veniţi pe terasa târgului să vorbim despre acest subiect şi despre multe altele legate de carte.

Interviu realizat de Gabriela Zafiu

jebe grafii

Florin Iaru

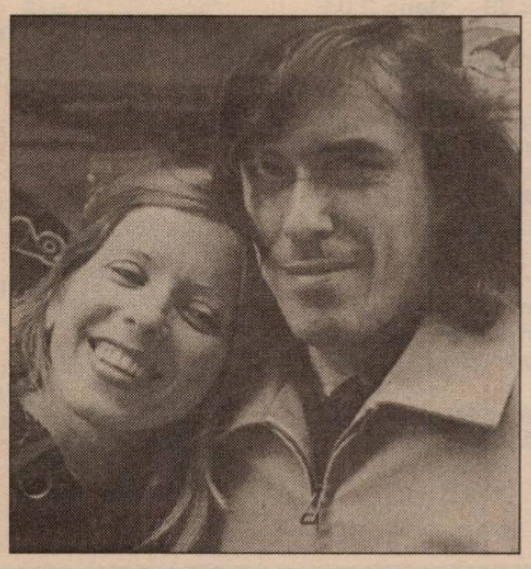

Ioana Nicolaie şi Mircea Cărtărescu

Fotografii de Tudor Jebeleanu

din numerele următoare

Numerele următoare vor apărea pe 7 şi 28 iunie a.c.

Atelier artistic: **Clara Wagner**, **Saviana Stănescu**, **Ştefan Agopian**, **Peter Modos**, **Bela Boris-Karoly**

- Dialog: **Pericle Martinescu** cu **Joaquin Garrigos**
- Cronică literară: **Paul Cernat** despre ***Mansardă la Paris cu vedere spre moarte*** de Matei Vişniec
- Patrimoniu bucureştean: interviu cu Şerban Sturdza realizat de **Sorin Ilieşiu**
- Bursa de valori literare

- Cronica teatrală: **Doina Papp** despre spectacolul ***Brand***, de Ibsen, la Biserica Lutherană; **Anca Haţiegan** despre ***Zile din viaţa lui Ceauşescu***, la Teatrul Mic

Saviana Stănescu

Ştefan Agopian

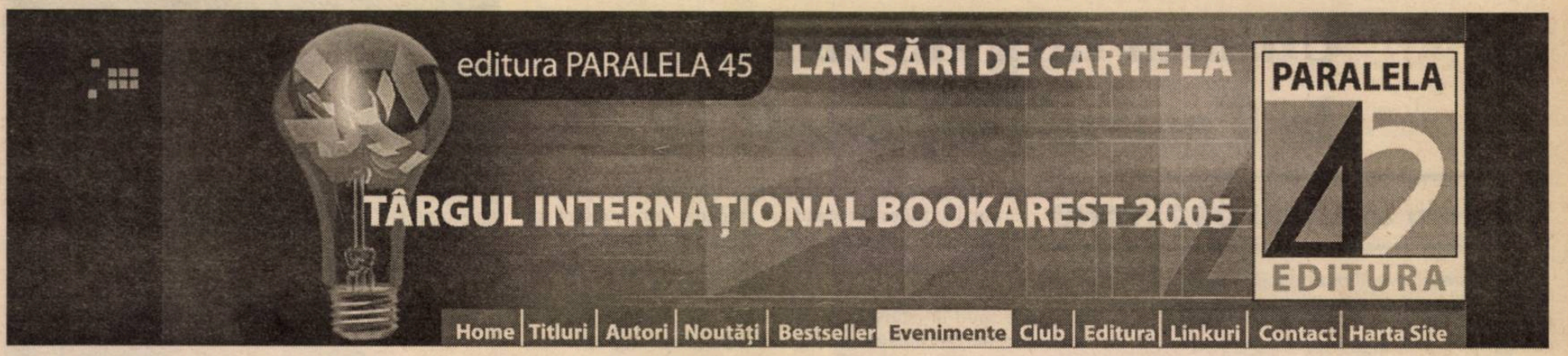

Miercuri, 1 iunie

■ **Ora 15.00 – stand 3.01**
BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ – TEATRU

Matei Vişniec, *Mansardă la Paris cu vedere spre moarte*

Invitaţi: Matei Vişniec, Ion Bogdan Lefter, Nicolae Scarlat

■ **Ora 17.00 – stand 3.01**
BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ – PROZĂ

Mircea Săndulescu, *Evadări şi zădărnicii*

Constantin Virgil Negoiţă, *Irozii / The Herods*

Invitaţi: Stelian Tănase, Constantin Virgil Negoiţă, Paul Cernat, Nicolae Oprea

Joi, 2 iunie

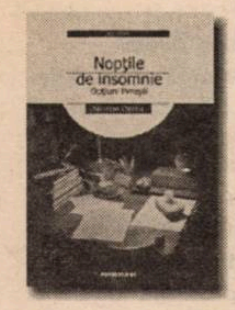

■ **Ora 13,00 – stand 3.01**
DESCHIDERI – Critică şi istorie literară

Nicolae Oprea, *Nopţile de insomnie. Opţiuni livreşti*

Sergiu Pavel Dan, *Feţele fantasticului*

Mircea A. Diaconu, *La sud de Dumnezeu. Exerciţii de luciditate*

Iulian Boldea, *Vârstele criticii*

Călin Teutişan, *Eros şi reprezentare. Convenţii ale poeziei erotice româneşti*

Invitaţi: Nicolae Oprea, Sergiu Pavel Dan, Mircea A. Diaconu, Iulian Boldea, Al. Th. Ionescu

■ **Ora 15.00 – stand 3.01**

Ion Bogdan Lefter, *Flashback 1985: Începuturile „noii poezii"*

Invitaţi: Ion Bogdan Lefter, Mircea Cărtărescu, Călin Vlasie, Florin Iaru

■ **Ora 17.00 – stand 3.01**
STUDII SOCIO-UMANE

Gaston Bachelard, *Poetica reveriei*

Theodor W. Adorno, *Teoria estetică*

Invitaţi: Bogdan Ghiu, Mircea Flonta, Romulus Brâncoveanu

Vineri, 3 iunie

■ **Ora 11.30 – stand 3.01**
Poeţi români contemporani

Nichita Danilov, *Ferapont (Antologie de poezie 1980 – 2004)*

Ioan Moldovan, *Celălalt peşte*

Octavian Soviany, *Scrisori din arcadia*

Ioana Nicolaie, *Cerul din burtă*

Invitaţi: Nichita Danilov, Ioan Moldovan, Octavian Soviany, Ioana Nicolaie, Ion Bogdan Lefter, Gabriela Adameşteanu, Simona Popescu

■ **Ora 14.00 – stand 3.01**
FICŢIUNE FĂRĂ FRONTIERE

Pedro J. de la Peña, *Roza vânturilor*

Invitaţi: Pedro J. de la Peña, Angelica Lambru, Ioana Zlotescu Simatu, Simona Sora, Călin Vlasie

■ **Ora 16.00 – stand 3.01**
GEMINI (poezie în ediţii bilingve)

Rainer Maria Rilke, *Requiem / Recviem*

Jacques Prévert, *Poémes / Poeme*

Michel Deguy, *Comment passe le temps / Cum trece timpul*

Nicole Brossard, *Installations / Instalări*

Invitaţi: George State, Eliza Simon, Constantin Abăluţă, Călin Vlasie

Sâmbătă, 4 iunie

Idei şi dialoguri contemporane

■ **Ora 12.00 – stand 3.01**

Mihai Şora, *Clipa & timpul*

Mihai Şora, *Despre toate şi ceva în plus. De vorbă cu Leonid Dragomir*

Solomon Marcus, *Întâlnirea extremelor. Scriitori – în orizontul ştiinţei*

Mircea Flonta, Hans-Klaus Keul, Jörn Rüsen, *Religia şi societatea civilă / Religion und Zivilgesellschaft*

Mircea Flonta, *Apropieri. Convorbiri cu Romulus Brâncoveanu*

Invitaţi: Mihai Şora, Solomon Marcus, Mircea Flonta, Nicolae Manolescu, Radu J. Bogdan, Adrian-Paul Iliescu, Romulus Brâncoveanu

■ **Ora 16.00 – stand 3.01**
Tineri prozatori

Adrian Majuru, *Destinul din oglindă*

Ardian-Christian Kuciuk, *Un trib glorios şi muribund (Epopeea unei uitări)*

Invitaţi: Adrian Majuru, Ardian-Christian Kuciuk, Ştefan Agopian, Vasile Andru

Duminică, 5 iunie

■ **Ora 12.00 – stand 3.01**
FICŢIUNE FĂRĂ FRONTIERE

Arkadi & Boris Strugaţki, *E greu să fii zeu*

Jacques-Pierre Amette, *Amanta lui Brecht*

Flann O`Brien, *La Doi Lebădoi*

William Burroughs, *Tărâmurile Vestice*

Kjell Westö, *Lang*

Nicolas Mellcour, *Rose şi Carma*

Invitaţi: Valerian Stoicescu, Al. Th. Ionescu, Adrian Oţoiu, Emil Paraschivoiu, Ion Bogdan Lefter

■ **Ora 14.00**
Lăptăria lui Enache

Trupa de teatru „Independent" prezintă spectacolul de teatru-dans „O istorie a machiajului" cu personaje din Eugen Ionescu. Un spectacol realizat de Lorette Enache, urmat de lansarea cărţii:

Iulia Alexandra Roman, *Lecţia de machiaj*

■ **Ora 14.30 – stand 3.01**
TOTAL

Hans-Dieter Otto, *Lexiconul erorilor militare*

Malek Chebel, *Dicţionar de simboluri musulmane*

Dylan Evans, *Dicţionar introductiv de psihanaliză lacaniană*

Invitaţi: Rodica Matei, Catrinel Auneanu, Irina Holdevici, Florin Constantiniu, Gemaledin Demirel

De la 1 iunie, noua structură a site-ului www.edituraparalela45.ro

Istorii clandestine: oameni şi demoni din subterana comunistă

Stelian Tănase, ***Clienţii lu' tanti Varvara***, *Ed. Humanitas*, 2005

PAUL CERNAT

Stelian Tănase este, la ora actuală, cel mai bun autor de *docu-drama* istorică pe care îl avem. După 1990, confruntat cu noul puls al vremurilor şi cu schimbarea zonelor de interes ale acelei categorii „burgheze" de public pentru care romanul rămâne, înainte de orice, document şi istorie vie, sofisticatul prozator optzecist cu inflexiuni eticiste din ***Luxul melancoliei*** şi ***Corpuri de iluminat*** şi ***Playback*** (ultimele două – ţinute pe tuşă de cenzura ceauşistă şi publicate abia „după") nu şi-a mai permis luxul ficţiunii. Realitatea politică s-a dovedit a fi infinit mai spectaculoasă şi mai ofertantă. Din instinct, dar şi dintr-o pragmatică evaluare a priorităţilor, s-a reorientat către explorarea istoriei comunismului românesc, către analiza politică militantă şi către non-ficţiune. O reorientare care spune ceva important despre sensibilitatea şi mizele unui autor de *istorii* angajat în Istorie, un autor care şi-a propus, înainte de orice, să in-formeze şi să provoace, prin textele sale, conştiinţa civică a unui public cât mai larg. Memoria cititorilor va reţine, cred, mai puţin volumele de jurnal (***Ora oficială de iarnă. Jurnal 1986–1990***, ***LA vs NY. Jurnal american***) sau pe opurile istorice ***Elite şi societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej*** şi ***Miracolul revoluţiei*** (titlu care, cu trecerea timpului, sună tot mai naiv...), ca să nu mai vorbim de cele „publicistice". Printre apariţiile de referinţă ale ultimului deceniu şi jumătate vor rămâne însă, cu siguranţă, volume precum ***Anatomia mistificării*** – impresionanta reconstituire a procesului Noica-Dinu Pillat – sau mixajul autobiografic din ***Acasă se vorbeşte în şoaptă***, insolitul *„jurnal şi dosar din anii '80"*. Celor două titluri sus-menţionate ar trebui să le adăugăm şi ***Sfidarea memoriei***, spectaculoasa carte de convorbiri clandestine purtate la sfârşitul anilor '80 cu Alexandru Paleologu. Ceea ce unifică aceste reconstituiri complexe, arheologii detectiviste ale memoriei în care montajul istoric-documentar *vérité* capătă, involuntar poate, un aer de mister şi o notă de melancolie, este caracterul lor de istorii politico-existenţiale *subterane* despre dramele unor intelectuali interbelici captivi într-o *„lume dispărută"*. Toate alcătuiesc un sistem de vase comunicante prin care circulă, uneori, aceleaşi personaje concrete şi, întotdeauna, aerul otrăvit al comunismului. În plus, oferă dezvăluiri spectaculoase privind relaţiile cu Securitatea ale unor intelectuali publici cu rezonanţă.

Lansată acum două săptămâni într-un cadru spectacular, ironic-festivist, cu scenografie comunistă de epocă şi intonarea *Internaţionalei* – ne despărţim de trecut râzând, nu-i aşa? –, cea mai recentă apariţie editorială semnată Stelian Tănase, ***Clienţii lu' tanti Varvara. Istorii clandestine*** (publicată în seria *Istorie* a editurii *Humanitas*), se înscrie în aceeaşi serie de vârf. De această dată, lumea adusă la suprafaţă este cea a comunismului românesc interbelic, a ilegalităţii conspirative şi a închisorilor, a păienjenişului de relaţii dintre protagoniştii „subteranei" şi serviciile secrete româneşti şi sovietice. Punctul terminus este epoca lui Nicolae Ceauşescu – el însuşi un *„produs al subteranei"* – căreia îi sunt dedicate ultimele pagini. Cartea are toate datele unui *best seller*, putând fi gustată şi apreciată în egală măsură atât de un public larg, avid de senzaţionalul sinistru al istoriei ilegaliştilor comunişti, cât şi de istoricii profesionişti. Este a doua oară, după ***Anatomia mistificării***, când autorul dovedeşte că, bine folosite, atuurile prozatorului-analist pot fi un ajutor preţios al istoricului de performanţă. Titlul expresiv şi „popular", conspirativ-argotic, memorabil în felul său, trădează la rândul lui scriitorul; trimiţând mai degrabă la o matroană de bordel, numele de *„Tanti Varvara"* desemna, în limbajul codat al ilegaliştilor comunişti din România interbelică, Siguranţa statului – o Siguranţă cu care, de altfel, majoritatea dintre ei colaborau; cazul turnătorului Vasile Roaită nu e decât un exemplu printre foarte multe altele...

Merită semnalat şi faptul că lucrarea sa a apărut simultan cu traducerea, la *Polirom*, a volumului ***Stalinism pentru eternitate***, redutabila istorie politică a comunismului românesc semnată de politologul Vladimir Tismăneanu. Faţă de cea din urmă, ***Clienţii lu' tanti Varvara*** se constituie într-un demers complementar, propunând şi un alt tip de decupaj. Cum spuneam, accentul cade asupra „preistoriei" firavei, mutantei mişcări comuniste autohtone, examinând totodată continuitatea mentalităţii conspirative în tehnica de lucru a partidului ajuns la putere. Dacă profesorul american „atacă" istoria comunismului autohton cu instrumentele conceptuale de precizie ale unui teoretician al politicului, propunând un model explicativ general, Stelian Tănase vine înspre aceeaşi istorie cu instrumentele scriitorului, dublat de un moralist paradoxal. Autorul a consultat (era să scriu: a coborât în) arhivele *CC al PCR*, *MA(p)N* şi *SRI*, rapoartele poliţiei şi ale serviciilor secrete, a recitit bibliografia de specialitate, a defrişat colecţiile presei interbelice, a valorificat inteligent mărturii memorialistice (unele dintre ele – cum ar fi cele despre Alexandru Sahia – redimensionând figuri aparent clasate). Aici, în interpretarea acestui etaj arhivistic secret, în fine dezgropat şi explorat în adâncime, stă contribuţia istorică principală a lucrării: nu avem, până în prezent, un examen mai cuprinzător, mai complex şi mai elocvent al „subteranei", citeşte: al *esenţei conspirative* a comunismului autohton (şi nu numai autohton). Adică, între altele, al acţiunilor pe teritoriu românesc ale *Kominternului*, al activităţii diversionist-criminale a reţelelor de spioni, al macabrelor combinaţii de culise şi a luptelor pentru Putere, al raporturilor de tip *homo homini lupus*. Cazul grevelor de la Griviţa, procesele ilegaliştilor din anii '30, „jocurile" pe muchie de cuţit din preajma loviturii regale de la 23 august '44, asasinatele fratricide pe principiul sacrificării „ţapului ispăşitor", diversiunile, manipulările, camuflările şi „schimbările la faţă" coordonate de la Centrul moscovit.

Pasiunea detectivistică a cercetătorului de arhive e ghidată de un impuls existenţial. Spirit scormonitor, Stelian Tănase este fascinat de universul conspiraţional, de misterele „iniţiatice" ale primei vârste a Partidului, amestec de sectă gnostică radicală şi de organizaţie mafiotă. Cuvântul *„subterană"* revine ca o temă obsedantă, ca un laitmotiv, pe tot parcursul – rocambolesc – al cărţii de faţă, iar personajele sunt definite în funcţie de relaţiile lor cu ea. Un capitol se intitulează ***Ca şobolanii prin subterană***, întregul volum stă sub semnul profetic al motto-ului din ***Demonii*** lui Dostoievski etc. Nu e vorba însă de o demonizare moralist-pamfletară: „moralistul" nu e un spirit moralizator. Surpriza e să descoperi teribila *concretete* a unui demonism încarnat de oameni cât se poate de reali. Căci „demonul" şi principiului acestei lumi e subterana însăşi. În mod esenţial, demersul îşi propune să circumscrie profilul unui tip antropologic: omul comunist. Autorul dă la o parte vălurile iluziilor, dezvăluind, până în detalii, structura şi modul de funcţionare al unei lumi monstruoase, răsturnate. De la conspiraţia lui Lenin (spionul german „desantat" în martie 1917 pentru scoaterea din joc a Rusiei ţariste), naraţiunea istorică prinde în ochiurile sale biografiile unor personaje tipologiceşte extrem de variate. Mai întâi „întemeietorii" subteranei-agenturii locale: Cristian Racovski, Gheorghe Cristescu, Constantin Pârvulescu ş.cl., apoi Mihai Gheorghiu-Bujor şi Constantin Doncea, Panait Istrati – un Saul pe drumul Damascului –, Alexandru Sahia, tânărul halucinat şi famelic, dar cu alură de dandy proletar, „intelectualul" Petre Constantinescu-Iaşi, păgubosul Belu Zilber, sacrificaţii Vasile Luca, Ştefan Foriş, Remus Koffler, Lucreţiu Pătrăşcanu, Ana Pauker şi Teohari Georgescu, tovarăşii de drum, spionul de cursă lungă Emil Bodnăraş (*„personajul cel mai enigmatic al comunismului românesc"*), Gheorghe Gheorghiu-Dej şi Nicolae Ceauşescu, beneficiază de capitole tip „studii de caz". Alături de ei – alţi (mulţi) *„eroi ai proletariatului"*. Cu toţii, oameni ai subteranei. Dincolo de numeroasele detalii sordide (animalizarea finală a sifiliticului Vasile Luca, mort în 1963 la Aiud, agresiunile homosexuale din închisoare ale comunistului ilegalist Gh. Gheorghiu-Dej, detaliile asasinării lui Koffler etc. etc.) sau comice (textele însemnărilor agramate ale condamnatului Dej, poemul ilegalist din 1937 dedicat Anei Pauker ş.a.), dincolo de tipologiile comportamentale sau de analizele contextelor istorico-politice şi biografice, rămân pe retină profilurile unor *„oameni ai resentimentului"* intraţi pe orbita extremei negativităţi umane. Nu întâmplător, cei care au supravieţuit sistemului ori au *„murit de moarte bună"* au fost cei care au ştiut să rămână într-un plan secund, evitând tentaţia Puterii absolute. Apropiată, ca formulă, de accesibilitatea gravă a unui volum precum ***Intelectualii*** lui Paul Johnson, lucrarea lui Stelian Tănase se constituie şi într-o contribuţie la istoria comunismului interbelic european: paginile despre renegatul Istrati şi despre Henri Barbusse – de pildă – adaugă avenit o *„dimensiune românească"* abordărilor din ***Trecutul unei iluzii*** a lui François Furet.

Că PCdR era o agentură a Kremlinului, o sectă ocultă de asasini cinici şi cruzi, avizi de putere, cărora puţin le păsa de *„cei mulţi şi obidiţi"* în al căror nume vorbeau, e – bineînţeles – un loc comun. Într-o lume a resentimentului *par excellence*, alibiul „idealismului" devine extrem de problematic. Ceea ce impresionează în cazul cărţii lui Stelian Tănase este amploarea şi concreteţea reconstituirii documentare, plasarea enormei bogăţii de fapte într-o scenariu plauzibil, interpretat cu acuitate. Sigur, există uneori tendinţa – greu de reprimat – de a explica totul prin prisma apartenenţei la mentalitatea „subteranei". Altfel, prin organizarea inspirată a materiei, autorul reuşeşte să imprime textului o putere de seducţie aproape hipnotică, fără să romanţeze şi fără să facă rabat de la „ştiinţificitate". Decupajul documentar e tras pe versantul narativ şi analitic în fraze simple, nervoase, precise: un stil rapid, sacadat şi rece, de reportaj superior, dinamic şi palpitant. Efectul nu e însă unul realist, ci de un fantastic morbid. Lectura *„istoriilor clandestine"* are semnificaţia unei coborâri în Infern.

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la •

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI
ArCuB
CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE

Primăria Municipiului Bucureşti, prin *Centrul de Proiecte Culturale ArCuB*, şi *Administraţia Lacuri, Parcuri şi Agrement Bucureşti* anunţă deschiderea **Stagiunii estivale teatrale pentru copii** în Parcul Herăstrău, la cinematograful pentru copii. Programul spectacolelor: ***Fata rău păzită***, balet de buzunar, producţie a *Operei Comice pentru Copii*, cu participarea unor solişti de la *Opera Naţională Română* – 4 iunie şi 5 iunie, ora 14.00; ***Ora veselă cu tâlc***, spectacol al *Teatrului Excelsior* – 5 iunie, ora 12.00.

În perioada iunie–septembrie, în fiecare week-end, vor mai prezenta spectacole teatrele *Ion Creangă*, *Ţăndărică* şi *Masca*.

În Grădina Cişmigiu, continuă **Stagiunea muzicală estivală** cu muzică de promenadă în fiecare sâmbătă şi duminică, între orele 11.00–13.00. În acest week-end, la foişorul din parc vor concerta formaţiile *Concertino* (4 iunie) şi *Brass Quintet* (5 iunie).

Duminică 5 iunie, între orele 11.30–16.00, va fi celebrată în Parcul Herăstrău **Ziua Mondială a Mediului**, printr-un spectacol de muzică de promenadă, în interpretarea fanfarei *Muzica Reprezentativă a Armatei*, şi o reprezentaţie a *Teatrului Masca*. De la ora 14.00 trupele *Hara* şi *Pheonix* vor susţine un concert extraordinar. Organizatori: *Primăria Municipiului Bucureşti*, *Centrul de proiecte culturale ARCUB*, *Prefectura Bucureşti*, *JTI*, *Global Compact*, *Teatrul Masca*.

În perioada 1–5 iunie, *ARTEXPO*, *ArCuB*, *AER*, *ASPRO*, *Ministerul Culturii şi Cultelor* şi *Primăria Municipiului Bucureşti* vă invită la cea de-a 13 ediţie a *Târgului Internaţional de Carte Bucureşti*, la Galeriile Etaj ¾ de la Teatrul Naţional Bucureşti.

Biblioteca lui *Luis Rosales*

Biblioteca *Institutului Cervantes* din București (care funcționează încă din 1995) va purta începând din 7 iunie 2005 numele poetului și eseistului spaniol Luis Rosales (Granada, 1910 – Madrid, 1992), proeminent reprezentant al liricii hispanice din secolul trecut. Luis Rosales a primit în 1982 *Premiul Cervantes*, cea mai importantă distincție literar-culturală acordată de statul spaniol, începând din 1976, unui scriitor de limba spaniolă pentru întreaga sa operă – Camilo José Cela, Jorge Luis Borges, Ernesto Mario Vargas Llosa, Octavio Paz, Adolfo Bioy Casares, Rafael Albertí, Miguel Delibes etc.

Luis Rosales aparține generației literare de la 1936, cea care a scris sub semnul întunecat al sciziunii provocate de războiul civil spaniol din acei ani. Opera sa este marcată de o memorie intens intimistă, de gândirea metafizică și de credința în plenitudinea cuvântului poetic. Rosales își afirmă timpuriu vocația literară alături de poeți ca Federico García Lorca, Joaquín Amigo sau Álvarez Cienfuegos, în revista ***Gallo***, iar în 1935 publică primul său volum de poeme intitulat ***Abril***.

Prima parte a volumului următor, ***El contenido del corazón*** (1941, amplificat în 1969), cultivă poemul în proză, un demers literar de o mare cutezanță în contextul poetic spaniol atât de conservator pe atunci. Păstrând același gen radical, disident, fără să renunțe la formele lirice tradiționale, Luis Rosales publică în 1949 ***La casa encendida***, unul dintre momentele de răscruce ale poeziei spaniole contemporane. Un poem narativ lung și unitar, de evidentă intertextualitate, în care se împletesc meditația, montajul „cinematografic", narațiunea, ritmul și o luciditate extraordinară în folosirea figurilor retorice ale formei și gândirii poetice.

Rosales rămâne fascinat de tradiția poetică și în volumul intitulat ***Rimas***, din 1951, unde combină versul liber cu formele metrice clasice, înfățișând universul haotic și trist al perioadei marcate de rana mereu deschisă a războiului civil. O viziune deopotrivă de amară asupra lumii și a condiției umane se face simțită și în volumele de mai târziu – ***Segundo Abril*** (1972), ***Canciones*** (1973) sau ***Como el corte hace sangre*** (1974). Existențialismul în formă poetică este exprimat de Rosales în ***Diario de una resurección*** (1979). Reunite ulterior în ***Carta entera*** apar ***La almadraba*** (1980), ***Un rostro en cada ola*** (1982) și ***Oigo el silencio universal del miedo*** (1984). În aceeași perioadă (1981 și 1983) sunt publicate două volume – ***Poesia reunida*** – care adună întreaga sa operă poetică.

Ca eseist, Rosales se distinge mai ales prin cărți care abordează literatura Secolului de Aur spaniol, printre ele, ***Cervantes y la libertad*** (1960), ***Pasión y muerte del conde de Villamediana*** (1969), dar și prin texte filosofice și de teorie literară – ***Lirica española*** (1972), ***Teoría de la libertad*** sau ***Simbolismo y significación***.

Director al importantei reviste madrilene ***Cuadernos hispanoamericanos***, Luis Rosales este ales în 1962 membru al *Real Academia Española*.

* * *

Inaugurarea *Bibliotecii „Luis Rosales"* ca omagiu adus poetului spaniol se va desfășura pe 7 iunie (de la ora 18:00) la sediul *Institutului Cervantes* din București (http://bucarest.cervantes.es) printr-o adevărată „sindrofie culturală". Invitată special pentru a vorbi despre Rosales este Guadalupe Grande Aguirre, licențiată în antropologie socială, poetă, critic literar din 1989 la diverse publicații hispanice, realizatoare a ediției de ***Opere complete*** ale scriitorului, alături de Félix Grande și Antonio Hernández. Pentru a marca așa cum se cuvine evenimentul, evidențiind o dată în plus vocația pan-hispanică a *Institutului Cervantes*, invitatul de onoare este scriitorul mexican Sergio Pitol (*Premiul Juan Rulfo*, 1999). Bine cunoscut în țări ale Europei Occidentale și Centrale și care în curând urmează să fie publicat și în traducere românească, Pitol va susține conferința intitulată: *„Despre felul în care viața reală se transformă în literatură"*. Un dialog incitant pe tema împletirii realității cu ficțiunea va urma apoi între Sergio Pitol și scriitorul Ion Vianu. Seara se va încheia cu proiecția filmului ***La vida conyugal*** (1993), ecranizare a romanului cu același nume publicat de Pitol în 1991.

Luis Rosales

• sunteți așteptați la • sunteți așteptați la •

teatrul LUNI de la green hours

- **Marți, 31 mai, ora 20**: *Teatrul LUNI* prezintă *nova sa producție:* ***Elevator 2*** de Gabriel Pintilei. Cu: Iulia Verdeș și Cristi Petrescu. Regia: Gabriel Pintilei.
- **Joi, 2 iunie, ora 19.30**: Concert cu Cristian Soleanu
- **Vineri, 3 iunie, ora 19.30**: ***Showdown*** – Special Edition –
- **Sâmbătă, 4 iunie, ora 19.30**: ***Bitter Sauce***
- **Luni, 6 iunie, *Arăt bine azi?***

Program de activități culturale Iunie 2005

Instituto Cervantes Bucarest

1 – 5 iunie 2005
Evenimente în cadrul Târgului Internațional de Carte "Bucureşti"
- **Masă rotundă** cu prilejul aniversării a 90 de ani de la nașterea lui **Vintilă Horia** (3 iunie, ora 17:30, "Lăptăria lui Enache)
- **Expoziția de afișe:** ***Don Quijote în film*** (Etaj 3,Galeria Etaj 3 / 4)

În colaborare cu:

PARALELA 45 EDITURA
-Editura Paralela 45, **lansarea cărții** ***Roza Vânturilor*** de Pedro J. de la Peña (3 iunie, ora 14:00, stand Editura Paralela 45)

EDITURA POLIROM
-Editura Polirom, **lansarea volumului** ***Cărți scrise în doi*** de Jorge Luis Borges și Adolfo Bioy Casares (4 iunie, ora 17:30, "Lăptăria lui Enache")

7 iunie 2005, ora 18:00
Inaugurarea sub numele de *"Luis Rosales"* a Bibliotecii Institutului Cervantes din Bucureşti

Participă: E.S. Dl. **Juan Pablo García Berdoy** -Ambasadorul Spaniei la Bucureşti, **Ioana Zlotescu** – Directorul Institutului Cervantes, **Dan Ion Erceanu** – Directorul Bibliotecii Naționale a României.

18:15 – Conferința *Luis Rosales*, ilustrată cu proiecții video de fotografii din Arhiva "Luis Rosales" şi cu fragmente din opera sa în lectura autorului, susținută de **Guadalupe Grande Aguirre**, editorul ***Operelor Complete Luis Rosales***.

19:00 – Conferința *Cum devine viața reală scriitură* susținută de scriitorul mexican **Sergio Pitol**, urmată de un dialog pe aceeaşi temă între Sergio Pitol şi scriitorul român Ion Vianu.

Parteneri media:
"22", Suplimentul de Cultură, Observatorul Cultural, Radio România Cultural, Radio Antena Bucureştilor, www.onlinegallery.ro, www.liternet.ro

VICTOR FRUNZĂ – PREȘEDINTE AL UNIUNII SCRIITORILOR LA ALEGERILE DIN 17 IUNIE 2005!

Din proiectul
RENAȘTEREA MORALĂ A UNIUNII SCRIITORILOR:
În timpul mandatului său se vor înființa:

O editură cu tipografie proprie ("Editura autorilor") cu minimum de plată * Bancă și Agenție de texte pentru valorificare prin presă. * Un post de radio al scriitorilor * Urgența 1: Un site pe Internet.

În ordinea renașterii morale

Echidistanță față de partidele politice la putere, în opoziție și extraparlamentare * Independența politică a președintelui, neangajare în conflicte de interese * Transparență deplină (prin Internet și/sau Buletine informative) * Analiza situației economice la zi, printr-un organism independent și comunicarea concluziilor către toți membrii * Îndreptarea tuturor aberațiilor antidemocratice din ultimii ani, inclusiv restabilirea dreptului de vot al majorității de 75%, lipsite de acest drept * Introducerea votului secret prin corespondență.

Politici interne

Tratamentul pe bază de egalitate juridică a tuturor membrilor, în problema indemnizațiilor "de merit" * Inițierea de dezbateri privind descentralizarea unor domenii din activitatea asociațiilor, urmate de hotărâri și de aplicarea lor (Administrarea veniturilor proprii, în ce proporție? Primirea de noi membri și validarea – în asociații, introducerea calității de "membru stagiar" etc.) * Facilități pentru scriitori la Hotelul USR din capitală.

Demonismul gândirii – ca un soare cu dinţi

ANCA HAŢIEGAN

Nu mi-am propus să fac cronică propriu-zisă de teatru, ci o luare de mostre: un fel de spectacol-coupé al criticului de teatru, conceput în goana de la un teatru la altul, dintr-un oraş în altul, în căutarea unui înţeles sau a unui ghem de înţelesuri, oricât de deşirat. O cronică de „navetist", nu doar în sensul figurat al cuvântului (de vreme ce cronicarul locuieşte în emisfera nord-vestică a ţării), care să semene mai degrabă cu un montaj de impresii suprapuse sau doar interferenţe produse de spectacolele bucureştene, apropiat spiritului alert al acestui oraş, unde toate se petrec parcă în simultaneitate.

* * *

4:48 Psychosis e monologul schizoid al unei femei aflate în pragul sinuciderii (programată la ora 16:48 fix), ce se poartă pe două voci: cea a pacientei care se lasă condusă de pulsiunile morţii şi cea a psihoterapeutei neputincioase. Interpreta trece cu extremă uşurinţă de la un registru la altul, de la inflexiunile dure ale primeia, la tonul submisiv, mieros-prevenitor, al celeilalte – treceri marcate de asemenea prin gesturi simple, discrete. Schimbul imaginar de replici, derulat în această stare de dedublare, spune povestea eşecului asistenţei psihologice, apelând la câteva „argumente", care, poate pentru că se sprijină pe realităţi de ordinul evidenţei, frizează locul comun. Unele sunt de „specialitate": pacienta e un caz-limită de ceea ce în psihanaliza freudiană se numeşte „transfer", fiind îndrăgostită de propria terapeută. Sentimentul, născut în cursul şedinţelor între patru ochi, pare să fi contribuit semnificativ la agravarea tulburărilor psihice ale protagonistei. Complexul thanatic, căruia aceasta i-a căzut pradă este, prin urmare, colorat erotic – şi viceversa. Alte „argumente"

sunt „ecologice": filtrate de subiectivitatea protagonistei, metodele terapeutice îi apar spectatorului drept un atac agresiv al artificialului contra naturii. Durerea, anxietatea sunt, din această perspectivă, mai autentice şi, într-un anume sens, mai normale decât lipsa afectelor respective (viziune pentru care, nu demult, Lucian Pintilie pleda extrem de convingător în paginile acestei reviste, într-un text autobiografic inspirat de experienţa spitalizării). Singurătatea şi depresia, cu rădăcini într-o luciditate tăioasă, se dovedesc rezistente la controlul „mediocrităţii", înţeleasă aici ca spaţiu al contractului social, în care eul funcţionează pe coordonatele liniei de mijloc.

Scenografia minimalistă a spectacolului (semnată de M.C. Ranin) se adaptează perfect la cerinţele jocului de rol al protagonistei, care oscilează contrapunctic între retractilitate şi frenezia exhibiţiei: o bară de susţinere a perfuziei, un scaun cu spătar, argintiu-metalic, care imită linia corpului feminin, cu arcuirile specifice, pumnii de pastile colorate pe care actriţa le împrăştie pe toată suprafaţa scenei – şi cam atât. Sunt toate elemente care vorbesc în mod subtil despre un alt tip de „transfer", de la om la obiect, adică despre dezumanizarea individului şi, dacă avem în vedere posibilitatea unui contra-transfer, despre umanizarea, în revers, a obiectelor. Această dualitate subiect–obiect poate fi detectată în interpretarea Maiei Morgenstern sub forma amestecului angoasant de emoţie şi răceală–pasiune şi senzualitate, pe de o parte, cerebralitate excesivă, pe de alta, trezie şi, totodată, paralizie a simţurilor (într-un mixaj ce mie una mi-a evocat, când am văzut spectacolul, poezia Martei Petreu).

Transpus la cu totul altă scară şi în alt context, am regăsit acelaşi demonism al gândirii, care arde cu rece, ca un soare cu dinţi, la Marlene, personajul interpretat de Emilia Popescu din piesa omonimă de Pam Gems, ce se joacă la *Teatrul de Comedie* în regia Cătălinei Buzoianu. Dar despre acest spectacol voi vorbi altă dată.

Raport despre cinematografia românească

Joi, 19 mai, la sediul *Ministerului Culturii şi Cultelor*, a avut loc o conferinţă de presă la care au participat ministrul Culturii, Mona Muscă, şi ministrul secretar de stat în *MCC*, Ioan Onisei. Cu acest prilej a fost dat publicităţii un raport semnalând, printre altele, situaţia din domeniu, provocată în timpul fostei guvernări, marcată de inconsecvenţă în plan legislativ, instituţional şi economico-financiar, dar şi de instaurarea clientelismului.

În tot acest răstimp, sălile de cinematograf au trecut din domeniul public în cel privat şi iar în cel public, adevărata lor situaţie scăpând de sub control. Astfel, în prezent, din cele aproximativ 400 de săli şi grădini de cinema, doar 107 au o activitate cinematografică rentabilă, iar în doar 55 dintre ele se desfăşoară proiecţii zilnice (104 săli au fost între timp închiriate cu destinaţie schimbată, iar 175 – închise). Toate acestea se află în patrimoniul privat al statului şi în administrarea *RADEF ROMÂNIAFILM*, regie în subordinea *MCC*.

De asemenea, toate cele trei societăţi comerciale cu capital de stat din domeniul cinematografiei sunt falimentare. *SC ROFILM SA*, cu datorii de aproximativ 24 miliarde lei, este deja în procedura de reorganizare judiciară. Ca urmare a participării la realizarea filmului ***Triunghiul morţii***, în regia lui Sergiu Nicolaescu, această societate se află, cu o datorie de peste 1 miliard de lei, în lichidare judiciară solicitată de *Ministerul Apărării Naţionale*. Şi *SC SAHIA FILM* are sechestru pus pe sediul din Bd. Aviatorilor, pentru datorii de 11 miliarde la bugetul statului. În aceste condiţii, fostul director, Ioan Cărmăzan, nu s-a dat la o parte de la realizarea, cu credit de la stat, a două filme în regia sa, ***Lotus*** şi ***Margo***. De asemenea, conducerile care s-au succedat în timp la *SAHIA FILM* nu au întreprins nimic pentru a recupera, de la *Fundaţia PRO*, o datorie de 25 miliarde lei. A treia societate, *SC ANIMAFILM SA*, se află şi ea în colaps financiar.

Reprezentanţii *MCC* au prezentat totodată şi noul regulament al concursului de selecţie pentru proiecte cinematografice (în regulamentul din 2004, de pildă, nu existau criterii de performanţă pentru regizor şi producător; acum, criteriile sunt: succesul comercial şi succesul în festivaluri – diferenţiat pe lungmetraj şi scurtmetraj) şi strategia ministerului de redresare a domeniului cinematografiei. Pe termen scurt, se are în vedere consolidarea *Fondului Cinematografic* şi elaborarea unei noi *Legi a cinematografiei* (printre elementele inovatoare se numără: asigurarea unui sistem concurenţial deschis şi echitabil pentru toţi producătorii de film din România, trecerea în proprietatea privată a sălilor de cinema, asigurarea promovării filmului românesc prin acordarea de spaţii publicitare în cadrul programelor *SRTV* şi *SR*, armonizarea legislaţiei cu prevederile *UE* etc.). Pe termen lung, vor fi susţinute industria cinematografică şi iniţiativa privată în domeniu, se vor organiza evenimente, *workshop*-uri, dar şi o şcoală de meserii (pentru meseriile pe cale de dispariţie din domeniul cinematografiei); de asemenea va fi iniţiat, cu sprijinul autorităţilor administrative locale, un program naţional pentru reorientarea publicului spre sălile de cinema, redirecţionarea tinerilor spre film şi organizarea unei caravane a filmului la sate şi comune.

Ioana Anghelescu

EDITURA NICULESCU
BOOKAREST 2005

Muzeul capitulării necondiţionate **– titlu care face trimitere la numele unui muzeu berlinez – este construit sub forma unui colaj de fragmente cu subiecte dintre cele mai diverse, de la fotografii de familie la reţete culinare, de la monumente la personaje memorabile schiţate din câteva trăsături rapide.**

„Ne aflăm în faţa unui roman simplu şi sofisticat totodată, plin de concreteţe, de viaţă, ţesând în filigran, printr-o reţea de trimiteri culturale [...], un întreg model cultural, o întreagă ideologie de scriitor."
Simona Popescu

DUBRAVKA UGREŠIĆ
Muzeul capitulării necondiţionate

YANN APPERRY - Farrago
PIERRE CHARRAS - 19 secunde
N. MILOŠEVIĆ - Cutia din lemn de nuc

ÎŢI DOREŞTI SĂ O...(re)CITEŞTI!

Cartea de recitire

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la •

Vama Veche la Sala Palatului

Duminică, 5 iunie, orele 20, la Sala Palatului va avea loc un concert extraordinar al trupei *Vama Veche*, care va prezenta în premieră compoziţii de pe viitorul album de studio. Biletele costă 150.000 şi 250.000 de lei. **(R.B.)**

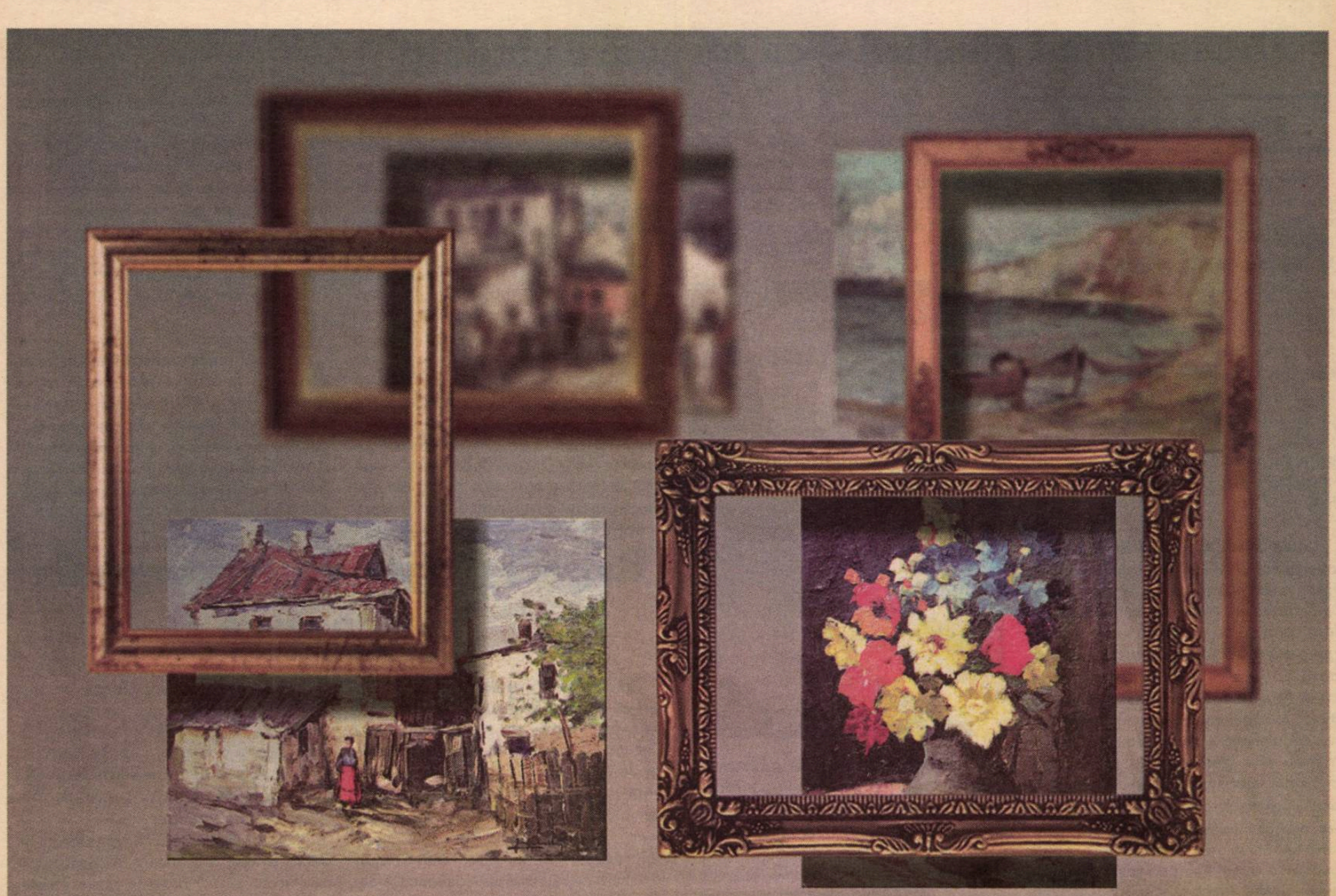

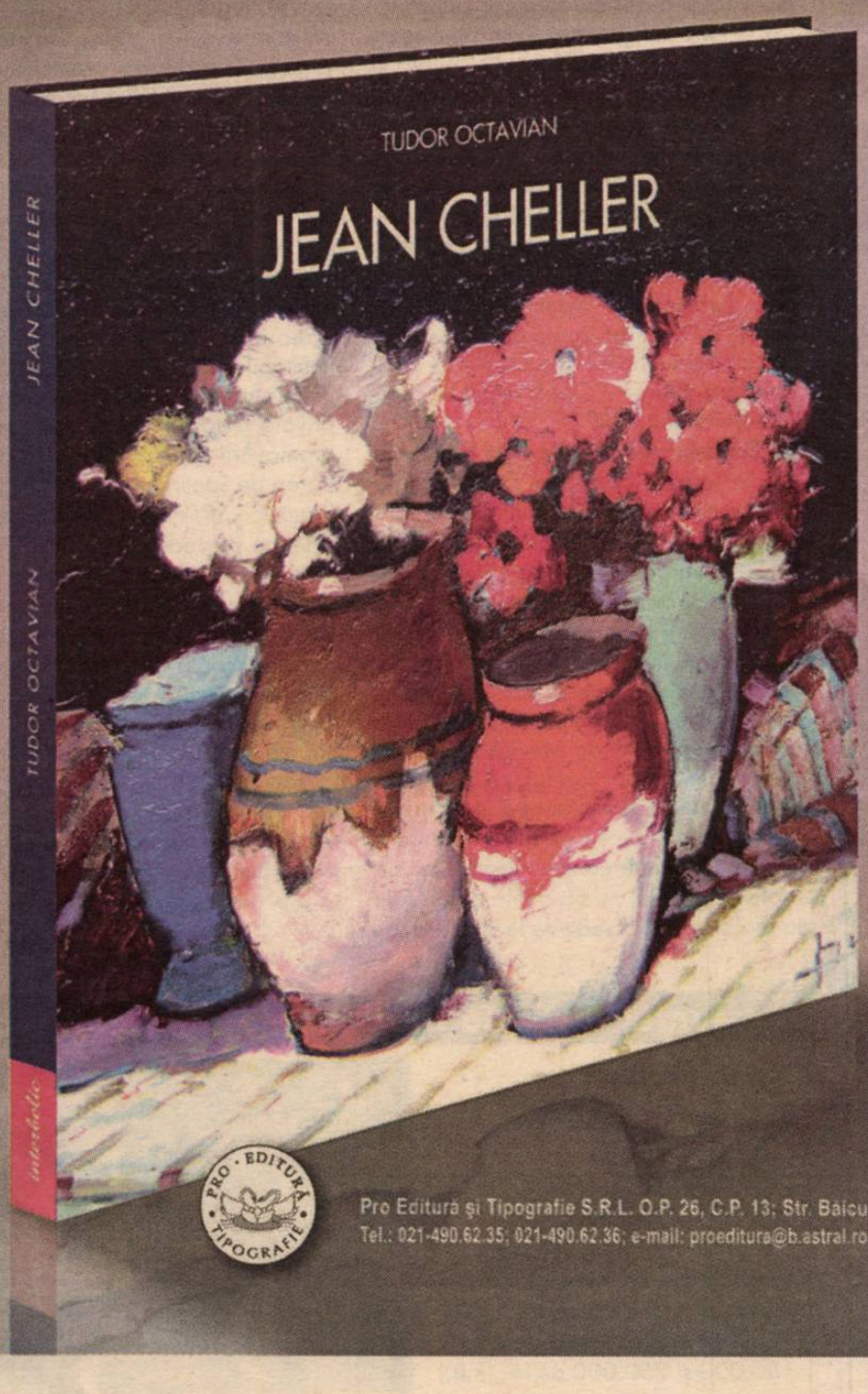

Jean Cheller DE TUDOR OCTAVIAN

- După succesul „Pictori români uitați", Tudor Octavian continuă seria restituirilor culturale cu rol valorizator, prin volumul „Jean Cheller".
- În numai 41 de ani de existență, Jean Cheller a lăsat o operă consistentă, originală și autentică, ignorată, din păcate, până de curând.
- Avându-l ca profesor pe Gheorghe Petrașcu, bun prieten cu Ciucurencu, Jean Cheller și-a găsit drumul propriu în arta românească.
- Prețurile tablourilor sale au crescut vertiginos, după încadrarea în volumul „Pictori români uitați".
- Bogat ilustrată cu fotografii realizate chiar de autor, monografia dedicată lui Jean Cheller conține cea mai mare parte a operei pictorului, dar și detalii despre viața acestui celebru necunoscut.
- *„Originalitatea e frecvent și o chestiune de nealiniere intelectuală conștientă, de contratimp cronicizat cu epoca. Jean Cheller a fost un astfel de pictor nealiniat. Altfel, prin comparație cu toate felurile de a se picta în răgazul cultural interbelic, altfel prin fire, prin gena etnică, altfel prin formație și profund altfel prin dramă."* ***(Tudor Octavian)***

Lansarea oficială la Târgul de Carte, Bookarest.

Din iunie în librării prin Pro Editură și Tipografie!

Autorul va acorda autografe.

Pro Editură și Tipografie S.R.L. O.P. 26, C.P. 13; Str. Băiculești nr. 1, București;
Tel.: 021-490.62.35; 021-490.62.36; e-mail: proeditura@b.astral.ro www.proeditura.ro

interbelic®

EDITURA POLIROM • LANSĂRI

Tîrgul Internaţional de Carte Bucureşti
ediţia a XIII-a, 1-5 iunie

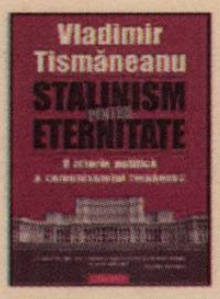

Joi, 2 iunie, ora 13.00 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• **Ştiinţa învăţării. De la teorie la practică**
de Ion Negreţ-Dobridor, Ion-Ovidiu Pânişoară

Prezintă:

prof.univ.dr. Ioan Cerghit, prof.univ.dr. Sorin Cristea, Lidia Bodea

Joi, 2 iunie, ora 16.00 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• **Nebulon**
de Ruxandra Cesereanu

Prezintă:

Simona Popescu

Vineri, 3 iunie, ora 14.00 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• **Europa şi întîlnirea religiilor**
de Anca Manolescu

Prezintă:

Mihail Şora, Bogdan Tătaru-Cazaban, Radu Bercea

Vineri, 3 iunie, ora 15.30 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• **Ordinea**
de Alexandru Ecovoiu

Prezintă:

Ion Simuţ, Tudorel Urian, Marius Chivu

Vineri, 3 iunie, ora 16.30 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• Colecţia „Biblioteca Polirom":
Dicţionar Robert de nume proprii de Amélie Nothomb
Middlesex de Jeffrey Eugenides
Grădinile luminii de Amin Maalouf
Marea aspiraţie de Tom Sharpe
Junky de William Burroughs

Prezintă:

Irina Mavrodin, Florin Iaru, Elisabeta Lasconi, Radu Pavel Gheo, Sorin Gherguţ

Vineri, 3 iunie, ora 17.00 • *Terasa Motoare*

• Spectacol-lectură după cele mai noi volume din colecţia „Ego. Proză":
Zidul moale de Adrian Buz
Tunul filozoafei de Dumitru Ungureanu
Partida de canastă de Mircea Gheorghe

Regia: Ana Mărgineanu

Prezintă: Bogdan Suceavă

• **Acordarea Premiului Naţional de Proză al „Ziarului de Iaşi" pe anul 2004:**
Mircea Cărtărescu, De ce iubim femeile

Prezintă:

Alexandru Călinescu, Toni Hriţac

Vineri, 3 iunie,
între orele 14.00 şi 15.00 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• **„Istodor te ia la întrebări"**
întîlnire cu jurnalistul Eugen Istodor,
autorul volumului **Vieţaşii de pe Rahova**

Sîmbătă, 4 iunie, ora 12.00 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• **Stalinism pentru eternitate**
de Vladimir Tismăneanu

Prezintă:

Mihai Răzvan Ungureanu, Stelian Tănase, Mircea Mihăieş, Adrian Cioroianu

Sîmbătă, 4 iunie, ora 14.30 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• **Eugenie şi modernizare în România interbelică**
de Maria Bucur

Prezintă:

Mihaela Miroiu, Ion Bogdan Lefter, Liviu Rotman, Lidia Bodea

Sîmbătă, 4 iunie, ora 15.30 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• **Păcatul împotriva spiritului şi Jocul de smarald**
de Ioan Petru Culianu

Prezintă:

Vladimir Tismăneanu, Andrei Oişteanu, Dan Petrescu, Paul Cernat, Lidia Bodea

Sîmbătă, 4 iunie, ora 16.00 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• **Lindenfeld**
de Ioan T. Morar

Prezintă:

Mircea Mihăieş, Ştefan Agopian

Sîmbătă, 4 iunie, ora 17.30 • *Lăptăria lui Enache*

• **Cărţi scrise în doi**
de Jorge Luis Borges & Adolfo Bioy Casares

Prezintă:

Ileana Scipione, Sergio Pitol, Andrei Ionescu, Cristian Tudor Popescu, Ioana Zlotescu, Denisa Comănescu

Sîmbătă, 4 iunie,
între orele 13.00 şi 14.00 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• **„Istodor te ia la întrebări"**
întîlnire cu jurnalistul Eugen Istodor,
autorul volumului **Vieţaşii de pe Rahova**

Duminică, 5 iunie, ora 12.00 • *spaţiul de lansări de la etajul al III-lea, punctul de lansare 1, sala II*

• **Centrifuga**
de T.O. Bobe

Prezintă:

Simona Sora, Marius Chivu

Suplimentul CULTURA
apare sîmbăta

20% reducere pentru toate titlurile aflate la standul editurii

www.polirom.ro

Bursa de valori literare IV
(1990–2005)

COTAŢII*

	POEZIE	PROZĂ	JURNAL – MEMORII	ESEU	CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ
★★★★★ ★★★★★	Ioan Es. Pop				
★★★ ★★★	Cristian Popescu		Monica Lovinescu	Caius Dobrescu H.-R. Patapievici	
★★★ ★★	Floarea Ţuţuianu	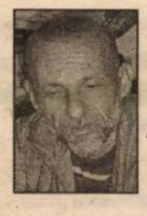 Radu Aldulescu Petru Cimpoeşu	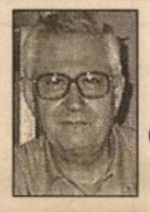 Matei Călinescu Ion Ioanid I.D. Sîrbu	Andrei Cornea	Paul Cernat Sanda Cordoş Carmen Muşat
★★ ★★		Mircea Cărtărescu Florina Iliş Simona Popescu Dan Stanca	Mihail Sebastian	Ruxandra Cesereanu	Daniel Cristea-Enache
★★ ★	Daniel Bănulescu Rodica Drăghincescu Doina Ioanid Ioana Nicolaie	Petre Barbu Adrian Oţoiu Dumitru Ţepeneag Al. Vona	Nicolae Balotă N. Steinhardt Ion Vianu	Sorin Antohi Adriana Babeţi	Ştefan Borbély Luminiţa Marcu Dan C. Mihăilescu Nicoleta Sălcudeanu Ion Simuţ

Urcări şi coborâri în canonul literar

Mircea Cărtărescu – ↗↗↗↗↗
Radu Petrescu – ↗↗↗↗
Radu Cosaşu – ↗↗↗

Augustin Buzura – ↘↘↘↘
D.R. Popescu – ↘↘↘↘
Marin Preda – ↘↘↘↘
Eugen Barbu – ↘↘↘
Nicolae Breban – ↘↘↘
Marin Sorescu – ↘↘↘

Continuăm ancheta referitoare la schimbarea canonului literar.

1. S-a produs o schimbare faţă de canonul literar antedecembrist? Dacă da, în ce constă ea?
2. Pe cine selectează memoria dvs. din rândul autorilor care s-au afirmat în ultimii ani (maximum 5 autori):
***a)* poezie;**
***b)* proză ficţională sau/şi nonficţională;**
***c)* jurnale – memorii;**
***d)* eseuri;**
***e)* critică literară.**
3. Ce autori s-au impus şi ce autori au „ieşit" din această listă a memoriei literare?

MIRCEA IORGULESCU

Republica literelor şi tentaţia unicului

Nu mi se pare utilă folosirea termenului *canon*, deşi s-ar părea că e un cuvânt la modă, aşa cum este, dar în alte medii, nu în cele literare, semidoctul *locaţie*. Chiar am bănuit, o clipă, că întrebarea este una în genul celei despre „preşedintele Norvegiei" – şi nu sunt foarte sigur că nu s-ar putea, totuşi!, ca în realitate aşa să şi stea lucrurile.

Deplasat din teoria literară academică în spaţiul publicisticii culturale şi, mai ales, atribuindu-i-se o valoare predominant, de nu şi exclusiv, normativă, cu desăvârşire absentă în contextul său originar, foarte onorabilul concept de *canon* capătă, în cel mai fericit caz, un sens vag şi bun la toate, devine o simplă formulă de consum jurnalistic mai mult sau mai puţin stereotip, dar cu intenţii şi pretenţii valorizante. E, dacă e!, un concept descriptiv, aplicabil dintr-o perspectivă mult ulterioară, de la o apreciabilă distanţă în timp şi pe mari spaţii; de exemplu, fără să-i spună aşa, la o prezentare a schimbării de canon a recurs Ioana Em. Petrescu pentru a situa *Ţiganiada* lui Budai-Deleanu în seria europeană a epopeilor, a făcut-o într-o carte apărută acum vreo treizeci de ani.

Şi-apoi, a fi sau a nu fi în canon... Nu e impulsul creator unul de ieşire din canon?! Nu e toată istoria artei, inclusiv a celei literare, o luptă împotriva canonului şi a canoanelor?! Dacă e să se definească „noul canon", n-ar fi decât pentru a şti de ce să te fereşti. Canonul e mortificare, nu înnobilare. Ciudat.

Cu atât mai ciudat cu cât concomitent se duce, se duce ori se simulează că s-ar duce, o bătălie, cam post-mortem, e adevărat, cu demult decedatul realism socialist – care chiar a fost „un canon", s-a încercat impunerea lui prin toate mijloacele, în condiţii de dictatură uneori feroce (şi nu s-a reuşit nici atunci). În România, realismul socialist a murit însă în anii '60. A murit oficios, dacă nu şi oficial, de prin 1964, când a dispărut cu totul din limbajul public. Nici Ceauşescu nu a mai avut puterea să-l resusciteze, a încercat, dar n-a reuşit. A existat şi un scriitor care l-a ameninţat că, dacă reintroduce realismul socialist, el se sinucide.

Şi-atunci, de ce şi de unde? Ce-i oare cu dorinţa asta de a fi, şi încă de bunăvoie, *în canon*, de a fi *pe linie*?! Pe *o* linie ?! Care, evident, se-nţelege de la sine, este şi cea *bună*, singura bună!, cea de viitor, cea de succes, paşaport pentru glorie şi eternitate totodată, bilet sigur câştigător la loteria valorii... Trăim în republica literelor şi avem nostalgia partidului literar unic?! A unanimităţii?!

Foarte ciudată bătălia asta pentru a te conforma, pentru a fi asemenea, pentru a te înscrie, înregimenta, pentru a te dizolva în *canon*. Şi pentru a-i exclude pe rebeli, pe cei care încă nu s-au înscris, pe înapoiaţi, pe şovăielnici... Tot aşa s-a întâmplat cu bietul *postmodernism*. Deşi aici un folos tot a fost: prefacerea *postmodernismului* într-un fel de partid literar cu pretenţii hegemonice i-a dat lui **Petru Cimpoeşu** ocazia să scrie o admirabilă povestire, de inclus în cea mai severă antologie a prozei scurte româneşti de după 1990. Va avea şi *canonul* această şansă la nemurire literară?! Poate da, poate nu, cine ştie...

* * *

Dacă s-a schimbat literatura română în cei 15 ani de după decembrie 1989 este însă chiar inutil să ne întrebăm: bineînţeles că s-a schimbat!

Nu avea cum să nu se schimbe, trecerea unui deceniu şi jumătate aduce de la sine schimbări. Faţa literaturii române la 1935 era alta decât în 1920, aşa cum în 1985 era diferită de cea din 1970. Şi este sigur că în 2015 literatura română va arăta altfel decât în 2000.

Schimbările petrecute în ultimii 15 ani depăşesc însă cadrul unei evoluţii aşa-zicând naturale. Îl depăşesc prin amploare, îl depăşesc prin radicalitate, îl depăşesc prin sens. Este pentru prima dată când în România de după primul război mondial se poate scrie şi publica într-o libertate deplină. N-am greşit spunând *primul război mondial*: cărţi confiscate şi scriitori târâţi prin tribunale, pedepsiţi administrativ sau chiar închişi pentru *delicte literare* n-au existat doar în perioadele succesivelor dictaturi de după 1938, ci şi mai înainte de anul *revoluţiei regale*.

Dar această libertate, care, iată, durează de 15 ani – o eternitate în istoria de stat a României! –, a fost una brusc venită şi, mai mult, una necucerită.

„Libertate oferită", aşa numise cândva Günter Grass libertatea de care s-a bucurat Germania de Vest după capitularea Reich-ului nazist în faţa aliaţilor.

Dacă nu a fost câştigată, libertatea din România de după 22 decembrie 1989 nu a fost însă nici una dată, *oferită*. Nu a fost obţinută, dar nu a fost nici un cadou. A fost, mai degrabă, o *eliberare prin forfet*. Ceea ce, probabil, explică mult şi multe din evoluţiile ulterioare. Inclusiv extraordinara întâmplare că în România de după tirania comunistă a existat o tentativă de schimbare a apelativului ironic „talibani" în denumire de prestigiu (în genul schimbării poreclei în renume din *Peneş Curcanul*) i-a aparţinut unui literat combativ şi multilateral prezent...

S-ar putea să mă înşel, dar am impresia că despre *libertate*, despre *libertate* pur şi simplu, nici nu prea se scrie/vorbeşte în România; ca şi cum noţiunea ar fi necunoscută; ori străină de preocupările intelectuale; ceva cu care nu ştii prea bine ce să faci, te cam încurcă; este doar menţionată, din când în când, şi nesmintit ca un mare câştig, *libertatea de expresie*. Şi atât. Deşi *libertatea* şi *libertatea de expresie* nu sunt totuna, iar raportul dintre ele nu e de la întreg la parte şi nici neapărat armonios.

Nefiind una cucerită, această *libertate prin forfet* nu a avut preţ şi a sfârşit prin a fi concomitent prădată şi disprefuită; o libertate de care s-a profitat, dar o libertate care nu a fost apărată. Ca un patrimoniu risipit, pentru că nu a existat conştiinţa valorii şi a însemnătăţii lui.

Inclusiv în literatură. Unde cea dintâi consecinţă a acestei *libertăţi prin forfet* a fost abandonarea temporară, dar uneori de lungă durată, a scrisului literar sau cel puţin a interesului pentru scrisul literar. Fapt e, şi e incontestabil, că înaintea literaturii a trecut viaţa literară, iar aceasta a căpătat formă şi a devenit spaţiul unui război civil nici astăzi încheiat. În numele libertăţii de expresie, dar în spiritul indiferenţei, dacă nu şi al ostilităţii faţă de libertate, intoleranţa, maniheismele, anatemizarea, linşajul şi incitarea la linşaj, excluderea şi terorismul intelectual au devenit atitudini curente, banalizate de uzul cotidian, intrate în reflex. În locul dezbaterii, excluderea. Cum însă, privilegiu al libertăţii de expresie!, oricine poate teroriza pe oricine, oricine poate califica drept „ciumat" pe oricine, oricine poate denunţa, anatemiza, stigmatiza pe oricine, rezultatul e devastator pentru toţi. Nu există învingători.

Şi nu m-aş grăbi să văd în această oarbă generală beligeranţă cu dese momente paroxistice o „moştenire" nefericită, o prelungire maladivă a spiritului dictaturii prăbuşite la 22 decembrie 1989, când insul de teama căruia tremurase ani de-a rândul o ţară întreagă a devenit în doar câteva ore un bătrân nenorocit, care făcea, pe la Găieşti, autostopul. Ar fi prea simplu.

Prea simplu şi, mai ales, o asemenea explicaţie ar evacua orice responsabilitate individuală şi instituţională. De aceea, probabil, şi este foarte agreată: de vreme ce e vorba de o „moştenire" fatală, nu este nimeni vinovat şi nu este nimic de făcut.

Îngrădită, fragilă, mereu ameninţată, libertatea – atâta cât a fost şi aşa cum a fost până în 1989 – era una cucerită. Cucerită pas cu pas, carte după carte, într-o bătălie continuă, de zi cu zi, fără momente de răgaz. Nu s-a „dat" nimic, totul a fost câştigat şi totul a avut un preţ, chiar dacă astăzi acest „totul" poate să pară derizoriu. Deşi. Deşi nu e improbabil ca derizoriul să fie în realitate produs de optica timpului de azi, nicidecum adevărul acelui timp. Fapt e, oricum, că libertatea era o valoare şi avea valoare. Chiar dacă era una ciuntită. Sau poate tocmai de aceea.

* * *

Socialul a fost sub comunism ţinta principală şi constantă de supraveghere şi interdicţie. Era vânat, era îngrădit, era estompat, era eliminat. Ar fi fost de presupus, prin urmare, că după căderea vechiului regim socialul va intra spectaculos în literatura română. Nu s-a întâmplat aşa. Nici vorbă, de exemplu, de o *„literatură a cicatricilor"*, cum şi-au numit chinezii cărţile lor teribile despre halucinanta *„revoluţie culturală"* maoistă. Nici vorbă, alt exemplu, de ceva comparabil (comparabil, nu asemănător!) cu atâtea extraordinare romane ruseşti apărute în ultimii 15 ani. Nu citesc, din păcate, nici chinezeşte, nici ruseşte – tot ce ştiu ştiu „filtrat", ştiu prin intermediul traducerilor în franceză, încât am motive să presupun că realitatea literară rusă şi cea chineză vor fi fiind mult mai bogate decât oricum impresionanta lor prezenţă în librăriile din Franţa. Nici vorbă, apoi, de vreo încercare epică, fie ea şi neizbutită, comparabilă cu proza lui Vargas Llosa, a lui Günter Grass, a lui Philip Roth, a lui Milan Kundera, a lui Lobo Antunes... De ce? Habar n-am. Să fiu sarcastic şi să presupun că sunt autori ieşiţi din *canon*, „ieşiţi din cărţi", cu o expresie ce se vrea zglobie şi nu e decât perfect imbecilă, dar tocmai de aceea foarte întrebuinţată?!

Mai mult, se decretează aruncarea la pubelă şi a cărţilor şi scriitorilor care, în ciuda opresiunii, au fixat memorabil literar şi uneori premonitoriu ca viziune cloaca psiho-socială din ultimele decenii ale secolului trecut. Este chiar uimitor: în vreme ce Grobei, merceologul semidoct cu tranzistor de gât, a ieşit din ficţiune şi e pretutindeni prezent în societatea românească reală de astăzi, inclusiv în ipostaza de iluminat mesianic delirant, scriitorul care l-a inventat, **Nicolae Breban**, e socotit *„depăşit"*. Sau: limbajul violent, distructiv şi grosolan al lumpenilor şi al ştabilor cinici, expresie a unei sumbre libertăţi negative, revelat de **Augustin Buzura** în *Vocile nopţii* şi în *Refugii*, s-a generalizat în viaţa publică românească, dar scriitorul e decretat inactual, uneori chiar în termeni ce amintesc până la coşmar de propriile-i personaje.

* * *

„Domnule, Franţa e o ţară care continuă, nu o ţară care începe!", i-ar fi răspuns generalul de Gaulle în toamna anului 1944, când devenise şeful necontestat al Franţei eliberate, unui linguşitor care îl îndemna să facă o revoluţie. Aş parafraza cu plăcere această replică, aş parafraza-o pentru literatură. *Literatura e ceva care continuă, nu ceva care începe*. Jdanoviştii din perioada dictaturii comuniste de ocupaţie au încercat să facă o revoluţie în literatură, au proclamat nulitatea aproape integrală a literaturii române de până la ei, au decretat obligativitatea însuşirii canonului realist-socialist, i-au revizuit sever din punct de vedere politic şi ideologic pe înaintaşi. Lirica interbelică era *„decadentă"*, critica *„formalistă"*. Nu lipseau nici judecăţile etice: de pildă, se spunea, Alecsandri, *„veselul Alecsandri"*, fusese un *„îmbuibat"*. Tipărirea unei antologii din cronicile lui Pompiliu Constantinescu era în 1957 justificată spunându-se, în prefaţă, că *„deşi au suferit influenţa climatului moral al societăţii burgheze, a condiţiunilor sociale şi politice determinate de această societate, reprezintă totuşi efortul unei conştiinţe care s-a străduit să descifreze legătura artei cu viaţa şi s-o servească cu consecvenţă"*.

Jdanoviştii au dispărut, literatura a continuat.

Şi va continua.

* * *

Mi-au scăpat, desigur, acele cronici în care se va fi remarcat, fiindcă sare în ochi, că încă de la prima pagină excelentul roman de debut al lui **Ionuţ Chiva**, *69*, intră în dialog cu *Moromeţii* lui **Preda**; un dialog polemic, dar dialog. Aşa cum mi-au scăpat şi cronicile în care se va fi remarcat că în *Fairia*, romanul SF al lui **Radu Pavel Gheo**, un om, probabil ultimul om, este de fapt interogat de un robot cu înfăţişare umană venit special să-l ancheteze în rezervaţia care a devenit Pământul. Mi-au scăpat acele cronici despre *Legături bolnăvicioase* de **Cecilia Ştefănescu**, în care se va fi spus că nu, nu este vorba de *„primul roman românesc cu lesbiene"*, ci de un foarte bun roman de debut, unde nu lesbianismul e „problema". Mi-au scăpat cronicile despre povestirile lui **Alexandru Vlad** din volumul *Viaţa mea în slujba statului*, carte ce debutează cu o *„Autobiografie la minut"*, unde există această confesiune deloc patetică despre ce i s-a întâmplat autorului după 1989: *„Trecerea bruscă de la o societate fundamental inertă la una care nu-şi*

(Continuare în pag. 12)

Bursa de valori literare

(Urmare din pag. 11)

putea regăsi reperele, excesiv de fluidă, mă va pune din nou într-o situație de criză: dintr-un scriitor de perspectivă mereu amânată aveam să devin peste noapte un scriitor al vechii generații în ochii unui tineret care încă mai trebuie să decidă ce face cu propria libertate". Și bineînțeles că mi-au scăpat articolele, neapărat în contradictoriu, ce se vor fi scris despre această confesiune. La fel cum mi-au scăpat comentariile despre ciclul *Supraviețuirilor* lui **Radu Cosașu**, unde se vor fi făcut necesarele comparații între flamboaianta tandrețe ironică a scriitorului român și ironia geometrică, uneori cinică, a lui Kundera.

Cu alte cuvinte, îmi este imposibil să fac liste, și încă selective, de nume și titluri: prin forța împrejurărilor, o mare parte din literatura scrisă și publicată în România îmi este necunoscută. Poezia, în primul rând, însă și proza, și memorialistica, și istoria literară. Citesc în mult mai mare măsură, datorită Internetului, critica din reviste – și sunt încântat să văd că există un mare, uimitor de mare număr de critici (încă) tineri, sub 40 de ani, foarte buni, câțiva chiar străluciți. De ei depinde nu numai apărarea „republicii literelor" de „tentația unicului", de ei depinde și federalizarea, *coagularea*, dacă termenul „federalizare" înspăimântă, de după atâtea risipiri și sfâșieri.

NICOLETA SĂLCUDEANU

Evoluții în planul continuității

15 ani sunt foarte puțini pentru o privire retrospectivă. Și totuși, sunt suficienți pentru a îndrăzni o înregistrare a zvâcnirilor tectonice din măruntaiele literaturii. Anul de cezură, 1989, a fost cutremurul major ce a provocat, în urma sa, un cortegiu de replici mai puternice sau mai slabe. Așadar, e o certitudine că un cutremur politic determină azi o reașezare canonică în plan estetic. Vrem-nu vrem, dimensiunea politică, prin mâna sa dreaptă, eticul, normează evoluția estetică, fie doar prin faptul că s-a dat liber la exprimare. Ceea ce presupune o metamorfoză majoră și o responsabilitate est-etică așijderea.

Dar cum toate drumurile, într-o literatură descătușată din unanimitate, conduc, până la urmă, la condiția axiologică, se poate vorbi azi de pluralism estetic, tot așa cum despre unul ideologic. Și cum canonul nu se schimbă precum macazul, primele evoluții au fost în planul continuității. Astfel, s-au rebranșat, la nivel teoretic, disputele dintre antici și moderni (tradiționaliști și experimentaliști). În ce privește creația, nici aici nu se poate vorbi de o sacadă a schimbării, cât mai degrabă de o evoluție lentă, pe pânza freatică a unui epigonism de două feluri: bun și rău, benefic, pe de o parte, contraproductiv, pe de alta. Ideea unui postmodernism românesc își face tot mai tenace loc în conștiința unei culturi predispuse la arderi de etape. Pe fondul continuității disputei dintre tendințele amintite, lucrurile se mai și nuanțează din mers. Nici conservatorismul nu mai e ce a fost, eforturile sale fiind îndreptate către reabilitarea sa în condițiile unei memorii vinovate, a unui trecut compromis, iar direcția se cere consolidată prin mijloace cât mai curate. Mari dificultăți în privința restaurării acesteia vin din partea fundamentalismului corectitudinii politice. Dacă însă ignorăm extremele, tabloul devine mai viu și mai colorat. Bunul și sănătosul liberalism cultural păstorește tot mai în voie peisajul. Pe timp ce trece, cu toate bătăliile, încă zgomotoase, sfânta cale de mijloc pare a câștiga teren, iar normalitatea și sincronia necomplexată pare a-și face un loc durabil.

Două elemente noi adaugă un plus de complexitate schimbării: televiziunea și Internetul. Excomunicate de unii, sanctificate de alții, acestea sunt, pe rând, demoni și îngeri ai notorietății și sincroniei. Privite din mijloc, ele pot fi instrumente rezonabile pentru întoarcerea la timpul absolut al culturii. Certamente, influențarea noului canon e condiționată și de aceste două „rele". Aici, probabil, se poate vorbi de o nișă ce e posibil să găzduiască discontinuitatea. Dar nu de tot. Nu e chiar imposibil să ni-l imaginăm pe Nae Ionescu în postură de realizator de *talk-show*, iar pe Felix Aderca butonând pe *lap-top*-ul personal. Ce ne va aduce viteza informației, vom vedea.

Cât privește canoanele paralele, ele nu sunt decât constructe imaginare în mințile celor înregimentați ideologic. Canonul e canon. Nu-l fac nici eu, de una singură, în nevolnicia mea, nici ditamai Nicolae Manolescu. El se edifică pe sine prin contribuția și împletirea tuturor „factorilor de răspundere": jucători, arbitri, spectatori. El are o viață personală pe care nu o putem influența ca individualități, ci doar ca pioni ai unui joc macroscopic.

Ceea ce se vede mai clar este o dezinhibiție, în ciuda dosarelor penale, a expresiei (de la cea liturgică la cea pornografică) și pune într-un provizoriu – cred – con de umbră literatura esopică, de aceea nu consider că se poate vorbi despre o ieșire reală a acesteia din canon, cum nici literatura proletcultistă nu poate fi neantizată prin ignorare. Canonul nu operează cu ideologii pure și simple, ci cu cărți moarte sau vii. De aceea mi-e foarte greu, imposibil, să pronunț nume ce au intrat sau ieșit din canon. El e încă în fierbere. Iar memoria mea refuză să selecteze la întâmplare nume de autori, fie și pentru că e subiectivă, inevitabil lacunară, fatalmente bruiată de zumzetul mediatic. Prefer să iau distanță și să contemplu spectacolul canonului ce se face, cu mici intervenții foiletonistice de pe margine.

Poezie: **Ioan Es. Pop**, **Floarea Țuțuianu**, **Cristian Popescu**, **Marius Ianuș**, **Claudiu Komartin**.

Proză: **Daniel Bănulescu**, **Dora Pavel**, **Dan Lungu**, **Aura Christi**, **Florina Ilis**.

Critică, eseu: **H.-R. Patapievici**, **Ciprian Șiulea**, **Tudorel Urian**, **Mircea A. Diaconu**, **Horea Poenar**.

BOGDAN-ALEXANDRU STĂNESCU

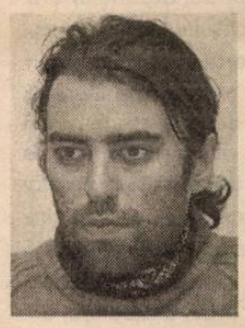

Generația tinerilor critici a clătinat statuile

1. *„Dacă am fi literalmente nemuritori sau ni s-ar lungi viața la o sută patruzeci de ani, să spunem, am putea renunța la toate discuțiile despre canon. Dar noi avem la dispoziție doar un interval, după care nimic nu mai rămâne în urmă, și umplerea acestui interval* cu lecturi de proastă calitate, *în numele nu știu cărei justiții sociale, nu mi se pare a fi menirea criticului literar."* (Harold Bloom, ***Canonul occidental***)

A trecut ceva vreme de la marea discuție legată de canon (discuție sintetizată mai apoi într-un titlu serios-jucăuș ***Lista lui...***), care practic nu a creat mai nimic decât obișnuita vâlvă dâmbovițeană. N-a fost, cred, decât sporovăială universitară, pentru că la noi nici măcar polemica nu atinge acea intensitate pe care ar putea-o avea într-un spațiu coerent și „încins" intelectual.

Canonul nu poate fi schimbat la inițiativa nimănui: *„Canonul nu se discută, el se face"*, a fost una dintre apoftegmele aruncate de pe o poziție de putere în toiul acelei discuții menționate mai sus. Și, Doamne!, cel care a spus-o știa foarte bine ce vorbește. Nu cred că a existat în literatura, cultura noastră, critic mai abil în a stăpâni puterea „canonizatoare" decât **Nicolae Manolescu**. Intrarea în canonul literar nu înseamnă decât negociere de putere: cel ce confirmă se confirmă, criticul are rolul șamanului capabil să invoce cu succes, fiecare reușită confirmându-i propria poziție de putere.

1. Nu vreau să readuc în discuție distincțiile făcute în timpul discuției de acum câțiva ani, dar, dacă ne referim la canonul curricular, stabilit de instituție, devenit mai apoi „canon alternativ", putem vorbi despre o relaxare a granițelor, despre pătrunderea unor noi autori, în fine, totul conjugat cu o totală lipsă de apetit al micuților „librofagi". Ce mai contează canonul curricular, când autorii din manuale sunt citiți doar de inspectorii școlari? Ce-o mai fi făcând clasicul **Nicolae I. Nicolae**...?

O schimbare majoră, în cu totul alt plan, a fost născută de apariția unor noi „generații" de tineri critici și intelectuali, extrem de porniți întru demolare. De demolat n-au reușit ei să demoleze, dar au clătinat totuși statuile bine înfipte în glia patriei. Au cam fost luați la rând cu toții, pornind de la Luceafărul poeziei, trecând prin **Adrian Marino**, **Nicolae Breban**, **Fănuș Neagu** și ajungând la generația '80. Interesant este că tinerii contestatari au fost giruți, din cvasi-umbră, de nume importante, nu spui cine..., într-o luptă discretă, dar crâncenă cu alte nume importante. Deci, iarăși, negociere de putere. A fost, la nivelul unei psihologii colective, o confruntare între „relaxații" ideologic și veșnic încrâncenații, între liberalism și naționalismul extrem, între cosmopoliți și fanaticii mioritismului. Înclin să cred că a câștigat relaxarea... pe fondul unei relaxări generale a intelectului „național". Publicul citește multă literatură străină, îl citește pe **Cărtărescu**, îl mai citește pe **Mircea Nedelciu**, nu se prea mai atinge de **Breban**, **Eminescu** stă și el țanțoș în manuale. Iar pe fondul recentului val *Polirom*, unde conduce (la vânzări) detașat cartea lui **Bucurenci**, amendată serios de toată critica literară, e cazul să recunoaștem că ceea ce numeam noi canon, prășit și plivit de Criticul Patriarh, nu mai există. Citim ceea ce ne recomandă mai bine un promo de editură.

2. Dacă ultimii ani înseamnă perioada postdecembristă, atunci poezia e clar teritoriul lui **Ioan Es. Pop**, proza îi aparține lui **Mircea Cărtărescu** (nu s-a afirmat acum, dar este singurul capabil să aibă un impact puternic asupra unui public relaxat în teritoriul simbolic al lecturii), **H.-R. Patapievici** se pare că nu are vreun concurent în domeniul eseisticii, iar critica literară nu se citește. Dar, dacă vreți un nume, remarc ascensiunea fulminantă (și meritată) a lui **Gheorghe Crăciun**.

3. Cred că am răspuns la această întrebare.

Anchetă realizată de
Gabriela Adameșteanu și Cristina Spătărelu

(Auto)erată

Evit, de regulă, să dau listă de autori sau de opere în cadrul unor anchete ori interviuri, din cauza omisiunilor care survin aproape inevitabil. În răspunsul la ancheta despre canon din ***Bucureștiul Cultural*** nr. 792 m-am lăsat însă și eu furat de exercițiul (cam facil și cam preferențial) al enumerărilor și am greșit. Am uitat să pomenesc nume pe care – în chiar cadrele de mine însumi fixate – ar fi trebuit să le pomenesc. Pentru că, realmente, îi prețuiesc pe acești autori.

Astfel, la *poezie*, în mod inexplicabil, nu l-am citat pe **Iustin Panța**, a cărui evoluție am urmărit-o de la debut, a cărui operă integrală am prefațat-o recent. I-am „sărit" și pe **Daniel Bănulescu**, **Lucian Vasilescu** și **Paul Vinicius**, de care mă leagă cel puțin experiența *Universitas*. La fel, am omis autori pe care i-am debutat la editura *Univers*: **Ovidiu Verdeș**, **Ion Manolescu** (*proză*), **Doina Ioanid** (*poezie*).

La *eseu* țin să menționez și pe **Dan Petrescu**, **Liviu Antonesei**, **Gabriela Gavril**. La *teatru*, pe extraordinarul **Matei Vișniec**, cunoscut înainte de '89 doar ca poet, și pe multilateralul **Horea Gârbea**.

La *critică* am uitat de **Sanda Cordoș**, **Diana Adamek**, **Tania Radu**, **Nicolae Bârna**, **Mircea A. Diaconu**. Revăzându-mi încă o dată lista, constat că nu l-am trecut nici pe **Claudiu Komartin**, una din revelațiile Cenaclului Uniunii Scriitorilor, pe care l-am condus o vreme.

Mă grăbesc să închei, pentru că altfel adăugirile riscă să fie mai numeroase decât mențiunile inițiale. Aș fi recunoscător cititorilor dacă vor binevoi să țină, totuși, seama de ele.

Mircea Martin

Baiadera pe scena Operei

În clipa în care am văzut pe afişele *Operei Naţionale din Bucureşti* anunţul premierei cu baletul ***Baiadera*** de Minkus, mi-am pus imediat întrebarea de ce coregraful Mihai Babuşka a ales tocmai această partitură „de muzeu", cu un persistent parfum desuet. Premiera ***Baiaderei*** (1877) se înscrie în rândul producţiilor-etalon semnate de către celebrul coregraf Marius Petipa (1818–1910) în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, alături de ***Don Quichotte*** (1869), ***Frumoasa din pădurea adormită*** (1890) sau ***Lacul lebedelor*** (1895). Povestea (libretul Serghei Kudekov) respectă şi ea un anume tipar – alături de alte producţii de acelaşi gen, amintim aici ***Fiica faraonului***, de Cesare Pugni, balet pus în scenă de acelaşi Marius Petipa în jurul anilor 1860 –, aducând în faţa publicului brahmani, rajahi, războinici, prinţese indiene, baiadere acoperite de văluri, fachiri...

„Am ales **Baiadera** *mai ales pentru faptul că, în acest moment, ansamblul de balet al Operei Naţionale are toate forţele necesare pentru a-l dansa bine. Nu consider partitura prăfuită, dovadă că mari teatre ale lumii îl au încă în repertoriu"*, ne-a declarat realizatorul spectacolului, balerinul şi coregraful Mihai Babuşka. Iar demersul său artistic, susţinut de o distribuţie ce include câteva mari nume ale baletului românesc de astăzi, s-a dovedit de succes. Pornind de la baza clasică semnată Marius Petipa, Mihai Babuşka a intervenit în coregrafie dinamizând anumite scene, operând câteva tăieturi în partitură, introducând noi mişcări cu un grad ridicat de dificultate şi spectaculos. Astfel, baletul capătă ritm şi strălucire. Maestrul exploatează creator capacităţile deosebite ale unor prim-balerini din generaţii diferite, împletind şi armonizând experienţa lui Tiberiu Almosnino (Brahmanul) cu siguranţa şi strălucirea Corinei Dumitrescu (Nikia) şi cu tinereţea, vivacitatea şi aceea căutare de „reinventare a zborului" pe care le are tânărul, dar deja celebrul Ovidiu Matei Iancu (războinicul Solor). Distribuţia se completează cu foarte tehnicul Mihai Mezei (fachirul Magdavaia), Laura Blica-Toader (Gamzatti), Narcis Niculaie (Idolul de bronz) şi întreg colectivul de balet al operei bucureştene. Actul al doilea al ***Baiaderei*** este vestit pentru *„baletul umbrelor"*, pentru care, de obicei, sunt solicitate, cu un impact artistic extraordinar, 36 sau chiar 42 de balerine. Pentru a obţine, chiar şi la scară redusă, efectul scontat, Mihai Babuşka a apelat la câteva eleve de la *Liceul de coregrafie „Floria Capsali"* din Bucureşti, reuşind să aducă în scenă 24 de „umbre". Este unul dintre cele mai impresionante momente ale întregii seri! Scenografia şi costumele sunt semnate de Adriana Urmuzescu, un artist plastic inspirat. La pupitrul orchestrei Operei s-a aflat dirijorul Iurie Florea. La final, recunosc cu plăcere că această ***Baiaderă*** completează repertoriul de gen al Operei Naţionale bucureştene cu un titlu clasic ce revine la viaţă datorită încrederii, talentului şi măiestriei soliştilor şi corpului de balet. Un spectacol ce trebuie văzut şi îndelung aplaudat.

Cristina Sârbu

România – locul trei la *Eurovision*

Sâmbătă, 21 mai, în finala concursului *Eurovision* – ediţia 50 –, desfăşurată la *Palatul Sporturilor* din Kiev, România s-a clasat, în premieră, pe locul trei, prin reprezentanţii ei, **Luminiţa & Sistem** (Toth Zoltan, Robert Magheti, Claudiu Purcarin, Mihai Ciprian Rogojan, Florin Cătălin Romanescu). Piesa ***Let me try***, compusă de Cristi Faur, a primit voturile unui număr mare de spectatori şi telespectatori, clasându-se, cu 158 de puncte, după Grecia (Helena Paparizou) şi Malta (Chiara). Următoarele şapte poziţii au revenit Israelului, Letoniei, Moldovei (*Zdob şi Zdub*), Serbiei şi Muntenegrului, Elveţiei, Norvegiei şi Danemarcei.

România a obţinut punctajul maxim de la ţări precum Portugalia, Spania, Israel, dar nu a primit nici un punct de la Germania, Rusia, Elveţia, Ucraina, Marea Britanie, Lituania, Letonia, Estonia, Finlanda, Slovenia şi Croaţia. Ţările nordice, cele baltice şi cele din spaţiul ex-sovietic şi-au acordat cu generozitate puncte între ele, ca şi statele din spaţiul balcanic, cu excepţia României şi Bulgariei. *„După părerea mea, se votează imoral. Sunt intrigat de faptul că ţările vecine îşi acordă una alteia puncte şi de faptul că Moldova ne-a acordat doar 7 puncte în condiţiile în care noi le-am acordat punctaj maxim, de 12 puncte. Dar, încă o dată, Moldova nu s-a dezis de poziţia pe care o are faţă de România"*. (Horia Moculescu, compozitor)

Câştigarea acestui loc al treilea îi va asigura României, la ediţia *Eurovision* 2006 de la Atena, intrarea direct în competiţia finală. (**I.A.**)

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la •

Concert *Therion* la Bucureşti

Sâmbătă, 4 iunie, ora 20:00, la Sala Palatului va avea loc un concert extraordinar al formaţiei suedeze *Therion*, organizat de *Fundaţia Aquarius*. *Therion* este poate cea mai reprezentativă trupă a curentului de rock gotic simfonic, stilul fiind inconfundabil, cu pasaje ce aduc aminte de ***Carmina Burana***, cu ample coruri, totul construit pe *sound*-ul caracteristic trupelor nordice de rock. În ziua concertului, la Sala Palatului (orele 13:30) va avea loc şi o sesiune de autografe. (**R.B.**)

Bookarest 2005
HUMANITAS EDUCATIONAL

Cartea cu Apolodor
Gellu Naum
Ilustraţii originale de Nicolae Vasilescu
88 de pagini, 204 000 lei / 20, 40 lei noi

A doua carte cu Apolodor
Gellu Naum
Ilustraţii originale de Gellu Naum
48 de pagini, 119 000 lei / 11,90 lei noi

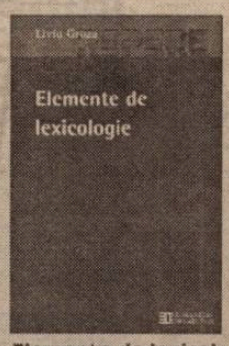

Elemente de lexicologie
Liviu Groza
Colecţia Repere
148 p., 120 000 lei/12 lei noi

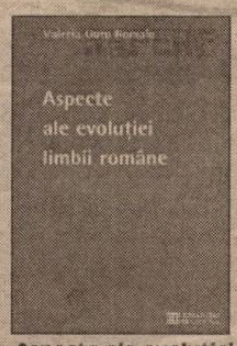

Aspecte ale evoluţiei limbii române
Valeria Guţu Romalo
300 p., 159 000 lei / 15, 90 lei noi

Primul meu Altas Geografic
Humanitas Educaţional / Instituto Geografico D' Agostini
64 pagini, 435 000 lei / 43, 50 lei noi
interior din hârtie cretată, ilustraţii şi hărţi color, copertă flexibilă

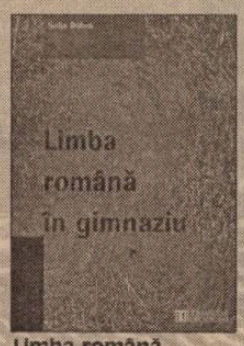

Limba română în gimnaziu
Sofia Dobra
256 p., 109 000 lei / 10, 90 lei noi

Ghid de de perfecţionare a deprinderilor de scriere
Neculai Rotaru
112 p., 89 000 lei / 8, 90 lei noi

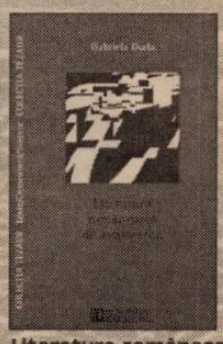

Literatura românească de avangardă
Gabriela Duda
360 p., 130 000 lei / 13 lei noi

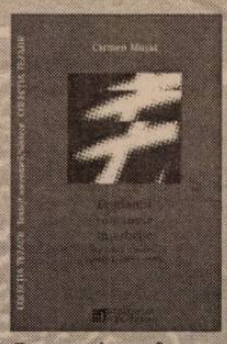

Romanul românesc interbelic
Carmen Muşat
336 p., 140 000 lei / 14 lei noi

Competenţă în mass-media
Mircea Toma (coordonator)
160 p., 217 000 lei / 21,70 lei noi
carte însoţită de un CD

Humanitas Educaţional
Piaţa Presei Libere 1
Sector 1 - 013701 Bucureşti
Telefon: (021) 316 17 18,
Fax: (021) 316 17 21
educ@humanitas.ro,
www.hed.ro

Poezia unui fiu al luminii

Luni, 16 mai a.c., la sediul *Băncii Naţionale a României*, a avut loc lansarea volumului de poezie *Lumina Umbrei. Fratele meu 4* al lui George Virgil Stoenescu (editura *Univers Enciclopedic*, Bucureşti, 2004). La lansare au participat, printre alţii, guvernatorul *BNR*, Mugur Isărescu (prefaţatorul cărţii), Barbu Cioculescu, Vlad Popa (editor), Mircea Dumitrescu (grafician), scriitorii Eugen Negrici şi Mihai Neagu Basarab. Prezentăm în continuare fragmente din această lansare.

Eugen Negrici: Primului volum din această serie de neoprit, ***Fratele meu***, autorul îi dăduse melancolic un vădit aer testamentar şi îi pusese pecetea definitivului. I-am comunicat lui Virgil Stoenescu atunci că nici pe departe nu e vorba de o piatră tombală şi că în câţiva ani va avea materie pentru un întreg ciclu poetic. Judecata mea era simplă şi întemeiată pe intuiţia că poezia nu este, pentru Virgil Stoenescu, o întâlnire întâmplătoare cu muza, ci un mod de viaţă, o cale de supravieţuire spirituală, pe care păşeşti în fiecare zi spre a te întrema. Poezia i-a oferit o contratemă, o compensare pentru mizeria morală a societăţii comuniste şi postcomuniste, pentru umilinţele sociale şi intelectuale, un prilej de dispreţuire a banalului, a ordinarului, a determinărilor joase care ne împresoară, ocazia sfidării fenomenelor de declasare spirituală. Poezia îl ajută să trăiască în orizontul misterului şi să creadă în puterea spiritului şi în râvna idealistă a desăvârşirii, să rămână un fiu al luminii. Acest lucru a făcut ca Virgil Stoenescu să devină una dintre cele mai bizare prezenţe din peisajul literar contemporan, un risipitor, cum spune el, *„iluminat şi mare, un convertit etern la nemişcare"*. Refuz să-l văd altfel decât ca pe un alchimist printre retorte fumegoase, trudind din greu, de decenii, să decanteze materia limbii, eliminând treptat zgura sensurilor banale, căutând tonuri noi, formule incantatorii, geometrii înalte, ritmuri iniţiatice, rime sublime, rarisime, cum sunt cele din rondelurile sale – cu cele peste 1.000 de rondeluri va ocupa cu siguranţă un loc important şi firesc în istoria prozodiei româneşti. Există undeva în Nord o ţară minunată, ţara celor 1.000 de lacuri, foarte adânci şi limpezi, de cleştar, în care ziua se răsfrâng brazii, iar noaptea stelele umede. Poezia lui George Virgil Stoenescu va rămâne pentru mine ţara celor 1.000 de rondeluri, foarte limpezi şi adânci, în care se oglindesc cerul tremurător şi stelele lui misterioase.

Barbu Cioculescu: Un joc de umbre şi de lumini, un potop de raze solare şi un pumn de raze de lună, o mlădioasă cântare ce-ar părea că slăveşte armoniile clipei, dimpreună cu vuietele unor ostile rotiri de planete – iată ce cuprind aceste 365 de predicţii lirice din volumul lui Virgil Stoenescu. Economist de felul său, te-ai putea întreba ce anume l-a îndrumat, de mai bine de trei decenii, către poezie. Răspunsul trebuie căutat în domeniul numerelor celor care – afirma un antic elin – exprimă şi înghit totul. Dacă mai precizăm că pe scriitor l-au pasionat dintotdeauna arcanele disciplinelor oculte, Tradiţia, că aparţine elitei unei frăţii ce se istoveşte întru răspândirea bunei înţelegeri între oameni, într-o epocă de sângeroase ravagii ale intoleranţei, ne vom apropia de substanţa rondelurilor sale, de predicabilitatea şi de buna gratuitate artistică a lor. Fiecare dintre rondeluri ascunde harta zodiacală a unei zile, astfel încât cititorul poate, cu oarecare abilitate, alcătui propriul său horoscop. Coloanele şi bolţile de acolo susţin motivul central între multitudinea de turnuleţe peste care străluminează motivul

datei de 7 iulie, cu capcanele lui secrete, punct de oprire şi de retopire a unor vaste mecanisme investigatorii, sferă a unui mesaj. Sunt, în acest catalog existenţial, momente de jubilaţie, de răsfăţ al unor împliniri, de câmpenească destindere. Dar ceea ce domină este un sentiment de nelinişte, de spaimă, de premoniţie a unor vremuri de sfârşit, într-o personală viziune a Apocalipsei. Totul – în cadenţele unor mesaje ce se continuă ca într-un lanţ, rondeluri în versuri de câte 10 silabe, pe obsesiile unor rime rare. A simţi un strat incandescent dedesubtul deliciului estetic din aceste rondeluri, a cufunda degetele în fluiditatea unei magme ce reconstituie o muzică, iată curioasa alcătuire a acestei modalităţi poetice căreia, tocmai din cauza straniei sale configuraţii, unii îi contestă structura lirică. Dar ea, respectuoasă formelor fixe cărora li se supune cu fervoare, este la rândul ei încărcată de aceleaşi eresuri ce se ascund în declaraţiile de fidelitate ale vocii care spune *„eu"*, indecisă între paradis şi infern. Între bucuria revelaţiei şi spaima unei stingeri în neant se deschid sunetele de orgă ale unei lirici care poate în cele din urmă cuceri prin simpla ei rostire, prin acel farmec al alăturării de cuvinte pe care Virgil Stoenescu îl va fi aflat înainte de toate în lecturile din Mateiu Caragiale. ***Lumina Umbrei*** – o carte fără asemănare în multitudinea de volume de versuri care apar astăzi, o carte de citit pe îndelete, cu aceste rondeluri care se înlănţuie, alcătuind un fel de lamento nesfârşit al existenţei umane.

George Virgil Stoenescu: De la debutul meu, în 1972, cu volumul ***Cercuri la Elsinore***, au trecut peste 30 de ani de când poezia a fost oglinda în care am căutat să mă refugiez. Pentru mine, a scrie poezie înseamnă de fapt a trăi, a trăi pentru poezie. Aş vrea să subliniez permanenta obsesie a cercului, care în această carte este în ipostaza cercului infernului. Am încercat să privesc prin ochii Beatricei acest loc teribil, iar oximoronul din titlu nu e decât speranţa că putem ieşi la lumină. Important până la urmă rămâne secretul, *„l'invisible"*, cum spunea Nerval...

A consemnat **Ioana Anghelescu**

EDITURA VREMEA

Bucureşti, str. Constantin Daniel 14, sector 1, 010631
tel. 335.81.31, fax. 311.02.19
e-mail office@edituravremea.ro
www. edituravremea.ro

Colecţia *FID – Fapte, Idei, Documente*
Aurel Sergiu Marinescu O CONTRIBUŢIE LA ISTORIA EXILULUI ROMÂNESC – vol V
Sergiu Grossu ÎN SPATELE CORTINEI DE BAMBUS
De la Mao-Tze-Dun la Fidel Castro

Colecţia *Autori Străini*
Jonas Gardell DESPRE DUMNEZEU
Jonas Gardell UN OZN ÎŞI FACE INTRAREA
Marek Halter BIBLIA LA FEMININ * – SARA

Colecţia *ARTE*
Tereza Sinigalia REPERTORIUL ARHITECTURII ÎN ŢARA ROMÂNEASCĂ 1600 - 1680 vol. II

Colecţia *Autori Români*
Tudor Greceanu DRUMUL CELOR PUŢINI
Vasile Datcu VEŞNICIA CU PATENT
Antigone dr. Sp. Focas BRĂILA COPILĂRIEI MELE
Sergiu Someşan APROAPE ÎNGERI
Sergiu Someşan CARTE DE MAGIE
Victoria Dragu-Dimitriu POVEŞTI ALE DOAMNELOR DIN BUCUREŞTI

noutăţi BOOKAREST 2005

Colecţia *În Jurul Lumii*
Cea mai populară colecţie de ghiduri turistice de buzunar, oferind cititorului informaţii esenţiale: culturale, geografice, istorice şi turistice, sfaturi practice de călătorie, hărţi.
Într-un format mic, confortabil, cu un preţ accesibil, ghidurile din colecţia ***În jurul lumii*** se bucură de larga apreciere a publicului.

AUSTRIA
BELGIA
BERLIN, POTSDAM
BUDAPESTA
COASTA DE AZUR
DRESDA
EGIPT
ELVEŢIA
FLORENŢA
GRECIA
IRLANDA
LONDRA
MALTA
NEW YORK
NORDUL MOLDOVEI
NORDUL OLTENIEI
OLANDA
PARIS
PORTUGALIA
PRAGA
ROMA
SPANIA
STOCKHOLM
TUNISIA
TURCIA
VALEA LOAREI
VENEŢIA
VIENA

etaj 3, sala 2, stand 1

Premiile României literare

Miercuri, 18 mai, la Clubul Prometheus, revista ***România literară***, cu sprijinul *Fundației Anonimul*, a acordat *Premiile de debut* pentru anul 2004, în valoare totală de 30 milioane lei.

Juriul, format din redactorii de specialitate ai revistei ***România literară***: Nicolae Manolescu – președinte, Adriana Bittel, Marius Chivu, Gabriel Dimisianu, Daniel Cristea-Enache, Ioana Pîrvulescu și Simona Vasilache, a desemnat următorii 8 finaliști:

- **Ioana Baetica** pentru romanul *Fișă de înregistrare* (editura *Polirom*);
- **Ioana Bradea** pentru romanul *Băgău* (editura *EST*);
- **Ionuț Chiva** pentru romanul *69* (editura *Polirom*);
- **Suzana Filip** pentru volumul *Aici e viața de apoi* (editura *Paralela 45*);
- **Filip Florian** pentru romanul *Degete mici* (editura *Polirom*);
- **Ioan Pop-Curșeu** pentru volumul *Nu știe stânga ce face dreapta* (editura *Paralela 45*);
- **Nicolae Strâmbeanu** pentru romanul *Evanghelia după Arana* (editura *Humanitas*);
- **Miruna Vlada** pentru volumul *Poemextrauterine* (editura *Paralela 45*).

La cea de-a IV-a ediție a *Premiilor de debut Prometheus* câștigătorii sunt:

Ioana Bradea

pentru romanul *Băgău* (editura *EST*);

Filip Florian

pentru romanul *Degete mici* (editura *Polirom*);

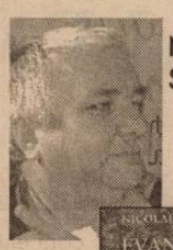

Nicolae Strâmbeanu

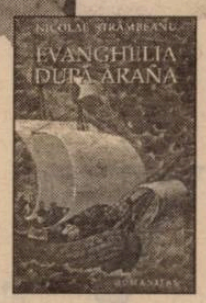

pentru romanul *Evanghelia după Arana* (editura *Humanitas*).

hora

Editura hora Verlag
BOOKAREST 2005 Sala Rotondă, stand nr.1

Adresa: Sibiu, str. N. D. Cocea 9; Tel/Fax: 0269/211839
office@hora-verlag.ro; roth-hoeppner@hora-verlag.ro; www.hora-verlag.ro

Fahrradführer für Südsiebenbürgen
[Ghid pentru cicliști în Transilvania de sud]

Îndată ce veți lua această carte în mână și veți începe să o folosiți, s-ar putea să vă simțiți puțin ca un Columb sau Livingstone. Cele șase tururi de bicicletă vă conduc către cele mai însemnate – și din acest motiv și cele mai vizitate – localități și obiective din sudul Transilvaniei, dar totuși mai importante sunt drumurile care duc la ele, pe care, în cel mai adevărat sens al cuvântului, le-am descoperit și explorat pentru dumneavoastră. Astfel, veți călători pe drumuri pe care mașinile sunt rarități, iar turiștii pe bicicletă sunt aproape necunoscuți (cel puțin până acum). În unele sate prin care veți ajunge, veți fi privit cu ochi mari, mirați, și vă veți simți ca un veritabil explorator.

Stadtführer Hermannstadt/Sibiu
[Ghid al orașului Sibiu]

Orașul Sibiu, așezat în centrul României, este cel mai vechi sau cel mai frumos sau cel mai bine conservat sau cel mai plin de viață sau cel mai medieval oraș transilvănean ... Chiar și numai această competiție a superlativelor, care se întâlnește frecvent în descrierea orașului, arată că este vorba de un obiectiv turistic remarcabil. Numărul vizitatorilor orașului Sibiu crește neîncetat, în anul 2007 – împreună cu Luxemburg-ul – acesta va deveni capitală culturală europeană.

În acest ghid veți afla tot ceea ce e nevoie să știți pentru o vizită: evenimente importante din istoria Sibiului, comori arhitectonice, muzee care merită vizitate, unde se pot face cumpărături, unde există cea mai bună mâncare și unde vă puteți caza confortabil.

transsilvania compact reprezintă o serie de ghiduri turistice, ieșită de sub tipar în centrul Transilvaniei. Astfel, Editura hora din Sibiu oferă călătorilor posibilitatea de a se informa rapid asupra diverselor obiective turistice prin cărți competente și actuale. Ca prim volum al seriei *compact* vă stă deja la dispoziție ghidul turistic al orașului Sibiu, în pregătire sunt ghidurile Sighișoarei și Mediașului, urmând apoi cele ale Cisnădiei și Cisnădioarei, precum și al Brașovului etc. – În perspectivă și traducerea în limba română, engleză etc.

TARGUL INTERNATIONAL DE CARTE
BUCURESTI, 01 - 05 IUNIE 2005

CUMPERI DE LA noi distributie SI INTRI GRATIS*

EDITURI REDUCERI

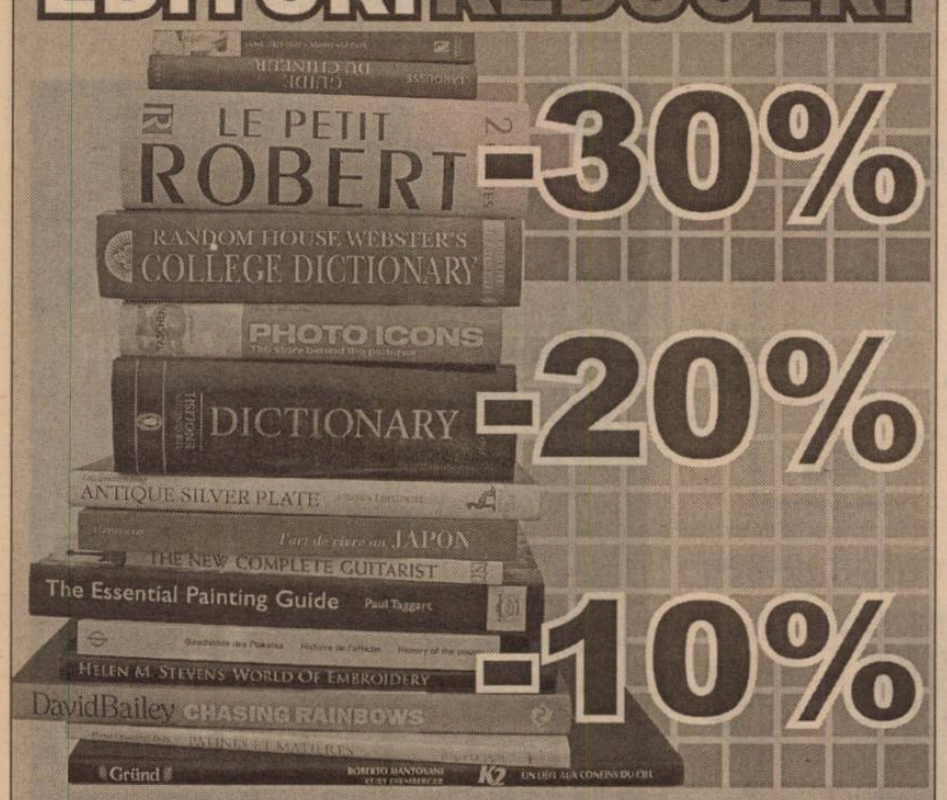

-30%
-20%
-10%

TASCHENDORLING KINDERSLEYRANDOM HOUSEDAVID & CHARLESLE ROBERT
PHAIDONANTIQUE COLLECTOR'S CLUBBORDASGRUNDPENGUINFLAMMARION
WORDSWORTH EDITION LIMITEDLAROUSSEGRANGE BOOKSTHAMES & HUDSON

*PENTRU ORICE CARTE CUMPARATA DE LA **NOI DISTRIBUTIE, STAND 4.1.06**, PRIMESTI INAPOI BANII PE BILETUL DE INTRARE

Tiraje de la
1 la 500
de exemplare

Servicii complete pentru realizarea eficientă de tipărituri (cărți, pliante, broșuri etc.) în tiraje mici:

- tehnoredactare
- tipar digital
- legătorie (termoclei, spirală, capse)
- plastifiere (mată sau lucioasă)

Cavallioti srl
tel: 0744-320639

SOMA

16 mai - 16 iunie 2005

ALEXANDRU RADVAN

anaid art gallery®
Bucuresti
str. Slobozia (Rondul Cosbuc) nr. 34 sector 4
Tel. (021) 337 11 87 / (021) 337 03 43
E-mail: anaidart@rdsmail.ro www.anaidart.ro

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Str. Teodosie Rudeanu nr. 21, sector 1, București, Tel.: 222 19 49, 223 19 28; Fax: 222 71 78; e-mail: vanzari@edituracorint.ro; www.edituracorint.ro

LANSĂRI BOOKAREST 2005

Vă așteptăm la standul 3.3.23.

Joi, 2 iunie, orele 15.00–15.45
Marcel Proust, *În căutarea timpului pierdut*, vol. I–III. Traducere de Radu Cioculescu și Eugenia Cioculescu.

Joi, 2 iunie, orele 17.00–17.30
Henryk Sienkiewicz, *Convulsii*. Traducere de Stan Velea.

Vineri, 3 iunie, orele 14.30–15.15
Lansarea colecției *Galeria fantastică*. Cărți de Ray Bradbury, H.G. Wells, H.P. Lovecraft, W. Hodgson, Vernon Lee, A. Bierce.

Vineri, 3 iunie, orele 16.00–16.30
Lansarea seriei *Din poveștile Alinei*.

Sâmbătă, 4 iunie, orele 12.00–12.45
Lansarea colecției *Scriitori români*. Cărți de: Octavian Paler, Augustin Buzura, Costache Olăreanu, Cristian Tudor Popescu, Ioan Groșan. Autografe la stand.

Duminică, 5 iunie, orele 11.00–11.30
Lansarea colecției *Aventura Corint Junior*.
Johnston McCulley, *Semnul lui Zorro*;
Johnston McCulley, *Zorro lovește din nou*;
Rafael Sabatini, *Scaramouche*.

Duminică, 5 iunie, orele 12.00–12.30
Alex. Ștefănescu, *Jurnal secret*. Ilustrații de Ion Barbu.

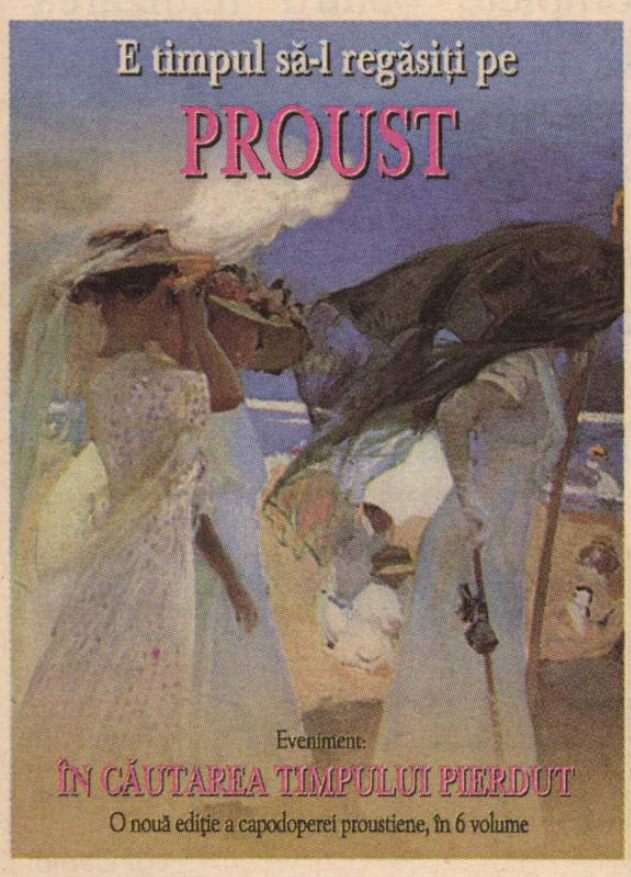

Bucureştiul Cultural

Anul V
Numărul 13/14

14 iunie 2005

Supliment editat cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii şi Cultelor*

NICOLAE MANOLESCU

Mai întâi trebuie refăcută onorabilitatea Uniunii Scriitorilor

pag. 8 – 10

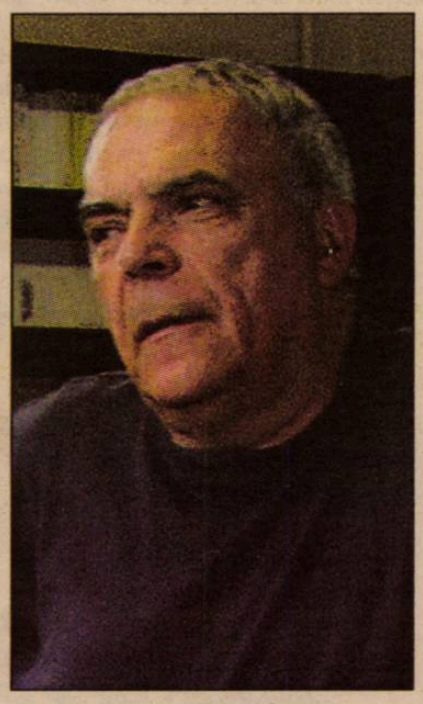

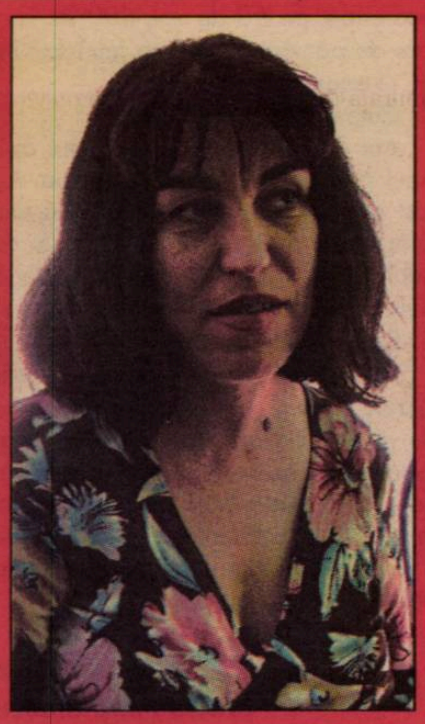

SAVIANA STĂNESCU

pag. 4 – 5

Europa şi America trebuie să comunice mai mult

Bursa de valori literare

pag. 11 – 13

Irina Petraş

Ion Buzera

cronică literară pag. 3

PAUL CERNAT

despre

Mansardă la Paris cu vedere spre moarte

de

Matei Vişniec

Târgul de carte Bookarest. Vedere de peste munți

Pentru mine, de aici de la Cluj, desfășurarea târgurilor de carte bucureștene în general, a *Bookarest*-ului de acum, de asemenea, are ceva din derularea (în foileton) a unui film. Dacă las la o parte o anume rumoare premergătoare (preparativele ușor neliniștite ale celor care pleacă la București, invitațiile venite pe mail și telefoanele îmbietoare), primele imagini le captez miercurea (ziua în care presa culturală ajunge în oraș) din revistele care au pagini sau suplimente consacrate târgului. Aceste vitrine de hârtie – expuse în ***Observator cultural***, în ***22***, în anii trecuți în ***Adevărul cultural și artistic*** – țin locul, pentru mine, standurilor de carte. Le parcurg în viteză și mă întorc în ritm lent, de promenadă. De obicei promenada nu e solitară; cum iau revistele în drum spre facultate, ele trec prin mâinile colegilor care nu le-au văzut încă. Ne uităm, comparăm, cârtim și ne entuziasmăm, forfotim (și noi) în jurul vitrinelor și, foarte adesea, notăm în carnețele titluri care nu vor ajunge la Cluj niciodată. Cei mai mulți dintre producătorii și difuzorii de carte par să fie cofetari și au despre marfa lor aceeași reprezentare ca despre prăjiturile de o după-amiază ce se desfac ambulant și în cea mai mare viteză. Când unul dintre noi pleacă la București, adună listele cu frustrări, în speranța că va găsi locul în care se vând cărțile produse sub egida *CNSAS*, *Academiei Române* (nici până astăzi ***Dicționarul cronologic al romanului românesc*** n-a intrat în librăriile clujene), cele publicate de *Muzeul Literaturii Române*, *Editura Vinea* sau, poate, de edituri ieșene, timișorene, craiovene etc., care n-au trecut niciodată munții spre noi.

Pe seară, încerc să alătur ochilor mei mâinile celor care, având în față mai mult decât o copertă, întorc paginile. Dar mâinile acestea sunt capricioase, ele caută adesea excentricitatea, cartea cea mai mare și cartea liliputană, se opresc foarte rar la acele pagini care mi-au trezit interesul. *TVR Cultural* are mai curând pulsiuni narcisiace, își filmează propriii redactori și prezentatori care, contrariindu-mă, promit cititorilor că dau autografe (pe ce?), în vreme ce dezbaterile produse direct în târg sunt difuzate la alte ore decât cele anunțate în program. Nu prind nimic dintr-o actualitate care, dincolo de cusururi, mă fascinează. În știrile puține și sărace ale jurnalelor (întotdeauna mai palide decât cele care însoțesc festivalurile de teatru, întâlnirile motocicliștilor sau expozițiile canine) reușesc, în schimb, să văd și, uneori, chiar să aud, preț de câteva zeci de secunde, scriitori. Pe câțiva îi cunosc, de alții mă leagă o admirație fremătătoare și chiar un (ilicit) sentiment de familiaritate câștigat în paginile cărților, pe alții îi văd în premieră și îmi par atât de interesanți în mișcările infinitezimale ale interiorității lor, încât aș vrea să le deschid acum, pe loc, cartea pe care o lansează.

În dimineața zilei următoare, îmi cumpăr trei serioase ziare centrale. Unul își dedică pagina culturală *Festivalului „Cerbul de Aur"* din toamnă, celelalte două scriu despre *Bookarest*: unul îmi oferă mai ales informații despre ediția foarte nesigură a anului viitor, iar celălalt contabilizează cu voluptate dificultățile și accidentele acestui an. Potrivit acestor relatări de la fața locului, târgul de carte pare un iarmaroc din care se detașează partea de circ. Din informațiile puține și persiflante, deduc că, în afara unor directori și redactori de edituri nervoși și a unui pâlc de cititori nemulțumiți, singurul scriitor cu treabă în târg va fi, la o dată neprecizată, Pascal Bruckner.

Târgul se va încheia pentru mine în revistele culturale de săptămâna viitoare, în reportaje, premii, bilanțuri și poate – cea mai bună variantă de final, în opinia mea, dacă autoarea s-a întors în țară – în pagina Ioanei Pârvulescu din ***România literară***. Atentă la detalii care scapă celorlalți, bucuroasă că se află printre cărți și scriitori, Ioana Pârvulescu îmblânzește forfota pe care ceilalți au creat-o și la care imaginar am încercat și eu să particip cu multă curiozitate și cu un sentiment de sărbătoare, mereu tulburat de barierele care se înalță prostește între viața și cărțile care, în fond, o autentifică sau o fac măcar suportabilă, atunci când nu reușesc să o lumineze.

Sanda Cordoş

Bucureştiul Cultural
Nr. 13+14/2005

Râsul sănătos şi eliberator

Pe 26 mai, la *Centrul Cultural al Republicii Ungare* din Bucureşti a avut loc lansarea unui volum al lui Mircea Dinescu apărut în limba română (***Corijent la cele sfinte***, *Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu"*, Bucureşti, 2004) şi în limba maghiară (***Szentségekbol bukásra***, *Editura Pallas Akadémia*, Miercurea-Ciuc, 2004). Ediţia maghiară va fi lansată şi la Budapesta, Braşov, Târgu Mureş, Miercurea-Ciuc, Sfântu Gheorghe. La eveniment, moderat de directorul *Centrului Ungar*, Beke Mihály András, au luat cuvântul, alături de autor, traducătoarea cărţii, Váli Éva, şi directorul editurii *Pallas Akadémia*, József Gyula Tözser. După lectura câtorva texte din cartea sa, Mircea Dinescu a răspuns întrebărilor publicului, multe dintre ele cu referire la viaţa politică actuală.

Mircea Dinescu, *Corijent la cele sfinte*, *Fundaţia pentru Poezie „Mircea Dinescu"*, Bucureşti, 2004

Váli Éva: Cartea lui Mircea Dinescu conţine mai multe scrisori şi proteste, un interviu celebru acordat în '89 ziarului francez ***Libération*** şi pamflete scrise între '85-2003, evocând evenimente ale epocii dictatoriale şi scandaluri politice ulterioare, care ne fac să ne pierdem într-un fel iluziile în legătură cu schimbarea de regim. Iar toate acestea - în limbajul dinescian specific, colorat şi condimentat, gustat cu plăcere nu numai de români, dar şi de maghiarii care preferă să citească în original. Scrierile lui Dinescu iau în derâdere toate neajunsurile şi josniciile vieţii noastre publice, iar râsul său este contagios, pentru că umorul lui nu este distructiv, răzbunător, nu are rigiditate eroică, cum au foarte mulţi gazetari, ci este semnul etern al omului liber. Pentru a savura pamfletele lui Dinescu, trebuie în primul rând să nu fii politician şi să ai simţul umorului - simţ care necesită ceva autoironie, un pic de inteligenţă şi foarte multă seninătate. Eu cred că politicienii satirizaţi de Mircea Dinescu ar trebui să-i fie foarte recunoscători, pentru că, fără el, ar fi dispărut de mult în cimitirul efemer al cotidianelor.

Vă pare rău că aţi părăsit CPUN-ul?

Mulţi am greşit având sentimentul că trebuie să ne vedem de arta noastră. Nu visasem niciodată la capitalism. Poate că e şi vina noastră... În ianuarie '90, Ion Iliescu o propusese pe Ana Blandiana vicepreşedintă CPUN. Ea m-a propus pe mine. În final, a fost ales Ion Caramitru. Atunci m-am retras de la *Uniunea Scriitorilor* şi am intrat pentru o vreme în treburi strict funcţionăreşti.

Cum priviţi fenomenul Piaţa Universităţii?

Să nu ne iluzionăm. Toţi erau atunci „golani" în Piaţa Universităţii, inclusiv foştii activişti de partid, iar eu devenisem pasămite comunist, pentru că nu practicam acel masochism... Ca şi la Revoluţie, au fost mulţi naivi. Naivii sunt majoritari întotdeauna.

Se vroia schimbarea lui Iliescu.

Bun, a fost schimbat Ion Iliescu, dar iată că Emil Constantinescu a reuşit să-l readucă. În mod normal, dacă după Iliescu urma un om politic adevărat, Iliescu nu mai avea ce căuta în politică, pentru că nu poţi să spui că, în perioada lui Emil Constantinescu, Ion Iliescu în opoziţie a fost atât de fascinant încât lumea s-a reîndrăgostit de el.

Cine a cumpărat acţiunile de la *Academia Caţavencu*?

Întâi am fost la Patriarhia Română şi preoţii nu au vrut, după aceea la Mănăstirea Agapia şi, pentru că cei de acolo nu aveau bani, le-a cumpărat d-l Vântu. Apoi, le-a dat înapoi academicienilor... (*râsete*). Vântu, pe atunci, nu se afla în perioada de criză, era un om onorabil. Am avut mai multe oferte, acţiunile erau de vânzare, şi aşa au ajuns la el. Ştiu că ziceţi „d-le, cum să cumpere Vântu?". Păi, o vânzare se face ca o vânzare. Ce, doamnele de la alimentară ar trebui să nu mai vândă brânză decât celor care merg la biserică?

Cum vă înţelegeţi cu Băsescu?

Eu l-am sprijinit foarte tare pe Băsescu, în ideea că, dacă ieşea preşedinte Adrian Năstase, eram dispus să emigrez.

Cum vi se pare politica lui?

Trebuie să spun că am rămas şocat de faptul că Andrei Pleşu nu a putut face casă bună cu Traian Băsescu - printre altele, eu l-am convins pe Andrei Pleşu să vină la Cotroceni şi el ar fi fost o mare şansă pentru Traian Băsescu. I-am şi spus atunci d-lui Băsescu: *„Odată cu Andrei Pleşu plec şi eu"*.

Cum lucraţi cu Cristian Tudor Popescu la *Gândul*?

Până acum foarte bine, pentru că el a venit cu o echipă de jurnalişti tineri care funcţionează impecabil. El îşi scrie articolele lui, eu pe ale mele, nu avem neapărat aceleaşi simpatii sau antipatii. Pe vremuri ne-am înjurat, eu am scris chiar un pamflet împotriva lui, dar rămâne un jurnalist profesionist. Sigur că, spre deosebire de mine, care am un simţ al umorului care mă salvează de multe ori din situaţiile dificile, el e mai încrâncenat, mai înnorat.

Cu privire la emisiunile dvs. de televiziune nocturne, continuaţi să prezentaţi aspecte din viaţa ţărănimii române?

Deocamdată nu mai am voie să fac emisiuni, *CNA* mi-a interzis acest lucru, atâta timp cât funcţia de membru al *Colegiului CNSAS* e echivalentă cu funcţia de secretar de stat. Această hotărâre era luată în ideea că membrii de partid care au emisiuni, fie că sunt parlamentari, senatori, deputaţi, miniştri sau secretari de stat, nu au voie să facă propagandă partidului în cadrul respectivei emisiuni. Or, eu nu sunt membru în nici un partid. Pe de altă parte, Colegiul nu e subordonat nici unui minister, iar eu îmi practic meseria mea, de scriitor şi de jurnalist în televiziune. E o prostie. De râsul curcii e că am fost interzis în urma cererii celor de la ***România Mare***. Faptul că tovarăşul Mercea, care se ocupa cândva de securitatea Bucureştiului, a putut să semneze această cerere către *CNA* şi a fost aprobat dă şi măsura nebuniei pe care o trăim în România capitalistă, după 15 ani. Asta e România, în ea locuiţi şi dvs., nu numai eu. Am voie în schimb să fiu invitat în emisiuni.

V-a bătut gândul să intraţi totuşi în politică?

Deocamdată scriu la ***Gândul***... cochetez din când în când cu ideea unui partid ecologic, pentru că eu cred că România nu are şanse decât dacă merge pe ecologie, pe agricultură ecologică, turism ecologic, nu avem prea multe altele de oferit. Din păcate, pe ecologism au pus mâna tot felul de grupări ciudate.

Ce ştiţi despre arhiva CC al PCR?

Nu ştim unde este, nu avem acces la ea. Nu avem nici arhiva Armatei, la ora asta. Nici pe cea a Securităţii.

Chiar sunteţi agricultor?

Da. După ce mi-am vândut acţiunile de la *Academia Caţavencu* şi întâmplător am nimerit în zona Olteniei, la Cetate, unde mi-am făcut propria fundaţie culturală, am investit în pământ. Mi-am luat tractoare, combină etc. Mulţi ani am dat chix, dar deja de anul trecut lucrurile s-au stabilizat şi am luat în arendă, pe 50 de ani, 800 de hectare de pământ. Anul ăsta am făcut un vin extraordinar...

Cum staţi totuşi cu poezia?

Am scris foarte rar în ultimii ani. Anul ăsta am scris doar o poezie. Au fost ani în care nu am scris însă nici una. Când o să termin cu politica, cu publicistica, o să mă retrag pe lângă Dunăre şi s-ar putea să mai scriu.

Există un jurnal al acestor ani ?

Nu mi-am făcut un jurnal, deşi unele lucruri meritau poate să fie scrise. Pe de altă parte, m-am gândit că sunt şi foarte multe efemeride în ideea de jurnal. Totuşi, după ceea ce s-a întâmplat în acest an, aş fi tentat să scriu o carte - ea ar fi însă mai degrabă una de proză decât un jurnal.

A consemnat
Ioana Anghelescu

Bucureştiul Cultural

Editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului*
Cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii*

Redactor-şef: Gabriela Adameşteanu

• Cronica literară: **Paul Cernat;** • Grafică: **Gabriela Melinescu**; Fotografii: **Tudor Jebeleanu, Gabriela Adameşteanu;** • Cronică de teatru: **Anca Haţiegan, Doina Papp;** • Patrimoniu bucureştean: **Cristina Koneffke;** • Cronică muzicală: **Cristina Sârbu;** • Muzee, expoziţii, lansări de carte: **Ioana Anghelescu;**

Tehnoredactare: **Nicolae Rusu;** Publicitate: **Gabriela Zafiu;** Secretariat: **Cristina Spătărelu;** Editare, corectură: **Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu.**

Adresa: b-dul N. Titulescu, nr. 95-103,
Sector 1, Bucureşti; Tel/fax: 222.93.44
E-mail: g.a@xnet.ro; www.revista22.ro

ISSN-1841-3048

noi apariţii • noi apariţii

Gabriela Melinescu, *Puterea morţilor asupra celor vii*, *Ed. Polirom*, 2005

„Interpretând poetic mituri, Gabriela Melinescu descoperă viaţa ascunsă, subconştientul eternului feminin. Ea transcrie stări sufleteşti şi senzaţii de vertij, în spiritul liricii antice"

Dumitru Mureşan

Dramaturgie cu vedere spectrală

PAUL CERNAT

Matei Vişniec, ***Mansardă la Paris cu vedere spre moarte***, *Ed. Paralela 45*

Matei Vişniec nu este doar cel mai jucat dramaturg român al ultimului deceniu şi jumătate – un optzecist deja clasic, „papă" al teatrului nostru alternativ, prezent în egală măsură pe scenele din ţară şi pe cele din străinătate – ci şi singurul dramaturg de vocaţie al generaţiei sale. Poate chiar singurul dramaturg, dacă excludem piesele stranii, scrise în anii '70, dar publicate în volum abia acum câţiva ani de Emil Paraschivoiu, sau micile exerciţii de *„şcoală ludică"* ale unor congeneri *ars amatoriști* precum Ioan Groşan. Generaţia dezgheţului lansase destule nume sonore în dramaturgie, de la Teodor Mazilu şi D. Solomon la ceva mai tinerii Ion Băieşu, D.R. Popescu sau Marin Sorescu. Însă în tot mai irespirabila Românie ceauşistă a anilor '80 postura de dramaturg reprezentabil pe scenele patriei era rezervată doar scriitorilor deja consacraţi, negativitatea absurdistă, cinic-demitizantă a tinerilor nefiind agreată de regim. În cazul lui Vişniec, teatrul a constituit, din 1977 până în 1987, opera sa *underground*, nepublicabilă în volum (ci doar în reviste) şi, mai ales, nereprezentabilă scenic. Publicată în volume a rămas doar remarcabila poezie existenţialist-abstractă a profesorului navetist, citită la Cenaclul de Luni.

Navetistul trans-frontalier

Relansarea poetului ca dramaturg franco-român – în 1990, la trei ani după exilarea sa la Paris – a constituit unul dintre cele mai spectaculoase fenomene de *rebranding* literar postcomunist. Un fenomen comparabil întrucâtva cu „convertirea" la proză a poetului-fanion al generaţiei '80, Mircea Cărtărescu. Căci dacă proza acestuia din urmă e o extensie biografistă şi mistic-vizionară a poeziei sale anterioare, teatrul lui Vişniec propune o expandare a filonului poetic pe coordonatele unor scenarii dramatice complexe, deosebit de eficiente scenic. Amestecuri insolite de experiment funambulesc şi clasicitate, infuzate de un rafinat umor negru, piesele mai noi sunt rezultatul unei navigări între limbile franceză şi română. Nu mai avem de-a face, ca la Ionesco sau Cioran, cu opţiunea pentru o altă identitate lingvistică. Vişniec e un transfrontalier prin excelenţă, un „navetist" între poezie şi teatru, între limba franceză şi cea română – practic, între două experienţe distincte, între două lumi. Tragicomedii ale descompunerii şi alienării umane, meditaţii sau parabole deconstructive, piesele sale seduc prin dezvoltarea arborescentă a unor naraţiuni poetice cu tentă crepusculară şi substrat existenţialist; titlurile lungi, descriptive, exprimă la rândul lor o poeticitate cu o „marcă" inconfundabilă.

Scrise între 1995 şi 2000 şi *„trecute prin două filtre lingvistice, cel francez şi cel român"*, cele patru piese care compun noul op dramaturgic al autorului (***Mansardă la Paris cu vedere spre moarte***, apărut la *Editura Paralela 45* şi lansat la actuala ediţie a *Târgului Internaţional de Carte Bookarest*) trebuie discutate pornind de la *baza lor literară* afirmată chiar în *„cuvântul înainte"* al cărţii (***Cuvintele mele cerşesc încarnarea***): *„Când mă gândesc la* atitudinea *pe care am avut-o în toţi aceşti ani (am început să scriu teatru în mod serios prin 1977) faţă de textul dramatic, ca o* bază literară *pentru fenomenul mult mai complex al spectacolului, îmi dau seama că am rămas iremediabil un* autor de modă veche. *Un autor de modă veche este cineva care crede cu naivitate fatidică în puterea cuvântului şi în mesajul emanat din emoţia estetică a unei poveşti. Cred că piesele mele pot fi citite şi astfel, de oameni avizi de poveşti, care îşi creează propriul lor moment teatral în singurătatea lor, aşezaţi într-un fotoliu cu o carte în mână"*. Metafora cuvintelor scrise care *„cerşesc încarnarea"* – adică depăşirea condiţiei alienante, eliberarea, *„mântuirea"* prin punerea în scenă a *misterului* – exprimă elocvent natura exorcistă a acestui tip de teatru.

Un teatru exorcist

Piesa care dă titlul volumului este una dintre capodoperele dramaturgiei lui Vişniec. Pusă în scenă anul trecut de Radu Afrim la *Teatrul Naţional din Cluj*, ea oferă o imagine memorabilă, de mare complexitate şi intensitate dramatică, asupra ultimului Emil Cioran, atins de maladia lui Alzheimer. Deşi nu l-a cunoscut direct pe filozof, dramaturgul – care l-a avut drept reper pe *„marele înrăit"* – îi aduce un omagiu întors, reuşind să-i surprindă esenţa ultimă a umanităţii în răspăr cu imaginile proiectate de hagiografii sau detractorii săi. Marele eretic, blasfemiator şi calomniator al umanităţii apare aici despuiat de orice aură, victimă umilită, sublim-penibilă a unui destin de o ironie macabră. Un octogenar descompus de boală, comentându-şi, când lucid, când confuz, pierderea ireversibilă a memoriei; alternanţa între luciditate şi confuzie este relatată *vérité*, cu un fin simţ al detaliului replicii. Fapt curent în teatrul lui Vişniec, personajele (cu excepţia personalităţilor: Cioran, Meyerhold, Cehov) sunt nişte categorii, purtând nume asemănătoare lungilor titluri descriptive: Orbul cu luneta devenit Profesorul de filozofie orb, Tânărul care vrea să se sinucidă, Orbul cu luneta devenit şeful secţiei apatrizi, Distinsa doamnă care face firimituri, Femeia în alb, Femeia care iese din mare (imagini ale Simonei Boué), Dactilografa (expresiva „acuzatoare" a lui Cioran) ş.a. Admiratori, emuli şi acuzatori invocă pasional imagini ale filozofului eretic, în contrast tragicomic cu decrepitudinea bietului om real, zdrenţăros şi năuc, rătăcind în preajma lor. Şi asta în vreme ce oamenii simpli cu care intră în contact nu văd în el decât un bătrânel confuz. Personajul Cioran rămâne, până la sfârşit, ontologic străin, rătăcit într-o piesă străină. Descinsă din celebra fotografie care-i înfăţişează pe Cioran, Eliade şi Ionesco în Piaţa Furstenberg din Paris, imaginea filozofului prinde corp într-o lume de orbi, de halucinaţi şi de spectre, o lume care se tulbură, se i-realizează progresiv (o dată cu evoluţia bolii) şi se destramă, în care personajele se transformă în fantasme, punându-i în abis sensul întregii existenţe. Condus cu o magistrală ştiinţă a gradaţiei contrapunctice, cu o tehnică aproape subliminală a acumulării, textul devine copleşitor către final: teatru de umbre coşmaresc al unei memorii/identităţi care se stinge absorbită într-un *black hole*, piesa eliberează exorcist întreaga tragedie a omului Cioran, în – poate – cel mai răscolitor text care i-a fost dedicat vreodată.

Trei dintre piesele componente ale volumului (o excepţie: ***Paparazzi sau Cronica unui răsărit de soare avortat***) pornesc, într-un fel sau altul, de la drame ale Estului european: ura/fuga de sine a filozofului român expatriat (în ***Mansardă la Paris...***), pactul dintre artist şi Puterea totalitară (în ***Richard al III-lea nu se mai face sau Scene din viaţa lui Meyerhold***), problema frontierelor, a conflictelor interetnice şi a „mercantilizării" capitaliste a tradiţiei locale din ţările fostei Iugoslavii (în ***Hotel Europa Complet***). Matei Vişniec e un dramaturg aflat în căutarea resorturilor ascunse ale Răului dincolo de butaforia politicului. În ***Hotel Europa Complet*** sunt deconstruite atât discursul etnicist, sacralizant al gardienilor naţionali, cât şi cel capitalist-european sau corect politic (ex. fiica-prostituată cu identitate estică incertă, acuzată de şovinism pentru că nu poate face sex oral cu negri). În fiecare piesă apar intercalate scene halucinante, de mare efect: de pildă, în ***Mansardă...*** întâlnirea finală între Emil Cioran-tânăr şi Emil Cioran-muribund, rătăcind într-un labirint de oglinzi printre imagini descompuse. Sau inventarul de oase multietnice din ***Hotel...*** comercializate în vederea identificării. Sau...

Dramaturgie şi spectrologie

Se vede în acest volum mai mult decât oriunde altundeva faptul că una dintre obsesiile majore ale lui Vişniec este moartea, privită ca neant absolut sau ca spectralitate acuzatoare; totul – în cheie poetică, enigmatică şi ironică. În finalul din ***Mansardă la Paris cu vedere spre moarte***, Cioran se desparte definitiv de umbra sa pierdută (identitatea din tinereţe) şi se adresează spectatorilor, înainte de a dispărea definitiv dincolo de colina ce duce înapoi spre paradisul pierdut: Coasta Boacii, *„neantul valah"* devenit acum neant pur şi simplu. ***Richard al III-lea nu se mai face sau Scene din viaţa lui Meyerhold*** este o *„adaptare liberă după ultimul coşmar avut de regizorul Vsevolod Emilievici Meyerhold înainte de a fi ucis în închisoare, în anul 1940, din ordinul Generalissimului Iosif Visarionovici Stalin"*, iar personajele reale sau fictive ale piesei – aflate sub ochiul ucigaş al unei Cezuri kafkiene – se mişcă după o logică onirică. Intertextul shakespearian intervine în realitatea politică stalinistă deconspirând-o, iar maşina de scris se transformă la final în mitraliera care „semnează" sentinţa regizorului rus. În ***Hotel Europa Complet***, fiul mort într-un conflict balcanic îşi bântuie propria familie dornică să-i recupereze osemintele cu orice preţ (reluare postmodernă a tragediei Antigonei), iar gropile comune ale celor ce s-au masacrat între ei de-a lungul istoriei ultimului secol apar ca nişte republici ideale, unde domneşte toleranţa interetnică între schelete. În ***Paparazzi sau cronica unui răsărit de soare avortat***, piesa cea mai „comercială" din volum, sfârşitul lumii – marcat prin stingerea soarelui într-o catastrofă cosmică – apare ca o farsă sinistră, exploatabilă cinic şi comercial ca *scoop*. În contrapartidă cu ***Mansardă...***, unde protagonistul regresează la stadiul prenatal pierzându-şi memoria, apare aici un personaj (Omul pentru care naşterea a fost o prăbuşire) care-şi păstrează memora prenatală, dinainte de „căderea" în lume.

Cu o arhitectură supraetajată – existenţială, politică, psihanalitică – teatrul lui Vişniec are şi o subtilă deschidere metafizică. Echilibrul între registre, finul dozaj între umor şi gravitate, între cinism şi misterul poetic, inventivitatea scenică, efectele spectaculare insolite, forţa expresivă şocantă a reflecţiilor şi a situaţiilor simbolice sunt doar câteva din atracţiile sale. Descinse parţial din Beckett, dar trecute prin filtrele postmodernismului, piesele au o evidentă componentă barocă: pretutindeni jocuri de oglinzi deformatoare, de lumini şi de umbre, estropiaţi, infirmi. Personajele se mişcă adesea într-un spaţiu liminal, între viaţă şi moarte, între real şi halucinaţie, între normal şi patologic. *„Legate direct de coşmarurile şi speranţele secolului ce s-a încheiat"* aceste *„piese de maturitate"* (după cum putem citi în postfaţa Mirelei Nedelcu-Patureau, cercetătoare în domeniul artei spectacolului la *CNRS* Paris) sunt bântuite de spectrele ce guvernează subconştientul vinovat al lumii în care trăim. Nu toate cele patru texte sunt la acelaşi nivel: dacă prima piesă e de departe cea mai pregnantă, în ***Scene din viaţa lui Meyerhold*** intriga suferă de un anumit demonstrativism, iar în ***Paparazzi...*** registrul trivial nu cuplează foarte bine cu cel grav, finalul fiind forţat şi cam lipsit de relief. Dincolo de orice inegalităţi, ele dau însă – toate la un loc şi fiecare în parte – măsura clasicităţii unui fascinant dramaturg contemporan.

Bucureştiul Cultural
Nr. 13+14/2005

SAVIANA STĂNESCU

Europa şi America trebuie să comunice mai mult

Premiul John Golden pentru excelenţă în Playwriting

Yokastas *– La MaMa Theatre*, New York

Aurolac Blues *– Here Arts Center (American Living Room Festival)*

Waxing West *– Lark Theatre, Goldberg Theatre, Women's Projects, Immigrants Theatre Project, New York Theatre Workshop* etc.

Suspendida *– Ontological Theatre*, New York

White Embers *– The Actors Studio*, New York

Flesh Back *– The Producers Club*, New York

Jelly-Love and Peanut-Butter *– Manhattan Theatre Source (Estrogenius Festival)*

Final Countdown *– Manhattan Theatre Source (West Bank Theatre), New York Fringe Festival*

Body-Maps *– New York Fringe Festival*

lecturi de poezie la *Bowery Poetry Club*

Teatrul Lark şi strategiile lui de schimb internaţional

Doamnă Saviana Stănescu, de curând v-aţi întors din America, unde scrieţi şi predaţi teatru la *Universitatea New York*. Cu ce scop şi pentru câtă vreme v-aţi întors?

M-am întors în ţară după patru ani, pentru că am obţinut în America o bursă *TCG* (*Theatre Communications Group*) – *TCG* este organizaţia umbrelă pentru toate teatrele din America, care finanţează proiecte şi spectacole şi publică ***American Theatre***, cea mai prestigioasă publicaţie de teatru de acolo. Această organizaţie mi-a făcut oferta să lucrez cu *Teatrul Lark*, în primul rând ca să-mi dezvolt propriile proiecte, în calitate de dramaturg-în-rezidenţă, dar şi ca să încurajez şi să implementez strategii de schimb internaţional. Am început, firește, cu România. Avem un proiect pe doi–trei ani, în etape, şi asta este etapa în care identificăm oameni, artişti, grupuri, vedem cu cine am putea lucra în România. În a doua etapă se va contura concret un proiect, în care câţiva artişti, scriitori români sau regizori, vor veni în America şi *Teatrul Lark* va facilita pentru ei lucrul la o piesă sau un *reading*, sau chiar o producţie. Probabil, după aceea, câţiva scriitori americani vor veni aici să lucreze cu artişti români. Aceasta e schema largă, vom intra în mai multe detalii pe măsură ce dezvoltăm aceste parteneriate. Am avut foarte multe întâlniri la Bucureşti, pentru a vedea cu cine putem face genul acesta de proiecte. E nevoie ca artiştii români să-şi dorească să vină acolo şi să se întâmple ceva – piesele lor să fie promovate, să se lucreze pe ele, într-un mod profesionist, cum este în America. Scrisul unei piese, în America, înseamnă meserie, *craft*: dezvolţi un text cu actorii şi regizorii într-o încăpere până ajunge la forma cea mai bună, spre a fi produs. Din momentul acela însă regizorul nu mai are voie să taie din textul tău nimic. Exceptând zonele de experiment, senzaţia mea e că, în timp ce cultura teatrală românească, est-europeană, e orientată spre regizor, în cea americană totul se face în jurul scriitorului, al dramaturgului. Acolo există un respect imens pentru text. La rândul său, dramaturgul are un respect imens pentru meseria lui. *Teatrul Lark*, pe care l-am adus aici, este centrul *play development* din New York şi lucrează cu teatre semnificative din întreaga Americă. Ei dezvoltă în jur de 80 de piese pe an şi le promovează în diverse faze la teatre regionale, la teatre din New York, în diverse competiţii, lucrează cu dramaturgi, de la cei mai cunoscuţi, ca Edward Albee, Arthur Kopit, David Henry Hwang, până la dramaturgii cei mai tineri.

Selectăm individualităţi din generaţii diferite, nu grupuri

Veţi favoriza instituţiile sau sunteţi dispusă să lucraţi cu artişti neafiliaţi, să zicem, unui teatru?

Suntem dispuşi să lucrăm cu instituţii, ca *ICR* şi *UNITER*, dar şi cu teatre de avangardă, ca *Green Hours*, cu teatre mai *established*, ca *Odeon*, şi chiar cu *Ministerul Culturii*, care e dator să sprijine cultura. Dar toate aceste parteneriate trebuie create în jurul unui proiect coerent, în care nu acordăm prioritate unui grup sau altul, ci indivizilor, deci selectăm piese bune, cu artişti, dramaturgi sau regizori buni, care vor să lucreze în contextul pe care îl putem noi asigura.

Cunoaşterea limbii engleze e o condiţie?

Nu e o condiţie, pentru că putem lucra cu traducători. Condiţia este să intereseze modalitatea asta de lucru: de a dezvolta o piesă sau de a colabora cu un dramaturg american şi de a scrie. Deocamdată, proiectul nu e conturat în detalii. Trebuie să ne lămurim întâi care e situaţia aici. Se pare că avem suport de la *ICR*, ceea ce e semnificativ. Prima etapă ar fi traducerea de piese contemporane româneşti în engleză, urmând ca noi să le prezentăm în New York, într-o serie de spectacole-lectură. Apoi, următoarea etapă va fi să lucrăm acolo cu scriitori – cu traducătorii alături, dacă e nevoie. Mai degrabă condiţia e deschiderea spre dialog, pentru că asta e ce promovează acolo *Teatrul Lark*: o comunitate de *playwrights*, de dramaturgi şi de artişti care lucrează împreună, chiar dacă sunt din grupuri sau generaţii diferite. Ideea generală e să reuşim să creăm un adevărat schimb cultural, de substanţă, în care oamenii văd cum se lucrează în contextul acela, cum sunt promovate piesele în spaţiul american, iar piesele americane, care contează acolo în momentul acesta, devin cunoscute aici. Trebuie să avem un proiect coerent care să facă asta posibil.

Vorbiţi-ne puţin despre experienţa dvs. acolo. S-a petrecut ceva substanţial cu scriitorul din dvs. după ce aţi plecat?

Da, s-a modificat radical. Eu am debutat aici ca poet şi apoi am evoluat dinspre poezie spre poemul dramatic – gen ***Proscrisa***, un grupaj de poeme adunate în jurul poveştii unei femei care fugea de toată lumea. Acesta e primul text care mi-a adus recunoaştere internaţională, fiind produs la Paris, la *Teatrul Gérard Philippe*. După aceea am început cu adevărat să scriu teatru. M-am format deci ca dramaturg într-un moment în care aici nu exista o şcoală de dramaturgie. Am mers la cursuri de dramaturgie în Germania, în Cehia şi am participat la *workshop*-uri, în Marea Britanie.

O mică paranteză: „dramaturg" înseamnă nu doar cel care scrie o piesă nouă, dar şi un om care poate să lucreze alături de regizor la actualizarea, să spunem, a unei piese vechi, sau un om care face dramatizarea după un roman.

Asta e problema, că în engleză „dramaturg" nu înseamnă *playwright* – *playwright* este autorul unei piese, iar „dramaturgul" e cel care se ocupă de cercetare, asistă la repetiţii, dă sfaturi, oferă documentare pentru o piesă. E mai degrabă teatrologul. Eu am lucrat cu dramaturgul alături la toate piesele mele, dar el nu se amestecă în text. Dramaturgul e cumva capul limpede care stă în sala unde lucrăm noi cu regizorul şi actorii şi pune întrebările esenţiale, te împinge pe tine, ca *playwright*, să dai răspunsuri, să faci piesa să aibă sens şi/sau să fie cât mai puternică din punct de vedere dramatic.

Se poate învăţa scrisul?

Asta e o întrebare... Nici eu nu credeam, când am ajuns acolo, că se poate. Desigur, nimeni nu-ţi poate da talentul, inspiraţia, vocea ta unică de scriitor, dar se poate învăţa partea de meserie care e scrisul, partea asta de transpiraţie, în care stai şi lucrezi pe un text, ţinând cont de exigenţele speciale ale scenei. Nu mă refer acum la poezie sau roman, deşi în America există şi masterate în *creative writing*, ci la teatru, care înseamnă comunicare directă către o audienţă. De aceea e important să comunici cât mai clar ce ai de spus.

În teatrul şi proza americană sunt importante problemele social-politice şi de identitate

Aţi avut nevoie de multe clarificări acolo, pentru că veneaţi dintr-o altă cultură?

Am avut. De asta acum, venind înapoi în România, mă simt cumva suspendată între două lumi. Acolo am muncit foarte mult ca piesele mele să comunice unei audienţe americane. Pentru asta trebuie să ştii exact ce vrei să spui şi cui vrei să spui. Când am lucrat la *Waxing West*, care este o piesă ce atinge şi subiectul revoluţiei române, am fost nevoită să pun în replici, într-un fel care să fie şi dramatic, şi puternic, multe detalii, explicaţii despre cine era Ceauşescu, ce palate avea, cum trăiau oamenii sub dictatură ş.a.m.d. Pentru că nu ajungea pur şi simplu să pun personajele să se mişte, câtă vreme echipa cu care lucram şi publicul de acolo nu înţelegeau contextul revoluţiei române. Mă întrebai de marea schimbare. Asta a fost marea mea schimbare. Aici scriam comedii negre, absurde, pe linia Ionesco, Beckett, şi credeam, când trăiam în România, că ceea ce fac e cel mai modern lucru care se poate întâmpla. Şi ţin la piesele alea – la satirele mele negre, absurdiste. Dar acolo ele par confuze, nu se înţelege nimic din ele. În America, mai ales în zona teatrului şi prozei – nu vorbesc de experiment – important e să tratezi probleme social-politice şi de identitate, fiindcă în jurul lor are loc discuţia culturală şi socială. E şi normal să fie aşa, de vreme ce America, şi

în special New York-ul, e un creuzet în care se amestecă atâtea rase şi etnii. Ei se aşteaptă de la un scriitor din estul Europei să scrie despre identitatea est-europeană şi aşteaptă ca experienţa culturală să fie în aceeaşi măsură estetică şi educaţională. Eu predau la *Universitatea din New York* dramaturgie europeană contemporană şi exact asta am de explicat, timp de un semestru, studenţilor mei - diferenţa dintre estetica americană şi cea europeană. Noi suntem învăţaţi să vorbim despre orice, despre adevăruri universale, ce contează e scrisul, estetica, a aduce ceva nou în sensul estetic, pe când acolo nuanţa social-politică, comunitară, este mai importantă. Mai ales din cauza lui *political correctness*, ei chestionează orice probleme care ţin de rasă, de etnicitate etc.

Nu e o arie prea restrictivă pentru artist?

Nu mi se pare, cred că şi aici trebuie învăţat câte ceva din ceea ce se întâmplă acolo, să respectăm alte rase, alte identităţi, să ne punem întrebări asupra propriei identităţi. Restricţii sunt în ambele zone şi de aceea cred că Europa şi America trebuie să comunice mai mult. Eu cred că America trebuie să înveţe de la Europa această deschidere spre un anume tip de estetic, de umor, spre o creativitate fără inhibiţii sociale. Dar, în acelaşi timp, cred că şi Europa trebuie să înveţe de la America respectul pentru „celălalt", să nu cultive derizoriul de dragul derizoriului. Pentru că, mai ales aici, în România, de multe ori nu putem face nimic constructiv tocmai pentru că avem un particular simţ al derizoriului. Preferăm să facem mişto de cel care vrea să facă ceva, în loc să încercăm să-l înţelegem şi să cooperăm. Din păcate, 50 de ani de comunism au compromis aici orice discuţie despre comunitate, identitate, activism social.

Problema identitară nu a explodat acolo după 11 septembrie?

După 11 septembrie s-a acutizat. La ei, toate aceste evenimentele sociale, politice, ajută să se coaguleze un spirit de comunitate şi o discuţie în jurul identităţii. Foarte recent, a avut loc o dezbatere a comunităţii asiatice americane, ai cărei reprezentanţi erau revoltaţi că, deşi provin din zone diferite ale Asiei, din Cambodgia, din India, etc., sunt băgaţi toţi în aceeaşi oală, a „comunităţii asiatice". Dar, dacă ei vor să obţină nişte drepturi sau să-şi facă auzită vocea, ăsta e felul în care pot merge mai departe - construind o comunitate şi lăsând vocea comunităţii să se audă, pentru că în America există o tradiţie în acest sens. E drept că asta m-a izbit şi pe mine la început. Am avut senzaţia că acolo, ca să obţin o bursă, de pildă, trebuie să-mi aplic o etichetă, să intru într-o cutiuţă, deşi simţeam că sunt mult mai mult decât cutiuţa aia. Drept protest, am şi făcut un *performance*, în care mi-am lipit etichete pe tot corpul, inclusiv pe faţă, pe care scria: *„est-europeană"*, *„femeie"*, *„studentă"*, *„scriitoare"*, *„artistă"*. Am făcut şi o aplicaţie fictivă, după care am făcut cópii pe care le-am dat spectatorilor, spunându-i fiecăruia în parte: *„vă rog, primiţi-mi aplicaţia!"*. Spectacolul se numea ***Deadline***, era un *performance* de 10 minute, de tip conceptual, prin care am vrut să fac publicul să se gândească la etichetele pe care trebuie să ţi le aplici dacă vrei să obţii ceva în societatea aceea. Dar n-am făcut asta numai pentru public, ci pentru că în contextul acela ajungi să te gândeşti la aceleaşi probleme. Când eram aici nu mă gândeam prea mult la identitatea mea, la faptul că bunicii mei sunt aromâni, la faptul că rădăcinile mele sunt balcanice, dar, când am ajuns acolo, toate dezbaterile fiind de această natură, am început şi eu să-mi pun întrebări: cine sunt, de unde vin, cum a determinat contextul social-politic existenţa mea şi cum au modificat 50 de ani de comunism viaţa părinţilor mei şi de ce am ieşit eu cum am ieşit după decretul din '66?.

Într-un interviu mai vechi spuneaţi că înainte de '89 nu vă interesau ideologiile. Din contra, vă refugiaţi în poezie şi în matematică. Imediat după '89, aţi devenit mai interesată de problema feminină. A rămas aceasta o preocupare şi pe teritoriul american?

Cert e că acolo nu mai pot şi nici nu mai e cazul să fug nici în poezie, nici în altă parte, ci să rămân verticală şi să scriu despre ce este, despre ce se întâmplă în jurul meu, în realitatea imediată. Pentru că am studiat acolo, am făcut un masterat în *Performance Studies* şi am obţinut şi un *Master of Fine Arts*, diploma finală în *Dramatic Writing*, practic eu m-am reformat la *New Yor University* ca artist şi ca persoană, m-am reinventat, într-un fel, studiind în contextul acela. M-am schimbat fundamental şi mi-am dat seama că ce consideram noi aici feminism... Oh, n-ar trebui să spun asta, dar aici vin termenii ăştia la mâna a doua, a treia. Eu mă consideram feministă aici. Ei, acolo am aflat că nu eram nimic în termenii feminismului - eram încă prea feminină. Venind dintr-o societate patriarhală şi destul de macho ca cea românească, eu eram încremenită într-un prim val de feminism, care fusese în America prin anii '60-'70. A existat odată feminismul acela activist, al femeii care vrea să fie puternică, să aibă o carieră, apoi a existat feminismul lesbian şi cel rasial, al femeii afroamericane sau asiatice, care are şi mai multe probleme decât cea albă - şi acum vine un nou val de feminism, în care femeia se întoarce la feminitate, vrea carieră, dar şi familie, şi copii, vrea o viaţă împlinită. E interesant cum se schimbă valurile astea de feminism şi cum ceea ce este aici feminism la un moment dat, acolo e un „fost feminism".

Postmodernismul este învechit

Oare problemele de receptare pe care le-aţi întâmpinat cu piesele dvs. nu sunt legate tocmai de acest contratimp pe care îl invocaţi? Primele dvs. piese nu au fost scrise sub influenţa unui postmodernism de mâna a doua, în timp ce teatrul american se întorcea la un fel de structură clasică, mai bine precizată?

Iar mă feresc să generalizez, dar, într-adevăr, ce făceam eu aici în numele postmodernismului ţinea acolo de postmodernismul anilor '70-'80. La *New York University*, cât am fost eu studentă, termenul de postmodernism era folosit cu reticenţă, era ceva total învechit - se studiază, se foloseşte în discursul teoretic, dar nu mai e la modă, e ceva depăşit. Nu e vorba neapărat de o întoarcere, ci acum discursul e de alt tip, de tip globalist. Şi chiar globalismul e problematic. Totul e acolo problematic. Acum se discută în termeni de „transnaţionalism", pentru că globalismul înseamnă să-i pui pe toţi în aceeaşi oală, fără să respecţi naţiunile. Discuţiile sunt foarte subtile şi nuanţate în ce priveşte toate aceste zone. Se vorbeşte despre societatea postreligioasă, despre societatea postumană, despre omul tehnologic. Postmodernismul a rămas în urmă.

Ştiu că vă atrage lumea tragediei eline. De unde vine acest interes?

În America chiar predau un curs de reconfigurare a clasicilor, iar interesul meu pentru această zonă intră într-un context general, pentru că asistăm la un adevărat fenomen de recuperare a clasicilor. Nu e vorba de a oferi noi viziuni regizorale asupra lor, cum se întâmplă aici. Acolo scriitorii rescriu textele antice. Mai mult decât atât, o prietenă a mea rescrie, de pildă, ***Lulu*** de Wedekind, altcineva a rescris ***Ondine*** de Giraudoux. Societatea de acolo fiind interesată de prezent şi viitor, tot timpul se simte nevoia ca trecutul să fie actualizat, rescris, reinventat, reconfigurat. Chiar vreau să scriu o carte despre asta, despre modul în care operele clasice sunt rescrise în aşa fel încât să se adreseze unei audienţe contemporane şi să vorbească despre probleme relevante, acute. Nu comentez dacă e rău sau bine, dar, categoric, când eram în România discuţia culturală era orientată spre trecut, spre respectul pentru clasici şi pentru operele scriitorilor morţi. Acolo nu e aşa. Există un respect academic pentru scriitorii clasici, dar interesul viu, permanent, este pentru scriitorii vii, care pot fi prezenţi la o discuţie. Discuţia contează la fel de mult ca opera.

Înainte de plecare susţineaţi că poezia şi-a epuizat rezervele de creativitate şi că e nevoie de o întoarcere la surse, la sincretism, pentru regenerarea ei. În America se cultivă sincretismul?

Sincretismul - sau mai degrabă multimedia. La *Ontological Theater* din New York, teatrul lui Richard Foreman, care e cel mai mare regizor experimental de azi, am creat recent un spectacol numit ***Suspendida***, împreună cu scenografa Oana Botez Ban şi cu jazz-istul Lucian Ban, cu o dansatoare din Grecia, Irina Poulos, cu Lucreţia Briceno din Peru şi cu un videograf olandez, Erwin Maas. Textul e poetic, e sincretic, dacă mai putem să-i spunem aşa, combină cuvinte în diverse limbi, în greceşte, spaniolă, română, engleză. Este povestea unei femei emigrant: asta e tema care mă obsedează acolo - o rescriu în toate formele posibile, de la piese realiste până la poeme surrealiste sau spectacole multimedia. Spun şi respun încontinuu care e problema noului venit în America, cum eşti suspendat - ***Suspendida*** - între două lumi, lumea veche şi lumea nouă, cum încerci să te adaptezi la lumea nouă, dar te trage înapoi lumea veche, pentru că e în venele tale, în ADN-ul tău. La asta mă refer şi în ***Waxing West***. Subiectul ***Suspendidei*** mi-a fost sugerat de un interviu pe care l-am făcut cu o femeie din Cecenia, Asset, care a fost martoră la genocid şi a obţinut azil politic în America. Ea mi-a povestit nişte lucruri cutremurătoare, care m-au marcat, cum viaţa ei acolo era să spele cadavre, şi veneau cadavre peste cadavre, şi unul era fără faţă, iar ea i-a desenat o faţă, pentru că ea e musulmană şi obiceiul lor e să spele cadavrele. Nu poţi să te refugiezi în estetic când ai acolo oameni care tocmai au scăpat de un genocid!

Trăim, ca şi personajele dvs. din *Waxing West*, poveşti paralele, care prezintă totuşi similitudini tulburătoare. Nu se poate concepe, în viaţa reală, „întâlnirea" acestor poveşti, a diferitelor culturi?

Nu neapărat. Vezi, totuşi n-am scris piesa asta complet realist. Piesa asta vrea să fie o radiografie a noilor veniţi în America şi să facă o punte între două culturi, să comunice faptul că, dincolo de contextul social-politic şi istoric, până la urmă oamenii sunt aceiaşi. Atunci când apare o traumă colectivă, de tipul revoluţie din '89 sau al lui 11 septembrie, oamenii se întâlnesc undeva, dincolo de problemele, idiosincraziile şi nevoile lor personale.

Aţi avut întâlniri importante în Statele Unite, cu Richard Schechner şi cu Andrei Şerban. Ce puteţi spune despre asta?

Richard Schechner înseamnă mult pentru mine, mi-a fost profesor de *Performance Studies*, i-a plăcut cum scriu şi m-a luat ca *playwright resident*, să lucrez pentru el. Vrea acum să scriu pentru el tot timpul. Îi place umorul meu negru, partea sexuală şi viscerală, care ţin de stilul scriiturii est-europene şi al meu în particular. Mi-a propus să rescriu povestea lui Oedip din perspectiva locastei şi aşa am ajuns să creăm ***Iocastele***: 5 personaje, 5 locaste reflectând conflictul interior al locastei, care interacţionează simultan pe scenă.

Nu vă temeţi de o întoarcere în ţară la fel de traumatică pentru dvs. ca cea de care a avut parte, la începutul anilor '90, Andrei Şerban?

Să ştii că mă tem. Eu îl respect şi ţin enorm la Andrei Şerban: la New York am putut să avem nişte discuţii foarte bune şi serioase împreună - el a venit să vadă ***Iocastele***, eu m-am dus să văd spectacolele pe care le face cu studenţii lui sau ***Faust***, montat de el la *Metropolitan Opera*. Cred în Andrei Şerban şi mă întreb cum se întâmplă faptul că artişti care acolo sunt respectaţi şi au anvergură internaţională, când vin aici şi încearcă să facă ceva cu adevărat, ajung să-şi vadă imaginea terfelită? Sunt un pic îngrijorată. Am venit aici, putem face nişte proiecte împreună şi mă aştept să existe o deschidere spre mine.

Şi ea nu există...

Nu vreau să mă plâng că nu ar exista, deocamdată mai facem sondaje. Hai să zicem că sunt optimistă şi sper să existe. Sper să văd că mai ales noile generaţii de artişti vor veni în întâmpinarea mea şi vor realiza că, în contextul american al proiectelor şi al unui interes constructiv de promovare a culturii române în străinătate, e important să comunicăm, să avem un dialog şi să contribuim la aşa ceva.

Interviu realizat de Anca Haţiegan

Revizuirea canonului postbelic

România literară . 20

Paralel cu primele reacţii pe marginea „bursa de valori...” din paginile ***Bucureştiului Cultural***, revista ***România literară*** a găzduit o interesantă propunere de „revizuire” a canonului literar postbelic. Textul, apărut în numărul 18/2005 al publicaţiei şi intitulată ***Modificări canonice şi generaţii de aur***, aparţine profesorului româno-american Virgil Nemoianu, nimeni altul decât cel care a lansat, după 1990, ideea de *„bătălie canonică”* în cultura română. Evitând decupajul care-i opune, de mai bine de două decenii, pe „şaizecişti” şi „optzecişti”, reputatul comparatist mută accentul asupra unor personalităţi culturale lansate în jurul lui 1945. E vorba în fapt de ultimii supravieţuitori ai normalităţii precomuniste, diferiţi ca opţiuni ideologice şi culturale, dar reprezentativi pentru o tradiţie „sintetică” marginalizată de conflictele interbelice dintre cosmopolitism şi autohtonism. O *„generaţie de aur”* (alţii au numit-o *„generaţia pierdută”* sau *„generaţia războiului”*) şi o *„placă turnantă”* care – consideră autorul – *„în mod curios şi regretabil, nu a primit parcă atâta recunoaştere câtă ar fi meritat”*: *„Această categorie sintetizatoare de oameni de cultură îi cuprinde pe filozoful Mihai Şora, pe eseistul Alexandru Paleologu, pe criticul Adrian Marino, pe învăţaţii N. Steinhardt şi Dinu Pillat, cuprinde grupul Cercului Literar de la Sibiu în ansamblul său (Negoiţescu şi Doinaş, Radu Stanca şi Nicolae Balotă, I.D. Sârbu, C. Regman, O. Cotruş şi alţii încă), cuprinde însă şi grupul «Albatros», în sens larg, adică numărând pe Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru, nu exclud perechea V. Ierunca/M. Lovinescu sau individualişti ca Al. George sau Al Zub, şi destui alţii”*. Trăsăturile unificatoare ale respectivei *„generaţii de aur”* rimează cu proiectul ideo-cultural susţinut de Virgil Nemoianu, pe urmele *Cercului Literar* de la Sibiu: acela al regăsirii unei tradiţii locale integratoare, a echilibrului între polarităţile ideologice. Un fel de „al treilea discurs”. O primă trăsătură a ei ar fi *„reuşita unei combinaţii între orizontul european larg cu o anume acceptare a localismului şi a înrădăcinării”*. O a doua trăsătură: *„debarasarea de naţionalismul agresiv, sau chiar de cel moderat”*. Altă dimensiune comună ar

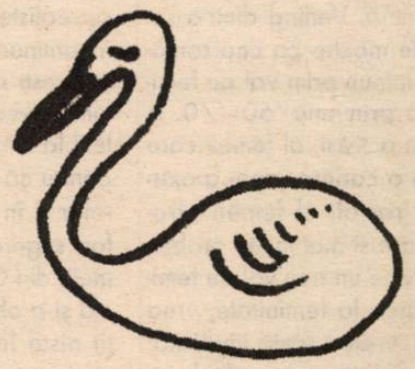

fi absenţa indiferenţei faţă de dimensiunea religioasă. Din punct de vedere politic, biografiile contorsionate ale reprezentanţilor acestei *„plăci turnante”* îndreptăţesc situarea lor într-un *„spaţiu al întortocherilor, un spaţiu spirală, un spaţiu labirint”*. Nu trebuie pierdută din vedere nici relativa marginalitate – excentricitate – în raport cu canonul oficial. Autorul articolului propune şi alte schimbări stimulative de perspectivă: *„Pasul următor ar fi să recunoaştem în Dimov şi Mircea Ivănescu culmile poetice ale perioadei, să susţinem cu îndrăzneală că prozatorii de frunte vor rămâne (în perspectivă) autori femei – Alice Botez (cu* **Iarna Fimbul***), Dana Dumitriu (***Sărbătorile răbdării***, dar mai ales* **Prinţul Ghica***, poate cel mai bun roman istoric românesc), Gabriela Adameşteanu (cu* **Dimineaţă pierdută***) – iar nu ceva mai incerţii Breban, Bănulescu, Velea, Neagu, cu atât mai puţin Ivasiuc, Petru Dumitriu, Paul Anghel, Z. Stancu”*. Alte nume reconsiderate: Pavel Chihaia, Petru Creţia, grupul *Rugul aprins*, prozatorii din *Şcoala de la Târgovişte*, emigranţii Goma, Norman Manea, Dorin Tudoran sau Ştefan Baciu, grupul *Echinox*, Octavian Paler. Necreditabil e autorul atunci când afirmă că, în cazul generaţiei optzeciste, *„proza pare dominată de anarhism şi pornografie, poezia recurge la un limbaj dur şi bolovănos, drama nu se prea observă”* (??). Sau când, dintr-un omenesc exces de subiectivism partizan, atrage atenţia că *„rămân pe dinafară câteva dintre numele cele mai bune, dar chiar cele mai bune ale scrisului actual: Marga, Antohi, Monica Spiridon, Traian Ungureanu, Dorcescu, Urian”*. Un amestec, totuşi, deconcertant... Există şi unele neclarităţi. N. Steinhardt sau Petre Pandrea aparţin, prin vârstă şi formaţie, mai degrabă generaţiei interbelice decât *„plăcii turnante”*. Dincolo însă de orice obiecţii colaterale, *„cel mai important lucru”* rămâne faptul că generaţia menţionată *„poate oferi răspunsuri, sau începuturi de răspunsuri pentru întrebările pe care şi le pune o Românie în curs de europenizare sau măcar râvnind la europenizare. Astfel de răspunsuri sunt febril căutate atât de intelectuali, cât şi de politicieni în ziua de azi (...) Adică răspunsurile integratoare, conciliante, umaniste, înrădăcinate în sol local sau, altfel spus, soluţiile care să oblitereze polaritatea adversială dintre global şi indigen”*. Chiar dacă uneori partizane, *„amendamentele canonice”* ale lui Virgil Nemoianu sunt binevenite şi productive. De urmărit – şi de discutat pe îndelete.

Tot în ***România literară*** (numerele 18, 19 şi 20) criticul Ion Pop publică un serial dedicat ultimei promoţii de poeţi (***În jurul „generaţiei 2000”***). Este un eseu amplu, poate prea amplu, atent, rezervat pe ansamblu, dar elegant argumentat şi oportun nuanţat. Citãm un fragment concluziv: *„Cu destule talente «en herbe», câteva mai consistent afirmate, altele ameninţate de o pretimpurie aliniere la scrisul superficial-reactiv, «fiziologic», cu stridente concesii faţă de comercial şi publicitar – semnalate chiar din interiorul «trupei» –, cu complezenţe criticabile faţă de alunecările într-o vulgaritate ce nu se salvează întotdeauna în expresia poetică, ceea ce trece drept «generaţia 2000» nu poate fi rupt brutal, cum se mai crede, de ceea ce am numit* proiectul autenticist *al predecesorilor imediaţi. Dimpotrivă, i se încadrează organic, dincolo de schimbările de accent şi nuanţă. E de sperat că va veni şi momentul unei mai calme consideräri a trecutului poetic recent de către aceşti tineri care-şi caută, în chip explicabil, locul distinct în «cor». Şi e de aşteptat, mai ales, o mai profundă şi responsabilă asumare, într-o expresie estetică pe măsură”*. Nu e însă clar în ce măsură aşa-numita *„generaţie 2000”* e o *„generaţie de creaţie”* şi nu doar o sumă de individualităţi poetice care nu au nimic în comun decât (eventual) vârsta, anul debutului editorial şi o anumită propensiune către *„visceralitatea dezinhibată”*. În sfârşit, mai e oare operantă, în contextul literar actual – atât de haotic şi etero-gen – vechea, global-omogenizanta noţiune de „generaţie”? **(P.C.)**

Premiile *Ziarului de Iaşi*

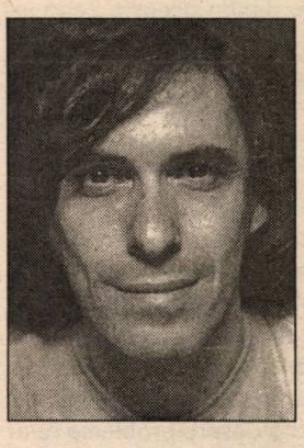

La *Târgul de Carte Bucureşti* juriul ***Ziarului de Iaşi*** alcătuit din Alexandru Călinescu (preşedinte), Emil Brumaru, Nichita Danilov, Codrin Liviu Cuţitaru, Valeriu Gherghel, Gabriel H. Decuble, a acordat *Premiul naţional pentru proză „Ziarului de Iaşi”* ediţia a doua. Din 20 de volume selectate iniţial, au rămas în faza finală 5 nominalizaţi:

– Mircea Cărtărescu – ***De ce iubim femeile***, ed. *Humanitas*;

– Gheorghe Crăciun – ***Pupa russa***, ed. *Humanitas*;

– Gabriel Chifu – ***Visul copilului care păşeşte pe zăpadă fără să lase urme sau Invizibilul, descriere amănunţită***, ed. *Polirom*;

– Dan Lungu – ***Raiul găinilor***, ed. *Polirom*;

– Daniel Vighi – ***Misterele Castelului Solitude sau despre singurătate la vreme de iarnă***, ed. *Polirom*.

Laureatul din acest an al premiului, în valoare de 50.000.000 lei, a fost **Mircea Cărtărescu**, pentru volumul de povestiri ***De ce iubim femeile*** apărut în anul 2004.

Premiul naţional de proză „Ziarul de Iaşi” a fost iniţiat în 2004, câştigătorii primei ediţii fiind **Gabriela Adameşteanu**, cu romanul ***Întâlnirea***, şi **Ovidiu Nimigean**, cu romanul ***Mortido***.

La secţiunea pentru debuturi ieşene, ***Ziarul de Iaşi*** a acordat *Premiul „Aurel Leon” pentru debut*, în valoare de 10.000.000 lei, lui **Radu Părpăuţă**, pentru cartea sa ***Învierea muţilor***, apărută la ed. *Versus/Tehnopress*.

Editura Paralela 45 a propus cele mai multe lansări la Târgul Internaţional de Carte de la Bucureşti

Europa şi America, la acelaşi stand, în prima zi

Prima zi a târgului, 1 iunie, a fost o zi specială, dedicată autorilor din diaspora. Beneficiind de prezenţa la Bucureşti a poetului şi dramaturgului Matei Vişniec, înconjurat încă de la sosirea lui la stand de mulţimea de doritori de interviuri şi autografe, prima lansare a anticipat succesul pe care-l vor avea cele mai noi cărţi ale editurii.

Apărut în seria „Teatru" a colecţiei „Biblioteca românească", volumul „Mansardă la Paris cu vedere spre moarte" de Matei Vişniec include patru piese de teatru – „Richard al III-lea nu se mai face sau Scene din viaţa lui Meyerhold", „Hotel Europa complet", „Paparazzi sau Cronica unui răsărit de soare avortat" şi cea care dă titlul volumului –, scrise între anii 1995 şi 2005 şi trecute, după cum mărturiseşte autorul, prin două filtre lingvistice, francez şi român. Au vorbit despre teatrul lui Vişniec, Mircea Ghiţulescu şi Nicolae Scarlat.

Două ore mai târziu, a venit rândul altor doi autori foarte bine primiţi de public. Mircea Săndulescu, autor român a patru cărţi de succes în anii 1977–1983, stabilit din anul 1985 în America, revine cu un roman ale cărui personaje reale „îl urmăreau de mult timp". „Escapes and Ashes", publicat în 2003 în ţara de adopţie, este o ficţiune de acţiune conţinând ingredientele de bază ale scenariului de film american comercial. În aşteptarea autorului, care va fi prezent în România la începutul lunii iulie, despre „Evadări şi zădărnicii" a vorbit Nicolae Oprea.

Paul Cernat a introdus cartea lui Constantin Virgil Negoiţă, „Irozii", roman scris aproape simultan în engleză şi în română şi publicat în colecţia „Mediana". Romanul este o poveste detaliată a arabilor idumei, care au stăpânit Iudeea în timpul Irozilor şi a urmaşilor lor, profeţii din Avignon, unde îşi au rădăcinile Nostradamus şi Karl Heinrich Marx.

Cei prezenţi la stand au avut surpriza de a-l cunoaşte sau a-l revedea pe Dumitru Ţepeneag, un alt exponent al diasporei româneşti care a publicat de curând la Editura Paralela 45.

Ziua a doua: Poeţii vin să vorbească despre critici

Ziua de joi a fost ziua criticii literare. Au atras atenţia publicului nu mai puţin de şase noi cărţi ale criticilor români: Nicolae Oprea, „Nopţile de insomnie. Opţiuni livreşti", Sergiu Pavel Dan, „Feţele fantasticului", Mircea A. Diaconu, „La sud de Dumnezeu. Exerciţii de luciditate", Iulian Boldea, „Vârstele criticii", Călin Teutişan, „Eros şi reprezentare. Convenţii ale poeziei erotice româneşti". Autorii cărţilor lansate au fost secondaţi de Al. Th. Ionescu şi Mircea Bârsilă într-o discuţie despre un proiect cultural foarte îndrăznet, colecţia „Deschideri". Dacă uzanţa unei lansări face ca despre scriitori să vină să vorbească criticii, la ora 15, scriitorii Florin Iaru, Călin Vlasie, Bogdan Ghiu şi Mircea Cărtărescu au venit să vorbească despre cartea „de sertar" a criticului Ion Bogdan Lefter, „Flashback 1985: Începuturile «noii poezii»". Poeţii şi criticii prezenţi au atras un număr mare de iubitori de poezie, autografele prelungind prezenţa la stand a invitaţilor.

Trei dintre cele mai căutate cărţi ale târgului au fost noile titluri apărute în colecţia „Studii", deja cunoscută de cititori. „Poetica reveriei" de Gaston Bachelard, „Teoria estetică" de Theodor Adorno şi „A supraveghea şi a pedepsi" de Michel Foucault au reprezentat tema despre care au vorbit Bogdan Ghiu şi Romulus Brâncoveanu.

Din Valencia direct la Bucureşti

Vineri a fost o altă zi dedicată iubitorilor de poezie, ce a început cu lansarea a trei poeţi români: Nichita Danilov, „Ferapont (Antologie de poezie 1980–2004)", Ioan Moldovan, „Celălalt peşte", Octavian Soviany, „Scrisori din Arcadia" şi Ioana Nicolaie, „Cerul din burtă". Despre aceştia şi cărţile lor au vorbit Gabriela Adameşteanu, Simona Popescu, Călin Vlasie, Ion Bogdan Lefter, Nora Iuga.

După-amiaza de vineri de până la lansarea a două noi titluri de poezie în ediţie bilingvă în colecţia „Gemini", şi anume Nicole Brossard „Instalări" şi Rainer Maria Rilke „Recviem", a fost marcată de prezenţa autorului spaniol Pedro J, de la Peña, introdus de cunoscutul hispanist Andrei Ionescu, pentru lansarea sprijinită de Institutul Cervantes din Bucureşti a „Rozei Vânturilor", un tip de jurnal de călătorie în ţinuturi exotice sud-americane.

Pedro J. de la Peña, doctor în filologie şi licenţiat în informatică, profesor titular de literatură spaniolă contemporană la Universitatea din Valencia, este deţinător a numeroase premii literare, obţinute între 1972 şi 1997 şi este pentru a doua oară publicat de Editura Paralela 45, după „Poemele hipice" apărute în ediţie bilingvă în 2003.

Sâmbătă: Filosofie şi literatură română

Sâmbătă, o zi în care intrarea a fost liberă, a adus zeci de cititori la întâlnirea cu Nicolae Manolescu, Mihai Şora, Mircea Flonta, Radu J. Bogdan, Adrian-Paul Iliescu şi Romulus Brâncoveanu.

S-au lansat nu mai puţin de cinci titluri.

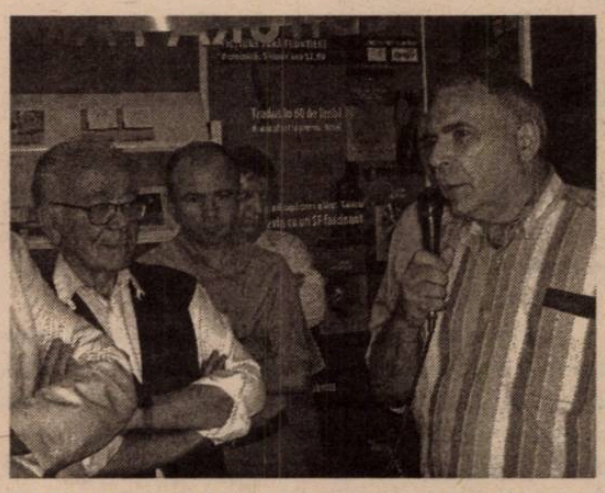

Mihai Şora a adus două cărţi „Clipa şi timpul", „Despre toate şi ceva în plus. De vorbă cu Leonid Dragomir" sunt cărţi care fac parte dintr-un proiect editorial mai amplu, de a iniţia o integrală a scrierilor filosofului român.

Aşteptata carte a matematicianului Solomon Marcus, „Întâlnirea extremelor. Scriitori – în orizontul ştiinţei" a fost şi ea prezentă în discuţie.

A urmat apoi prezentarea unui alt proiect: două cărţi ale lui Mircea Flonta, „Religia şi societatea civilă" scrisă împreună cu Hans-Klaus Keul şi Jörn Rüsen, precum şi o carte de convorbiri cu Romulus Brâncoveanu „Apropieri", rememorarea experienţei filosofice şi universitare, în contextul ultimelor decenii.

Tot vineri, de la ora 16.00, cititorii au avut ocazia să cunoască o carte deosebită. Un roman fantastic, ilustrat, grefat în jurul unor personaje cunoscute ale României într-un veac agitat. Doamne din aristocraţia românească a secolului XX devin personajele cărţii lui Adrian Majuru „Destinul din oglindă".

Vasile Andru prezintă o carte masivă, de largă respiraţie, în tonalitate epopeică, „Un trib glorios şi muribund. (Epopeea unei uitări)", scrisă de Ardian-Christian Kuciuk.

În ultima zi a târgului – patru colecţii

În prima parte a zilei s-au lansat noile apariţii din colecţiile „Ficţiune fără frontiere" şi „Biblioteca erotică".

În cartea fraţilor Strugaţki (autorii nuvelei după care s-a turnat „Călăuza") „E greu să fii zeu", un grup de istorici din viitor cercetează civilizaţia medievală a unei planete îndepărtate din Univers, iar acolo devin zei datorită supertehnologiilor pământene. Cartea câştigătoare a Premiului Goncourt în anul 2003, „Amanta lui Brecht", ficţiune biografică în care scriitorul german Bertolt Brecht este reinventat ca personaj printr-o documentare atentă. Milorad Pavic – „Dicţionar Khazar", roman lexicon în 100,000 de cuvinte a fost deja tradus în peste 60 de limbi şi vândut în mai mult de 12 milioane de exemplare, fiind una dintre cele mai citite cărţi ale ultimilor 20 ani. Nominalizată pentru Premiul Nobel în 1991, cartea a suscitat interesul, dar a trezit şi revolta conservatorilor şi fundamentaliştilor musulmani.

Capodopera romancierului irlandez Flann O'Brien, „La Doi Lebădoi" este o carte a cărei apariţie, în 1939, a fost salutată de James Joyce şi Graham Greene. Odată cu „Tărâmurile vestice" se încheie trilogia omonimă a lui William Burroughs, (din care mai fac parte „Oraşele nopţii purpurii" şi „Ghemul fundăturilor", publicate deja de Editura Paralela 45).

Ultimele titluri ale colecţiei „Biblioteca erotică" sunt romanul lui Kjell Westö, „Lang" (un thriller ce oscilează permanent între senzualitate şi obsesie) şi „Rose şi Carma", cartea unui celebru romancier francez contemporan, care îşi conservă cu mare atenţie anonimatul, scriind sub pseudonimul Nicolas Meilcour. La apariţia ei, în 1970, cartea a fost interzisă minorilor şi afişajului public.

După prânz, Lăptăria lui Enache a găzduit o prezentare neobişnuită şi cartea celei mai tinere autoare a editurii, Iulia Alexandra Roman. „Lecţia de machiaj", primul ghid complet de frumuseţe al femeii moderne, face parte dintr-un proiect special al colecţiei „Practic" şi a suscitat interesul unui public de toate vârstele şi gusturile. Coafurile Geaninei Dobre şi machiajele autoarei au fost prezentate de cele mai tinere colaboratoare ale editurii.

La final, dar nu în cele din urmă, atenţia publicului s-a îndreptat către lansarea colecţiei „Total" :„Lexiconul erorilor militare" (Hans Dieter Otto), „Dicţionar de simboluri musulmane. Rituri, mistică şi civilizaţie" (Malek Chebel) şi „Dicţionar introductiv de psihanaliză lacaniană" (Dylan Evans). Au vorbit despre aceste cărţi traducătorii Rodica Matei, Catrinel Auneanu, Irina Holdevici, istoricul Florin Constantiniu, precum şi Imamul Gemaledin Demirel.

NICOLAE MANOLESCU în dialog cu GABRIELA ADAMEŞTEANU

Mai întâi trebuie refăcută onorabilitatea Uniunii Scriitorilor

Cel mai frecvent reproş adus *Uniunii Scriitorilor* este cel de instituţie comunistă. Cât de comunistă a fost, cât de comunistă este în acest moment *Uniunea Scriitorilor*?

Trebuie să spun că unul dintre motivele care m-au determinat să candidez a fost chiar faptul că am citit în cotidiane, dar şi în publicaţii culturale tot felul de enormităţi despre *Uniunea Scriitorilor*. Şi mi-am zis că ceva nu e în regulă, dacă aceasta este imaginea instituţiei. Trăim într-o lume de imagini, în care imaginile sunt mai importante decât ce e în spatele lor. Explicaţia poate să fie simplă: o bună parte din vină cade în seama Uniunii şi a conducerii de până acum, altă parte cade sigur pe seama unor frustrări, a unor veleităţi literare, scriitoriceşti, din partea unor oameni care, dintr-un motiv sau altul, se simt ocoliţi sau neslujiţi de Uniune. Ca să nu spun că mai poate fi şi o altă cauză: ignoranţa. Pentru că în publicaţii altminteri serioase am citit o suită de neadevăruri istorice, de confuzii despre Uniune. Sunt colegi de-ai noştri, ziarişti şi chiar scriitori, care cred că Marin Preda a fost preşedintele *US*. A fost directorul editurii Uniunii, directorul *Cărţii Româneşti*, dar nu preşedintele Uniunii. În altă revistă serioasă citeam că la Casa Monteoru erau daţi afară scriitori din Uniune, în timp ce Zaharia Stancu era preşedinte. Întâi, că Stancu n-a fost preşedinte la Casa Monteoru, doar după moartea lui Casa Monteoru a devenit sediul Uniunii, în timpul lui Stancu sediul era pe Kiseleff, în actualul sediu central al PSD. Şi eu n-am aflat de vreun scriitor eliminat din Uniune în timpul mandatului lui Zaharia Stancu. Ceva mai târziu, după moartea lui, au mai dispărut din Uniune câţiva scriitori, care au plecat din ţară şi care, conform statutului, au fost radiaţi. Dar în timpul lui Stancu nu s-a întâmplat acest lucru şi oricum nu din motive politice şi declarate ca atare. Deci genul ăsta de informaţii abundă, chiar şi faptul că Uniunea ar fi o fosilă stalinistă de inspiraţie sovietică, uitându-se că de fapt Uniunea este continuatoarea *Societăţii Scriitorilor Români*, înfiinţată la începutul secolului XX şi având preşedinţi mari scriitori, între alţii pe Rebreanu. Şi chiar dacă controlată, mai ales la început, de regimul comunist, a fost una din cele mai libere instituţii din câte au existat în România comunistă. Poate cea mai liberă. Începând din 1965, cotinuând în '68 ş.a., la congresele ţinute din 4 în 4 ani şi-a ales întotdeauna conducerea prin vot secret, până la nivelul Consiliului şi uneori şi-al Biroului. Evident, la preşedinte intervenea conducerea de partid, care îşi impunea de obicei candidatul. Dar chiar şi aşa, îl propunea pe unul dintre cei care fuseseră aleşi de către breaslă, nu-l aducea din afară.

Deci Consiliul era ales de toţi membrii?

Da, sau de delegaţi, pentru că nu tot timpul au fost adunări generale. Când Uniunea a devenit prea numeroasă, s-a propus soluţia de conferinţă naţională, cu proporţional atâţia participanţi la atâţia membri.

Consiliul Uniunii a fost până în 1990 indezirabil

În criteriul de alegere intra şi o valoare profesională recunoscută, nu?

Evident că, în momentul în care se făcea o alegere, principalul lucru care conta era ca scriitorul să fie cunoscut. În al doilea rând, firește, erau şi alte criterii mai personale, ca peste tot când se fac alegeri, mici partide, se făceau şi jocuri ş.a. Dar nu-i mai puţin adevărat că alegerile au fost aproape libere, din '68 până în '81, ultima dată când regimul comunist a mai acceptat alegeri la *Uniunea Scriitorilor*. Apoi, vreme de 9 ani n-a mai fost nici un congres sau conferinţă naţională. La toate astea s-a votat absolut cinstit, cu, sigur, dereglările de rigoare în orice vot, oricât de corect ar fi. Şi, foarte interesant, nu erau aleşi acei dintre scriitori care erau simţiţi ca fiind prea obedienţi faţă de regim, membri CC, membri în Marea Adunare Naţională, cei care păreau politruci. Sau erau aleşi cu puţine voturi undeva prin ultimele poziţii, încât în '81 au existat 4 tururi de scrutin secret ca să se ajungă în Consiliu. Până şi candidaturile celor ce urmau să fie aleşi în Consiliu au fost puse la vot secret atunci. În locul listei de propuneri, pe care preşedintele Macovescu a scos-o din buzunar, ca de obicei, s-au făcut două tururi de scrutin de vot secret pentru candidaturi şi încă două pentru alegeri. Sigur că nici o alegere nu este infailibilă, dar, oricum, alegeri mai libere decât astea n-au existat. Şi nu numai alegerile erau libere, ci şi dezbaterile. Consiliul *US* a contat multă vreme în anii '70 şi până la începutul anilor '80 drept forul de dezbateri cel mai onest, mai transparent, mai scandalos pentru regim, din toate câte existau. Cei care veneau de la partid din diferite funcţii de control în cultură erau uluiţi de modul cum se discuta în Consiliul *US*. Am asistat la mai multe conversaţii private, fără să fiu băgat în seamă, între diverşi reprezentanţi ai municipiului Bucureşti de partid, ai CC, ai Consiliului Educaţiei şi Culturii Socialiste etc. şi toţi erau uluiţi de cum se poate discuta în aceste consilii. Şi n-au reuşit niciodată să pună pumnul în gură scriitorilor, deşi au recurs la tot felul de tertipuri. Şi atunci, ca să se calmeze definitiv, din '81 până în '90, Consiliul nu a mai fost convocat niciodată.

Ca semn că era...

Indezirabil. Or, eu nu ştiu ca vreo altă instituţie tolerată de statul comunist să fi avut un asemenea prestigiu şi să fi inspirat atâta teamă. Acum, firește că dacă vorbim de adecvarea acestei instituţii la condiţiile de după 1990 putem să avem dubii. Nu ştiu dacă Uniunea s-a schimbat în esenţă atât de mult încât să facă faţă acum la nişte exigenţe diferite. Probabil că nu.

Există ceva comunist în ea acum?

Luptele intestine din filiale n-au nici o miză

Nu există nimic comunist, exceptând poate faptul că este una singură pentru toţi scriitorii, fiindcă altele care au încercat să ia naştere au murit înainte de a se naşte.

A murit *ASPRO*?

După demisiile care au existat şi după faptul că n-are nici în momentul de faţă un sediu şi că funcţionează în locuinţa preşedintelui (sau secretar, ce este), nu mi se pare o organizaţie de viitor. Dar nu asta este problema. Problema este că Uniunea a rămas ca un fel de unic sindicat al scriitorilor, iar asta într-un regim pluralist pare oarecum ciudat. Dar hai să ne gândim, câte asociaţii au actorii? Una. Câte au muzicienii? Una. Câte au plasticienii? Una. Şi să nu uităm că Uniunea se compune din asociaţiile locale, care au la rândul lor o relativă autonomie: preşedinte, comitet de conducere etc.

Mai e şi problema unor facţiuni, grupuri de interese etc., chiar şi în interiorul acestor asociaţii.

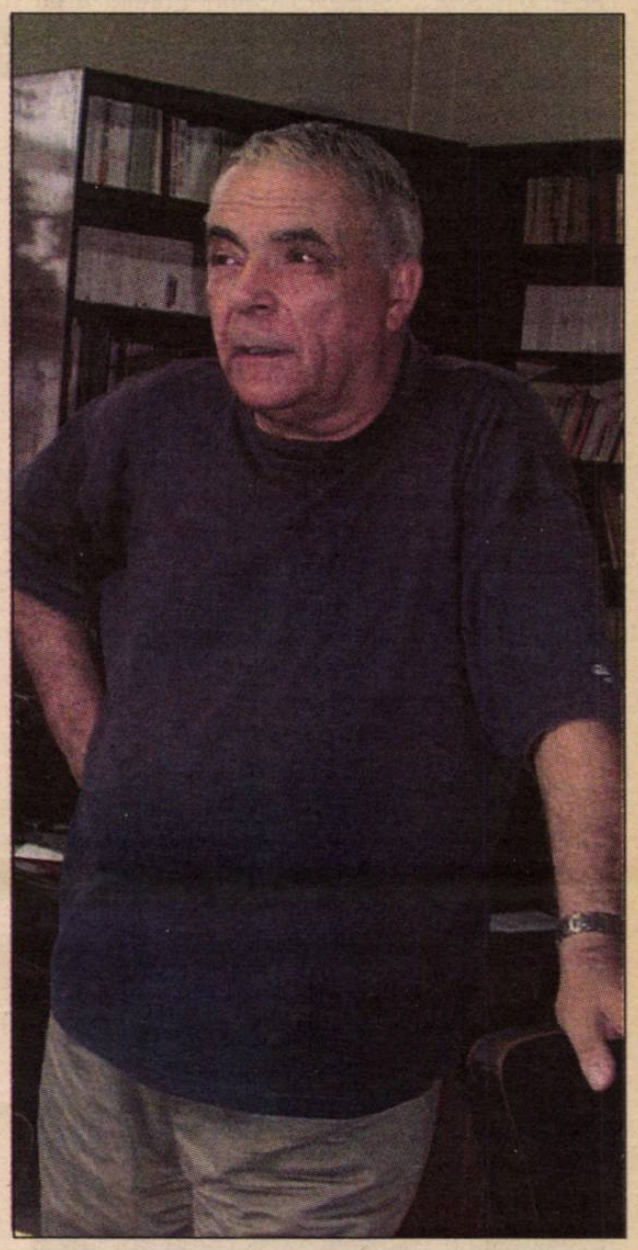

Da, multe din aceste asociaţii sunt rupte în două, unele chiar în trei. Ca să fiu sincer, nu prea înţeleg de ce, pentru că e o miză mică; dacă era o miză mare, spuneam: da domnule, se bat pentru că vor să aibă întâietate la nişte fonduri, la nişte publicaţii... Dar care e miza? Nu e nici o miză.

Deci asta ar fi partea, să zicem, care ţine de structura de stat. În Franţa sunt destule instituţii de stat care, unele, merg foarte bine.

Da. Iată, m-am uitat pe statutul *UNITER*, am vrut să văd şi eu cum funcţionează o organizaţie de breaslă făcută după '90. Sunt nişte particularităţi, dar, dincolo de asta, *UNITER* a existat în primul rând pentru că a existat Caramitru, care a ştiut să-i ţină pe actori, pe regizori şi pe oameni de teatru la un loc şi a mai ştiut să obţină fonduri, numai el ştie cum şi de unde. Ăsta-i adevărul. Iar la noi, la *US*, priceperea, de pildă, a constat din păcate mai mult în şanse ocazionale. De exemplu, Laurenţiu Ulici a avut ideea genială de a folosi chiria cazinoului de la Casa Vernescu. Genială şi salvatoare. Dar, după părerea mea, în momentul când Ulici a venit cu această idee pe care toţi am acceptat-o cu entuzism cred că nimeni nu s-a gândit că ea va fi în eternitate ideea salvatoare pentru Uniune. Era un lucru trecător, un lucru de câţiva ani, până când Uniunea îşi găseşte şi alt mod de a se descurca. Or, ce s-a întâmplat de atunci? Mai nimic. Restul fondurilor necesare n-au mai venit de nicăieri; din taxa de timbru nu destule, pen-

tru că nu se colectează. Este boala generală a finanţelor din România: nu se colectează impozitele. Legea obligă librăriile să menţioneze pe carte unde merge taxa de timbru, la voinţa autorului, care poate să spună *US* sau *ASPRO*, sau ceea ce mai există, dacă mai există. Nici autorul nu se interesează, nici editurile sau librăriile şi, în condiţiile astea, firește că cea mai mare parte din fondurile care ar trebui să intre în Uniune se pierd. Uniunea nu are mijlocul de a-i da în judecată pe toţi cei care o păgubesc. Ar fi un efort foarte mare. Câtă vreme mai există alte asociaţii şi nu există o înţelegere între noi, câtă vreme autorul nu-şi exprimă dorinţa şi ea să apară pe carte odată cu ISBN, nu e uşor de adunat aceşti bani. Preşedinţii succesivi n-au exploatat decât în mică măsură parteneriatul public-privat. N-au atras nişte fonduri din alte părţi decât întâmplător şi de regulă nu erau private, ci tot veneau de la stat, de la câte o direcţie judeţeană a *Ministerului Culturii*, când se făceau tot felul de festivaluri şi de simpozioane, şi te mai miri de unde. Dacă nu mă-nşel, o parte din banii veniţi la *Întâlnirile de la Neptun* sau toţi erau privaţi. Dar în general puţine acţiuni ale Uniunii au venit din parteneriat public-privat. Eu nu spun că-i uşor de făcut parteneriatul ăsta, dar trebuie încercat, pentru că ăsta este viitorul, aşa se face peste tot în lume.

Hotelul din Căderea Bastiliei?

Hotelul, din câte ştiu eu, este făcut în colaborare cu o firmă care va beneficia de administrarea lui, nu ştiu ce cotă revenind Uniunii. N-am intrat în detalii, că nu m-au interesat până acum. Fiind numai 15 camere, câştigurile vor fi foarte limitate. În alt treilea rând, nu se prevede după câte ştiu că, de pildă, când noi avem întâlniri la Bucureşti cu scriitorii din provincie, ei să fie găzduiţi la acest hotel. Nu neapărat gratis, dar plătind Uniunea acestui hotel şi nu altora, cu un procent de reducere, cum se procedează peste tot. Or, cea care administrează fiind o firmă privată, eu cred că ea ne va executa pe toţi deopotrivă. Şi mare minune ca Uniunea să-i convingă să rezerve nişte camere în perioadele de conferinţă sau de simpozioane etc.

Contractele sunt deja semnate?

Sunt semnate. Şi firma asta are administraţie de aici încolo ani de zile, aşa încât nu cred că Uniunea va scoate un mare profit din asta. Dar nu vreau să vorbesc cu păcat, nu am văzut documentele.

***COPIRO*?**

COPIRO, conform legii, trebuie să fie în afara oricărei uniuni de creaţie, asociaţii, aşa este legea. E deja ciudat că preşedintele *COPIRO* a fost şi preşedintele *US*, eu cred că aici a fost un conflict de interese care n-a fost luat în considerare de nimeni. Ea aşa funcţionează, călăuzită de *ORDA*, şi nu poate să fie în nici un fel dependentă de Uniune sau de altceva.

Există şi acuma nişte burse pentru scriitori.

Sigur, dar sunt individuale, în sensul că un scriitor primeşte o sumă de bani pe o durată anumită, după care e obligat să dea un manuscris, care devine bunul *COPIRO*. Că majoritatea nu dau aceste manuscrise mi se pare de la sine înţeles.

***COPIRO* nu este de fapt vechiul *Fond Literar*, mascat sub altă denumire?**

Fondul Literar a dispărut.

De ce exista atunci şi acum nu mai există?

Pentru că avem o nouă *Lege a drepturilor de autor*. Şi, odată cu intrarea ei în vigoare, Fondul a trebuit externalizat. Asta nu înseamnă că Uniunea nu-şi poate reface un fond propriu, dar nu de natura asta, ci altfel. Şi pe urmă trebuie să aibă bani, un fond de protocol, un fond pentru situaţii excepţionale. Aşa ceva există, dar e nesemnificativ.

Ai şovăit mult înainte să îţi anunţi candidatura. Ai „cedat" la stăruinţe, care au fost şi publice, şi private?

Am răspuns la întrebarea asta acum câteva zile, zicând *„am cedat la presiuni"*. Eu ziceam între ghilimele, dar până la urmă a apărut ca atare. Şi prin vreo două ziare scrie: *„Manolescu a cedat la presiuni"*. Adevărul e că n-am vrut pentru că m-am hotărât încă de acum câţiva ani, de când vreau să-mi închei ***Istoria literaturii***, să nu mai pierd vremea cu nimic altceva. De aia nu mă mai duc la televiziune, nu mă mai duc la radio, cel puţin până îmi termin cartea. După care voi vedea, la 70 de ani, ce voi mai face. Mai am 3 ani de contract. Dar când am văzut tot ce se întâmplă, când am văzut tot scandalul din presă, când am văzut ce imagine avem şi având în acelaşi timp în minte zeci, sute de oameni care trăiesc de pe urma Uniunii, *„am cedat"*... Nu sunt unul care să facă fiţe dacă e rugat ceva. Şi-am zis: hai, domnule, hai să încerc. Mai am dreptul la vârsta mea la o prostie majoră în viaţă. Ei, asta-i ultima.

Nu te grăbi să spui asta.

Nu, sigur e ultima. Acum gata, s-a isprăvit, nu mai am timp de alta. Şi pe urmă am văzut şi propunerile venite din partea unor candidaţi la preşedinţie, am urmărit discuţiile. Şi mi-am dat seama că puţini cunosc instituţia mai bine decât mine. Din păcate, unii dintre cei care doresc să candideze acum sunt oameni care sau n-au fost membri ai Uniunii decât în ultimii ani, sau... Eu sunt la ora asta printre cei mai vechi membri ai Uniunii, sunt membru din '63. Sigur că mai sunt oameni mai în vârstă ca mine, chiar Breban de pildă, dar el numai după ***Francisca*** a devenit membru, prin '66. Am participat la toate conferinţele, am fost în toate consiliile de conducere, am fost şi

şeful asociaţiei de Bucureşti, am fost în biroul secţiei de critică, am tot fost peste tot. Deci, una peste alta, ştiu instituţia din interior. Am luat parte la toate dezbaterile, am fost martor la toate scandalurile. Şi am naivitatea să cred că se poate face ceva. Nu ştiu, o s-o plătesc probabil destul de scump naivitatea asta, dar o am.

Cred că nimeni nu se îndoieşte că un om serios care preia acum preşedinţia *US* preia o „pacoste", ceva extrem de greu.

E o povară.

Evident că-şi sacrifică o parte din timp şi poate chiar din imagine.

Şi din energie, şi din imagine: îşi pune pe toată lumea în cap.

Hai să încercăm să identificăm câteva dintre problemele Uniunii.

Sunt trei interfeţe ale Uniunii. Nu trebuie să uităm că este o organizaţie de breaslă. Trebuie văzut care este experienţa altora asemănătoare. Acum 4 ani, când am candidat, de asemenea, m-am uitat pe Internet să văd statutele diferitelor organizaţii de breaslă literară din toată lumea. Şi, spre surprinderea mea, am descoperit că sunt foarte numeroase; nu mă aşteptam să existe în Statele Unite, în Anglia, peste tot. Şi am vrut să văd cum funcţionează astfel de asociaţii în ţări care n-au cunoscut regimul comunist şi care nu pot fi bănuite de totalitarism. Şi mi-am dat seama că ele sunt, ca organizaţii profesionale, foarte necesare din foarte multe puncte de vedere. N-are nici un rost să intrăm acum în detalii. În al doilea rând, avem o moştenire: există aproape 2.500 de membri, din care peste jumătate...

Asta e prima problemă: numărul de membri şi profesionalismul lor.

Prima jumătate din ei cred că sunt la limita supravieţuirii, adică sunt oameni foarte săraci, pentru că de regulă scriitorii n-au avut profesii bănoase, ci mai degrabă nişte sinecuri. Şi nici o sinecură nu este cine ştie cât de valoroasă, astfel încât, de regulă, au pensii foarte mici. Prin urmare, aspectul sindical este foarte important. O să revin imediat şi la problema profesionalismului. Şi mai este a treia interfaţă a Uniunii, care din păcate n-a prea existat – ca parte a societăţii civile. Să nu uităm că este o instituţie în rândul căreia există câteva sute dintre cele mai valoroase personalităţi intelectuale din România actuală: scriitori, critici, eseişti, dramaturgi, traducători etc., printre cei mai cunoscuţi şi mai valoroşi din ţară. Or, dacă până acum, la tot ce s-a întâmplat în 15, 16 ani de la revoluţie, a existat o prezenţă, o voce, a mea, a altora, a fiecăruia din noi, n-a existat niciodată o voce a *US*. Dau un exemplu: povestea cu mormântul lui Blaga. Am semnat şi eu, a semnat multă lume. Semnătura fiecăruia poate fi importantă, dar a *US* era *foarte* importantă. Unde a fost *US* în tot acest timp, în toate manipulările presei, în căderea tirajelor, în business-ul pe care-l fac anumite edituri, în viaţa universitară coruptă? Unde a fost Uniunea în confruntările politice? Eu nu spun să ia partea unui partid sau a altuia, dar nu poate să n-aibă un punct de vedere de principiu, la un moment dat, când s-a încălcat legea, când s-au întâmplat nişte lucruri. Ca să nu spun că Uniunea ar fi putut să-şi apere nişte oameni în anumite momente cheie, ar fi putut să colaboreze cu *Institutul Cultural Român*, fost Fundaţie Culturală, cu secţiile *Ministerului de Externe*, care se ocupă de diaspora şi nu numai, de politica culturală românească peste hotare etc., etc. Toate astea, din păcate, au existat prea puţin, în timpul lui Dinescu şi în timpul lui Ulici, şi în timpul lui Uricaru. Trebuiau să fie.

Acum mă întorc la profesionalism. Sigur că ideal ar fi ca Uniunea să fie compusă din cei mai buni scriitori români în viaţă. Dar nu se poate. Tot ce se poate face este să te asiguri că cei care devin membri sunt cu adevărat scriitori, de la scriitori modeşti şi oneşti până la genii. Nu poţi să faci decât un criteriu relativ de intrare, de pildă, cum există în momentul de faţă: un număr de cărţi şi de comentarii în presă despre ele, plus recomandări de la membrii de vază. Sigur că şi aceste comentarii sau recomandări pot fi de complezenţă, că astăzi toată lumea tipăreşte. Înainte de '89 nu tipărea oricine şi era greu să obţii recenzii. Acum, trebuie să găsim o formulă să ne asigurăm că Uniunea nu e trasă în piept de nişte veleitari, care-şi procură şi cărţi, şi recenzii elogioase, şi comisia de triere zice: uite, are trei cărţi, uite 4 recenzii. Nu-i o asociaţie unde să funcţioneze în primul rând spiritul critic. Este o asociaţie de breaslă profesională. Dacă voi fi preşedinte, n-o să pot face diferenţe între membri, să spun: ăla are talent mai mult decât celălalt. Îi voi considera deopotrivă pe toţi scriitori.

Am citit ce a scris Cărtărescu în ***Jurnalul Naţional***, extrem de negativ despre Uniune şi despre calitatea membrilor. Am văzut şi declaraţiile fostului vicepreşedinte şi preşedinte interimar, Nicolae Breban, despre impostura majorităţii membrilor Uniunii. Nu cred că ei au dreptate ori măcar dreptul de a susţine ce susţin.

Dacă vei câştiga preşedinţia, vei lucra cu un Consiliu deja ales în cadrul filialelor, nu în adunarea generală, cum era de obicei.

Consiliul s-a ales, după părerea mea, pe baza unui statut prost. Dar pe care, iarăşi, nu e timp şi nu e momentul să-l schimbăm acum. Cred că cel puţin un an–doi, până la jumătatea mandatului nostru, vom lucra pe el, după care vom vedea dacă vom avea capacitatea să-l schimbăm şi să facem statutul care trebuie. Şi mie mi se pare destul de ciudat ca acest Consiliu să nu fie ales de către toţi membrii, ci de către asociaţii.

(Continuare în pag. 10)

Mai întâi trebuie...

(Urmare din pag. 9)

Iar cei care au venit la şedinţa Asociaţiei nici măcar nu sunt delegaţi. Acesta este un risc inclusiv pentru alegeri.

Evident că se pleacă, într-un fel, prost. Şi se interpretează greşit libertatea filialelor de a decide de Consiliu, adică de a fi reprezentate... Eu sunt de acord că trebuie făcute nişte criterii cantitative, trebuie date nişte procente pentru ca o filială mare, cum e Bucureştiul, de exemplu, să nu poată lua toate locurile din Consiliu, dacă vrea. Dar nu să-i alegi în conferinţele locale pe viitorii membri ai Consiliului. Asta e deja excesiv.

Am fost la un singur congres, cel din '81, eu deabia intrasem în *Uniunea Scriitorilor*, dar mi s-a părut extraordinar că am văzut scriitori din toată ţara pe care eu altfel nu-i întâlnesc. Va fi mult mai săracă această adunare... Pentru că parte dintre membrii ei au fost eliminaţi...

Aşa este! Cu asta am început discuţia noastră – cu dezinteresul faţă de Uniune, care nu este numai al ziariştilor şi al scriitorilor care nu sunt membri şi care sunt supăraţi pe Uniune, ci şi al membrilor Uniunii. Cei mai mulţi nu s-au prezentat la şedinţele filialelor, în ideea: ce să mai facem, la ce ne foloseşte? Iar cei care s-au prezentat sunt mai degrabă oameni care depind, financiar sau în alt fel, într-o măsură mai mare de această Uniune. Dar asta e o situaţie de criză. În momentul de faţă intrăm în alegerile Comitetului Director, cum e numit, ale preşedintelui, vicepreşedintelui şi secretarilor, într-o situaţie de criză, în care cvorumurile s-au făcut, cum-necum, dar n-au participat toţi care ar fi putut să participe şi care ar fi determinat o anumită stare de spirit. Mulţi au zis „nu mă duc", şi acum...

Acum le pare rău.

Acum, de pildă, când eu am spus *„candidez"*, unii au replicat: *„a, păi dacă ştiam, mă duceam şi eu"*. Nici eu nu ştiam. Dar acum e deja târziu. Eu cred că trebuie un statut care să ne pună la adăpost de asemenea lucruri. Şi, dacă Uniunea va funcţiona de aici înainte, cât de cât, bine, partea pozitivă va fi că data viitoare la alegeri vor veni toţi. Dezavantajul va fi că presiunea de a deveni membru al Uniunii va fi mult mai mare decât acum. Trebuie să luăm în considerare şi asta.

Le doresc scriitorilor tineri să nu descopere prea târziu nevoia solidarităţii de breaslă

Mai e o problemă pe care o simţeai venind la aceste adunări. Doar uitându-te în sală constatai îmbătrânirea accelerată a Uniunii. Care e explicaţia? Oricine se uita în jur era deprimat.

Cred că e o impresie falsă, pentru că vin la şedinţe mai ales oamenii de o anumită vârstă. Deci e o impresie care ţine de participare. Dacă există opoziţie, dispreţ şi dezinteres faţă de Uniune, ele vin de la tineri. Tinerii nu se mai simt reprezentaţi: *„nu ne interesează Uniunea, n-avem nimic de câştigat de pe seama ei, la ce ne trebuie Uniune?"*, spun ei. De-aia au şi făcut *ASPRO*. Eu am văzut articolele împotrivă – toate erau semnate de tineri. Tineri însemnând, desigur, oameni din mai multe generaţii, nu neapărat copii. Şi optzeciştii sunt împotrivă. N-am citit un singur articol al unui om în vârstă, de vârsta mea, care să spună că Uniunea nu - bună. Arată şi asta ceva. Poate să fie o cauză re lă, poate să fie o cauză de ce se vede când te duc la întâlniri. Dacă ar fi după mine, eu le-aş dori ac stor tineri să nu descopere niciodată că au nevoie de o asemenea organizaţie. Dar dacă vor descoperi reodată, să nu spună că n-au fost preveniţi şi fiind pr a târziu să nu mai poată să se folosească de ea. Sigur, scriitorii foarte buni, care se vând ş.a.m.d., n-au nevoie de protecţia Uniunii. Aici este aşa cum este şi cu asigurările de sănătate: cei sănătoşi plătesc pentru cei bolnavi, pentru că nu ştiu niciodată când ajung ei înşişi în situaţia de a fi bolnavi. Eu le doresc tuturor scriitorilor tineri să fie sănătoşi şi să nu aibă nevoie niciodată de protecţia Uniunii şi să nu descopere nevoia de solidaritate de breaslă prea târziu.

N-ajunge ca Uniunea să fie eficientă, trebuie să şi *pară* că este

Cum se va descurca Uniunea cu fracturile din interiorul breslei?

Cred că va trebui să încercăm să trecem cu buretele peste ele şi să facem o politică prin care se vor şterge oarecum de la sine şi fracturile, dacă ea va fi perceptibilă şi va aduce nişte câştiguri evidente. Întâi trebuie refăcută onorabilitatea instituţiei. La ora aceasta, *Uniunea Scriitorilor pare* că nu e onorabilă. În al doilea rând, trebuie făcută să pară eficientă. Eu nu spun că până acum a fost cu totul ineficientă. Câte pensii dă, câte indemnizaţii, câtă mâncare, la propriu, dă unor scriitori în dificultate! Dar nu ajunge să

fie eficientă, trebuie să şi *pară* că este. Lumea trebuie s-o creadă eficientă. Iar tinerii n-o cred eficientă, pentru că n-au avut nevoie de o farfurie de supă în fiecare zi. Dacă aveau nevoie, atunci descopereau că Uniunea a făcut totuşi câte ceva. Uniunea trebuie făcută să *pară* eficientă şi să fie mai mult decât este acum, pentru ca lumea să nu mai spună că este o fosilă comunistă, că nu e bună la nimic şi că ar trebui desfiinţată. Nici nu vreau să mă gândesc ce s-ar întâmpla dacă s-ar desfiinţa Uniunea, câţi oameni ar rămâne, la propriu, muritori de foame. Asta e. Îmi pare rău. Nu e menirea unei organizaţii profesionale să dea de mâncare. Are alte scopuri. Dar Uniunea nu e numai o organizaţie profesională, este şi un sindicat.

Credibilitatea premiilor?

Se poate rezolva, dacă o să reuşesc să-mi impun ideea că un juriu de premii trebuie făcut din critici literari. Eu cred, ca Maiorescu, că între poeţi şi critici există o diferenţă, din punctul acesta de vedere, şi că fiecare este chemat pentru altceva. Dacă acest juriu de critici literari e serios şi valorarea premiilor suficient de mare, creşte repede interesul pentru premiile Uniunii. Deocamdată e strict material, fiecare se bucură de premiu pentru că ia nişte bani, dar trebuie făcut să se simtă că premiul respectiv are şi o autoritate. Şi atunci, trebuie încetate aranjamentele, sforăriile, jocurile de culise şi grupurile de presiune. Eu de ce am refuzat să fac parte din jurii în ultimii ani? Din motivul acesta. Ultima dată când am fost într-un juriu am fost chiar preşedinte şi, când am văzut ce jocuri se fac, m-a apucat groaza. Trebuie curăţate juriile de asemenea jocuri de presiuni şi de interese. Trebuie câţiva critici care n-ar mai lua premiu niciodată şi care ar fi permanent în aceste jurii...

Nu fi aşa de sever.

Eu, dacă n-aş fi preşedinte (calitate în care nu m-aş putea amesteca), aş accepta să nu mai iau niciodată premiu. Am luat destule, am luat şi premiul cel mare, şi cel naţional. Deci, aş accepta să nu mai iau niciodată premiu, dar să fac parte în fiecare an din juriu. Şi ca mine mai sunt destui care n-au nevoie de premii, care nu trăiesc pentru asta. Aceia ar fi foarte obiectivi. Dacă juriul e destul de bine făcut şi din oameni incontestabili, dacă pui şapte critici buni la un loc, cine mai vine să spună că s-au tras sfori şi că nu e OK? Şi din generaţii diferite, ca să fie toate gusturile acolo, să nu se mai spună că suntem conservatori sau radicali.

Cei mai tineri critici poate vor vrea şi ei să ia premii. Ei înşişi au nevoie de o confirmare.

Ştiu, dar mulţi tineri sunt deja confirmaţi şi nu mai au nevoie.

E adevărat. Cred că niciodată munca scriitorului nu a fost atât de prost plătită (în afara unor excepţii). Autorii primesc nişte cărţi sau nişte bani, atât de puţini încât îşi iau cărţi pe ei şi asta e tot pentru munca lor de ani de zile. Aici vom rămâne?

Da, cred că da. Aşa e peste tot în societăţile democratice. Scriitorii care trăiesc din scris sunt foarte puţini.

Dar sunt burse de toate tipurile, rezidenţe.

Există tot felul de asemenea proteze, să zicem. Din păcate, numărul de scriitori e tot mai mare. Foarte mulţi încep să se ia în serios şi să scrie, şi cu talent şi fără talent, nu mai există nici o rezervă. Cei puţini care câştigă vor fi totdeauna în acelaşi raport cu ceilalţi care nu vor trăi din scris. Sigur că există şi acum posibilitatea ca un scriitor să aibă o slujbă într-o redacţie, într-o editură, să aibă cât de cât o leafă, să nu moară de foame. Să facă profesorat. Nu e ca înainte de revoluţie, când noi n-am avut la Catedră nici un concurs de ocupare de posturi, din '71 până-n '90. Acum mulţi scriitori tineri sunt aduşi la toate publicaţiile, sunt colaboratori, sunt aduşi la catedre, dau concursuri. Sigur că se plăteşte prost. Dar, de bine, de rău, există nişte suporturi care funcţionează. ***New Yorker*** publica pe vremuri, într-un fel de dosar, câte o mare nuvelă sau un fragment de roman şi se dădea scriitorului o sumă de bani atât de mare, încât un an sau un an jumătate el stătea acasă şi scria un roman, pe care apoi îl publica. Aşa au debutat câţiva dintre marii scriitori americani. La noi, sumele astea nu sunt foarte mari, dar uite că sunt. Mai o bursă, mai *COPIRO*, se pot găsi nişte soluţii. Trăitul din scris într-o societate liberală, cu o economie de piaţă nu e posibil să fie garantat pentru toţi. Înainte, în timpul comunismului, dacă erai cuminte şi obedient, puteai să trăieşti din scris. Dar plăteai un preţ şi atunci. Şi acum trebuie văzut: care e preţul care merită să fie plătit? Eu cred că preţul de astăzi este normal, celălalt era artificial.

din numerele următoare

Bucureştiul Cultural

Primăria Municipiului Bucureşti ARCUB Centrul de Proiecte Culturale

Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului

Numărul viitor apare la 28 iunie.

Atelier artistic: **Ştefan Agopian, Peter Modos, Bela Boris Karoly, Aurora Cornu**

- Dialog: **Pericle Martinescu** cu **Joaquin Garrigos**
- Cronică literară: **Paul Cernat** despre ***Evanghelia după Araña*** de Nicolae Strâmbeanu
- Patrimoniu bucureştean: interviu cu Şerban Sturdza realizat de **Sorin Ilieşiu**
- Bursa de valori literare
- Cronica teatrală: **Anca Haţiegan** despre ***Zile din viaţa lui Ceauşescu***, la teatrul Mic
- Lansări de carte – autori: Ruxandra Cesereanu, I.P. Culianu, Al. Cistelecan, Ion Moldovean, Octavian Soviany, Ioana Nicolae

Bursa de valori literare IV
(1990–2005)

COTAŢII*

	POEZIE	PROZĂ	JURNAL – MEMORII	ESEU	CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ
★★★★ ★★★★ ★★★★	Ioan Es. Pop				
★★★★ ★★★★				H.-R. Patapievici	
★★★★ ★★★	Cristian Popescu				
★★★ ★★★	Floarea Ţuţuianu		Monica Lovinescu	Caius Dobrescu	Sanda Cordoş
★★★ ★★		Radu Aldulescu Mircea Cărtărescu Petru Cimpoeşu Florina Iliş	Matei Călinescu Ioan Ioanid I.D. Sîrbu	Andrei Cornea	Paul Cernat Carmen Muşat
★★ ★★	Daniel Bănulescu Doina Ioanid Claudiu Komartin	Simona Popescu Dan Stanca	Mihail Sebastian	Ruxandra Cesereanu	Daniel Cristea-Enache
★★ ★	Rodica Drăghincescu Marius Ianuş Ioana Nicolaie Justin Panta Simona Popescu	Petre Barbu Daniel Bănulescu Ionuţ Chiva Adrian Oţoiu Dumitru Ţepeneag Al. Vona	Nicolae Balotă N. Steinhardt Ion Vianu	Sorin Antohi Adriana Babeţi Dan Petrescu	Ştefan Borbély Mircea A. Diconu Luminiţa Marcu Dan C. Mihăilescu Nicoleta Sălcudeanu Ion Simuţ

IRINA PETRAŞ

Acordul Fin şi literatura

1. Să spun de la început: discuţiile aprinse, amplele dezbateri, polemici, anchete pe teme de literatură a ultimei jumătăţi de secol şi a începutului de mileniu sunt cât se poate de utile păstrării unui climat de interes pentru un teritoriu categoric ameninţat – lectura tradiţională. De aici încep, însă, *dar*-urile. De multe ori întrebările/răspunsurile asupra chestiunii nu-şi dau osteneala să definească termenii. Ce înseamnă *revizuire*, (impunere de) *canon*, *consacrat*, *top*? Singurul lucru clar (?) e *politica* literară, care ţine de *temporalia*, cu toate feţele ei bune şi rele. Deşi despre politică nu se poate vorbi în termeni de *bun* şi *rău*. Ea presupune şi manipularea datelor zilei. Când şi când, politica dobândeşte majusculă şi intră în istorie. Nimic nou sub soare. Căci: nici o valoare impusă la un moment dat prin concertare în numele unor interese de grup (partid), individ, timp şi loc n-a răzbit dincolo de timpul ei trecător şi „făcut"; să crezi că o nouă ierarhie se impune prin acţiunea colectivă şi unanimă a criticii literare e cel puţin bizar. Dacă scoate în faţă o carte, un nume, o direcţie fără valoare (dar cine s-o stabilească infailibil?!), minte şi contra-face – iar contra-facerile se des-fac de la sine după o bucată de vreme. Altminteri, coincidenţele de vederi, întâlnirile pe câmpul hermeneutic se întâmplă firesc, în ignorarea „ordinii de zi". Să fii în *top* ţine de un vedetism snob şi superficial care poate descuraja uneori valori serioase, dar nu unele cu majusculă – acestea vor răzbi prin valenţele multiple şi adaptabile pe care le au, nu prin valenţa succesului de suprafaţă, unică şi firavă întotdeauna; VIP nu mai înseamnă, din păcate, *„personalitate foarte importantă"*, nici măcar personalitate (care nici nu se ia în calcul), ci figură des vizibilă *„pe sticlă"*, cum zic bucureştenii. Nici ierarhia impusă de manuale nu rezistă în absolut – fără a mai pomeni că prezenţa în manual nu consacră automat, că, pe de altă parte, manualul conţine şi valori importante pentru *istoria* literaturii, nu pentru Valoarea în sine (care înseamnă ce *se alege* dintr-o carte după ce toată poleiala cade); un manual îl poate reţine (fără să-l „consacre") şi pe A. Toma, de pildă, ca reprezentant al proletculturii, să zicem, o perioadă *reală*, oricât de condamnabilă. Poţi forţa intrarea în manuale, dar nu şi intrarea în posteritate. Nevoile de lectură, informare, delectare ale cititorilor n-au fost influenţate decât în mică măsură de opinia criticii – îmi pare rău că trebuie s-o spun, dar de opinia lui **Nicolae Manolescu** le păsa celor care citeau *oricum* cărţile şi căutau în ***România literară*** doar dialogul imaginar cu un cititor *şi mai* competent. Tranziţiile sunt grele fiindcă intră în joc „ingrediente" imprevizibile – ca să nu mai vorbim de graba românească de a ajunge, care-i face pe români să fie, paradoxal, mereu pe drum. Mai mult, eu socotesc toată istoria lumii o *tranziţie/un şir de tranziţii*, cum e orice lucru viu, în progres – *drum* dinspre ceva înspre altceva, nu neapărat mai bun. De aceea, anul literar 1990 n-a însemnat pentru mine nea-

(Continuare în pag. 14)

Bursa de valori literare

(Urmare din pag. 13)

părat un an de cotitură, fiindcă literatura autentică nu-și pierde și nu-și recâștigă valabilitatea în funcție de ora istorică. Producțiile conjuncturale n-au trăit, oricum, mai mult decât (eventual) timpul necesar lecturii, iar cele care, apelând la iluzie, parabolă, disimulare, oniric, mitic ori fantastic, au depășit limitele lui *acum* și *aici* vorbind ființei, rămân valabile și-și așteaptă cititorii cu care să (re)crească împreună. Vestita literatură de sertar pare să fi fost o fantasmă - puținul care se publică e doar o excepție, întârzierile par mai degrabă accidente „fizice", iar oglinda retrospectivă nu poate sărăci o carte în care nimic nu e calp în ordine estetică. Cât despre „rătăcirea" în politic - e firească, inevitabilă și pasageră. E adevărat, au apărut câteva interesante, necesare și bine scrise *jurnale din infern*, necesare ca document, căci, altminteri, n-au spus românilor noutăți fundamentale - surpriza a fost fulgerătoare, adică violentă și efemeră. Înalta temperatură a acestor scrieri are nevoie de temperare pentru a deveni și utile - acestea sunt adevăratele *cărți de sertar*, cele pentru viitor, pentru cei care vor putea judeca (au început s-o facă deja) la rece jumătatea de secol prin care am trecut.

Altminteri, cârtirea mea apropo de nesfârșitele și, uneori, inteligentele discuții despre canon e încă, pentru mine, valabilă: *Cine hotărăște? Care e instanța aceea absolut credibilă? Cărei legi i se supune când are de propus ierarhii în teritoriul însuși al subiectivului, al imprevizibilului? Care dintre multele sensuri ale cuvântului canon are mai multă greutate?* Făceam, pe jumătate în glumă, un excurs etimologic (*kanon*, în greacă, înseamnă *regulă, normă, etalon*, dar și *canon bisericesc* și are legături strânse cu verbele *a face, a produce, a rândui* și *a costa*, trimițând nu doar la ordinea necesară între făcuturile omenești, ci și la prețul unei asemenea întreprinderi, la riscurile ei; în slavă, e în primul rând *lege* sau *regulă bisericească*, iar în germană, *regula* se află pe primul loc între sensuri; în franceză, dacă vine din italiană, înseamnă *tun*, dar și *pahar cu vin*, iar dacă vine din greacă, trimite la *tipul ideal*, în general, și la *canonul muzical*; româna reține *toate* sensurile: lege sau regulă bisericească, totalitatea cărților sacre considerate de origine divină, penitența impusă celui păcătos, cântare bisericească din mai multe părți, suferință morală, chin, tortură, cântec, glas, compoziție muzicală în care două sau mai multe voci, intrând succesiv, execută aceeași melodie, în plus, verbul *a canoniza*, în sensul, reținut și de engleză, de *a-declara-sfânt-pe-cineva-după-moarte*, alături de *legea canonică*, valabilă exclusiv pentru enoriașii unei anume biserici creștine; să mai adaug *a /se/ canoni*, care înseamnă *a /se/ chinui* după o lege ori în numele unei legi), căutând o regulă cuprinzătoare pentru posibilii sfinți ai literaturii române, în care să încapă mai multe voci armonice, în pofida înclinației lor funciare de a cânta *a capella*. Reții, oricum, cerințele canonice bloomiene ale operei durabile: *acuitate cognitivă, forță lingvistică* și *putere de invenție*, nu și diversele liste cu nume propriu. O acomodare cu singurătatea, o inițiere insistentă în muritudine ca formă supremă de „lectură" a ființei îmi impun un unghi de vedere vag interesat de listele altora și foarte flexibil și capricios când e vorba de preferințe proprii. Mai mult decât atât, cred că și în cazul cărților, cu destin subsumabil *principiului antropic* despre care vorbesc fizicienii și cosmologii de azi, cel mai important e *Acordul Fin* (și necontrolabil) al parametrilor și constantelor, pe o bandă extrem de îngustă de manifestare, care „lucrează" pentru a face cu putință *viața*.

Dincolo de toate astea, reașezarea valorilor e un *fenomen natural*. Nici o acțiune voită, *anume* concertată, de a scoate de pe listă nume pentru a le înlocui cu altele nu poate avea sorți de izbândă. E vorba despre un proces în curs, care poate fi sprijinit, comentat, secondat critic, nicidecum impus. Configurația literaturii/culturii române postbelice este deja, de la sine, prin forța lucrurilor, în plină prefacere. Trecutul are nevoie de timp și de multă înțelegere răbdătoare pentru a ieși de la sine (?) din emoțional și conjunctură. Vorba lui Manolescu, *„nu-ți propui să schimbi canonul. Bătăliile canonice nu se planifică. Ele țin de viața spontană și imprevizibilă a literaturii"*.

2. Memoria mea se încăpățânează să lucreze în contratimp cu módele, uneori asumându-și riscul de a nedreptăți vreun nume doar fiindcă e la modă, iar criticii „vizibili" se adună în haită în jurul lui. Căci memoria îți poate fi și (involuntar) manipulată în momentele ei lenețe - poți *reține* un nume doar fiindcă e *ținut* mult pe afiș, nu fiindcă e cu adevărat (pentru tine ori în general) *de reținut*. Destul de neinflamabilă fiind, ca orice ardelean așezat, sunt incapabilă să

Continuăm ancheta referitoare la schimbarea canonului literar.

1. S-a produs o schimbare față de canonul literar antedecembrist? Dacă da, în ce constă ea?
2. Pe cine selectează memoria dvs. din rândul autorilor care s-au afirmat în ultimii ani (maximum 5 autori):
***a)* poezie;**
***b)* proză ficțională sau/și nonficțională;**
***c)* jurnale - memorii;**
***d)* eseuri;**
***e)* critică literară.**
3. Ce autori s-au impus și ce autori au „ieșit" din această listă a memoriei literare?

Rezultatul bursei din acest număr contabilizează opțiunile următorilor critici literari, din regiuni și generații diferite: **Liviu Antonesei, Paul Cernat, Marius Chivu, Al. Cistelecan, Sanda Cordoș, Daniel Cristea-Enache, Gheorghe Grigurcu, Mircea Iorgulescu, Mircea Martin, Carmen Mușat, Horea Poenar, Tania Radu, Nicoleta Sălcudeanu, Simona Sora, Ioan Stanomir, Bogdan Stănescu, Cornel Ungureanu** și **Tudorel Urian**.

discern înnoiri nesmintit notabile ori să țin minte pe de rost secvențe temporale atât de strâmte (5 ani). Dorothy L. Sayers spunea, apropo de războiul dintre sexe, că: *„Primul lucru ce frapează observatorul neatent este faptul că femeile sunt diferite de bărbați (...) Însă esențial este faptul că femeile sunt mai asemănătoare bărbaților decât orice altceva pe lume"*. Înlocuiți femeile cu generațiile de scriitori și veți descoperi un alt mare adevăr: optzeciștii (noștri) sunt mai apropiați de șaizeciști, de șaptezeciști, de nouăzeciști, chiar de douămiiști, decât de orice altceva pe lume. Deasupra secolelor/generațiilor succesive de scriitori ai lumii la care am acces, memoria mea înalță pe o terasă atemporală nume *egale*, care mai degrabă se presupun unele pe altele decât se exclud. Așadar:

a) în *poezie*, pentru mine, foarte bunele poeme ale lui **Ioan Es. Pop** dinspre leud sunt rude apropiate cu foarte bunele poeme ale lui **Mircea Petean** despre Jucu nobil și s-ar simți ca acasă și în *La Lilieci*, **Sorescu** părându-mi-se un scriitor de *canon prelung*; îi mai reții pe **Claudiu Komartin, Floarea Țuțuianu, Ruxandra Cesereanu**.

b) în *proză*, multe dintre reeditările în minitiraje ale cărților apărute înainte de '89 în tiraje de masă n-au avut nevoie de farduri pentru a ieși, din nou, în lume - așadar, merg cu **Gabriela Adameșteanu, Radu Cosașu**, o adaug apăsat pe **Ana Blandiana**, țin aproape de **Cărtărescu, Agopian, D. Țepeneag**, dar și de **Simona Popescu** ori **Aura Christi**.

c) la *jurnale/memorii/egografii*, scrise din perspectiva unui autor dispus să se confeseze cu o „nerușinare" nu tocmai la îndemână înainte, dezinhibările sunt *accentul nou* cel mai evident: **Gabriel Liiceanu, Mircea Cărtărescu, Ioana Bot, Matei Călinescu, Nicolae Breban**, dar și **Dorli Blaga, Al. Mușina, Radu Mareș**.

d) la *eseuri*, pe care le citesc cu cea mai mare încântare, îi înșir scurt și incomplet pe **Ion Vartic, Andrei Cornea, Ștefan Borbély, Corin Braga, Sorin Adam Matei, Ilina Gregori, Magda Cârneci**.

e) la *critică literară* nu-mi ajung 5 poziții - inventarul, foarte perfectibil, din ***Panorama criticii literare românești. 1950-2000***, mi-i face proaspeți în minte pe mai mulți (chiar cred că aici am stat/stăm cel mai bine). Îi enumăr pe **Simona Sora, Nicoleta Sălcudeanu, Carmen Mușat, Sanda Cordoș, Daniel Cristea-Enache, Luminița Marcu, Laura Pavel, Ovidiu Mircean, Marius Chivu** cu regretul că trebuie să-i tac, din motive de „bătrânețe" canonică, pe **Al. Cistelecan, Ion Simuț, Doina Curticăpeanu, Gh. Grigurcu, Dan C. Mihăilescu, Cornel Ungureanu**.

Printre cărțile „grele" ale ultimilor ani se numără și *traducerile*, capitol la care n-am stat rău nici prin anii '70, dacă bine îmi aduc aminte; constat chiar degajarea și implicarea, aș zice, cu care românii, orgolioși apropo de creația autohtonă, își apropriază succesele universale - un cosmopolitism de cea mai bună calitate.

3. Cum stau lucrurile din „perspectivă națională" - n-am cum și exact, căci zarva și scandalul nu se află printre prioritățile scurtei mele vieți. În ce mă privește, n-a „ieșit" din lista mea (prea mare pentru a o transcrie aici) nici un autor care era *acolo* dinainte de 1989. De „intrat", intră mereu câte un nume, iarăși nu neapărat în vogă. Nici una dintre dezvăluirile bune sau rele despre viața lor de *oameni subt vremi* nu a atins în vreun fel *locul* cărților lor în lista memoriei mele, care alege exclusiv prin metoda relației-directe-cu-textul, numită și lectură.

În toate aceste periodice aduceri în discuție, se poate descifra, printre rânduri, și amărăciunea intelectualului căruia, azi, Puterea îi este peste puteri. Nu mai e înțeleptul satului și nu mai deține adevărul, acesta din urmă fragmentându-se ametitor, „multiversic". Comentariile pe care ancheta de față le iscă deja în presă arată nu doar că suntem departe de a accepta alături diferențele de opinie, ci și că, din fericire, am dreptate: în probleme de *canon literar*, consensul e exclus cu desăvârșire.

ION BUZERA

O „multifațetare" excesivă

1. Discuțiile despre canon, canonizare și canoane alternative în literatura română sunt destul de necesare, iar proba cea mai vie a acestei utilități este că au fost amorsate aproape simultan cu schimbarea de regim din 1989. Schimbare care a însemnat, în planul care ne interesează, tot mai vizibil, tot mai consistent, o redresare a instrumentarelor critice, a conceptelor de lucru, a viziunilor reconfiguratoare și a posibilităților de evaluare/ înțelegere a literaturii, a actorilor și instituțiilor care o susțin și impun, dar care a fost traversată și de diverse pusee de afirmare/retragere a unor autori, teme, cărți în eteroclitul gust public. Și cum această schimbare este poate nu neapărat determinată (se știe că în joc intră mulți alți

factori), dar focalizată de „ocheane" profesioniste, enumăr câteva dintre eforturile marcante din ultima vreme. Nicolae Manolescu nu pare interesat de „noul canon", însă celebra *Listă* a generat numeroase pasiuni, idei şi păreri, Virgil Nemoianu, în intervenţii fuzeice, afirmă lucruri de mare interes (despre importanţa majoră a poeziei lui Ion Caraion, de pildă), dar nu pare nici el atras de o discuţie consistentă, amănunţită, Gheorghe Grigurcu, după ofensiva puternică din anii '90, s-a repliat destul de mult, Ion Simuţ are o poziţie solidă, multiplu argumentată, uşor conservatoare, Daniel Cristea-Enache este persuasiv, cuminte, academic, previzibil, prea conservator, Dan C. Mihăilescu este un descriptor asumat-haotic, maestru al „efectelor speciale", Paul Cernat, Marius Chivu, Mihai Iovănel şi Andrei Terian (ultimii doi sosiţi de curând pe scena canonizantă) sunt foarte pertinenţi, buni conducători de spirit critic şi mult mai deschişi, Mircea A. Diaconu şi Tudorel Urian sunt relaxaţi, analitici, productivi, uşor temători, Ion Bogdan Lefter radical reformator, Ştefan Borbély amplu şi profund comentator, dar şi promotor al oricărei tendinţe care ar putea însemna o mutaţie în ordine metodologică sau literară propriu-zisă. Această diferenţiere a asumării, înţelegerii şi, până la urmă, a „facerii" sau tentativei de „facere" a canonului conduce la situaţia destul de ambiguă (dar nu total inconfortabilă) ca prim-planul să fie foarte disputat, mereu tranzitoriu, dominat de curenţi care merg în direcţii dintre cele mai diferite. Avantajul este că se poate constata cum, fie şi infinitezimal, tatonant, se schimbă vechile convenţii, iar agitaţia aceasta a înnoirilor, a lecturilor înnoitoare semnalează dorinţa (de multe ori, e adevărat, insuficientă) unei reale reorientări a temelor şi discursurilor evaluante.

Pe scurt, dacă nu putem să nu acceptăm că un canon se face simultan pe verticală şi pe orizontală, în interiorul literaturii şi în exteriorul atât de capricios al afirmării/infirmării acesteia, noul nostru canon literar este fragil, prea erodat de chiar „transmiţătorii" lui, excesiv de „multifaţetat", disputat, negociat, fiind rezultanta unor interese mult prea divergente şi care nu pot (încă?) stabiliza criteriile. Iar publicul cititor preia, poate inconştient, toate aceste indecizii şi foarte rar se află pe aceeaşi lungime de undă cu promotorii primi ai reconstrucţiei canonice, care sunt criticii de întâmpinare (în această privinţă, situaţia este total diferită faţă de cea de dinainte de 1989). Se pot cita câteva nume aflate în afara (aproape) oricăror bănuieli „extracanonice", cum ar fi Mircea Cărtărescu, însă în rest totul este pus şi repus în discuţie.

2. *a) Poezie*: **Mircea Cărtărescu**, **Ioan Es. Pop**, **Daniel Bănulescu**, **Simona Popescu**, **Claudiu Komartin**;

b) Proză: **Gheorghe Crăciun**, **Radu Aldulescu**, **Petru Cimpoeşu**, **Răzvan Petrescu**, **Cristian Teodorescu**;

c) Jurnale – memorii: **N. Steinhardt**, **Radu Petrescu**, **Matei Călinescu** şi **Ion Vianu** (*Amintiri în dialog*), **Virgil Nemoianu**, **Mircea Cărtărescu**;

d) Eseuri: **Sorin Antohi**, **Andrei Cornea**, **Ion Vartic**, **Ştefan Borbély**, **Livius Ciocârlie**;

e) Critică literară: **Ion Bogdan Lefter**, **Ion Simuţ**, **Mircea A. Diaconu**, **Paul Cernat**, **Marius Chivu**.

3. Există autori care se află într-un fel de angoasă canonică, într-un spaţiu indecis, interstiţial, potenţial recuperator, potenţial refulant. Mă gândesc la **Dumitru Radu Popescu**, **Titus Popovici**, **Nina Cassian** şi destul de mulţi alţii. Un caz aparte, dar nu atât de dramatic, îl reprezintă autori „grei" precum Breban, Buzura, introduşi masiv în controverse în ultimii ani, în special pentru ce au publicat *după* 1989.

Au câştigat multe puncte: **Radu Petrescu**, într-o măsură ceva mai mică **Mircea Horia Simionescu** şi **Costache Olăreanu**, prozatorul şi memorialistul **Eliade**, **N. Steinhardt**, **Mircea Nedelciu**, redescoperiţii şi mereu proaspeţii **Virgil Nemoianu**, **Matei Călinescu** şi **Toma Pavel**, prozatorii **Alexandru Vona** şi **Norman Manea**, criticul **Ion Negoiţescu** şi dramaturgul **Matei Vişniec**.

Sunt în curs de consolidare a statutului: criticii şi prozatorii din generaţia „de mijloc", optzeciştii (de la **Mircea Mihăieş** la **Al. Cistelecan**, de la **Adrian Oţoiu** la **Ioan Groşan** şi de la **Virgil Podoabă** la **Liviu Antonesei**); poeţii par să nu se simtă prea bine.

Sunt pe lista de aşteptare: criticii, poeţii şi prozatorii postoptzecişti şi postmilenarişti.

Anchetă realizată de
Cristina Spătărelu

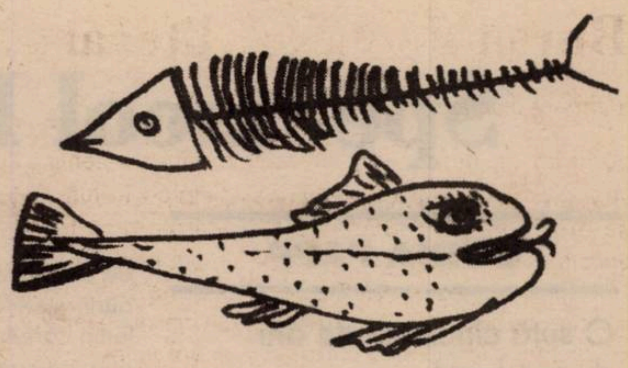

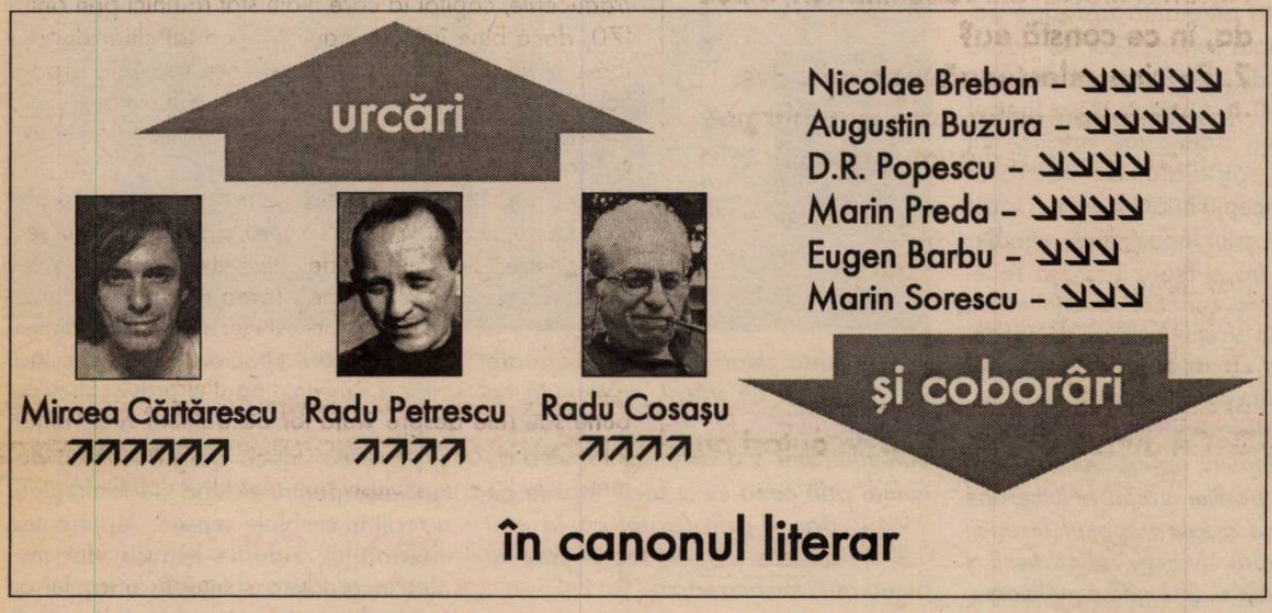

Star Wars: Episodul III — Răzbunarea Sith

De ce mi-a plăcut...

• Pentru că regizorul George Lucas a reuşit, cu acest film, să închidă perfect bucla începută în 1977 cu primul ***Star Wars***. Deşi sunt diferite ca stil, deşi două episoade nu au fost regizate de Lucas (e drept, el a fost implicat în scrierea *story*-ului), filmele seriei ***Star Wars***, luate ca o poveste rotundă, au o extraordinară coerenţă a scenariului.

• Pentru că transformarea lui Anakin Skywalker în Darth Vader, principala enigmă care trebuia dezlegată în acest episod, are loc exact aşa cum trebuie – cu tensiune în crescendo, cu drama interioară a personajului, cu deznodământul întunecat (care, deşi cunoaştem finalul fericit al întregii serii, nu-şi pierde tragismul). Momentul în care lui Anakin i se pune masca neagră şi auzim respiraţia grea a lui Darth Vader este unul antologic.

• Pentru că, din nou, imaginaţia lui George Lucas nu cunoaşte limite, iar rezultatele sunt spectaculoase: bătălia finală între Obi-Wan Kenoby şi Anakin are loc pe o planetă vulcanică; Obi-Wan călăreşte o şopârlă uriaşă, colorată violent, care scoate nişte sunete curioase; unul din personajele negative, un robot cu organe umane (!), are patru braţe, fiecare înarmat cu câte o sabie laser; luptele au loc pe o planetă îngheţată, pe alta cu o vegetaţie formată din flori uriaşe, pe una în care cratere uriaşe sunt populate pe nivele etc.

De ce nu mi-a plăcut...

• Pentru că – simptom al întregii noi trilogii – jocul actorilor este extrem de slab. Sigur că Ewan McGregor nu este Sir Alec Guinness, sigur că Harrison Ford aducea savoare primei trilogii, dar tânărul Hayden Christensen nu poate să poarte onorabil povara unui rol care necesită complexitate. Singurele excepţii din acest film sunt Ian McDiarmid şi Samuel L. Jackson (deşi departe de performanţa din ***Pulp Fiction***, de exemplu).

Star Wars: Episode III – Revenge of the Sith (2005); scenariul şi regia: George Lucas; cu: Hayden Christensen, Ewan McGregor, Natalie Portman, Ian McDiarmid, Samuel L. Jackson, Christopher Lee

• Pentru că, din nou, efectele speciale sunt la înălţime – de la gigantice bătălii în spaţiu până la mult aşteptatele dueluri cu săbii laser, totul este lucrat cu minuţiozitate.

• Pentru că, în scena de luptă între Yoda şi Darth Sidious, care are loc în uriaşa sală goală a Senatului, viitorul Împărat distruge haotic lojele senatorilor, sugerând luarea puterii absolute.

• Pentru că dialogurile sunt uneori hilare. Am văzut în aceeaşi zi primul *Star Wars* (1977) şi dialogurile de acolo erau mult mai decente. S-au schimbat multe în cei aproape 30 de ani de la lansare, dar am impresia că acum George Lucas a subestimat inteligenţa publicului din acest punct de vedere.

• Pentru că, la fel ca în ***Kingdom of Heaven***, personajele negative sunt ridicole (Răul suprem, Împăratul, deşi are momente când este foarte întunecat, adesea se prosteşte şi râde ca un nebun). Darth Maul din ***Ameninţarea Fantomei*** mi s-a părut personajul negativ suprem: fără replici, fără expresie, letal.

• Pentru că, deşi am fost anunţaţi că aceasta va fi cea mai dramatică şi întunecată parte din ***Star Wars***, în afară de câteva scene (de pildă cea în care Anakin/Darth Vader intra în Templul Jedi, însoţit de trupele imperiale), filmul nu se ridică la înălţimea episodului ***Imperiul contraatacă***.

Răzvan Brăileanu

Bucureştiul Cultural
Nr. 13+14/2005

Spectacol Ibsen la Biserica Lutherană

DOINA PAPP

O sută cincizeci de ani de existenţă

Sunt în jurul nostru ziduri, la fel cum sunt şi oameni pe lângă care trecem fără să le/îi privim. Sunt acolo parcă de când ne ştim şi plătesc cu vechimea, cu permanenţa lor un anonimat nedrept. Celebritatea le este reinventată cu ocazia unor întâmplări ce nu ţin întotdeauna de adevărata lor natură, dar răspund unor legi ciudate ale publicităţii moderne, care preţuiesc tot ce iese din rânduri şi rânduieli.

Biserica Lutherană din Bucureşti aşteaptă şi ea sfioasă întoarcerea privirilor noastre, nu numai pentru a afla de la ceasul din turn ora exactă, ci pentru a observa recalibrarea staturii ei din punct de vedere cultural, dincolo de statutul diurn de spaţiu de oficiere religioasă. Îi trec pragul astfel nu numai enoriaşii comunităţii evanghelice, dar şi un public divers, consistent, îndrăgind muzica de orgă şi poate însemnele istorice care au marcat existenţa de monument istoric a bisericii. Mulţi cred că este o comunitate închisă trăind în jurul principiilor credinţei ei austere. Au fost însă multe ocazii în vremea din urmă pentru a înţelege că nu e doar aşa şi că aici se poate întâlni o deschidere neaşteptată spre tot ce înseamnă spiritualitate veritabilă, fapt de cultură nutrit din aceasta.

În anul 2003 , când şi-a omagiat cei 150 de ani de existenţă, Biserica Lutherană a pus pe piaţă o lucrare cărturărească semnată de Daniel Zikeli, pe care, dacă o parcurgi, ai multe şi frumoase revelaţii. Nu doar în privinţa istoricului ei zbuciumat, asemenea celor mai multe lăcaşe de cult, dar mai ales văzând felul în care acest simbol al lutheranismului, implantat aici la scurt timp după apariţia Reformei, prin Johannes Honterus, s-a inserat în ambianţa urbanistică şi socială a aşezării. Care au fost conducătorii României care i-au respectat pe protestanţi şi care din contra, cum s-a manifestat solidaritatea transilvăneană cu parohiile din Valahia în vremea când meşteşugarii germani contribuiau atât de evident la naşterea unei civilizaţii moderne în arcul carpatic. E citat de bine principele Ipsilanti, şi mai apoi Barbu Ştirbei, în timpul căruia s-a construit biserica, precum şi principele Bibescu, care a făcut importante donaţii, iar dintre ctitorii germani, un lung şir de fideli în fruntea cărora se plasează preotul Rudolf Neumaister, care a depus eforturi pentru construirea bisericii, sfinţind la inaugurare cheia noului lăcaş. Cel mai frumos capitol din istoria Bisericii Lutherane din Bucureşti, în privinţa legăturilor ei cu statul român, este însă legat de protectoratul Reginei Elisabeta – Carmen Sylva –, care s-a implicat în cele mai diverse moduri în viaţa acestei biserici. A brodat cu mâna ei cuvertura altarului, cu ocazia sărbătoririi a 50 de ani de la înfiinţare, a pictat cu litere aurii versete din ***Biblie*** pe tăbliţele de lemn care împodobeau odinioară biserica, pe care tot ea le-a ales.

Din păcate, aceste însemne nu mai pot fi azi văzute, căci Biserica Lutherană, asemeni surorilor ei greco-catolice şi chiar ortodoxe, a trecut prin mulţi ani de restrişte. Scăpând de incendii, de cutremure, de demolarea pe care în 1945 o puseseră la cale comuniştii, Biserica Lutherană se înfăţişează azi ca un monument specific confesiunii evanghelice pe care o reprezintă, atât prin arhitectura care îmbină original mai multe stiluri, cât şi prin decoraţiile de interior emanând sobrietate şi gust.

Religie şi artă

În această ambianţă aproape pedantă, destinată ceremoniilor religioase şi ritualurilor de cult, Biserica Lutherană din Bucureşti a găzduit de-a lungul timpului multe manifestări artistice cu încărcătură spirituală. Un adevărat program conceput în acest sens a făcut ca numele acestui lăcaş, ajutat cândva să existe de însuşi Franz Liszt, să se lege mai ales de concerte, recitaluri de orgă, unice în spaţiul cultural al capitalei. Care este istoria acestor preocupări ne explică prim-părintele Emil Olteanu:

„Asemenea evenimente sunt menţionate la noi înainte de intrarea în secolul XX. Este o tradiţie a bisericii lutherane în general de a folosi spaţiul bisericii nu doar pentru slujbele religioase, ci de a-l deschide şi spre alte evenimente, cum ar fi atelierele de artă plastică, dar mai ales spre muzica de orgă, orga fiind considerată un fel de instrument suplimentar al propovăduirii. Aceste concerte sunt susţinute în ultimii ani şi de interpreţi din afara parohiei, cantori şi organişti care nu sunt obligatoriu lutherani. Ei sunt de multe ori chiar ortodocşi. E un mod de a înţelege în sens mai larg ideea de spiritualitate creştină. Iar acest lucru a fost impus de viaţă. Comunităţile noastre lutherane din România, cele din Bucureşti, Braşov, Sibiu, sunt comunităţi care în ultimii 12, 13 ani şi-au pierdut 90% din membri, prin emigrarea saşilor, a germanilor din România către Germania, ceea ce reprezintă implicit o micşorare a resurselor disponibile. Atât a infrastructurii, pierdută oricum în momentul naţionalizării, cât şi a resurselor umane, ceea ce este mult mai dureros. De aici deschiderea către evenimente culturale la care să participe tot mai mulţi oameni, iar apartenenţa la altă confesiune nu a constituit o piedică.

Orice biserică a fost şi este, de altfel, dintotdeauna un spaţiu cultural, spiritual, nu numai religios. Şi în bisericile ortodoxe au loc concerte. Corale, nu instrumentale, pentru a nu devia de la tradiţia creştin-ortodoxă. În bisericile romano-catolice se ţin concerte de orgă regulat. Sau la alte instrumente. La noi deschiderea este mai vizibilă poate, pentru că evenimentele sunt foarte frecvente. Există chiar o stagiune care are un început şi un sfârşit, cunoscută ca atare de public. Iar în Bucureşti, Biserica Lutherană şi-a făcut un renume nu numai prin ceea ce a făcut înainte de 1944, dar şi prin faptul că în anii 1970-'80 era singurul loc în care se putea auzi muzică sacră."

Teatrul în biserică

Teatrul aparţine şi el acestui teritoriu al sacralităţii. Scena are şi ea ceva din ceremonialul sacerdotal, un loc sacru prin adevărurile pe care le slujeşte. Într-un fel, trăirea împreună a unor sentimente spirituale poate fi apropiată bisericii, unde, după spusele părintelui Olteanu, *sacrul primeşte această conotaţie foarte importantă, de comuniune.* Aici găsim şi explicaţia îndrăznelii de a aduce pentru prima oară în biserică un spectacol de teatru, eveniment ce s-a petrecut recent la iniţiativa tinerei regizoare Ilinca Stihi, sub egida *Teatrului Naţional Radiofonic,* care a înregistrat piesa, şi a *Ambasadei Regale a Norvegiei,* realizând la Biserica Lutherană spectacolul ***Brand***; un poem dramatic de Henrik Ibsen nejucat până acum în România, un text dificil, din care răzbate zbuciumul unui pastor protestant cu o viziune exclusivistă asupra credinţei. Arderea lui spirituală în încercarea de a-i convinge şi pe ceilalţi de nevoia sacrificiului suprem şi-a găsit reprezentarea ideală în spaţiul bisericii protestante, lutherane, ca şi religia pastorului ascet. Privită nu doar ca decor, cum s-a mai observat, biserica devine aici personajul de referinţă pe care Ibsen însuşi l-a conceput ca pe o cutie de rezonanţă a ideilor sale. Înţelegând aceasta, oamenii bisericii au acceptat propunerea realizării spectacolului, care mai întâi a surprins, apoi a provocat curiozitate şi în cele din urmă a încântat. Experienţa, unică pentru public, dar mai ales pentru echipa de realizatori, a rodit în amblele sensuri. Austeritatea interiorului, zidurile cenuşii, dar mai ales încărcătura spirituală a locului au produs fiecăruia o stare specială, amplificând sensurile poemului, iar acestea şi-au răsfrânt asupra lăcaşului forţa tulburătoare. *„Mă simt bine în acest spaţiu auster, dar foarte primitor, pe care nu trebuie să-l contrazici, nici să-i fortezi destinaţia provizorie care este, în cazul nostru, providenţială"*, declara Irina Petrescu. Frământările pastorului Brand au devenit astfel veridice, iar idealul său religios, acea credinţă fără compromisuri – condusă după principiul „totul sau nimic" –, un generator de controverse. Brand cel înfrânt de viaţa pe care o ignoră cade la sfârşit la rădăcina altarului, înţelegând în cele din urmă cuvântul unui Dumnezeu al iertării şi iubirii pe care nu-l acceptase până atunci, considerându-l inflexibil şi neiertător. Publicul nu aplaudă. *„La finalul spectacolului s-a aşternut tăcerea, minute în şir,* scrie d-na Rohtraut Wittstock în ***Allgemeine Deutsche Zeitung***. *Actorii nu au ieşit la rampă pentru plecăciune. Pe scenă un om se luptase cu şi pentru Dumnezeul său... Ilinca Stihi îşi construieşte spectacolul pe o puternică simbolistică a culorilor. Scenografia concepută de Imelda Manu este alcătuită din câteva văluri lungi de pânză albă, transparentă, care sunt întinse în toată biserica şi sugerează biserica de gheaţă imaginată de Brand."*

Rolul greu al pastorului Brand a fost interpretat de actorul Gheorghe Visu, care şi-a asumat cu o fer- ☞

voare aproape mistică trăirile personajului. Rostind imensele monologe cu sensul adesea greu de deslușit, actorul a redat exaltările și disperările acestuia cu o forță mereu reprimată și cenzurată de temperamentul său lucid. O mare creație! cum s-au exprimat și alți cronicari. I-au stat alături Irina Petrescu (Mama), o prezență de excepție, Ana Ioana Macaria, puternica și înțeleapta soție, Adrian Titieni (Primarul) reprezentând colorat spiritul pragmatic, Constantin Cojocaru, Ion Siminie, Adrian Vâncică, Ioana Calotă, Adina Stan, Simina Siminie, atașați cu toții stilului de interpretare sobru, cadenței reci a spectacolului. *„Sigur, biserica a dat piesei o valoare suplimentară*, e de părere prim-preotul Emil Olteanu. *Pe de altă parte, a fost primul spectacol de teatru într-o biserică în România și, dacă n-ar fi fost vorba de această piesă cu subiect religios, cu siguranță ideea n-ar fi fost acceptată. Nu cred că ar trebui, pe de altă parte, să cădem într-o ușurință largă considerând că faptul se poate repeta. Cred că valoarea evenimentului trebuie să rămână la nivelul unicității lui. Nici în bisericile tot mai desacralizate din Occident, unde astfel de evenimente sunt mai frecvente, lucrurile acestea nu sunt de dorit de către Biserică. Ele se întâmplă pentru că și-a pierdut sacralitatea în general."*

Gheorghe Visu și Irina Petrescu

Controversele lui Brand

În urma spectacolului au rămas și multe semne de întrebare. Ba, mai mult, au fost voci care au considerat mesajul piesei lui Ibsen negativ pentru Biserică. În virtutea faptului că dogma bisericească nu poate accepta la ea acasă spiritul contradicției, ***Brand*** ar putea fi socotit o provocare. Cum pastorul protestant din piesă ar vrea să vadă credința enoriașilor săi indestructibil opusă compromisurilor lumești, e firesc să asistăm la riposte și abandonuri adesea blasfemiatoare ale membrilor comunității, care pot suna inadecvat în cadrul bisericii. În piesă, Brand e alungat de comunitatea unde ar vrea să construiască, plastic vorbind, o biserică mai mare. Iar el refuză, pe de altă parte, să-și binecuvânteze mama care s-a abătut de la preceptele religioase. Și totuși, e de părere preotul Olteanu, *„mesajul lui* **Brand** *nu e negativ. Din păcate, piesa fiind foarte lungă, nu se poate juca integral. Dacă ar fi reprezentată toată, ceea ce e imposibil, fiindcă ar dura 6-7 ore, am înțelege mai bine complexitatea personajului. S-ar putea ca în spectacolul jucat acum, prin tăieturile inerente operate de regizoare să fie mai vizibilă controversa. Faptul că la final Brand vede că Dumnezeul adevărat nu este cel care pedepsește, având o atotputernicie fără compromisuri, fără iertare, ci acela care simte dragostea pentru aproape, e, însă, un argument că mesajul lui* **Brand** *e unul bun. Trebuie să acceptăm pentru aceasta că credința este un lucru subiectiv. De aceea noi, în bisericile protestante, lutherane, ca preoți, ne ferim de a judeca pe alții. Iar ceea ce prezintă* **Brand** *este tocmai o oglindă a acestei subiectivități, a ceea ce se poate întâmpla în foarte mulți dintre noi în raport cu credința. Fiecare poate trăi la un moment dat o luptă crâncenă cu propria credință, când omul își pune întrebarea: ce e mai important, omul sau credința?, și, alegând credința, exact ca în cazul lui Brand, la sfârșit să nu vadă un sens în acest lucru. Atunci controversa și tragedia personală cresc fantastic. Brand vede în cele din urmă că Dumnezeu nu cere de la om să se forțeze să creadă, că el este liber să aibă trăirile lui personale, pe care le împarte, e adevărat, în biserică cu ceilalți, dar ele rămân tot ale lui. Acesta este de fapt mesajul piesei."*

Spectacolul cu piesa ***Brand*** de Henrik Ibsen pune în discuție, pe de altă parte, și teme sensibile ale lumii contemporane, în care intoleranța religioasă și fanatismul fac atâtea victime. Iar programarea acestei reprezentații e o dovadă de înțelepciune și înaltă conștiință civică a tuturor celor care au contribuit la realizarea evenimentului, *„acum, când întrebarea despre rolul religiei a căpătat, în țările din Europa de Est, unde decenii întregi această discuție nu s-a putut purta în mod deschis și unde bisericile au fost practic asaltate de credincioși, un alt înțeles și o altă însemnătate în comparație cu lumea occidentală, care a devenit atât de lumească"*, cum observă cronicarul de la ***Allgemeine Deutsche Zeitung***.

Biserica Lutherană din București care a găzduit evenimentul a dovedit încă o dată că-și respectă enoriașii și-și împlinește misiunea spirituală, pe care și-a asumat-o ca lăcaș de cult, dar și de cultură.

József Attila – 100 de ani de la naştere

În cadrul programelor dedicate de către *Centrul Cultural al Republicii Ungare* din București *Anului Comemorativ József Attila*, pe 24 mai a avut loc prezentarea ediției festive ***József Attila 100***, urmată de vernisajul expoziției organizate din lucrările de grafică aferente.

Editat de *Centrul Cultural al Republicii Ungare* cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la nașterea poetului, volumul bibliofil are un tiraj de 50 de exemplare și conține 32 de gravuri originale – număr ce amintește de anii trăiți de József Attila (1905-1937). O echipă întreagă a trudit la realizarea lucrării: Beke Mihály András (editor responsabil), Nicolae Prelipceanu (redactor), Paul Drumaru (traducătorul în limba română), Mircea Dumitrescu (viziunea grafică) etc. Tehnica folosită în gravuri – semnate olograf de către artiștii ilustratori, printre care Mircea Dumitrescu, Constantin Baciu, Ovidiu Croitoru, Cosmin Paulescu – este cea serigrafică pe hârtie de mână, provenită din atelierele meșterului Vincze László din Szentendre, Ungaria. Ediția este luxoasă, coperta fiind lucrată în fir de mătase și bronz auriu, iar legătura – cusută de mână, pagină cu pagină.

Mircea Dumitrescu

Avem de-a face, în aceste poeme scrise între 1924-1936, nu cu temele *„proletare"* ale lui Attila (la noi, el a fost perceput – atunci când a fost – numai sub acest aspect), ci cu un imaginar al dragostei, al solitudinii și al melancoliei. Mărturie stau scrieri precum ***Toamnă***, ***De când te-ai dus***, ***Judit***, ***Singurătate***, ***Las totul***, ***Amintirea lui Ady*** sau confesiunea intitulată chiar ***József Attila***: *„Sufletul, cel adevărat, să ni-l păstrăm cu grijă ca pe-un veșmânt de sărbătoare..."*. Natura – dar numai aceea acordată stărilor spiritului –, corpul uman – aproape întotdeauna cel feminin – și mai ales aripile – aplecate în păcat sau înălțate deasupra lui – sunt motive predilecte în ilustrațiile ce însoțesc fiecare elegie. Cartea, în ansamblul ei, este o invitație la descoperirea unuia dintre cei mai importanți poeți ai literaturii Ungariei și nu ne rămâne decât să sperăm că desenul suplinește inevitabilele dificultăți ale traducerii, căci, în esența ei, poezia rămâne – nu-i așa? – intraductibilă. (**Ioana Anghelescu**)

• sunteți așteptați la • sunteți așteptați la •

teatrul LUNI de la green hours

Marți, 14 iunie, ora 20 – seară de teatru experimental: ***Sperietoarea***, cu Maria Hibovsky (spectacol invitat – *Teatrul de Joacă*, Piatra Neamț)

Joi, 16 iunie, ora 21 – *Florin Răducanu and Guests* (Fl. Răducanu, Cătălin Milea, Arthur Balogh)

Vineri, 17 iunie, ora 20 – concert și lansare a albumului ***Cinderella*** (George Baicea, Steve Clarke)

Duminică, 19 iunie, ora 21 – *Ada Milea – Don Quijote* (concert în grădină)

Luni, 20 iunie – concert de kazz extraordinar

Marți, 21 iunie, ora 20 – *Kinky ZoOne*

Miercuri, 22 iunie – spectacolul 1 ***Scrie o piesă***: ***Apocalypse*** de Alex Caragea, regia: Radu Apostol; ***Unknown*** de Marghit Iulia Olteanu, regia: Adriana Zaharia

jebe grafii

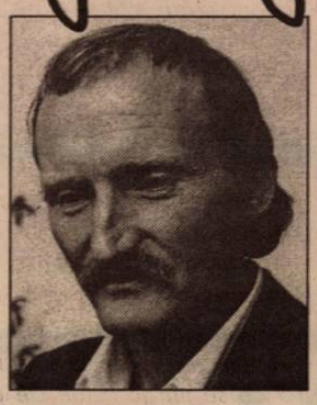
Mihai Ursachi

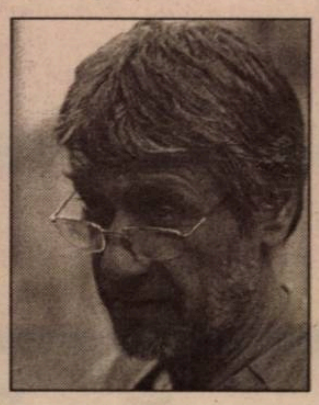
Marcel Iureș

Traian T. Coșovei

Fotografii de Tudor Jebeleanu

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la •

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI
ArCuB
CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE

Stagiunea estivală teatrală pentru copii continuă în Parcul Herăstrău, la cinematograful pentru copii. Spectacolele programate în a doua jumătate a lunii iunie sunt:

O floare, un pom, un ţânţar oml, spectacol al *Teatrului „Ion Creangă"* – sâmbătă, 18 iunie, ora 18.00;

Fior d'amor în Bucuresci, spectacol al *Teatrului Masca* – duminică, 19 iunie, ora 19.00;

Frumoasa şi Bestia, balet de buzunar, producţie a *Operei Comice pentru Copii* – sâmbătă, 25 iunie, ora 12.00;

Motanul încălţat, spectacol al *Teatrului Ţăndărică* – duminică, 26 iunie, ora 12.00;

MOTANUL ÎNCĂLŢAT

Adaptare de **Cristian Pepino**
după **Charles Perrault**
Spectacol interactiv cu păpuşi de diverse tipuri, măşti şi actori la vedere
Regia, scenografia şi ilustraţia muzicală: **Cristian Pepino**
Costumele: **Cristina Pepino**
În distribuţie: **Daniela Lungeanu, Ioan Brancu, Gabriel Apostol, Mihai Dumitrescu, Alina Petrescu**
Durata: **55 minute**

Organizatori: *Primăria Municipiului Bucureşti*, prin *Centrul de Proiecte Culturale ArCuB*, şi *Administraţia Lacuri, Parcuri şi Agrement Bucureşti*.

În Grădina Cişmigiu, în cadrul **Stagiunii muzicale estivale** prezintă muzică de promenadă în foişorul din parc formaţiile *Concertino* (sâmbătă, 18 şi 25 iunie) şi *Brass Quintet* (duminică, 19 şi 26 iunie), între orele 11.00 – 13.00.

Organizată în fiecare an de *Primăria Municipiului Bucureşti* şi *Centrul de Proiecte Culturale ArCuB*, stagiunea se va încheia în luna octombrie.

SOMA

16 mai - 16 iunie 2005

ALEXANDRU RADVAN

anaid art gallery®
Bucuresti
str. Slobozia (Rondul Cosbuc) nr. 34 sector 4
Tel. (021) 337 11 87 / (021) 337 03 43
E-mail: anaidart@rdsmail.ro www.anaidart.ro

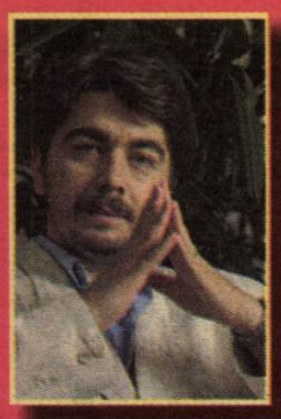

ÎNVAŢĂ CUM SĂ ACTIVEZI ENERGIILE IUBIRII, SĂNĂTĂŢII ŞI SUCCESULUI

Teodor Vasile

CURSURI DE INIŢIERE ÎN ARTA

FENG SHUI

Curs practic de introducere în BAZELE ŞI FUNDAMENTELE ELEMENTELOR DE ARMONIZARE specifice şcolilor tradiţionale Feng Shui/ VasTu. (modulul I)

Cursurile se vor desfăşura pe module a câte trei zile fiecare în perioadele :
17-19 IUNIE 2005,
24-26 IUNIE 2005,
01-03 IULIE 2005.
Diagrama cursurilor fiind următoarea:
• 15 ore de curs,
• 5 ore de seminar şi 3 ore de practică individuală.

Preţul cursului este de 190 euro.
În cadrul acestei sume, fiecare cursant va beneficia de un pachet de studiu ce va conţine următoarele: suport de curs scris, caiet notiţe practică, o busolă, planşă profesională de aplicare a octogonului Paqua, planşă ciclul creator şi ciclul distructiv al elementelor.

Înscrierile se pot face, de luni până vineri la: tel.: 021 2240156
între orele 10.00- 20.00, sau la 0788413187, 0744301389.

ÎNSCRIE-TE ACUM la tel.: 021 224 01 56

LUMEAFENGSHUI
pune lucrurile la locul lor!

Bucureştiul Cultural

Anul V
Numărul 15/16

Supliment editat cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii şi Cultelor*

interviu

HERVÉ BOLOT,
ambasadorul Franţei la Bucureşti

Francofonia la Bucureşti, în 2006

pag. 8 – 9

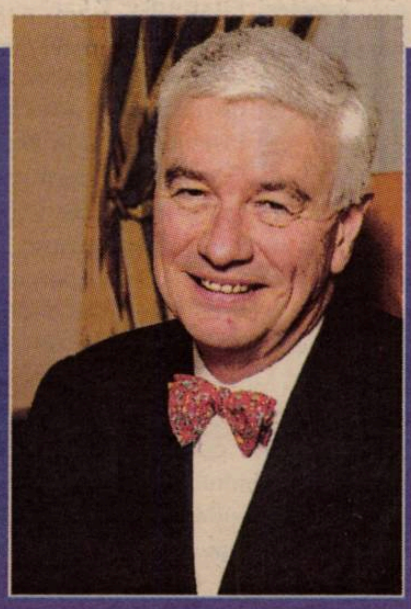

PERICLE MARTINESCU
în dialog cu
JOAQUIN GARRIGOS

pag. 4 – 5

IOANA DRĂGAN

pag. 7

Cotidian

PAUL CERNAT

pag. 3

Cronică literară

Bursa de valori literare

pag. 10 – 12

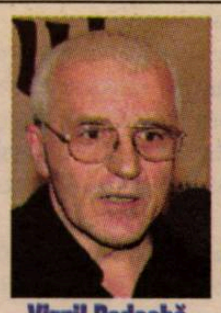
Virgil Podoabă

Nicolae Bârna

Elena Vlădăreanu

GRETE TARTLER

Bara de bătut covoare

În Bucureşti poţi să te simţi uneori ca la Viena. Superbele case *Jugendstil* încep să fie renovate, iar concertele de la Ateneu sunt la fel de bune ca la *Konzerthaus*. În Cişmigiu, ca în *Stadtpark*, malul lacului păstrează spiritul grădinilor englezeşti la numai un pas de zumzetul străzii, amintind că natura e mai presus de ordinea omului.

Alteori, poţi să te crezi la Atena. Sub soarele torid, alb, copleşit de muzici orientale, fără un Akropolis, dar nălucind de ortodocşi bărboşi, îmbrăcaţi în negru şi afurisind globalizarea. Nu degeaba vorbeau călătorii străini despre *„cetatea celor trei sute de turle de biserici"*. Cafenele, pieţe unde toată lumea discută politică. (Dar comparaţia Atenei cu Viena nu mai pare astăzi o... ironie regional-balcanică: Atena a trecut, înainte de Olimpiadă, printr-o *vienizare*: străzi pietonale, restaurări şi iluminări decorative ale clădirilor şi ale marilor pieţe, arii arheologice acoperite de sticlă şi, din nou în vogă, planurile de readucere la suprafaţă ale fluviului care curgea prin oraş, acum subteran).

Primele gravuri despre Bucureşti mi-au fixat în amintire o gârlă în care copiii se scaldă împreună cu animalele – poate în Dâmboviţa, poate în mlaştina Colentinei (devenită, de la Carol I, *„salba de lacuri"*), poate în apa Bucureştioaiei, azi îngropată şi... locuită, loc neaşezat definitiv, de vreme ce pe fostul ei traseu cutremurul din '77 a făcut cele mai mari dezastre. Norocul unui oraş e totuşi apa care îl spală, iar Bucureştii mai au şi un centru unic, circulaţia fiind organizată pe „centuri": prima centură (de azi) uneşte la apa Dâmboviţei, prin celebrul splai, Calea Victoriei cu Magheru, Bălcescu, Piaţa Unirii. Pe undeva, cam între fostul Spital Brâncovenesc şi actualul Tribunal s-ar fi aflat – spun cercetătorii – cârciuma numită *La Arnoteni*, pe unde treceau *„craii de curte veche"*. Tot pe Splai, în spatele fostei Operete, mergeam să descifrez, studentă fiind, singura inscripţie arabă din Bucureşti, într-o scundă bisericuţă „dusă" în pământ...

Dar aş fi putut să spun, de asemenea, că în Bucureştii întinşi ca-n palmă te poţi simţi, pe vreme ploioasă, la Copenhaga. Sau în alt oraş nordic: asta, dacă s-ar fi gândit edilii să reconstruiască Turnul Colţei, căzut în 1812 – turn zidit de ostaşii suedezi ai regelui Carol al XII-lea, retraşi o vreme pe la noi după înfrângerea de la Poltava. Locul e încă liber – spaţiul verde în unghiul dintre foarte reuşitul palat al Ministerului Agriculturii şi Biserica Colţei. Există gravuri de mare fidelitate ale Turnului, inclusiv cu fresca halebardierilor ce străjuia intrarea. Ce bine i-ar sta Capitalei cu un muzeu – să zicem, al artei feudale – în Turnul Colţei reclădit! Ce istorie „la vedere" am constata, doar făcând ochii roată peste Spitalul Colţei, Casa Şuţu, peste Statui, Universitate, Teatrul Naţional!

Dar Bucureştii n-au, în general, monumente. Tot spaţiu verde a rămas în locul fostei case care a adăpostit primul teatru bucureştean, al domniţei Ralu Caragea, numit *La Cişmeaua Roşie*. Mi-aş închipui acolo măcar un monument simplu, dacă nu o alegorie plastică. Poate chiar o... cişmea roşie inscripţionată, de ce nu?

Despre casele memoriale nu mai vorbesc. Cine n-ar vrea să vadă o placă scrisă în locul unde s-a ţinut *Junimea* bucureşteană, în locul *„plopilor fără soţ"* de pe Căderea Bastiliei, sau pe terenul gol din spatele Agenţiei Naţionale pentru Turism, unde s-a aflat casa lui Titu Maiorescu (dărâmată din ordinul lui Dej, la sugestia unor „ideologi" de atunci): loc ce are astăzi în centru o bară pentru bătut covoare! Poate pentru că se află faţă în faţă cu sediul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti.

Barele de bătut covoare (amintindu-mi de un afiş din holul blocului unde locuiam cândva: *„cântatul la pian e permis doar în orarul pentru bătutul covoarelor"*) au totuşi merchezul lor. Le-am putea lua ca pe un... simbol al identităţii europene, al curăţeniei şi scuturăturii periodice. Atât că pe parchetul laminat şi stratificat al zilelor noastre, nici la Viena, nici la Atena, nici la Bruxelles şi nici măcar la Bucureşti nu se alunecă... iar covoarele nu mai sunt la modă. Aşa că ar fi vremea să reconstruim în locul lor monumente.

Bucureştiul Cultural
Nr. 15+16/2005

Proiectul Ruxandra Cesereanu

Simona Popescu: Atunci când eram mai tânără, nu-mi plăceau decât autorii care scriau puţin, de aceea Salinger era unul dintre modelele mele. Apoi au început să-mi placă Proust, Musil, Mircea Horia Simionescu, adică nişte... prolifici. Există o categorie de scriitori care, ca să vorbească despre ei, au nevoie de spaţiu larg. Mircea Horia Simionescu, Mircea Cărtărescu, de exemplu, sau Ruxandra Cesereanu fac parte din această categorie. Ruxandra Cesereanu este un scriitor interesant pentru că ea încearcă să construiască în foarte multe câmpuri stilistice, tematice, ideologice – nu doar ideologie literară, dacă ne gândim că nu a scris doar cărţi de poezie, ci şi cărţi despre Gulagul românesc, despre literatura detenţiei sau despre infernul concentraţionar. ***Nebulon*** este o carte de povestiri – ar spune un critic literar –, aşa cum cartea ei anterioară, ***Tricephalos***, era un roman. Eu însă mă feresc să consider ***Tricephalos*** un roman, deşi este roman!, sau ***Nebulon*** carte de povestiri, deşi este o carte de povestiri! Mi-ar plăcea să cred că aceste două volume de proză, împreună cu cele de poezie, sunt parte dintr-un proiect. Mă interesează din ce în ce mai tare autorii care au un proiect, pe care îl dezvoltă nu doar într-o singură direcţie: poezie doar, sau proză doar, sau eseu doar, sau critică literară doar, ci pe mai multe planuri, pe mai multe nivele aflate „în reţea". Proiectul ar putea purta numele de „Ruxandra Cesereanu". Ea a creat, cred, o marcă, o marcă stilistică înregistrată: dacă deschizi o carte de-a ei la orice pagină, ştii că este o carte semnată Ruxandra Cesereanu, fie că e una de poezie sau de proză. Dar a creat o marcă înregistrată şi din punct de vedere tematic, pentru că ***Tricephalos*** şi ***Nebulon*** sunt cărţi ale călătoriei. Ruxandra a călătorit foarte mult, a avut norocul să primească şi nişte burse de studii, este o bulimică – aşa cum singură spune în ***Nebulon*** – a spaţiilor mai mult sau mai puţin îndepărtate. Călătoriile sunt un pretext pentru întâlnirea cu nişte străini, cu nişte locuri străine, cu nişte obiecte străine – de fapt pentru a se întâlni de fiecare dată cu o altfel de Ruxandra. Miezul literaturii ei se află în această ultimă carte, într-un text care se numeşte ***I, me and myself***. Ruxandra vorbeşte aici despre avatarurile ei reale sau imaginare. A fost în copilărie Sanda, Rux, mai târziu o rockeriţă nebunatică, purtătoare, în jurul gleznei de la picior, de brăţări făcute din furculiţe de aluminiu, a fost Mesmeea, Malcontenta, Veneţiana, Curtezana, Femeia-Cruciat etc. etc... De câte avataruri inventate are nevoie ca să poată să vorbească despre ea însăşi!

Matei Călinescu, care semnează un text pe coperta a patra a cărţii, spune despre literatura ei că s-ar plasa undeva *„între suprarealism şi onirismul autohton"*, dar şi că *„proza ei se apropie şi de miraculosul basmului sau al mitului"*. Eu aş da la o parte toate lucrurile astea şi aş spune că Ruxandra Cesereanu scrie ceea ce francezii numesc, de vreo 15 ani încoace, „autoficţiune". Şi în România în ultimii ani se scrie mai ales literatură de acest fel. Ruxandra Cesereanu construieşte autoficţiune cam în felul în care, dintre scriitorii români, o mai fac Mircea Horia Simionescu sau Mircea Cărtărescu. Poveştile din această carte pornesc de la lucruri adevărate: Ruxandra a fost în Rhodos, a stat câteva luni în casa în care a trăit Van Gogh, a fost în America (acum mă refer la ***Tricephalos)***, a cunoscut nişte vrăjitoare de-a-devăratelea, ea însăşi este un fel de vrăjitoare, are un club de vrăjitoare la Cluj etc. Peste aceste lucruri reale se adaugă – cum bine spune Matei Călinescu – nişte năstruşnicii, nişte bazaconii. De pildă, Clujul devine Clujshire (de la Ceshire, pisica din Ceshire!). Nu degeaba prima proză din ***Nebulon*** îl are ca personaj pe Salvador Dali, devenit un mit, aglomerând în jurul lui o grămadă de fantastice născociri.

Proiectul Ruxandrei Cesereanu s-ar putea numi „ruxandrism", de la Ruxandra şi „alexandrism" (pentru că ea face o proză alexandrină), ea creează în literatura română o nişă numai a ei – „ruxandrismul". Mă interesează din ce în ce mai mult cărţile de proză pe care le scriu poeţii. Mărturisesc că nu întotdeauna îmi plac cărţile de poezie ale prozatorilor (de fapt, aproape niciodată!). ***Nebulon*** e cartea unei poete, una care crede (ca mai toţi poeţii) în Graal. Pentru Dimov, de pildă, Graalul era un *„ciucure portocaliu"*... Ruxandra, tu cum îl vezi? Ce cauţi tu?

Ruxandra Cesereanu: Graalul este o formă de a te căuta şi de a nu ajunge nicăieri. Iar acest lucru înseamnă a fi în impas. Graalul este, prin urmare, o formă de impas, pentru cei care caută şi nu găsesc. Dar este şi o formă de a-i îmbia pe ceilalţi să caute alături de tine, chiar dacă nu se ajunge niciunde. Aş zice că lucrul central din Graal este acel „nicăieri", acel „niciunde", acel „nimeni", acel „nimic"; aceste goluri mi se par foarte stimulative, pentru că din nimic, de nicăieri, de niciunde poţi crea fantasme consistente, jucăuşe, tentante şi chiar impetuoase.

S. Popescu: Matei Călinescu spune aşa: *„Proza ei, aceea pe care o scrie acum, este interesantă pentru că este ludică şi juvenil visătoare, pentru că sunt proze pe care Ruxandra le-a scris înainte de 1989, când ea era mult mai tânără"*. Eu cred că prozele astea sunt ludice, *„juvenil visătoare"*, pentru că, de fapt, sunt scrise acum, la maturitate. Cu cât înaintezi în vârstă, cu atât ştii să apreciezi mai mult ludicul şi eşti mai *„juvenil visător"*... Eu cred că trei sferturi din carte sunt lucruri scrise acum. Nu?

R. Cesereanu: Lui Matei (Călinescu) i-a plăcut metafora cu sertarele care se deschid după '89 încoace şi din care zburătăcesc personaje năstruşnice şi ghiduşe şi atunci a ţinut să păstreze metafora aceasta pentru prezentarea de pe copertă, deşi i-am precizat că doar

Ruxandra Cesereanu, ***Nebulon***, *Polirom*, 2005

textul despre Graal este început înainte de '89, toate celelalte sunt scrise după căderea comunismului.

Nebulon nu este o carte de povestiri, neapărat, chiar dacă naraţiunea este esenţială; poate că este o carte care cuprinde pur şi simplu texte: există aici istorii fărâmicioase şi istorii umede, istorii suculente şi istorii acrişoare, istorii abracadabrante şi altele tristofore. Ceea ce m-a interesat a fost să pun în scenă ceremonii narative, în interiorul cărora să poţi să te pierzi ca pe o spirală, nu mai contează că te duci în sus sau în jos, importantă este spirala şi toboganul pe care te poţi rostogoli – la urma urmei, te poţi rostogoli şi în sus. Mi-a plăcut să scriu această carte, am scris-o cu un fel de voluptate epică, mustăcind ghiduş pe alocuri, nu în zadar prima parte (***Bazaconii şi năstruşnicii***) este dedicată celor cărora le place să asculte şi să rostească poveşti. Aş fi putut continua să scriu la ***Nebulon*** încă o dată pe atât, probabil, pentru că izbutisem să intru într-un fel de transă narativă în care poveştile curgeau deja de la sine, ieşeau din mine ca dintr-o amforă cu vin-marmeladă.

S. Popescu: Ce înseamnă ***Nebulon***?

R. Cesereanu: ***Nebulon*** înseamnă ceea ce înseamnă Ruxandra Cesereanu (dacă nu sunt prea narcisiacă spunând acest lucru). Nădăjduiesc că am deja un stil al meu, o marcă, o amprentă specifică.

A consemnat Ioana Anghelescu

Premiile Prometheus

CLVBVL PROMETHEVS

Juriul format din **Andrei Pleşu** – preşedinte, **Ada Brumaru, Marina Constantinescu, Mircea Martin** şi **Mihai Oroveanu** a desemnat nominalizaţii celei de a IV-a ediţii a *Marilor Premii Prometheus* pentru *Opera Omnia* şi *Opera Prima*.

Premiile, acordate de *Fundaţia Anonimul* unor artişti români pentru întreaga carieră şi pentru debut, au o valoare netă de 1 miliard lei, respectiv 100 milioane de lei.

Nominalizaţii pentru *Opera Omnia* sunt: *secţiunea arte plastice*: **Gheorghe Anghel, Geta Brătescu, Roman Cotoşman**; *secţiunea artele spectacolului*: **Paul Bortnovski, Lucian Pintilie, Miriam Răducanu**; *secţiunea literatură*: **Ana Blandiana, Mircea Ivănescu, Constantin Ţoiu**; *secţiunea muzică*: **Aurelian Octav Popa, Cornel Ţăranu, Quartetul Voces** (Bujor Prelipcean, Anton Diaconu, Constantin Stanciu, Dan Prelipcean).

Nominalizaţii pentru *Opera Prima* sunt: *secţiunea arte plastice*: **Dumitru Gorzo, Florin Tudor** şi **Mona Vătămanu** şi câştigătorul Premiului I la Tabăra de Sculptură Prometheus de la Sf. Gheorghe, Delta Dunării; *secţiunea artele spectacolului*: **Geanina Cărbunariu, Imola Kezdi, Cornel Porumboiu**; *secţiunea literatură*: **Ionuţ Chiva, Ştefania Mihalache** şi **Livia Roşca**; *secţiunea muzică*: **Laura Buruiană, Cristian Bence Muk, Diana Rotaru**.

În luna septembrie urmează să fie stabiliţi finaliştii, câte unul pentru fiecare secţiune, iar în luna octombrie, la *Clubul Prometheus*, juriul va desemna câştigătorii *Marilor Premii*.

Bucureştiul Cultural

Editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului*
Cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii*

Redactor-şef: Gabriela Adameşteanu

• Cronica literară: **Paul Cernat** • Fotografii: **Tudor Jebeleanu** • Cotidian: **Ioana Drăgan**; • Cronică de teatru: **Anca Haţiegan, Doina Papp** • Patrimoniu bucureştean: **Cristina Koneffke** • Muzee, expoziţii, lansări de carte: **Ioana Anghelescu** • Cronică muzicală: **Cristina Sârbu**

Responsabil de număr: Ioana Anghelescu

Tehnoredactare: **Nicolae Rusu;** Publicitate: **Gabriela Zafiu;** Secretariat: **Cristina Spătărelu;** Editare, corectură: **Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu.**

Adresa: b-dul N. Titulescu, nr. 95-103,
Sector 1, Bucureşti; Tel/fax: 222.93.44
E-mail: g.a@xnet.ro; www.revista22.ro

ISSN-1841-3048

Picaresc baroc sub semnul Fiarei

PAUL CERNAT

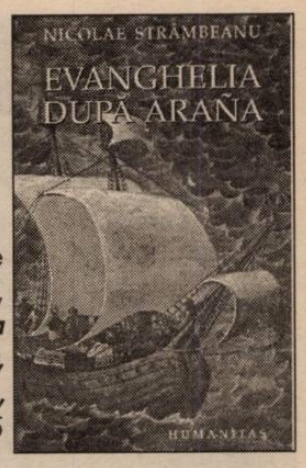

Nicolae Strâmbeanu, ***Evanghelia după Araña,*** *Humanitas*, 2005

Născut în 1956, timișoreanul Nicolae Strâmbeanu a migălit 20 de ani o ficțiune istorică picarescă, exotică și *„luxuriantă ca o pădure tropicală"*. A încredințat-o editurii *Humanitas* care a publicat-o la finele anului trecut. Cartea s-a dovedit câștigătoare, primind de curând un meritat premiu pentru debut al revistei ***România literară***. *„Roman filmic"* (după cum putem citi pe pagina de gardă) cu un titlu amintind de blasfemiatorul ***Evanghelia după Toma*** al lui José Saramago, ***Evanghelia după Araña*** ne invită la o călătorie în lumea secolului al XVI-lea, a lui Vasco da Gama și a Marelui Inchizitor, Secolul de Aur al marilor descoperiri geografice, al călătoriilor în Indii și în Extremul Orient.

„Lumea pe dos" în Secolul de Aur

Nu e prima dată când un autor trecut de prima tinerețe, practic necunoscut, venit din afara lumii literare (Strâmbeanu a lucrat într-un domeniu tehnic) publică un roman insolit și spectaculos. Acum vreo 10 ani, tot la *Humanitas* apărea un roman meteoric – ***Casa lui David*** de Dumitru Nicodim. Exemplele pot continua cu fascinantul opus alchimic ***Bumgartes al II-lea*** al păpușarului Jehan Calvus (Sebastian Chelu). ***Evanghelia după Araña*** își trage sevele din cărțile populare, din memorialele de călătorie ale exploratorilor și din romanele de aventuri cu pirați și corsari, fiind „înnobilată" estetic oarecum în maniera prozei lui Saramago și Lobo Antunes. Povestea vieții rătăcitorului Joaquin Araña (o „evanghelie" a unei lumi pe dos, aflate sub semnul malefic al Fiarei din Apocalipsă) este o confesiune *„crudă și insolită"*, o explorare a lumii pe dimensiunea ei vicioasă, amorală și violentă. În termeni de actualitate, am putea vedea în ea și o autoficțiune apocaliptică din epoca Barocului. Epocă a instabilității și a destrămării generale, a colonizărilor, a „globalizării" comerțului, a coruperii credinței catolice (suntem în pragul Reformei și al Contrareformei), începutul evului modern este privit dinspre sfârșitul modernității fără distanța obișnuită a „postmodernilor": prin intermediul lui Araña, are loc o identificare intimă cu acel timp. Suntem departe de sofisticarea subtilă a unui Umberto Eco (cel din ***Insula din ziua de ieri***). Încă și mai departe suntem de eposul comercial gen James Clavell, căci aici totul e poetizat, trecut prin alambicurile limbajului vetust și deturnat, pe linie romantic-decadentistă, către un soi de metaficțiune postmodernă, nostalgică și voluptoasă. Nicolae Strâmbeanu a frecventat masiv și empatic – probabil dintr-o nevoie evazionist-compensatorie – istoria și literatura de călătorie a vremii. Reconstituirea culorii de epocă are loc (și) printr-o abundență de detalii istorico-geografice, nume, obiceiuri și locuri, de recuzită lexicală hispanică, dar mai ales prin pitorescul suculent al expresiei.

Numele Araña (păianjen) trimite atât la un semn malefic, „înveninat", cât și la țesătură – o metaforă textuală, desigur. Eroul care o deapănă e un trișor meșter la vorbă, care folosește la nevoie povestea ca unealtă de apărare; analogia dintre poveste, corabie/călătorie și eros este de altfel axul acestui roman senzual în care de partitura eroului se agață ca niște gâze amețite istorisiri ale unor terți, vise, halucinații, poeme și blesteme. Născut cu un păianjen tatuat pe piept în urma unei vrăjitorii, Joaquin Araña e alcătuit din același aluat cu umanitatea colcăitoare și abjectă, dar pitorească a lumilor pe care le străbate; pretutindeni mișună hoții, tâlharii și asasinii, negustorii înșelători, trădătorii, spionii, bețivii, pidosnicii, estropiații, târfele și călugării vicioși, pirații și sperjurii, saltimbancii, farsorii, conducătorii corupți, vagabonzii și *desperados*. Stâlp al tavernei lui jupân Aguarrado din Sevilla, tânărul își începe cariera de aventurier ucigându-și fără de voie un prieten călugăr (devenit menestrel de ocazie, cântecul său preferat va fi *„Din nebăgare de seamă, eu, nears pe rug"*...). Două iubiri ratate îl vor însoți cu umbra lor vreme de 20 de ani peste mări și țări. Scăpat de osândă, se îmbarcă spre Indii pe urmele *armadelor* lui Magalhaes, Vasco da Gama și ale altor negustători aflați în slujba regilor Spaniei și Portugaliei, călătorește dinspre Lisboa și Extramadura de-a lungul coastelor africane către Capul Bunei Speranțe, Marea Oceanică, Indiile Orientale și China, trece prin peripeții fără de număr, învață numeroase limbi străbătând, de pe un continent pe altul, medii amețitor de diverse (de la pușcării, caravele mizere, jungle și pustietăți la palate de vis și iatacuri de prințese), descoperă – mereu mânat de ispita modernă a noului – ținuturi necunoscute, iubește cu patimă femei de toate culorile și condițiile, înșală și ucide cot la cot cu tâlharii, soldații și conspiratorii, participă la orgii, chermeze și bătălii, e arestat, hăituit și batjocorit, dar – prin jocul sorții schimbătoare – ajunge înalt dregător la curțile principilor din Orientul Îndepărtat, are un fiu chinez pe care îl pierde, luptă de partea tuturor, cade în dizgrație și, uitat, decade până la animalizare naufragiind în afara timpului pe o insulă pustie din mările Chinei pentru ca după patru ani să fie salvat de portughezi fără a fi recunoscut; se întoarce în Spania și își reia expedițiile maritime pe nave cu nume trimițând la Fecioara Maria, patroana corăbierilor. Istoria sa este în cea mai mare parte a ei un „voiaj în Orient". Viteza derulării întâmplărilor e amețitoare, desele scurtcircuitări narative făcându-le uneori greu de urmărit. Nenumăratele personaje care populează narațiunea sunt cel mai adesea fantoșe pitorești, lipsite de interioritate. Ele contribuie însă din plin la senzația de diversitate caleidoscopică, spectaculară.

Barocul popular

Vagabond plebeu, abil și intrigant, „artist", păcătos dar cu rezerve de puritate, curios, mereu deschis către experiențe inedite și mereu amăgit de viață, nestatornicul Araña este robit poftelor trupului ca toți cei ce populează romanul. Numele prietenului călugăr (Jesus) ucis din greșeală în adolescență și transformat postum în călăuză fantasmatică indică o lume răsturnată, coruptă, al cărei ideal nu mai e, ca în Evul Mediu, sfințenia, ci omenescul și petrecerea. Golită de spiritualitate, credința degenerează în mascaradă politică, în beție a Puterii, Inchiziție și ambiții coloniale, iar slujitorii Bisericii apar ca niște ticăloși amorali. Aflat sub semnul Bestiei, al „destrămării" reperelor stabile, al dispariției lui „înăuntru" și al domniei lui „în afară", naratorul-erou rătăcește în derivă pe mările agitate ale vieții. Spectrul călugărului Jesus, amintirea locurilor natale și imaginea Cayetanei, prima iubită pentru totdeauna pierdută, sunt „semnele și reperele" care i se arată în momentele de cumpănă.

Reveria istorică a lui Strâmbeanu seduce prin farmecul poetic și prin intensitatea expresivă a reconstituirii. Memorabile rămân aventurile de pe coastele Malabarului și din palatele vicioasei prințese-copile Ama Tammaraya; povestea măririi și decăderii intrigantului Araña la curțile chineze; splendorile fastuoase din Orașul de Apă și Orașul de Pământ; dramatismul cvasioniric al celor patru ani de singurătate „robinsonică" pe insulă; textul zapisului legat cu blestem al Marelui Inchizitor (adevărată bijuterie de stil!), tristețea evocării ultimei călătorii (în care Araña e însoțit și de un Don Quijote fără aura din textul lui Cervantes); moartea piticului Paparrucha; moartea lentă pe drum, în plină iarnă, a lui don Sebastiao del Cano – șeful echipajului – și revelația apocaliptică din final. Există și lungimi deranjante: după episoade extraordinare, narațiunea se lăbărțează într-o aglomerare monotonă de aventuri redundante. Diletant superior, povestitor de vocație, poet al splendorilor exotice îmbibate de iuțeala mirodeniilor orientale, autorul are carențe la capitolul compoziție, neștiind întotdeauna unde să se oprească. Există și unele scăpări deranjante, cuvinte și sintagme inadecvate contextului religios al vremii (ex.: Sfântul Spirit al catolicilor confundat cu Sfântul Duh al ortodocșilor).

Oricât de estetizant, barocul lui Strâmbeanu rămâne unul popular (N.B., manuscrisul lui Araña va fi amestecat de călugării-copiști din Balcani cu ***Alixăndriia***). Zonele de maximă intensitate artistică sunt cele în care fantezia descriptivă se află în largul ei și cele în care melancolia descompunerii, a sfârșiturilor de lume, imprimă istorisirii o notă de gravitate. Nota specifică a scrierii este însă dată de voluptatea expresiei mustoase în registru scabros (ca în ***Fric***-ul lui Ștefan Agopian) sau, dimpotrivă, liric și feeric. Senzația de autenticitate provine în bună măsură din firescul stilului colocvial, oral, plin de *aparté*-uri, pasionat precum *fado*-ul, dar și veninos, împănat de lexicul scatologic al derbedeilor. Numeroasele pasaje licențioase, scenele sexuale dezlănțuite (unele reușite, altele nu), picanteriile poetizate „arghezian" ce împestrițează narațiunea au o funcție contrapunctică și „excitantă". Uneori ele devin însă forțate, inabil dozate, trimițând mai degrabă la limbajul vulgar de azi. Suntem oricum departe de limba deocheată, de mare rafinament arhaizant a traducerii lui Haralambie Grămescu din ***1001 de nopți***, ediția *BpT*...

După 300 de pagini autorul va fi simțit nevoia să mărească miza și să „actualizeze" istorisirea, plasând în final o postfață metaficțională semnată Radu Enache. Din păcate, respectivul truc „postmodern" arată limitele acestui foarte înzestrat povestitor. Discuția pretins erudită despre istoria și sensurile manuscrisului (*„un experiment despre cunoașterea viitorului"*), despre identitatea lui Araña și despre călătoria lui, pune în evidență sensul „șeherezadic" al poveștii. Un dialog amoros purtat la spartul unui chef între Radu Enache și o enigmatică studentă medicinistă care îi relatează până la capăt istoria lui Joaquin A. încearcă să-i expliciteze tâlcurile: *„E un fel de joc* (...) *în care o poveste crește în timp prin adăugiri succesive, în care valurile istoriei poartă în spuma lor și povestea asta plutitoare"*. Jucând ei înșiși un joc între text și viață, ca o anamneză pe firul cărților vechi (*„Mai ai ceva de învățat,* senor *Cervantes?"*), cei doi amanți par niște avatari ai întâmplărilor de demult la care ar dori să se întoarcă. Numai că amestecul de registru cult și popular e stângaci, aglomerarea de aluzii culturale trădează emfaza diletantă, dialogurile sunt confuze și căznite, iar formula de încheiere *„(ÎN)SFÂRȘIT"* sună de-a dreptul *kitsch*. Nicolae Strâmbeanu e un fermecător ficționar (di)vagant, incapabil deocamdată să „joace" convingător pe mai multe registre. Dimensiunea intelectuală și construcția simbolică nu sunt punctul său forte.

Nu știu ce va mai scrie autorul de-aici înainte, dar pentru cititorii sătui de inflația mizerabilismului *cool*, de minimalisme fără relief, de microrealisme aptere și de „actualități" ieftine, ***Evanghelia după Araña*** aduce o gură de aer proaspăt din altă lume, făcând diferența: un *„tratament fabulatoriu"* de care proza noastră avea nevoie. Cu toate carențele semnalate, cartea de *„călătorii pe mările de povești"* a lui Nicolae Strâmbeanu are meritul de a (re)deschide o cale regală a ficțiunii capabile să re-încânte, să desfete și să cucerească.

Bucureştiul Cultural
Nr. 15+16/2005

Tinerii din anii '30

dialog între PERICLE MARTINESCU şi JOAQUIN GARRIGOS

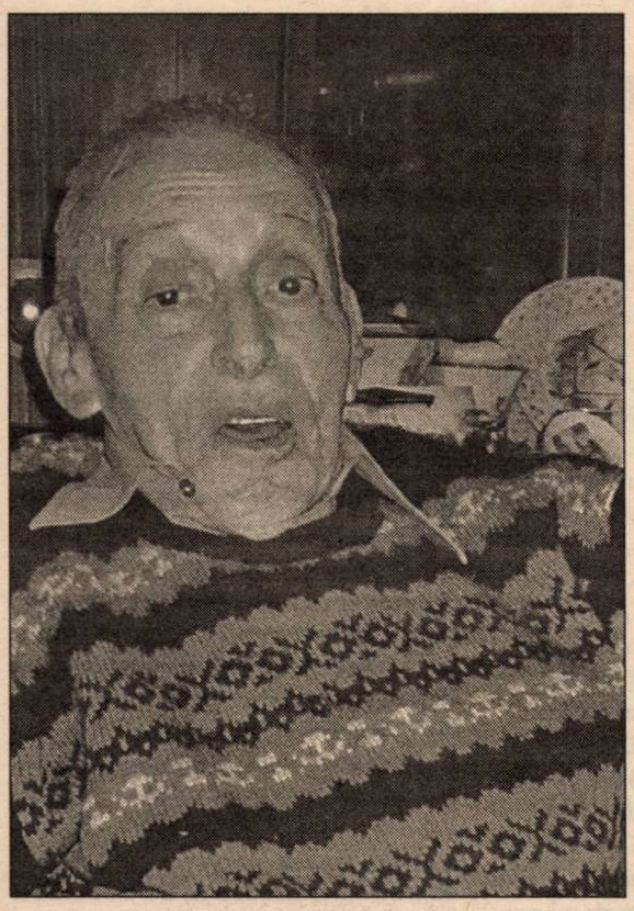

În luna noiembrie 2004, l-am însoţit pe d-l Joaquin Garrigos într-o vizită la d-l Pericle Martinescu. Discuţia a fost foarte animată şi la ea a participat şi d-na Martinescu. Aşa cum a arătat în interviul din ***Bucureştiul Cultural***, nr. 4 (8.03.2005), d-l Garrigos apreciază foarte mult jurnalul lui Pericle Martinescu. Din păcate, cum se va vedea din această discuţie, o mare parte a lui este încă inedită. **(G.A.)**

Joaquin Garrigos: L-aţi cunoscut pe Mihail Sebastian?

Pericle Martinescu: Pe Sebastian îl vedeam des pe la ***Revista Fundaţiilor***, pe la ***Vremea***, pe la ***Rampa***, unde el colabora în mod regulat.

Doamna Martinescu: Eu îl cunoşteam din presă, din revista ***Vremea***. Şi acolo mai erau două nume – Pericle Martinescu şi Cicerone Teodorescu. Iar eu făceam haz de numele astea asociate.

P.M.: L-aţi tradus în spaniolă pe Mihail Sebastian? Au apărut traducerile?

Joaquin Garrigos: A apărut. Şi ***Accidentul***, şi ***Jurnalul***.

P.M.: Eu, de fapt, consider roman cu adevărat numai ***Accidentul***. ***Femei, femei*** sunt amintiri...

J.G.: Aventuri erotice.

P.M.: Când ne cunoşteam atunci, nu ştiam că avem slăbiciunile astea ale tinereţii, cu erotismul... Şi pe vremea aceea exista problema erotismului, dar nu se discuta atâta, cum se discută astăzi; fiecare îşi trăia în mod individual, ca să nu zic secret, viaţa sentimentală, sexualitatea, erotismul.

J. G.: Aţi cunoscut-o şi pe Leni Caler?

P.M.: Aşa, numai în trecere. N-am avut relaţii. Din teatru, din...

J.G.: Era iubita lui Sebastian.

D-na M.: Era soţia lui Scarlat Froda.

J.G.: Da, scrie şi Sebastian în ***Jurnal***. Şi cu toate acestea trăia cu Sebastian. Pe Mircea Eliade l-aţi cunoscut personal?

P.M.: Pe Eliade da, am fost prieten cu el, fiindcă Eliade era foarte ataşat de tineri, de fapt erau doar 4 ani diferenţă între noi. Totuşi, când am debutat eu, Eliade deja era lansat: apăruse ***Maitreyi***, era elogiat, era de-atunci declarat şeful generaţiei tinere.

D-na M.: El era şi conferenţiar de mistică indiană la Universitate. Alergam la conferinţele lui.

J.G.: Şi aţi coincis cu Eliade la redacţia revistelor? El era scria la ***Vremea***, la ***Cuvântul***, la ***Revista Fundaţiilor Regale***.

P.M.: Da, la ***Fundaţiile Regale***, la ***Cuvântul*** şi mai ales la ***Vremea***. ***Vremea*** era o revistă săptămânală, un fel de ***România literară*** de azi, un magazin literar artistic, plastic, politic, apărea în 16 pagini şi era foarte interesant, de nuanţă liberală, pentru că patronii lui erau liberali. Dar făceau o politică obiectivă. Era împotriva legionarismului, împotriva extremismelor şi punea probleme de patriotism, de naţionalitate, sociale. Eliade era în permanenţă la ***Revista Fundaţiilor***, dar el nu lucra efectiv în nici o redacţie ca salariat, era numai colaborator. Dar se bucura de foarte multă stimă, trecere şi audienţă. Sebastian era mai activ. La ***Revista Fundaţiilor***, Sebastian era, la un moment dat, un fel de secretar de redacţie. Scria regulat la ***Cuvântul***, la ***Rampa*** şi la ***Vremea***. Acolo Sebastian avea foarte multe articole literare, şi mai ales partea franceză. Avea o rubrică săptămânală, *Cartea franceză*, despre actualităţile din spaţiul cultural francez. Şi pe chestia asta el şi-a creat foarte mulţi prieteni la Paris.

Privind împreună cu Cioran o lovitură de stat

J. G.: Pe Emil Cioran l-aţi întâlnit vreodată?

P.M.: Cum să nu! Cu Cioran iarăşi eram în foarte bune relaţii, deşi Cioran făcea parte dintr-o altă mentalitate, ca să zic aşa. Era mai expansiv, spunea lucruri senzaţionale, extravagante uneori. Şi avea o evoluţie politică. El începuse cu mişcarea de dreapta. Pe urmă, după faimoasa rebeliune legionară din '41, când au vrut să-l răstoarne pe Antonescu şi să ia puterea, dar Antonescu avea sprijinul nemţilor, până la urmă i-a pus la punct, Cioran a trebuit să plece din ţară. A plecat în '41 şi plecat a fost. Mi-amintesc că ultima noastră întâlnire cu Cioran a fost tocmai atunci, în timpul rebeliunii, era o mişcare de stradă foarte violentă, dar noi eram doar asistenţi.

Gabriela Adameşteanu: Asistaţi deci din stradă?

P.M.: Da! Prefectura Poliţiei era în mâna legionarilor, ei aveau sediul lângă Universitate. Şi tot cartierul, centrul, Universitatea, poliţia, era în mâna lor. Se bucurau atunci de foarte mare popularitate, toată mahalaua venise să vadă ce se întâmplă pe stradă. Se întâmplau lucruri oribile. Sediul lor oficial era unde-i astăzi magazinul „Dunărea", pe Calea Victoriei, şi acolo eu cu Cioran ne-am întâlnit întâmplător. Cioran nu era îmbrăcat ca legionar, dar venise ca şi mine, din curiozitate, să vadă mişcarea de stradă. Şi am stat vreo 3–4 ore până când s-a spart toată povestea şi ne-am despărţit, iar de-atunci nu ne-am mai văzut. Pe stradă era foarte, foarte multă lume venită din curiozitate. Unii erau cu Antonescu, alţii erau cu Horia Sima, cu legionarii. Voiau să pună mâna pe putere. Şi strigau, era un fel de război civil. Antonescu a folosit şi arme, de acolo, de la Palatul Victoria. Antonescu era la Palatul Victoria şi Horia Sima era aici, în centru, la Prefectura Poliţiei. Şi era un fel de război între ei, care să pună mâna pe putere.

J.G.: Trăgeau cu arma?

P.M.: Ăia n-aveau arme. Antonescu a tras fiindcă era susţinut şi de germani, de nazişti. Şi atunci avea arme şi era bine înconjurat de armată acolo, în Piaţa Victoriei. Că legionarii voiau să invadeze Palatul Victoria şi să pună mâna pe putere. Şi atunci el a folosit arme de foc. Au fost victime, se vedeau atunci ziduri, copaci plini de sânge, cum se nimerea să cadă vreo victimă.

G.A.: Dar legionarii au omorât atunci şi evrei.

P.M.: Aşa se zice, că au omorât prin Văcăreşti şi i-ar fi dus la Morgă pe mulţi. Legionarii nu numai că i-au omorât, dar i-au şi jefuit foarte mult. La sediile lor din centru aduceau tot ce găseau. Devastau şi aduceau la sediul lor.

G.A.: Dar Mihail Sebastian nu era speriat de atmosfera asta?

P.M.: Cum să nu fie! Era foarte speriat, dar trăia izolat. El se izolase. După cum se vede în ***Jurnalul*** lui, stătea acolo în garsonieră. Avea o garsonieră pe Calea Victoriei şi privea de acolo, nu putea să iasă în timpul rebeliunii. Mai înainte, era speriat în sensul că trebuia să îndeplinească anumite condiţii. Evreii fuseseră supuşi la anumite obligaţii materiale, trebuiau să dea din abundenţă haine, bani, alimente.

G.A.: Cui să dea?

P.M.: Să dea organelor guvernamentale. Erau organizaţii antonesciene, românizarea, care voia să distrugă toate întreprinderile evreieşti şi să le dea pe mâna legionarilor. Şi într-adevăr, în vreo două-trei luni legionarii puseseră mâna pe foarte multe întreprinderi foste evreieşti şi le administrau ei, contra unor salarii fantastice pe vremea aia. Ei, ca toţi politicienii, aveau interese materiale, să câştige şi bani, şi putere. Plus că organizaţia de românizare avea şi alte scopuri, alte avantaje: tot ce era evreiesc intra în patrimoniul, în beneficiul lor. Sebastian trebuia să dea şi el nu ştiu câte...

G.A.: Şi unde lucra atunci?

P.M.: În ultima perioadă nu mai lucra. În ultimii ani ai deceniului 4, '38–'39, am trăit momente foarte complicate. Pe urmă au venit comuniştii, care datorită invaziei şi puterii sovietice ne-au făcut să cam uităm ce fusese mai înainte.

Mihail Sebastian

Destinul unor jurnale

J.G.: Dvs. aţi ţinut un jurnal în anii '30–'40, pe vremea rebeliunii legionarilor?

P.M.: Am ţinut, da.

J.G.: Îl păstraţi încă?

P.M.: V-am spus că e la Constanţa. Toate materialele mele, manuscrise şi tipărituri, sunt la Constanţa, la editura *Pontica*..

J.G.: Dar va fi publicat jurnalul acestor ani?

P.M.: Anii '41, '42, care sunt foarte interesanţi, n-au fost publicaţi.

J.G.: Dar vor fi publicate?

P.M.: Ei spun că vor fi, dar nu ştiu. Le-am dat lor fiindcă eu sunt constănţean. Şi am avut o slăbiciune sentimentală pentru Constanţa şi pentru mişcarea culturală de acolo. M-am împrietenit cu directorul editurii *Ex Ponto*, care e profesor universitar la *Universitatea Ovidius* din Constanţa. Mi-a tipărit câteva cărţi. După discuţiile cu el, a insistat să-i dau toate jurnalele; cinci volume, din '36 până în '45. A insistat atât de mult, că i le-am dat. Faceţi ce vreţi cu ele, că eu nu mai am pretenţii. N-am făcut nici un contract. Ei m-au mai ajutat din punct de vedere financiar: mi-au dat câte un premiu, câte un ajutor din partea filialei din Constanţa

a *Uniunii Scriitorilor*. Adevărul este, d-le Garrigos, că pe mine personal, la vârsta asta, nu mă mai interesează.

J.G.: Jurnalul dvs. este istorie. Ceea ce scrieţi dvs. aparţine tuturor românilor.

P.M.: E adevărat. Sunt acolo câteva episoade istorice. Volumul conţine materiale din anii 1948–1954, până la moartea lui Stalin, 7 ani. Anii ăştia au fost cei mai dramatici din istoria României. De la căderea monarhiei până la moartea lui Stalin, în România a fost nenorocire, dezastru, jale. Dar jurnalul a apărut mai târziu.

J.G.: Credeţi dvs. că Eliade era legionar?

P.M.: Era simpatizant, dar nu era activ, ca să zic aşa. Nu era înregimentat, dar avea unele contacte spirituale, din punct de vedere naţional şi social.

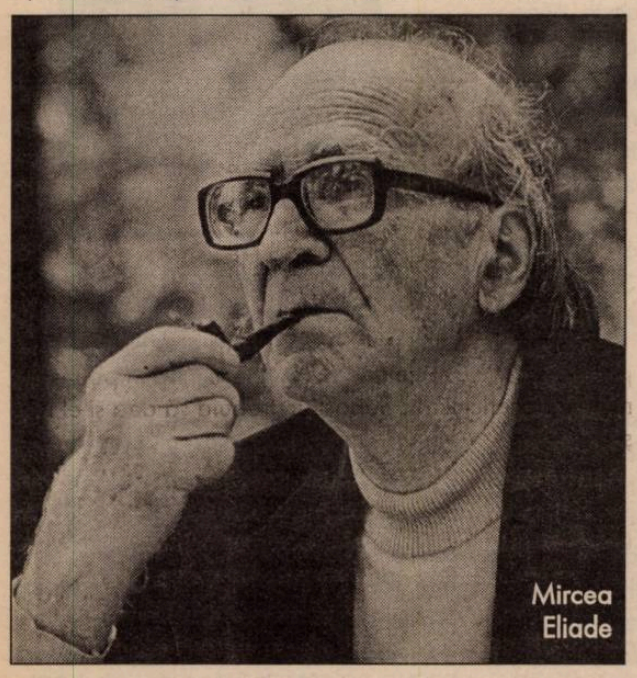
Mircea Eliade

J.G.: Dar legionarii îl socoteau ca unul de-al lor?

P.M.: Îl socoteau. Era un intelectual, se bucura de foarte multă popularitate şi stimă prin activitatea lui.

J.G.: Nici măcar dvs. nu ştiaţi că soţul ţine jurnalul.

D-na M.: Ba da, ştiam.

P.M.: Nu cunoştea în amănunt. Ştia că ţin un jurnal, dar nu îl citea. Situaţia era de aşa natură că te temeai până şi de umbra ta; de soţie, de fraţi, de prieteni, trebuia să ţii foarte secret. Chestia asta a fost foartă secretă, până când a venit Mircea Ciobanu.

J.G.: Păstraţi jurnalul ascuns în sertarul de birou de la serviciu?

P.M.: Nu numai prin sertar, ci şi prin alte ascunzişuri mai discrete. Prin pod, prin grădină. Dacă ar fi aflat cineva de acest jurnal, eu nu mai existam de atunci. Imediat aş fi fost lichidat.

N-am pus condeiul în serviciul comuniştilor

J.G.: Şi n-aţi vrut să puneţi condeiul dvs. în serviciul comuniştilor. Aţi refuzat?

P.M.: Bineînţeles. Am fost solicitat, ei au vrut să mă angajeze, să mă atragă, dar am rămas în rezervă.

D-na M.: Am zis: „mai bine să rabd şi curat". Nici eu nu l-am împins, nu l-am lăsat.

J.G.: Până la urmă, Camil Petrescu a scris, Tudor Arghezi, toţi s-au alăturat învingătorului.

P.M.: Ei erau oameni realizaţi atunci, şi Camil Petrescu, şi Arghezi. Şi au scris nu din convingeri, ci din interese materiale, financiare.

J.G.: Ce s-a întâmplat cu Hortensia Papadat-Bengescu? Nici ea n-a vrut să scrie pe vremea comuniştilor. Aţi cunoscut-o?

P.M.: Am cunoscut-o la cenaclul Lovinescu, la *Sburătorul*. Era o doamnă foarte distinsă, foarte cultă şi de origine socială foarte bună. Era o cucoană, o doamnă şi se bucura de multă stimă în cercul *Sburătorul*. Altfel, relaţii cu ea personal n-am avut, decât când ne întâlneam, îi sărutam mâna, îi spuneam „bună ziua" şi chestii de astea.

J.G.: Dar Hortensia a refuzat să scrie după luarea puterii de către comunişti. Şi cum s-a purtat puterea cu ea? S-au răzbunat, au pedepsit-o într-un fel?

P.M.: N-au pedepsit-o. Nu ştiu dacă i-au redus pensia sau nu. Ea n-avea alt avantaj decât pensia de la comunişti. Avea o situaţie materială bună, soţul ei era magistrat, avea mijloace de trai suficiente.

G.A.: Dar în comunism probabil nu mai era angajat.

P.M.: Nu ştiu dacă soţul ei mai era în magistratură. Intelectualii comunişti aveau stimă pentru ea şi nu puteau să tragă cu condeiul peste numele ei. Toţi sperau că or s-o atragă de partea lor – vorbesc de criticii literari din vremea aia: Crohmălniceanu, Vitner, Vicu Mândra, toţi criticii literari de atunci aveau stimă pentru ea. Ca şi pentru Arghezi. Pe Arghezi l-au ţinut în mizerie, până când el a trebuit să cedeze. Şi a cedat.

J.G.: Hortensia n-a cedat niciodată!

P.M.: În primul rând că Hortensia nu s-a amestecat niciodată în politică. Ea a avut romane cu ereditări familiale, dar în politică nu s-a amestecat. Dar ei s-ar fi bucurat să se fi amestecat, ca şi Henriette Yvone Stahl. H.Y. Stahl a mai scris în timpul comuniştilor, dar Hortensia Papadat n-a mai scris deloc.

J.G.: A fost cinstită şi ea. Blaga, dvs., Hortensia Papadat Bengescu au fost cei care au refuzat să colaboreze cu comuniştii. Ceilalţi, până la urmă, au scris şi au colaborat. Mi s-a spus că Hortensia a murit în mizerie.

P.M.: În mizerie şi la o vârstă înaintată.

Despre *Cenaclul Sburătorul*

G.A.: Mergeaţi la *Cenaclul Sburătorul*? Şi Lovinescu cum era?

P.M.: Dacă mă duceam la *Sburătorul*? Mă duceam. Cu Lovinescu eram în relaţii foarte bune. El mă simpatiza, eu îl admiram ca om şi ca critic literar. N-am fost un cenaclist, mă duceam foarte rar, de câteva ori pe an, dar cu el mă întâlneam mai des, pe cale particulară şi, de multe ori, mă reţinea la masă. El avea obiceiul ca după şedinţa de cenaclu să reţină, din cei 20, câţi erau participanţi la cenaclu, trei-patru, la masă, sâmbătă seară sau duminică. Îi reţinea la masă, îi trata cu o friptură, cu un pahar de vin, cu o cafea, ca amfitrion. Şi din ăştia puţini am făcut şi eu parte de câteva ori. Mă simpatiza şi mă reţinea la masă. Ăsta era Lovinescu: îi plăcea să aibă contacte cu tineretul şi să fie la curent cu toată mişcarea literară. Mai chema oameni ca să mai afle ce se mai întâmplă. El era cam izolat, nu circula, nu umbla prin redacţii, pe stradă şi afla câte ceva de la cei care frecventau cenaclul, unde se discutau tot felul de probleme, şi politice, şi literare, şi sociale, şi personale, şi cancanuri. Şi-atuncea el îşi îmbogăţea cunoştinţele sub forma asta.

D-na M.: Are o fotografie de la cenaclu, cu Jebeleanu, cu Monica. Era şi Monica, nu?

P.M.: Am cunoscut toată generaţia din perioada aia, tot felul de oameni, şi de dreapta, şi de...

J.G.: Pe Eugène Ionesco?

P.M.: Cum să nu! Cu Eugen Ionescu am avut şi polemici, conflicte.

D-na M.: Dar aţi fost prieteni până la urmă!

P.M.: Prieteni, da.

G.A.: Cum era Eugen Ionescu?

P.M.: Aşa, ca om, era foarte potolit, în relaţiile personale, individuale, dar în scris era violent. Am avut un conflict cu el. La început, în tinereţe, avea prieteni între oamenii de stânga, la ziarul ***Facla***, el avea cronică literară acolo. Şi când a apărut romanul meu ***Adolescenţii de la Braşov***, în '36, care s-a bucurat de mult succes atunci printre oamenii tineri, Eugen Ionescu a scris două cronici consecutive: că e cea mai proastă carte care s-a scris, că nu ştiu ce. Şi atunci i-am răspuns eu, tot în două foiletoane, în acelaşi loc. Dar pe urmă am devenit prieteni. Fiindcă în '73, cred, când am fost la Paris, i-am făcut o vizită acasă, vrând să-i văd spada de academician – devenise membru al *Academiei Franceze* şi, cum ştiţi, fiecare academician are o spadă, şi pe mânerul spadei sunt gravate diferite subiecte din opera lui. Pe spada lui Eugen erau gravate *„Scaunele"*, *„Beranger"*, *„Regele Moare"*. I-am făcut o vizită mai ales ca să-i văd spada. Ne-a primit foarte bine. Era şi cu soţia lui, cu Rodica, Marie-France nu era acolo, şi am discutat şi despre relaţiile noastre din tinereţe. El, în concluzie, a spus despre conflictele noastre din tinereţe: *„une drôle de guerre"*.

D-na M.: Războaiele astea n-aveau consecinţe, se liniştea, prieteniile nu se stricau.

J.G.: Când aţi fost dvs. la Paris l-aţi întâlnit şi pe Cioran?

P.M.: Nu era în Paris atunci. L-am întâlnit numai pe Eugen, datorită lui Ionel Jianu; mi-a dat adresa, telefonul. I-am telefonat şi ne-a primit. În luna iulie toţi intelectualii parizienii pleacă în vacanţă. Aş fi vrut să-l văd pe Malraux. Eu am avut o mare admiraţie faţă de André Malraux. Am scris foarte mult despre el şi aş fi vrut să-l văd, dar nici el nu era în Paris atunci.

J.G.: Pe Monica Lovinescu aţi văzut-o atunci?

P.M.: Atunci nici ea nu era în Paris. Pe Monica am văzut-o când a venit la Bucureşti. Cu Monica ne cunoşteam din copilărie, ca să zic aşa. Era cu vreo 12–13 ani mai mică decât mine. Ştiu când s-a născut, ştiu cum a crescut în casa lui Lovinescu, ştiu tot. Şi cu ea am avut relaţii de simpatie. Monica a fost curtată de câţiva poeţi: Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Virgil Ierunca. Fiecare dintre cei care veniseră din provincie voia să intre în familia Lovinescu. Camil nu cred că avea aspiraţii să aibă relaţii de astea cu Monica, însă din punct de vedere profesional au lucrat împreună, ca regizoare. Dar, vă spun, Monica a fost curtată de

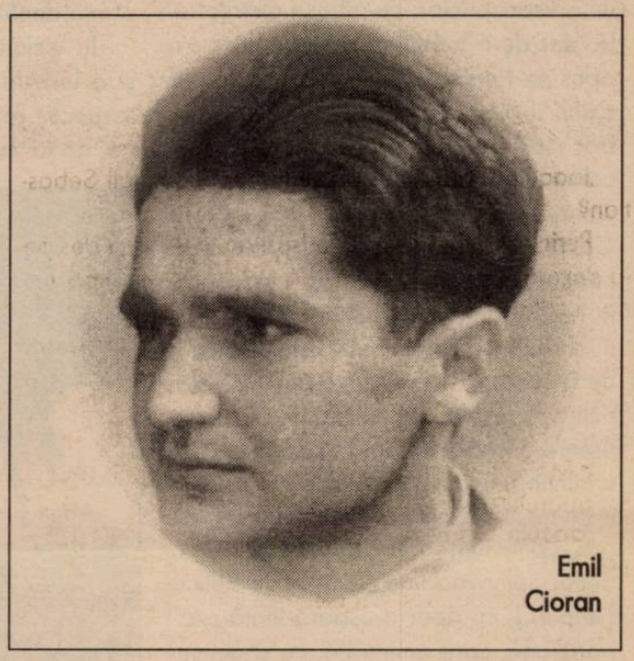
Emil Cioran

ăştia trei: Geo Dumitrescu, Ion Caraion şi Virgil Ierunca. Şi Lovinescu l-a ales dintre cei trei pe Virgil Ierunca, fiindcă era mai serios, mai cult, mai la locul lui.

G.A.: Relaţia Monicăi cu Virgil exista de când erau în ţară? Eu nu ştiu acest lucru. Eu am înţeles că în ţară nici măcar nu se simpatizau.

P.M.: Au plecat prin *Institutul Francez* şi unul, şi altul, el plecase puţin mai-nainte. Şi la Paris au devenit ceea ce au devenit. Virgil Ierunca era un om serios, cult, un bun critic, un comentator serios, şi Lovinescu l-a preferat pe el. Şi bine a făcut, fiindcă ştiţi foarte bine ce contribuţii au avut amândoi.

J.G.: Pe vremea aceea Mihail Sebastian avea renume ca dramaturg? Adică ***Steaua fără nume*** s-a bucurat de succes? ***Jocul de-a vacanţa***, ***Ultima oră***?

P.M.: Sigur că da. Ca dramaturg s-a bucurat de mult succes. ***Steaua fără nume*** s-a jucat în timpul lui Antonescu. El n-avea voie să publice atunci, şi ***Steaua fără nume*** a fost montată la teatru sub alt nume. Nu un pseudonim al lui, ci un prieten de-al lui a semnat.

D-na M.: Dar se ştia că el e autorul, toată lumea îl aprecia.

J.G.: I-aţi cunoscut şi pe marii scriitori ai epocii, ca Anton Holban, Gib Mihăiescu, Max Blecher?

P.M.: Sigur. L-am cunoscut şi pe Blecher, săracu', care era izolat, bolnav şi el. Nu circula, dar totuşi l-am cunoscut o dată, însă n-am avut aşa relaţii cu el, fiindcă el nu circula, iar eu aveam alte preocupări, alte aspiraţii pe vremea aia. Mă agitam în lumea publicistică, că asta a fost mai ales activitatea mea – publicistica: afară de volume de poezii, de roman, am făcut publicistică foarte multă. Am colaborat la foarte multe reviste de pe vremea aceea. La ***Revista Fundaţiilor Regale*** şi revista ***Vremea*** eram regulat, dar colaboram şi la altele, mă solicitau.

Text înregistrat şi editat de
Gabriela Adameşteanu

Noiembrie 2004

Bucureştiul Cultural
Nr. 15+16/2005

Râsu'-plânsu' cu dictatori şi artişti

Pam Gems: ***Marlene***,
Teatrul de Comedie

Două spectacole care permit decupajul şi montajul în oglindă, chiar dacă sunt de calibru diferit: ***Marlene*** de Pam Gems, pus în scenă de Cătălina Buzoianu la *Teatrul de Comedie*, şi ***O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu*** de Th. Denis Dinulescu, în regia lui Alexandru Tocilescu, de la *Teatrul Mic*. Amândouă pornesc de la biografii celebre, care precipită, mai mult (în spectacolul de la *Teatrul Mic*) sau mai puţin (în cel de la *Comedie*), în arhetip. Personajul interpretat de Emilia Popescu, Marlene Dietrich, încarnează figura Artistului – un artist capricios, cu reflexe dictatoriale, dar de o teribilă luciditate, care s-a opus pe faţă regimului nazist, alegând exilul în timpul celui de-al doilea război mondial. E o intenţie de joc pe care mai degrabă o poţi bănui, decât vizualiza concret în spectacolul de la *Comedie*, pentru că actriţa alunecă mereu, pe urmele textului lui Pam Gems, în registrul minor al confesiunii pe alocuri sentimental-lăcrimoase, punctate de istericale, ce ilustrează în mod nefericit angoasele creaţiei. Făcută în orele premergătoare intrării în scenă, pentru urechile unei asistenţe al cărei rol pur instrumental e să provoace rememorarea, confesiunea se derulează într-un decor hollywoodian (semnat de Velica Panduru), cu doar o uşoară tentă-„şic" pariziană, care aminteşte, ca şi accentul Aurorei Leonte, că spaţiul de desfăşurare al piesei e Franţa. Într-un interior reprezentând o cabină de vestimentaţie şi machiaj, scenografa a plasat într-o parte şi alta câteva manechine ce susţin veştmintele sofisticate ale starului, iar în margini oglinzi încadrate de becuri a căror lumină intensă, mată-lăptoasă, se răsfrânge în mobilierul sumar şi podeaua la fel de albe, lucioase. Decorul artificial, o ostentaţie a luxului şi voluptăţii, se vrea în contrast cu trăirile protagonistei, prizonieră a propriei imagini de consum. Emilia Popescu nu pare însă convinsă de drama personajului, simţind parcă, de altfel în mod just, că aceasta intră în reţeta de fabricaţie a „divei". În mod miraculos şi pervers, mitul femeii-vedetă se întreţine tocmai din falia existentă între om şi ficţiunea destinată publicului: faptul că Marlene e incomodată de statutul ei de glorie a ecranului şi scenei, râvnit totuşi şi dobândit prin mari sacrificii, e în deplină concordanţă cu această poziţie. Abia schiţat, conflictul între aparenţa strălucitoare şi esenţa uman-prea-umană a Marlenei e absorbit în zona stereotipiilor care compun mitul pomenit, motiv pentru care el apare neconvingător, lipsit de caracter dramatic – spre deosebire de conflictul cu dictatorul nazist, care a costat-o pe artistă, până foarte târziu, simpatia propriului popor. Observaţiile anterioare sunt valabile mai cu seamă pentru prima parte a spectacolului, pentru că a doua, concepută ca un recital în care figurează cele mai cunoscute cântece ale vedetei, desfăşurat într-un decor de cabaret, e mult mai vie. Actriţa prinde aripi şi glas (în prima parte vorbea stins şi destul de monoton), ajungând să ridice în final sala în picioare. Faptul confirmă paradoxul femeii-vedetă: e mult mai credibilă pe scenă decât în afara ei.

În viziunea lui Th. Denis Dinulescu şi a lui Alexandru Tocilescu, autorul, respectiv regizorul excelentului spectacol de la *Teatrul Mic*, personajul inspi-

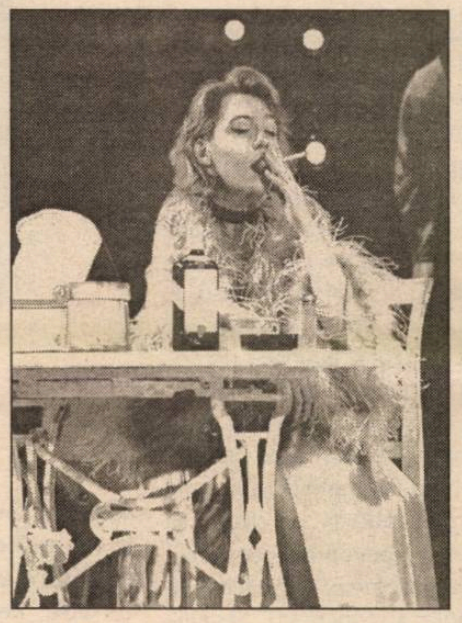

Emilia Popescu în ***Marlene***

rat de fostul conducător al României din perioada 1965–1989, prim-secretar al PCR, apoi preşedinte al R.S.R., din martie 1974, încarnează o figură la antipodul lui Marlene, un fel de imagine în negativ a acesteia: Dictatorul cu aere de vedetă, victimă – deloc inocentă – a automistificării şi a trucurilor iluzioniste puse la cale de „Băieţi" (Securitatea omniprezentă), a căror eminenţă cenuşie veghează mereu în umbră, ca un dublu enigmatic al şefului suprem. Piesa pune în cauză mai puţin biografia reală, cât cea *inventată* a cuplului Nicolae şi Elena Ceauşescu - procesul rescrierii trecutului lor în cheie idilică şi eroică, ce a funcţionat până în '89 ca o mare înscenare, în care a fost angrenată toată ţara.

Anca Haţiegan

Cuvinte, idei, proiecte

Până pe 17 iulie a.c., la *Muzeul Naţional de Artă Contemporană* poate fi vizitată expoziţia colectivă ***Kunstraum Deutschland (Spaţiul artistic – Germania)***, organizată în colaborare cu *Goethe Institut*, Bucureşti şi *Institutul pentru Relaţii Externe* (*IFA*), Stuttgart. Curator este Ursula Zeller, iar cei care semnează lucrările – Armando, Tony Cragg, Marianne Eigenheer, Ayse Erkmen, Christine Hill, Magdalena Jetelová, Per Kirkeby, Joseph Kosuth, Marie-Jo Lafontaine, Simone Mangos, Nam June Paik, Giuseppe Spagnulo, Wawrzyniec Tokarski şi herman de vries – sunt 14 artişti de origini etnice diferite, dar care lucrează în prezent în Germania. Proiectul lor aduce în prim-plan diverse modalităţi şi tehnici de creaţie artistică specifice ultimilor 30 de ani în Germania, dar iradiind puternic şi dincolo de ea.

Foarte interesante sunt de pildă reţelele de semnificaţii construite de Joseph Kosuth între obiect, copie, „imagine" a obiectului şi concept – ***One and three pans***, din '65, aduce laolaltă o... tigaie, fotografia acesteia şi un print conţinând articolul de dicţionar bilingv englez-francez ce tratează noţiunea de *„tigaie"* (*pan*); ***Art as idea as idea*** ('67–'68) grupează 3 panouri mari jonglând pe aceeaşi obsesie: avem de-a face cu fotografiile a trei definiţii de dicţionar (pentru *volume, purple, meaningless*).

Exerciţii similare de „limbaj", de autoreferenţialitate, dar cu un plus de ironie şi meditaţie, se regăsesc şi în seria de 10 fotografii aparţinând Magdalenei Jetelová (***Zidurile atlantice***, '95), corpuri masive – stânci sau temple – străbătute de mesaje stranii, în care *„The essential is no longer visible"*, prefigurând producţii artistice precum celebra frază scrisă în neon de Martin Creed în 2000, pe faţada *Tate Britain* (*„the whole world + the work = the whole world"*).

Alte lucrări fac, dimpotrivă, trimitere la universul obiectelor casnice: Tony Cragg apelează la instalaţii pe perete – ***More & More & More*** ('81), lemn colorat de dimensiuni variabile (în formă de furculiţă, farfurie, maşină etc.) –, la desen în creion pe hârtie sau la sculptură din materiale sintetice, vopsite şi lăcuite – extrem de elaboratul ***Flotsam*** ('97). În toate se află ideea de recipient, de obiect oarecare, utilizat pentru a compune imaginea altui obiect – idee care de altfel este o constantă a creaţiei lui Cragg din anii '80 încoace.

Nu lipsesc nici picturile – uleiurile pe pânză ale lui Armando (precum

MNAC: ***Spaţiul artistic*** (Germania)

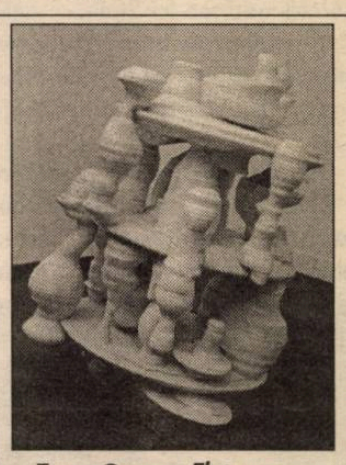

Tony Cragg, ***Flotsam***

Waldig, '84, ***Stindard***, '85) – sau colajele: ***Bucată de peluză*** (fragmente de vegetaţie şi tipuri de iarbă pe carton şi lemn, '89), ***Pământ din Provence*** (frotaj cu pământ pe carton şi lemn, '91) sau ***2 zile sub tufă de ciulini, octombrie '92*** (flori presate pe carton şi lemn) semnate herman de vries. Oţelul este şi el destul de utilizat – vezi sculptura intitulată ***Cercul spart*** ('72) a lui Giuseppe Spagnulo – sau cele 16 forme lăcuite, de dimensiuni variabile, ale lui Ayse Erkmen, răspândite ***Aici şi acolo*** ('89).

Şi bineînţeles cea mai atractivă – şi singura interactivă – dintre lucrări: instalaţia ***Volksboutique Official Template*** ('99) a Christinei Hill. În ultimii 10 ani, artista a imaginat o întreagă serie de proiecte de acest tip (*„organizational ventures"*, cum le numeşte ea), un fel de „servicii" şi produse create *„de oameni, pentru oameni"*. Vizitatorul, ajuns în faţa lucrării Christinei Hill, este rugat să îşi facă o fotografie *Polaroid* (aparatul îi este desigur la îndemână) şi să completeze un formular cu date biografice – nume, vârstă, adresă, telefon, sex, înălţime şi greutate, ocupaţie, pasiuni –, pentru a încheia povestind, pe aceeaşi pagină, câte ceva despre sine însuşi. Formularul este apoi fixat pe perete, iar cel care a intrat în jocul artistei *„are şansa de a fi selectat pentru un viitor proiect* Volksboutique". Probabil că lupta pentru selecţie va fi destul de strânsă, judecând după numărul mare al fişelor...

Kunstraum Deutschland: un loc, aşadar, în care să afli ceva despre celălalt, dar şi un loc în care să spui ceva – poate esenţial – despre tine. Făcând abstracţie (ici-colo), de senzaţia de uşor amalgam de idei şi stiluri expuse, rămâne această mare şansă...

Ioana Anghelescu

Laureaţii Festivalului de Poezie Prometheus

În perioada 17–26 iunie a avut loc la Sf. Gheorghe, în Delta Dunării, a treia ediţie a *Festivalului de Poezie Prometheus*, eveniment organizat de *Fundaţia Anonimul*.

Juriul, format din **Mircea Martin**, **Florian Pittiş** şi **Tudorel Urian**, a desemnat următorii câştigători:

– *Premiul III:*
Olga Ştefan
– *Premiul II:*
Teodor Duna
– *Premiul I:*
Livia Roşca

Livia Roşca

Teodor Duna

Câştigătorul Premiului I va fi nominalizat pentru *Marile Premii Prometheus*, ediţia a IV-a 2005, secţiunea *Opera Prima*.

Comitetul Director al *Uniunii Scriitorilor din România*

Întrunit la 27 iunie în prima sa şedinţă după alegeri, *Consiliul USR* a ales noul Comitet Director: **Nicolae Manolescu** (preşedinte), **Silaghi Istvan**, **Varujan Vosganian** (vicepreşedinte), **Horia Gârbea**, **Mircea Mihăieş**, **Gabriel Chifu** (secretar), **George Bălăiţă**, **Gabriel Dimisianu**, **Marta Petreu**, **Cassian Maria Spiridon**, **Al. Cistelecan**, **Irina Horea** (secretar).

Blocuri şi case

Cum trăim la început de secol XXI în oraşul care se pregăteşte să devină, poate, o capitală culturală europeană? Care sunt atitudinile şi sentimentele oamenilor faţă de oraşul în care îşi petrec zilele şi nopţile? Cum arată strada şi ce-şi doresc locuitorii? Acest colţ de pagină îşi propune să fie o oglindă mai mult sau mai puţin fidelă a Bucureştiului de azi, un punct de vedere, evident subiectiv, o radiografie a unor stări de spirit. O inserţie afectivă în realitatea bucureşteană şi în mentalul oamenilor care o populează.

IOANA DRĂGAN

Prietenul meu francez, Pierre, este arhitect. Născut la Ocean, în La Rochelle, şi stabilit la Paris, vine des în vacanţe cu soţia lui în România şi mi-a mărturisit că Bucureştiul are, în opinia lui avizată, una dintre cele mai frumoase arhitecturi pe care le-a întâlnit. Şi nu vorbeşte de cartierul de vile de la şosea... Lui cel mai mult îi plac arterele de blocuri de pe Ştefan cel Mare, Bulevardul Constantin Brâncoveanu, zona Titan, Militarii...

„Cum? – i-am spus, oripilată –, *blocurile astea hidoase, murdare, chibrit, în care lenjeriile intime fâlfâie la vedere, expuse pe frânghiile de rufe din balcoanele în care mai străluceşte ruginа cornierului? Cum frumoase «ghetourile» astea de beton din care urlă sărăcia şi în care se înghesuie promiscuu atâţia nefericiţi? Cum poţi tu, arhitect parizian, locuitor pe Bulevardul Barbès colţ cu La Chapelle, care te duci în fiecare zi la firma ta de arhitectură din eleganta Piaţă a Naţiunii, lângă Opera Bastiliei, să admiri blocurile lui Vanghelie din Ferentari colţ cu Rahova?"*

„Opera Bastiliei nu e chiar un reper de frumuseţe – mi-a răspuns râzând Pierre arhitectul –, *iar voi, bucureştenii, vă opriţi la detalii oricând remediabile, la traume istorice. Orbiţi de nostalgie, nu aveţi o privire obiectivă, prospectivă, lucidă asupra realităţii profunde şi mişcătoare a devenirii oraşului vostru. Nu vedeţi liniile de mare deschidere ale bulevardelor Bucureştiului, lărgimea străzilor, rezolvările arhitectonice ale cvartalurilor de blocuri care se îmbină şi se regăsesc în centrul istoric. Aveţi un oraş foarte frumos, încă verde, cu blocuri şi case atât de diverse stilistic, voi avea ce povesti colegilor mei..."*

Ca orice bucureştean get-beget care iubeşte şi detestă, în egală măsură, capitala, mărturisesc că, nu de puţine ori, sunt cuprinsă de o furie demolatoare atunci când ies cu maşina din pasajele Muncii, Bucur sau Mărăşeşti şi chibriturile oribile par să se prăbuşească peste tine. Din '89 încoace visez un Bucureşti cu blocuri moderne, din sticlă, fără balcoane exterioare (îmbrăcate mai nou în termopane...!), cu casele splendide interbelice (atât de dezolant părăginite azi) în fine renovate şi cu o unitate de culori a faţadelor. M-am obişnuit să privesc cu un ochi rău stridenta priveliştе arhitectonică înconjurătoare, agresată vizual de ceea ce oferă pe vertical imobilele ceauşiste şi olfactiv de ceea ce nu prea mai pot ascunde scările blocurilor şi curţile interioare. Conversaţia cu prietenul meu francez m-a determinat să fiu mai precaută în a spune că Bucureştiul e un oraş urât. Prost gestionat, lamentabil administrat de autorităţi şi de noi toţi, dar nu lipsit de imaginaţie, farmec şi curaj arhitectonic.

O plimbare pe strada Aurel Vlaicu, fostă Ţăranilor, între Biserica Icoanei şi Stadionul Dinamo, este doar un exemplu, din alte câteva mii aidoma, pentru realitatea arhitecturală cotidiană. De-o parte şi de alta, se întâlnesc case de mare lux, unele vechi de un secol şi mai bine, altele construite recent, în stilul vilelor opulente din noul Cartier Francez, blocuri cochete din interbelic, cu apartamente de 150–200 mp, scări interioare de marmură neagră şi curţi splendide care dau în Parcul Ion Voicu, fost Ioanid, blocuri de firme, funcţionale, sobre, îmbrăcate în sticlă fumurie şi, la capătul dinspre Ştefan cel Mare, blocuri-cutie de 10 etaje, cu vedere la nocturnele fotbalistice din Groapă. Printre ele, rămase neatinse încă de istorie şi de demonul schimbării, căsuţe de mahala, vagon, în curţi îngrădite ca la ţară de garduri de lemn, cu cişmele de acum o sută de ani, lângă care, întru rezolvarea problemelor de întreţinere, sunt înfipte panouri uriaşe cu reclame la produse la care au acces vecinii...

Ici se dărâmă, colo se clădeşte. Impresia de puzzle în continuă mişcare e, fără îndoială, dominanta acestor ani. Străzi, imobile şi oameni într-un perpetuum mobile din care se reconfigurează, demonizat şi idealizat, Bucureştiul.

Revitalizarea Centrului Istoric

Miercuri, 29 iunie, *Consiliul General al Municipiului Bucureşti*, prin *Centrul de Planificare Urbană şi Metropolitană Bucureşti*, a organizat, în colaborare cu *Ordinul Arhitecţilor din România* şi *Fundaţia Pro Patrimonio*, câteva manifestări purtând titulatura *Revitalizarea Centrului Istoric al Municipiului Bucureşti*: lansarea unei expoziţii de urbanism la *Galeria ArTei*, urmată de o conferinţă de presă şi un seminar pe aceeaşi temă, la *Amsterdam Grand Café*. Au participat Adrian Videanu, primar general al Capitalei, Virgil Niţulescu, secretar de stat în *Ministerul Culturii şi Cultelor*, Liviu Negoiţă, primarul sectorului 3, reprezentanţi ai societăţii civile, ai unor instituţii publice cu responsabilităţi în domeniu, istorici, arhitecţi şi specialişti în domeniul amenajării teritoriului şi reprezentanţi mass-media.

Intitulată ***Centrul Istoric al Bucureştilor – resursă identitară***, expoziţia (printre autori se numără arhitectele Victoria Marinela Berza, director *CPUMB*, şi Doina Ciocanea) conţine o prezentare generală a zonei, documentaţii de urbanism în vigoare, componenta istorică – evoluţia locului, de la începutul secolului XIX până azi –, PUZ-ul Centrului ş.a. Vernisajul ei a marcat de fapt declanşarea unui program de acţiune articulat, în care, pentru prima oară, participă laolaltă Primăria Capitalei, *Ministerul Culturii*, Primăria Sectorului 3, dar şi *Ministerul Transporturilor, Construcţiilor şi Turismului, Banca Naţională a României* şi alte instituţii publice, alături de organizaţii neguvernamentale şi comunitatea locală. Lucrările pentru implementarea acestui proiect – a afirmat A. Videanu la conferinţa de presă – vor începe în luna septembrie a.c. *„Ceea ce am evaluat noi ca aport din partea municipalităţii, credit* BERD *şi surse proprii ar reprezenta cam 29,5 milioane euro, dar suma poate varia în funcţie de studiul de fezabilitate şi devizul final al lucrărilor ce trebuiesc făcute în Centrul Istoric"*. Însă programul demarat acum nu se poate încheia până în anul 2007 – a precizat V. Niţulescu. *„Ar fi trebuit să înceapă în 1990 pentru a se încheia în 2007. Din păcate, va dura mai mult decât un singur mandat."* Acesta a adăugat că revitalizarea zonei este o prioritate de grad zero pentru *MCC*, care face tot posibilul pentru a aduce noi resurse financiare, atât din ţară, cât şi din străinătate. De altfel, *MCC* este deţinătorul unui proiect ce se integrează în ansamblul de revitalizare a Centrului – e vorba de planul de stabilire a unui traseu cultural care să pornească de la clădirea *Bibliotecii Naţionale* şi, trecând pe lângă mănăstirea Bisericii Stavropoleos, să se încheie la *Muzeul Naţional de Istorie a României* – trei monumente istorice emblematice pentru memoria Bucureştiului.

„În sfârşit, lucrurile s-au urnit. Resursele deblocate acum pentru începerea lucrărilor la infrastructură – în valoare de 9,5 milioane euro – sunt pasibile a fi suplimentate în următorii 2 ani cu peste 20 milioane euro prin emisiunea de eurofonduri – un succes important al Primăriei Capitalei." (Cătălin Cazacu, coordonator subprogram *Reabilitarea Centrului Istoric*) Desigur, băncile comerciale sunt şi ele interesate în proiect, având în vedere că refacerea acestei zone înseamnă, în proporţie de 70%, refacerea fostului centru financiar-bancar al Bucureştiului, după spusele primarului general.

Nu a rămas neabordată nici problema celor care domiciliază fără contract de închiriere sau de proprietate în imobilele din zonă – în jur de 5.000 de locuitori (din totalul de 9.500–10.000 ai perimetrului). Soluţia legală? *„În 2–3 săptămâni vom trece la evacuarea celor care nu au acte în regulă. Deja săptămâna trecută 17 familii de romi din zonă au fost evacuate."* (L. Negoiţă) Totuşi, persoanele care locuiesc în sectorul 3 (pe al cărui teritoriu se află aproximativ 95% din Centrul Istoric) vor fi luate în evidenţa primăriei sectorului în vederea atribuirii unei locuinţe.

Pentru cei care doresc să afle mai multe despre reabilitarea Centrului Istoric, să comenteze sau să schimbe opinii pe această temă, Primăria Capitalei a lansat o dezbatere publică, pe *site*-ul propriu, începând chiar cu data de 29 iunie. **(Ioana Anghelescu)**

Bucureştiul Cultural
Nr. 15+16/2005

Francofonia la Bucureşti, în 2006

interviu cu HERVÉ BOLOT, ambasadorul Franţei la Bucureşti

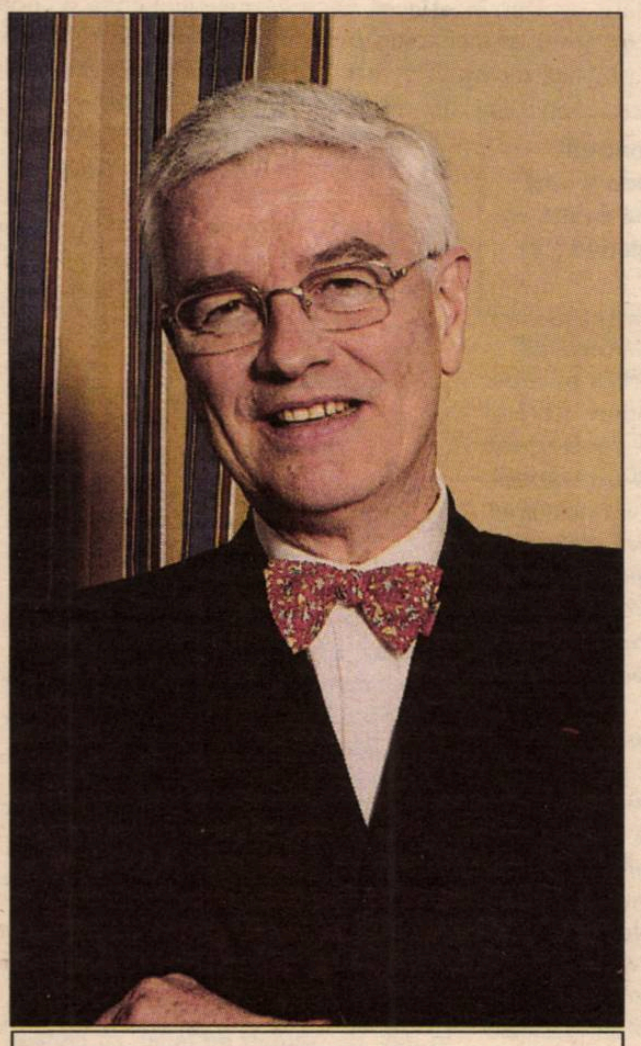

Licenţiat în geografie; secretar I al misiunii permanente franceze pe lânga *Naţiunile Unite* la New York; consul general adjunct al *Ambasadei Franţei* la New York (1989–'91); director adjunct în cadrul *Ministerului Afacerilor Externe* – însărcinat cu problemele de securitate şi dezarmare (1993–'95); consilier în Cabinetul ministrului de Interne (1995–'97); ambasador al Republicii Franceze în Brazzaville – Congo (1997–2002); director al Cabinetului ministrului delegat pentru Cooperare şi Francofonie (2002–2004)

Ca diplomat, aţi lucrat în Africa, dar şi în cadrul *ONU*. Cum situaţi România în acest context global larg?

Deseori spun că, fiind născut în Maroc, educat în mai multe locuri din lume, după ce am trăit în circa 12 ţări diferite, abordez fiecare ţară nouă ca pe o descoperire, ca pe o noutate. Profesiunea noastră ne obligă să fim foarte curioşi. Curioşi faţă de orice. Ieri, la Iaşi, cercetam uzura liniilor ferate şi colegii m-au întrebat: de ce faci asta? Mă interesează, înseamnă că, în cinci ani, ar trebui din nou lucrat la ea, aşa că de pe acum ne putem gândi, le-am răspuns. Tot ce ne înconjoară ar trebui să devină obiectul nostru de interes. Unul dintre cele mai minunate lucruri din lume este curiozitatea copilului, el este uimit de orice lucru nou. Este un sentiment foarte frumos, pe care ar trebui să îl păstrăm, undeva, în noi. În faţa unui avion, a oricărui obiect tehnic, eu cad totdeauna în admiraţie faţă de omul care a reuşit să le inventeze. Mă străduiesc totdeauna să înţeleg lucrurile, cum merg ele. În profesiunea noastră, fie ea culturală, diplomatică, politică, energia zilelor trebuie dirijată de curiozitatea faţă de celălalt. Să înţelegi ce este în capul, în mintea, în traseul persoanelor pe care le întâlnim: în aceasta constă frumuseţea vieţii. *„Nu există decât un lux pe lume – cel al relaţiilor umane"* spune Exupéry, la începutul romanului ***Terres des hommes*** (am citat din memorie). Cu cât dezvoltăm acest lucru, cu atât ne îmbogăţim prin ceilalţi, aşa cum îşi creşte performanţa un sportiv.

Deci cum vedeţi România Excelenţa Voastră, care vă asociaţi profesiunea cu această curiozitate, cu această aviditate faţă de lume?

Eu mă văd ca o interfaţă, acesta este, în primul rând, rolul unui ambasador. Să înţeleagă, cât mai adânc posibil, această relaţie, câteodată puţin ambiguă, dintre români şi francezi, ca în cântecul lui Gainsbourg: *„Je t'aime, moi, non plus"*. Există în ea o parte afectivă foarte puternică şi, dacă nu ţii seama de ea, vei înţelege mai greu. În mentalitatea românilor ar trebui renunţat la multe, în numele acestui afect, şi, ca urmare, în muncă, în timp ce acţionăm împreună, apar mici contradicţii, pentru că nu orice se poate regla doar prin afecte.

Deci relaţia aceasta între România şi Franţa este uneori prea emoţională, cu momente mai dificile, ca în familie.

Câteodată, dar este o relaţie foarte călduroasă, simpatică şi durează de mult în aceşti termeni.

Recent aţi făcut o vizită la Iaşi, a avut ea şi un caracter cultural?

Am fost şi în regiunea Suceava, care este o adevărată minune în această perioadă de început de vară. Aveţi încă şansa rară a unui mediu parţial neatins. În ţările noastre, căutând randamentul şi productivitatea agricolă, noi am pierdut florile de câmp din fânete, care aduc atâta culoare şi frumuseţe. Mai sunt lucruri intacte care trebuie păstrate, luând ceea ce nu trebuie repetat din nereuşitele noastre.

România va avea o problemă, aşa cum ştiţi, la admiterea în *UE*, fiind o ţară cu o mare parte a populaţiei angajată într-o agricultură neperformantă.

Ca geograf, observ cu multă atenţie acest lucru, pentru că prima mea activitate, prin anii '65–'67, a fost într-o comisie care a participat la transformarea peisajului rural francez ca efect al unei politici agricole comune. Ar trebui făcut, într-un anume sens, acelaşi lucru în România. Obiectivul actualului ministru al Agriculturii este să meargă spre exploatări de circa 50 de ha, ca să dezvolte o economie agricolă rentabilă. Cred că are dreptate să aibă o ţintă rezonabilă, moderată, hiperconcentrarea agriculturii nu este neapărat un lucru bun şi plecarea multor agricultori în acelaşi timp riscă să distrugă terenurile neîntreţinute. Aici, de pildă, putem vedea cum sunt întreţinute manual terenurile de munte, ceea ce mecanizarea nu poate rezolva. Aceasta presupune multă lume la munte şi ei trebuie păstraţi, păstrând şi patrimoniul, dezvoltând turismul, o mică industrie de extremă precizie, cum se face de pildă în Alpi, în Elveţia. Trebuie învăţat din reuşitele şi din eşecurile altora, şi românii au de unde să aleagă.

Numai că turismul românesc nu stă nici el prea bine.

Există un potenţial turistic, dar mai e mult de lucru. Sunt mai ales anumite lucruri de făcut. Există o logică a ofertei, de pildă poţi spune: avem mănăstiri foarte frumoase în Bucovina, aşadar, veniţi să le vedeţi. Dar logica industriei turismului are o cerere specifică. Cu noile sisteme de vacanţă, se iau perioade scurte, maximum o lună, câteodată doar un week-end lung. Vine deci clienta şi spune: eu şi soţul meu vrem să plecăm joi după-masă şi să ne întoarcem luni după-masă. Nu vrem să cheltuim mai mult de 500 euro de persoană, ce ne puteţi oferi? Agentul de voiaj spune: la preţul acesta vă oferim un week-end lung la Amsterdam, cu vizite la muzee, Sicilia cu ascensiune pe Etna.

Sau mănăstirile din Moldova!

Ei, tocmai că nu! Chiar oamenii care nu au probleme economice cumpără un *package*, un ansamblu în care este prevăzută maşina închiriată, sau taxiul, sau autobuzul care îi duce, hotelul rezervat: să fii liber să faci ce vrei, dar să nu te ocupi de nimic. Şi am impresia că industria turistică românească nu e prea integrată, deşi există pensiuni foarte drăguţe, locuinţe rurale foarte bine făcute, dar, ca să ajungi la ele, ar trebui să le cunoşti, să multiplici ghidurile, promoţiile, să ai grijă de transportul aerian. Dacă vrei să vezi mănăstirile din Moldova, din patru zile, două le faci pe drum, nu e un week-end de odihnă, e un week-end de explorator. Există aeroport internaţional, dar numai cu avioane mici; or, un tour-operator aduce dintr-un foc 50 de turişti pentru un hotel, turiştii se produc ca biscuiţii. Sunt multe de făcut, inclusiv drumurile, dar potenţialul este foarte interesant, ansamblul mănăstirilor este de-a dreptul extraordinar. Grecii au dezvoltat un turism de masă, care de fapt aduce puţin pe persoană, eşti obligat atunci să faci un turism foarte ieftin. Când ai subiecte culturale, ca Bucovina, poţi căuta o clientelă mai rară, cultivată şi mai scumpă. Optezi între 10 clienţi care aduc 10 euro sau una singură care aduce 100. De obicei, ţările care se deschid turismului, cum a făcut şi Turcia, încearcă să aibă mai mulţi turişti decât vecinii lor. Dar pe urmă văd că turismul mai înseamnă şi poluare, hoteluri ieftine etc. Deci trebuie făcută o alegere. Turismul de masă are anumite pericole, iar turismul în genere este un domeniu extrem de concurenţial.

Cultura îşi are şi ea locul în turism.

Bineînţeles. Când se întorc la Paris, la un dineu, oamenii pot vorbi despre frescele de la Sucevita, nimeni nu va spune: am fost pe plaja cutare şi m-am bronzat, pentru că asta opreşte conversaţia. Din ce în ce mai mult, oamenii caută în turism un motiv, eu aş spune chiar o scuză culturală. Stresul vieţii moderne îi face pe mulţi oameni să caute ceva care să le schimbe ideile şi să îi destindă. E nevoie de adaptare la acest lucru.

Franţa pune un accent deosebit pe cultură şi lunile următoare par să fie deosebit de interesante pentru publicul românesc.

Sunt mai multe lucruri. Evenimentul major va fi inaugurarea expoziţiei ***Umbre şi lumini***, reunind patru secole de pictură franceză, 120 de tablouri care trasează marile momente ale picturii franceze: Poussin, Géricault, impresioniştii, Matisse, care a fost legat de pictori români, Picasso. Inaugurarea va fi la 14 iulie, ministrul Culturii va fi prezent, expoziţia va fi deschisă timp de 3 luni. Este un proiect de cooperare; la închiderea expoziţiei, *Muzeului Naţional* îi vor rămâne instalaţiile care îi vor permite în viitor să primească şi alte expoziţii de acest tip: un rezultat excelent al schimburilor culturale. Sunt încântat că am reuşit să facem să coincidă vernisajul expoziţiei cu Ziua naţională a Franţei, 14 iulie, una dintre cele mai sărbătorite în lume, care are semnificaţie şi pentru români. Evenimentele din 1848 au avut ecou asupra inteligenţiei româneşti de atunci, asupra paşoptiştilor, care au făcut pe atunci să mişte lucrurile şi în România. Există deci, pe de o parte, această moştenire şi, pe de alta, un gest important de cooperare şi schimb cultural. Pe anul întreg vrem să păstrăm toate sărbătorile – *La Fête du Livre*, *Le Printemps des Poètes*, *La fête de la Musique* – începe să se şi uite că ultima a fost inventată în Franţa. Deşi putem spune că nu a fost nimic inventat, de vreme ce ziua cea mai lungă a anului se sărbătoreşte de mult la ţară, cu rugurile de primăvară, deci e vorba despre ceva în acelaşi timp inovator şi tradiţional. Şi noi deja privim către anul 2006, s-a început lucrul pe *„programmes-nation"*. Anul viitor va fi de asemenea foarte important în România, pe plan cultural, prin *„Le Sommet de la Francophonie"*, care va avea loc la Bucureşti, la sfârşitul lui septembrie 2006, data stabilită deocamdată. E prima oară când Francofonia se reuneşte în această parte a Europei, pe care unii o numesc noua Europă şi unde sunt cele mai multe state francofone. De aceea, vrem să facem în 2006 un ansamblu de evenimente dirijate spre Francofonie, cu atât mai mult cu cât în 2006 va fi serbat centenarul unui mare poet de limbă franceză, Léopold Sedar Senghor, inventatorul termenului şi al mişcării francofone, care a lansat această idee preşedintelui Pom-

pidou. Anul 2006 va fi ritmat în Franţa, şi sper că şi în România, de pregătirea acestei conferinţe la înalt nivel. În Franţa vor fi aşa-numitele *„Francophonies"*, o serie de evenimente dirijate spre Francofonie. *Salonul Cărţii* din 2006 îşi va construi programul în jurul scriitorilor care scriu în limba franceză. Simbolic este faptul că Academia, instituţia, nu totdeauna de avangardă, care are în grijă păstrarea limbii franceze, după ce l-a primit în rândurile ei pe Cheng, scriitor de origine chineză, acum a primit-o pe Aissa Djebar, scriitoare de origine algeriană, musulmană. Un gest foarte frumos, meritat, care dovedeşte un lucru asupra căruia insistăm mereu: diversitatea şi schimburile culturale.

Cum aţi caracteriza relaţiile culturale dintre ţările noastre?

Eu folosesc pentru relaţiile culturale dintre România şi Franţa termenul de *polenizare*. Care este polenul pentru Eugène Ionesco sau Istrati? Partea sa română sau partea franceză?

Pentru Ionesco este partea franceză, Ionesco este scriitor francez.

Dar Istrati? Este un autor pe care îl iubesc foarte mult pentru prospeţimea, candoarea sufletească a personajelor sale, chiar a celor care au avut cea mai dură existenţă, mă gândesc de pildă la Moş Anghel, care îşi păstrează umanitatea chiar atunci când este distrus de alcool. După ce am citit ***Chira Chiralina***, am fost interesat să cunosc România.

Am observat că Istrati este mult mai citit şi apreciat ca scriitor în Franţa decât în România.

Ciudat. Revin la întrebarea iniţială, în cazuri cum este Panait Istrait, cine pe cine polenizează? Şi, de fapt, putem să nici nu ne punem această întrebare, important este ca să se producă această reacţie, atracţia reciprocă dintre culturile noastre. Putem vedea şi fenomenul invers, numărul mare de arhitecţi francezi care au lucrat, în perioada dintre cele două războaie, aici, la Bucureşti, sau în alte oraşe româneşti, o adevărată migraţie franceză în România. Trebuie privite aceste schimburi ca o bogăţie. Ambiţia mea este să lărgesc acest drum, abandonat câţiva ani, dar care încă mai are copaci frumoşi ce trebuie îngrijiţi. Pe de altă parte, gândiţi-vă că pe teritoriul României se află 14.000 profesori de franceză, cărora trebuie să le dăm sentimentul că pot lucra împreună. Când vom face acest Forum, în fiecare lună putem întări acţiunea culturală pe teme centrale, de pildă o lună a teatrului (sau numai două săptămâni, pentru că spectacolele nu sunt uşor de montat) cu producţii fie franceze, fie româneşti, dar cât mai mixtate: un autor francez montat de o trupă românească şi invers. În luna mai a anului viitor va fi experimentată pentru prima oară aici, la Bucureşti, o acţiune total nouă, numită *„Tandem"*. Trebuie să existe doi care pedalează pe un tandem şi încă nu am stabilit cine va sta în faţă şi cine în spate, dar păstrăm ideea mixării culturilor şi a încurajării lor într-o săptămână, foarte concentrată pe experienţe şi producţii comune. În iunie 2006 vor fi două săptămâni ale filmului francofon, pentru ca românii să descopere că limba fraceză reprezintă o deschidere – spre Canada, spre Belgia, spre Elveţia, spre Vietnam, spre Africa.

Şi asta face parte din globalizare, din mondializare.

Desigur. Franţa şi România şi-au construit identitatea în jurul limbii lor, în jurul unui fenomen cultural. Au existat desigur evenimente militare, instituţionale, politice, dar identitatea s-a păstrat prin limbă. Regatul Franţei, la început, nu avea date fundamental diferite faţă de altele, dar s-a construit prin intermediul fenomenului cultural, prin identitatea afirmării limbii. Noi nu suntem contra altor limbi, dar nu dorim unicitatea lingvistică. Mă simt onorat să îi citesc în limba lor pe Cervantes, Unamuno, Quevedo, Shakespeare, Rilke etc., este important să avem maximum de acces la alte limbi.

La Cluj, în noiembrie, vom ţine *Reuniunea cooperării descentralizate franco-române*. Avem aici un particularism franco-român, un record mondial, numărul de parteneriate între sate, oraşe şi departamente, peste 800, dintre care 550 sunt foarte active. La început a fost o acţiune umanitară...

***„Opération villages roumains"*, despre care vorbeşte suplimentul din ultimul număr al revistei *22*.**

Dar, încet-încet, aceasta a evoluat către o cooperare tot mai complexă la nivelul primăriilor, în domeniul ajutoarelor sociale. Pentru că nu exista tradiţia serviciilor sociale la nivelul primăriilor în România, dar în Franţa este foarte bine dezvoltată, au fost multe schimburi şi acum ele se dezvoltă prin instalarea şi dezvoltarea serviciilor de infrastructură ale primăriilor. Zilele trecute, la Suceava, într-un magazin de sticlărie, aud vorbindu-se franţuzeşte. Întreb: *„Faceţi turism aici?"*. *„Câţuşi de puţin, mi se spune, suntem aici cu un proiect de dezvoltare a serviciilor sociale."* Erau 6–8 francezi, unii dintre ei de origine română. Dacă vorbim despre mixitate, mixare etc., trebuie spus că numărul căsătoriilor franco-române este în creştere continuă, ceea ce înseamnă că la generaţia următoare vom avea pasarele între cele două culturi. La această întrunire de la Cluj se va vorbi timp de două zile despre întărirea acestor legături şi metodele de lucru între primării. Noi vom fi acolo ca să ajutăm cooperarea, pe rol de agenţie matrimonială. În altă ordine de idei, sunt încântat că 12 scriitori – ştiu că vă număraţi printre ei – sunt invitaţi în Franţa să participe, în noiembrie, la *Belles Etrangères*, care este un fel de târg de carte pentru o literatură străină. La început s-a spus *„Belles Lettres Etrangères"* şi apoi s-a contras denumirea în *Belles Etrangères*, care este o intenţie de seducţie...

Da, un promo de seducţie în favoarea unei Cenuşărese, pentru că de obicei sunt invitate literaturi mai puţin cunoscute, mai puţin interesante pentru publicul francez.

Da, dar Cenuşăreasa ajunge prinţesă! Este o foarte frumoasă imagine! Cititorul francez este mare consumator de literatură străină, de aici şi colecţiile de autori străini, *Gallimard* face acest lucru de mult timp, de asemenea *Actes Sud*, care a devenit cunoscută lucrând cu *Institutul Francez* de la Atena, pentru publicarea autorilor greci. Putem îngloba şi *Belles Etrangères* în acţiunea de „polenizare".

Interviu realizat de Gabriela Adameşteanu

Bucureştiul Cultural
Nr. 15+16/2005

Bursa de valori literare V

	POEZIE	PROZĂ	JURNAL – MEMORII	ESEU	CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ
★★★★ ★★★★ ★★★★ ★★	Ioan Es. Pop				
★★★★ ★★★★				H.-R. Patapievici	
★★★★ ★★★	Cristian Popescu Floarea Ţuţuianu		Matei Călinescu	Andrei Cornea	Sanda Cordoş
★★★ ★★★	Claudiu Komartin	Radu Aldulescu Mircea Cărtărescu Petru Cimpoeşu	Monica Lovinescu	Caius Dobrescu	Paul Cernat Carmen Muşat
★★★ ★★	Daniel Bănulescu	Florina Iliş Simona Popescu	Ioan Ioanid I.D. Sîrbu		Daniel Cristea-Enache Ion Simuţ
★★ ★★	Doina Ioanid Simona Popescu	Dan Stanca Dumitru Ţepeneag	Mircea Cărtărescu Mihail Sebastian N. Steinhardt Ion Vianu	Sorin Antohi Ruxandra Cesereanu	Marius Chivu Mircea A. Diaconu Luminiţa Marcu Dan C. Mihăilescu Nicoleta Sălcudeanu
★★ ★	Rodica Drăghincescu Marius Ianuş Ioana Nicolaie Justin Panţa	Petre Barbu Daniel Bănulescu Ionuţ Chiva Gheorghe Crăciun Adrian Oţoiu Răzvan Petrescu Al. Vona	Nicolae Balotă	Adriana Babeţi Dan Petrescu	Ştefan Borbély Al. Cistelecan

La numărul următor, pe baza opţiunilor aceloraşi critici, vom putea prezenta tabele diferenţiate, cu referire la canonul vechi şi nou şi la genurile literare.

VIRGIL PODOABĂ

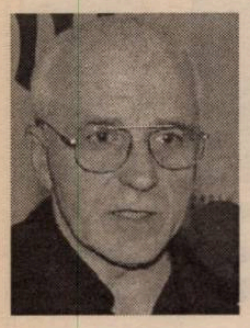

Ne găsim într-o fază de tulburare a apelor canonice

1. Chiar de-ar fi să rămân ultimul fundamentalist al diferenţierii nete a valorii estetice de celelalte valori şi al menţinerii diferenţei estetice sau specificului estetic al operei literare şi artistice, taman într-un moment al tuturor amestecurilor, confuziilor şi indistincţiilor, ţin să precizez din start că mă situez într-un dezacord de principiu cu orice tentativă de a introduce şi gândi operele literare şi de artă în logica economiei de piaţă, care duce, ată, la top sau la *Bursa de valori literare*, precum în exemplul anchetei de faţă. Nu e cazul să spun că există o incompatibilitate constituţională, funciară, ontică şi fenomenologică, iar, în consecinţă, şi axiologică, între operele literare şi de artă şi obiectele care se supun acestei logici: căci ele, firește, atunci când nu stau doar în rafturi ori atârnate pe pereţi, ci când sunt citite sau privite de cineva, tocmai că nu sunt obiecte economice, ci devin fiinţe vii sau fenomene dotate cu viaţă proprie, în care se întrupează, într-un limbaj oarecare, un subiect uman, având caracteristicile unicităţii. Nu mai insist.

Deşi ar trebui să mă derobez, răspund, totuşi, provocării lansate de ***Bucureştiul Cultural*** din respect pentru o persoană (probabil, iniţiatoarea chestionarului): din respectul incomensurabil, quasi-idolatru, pentru autoarea romanului ***Dimineaţă pierdută***. Aşadar, intru în joc, fără să... intru (cu totul).

Ajungând, în fine, la prima întrebare, aş răspunde că, deşi ar fi fost timpul să se fi produs deja, nu mi se pare că ar fi avut loc până acum o schimbare majoră a canonului literar de dinainte de revoltele citadine din decembrie 1989. Ceva mişcări sunt sesizabile, totuşi, şi cred că ne găsim doar într-o fază de tulburare a apelor canonice, care, probabil, se vor relimpezi nu peste mulţi ani. Din câte-mi dau seama, în momentul de faţă e vorba mai cu seamă de mişcări interesate atât din partea Criticii literare, cât şi a Universităţii, cele două instituţii canonizatoare care s-au implicat până acum în astfel de „mişcări" (căci de opţiunile cititorilor avizaţi, alt agent canonizator important, nu a ţinut seama, încă, nimeni). Ar fi multe de discutat şi de distins aici, dar spre a nu lungi vorba inutil, trimit atât la disociaţiile conceptuale şi observaţiile critice pertinente, cât şi la punctul de vedere general propuse de Mircea Martin sub titlul ***Afirmare, impunere, canonizare***, în ***Bucureştiul Cultural***, nr. 10/2005.

Să mai adaug că, înainte de a-şi da cu presupusul despre modificările de canon, critica literară are sarcina imperativă de a purcede urgent la *reexaminarea* sau, cu un termen mai adecvat şi precis (susţinut de Mircea Martin), *revizitarea* valorilor vechiului canon. Fără împlinirea ei, zarva... canonică nu e decât curată pierdere de vreme. Spre a nu consuma fără rost spaţiul tipografic de aici, trimit la punctul de vedere pe care l-am schiţat deja pe această temă în revista ***Vatra***, nr. 1–2, sub titlul ***O listă pe principiul acordeonului. Propunere de re-examinare***.

2. *Poezie*: Dacă pe **Ion Mureşan**, **Aurel Pantea**, **Ioan Moldovan** sau **Nichita Danilov** îi putem considera deja suficient de afirmaţi, unii poate chiar consacraţi, atunci, aici, cele cinci nume de poeţi ar fi, sub rezerva că nu ne găsim într-o zonă a listei, a topului, următoarele: **Ioan Es. Pop**, **Andrei Bodiu**, **Claudiu Komartin**, **Dan Coman** şi **Doina Ioanid**.

Proză: **Paul Goma**, **Gheorghe Crăciun**, **Alexandru Vlad**, **Petre Cimpoeşu** şi **Simona Popescu**.

Jurnale–Memorii: **Jeni Acterian**, **Mircea Zaciu**, **N. Steinhardt**, **Matei Călinescu** şi **I.D. Sîrbu**.

Eseuri: Dacă pe **Luca Piţu**, **Sorin Antohi** sau **Andrei Cornea** îi putem considera afirmaţi înainte de 1990, atunci, aici, numele esenţiale ar fi: **Gheorghe Crăciun**, **Caius Dobrescu**, **Sorin Adam Matei**, **Traian Ştef**, **Ciprian Şiulea** şi (chiar dacă depăşesc numărul admis de anchetă) **Adrian Lăcătuş** (cu scurtisimul, dar excepţionalul său eseu despre Urmuz).

Critică literară: **Al. Cistelecan**, **Gheorghe Perian**, **Vasile Popovici**, **Sanda Cordoş** şi **Horia Poenar**.

3. La această întrebare nu se poate răspunde acum. Vom vedea mai încolo cine va intra şi cine va ieşi din canon. Cum, probabil, vom avea de-a face cu un alt gen de canon decât cel vechi, în clipa de faţă n-am putea vorbi decât de intrări şi ieşiri presupozabile.

NICOLAE BÂRNA

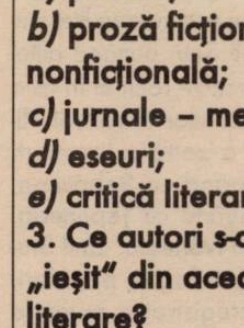

Valorizarea literaturii (foarte) recente

1, 3. Înainte de răspunsurile propriu-zise, câteva observaţii, poate că prea ample, dar indispensabile. Canonul antedecembrist, cel real, singurul care conta de fapt, nu era unul impus de oficialitatea totalitaristă, ci unul instituit de receptarea critică avizată şi onestă, adevăratul for de autoritate în materie (for ale cărui opţiuni erau, de regulă, ratificate de adeziunea majorităţii publicului avizat). Acel canon estetic, tolerat (din neputinţă de a-l înăbuşi) de autorităţi, era marcat de diferite lacune, de omisiuni, distorsiuni şi compromisuri, dar, în ultimă analiză, nu era lipsit de legitimitate şi de adecvare.

Schimbările intervenite la nivelul canonului literar nu ţin numai de chestiunile dictaturii, ale cenzurii şi ale schimbării regimului politic: sunt implicate evoluţii de gusturi, de idei şi mentalităţi, inevitabile în timp, sensibile după un interval mai lung, cum e cel la care ne referim (15 ani, totuşi!). Pe plan estetic şi tematic, se observă în literatura ultimilor ani reacţii la somaţiile diferite decurgând din situaţia generală (a ţării, a lumii...). În producţia de ultimă oră, literatura română se redefineşte şi prin interacţiune – evident că inclusiv polemică – cu propriul ei patrimoniu („izvor" ce poate părea, la o primă examinare, mai slab exploatat decât ar fi de aşteptat „în principiu"), dar în primul rând prin raportare la viaţa actuală (se pare că „ruptura" anilor '90 atinge şi alte literaturi, şi nu numai din ţări ex-comuniste).

„Canonul" s-a schimbat nu numai în ce priveşte valorizarea literaturii actuale şi (foarte) recente. Schimbările vizează, bineînţeles, şi cotarea operelor sau autorilor „de patrimoniu". Opere sau autori, ba chiar întregi „regiuni" ale literaturii noastre până nu de mult socotite ca „marginale", secundare, minore etc., muzeificate, neglijate sau ignorate, au fost (re)aduse în centrul tabloului de valori (de pildă ***Ţiganiada*** lui Budai-Deleanu sau avangarda „istorică" şi succesorii ei mai mult sau mai puţin direcţi), în vreme ce alte „zone" ale patrimoniului literar (de pildă realismul prozastic inerţial-„tradiţional", modernismul poetic postbelic vaticinator şi solemn-înfiorat al anilor şaizeci-optzeci, dar şi modernismul prozastic cu tentă etică, viziune existenţialistă şi obiective abil antitotalitare, din aceeaşi perioadă) sunt privite cu mai puţină încântare decât nu demult.

Gellu Naum şi **Leonid Dimov** se bucură acum de recunoaşterea unanimă şi de cotarea superlativă care multe decenii le-au fost refuzate. A fost „redescoperit" şi reconsiderat un curent literar precum *onirismul estetic*. Într-un fel de *top* al romanului românesc din toate timpurile, întocmit acum câţiva ani prin consultarea a zeci de critici literari din toate generaţiile, ***Craii de Curtea-Veche*** s-a clasat, dacă-mi amintesc bine, pe unul din locurile fruntaşe, dacă nu chiar pe primul loc. Nu puţine întreprinderi literare din trecut, menţinute multă vreme într-un statut periferic datorită caracterului lor subversiv (esteticeşte, bineînţeles!), rebel ori „prea" experimentalist, au fost recuperate în cadrul canonului şi instalate într-un loc de vază, rapid clasicizate. Sunt, toate acestea, semne certe ale unei modificări de canon.

În privinţa retrogradărilor sau a „excluderilor" din canon, se observă o stăruitoare tendinţă de a politiza excesiv procesul în chestiune. Alături de sancţionarea unor „perimări" estetice indiscutabile, se manifestă şi pornirea de a pedepsi prin de-canonizare literară culpe biografice, de regulă moral-politice, ale autorilor. În ce mă priveşte, sunt, atunci când e vorba de literatură şi artă, alături de Mircea Martin, care opina răspicat, într-un important articol cu virtuţi programatice, că e nevoie de un fundamentalism estetic, care să contracareze orice excese ale unor fundamentalisme politice ori religioase.

Oricum, perioada aceasta, a „ultimilor ani" (ani „ultimi", dar nu „câţiva": sunt deja 15, după cum am mai amintit!), e una de efervescenţă şi de schimbări rapide. Context în care până şi schimbarea canonului e supusă unor ajustări succesive, mereu provizorie, mereu negociabilă, încă neconsfinţită de o „legiferare" consensuală. Dacă, de pildă, în urmă cu circa un deceniu începeau să apară şi să se bucure de o bună primire „mari" romane postmoderniste apocaliptice, escatologic-milenariste, clădite prin recurs la motivele ori „miturile" enigmei, conspiraţiei oculte, catastrofei etc., romane de tip „pynchonian", cu obiective ambiţioase, iată că azi par să fie mai degrabă „în cărţi" scrierile prozastice fragmentare, minimaliste, intimist-„deprimiste" ori care flirtează cu modalităţile prozei comerciale *haut de gamme*. O aparentă dominaţie cvasi-instituţionalizată a canonului optzecist, ce părea instalată solid şi durabil, e deodată, iată, şubrezită şi chestionată polemic de emergenţa unor opţiuni post-postmoderniste destul de diverse, între care şi aceea a unui „nou realism".

De fapt, ceea ce mi se pare a fi caracteristic pentru etapa actuală, în materie de canon şi canonizare, ar fi *pluralismul*, pluralitatea şi interacţiunea conflictuală a opţiunilor. Nu mi se pare că ar exista astăzi un centru unic de autoritate (cum era, în epoca predecembristă, pleiada criticilor de elită onești şi responsabili): sunt mai multe, aflate în permanentă rivalitate, configurate, în oarecare măsură, pe baze „ge-

(Continuare în pag. 12)

Continuăm ancheta referitoare la schimbarea canonului literar.

1. S-a produs o schimbare faţă de canonul literar antedecembrist? Dacă da, în ce constă ea?
2. Pe cine selectează memoria dvs. din rândul autorilor care s-au afirmat în ultimii ani (maximum 5 autori):
***a)* poezie;**
***b)* proză ficţională sau/şi nonficţională;**
***c)* jurnale – memorii;**
***d)* eseuri;**
***e)* critică literară.**
3. Ce autori s-au impus şi ce autori au „ieşit" din această listă a memoriei literare?

Rezultatul bursei din acest număr contabilizează opţiunile următorilor critici literari, din regiuni şi generaţii diferite: **Liviu Antonesei**, **Ion Buzera**, **Paul Cernat**, **Marius Chivu**, **Al. Cistelecan**, **Sanda Cordoş**, **Daniel Cristea-Enache**, **Gheorghe Grigurcu**, **Mircea Iorgulescu**, **Mircea Martin**, **Carmen Muşat**, **Irina Petraş**, **Horea Poenar**, **Tania Radu**, **Nicoleta Sălcudeanu**, **Simona Sora**, **Ioan Stanomir**, **Bogdan-Alexandru Stănescu**, **Cornel Ungureanu** şi **Tudorel Urian**.

Bursa de valori literare

(Urmare din pag. 11)

nerațiioniste", dar și, în primul rând, pe temeiul unor afinități de viziune estetică. Din „răfuiala" cordială a acelor centre de prestigiu în materie de receptare și valorizare literară se va putea contura, la un moment dat, un canon obștesc, acceptat consensual. Ori poate că nu, poate că subiectul va rămâne sub semnul pluralismului: e greu de anticipat.

2. Câteva cuvinte despre autorii care *„s-au afirmat"-„s-au impus"* ori pe care îi *„selectează memoria"*. Bineînțeles că selecția și menționarea nu pot fi decât subiective. S-au „afirmat", în acești ultimi (15!) ani nu neapărat autori care au debutat ori au devenit scriitori în această perioadă. Unii, deja cunoscuți și eventual apreciați în perioada antedecembristă, s-au *afirmat* cu adevărat, spectaculos ori concludent, de-abia în „ultimii ani". În unele cazuri, s-au „afirmat" cu opere scrise mai demult, iar unii s-au afirmat tardiv ori postum (e cazul unor diariști ori memorialiști, al unor scriitori ostracizați, marginalizați ori exilați ș.a.m.d.). Apoi, „afirmarea" unui autor sau a altuia e ceva greu de diagnosticat cu precizie matematică, în mod așa-zis „obiectiv". La menționarea unor nume, nu se poate face abstracție de preferințe. Am combinat așadar criteriul impactului, notorietății, vâlvei stârnite, succesului (de critică, de cititori), cu acela al preferințelor personale. Adică, mai clar spus: i-am menționat, dintre cei care s-au „afirmat" public, pe cei a căror afirmare mă bucură. Există riscul să fi numit autori care să nu fi fost (încă?) „selectați" și „recunoscuți" în gradul – după părerea mea – meritat.

a) În poezie, s-au afirmat în „ultimii ani" **Ioan Es. Pop**, **Cristian Popescu**, **Daniel Bănulescu**. Desigur afirmați și în anii pre-decembriști, de-abia acum s-au *afirmat* pe deplin, demonstrându-și importanța și excelența, poeți precum **Paul Daian**, **Marta Petreu**, **Mircea Cărtărescu**, **Ion Mureșan**. Din rândurile promoțiilor mai tinere, deja afirmat, vizibil și inconturnabil, chiar dacă „enervează": **Marius Ianuș**. Încă nu „afirmați" în toată puterea cuvântului, dar iminent „afirmabili", cu un potențial remarcabil: **Ruxandra Novac**, **Elena Vlădăreanu**, **Teodor Dună**, **Claudiu Komartin** și alți câțiva poeți cam de aceeași vârstă.

Dintre cei afirmați în proza ficțională, „memoria (mea îi) selectează" pe **Dumitru Țepeneag**, **Mircea Cărtărescu**, **Gheorghe Crăciun**, **Petru Cimpoeșu**, **Gheorghe Iova**, **Alexandru Ecovoiu**, **Daniel Bănulescu**, **Cătălin Țîrlea**, **Ionuț Chiva**.

O mențiune specială se cuvine făcută despre **Livius Ciocârlie**, autor care – afirmat, cunoscut și prețuit în mod superlativ și înainte de 1990 – de-abia în acești „ultimi" (15) ani și-a dat măsura și și-a dezvăluit identitatea literară esențială, care este de *prozator*. Printr-un consistent șir – postdecembrist – de extraordinare cărți aproape inclasabile, cărți fragmentare și „hibride", în principiu nefictionale (sunt, aparent, aparținătoare deopotrivă diaristicii, memorialisticii și eseisticii), de fapt (și) ficționale (sunt toate, în fond, sofisticate autoficțiuni), scriitorul s-a (re)„afirmat" ca mare, incomparabil prozator.

c) **Mihail Sebastian**, **Ion D. Sârbu**, **Alice Voinescu**.

d) Eseul e, probabil, „genul-vedetă" al acestor ani, „răsfățat" și bogat reprezentat (fiind, însă, rareori pur „literar", de regulă purtător al unor noime „de specialitate", din diferite domenii ale cercetării și gândirii: filozofie, teologie, politologie, sociologie, istorie literară, istorie a ideilor și mentalităților, istorie pur și simplu, cugetare moral-politică etc.). Opțiunile mele: **Marta Petreu**, **Ion Vartic**, **Ciprian Șiulea**.

În critica literară excelează **Ștefan Borbély**, **Al. Cistelecan**, **Octavian Soviany**, **Ion Simuț**, **Mircea A. Diaconu**. Din rândul generațiilor mai tinere – după un fel de „pauză" de aproape zece ani, răstimp în care energiile creatoare reflexive și scripturale ale celor foarte tineri par să fi fost atrase mai degrabă de alte discipline (filozofie, patristică, istoriografie, politologie, eseistică de diferite nuanțe, alimentată de științele umane) decât critica literară – se afirmă, din nou, critici remarcabili: s-a afirmat un **Paul Cernat**, s-a afirmat (strălucitor!) un **Daniel Cristea-Enache**, aceștia fiind urmați de aproape de câțiva emuli redutabili, încă și mai tineri, cu afirmare iminentă, ca **Mihai Iovănel** și **Andrei Terian**.

ELENA VLĂDĂREANU

„Granzii" literaturii de ieri și-au pierdut din prestigiu

1. Mai degrabă decât o schimbare, s-a produs o repoziționare și o regândire a literaturii. Cea mai vizibilă consecință a acestui proces este dispariția canonului oficial, existent înainte de decembrie '89. O schimbare firească, naturală, petrecută cu de la sine putere, fără intervenția cuiva – a criticii literare, a dezbaterilor etc. Scriitorii care odinioară contau nu estetic, ci doar propagandistic, au dispărut (și bine au făcut!). Totodată, „granzii" literaturii de ieri (**Breban**, **Buzura**, **D.R. Popescu** etc.) și-au pierdut din prestigiu. Chiar ar fi interesant de văzut ce se poate face pentru a-i aduce pe aceștia în atenția cititorilor tineri de astăzi. Ei sunt totuși prezenți în manuale, deci intră cumva la categoria obligațiilor de lectură. Însă dincolo de asta, cum ar trebui promovată literatura lor pentru a o face vandabilă? Sau, punând altfel problema, literatura lor mai contează? Tocmai în asta constă, cred eu, repoziționarea cărților în rafturile literaturii române. S-a recuperat o zonă a literaturii până nu demult ignorată. Începând cu **Sebastian**, **Bonciu**, **Fînfîneru**, **Blecher**, continuând cu **Țepeneag**, **Leonid Dimov**, **Mazilescu**, **Mircea Ivănescu**. **Emil Brumaru** și **Șerban Foarță** au devenit foarte populari. Chiar și **Mateiu Caragiale** a înregistrat o revenire spectaculoasă după revoluție. Pentru a nu vorbi de **Eliade**, **Cioran**, **Ionescu**. **Gellu Naum** a devenit rapid un poet român important (printre cei mai importanți).

Optzeciștii au urcat rapid în topuri, la fel târgoviștenii. Poetele au ajuns în primele rânduri, iar vocea lor s-a făcut mai auzită în ultimii ani: **Angela Marinescu**, **Nora Iuga**, **Marta Petreu**, **Mariana Marin**. **Gabriela Adameșteanu** și **Sonia Larian** în proză.

În acest context, critica literară a suferit o modificare formală. Dacă până nu demult, contau volumele de critică, acum contează prezența cât mai activă în publicațiile de gen. Au rămas câțiva critici literari importanți, care mai degrabă își folosesc prestigiul (moral și estetic) căpătat nu acum, ci înainte de '89 sau în primii ani de după revoluție. Așa cum sunt, de exemplu, **Nicolae Manolescu** și **Eugen Simion**. S-au remarcat după revoluție, printre alții, **Dan C. Mihăilescu**, **Al. Cistelecan**, **Ștefan Borbély**.

2. Răspunsul la această întrebare nu poate fi decât unul restrictiv și, mai mult ca sigur, nedrept. E aproape imposibil să fi parcurs tot ce s-a scris în ultimii cinci ani, în proză, poezie, eseu. La poezie, cel puțin, a alege doar cinci autori este o nedreptate făcută altora (pe puțin tot atâția). Asta pentru că s-a scris multă poezie și de bună calitate. Mai este o altă problemă: un autor nu este obligatoriu să se impună la momentul debutului. Devine important abia în momentul în care e citit, descoperit de cititorii tineri. De exemplu, **Cristian Popescu** – cred că în acești ultimi ani a fost mai important ca niciodată. În altă ordine de idei, având în vedere că întrebarea nu se referă la o situație generală, ci la una personală (la propria mea selecție), trebuie să spun că pe cei mai mulți dintre scriitorii selectați i-am descoperit chiar în ultimii cinci ani. Prin urmare, lista mea arată în felul următor:

Poezie: **Cristian Popescu**, **Daniel Bănulescu**, **Ioan Es. Pop**, **Ștefan Baștovoi**, **Marius Ianuș**, **Dumitru Crudu** (primii cinci care sunt, de fapt, șase). **Judith Meszaros**, **Mihail Gălățanu**, **Ruxandra Novac**, **Dan Coman**, **Letiția Ilea**, **Ioana Nicolaie**, **Adela Greceanu**, **Iustin Panța**, **Adrian Urmanov**, **Domnica Drumea**, **Floarea Țuțuianu**.

Proză ficțională sau/și nonficțională: **Mircea Cărtărescu**, **Ovidiu Verdeș**, **Cecilia Ștefănescu**, **Mitoș Micleușanu**, **Felicia Mihali**. Plus **Dan Lungu**, **Florin Lăzărescu**, **Dan Lucian Teodorovici**, **Alexandru Vakulovski**.

Jurnale – memorii: **Matei Călinescu**, **Livius Ciocîrlie**, **Ioana Em. Petrescu**, **Traian Chelariu**.

Eseuri: **Radu Pavel Gheo**, **Ruxandra Cesereanu**, **Simona Popescu**, **Ciprian Șiulea**, **Ion Iovan** (acesta din urmă cu o carte excelentă despre Mateiu Caragiale), **Adriana Babeți**.

Critică literară: **Nicoleta Sălcudeanu**, **Nicoleta Cliveț**, **Mihai Iovănel**, **Luminița Marcu**, **Daniel Cristea-Enache**.

N.B. Ordinea autorilor este pur întâmplătoare. I-am amintit așa cum mi i-a livrat memoria.

Ar trebui să existe o secțiune aparte și pentru scriitorii cu un statut incert, așa cum sunt cei care au plecat din România și ale căror cărți au ajuns aici prin traduceri: **Gabriela Melinescu**, **Andrei Codrescu**, **Matei Vișniec**. Sau **Ardian Kuciuk**, albanez de origine, dar care scrie în limba română o literatură demențială. Cărțile pe care e greu să le fixezi într-o categorie anume, dar care nu pot fi ignorate: cărțile **Irinei Nicolau**, monografia Bucureștiului de ieri și de azi a lui **Adrian Majuru**, volumele despre comunism semnate de **Ion Manolescu**, **Angelo Mitchievici**, **Paul Cernat**, **Ioan Stanomir**. ***Enciclopedia exilului literar românesc*** a lui **Florin Manolescu**. O altă carte apărută nu cu multă vreme în urmă și care are un statut la fel de incert este volumul lui **Eugen Istodor**, *Vieții de pe Rahova*. Un volum foarte important de publicistică, un gen puțin exploatat la noi.

3. Lucrurile sunt, dacă nu relative, cu siguranță foarte subiective, atâta vreme cât le condiționăm de o listă a memoriei literare. O listă proprie, presupun, pe care fiecare din noi operează schimbările sale, în funcție de gusturi, de literatura pe care o mai poate citi sau nu, de cărțile pe care le citește din obligație sau din plăcere. Prin urmare, citesc greu și doar dacă îmi propun cărțile (mai ales de proză) apărute înainte de '89. Cu excepții notabile: **Ștefan Agopian**, **Ștefan Bănulescu**, într-o oarecare măsură **Marin Preda**. Cred că **Mircea Cărtărescu** a câștigat foarte mult, dar nu prin poezie, așa cum a devenit cunoscut, ci prin proză, cu care chiar poate ocupa o poziție aparte, și nu doar la noi.

Anchetă realizată de **Cristina Spătărelu**.

Avanpremieră *Festival Internaţional „George Enescu“*, septembrie 2005

Mormântul compozitorului român George Enescu se află la Paris, în vestitul cimitir *Père Lachaise*, în vecinătatea lui Georges Bizet. Placa, inscripţionată simplu şi franţuzit *ENESCO*, atrage atenţia cunoscătorilor.

Au trecut 50 de ani de când George Enescu (1881–1955) a trecut în lumea umbrelor, lăsând însă în urma sa o lumină a cărei intensitate creşte, dacă ar fi să aduc în sprijinul afirmaţiei mele numai ultimele montări ale operei ***Oedipe*** la Berlin, Viena şi, cel mai recent, la Cagliari, în interpretări de excepţie. „Interpretări de excepţie“ ale marilor opusuri enesciene ca şi ale unor partituri de referinţă păstrate şi confirmate de către istoria muzicii, prezenţa în ţara noastră a maeştrilor vieţii muzicale internaţionale de astăzi, sunt şi ambiţiile celei de a XVII-ea ediţii a *Festivalului Internaţional „George Enescu“* ce se va desfăşura între 4– 20 septembrie la Bucureşti, în acest an omagial, 2005. Arcul peste timp va fi susţinut de concertul inaugural (duminică, 4 septembrie), când, în Sala Mare a Palatului, Horia Andreescu, la pupitrul *Orchestrei Simfonice a Filarmonicii „George Enescu“*, va ridica bagheta pentru primele acorduri ale ***Rapsodiei Române nr. 1*** în La major op. 11, urmată de ***Simfonia nr. 1 op. 9*** în Mi bemol major şi de concertul final (marţi, 20 septembrie), când, pe scena Ateneului Român, *Orchestre National de France* dirijată de Kurt Masur va interpreta ***Uvertura de concert în caracter popular românesc op. 32***, în La major. Între aceste repere extreme, interpreţi români şi străini vor prezenta câteva dintre marile momente ale creaţiei enesciene, opera ***Oedipe*** (ultima versiune a *Operei Naţionale din Bucureşti* în regia lui Petrika Ionesco), ***Suita nr. 1 op. 9*** în Do major (*Kirov Symphony Orchestra*, dirijor Valery Gergiev), poemul simfonic ***Vox Maris op. 31*** (*Israel Philharmonic Orchestra, Corul Academic Radio*, dirijor Zubin Mehta), ***Suita nr. 2 op. 20*** în Do major (*London Philharmonic Orchestra*, dirijor Cristian Mandeal), ***Sonata pentru pina op. 24 nr. 1*** (Gerhard Opitz), ***Cvartetul de coarde nr. 2 op. 22 nr. 2*** în Sol major (*Wiener Philharmonic Quartet*), ***Cvartetul cu pian nr. 2 op. 30*** (*Schubert Ensemble*)...

Reputaţia marelui organizator de viaţă muzicală internaţională Ioan Holender, directorul emblematicei instituţii de spectacole care este *Opera de Stat din Viena*, stă şi de astă dată garanţie pentru o manifestare muzicală internaţională de mare, foarte mare prestigiu, al cărei preşedinte de onoare a acceptat să fie. În această toamnă vor veni – sau vor reveni – la Bucureşti, printre alţii, şi Bobby McFerrin, *Teatrul de Balet „Eifman“* din Sankt Petersburg, formaţia *King's Consort*, violonistul Nigel Kennedy, fantasticii *Saint Martin in the Fields*, solist şi dirijor Muray Perahia, *Capela de Stat din Dresda*, dirijorii Vladimir Jurowski, Sir Neville Marriner şi Sir Roger Norrington, *Orchestra de Cameră din Lausanne*, dirijor şi solist Christian Zacharia, Shlomo Mintz, Barbara Hendricks şi Marjana Lipovsek, Elisabetha Leonskaya. Parte dintre aceşti oaspeţi vor concerta şi în ţară, la Timişoara, Cluj şi Iaşi. Să nu uităm că, în paralel cu această fantastică desfăşurare de valori muzicale consacrate în întreaga lume, la Bucureşti se va desfăşura şi *Concursul Internaţional „George Enescu“*, cu secţiunile pian, vioară, muzică de cameră şi compoziţie. Cu informaţii mai amănunţite despre acest concurs vom reveni în momentul în care organizatorii ne vor pune la dispoziţie informaţiile de ultimă oră.

Cristina Sârbu

Întâlnirile Europene de la Cluj: Frontierele interioare

În perioada 20–22 octombrie, *Centrul Cultural Francez de la Cluj* organizează a VII-a ediţie a ***Întâlnirilor Europene de la Cluj***, cu tema ***Frontierele interioare***.

În 1989, istoria a bulversat frontierele politice, dar aceste schimbări istorice şi geografice sunt faptele oamenilor, care, înainte de a acţiona sau de a lua o decizie, au răsturnat, au zdruncinat, au desenat sau au reinventat frontierele lor interioare.

Individul este fragmentat, în căutare de identitate; el îşi construieşte şi îşi revendică existenţa individuală împărţit între dorinţa permanentă de întoarcere, pentru a-şi regăsi rădăcinile şi necesitatea imperioasă de a se lansa în viitor, şi, în special, în această *Uniune Europeană*, care seduce şi sperie în egală măsură.

Pentru a aborda acest subiect, care explorează intimitatea şi analizează atitudinile colective, am invitat personalităţi, intelectuali, oameni de ştiinţă ale căror lucrări sau istorii personale se întâlnesc cu ideea frontierelor şi a noţiunilor legate de aceasta – care ţin de gândire, de limbă, de identitate, de biologie, de corp.

Printre invitaţi, se numără: Blanche Decombas, psiholog clinician, Franţa; Goran Stefanovski, dramaturg, Marea Britanie; Jacques Lévy, geograf, profesor la *Institutul de Ştiinţe Politice-Paris*, Franţa; Jean Christophe Victor, geograf, directorul *Laboratorului de studii politice şi catrografice* (*LEPAC*), realizatorul şi producătorul emisiunii televizate *Le dessous des Cartes* (*Arte*), Franţa; Jérôme Bel, dansator, coregraf, Franţa; Patrice Meyer-Bich, directorul *Observatorului de diversitate culturală-Universitatea din Freiburg*, Elveţia; Paul Hermant, *Asociaţia Causes Communes*, fondatorul mişcării *OVR*, Belgia; Nicole Foucher, conferenţiar *Universitatea Lyon II*, catedra de istorie a cinematografului, Franţa; Philippe Joutard, istoric, profesor la *EHESS* (*Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales*), Franţa; Rita El Khayat, psihoanalist, Maroc;

Mircea Martin, redactorul şef al revistei culturale ***Cuvântul***, România

Gabriela Adameşteanu, scriitoare, redactor-şef al suplimentului cultural ***Bucurestiul Cultural***, revista ***22***, România

Alina Ledeanu, scriitoare, directorul revistei ***Secolul 21***, România

Ion Vianu, scriitor, psihiatru, România

Sorin Antohi, istoric, scriitor, România-Ungaria

Parteneri: Serviciile culturale ale *Ambasadei Franţei, Delegaţia Comisiei Europene la Bucureşti, Ambasada Norvegiei* în România, *Centrul Wallonie-Bruxelles, ProHelvetia, Centrul Internaţional de Congrese şi Conferinţe „Europa“, Universitatea „Babeş-Bolyai“ - Facultatea de Filosofie, Primăria Cluj, Euresis – cahiers roumains d'études littéraires et culturelles, BRD Société Générale.*

Parteneri media în România: Revista ***22***, ***Bucureştiul Cultural***, *TVR.*

Accesul publicului la lucrările *Întâlnirilor Europene de la Cluj* este liber.

DOOM – a doua ediţie

Marţi, 12 iulie, ora 11, la *Biblioteca Academiei Române* (Amfiteatrul Ion Heliade Rădulescu, Calea Victoriei 125, Bucureşti), *Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan – Al. Rosetti* lansează ediţia a II-a, 2005, a ***DOOM*** (***Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române***), elaborată în institut sub egida *Academiei Române*. Vor lua cuvântul: acad. Eugen Simion, preşedintele *Academiei Române*, acad. Marius Sala, Gabriela Pană Dindelegan, membru corespondent al *Academiei Române*, prof. univ. dr. Ioana Vintilă-Rădulescu (coordonatoarea lucrării), cercetător Marina Rădulescu Sala şi acad. Gh. Mihăilă. **(I.A.)**

Premiul literar Euridice

În cadrul *Cenaclului Euridice* din data de 30 iunie a.c., organizat la *Muzeul Literaturii Române* din Bucureşti, s-a acordat *Premiul Literar Euridice* (înmânat unui tânăr autor din *Generaţia 2000*, trecut de pragul editorial). Câştigătorii sunt: la categoria poezie, **Elena Vlădăreanu** (***Fisuri***, *Ed. Pontica*, 2003) şi, la secţiunea proză, **Ionuţ Chiva** (***69***, *Ed. Polirom*, 2004). Celelalte nominalizări au fost: Adrian Christian Kuciuk, Dan Lungu, Mitos Micleuseanu, Ovia Herbert, Ruxandra Novac, Ioana Nicolae, Adrian Schiop şi Dan Sociu. **(I.A.)**

din numerele următoare

Bucureştiul Cultural

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI ARCUB CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE

Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului

Numerele viitoare vor apărea la 26 iulie, 9 şi 23 august, 13 şi 27 septembrie

- Editoriale: **Mihai Zamfir**, **Corin Braga**, **Magda Cârneci**
- Atelier artistic: **Ştefan Agopian**, **Dan Perjovschi**, **Peter Modos**, **Bela Kalman**, **Aurora Cornu**
- Cronică literară: **Paul Cernat** despre „Jurnal II“ de Mircea Cărtărescu
- Cartea străină: **Bogdan Alexandru Stănescu** despre „Iubirea faţă de aproapele“ de Pascal Bruckner
- Patrimoniu bucureştean: interviu cu Şerban Sturdza realizat de **Sorin Ilieşiu**
- Bursa de valori literare: Canonul vechi şi nou după o altă bază de calcul
- Cotidian: **Ioana Drăgan**: „Parcuri şi grădini“
- Cronica teatrală: **Anca Haţiegan**
- Lansări de carte: I.P. Culianu (***Jocul de smarald*** şi ***Păcat împotriva spiritului***), Al. Cistelecan (***Al doilea top***), ***Poezie română contemporană*** (Ioan Moldovan, Nichita Danilov, Octavian Soviany, Ioana Nicolaie), Ruxandra Cesereanu (***Gulagul în conştiinţa românească***)

Dan Perjovschi

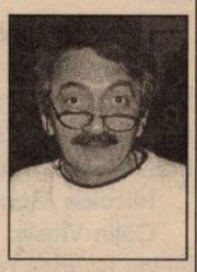

Ştefan Agopian

Aurora Cornu

Bucureştiul Cultural
Nr. 15+16/2005

Reîntâlnirea Cenaclului de Luni

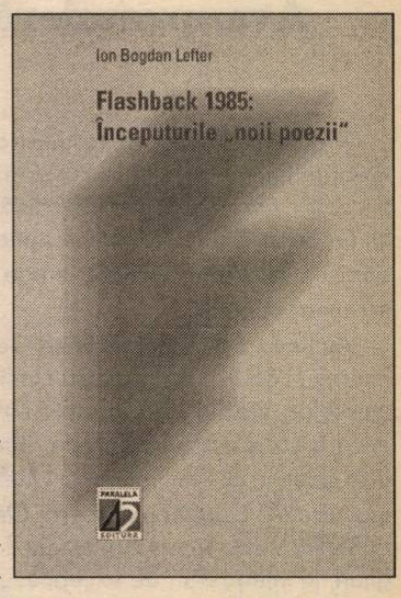

O zi de luni, 27 iunie 2005, ploaie torenţială, ceainăria Cărtureştilor, poeţi, Călin Vlasie, prozatori, Gheorghe Iova, jurnalişti, Radu Călin Cristea, colaboratori, Tudor Jebeleanu, prieteni, Dinu Flămând, lansare de carte, Ion Bogdan Lefter, evocare a *Cenaclului de Luni*, Nicolae Manolescu, despre poezie, Traian T. Coşovei, proză, Bedros Horasangian, primele întâlniri, Petru Romoşanu, imediat după cutremurul din '77, Florin Iaru, influenţa în literatura anilor '80, Ion Zubaşcu, fosta securitate, interzicerea întrunirilor...

Călin Vlasie: Cartea lui Ion Bogdan Lefter, ***Flashback1985, începuturile noii poezii*** este o carte pe care Bogdan a scris-o cu 20 de ani în urmă, pe care noi, cei care frecventam *Cenaclul de Luni*, o ştiam. Era cartea despre care noi credeam că poate să bată concepte critice mai vechi, începând cu Nicolae Manolescu, pentru că acea generaţie scria o cu totul altă poezie, pentru care o mare parte a criticii nu era pregătită. Şi nu numai critica, ci receptarea, în general. Bogdan, în lungile discuţii pe care le aveam cu el, se credea pe atunci mai mult poet...

Ion Bogdan Lefter: Şi poet, nu „mai mult"...

Călin Vlasie: ...eu acum sunt confesiv, pentru că spiritul său critic încă de pe atunci îl făcea să se îndrepte către ceea ce ştim astăzi că este Bogdan Lefter. De altfel, toţi poeţii optzecişti aveau un spirit critic extrem de dezvoltat, ajutând enorm la echilibrul estetic pe care generaţiile imediat anterioare nu l-au avut. De aceea cred că, cu foarte rare excepţii, poeţii anilor '80 nu au dat deoparte ceea ce au crezut că nu merită să fie retipărit sau antologat, ceea ce se întâmplase cu poezia anilor '60. Bogdan Lefter ne impresionează prin faptul că în demersul său critic emitea judecăţi extrem de corecte. Poate că avea avantajul că, prin *Cenaclul de Luni*, opinia lui critică era pregătită. E foarte greu să găsim astăzi părintele unei idei născute în *Cenaclul de Luni*, pentru că era o efervescenţă extraordinară şi pentru că aveam foarte multe idei, cu greu mai putem reconstitui astăzi autorii. Grupul era uriaş, care nu cuprindea numai studenţi bucureşteni, ci din toate centrele universitare, şi nu numai studenţi, era o mişcare fără precendent, probabil comparabilă cu marile mişcări interbelice, iar cu noi, deopotrivă cu noi şi peste noi, ca vârstă şi ca ideologie, se afla Nicolae Manolescu. Nu ştiu al cui a fost beneficiul, al lui Nicolae Manolescu sau al nostru... cert este că mişcarea de atunci a fost un beneficiu adus literaturii române. Iată că, după 20 de ani, cartea incită. Mi-aduc bine aminte că din ceea ce scria atunci Nicolae Manolescu despre poezie, unele lucruri erau scrise la sugestia...

Nicolae Manolescu: Sub influenţa voastră, evident...

Ion Bogdan Lefter: E consemnat asta în carte.

Călin Vlasie: Cred că a fost ceva mai mult decât benefic şi mai cred că la vârsta aceea, a anilor '80, Manolescu era spiritul cel mai tânăr şi cel mai viu. Radu Călin Cristea este aici şi îşi aduce aminte...

Nicolae Manolescu: Dar acum cine-o fi...

Călin Vlasie: Acum... poate că tot la fel. Cartea lui Ion Bogdan Lefter nu se vrea un excurs critic al cenaclului, ci se extinde asupra întregii generaţii. Sunt întâlniţi aici poeţi care nu făceau parte iniţial din *Cenaclul de Luni*, dar care a devenit apoi un cenaclu naţional care a adunat tot ce era important în literatura română a acelor ani...

Ion Bogdan Lefter: Pot să spun eu ceva ? Intervin şi pentru că vreau să adaug ceva la ce a spus Călin, şi pentru că vreau un exemplu de manieră conversaţională a întâlnirilor noastre, pentru că n-am venit să ţinem discursuri academice...

Nicolae Manolescu: Ca la *Junimea*, anecdota primează...

Ion Bogdan Lefter: ...anecdota primează... De pildă, venind încoace după câteva sute de kilometri dus-întors (obligaţiuni de tătic), mă gândeam cum să intru tocmai eu în sală ca întârziat şi mi-am adus aminte de un moment când ştiu că am întârziat binişor, dar am ţinut să vin, deşi cenaclul era deja pe sfârşite. Eram nebărbierit, am intrat, mi-am cerut iertare că am întârziat... şi Stratan cu geniul lui improvizatoric strigă: „Bogdan a întârziat că s-a dus să-şi lase barbă". Vreau să vorbesc mai departe nu despre cartea mea, ci despre atmosfera care era în cenaclu.

Se află aici o parte dintre poeţii care sunt analizaţi în cartea mea, dar şi Tudor Jebeleanu, care ne-a fost tot timpul alături şi Bedros Horasangian, şi mai e aici Zubaşcu, mă bucur că e aici Radu Cristea, care avea treabă la ora asta şi mă bucur că a putut să ajungă... La *Cenaclul de Luni* era o puzderie de poeţi... mai veneau şi prozatori, fiindcă nu se citea numai poezie, dar poezia predomina (aşa s-a făcut că *Junimea* lui Crohmălniceanu s-a specializat în proză) şi într-adevăr poeţii aveau ceea ce se numeşte spirit critic. Vorbeau excelent în cenaclu, aveau o re-

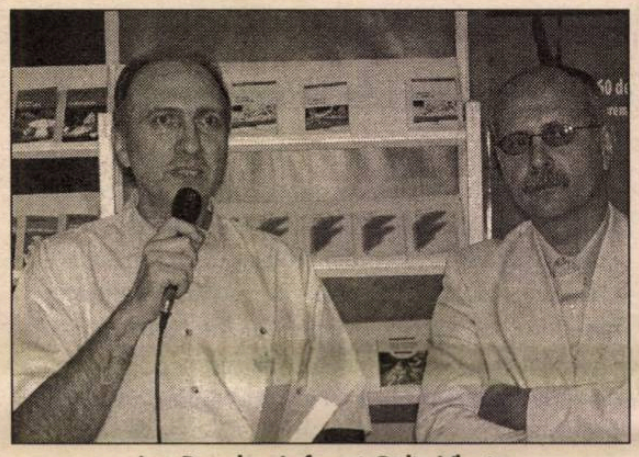

Ion Bogdan Lefter şi Călin Vlasie

marcabilă fineţe de analiză. Dacă am putea da timpul înapoi, să vadă şi studenţii cenacliştii de astăzi cât de ridicol e genul de discurs aproximativ „mie mi-a plăcut ăla sau celălalt..." pe care îl abordează ei astăzi, faţă de genul profesional şi aplicat de atunci. Şi totuşi, din acea efervescenţă de spirit critic n-au prea ieşit critici profesionişti. Cred că se putea mai bine. Când am recitit cartea, cu surpriză şi interes, am descoperit un paragraf despre cei doi critici pe care i-a dat cenaclul nostru. Unul se subînţelege din discurs că este autorul însuşi, cel de-al doilea e oarecum deghizat în ultima vreme. Radu Călin Cristea nu mai face critică literară activă. E un eminent jurnalist, dar, pentru cine ştie despre ce e vorba e clar că el va reveni, pentru că el a scris de-a lungul anilor '80 sute sau mii de pagini de cronici, de portrete de scriitori, care trebuie recuperate undeva şi duse mai departe. El a fost multă vreme preşedinte din partea studenţilor. Cenaclul avea un lider profesor, îndrumător, coordonator, domnul de aici, şi un student care ţinea ordinea lecturilor, cu el se discuta pentru programări... el fiind cel mai longeviv prezident.

Nicolae Manolescu: Aşa a început şi Stalin, dar a ajuns mult mai departe...

Traian T. Coşovei: Da, Radu Călin Cristea merită să fie menţionat în orice istorie a generaţiei noastre, ca primul desemnat să conducă cenaclul. Bineînţeles că preşedintele cenaclului era domnul profesor Manolescu. Istoria acestui cenaclu se regăseşte foarte bine în cartea lui Ion Bogdan Lefter şi, dacă tot suntem într-o ceainărie, să facem şi istoria numelui cenaclului, că e important. Radu Călin Cristea a venit cu propunerea să se numească cenaclul Emil Botta, iar domnul Manolescu a răspuns că „toate sunt aşa: ba Sadoveanu, ba Tudor Arghezi... hai să-i dăm un nume mai puţin convenţional. Să se numească *Cenaclul de Luni*, pentru că se ţine lunea". Ţin minte că pe vremea aceea eram vreo 12 studenţi care frecventau cenaclul. Imediat după cutremurul din '77, şedinţele se ţineau la parter, iar cenaclul de la etaj, al lui Crohmalniceanu, fusese mutat pentru siguranţa... clădirii, că nu rezista la atâta literatură. Iar Radu Călin Cristea, care avea o sticluţă cu ceva parfumat a deschis-o şi a zis: „aşa să-i rămână numele!". Dacă tot suntem la capitolul nostalgie, îmi aduc aminte de prima mea lectură. Eu n-am fost prezent la prima şedinţă, cred că abia la a treia, şi auzisem de faima acestui cenaclu, cum că se întâlnesc cei mai tari şi cei mai răi... dacă vă aduceţi aminte noi eram la cuţite cu cei de la *„Amfiteatru"* (ei aveau şi revistă, revista *„Amfiteatru"*, care-i publica), noi aveam revista *„Convingeri comuniste"*...

Nicolae Manolescu: Nu de la început...

Ion Bogdan Lefter: Spune ce revistă era asta, că o să creadă lumea că era revista noastră.

Traian T. Coşovei: Era o revistă a *Centrului Universitar Bucureşti*, care nu se difuza pe piaţă, avea doar o destinaţie internă, unde se scria că nu sunt suficiente mături în cămine, că nu curge apa, că au spart unii geamurile, iar la mijloc erau două pagini de poezie, *Cenaclul de Luni*. Eu care păstrez foarte multe lucruri, am toată colecţia acelei reviste, deşi nu toată, adică nu şi partea cu spartul geamurilor, ci doar poezia.

Mi-aduc aminte că voiam şi eu să citesc proză, iar cenaclul d-lui Crohmălniceanu era un cenaclu de proză şi, împreună cu Iaru şi cu Radu Călin Cristea ne-am dus şi noi acolo să citim proză. Iar d-l Crohmălniceanu ne-a făcut un mare rău, l-a invitat pe Ion Caraion, Dumnezeu să-l odihnească, să ne asculte. Iar d-l Caraion, după ce am terminat noi de citit, aşa, mâhnit, zice: „Da, ei scriu mult mai bine decât ce se publică. Ar fi bine să se apuce de proză", şi uite aşa, eu şi Iaru ajungem acasă şi nu mai ştiam ce să scriem. Ajunge la lansare şi Florin Iaru şi iată că nici nu vorbim bine de Iaru că intră şi el. Hai că ţi-am păstrat un loc! Să revenim la carte. Iată că, după atâta vreme, despre generaţia noastră se scrie o carte lipsită de subiectivism. Cred că meritul cărţii lui Ion Bogdan Lefter... nu pot să spun că am citit-o de la cap la coadă, fiindcă o am de două zile abia şi are cinci sau şase sute de pagini. Bineînţeles că m-am uitat întâi pe capitolul dedicat mie şi... am văzut că e de bine, apoi m-am uitat pe capitolul dedicat lui Cărtărescu... tot de bine era, şi mi-am zis... e bună cartea asta! De ce să nu spunem adevărul irefutabil? M-a surprins mai ales faptul că Bogdan Lefter are o schemă grafică a cercurilor de influenţă (vezi foto). Îl salut pe d-l Iova aici de faţă, care ar putea teoretiza mai mult. Dar această acribie şi această dorinţă de perfecţiune, plus primele capitole care integrează această generaţie într-un context românesc, apoi unul european, la care nu credeam că vom accede... Îl salut acum şi pe Dinu Flămând, care a ajuns şi el. Îmi amintesc că am scris cândva despre o carte a lui Dinu Flămând şi nu ştiam că el se hotărâse să „migreze". Şi era să nu-mi mai apară cartea, fiindcă scrisesem despre Dinu Flămând...

Continuarea discuţiei prilejuite de reîntâlnirea *Cenaclului de Luni* o puteţi citi pe www.edituraparalela45.ro.

Premiul Principe de Asturias 2005 pentru institutele culturale europene

Alteța Sa Regală Don Felipe de Borbón, Prinț de Asturias și moștenitor al Coroanei Regatului Spaniei.

Șase institute au primit la 1 iunie 2005 prestigiosul *Premiu Principe de Asturias* la categoria *Comunicare și Discipline Umaniste* pentru *„strădania comună de a păstra și promova patrimoniul cultural european"*, așa cum a motivat juriul reunit la Oviedo, în Spania. Alteța Sa Regală Don Felipe de Borbón, Prinț de Asturias, președinte de onoare al Premiului, le va înmâna distincția în octombrie.

Unele institute sunt mai noi: *Cervantes* (1991) pentru spaniolă și *Camões* (1992) – portugheză; altele mult mai vechi: *Alliance* (1884) – franceză, *Società Dante Alighieri* (1889) – italiană, *British Council* (1934) – engleză, *Goethe* (1951) – germană. Dar toate sunt însă *„veritabile ambasade culturale ale Europei în lume"*.

Institutul Cervantes este o instituție creată pentru răspândirea limbii și culturii din Spania, ca și pentru promovarea celei din peste 20 de țări unde se vorbește spaniola. Are în prezent 43 de centre, inclusiv cel de la București, în 27 de țări din Europa, America, Asia și Africa.

César Antonio Molina, directorul *Institutului Cervantes*, a declarat că acordarea premiului va conferi un prestigiu care va deschide multe uși până acum închise. În doar 14 ani de activitate, *Cervantes* a egalat și uneori chiar a depășit nivelul celorlalte premiate, îndeosebi la activitatea pe Internet sau folosirea tehnologiei informației și comunicării.

Cervantes este principalul reprezentant al culturii spaniole în lume, iar premiul atestă acest lucru, a spus Molina. În procesul de integrare europeană, a adăugat el, diversitatea lingvistică reprezintă un element esențial, însă engleza și spaniola sunt principalele limbi de comunicare internațională. Acest lucru devine tot mai clar, iar *Cervantes* a început din iunie o campanie de promovare și la Bruxelles. În viitoarea mare Europă vom folosi toate limbile țărilor membre, a conchis Molina, străduindune să ne păstrăm bogăția lingvistică, chiar dacă europenii vor comunica predominant între ei prin intermediul englezei și spaniolei.

• sunteți așteptați la • sunteți așteptați la •

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI
ArCuB
CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE

Parcul Herăstrău a devenit în această vară o veritabilă scenă de teatru unde teatrele profesioniste își continuă stagiunea. Astfel, sâmbătă 9 iulie, la ora 21.00, la fântână, *Teatrul Masca* va prezenta spectacolul ***Statuile***.

Continuă și **Stagiunea estivală teatrală pentru copii** la cinematograful pentru copii. Spectacolele programate în luna iulie sunt:

Rățușca cea urâtă, spectacol al *Teatrului Țăndărică* – duminică 10 iulie, ora 12.00;

Povești vesele cu duci, marchize și bufoni, producție a *Operei Comice pentru Copii* – sâmbătă 16 iulie, ora 12.00;

Ora veselă, spectacol al *Teatrului Excelsior* – duminică 17 iulie, ora 12.00;

Prietenii lui Pinocchio, spectacol al *Teatrului Țăndărică* – sâmbătă 23 iulie, ora 12.00;

Pălăria cu surprize, spectacol al *Teatrului Ion Creangă* – duminică 24 iulie, ora 12.00;

2, 3, 4, hai la teatrul, spectacol al *Teatrului Ion Creangă* – sâmbătă 30 iulie, ora 12.00;

Varietăți la Excelsior, spectacol al *Teatrului Excelsior* – duminică 31 iulie, ora 12.00.

Organizatori: *Primăria Municipiului București*, prin *Centrul de Proiecte Culturale ArCuB*, și *Administrația Lacuri, Parcuri și Agrement București*.

În Grădina Cișmigiu, în cadrul **Stagiunii muzicale estivale** prezintă muzică de promenadă în foișorul din parc formațiile *Concertino* (sâmbătă, 9, 16, 23 și 30 iulie) și *Fanfara Corpului 1 armată* (duminică, 10, 17, 24 și 31 iulie), între orele 11.00 – 13.00.

Organizată în fiecare an de *Primăria Municipiului București* și *Centrul de Proiecte Culturale ArCuB*, stagiunea se va încheia în luna octombrie.

Cărțile vacanței tale
le găsești la
GRUPUL EDITORIAL CORINT
CORINT DIFUZARE: Str. Teodosie Rudeanu nr. 21, sector 1 București. Telefon: 222.19.49; 223.19.28. Fax: 222.71.78
E-mail: vanzari@edituracorint.ro; magazin virtual: www.edituracorint.ro

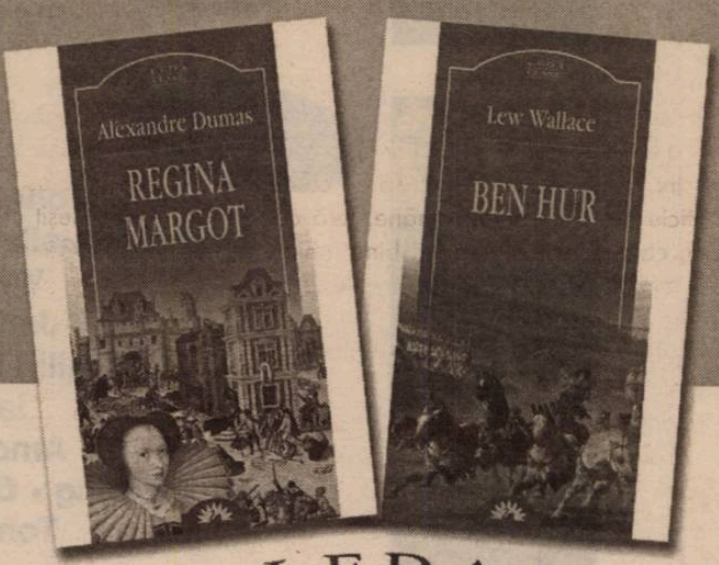

LEDA
CLASIC

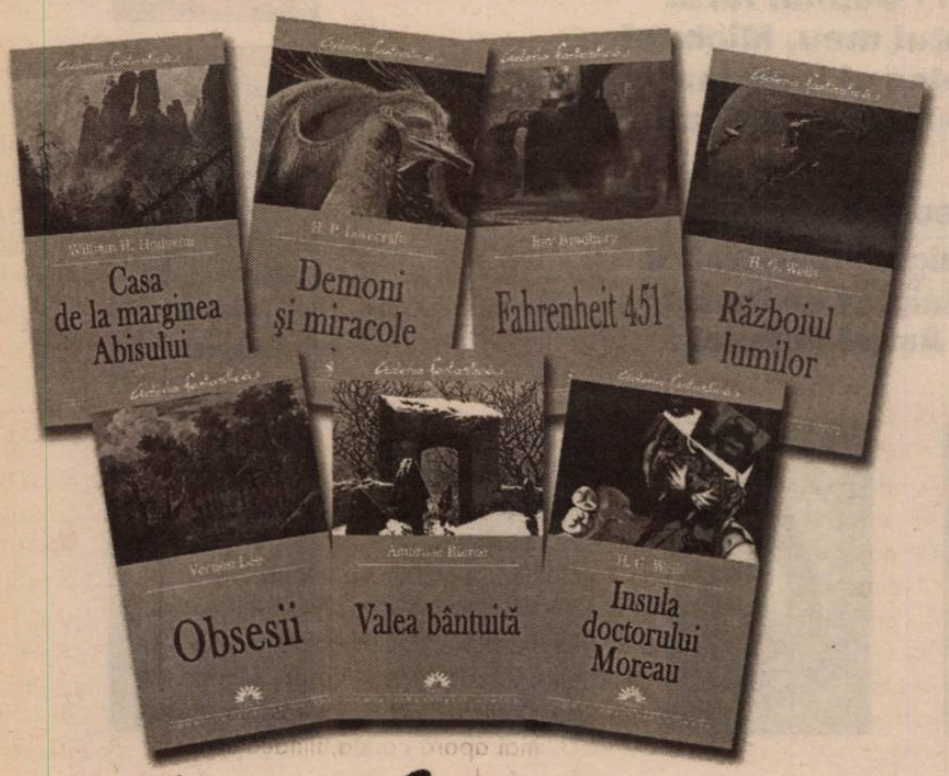

Galeria fantastică

Galeria misterelor

EDITURA POLIROM

Suplimentul de CULTURA
Săptămînal realizat de Editura Polirom şi Ziarul de Iaşi

Bucură-te de vacanţă!

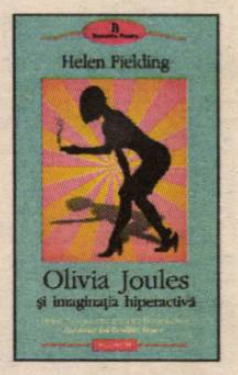

BIBLIOTECA I.P. CULIANU

Ioan Petru Culianu
- **Jocul de smarald**
- **Păcatul împotriva spiritului**

FICTION LTD

Ioan T. Morar • Lindenfeld
Alexandru Ecovoiu • Ordinea

EGO PROZĂ

Tudor Călin Zarojanu • Sfîrşitul lumii

BIBLIOTECA DE DUMINICĂ

Kiki Vasilescu • Romanul românesc pervers
Claudia Golea • Tokyo by Night
Cip Ieşan • Întoarcerea punguţei cu doi bani

BIBLIOTECA POLIROM

P.G. Wodehouse • Sezonul de împerechere
Michel Houellebecq • Extinderea domeniului luptei
William S. Burroughs • Junky
Jeffrey Eugenides • Middlesex
Philip Roth • Complexul lui Portnoy
Ian McEwan • Copilul furat
Amos Oz • Soţul meu, Michael
Helen Fielding • Olivia Joules şi imaginaţia hiperactivă
Tom Sharpe • Marea aspiraţie

SERIA MAIGRET

Georges Simenon
- **Maigret la Picratt's**
- **Maigret se înşală**
- **Asta-i Félicie!**

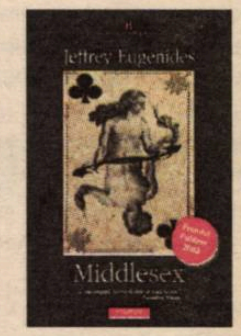

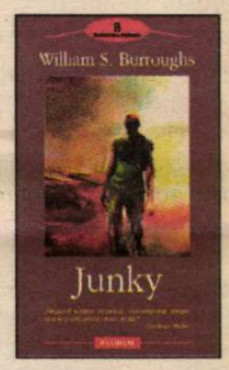

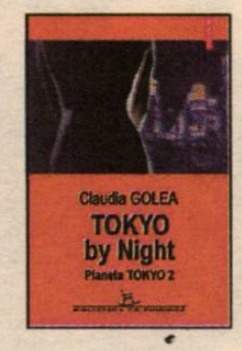

www.polirom.ro

Bucureştiul Cultural

Anul V
Numărul 17+18

Supliment editat cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii şi Cultelor*

Casa Mincu

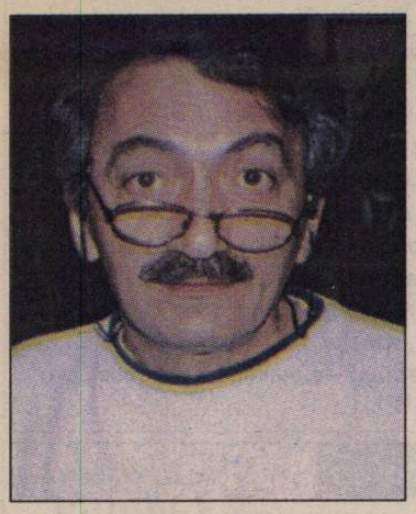

ȘTEFAN AGOPIAN

interviu

„Nu există cultură formată numai din genii“

pag. 6 – 7

Bursa de Valori Literare

pag. 12 – 14

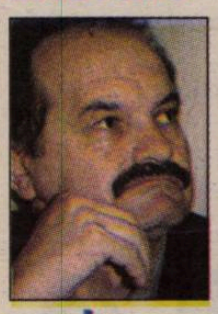

Ion Simuţ

Luminiţa Marcu

PAUL CERNAT

despre

Cronică literară

pag. 3

Lansare de carte

Vladimir Tismăneanu
Andrei Oişteanu
Paul Cernat

pag. 4

Cultură, după buget, mică

Nu ştiu ce-ar fi de spus despre ce s-a petrecut în spaţiul nostru cultural după cele câteva luni de mandat ale actualului guvern. E posibil să nu fie nimic de menţionat, e posibil ca, folosind un termen din sport, să fi pierdut *un tempo*. Bunele intenţii, câte au fost, par evidente: mai multă transparenţă, un dialog mai susţinut cu „producătorii“ de cultură, concursuri netrucate pentru posturi de conducere la instituţiile bugetare, dezbateri publice promiţătoare, în comparaţie cu secretomania şi clientelismul unor echipe anterioare. Au existat tentative de regândire instituţională. Au fost şi multe promisiuni rămase ca atare. În orice caz, programele de anvergură în domeniu şi, mai ales, definirea unui brand naţional apt de a consolida statutul intern şi extern al culturii încă lipsesc. După cum a lipsit şi preocuparea pentru crearea unor mecansime capabile să susţină financiar sistemul.

Continui să cred că o problemă a culturii noastre este cea a resurselor financiare. Pe de o parte, lipsa lor e cronică: bugetul sărac, iar sectorul privat (cu rare excepţii) e dispus să investească mai curând în campanii electorale decât în acte de creaţie. Pe de alta, dar în directă conexiune, reticenţa sectorului privat e de înţeles, atât timp cât asemenea investiţii nu aduc (nici măcar) beneficii de imagine notabile. Sălile cinematografelor rămân pustii, cele de concert se află în paragină, mass-media nu se înghesuie să acorde spaţii unei culturi paupere, iar prezenţa scriitorilor pe ecrane şi în diversele publicaţii se remarcă mai mult prin dispute politice, orgolii sau coterii şi împunsături de grup. Ce imagine îşi poate crea sieşi o literatură în care critici sau autori cu notorietate susţin că nimic valoros nu s-a produs de 25 de ani încoace? De cele mai multe ori, imaginea publică a literaturii noastre este erodată de chiar disputele din interior şi de neadecvarea la aşteptări, ale publicului tânăr în special. Cum ar putea, în aceste condiţii, să-şi atragă resurse?

M-aş fi bucurat ca măcar o iniţiativă de talia celei organizate de *Centrul Naţional al Cărţii*, menită a facilita mai buna cunoaştere a literaturii române în Franţa, să fi fost iniţiată de o instituţie culturală autohtonă. Programul *Les Belles Etrangères* reuneşte 12 autori de o extremă diversitate, de la Mircea Cărtărescu, Gabriela Adameşteanu şi Ştefan Agopian la Dan Lungu, Gheorghe Crăciun şi Cecilia Ştefănescu, de la Simona Popescu şi Marta Petreu la Ion Mureşan, Vlad Zografi sau Ana Blandiana. Selecţia aparţine, din fericire, organizatorului francez. Mă îndoiesc că o asemenea alegere ar fi fost posibilă la noi, unde interesele de grup predomină. Cine i-ar oferi şanse Letiţiei Ilea, o poetă solitară despre care în România se ştie puţin? A trebuit să vină cineva din afară pentru a ne face să înţelegem că atuul unei literaturi stă în diversitate, că o cultură care cântă pe o singură strună, cu aceiaşi actori, e şchioapă. Că disputa între generaţii e mai curând vană, valorile nici uneia neputând fi impuse alteia prin supradozaj sau blocări la mantinelă, ci prin concurenţă loială pe o „piaţă“ liberă. Că scopul comun e să-ţi câştigi cititorii de acasă. *„Aveam nevoie de autori tineri... Aşteptam apariţia unei noi generaţii în plină ascensiune“*, declara recent, pentru *Suplimentul de cultură*, Martine Grelle, comisar pentru *Belles Etrangères*, la sosirea în România. Un punct de vedere care ţine de normalitate, contrazicând optica localistă, generalizatoare şi persiflantă, conform căreia literatura tinerilor e pornografie, iar interesul iscat în jurul ei ar fi rezultatul unor campanii publicitare similare celor pentru... detergenţi.

Păstrez convingerea că principala misiune a ministerului de resort e să asigure mecanisme eficiente capabile să atragă resurse financiare în cultură. Programele sunt necesare, dar oricâte am reuşi să concepem, vor rămâne doar deziderate în lipsa fondurilor necesare pentru implementarea lor. Iar pentru a le atrage, pentru a „ieşi în lume“, e nevoie ca oferta culturală însăşi să fie una diversă şi cu impact. Să nu ne înşelăm: într-o epocă în care termenul de „industrii culturale“ devine global, misiunea „producătorului“ autohton, a scriitorului în particular, e să înveţe să-şi „vândă produsul“ prin orice mijloace, inclusiv publicitare, adică să-şi atragă cititorii de acasă.

Altminteri, vom rămâne, după buget, o cultură mică.

Silviu Lupescu

Bucureştiul Cultural
Nr. 17+18/2005

Întoarcerea huliganului,
tradus şi în spaniolă

Romanul lui Norman Manea, ***Întoarcerea huliganului***, apărut în 2003 în colecţia *Fiction Ltd* de la *Polirom*, a fost tradus de curând de Joaquim Garrigos, cel mai important traducător de literatură română din Spania, şi publicat la editura *Tusquetos* din Barcelona. Garrigos i-a făcut cunoscuţi cititorilor hispanici pe Mircea Eliade, Emil Cioran, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Vasile Voiculescu, Mihail Sebastian ş.a.

Norman Manea continuă sa fie cel mai tradus scriitor din literatura română contemporană, cărţile sale fiind publicate (şi recenzate elogios) în nu mai puţin de 15 limbi.

Premiul Acerbi pentru Mircea Cărtărescu

Cu 101 voturi, contra a 59 (pentru Răsvan Popescu, „Fundesac") şi 41 (pentru Marin Mincu, „Jurnalul lui Dracula"), Mircea Cărtărescu a primit Premiul literar italian *Giuseppe Acerbi* (pentru „Nostalgia"), ajuns la cea de-a 13-a ediţie. Totodată, s-a acordat şi un premiul special pentru poezie, pe care l-a primit Ana Blandiana. Ambele cărţi premiate au fost traduse de profesorul Bruno Mazzoni.

Pe 17 iulie, un comitet alcătuit din lectori ai Premiului *Acerbi* şi autorităţi din regiunea Lombardia şi din provincia Mantova, care acordă premiu internaţional anual, anul acesta fiind rândul României, a anunţat câştigătorii la Institutul Italian din Bucureşti.

Cu această ocazie au vorbit organizatorii festivităţii, traducătorul, Bruno Mazzoni, şi Mircea Cărtărescu, care, între altele, a spus: Pentru mine un premiu literar este ca un Ianus cu două feţe: consacră şi obligă. Un premiu literar nu confirmă, ci trebuie confirmat. Nu aş fi existat în Italia fără prietenul meu Bruno Mazzoni, care nu este doar un trăducător, ci şi un agent literar. Un traducător este un adevărat pilon, dar plafonul literaturii române stă să se prăbuşească din lipsa traducătorilor sau a distanţei mari dintre ei.

Mircea Cărtărescu a mulţumit comunităţii care i-a acordat premiul şi a urat contracandidaţilor săi să câştige în viitor. Decernarea premiilor va avea loc în noiembrie 2005 în oraşul italian Castel Goffredo.

jebe grafii

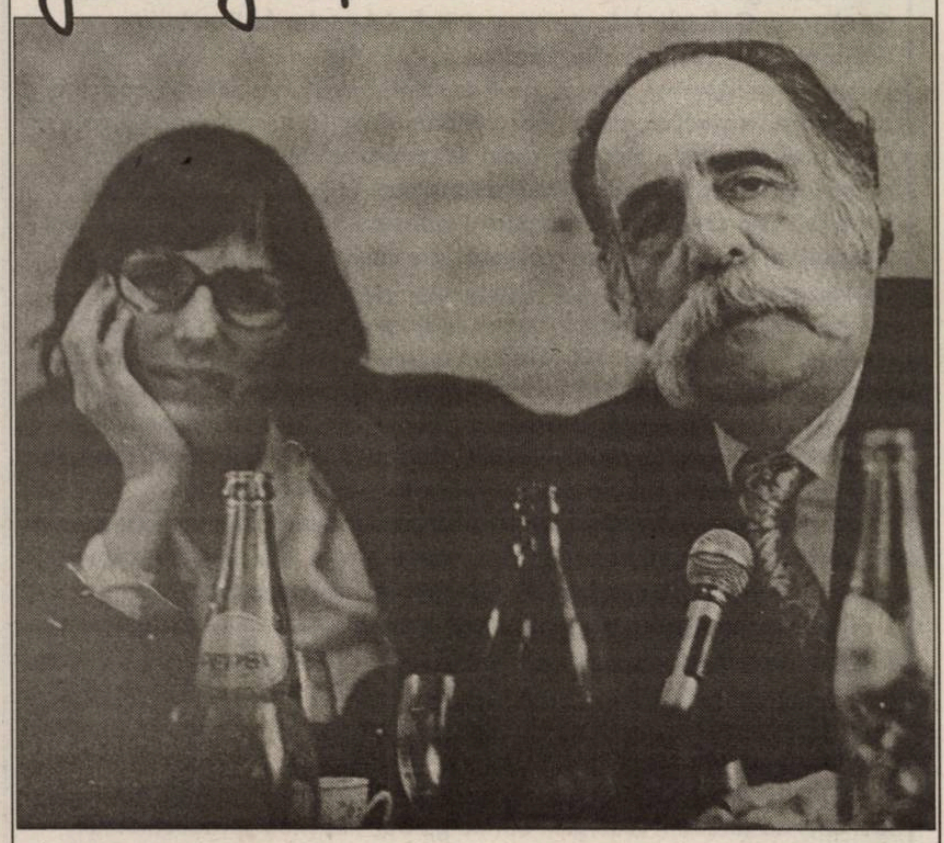

William Saroyan şi Catinca Ralea, Bucureşti, 8 iunie 1980, *Uniunea Scriitorilor*, Bucureşti

Fotografii de Tudor Jebeleanu

Precizare

În numărul trecut al ***Bucureştiului Cultural***, în dreptul textului meu despre Ruxandra Cesereanu a apărut fotografia jurnalistei cu acelaşi nume de la ***România liberă*** (căreia i-au apărut acum câţiva ani versuri semnate Simona N. Popescu). La începutul anilor '90 am precizat de mai multe ori că între mine şi doamna care semnează cronici politice în ziarul amintit nu e absolut nici o legătură (am rugat-o atunci să-şi folosească şi ca jurnalistă numele de scriitoare, să-şi unifice în acest fel imaginea şi, astfel, să fie ferită de confuzia cu mine, dar... nimic). N-am mai insistat, nu mi s-a părut important. În ultimii ani, mi s-a întâmplat de câteva ori să constat că această confuzie persistă, deşi cei care-mi cunosc literatura n-ar trebui să mă bănuiască de veleităţi de jurnalism politic. Micul „accident" din ***Bucureştiul Cultural*** mă face să cred că încă o delimitare din partea mea e necesară.

Simona Popescu

12 iulie 2005

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la •

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI
ArCuB
CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE

Artis – Sindicatul Artiştilor Liber-Profesionişti din România şi Centrul de Proiecte Culturale al Primăriei Municipiului Bucureşti *ArCuB* vă invită la un **concert extraordinar în beneficiul victimelor inundaţiilor**, marţi, 26 iulie, ora 19, la Sala *ArCuB* (str. Batiştei nr. 14).

Vor concerta Mircea Baniciu, Doru Stănculescu, Nicu Alifantis, Alexandru Andrieş, Marius Baţu, Ada Milea, Ducu Bertzi, Mircea Vintilă, Sorin Minghiat şi Florin Chilian.

Preţul unui bilet este de 500.000 lei vechi, 50 lei noi.

Sumele strânse vor ajunge la sinistraţii din satul Năneşti, jud. Vrancea.

În **Parcul Herăstrău** continuă **Stagiunea estivală teatrală pentru copii** la cinematograful pentru copii. Spectacolele programate în următoarea perioadă sunt:

2, 3, 4, hai la teatrul, spectacol al *Teatrului Ion Creangă* – sâmbătă 30 iulie, ora 12.00;

Varietăţi la Excelsior, spectacol al *Teatrului Excelsior* – duminică 31 iulie, ora 12.00;

Alba ca zăpada, spectacol al *Teatrului Ţăndărică* – sâmbătă 6 august, ora 12.00;

Varietăţi muzicale cu marionete şi păpuşi, spectacol al *Teatrului Ţăndărică* – duminică 7 august, ora 12.00;

Spectacol pentru copii cu *Teatrul Licurici* – sâmbătă 13 august, ora 12.00;

Ograda muzicală, spectacol al *Teatrului Ţăndărică* – sâmbătă 13 august, ora 17.00;

Elefăntelul curios, spectacol al *Teatrului Ţăndărică* – duminică 14 august, ora 12.00;

Statuile, spectacol al *Teatrului Masca* la fântâna din parc – sâmbătă 20 august, ora 19.00;

Ora veselă, spectacol al *Teatrului Excelsior* – duminică 21 august, ora 12.00;

Prostia omenească, spectacol al *Teatrului Masca* la fântâna din parc – sâmbătă 27 august, ora 12.30;

O floare, un pom, un ţânţar, un om, spectacol al *Teatrului Ion Creangă* – duminică 28 august, ora 12.00.

din numerele următoare

Bucureştiul Cultural

- Editoriale: Corin Braga, „Imaginarul european"
- Atelier artistic: **Dan Perjovschi**, **Peter Modos**, **Bela Kalman**, **Aurora Comu**
- Cronică literară: **Paul Cernat** despre „Literatura română în postceauşism. I. Memorialistica sau trecutul ca re-umanizare", „Legături bolnăvicioase" de Cecilia Ştefănescu
- Cartea străină: **Bogdan Alexandru Stănescu** despre „Iubirea faţă de aproapele" de Pascal Bruckner
- Cronica teatrală: **Doina Papp** („Stagiunea teatrală bucureşteană la sfârşit", „Maestrul Liviu Ciulei se întoarce la Pirandello")
- Lansări de carte: Al. Cistelecan (***Al doilea top***), ***Poezie română contemporană*** (Ioan Moldovan, Nichita Danilov, Octavian Soviany, Ioana Nicolaie), Ruxandra Cesereanu (***Gulagul în conştiinţa românească***)

Bucureştiul Cultural | Primăria Municipiului Bucureşti ArCuB Centrul de Proiecte Culturale | Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului | gdb

Editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului*
Cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii*
Redactor-şef: Gabriela Adameşteanu
• Cronica literară: **Paul Cernat** • Patrimoniu bucureştean: **Sorin Ilieşiu** • Cotidian: **Ioana Drăgan**; • Cronică de teatru: **Anca Haţiegan, Doina Papp** • Muzee, expoziţii, lansări de carte: **Ioana Anghelescu** • Cronică muzicală: **Cristina Sârbu** • Fotografii: **Tudor Jebeleanu**
Tehnoredactare: **Nicolae Rusu;** Publicitate: **Gabriela Zafiu;** Secretariat: **Cristina Spătărelu;** Editare, corectură: **Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu.**
Adresa: b-dul N. Titulescu, nr. 95-103, Sector 1, Bucureşti; Tel/fax: 222.93.44
E-mail: g.a@xnet.ro; www.revista22.ro
ISSN-1841-3048

Maturitatea scriitorului de cursă lungă

PAUL CERNAT

Un jurnal controversat?

De curând Mircea Cărtărescu se adresa într-un interviu că *„puteţi spune orice despre cărţile mele de proză, dar nu vă atingeţi de jurnalul meu"*. În mod ironic, lucrurile aveau să stea exact pe dos, căci dacă opera „beletristică" a avut parte până acum aproape numai de elogii, ***Jurnal II*** poate fi considerat deja – judecând după reacţiile existente – o scriere controversată. Mai vechile calificări ulcerate ale cârcotaşilor (*„estet megaloman"* scârbit de „neantul valah", „manierist care se repetă", „narcisist pragmatic", „autist, indiferent la suferinţa semenilor săi") au lăsat locul unor nuanţe noi...

Nu avem de-a face cu un jurnal „intim", ci cu unul „intim-public", un hibrid estetic şi un arhitext al celorlalte cărţi. Cu ocazia lansării, Mircea Cărtărescu afirma că a eliminat cam 40–50 de pagini care ar fi putut leza persoane apropiate. Aceste pagini lăsate în contul „posterităţii" reprezintă componenta secretă a jurnalului. Refuzul tipăririi lor *acum* este unul etic, motivat prin nevoia de protejare a altora şi de autoprotejare. Putem fi desigur frustraţi, însă refuzul de a lăsa *„totul la vedere"* – ca în *reality show*-ul *Big Brother* – rămâne un gest de salutat într-o epocă a exhibiţionismului rentabil şi a devalorizării intimităţii. OK, dar cum rămâne cu „adevărul" şi cu „autenticitatea"? Cât de convingător mai este personajul astfel construit şi expus?

Păi, să vedem. Există jurnale cu miză preponderent etico-morală şi jurnale cu miză preponderent estetică sau cognitivă, dincolo de cea existenţială. În cazul jurnalelor din prima categorie (cum ar fi cele ale Monicăi Lovinescu, spre exemplu) avem ceva mai multe motive să regretăm eventualele „eliminări" decât în cazul celor din a doua categorie (cum ar fi ***Jurnalul*** lui Cărtărescu). Ar mai fi mentalitatea „cititorilor de jurnale", asemănătoare celei a „cititorilor de romane" despre care vorbea cândva Albert Thibaudet. Pentru adepţii ei, jurnalul are prin excelenţă:

a) ***un caracter secret***. De aici prejudecata: „de ce să-ţi publici jurnalul încă tânăr fiind?" şi tot de aici aşteptările voyeuriste: avizi de intimităţi, oamenii vor să afle „nimicurile" cotidiene, ce gândeşte Mircea Cărtărescu despre X, Y şi Z, despre cutare situaţie, discuţie ş.a. A fi autentic nu înseamnă însă a face mărturisiri complete. E adevărat, din punct de vedere duhovnicesc orgoliul şi ambiţia scriitorului sunt păcate grave. Altfel, ele pot fi – şi sunt – „motoare de căutare" deosebit de performante. Cu condiţia autopersiflării, a relativizării autoironice...

b) *un caracter etic*, imperativul spunerii „adevărului integral" (vorba cuiva!): diaristul ar avea *datoria* să-şi „dezvăluie" toate secretele personale şi să „ia atitudine" faţă de problemele grave ale umanităţii/societăţii/ţărişoarei. Bref: să aibă poziţii care să ne dea nouă, cititorilor, satisfacţie că-i „de-al nostru". Dacă „şi-o ia în cap", dacă ne „sfidează" şi se crede „altfel decât noi", dacă „nu ne spune tot" şi are *curajul* de a-şi dezvălui din când în când – fie şi cu bemolii de rigoare – „paranoia" auctorială, orgoliul, ambiţia de a fi „cel mai bun" şi indispoziţia faţă de critici (în loc să afişeze o falsă modestie „minimalistă"), atunci, ei bine, jos totalitarismul! „De ce se văicăreşte Mircea Cărtărescu tot timpul? De ce se crede geniu neînţeles în ţara lui Papură-Vodă când mai toată lumea îl ridică în slăvi?"

Pentru adepţii realismului, o afirmaţie colaterală de genul „cred că sunt singurul prozator pe care nu-l interesează oamenii (privesc un om cum aş privi un peisaj, i-am spus cuiva într-o sală sordidă de cafenea)" poate părea scandaloasă. Numai că Mircea Cărtărescu – scriitor de sorginte eminesciană - nu aparţine *tipologic vorbind* acestei categorii literare; ar fi prin urmare inutil să-i reproşăm că „ochiul închis afară înăuntru se deşteaptă", că stă prost cu „aparatul auditiv", că nu-i place cutare sau cutare scriitor ş.a.

Nivelurile unui *mind game*

Conştient de pericolul repetiţiei, al „manierizării", Mircea Cărtărescu şi-a dezvoltat creaţia pe mai multe dimensiuni, după o regulă a diversităţii alternante. Un „joc cu mai multe strategii" jucat de un eminescian postmodern. În jurul „planetelor" (capodoperelor) vizionar-metafizice, maximaliste (***Levantul***, ***Nostalgia***, ***Orbitor***, chiar şi cvasiintegrala poetică ***Plurivers***) gravitează „sateliţii": miniromanul ***Travesti***, teza de doctorat despre ***Postmodernismul românesc*** (PR!), „profesiunile de credinţă" eseistice din ***Pururi tânăr înfăşurat în pixeli***, agrementele ludice din ***Sonete***, *fantasy*-ul minimalist şi parodic din ***Enciclopedia zmeilor***, simplitatea tandră, umană, „melo" din *best seller*-ul ***De ce iubim femeile***. În fine, etajul ***Jurnalelor*** ghidează şi coordonează toate celelalte componente. După 1990, Mircea Cărtărescu a cucerit pas cu pas mai multe „publicuri ţintă": adolescenţii (***Travesti***), copiii de toate vârstele (***Enciclopedia zmeilor***), publicul feminin (***De ce iubim femeile***), critica universitară şi actorii „bătăliilor canonice" (***Postmodernismul***), spectatorii lumii literare & politice (***Pururi tânăr...***, articolele din ***Jurnalul naţional***), devenind – sună groaznic... – un scriitor „naţional" pe cale de „universalizare", probabil singurul nostru scriitor profesionist perfect adaptat rigorilor economiei de piaţă. Un *mind game* total jucat cu pasiunea strategico-iniţiatică a jocurilor pe computer...

Ca autor al ***Jurnalului***, al ***Postmodernismului...*** sau al eseisticii „de atitudine", Mircea Cărtărescu *riscă*, intrând în pielea unor roluri *etice*, diferite de cele care l-au consacrat ca autor al ***Levantului***, al ***Nostalgiei*** sau al ***Orbitorului***. Nu degeaba criticii care nu prizează atitudinea lui salvează din volumele nonfictive doar partea „literară" (*„P.R. – un studiu superficial şi partizan, dar bine scris"*, *„publicistică reducţionistă, noroc cu paginile de proză"*, *„jurnal megaloman, cu câteva pagini de literatură bună etc."*). Dar numai cine nu riscă nu câştigă... Iar cu ***Jurnal II*** se întâmplă ceva interesant: criticii săi sunt în general tineri alternativi rebeli care îl percep pe Mircea Cărtărescu ca membru al *star sistem*-ului actual. Unii regretă că prietenii şi evenimentele „vieţii cotidiene", cenaclurile, viaţa literară ş.cl. intră prea puţin sau deloc în acest jurnal „obsedat de *self image*". Alţii că îşi intimidează criticii. Alţii...

Nu cred că un mare scriitor precum Mircea Cărtărescu are nevoie de elogii unanime. Dimpotrivă. În plus, obiecţiile aduse au partea lor de adevăr şi împiedică o nedorită muzeificare. Dar e bine să ne păstrăm simţul proporţiilor.

„Cândva eram doar interior..."

Dincolo de orice subiectism pro- sau contra- şi de orice sociologie a receptării, ***Jurnal II (1997-2003)*** e mai puternic şi mai expresiv, mai dezinvolt stilistic, mai intens „narcotic" (de un farmec otrăvit, lynch-ian) şi mai autentic uman decât cei „şapte ani apocaliptici" de dinainte. După criza adaptării la „noua lume" postcomunistă, Mircea Cărtărescu se confruntă cu criza maturităţii: replierii spre interior îi ia locul tentaţia exterioritătii, fuga disperată spre *altceva*. Listez: *„criza bărbatului la 40 de ani"*, despărţirea de Cristina, dragostea evazionist-adolescentină, apoi căsătoria cu Ioana, mutarea din „clasicul" apartament de pe Nada Florilor, agitaţia vieţii de familie, naşterea fiului lor Gabriel (pagini de intensă poezie a paternităţii); burse la Budapesta şi Berlin, lunga gestaţie a ***Orbitor II*** şi depresia post-creativă (*„Mi-e deja frică de golul ăsta de după înălţarea unui monument/mormânt"*), reinventări de sine, tatonări provizorii în varii direcţii literare, incursiuni abundente în laboratorul psihic de creaţie, imersiuni cvasi-psihedelice în memorie, rătăciri nostalgice, introspecţii chinuitoare, vise, vise bolnave, vise crepusculare (multe splendide), franje manieriste, meditaţii, angoase fizice şi metafizice, evadări, singurătate şi eros, ordine şi haos, (dez)orientare în „aventura vieţii", obsesia chinuitoare a recunoaşterii, emisiuni, călătorii, simpozioane – centrifuga existenţei mature. Şi mereu replierea. „Goluri" – lungi perioade când nu notează nici un rând – şi „plinuri" când mintea secretă compensatoriu coconul protector al jurnalului. Un personaj ambivalent, oscilant, captiv într-o interioritate cvasisolipsistă care îl duce în momentele de criză pe marginea abisului: *„Deodată mi s-a făcut rău. Am avut impresia că... totul devine artificial. Percepeam tot ce vedeam ca existând în creierul meu şi nu în afară. Realitatea nu mai exista (...) Mi s-a făcut îngrozitor de frică"*. Extraordinara scenă a vestitorului venit din furtuna de-afară (fluturele nocturn Catocala, pag. 320). Aceste *flash*-uri ale vulnerabilităţii psihice extreme sunt cele mai intense momente din jurnal. Angoasa receptării ca nevoie de a fi iubit (*„Nu pentru că am nevoie de confirmare – poate doar de confirmarea faptului că există încă un lucru numit literatură – ci fiindcă am nevoie de dragoste"*), managerizarea propriei creaţii şi monitorizarea neliniştită a receptării, utilele „servituţi" publicistico-universitaro-mediatice, repulsiile (justificate) faţă de promiscuitatea meschină a scriitorimii autohtone, cunoscutele oscilaţii între crizele de orgoliu „paranoic" şi autoflagelările stimulative, lamento-urile în faţa „oglinzii" (Mircea Cărtărescu este un maestru al lamento-urilor) etc.; teroarea „cercului strâmt", provincial, de unde nevoia disperată a fugii spre înafară (burse în străinătate, traduceri, premii internaţionale). Încă şi mai puţine referiri la situaţia politică decât ***Jurnal I*** (o pagină despre atentatele din 11 septembrie 2001, o reacţie deprimată la rezultatul alegerilor din 2000 şi atât) ceea ce reprezintă un câştig: în fond, politicalele nu sunt subiecte pentru *acest* jurnal, ci, vorba scriitorului, pentru... ***Jurnalul naţional***. Nimic despre războaiele ideologice. Exterioritatea cotidiană pătrunde superficial în pagină, ca un contrapunct „realist" necesar din care cresc florile carnivore ale visului, halucinaţiei şi nostalgiei. Prietenii şi colegii de generaţie apar tot mai îndepărtaţi, unii – prezenţi doar ca amintire. Cel mai bun prieten rămâne jurnalul, dublul, călăuza în labirint. Vizionări de filme, lecturi mai puţine ca înainte, cârcotaş-distante (Tournier, Woolf, Pynchon, scriitorii ruşi, de la Dostoievski la Nabokov, Şukşin şi Belîi) sau admirative (Pliniu, Kafka, Marquez, Salinger, MHS, Aglaja Veteranyi). Şi mai ales Evangheliile: *„Citind Biblia, o voce tăgăduitoare şi blasfemică, fără-ndoială răul din mine, îmi sună-n ureche şi-mi aduce în conştiinţă imagini abjecte, insuportabile, care mă izbesc în stomac cu un val de oroare şi ură de sine. (...) Numai când citesc despre Isus mi se întâmplă asta, lucru care confirmă diabolicul înspăimântat şi agresiv din mine"* – teribilă imagine a luptei cu demonul (complex de vinovăţie „luciferică"?). Dinspre jurnal, viaţa se vede *„ca-n vis"*: halucina(n)tă, himerică, spectrală. Fapt e că asumarea maturităţii, împlinirea socială, afectivă ş.cl. nu mai anunţă „gestaţia" unei noi capodopere (ca în ***Jurnal I***; am putea vorbi chiar de un impas creativ) ci nevoia – eliberatoare – a trecerii pe un alt nivel al *„jocului minţii"*. Căci în Mircea Cărtărescu coexistă cel puţin trei personaje: *burghezul* retractil, cumsecade şi pragmatic; *artistul* dornic de succes şi recunoaştere „la vârf"; în fine, *misticul* şi vizionar. De la un punct încolo, obsesia centrală, „miza" interioară nu mai e doar scrisul, ci credinţa, căutarea metafizică. Probabil, pe măsură ce toxinele nevoii de succes, recunoaştere, glorie etc. (*vanitas vanitatum*) vor fi eliminate, marele fluture va înflori în toată splendoarea sa...

Bucureştiul Cultural
Nr. 17+18/2005

I.P. Culianu – gânditorul politic şi scriitorul

A racorda fenomenul politic la fenomenul spiritual

Vladimir Tismăneanu: Am să vorbesc despre Ioan Petru Culianu – gânditorul politic anticomunist şi antitotalitar. Cred că am relativă legitimitate să abordez acest aspect întrucât am făcut parte, alături de Dorin Tudoran şi Paul Goma, din colegiul de redacţie al revistei ***Agora***, condusă de Dorin Tudoran; în comitetul editorial, al cărui preşedinte era Eugen Ionescu, se aflau figuri celebre, precum Ioan Petru Culianu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Ghiţă Ionescu, Alain Besançon, Milovan Djilas, G.M. Támas. De la început, Culianu a fost extrem de activ, a publicat în paginile ***Agorei*** texte dintre cele mai dinamitarde. De asemenea, volumul care se publică acum la *Polirom* – ***Păcatul împotriva spiritului*** – este o colecţie de eseuri politice ale lui I.P.Culianu, publicate, majoritatea, în paginile săptămânalului din acea vreme de la New York, ***Lumea Liberă***, ulterior numit ***Lumea Liberă Românească***. Au publicat acolo Dorin Tudoran, Paul Goma, subsemnatul şi I.P. Culianu, care ţinea rubrica ***Scoptofilia***; acolo au apărut câteva din textele sale cele mai dure la adresa regimului comunist, mai ales la adresa regimului postcomunist sau FSN-ist; îmi amintesc multe lucruri, de pildă momentul când a venit Mircea Cărtărescu la Washington şi a stat la noi şi l-am sunat pe I.P. Culianu, cu care am avut o lungă convorbire înainte de a merge Gabriela Adameşteanu să facă un ultim mare interviu cu el.

Vreau să subliniez capacitatea lui extraordinară de a racorda fenomenul politic la fenomenul spiritual. Comentariile lui nu sunt nişte simple comentarii politice, sunt de fapt nişte reflecţii politice profunde dintr-o categorie pe care eu aş apropia-o de cea a gândirii latino-americane tip Ernesto Sabato sau Octavio Paz. Pot să afirm că el este unul din gânditorii cei mai autentici. În rest, sunt câteva momente în viaţa unui om care-i marchează destinul. În ceea ce mă priveşte, momentul 1991 şi felul tragic în care s-a sfârşit una dintre cele mai frumoase vieţi intelectuale pe care le-a cunoscut cultura română – şi nu numai ea – m-au marcat foarte puternic şi, până când lucrurile nu vor fi desluşite într-un fel sau altul, pentru mulţi dintre noi moartea lui rămâne o rană deschisă. Amintirile mele nu pot fi şterse: pe de o parte, sunt amintiri foarte frumoase, pentru că el era un spirit calm, senin şi blând, pe de altă parte, sunt extrem de sfâşietoare.

Culianu, între *„Garda de Lemn"* şi *„Fiii lui Avram Iancu"*

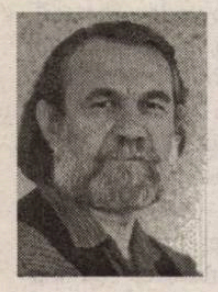

Andrei Oişteanu: Aş vrea să felicit conducerea editurii *Polirom* pentru publicarea colecţiei *Biblioteca Ioan Petru Culianu* coordonată de Tereza Culianu-Petrescu. Este o excelentă serie de ediţii critice, realizată cu cei mai buni editori, traducători şi prefaţatori. Au apărut până acum 16 volume, alte 4 fiind în pregătire. Titlul colecţiei mi se pare foarte potrivit, pentru că poate să conţină nu numai toate tipurile de scrieri semnate de Culianu – studii, eseuri, proză, corespondenţă, memorialistică –, dar şi lucrări scrise în colaborare şi chiar cărţi semnate de alţii, în care I.P. Culianu apare pe copertă, dar nu ca autor, ci ca subiect. Una dintre aceste cărţi este cea a publicistului american Ted Anton, ***Eros, magie şi asasinarea profesorului Culianu***. Nu o menţionez acum întâmplător. Cred că în bună măsură motivele asasinării profesorului Culianu se află în cutele volumului ***Păcatul împotriva spiritului***. Cu câteva excepţii, cartea conţine scrierile politice din ultimul an şi jumătate al vieţii autorului, din 22 decembrie 1989, ziua eliberării, până în 21 mai 1991, ziua asasinării. Grosul cărţii îl reprezintă articolele de antropologie politică semnate de Culianu în revista newyorkeză ***Lumea Liberă***. Nu întâmplător şi-a intitulat rubrica ***Scoptofilia*** (în greacă, *„plăcerea de a observa"*) – un termen forjat de Freud la începutul secolului XX, un sinonim pentru *voyeurism*. Într-adevăr, citind articolele lui Culianu, se poate decela o plăcere perversă de a observa părţile „ascunse", „intime", „ruşinoase" ale societăţii în care trăiam.

În timp ce publica aceste texte, virulente la adresa regimului neocomunist instaurat la Bucureşti după decembrie '89 şi de o remarcabilă precizie a diagnosticului, autorul primea ameninţări cu moartea. Prin modul în care erau redactate şi semnate (*„Fiii lui Avram Iancu"*, de pildă), ameninţările trimiteau la retorica naţionalistă a Securităţii române. [Recent, generalul (r) Nicolae Pleşiţă, şeful DIE în anii '80, a recunoscut că avea în subordine un serviciu *„Lichidări"*, care opera în rândul emigraţiei române: *„Au fost câteva zeci de executaţi de oamenii noştri sau de intermediari"* (***Gândul***, 15 iunie 2005 – n.a)]. Îngrijorată, redacţia revistei ***Lumea Liberă*** i-a cerut să nu mai continue rubrica. Culianu a sistat-o într-o zi simbolică, la 22 decembrie 1990, printr-un text simbolic, premonitoriu intitulat ***Adio***. Primirea şi însoţirea regelui Mihai în SUA (aprilie 1990) şi apariţia în revista ***22*** a interviului acordat Gabrielei Adameşteanu (5 aprilie 1990; textul e republicat în volum) au mărit debitul ameninţărilor, devenite şi mai tranşante. Peste o lună s-a produs asasinatul. Un glonte în ceafă – *„o execuţie în stil tipic KGB-ist"*, cum a comentat Pacepa.

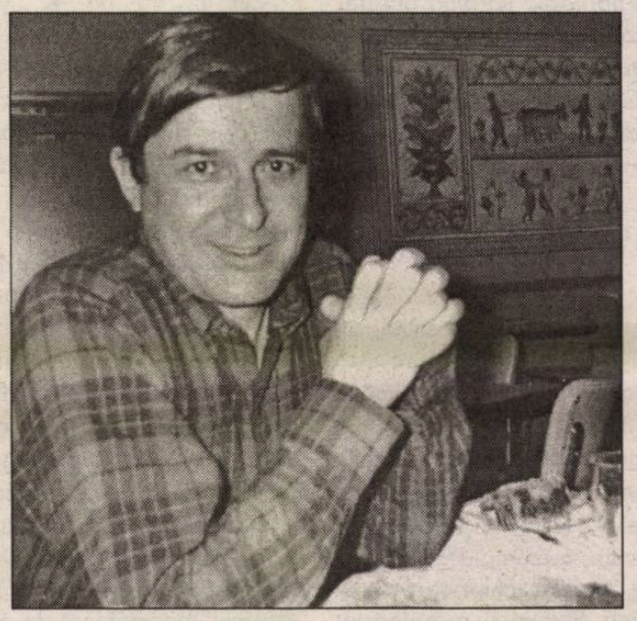

I.P. Culianu, în timpul interviului luat de Gabriela Adameşteanu, 7 decembrie 1990

Un bătrân legionar din Chicago, dentistul lui Mircea Eliade, spunea după asasinarea lui, cu regret: *„Fiind discipolul lui Eliade, Culianu ar fi trebuit să facă parte din familia noastră politică"*. Este o jignire la adresa lui Culianu, care a fost un antifascist şi un anticomunist cu coloană vertebrală, un om care a tratat întotdeauna cu dispreţ Garda de Fier, numind-o *„Garda de Lemn"*, *„Ku-Klux-Klan ortodox"*, *„fundamentalism ortodox"* sau *„sminteala legionară"*. Însă adevăratele lui săgeţi s-au îndreptat spre regimul neocomunist şi spre Securitate care, în alte forme, reapăreau în România. Dosarul lui Culianu, dat de *SRI* la *CNSAS*, este o caricatură: conţine câteva zeci de pagini irelevante, care se opresc în 1972, anul plecării lui din România. Or, ştim cu siguranţă că el a fost în continuare supravegheat de Securitate şi hărţuit de ambasadele româneşti. S-a încercat racolarea lui Culianu şi de către Securitate, în 1970, prin căpitanul Ureche, astăzi controversatul general Marian Ureche, dar şi de către legionari, în 1980, prin poetul Horia Stamatu. Culianu a refuzat, dispreţuind ambele sisteme. Foarte probabil, unul dintre ele (sau ambele, de conivenţă) i-au venit de hac. Cred că până când preşedintele Băsescu nu va schimba conducerile serviciilor secrete şi nu vom avea acces în mod real la arhivele Securităţii, până când Parlamentul nu va schimba legea şi componenţa *CNSAS*-ului, nu vom şti circumstanţele, motivele şi autorii odiosului asasinat.

Ioan Petru Culianu, ***Jocul de smarald***, *Ed. Polirom*, 2005
Ioan Petru Culianu, ***Păcatul împotriva spiritului***, *Ed. Polirom*, 2005

Un roman apropiat de metaficţiunile lui Eco sau Borges

Paul Cernat: Am să mut discuţia dinspre teritoriul scrierilor politice sau „fantapolitice" ale lui Ioan Petru Culianu către o altă dimensiune a operei sale, aceea de ficţionar. Nu cred că exagerez văzând în ***Jocul de smarald*** cea mai spectaculoasă restituire de acest gen, o scriere cu mize mult mai ambiţioase decât prozele de tinereţe din ***Arta fugii***. Nuclee aflate în relaţie cu volumul de faţă apar deja în ***Pergamentul diafan***, numit în versiunea italiană din 1987 ***Colecţia de smaralde***. Există acolo un „nod" foarte important de semnificaţii, o micronaraţiune intitulată chiar ***Jocul de smarald***, unde jucătorul, cuprins în propriul său joc metafizic, e absorbit într-un univers multidimensional.

Un vis din perioada emigrării în Italia, în 1972, dar mai ales întâlnirea din 1986 cu Hillary Wiesner sub semnul tabloului ***Primăvara*** al lui Botticelli, par să stea la originea „existenţială" a acestui roman scris de Culianu în colaborare cu viitoarea sa logodnică. Cartea pe care o avem în faţă, o editare după manuscrisul în limba engleză din arhiva familiei, propune cititorilor o imersiune în epoca Renaşterii hermetice, epocă explorată ştiinţific în volume precum ***Eros şi magie în Renaştere*** sau ***Iocari serio***. Ea oferă o cheie imaginativă a gândirii lui Culianu despre mutaţiile gândirii europene din pragul modernităţii. Cheia e dată de amintitul tablou al lui Botticelli care a fost, se pare, un talisman, dar şi un cifru politico-religios, o ghicitoare, un *„ludibrium"* şi un *icon* ce trimite la un război simbolic marcând trecerea de la gândirea tradiţională la cea modernă. Există o legătură subtilă cu ***Eros şi magie...*** inclusiv prin data 1484 – dată cu semnificaţii speciale, pe care nu le voi detalia aici. Romanul este de fapt o reconstituire intelectuală – operată cu instrumentele ficţiunii – a acelei epoci de trecere către o altă paradigmă de gândire şi de civilizaţie, marcată de conflictul între două modele mentale diferite: neoplatonismul florentin şi gândirea apocaliptică a adepţilor lui Savonarola. Este un roman mai apropiat de metaficţiunile lui Eco sau Borges decât de proza lui Mircea Eliade, cu care scriitorul Ioan Petru Culianu a fost comparat uneori abuziv. Suntem introduşi într-un univers fantasmatic, un labirint tenebros de urzeli monastice, conspiraţii, aventuri, intrigi politice, dezbateri teologice şi filozofice, profeţii şi aşa mai departe. Scris cu vervă narativă, cu imaginaţie speculativă şi cu o bună doză de ironie ambiguă care nu face decât să-i amplifice caracterul enigmatic, romanul are o dimensiune cognitivă foarte importantă, dezvoltând cu alte mijloace aceleaşi probleme, aceleaşi obsesii, teme şi căutări ca şi cărţile erudite, savante. La baza lui se află două convenţii: una este cea tradiţională a manuscrisului găsit, aparţinând în cazul de faţă unui călugăr renascentist; a doua este o convenţie a autobiograficului nud, un pact narativ mult mai modern. Naratorul-autor face referiri precise la plecarea din ţară, la evenimente foarte concre-

Parcuri şi grădini

IOANA DRĂGAN

Motto:
„Nimic mai minunat decât Grădina Cişmigiu, de la 4 la 8 dimineaţa (...) Parterele au flori superbe. Copacii sunt stufoşi şi aleile umbroase. Când briza matinală scutură acele parfumuri şi face să cadă ca o ploaie de perle roua nopţii, o nespusă voluptate pune stăpânire pe toate simţurile şi ai vrea să uiţi viaţa, nemaigândindu-te decât la plăceri."
Ulysse de Marsillac, ***Le Journal de Bucarest***, 4 iunie 1871

Norocul a făcut să trăiesc ceva timp în mari capitale europene, reuşind astfel să depăşesc condiţia de călător şi să cunosc într-un fel viaţa din oraşele respective. O viaţă care palpita în fiecare moment al zilei şi în oazele de natură ale unor parcuri şi grădini foarte îndrăgite de locuitori. Am cutreierat prin grădinile berlineze din jurul Castelului Charlottenburg şi prin Parcul Tiergarten, am admirat luxuriantele alei din Villa Borghese şi m-am pierdut prin vastele întinderi de verdeaţă ale Varşoviei. Am încercat şi eu să-mi retrăiesc intens copilăria şi primele zile de şcoală, precum eroul lui Alphonse Daudet, în eleganta Jardin du Luxenbourg, am colindat ore în şir spaţiul istoric al Parcului Tuileries şi am admirat splendidele grădini ale Palatului Versailles. Pe lângă muzee, străzi şi obiective turistice, oriunde m-am aflat în vreo călătorie, am alocat un timp preţios plimbării extrem de instructive în parcurile oraşelor. Acolo, unde timpul se decupează altfel pentru oamenii oraşului, poţi să surprinzi mentalităţile cotidianului, atitudinea faţă de mediu şi interesul pentru artă şi sănătate al unei naţii. Odată cu aerul curat respirat, iei cu tine o mostră din concepţia populară despre natură şi o esenţă din modul de a fi al poporului respectiv.

228 km pătraţi. Aceasta este suprafaţa Bucureştiului. Un oraş încă verde, cu parcuri multe şi cu grădini istorice, un oraş care are nevoie de astfel de spaţii pentru copiii săi şi pentru părinţii lor, un oraş care însă nu pune mare preţ pe ce a moştenit şi nici nu face efortul de a construi alternative contemporane. Construim continuu însă case, bănci, supermarketuri. Bucureştiul, ne-a asigurat primarul general, se va transforma în următorii ani într-un uriaş şantier. Foarte bine!

Herăstrău, Parcul IOR, Parcul Carol, Grădina Icoanei, Teiul, vechea Grădină Ioanid, rebotezată neinspirat „Ion Voicu" şi Cişmigiul, cea mai veche şi „artistică" grădină a Bucureştiului, mai cu seamă Cişmigiul... sunt locurile în care românul se *„înfrăţeşte cu codrul"*. Clişeul acesta, un tipar mental explicat istoric şi fără prea mare legătură cu realitatea secolului al XXI-lea, spune totuşi destul despre mentalitatea românească, deloc prometeeană, faţă de natură. Nici împinşi de pusee transformatoare, nici reconcilianţi, nici ecologişti, noi, românii, suntem mai degrabă pasivi, fatalişti, împăcaţi cu ceea ce ne-a oferit firea şi cu ce au clădit înaintaşii. Nu acţionăm asupra naturii, aşa cum nu ne place să ne transformăm nici pe noi înşine. Orgoliu infinit, credinţa că suntem creaţi buni, respectul nemărginit pentru fire, aşa cum este ea, posibil şi o lene imensă. Din toate câte puţin. Nu valorizăm nici artisticul în natură, motiv pentru care parcurile şi grădinile noastre arată cum arată, o combinaţie de imitaţie a pădurii seculare şi de *kitsch* ludic. Stufos, alandala, necizelat, dar paradisiac de cele mai multe ori, copaci uscaţi şi puiet vârtos, burueni şi palmieri, ţarină şi pietre de import, rădăcini la vedere, iarbă crescând cum dă Dumnezeu, totul coexistă într-o dezordine... naturală.

Modelul cultural autohton este cel care determină gustul, sensibilitatea şi comportamentele oamenilor: respingerea esteticului în natură, indiferenţa pentru arta grădinii, dar glorificarea, în toiul chefului în aer liber, a naturii mamă.

Şi totuşi... o plimbare duminica trecută în Cişmigiu ne-a arătat o altă faţetă a cotidianului. Mai însorită. Grădina în care au petrecut de-a lungul vremii atâţia bucureşteni a fost supusă unui proces vizibil de reamenajare. Pietricele de marmură albă peste tot, bănci revopsite, spaţii florale geometric decupate, inscripţii noi ale aleilor, toalete ecologice, concert de suflători în foişor, cişmele, porumbei, copii şi bunici, Izvorul lui Eminescu, tihnă şi zăduf... *„Singurul lucru neplăcut în Cişmigiu e acela care ar trebui să-i dea tot farmecul. Vreau să zic lacul. Ţi-e milă să vezi lebedele murdărindu-şi pieptul de satin alb de acea mâzgă verzuie ce înlocuieşte apa."* Din iunie 1871 până în iunie 2005, nimic nou sub soare. Cişmigiul arată la fel. Noi, bucureştenii, suntem aceiaşi. Doar lebedele au dispărut, lăsând raţelor onoarea de a-şi macula penajul în lacul din inima oraşului.

☞ te, atestabile.

Există în rândul comentatorilor noştri literari (şi mă includ printre ei) o anumită inhibiţie în a se apropia de proza lui Culianu. Poate şi pentru că nu e vorba aici doar de „ficţiuni" în sens banal, ci de un univers intelectual complex şi profund pentru a cărui înţelegere nu sunt suficiente doar instrumentele criticului literar. Trebuie să ai puţintel habar şi de istoria religiilor, de istoria culturii şi a ştiinţelor, de epistemologie. Pe de altă parte, fascinaţia pe care o exercită aceste ficţiuni *operative* vine din magia personalităţii fascinante, căutătoare a autorului cu un destin simbolic şi tragic, din sentimentul că sunt mai mult decât literatură, că provin dintr-o experienţă intimă, că prin intermediul lor ni se transmite ceva important, ceva esenţial despre jocurile minţii umane în istorie şi despre Mintea care ne cuprinde şi ne gândeşte pe toţi. Sper ca ***Jocul de smarald*** să relanseze discuţia despre ficţionarul Culianu.

A consemnat
Ioana Anghelescu

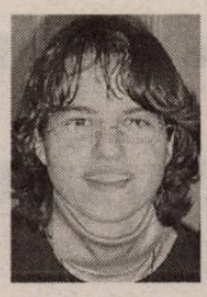

Râsu'-plânsu' cu dictatori şi artişti (2)

ANCA HAŢIEGAN

Teatrul Mic, O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu de Th. Denis Dinulescu; adaptare de Alexandru Tocilescu; regia Alexandru Tocilescu; scenografie Puiu Antemir; costume Iryna Katsel; muzică originală Nicu Alifantis

O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu (posibilă replică polemic-reverenţioasă la nuvela ***O zi din viaţa lui Ivan Denisovici*** de Alexandr Soljenîţân) nu e o reconstituire istorică, ci una *sub specie teatrală*, care sacrifică acribia documentară de dragul convenţiei afişate, menite să demaşte gustul pentru spectacol al liderilor mioritici dintotdeauna. Nu o *docu-drama*, aşadar, cum poate lăsa să se înţeleagă titlul, ci o reprezentaţie metateatrală, cu reverberaţii în cea mai acută actualitate, care face apel, cu ştiinţa măsurii juste, la tehnici de îngroşare şi deformare, de la caricatural până la burlesc şi grotesc, la satira politică directă, la *musical*, gaguri ş.a.m.d. Spectacolul *teatrului Mic* poate fi rezumat astfel: principalii protagonişti ai istoriei noastre recente, doi dintre ei împuşcaţi într-o faimoasă iarnă revoluţionară, de Crăciun, mai joacă o dată în faţa publicului de la teatru rolurile care i-au făcut celebri în viaţa reală. Cuplul dictatorial, Nicolae şi Elena Ceauşescu (Florin Călinescu – Coca Bloos) ezită între implicare şi dezimplicare: pe de o parte acesta e un bun prilej să îşi moralizeze, *post-mortem*, poporul şi să savureze, din nou, dovezile de adulaţie deşănţată ale subalternilor, pe de altă parte repetiţia le provoacă lehamitea – de aici insistenţele „Tovarăşului" pe lângă „Băiatul" cel abil (Mihai Dinvale), care acţionează precum un maestru de ceremonii, regizor din culise, manipulator perfid, să grăbească ritmul reprezentaţiei şi schimbările de decor, să renunţe la anumite scene sau să le scurteze etc. Ceea ce rezultă e o reconstituire nerealistă, în sens tradiţional, dar realistă în spirit, întrucât reproduce caracterul de *mascaradă* tragi-comică al politichiei româneşti (şi, câteodată, de aiurea). Piesa pune în cauză, aşa cum anticipasem în articolul precedent, biografia *inventată* a perechii dictatoriale, rescrisă orwellian în cheie idilic-eroică, ce a funcţionat până în '89, la scară naţională, ca o imensă *înscenare*. ***O zi din viaţa...*** ajunge prin urmare să concentreze durata a cel puţin unei jumătăţi de veac, trecută în revistă rapid şi comentată de călăii săi, reprezentanţii Puterii, victimelor revenindu-le rolul de figuranţi obedienţi, într-o montare de proporţii, care imită stilistica-*kitsch* a grandioaselor spectacole omagiale de altădată.

Începutul piesei e înşelător: scena de debut, desfăşurată lent, îi surprinde pe Nicolae şi Elena Ceauşescu în ipostază casnică, pe el meşterind la nişte pantofi, iar pe ea buchisid asudată o carte de chimie – felie de viaţă cotidiană, redată cu mijloacele realismului-naturalist. Apoi, ritmul reprezentaţiei se precipită, secvenţele se aglomerează ca într-un carusel de bâlci. Sub bagheta Băiatului, un fel de diavol cu aer spăşit şi lingav de contopist, se petrece metamorfoza eroi(-comi)că a perechii de lucrători cvasi-analfabeţi în: El – vajnic ilegalist, Ea – regina balului. Apoteoza continuă cu plecarea Lui la studii la Moscova, de unde Ceauşescu se va alege cu o pereche de cizme de piele, furate din picioarele fiorosului instructor de ideologie şi politică partinică; cu ascensiunea Sa pe linia ierarhiei Partidului Muncitoresc în perioada postbelică, facilitată de dispariţia din peisaj a diverşilor lideri comunişti. „Epoca de Aur" încununează triumfal opera „cultică" desăvârşită de Băieţii de manevră: aşezaţi la un fel de birouri-tribună, ridicate mult peste nivelul staturii unor muritori de rând, Nicolae şi Elena Ceauşescu moţăie plictisiţi în fotolii – două păpuşi poleite care primesc osanalele scriitorilor (unul îl imită pe Paul Everac, altul pe Adrian Păunescu etc.), ale cercetătoarelor din domeniul chimiei, ale cântăreţilor de operă. Într-un alt tablou cu tentă oniric-hiperbolică, Nicolae Ceauşescu îi rebotează pe voievozii României, de la care se revendică: Mircea cel Bătrân, de pildă, devine Mircea cel Mare. În fundal curge mobilizator muzica din filmele istorice ale lui Sergiu Nicolaescu, care au servit cândva propagandei naţional-ceauşiste. Şi tot aşa. Într-un final, vine Revoluţia. Confuzie, vânzoleală. Mulţimea se prăbuşeşte pe scenă sub sunetul rafalelor de mitralieră. Un drapel imens, decupat la mijloc, coboară din înalt, ca o cortină. În ochiul căscat în el, printre şerpi unduioşi de abur, se ivesc Nicolae şi Elena Ceauşescu, îmbrăcaţi în haine croite după modelul celor pe care omologii lor reali le-au avut pe ei când au fost conduşi pe ultimul drum şi lichidaţi. Nicolae se miră, retoric, de capacitatea acestui popor de a zămisli mereu din rândurile sale conducători „ca noi" şi salută publicul: *„Să trăiţi – bine!"*.

În paralel cu protagoniştii, pe scenă evoluează un cor de cântăreţi-dansatori (majoritatea artişti amatori, am înţeles) şi o orchestră de alămuri, care trec aşijderea printr-un şir de metamorfoze spectaculoase, interpretând fie pe activiştii de partid din ilegalitate, fie pe deţinuţii politici din epoca dejistă, fie pe cei care se închină *„Conducătorului iubit"*, fie pe cei omorâţi în evenimentele obscure din '89. Cântecele intonate de acest cor sunt absolut savuroase – uşor suprarealiste, absurde, umoristice, macabre. De altfel, întreaga montare mi s-a părut remarcabilă. I s-ar putea imputa de către unii „neseriozitatea" abordării unei teme atât de grave precum cea a regimului totalitar. Acestora le-aş spune că, dacă există *catharsis*-ul comic, atunci eu l-am trăit la spectacolul de la *Teatrul Mic* – deşi nu lipsesc momentele când râsul provocat de ***O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu*** poate să se transforme în lacrimi.

Bucureştiul Cultural
Nr. 17+18/2005

ŞTEFAN AGOPIAN în dialog cu GABRIELA ADAMEŞTEANU

Nu există cultură formată numai din genii

Ai pus ca limită, din ce îmi amintesc, 35 de ani pentru vârsta de creaţie a prozatorului?

Nu, 45. Şi am ridicat acum până la 50 de ani. În jur de 50 un prozator dă maximum posibil. Pe urmă începe să se repete. Majoritatea prozatorilor români au dat capodopera lor la 35 de ani; Preda la 33, Barbu la 33. Este total atipic Sadoveanu, care dă seria de capodopere după 45 – ***Baltagul***, ***Creanga de aur***. Eu am luat suta de ani de roman românesc şi am vrut să văd când sunt scrise cărţile nominalizate. Majoritatea sunt scrise până în 40 de ani. După 40 au găsit tema centrală, apoi începe o limitare şi o diluare a ei.

Dar crezi că asta ţine de vârstă sau ţine de profesionalism? Că unii se repetau şi mai devreme. Eu mi-am terminat *Dimineaţa* la 43 şi după aceea nu m-am limitat la ea... *Întâlnirea* e foarte diferită, chiar dacă n-a avut parte de aceeaşi recepţie.

Dar ai început-o la 35.

Am început-o, dar am lăsat-o. Aşa că nu mi-a folosit la nimic.

Dar cartea practic s-a coagulat în jurul vârstei de 35.

Nu, nici gând. Dar nu-i nimic, trebuie să ai şi nişte excepţii. Dar tu cum te explici? Phillip Roth, a scris cărţi extraordinare după 60. Vreau să te văd pe tine cum intri în teoria ta.

Am ratat ultimul roman, ca să mă încadrez în teorie. E clar că nu mai am forţa pe care o aveam când am scris ***Tache de catifea***, ***Sara***, ***Tobit***, ***Manualul***... Clar. Ştii cum e; ai avut o mâncare bună, ai mâncat-o şi acum a rămas ceva arsură pe fund şi râcâi cu lingura şi mai scoţi ceva. Cam aşa văd eu lucrurile.

Vrei să zici că şi cartea pe care o scrii acum seamănă cu cărţile anterioare?

Ăsta va fi cântecul de lebădă. Sigur că având, ca şi tine, o vârstă şi o experienţă, pot să scriu bine. Dar nu atât de bine, cred eu, pe cât am scris.

Eu am făcut o statistică, dar numai pe români. Tolstoi nu intră în nici o regulă, Dostoievski nu. Thomas Mann intră; după ***Muntele vrăjit*** începe să coboare, după părerea mea. ***Doctor Faustus*** nu mai este atât de bună, e obosită, e gâfâită, după gustul meu. Iar ultimul roman, ***Felix Krull***, este un roman început în anii tinereţii, şi-l termină bătrân.

Nu contează că scrii o pagină şi laşi cartea 20 de ani. Contează când o termini, nu contează când ai început-o.

Thomas Mann avea ideile creionate cu ***Felix Krull***, ştia că o să vorbească despre un escroc. Dar hai să mă întorc la mine. Când aveam vreo 18 ani, 20 maxim, mi-am cumpărat o carte care se chema ***Falansterul de la Scăieni***, scoasă de Zigu Ornea. Şi m-a fascinat ideea de socialism utopic şi experimentul făcut de Teodor Diamant la Scăieni, unde falanstenienii erau ţigani. Mi s-a părut foarte caraghioasă ideea să faci un comunism utopic cu ţigani. Experimentul există în ***Ţiganiada***, adică literatură de tipul ăsta există, nu-i o noutate. Şi am plecat de aici, şi de ani de zile îmi stă subiectul în cap. Şi am zis acum, hai c-am îmbătrânit, ştiu să scriu – că atunci aveam subiecte, dar nu ştiam să le duc la capăt – hai să scriu ceva cu socialismul utopic, şi în mod special cu falansterul. Mi-am luat un concediu de 3 săptămâni, am stat în casă şi am citit tot ce se putea citi despre utopie. Treptat m-am îndepărtat de experimentul românesc de la Scăieni, practic l-am şi eliminat din carte, şi încerc să descriu o lume utopică aşa cum a descris-o Fourrier, care era un om cel puţin pe jumătate nebun dacă visa că peste 10.000 de ani lumea organizată în falanstere ajunge la a transforma mările în limonadă – era mort după prăjituri şi dulciuri. Şi toţi fourrieriştii discutau ce-o să se întâmple cu peştii din mare, că n-or să trăiască în limonadă. Dar până la urmă au zis că pot să facă nişte mări interioare unde mută peştii, şi restul va fi limonadă. Îţi mai dau un exemplu de nebunie. Războaiele viitorului el şi le închipuia ca având loc între bucătari; dacă două falanstere se certau, erau chemaţi cei mai buni bucătari, se comanda o prăjitură – lui îi plăceau eclerurile foarte mult. Şi juriul declara învingător pe cel al cărui ecler era mai bun. Sigur, asta e partea umoristică... Acuma, mi-e greu să explic pe larg ce înseamnă fourrierismul. Când voi termina cartea, o să se lămurească lumea ce-i cu acel fourrierism. Oricum a fost un vis frumos, care nu s-a realizat, ca orice încercare utopică.

Dacă eu nu mă-nşel, această carte a ta nu seamănă cu cele anterioare.

Nu seamănă.

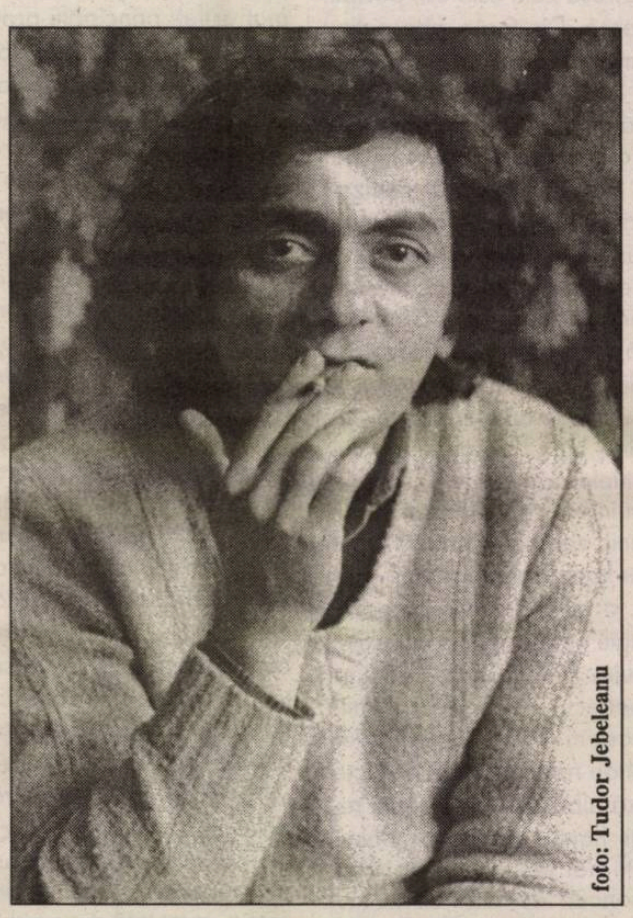

foto: Tudor Jebeleanu

Tu te documentai şi la celelalte?

Da, da. Nu s-a prins nimeni, dar mă documentam. La ***Sara***, de exemplu, trei sferturi din personaje sunt atestate istoric.

Înseamnă că fiecare din cărţile tale, atât de fermecătoare, în care totul pare atât de spontan, este lucrată, muncită...

Da, cu excepţia lui ***Tache***, la care m-am documentat superficial, în sensul că am căutat numai decorul, epoca, culoarea, iar restul fiind invenţie. ***Tobit*** e clar despre ocupaţia austriacă în Oltenia; şi multe personaje de acolo, cu excepţia lui ***Tobit***, sunt atestate istoric. A existat chiar şi un inchizitor în Oltenia ocupată ... În ***Sara*** tot ce se întâmplă este atestat istoric; adică în Sibiul anului 1792 personajele existau.

Tu cazi pe un subiect de roman citind sau ai subiectul şi pe urmă faci documentarea?

Noi nu am învăţat la şcoală – bănuiesc că şi tu eşti în aceeaşi situaţie – despre perioada austriacă în Oltenia. Eu sunt pasionat de istorie, îmi place să citesc cărţi de istorie şi am descoperit acest episod fascinant pentru ţara noastră, foarte neplăcut pentru olteni, fiindcă austriecii cum au venit s-au pus cu numărătoarea pe ei să vadă ce forţă de lucru au. Cum crezi că au răspuns oltenii la chestia asta? Au trecut imediat peste Olt în partea turcească, au golit Oltenia. Marea problemă a austriecilor a fost că nu aveau mână de lucru în Oltenia, de aceea au şi abandonat-o până la urmă.

Au fugit pentru că erau prost plătiţi?

Nu prost plătiţi. Nu le plăcea să-i numere cineva, nu le plăcea sistemul nemţesc. Românul oltean n-a acceptat să se facă neamţ. Atunci au fost aduşi bulgarii de pe malul celălalt al Dunării pe malul nostru, au fost împroprietăriţi şi aşa au apărut grădinarii...

Da. Deci una din problemele regiunii era lipsa de braţe de muncă, şi una din problemele cărţii când am publicat-o la Râpeanu a fost: *„dar cum poţi să spui că Oltenia era goală? Dacă ne-o revendică?"*. Zic *„Domle!, las-o dracului, că n-o revendică nimeni!"*. Şi ca să-l conving m-am dus cu vreo 10, 15 cărţi despre problema asta şi i-am arătat: *„Tov. Râpeanu, uitaţi-vă, astea-s cărţi apărute după '65 sub tovarăşul Ceauşescu şi aici scrie că Oltenia era depopulată. Dacă tov. Ceauşescu a fost de acord, dvs. de ce nu sunteţi de acord?"*. Şi atunci a zis: *„bine, dă-i drumul şi gata"*.

Pentru mine documentarea era ca un eşafod, aveam senzaţia că văd.

Îţi faci fişe? Cum te mai descurci?

Mi-am făcut la un moment dat. Când eram tânăr n-aveam nevoie că aveam o memorie bună, acuma îmi fac. Sigur că nu mă ţineam fix după întâmplările istorice. Merg spre o anumită invenţie, până la urmă.

Am senzaţia că există o documentare necesară la fiecare carte... Şi eu am avut la *Dimineaţa*. Dar o vreme parcă făceam conspecte, scriam şi aruncam pentru că nu găseam sunetul cărţii.

Se poate întâmpla, sunt convins, dar eu am scăpat. Nu ştiu, am avut eu talentul ăsta.

Şi întotdeauna auzi sunetul sau sunetul este în tine?

Nu, e sunetul în mine mai curând. Adică e un ton...

Care se schimbă de la carte la carte.

Care sper să se schimbe, eu ştiu, nu prea se schimbă din păcate. Mi-am făcut o amprentă stilistică şi n-am cum să mai ies din ea. Dar asta cred eu că e bine dacă nu scrii mult. Nu? Mateiu Caragiale are o amprentă. Dacă-şi termina nuvela sau dacă mai scria un roman sigur l-ai fi recunoscut.

Deci ţi-ai asumat sunetul prozei tale.

Nu e asumat, vine de undeva din mine, ce să zic? Ăsta e probabil talentul.

N-ai debutat foarte devreme, nu?

Nu, am debutat foarte târziu, la 32 de ani. Dar şi tu ai debutat târziu.

Un an mai târziu. La 33 de ani.

Mi-ar fi plăcut să debutez cu ***Manualul întâmplărilor***. Şi i-am spus lui Mircea Ciobanu: *Mircea, e păcat de Dumnezeu de cartea asta, e foarte bună, dar n-o s-o ia nimeni în serios şi o să treacă neobservată. Mai bine debutez cu o carte mai slabă"*. Mircea a zis: *ai dreptate*. Şi în '79 am debutat cu ***Ziua mâniei*** şi ***Manualul***..., care era gata în '79, l-am publicat în '84 de-abia, după ce am publicat ***Tache de catifea*** şi ***Tobit***.

O strategie care putea să te coste.

Nu, a mers. Deci la prima carte am avut 3 sau 4 cronici; a scris Eugen Negrici foarte bine, o cronică bună. La a doua, ***Tache de catifea***, deja am avut cronici ultralaudative, la ***Tobit*** nu mai vorbesc, iar când am venit cu ***Manualul***... am luat şi *Premiul Uniunii*, ultimul an în care s-au dat premiile Uniunii, în '84. S-au dat pe '84 în '85. Şi a fost bătaie la proză; erau Breban cu ***Drumul la zid***, era Buzura cu una din cărţile lui, nu mai ştiu care, am avut o concurenţă puternică, totuşi am luat premiul. Am luat eu cu Dana Dumitriu. Dana pentru ***Prinţul Ghica***.

☞

Deci astea au fost ultimele premii.

Da.

Înseamnă că şi eu am luat penultimul.

Tu ai luat în '83.

Eu mă consider norocoasă, dar tu?

Într-un fel am fost norocos. Marele noroc – şi-i mulţumesc d-lui Paleologu, i-am mulţumit şi în scris o dată, că dacă mă publica în '70, când am dus prima carte la editură, intram în *Fondul Literar* şi probabil că eram alcoolic şi mort acum, cum sunt o mulţime dintre colegii noştri. Am fost obligat să merg la serviciu 10 ani, mă sculam la 6, veneam la 5, dar asta m-a împiedicat să beau şi să intru în boemă.

Ăsta a fost primul noroc.

Ăsta a fost un noroc: că nu am publicat tânăr.

Ce norocuri de tipul ăsta ai mai avut?

Eu zic că am avut un noroc chior cu cenzura, am reuşit să-i păcălesc. Au închis ochii. Fiind roman istoric, aşa-zis istoric, eu nu cred că ce-am scris eu e roman istoric, în sensul clasic al cuvântului. Au închis însă ochii. Madam Doxănescu a şi râs. A zis: *„Eh, fanarioţi, ce vrei?"* Şi i-a dat drumul.

Pe traseul tău ai întâlnit oameni care te-au ajutat?

Enorm, da.

Deci ăsta ar fi al treilea noroc?

Mircea Ciobanu, ca editor, Paul Georgescu, care nu mai ieşea din casă, dar vorbea enorm la telefon şi, la orice telefon pe care-l primea, spunea: *„L-ai citit pe Agopian?". „Nu." „Îl citeşti şi după aia mă suni!"* El era un om pe care toată lumea îl asculta. El îl lansase pe Preda, pe Bănulescu, pe Nichita, şi deci nu se punea problema că dacă Paul Georgescu spune *„citeşte-l pe Agopian"* să nu citească cineva. Şi în momentul ăla, criticii importanţi, inclusiv Nicolae Manolescu, m-au citit. Se retrăsese din viaţa literară, rămăsese acelaşi marxist dogmatic, dar când era vorba de literatură, lăsa totul de-o parte. Avea un nas şi un gust extraordinar. E singurul care a scris la debutul lui Nichita *„a apărut un mare poet"* şi săptămâna următoare a mai scris încă un articol şi a repetat *„vă spun sigur, a apărut un mare poet"*. Deci două articole unul după altul. Nu s-a întâmplat la nimeni aşa ceva.

Şi el ca prozator cum ţi se pare?

După mine, el ca prozator a dat cel puţin două cărţi excepţionale: ***Vara baroc*** şi ***Solstiţiul tulburat***. ***Solstiţiul tulburat*** este un amestec de ***Enigma Otiliei*** şi ***Viaţa la ţară***... Nu ştiu de ce-l ocolesc criticii postmodernismului, de la Lefter până la Cărtărescu, fiindcă el e primul postmodernism al nostru. În ***Solstiţiul tulburat***, există Otilia şi toate personajele din ***Tănase Scatiu***. Ei bine, îl ocolesc, cu toate că i-a ajutat. Pe Lefter nu, dar pe Cărtărescu l-a ajutat foarte mult. A scris despre el în perioada când Cărtărescu a avut probleme, la debut.

Cum vezi aceste discuţii despre revizuirea literaturii de până în '90?

Părerea mea este că revizuirea se va face oricum în timp, nu e neapărat nevoie să se înhame nişte critici şi să spună, mai ales că şi criticii sunt subiectivi. Eugen Simion nu va renunţa niciodată la volumele lui de critică ***Scriitori români de azi***, unde sunt amestecaţi şi scriitori proşti, şi buni. Eu cred că lucrurile se vor aşeza cu timpul; cărţile bune vor ieşi la suprafaţă şi vor trăi, că au viaţa lor, cărţile proaste vor dispărea. Gândeşte-te cum s-a întâmplat în interbelic; erau sute de scriitori, ca şi acum, mii de romane au apărut. Ei, au rămas maximum 10 romane.

Dar poate unele sunt citibile şi noi nu le mai băgăm în seamă.

Nu, nu. Eu am încercat să le citesc pe unele şi nu am putut. Foarte puţină lume ştie că un autor român interbelic are *Premiul Femina*. Îl cheamă G.M. Vlădescu, ***Moartea fratelui meu*** a apărut în Franţa şi a luat *Femina Etranger*. Nu poţi să mai citeşti azi cartea asta.

Cărţile apolitice intră pe locul întâi

Dar s-a scris înainte de '90 o literatură bună?

S-a scris. Să nu uităm că *Şcoala de la Târgovişte* e într-o creştere extraordinară. Sunt aşezaţi la locul lor cei trei mari prozatori, bine, nu de valori egale, Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu şi Costache Olăreanu. Am prieteni care au citit acum, proaspăt, ***Ingeniosul bine temperat***, primele două volume, şi au căzut muţi de admiraţie. Au spus: există aşa o carte la noi? Da, uite, există. Iar, după gustul meu, ***Matei Iliescu***, a lui Radu Petrescu, e chiar o capodoperă şi care nu-i atinsă de nici o problemă politică.

Asta s-a spus întotdeauna, s-a spus şi atunci.

Nu, dar atunci asta era un dezavantaj; a fost primită cu răceală tocmai fiindcă nu demasca nimic. Între D. R. Popescu sau Buzura, Radu Petrescu făcea o figură palidă, adică critici de mare calitate l-au marginalizat. Dar acum, iată că trec pe locul doi cărţile politice şi intră pe locul întâi cărţi apolitice. Cam asta-i şi situaţia mea. Şi a ta, de fapt.

Deci vezi revizuirea ca o reaşezare a politicului.

Mi se pare absolut normal ca valoarea estetică să aibă câştig de cauză în faţa valorii morale sau etice. Vorbim de literatură totuşi, nu? Deci multe cărţi vor rămâne ca nişte curiozităţi, bănuiesc. Iată o carte care rezistă extraordinar, cea a lui Bălăiţă, ***Lumea în două zile***.

După '90 am recuperat o experienţă care ne-a lipsit sub comunişti – publicistica

Ai avut ani în care n-ai scris nimic după '90 sau ai scris tot timpul?

Nu, am avut pauze mari, am făcut ziaristică, n-am scris deloc.

Când făceai ziaristică nu scriai deloc?

Nu, nu scriam proză. Scriam pentru ziar. Am avut o pauză de aproape 15 ani.

Te simţeai bine? Te simţeai normal?

Aveam 42 de ani şi recuperam ceea ce noi n-am făcut timp de treizeci şi ceva de ani, sub comunişti. Orice scriitor normal face şi publicistică. Puţini sunt scriitorii care n-au făcut, chiar la români. Cu excepţia lui Sadoveanu, nu ştiu altul. Până şi Rebreanu a făcut, mai ales în tinereţe. Noi n-avusesem această experienţă. În definitiv, opera poate să fie completată şi cu opera publicistică. E câteodată foarte interesantă. Publicistica lui Călinescu e admirabilă. Acum nu zic că neapărat a mea e bună, dar mi-am completat, ca să zic aşa, opera. Ştiu că un prieten, Roger Câmpeanu, zicea: *„lasă-l dracului de ziar şi scrie-ţi cărţile!"*.

Şi când te-ai întors cum a fost?

Când m-am întors la scris? Păi nu ţi-am spus că am ratat un roman?

Nu este ratat, a fost un roman de succes.

Glumesc când spun că e ratat, dar mi-am pus ştacheta prea sus şi n-am putut să-l termin.

Scriitor profesionist înainte de debut

Dar ţi-a fost greu?

Nu, nu. Eu am mai avut pauze. În '70 am depus o carte de povestiri. Alecu Paleologu mi-a zis că nu poate să mi-o publice, trec peste amănunte de ce nu, şi m-a trimis acasă...

Ţi-a făcut un bine, am înţeles, ţi-a salvat viaţa de alcoolismul scriitorilor.

M-a trimis acasă să scriu un roman, sperând să scape de mine. Eu am luat-o în serios. Terminasem cu facultatea, în sensul că mă dăduseră afară ăia, făcusem şi armata.

Nu mi-ai povestit că te-au dat afară din facultate. De la care?

M-au dat afară de la Chimie.

De ce?

Din cauza absenţelor. De fapt nu din cauza absenţelor, în '68 s-au răsculat studenţii să primească vacanţă de Crăciun. Nici un profesor nu punea examen de Crăciun, dar căminiştii voiau să meargă de sărbători acasă. Iliescu era şeful studenţimii pe vremea mea. De arestat era clar că în '68 nu mai puteau să te aresteze, pentru ce făcuseră căminiştii. Ce făcuseră? Au ieşit pe bulevard, au zbierat *„Vrem vacanţă"* şi s-a mutat imediat sesiunea în ianuarie, cum era şi normal, s-a dat vacanţa de Crăciun, dar s-a dat şi un ordin ca toţi recalcitranţii să fie daţi afară. Motivul erau absenţele. Eu eram bucureştean, nici n-am ştiut de această chestie. Eram la Universitate, nu se numărau absenţele. Atunci s-au numărat şi m-au dat afară. Şi m-au trimis şi la armată, la o unitate unde n-aveai dreptul să porţi armă. Astea erau unităţi de muncă speciale pentru foşti puşcăriaşi, indezirabili politic, oameni cu rude în străinătate, evrei mai ales şi...

A durat 2 ani?

Nu, un an şi patru luni.

Era mai dură?

Dacă n-aveai o meserie era foarte dură, că lucrai cu lopata, săpai.

Şi tu n-aveai.

Eu nu aveam, dar din 3.000 de oameni încorporaţi o dată cu mine, 4 terminasem liceul. Şi deci automat am ajuns „medic".

Deci în '70 m-am întors din armată şi am depus cartea. Paleologu m-a trimis, cum spuneam, acasă să scriu un roman, a zis *„romanul e la modă"*. N-aveam serviciu, nu mă angaja nimeni. Toată lumea mă întreba: *„Dar ce-ai făcut până acum?"* Că totuşi aveam 23 de ani, 24 în '71. Ziceam: *am fost student. „Şi de ce n-ai terminat?" „Păi m-au dat afară." „Când?" „În '68." „A, eşti de ăla!"* Nu eram de „ăla", dar nu m-angajau. M-a ţinut taică-miu, săracul. Şi am scris un roman, ***Ziua mâniei***.

Deci ai fost scriitor profesionist înainte de a publica.

Da. Noroc cu taică-miu; îmi dădea casă, masă, 5 lei pe zi şi cafea.

Şi nu te bătea la cap?

Nu, dar la un moment dat a început să mă bată la cap văzând că nu public. A zis: *„Un scriitor care nu publică..."*.

Bosa editorului

Avea dreptate.

Avea dreptate. Ei, m-am dus cu romanul la Alecu Paleologu, care a zis: *„Gata, mersi, îl publicăm"*. Aiurea. 7 ani până a ieşit la pensie, mi-a tot zis: *„nu e momentul"*. De fapt, în realitate el n-a prea publicat cărţile altora. Era... Nu ştiu dacă leneş e cuvântul sau nu voia să se complice în viaţă. N-avea bosa editorului. Şi norocul a fost că a ieşit la pensie şi m-am dus la Mircea Ciobanu, pe care nu-l cunoşteam.

Mircea Ciobanu era invers. Mircea publica autori, era un editor pasionat.

Să vedeţi ce-a făcut Mircea: a zis *„îmi pare rău, d-le Agopian, eu nu mai public proză, public numai poezie, că m-am săturat de proză"*. Şi i-am zis: *„Bine, vă mulţumesc, asta e"*. Dar văzându-mi mutra, a zis: *„ia stai d-le puţin, ai manuscrisul aici?". „Ia dă-l încoa!"* Şi pe hol la *Cartea Românească* a deschis cartea, a citit o pagină, două, trei, şi a zis: *„Mie-mi place cum începe. Vino peste o lună şi-ţi spun dacă o public sau nu"*. N-am crezut. Nu peste o lună, peste 10 zile m-a sunat: *„Ţi-am terminat cartea, i-am dat drumul"*. A fost extraordinar. Între timp ne-am împrietenit, cam asta a fost.

E nedrept că este cam uitat.

Nu. Cel puţin Nicolae Manolescu a declarat într-un interviu că acum, când lucrează la istoria literaturii române, a avut o surpriză extraordinară, când a recitit proza lui Mircea Ciobanu. I se pare extraordinară. M-am bucurat foarte tare. Fiindcă am auzit şi voci pe invers, de exemplu Lefter a spus că e o porcărie ce a scris Mircea Ciobanu. Există câte un con de umbră, dar cărţile de valoare sunt recuperate.

Ai un mesaj calm şi stenic.

Ştiţi de ce? N-avem atât de multe cărţi bune ca să renunţăm la unele. Se poate întâmpla ca gustul publicului să oscileze la un moment dat, dar, după un moment de uitare, o să vină şi revenirea.

În timpul când n-ai scris, ai citit?

Eu sunt cititor de o carte, două pe zi.

Deci eşti la curent cu tot ce se scrie acum.

Mai mult decât la curent. Ba chiar pe Ioana Bradea eu am descoperit-o. M-am trezit cu romanul pe un e-mail la ***Cătavencu***, mi-am rugat colegii să-mi dea un print, m-am dus cu el acasă, l-am citit şi am umplut Bucureştiul; Groşan, Buduca, cu cine vorbeam spuneam ***Băgău***. Nu se chema ***Băgău***... Mie Băgău nu-mi

(Continuare în pag. 8)

Nu există cultură...

(Urmare din pag. 7)

place, mai ales că nu înseamnă ce crede ea. Eu am și scris chestia asta. Băgău este cenușa din fundul pipei pe care ardeleanul și-o pune la măsea când îl doare. N-are nici o legătură cu a băga, cum cred majoritatea cititorilor. Titlul inițial mie îmi plăcea mult mai mult.

Cum de n-ai dus-o la *Polirom*, unde se revărsau apele literaturii tinere?

N-am dus-o la *Polirom*, am dus-o chiar mai bine; l-am convins pe managerul de la Cațavenci, cu care sunt și prieten, pe Sorin Vulpe, să citească cartea. A citit-o. Voiau s-o scoată ei, s-o aducă în București, s-o angajeze la una din revistele trustului, la ***Tabu***. Am stat de vorbă cu ea, i-am spus că-i aranjez eu totul, dar, la un moment dat, a dispărut ca măgaru-n ceață. Și m-am trezit cu un SMS: *„Te rog, d-le Agopian, să nu publici ceva din cartea mea, deoarece am un contact cu Samuel Tastef"*. Eu am zis: Bine, să fii sănătoasă. M-am cam supărat, recunosc, s-a comportat cam urât, după părerea mea.

Mai spune-mi niște nume de scriitori tineri în care crezi.

Ce mi-a plăcut mie? Mi-a plăcut, fără rezerve, o carte a lui Dan Lungu, ***Raiul găinilor***, o carte superbă după mine, mi-a plăcut Gheo cu ***Fairia***, care e un basm splendid. Nu mi-a plăcut Ioana Băieșică, îți dau un exemplu.

Nu ești singurul.

Și nu din cauza celor 4 pagini de la început, din cauză că nu știe încă să scrie. Nu m-a convins, fără să-mi displacă, Ionuț Chiva, nu m-a convins. Are talent, e clar, dar cu cartea de acum pe mine n-a putut să mă convingă. Nu m-a convins Claudia Golea. Eu am ras cărțile care nu mi-au plăcut, iar la Claudia Golea chiar am scris: d-le, dacă-i punea și niște poze era un bun prospect pentru călătorie în Thailanda ș.a. Nu mi-a plăcut ***RealK*** a lui Bucurenci. I-am spus exact așa: *„e un bun ghid pentru începătorii în ale drogurilor, dar găsești pe net, n-ai nevoie să citești cartea lui"*. Adică nu e literatură, ce mai. Mi-a plăcut extraordinar de mult cartea Ceciliei Ștefănescu.

Dar mai e ceva: eu am o teorie pe care am numit-o „a compostului literar". Știi ce e compostul, îngrășământul pe care crește o plantă. Orice cultură are nevoie și de oameni mediocri. Nu există o cultură formată numai din genii. Cinci genii și restul – deșert. Pentru a crește, pentru a apărea valori reale, și astea-s puține, dacă apare un autor important, unul mare la 10 ani, ne considerăm norocoși, trebuie să apară și cărți de duzină. Uită-te la francezi, cât de rar apare un scriitor mare. Dar în schimb apare în fiecare zi un roman.

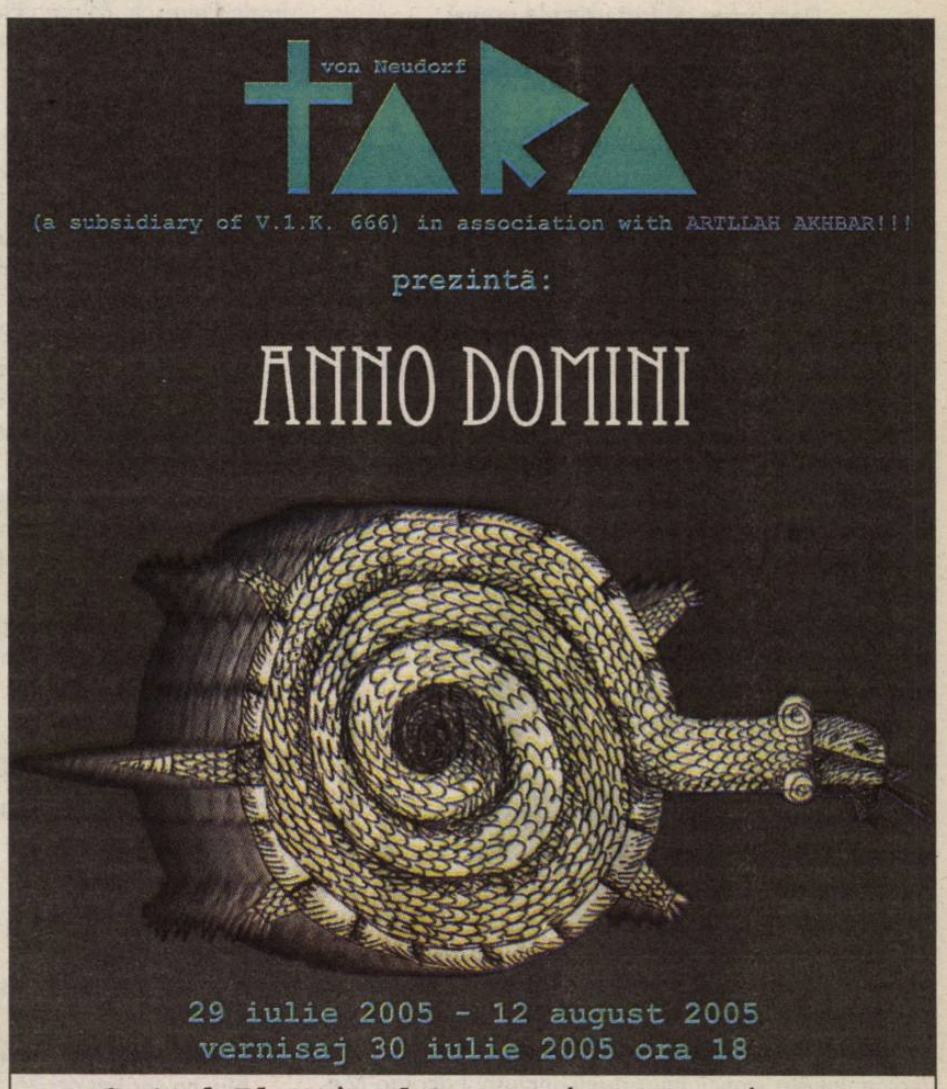

Centrul Educațional Interetnic pentru Tineret
Interethnische Jugendbildungszentrum
Str. Bastionului 4-6 (Burg Hotel), Sighisoara/Schäßburg

Organizator: anaid art gallery
Bucuresti, Str. Slobozia (Rondul Cosbuc), Nr. 34, Sector 4
Tel.: (021) 337 11 87 / (021) 337 03 43 E-mail: anaidart@rdsmail.ro www.anaidart.ro

INVITĂ ÎN VIAȚA TA ENERGIILE SUCCESULUI, SĂNĂTĂȚII, IUBIRII ȘI PROSPERITĂȚII

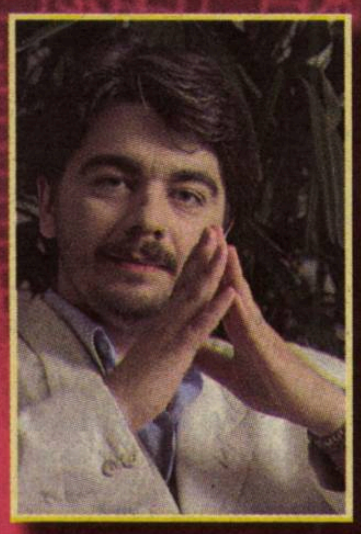

Teodor Vasile
CONSULTANȚĂ
FENG SHUI

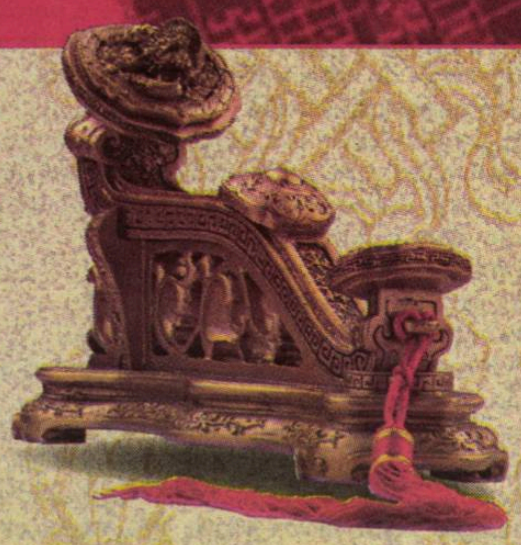

• pentru reședințe • clădiri comerciale • birouri • magazine •
• terenuri • grădini • design de interior • restaurante • bănci •

FengShui Consultanță
București • România

PROGRAMĂRI de luni până vineri între orele 10.00- 18.00
la tel.: 021 2240156, 0788413187; 0744301389; 021 490.62.35;

Refacerea unei identităţi şi a unei amintiri (I)

Şerban Sturdza* în dialog cu Sorin Ilieşiu

Întâlnirea întâmplătoare cu doamna Peretz

Căutam un sediu pentru două instituţii: *Ordinul Arhitecţilor din România* şi *Uniunea Arhitecţilor*. Trebuiau să părăsească localul în foarte scurt termen, pentru că aici spaţiile, şi aşa foarte puţin încăpătoare, trebuiau lăsate studenţilor. Aşa că am hotărât să plecăm din înghesuiala în care stăteam cu toţii în Universitate.

La Primărie, cei de-acolo mi-au spus că existau în Bucureşti clădiri unde-aş putea să găsesc un sediu şi-am luat pe rând, după adrese, în fiecare duminică, câteva case, de unul singur, încercând să văd ce se potriveşte şi ce nu.

Şi, bineînţeles că nu se potrivea nimic, fie casele erau deja folosite, fie erau atât de stricate încât ar fi fost imposibil să le punem noi la punct, aşa că am abandonat, după o vară întreagă de căutări. Totuşi, obiceiul ăsta de a petrece duminica, căutând ceva pentru arhitecţii noştri, mi-a rămas cumva ca obişnuinţă şi, într-una din aceste zile de duminică, am trecut pe bulevardul Magheru şi mi-am zis s-o iau puţin pe strada Pictor Verona pentru că acolo exista o casă a lui Ion Mincu, să văd despre ce-i vorba, nu fusesem niciodată în ea.

Am încercat poarta de la intrare, am văzut că se deschide, am intrat înăuntru, era o grădină plină cu flori, o casă privată, n-avea nici un fel de tentă de instituţie. A deschis o doamnă în vârstă, care avea o figură foarte severă, i-am spus cine sunt şi ce caut şi m-a poftit înăuntru. Şi, în momentul când a aflat că de fapt eu reprezint o organizaţie legată de *Facultatea „Ion Mincu"*, m-a dat afară din casă. Deci doamna Peretz, pentru că ea era, mi-a zis: *„te rog să te ridici şi să pleci, pentru că voi, arhitecţii, aţi fost mai mult decât neprietenoşi în momentul în care s-a pus problema reparaţiei mormântului lui Mincu, nu aţi făcut nimic, cu toate că aţi promis"*. Eu nu cunoşteam toate detaliile astea, m-am simţit extrem de prost şi m-am ridicat în picioare şi-am dat să plec. M-a mai întrebat o dată cum mă cheamă, i-am spus că mă cheamă Şerban Sturdza şi atunci mi-a zis: *„domnule, da' ia mai stai puţin, stai jos şi spune-mi: eşti cumva fiul Sandrei Slătineanu?"* şi am zis că *„da"*. Şi-atunci, brusc şi-a cerut scuze şi mi-a zis: *„poftească, te rog. Am să-ţi explic din ce cauză sunt supărată. Vrei să iei un ceai cu mine?"* şi-a devenit brusc prietenoasă. Eu m-am aşezat, mi-a căzut bine faptul că puteam să mă despart de ea într-un chip mai civilizat, aşa că, bineînţeles, m-am aşezat şi, uite, de-aici a pornit o discuţie lungă şi foarte interesantă, s-a descoperit că familiile Peretz şi Slătineanu erau cunoscuţi vechi, că se vizitaseră pe vremuri şi că aveam o punte de legătură. Brusc, a fost interesată de faptul că eu sunt în căutarea unei case pentru arhitecţi şi mi-a spus că ar fi foarte dispusă la o discuţie mai amănunţită, pentru că ei tocmai vor să vândă casa. M-a trecut un fior rece pe spinare şi i-am spus că n-are voie să vândă aşa o casă, că trebuie neapărat să vedem cum putem face ca noi, circa 4.500 de arhitecţi din România, să vedem cum putem s-o recuperăm, s-o reparăm. Ea mi-a spus că asta-i o chestiune complicată, pentru că ei deja au un contract în derulare cu o firmă italienească, care urma să demoleze o parte din casă şi să construiască un imobil pentru birouri şi restul urma să mai rămână în picioare, pentru că oricum era monument istoric şi nu exista permisiunea de a-l demola. Eu atunci am propus să ne mai întâlnim încă o dată şi-am întrerupt convorbirea, ca să mă pregătesc puţin pentru ea.

* preşedintele *Ordinului Arhitecţilor din România*

Investiţia imobiliară şi valoarea culturală

Şi-a urmat o a doua convorbire care a fost cea decisivă, pentru că eu, între timp, i-am spus că arhitecţii vor face toate eforturile să preia casa şi că pot să-mi asum de-acum obligaţia de a nu distruge nimic şi de-a păstra memoria lui Ion Mincu. Adică, casa rămânând a arhitecţilor, era o garanţie că, într-un fel sau altul, memoria arhitectului Mincu ar putea să fie respectată şi, poate, cu timpul, casa pusă în valoare. Şi argumentul ăsta a fost extrem de important, pentru că doamna Peretz, care părea atât de dură la început, era de fapt o fiinţă foarte sentimentală şi mi-a spus că atârnă greu ceea ce i-am spus în decizia lor, dar bineînţeles se pune şi problema financiară cu acuitate. Au început imediat nişte discuţii directe, financiare, la care eu ezitam puţin, pentru că nu puteam hotărî în numele meu. Totuşi, lucrurile au mers bine până la sfârşit şi a trebuit să fac o expertiză asupra valorii imobiliare, pentru că problema care se punea imediat pentru arhitecţi era dacă această investiţie sau sacrificiul pe care l-ar face ei (pentru că totul a fost plătit din buzunarul lor) era o chestiune raţională şi nu era făcută sub imperiul sentimentului. Şi pentru acest lucru s-a convocat o şedinţă furtunoasă de consiliu al *Ordinului Arhitecţilor* şi, pe baza unei expertize, am putut să dovedesc că investiţia pe care urma s-o facem avea o valoare mare şi din punct de vedere al unei afaceri imobiliare, dar avea o valoare culturală cu atât mai mare, cu cât casa era monument istoric, în ea locuise Ion Mincu. De fapt, era chiar o oportunitate rarisimă. Ciudat a fost că grupul de arhitecţi din *Ordinul Bucureşti* a fost mai puţin entuziast decât cei din restul ţării şi, totuşi, până la urmă a fost câştigată partida, votul a fost pentru achiziţia casei şi eu imediat m-am dus să comunic rezultatul doamnei Peretz.

Ăsta este cumva poate lucrul cel mai important pe care cred că l-a făcut Ordinul într-un domeniu care, la prima vedere, nu face parte din obiectul acţiunilor lui, dar este o chestiune care până la urmă conştientizează şi valoarea casei, şi relaţia între un arhitect şi un înaintaş, şi dimensiunea culturală a unui gest pe care cred că era greu să-l mai repeţi peste un an sau doi, din simplul motiv că preţurile urcau şi conjunctura nu mai putea să fie aceeaşi. Aşa că întâmplarea, de fapt, a făcut să nimerim această casă şi după aceea să ne-nţelegem extrem de bine cu urmaşii familiei Mincu.

Şi familia Băbeanu, pe care-am cunoscut-o după aceea şi cu care am descoperit că eram prieten de familie mai de mult, şi familia Peretz au fost nişte parteneri extraordinari, pe tot parcursul discuţiilor, şi am stabilit un tip de contract care să poată să fie suportat de către arhitecţi şi de către familie în condiţii civilizate. Doamna Peretz urma să locuiască aici până la sfârşitul vieţii, iar noi să n-o deranjăm cu nimic. Noi achitam plata la jumătate în primul an şi restul în rate, timp de 10 ani, ceea ce era un extraordinar serviciu pentru noi, arhitecţii, care plăteam asta din cotizaţiile lunare. Am mai convenit să nu mişcăm din loc grădina, partea naturală, tot ce înseamnă relaţia familiei Peretz cu vecinii, cu prietenii, până şi cu animalele care vizitau curtea: porumbei, pisici etc.; totul să rămână aşa cum este şi noi să ne insinuăm în atmosferă încet-încet, considerând acest lucru un gest de reverenţă, până la urmă, şi faţă de proprietar, dar şi faţă de Ion Mincu, pentru că prin această relaţie, cultivată cu mare atenţie, puteam să ne apropiem foarte mult de rădăcinile casei, de o parte de istorie, de poveşti intime ale familiei şi, mai mult decât atât, chiar de câteva detalii pe care nu le cunoşteam despre arhitect. Aceasta a stârnit oarecum consternarea multor colegi de-ai mei, care ziceau: *„domnule, asta-i o casă în care trebuie să intervenim, s-o salubrizăm, s-o asanăm şi să facem din ea o instituţie"*.

Eu am ales, împreună cu încă câteva persoane care mi-erau alături, cealaltă soluţie, în care transfor-

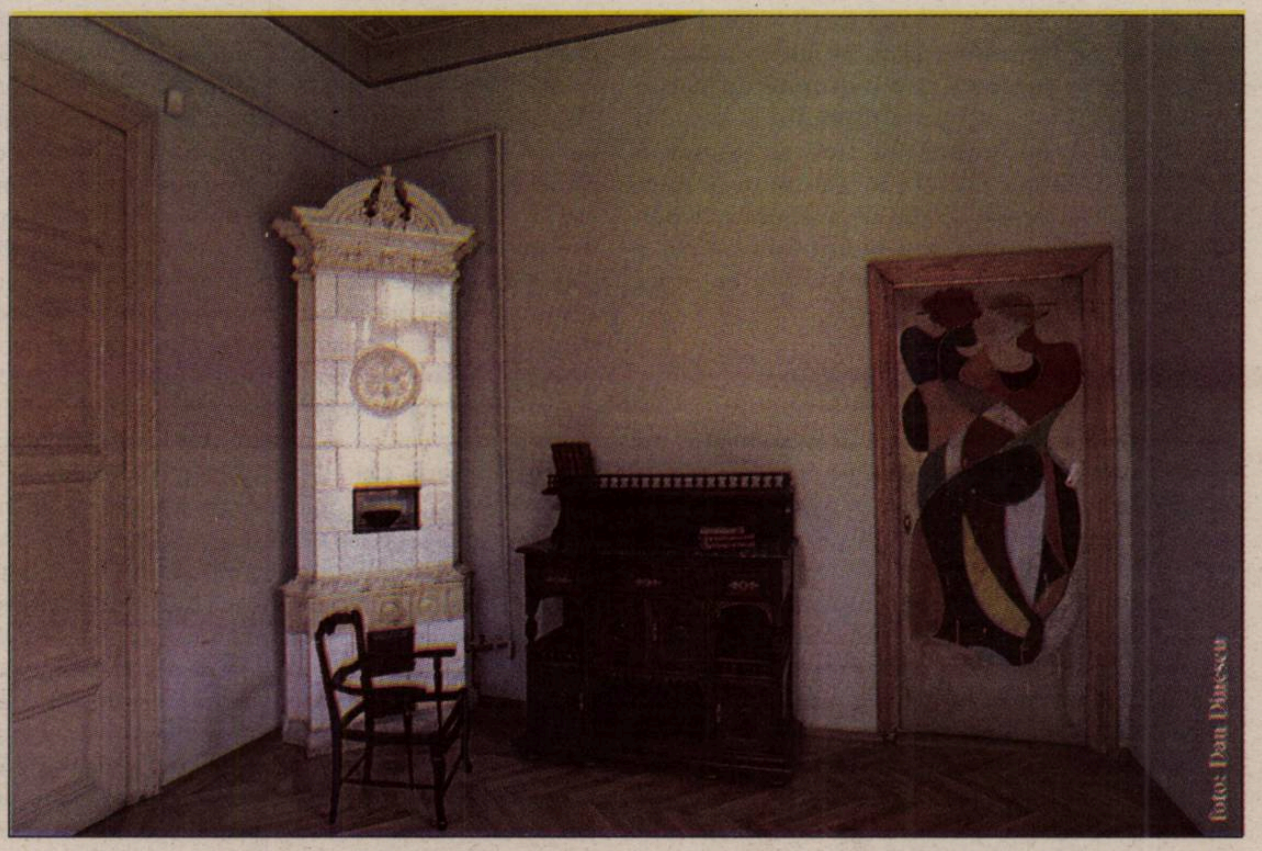

foto: Dan Dănescu

(Continuare în pag. 10)

Refacerea unei identităţi

(Urmare din pag. 9)

mările urmau să fie lente, progresive şi totdeauna să includă în ele o dezvoltare şi-o continuare a relaţiei cu urmaşii lui Mincu, pentru că ăsta mi se părea de fapt miezul acestei achiziţii. Mai mult decât casa în sine, era vorba să preiei o relaţie, să ai continuitate cu arhitectul şi, dacă se putea, să-i înţelegem modul de gândire, în felul cum organizase casa, grădina şi toate cele. De fapt, era un efort de a fi cât mai normal într-o relaţie. Nu era o luptă între o instituţie şi o persoană, ci împreună încercam să facem o instituţie care să se cheme *„arhitecţii la un loc gândesc pentru refacerea unei identităţi şi-a unei amintiri"*.

Şi asta merge în continuare, după 3 ani de zile. Din păcate, doamna Peretz s-a prăpădit după numai 2 ani, relaţia era foarte bună şi deveniserăm prieteni. Cu ocazia asta, dânsa a hotărât prin testament să lase o parte din mobilele casei *Ordinului Arhitecţilor* şi, iată, asta a fost ceva foarte neaşteptat, pentru că ne-a asigurat nouă posibilitatea ca ceea ce teoretizam sau încercam să ţinem viu printr-o relaţie directă se transforma într-un lucru material evident, şi anume, o parte din mobilierul casei Mincu rămânea pe loc şi urma să fie un atribut suplimentar care să completeze o imagine despre arhitect şi felul cum a locuit. Lămpile, de exemplu, au rămas exact în locul unde le-am găsit, una dintre ele chiar, pe care o cumpărase Mincu de la Veneţia şi care e deosebit de frumoasă, şi-a păstrat locul. O parte dintre fotolii le-am restaurat. Este un lucru care ne-a făcut să exersăm o modalitate de restaurare care nu ţine numai de ştiinţa pe care o înveţi la şcoală sau de experienţa dobândită, ci de relaţia umană care se insinuează până la urmă în tot proiectul şi care a fost extrem de importantă de data asta.

Eticheta unei instituţii speciale

Numai că povestea continuă în felul următor: noi eram o instituţie şi suntem o instituţie în continuare. Pe de altă parte, relaţia cu o casă cu o amprentă personală atât de puternică a impus un anumit gen de comportare, o etichetă pe care am vrut s-o respectăm, chiar un gen de-a cerceta toate obiceiurile casei. Succesul acestei relaţii se datorează câtorva persoane din cadrul instituţiei, care făceau ca toată această combinaţie – doamna Peretz plus noi – să funcţioneze perfect. Existau ceaiuri care se luau împreună, existau flori care se dădeau totdeauna, exista un „bună ziua". În acelaşi timp însă, începeau să se pună câteva probleme importante: în ce mod poţi să primeşti persoane oficiale? Cât din clădire trebuie restaurat şi cum? etc., pentru că exista, pe de-o parte, această locuire dublă, iar de cealaltă parte, obligaţia ca încet-încet să punem lucrurile la punct, din punct de vedere instituţionalizat.

Am dezvoltat acelaşi gen de relaţii cu diverse firme şi am încercat cel puţin ca o parte din lucrări, care erau obligatoriu de făcut, să le facem pe bază de sponsorizare. Ce-nsemna sponsorizare, de data asta? Însemna să găsim persoane care să fie sensibile la tot demersul ăsta pe care încercam să-l facem, să-l explicăm şi altora, şi care să fie dispuşi de fapt să fie alături de noi şi cu bani, şi cu logistica necesară.

Trebuie să vă spun că această clădire era într-o stare jalnică. Ea era pe mâna proprietarilor abia repuşi în drepturi, de fapt foşti chiriaşi ai statului, care nu avuseseră posibilitatea să pună la punct o imagine, o instalaţie electrică şi toate lucrurile normale, de fapt, într-o casă.

Când am venit noi acolo, trebuia să facem acest lucru pe măsura posibilităţilor, cu paşi mici şi cu ajutoare de ici, de colo, în funcţie de bunăvoinţa sau de buzunarul nostru, care nu era nici pe departe plin. Şi aici pot spune că am avut un noroc extraordinar. Primul lucru a fost că, în echipa pe care am găsit-o pentru reparaţii şi care a fost aleasă în urma unor licitaţii, să găsim câteva persoane cu care am rămas în contact. Întâmplarea face ca, în relaţiile pe care le-a avut Ordinul cu diverse firme, să dau peste un om foarte inimos, care este domnul Dragoş Bonea, directorul unei firme foarte mari de materiale ceramice, dispus să ne sprijine pe termen lung. Am avut posibilitatea să reparăm măcar o parte din casă cu o echipă specializată. Şi chestiunea asta s-a realizat încet-încet, însă cu maximum de solicitudine din partea firmei *Delta* şi, în felul acesta, am reuşit să salvăm o parte din banii pe care-i pusesem deoparte, ca să putem restaura partea de pictură. Trebuie să vă spun încă ceva: casa este luată deocamdată în proporţie de 90%, mai există trei camere, printre care şi biroul principal, camera de lucru a lui Ion Mincu , care deocamdată nu sunt în posesia noastră. Printr-un concurs nefericit de împrejurări, au fost cumpărate în mod ilegal de cineva care le ocupă la ora asta. Şi-atunci, intrarea în casă, relaţiile funcţionale dinăuntru a trebuit să fie adaptate la situaţia actuală. Există o aripă mai veche, pe care Mincu o cumpărase şi care era bogat decorată, şi altă aripă, cea retrasă de la faţadă, pe care-a construit-o Mincu pentru fetele lui. În aripa mică am masat tot ce-nseamnă administraţie şi, după moartea doamnei Peretz, am hotărât ca cele trei camere eliberate să le destinăm unor contacte mai mult sau mai puţin publice, pentru arhitecţii care vin acolo. Deci, se punea problema să restaurăm întâi aceste spaţii, să le putem oferi pentru întâlniri gen club, centru de comunicare, o casă memorială Mincu, iar noi cu partea zilnică, bucătăria interioară a Ordinului, să ne retragem în aripa construită de Mincu. Şi, după analiza ceva mai atentă, am hotărât ca în spatele curţii, acolo unde erau nişte adaosuri făcute mai mult sau mai puţin întâmplător şi o veche construcţie pe care Mincu urma s-o extindă, dar n-a mai apucat, să improvizăm un mic apartament pentru oaspeţi. Ni s-a părut că menirea *Ordinului Arhitecţilor*, pe lângă lucrurile pe care le făcea zilnic (administrarea dreptului de semnătură, contactele profesionale cu arhitecţii sau cu persoanele interesate) ar fi putut cu timpul să facă şi oficiul de a relaţiona într-un mod plăcut o serie întreagă de persoane şi interese care, în mod indirect, ar putea să aducă servicii arhitecturii. Şi, iată că, din acest motiv, am făcut un mic plan, în care fiecare spaţiu, indiferent că era pivniţa sau grădina, să devină utilizabil şi pus la dispoziţia tuturor arhitecţilor. În felul ăsta am făcut un mic proiect, care urmează să fie aplicat iarăşi etapizat şi care are câteva funcţiuni interesante. Pivniţa, care e compusă numai din două camere, dar care are un haz nebun şi care cred că e partea cea mai veche a casei, am hotărât să o deschidem publicului pentru un loc de club. În primele operaţii de restaurare am hotărât să facem o asanare a umidităţii, deci am băgat încălzirea centrală şi în pivniţă şi am făcut iluminatul, lăsând ca spaţiul să se ventileze natural şi cu timpul să putem să-l recuperăm din punct de vedere funcţional.

Pivniţa am hotărât s-o destinăm unor spaţii de expoziţie sau de întâlnire, dar recuperarea ei se făcea etapizat. Umiditatea făcea ca spaţiul să fie de nefolosit, pe de altă parte, exista o serie întreagă de finisaje pe care noi nu ni le puteam permite: rezolvarea pardoselilor, ferestrele ş.a.m.d. Aşa că ne-am hotărât să facem spaţiul funcţionabil, între ghilimele oarecum, pentru diverse întâlniri, ocazionale la început, să-l verificăm în felul acesta şi, pe parcursul acumulării unor fonduri, să vedem cum putem face finalizarea lucrărilor. Prima experienţă pe care am făcut-o, după ce am pus încălzirea şi iluminatul, a fost o expoziţie de artă contemporană, în care colegi de-ai noştri au fost invitaţi să îşi expună diverse lucrări. Încă pardoseala nu era pusă, pe jos călcai pe nisip, zidurile erau lăsate aşa cum le-am găsit, treptele nu erau restaurate, dar oamenii au putut să vadă spaţiul şi să-şi apropie această mică expoziţie, nouă în cartier, ca prezenţă şi s-o includă în diversele politici în ceea ce priveşte propagarea artelor vizuale.

Era o expoziţie a unor artişti foarte tineri, care foloseau tehnici video în comunicarea ideilor lor şi care instalaseră acolo o serie întreagă de monitoare, câteodată chiar pe nisipul care înlocuia pardoseala sau pe nişte stative şi care făceau o ambianţă extrem de interesantă, în contrast cu arhitectura tradiţională a bolţilor şi cu aspectul destul de neîngrijit şi, în acelaşi timp, poetic pe care îl degaja spaţiul, în starea în care era el lăsat atunci. Multă lume a spus că expoziţia va trebui să fie perpetuată acolo ca funcţiune şi că ar trebui să ne gândim serios ca, pe lângă club, să poată fi pusă la dispoziţia artiştilor plastici.

Cred că o să fie totdeauna o expoziţie cu caracter temporar acolo. Există însă un fond permanent pe care noi vrem să-l punem la dispoziţie, care este Ion Mincu, de fapt. Există deja pe pereţi câteva proiecte care-au fost laureate la *L'Ecole de Beaux Arts*, unde şi-a făcut studiile Mincu, există chiar nişte note din carnetul lui de note de student, există crochiuri care încet-încet vor popula pereţii acestui spaţiu, vorbesc nu de pivniţă, ci de spaţiul de sus, şi vor da o ambianţă de club cu o anumită adresă foarte foarte clară. Pentru toată lumea este evident că este un loc al arhitecţilor, dedicat lui Ion Mincu, oricine poate să dezvolte orice fel de subiect, dar pe acest fond.

Acest dialog este un fragment din filmul documentar Casa Mincu realizat de Sorin Ilieşiu

noi apariţii • noi apariţii • noi apariţii • noi apariţii

LETTRE INTERNATIONALE 54, vară, 2005

Din bogatul cuprins al revistei semnalăm amplul reportaj *„Made in China"* în care cunoscuta ziaristă engleză numeşte dramaticul preţ plătit pentru spectaculoasele performanţe din „zonele speciale" ale Chinei, precum şi ***Povestea celor trei Paşale*** unde istoricul francez Philippe Videlier dă pe faţă substraturile genocidului armenilor din 1915 şi descrie soarta protagoniştilor acestui asasinat colectiv.

În capitolul *Cultura – cardiograme*, Ryszard Kapuscinski dezvăluie câteva din secretele profesiunii de reporter, Saul Bellow – *„puţin înainte de încheierea socotelilor"* – dialoghează despre viaţa şi opera sa cu Norman Manea, Matei Călinescu analizează ***Rinocerii***, raporturile dintre experienţa biografică a lui Eugen Ionescu şi capodopera sa.

Celebrul neurolog Oliver Sacks narează întâmplări edificatoare pentru ***Ritmul creierului***, iar Mircea Iorgulescu, în ***Oameni, destine, istorie***, discută cu Nicolae Manolescu, Oana Orlea, Octavian Paler, Gerhardt Csejka.

Biblioteca ***Lettre Internationale*** reuneşte scrieri antologice de Jonathan Coe, Amy Tan, Vladimir Nabokov, Ludmila Ulitkaia.

În corespondenţele lor, Sergio Benvenuto dă seama de actualitatea italiană, iar William Langewiesche înfăţişează atmosfera din Bagdadul acestor zile.

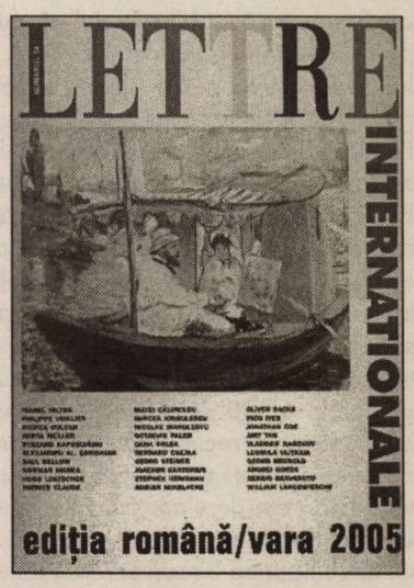

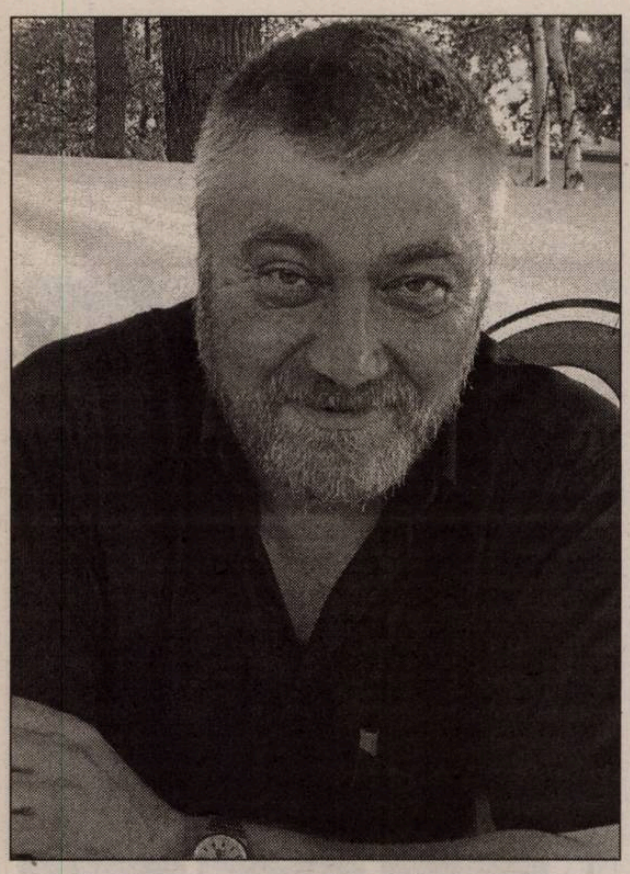

GHEORGHE TODOR*

Târgul de carte nu trebuie să se transforme într-o librărie mare

• Între mine şi carte a fost o dragoste de mare substanţă, de mult timp. Şi întotdeauna mi-am dorit o librărie. După '89 am făcut prima librărie particulară din România, care se cheamă *Nichita Stănescu* şi care există şi astăzi. În anii '93 era prima în ţară într-un top al vânzărilor de carte. Şi tot în '91 mi-a venit ideea unui târg de carte, din dorinţa de a aduce scriitorii şi editurile mai aproape de oameni, deşi se vindea foarte bine cartea în perioada aceea. N-aveam nici o idee de târg de carte, dar l-am făcut pentru ca scriitorii să discute cu publicul, iar editurile să achiziţioneze de la scriitori manuscrise. Primul care m-a ajutat a fost Mihai Oroveanu. Ştiam că la *Sala Dales* se fac expoziţii şi m-am dus pur şi simplu la el. Mi-a spus că sunt în dedesubturile *Sălii Dales* nişte panouri şi, dacă pot, să le scot, să le duc şi să le aduc înapoi. Aşa am făcut. Deci în 1991 a fost primul târg de carte particular din România; târgul de la Bucureşti a avut prima ediţie în '92. Au participat absolut toate editurile de atunci, 11 sau 12, singura particulară era *Humanitas*. Cu *Humanitas* am avut contractul numărul 1 de colaborare pe librărie. Au venit Gabriel Liiceanu atunci, Ileana Mălăncioiu, Ana Blandiana, Octavian Paler, N. Manolescu, regretatul Zigu Ornea, Mircea Martin, toată lumea bună. Anul următor a crescut numărul editurilor. Am făcut târgul fără întrerupere până în '98, când a fost şi un vârf cu 143 de edituri, Mihai Tatulici a făcut emisiuni în direct de la târg. Nu exista în zonă o sală adecvată şi l-am făcut la Neptun, în Club Bazin.

• Tot în perioada aia am încercat să organizez şi o întâlnire între editori şi difuzori şi să creez o organizaţie a librarilor. Nu cred că există nici la ora actuală. Credeam în perioada aceea că se pot stabili nişte reguli de colaborare între librari şi editori, parcă anticipam măcelul care va urma între ei. Am citit un articol, cred că în ***22***, al lui Eugen Uricaru, care-i acuza foarte tare pe librari că nu expun pe tarabă carte de valoare. Chiar am răspuns într-o scrisoare la aceste acuze. Sunt două categorii de oameni care distribuie cartea în România; cei care vând la tonetă şi cei care vând în librării. Pentru majoritatea celor care vând la tonetă este singurul mod de a supravieţui şi de a-şi întreţine familia. Mi-aduc aminte că în Bucureşti când s-au desfiinţat tonetele, cunoşteam câţiva distribuitori la tonetă care au rămas pe drumuri, adică efectiv n-aveau ce să mănânce. Şi oamenii aceştia care stau pe ploaie, pe vânt, totuşi fac un act de cultură vânzând acolo. O carte de valoare nu stă totuşi nevândută, dar nu poţi să ai aceeaşi pretenţie pentru cartea de la tarabă şi pentru cea vândută într-o librărie. Şi în librărie e greu.

• În Mangalia am două librării: *Nichita Stănescu* şi *Mircea Eliade*, deschisă în '94, inaugurată în prezenţa lui Augustin Buzura. Am făcut foarte multe lansări, de pildă lui Octavian Paler i-am lansat toate cărţile la Mangalia. Cred că majoritatea marilor scriitori români a fost aici. Eu fac lansări şi în extrasezon, nu numai la târguri, dacă apare o carte care are o anumită solicitare pe piaţă. Organizez şi conferinţe. Până să organizeze conferinţele *Microsoft*, H. R. Patapievici a fost invitatul meu prin '97, '98. Aici am avut două lansări de carte ale lui, cu săli arhipline. Pe Cărtărescu l-am avut musafir de vreo 4 ori până acum, ultima oară anul trecut, când s-a vândut şi nu s-a vândut foarte tare. Dar a apărut între timp ***Pururi tânăr înfăşurat în pixeli***, care s-a vândut foarte bine, iar ***De ce iubim femeile*** este un bestseller.

Deci iubesc cartea mai mult decât firescul unui librar, şi atunci mi-am descărcat dragostea prin tot felul de manifestări care, evident, nu sunt foarte profitabile.

• Anul acesta organizez o ediţie de tranziţie a târgului de carte. N-am vrut să fie o frondă împotriva editorilor, dar în opinia mea editorii ar trebui să organizeze periodic turnee de lansare de carte cu scriitorii pe care vor să-i impună, cu scriitorii de valoare pe care-i au, ca să-i cunoască lumea. Trebuie făcute lansări de carte care să fie plătite.

Cu Dinescu, de pildă, am făcut lansări pe plajă, a şi citit. În 2002 am făcut lansare cu Ileana Mălăncioiu pe plajă, în cadrul târgului. A fost aplaudată şi rugată să mai recite. Anul trecut au fost două seri de poezie cu Emil Brumaru, cu Nichita Danilov, Ioan Es. Pop. La fel s-a întâmplat şi cu alţii, publicul vrea astfel de lecturi, dar nu se fac. La un târg normal de carte, editurile vor în primul rând să vândă. Nu cred că asta este în primul rând menirea unui târg. Târgul nu trebuie să se transforme într-o mare librărie. Plus de asta, târgul era şi foarte costisitor, că eu suportam majoritatea cheltuielilor. Şi atunci, în '98 a fost ultima ediţie pe care am organizat-o, după care am făcut o pauză, dat fiind că şi vânzarea de carte scăzuse între timp. Vorbesc exclusiv de zona Mangaliei, pe care o cunosc foarte bine, de zona Litoralului. Cam după '96, '97 a început scăderea vânzării de carte. În perioada '92, '93, '94, când au apărut primele volume din Cioran vindeam în jur de 1.000 de exemplare în Mangalia. Acum nu se mai vând nici 5 exemplare din Cioran. În momentul de faţă, două cărţi se vând foarte bine: Dan Brown, ***Codul lui da Vinci*** şi Andrei Pleşu, ***La porţile Orientului***.

S-au epuizat şi subiectele tabu până în '89. Scăderea nivelului de trai poate fi şi ea un motiv.

• Şi atunci am hotărât să adopt formula asta, să invit scriitorii. Lucrez direct cu ei. Îi cunosc pe majoritatea scriitorilor români, dar nu pot să le ofer decât un sejur de câteva zile la mare, când omul se poate odihni şi participă la o lansare, la o discuţie sau o lectură publică de carte. Aşa am ajuns la formula aceasta.

Vara vânzările sunt aici, la noi, mai bune decât iarna. În Bucureşti, din ce ştiu, librăriile intră în moarte clinică vara.

• Anul acesta mi-am propus să fac o ediţie jubiliară, ar fi fost ediţia a 10-a, dar din cauza restricţiilor financiare (ultimele 4 ediţii au fost sprijinite de primărie, dar şi primăria anul acesta trece printr-o perioadă mai grea) am găsit o altă formulă ca totuşi să nu întrerup tradiţia. Lucrez cu d-l Al. Condeescu, de la *Muzeul Naţional al Literaturii*, un om absolut admirabil, prima încercare de a lucra împreună a fost anul trecut şi a ieşit foarte bine. Ei au lansat programul acela *EuroLiteraTur*, pe care-l aducem pe Litoral în vara aceasta şi care cred că va prinde foarte bine. Alexandru Condeescu, directorul *Muzeului Literaturii Române*, va lansa şi primele două volume din *Opera Magna* de Nichita Stănescu. Apoi, tot la propunerea lui Al. Condeescu, o să-l invităm pe Fănuş Neagu – n-a fost niciodată invitat –, mai ales că a fost foarte controversat în ultimul timp. Vreau să vedem cum se comportă publicul vizavi de o controversă a literaturii româneşti contemporane.

• În perioada 5 – 7 august va avea loc şi *Festivalul românilor de pretutindeni*, organizat de *TVR Internaţional*. Vor participa reprezentanţi ai diasporei româneşti din 25 de state. Dimineaţa vor participa la manifestările lor, şi seara la lansări. În exteriorul *Centrului Cultural Euxin*, pe vreo 150 de mp vor fi expuse cărţile, ultimele apariţii din ţară, plus cărţi mai vechi.

• Vânzarea de carte e un business frumos. *Librăria Cărtureşti* face un efort în plus pentru vânzarea cărţii, şi efortul acesta costă. Promoţia asta ar trebui făcută de edituri.

Cât despre lecturile făcute de autori, nu în librării ar fi mai bine, ci într-un loc adecvat, plăcut, cum este de pildă o cafenea. Lumea e destinsă acolo, stă, bea o bere, bea o cafea, fumează şi ascultă.

S-ar putea face şi lecturi în şcoli. *Uniunea Scriitorilor* ar trebui să facă treaba asta, una la mână, şi cu autorii, în primul rând cu autorii care sunt de manuale. Sunt multe modalităţi de a merge spre cititor.

Programul Tîrgului Estival de Carte

Sîmbătă 30 iulie, ora 19.30
- Deschiderea oficială a Tîrgului Estival de Carte;
- Lansare de carte: „Nichita Stănescu - Opera Magna", ediţie îngrijită şi prezentată de criticul Alexandru Condeescu;
- Vernisajul expoziţiei de grafică „Nichita Stănescu însoţit în vers de PIM" de Mihai Pînzaru PIM;
- Lansare CD: „Nichita Stănescu şi Augustin Frăţilă - O altă recitare" - recital Augustin Frăţilă.

Duminică 31 iulie, ora 19.30
- Un om şi două edituri - Ştefan Dulu prezintă editurile „Semne" şi „Artemis";
- Cuvînt după Cuvînt - Fănuş Neagu la 70 de ani - Dialog cu scriitorul;
- Prezintă criticul literar Alexandru Condeescu şi editorul Ştefan Dulu.

Sîmbătă 6 august, ora 19.30
- Lansare de carte: „Jurnalul secret" de Alex Ştefănescu;
- Lansare de carte: „Constanţa. file de album" de Aurelia şi Ştefan Lăpuşan;

Duminică 7 august, ora 19.30
- Vernisajul expoziţiei fotodocumentare „Festivalul Callatis - O istorie pe ape" de Gheorghe Todor;
- Lansare de carte: „Armand Călinescu - om de stat şi conducător de ţară" de Nicolae Chivulescu;
- Lansare de carte: „Drumul egal al fiecărei zile" de Gabriela Adameşteanu;

Duminică 14 august, ora 19.30
- Lansare de carte: „Coastele lui Adam" de Mihai Ispirescu;
- Lansare de carte: „Dicţionarul General al Literaturi Române" - prezintă criticul literar Eugen Simion.

* preşedinte director general *Interpress Todor Company LTD*

Bursa de Valori Literare (VII)
1990 – 2005

Am deschis această *Bursă a Valorilor Literare* (BVL) din motivaţii multiple (între altele), ca o reacţie faţă de continua scădere a statutului de scriitor, faţă de scăderea continuă a interesului pentru literatura română contemporană. Adresându-ne criticilor din toate zonele geografice şi din toate generaţiile, am încercat să contrabalansăm, într-o oricât de mică măsură, greutatea literaturii pur comerciale, care nu are nevoie de o bursă de valori, ci doar de o publicitate adecvată pentru a ajunge la cititori. Şi firește, nu am uitat în nici un moment că orice întreprindere de acest fel, cu aparenţă de joc, este efemeră şi derizorie când o raportezi la esenţa creaţiei artistice sau la capacitatea criticii de a sesiza totdeauna valoarea.

Succesul *Bursei* a depăşit însă aşteptările noastre, atât prin calitatea analizelor care au întovărăşit răspunsurile criticilor literari solicitaţi, cât şi prin numeroasele ecouri primite de la cititori. Am încercat să sintetizăm opţiunile critice într-un tabel, care s-a extins, de la număr la număr, dar care, inevitabil, a simplificat „baza noastră de date". Alesesem, firește arbitrar, trei opţiuni critice ca minim pentru o nominalizare, vrând nu doar să oferim o imagine asupra celor mai circulate nume, ci şi să dăm un criteriu, inevitabil subiectiv, în negocierea scriitorului cu editorii şi cititorii săi, şi, de ce nu? o sugestie autorilor de manuale de literatură.

Ample, nuanţate, răspunsurile au depăşit, însă, uneori au ocolit, alteori au schimbat direcţia întrebărilor noastre. Analizând textele publicate până la numărul 14 inclusiv, ne-am dat seama că avem deja o listă a scriitorilor afirmaţi înainte de '90 şi care au rămas în atenţia criticii, pe care o vom oferi doar la finalul anchetei noastre (ţinând cont de numeroasele răspunsuri primite, acest final este încă departe).

Deocamdată prezentăm doar autorii cu cea mai afirmată creştere faţă de statutul lor dinainte de '90, pornind de la trei opţiuni critice, indiferent la care din întrebări s-a răspuns. Situaţiile concrete ne-au pus în faţa unor dileme, pe care le-am rezolvat prin simplificare. Existau autori menţionaţi fie la eseu, fie la jurnal: am cumulat opţiunile. A fost oarecum dificil să ne decidem în ce fel stabilim dacă este vorba despre un autor „nou" sau „vechi" (trecut la „creşteri"): unii dintre ei debutaseră într-un gen şi ulterior s-au afirmat într-altul. La tabelul „Creşteri" am optat pentru data debutului indiferent de gen, drept criteriu. O menţionare de creştere şi una de scădere s-au anihilat reciproc. Câţiva apar în mai multe tabele pentru că au vizibilitate în mai multe genuri. Par depunctaţi cei care au avut o prezenţă mediatică. Dar concluziile adevărate vor veni pe urmă.

Tabelele din acest număr au fost alcătuite pe baza răspunsurilor următorilor critici literari (în ordinea apariţiei): **Gheorghe Grigurcu, Cornel Ungureanu, Al. Cistelecan, Sanda Cordoş, Tudorel Urian, Simona Sora, Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Liviu Antonesei, Tania Radu, Horea Poenar, Mircea Martin, Carmen Muşat, Ioan Stanomir, Marius Chivu, Mircea Iorgulescu, Nicoleta Sălcudeanu, Bogdan Alexandru Stănescu, Irina Petraş, Ioan Buzera**. În numerele următoare vom calcula în tabel opţiunile criticilor din ultimele numere. Firește, materia conţinută este mult mai bogată decât simplificarea tabelelor noastre.

Poezi

Ioan Es. Pop
★★★★★
★★★★★
★★★★★

Floarea Ţuţuianu
★★★★
★★★

Claudiu Komartin
★★★
★★★

Daniel Bănulescu
★★★
★★

Simona Popescu
★★★
★★

Doina Ioanid
★★
★★

Iustin Panţa ★★★
Rodica Draghincescu ★★★
Marius Ianuş ★★★
Ioana Nicolaie ★★★

ION SIMUŢ

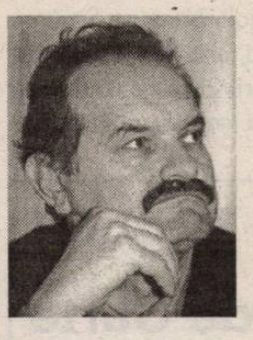

Mai e mult până să se schimbe canonul estetic al generaţiei '60

1. S-a produs o schimbare faţă de canonul literar antedecembrist? Dacă da, în ce constă ea?
2. Pe cine selectează memoria dvs. din rândul autorilor care s-au afirmat în ultimii ani (maximum 5 autori):
***a)* poezie;**
***b)* proză ficţională sau/şi nonficţională;**
***c)* jurnale – memorii;**
***d)* eseuri;**
***e)* critică literară.**
3. Ce autori s-au impus şi ce autori au „ieşit" din această listă a memoriei literare?

Continuăm ancheta referitoare la schimbarea canonului literar.

E bine că revista ***Bucureştiul Cultural*** redeschide discuţia despre canonul literaturii române contemporane. Au mai fost şi alte momente importante ale acestei discuţii absolut necesare, dintre care amintesc episodul de la revista ***Familia***, început în numărul 9 din septembrie 2000 şi continuat în numerele 1–4 din 2001, când au răspuns Gabriel Dimisianu, Iulian Ciocan, Marian Victor Buciu, Corin Braga, Alex. Ştefănescu, Dan-Silviu Boerescu şi Mircea A. Diaconu. Au reacţionat la ideile exprimate acolo: Paul Cernat, Nicolae Manolescu, Gheorghe Grigurcu, Dumitru Ţepeneag, prin articole publicate în ***Observator cultural***, ***România literară***, ***Convorbiri literare*** şi ***Contemporanul***, din decembrie 2000 până în februarie 2001. E un fapt de istorie literară, care trebuie conectat cu altele, inclusiv cu această anchetă a revistei ***Bucureştiul Cultural***. Toate aceste discuţii ar merita adunate într-o carte. Din păcate, nu prea ţinem cont unii de alţii şi fiecare rezolvă din nou problema, parcă numai pentru sine, şi o luăm mereu de la capăt. Recent, în ***România literară***, nr. 18 din 11–17 mai 2005, Virgil Nemoianu a publicat articolul de opinie ***Modificări canonice şi generaţii de aur***, care ar merita glose speciale.

1. Ar fi de discutat mai multe nuanţe în prima dvs. întrebare. Mă opresc la prima nuanţă: dacă, aşa cum aţi formulat întrebarea, s-au produs modificări faţă de canonul literar antedecembrist. Aici ar trebui să cădem de acord care a fost acesta, pentru a vedea apoi schimbările. Din 1990 încoace şi-au consolidat poziţia centrală în canon **Nichita Stănescu** şi **Marin Preda**, **Marin Sorescu** şi **Nicolae Breban**, **Ana Blandiana** şi **Radu Petrescu** sau **Mircea Horia Simionescu**. Cota celor mai bune romane de **Augustin Buzura** s-a menţinut de asemenea, unele vânzându-se în trei sau patru reeditări postdecembriste. Nu prea cred în voga lui **Eugen Barbu** şi în posibilitatea ca poziţia lui să se menţină sau să urce în canon. A fost, de fapt, în dizgraţia criticii şaizeciste şi înainte de 1989. Compromisurile politice de la ***Săptămâna*** şi compromisurile morale din cărţile sale (cărora plagiatul le-a pus capac) nu-i dau prozatorului sorţi de izbândă în viitor. Miezul tare al canonului se ţine în continuare în jurul primelor nume pe care le-am menţionat. Criticii tineri le prizează mai puţin, dar deocamdată gustul lor contează mai puţin decât îşi imaginează pentru a influenţa trecutul. Ei vor decide viitorul altui canon. Asistăm – vrem, nu vrem – la o consolidare a canonului estetic şaizecist. Argumentele obiective îl susţin: reeditările, micile succese de public, prezenţa în manuale, atenţia criticii de autoritate în sinteze şi monografii, circulaţia operelor, prestigiul scriitorilor. Au căzut din competiţie: **Ioan Alexandru**, **Ion Gheorghe**, **Grigore Hagiu**, **Cezar Baltag**, **Dan Laurenţiu** şi mulţi alţi poeţi. Sfera poetică a canonului şaizecist era, oricum, prea mare şi nu avea cum să reziste în structura iniţială. Au căzut şi prozatori ca **Petru Dumitriu** (din generaţia războiului), **Fănuş Neagu**, **Al. Ivasiuc**. Nu ştiu ce se va întâmpla cu **Constantin Ţoiu** şi **D.R. Popescu** – doi prozatori de primă linie în anii '60, aflaţi într-o stare de indecizie în conştiinţa criticii şi a publicului.

Ce ar mai trebui să lămurim e dacă în aprecierea noastră, a fiecărui critic care răspunde la această anchetă, contează ceea ce constatăm noi că se întâmplă ca fenomen estetic *dincolo de noi* sau contează numai opinia strict personală a fiecăruia. Gheorghe Grigurcu şi alţii pot crede că au dreptate când îi subestimează pe **Nichita Stănescu**, **Marin Preda**, **Marin Sorescu** şi **Augustin Buzura**. Opinia lor personală contează, desigur, dar ea nu exprimă realitatea din interiorul canonului consacrat, aşa cum continuă el să reziste, în formula pe care au impus-o Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Cornel Ungureanu, Ion Pop, Eugen Negrici etc. În jurul celor mai importanţi scriitori din generaţia '60, cu o operă consolidată, critica estetică şaizecistă a mai adăugat câteva nume importante. Cele mai multe, aparţin generaţiei războiului: **Şt. Aug. Doinaş**, **Ion Caraion**, **I.D. Sîrbu**, **N. Steinhardt**, **Adrian Mari-**

Proză

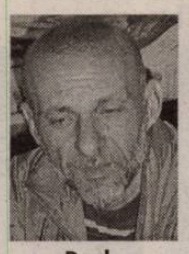
Radu Aldulescu
★★★
★★★

Florina Iliș
★★★
★★

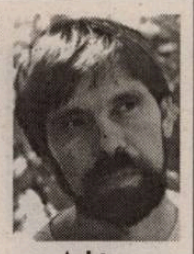
Adrian Oțoiu
★★★
★★

Simona Popescu
★★★
★★

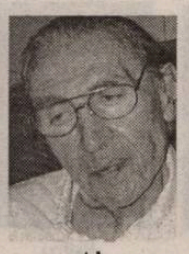
Al. Vona
★★★
★★

Dan Lungu
★★
★★

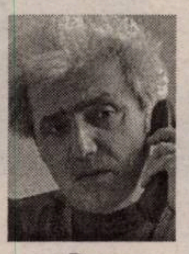
Dan Stanca
★★
★★

Petre Barbu ★★★
Daniel Bănulescu ★★★
Ionuț Chiva ★★★
Filip Florian ★★★
Radu Pavel Gheo ★★★
Lucian Dan Teodorovici ★★★

no, **Nicolae Balotă**, **Al. Paleologu**. Din această zonă vin modificările considerabile în canonul șaizecist – aici mă raliez opiniei exprimate de Virgil Nemoianu. Eu așez foarte sus, în vârful ierarhiei, și alte nume, ca aparținând literaturii contemporane: **Mircea Eliade** sau **Vintilă Horia**, **Ștefan Bănulescu** sau **Sorin Titel** sau **George Bălăiță**, **Leonid Dimov** și **Mircea Ivănescu** – din generații diferite. Din exil se impun sau ar trebui să se impună mai convingător **Dumitru Țepeneag**, **Norman Manea**, **Bujor Nedelcovici**. Pentru mine, sunt nume foarte importante, ce pot face presiuni asupra nucleului esențial al canonului. Din păcate, **Paul Goma** e un caz izolat, anti-canonic prin excelență.

Tot criticilor șaizeciști li se datorează și selectarea unui singur nume, susținut de propria afirmare spectaculoasă, din generațiile foste mai tinere: **Mircea Cărtărescu**. Nimeni dintre scriitorii postșaizeciști nu are un prestigiu comparabil cu al său. Poate doar **Matei Vișniec**, unul dintre dramaturgii noștri cei mai importanți. Cu timpul, canonul are tendința nu să se îmbogățească, ci să devină tot mai reductiv, mai rezistent și mai conservator, prin operațiunea de clasicizare și intrare în conștiința publică. De ce dintre șaptezeciști nu răsare nici un nume important pentru sfera canonului predecembrist e mai complicat de răspuns. Cel mai prestigios e **Mircea Dinescu**, dar păcatul său e faptul că e... poet, la care se mai adaugă încă unul: nu prea mai scrie literatură, face doar publicistică. De ce tac sau de ce nu se aud suficient de bine șaptezeciștii e o tristețe.

Nu vreau să merg mult în urmă, căci problema canonului interbelic mi se pare mai clară și se pune cu totul altfel. Tentativele de a-i supraevalua pe **Mihail Sebastian** sau **M. Blecher** nu o să țină prea mult. Singura reconsiderare spectaculoasă, venită din urmă, e cea legată de **V. Voiculescu**, dar pentru argumentul creației sale postbelice. **G. Bacovia** a crescut continuu de prin anii '60 încoace, iar ceilalți mari scriitori interbelici s-au menținut cam la aceleași cote. Luăm în seamă școala, sintezele, reeditările, monografiile, când vorbim de canon – iar nu capriciile de opinie ale unuia sau altuia dintre critici. E o întrebare dacă nu cumva considerația pentru **Mihail Sadovea-** **nu** se află în scădere dramatică. Dar nu se poate răspunde acum categoric.

Deci, canonul literar antedecembrist nu se schimbă radical, de substituit nici vorbă, ci se consolidează acum. Tendința este de a-l îmbogăți (prin numele notate mai sus), dar reacția firească este de restrângere la un nucleu esențial, asemănător cu cel interbelic. Zona temporală 1945–1989 își limpezește acum ierarhiile și e zadarnic să mai încercăm răsturnări sau schimbări considerabile. Epoca îngheață cu ce a avut ea mai bun, încremenește în timp. Desigur, misiunea noastră e să luptăm cu inerțiile și osificările canonului.

Din 1990 încoace se construiește altfel canonul. E o discuție lungă. Postmodernismul relativizează însăși ideea de canon unic. De 15 ani a început o altă epocă și, după logica istorică a literaturii române, trebuie să treacă aproximativ 40 de ani pentru a se individualiza o perioadă. Postmodernismul își va amesteca criteriile cu consumismul (adică literatura de divertisment) și cu relativismul. E inutil să ne străduim acum să schimbăm canonul precedent, când misiunea noastră, mult mai realistă și mai lucidă, ar fi să participăm la schimbările care au loc în gustul public și în mersul literaturii. Cred că noul canon „academic" (nu e prea greu de bănuit) se va construi în jurul scriitorilor din generația '70 și al celor din generația '80: **Alexandru Ecovoiu**, **Gabriela Adameșteanu**, **Mihai Sin**, **Horia Pătrașcu**, **Eugen Uricaru**, **Paul Eugen Banciu**, **Ștefan Agopian**, **Mircea Daneliuc**, **Bedros Horasangian**, **Stelian Tănase**, **Dan Stanca**, **Gheorghe Crăciun**, **Ioan Groșan**, **Cristian Teodorescu**, **Daniel Vighi**, **Petru Cimpoeșu**, **Radu Aldulescu**, **George Cușnarencu**. Îmi place foarte mult proza scurtă a lui **Răzvan Petrescu**. Cred în viitorul de scenarist și prozator a lui **Răsvan Popescu**. Cât privește literatura de consum sau de divertisment, nu prea știu ce s-ar putea întâmpla și de unde ar putea veni surprizele: de peste tot.

2. Răspund foarte pe scurt la a doua întrebare. În legătură cu scriitorii care s-au afirmat în ultimii ani, ar trebui făcute câteva precizări care să devină criterii. Care perioadă, câți ani? Mă gândesc la întregul interval postdecembrist. Ce înseamnă afirmare? Cred

Jurnal memorii

I. D. Sârbu
★★★★★
★★★★

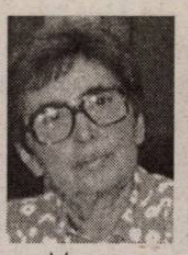
Monica Lovinescu
★★★★
★★★★

N. Steinhardt
★★★
★★★

Mihail Sebastian
★★★
★★

Ion Ioanid
★★★
★★

Virgil Ierunca
★★
★★

Ion Vianu
★★
★★

Eseu

H.-R. Patapievici
★★★★★
★★★★★

Caius Dobrescu
★★★
★★★

Ruxandra Cesereanu
★★★
★★

Ioana Pârvulescu
★★★
★★

Sorin Antohi
★★
★★

Simona Popescu
★★
★★

Liviu Antonesei ★★★
Adriana Babeți ★★★
Dan Petrescu ★★★
Corin Braga ★★★

că un criteriu cantitativ ar putea fi publicarea a cel puțin două-trei cărți (sau, pentru critici, o activitate publicistică de patru-cinci ani). Bineînțeles că valoarea rămâne principalul criteriu. Ar fi important să selectăm scriitori ale căror opere au centrul de greutate în perioada postdecembristă.

Poezie (în scădere apreciabilă de vitalitate, performanță și receptare): **Ioan Es. Pop, Cristian Popescu, Daniel Bănulescu**.

Proză (ficțiunea se află în creștere considerabilă de invenție, ingeniozitate narativă și impact asupra publicului): **Mircea Cărtărescu**, **Alexandru Ecovoiu**, **Mircea Daneliuc**, **Dan Stanca**, **Petru Cimpoeșu**, **Simona Popescu**.

Teatru (neapărat necesar să fie luat în seamă): **Matei Vișniec**.

Jurnale și memorii (non-fictivul, în diminuare lentă, dar sigură): **N. Steinhardt**, **Nicolae Balotă**, **Monica Lovinescu**.

Eseu (sectorul cel mai spectaculos și mai bogat): **H.-R. Patapievici**, **Andrei Cornea**, **Marta Petreu**, **Ruxandra Cesereanu**, **Adriana Babeți**, **Corin Braga**, **Stelian Tănase**, **Alexandru Dragomir**.

Critică literară: **Ștefan Borbély**, **Ion Bogdan Lefter**, **Dan C. Mihăilescu**, **Tudorel Urian**, **Daniel Cristea-Enache** (acestea sunt noile autorități în domeniu; sunt așteptate cărțile celor mai tineri, activi în cronica literară).

LUMINIȚA MARCU

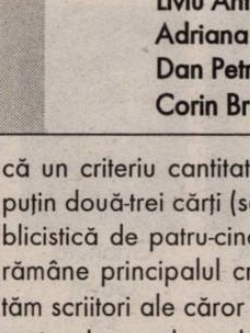

Împărțirea pe genuri e una din cele mai rezistente prejudecăți la noi

1. S-a produs o schimbare de canon literar în mod treptat, chiar înainte de 1989. Deja, la începutul anilor '90, noi, care eram copii de gimnaziu și de liceu, am învățat după alte manuale de literatură decât cei mai mari. Sora mea, cu opt ani mai mare decât mine, se chinuia să învețe pe dinafară ***Mărul de lîngă drum*** și alte asemenea texte. Ce să mai vorbim de manualele și mai vechi, care conțineau *„Clipă, stai, oprește-ți zborul/Se prăvale compresorul"*. Noi

(Continuare în pag. 14)

Bursa de valori literare

(Urmare din pag. 13)

am studiat, pe manuale elaborate înainte de 1989 în mare parte, texte infinit mai „estetice", în care canonul interbelic, cu **Arghezi**, **Blaga**, **Barbu**, **Eliade** (prozatorul), era bine stabilit. Erau manuale în care textele critice ale lui **Nicolae Manolescu**, de pildă, erau la ele acasă. Şi ale lui **Eugen Simion**, e adevărat, dar

Critică şi istorie literară

Sanda Cordoş
★★★★
★★★★

Paul Cernat
★★★
★★★

Carmen Muşat
★★★
★★★

Daniel Cristea Enache
★★★
★★

Mircea A. Diaconu
★★
★★

Gabriela Gavril
★★
★★

Luminiţa Marcu
★★
★★

Nicoleta Sălcudeanu
★★
★★

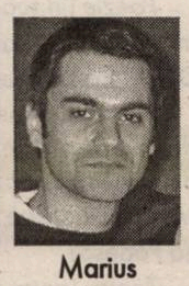

Marius Chivu
★★
★★

era un Eugen Simion care nu cedase conservatorismului critic ciudat de după 1989. Deja în a doua jumătate a anilor '90, canonul preuniversitar (adică nucleul dur a ceea ce numim îndeobşte canon) s-a schimbat şi mai mult şi, cred eu, în bine. În ciuda tuturor lamentaţiilor pudibond-amatoristice, declanşate de o presă (mai ales cotidiană) care nu înţelege mare lucru de fapt din toate aceste discuţii, canonul preuniversitar s-a deschis înspre nume extrem contemporane, ca **Simona Popescu** sau **Ovidiu Verdeş**, ceea ce este extraordinar. **Mircea Cărtărescu**, de pildă, a devenit un canonic absolut, ceea ce, iarăşi, e o schimbare spectaculoasă. Tot spectaculoasă e şi schimbarea de canon şcolar în ceea ce-l priveşte pe **Eminescu**, care a început să fie cunoscut şi pentru postumele sale. Cartea lui **Ion Negoiţescu** din anii '60 a devenit, de-abia acum, o referinţă bine cunoscută. Lucrurile nu stau la fel de bine în ceea ce priveşte canonul universitar şi doctoral, unde, în mod aparent curios, lucrurile s-au schimbat mai lent, dar cred că e normal, dacă ne gândim că în mediul universitar consensul e mai greu de realizat. Cei care elaborează programele pentru licenţe, masterate, doctorate au fiecare propriul canon. Dar asta e şi frumuseţea dinamicii universitare. Rămâne de demonstrat un lucru mult mai greu decât înlocuirea unor nume, şi anume faptul că s-ar putea să fie la fel de interesant pentru studenţi (dar şi pentru profesori) studiul unor texte de graniţă, al textelor teoretice sau de ideologie.

Există, încă, o obsesie a textului pur literar, a Poeziei cu orice preţ. Dar lucrurile s-au schimbat totuşi foarte mult şi sunt în curs de schimbare în continuare. Iar această schimbare, dacă este să fie o schimbare adevărată, nu va fi în nici un caz doar înlocuirea unui scriitor cu altul, ci regândirea întregii literaturi române, care are şi ea nevoie, ca întreaga Românie de altfel, de un *aggiornamento*.

2. Nu prea putem vorbi de certitudini la autori care s-au afirmat strict în ultimii ani, nu pentru că n-ar fi buni, ci pentru că e nevoie de mai mult timp. Dar mi-au atras atenţia multe nume: **Ştefania Mihalache**, **Anamaria Sandu**, **Cecilia Ştefănescu**, **Dan Lungu**, **Lucian Teodorovici**, cei patru care au scris seria de amintiri şi comentarii despre comunism, dintre ei **Ion Manolescu** şi pentru romanul ***Alexandru***, **Paul Cernat** şi pentru critica literară publicistică, **Cristina Ionică** şi **Costi Rogozanu**, cei doi din urmă fiind partenerii mei de critică literară şi nu numai literară, **Mihaela Michailov** pentru critică de teatru, excelenţii **Andrei Gorzo**, **Mihai Chirilov** sau **Anca Grădinariu** pentru critică de film. S-ar putea să vi se pară ciudat, dar pentru mine toţi aceştia sunt pur şi simplu scriitori. Poate ar trebui să ne dezobişnuim să mai gândim atât de strict în genuri literare. Nu există doar poeţi, critici, eseişti sau prozatori, există scriitori. Împărţirea pe genuri e una dintre cele mai rezistente prejudecăţi de la noi, o împărţire care naşte tensiuni extrem de nocive în lumea culturală. Pe de altă parte, memoria e de cele mai multe ori capricioasă, ea selectează şi în funcţie de ultimele lecturi. Exact în acest moment în care scriu, dacă m-aţi întreba care e cea mai frumoasă carte pe care am citit-o în ultimii ani, v-aş răspunde: ***Amintiri în dialog*** de **Matei Călinescu** şi **Ion Vianu**. E proză, e ficţiune sau nonficţiune? Matei Călinescu e teoretician, dar şi poet. Nici unul dintre ei nu e „un scriitor tânăr", afirmat acum, deşi cartea aceasta îi arată într-o altă lumină şi în alt registru. Lucrurile sunt mult mai complicate, iar criticii (adică scriitorii care scriu critică la un moment dat!) nu sunt maşini de produs liste canonice. Deşi sunt destui critici tineri care cred asta şi le place să producă asemenea liste, pentru că asta îi plasează într-un joc de putere care mie mi se pare un pic comic.

3. Sunt scriitori care candidează cu succes la uitare. Unul dintre ei mi se pare a fi, de pildă, **Eugen Barbu**, deşi găsesc la critici importanţi curioase reevaluări ale acestui scriitor care mie mi se pare rudimentar (un rudimentarism care nu are neapărat legătură cu marile sale compromisuri politice). Aşa cum rudimentar mi se pare şi **Fănuş Neagu**, deşi un critic tânăr îl introduce, fără responsabilitate pedagogică (probabil de dragul polemicii), în manualul de liceu. În acest sens e extrem de interesant, şi mă ocup de asta în teza mea de doctorat, ce monştri au produs în perioada comunistă amatorismul, lipsa de profesionalism într-ale literaturii. Au devenit scriitori oameni fără şcoală, primitivi, poate cu ceva talent la nivel de anecdotă şi versificaţie, la fel cum au devenit, tot atunci, ingineri, oameni care nu ştiau tabla înmulţirii sau ofiţeri, personaje cu patru clase primare. Iar această impostură nu se opreşte, din păcate, la nivelul anilor '50, ci continuă, în forme camuflate, şi după aceea. Uitat va fi, de pildă, şi versificatorul **Adrian Păunescu**, după ce se vor stinge ultimele isterii legate de cenaclul său şi după ce critici ca Eugen Simion nu-l vor mai promova din motive extraliterare. E multă isterie care trebuie să se stingă în jurul multor scriitori şi de-abia după aceea vom putea discuta liniştiţi cu cărţile pe masă. Trebuie să-i uităm pe unii şi să ni-i amintim pe alţii pur şi simplu de dragul literaturii, care trebuie să ne placă, să ne facă viaţa mai interesantă, să rafineze intelecte, şi nu să rămână o uscată şi pedantă bibliografie obligatorie.

Creşteri

Mircea Cărtărescu
16 voturi

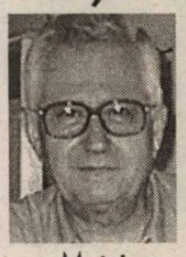

Matei Călinescu
11 voturi

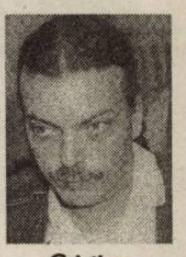

Cristian Popescu
9 voturi

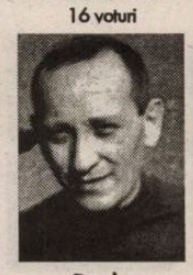

Radu Petrescu
7 voturi

Petru Cimpoeşu
7 voturi

Andrei Cornea
6 voturi

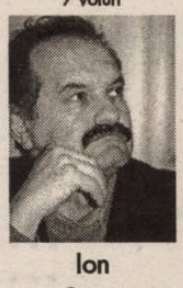

Ion Simuţ
5 voturi

Dan C. Mihăilescu
5 voturi

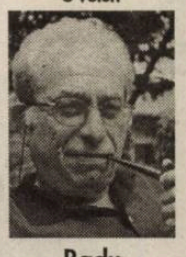

Radu Cosaşu
5 voturi

Gabriel Liiceanu
4 voturi

Al. Cistelecan
4 voturi

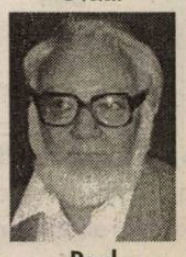

Paul Goma
4 voturi

Mircea Nedelciu
4 voturi

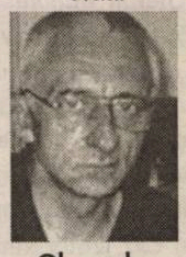

Gheorghe Crăciun
4 voturi

Ştefan Borbely
4 voturi

Ion Negoiţescu
4 voturi

Virgil Nemoianu
4 voturi

Mircea Zaciu
4 voturi

Dumitru Ţepeneag
3 voturi

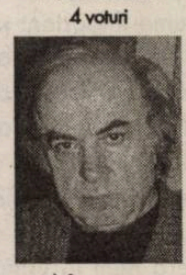

Norman Manea
3 voturi

Matei Vişniec
3 voturi

Stelian Tănase
3 voturi

Nicolae Balotă
3 voturi

Răzvan Petrescu
3 voturi

Zece zile la Biblioteca „Nicolae Iorga“

Contactul direct cu publicul cititor a făcut dintotdeauna obiectul oricăror strategii de marketing cultural, iar atunci când oferta editorială conține atât beletristică, cât și auxiliare didactice, literatură de informare sau divertisment, el este absolut necesar.

Dacă în București piața de carte este una dinamică și poate pune la dispoziția cititorului titlurile dorite, nu același lucru se poate spune despre

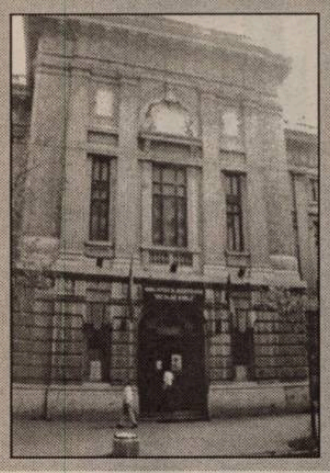

orașe importante din România, unde locul librăriilor a fost luat treptat de tonete stradale, al căror principal scop este profitul, privând astfel consumatorul de carte de plăcerea alegerii.

Și nu întâmplător am ales orașul Ploiești pentru acest contact cu cititorul. În orașul lui Nichita Stănescu, chiar și librăria care-i purta numele s-a desființat, cartea fiind din ce în ce mai marginalizată.

Primul pas ca răspuns al intențiilor noastre a rezultat în urma invitației formulate de directorul Bibliotecii Județene „Nicolae Iorga“, domnul profesor Nicolae Boaru, de a deschide o expoziție de carte în holul bibliotecii din Ploiești. Am cunoscut astfel o gazdă perfectă și ne-am bucurat de întreaga atenție a acestora.

Dacă din perspectiva editorilor biblioteca e un loc de recluziune, de cercetare într-o lume fără contact cu exteriorul, am descoperit că printr-un management cultural inovator, europenizat, biblioteca poate să fie și cea care atrapează și creează evenimente pentru comunitate.

Preț de zece zile, în holul central al Bibliotecii „Nicolae Iorga“ au fost puse la dispoziția publicului cititor peste 500 de titluri publicate în ultimii doi ani de *Editura Paralela 45*, cele mai noi dintre ele fiind și lansate, timp în care mai mult de o mie de cititori prezenți în acestă perioadă au putut răsfoi și cumpăra în voie.

Prilejuite de această expoziție de carte, întâlnirile cu directorii bibliotecilor aflate sub patronaj metodologic, cu presa scrisă și televiziunile locale au făcut ca evenimentul să fie popularizat îndeajuns ca orice doritor de carte să-și găsească drum spre întâlnirea cu aceasta.

Clamata criză a lecturii din România poate fi salvată prin ignorarea tabuurilor de tip bibliotecă-depozit, iar profesorul Boaru a fost unul dintre primii care a înțeles asta.

Deloc surprinzător, preferințele cumpărătorilor care s-au perindat în cele zece zile de expoziție s-au îndreptat către autorii români, cei mai defavorizați ca prezență în locurile de vânzare existente, astfel că am selectat pentru dvs, departe de gândul de a face un top precum cele ale difuzorilor, cele mai cerute cărți ale expoziției, alegerea fiind a publicului-cititor din Ploiești.

Adrian Majuru, *Destinul din oglindă*

O istorie fascinantă a aristocrației bucureștene
Colecția „Avanpost“
Prefață de Andrew Calimah, Postfață de Sanda Tătărescu-Negropontes.
Adrian Majuru este istoric, autorul cărții ***Bucureștii mahalalelor sau periferia ca mod de existență***. Or, un roman scris de un istoric nu este similar cu unul scris de un romancier. Cartea sa se citește ca o plimbare liniștită într-un sit arheologic. Ici-colo, autorul se oprește, ridică un artefact prăfuit, explicându-l. Într-o manieră neliniară, povestea înaintează din ce în ce mai adânc într-un București mitic ce-și derulează prin fața ochilor noștri destinul său sisific. Un București al marmurei și mizeriei, al regilor și servitorilor, al dezamăgirii recurente, asemenea unei serii de vise înfierbântate care se repetă și din care nu se poate scăpa.

Ioana Nicolaie, *Cerul din burtă*

Colecția „Avanpost“
Prefață de Gabriela Adameșteanu.
Un „roman“ despre marea experiență a maternității Sintagma lui Paul Cernat (*„curajul poetic al feminității“*), referitoare la o carte anterioară a Ioanei Nicolae, definește doar una din impresiile mele de lectură. ***Cerul din burtă*** reprezintă nu doar o continuitate, ci și o ruptură față de volumele anterioare. Curajul poetic al feminității o determină pe poetă să „recupereze“ graviditatea ca stare lirică intensă, ca experiență profană și celestă, esențială în viața unei femei, a unui cuplu. O carte ce marchează o dată în literatura română.

Ion Bogdan Lefter, *Flashback 1985: Începuturile „noii poezii“*

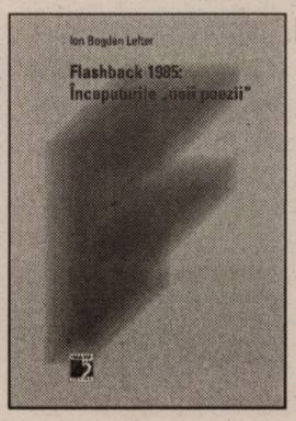

Scrisă în urmă cu două decenii, cartea de față a fost respinsă de cenzura comunistă a vremii și n-a putut vedea atunci lumina tiparului. Rămasă „în sertar“ și publicată abia acum, ea recuperează o imagine extraordinar de vie, „din interior“, a începuturilor „noii poezii“ românești postmoderne, completată în prefață și în postfață cu o reconstituire a atmosferei anilor ’80 și cu schița de ansamblu a istoriei noastre literare recente, așa cum s-a conturat ea în sfertul de secol scurs între timp.

Octavian Soviany, *Scrisori din arcadia*

Colecția „Biblioteca Românească“, seria „Poezie“
Postfață: Elena Vlădăreanu
Volumul transcrie în manieră autenticistă episoadele unei experiențe ce se desfășoară în mediul unui spital de psihiatrie, oscilând între poem și pagină de jurnal. Structurată în jurul unui fir epic, ea mărturisește despre tribulațiile unei lumi „bolnave“, care nu și-a pierdut însă câtuși de puțin (în ciuda aparențelor ei de abjecție) umanitatea. Poeme despre dragoste, boală, bătrânețe, spaimă, speranță și disperare. Sondări în vis și în inconștient. Strigăte de revoltă pe jumătate înăbușite.

Magda Cârneci, *Haosmos și alte poeme*

Colecția „Biblioteca Românească“, seria „Poezie“
Poetă, eseistă, istoric și critic de artă, Magda Cârneci a debutat în 1980 cu un volum de poezie, ***Hipermateria***, în care unii critici au văzut un adevărat manifest al generației optzeciste. Au urmat multe alte apariții prin care autoarea s-a impus drept una dintre cele mai pregnante voci poetice de azi. Volumul de față – o selecție antologică din propriile volume, între care ***O tăcere asurzitoare*** (1984) și ***Haosmos*** (1992) – conturează profilul ferm al unei personalități de o originală sensibilitate și coerență lirică. Selecția intenționează să pună la dispoziția cititorilor texte care de multă vreme nu mai pot fi găsite decât în biblioteci și care reprezintă un parcurs poetic ilustrativ pentru discursul liric, suflul și ideologia estetică a „generației optzeci“ în literatura română.

Matei Vișniec, *Orașul cu un singur locuitor*

Colecția „Biblioteca Românească“, seria „Poezie“
Postfață: Alex Ștefănescu
Cunoscut de la stabilirea sa în Franța, înainte de 1989, mai mult prin activitatea de dramaturg și prin succesele sale teatrale, Matei Vișniec rămâne în continuare unul dintre cei mai importanți poeți români de azi. Prezenta culegere reprezintă o antologie de autor operată din perspectiva și cu exigențele prezentului. Ea cuprinde texte selectate din volumele ***Orașul cu un singur locuitor*** (1982), ***Înțeleptul la ora de ceai*** (1984), ***Poeme ulterioare*** (2000) și o suită de poeme inedite, constituindu-se într-o imagine reprezentativă a unui poet fascinat de grotescul și absurdul existenței, de farsa existențială și de umorul negru, aproape fără egal în poezia noastră postbelică. Antologia lui Matei Vișniec dobândește astfel statutul unui bilanț necesar, de mult așteptat.

EDITURA POLIROM

Suplimentul de CULTURĂ
Săptămânal realizat de Editura Polirom și Ziarul de Iași

Bucură-te de vacanță!

Bibilioteca Ioan Petru Culianu
Ioan Petru Culianu, **Păcatul împotriva spiritului**
Gianpaolo Romanato, Mario G. Lombardo,
Ioan Petru Culianu, **Religie şi putere**

Fiction Ltd
Ioan T. Morar, **Lindenfeld**
Ştefan Agopian, **Tobit**

Ego. Proză
Cecilia Ştefănescu, **Legături bolnăvicioase**
Liviu Bleoca, **Erotikon**

Biblioteca de duminică
Kiki Vasilescu, **Romanul românesc pervers**
Claudia Golea, **Tokyo by Night**
Cip Ieşan, **Întoarcerea punguţei cu doi bani**

Seria Maigret
Georges Simenon, **Maigret la Picratt's**
Georges Simenon, **Maigret se înşală**

Biblioteca Polirom
Graham Greene, **Factorul uman**
Amos Oz, **Soţul meu, Michael**
Helen Fielding, **Olivia Joules şi imaginaţia hiperactivă**
Philip Roth, **Complexul lui Portnoy**
Salman Rushdie, **Orient, Occident**
Jeffrey Eugenides, **Middlesex**
Javier Marías, **Chipul tău, mîine. 1. Febră şi lance**
Michael Cunningham, **O casă la capătul lumii**
Mihail Bulgakov, **Însemnările unui tînăr medic**

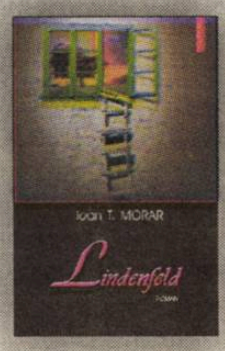

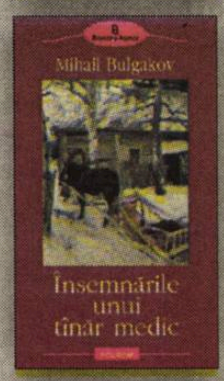

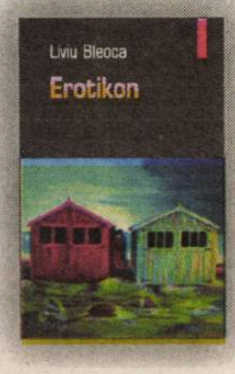

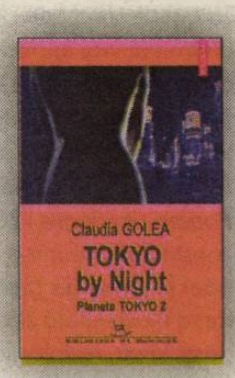

www.polirom.ro

Bucureştiul Cultural

Anul V
Numărul 19+20

Supliment editat cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii şi Cultelor*

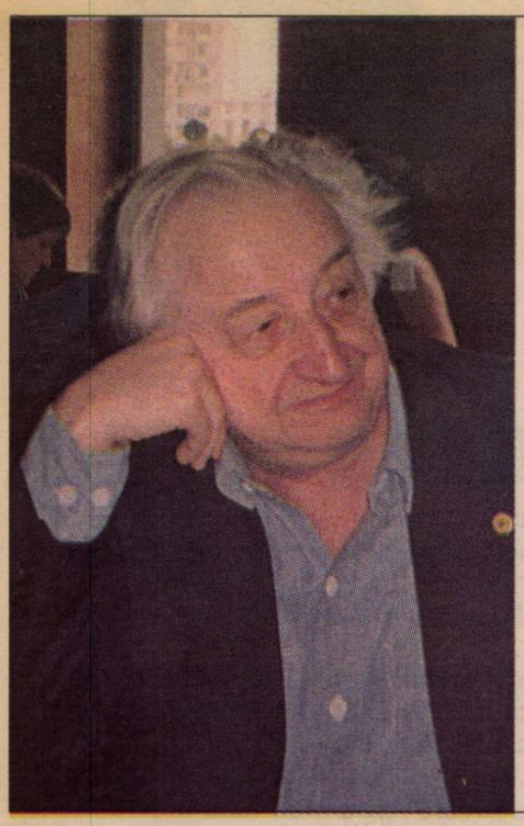

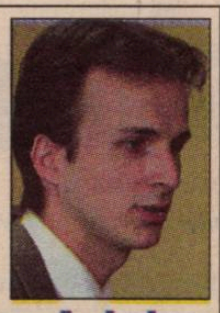

Imaginarul european

Recentele evoluţii din comunitatea europeană (respingerea *Constituţiei* de către francezi şi olandezi, blocarea bugetului comunitar etc.) au provocat îngrijorarea promotorilor ideii europene. Ele au pus pe tapet nu doar distanţa dintre clasele politice şi cetăţenii pe care acestea îi reprezintă, ci şi dintre diversele tendinţe ce se manifestă la nivelul populaţiilor şi grupurilor. Ţările Europei alcătuiesc un conglomerat de naţiuni şi de etnii despărţite de limbi, de istorii, de obiceiuri, de tradiţii economice şi politice, de culturi, religii, literaturi şi arte puternic personalizate. La fel cum există o ştiinţă ecologică a mediului ambiant, la fel se poate concepe o ecologie a reprezentărilor mentale specifice membrilor unor colectivităţi. Europa este o asemenea macro-colectivitate care necesită o analiză a ecologiei sale imaginare pentru a-i putea înţelege atitudinile. Indivizii şi grupurile reacţionează în egală măsură la stimulii exteriori, materiali, fizici, economici, geografici, şi la imaginile interne pe care oamenii şi le fac despre sine, despre familie, despre stat, despre locul lor în lume. Din această perspectivă, devine tot mai evidentă necesitatea unei analize multidisciplinare aprofundate a imaginarului european, sau, mai corect spus, a imaginarelor europene.

Imaginarul este un concept central pentru analiza comportamentului uman individual şi de grup. O tradiţie filosofică apăsat intelectualistă a impus ideea că omul este o fiinţă raţională, ale cărei acţiuni depind de mecanisme logice, reductibile la diagrame inteligibile. Or, acest mit al raţionalităţii nu descrie o realitate, ci mai degrabă un ideal, o utopie antropologică. Pentru a înţelege, a anticipa şi eventual a influenţa şi dirija conduitele persoanelor şi ale grupurilor trebuie investigate motivaţiile lor inconştiente, conţinuturile imaginare şi simbolice, încărcăturile emoţionale ş.a.m.d. Cercetarea imaginarului vine să suplinească această lacună majoră din filosofia şi psihologia europeană.

O dată cu dezvoltarea societăţii postmoderne, relevanţa şi importanţa acestor cercetări a crescut în mod vertiginos. Lumea actuală evoluează spre ceea ce se numeşte *satul global*, o societate în care, la fel cum locuitorii satului tradiţional cunoşteau toate întâmplările importante din localitate, oamenii din toate părţile lumii pot primi, prin canalele mediatice, informaţii despre orice eveniment desfăşurat în toate colţurile Pământului. Spre deosebire însă de satul tradiţional, unde transmiterea informaţiilor era directă, interpersonală, nemediată, în satul global informaţia este indirectă, mediată, transformată. Sistemul de reclame, reţelele de distribuţie a filmelor, ziarele şi revistele, televiziunile prin cablu şi prin satelit, Internetul, toate aceste instrumente mediatice nu mai furnizează imagini perceptive ale indivizilor şi evenimentelor, ci doar imagini imaginare, procesate în studiouri şi redacţii, capabile să transporte mesaje suplimentare, subliminale, expuse manipulării comerciale sau ideologice. Campaniile politice şi războaiele electronice, modele şi sistemul de promovare a vedetelor sunt nişte exemple banale în ceea ce priveşte felul în care imaginile ne influenţează şi ne modelează viziunea asupra realităţii.

Domeniile culturii reprezintă nişte revelatori ai identităţii de grup a diverselor popoare şi grupuri sociale. O analiză spectrală a constelaţiilor imaginare specifice fiecărei culturi permite formalizarea şi cuantificarea diferenţelor, gruparea lor sub concepte operative. Ce împinge anumite naţiuni sau populaţii să dorească sau să respingă integrarea europeană? Care sunt tensiunile, nu atât materiale, cât mai ales imaginare şi simbolice, care determină adaptarea sau inadaptarea anumitor grupuri etnice sau religioase (cum sunt musulmanii, rromii) în ţările de adopţiune? Care sunt reacţiile nu mai puţin imaginare, stereotipiile şi prejudecăţile localnicilor faţă de noii veniţi?

Unor asemenea întrebări îşi propune să le răspundă un proiect al Centrului de Cercetare a Imaginarului din Cluj. În toamna acestui an, în 21–25 septembrie, *Phantasma* va organiza un colocviu internaţional cu tema *„Les imaginaires européens"*, reunind directorii şi reprezentanţii mai multor centre similare de cercetare a imaginarului politic, ideologic, literar, artistic, geografic, istoric, mediatic, religios. Cu acest prilej, se va lua în discuţie şi posibilitatea creării unei reţele de excelenţă internaţionale (*EURIMAG*) care să studieze imaginile, reprezentările, simbolurile, clişeele, stereotipurile şi prejudecăţile care constelează în imaginarul locuitorilor continentului. Această cercetare va face posibilă delimitarea identităţilor naţionale şi de grup în cadrul celorlalte identităţi europene, arătând liniile de convergenţă, ce fac posibilă integrarea, şi cele de divergenţă, ce pot duce la discrepanţe, disensiuni şi rupturi. Înţeleasă la nivelul simbolic al imaginarului, cultura se dovedeşte a fi un factor esenţial şi inevitabil, deşi destul de puţin înţeles şi explorat, pentru integrarea europeană.

Corin Braga

Bucureştiul Cultural
Nr. 19+20/2005

Licenţiată în litere a *Universităţii din Bucureşti*, s-a stabilit în Franţa ca refugiat politic, în 1962. A fost interpreta oficială în relaţiile cu România a preşedinţilor Franţei, de la Charles de Gaulle la François Mitterrand. Cofondatoare a revistei literare ***Les Cahiers de l'Est***, consacrată în special scriitorilor din Răsăritul Europei, cenzuraţi în ţările lor din motive politice. Între 1984 şi 1991, Sanda Stolojan a fost preşedintele *Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului în România*, cu sediul la Paris. În 1989 a fost distinsă de *American Romanian Academy* cu *Diploma de Onoare* pentru activitatea sa închinată apărării drepturilor omului.

În exil, Sanda Stolojan a publicat poezie şi proză în reviste româneşti din Occident: ***Limite***, ***Ethos***, ***Fiinţa românească***, ***Revista scriitorilor români***. A scris de asemenea cronici literare şi eseuri în ***Journal de Genève***, ***Esprit***, ***Cahiers de l'Est***, ***Le Monde***, ***L'Alternative***, ***Lettre Internationale***, ***ARA Journal*** etc. Poezii în franceză publicate în revistele: ***Revue de Belles-lettres*** (Geneva), ***Création*** şi ***Polyphonies*** (Paris). Volume de versuri apărute la *Editions Rougerie*: ***Dans les Brisures*** (1982), ***Sur les abîmes verts*** (1985), ***Bruine de nulle part*** (1993). Volum de amintiri: ***Avec de Gaulle en Roumanie*** (*Editions de l'Herne*, 1991). În 1996 îi apare, la *Editura Humanitas*, volumul ***Nori peste balcoane. Jurnalul exilului parizian***, iar în 1999, la aceeaşi editură, ***Ceruri nomade. Jurnal din exilul parizian (1990-1996)***. În limba engleză a publicat o monografie Duiliu Zamfirescu în colecţia *Twaine World Authors* (Boston, 1980). A tradus în franceză ***Lacrimi şi sfinţi*** de Emil Cioran (***Des larmes et des saints***, *Editions de l'Herne*, 1986) şi poezii de Lucian Blaga cuprinse în antologia ***L'étoile la plus triste*** (*Editions de la Différence*, 1992).

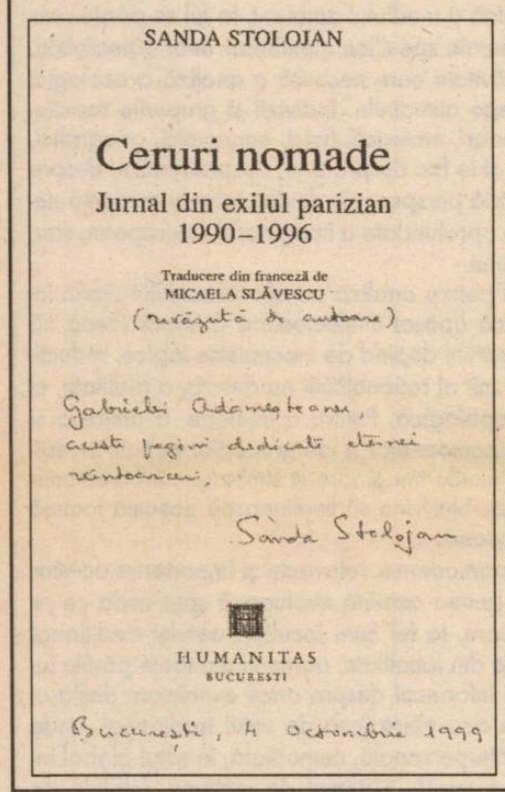
SANDA STOLOJAN

Ceruri nomade

Jurnal din exilul parizian
1990–1996

Traducere din franceză de
MICAELA SLĂVESCU
(revăzută de autoare)

Gabrielei Adameşteanu,
acestei pagini dedicată eternei
rătăciri,
Sanda Stolojan

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Bucureşti, 4 octombrie 1999

România Muzical este în primejdie!

Stupoare şi uimire, desnădejde şi revoltă. Acestea sunt stările pe care le încearcă orice persoană responsabilă care se manifestă – în măsura în care este posibil la noi – în limitele normalităţii; iar asta atunci când parcurge demersul domnului Ralu Filip, preşedinte al *Consiliului Naţional al Audiovizualului*, demers privind desfiinţarea expresă a postului de radio *România Muzical „George Enescu"*. Nu doresc decât să reamintesc faptul că nota în cauză vizează o veritabilă instituţie de cultură muzicală, cea mai importantă de acest fel la noi în ţară în domeniul media, instituţie care – pe parcursul a aproape un deceniu parcurs de la înfiinţare – se dovedeşte a fi o promotoare a bunului gust, a culturii muzicale autentice, iar aceasta în domeniul genurilor muzicale celor mai diferite, de la muzica academică şi până la jazz, spre exemplu. Cât de aberantă este această poziţie – poziţie posibil a fi fost formulată în afara cunoaşterii specificului instituţiei postului *România Muzical „George Enescu"* – o dovedeşte faptul că în ţară nu există decât un singur program de acest fel, program ce aduce beneficii nu de ordin financiar, ca în cazul posturilor comerciale, ci de natură spirituală, aidoma celor aproximativ o sută de posturi publice similare ce fiinţează în lume, prioritar în Europa. Căci *România Muzical* este o instituţie mass-media promotoare a culturii muzicale autentice, a valorilor naţionale şi universale, care, dimpotrivă, ar trebui stimulată pe direcţia promovării în continuare a bunului gust, a fenomenului cultural autentic, neîntinat de alunecările spre derizoriu, spre vulgar, aspecte manifeste în conţinutul multora dintre canalele comerciale autorizate de *CNA*.

Premiul „Best Editing" a fost acordat postului *RRM* în cadrul *Festivalului Internaţional „Shanhai Radio Music"*, un altul, *Marele Premiu al Uniunii Internaţionale de Radio şi Televiziune*, i-a fost conferit la Budapesta; *Uniunea Criticilor, Redactorilor şi Realizatorilor Muzicali din România* i-a acordat, de asemenea, mai multe distincţii.

Dumitru Avakian

Extrase din articolul apărut în *România liberă*, august, 2005

jebe grafii

Elena Ştefoi

Mariana Marin

Fotografii de Tudor Jebeleanu

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la •

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI
ARCUB
CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE

*În **Parcul Herăstrău** continuă **Stagiunea estivală teatrală pentru copii** la cinematograful pentru copii. Spectacolele programate în următoarea perioadă sunt:*

Prostia omenească, spectacol al *Teatrului Masca* la fântâna din parc – sâmbătă 27 august, ora 12.30;

O floare, un pom, un ţânţarom, spectacol al *Teatrului Ion Creangă* – duminică 28 august, ora 12.00;

Varietăţi la Excelsior, spectacol al *Teatrului Excelsior* – sâmbătă 3 septembrie, ora 12.00.

2, 3, 4, hai la teatrul, spectacol al *Teatrului Ion Creangă* – duminică 4 septembrie, ora 12.00;

Farsele lui Arlechino, spectacol al *Teatrului Masca* la fântâna din parc – sâmbătă 10 septembrie, ora 18.30;

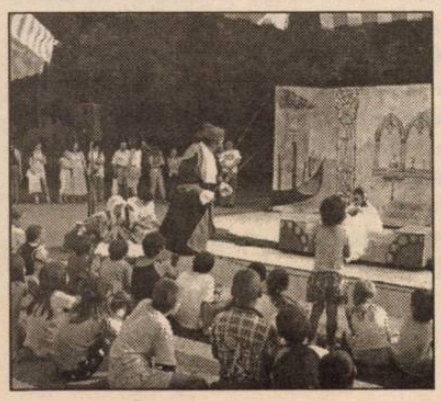

Scufiţa Roşie, spectacol al *Teatrului Ţăndărică* – duminică 11 septembrie, ora 12.00;

Organizatori: Primăria Municipiului Bucureşti, prin *Centrul de Proiecte Culturale ArCuB*, şi *Administraţia Lacuri, Parcuri şi Agrement Bucureşti*.

În Grădina Cişmigiu, în cadrul **Stagiunii muzicale estivale** vor cânta muzică de promenadă în foişorul din parc, între orele 11.00 – 13.00, formaţiile *Concertino* (sâmbătă, 27 august), *Fanfara Corpului 1 Armată* (duminică, 31 iulie) şi *Muzica Reprezentativă a Armatei* (duminică, 27 august).

Organizată în fiecare an de Primăria Municipiului Bucureşti şi *Centrul de Proiecte Culturale ArCuB*, stagiunea va continua şi în luna septembrie în care protagoniste vor fi formaţiile *Brass Quintet* (sâmbătă, 3, 10, 17, 24 septembrie) şi *Fanfara Corpul 1 Armată* (duminică 4, 11, 18, 25 septembrie).

din numerele următoare

Bucureştiul Cultural

- Editorial: **Gabriela Adameşteanu, Magda Cârneci**
- Atelier artistic: **Peter Modos, Bela Kalman, Aurora Cornu**
- Cronică literară: **Paul Cernat** despre romanele „Blazare" de Petre Barbu şi „Proorocii" de Radu Aldulescu; **Oana Pughinean**, despre volumul „Teoria estetică" de Ph. Adorno
- Bursa de valori literare: **Ioan Buduca, Mircea A. Diaconu, Adrian Lăcătuş**
- Cronica teatrală: **Doina Papp** – „Maestrul Ciulei se întoarce la Pirandello"
- Articole: **Bianca Burţă** – „Alice Botez în prezenţa stăpânilor"; **Ioana Anghelescu** – „Institutul de Studii Orientale"; **Ruth Franklin** – „Sălbatica Premiului Nobel – Cine este Elfriede Jelinek?"; **Smaranda Vultur** – „Vând perle, cumpăr perle"

Bucureştiul Cultural
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI ARCUB CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE
Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului
GDS

Editat de ***Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului***
Cu sprijinul ***Consiliului General al Municipiului Bucureşti*** şi al ***Ministerului Culturii***
Redactor-şef: Gabriela Adameşteanu
• Cronica literară: **Paul Cernat** • Patrimoniu bucureştean: **Cristina Koneffke, Sorin Ilieşiu** • Cotidian: **Ioana Drăgan**; • Cronică de teatru: **Anca Haţiegan, Doina Papp** • Muzee, expoziţii, lansări de carte: **Ioana Anghelescu** • Cronică muzicală: **Cristina Sârbu** • Fotografii: **Tudor Jebeleanu**
Tehnoredactare: **Nicolae Rusu;** Publicitate: **Gabriela Zafiu;** Secretariat: **Cristina Spătărelu;** Editare, corectură: **Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu.**
Adresa: b-dul N. Titulescu, nr. 95-103, Sector 1, Bucureşti; Tel/fax: 222.93.44
E-mail: g.a@xnet.ro; www.revista22.ro
ISSN-1841-3048

Rubicub pentru Kiki

PAUL CERNAT

Când, în 2002, apărea la *Paralela 45* romanul de debut cu titlu laclosian al Ceciliei Ștefănescu, el a fost receptat pripit de unii ca *„roman lesbian"*, deși „nu e ce pare-a fi...". Poate că succesul său comercial va fi venit și de aici, pe fondul validării critice favorabile. A urmat apoi valul de tineri prozatori unde tonul l-au dat narațiunile cu sex&drugs. În mod previzibil, ***Legături bolnăvicioase*** a fost inclus în același *trend* de către comentatori; mă tem că și mie mi-au scăpat, din fuga condeiului, calificative superficiale. Recitindu-l în ediția revăzută de la *Polirom* – unde a fost retipărit cu puțin înaintea apariției unui nou volum, ***Intrarea soarelui*** –, îmi sar în ochi însă diferențe nu doar față de controversatele noastre autoficțiuni teribilist-juvenile, ci și față de noile romane feminine din Franța, cu care pare a vădi unele asemănări de familie. Există totuși o afinitate cu tradiția seducției literare „primejdioase" și o scriitură filtrată prin alambicurile teoretice ale formației francofone a autoarei.

Iubiri „alternative"

Prima diferență față de jûnele scriitoare locale este una de „stil". Explorând o zonă sensibilă (atracția lesbiană e, se pare, destul de răspândită, ca intimitate de substituție, în rândul tinerelor), autoarea evită, cu grație copilărească, exhibiționismele vulgare (agreate de veleitari). Poate și pentru că are de spus ceva intim, cu miză interioară. Tentația detabuizării, atracția „sexualităților alternative" și a boemei tinerilor artiști reprezintă mai curând un snobism evazionist de prințesă dezabuzată decât expresia unei autenticități plebee. Povestea e developată cu un firesc ce nu exclude sofisticarea, după cum nici corporalitatea tiranică nu elimină doxa reflexivă, misterul și... sufletul.

Totul se rotește confesiv în jurul iubirii naratoarei pentru o Alex. cunoscută în liceu cu ocazia unei olimpiade școlare dintr-un oraș de provincie. Devenite colege de facultate, cele două fac escapade montane, se descoperă cu timiditate una pe cealaltă, locuiesc o vreme împreună în „cămăroiul" de la o mansardă, apoi drumurile li se despart: Alex. – sedusă de un student teolog vicios, iar naratoarea – cuplată cu un artist „vagabond" și năuc (Renato). Se vor regăsi după un an, odată cu experiențele și decepțiile maturizării. Întâlnirile ritualice sunt stabilite inițial în zone depărtate ale Bucureștilor, dar Alex. cea comodă nu înțelege sensul poetic al „căutării". Au loc gelozii, scene – tot tacâmul. Naratoarea își află un confident în Sergiu (tânăr inteligent și sensibil, convertit la homosexualitate), se complace în anturajul lui Renato prin cârciumi, unde bea, fumează hașiș și pozează în tipesă cu fumuri, reia frenetic relația cu Alex., se refugiază un timp la fratele ei mai mare, Sandu (un rebel blazat), și îl agresează sexual într-un moment de confuzie și de eclipsă post-alcoolică a rațiunii. Cei doi se opresc speriați înainte de comiterea incestului și plâng ca niște copii, iar capitolul se încheie printr-o înșiruire de „Înapoi"-uri amintind-o pe cea a „Da..."-urilor din ***Ulysses*** și a „Nu..."-urilor din ***REM*** de Cărtărescu. Pe aceeași linie, sunt introduse – nu tocmai fericit – și câteva liste de „cuvinte magice", ca în prozele lui Gheorghe Crăciun. Urmează apogeul și destrămarea unei legături învăluite în ceață.

Personajul Alex. este încarnarea unei *„obsesii erotice și narcisiace trăite de o naratoare abulică, dezabuzată și vulnerabilă"*, cum spune Simona Sora în prezentarea de pe coperta a patra. Oricum, dragostea celor două tinere – de o mare inocență – contrastează cu relația frustă (născută din *„curiozitate și plictiseală"*) cu Renato. Naratoarea se amuză deschizând fire epice pentru a le abandona în joacă, semnalizează derutant în tot felul de direcții. Scenele erotice sunt abia schițate, deturnate sau nefinalizate, plasa de siguranță a discreției e mereu prezentă, iar elementele biografice sunt atât de recombinate fictiv, încât ai adeseori senzația unor neconcordanțe. Dezvoltând, pe alte coordonate, prozele din volume colective ca ***Ferestre '98*** și ***Tescani 40238***, romanul pare un „câmp" de senzații și sentimente. Cecilia Ștefănescu e o poetă ce compensează debilitatea epică prin arta senzorial-ironică a scriiturii și prin sofisticarea compoziției. Natura ei se exprimă însă cel mai bine în roman, nu în poemele pe care le citea cândva în *Cenaclul „Litere"*. Alveolară, narațiunea e rotită rapid ca un cub Rubick amestecând – aparent aleatoriu – amintiri intime, obsesii, afecte și fantasme activate proustian prin tot felul de madlene. Tehnica „picurării" semnificațiilor în text vine din pictura minimalistă; titlurile capitolelor sunt ele însele „minimale", derutante (***Extasy***, ***Rubicub***, ***Miros de cafea***, ***Ce mai faci?***). Există însă o obsesie de adâncime care dă unitate poveștii: *indeterminarea identității*. Relația de dragoste dintre naratoare și Alex., cu paravanele și supapele ei, e mereu dublată de „relația" narcisiacă a naratoarei cu Kiki, proiectată în poem și în basm. Chinuită de condiția corporală a propriei feminități și de spaima îmbătrânirii (v. scena cu „babornița" voyeuristă și obsesia metamorfozei kafkiene), refugiindu-se în autoerotism și bulimie sau bâjbâind năuc într-un labirint al dorințelor deviate, protagonista se află la cheremul demonului distructiv al tinereții, care o îndeamnă să transgreseze normele, să „vagabondeze", să fugă de-acasă și de propriile spaime.

Qui est Kiki?

Ar fi de remarcat obsesia psihanalitică a camerei – cavernă și spațiu intim al bucuriei simțurilor: mansarda, debaraua, bucătăria (*„încăperea cea mai adultă"*) ș.a. Naratoarea pendulează cu răsfăț între un fond burghez, „cuminte", retractil și impulsurile irațional – eretico-erotice – care o împing spre aventuri „imposibile" ori spre evadări în boeme cu alcool și *joint*. Într-un fel, romanul e povestea legăturilor tensionate dintre identitatea „burgheză" și cea „artistă". Protagonista se dedublează narcisiac și schizoid într-un personaj fantasmatic numit mâțâit Kiki. Cognomen diminutival (de la Cecilia?), posibil simbol al cruzimii și gratuității egoiste (*„de Kiki!"*), el este partea de umbră a sufletului, daimonul rebel responsabil pesemne și de impulsul incestuos (în copilărie Kiki voia să se mărite cu Sandu...). Un revelator al „bolii sufletești" îl constituie relația cu Sergiu, îndrăgostit în tăcere de ea și folosit ca paravan pentru legătura cu Alex.: *„A suplinit absența ei cu atâta talent, încât ajunseserăm să ne comportăm ca doi iubiți. Dar nu l-am văzut niciodată pe prietenul lui, iar când îl rugam să mi-l arate, îmi replica mereu că greșise în ceea ce mă privește, că eram o fată cât se poate de normală și că așa trebuie să și rămân (...) că doar sufletul îmi era puțin bolnav, dar în rest e OK"*. Scrisoarea pe care acesta i-o lasă e o lecție: *„N-o să treacă mult timp și-ți dai seama că, într-un mod bizar, te-ai păcălit singură, devenind ceea ce nu ești"*. Tot o lecție îi servește și Sandu: *„Cum ai putea tu să gândești sănătos, în colcăiala aia de fandosiți? Probabil îți lipsește onestitatea de a recunoaște că ești prizoniera bunei-cuviințe"*. Iar întâlnirea finală cu un misterios „maestru" îi inhibă iluziile autorlâcului: *„...eu cred că nu vei fi niciodată o scriitoare bună (...) dar cred că ai putea să fii o bună cititoare"* și o face să se simtă *„ca o domnișoară de pension"*. Amoralismul genuin e bruiat de „avertismente". Surprinderea unor homosexuali în Parcul Operei îi provoacă repulsie și groază adolescentei de 16 ani. Mai târziu, în preajma unei întâlniri cu Alex. pe un șantier, un muncitor constructor i se confesează cu năduf: *„Familia, copiii, casa în general s-au dus dracului. De-acuma, lumea e a ciudaților"*. Naratoarea anesteziază „cruzimea" întâmplărilor bravând în registru copilăros (*„Trei, doi, unu... și! Zi, toarnă tot sacul, ai încredere în tine. Nu te teme că lumea te va judeca aspru. În fond, ce ai tu cu lumea asta?..."*), amestecă poznaș autobiograficul cu imaginația și evită să-și dea numele. O autoficțiune manieristă în care vocea narativă e copilăriță și adolescentinizată jemanfișist, pentru ca insuportabilul să devină suportabil. Toate lucrurile „majore" sunt terapeutic minimalizate, iar dialogurile – copilărești...

Semnificativ rămâne *flash-back*-ul din finalul romanului: lăsând-o pe Alex. în urmă – după ce o înghesuie *„în călduri"* – și trecând mai departe cu Renato pe Lipscani, naratoarea se întâlnește cu propria imagine într-o vitrină cu manechine. Adică acolo unde povestea începuse cândva. Cercul se închide în amintire, căci între timp relația dintre cele două se terminase, ca și cea cu Renato. Ultima propoziție – *„Iar tu, Kiki, mi-ai făcut atunci cu ochiul"* – e un *clin d'oeil* care taie filmul poveștii.

Sufletul poetic al cărții

Fragmentele tipărite în *bold* și mai ales secvențele intitulate ***My sweetest box*** (amintiri, fantasme din preistoria iubirii pentru Alex.) sunt, aș spune, sufletul poetic al cărții. Poemul ***Gândăcelul***, un lamento dedicat lui Kiki, merită citat în întregime. Amintirile decadente despre copilăria în cartierul Antim, despre demolarea zonei și despre jocurile fetițelor printre ruine și barăci de muncitori vicioși o apropie pe Cecilia Ștefănescu de experiența „decreteilor". *„Țin minte că nu veneam direct acasă, ci mă abăteam fie prin pârculeț, fie pe la biserică, pe unde mă cunoșteau aproape toate babele pioase, fie hălăduiam pe străduțele, mi se părea mie pe atunci, întotocheate, trecând pe lângă munți enormi de moloz sau schelete de case. Asociam corpurile acelea de cărămidă cu niște cadavre, de aceea poate majoritatea viselor mele din copilărie erau morbide, înecate în fluturi morți, în căderi de la înălțimi amețitoare și în mult praf"*. Mici bijuterii sunt jocurile infantile cu descoperirea traumatică a identității sexuale: jocul erotico-simbolic – de o sadică tandrețe – cu Kiki, sau cel – delicios – de la grădiniță cu micul Dani (*„copiii se fac cu Copilorol"*). Dar și: iubirea platonică din adolescență pentru Mădălina și ritualurile lor „vrăjitorești"; inventarele de senzații olfactive; somptuoasele pagini cu liste de dulciuri (amintind ***Cartea de bucate*** din ***Exuviile*** Simonei Popescu, dar nu numai); hoinărelile prin vechiul București împreună cu Alex. (*„atracția mea aproape infecțioasă către tot ce era vechi și pe moarte"*). În general – tot ce ține de constituirea identității afective și de poezia senzațiilor interesează estetic. La fel, secvențele în care vulnerabilitățile existențiale sunt puse în scenă cu patetism ironic. În schimb, badinajul e uneori supralicitat iar secvențele relației „hetero" cu Renato sunt cam rudimentare. (Nu e exclusă aici o mizandrie cojuncturală: v. iubirea „lesbiană" poetică și gratuită *vs.* dragostea hetero ca „rău necesar"...). Neconvingătoare sunt și pasajele în care naratoarea își snobează ironic „profunzimile" și disperările adolescenței. Ele se răzbună însă în subconștientul poetic al cărții, prelucrate într-un discurs îndrăgostit proaspăt și răsfățat, familiar și de o naivitate jucată, presărat cu diminutive alintate și condus cu rigoare. Există o scriitură *made in* Cecilia Ștefănescu; sufixări gen: *„fetițești"*, *„domnișorești"*, *„cămăroi"*, *„vacanțieri"* ș.a. pot fi deja brevetate drept „cecilisme"...

Roman-poem al unei căutări sentimentale pure în „abjecția" ei amorală, cartea va servi drept pre-text al unui film realizat împreună cu regizorul Tudor Giurgiu; traducerea ei franceză la *Editions Phebus*, în cadrul programului *Les Belles Etrangères* apare firească. Romanul „minimalist" al lui Kiki & Co se află în avangarda noului nostru val autoficțional.

Bucureştiul Cultural
Nr. 19+20/2005

Bursa de Valori Literare (VIII)

1990 – 2005

Pentru a da o imagine coerentă (inevitabil simplificată, inevitabil cu nedreptăţi) a actualităţii literare, am separat autorii care s-au afirmat/au debutat înainte de 1990 de cei care s-au impus după.

Am luat în calcul fiecare menţionare pozitivă, iar în privinţa scăderilor, ca în aritmetică, o menţionare negativă s-a anulat printr-o menţionare pozitivă.

Tabelele din acest număr au fost alcătuite pe baza răspunsurilor următorilor critici literari (în ordinea apariţiei): Gheorghe Grigurcu, Cornel Ungureanu, Al. Cistelecan, Sanda Cordoş, Tudorel Urian, Simona Sora, Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Liviu Antonesei, Tania Radu, Horea Poenar, Mircea Martin, Carmen Muşat, Ioan Stanomir, Marius Chivu, Mircea Iorgulescu, Nicoleta Sălcudeanu, Bogdan Alexandru Stănescu, Irina Petraş, Ioan Buzera, Virgil Podoabă şi Nicolae Bârna.

ANDREI TERIAN

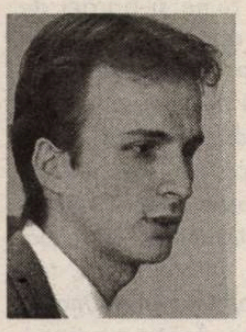

„Legea" canonului

1. Totul depinde, mai întâi, de modul cum definim canonul. Sensul cel mai folosit este acela de „listă de autori valoroşi" – o listă mobilă, aflată în continuă rescriere, la care se adaugă mereu nume noi şi se elimină o parte a celor vechi. În acest sens, e evident că perioada postdecembristă a însemnat o schimbare de canon, de vreme ce în ultimii 15 ani au apărut o serie de autori remarcabili, care se regăsesc în listele propuse de repondenţii la această anchetă. Pe de altă parte, dacă înţelegem canonul ca paradigmă, ca „formulă literară dominantă într-o anumită epocă", situaţia se complică întrucâtva. După 1989, avem de-a face cu o nouă paradigmă, determinată atât de uzura postmodernismului, cât şi de mutaţiile intervenite în planul extraliterar; e vorba de o formulă *in statu nascendi*, greu de cuprins într-un singur concept, cu atât mai mult cu cât genurile care-şi dispută plaja literară se folosesc adesea de instrumente divergente. Comună tuturor, dacă ar fi să căutăm un principiu unitar, e repudierea postmodernismului, în speţă negarea literaturii ca simplu exerciţiu scriptural şi, implicit, „detehnicizarea" literarului: principiul lui Coleridge – *suspension of disbelief* – devine astfel mai actual ca oricând. De aici, o serie de trăsături adiacente: resurecţia „autenticismului" şi ascensiunea „genurilor biograficului" (jurnal, memorii, corespondenţă, biografii); miza existenţială (*i.e.* „extraestetică") a discursului literar; asumarea narativităţii ca *lingua franca* a tuturor genurilor; semnarea pactului cu „diavolul" (paraliteratura) pentru a convinge cititorul mediu şi a trece astfel onorabil puntea pieţei ş.a.m.d.

Dar toate acestea sunt fenomene firești, inerente oricărei (re)inventări a literaturii, oricărei schimbări de canon. Mai interesant mi se pare însă celălalt aspect, al relaţiilor dintre literatură şi factorii extraliterari. Se anunţă adesea, pe un ton apocaliptic, că literatura şi-a pierdut statutul de odinioară, că mass-media i-a furat cititorii, că autorii au ajuns la mâna editorilor, iar critica nu mai are autoritate. Să ducă toate aceste lucruri la o disoluţie sau barem la o pulverizare a canonului? Am avea, zice-se, de-a face cu mai multe canoane, grupate după felurite criterii („comercial" *vs.* „elitist", „central" *vs.* „provincial", „estetic" *vs.* „oficial"). De acord, chiar aşa stau lucrurile; numai că ele nu au stat niciodată altfel. Nici un scriitor nu a avut vreodată parte de asentimentul tuturor criticilor şi nici un critic nu a dat mereu verdicte ireproşabile (Maiorescu l-a negat pe Macedonski, Lovinescu pe Caragiale, Călinescu a respins la Camil Petrescu tocmai partea novatoare a romanelor sale ş.a.m.d.). Însă din această diversitate nu trebuie să deducem scindarea Canonului. Până una-alta, deşi volumele lui Mircea Cărtărescu au avut parte de unele reacţii negative, autorul se regăseşte pe aproape toate listele canonice; tot aşa cum nici Pavel Coruţ, oricâte to-

1. S-a produs o schimbare faţă de canonul literar antedecembrist? Dacă da, în ce constă ea?
2. Pe cine selectează memoria dvs. din rândul autorilor care s-au afirmat în ultimii ani (maximum 5 autori):
***a)* poezie;**
***b)* proză ficţională sau/şi nonficţională;**
***c)* jurnale – memorii;**
***d)* eseuri;**
***e)* critică literară.**
3. Ce autori s-au impus şi ce autori au „ieşit" din această listă a memoriei literare?

Continuăm ancheta referitoare la schimbarea canonului literar.

Poezie

Ioan Es. Pop
★★★★★★
★★★★★★
★★★★★

Claudiu Komartin
★★★★
★★★★

Floarea Ţuţuianu
★★★★
★★★

Daniel Bănulescu
★★★
★★★

Simona Popescu
★★★
★★

Doina Ioanid
★★★
★★

Marius Ianuş
★★
★★

Iustin Panţa
★★★

Rodica Draghincescu
★★★

Ioana Nicolaie
★★★

Dan Coman
★★★

Ruxandra Novac
★★★

Proză

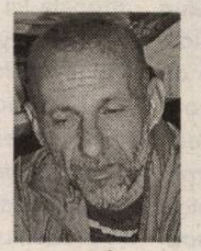
Radu Aldulescu
★★★
★★★

Simona Popescu
★★★
★★★

Adrian Oţoiu
★★★
★★

Florina Iliş
★★★
★★

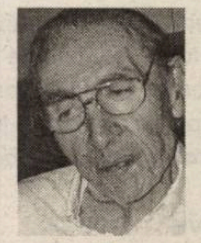
Al. Vona
★★★
★★

Dan Lungu
★★
★★

Daniel Bănulescu
★★
★★

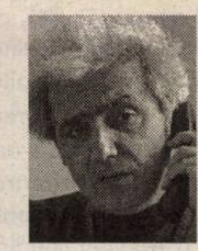
Dan Stanca
★★
★★

Ionuţ Chiva
★★
★★

Petre Barbu
★★★

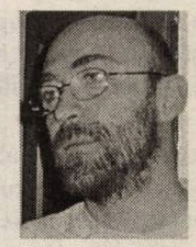
Filip Florian
★★★

Radu Pavel Gheo
★★★

Lucian Dan Teodorovici
★★★

Jurnal memorii

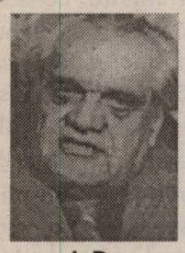
I. D. Sârbu
★★★★★★
★★★★★

Monica Lovinescu
★★★★
★★★★

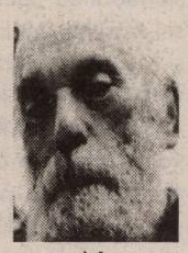
N. Steinhardt
★★★★
★★★

Mihail Sebastian
★★★★
★★★

Ion Ioanid
★★★
★★

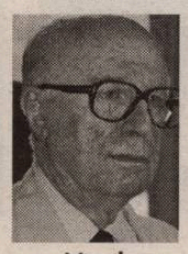
Virgil Ierunca
★★
★★

Ion Vianu
★★★★

Eseu

H.-R. Patapievici
★★★★★
★★★★★

Caius Dobrescu
★★★★
★★★

Ruxandra Cesereanu
★★★
★★

Ioana Pârvulescu
★★★
★★

Sorin Antohi
★★★
★★

Ciprian Şiulea
★★
★★

Simona Popescu
★★
★★

Liviu Antonesei
★★★

Adriana Babeţi
★★★

Dan Petrescu
★★★

Corin Braga
★★★

Sorin Adam Matei
★★★

Critică şi istorie literară

Sanda Cordoş
★★★★★
★★★★

Paul Cernat
★★★★
★★★

Carmen Muşat
★★★
★★★

Daniel Cristea Enache
★★★
★★★

Mircea A. Diaconu
★★★
★★

Gabriela Gavril
★★
★★

Luminiţa Marcu
★★
★★

Nicoleta Sălcudeanu
★★
★★

Marius Chivu
★★
★★

Horea Poenar
★★★

ne de maculatură ar vinde, nu-mi amintesc să fi fost menţionat într-unul din răspunsurile precedente. Apoi, dacă o mână de amici entuziaşti pun de-o bahică la Afumaţii-de-Câmpie şi se proclamă unul pe altul genii, asta nu înseamnă că au şi legiferat un canon alternativ; în cel mai bun caz, o asemenea operaţie duce la un „joc de limbaj" restrâns, la un monolog debitat agresiv şi redundant şi nicidecum la un dialog real în bursa valorilor. În fine, nici măcar în perioada comunistă nu cred să fi existat vreo polarizare *reală* între canonul „estetic" şi cel „oficial"; şi aceasta pentru simplul motiv că ultimul nu a contat cu adevărat. Importanţa lui este similară contribuţiei lui Ceauşescu la dezvoltarea esteticii: mulţi îl citau, dar nimeni nu-l băga în seamă. Iar dacă un autor „oficial" ca Eugen Barbu, de pildă, a dobândit o notorietate incontestabilă în epocă e pentru că însăşi partida „estetică" i-a acordat, fie şi cu intermitenţe, girul valoric.

Iată de ce cred că prohodul canonului îl cântă astăzi doar cei care nu înţeleg funcţionarea lui. A lui, dar şi a criticii literare. A dovedit-o, prin reacţiile ulcerate pe care le-a trezit, chiar „topul" poetic de mai an al ***Românieiliterare***: într-adevăr, cine le-a dat dreptul celor 34 de critici (în mare parte tineri) să facă *ei* topul *„celor mai importanţi 10 poeţi români din toate timpurile"*? Cum fac pariu că nici unul din cei 34 n-a obţinut încă patalamaua de critic pe care să le-o vânture pe sub nas cârcotaşilor, aceştia din urmă vor trebui să se mulţumească cu singurul răspuns posibil: ei înşişi şi-au conferit acest drept – unul altuia. Prin chiar faptul că a acceptat să dea un răspuns, fiecare a presupus minima onestitate şi competenţă a celorlalţi, cu rezerva firească de a nu fi de acord cu opiniile lor. E un principiu care validează nu doar „topul" amintit sau ancheta de faţă, ci însăşi critica literară. Altminteri, vorba cuiva, ce trebuinţă am mai avea noi de această damă? Firește, asta nu înseamnă că actul critic se rezumă la o zbenguială iresponsabilă printre cărţi. Există, în teorie, tot atâtea canoane câţi critici sunt capabili să susţină unul coerent; dar, când se trage linia şi se face Canonul, acordul intersubiectiv se arată mai drastic ca oricând. Cu scriitorii, dar mai ales cu criticii. Căci, în critică, „legea" canonului e simplă şi dură: ori acreditezi, ori *te* discreditezi.

2. Termenul de „afirmare" mi se pare destul de ambiguu. Când s-a „afirmat", de pildă, Al. Cistelecan, care a debutat publicistic la începutul deceniului opt şi editorial în 1987? Sau: era Cristian Popescu un poet „afirmat" înainte de 1989? Cred că, în loc să căutăm răspunsuri subtile, e preferabil să renunţăm la asemenea întrebări. De altfel, ambiguitatea lor a generat şi anomaliile din topul revistei, unde autori nedebutaţi apar înaintea altora cu o duzină de cărţi la activ. Consider că, pentru a evita asemenea inadvertenţe, e mai bine să introducem ca limită „inferioară" a canonului postdecembrist debutul în volum (sau cel puţin într-un anume gen) după 1990, iar ca limită „superioară" – debutul în volum pur şi simplu. Prin urmare, lista de mai jos nu va cuprinde o serie de autori pe care îi preţuiesc (poetul **Cristian Popescu**, prozatorii **Alexandru Ecovoiu**, **Petru Cimpoeşu**, **Răzvan Petrescu** şi **Mircea Cărtărescu**, criticii **Al. Cistelecan**, **Ion Simuţ** şi **Dan C. Mihăilescu**, eseistul **Andrei Cornea** ş.a.): toţi aceştia s-au „afirmat" (sau, mai bine zis, au continuat să se „afirme") în ultimii ani, dar au debutat în genurile respective înainte de 1990. Pe de altă parte, deşi există cronicari talentaţi (**Mihai Iovănel**, **Marius Chivu**, **Paul Cernat**, **Dana Ionescu**, **Teodora Dumitru** etc.), rămân la vorba lui Lovinescu că *„volumul singur consacră"*. În fine, cu o excepţie explicabilă (jurnalul), nu-i voi include în listele de mai jos nici pe autorii din diaspora sau pe aceia care, din varii motive, au fost „recuperaţi" doar în ultimii ani. Nu de alta, dar numai gândul că **Mihail Sebastian** ar putea alerga pe aceeaşi pistă cu tinerii „milenarişti" îmi trezeşte o irepresibilă senzaţie de ilaritate. Aşadar:

a) poezie: **Ioan Es. Pop**, **Daniel Bănulescu**, **Marius Ianuş**, **Dan Coman**, **Teodor Dună**, **Claudiu Komartin**

b) proză: **Radu Aldulescu**, **Adrian Oţoiu**, **Simona Popescu**, **Dan Lungu**, **Ionuţ Chiva**

c) jurnal: **Nicolae Steinhardt**, **Ion D. Sîrbu**, **Mircea Zaciu**, **Nicolae Balotă**, **Monica Lovinescu**, **Mircea Cărtărescu**

d) eseu: **Sorin Antohi**, **H.-R. Patapievici**, **Caius Dobrescu**, **Gheorghe Crăciun**, **Ştefan Borbély**, **Ciprian Şiulea**

e) critică: **Ioana Bot**, **Corin Braga**, **Sanda Cordoş**, **Nicoleta Sălcudeanu**, **Daniel Cristea-Enache**

3. Nu cred că „revizuirile" postrevoluţionare au

(Continuare în pag. 6)

Scăderi în canonul literar

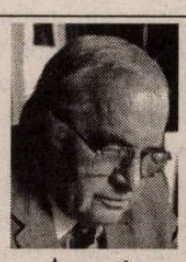
Augustin Buzura
6 voturi

Nicolae Breban
4 voturi

D.R. Popescu
4 voturi

Marin Preda
4 voturi

Eugen Barbu
3 voturi

Bursa de Valori Literare

(Urmare din pag.

produs mutaţii majore în arhitectura canonului edificat în timpul comunismului. Şi aceasta deoarece, pe de o parte, aproape toate obiecţiile estetice pertinente la adresa operelor lui **Nichita Stănescu**, **Marin Sorescu**, **Marin Preda**, **Augustin Buzura**, **Nicolae Breban** sau **D.R. Popescu** fuseseră deja formulate înainte de 1989. Critica din anii '60-'80 şi-a făcut bine treaba. Astfel încât, în perioada postdecembristă, convertirile - vizându-i îndeosebi pe autorii din exil sau pe aceia interzişi de cenzură - sunt mult mai semnificative decât excomunicările. Pe de altă parte, cred că, în ciuda scăderii momentane de cotă, autori precum cei amintiţi mai sus vor rămâne în centrul canonului neomodernist. Refluxul trecător în care sunt angrenaţi în momentul actual se datorează mai ales tentativelor de (auto)legitimare ale generaţiilor mai noi. Că aceasta e adevărata cauză o arată faptul că, în prezent, numeroşi optzecişti aflaţi în primplanul ultimei „bătălii canonice" au ajuns să fie ei înşişi „revizuiţi", când nu contestaţi de-a binelea de şturlubatica „generaţie 2000". Prin urmare, consensul părţilor implicate e deocamdată greu de obţinut şi, ca orice fenomen în mişcare, canonul actual are încă un indice ridicat de fluctuaţie. Stabilizarea lui se va produce treptat, pe măsură ce lecturile hormonale vor fi înlocuite cu cele neuronale. Însă la o ierarhie durabilă vom putea spera doar odată cu apariţia unei istorii credibile a literaturii postbelice, una care să cuprindă întregul câmp valoric al ultimelor trei generaţii.

Autori afirmaţi/debutaţi înainte de 1990

Mircea Cărtărescu
21 voturi

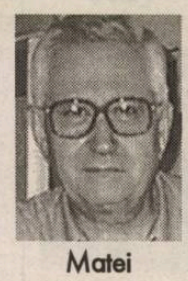
Matei Călinescu
12 voturi

Gheorghe Crăciun
11 voturi

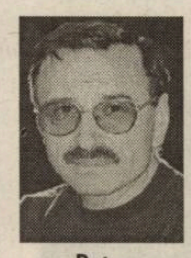
Petru Cimpoeşu
10 voturi

Cristian Popescu
10 voturi

Andrei Cornea
8 voturi

Radu Petrescu
7 voturi

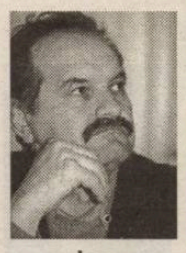
Ion Simuţ
6 voturi

Al. Cistelecan
6 voturi

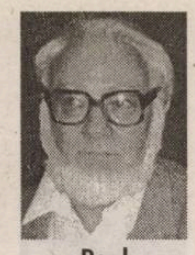
Paul Goma
5 voturi

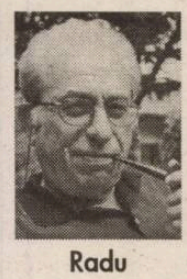
Radu Cosaşu
5 voturi

Dan C. Mihăilescu
5 voturi

Ştefan Borbely
5 voturi

Gabriel Liiceanu
4 voturi

Dumitru Ţepeneag
4 voturi

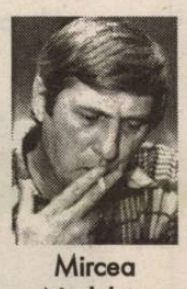
Mircea Nedelciu
4 voturi

Ion Negoiţescu
4 voturi

Virgil Nemoianu
4 voturi

Mircea Zaciu
4 voturi

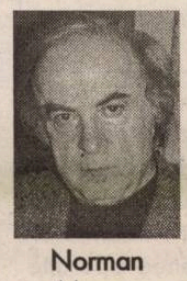
Norman Manea
3 voturi

Leonid Dimov
3 voturi

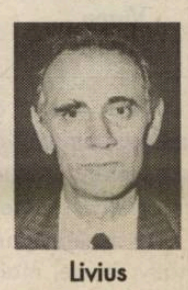
Livius Ciocârlie
3 voturi

Stelian Tănase
3 voturi

Marta Petreu
3 voturi

Daniel Vighi
3 voturi

Ion Mureşan
3 voturi

Gabriela Adameşteanu
3 voturi

Răzvan Petrescu
3 voturi

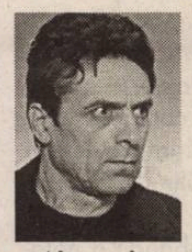
Alexandru Ecovoiu
3 voturi

Nicolae Balotă
3 voturi

Matei Vişniec
3 voturi

Seine et Danube

Revistă trimestrială care apare din toamna anului 2003 la Paris şi a ajuns la al şaselea număr, ***Seine et Danube*** şi-a propus, din editorialul numărului inaugural, să fie o publicaţie europeană, *„fără complexe şi fără demagogie"*. Redactor-şef este prozatorul Dumitru Ţepeneag, care a scos între 1975-1980, la Paris, ***Les Cahiers de l'Est*** şi, între 1991-1992, ***Les Nouveaux Cahiers de l'Est*** (4 numere). Comitetul de redacţie este format din Franìois Aubral, Olivier Apert, Georges Banu, Corina Ciocârlie Mersch, Anne-Marie Froger-Carassou, Virgil Tănase; ***Seine et Danube*** are şi corespondenţi: Dieter Schlesak (la Stuttgart), Farkas Jenö (la Budapesta), Marian Victor Baciu şi Nicolae Bârna (în România).

Seine et Danube se manifestă drept continuatorul proiectului ***Les Nouveaux Cahiers de l'Est***: *„să-i facă cunoscuţi în Franţa şi în alte ţări francofone pe scriitorii Estului, să întreţină un adevărat dialog Est-Vest şi să contribuie la aprofundarea legăturilor dintre cititorii şi scriitorii din diferitele ţări din Estul Europei, căci, atraşi acum de literatura occidentală, se cunosc între ei şi mai puţin decât până acum"*.

Printre colaboratorii revistei se află Linda Maria Baros, Hans Bergel, Alessandro Bertocchi, Laurent Bonzon, Bernard Camoulives, Livius Ciocârlie, Emil Cioran, Denisa Comănescu, Michael Finkenthal, Benjamin Fondane, Michel Henrichot, Klaus Hensel, Franz Hodjak, Roland Kirsch, Anemone Latzina, Johann Lippet, Jean-Pierre Longre, Gherasim Luca, Angela Marinescu, Mircea Martin, Simona Modreanu, Herta Müller, Gellu Naum, Ricardo Lida Nirenberg, Basarab Nicolescu, Gerhard Ortinau, Alain Paruit, Oskar Pastior, Paul Păun, Radu Petrescu, Marta Petreu, Ion Pop, Daniel Pozner, Iordan Radicikov, Petre Răileanu, Olivier Salazar-Ferrer, Horst Samson, Paul Schuster, Eginald Schlattner, Klaus F. Schneider, Hellmut Seiler, Jean Sorrente, Werner Söllner, Gérard Temkine, Virgil Teodorescu, William Totok, D. Trost, Cătălin Ţîrlea, Joachim Wittstock, Richard Wagner, Ernest Wichner.

Dat fiind că revista apare integral în limba franceză, iar versiunea originală a textelor - fie ele literare, fie critice sau publicistice - e, după caz, fie în franceză, fie în alte limbi (română, maghiară, bulgară, germană...), se poate deduce importanţa contribuţiei echipei de traducători pe care se bizuieşte redacţia (Alain Paruit, Odile Serre, Virgil Tănase, Linda Maria Baros, Marily le Nir, Dumitru Ţepeneag). Toate numerele de revistă apărute până acum conţin „dosare" tematice, dedicate fie unei personalităţi literare, fie unei chestiuni ori teme sintetice, implicând examinarea ori referirea la operele mai multor scriitori (Cioran, B. Fondane), proza românească de după 1990, contribuţia suprarealiştilor români (Gellu Naum, Gherasim Luca, D. Trost, Paul Păun, Virgil Teodorescu), *Scriitori germani născuţi în România*, *Avem dreptul să-l criticăm pe Freud şi psihanaliza?* etc.

În afară de „dosare", fiecare număr cuprinde o consistentă secţiune de cronici şi note de lectură privind direct actualitatea editorială franceză. Numărul şase, apărut zilele acestea, readuce în actualitate „onirismul estetic" românesc din anii '60-'70 ai secolului trecut. La „dosarul" *Le groupe onirique* contribuie, cu eseuri critice sau texte teoretice, Gabriel Dimisianu, Octavian Soviany, Nicoleta Sălcudeanu, Nicolae Bârna şi Marian Victor Baciu, iar textele literare pe care le include aparţin unor reprezentanţi ai grupului oniric „istoric" (Leonid Dimov, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Emil Brumaru, Virgil Tănase), dar şi unor „neo-onirici", scriitori din generaţii (ceva) mai tinere, continuatori originali ai onirismului (Octavian Soviany, Corin Braga). Un eseu de Pavel Şuşară - ***Miroir de Victor Brauner*** - completează „dosarul" prin scrutarea imageriei onirice manifestate pe coordonatele plasticii.

Expoziţia „*Clădiri publice demolate în Zona noului centru civic, 1984—1989*“

La împlinirea a două decenii de la atingerea punctului culminant al demolărilor pentru Noul Centru Civic din Bucureşti, *Uniunea Arhitecţilor din România* a iniţiat o serie de expoziţii comemorative. La *Galeria „Octav Doicescu“* de pe Calea Victoriei 126 a fost deschisă în lunile decembrie 2004–ianuarie 2005 prima expoziţie, dedicată *„Clădirilor de cult demolate, 1984–1989“*. Obiectul principal al comemorării a fost Mănăstirea Văcăreşti, de la a cărei dispariţie s-au împlinit 20 de ani. Dar, concomitent, expoziţia a readus în memorie o parte din cele aproape două duzini de biserici ortodoxe, circa 60 de temple şi sinagogi ori zece case de rugăciune neoprotestante demolate, majoritatea în cadrul operaţiilor de restructurare a zonei centrale a Capitalei între 1982–1989.

Cea de a doua expoziţie, *„Clădiri publice demolate, 1984–1989“*, a fost organizată împreună cu *Arhivele Naţionale* şi *Comitetul pentru Istoria Ştiinţei şi Tehnicii* al *Academiei Române*. Ea s-a prezentat în luna martie a.c. la *Cercul Militar Naţional*, ca ilustraţie a unei sesiuni de comunicări dedicate distrugerii *Complexului Arhivelor Statului* (adăpostit de fosta mănăstire Mihai Vodă). Expoziţia s-a continuat între 23 iunie–21 iulie 2005 la *Galeria „Octav Doicescu“* a *Uniunii Arhitecţilor* de pe Calea Victoriei nr. 126. Continuarea manifestării a fost marcată de o conferinţă de presă privind împlinirea a 10 ani de la lansarea *Concursului Internaţional de Urbanism „Bucureşti 2000“* pe terenul eliberat şi de clădiri publice, unele figurând pe panouri.

Expoziţia nu a avut la bază un **inventar al tuturor clădirilor publice demolate** (*Proiect Bucureşti*, care ar trebui să dispună de aşa ceva, nu a dorit să coopereze la manifestare). Cum numărul lor este relativ mare, pe panourile expuse ele sunt grupate după programe. S-a acordat mai multă atenţie clădirilor aparţinând *Ministerului Sănătăţii* (*Spitalul Brâncovenesc, Institutul Medico-Legal „Mina Minovici“*), celor administrate de *Ministerul Apărării Naţionale* (*Arsenalul*, unde Aurel Vlaicu şi-a construit unul dintre avioane, *Cazarma Cuza, Muzeul Militar Central*), evident şi celor ale *Ministerului Afacerilor Interne* adăpostind *Arhivele Statului* (Complexul Mihai Vodă). Pierderi mari s-au înregistrat şi în rândul clădirilor şcolare deţinute de *Ministerul Educaţiei şi Învăţământului* (şcoala generală fostă *„Romanescu“*, *Liceul „Elena Cuza“* de pe Splaiul Independenţei), al clădirilor administrative (fosta Judecătorie, devenită Primărie vis-à-vis de Complexul Sf. Vineri, la intersecţia dintre Căile Văcăreşti şi Călăraşilor, Circa Financiară, fostă Primăria sectorului de albastru de pe Splaiul Unirii), al clădirilor publice cu destinaţie culturală (vechiul Teatru de Operetă din capul Căii Victoriei). Evident, sunt prezentate şi numeroase clădiri comerciale, unele cunoscute (precum Hala Unirii, bănuită a fi fost executată de antrepriza fraţilor Eiffel de la Paris, ori acea foarte personală galerie comercială vis-à-vis de fosta Biserică Sf. Vineri), altele anonime dar care individualizau vechile Căi Văcăreşti, ori Dudeşti, Rahovei sau Moşilor, dispărute la rândul lor.

Pentru realizarea expoziţiei, care are un **caracter documentar şi de informare,** un colectiv de specialişti din cadrul *Arhivelor Naţionale* a cercetat un mare număr de materiale şi acte. Pe lângă fotografii, schiţe, litografii, ilustraţii de arhivă, au fost expuse planuri, acuarele sau fotografii reprezentând diversele clădiri publice în perioada lor de glorie, sau, din contra, în momentele umilitoare ale demolării. Numeroase copii după acte legate de momente ale biografiei clădirilor întregesc descrierea fondului imobiliar public distrus. Acte de donaţie, autorizaţii de construire, oferte de lucrări de reparaţii, inventare, procese verbale de încheiere a unor lucrări, liste de subscripţii, expertize ş.a. dezvăluie o existenţă activă, dinamică, dedicată servirii publice în diverse domenii de interes. Multe acte semnate de personalităţi istorice (Mihail Kogălniceanu, regele Carol I, Mina Minovici, Bogdan Petriceicu Haşdeu etc.), ca şi schiţe, detalii, desene, corepondenţă semnate de arhitecţi importanţi (Blaremberg, Hartl, Magni, Cristofi Cerchez, Statie Ciortan, Petre Antonescu) reflectă încărcătura memorială a fondului imobiliar demolat. Demolat ades abuziv, prin derogare sau, pur şi simplu, ignorare a legislaţiei existente la data respectivă: dovadă Decretul Consiliului de Stat nr. 134/9 mai 1985, semnat de Nicolae Ceauşescu, prin care se încep lucrările, fără avizele legale, la Noul Centru Civic al *„primei capitale socialiste din lume“*.

Scopurile propuse au fost de **rememorare, cercetare şi proiectare** în viitor. Rezultă din expoziţie un număr de concluzii atât în ceea ce priveşte acţiunea de demolare de acum 2 decenii, cât şi în legătură cu consecinţele postdecembriste şi eventualele demersuri viitoare. Clădirile publice demolate au fost realizate din fonduri de stat ori locale, ele îndeplineau roluri funcţionale importante în oraş, fără a mai vorbi de contribuţia la definirea peisajului urban specific. În acest context trebuie notat că multe dintre clădirile publice erau susceptibile de a fi declarate monumente istorice (chiar potrivit legislaţiei de atunci, DCS. Nr. 120/1981), fără a mai vorbi de încărcătura lor memorială. Demolarea acestora a fost, deci, ilegală, demolarea celorlalte abuzivă şi a devenit gratuită datorită faptului că până azi nu au fost înlocuite şi terenul nefolosit. O mare parte din teritoriul eliberat în zona aşa numitului Nou Centru Civic nu produce nici servicii, nici taxe, nici impozite impozite, pe de-asupra nu foloseşte adecvat infrastructura tehnică realizată. În schimb contribuie la mărirea numărului de ruine şi maidane, propice delinvenţei şi insalubrităţii.

Nu întâmplătoare a fost însoţirea expoziţiei cu conferinţa de presă dedicată rememorării unui deceniu de la lansarea *Concursului Internaţional de Urbanism „Bucureşti 2000“*. Prin acest demers specialiştii au încercat să deschidă calea către recuperarea terenurilor eliberate prin **reconfigurarea zonei centrale a Capitalei.** Cu acest prilej s-a reamintit că în 1990 trei capitale (Berlin, Bucureşti, Beirut) dispuneau, urmare a unor evoluţii specifice, de mari rezerve de teren în miezul lor. Între timp, la Berlin, pe locul vechiul zid despărţitor, noul complex central a fost dat în funcţiune, la Beirut, operaţiile începute au reuşit reocuparea a jumătate din teritoriul central distrus în războaiele civile.

Numai la Bucureşti procesul, început prin **concursul** internaţional desfăşurat sub patronajul Preşedinţiei Republicii, al *UNESCO* şi al *Uniunii Internaţionale a Arhitecţilor*, s-a împotmolit în hăţişurile răfuielilor politice şi a corupţiei, ale relei-credinţei şi ale ignoranţei, ale desconsiderării plenare a solicitărilor funcţionale ale bucureştenilor, precum şi a celor de reprezentare ale unei capitale ce poate juca un rol semnificativ în regiune. Readucând în memorie o parte din vechiul patrimoniu instituţional, expoziţia *„Clădiri publice demolate în zona noului centru civic, 1984–1989“* a dorit, totodată, să repună în discuţie problema zonei centrale a Bucureştilor.

Peter Derer

Prostituţia, mama caritǎţii...

* Pascal Bruckner, ***Iubirea faţă de aproapele***, *Editura Trei*, traducere de Vasile Zincenco, 2005

Ultimul roman al lui Pascal Bruckner*, scriitor şi gânditor aflat, mi se pare, la limita destul de fragilă dintre „cererea“ publicului şi sfidarea pudorii acestuia, este, în cele din urmă, o proză a excesului. Asta dacă trecem cu vederea multe dintre palierele ţinând de superficiul narativ: critică a generaţiei '68 (generaţie a părinţilor, în cazul personajelor principale), critică a puterii (o întoarcere pe dos a situaţiei prezentate de Robert Walser în ***Moartea unui critic***) etc.

Aşa cum orice roman al excesului va proceda, şi acesta poartă ca centru de greutate un moment de ruptură: paradigmă ţinând, asemeni întregului „plot“ al romanului, de domeniul religios, dacă nu chiar de acela legendar al misticii.

Aşadar, despre ce este vorba? Despre un tânăr aflat în pragul celor 30 de ani ai vieţii (absolvent strălucit de *ENA*), dotat de viaţă cu tot ce şi-ar putea dori un „izotop“ neo-burghez: soţie frumoasă, câţiva copii aidoma, o carieră promiţătoare în diplomaţie. În plus, un cerc de prieteni mai mult decât fideli (ca să nu spunem posesivi), organizaţi într-o confrerie cu reguli stricte şi exclusiviste. Avem de-a face, dacă luăm în considerare incipitusul purtător de semnificaţii cu care-şi dotează Bruckner romanul, cu situaţia clasică premergătoare schimbării la faţă: ne gândim la Sf. Augustin, la Sf. Eustaţiu ş.a. La urma urmelor, acea bunăstare, normalitatea plină de success, ţine şi ea de domeniul excesului. Iar ruptura de acest exces nu poate avea loc decât prin aderarea la excesul diametral opus. Care, în romanul de faţă, ar fi depravarea...

Autorul îşi dotează personajul cu un bagaj semnificativ din punct de vedere psihanalitic: în copilărie (copilăria unui *„caniş de lux“*) nu accepta să se dezbrace decât în urma unor favoruri făcute lui de către mamă ori de către prietenele acesteia – îi este incumbată destul de devreme ideea unei valori exagerate a propriei nudităţi, pe care o va ascunde, într-un intermezzo destul de întins ca timp, până când va cădea în capcanele misticismului sexual. Bineînţeles, aveţi tot dreptul să condamnaţi caracterul facil al acestor premise, aşa cum am făcut-o şi eu...

Ruptura presupune un prim act sexual cu o femeie mult mai în vârstă, act plătit de aceasta. Iar urmarea nu este altceva decât alunecarea vertiginoasă pe panta unei prostituţii transformate în practicare a sexului „mistic“: femei în general bătrâne, cărora le învaţă preferinţele, pentru care se sacrifică într-o frenezie a copulării comparabilă doar cu cea a rugăciunii unei Teresa de Avila. Bineînţeles, apare şi personajul care aduce cu el bagajul teoretic al actului: o tânără incertă din punct de vedere al confesiunii religioase, aproape de fanatism, transformă simpla practicare intuitivă a sexului caritabil în act de apostolat...

Că lucrurile se sfârşesc rău nici nu mai trebuie să vă spun: poate doar că pedeapsa nu este una divină, ci survine în urma complotului acelui grup fidel de prieteni, condus de un Marat plin de conştiinţa şefiei sale, cât şi de a succesului pur „burghez“. Pedeapsa constă într-o împingere a excesului până peste limitele fiziologicului (masturbare „silită“ timp de câteva săptămâni), apoi în internare într-un sanatoriu „de resort“...

Am încercat să aşez acest roman în descendenţa unui Sade sau a unui Bataille, dar teoretizările sexului caritabil şi critica destul de transparentă adusă unei societăţi în care foştii stângişti devin patroni m-au împiedicat: parcă mistica îşi găseşte întruparea cu adevărat în ***Madame Edwarda***, iar critica societăţii în ***Cele 120 de zile ale Sodomei***. S-ar părea că trăim într-o societate în care nu se poate trăi fără explicaţii, într-un timp al determinismului atotputernic...

Bogdan-Alexandru Stănescu

Bucureştiul Cultural
Nr. 19+20/2005

Casa Mincu

Refacerea unei identităţi şi a unei amintiri (II)

Şerban Sturdza în dialog cu Sorin Iliesiu

Terasa şi grădina

Grădina, pe care doamna Peretz o îngrijea cu mare dragoste, a fost preluată ca emblemă a casei, nici o plantă n-a fost tăiată de acolo. Un mare merit îl are doamna Mariana Celac, care de fiecare dată ştie să sesizeze extrem de bine nuanţele până la minuţie şi care a imprimat într-un fel, prin genul ei franc şi prietenos de a se purta, o întreagă atitudine faţă de această grădină. Poate că, dacă n-ar fi fost ea, nici n-aş fi făcut lucrurile aşa, am rezolvat problema gardului, a finisajului, cum se întâlneşte gardul cu trotuarul, ce fel de pietre sunt folosite acolo şi aşa mai departe, şi, tot împreună, mai mulţi colegi am hotărât să propunem în Colegiul Director ca o parte din grădină să fie transformată într-o mică terasă, la care să aibă acces toată lumea. Atitudinea pe care am abordat-o n-a fost a designerului, a arhitectului cu A mare, ci mai mult a personajului care încearcă să vadă ce poate fi acceptat de un spaţiu care există şi care are deja personalitate. O să fie o pergolă, viţa-de-vie, care e deja acolo de zeci de ani, va fi lăsată să se extindă şi peste această pergolă şi lucrurile vor fi până la urmă înghiţite de ceea ce a existat înainte să venim noi.

Politica de a acumula spaţii, ca arhitecţii să fie proprietarii unor spaţii pe care să le administreze, a fost îmbrăţişată de colegii mei din alte oraşe care conduceau filialele Ordinului. Încet-încet, acest experiment a devenit un exemplu şi el va fi multiplicat în câteva locuri, pe măsura posibilităţilor, fiindcă totul se face în funcţie de banii avuţi, dar pe ideea că trebuie să ştii să administrezi un spaţiu şi trebuie să ştii să primeşti lumea în teritoriul tău. Cred că e un model de urmat, în măsura în care e sesizată intenţia asta pe care am avut-o. Am încercat să implic de fiecare dată oameni care sunt atenţi la ceea ce fac şi care dezvoltă această experienţă în alte direcţii. Echipa

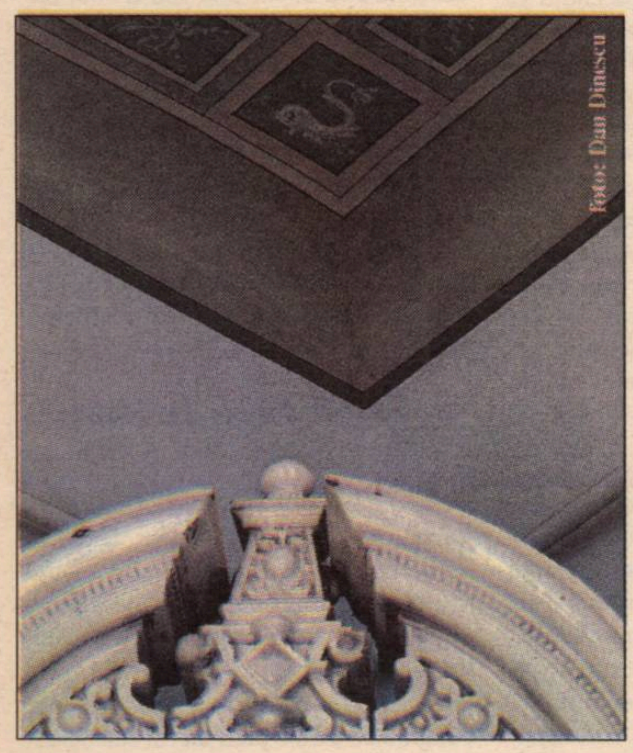

de restaurare cu care am lucrat am putut s-o recomand mai departe şi şi-a dezvoltat până la urmă o mică firmă de restaurare. Abordarea lucrărilor a fost făcută foarte atent, în sensul ca fiecare meserie să fie respectată – lemnarul cu ale lui, fierarul cu ale lui, cel care a pus gresia cu ale lui, şi ca el, personajul care-a lucrat, să fie menţionat pe o foaie care-i conţine pe toţi cei care-au contribuit la restaurarea lucrării şi care au reuşit să devină nişte nume de referinţă. Am lucrat şi cu studenţi, am încercat să fac releveul clădirii, am încercat. Am lucrat şi cu studenţi proiectul

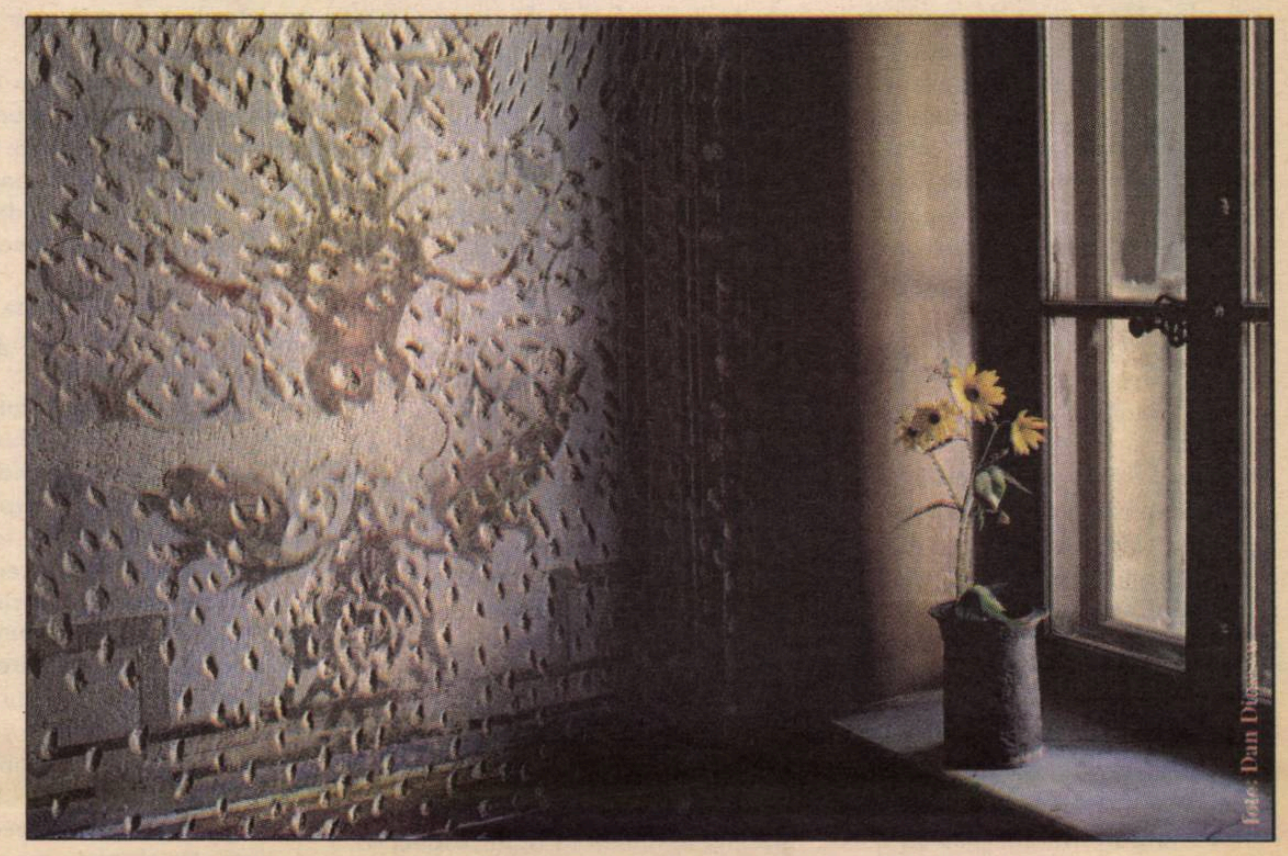

de consolidare, până la urmă, parte dintre ei s-au implicat profund, parte dintre ei bineînţeles că după un timp şi-au văzut de alte treburi.

Dar, în general, lucrurile au mers neaşteptat de bine, ca-ntr-o mare familie. Pasul care mai e de făcut, unul decisiv, se referă la faţade, sunt fonduri importante de pus în joc şi, mai mult decât atât, avem nevoie de acceptul locatarului, cu care suntem deocamdată într-un conflict juridic. Dar eu sunt convins că chestiunea asta va fi rezolvată destul de repede, pentru că planul este să nu facem totul deodată, ci pas cu pas. De fapt, valoarea casei – sau valoarea amplasamentului – cred că constă mai mult în felul cum este grădina în timpul verii. Şi, când am conceput terasa, ne-am gândit că impactul maxim va fi cât de luxuriantă este gradina şi cât de aproape se află ea de unul din cele mai importante şi aglomerate locuri din oraş: la numai 100 de metri de Bulevardul Magheru poţi să găseşti o grădină din secolul trecut, cu linişte, cu păsări, cu flori care au până la 4 metri înălţime, adică lucruri incredibile. Şi spectacolul poţi să-l vezi de pe o terasă unde poţi să bei o cafea. Chestia asta pune într-un raport nou arhitectura, în centrul unui oras, şi atitudinea unei instituţii întregi faţă de felul cum e privit spaţiul public şi gestul de restaurare. Această modalitate de abordare a lucrurilor transmite şi o anumită atitudine pe care arhitecţii români încep s-o aibă faţă de mediul în care construiesc, faţă de obiectele de arhitectură vechi care au valoare culturală şi identitară importantă, şi faţă de peisaj. Din cauza asta este aici, în mic, un exerciţiu al unui întreg proces de transformare al actului de proiectare, care, de fapt, se face pe nevăzute, încet, încet, în toată România.

În momentul în care s-a făcut achiziţia acestei clădiri (când zic clădire mă refer nu numai la casă, ci şi la gard, la conturul proprietăţii, deci şi la această oază verde), s-a pus şi problema unei atitudini: cum se restaurează, care este emblema Ordinului Arhitecţilor ca instituţie. Pentru că puteai foarte bine să te gândeşti că ar fi fost mai bine ca sediul Ordinului să fie într-o clădire nouă, cu o faţadă de sticlă, ca la biroul principal să ajungi cu un lift etc. Am eliminat de la început această idee, nu din cauză că aş fi un nostalgic, ci pentru că eram pus în situaţia unei clădiri care se găseşte pe o stradă alături de mai multe clădiri istorice, într-un context urban foarte divers, pe o parcelă de teren absolut tipică pentru secolul XIX şi ca dimensiune, şi ca mod de organizare a spaţiului construit, şi ca gen de amplasare, de folosire a relaţiilor cu trotuarul şi cu strada. Din acest motiv ne-am îndreptat conceptul proiectului către restaurare. Îmi imaginez sediul *Ordinului Arhitecţilor* peste 10–20 de ani, ca un exemplu de casă bucureşteană din secolul XIX, în care coerenţa folosirii spaţiului intră mai mult într-o relaţie complementară decât în contradicţie cu noile tehnologii, cu noile procedee şi, până la urma, cu noua societate. Ar fi un loc foarte atrăgător, prin contrast cu ceea ce vedem la câţiva zeci de metri mai departe, spre bulevard. Mă gândesc acuma la blocul Aro, prima clădire în stil modern făcută în România de Horia Creangă, care era la numai câţiva paşi de noi şi care-i monument istoric, mă refer la tot bulevardul, care are un caracter extrem de interesant prin faptul că el conservă o serie întreagă de clădiri de calitate remarcabilă făcute în perioada interbelică şi cu care această casă intră într-un dialog foarte interesant. Mi-ar fi plăcut să văd peste 10 ani în acest bulevard câteva exemple de case moderniste restaurate şi câteva exemple de case din secolul XIX sau mai vechi, câteva biserici. Până la urmă, aş vedea câteva trasee destinate fie turistului din exterior, fie chiar bucureşteanului, în care să-şi găsească liniştea şi să descopere clădiri, detalii, moduri de viaţă diferite, care, toate, împreună, formează un ţesut urban de mare valoare.

Modificarea contextului – un proiect

În sensul celor spuse până acuma, există şi un mic proiect, el urmează să vedem dacă este asimilat, aprobat de factorii de decizie (Primărie sau *Ministerul Culturii*). Proiectul constă în transformarea acestei străzi într-o stradă cu caracter pietonal, în care valorile despre care-am

vorbit pân-acuma să fie puse-n evidenţă mai pregnant, printr-o altă relaţie cu mediul spaţiului public şi mediul spaţiului semipublic sau privat. Relaţia pe care noi o sesizăm astăzi între stradă şi grădina de după gard ar trebui să fie gândită puţin altfel, într-un mod mai prietenos. Asta înseamnă că grădina se poate deschide către stradă mai bine şi casele pot să dezvolte câteva funcţiuni care să fie semipublice sau publice (cafenele, expoziţii, genul de încăperi sau de funcţiuni în care omul poate să pătrundă dacă doreşte), şi în felul ăsta strada să se nuanţeze, să devină interesantă. Chestiunile astea acum se află numai pe hârtie. Dacă Primăria va accepta acest proiect, lucrurile sunt ca şi făcute, deoarece proprietarii spaţiilor au fost deja întrebaţi şi ei sunt de acord. Ei ar fi interesaţi ca strada să devină mai bine luminată, să aibă trotuarul mai lat, să fie pavată altfel, şi-n acelaşi timp ei şi-ar deschide grădinile către stradă şi le-ar oferi cetăţenilor. Lucrul acesta ar transforma raportul dintre bucureştean şi mediul său. Aş putea spune că nu te duci pe stradă numai pentru ca eşti grăbit să ajungi din punctul A în punctul B, ci, la un moment dat, îţi place să frânezi, să zăboveşti, să descoperi. E un lucru care nu poate fi încă făcut din cauză că lucrurile nu sunt articulate, lumea încă nu ştie să le vadă în felul ăsta, dar cred c-ar trebui experimentate cât mai curând. Casa Mincu şi a Ordinului Arhitecţilor va avea un rol catalitic, de ajutor şi de prim experiment, dacă cumva acest proiect este aprobat.

*

Traseul care s-ar naşte de-a lungul străzii Arthur Verona, ar fi interesant, pentru că, dacă patrunzi dinspre forfota bulevardului, începutul este marcat de o clădire de prim rang al arhitecturii moderne, e vorba de blocul Aro, cinematograful *Patria*, cum se cheamă acuma, şi care e clădirea lui Horia Creangă. Vis-à-vis este o casă a lui Dimitrie Sturdza, în care acum e librăria *Cărtureşti*, o casă istorică şi, după aceea, dacă te plimbi încet-încet înspre parcul *Grădina Icoanei* descoperi, până s-ajungi către Biserica Anglicană, o serie întreagă de clădiri, printre care şi Casa Mincu cu tot ce poate ea să ofere. Acest traseu poate să devină coerent numai prin enunţarea câtorva clădiri care sunt acolo. Dacă lucrurile ar fi aranjate, şi ca paviment, şi ca regulă de circulaţie, şi ca iluminat, şi ca mobilier urban, chestiunea ar putea să se schimbe, cel puţin din punct de vedere valoric, în aşa mare măsură, încât strada asta să devină o nişă de atracţie importantă în tot ce-nseamnă Bulevardul Magheru. Trebuie să ne gândim că bulevardul are nişte străduţe perpendiculare, fiecare cu hazul ei, şi că una dintre ele este această stradă şi că ea ar putea să fie valorizată extrem de mult. Potenţial există, chestiunea este doar să conştientizăm că acest lucru este posibil şi unul dintre punctele de atracţie este Casa Mincu.

anaid art gallery®
anaid art gallery®
Bucuresti, Str. Slobozia (Rondul Cosbuc), Nr. 34, Sector 4
Tel. : (021) 337 11 87 / (021) 337 03 43 E-mail: anaidart@rdsmail.ro www.anaidart.ro

INVITĂ ÎN VIAŢA TA ENERGIILE SUCCESULUI, SĂNĂTĂŢII, IUBIRII ŞI PROSPERITĂŢII
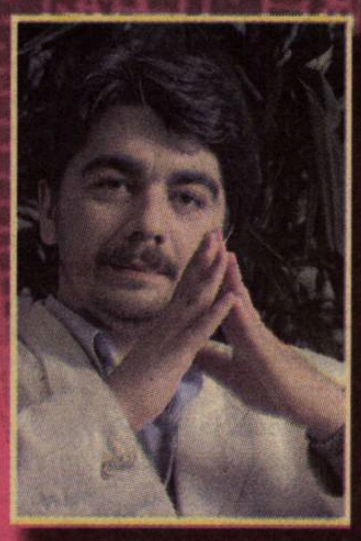
Teodor Vasile
CONSULTANŢĂ
FENG SHUI
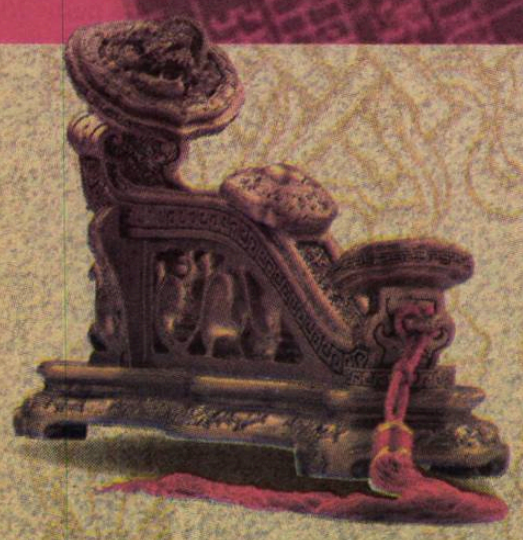
• pentru reşedinţe • clădiri comerciale • birouri • magazine •
• terenuri • grădini • design de interior • restaurante • bănci •
FengShui Consultanţă
Bucureşti • România
PROGRAMĂRI de luni până vineri între orele 10.00- 18.00
la tel.: 021 2240156, 0788413187; 0744301389; 021 490.62.35;

Bucureştiul Cultural
Nr. 19+20/2005

DAN PERJOVSCHI în dialog cu GABRIELA ADAMEŞTEANU

În România, Occidentul te consacră

Cum ajunge un artist plastic din Sibiu sau Baia Mare un artist internaţional?

În 1993, cu ocazia *Festivalului Internaţional de Performance* din Timişoara, mi-am tatuat pe umăr numele ţării: România. Pe vremea aia nu mă puteam defini altfel decât ca o vită aflată în proprietatea lui Iliescu şi a statului mineresc. Zece ani mai târziu, cu ocazia unei expoziţii internaţionale despre Balcani, la Kassel, în Germania, mi-am scos chirurgical cu laserul România de pe umăr. Uite aşa am ajuns artist internaţional.

E o chestie de mentalitate. Îţi defineşti singur apartenenţa şi interesul. Vrei să pictezi cerbi pentru vecinii de la bloc? Pictează sănătos, fii fericit, dar înseamnă că eşti un artist de bloc. Vrei să te adresezi unui public internaţional? Bine, începi prin a renunţa la cerbi. Pe urmă renunţi la pictură. Eu glumesc... Eu mă consider artist internaţional chiar când desenez într-un ziar românesc pentru un articol în limba română despre o problemă absolut românească.

Am un partener de viaţă extraordinar. Am trăit o revoluţie, o eclipsă totală de Soare şi anul două mii. Am muncit, dar am şi gândit. Şi, pe urmă, vorba aia, am avut noroc. Mult noroc.

În altă ordine de idei, uite că în timp ce eu plecai din Sibiu (vorba vine), iată, Sibiul devine capitală culturală europeană. Musai să mă întorc, nu?

Mai are vreun sens arta în secolul 21? Mai interesează publicul?

Precomanda pe Internet pentru volumul 6 din seria ***Harry Potter*** a fost de un milion de exemplare. Vernisajul de presă al *Bienalei de la Veneţia* a însemnat 7.000 de oameni în 3 zile, toţi directori de muzee, critici de artă, artişti sau ziarişti de cultură. În fiecare zi *Muzeul de Artă „Ludwig"* din Köln e plin ochi. Dacă judeci după cifre publicul pare interesat. Dacă însă se cred maeştri şi cu cei care se cred cool. Şi cu rinocerii, şi cu lupii. Musai ca lupta asta să aibă un sens.

Preoţii au fost înlocuiţi de DJ-i

Ce înseamnă arta în România? Ce înseamnă arta în spaţiul internaţional? Care este diferenţa?

Când primarul PSD a găsit planurile ***Coloanei Infinite*** a lui Brâncuşi, liderii PSD au vrut s-o cloneze şi s-o dea cadou *FMI*. Noroc că ăia au refuzat „cadoul". Păi, dacă asta i se întâmplă lui Brâncuşi, atunci eu ce pretenţii să mai am?

Bugetul *Ministerului Culturii* e permanent zero virgulă ceva şi, în acelaşi timp, legea sponsorizării e cretină, iar statutul (social, financiar) al artistului lipseşte. În clipa de faţă arta din România este o platformă pentru orice altceva (politică, poziţie socială, bani, modă, panaş pentru nou îmbogăţiţi etc.) decât artă. Latura critică s-a topit. Cercetarea s-a încheiat. Partida are mereu aceiaşi câştigători. A trebuit să cadă Năstase în barbă să înceapă înjurăturile la muzeele ctitorite de dumnealui. Tinerii artişti, ca să se simtă liberi (să-şi asculte muzica favorită), se lasă mai întâi pipăiţi de SPP-işti la intrarea în muzeu, grafittiştii agrementează la comandă şi în mod organizat străzi care cică nu arată estetic destul de bine.

Eu am trăit vremea curentului ortodoxist, când la vernisaje veneau preoţi şi mirosea a tămâie. Acum preoţii au fost înlocuiţi de DJ-i. Nu există bugete de mobilitate, nu sunt burse individuale, sunt prea puţine spaţii de expoziţii, nu există laboratoare de producţie, în schimb avem cel mai mare muzeu de artă contemporană din regiune.

Şi cu toate astea zic că arta este ceva interesant, acum se întâmplă toate, şi conflictul de generaţii, şi de medii, şi de viziuni, naţionalisme, internaţionalisme, fundamentalisme, şi î din a, şi *only english*. Se duc bătălii, doare burta de nervi, fruntea s-a boţit de cute, răcnim, nu ne mai auzim unul pe altul. E bine. Arta contează încă, altfel nu ne-am omorî aşa de tare. Au apărut noi generaţii, noi instituţii, alte idei, reviste impecabile, bienale, curatori, artişti. Există energie, există probleme. E bine.

Eu cu Lia suntem de vreo patru ani în programul

Dan Perjovschi şi Kasper König, directorul *Muzeului „Ludwig"* din Köln, la vernisajul de presă

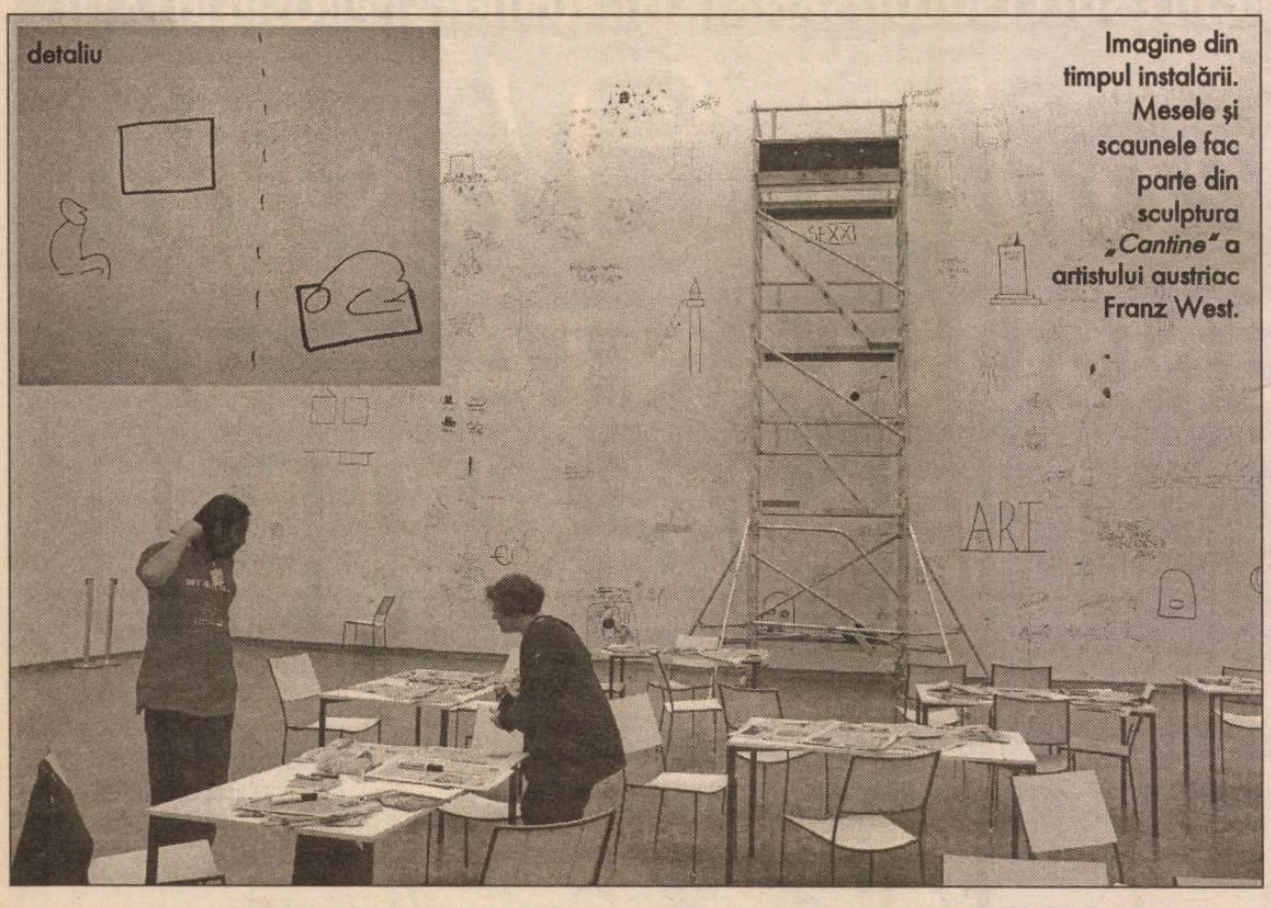

Imagine din timpul instalării. Mesele şi scaunele fac parte din sculptura *„Cantine"* a artistului austriac Franz West.

cauţi calitate... *Festivalul de la Cannes* s-a deschis cu epopeea SF hollywoodiană pentru speriat digital copiii ***Star Wars***. Cultura a ajuns industrie culturală, cuvintele-cheie sunt proprietate intelectuală şi copyright. Nu ce, nu de ce, ci cât.

Am de luptat în acelaşi timp cu ideea de elită şi cu ideea de artă populară sau populistă, cu ăia care cred că prin ei vorbeşte Sfântul Duh şi cu ăia care aşteaptă saltul calitativ al depăşirii planului, cu cei care numit *dizzydent*, care vine de la englezescul *dizzy* adică ameţit. Ne bălăngănim încoace şi încolo, neştiind cui să ne mai opunem, că prietenii ne-au devenit duşmani, iar duşmanii ne-au rămas duşmani.

Internaţional, arta este încă un teritoriu al libertăţii (chiar dacă banii vorbesc cam mult). Aici poţi spune mai multe şi mai apăsat decât, să zicem, în presă. Se petrec multe căcaturi, dar se petrec şi lucruri miraculoase, inteligente şi rafinate, că sunt pur şi simplu fericit că sunt artist.

Ce este cu micul scandal de la *Bienala de la Veneţia* de anul acesta? Cu artista din Republica Moldova, care ar fi pus înjurături la adresa *UE* şi a României, cu fiica secretarului de stat custode acolo?

Artista din republica Moldova este de fapt o scriitoare pe care statul german (motor al Europei) a invitat-o într-o bursă la *Schloss Solitude* taman pentru aciditatea scrierilor sale. Textul domniei sale a fost reprodus în *reader*-ul alcătuit de teoreticianul german de origine română Marius Babias şi care a însoţit conceptual proiectul artistului Daniel Knorr (vezi ***22*** no 801). Şi pavilionul şi *reader*-ul chestionează critic construcţia europeană exact după ce „nu"-ul francezo-olandez a declanşat o furioasă (şi necesară) critică identitară.

Unul din cei mai vocali critici mi-a dăruit (săru-mâna), cu nişte buni ani în urmă, un dicţionar al artiştilor contemporani din anii '70, spunându-mi că pe el nu îl interesează. Mă întreb ce fel de expertiză are domnia sa acum după ce-a ratat şi dicţionarele din '80, '90 şi '00...

Ceilalţi critici pur şi simplu nu înţeleg ce e aia o bienală de artă internaţională şi nici ce se întâmplă astăzi la nivel mondial. Ne dăm cu toţii în România mari iubitori de avangardă clasică sau *„NU"*-uri ionesciene, dar când ceva diferit se petrece sub ochii noştri repede băgăm capul sub plapuma conservatoare şi bolborosim înjurături patriotice.

Eu am fost membru în comisia care a selectat acest proiect şi nu numai că îmi asum decizia, dar sunt şi mândru de ea. Am văzut reacţia presei de specialitate internaţionale şi am discutat cu profesionişti ai domeniului. Credeţi-mă, România nu a arătat de mult atât de bine, inteligent, poetic, curajos.

Despre fiica secretarului de stat habar n-am. Dar la Veneţia nu există custode, ci nişte tineri care trebuie să păzească pavilionul într-o căldură infernală. Presupun că despre asta-i vorba...

Mă uit la TV, citesc ziare, beau cafele. Mişto proiect

Ce faci acum? Ce-o să faci în viitorul apropiat?

Acum sunt la Köln la *Muzeul „Ludwig"*, unde desenez direct pe perete despre lumea, oraşul, cultura în care trăiesc. Expoziţia se cheamă *Desene gol-goluţe* şi s-a deschis pe 28 iulie. Camera e enormă, lumea stă pe scaunele lui Franz West şi se holbează la pereţi. Unii râd în hohote. Alţii se încruntă. Atentatele de la Londra, globalizare, G 8, ajutor rock pentru Africa, Europa şi ce mai înseamnă asta, şomajul german, Domul din Köln etc. etc.

În ultimii ani am dezvoltat următoarea strategie: mă deplasez în locul unde are loc expoziţia. Mă duc cu mâinile în buzunar. Trăiesc acolo (cu casa, masa plătite de organizator) în funcţie de buget, dar minimum o săptămână, citesc ziare, beau cafele, discut cu oameni, mă uit la televizor, pe Internet (mişto strategie nu?). Pe urmă desenez pe pereţi tot ce am aflat. Numai aşa înţeleg eu lumea, dacă o desenez. După aia n-o mai uit. Invenţia şi revoluţia mea se întâmplă pe centimetrii ăia pătraţi cât ţine un desen. Îmi place la nebunie să desenez. Să transpun în linii simple o chestiune foarte complicată.

Să râzi la prima şi să te încruntă urgent după aia.

În acest moment, există în lume ziduri desenate de mine la *Fundaţia Gulbenkian* din Lisabona, la *Centrul de Artă Contemporană Le Quartier* din Quimper, care-i capitala Bretaniei, un zid în *Biblioteca Academiei de Artă* din Lyon (ăsta a rămas de anul trecut, că le-a plăcut studenţilor şi directorul s-a hotărât să-l mai lase) şi un zid desenat în casa directorului revistei de artă ***IDEA*** din Cluj (ăsta a zis că dacă se mută îl şterge cu şmirghelul). Celelalte spaţii desenate de mine anul ăsta la *Fundaţia Generali* din Viena, la *Muzeul de Artă Modernă* din Paris şi la *Stuttgart Kunstverein* au fost şterse. Ce să-i faci, proiecte temporare făcute cu carioci permanente.

Ăsta-i şpilul. Unele se acoperă, altele se descoperă. Mut desenele dintr-o parte în alta, unele subiecte dispar, altele sunt complet noi... În cadrul proiectului din Quimper apar o dată pe săptămână în cotidianul ***L'Ouest France***, iar aici, în Germania, tot o dată pe săptămână în ***Tageszeitung***. Era să uit de ***22***. În ***22*** apar de atât de multă vreme, că ai senzaţia că aşa e hârtia lor de ziar. Gata imprimată cu şmecheriile mele.

Îmi place presa, ziarele sunt pentru mine o prelungire a galeriei în spaţiul public. Trei dimensiuni comprimate-n două, cubul alb devenit pagină albă. De aia folosesc desenul care arată a caricatură. O dată că-mi place, şi a doua că e mai populară (cel puţin la prima vedere o pricepe mai multă lume, cu excepţia directorilor artei româneşti, care n-o pricep cu nici un chip). Eu fac caricaturi pe pereţii muzeelor, asta fac. Şi, culmea, mai sunt şi plătit pentru asta. Nu e ceva magic?

Din Köln merg la Bienala de la Istanbul. Pe urmă musai să-mi i-au o pauză să-mi pun minţile la loc. Aşa că pe toamnă nu îmi propun mare lucru, decât să fac ordine în cămară (aia din cap, nu aia din subsol), să văd ce borcane de gem s-au stricat şi ce zacuscă a înflorit...

Când cititorii văd desenele mele în ziar, simple, copilăreşti şi din două, trei linii, se gândesc poate că e o chestie facilă. Nu e. După o zi de lucru mă simt stors şi fără de umor. Îmi revin greu, ca după o beţie. De obicei, după un proiect mai mare cad la pat bolnav. Lia ştie. Nu-ţi spun asta să mă compătimeşti, ci numai să înţelegi de ce-am întârziat atâta amar de ani la serviciu.

Cine te consacră, România sau Occidentul, ca artist? Sau ambele colaborează?

Ar fi frumos să zic că te consacri singur. Dar nu zic decât cu jumătate de gură. Ce mi-a ieşit în ţară mi-a dat curaj în afară, iar ce chestii am făcut afară mi-au dat destulă obrăznicie să rezist înăuntru. Spatele meu mi-au fost succesele şi presa. Altfel, mă haleau cu fulgi cu tot.

Eu cred că locul unde trăieşti este important. Întotdeauna mi-a păsat de ce se întâmplă în România şi, crede-mă, am investit în context şi bani, şi energie, şi mult, foarte mult timp. M-am implicat enorm cu Lia în soarta scenei artistice şi a comentatorilor ei, uneori mult mai mult decât o permite o abordare sănătoasă. Am răspândit informaţie, am făcut activism cultural, am făcut cafele, am cazat, am împrumutat bani, am ajuns un soi de agenţie de recomandări şi contacte. Am ajutat pe multă lume şi am fost ajutaţi de puţini. Dar nu regret nimic. Facem de multă vreme o adevărată rezistenţă prin cultură (de cercetare) la cultură (de salon şi compromis).

Realitatea este că, în România, Occidentul te consacră.

Anchetele despre cultura română conţin doar literaţi

Suntem sau nu o ţară provincială în artă? Dacă da, de ce? Se poate ieşi din provincie la centru?

Cu cât vrem să dovedim că suntem mai internaţionali, cu atâta suntem mai provinciali. Ieşi din provincie când îţi pasă de alţii şi nu doar de tine. Când înţelegi ce se vorbeşte şi când ai ceva de spus. Dar pentru asta autismul şi amnezia nu sunt indicate. Din păcate, mediul cultural românesc e bântuit de boieri şi de cei care vor să le ia locul. Şi restul nu mai contează. Uită-te ce subiecte se discută la noi, cine le discută şi pe ce ton. Pe mine întotdeauna m-au amuzat anchetele despre cultura română care nu conţineau decât literaţi, de parcă noi ăştia, „caricaturiştii", nu existăm. Băi, am mai luat şi noi premii...

Da se poate ieşi la centru. Eu de exemplu tocmai îţi scriu dintr-unul.

Cum se poartă autorităţile cu arta română, cu artiştii? Dar ceilalţi?

Oroveanu zice ca i-am muşcat mâna cu care m-a hrănit. Aşa se poartă.

Suntem aroganţi fără motiv după modelul liderilor noştri

Semănăm cu cei din regiune sau cu nimeni?

Semănăm mai mult decât am vrea. Toate moştenirile au fost grele. Numai că, în timp ce noi zeflemim ceafa bulgărească, ei au mai multe evenimente francofone decât noi, cât timp păzim Ardealul de unguri, ungurii iau *Premii Nobel*, iar de când ne uităm la moldoveni de sus, din fostul *Bancorex*, ăştia au spart comercial topurile muzicale occidentale. Suntem după modelul liderilor noştri, aroganţi fără motiv. Eu am expus la Cetinje, Novi Sad, Zagreb, Sofia, Belgrad, Skopje, Ljublijana, după cum am expus şi la Timişoara, Cluj sau Sibiu, învăţând enorm din toate aceste locuri şi respectând fiecare context în parte. În unele cazuri activitatea mi s-a părut eroică şi mai interesantă ca la New York sau Londra. Cred cu tărie că, dacă am învăţa să ne gestionăm cu respect energia culturală (şi nu numai), am putea face regional lucruri interesante.

Din păcate, Micile Antante n-au mers niciodată...

Tocmai ai câştigat concursul pentru afişul de la *Les Belles Etrangères*. Care este reţeta să învingi la concursuri internaţionale? Am înţeles că afişul tău a plăcut din primul foc.

N-am nici o reţetă. Decât că prezint ceva în care cred. Nu e prima dată când îmi iese ceva. Şi când am câştigat, şi când am pierdut, am aplicat la fel de serios. Faptul că *Belles Etrangères Roumanie* va avea chip creat de mine îmi place. Îmi place scrisul, îmi plac cărţile. Despre asta am desenat şi asta a plăcut. Am trimis trei idei. Una a fost aleasă. Brici.

Care sunt artiştii tăi preferaţi – internaţionali şi naţionali –, ce îţi place din arta actuală? Ai avut un model? Maestru?

Nu am maeştri. Când mi se pun în cârcă Tzara sau Saul Steinberg, mă scutur grabnic. Eu am crescut şi m-am format fără modele. Mai iute am învăţat ce să nu fac... Rezonez cu anumite poziţii artistice, admir anumite lucrări, sunt interesat de anumite proiecte. Pot să dau o sumedenie de nume sau să povestesc lucrări şi proiecte de prin anii '60 până azi, dar nu ştiu dacă înşiruirea e relevantă. Nu separ naţionalul de internaţional. Un film al lui Ion Grigorescu, o instalaţie a lui Mike Nelson, un text de-al lui Babias, un film al lui Farocki pentru mine sunt la fel de interesante. Astăzi se produce enorm şi în vălmăşagul ăsta găseşti idei extraordinare, soluţii superbe şi rezolvări atât de inteligente, că-ţi face plăcere a fi contemporan cu ele.

Când văd cum aici, la Köln, eu, un român, mă pot înţelege prin artă cu un surinamez, american, spaniol etc., mi se pare magic.

Fotografii de
Nikos Choudetsanakis
şi Lia Perjovschi

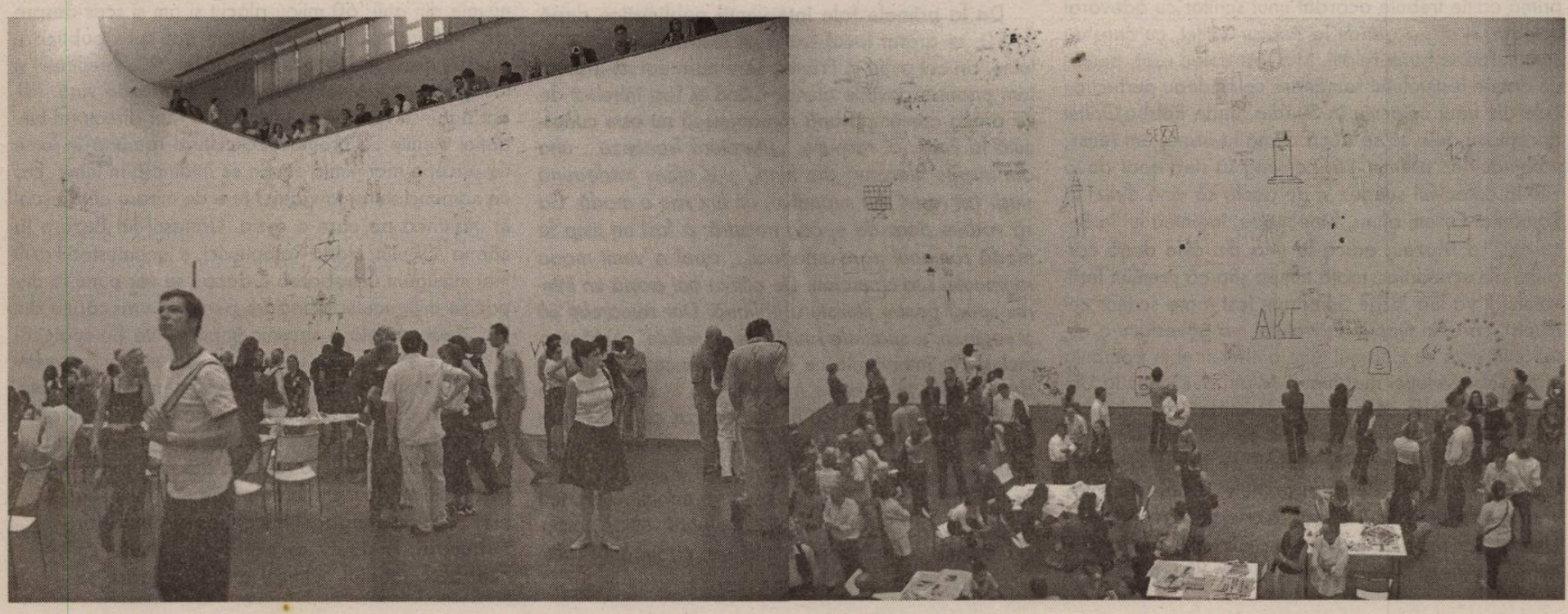

Bucureştiul Cultural
Nr. 19+20/2005

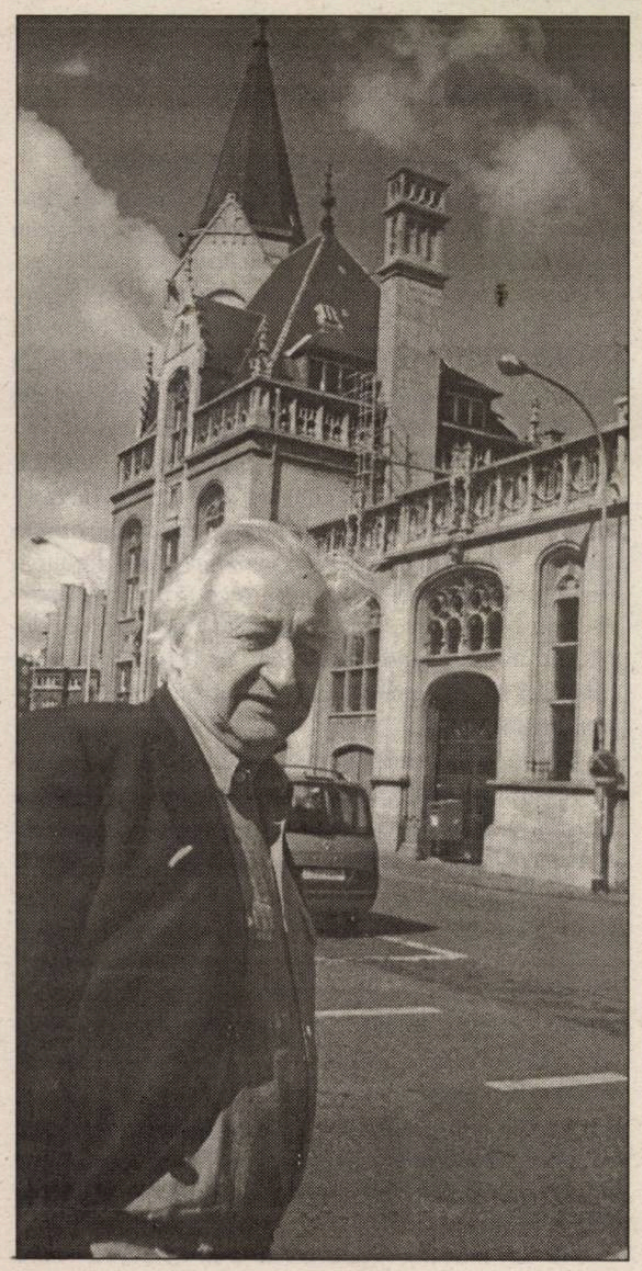

Editori şi premii la Festivalul de la Neptun

DUMITRU ŢEPENEAG în dialog cu GABRIELA ADAMEŞTEANU

Sunt un om liber

Va fi şi în acest an *Întâlnirea Scriitorilor de la Neptun*, şi invitatul special este Vargas Llosa. Ştiu că ai venit la prima ediţie, împreună cu Robbe Grillet, şi pe urmă ai refuzat să mai vii. Festivalul a fost criticat pentru că dă un premiu atât de mare unui scriitor străin oricum celebru, în timp ce scriitorii autohtoni sunt neplătiţi, iar premiile şi-au pierdut prestigiul (uneori şi banii). Cum ţi se pare ideea acestei întâlniri? Dar realizarea ei? Ce vei face în anul acesta?

Nu e chiar aşa, n-am refuzat să mai vin: pur şi simplu n-am mai fost invitat. Eugen Uricaru, pe atunci preşedinte al *Uniunii Scriitorilor* şi organizator al festivalului, a considerat că prezenţa mea la primul festival a fost mai degrabă perturbatoare. De ce? Iată, în câteva cuvinte, toată povestea. În perioada de pregătire a primului festival, m-am pomenit cu un fax de la Eugen Uricaru prin care mă roagă să fac tot posibilul şi să-l conving pe Robbe-Grillet să participe la această *Întâlnire a Scriitorilor de la Neptun*. Pentru a face cât mai cunoscut festivalul, premiul la această primă ediţie trebuie acordat unui scriitor cu adevărat celebru, şi el s-a gândit la Robbe-Grillet, cu care eu sunt în foarte bune relaţii. N-a fost deloc uşor, pentru că datele festivalului românesc coincideau perfect cu cele ale unui colocviu în Suedia, unde Robbe-Grillet acceptase deja să se ducă. Până la urmă, am reuşit, vorbindu-i de premiu, să-l conving să stea doar două zile la colocviul suedez şi de acolo să vină direct în România. Eu am ajuns, bineînţeles, înaintea lui la Bucureşti. La Muzeu, adică la una din cele două cârciumi ale scriitorilor, toată lumea ştia că premiul festivalului îl va lua Jorge Semprun, fost mare scriitor comunist, care, în timpul festivalului, va povesti cu o autoironie soră cu cinismul cum a chefuit el în România în timpul revoluţiei maghiare. M-am dus întins la Uricaru. Cine crede că mă poate intimida prin importanţa funcţiei pe care o ocupă sau că mă voi descuraja, fiind pus în faţa faptului împlinit, se înşală amarnic. Uricaru n-a crezut decât în primele minute ale întrevederii. Pe urmă a început tocmeala. Preşedintele *Uniunii Scriitorilor* a luat un aer misterios şi mi-a destăinuit că însuşi preşedintele ţării, Ion Iliescu, i-a cerut să-i acorde premiul lui Semprun. Numai aşa a reuşit să facă rost de banii necesari organizării etc. Şi ce facem cu Robbe-Grillet?, am întrebat eu şi am ameninţat că voi convoca o conferinţă de presă să dau în vileag toată tărăşenia. Am obţinut ca Robbe-Grillet să aibă şi el un premiu foarte pompos, deşi premiul festivalului şi banii vor merge în buzunarul lui Semprun. Robbe-Grillet nici măcar nu mi-a reproşat că n-a primit bani. S-a enervat doar că la sfârşit organizatorii l-au uitat în vila unde a fost cazat, asa că a fost silit, el şi nevastă-sa, să se întoarcă la Bucureşti cu trenul. Oricum, e greu de presupus că am făcut din el un zelos propagandist al festivalului.

La sfârşitul anului, într-un interviu, am povestit toate astea (fără să spun de intervenţia lui Iliescu, în care nu prea cred) şi am semnalat şi că trăgătorul de sfori din spatele lui Uricaru era poetul echinoxist, actualmente trăitor la Paris, Dinu Flămând, care întreţine relatii strânse cu familia Semprun. Flămând s-a supărat, Uricaru s-a supărat şi n-am mai fost invitat în anii următori la festival. Ceea ce nu înseamnă că anul acesta voi fi invitat...

Premierea unui scriitor străin ar avea o logică acceptabilă, cu condiţia ca juriul să dea impresia că e cât de cât obiectiv. Or, dacă de la prima ediţie totul a fost măsluit, aranjat dinainte, cum vrei să capete prestigiu acest premiu! Măcar dacă suma ar fi mult mai mare... Ori dacă scriitorul premiat s-ar bucura, graţie acestui premiu, de o creştere a popularităţii în lume. Sincer să fiu, nu ştiu cum ar trebui să se facă pentru ca literatura română să profite ea în primul rând de pe urma acestui festival, nu numai preşedintele *Uniunii Scriitorilor* şi prietenii săi.

Astea fiind zise, festivalul prezintă şi avantaje. De pildă, posibilitatea de contact între scriitorii români şi cei străini, relaţiile care se pot înnoda. Poate că ar trebui să fie invitaţi şi editori din Occident, nu numai scriitori. Eu aş oferi de pildă un premiu editorului francez care s-a străduit să publice cât mai mult cărţi româneşti. I-aş da premiul lui Jacqueline Chambon. Ori un premiu pentru traducere, din română în franceză sau în altă limbă. Nu scriitorii se vor osteni să propună publicarea literaturii române. Nu Jorge Semprun, blazat şi uns cu toate alifiile, o să-şi piardă timpul cu promovarea scriitorilor români. Eu aşa cred...

De la primele tale intervenţii publicistice după 1990, ai arătat locul exact al literaturii române în lume, ori cel puţin în Franta, spre care noi ne îndreptam prioritar privirile atunci. Când ai fost întrebat de ce proza contemporană românească nu este cunoscută la Paris, ai răspuns: *„Literatura franceză... una din marile literaturi ale lumii, şi-a ajuns totdeauna sieşi. Tot restul era superfluu, un lux sau o modă. Ca să vorbim doar de epoca noastră: a fost un timp la modă romanul nord-american... apoi a venit moda romanului sud-amercian. De câţiva ani există un interes sporit pentru literatura italiană. Dar remarcaţi că şi engleza, şi spaniola sunt limbi mondiale"*. Ai făcut-o inclusiv în interviurile cu scriitorii francezi. *„... într-o democraţie în care se instaurează o societate de consum, cu cât se ridică nivelul de trai, cu atât scade interesul pentru poezie... cenzura economică se va manifesta prin paşnica uniformizare a gustului, cultura va deveni cultură de mase: va predomina muzica rock ori pop, literatura erotică vulgară, chiar pornografică. Pe o treaptă ceva mai sus, ca un alibi cultural, vor trona romanele de tip tradiţional, în frunte cu best-sellerurile."* Mai mult decât atât, ai spus în mai multe rânduri ce ar fi de făcut (librărie românească la Paris, *Nouveaux Cahiers de l'Est*, prezenţa cu traduceri făcute de nativi pe canalele de difuzare din ţara respectivă etc.). Disputa ta cu Augustin Buzura, care a fost luată poate uneori ca o dispută personală (aşa se simplifică la noi lucrurile), se baza de fapt pe un mod de a vedea cum ar trebui ajutată literatura română în străinătate. Spun toate astea pentru că în 2001, când am încercat să-mi public *Dimineaţa...*, am descoperit, treptat şi singură, cât de adevărat era ce spuseseşi, iar eu nici măcar nu acordasem atenţie subiectului. Ai sentimentul unei Casandre?

Cultura română are nevoie de slujitori pricepuţi, nu de membri de partid demagogi

Principalul meu merit e acela de-a fi fost sincer. De-a nu pune mai presus de realitate dorinţele şi iluziile noastre, ale tuturor celor scăpaţi din regimul pe care nici nu ştiu exact cum să-l numesc. Eu n-am fost niciodată în slujba nimănui. N-am servit nici o ideologie, nici o politică. Nu am o mentalitate de propagandist. N-am lucrat nici pentru Securitate, nici pentru *Europa liberă*. Sunt un om liber. Iată titlul pe care îl revendic cu mândrie înainte de oricare altul. Apollo nu m-a înzestrat cu darul profeţiei. Mi-a fost de-ajuns să privesc în jurul meu şi să nu mint. Societatea capitalistă occidentală nu e cea mai bună dintre lumi, cum poate chiar credeau cei care cuvântau în Piaţa Universităţii când o luau drept model. Deşi din punct de vedere economic e net superioară capitalismului *„de cumetrie"* de la noi. Poate şi din punct de vedere moral. Călcâiul lui Ahille (ca să rămânem în Grecia antică...) al acestei societăţi e arta, sau mai precis situaţia artistului în societate. Eu am trăit liber şi sărac aici, voi aţi trăit dependenţi şi izolaţi, acolo. Nu e exclus ca eu să fi uitat, măcar într-o oarecare măsură, anii petrecuţi în România. Oricum voi, în izolarea în care trăiaţi, nu aveaţi cum să ştiţi ce se întâmplă aici. Călătoriile nu servesc decât la exaltarea iluziilor.

Pomeneşti de disputa mea cu Buzura. Eu nu aveam absolut nimic de împărţit cu el, ba chiar primele lui nuvele din anii '60 mi-au plăcut şi am şi scris despre ele. Îndemnat de Breban, i-am dat spre publicare ***Nunţile necesare*** la începutul anilor '90. Rezultatul a fost jalnic, dar bineînţeles că nu el era de vină. Mi-am dat însă repede seama că de fapt directorul fundaţiei menite să promoveze cultura română în lume nu pricepe mai nimic din ce se întâmplă în lume. Era un nomenclaturist în voiaj. Nu e de mirare că a eşuat în misiunea pe care o avea. Urmaşul lui Buzura la cârma *ICR*-ului, Horia Patapievici, e incontestabil mult mai inteligent. Întrebarea e dacă i se vor pune la dispoziţie mijloacele financiare pentru a urni căruţa din loc; deocamdată e strâşnic împotmolită (în proiect!) şi o să fie silit să facă un efort violent pentru a convinge în jurul său. Va trebui de asemenea să se descotorosească de orişice fel de prejudecată ideologică. Cultura română e mai presus de guverne, e mai presus de partide. Cultura română are nevoie de slujitori pricepuţi, nu de membri de partid mai mult sau mai puţin demagogi. Funcţionarii centrelor culturale, inclusiv directorul, trebuie să cunoască mediul cultural al ţării în care se

☞

☞ află, să posede limba şi să ştie să-şi facă relaţii; contează mai puţin priceperea lor de-a linguşi nomenclatura culturală şi politică a României. Bineînţeles, nu e uşor... De aceea, rămân destul de sceptic. Scriitorii vor continua să se descurce singuri, fiecare cum poate. Centrele culturale vor rămâne relativ ineficace. Invidia va fi în continuare sentimentul dominant al politicii culturale, şi dezbaterile, precum şi dialogurile – chiar sincere ca al nostru – se vor învârti mereu în jurul ideii de eşec.

Scriitorul român care vorbeşte doar de el face o impresie proastă

Intervenţiile tale, deseori critice, chiar acide, *„firea cârcotaşă"* pe care o afişezi (cu încăpăţânare, mi-aş permite să spun), dar şi lipsa de recunoştinţă (un păcat românesc, cred) au făcut ca din imaginea ta publică să nu apară o trăsătură importantă. Faptul că eşti scriitorul român care şi-a ajutat cel mai mult colegii de literatură să publice în străinătate, deşi ştii că *„Românul în general şi scriitorul în special e o fiinţă egoistă din cale afară şi nu e în stare să vorbească decât despre meritele proprii... Fiecare s-a zbătut să se publice pe sine însuşi."* Ai făcut-o în multe rânduri, începând cu Paul Goma. Din interviul meu cu Alain Paruit am aflat că el începuse să îţi traducă o carte a ta şi tu i-ai spus să o amâne şi să traducă *Ostinato* al lui Paul Goma, ceea ce Alain a şi făcut. Nu cred că un asemenea gest pentru un confrate l-ar mai putea face altcineva (nici eu, recunosc). Lista scriitorilor români pe care i-ai ajutat să publice în revista pe care o conduceai (*Cahiers de l'Est*, *Nouveaux Cahiers de l'Est*, *Seine et Danube*) sau în alte reviste, ca *Temps Modernes*, *Po&sie* etc., ori i-ai recomandat la edituri sau la diverse întâlniri literare este impresionantă: Blaga, Gellu Naum, Doinaş, Ion Caraion, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Gheorghe Crăciun, Mircea Nedelciu, Nicolae Breban, Florin Gabrea, Ioan Groşan, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Sorin Mărculescu, Cezar Baltag, Dan Laurenţiu, Ileana Mălăncioiu, Vintilă Ivănceanu, Virgil Mazilescu, Emil Brumaru, Angela Marinescu, Ana Blandiana, Daniel Turcea, Petru Romoşan, Marta Petreu, Traian Coşovei, Ion Mureşan, Al. Muşina, Florin Iaru, Ion Stratan, Ion Flora, Aura Christi, din listă am omis autorii din exil. Cine face atâtea gesturi de generozitate evident nu este determinat de principiul *donant-donant*, dar nu are cum să nu înregistreze ingratitudinea sau să nu sesizeze atunci când ceilalalţi văd în el (doar) *„un sprijinitor al literaturii lor in Occident: un traducător, un editor şi, mai ales, un propagandist"*. Mai ai rezerve de generozitate după tot ce ţi s-a întâmplat?

Nu ştiu, dar nu cred că din generozitate am făcut tot ce-am făcut. Pe Goma l-am ajutat pentru că în momentul acela eram în luptă deschisă cu regimul politic din România ceauşistă. Goma a fost printre puţinii scriitori români care au acceptat să combată în linia întâi. În plus, faţă de alţii el avea trecutul lui de deţinut şi o literatură de contestaţie directă. Nu mai contează că era de valoroasă din punct de vedere literar. Nu era cu mult mai prejos decât literatura lui Soljeniţîn. Dacă-i lipsea ceva, era Armata Roşie!... Vreau să spun că Soljeniţîn se împotrivea unei mari puteri, nu unui dictator uşor ridicol cum era Ceauşescu. Recunosc, lupta mea era naivă şi sortită eşecului. Mă felicit totuşi că înverşunarea nu m-a împins să fac şi eu o literatură de contestaţie politică directă, am avut puterea să mă abţin. Oricum, dacă o făceam, s-ar fi cuvenit s-o fac în România, pe curajoşii de la *Europa Liberă* sau pe cei care criticau în cărţile lor regimul comunist cu speranţa de-a fi remarcaţi şi citiţi de publicul anticomunist nu dădeam nici două parale. Literatura română s-a făcut şi se face în România. Iată o propoziţie banală şi atât de evidentă, încât contestarea ei de către unii sau alţii e pentru mine de neînţeles. Nu vreau să intru în miezul problemei, atrag doar în treacăt atenţia că reaua-credinţă cu care e contestată această propozitie simplă dar adevărată e confortată şi de ambiţia unor scriitori ceva mai tineri, dar şi ei în curs de îmbătrânire, faimoşii optzecişti, care îşi închipuie că gloria lor va creşte în măsura în care îşi contestă înaintaşii. Încă din anii '70, în ***Cahiers de l'Est*** încercam să public în primul rând scriitorii din ţară. Bineînţeles, dacă acceptau!... Buzura, de pildă, a refuzat să fie publicat înainte de 1989. Sorin Alexandrescu, căruia îi plăceau romanele sale, poate depune mărturie în acest sens. Şi nu numai Buzura... După schimbarea regimului, scriitorii români voiau cu toţii să fie publicaţi şi-şi ofereau cu voioşie operele. Din păcate, cererea era mult mai mică, oricum mai mică decât oferta! I-am publicat cât am putut, dar nu din generozitate, cum zici, şi nici aşteptând o răsplată. Pe cei mai mulţi i-am publicat pur şi simplu din admiraţie. Mai ales pe poeţi... Mi se părea foarte firesc să fac asta. Mai ales că scoteam nişte reviste pe care le voiam cât mai bune, mai interesante. Pentru mine, de neînţeles era atitudinea unui Marin Sorescu, despre care se spunea că i se înţepenea maxilarul când era întrebat dacă mai sunt şi alţi poeţi în România. Nu din generozitate îi publicam şi vorbeam în dreapta şi-n stânga despre confraţii mei din România, ci... din inteligenţă. Nu-ţi dai seama ce proastă impresie poate face scriitorul român dacă nu e în stare să vorbească decât despre el! Când vorbeşti despre altul, în definitiv tu eşti acela care vorbeşti, tu te prezinţi scriitorilor şi editorilor occidentali, te prezinţi într-o lumină cu atât mai simpatică cu cât îi reprezinţi şi pe ceilalţi. Egotismul meschin al unor scriitori români eu îl pun pe seama proastei educaţii sociale din timpul comunismului, când nu era bine să vorbeşti despre ceilalţi, decât dacă voiai într-adevăr să-i denunţi. Ori să-i bârfeşti. Tăcerea era de aur! Să nu-ţi dai cu părerea era o dovadă de înţelepciune politică. Înţelegi, eu caut explicaţii în trecutul social-politic, căci nu pot să-mi imaginez scriitorii români ca pe nişte monştri de egoism amestecat cu prostie. Generaţia '80, altfel plină de talent şi de inventivitate literară, în general mult mai cultivată decât generaţia dinainte, scriitorii acestei generaţii născuţi şi deveniţi adulţi în timpul comunismului i-au şi fost victimele cele mai caracteristice. Talentul lor literar e mult deasupra calităţilor lor morale, iar inteligenţa lor nativă, care nu avea de ce să fie inferioară, nu i-a ajutat să-şi depăşească blocajele care le determinau decisiv mentalitatea. Cel mai neplăcut e cinismul lor. Unii dintre ei au trecut de la linguşire la negare cu o dezinvoltură care mă înfricoşează. Nu voi cita acum nume, dar nu pot să nu mă mir şi să nu mă tem de uşurinţa cu care îşi asumă unii dintre ei contradicţiile cele mai flagrante.

Necesitatea unui compendiu de literatură română

Cum stau acum lucrurile, când *Belles Etrangères*, ajutată de o campanie mediatică românească, îţi face pe cititarii români mai atenţi faţă de această situaţie a literaturii noastre în străinătate? Stăm mai bine, e vreo şansă ca apropierea de *UE* să ne aducă un pic de vizibilitate măcar neutră, pentru că până acum e clar negativă?

În mod normal aşa ar fi trebuit să se întâmple: să profităm de această ocazie care, cel puţin în Franţa, nu se va mai repeta atât de curând. Ei bine, de fapt totul a fost lăsat cam la voia întâmplării. Instituţiile culturale din România, în frunte cu *ICR*, n-au făcut aproape nimic. Nici *Uniunea Scriitorilor*, care la început s-a excitat un pic: Uricaru a venit la Paris şi m-a împuternicit pe mine pe lângă *Centre National du Livre*, dar asta a fost tot. Sarcina mea principală era să fac în aşa fel încât preşedintele şi vicepreşedintele Uniunii să fie invitaţi. În rest, Uricaru s-a descurcat să fie tradus şi, cu ajutorul lui Buzura, care îl cunoştea pe editor, să fie publicat la *Noir sur Blanc*. Nimic mai mult! E de-a dreptul caricatural: cei doi preşedinţi unşi cu toate alifiile şi înainte, şi după 1989 n-au avut altă grijă decât să facă în aşa fel încât ei doi să fie invitaţi şi publicaţi. Măcar dacă şi-ar fi dat osteneala să sprijine publicarea încă a unui coleg, fie şi a vicepreşedintelui Uniunii, cel care până nu demult era considerat drept romancierul nr. 1 al literaturii române. Vorba e că socoteala de-acasă nu s-a potrivit cu cea din târg. Partidul lui Buzura a pierdut alegerile, iar Uricaru a fost dat în vileag ca fost colaborator al Securităţii.

Dacă vrei, uite, luăm pe rând cele câteva cărţi care vor apărea până la toamnă. Cartea ta, ***Dimineaţa pierdută***, a beneficiat ea de sprijinul vreuneia din instituţiile culturale numite mai sus? Ştiu precis că nu. Cărtărescu, nici el. Pe el l-a lansat încă de acum zece–doisprezece ani Crohmălniceanu. Gh. Crăciun, dacă vrea să-i mulţumească cuiva, trebuie să-mi mulţumească mie şi lui Odile Serre. Dar probabil că nu e în firea lui să-şi manifeste recunoştinţa. Am văzut recent un articol de-al lui în ***România liberă***. E un om sobru: nu vorbeste decât despre el... Ion Mureşan avea deja un volum publicat în traducerea mea. Volumul de versuri al Martei Petreu, care era deja tradus, nu datorează nici el nimic autorităţilor culturale din România. Nu cunosc bine situaţia cărţii lui Dan Lungu, nici a Ceciliei Ştefănescu, amândoi traduşi de Laure Hinckel, dar m-aş mira ca *ICR* să-i fi împins în braţele traducătoarei. Deşi orice e posibil în România, chiar şi miracole...

Ar fi trebuit să profităm de *Belles Etrangères* şi să lansăm o serie întreagă de cărţi ale scriitorilor din toate generaţiile. Şi, mai înainte de orice, ar fi fost absolută nevoie să se fi publicată o ***Istorie a literaturii române***, fie şi un compendiu mai modest, pentru ca editorul francez să se poată cât de cât orienta, să nu se mai lase influenţat de te miri cine, care nu ştie sau nu vrea să ştie care sunt adevăratele valori. Poeţi ca Mircea Ivănescu, Sorin Mărculescu, Angela Marinescu nici măcar n-au fost luaţi în considerare printre invitaţii posibili. Şi nici Mircea Horia Simionescu, Livius Ciocârlie, Petru Cimpoeşu sau Dan Perşa, printre prozatori. Nu puteau fi invitaţi mai mult de 12. De acord! Dar autorităţile culturale române ar fi putut să facă efortul să publice câte o carte a celor pomeniţi mai sus. Apropierea de *Uniunea Europeană* nu va lumina *ipso facto* valorile literaturii noastre. Invers ar trebui procedat. Să punem noi în lumină aceste valori, să le prezentăm spre omologare, şi pe urmă om mai vedea...

Exerciţii, 1966; ***Frig***, 1967; ***Aşteptare***, 1972; ***Exercices d'attente*** (selecţie din volumele anterioare; traducere în franceză de Alain Paruit), 1972; ***Arpièges*** (traducerea în franceză a romanului ***Zadarnică e arta fugii***), 1973; ***Les noces nécessaires*** (traducerea în franceză a romanului ***Nopţile necesare***), 1977; ***Le mot sablier*** (versiune integral în limba franceză a cărţii bilingve ***Cuvântul nisiparniţă***, pasajele scrise în română fiind traduse de Alain Paruit), 1984; ***Roman de gare*** (în limba franceză), 1985; ***Pigeon vole*** (în limba franceză, semnată cu pseudonimul Ed Pastenague), 1989; ***Zadarnică e arta fugii***, 1991; ***Înscenare şi alte texte***, 1992; ***Nunţile necesare***, Bucureşti, 1992; ***Roman de citit în tren*** (rescriere în limba română a cării ***Romane de gare***), 1993; ***Un român la Paris***, 1993; ***Reîntoarcerea fiului la sânul mamei rătăcite***, 1993; ***Cuvântul nisiparniţă***, 1994; ***Hotel Europa***, 1996 (tradus în franceză şi germană); ***Porumbelul zboară*** (traducere în română de către D. Ţepeneag, a cărţii ***Pigeon vole***), 1997; ***Momentul oniric*** (antologie de articole de Leonid Dimov şi Dumitru Ţepeneag, îngrijită de Cornel Braga), 1997; ***Un român la Paris*** (ediţie augmentată), 1997; ***Călătorie neizbutită***, 1998; ***Pont des Arts*** (traducere franceză), 1999; ***Războiul literaturii încă nu s-a încheiat***, 2000; ***Prin gaura cheii***, P. 2001; ***Destin cu Popeşti***, 2001; ***Maramureş***, 2001; ***Clepsidra răsturnată. Dialog cu Ion Simuţ***, 2003; ***Attente*** (proze scurte traduse în limba franceză de Alain Paruit), 2003; ***La belle Roumanie***, 2004; traduceri din Alain Robbe-Grillet, André Malraux, Albert Béguin, Robert Pinget, Alexandre Kojève, Jacques Derrida

Bucureştiul Cultural
Nr. 19+20/2005

Bucureştiul – aspiraţie către regăsirea identităţii

Să recunoaştem că avem o vână răsăriteană, orientală

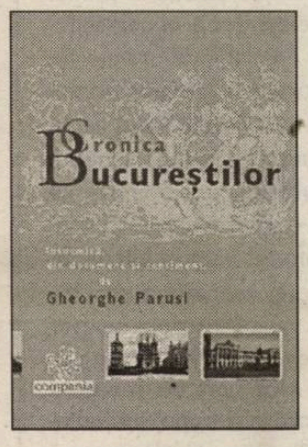

Gheorghe Parusi -
Cronica Bucureştilor,
Ed. Compania, Bucureşti, 2005

Adina Kenereş (*Editura Compania*): Cărţile despre oraşe trebuie să răspundă unei aşteptări populare a momentului, care nu e uşor de detectat. Imediat după 1989, aspiraţia populară a fost către cărţi de tip album, fie şi pauper făcute, în care să se vadă un oraş frumos, idealizat, extatic, perfect, contra-modelul a ceea ce se trăise în comunism. Şi au apărut într-adevăr câteva cărţi care s-au vândut ca pâinea caldă, pur şi simplu pentru că restaurau o memorie dorită. Vremurile s-au schimbat şi trăim de câţiva ani încoace o aspiraţie, perfect justificată, către regăsirea identităţii. Fondul chestiunii consună cu spunerea unui adevăr, chiar şi deranjant, despre ce-am fi noi – români în general, bucureşteni în special – în chip autentic. Şi trebuie să recunoaştem că avem o puternică vână răsăriteană, orientală. Nu sunt uşor de realizat asemenea cărţi. D-l Gheorghe Parusi a muncit câteva decenii ca să facă o selecţie năucitoare din mii şi mii de pagini tipărite, să obţină un aparat de note viu, pe înţelesul omului şi la îndemâna lecturii imediate.

Valentin Protopopescu: În această fotografie avem Biserica Batiştei; suntem pe la 1880 – imaginea e luată de pe *Teatrul Naţional*, iar ceea ce se vede jos este mahalaua Batiştei. Biserica are parte de o ambianţă foarte patriarhală, e o oază de verdeaţă, de linişte şi de răcoare. E puţin paradoxal să vorbim de această pace, pentru că, nu foarte departe de biserică, se găseşte celebra terasă *La Motoare*, unde în fiecare week-end formaţiile de rock se expandează la mii de decibeli. Totuşi, biserica oferă linişte, dar din păcate o oferă numai celor care au memorie. Ei bine, cartea d-lui Parusi se referă la amintiri – amintiri catalogate, documentate şi puse laolaltă.

Gheorghe Parusi: Poza aceasta a fost făcută de mine, în '86. Casa din imagine deja se deteriorase, nu mai era locuită. Vedem aici strada Agricultori – care face legătura între bulevardul Pache Protopopescu şi Călăraşi – şi celebra stradă Frunzei. Casa avea o pivniţă în care ne-am adăpostit în vremea bombardamentelor din '44, iar în spate – un pod foarte înalt. În fundul curţii se aflau câteva magazii, unde gospodinele aveau nişte scăunele pe care le foloseau la statul la coadă, dar şi în timpul gătitului – când stăteau foarte mult de vorbă, pentru că pe atunci se gătea la lampă cu gaz... Aşa se desfăşura viaţa acolo, în mahala, cu suferinţele şi bucuriile ei. Era o lume amestecată: bărbaţii lucrau, erau croitori, cizmari sau funcţionari; femeile, cu mici excepţii – câteva coafeze sau croitorese –, erau casnice, ţineau familia. Oamenilor care au trăit acolo le port în suflet o vie amintire, deşi am plecat de acolo de mai bine de 20 de ani.

Bucureştiul a fost probabil mai întâi un han

Adrian Majuru (autorul cărţii ***Bucureştii mahalalelor***): Avem în faţă o fotografie cu albanezi, de pe la 1900. La acea vreme, albanezii erau, după evrei, cea mai numeroasă comunitate etnică. Comunitatea albaneză din Bucureşti era triconfesională, dar cu toate acestea era foarte unită când era vorba de propriile ei afaceri din Bucureşti. După 40 de ani se retrăgeau din meseria de mercenariat şi adunau bani cu care începeau o afacere. Se căsătoreau destul de târziu... Aici, d-na este mai tânără decât d-l şi este în costumaţie tradiţională, are mâna pe umărul lui, întrucât se află în posesia lui – este un gest care simbolizează secundariatul femeii. În Bucureşti, albanezii au dominat industria uşoară şi negoţul ambulant, alături de greci. Însă după 1912–1913, când statul albanez apare pe hartă, majoritatea acestei comunităţi se evaporă, se retrag în noua patrie, astfel încât în perioada interbelică avem în jur de 2.000 de albanezi în Bucureşti. Povestea lor este legată şi de cultura noastră, şi de istoria Bucureştilor în general, probabil şi de multe detalii ale familiilor noastre din vechime...

Andrei Pandele (fost arhitect-şef al Bucureştiului): Vedem aici un segment din Centrul Vechi – întâlnirea străzilor Smârdan-Şelari. Fotografia datează chiar de la începutul secolului XX – suntem la 1901–1902. Casa de aici este în buricul târgului. Dacă ieşim de la Hanul cu Tei, strada care coboară în stânga este Şelari şi cea care coboară în dreapta este Smârdan şi, cum este normal la un oraş ca Bucureştiul, strada din dreapta se duce la stânga şi cea din stânga se duce la dreapta, se intersectează. Bucureştiul a fost probabil întâi un han într-o răscruce de drumuri în pădure, într-o zonă mlăştinoasă, la adăpost de năvălitori... Cartea d-lui Parusi merită citită în primul rând pentru a afla părerile unor oameni. În fond, ceea ce e interesant într-un oraş e viaţa oamenilor lui.

A consemnat
Ioana Anghelescu

DESANT – teatrul noului val

DESANT e numele unui teatru şi centru de cercetări teatrale, în curs de amenajare, situat în Bucureşti, pe Bd. Ion Mihalache 123. Spaţiul (un parter şi un subsol de bloc, în care a funcţionat înainte un magazin de telefoane) a fost cedat de compania *Romtelecom* unui grup de artişti ce reuneşte de fapt sub aceeaşi siglă două asociaţii teatrale cu preocupări înrudite, întâmplându-se chiar ca membrii uneia să facă parte şi din mişcarea cealaltă. E vorba de *dramAcum*, grupare fondată în 2002 de câţiva tineri regizori (Andreea Vălean, Radu Apostol, Alexandru Berceanu, Gianina Cărbunariu), axată pe promovarea noii dramaturgii, şi de *Asociaţia pentru educaţie creativă Persona*, condusă de regizoarea Adriana Zaharia, care urmăreşte prin aderenţii săi, actori, regizori, scenografi, dramaturgi, traducători, inserţia teatrului în medii sociale cât mai diverse, presupunând abordarea unor teme cu relevanţă antropologică, prin mijloacele teatrului documentar, implicarea directă a publicului în procesul de creaţie etc.

Le-am rugat pe Ana Mărgineanu – regizoare, membră *dramAcum* (a montat ***89, 89... fierbinte după 89***, la *Teatrul Foarte Mic*) – şi pe Iulia Popovici, critic, membru în ambele asociaţii anterior pomenite, să-mi detalieze programul *Teatrului Desant*. În mare parte proiectele *Desantului* sunt o continuare a celor derulate până acum de *dramAcum* şi *Persona*, separat sau în colaborare, dar fără un suport instituţional propriu. Miza nou înfiinţatului teatru, susţine Iulia Popovici, este tocmai aceea de a asigura un cadru organizaţional sub egida căruia să se desfăşoare activitatea celor două grupări, în speranţa facilitării accesului la diverse surse de finanţare. Accentul, crede Ana Mărgineanu, va cădea mai puţin în primii ani pe producţia efectivă de spectacole, cât pe cercetarea teatrală, în direcţiile deja tradiţional legate de numele *dramAcum* şi *Persona*: iniţierea şi promovarea dramaturgiei actuale, „transportul" spectacolelor în locuri din ţară care nu au un istoric teatral şi nici o cultură teatrală înrădăcinată, lucrul cu copiii în şcoală (*Persona*), lucrul cu oamenii din cartierele sărace ale oraşelor, explorarea cotidianului, a comunităţilor marginalizate ş.a.m.d.

Pe lângă miza instituţională şi socială a demersului, există şi una teatrală, care se referă, după Iulia Popovici, la *„construirea unui anumit tip de teatralitate ce ţine seama, de pildă, de faptul că noile tehnologii aduc, dincolo de performanţa strict tehnologică, şi o nouă gândire – îi modelează pe oameni în aşa fel încât să perceapă şi să reacţioneze* altfel *la lume*". Pierderea simţului ireversibilităţii lucrurilor, la unii dintre împătimiţii jocurilor pe calculator, e o realitate de care teatrul ar trebui să ţină seama, în măsura în care e dispus să-şi interogheze convenţiile – necesara reevaluare continuă a „moştenirii culturale".

Bucureştiul ocupă un loc privilegiat în aria de interes a *Teatrului Desant*, care are în pregătire un proiect ce vizează „cartografierea" teatrală a oraşului, prin plonjeul („desantul") în diferitele sale zone, considerate un fel de enclave necomunicante, ce vor avea astfel şansa să fie reflectate artistic, în ceea ce au specific – aspecte din viaţa de zi cu zi, ce nu îşi au locul în teatrul tradiţional în momentul de faţă.

Anca Haţiegan

Festivalul şi Concursul Internaţional „George Enescu" 4–20 septembrie

Pe cele mai importante scene din Bucureşti şi din ţară, prestigioşi artişti ca: **Zubin Mehta, Murray Perahia, Kurt Masur, Dan Grigore, Horia Andreescu, Myung-Whun-Chung, Valery Gergiev, Cristian Mandeal, Nigel Kennedy, Mariana Lipovsek, Jose van Dame, Elisabetha Leonskaja, Christian Zacharias, Barbara Hendricks**, alături de ansambluri muzicale de prestigiu din întreaga lume, într-o ediţie aflată sub înaltul patronaj al preşedintelui României, domnul Traian Băsescu.

Organizat de Guvernul României, prin ministrul Culturii şi Cultelor.

Preşedinte de onoare: domnul Ioan Holender, directorul Operei de Stat dinViena.

Coproducători : Societatea Română de Radiodifuziune, Societatea Română de Televiziune, Primăria Municipiului Bucureşti.

Parteneri media : Adevărul, Cotidianul, Curentul, Evenimentul Zilei, Gardianul, Gândul, Jurnalul Naţional, România liberă, Ziua, Actualitatea muzicală, Bussines Review, Capital, Casa de vacanţă, Casa Lux, Aqua Design, Arhitectura, Observator Cultural, Muzica. **Parteneri media internaţionali**: canal TV MEZZO, Radio Delta RFI, EURONEWS.

Sponsori : Banca Comercială Română, TAROM.

Biletele şi abonamentele s-au pus în vânzare la casa de bilete a Sălii Mari a Palatului.

Informaţii pe site-ul : **www.festivalenescu.ro**

Stagiunea teatrală bucureşteană la sfârşit

O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu

Dacă încerci să rememorezi titlurile stagiunii 2004–2005 prezentate în premieră de teatrele bucureştene, vei avea surpriza să constaţi mai întâi că ele nu sunt prea multe. Cele zece teatre dramatice de repertoriu: *Naţional, Bulandra, Mic, Comedie, Nottara, Mundi, Evreiesc, Creangă, Excelsior, Ţăndărică*, acestea trei din urmă destinate copiilor, la care se adaugă independentele: *Act, Green Hours, Prometeu, Arca* nici nu puteau arunca pe piaţă o producţie prea mare. Dacă adăugăm faptul că, pentru teatrele bugetare, numărul premierelor nici nu mai contează la stabilirea finanţării, vom înţelege de ce pe alocuri ritmul împrospătării afişului e atât de slab. Sigur, posibilitatea de a relua din trecut oricare din spectacolele care mai sunt solicitate umflă corespunzător lista, îndemnându-i pe amatori să revadă, poate, în lipsă de altceva, montări ale stagiunilor trecute. Şi aşa, într-o capitală cu peste două milioane de locuitori, ca să nu mai punem la socoteală flotanţii, cu cel mai mare număr de studenţi şi un public, orice s-ar spune, amator de teatru prin tradiţie, oferta e prea mică. Distribuirea ei a fost, pe de altă parte, disproporţionată, având în vedere că *Teatrul Naţional*, cu cele patru săli ale, lui a preferat în materie de noutăţi expectativa, că celelalte n-au depăşit o medie de trei-patru premiere, că unele săli au mai fost şi sunt în renovare. Nici în sectorul independent dinamica n-a fost prea accelerată, iar evenimentele s-au lăsat aşteptate. A fost, cu alte cuvinte, pentru Bucureşti, un an nu tocmai bun şi nu de puţine ori capitala teatrului s-a mutat în oraşe din provincie, unde s-au petrecut multe din faptele notabile.

8 9, 8 9, fierbinte 89

Cronicarul şi-a văzut însă de treabă, lustruind asfaltul în serile cu premieră şi, după un bun obicei, şi în altele, obişnuite, cu spectatori plătitori, la reprezentaţii ce se luptă cu oboseala trecerii timpului şi a frecvenţei slabe a programărilor care le apasă suflul creator. Bucuriile au fost mai rare, dar consistente, cum, de pildă, cu ocazia spectacolului ***Ubu înlănţuit*** de Alfred Jarry, de la *Teatrul de Comedie*, în traducerea antologică a lui Romulus Vulpescu şi regia lui Tompa Gábor, în care Mihai Constantin şi mai ales Virginia Mirea întrupează cu mijloace comice studiate legendarul cuplu ubuesc. Un spectacol cu stil şi acurateţe a mesajului parodic, jucat, din păcate, atât de rar. La *Teatrul Naţional*, Dan Puric ne-a invitat să-i fim alături la aniversare, când ***Visul*** său a fost mai nebunesc ca niciodată. Metafizică, umor şi infinită poezie în teatrul fără vorbe pe care l-a inventat şi pe care-l slujeşte cu strălucire. *Teatrul Mic* l-a chemat pe Alexandru Tocilescu să regizeze un text inept, mizând pe harul acestuia de a ne miracula în orice împrejurare. Spectacolul ***O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu*** a fost însă mai lungă decât epoca de referinţă. Unii au râs, alţii au plecat la pauză. Sunt de părere că nu avem nevoie de asemenea exorcisme băşcălioase. Vizibil jenată de postură, Coca Bloos îşi ridiculizează cu mult talent modelul. La *Foarte Mic*, în schimb, ideea de a-i găzdui pe tinerii de la *DramAcum* cu spectacolele lor năbădăioase a umplut sala de adolescenţi, făcând şi o bună operă de promovare a unor texte contemporane româneşti şi a unor nume din cea mai nouă generaţie. Ana Mărgineanu, cu ***8 9, 8 9, fierbinte 89***, Gianina Cărbunariu, cu ***Mady, baby, edu.***, au impus un fenomen al zilelor noastre. Teatrul recoboară în stradă şi îl obligă pe spectator să ia cunoştinţă de lumea în care trăieşte. Tinerii resping lecţiile de morală, sunt radicali şi ni se adresează cu francheţe. Sunt responsabili, intransigenţi şi cer să fie ascultaţi. În mica sală din bulevardul Carol şi-au găsit cu siguranţă audienţa. Tot o tânără regizoare, cunoscută pentru nonconformismul ei, Teo Herghelegiu, a semnat în stagiunea trecută una dintre cele mai şocante montări, nu doar pentru că are loc în podul noului teatru *Arca*, fondat de Victor Scoradeţ, dar mai ales pentru standardele lui artistice. O echipă de vedete, în frunte cu Valeria Seciu şi Victor Rebengiuc, dau viaţă unui experiment tragicomic despre care povesteşte piesa ***Top Dogs*** a elveţianului Urs Widmer, care şi-a imaginat un fel de şcoală de reciclare a capitaliştilor şomeri. Păcat că spectacolul are un circuit atât de restrâns, ţinând seama şi de obligaţiile financiare ale nou-înfiinţatului teatru. *Teatrul Nottara* şi-a deschis în această stagiune porţile tinerilor regizori cu palmares important. E poate singurul teatru bucureştean care cunoaşte un reviriment prin faptul că atât Boczardi Laszlo, cât şi Radu Afrim au creat aici spectacole proaspete, originale. Mai cu seamă ***Nu se ştie niciodată*** de Pirandello, un cvintet desăvârşit de interpreţi, format din Marius Stănescu, Ada Navrot, Claudiu Bleonţ, Catrinel Dumitrescu şi Constantin Cotimanis, e o bijuterie chiar dacă otrăvită, date fiind concluziile autorului italian cu privire la adevăr. Am avut parte, de altfel, în stagiunea 2004–2005 de o adevărată baie de Pirandello, *Teatrul Bulandra* contribuind substanţial la festin cu cele două montări ale maestrului Liviu Ciulei: ***Şase personaje în căutarea unui autor*** şi ***Henric al IV-lea***. Două tentative de a pirandeliza ale ilustrului regizor, care se întoarce şi ne întoarce aici la dilemele esenţiale ale teatrului: omul sau masca, forma sau viaţa. De la *Teatrul Odeon* ne-a venit o agreabilă invitaţie la decadenţă. Ea se numeşte ***Portretul lui Dorian Gray*** şi o datorăm regizorului Dragoş Galgoţiu, care, împreună cu singularul coregraf şi dansator Răzvan Mazilu, au plonjat în lumea rafinată şi perversă a artei văzută ca un lux inutil. Vorba poetului: lux, calm şi voluptate. De-ar fi şi doar pentru atât, *Teatrul Odeon* merită omagiile noastre. Maia Morgenstern s-a luptat cu isteriile unei autoare psihopate jucând la *Teatrul Act* ***Psyhosis*** de Sarah Kane, iar Rodica Negrea şi Mircea Rusu au dus măiestria lor tocmai la Târgovişte, interpretând magistral un text extraordinar despre condiţia artistului, ***Darul Gorgonei*** de Peter Shaffer, în regia lui Victor Ioan Frunză. Până la programarea lui în Bucureşti, despre care se vorbeşte, sperăm ca naveta să nu-i istovească pe protagonişti. Gongul final al stagiunii a bătut la *Teatrum Mundi*, unde prolificul Mihai Măniuţiu ne-a chemat să transpirăm din greu la un cabaret sinistru după ***Viitorul e în ouă*** de Eugen Ionescu, spectacol ce reiterează mai toate obsesiile totalitare ale secolului nostru.

Cum stagiune estivală nici un teatru bucureştean nu concepe, cu excepţia unui spaţiu de găzduire rezervat de Nottara solicitanţilor de aiurea, nu ne rămâne decât să visăm la spectacole de sunet şi lumină, la turnee sau la grădinile de odinioară, unde actorii erau obişnuiţi să-şi dea întâlnire cu publicul.

Doina Papp

Revista *Cuvântul*

În cadrul *Târgului de Carte de la Mangalia*, Mircea Martin a vorbit despre „ce este nou" la revista ***Cuvântul***.

Şansa literaturii de a rămâne în centrul atenţiei scade brutal, în mod dramatic. O soluţie pentru a menţine totuşi contact cu un public mai larg este, după părerea mea, să deschidă o revistă de cultură şi înspre domenii care depăşesc literatura. Ştiinţele omului – sociologia, politologia, filosofia, antropologia, psihanaliza – sunt teritorii care-i interesează pe tineri: ar fi, prin urmare, o posibilitate de a le capta atenţia în acest fel. Partea a doua a revistei ***Cuvântul*** va avea câte o pagină specială, deschisă către aceste domenii. O altă pagină specială este dedicată celor mai tineri cititori ai revistei, şi anume liceenilor. Din păcate, neavând o difuzare foarte bine pusă la punct, neavând nici posibilităţi de promovare, tirajul revistei este încă restrâns şi revista nu ajunge de fapt la toţi cititorii săi. Este o situaţie cronică, endemică în România; nici cărţile, nici revistele nu ajung la potenţialii lor cititori. În România se vânează succese rapide, câştiguri facile şi peste noapte, prin urmare nimeni nu a investit în acest domeniu. Cultura română în toate formele ei de existenţă este ameninţată în fiecare zi, astfel.

Tema primului număr tematic al seriei noastre este „corpul". A vorbi despre corp, în toate formele culturii de astăzi, este un mod de a deschide o discuţie pe care nimeni nu a deschis-o încă, decât în reviste de specialitate (şi nu româneşti), şi am elaborat acest număr, care s-a bucurat de succesul restrâns la care poate spera o revistă de cultură în România. Evident, n-aţi auzit nici o emisiune de televiziune, nici un ziar de tiraj făcând o problemă din asta. Nu veţi auzi niciodată un boom jurnalistic dintr-un eveniment cultural. Noi, evident, vom continua să producem obiecte culturale interesante.

Conferinţele Cuvântul

Revista ***Cuvântul*** vă invită la o nouă ediţie a *Conferinţelor Cuvântul*.

Joi, 25 august, ora 18.00, la *Teatrul Naţional din Bucureşti*, Sala Atelier, va avea loc cea de-a XXVIII-a ediţie a *Conferinţelor Cuvântul*. Vor lua cuvântul cu prilejul acestei ediţii Sorin Antohi şi Mircea Martin. Tema: ***Grupul de la Păltiniş: o situare în epocă***.

EDITURA POLIROM

Suplimentul de CULTURĂ
Săptămînal realizat de Editura Polirom şi Ziarul de Iaşi

Bucură-te de vacanţă!

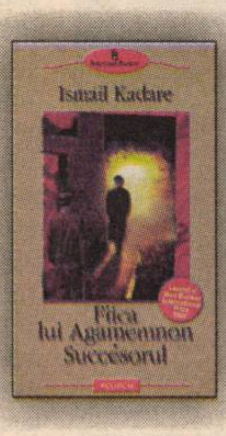

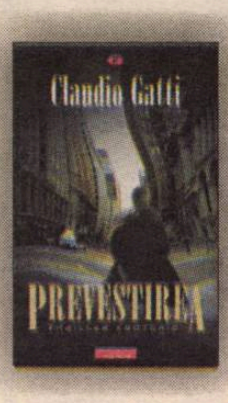

Biblioteca Ioan Petru Culianu
- Ioan Petru Culianu, **Jocul de smarald**
Gianpaolo Romanato, Mario G. Lombardo, Ioan Petru Culianu, **Religie şi putere**

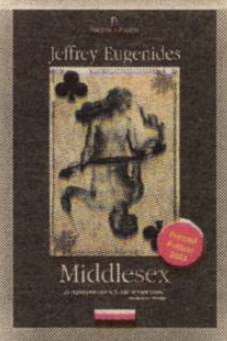

Fiction Ltd
Ioan T. Morar, **Lindenfeld**
Ştefan Agopian, **Tobit**

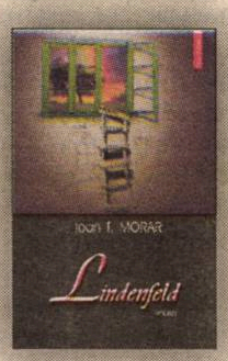

Ego. Proză
Cecilia Ştefănescu, **Legături bolnăvicioase**
Paul Cernat, Andrei Ungureanu, **Războiul fluturilor**

Biblioteca de duminică
Kiki Vasilescu, **Romanul românesc pervers**
Claudia Golea, **Tokyo by Night**
Cip Ieşan, **Întoarcerea punguţei cu doi bani**

Seria Maigret
Georges Simenon, **Maigret şi ucigaşul**
Georges Simenon, **Domnul Gallet a decedat**

Biblioteca Polirom
Ismail Kadare, **Fiica lui Agamemnon • Succesorul**
Carlos Ruiz Zafón, **Umbra vîntului**
Claudio Gatti, **Prevestirea**
Henry de Montherlant, **Micuţa infantă de Castilia**
Raymond Carver, **Despre ce vorbim cînd vorbim despre iubire**
Jeffrey Eugenides, **Middlesex**
Javier Marías, **Chipul tău, mîine. 1. Febră şi lance**
Michael Cunningham, **O casă la capătul lumii**
E.A. Poe, **Misterul lui Marie Rogêt**

www.polirom.ro

Bucureştiul Cultural

Anul V
Numărul 21+22

Supliment editat cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii şi Cultelor*

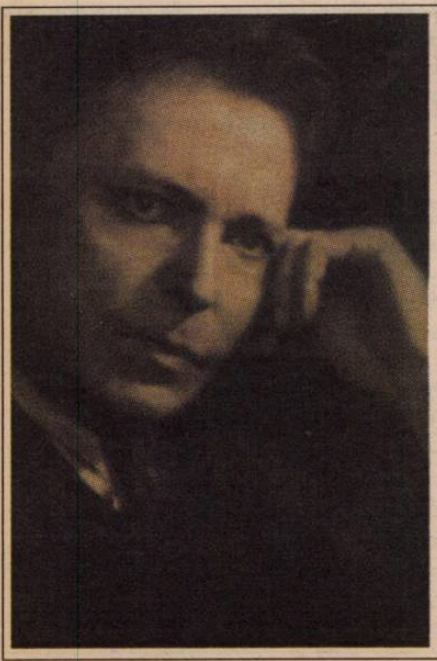

DUMITRU AVAKIAN
CRISTINA SÂRBU

despre

Festivalul şi concursul internaţional GEORGE ENESCU

pag. 8 – 9

PAUL CERNAT

despre

Blazare

de Petre Barbu

pag. 3

OANA PUGHINEANU

despre

Teoria estetică

de Theodor W. Adorno

pag. 7

EDGAR REICHMANN

Rebeliunea

Fragment de roman

pag. 10 – 11

Bursa de Valori Literare

pag. 4 – 6

Adrian Lăcătuş

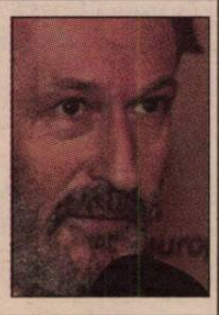

Ioan Buduca

Premii, autori, editori

Am aflat de curând că celebrul (şi la noi) *Premiu Goncourt* nu înseamnă, în bani, decât circa 150 de euro. Iar fericitul autor de obicei nici nu îl încasează, ci îl pune în ramă. Banii vin de la tirajele următoare pe care fericitul editor se grăbeşte să le arunce pe piaţă. De ce însă cărţile premiate acolo se bucură de o celebritate care ţine măcar un an şi de ce premiile de la noi nu asigură autorilor mai nimic? Juriile şi campania de mediatizare a sponsorului au sigur o parte de responsabilitate.

Ce să mai vorbim despre acei editori care publică fără contract şi pe urmă nu oferă autorului decât un teanc de cărţi? Mai există şi editorii care fac contract, dar nu şi-l onorează. Cu unele excepţii (de autori, de editori), scriitorul român este la ora actuală un profesionist care îşi găseşte piaţă pentru marfă la fel de greu ca şi un muncitor dintr-o întreprindere fostă comunistă.

Bovarismul scriitorului român pierdut într-o margine de lume este visul la *Premiul Nobel*. Veşnica întrebare *„de ce nici un scriitor român nu a luat Premiul Nobel?"* ne cutreieră periodic.

Câţi marii scriitori nu au primit *Premiul Nobel*? ne întrebăm însă mult mai rar. Laurenţiu Ulici a răspuns cu un adevărat dicţionar comentat (*Nobel contra Nobel*). Demonstraţia lui cu mari scriitori neonoraţi de *Academia Suedeză* s-a completat în timp cu nume dintre cele mai distinse (de ce Elfriede Jelinek, şi nu Phillip Roth sau viitorul premiant al *Festivalului de la Neptun*, de săptămâna viitoare, Mario Vargas Llosa? vezi pag. 15). Frustrările cititorilor pasionaţi de de calitate, într-o perioadă când marketingul şi senzaţionalul acoperă valoarea, după ce teoreticienii şi experimentaliştii duseseră literatura din ce în ce mai departe de public, nu au potolit neliniştea noastră esenţială. Din când în când, iar declanşăm maşinăria mediatică pe întrebările standard: de ce nici un scriitor român n-a luat *Premiul Nobel*? Şi de fapt cine am vrea noi să îl ia?

Cultura română (modernă), ca şi statul român, are mai puţin de 200 de ani şi, prin mentalităţile dominante, a fost şi a rămas provincială: puţin vizibilă, cufundată în propriile obsesii, imitând cu întârziere, atunci când vrea să se sincronizeze (o colonie a culturii franceze, spunea Fundoianu).

Se pare că Rebreanu a fost aproape de Nobel, iar polonezul Reymont care l-a învins nu era mai bun. După 1944, statul român a fost o ghiulea legată de piciorul scriitorului (reacţia lui furibundă atunci când în anii '50 Bazil Munteanu l-ar fi propus pe Blaga la *Premiul Nobel*). A devenit mai indiferent în anii '70–'80, când Marin Sorescu şi Nichita Stănescu s-au apropiat şi ei de *Nobel*, fără să-l atingă.

Ca să intri pe acele liste, sunt mai întâi nişte criterii explicite: 1) candidatul *Nobel* cu şanse trebuie să fie tradus în câte mai multe limbi; 2) el trebuie să aibă o presă foarte bună în publicaţii de prestigiu; 3) el trebuie să corespundă criteriilor *Academiei Suedeze*.

Şi atunci, care ar fi numele de scriitori români care ar intra într-o discuţie?

Avem scriitori români (sau de limbă germană plecaţi din România) şi publicaţi în multe limbi, cu comentarii notabile şi premii internaţionale: Norman Manea, Ana Blandiana (care a luat chiar în această săptămână un important premiu italian), Mircea Cărtărescu, Herta Müller, Oskar Pastior. Am mai putea adăuga D. Ţepeneag, Eginald Schlattner, Gabriela Melinescu, Richard Wagner, Nicolae Breban, Augustin Buzura. Să mă ierte colegii pe care i-am omis, din necunoaştere.

Ne interesează să participăm şi noi la această loterie literară mondială? Nimic mai simplu. Propuneri pentru *Nobel* pot face asociaţiile de scriitori (anul trecut noi am făcut, prin *Centrul PEN Român*, mai multe propuneri, după aceste criterii şi, fireşte, vom face şi în acest an), dar, la fel de bine, pot face şi profesorii de literatură din toată lumea. Numele propuse trebuie să rămână însă secrete.

Intră, fără îndoială, în decizia Comitetului Nobel şi criterii geopolitice, ideologice etc., iar la ultimul capitol românii nu sunt favorizaţi . Un mod de a gândi rigid, „încremenit în proiect", ne ţine deseori departe de modul în care vede lumea intelectualul vestic.

Dar important ar fi ca măcar discuţiile pe această temă să creeze fani, nu adversari, impulsionaţi de obişnuitul venin românesc, ai candidaţilor români la prestigiosul premiu.

Nu am vorbit despre riscul autorului premiat: criticii întregului mapamond vor pune luminile pe el şi nici una din slăbiciunile operei lui nu va fi trecută cu vederea.

Un risc de care scriitorul român a fost scutit deocamdată. În tot răul, un bine.

Gabriela Adameşteanu

Premiile *Uniunii Scriitorilor* 2004

Juriul *Uniunii Scriitorilor*, întrunit în ziua de 5 septembrie 2005, a hotărât următoarele nominalizări pentru premiile *USR* pe anul 2004:

Proză

1. **Mircea Cărtărescu**, *De ce iubim femeile*, Humanitas
2. **Gabriel Chifu**, *Visul copilului care păşeşte pe zăpadă...*, Polirom
3. **Gheorghe Crăciun**, *Pupa Russa*, Humanitas
4. **Dan Lungu**, *Raiul găinilor. Fals roman de zvonuri şi mistere*, Polirom
5. **Octavian Paler**, *Autoportret într-o oglindă spartă*, Albatros
6. **Constantin Stan**, *Gerda*, Ed. Cartea Românească
7. **Dumitru Ţepeneag**, *La Belle Roumaine*, Paralela 45

Poezie

1. **Constanţa Buzea**, *Netrăitele*, Ed. Vinea
2. **Dumitru Chioaru**, *Viaţa şi opiniile profesorului Mouse*, Limes
3. **Liviu Georgescu**, *Orologiul cu statui*, Ed. Dionis
4. **Letiţia Ilea**, *O persoană serioasă*, Limes
5. **Dumitru Mureşan**, *În căutarea fiinţei*, USR
6. **Ioan Es. Pop – Vasilescu Lucian**, *Confort 2 îmbunătăţit*, USR

Dramaturgie şi teatrologie

1. **Daniel Bănulescu**, *Cine a câştigat războiul mondial al religiilor*, MLR
2. **Mircea Ghiţulescu**, *Cartea cu artişti. Teatrul românesc contemporan*, USR
3. **Radu Macrinici**, *Această poveste nu va fi spusă niciodată*, Ed. Eikon
4. **Adrian Mihalache**, *Verva Thaliei*, Fundaţia Ideea Europeană
5. **Marian Popescu**, *Scenele teatrului românesc. De la cenzură la libertate*, Unitext

Literatură pentru copii şi tineret

1. **Leo Butnaru**, *Cărutul cu îngeri*, Ed. Prut Internaţional
2. **Ioana Diaconescu**, *Roni cel viteaz şi prinţesa cu ghete*, Ed. Vivaldi
3. **Iuliu Raţiu**, *Rivalii lui Harry Potter*, USR

Istorie, teorie şi critică literară

1. **Adriana Babeţi**, *Dandysmul*, Polirom
2. **Barbu Cioculescu**, *Mateiu I. Caragiale. Receptarea operei*, Ed. Bibliotheca
3. **Dan Cristea**, *Autorul şi ficţiunile eului*, Cartea Românească
4. **Mircea Iorgulescu**, *Tangenţiale*, ICR
5. **Ion Simuţ**, *Reabilitarea ficţiunii*, ICR
6. **Ana Maria Tupan**, *Sensul sincronismului*, Cartea Românească

Eseuri, Jurnale, Memorii, Publicistică

1. **Paul Cernat**, **Ion Manolescu**, **Angelo Mitchievici**, **Ioan Stanomir**, *O lume dispărută. Patru istorii personale urmate de un dialog cu H.-R. Patapievici*, Polirom
2. **Niculae Gheran**, *Sertar, evocări şi documente*, ICR
3. **Andrei Oişteanu**, *Mit şi magie în cultura tradiţională românească*, Polirom
4. **Horia-Roman Patapievici**, *Ochii Beatricei...*, Humanitas
5. **Marta Petreu**, *Conversaţii cu Anton Dumitriu...*, Universal Dalsi

Traduceri din literatura universală în limba română

1. **Aurel Buiciuc**, *Mihail Bulgakov: Scene moscovite*, Polirom
2. **Şerban Foarţă**, *Blazoanele anatomiei feminine. Poeţi francezi din epoca Renaşterii*,
3. **Emanoil Marcu**, *Milan Kundera: Lentoarea*, Humanitas
4. **Sorin Mărculescu**, *Miguel de Cervantes: Don Quijote*, I-II, Paralela 45
5. **Horia-Florian Popescu**, *Vladimir Nabokov: Ada sau ardoarea*, Polirom
6. **Alexandru Vlad**, *Graham Green: Puterea şi gloria*, Polirom

Antologii, Dicţionare, Ediţii critice

1. **Al. Condeescu**, *Nichita Stănescu, Opera magna*, Ed. MLR
2. **Ion Istrate**, **Ion Milea**, **Doina Modola**, **Augustin Pop**, **Mircea Popa**, **Aurel Sasu**, **Elena Stan**, **Valentin Taşcu**, *Dicţionarul cronologic al romanului românesc*, Editura Academiei

Debut

1. **Ioana Bradea**, *Băgău*, proză, Est
2. **Ionuţ Chiva**, *69*, proză, Polirom
3. **Constanţa Ghiţulescu**, *În şalvari şi cu işlic*, eseu, Humanitas
4. **Bogdan Perdivară**, *O sută de kilometri de pivniţă*, Ed. Polirom
5. **Miruna Vlada**, *Poeme extrauterine*, versuri, Paralela 45

Ultima oră

În urma publicării nominalizărilor la *Premiile USR* pe anul 2004, scriitorul Gabriel Chifu, nominalizat la Secţiunea Proză pentru romanul ***Visul copilului care păşeşte pe zăpadă fără să lase urme***, mulţumeşte juriului şi anunţă că nu va candida la *Premiile USR* pe durata exercitării mandatului de secretar al *USR*.

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la •

• *Primăria Municipiului Bucureşti*, prin *Centrul de Proiecte Culturale ArCuB*, organizează în data de 20 septembrie a.c. o amplă manifestare culturală – *Ziua Bucureştiului* – pentru sărbătorirea a 546 de ani de atestare documentară a oraşului.

Cu acest prilej, vor avea loc în piaţa şi pe scena *Festivalului Internaţional „George Enescu"* spectacole şi concerte, după cum urmează:

15.00 – 16.00 – ***Coana Chiriţa*** – producţie a *Operei Comice pentru Copii*

16.00 – 16.30 – Muzică de promenadă cu *Brass Quintet Bucureşti*

16.30 – 17.30 – Program cu lucrări muzicale de inspiraţie folclorică în interpretarea *Corului Accoustic*

17.30 – 18.30 – ***Fior DăAmor în Bucuresci*** – spectacol al *Teatrului Masca*

21.30 – 22.30 – *A.G. Weinberger* în concert

Ziua Bucureştiului va fi celebrată şi de celelalte instituţii profesioniste de spectacole ale municipalităţii care vor oferi bucureştenilor spectacole şi manifestări culturale cu titlu gratuit.

• În Grădina Cişmigiu, în cadrul **Stagiunii muzicale estivale** vor cânta muzică de promenadă în foişorul din parc, între orele 11.00 – 13.00, formaţiile *Brass Quintet* (sâmbătă, 17, 24 septembrie) şi *Fanfara Corpul 1 Armată* (duminică 18, 25 septembrie).

Organizată de *Primăria Municipiului Bucureşti* şi *Centrul de Proiecte Culturale ArCuB*, stagiunea se va încheia la începutul lunii octombrie, urmând să se redeschidă, ca în fiecare an, în luna mai.

Premiile Prometheus

Finalişti

Juriul format din: **Andrei Pleşu** – preşedinte, **Ada Brumaru**, **Marina Constantinescu**, **Mircea Martin** şi **Mihai Oroveanu** a desemnat finaliştii celei de a IV-a ediţii a *Marilor Premii Prometheus* acordate de *Fundaţia Anonimul*.

Opera Omnia:

Muzică: **Aurelian Octav Popa**; Artele spectacolului: **Paul Bortnovski**; Literatură: **Constantin Ţoiu**; Arte vizuale: **Geta Brătescu**

Opera Prima:

Muzică: **Diana Rotaru**; Artele spectacolului: **Imola Kezdi**; Literatură: **Ionuţ Chiva**; Arte vizuale: **Florin Tudor** şi **Mona Vătămanu**

Concurs de comedie românească

Teatrul de Comedie în colaborare cu *Primăria Municipiului Bucureşti*, *Societatea Română de Televiziune* – Redacţia Teatru-Film, *Societatea Română de Radiodifuziune* – Redacţia Teatru-Divertisment şi *Uniunea Scriitorilor din România – Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti* anunţă lansarea unui concurs de dramaturgie ce are ca obiectiv central selecţia şi promovarea pe criterii de valoare a unor texte de comedie românească.

Piesele pentru concurs, comedii inedite (care nu au mai fost publicate sau montate pe scenă, la teatrul de televiziune sau radiofonic), vor fi trimise în 3 exemplare pe adresa: *Teatrul de Comedie*, str. Sf. Dumitru nr. 2, sector 3, Bucureşti.

Data limită: 1 martie 2006 (data poştei).

Piesele, tehnoredactate cu diacritice, având scris titlul, dar fără menţionarea autorului, vor fi trimise într-un plic format A4 împreună cu un plic mai mic, sigilat, ce va avea scris în exterior titlul piesei, iar în interior datele de identificare ale autorului. Aceste plicuri mici cu numele şi coordonatele autorilor în interior vor fi desfăcute de către juriu numai după desemnarea textelor câştigătoare.

Jurizarea se face în intervalul 1 martie – 1 aprilie 2006.

Juriul va fi desemnat de către *Teatrul de Comedie* şi va include în componenţa sa regizori, dramaturgi, actori şi critici de teatru.

Câştigătorii vor fi anunţaţi în cadrul *Festivalului Comediei Româneşti – festCO* ediţia a IV-a – aprilie 2006.

Se vor acorda: *Premiul I* – 50.000.000 ROL (5.000 RON), *Premiul II* – 30.000.000 ROL (3.000 RON), *Premiul III* – 20.000.000 ROL (2.000 RON).

Unul dintre textele premiate va fi preluat de *SRTv* în vederea realizării unei producţii teatrale de televiziune, cu condiţia obligatorie a cedării drepturilor de autor. De asemenea, un text va fi preluat de *SRR* în condiţii identice.

Întâlnirile Europene de la Cluj, ediţia a 7-a

Centrul Cultural Francez din Cluj organizează între 20–22 octombrie 2005, la Sala Auditorium maximum a Universităţii Babeş-Bolyai din Cluj, a 7-a ediţie a *Întâlnirilor Europene de la Cluj*, sub genericul ***Frontierele interioare.***

Domeniile cuprinse în problematica acestei ediţii sunt : istoria, geopolitica, sociologia, psihologia, psihanaliza, biologia, lingvistica, creaţia artistică şi literară...

Invitaţi: **Alina Ledeanu***, scriitoare, directorul revistei ***Secolul 21***, România; **Blanche Decombas***, psiholog clinician, Franţa; **Daniel Cohn-Bendit**, eurodeputat, Franţa-Germania; **Gabriela Adameşteanu***, scriitoare, redactor-şef ***Bucureştiul cultural***, România; **Gabriel Liiceanu**, scriitor, directorul *Ed. Humanitas*, România; **Giovanna Tanzarella***, *Fundaţia René Seydoux pentru spaţiul mediteranean*, Franţa; **Goran Stefanovski***, dramaturg, Marea Britanie; **Ion Vianu***, scriitor, psihiatru, România; **Jacques Lévy***, geograf, profesor la *Institutul de Ştiinţe Politice-Paris*, Franţa; **Jean Christophe Victor***, geograf, directorul *Laboratorului de studii politice şi catrografice* (*LEPAC*), realizatorul şi producătorul emisiunii televizate ***Le dessous des Cartes*** (*Arte*), Franţa; **Jean-Fred Bourquin***, jurnalist, Elveţia; **Jürg Solothurnmann***, muzician şi muzicolog, Elveţia; **Mircea Martin***, redactor-şef ***Cuvântul***, România; **Nicole Foucher***, conferenţiar *Universitatea Lyon II*, Catedra de istorie a cinematografului, Franţa; **Norman Manea**, scriitor, profesor la *Bard College*, New York, SUA; **Patrice Meyer-Bich***, directorul Observatorului de diversitate culturală, *Universitatea din Freiburg*, Elveţia; **Paul Hermant***, *Asociaţia Causes Communes*, fondatorul mişcării *Opération Villages Roumains*, Belgia; **Philippe Joutard**, istoric, profesor la *EHESS* (*Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales*), Franţa; **Rita El Khayat***, psihanalist, Maroc; **Sorin Antohi***, istoric, scriitor, România-Ungaria; **Virgil Ciomoş***, conferenţiar, *Universitatea Babeş-Bolyai* din Cluj-Napoca, Catedra de istorie a filosofiei şi logică, România

(* – au confirmat participarea).

Parteneri: Serviciile culturale ale *Ambasadei Franţei*, *Delegaţia Comisiei Europene* la Bucureşti, *Centre Wallonie-Bruxelles*, *ProHelvetia*, *Universitatea de Medicină şi Farmacie* din Cluj, *Universitatea Babeş-Bolyai*, *Primăria Cluj*, *Prefectura Cluj*, *Primăria Nantes*, *Relais Culture Europe Paris*, *Universitatea Lyon II*, *Bucureştiul cultural*, *TVR Cluj*, *BRD Société Générale*

Accesul publicului la lucrări este liber.

Pentru informaţii suplimentare, vă rugăm să ne contactaţi la adresa irina.costiuc@ccfc.ro

sau vizitaţi pagina web a *Centrului Cultural Francez* http://www.ccfc.ro/01/re.html.

Bucureştiul Cultural

Editat de ***Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului***

Cu sprijinul ***Consiliului General al Municipiului Bucureşti*** şi al ***Ministerului Culturii***

Redactor-şef: Gabriela Adameşteanu

• Cronica literară: **Paul Cernat** • Cotidian: **Ioana Drăgan**; • Cronică de teatru: **Anca Haţiegan, Doina Papp** • Muzee, expoziţii, lansări de carte: **Ioana Anghelescu** • Cronică muzicală: **Cristina Sârbu** • Fotografii: **Tudor Jebeleanu**

Tehnoredactare: **Nicolae Rusu;** Publicitate: **Gabriela Zafiu;** Secretariat: **Cristina Spătărelu;** Editare, corectură: **Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu.**

Adresa: b-dul N. Titulescu, nr. 95-103, Sector 1, Bucureşti; Tel/fax: 222.93.44
E-mail: g.a@xnet.ro; www.revista22.ro

ISSN-1841-3048

PAUL CERNAT

Forrest Gump din Complexul Alimentar România

Cu aproximativ 10 ani în urmă, Petre Barbu devenea una dintre revelaţiile prozei româneşti de după decembrie 1989. Venit din afara lumii literare, autorul aducea cu sine o nouă viziune – grotesc-satirică – asupra României pseudo-capitaliste, un amestec bine stăpânit de verism şi parabolă ironică, de cruzime şi umor negru. După debutul cu volumul de povestiri ***Tricoul portocaliu fără număr*** (*Cartea Românească*, 1993), romanele ***Dumnezeu binecuvântează America*** (1995) şi ***Ultima tresărire a submarinului legionar*** (1998), ambele apărute la *Nemira*, l-au impus. Apropo de *Nemira*: n-ar trebui, cred, să uităm rolul pe care această editură l-a avut în anii '90, înaintea *Paralelei 45* şi a *Poliromului*, în lansarea noii noastre proze postcomuniste. În ultimii ani, autorul (n. 1962, absolvent în 1988 al *Facultăţii de Mecanică* din Galaţi, actualmente redactor cu vechi state de serviciu la revista ***Capital***) a virat către dramaturgie, cu rezultate nu mai puţin notabile: ***Tatăl nostru care eşti în supermarket*** a devenit câştigătoare a concursului *UNITER 2003* la categoria *„Cea mai bună piesă a anului"*, ***La stânga tatălui*** a fost inclusă în antologia dramatică pentru export ***După cenzură*** (*Editura Unitext*)... şi exemplele pot continua.

Blazare – apărut de curând în cadrul colecţiei *„Ego. Proză"* – marchează întoarcerea prozatorului la uneltele sale. În prefaţă, Sanda Cordoş îl situează astfel: *„Roman senzaţional (cuprinzând întâmplările neobişnuite ale locuitorilor unui oraş siderurgic), cronică (bizară, puternică şi nelipsită de umor, pe alocuri urmuzian) a unei familii ţinute împreună de foame şi nefericire,* **Blazare** *conţine – fără ca aceasta să-i prejudicieze vitalitatea – o dimensiune parabolică ce vizează viaţa în România postdecembristă. Prin acest palier, romanul lui Petre Barbu (ca şi cărţile anterioare) participă la un fenomen literar al anilor din urmă pe care l-aş numi* de-tabuizarea României". Am putea detecta, la o adică, şi unele eventuale biografeme (*„oraşul siderurgic"* de la Dunăre ar putea fi Galaţiul natal al autorului, fără a mai vorbi de numeroasele referiri la tinereţea politehnistă şi la epoca de aur), dar acestea sunt amănunte irelevante. Nu realismul e important aici. Miza cărţii e oarecum în altă parte.

Complexul lui Tache

Totul se desfăşoară în jurul unui Complex comercial cu Alimentară (unul dintre mulilateral-dezvoltatele circuri ceauşiste ale foamei), închis în 1992, dar renăscut după 10 ani. Fostul centru vital al oraşului siderurgic, cândva teatru de război al cozilor de coşmar, devine centrul narativ al romanului. În jurul său gravitează totul. De fapt, Complexul este un eşantion reprezentativ şi o imagine în mic a vieţii comunitare din România (post)ceauşistă: apărat, disputat, filmat, supravegheat, racordat la „pomana" *Uniunii Europene*, incendiat, asediat de armată, transformat în supermarket, găzduind orgii, crime şi chermeze în regie hollywoodiană... Iată o imagine a sa în timpul unei petreceri pe acoperiş, desfăşurate sub luminile feerice ale reflectoarelor: *„Mulţi oameni din cartierul nostru au urcat pe acoperiş, îngrămădindu-se să apuce un cârnat şi o bucată de pâine. Nu mai rămăsese loc pentru patinaj. Complexul semăna cu o farfurie zburătoare (fumul de la grătarul cu mici contribuia la acest tablou SF) cucerită de nişte pământeni care mâncau, beau şi topăiau fără motiv"*.

Naratorul romanului şi antieroul său principal este Costache/Tache Enoiu: 41 de ani, parazit social întreţinut de familie, *„loser"*, impotent, retardat, cu minte şi suflet de copil – un fel de Forrest Gump. Sora sa mai mică, nespectaculoasa Teodora, devenise multimilionară pe căi oculte; fusese constrânsă să devină turnătoare în liceu pe vremea lui Ceauşescu, dispăruse o vreme din oraş după ce – în 1984 – trei tineri au fost prinşi şi omorâţi de Securitate, fiind „demascaţi" ca hoţi de alimente. Un rol aparte în economia cărţii îl deţine chiriaşul Adrian Dura, profesor şi cercetător la *Institutul Român de Istorie Recentă*: bătrânul cu faţă de copil care, la moartea bătrânului ceferist Radu Enoiu (sărman „erou al muncii socialiste"), i-a furat ochii comercializându-i contra a 5.000 de euro, intermediază ajutoarele alimentare venite de la *Uniunea Europeană*. Din „distribuţie" mai fac parte Silvia Enoiu, mamă a celor doi fraţi şi dârză împărţitoare de ajutoare către „pomanagii" locali. Sebastian Obae, prieten din copilărie al lui Tache, îndrăgostit de insensibila Teodora şi devenit – după ce fusese disponibilizat de la Combinatul siderurgic – patron al unei firme de perii în cadrul Complexului; grobianul Mihai Lunescu zis Muie, corespondent *CNN*, realizator mercantil şi spurcat la gură al unui popular *talk-show* despre grozăviile oraşului; Aneta Bogdan, soţie de fost securist (*„şi ce dacă securiştii conduc România pe drumul spre Occident?"*), reprezentantă a mafiei ruseşti ce urmărea să cumpere Complexul şi să-l transforme în Cazinou; în fine, dar nu în ultimul rând, juna Maria, „animatoare" lunatică şi fire voluntară, afirmată ca balerină în ***Lacul lebedelor*** pe acoperişul Complexului şi cunoscută de Tache în timp ce traducea unor vizitatori belgieni relatările lui Dura despre *„tragedia, disperarea şi moartea"* din Alimentară în anii '80. De fapt, bătrânul cercetător ancheta în secret misterioasa ucidere a celor trei tineri; pe aceeaşi temă, Muie va face un *talk-show* „bombă" în care este însă încurcat de inocentul „mărturisitor" Tache. Treptat, adevărul iese la iveală: Teodora fusese în realitate violată de cei pe care îi turnase, iar Dura se dovedeşte a fi unchiul violatorului Daniel şi al surorii acestuia, Maria; tânăra lunatică îi deşteaptă intempestiv simţurile lui Tache în frigiderul Complexului (unde fusese cândva ucis fratele ei, violatorul Teodoreil), se aliază cu el împotriva lui Dura (pe care încearcă, într-un episod grotesc, să-l asasineze) şi îl sprijină în toate acţiunile sale donchişoteşti, blagoslovindu-l în final cu o fiică. Asemeni unui înger justiţiar în mizerie, *loser*-ul halucinat îşi apără o vreme Complexul de *„tinerii turbaţi"* folosindu-se de un furtun ce drenează apele reziduale ale oraşului: înlocuitor de falus, furtunul e un instrument al *drenării* frustrărilor. Prin el Tache îşi apără de fapt *complexele* copilăriei prelungite în umbra Alimentarei, căci în această lume pe dos scatologicul capătă funcţie purificatoare, iar *„blazarea"* devine un pseudonim al inocenţei complexate. Punctul de inflexiune al romanului este momentul în care Teodora mărturiseşte că a cumpărat Complexul de la Primărie pentru a-l transforma în supermarket, angajând pentru amenajarea sa două sute de tineri (*„turbaţii"* lui Tache): *„M-am grăbit să şterg orice urmă care să amintească oamenilor de execrabila Alimentară şi să le ofer un supermarket la standarde occidentale. Din păcate, am ales o strategie greşită. N-am prevăzut că Alimentara a rămas înfiptă în minţile lor obosite. Nici o problemă!"*. De aici încolo, ca la un semn al destinului, lumea veche se prăbuşeşte, Silvia Enoiu moare într-o criză de stomac (ce altceva?), Sebastian Obae este evacuat, Tache şi Maria fac sex în frigider, Complexul şi complexele îşi iau zborul – la propriu! –, iar naraţiunea decolează spre fantastic şi fantasmagoric. Din supermarket, Complexul se transformă în Arcă, navigând cu 300 de metri pe oră spre ţările *Uniunii Europene*: ameninţat de traficanţi şi epidemii, vizitat de *„pinguini"* (turişti) şi folosit drept refugiu de azilanţi afgani, filmat din satelit şi cunoscut de toate ţările planetei, răzbunând toate complexele şi frustrările locale, plutind spre capitalism în zbor... Călătoria sa e un adevărat delir postmodern cu o scenografie hollywoodiană.

„Eroul" inocent era dinainte capabil să meargă – asemeni îngerilor... – pe un miraculos pod de aer. În timpul zborului Arcei, Teodora ajunge la rândul ei să conducă deasupra României o *Toyota Land Cruiser* cu Complexul aflat la remorcă... Însă la sfârşit iluziile se destramă (*„podul de aer s-a dărâmat"*), Teodora şi Sebastian Obae se apropie unul de altul, Maria ajunge să facă afaceri în Spania cu al ei Muzeu al Tragediei, Disperării şi Morţii, iar ultima propoziţie a cărţii: (*„Ce frumoasă a fost viaţa ta de* loser, *Tache"*) sună ca un epitaf dezabuzat al unei melodrame tragi-comice impecabil „regizate".

Petre Barbu, ***Blazare***, *Ed. Polirom*, 2005

Romanul fantasmatic

Deşi decupează hălci grase şi expresive din universul cotidian, interlop şi mediatic al României postcomuniste, başca numeroasele amintiri traumatice sau nostalgice din epoca ceauşistă, ***Blazare*** stă sub o altă zodie decât cea realistă: o Românie *„urmuziană"*, în care mizeria şi subdezvoltarea se camuflează în straiele civilizaţiei de consum, în care efectele speciale mascheză „zoaiele" meschinei existenţe zilnice, ne întâmpină în paginile sale. Dar nu e vorba numai de atât.

I s-ar putea reproşa acestui roman hibrid indecizia: realismul „dur", ironic-reportericesc, împănat cu secvenţe dramatizate, nu motivează îndeajuns întâmplările cu aer de superproducţie butaforică. Însă evenimentele „trase de păr", absolut neverosimile, nu sunt, la urma urmei, decât fantasmele halucinatorii ale lui Tache... Ele au meritul de a salva relatarea din ghearele banalului, relansând-o pe coordonate spectaculoase. Ca şi ***Venea din timpul diez*** al lui Bogdan Suceavă, ***Blazare*** este înainte de orice un *roman fantasmatic*. Mirajul alimentar (adevărat sindrom de penurie), aşteptările „pomanagiilor" hămesiţi, himera „ajutoarelor", scenariile securistice, gogoşile feluriţilor escroci, circul sinistru al *show*-urilor de televiziune, „zborul" spre capitalismul *UE*, mitologia primitiv-consumistă a supermarketului şi toate celelalte „miracole" constituie ingredientele din care Petre Barbu construieşte o fantasmă personală a României de ieri şi de azi. Şi o face punând la bătaie – cu vervă – o imaginaţie de-a dreptul suprarealistă şi o ştiinţă de cineast. Autorul reuşeşte acolo unde alţii au ratat cu brio. Controlul stilistic impecabil, autoironia parşivă şi cinismul bine temperat, lipsa narcisismului formal, claritatea şi complexitatea eficientă a compoziţiei trimit cu gândul la Kurt Vonnegutt. Cele mai sinistre porcării şi ticăloşii, cele mai penibile momente sunt relatate senin, cu un irezistibil umor negru sec, de un narator autist. Evenimentele se derulează ca într-un desen animat grotesc, povestea are ritm şi dinamism, iar scatologicul şi înjurăturile sunt, aşa-zicând, „funcţionale" (cu unele stridenţe inutile, totuşi).

Blazare onorează cartea de vizită a unui prozator redutabil.

Bucureştiul Cultural
Nr. 21+22/2005

Bursa de Valori Literare (IX)

1990 – 2005

Tabelele din acest număr au fost alcătuite de redacţie pe baza răspunsurilor următorilor (în ordinea apariţiei): Gheorghe Grigurcu, Cornel Ungureanu, Al. Cistelecan, Sanda Cordoş, Tudorel Urian, Simona Sora, Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Liviu Antonesei, Tania Radu, Horea Poenar, Mircea Martin, Carmen Muşat, Ioan Stanomir, Marius Chivu, Mircea Iorgulescu, Nicoleta Sălcudeanu, Bogdan Alexandru Stănescu, Irina Petraş, Ioan Buzera, Virgil Podoabă, Nicolae Bârna, Elena Vlădăreanu şi Ion Simuţ.

1. S-a produs o schimbare faţă de canonul literar antedecembrist? Dacă da, în ce constă ea?
2. Pe cine selectează memoria dvs. din rândul autorilor care s-au afirmat în ultimii ani (maximum 5 autori):
***a)* poezie;**
***b)* proză ficţională sau/şi nonficţională;**
***c)* jurnale – memorii;**
***d)* eseuri;**
***e)* critică literară.**
3. Ce autori s-au impus şi ce autori au „ieşit" din această listă a memoriei literare?

Continuăm ancheta referitoare la schimbarea canonului literar.

ADRIAN LĂCĂTUŞ

Elitist, termenul de canon irită

1, 3. Cred că însuşi conceptul de canon nu este prea util în descrierea mişcărilor importante din literatura şi cultura română de azi. Forţa acestui concept derivă întotdeauna din folosirea şi înţelegerea lui la singular. Acest singular idealist şi „elitist" sau politic irită şi cred că e resimţit ca fiind tot mai inadecvat în discuţiile contemporane.

O altă situaţie de conservare a singularităţii canonului – aici fiind însă vorba de un alt tip de canon – a fost asigurată de presiunea ideologică exercitată asupra literaturii prin cenzură şi index. Dar, totuşi, ceea ce numiţi *„canon antedecembrist"* nu este consonanţa artistică a discursului ideologic, rămânând însă ceva *tolerat* de sistemul propagandei comuniste. Fie din cauză că era considerat inofensiv, fie pentru că exista intuiţia unei complicităţi tacite care asigura literaturii un spaţiu „autonom" al „esteticului" adică al libertăţii „spirituale" şi artistice cu funcţie compensatorie. Spaţiul social şi sfera politică puteau astfel să rămână la fel de „autonome", scriitorul (ca scriitor, nu ca persoană) neavând de a face cu mizeria morală şi cu inumanul represiunii. În anii '80 lucrurile se mai schimbau puţin în această ecuaţie literatură – existenţă socială, dar canonul rămânea ferm. El îi avea, probabil, în centru pe Nichita Stănescu (poezie), Marin Preda/Nicolae Breban (proză), Eugen Simion (critică). Astăzi cred că toţi au părăsit acest centru. Poate şi pentru că acea poziţie nu era ocupată doar prin „forţă estetică" (care cu siguranţă nu lipsea niciunuia, desigur), într-un spaţiu al competiţiei şi concurenţei creatoare libere, deschise şi acerbe.

Astăzi acest spaţiu este în principiu asigurat, dar acum el este o piaţă nu doar în sens metaforic, ci şi în sensul cel mai literal. Aici contează expunerea, vizibilitatea, promovarea, garanţiile depuse de cei deja consacraţi. Forţele ce acţionează în acest mediu pot fi descrise ca grupuri de prestigiu, cabale, mafii, gherile, instituţii, corporaţii, haite de resentimentari flămânzi etc., după gust, bibliografie sau umori.

Această situaţie generează un ireductibil pluralism, o pluralitate a canonurilor sau a imaginilor despre canon. Problema relaţiilor dintre multiplele canonuri este complicată. La noi ea a beneficiat în urmă cu câţiva ani de atenţia şi acurateţea analizei lui Mircea Martin. Dar cred că atunci când vorbim de mai multe canonuri, conceptul însuşi se evaporă, lăsând în locul lui discuţii erudite de sociologie a literaturii sau dispute nesfârşite de politică literară. Dacă are totuşi o realitate, pentru cine este canonul canon? Cred că mai puţin pentru cititorul de literatură, şi cu atât mai puţin pentru publicul „industriei culturale", cât pentru scriitorul activ, productiv. Cine supravieţuieşte în scriitura interesantă a unui nou autor? Cine obsedează pe cine, cine exercită o influenţă inconturnabilă? Cine nu poate fi depăşit cînd e vorba de o temă, un registru, o formă, o situaţie fundamentală? Oricare ar fi el, dacă răspunde la acest apel, autorul respectiv rămâne încă în „canon".

2. a. Poezie: Romulus Bucur, Doina Ioanid, Andrei Bodiu, Ruxandra Novac, Caius Dobrescu

b. Proză: Gheorghe Crăciun, Mircea

Poezie

Ioan Es. Pop
20 voturi

Claudiu Komartin
8 voturi

Floarea Ţuţuianu
8 voturi

Daniel Bănulescu
8 voturi

Simona Popescu
5 voturi

Doina Ioanid
5 voturi

Marius Ianuş
5 voturi

Ioana Nicolaie
4 voturi

Iustin Panţa
4 voturi

Dan Coman
4 voturi

Ruxandra Novac
4 voturi

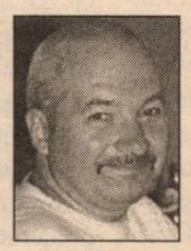
Mihai Gălăţanu
3 voturi

Rodica Draghincescu
3 voturi

Critică şi istorie literară

Sanda Cordoş
9 voturi

Paul Cernat
8 voturi

Daniel Cristea Enache
8 voturi

Carmen Muşat
6 voturi

Mircea A. Diaconu
5 voturi

Luminiţa Marcu
5 voturi

Nicoleta Sălcudeanu
5 voturi

Gabriela Gavril
4 voturi

Marius Chivu
4 voturi

Horea Poenar
3 voturi

Mihai Iovănel
3 voturi

Nicoleta Cliveţ
3 voturi

Cărtărescu, Petru Cimpoeşu, Radu Aldulescu, Adrian Oţoiu

c. Jurnale/memorii: Livius Ciocârlie, N. Steinhardt, Mircea Zaciu, Paul Goma, Matei Călinescu

d. Eseuri: Caius Dobrescu, Dan Petrescu, Ciprian Şiulea, Daniel Barbu, Sorin Alexandrescu

e. Critică literară: Al. Cistelecan, Virgil Podoabă, Sanda Cordoş, Paul Cernat, Alexandru Matei

IOAN BUDUCA

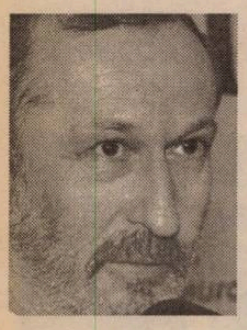

Nu prea mai ştim din ce se face valoarea autentică

Jocul de-a listele (vezi întrebarea a cincea a chestionarului de faţă) face parte din viaţa internă a canonului literar. Până în 1989 circulau două liste de... canonici: ai lor (oficialii şi oficializanţii puterii de atunci) şi ai noştri (eram aşa-zişii rezistenţi). Puţine nume comune pe cele două liste: *Nichita Stănescu*, de pildă.

După 1989, avem o problemă: nimeni nu mai poate urmări tot ce apare. Cu atât mai puţin cineva poate citi tot ce ar fi interesat să citească, dacă ar şti că obiectul interesului există. Iată, abia acum, în 2005, aflu că **Virgil Ciomoş** a publicat, în 1998, ***Timp şi eternitate***. O fi apărut la Cluj. În genere, ceea ce apare acolo nu prea se găseşte şi în librăriile din Bucureşti.

Avem nevoie de o mega-librărie, ceva de genul francezului *FNAC*, cu siguranţă. Acolo s-ar putea contabiliza mai puţin subiectiv *„ce autori s-au impus şi ce autori au «ieşit» din această listă a memoriei literare"*.

În lipsa unui barometru cât de cât mai obiectiv, ce ne rămâne? Să aflăm unii de la alţii ce a mai apărut, care autor ar merita mai multă atenţie. Chiar dacă urmăreşti toate cronicile literare importante, tot îţi va scăpa câte ceva. Mai ales că multe cărţi serioase nu apar în domeniul strict literar. Aşadar, o primă observaţie: nu ştiu cum stăm cu canonul strictamente literar, dar văd cu ochiul liber (de sub ochelari) că în materie de lectură vechiul canon a fost spulberat: apar cărţi interesante mai ales în domenii neliterare, în politologie, în filosofie politică, în logica dreptului constituţional, în filosofie, teologie etc.

Dar dumneavoastră vreţi răspunsuri despre autorii de texte literare. Mi-e teamă că, în ce mă priveşte, nu pot băga mâna în foc de dragul acestui joc de-a schimbarea canonului.

Aşteptam cărţi de proză care să asume câte ceva din memoria noastră traumatizată de comunism. După rezultate, ai zice că n-am trăit traumatic. Dar cum? Cu umor? Nici asta nu se vede. S-ar prea putea să fi boicotat istoria, potrivit unei teorii blagiene. Ne-am retras în munţii lirismului. Şi am avut, într-adevăr, poezie de anvergură. Mai avem încă: **Ioan Mureşan**, **Ioan Es. Pop**.

Despre teatru nu întrebaţi nimic. Poate chiar pentru că în genul acesta stăm cel mai prost. Stăm pe loc, de fapt, iar locul în care ne-am oprit e undeva pe la **Camil Petrescu**.

Ce s-a schimbat, totuşi? Cantitatea? N-aş zice. Calitatea? Nici atât. S-a schimbat, cu siguranţă, orizontul de aşteptare. Şi s-a schimbat drastic receptivitatea. Am trecut pe frecvenţa unei receptivităţi împrăştiate, aproape subculturale. Mediatizarea face popularitatea, acum, dar din ce se face valoarea autentică nu prea mai ştim; dacă ştim, nu cădem de acord. Adio, consens!

Să ne uităm la mediul cultural al dezbaterilor. Ce dezbatem? Cine a fost mai fascist decât cine. Cine a fost mai colaboraţionist decât cine. Politizăm. Nu avem ce face: trebuie să (şi) politizăm dezbaterile. Dar întârziem să scriem pentru un cititor care ar fi de imaginat oriunde, nu doar între graniţele noastre teritoriale şi de limbă.

Poate că vom putea vorbi de noii... canonici abia după ce câţiva scriitori români se vor impune şi pe piaţa internaţională. Cel mai de aşteptat ar fi să aflăm, mâine-poimâine, că eseul românesc are şanse mai mari decât poezia ori proza pe această piaţă cvasi-globală.

Nu vedem cu ochiul liber că nu ştim să scriem un scenariu de film care să spună o poveste capabilă să intereseze publicul de oriunde? Oare de ce? Nu eram noi născuţi... şi povestitori?

Dau vina pe textualism. A fost o cursă.

(Continuare în pag. 6)

Proză

Simona Popescu
8 voturi

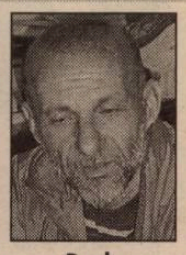

Radu Aldulescu
7 voturi

Dan Lungu
6 voturi

Dan Stanca
6 voturi

Adrian Oţoiu
5 voturi

Lucian Dan Teodorovici
5 voturi

Florina Iliş
5 voturi

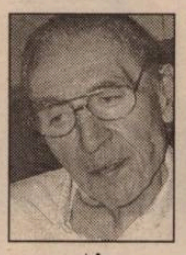

Al. Vona
5 voturi

Daniel Bănulescu
4 voturi

Ovidiu Verdeş
4 voturi

Ionuţ Chiva
4 voturi

Ion Manolescu
4 voturi

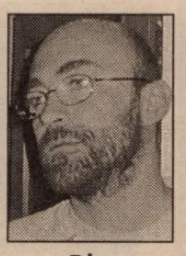

Filip Florian
3 voturi

Radu Pavel Gheo
3 voturi

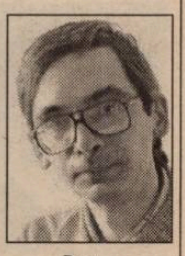

Petre Barbu
3 voturi

Cecilia Ştefănescu
3 voturi

Mircea Daneliuc
3 voturi

Florin Lăzărescu
3 voturi

Jurnal memorii

I. D. Sârbu
12 voturi

Monica Lovinescu
9 voturi

N. Steinhardt
9 voturi

Mihail Sebastian
6 voturi

Ion Ioanid
5 voturi

Ion Vianu
5 voturi

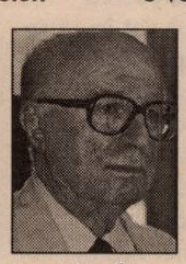

Virgil Ierunca
4 voturi

Eseu

H.-R. Patapievici
11 voturi

Caius Dobrescu
7 voturi

Sorin Antohi
5 voturi

Ioana Pârvulescu
5 voturi

Ciprian Şiulea
5 voturi

Simona Popescu
5 voturi

Corin Braga
4 voturi

Sorin Adam Matei
3 voturi

Bucureştiul Cultural
Nr. 21+22/2005

Creşteri în canonul literar Autori afirmaţi/debutaţi înainte de 1990

Mircea Cărtărescu
25 voturi

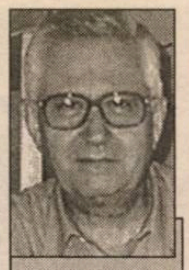
Matei Călinescu
14 voturi

Gheorghe Crăciun

Cristian Popescu

Petru Cimpoeşu
12 voturi

Andrei Cornea

Ruxandra Cesereanu
9 voturi

Radu Petrescu
8 voturi

Al. Cistelecan

Dan C. Mihăilescu

Ştefan Borbely
7 voturi

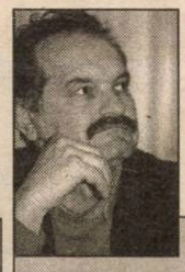
Ion Simuţ

Dumitru Ţepeneag
6 voturi

Ion Negoiţescu

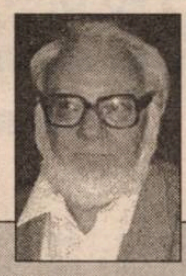
Paul Goma

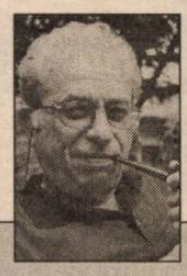
Radu Cosaşu

Adriana Babeţi
5 voturi

Leonid Dimov

Nicolae Balotă

Matei Vişniec

Gabriela Adameşteanu
5 voturi

Stelian Tănase

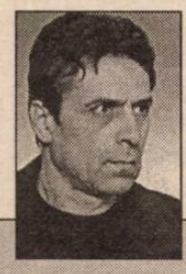
Alexandru Ecovoiu

Marta Petreu

Gabriel Liiceanu

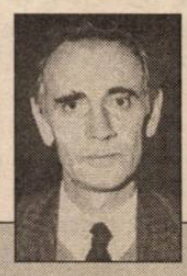
Livius Ciocârlie
4 voturi

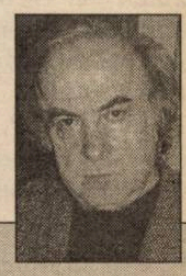
Norman Manea

Mircea Nedelciu

Virgil Nemoianu

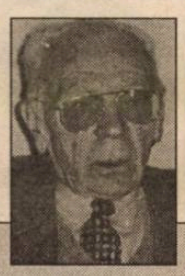
Mircea Zaciu

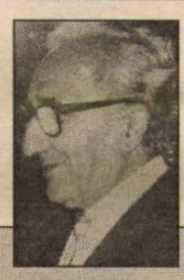
Mircea Ivănescu

Răzvan Petrescu

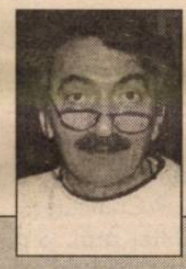
Ştefan Agopian
4 voturi

Daniel Vighi

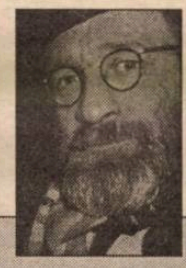
Ion Mureşan

Nora Iuga

Emil Brumaru
3 voturi

Florin Manolescu

Liviu Antonesei

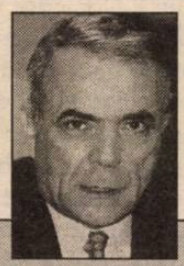
Nicolae Manolescu

Ana Blandiana

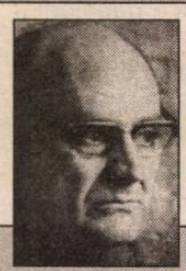
Mircea Horia Simionescu

Ion Bogdan Lefter

Sonia* Larian
3 voturi

*Ne cerem scuze, până la închiderea ediţiei nu am reuşit să găsim o fotografie a Soniei Larian

Scăderi în canonul literar

Augustin Buzura
6 voturi

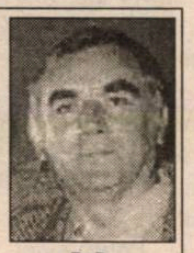
D.R. Popescu
6 voturi

Eugen Barbu
5 voturi

Nicolae Breban
4 voturi

Marin Preda
3 voturi

Fănuş Neagu
3 voturi

Al. Ivasiuc
3 voturi

Bursa de Valori Literare

(Urmare din pag. 5)

S-a dovedit a fi o capcană. Ştim să textualizăm, dar n-avem ce povesti. Puţină şcoală a umilinţei nu ne-ar strica: să redevenim modeşti şi să reînvăţăm arta de a spune o poveste interesantă.

Ţin să adag un singur vot în clasamentele dumneavoastră, pentru scriitorul **Horia-Roman Patapievici**. Aşadar, vreau să spun că eseistul cu acelaşi nume ar putea figura şi într-un alt canon: acela al autorilor capabili să funcţioneze remarcabil în domeniul istoriei ideilor.

Cât priveşte domeniul literar, cel puţin două texte publicate de **Horia-Roman Patapievici** îmi par a fi capodopere: ***Zbor în bătaia săgeţii*** şi ***Ochii Beatricei***.

Mă întreb, însă, de ce nu vor fi încercat agenţii noştri literari (i-ai de unde nu-s!) să le treacă, prin traducere, pe pieţele altor culturi.

Acum, când Horia-Roman Patapievici a devenit responsabil cu administrarea acestei... agenturi, modestia îl va obliga să nu se autopropună în capul listelor pentru export cultural, cum s-a autopropus predecesorul domniei sale.

Poate că *Uniunea Scriitorilor*, în noua ei formulă de conducere, va şti, în sfârşit, ce are de făcut, inclusiv în acest sens - al exportului de valori.

OANA PUGHINEANU

Arta: utopie fără ideologie?

Filosofia lui Adorno s-a născut în climatul de deznădejde şi pesimism de după cel de-al doilea război mondial. Lucrările sale, ***Dialectica Iluminării*** (scrisă împreună cu Max Horkheimer, 1947), ***Minima Moralia*** (1951) şi ***Dialectica negativă*** (1966), trasează linia de forţă a unei teorii critice menite să perpetueze negarea oricărei dominaţii produse de *„raţiunea instrumentală"*, veritabilă maşină de tocat a umanismului şi, în ultimă instanţă, a umanităţii. Adorno este, prin aceasta, un reprezentant semnificativ al şcolii de la Frankfurt, care a exprimat cel mai bine tendinţele gândirii europene în intervalul dintre modernitatea târzie şi postmodernitate, preluând întreaga gândire critică europeană anterioară, inclusiv un marxism debarasat de interpretările dogmatic şi vulgar economiste. Gândirea critică a şcolii de la Frankfurt a însemnat punerea cu luciditate în evidenţă a contradicţiilor şi contrariilor care tensionează societatea. În contextul acestui criticism, *negativitatea* a reprezentat pentru aceşti gânditori ceea ce *disensiunea* (*diferenţa*) va reprezenta, mai apoi, pentru postmoderni.

Prin însăşi ţesătura sa textuală, ***Teoria estetică*** ţine să-şi confirme tezele, stilul fiind adecvat, după cum observa coordonatorul şi postfaţatorul Andrei Corbea, la o *„construcţie teoretică ridicată după regulile esteticii"*. Este şi motivul pentru care traducerea acestei cărţi pline de sinuozităţi intelectuale, desfăşurate în aproape 500 de pagini, este rezultatul muncii unei echipe (Andrei Corbea, Gabriel H. Decuble, Cornelia Eşianu) care a reuşit cu succes să omogenizeze conceptele şi stilul aproape manierist de a scrie al lui Adorno. Contactul cititorului român cu opera acestui filosof, estetician, dar şi compozitor şi muzicolog, a avut loc în 1999, când apărea în traducerea aceluiaşi Andrei Corbea aforistica şi incisiva ***Minima Moralia***. Publicarea acestor traduceri se înscrie într-o binevenită încercare de umplere a unor lacune în ceea ce priveşte receptarea unor curente filosofice (şi nu numai) care au apărut şi s-au consumat în Occidentul secolului XX, dar care continuă să aibă profunde reverberaţii în gândirea actuală.

Teoria estetică continuă linia de gândire expusă de Adorno în lucrările sale anterioare, propunând, ca opoziţie la puritatea unei idei ce s-a actualizat în lagăre şi camere de gazare, puritatea nonviolentă a conţinutului de adevăr al artei, care, prin imposibilitatea încadrării în discursiv, se refuză jocurilor puterii. Pentru atingerea unui „spaţiu" nondominant, garanţia este un soi de eternă reîntoarcere la utopie, iar verdictul adornian e unul drastic şi ascetic: *„Adevărat este doar ceea ce nu se potriveşte cu această lume"*, arta devenind singurul mod de raportare la utopie fără a cădea în ideologie. În locul „politicii de stat", care luptă contra alienării omului în procesul de producţie, tot mai puternic tehnologizat, Adorno propune ca formă de emancipare şi înlăturare a *„falsei conştiinţe"* cunoaşterea prin artă.

Felul în care Adorno înţelege negativitatea e mult mai radical decât ar părea la prima vedere: filosofia lui nu se mulţumeşte cu o simplă revoltă avangardistă. Ea nu are (doar) rolul de a declanşa *querelles* artistice sau de a înflăcăra un spirit revoluţionar, pentru că ea nu îşi propune să schimbe o ordine cu alta, care ar continua, la rândul ei, jocurile puterii. Negativitatea concepută de Adorno este încercarea de a destitui continuu fără a mai institui noi forme de dominaţie şi fără a cădea, cu toate acestea, în nihilism. În elaborarea acestei teorii, Adorno supune criticii trei mari sisteme filosofice şi, implicit, teoriile estetice aferente, cele ale lui Kant, Hegel şi Nietzsche. În ceea ce-l priveşte pe Kant şi a sa faimoasă definiţie (frumosul e ceea ce place în mod universal fără concept), Adorno refuză să asocieze obiectul de artă cu producerea plăcerii, această practică nefiind altceva decât un tertip burghez de a obţine „profit" din orice împrejurare. Arta nu trebuie să fie o simplă sublimare a unor dorinţe obscure sau ceva în care individul să se recunoască, ci ceva care să-i zdruncine egoitatea. Diferit de Hegel, Adorno probează existenţa spiritului în neîncetata contradicţie a termenilor (subiect-obiect, natură-cultură) şi nu în sinteza lor, care nu ar fi decât spectrul unei noi dominaţii, fie ea şi a absolutului. ***Teoria estetică*** „restituie" lumii utopia pentru a ieşi din cercul vicios în care puterii i se răspunde cu putere, dând astfel o replică nietzscheenei voinţe de putere, devenită unicul motor al vieţii în absenţa valorilor. Artei îi revine sarcina de a da seamă de nondiscursiv (de „neidentic"), adică de acel spaţiu în care limbajul nu mai e pus în slujba ierarhiilor. Ea devine autentică formă de cunoaştere, deoarece *„momentul Nefiindului şi al negativităţii absolute penetrează în operele de artă"*, aceste lucruri pe care le fabricăm *„fără a şti ceea ce sunt"*. Cunoaşterea înseamnă sălăşluirea în preajma necunoscutului, adică a ceea ce nu a căpătat încă o formă conceptual-discursivă.

Theodor W. Adorno
Teoria estetică
Traducere din limba germană de Andrei Corbea, Gabriel H. Decuble, Cornelia Eşianu
Coordonare, revizie şi postfaţă de Andrei Corbea
Editura Paralela 45, 2005, 496 pag.

Arta devine astfel o paradoxală obiectivare a aporiilor raţiunii, a tuturor fundăturilor logice, a enigmei în jurul căreia se pliază orice filosofie până la structuralism: spiritul ca/în aparenţă. Adorno (re)găseşte tocmai aici punctul de forţă al artei: *„Caracterul de aparenţă al operelor de artă conduce la contradicţia dintre cunoaşterea lor şi conceptul de cunoaştere al raţiunii pure kantiene* (...) *fenomenul însuşi ţine, în cazul lor, de domeniul esenţei. Ele sunt, de fapt, caracterizate de teza prin care, după Hegel, realismul şi nominalismul se mijlocesc reciproc: esenţa lor trebuie să apară, apariţia lor este esenţială"*. Forma e modul în care spiritul accede la materie, dar această formă nu e una care *„informează"*, negăsindu-şi referent în ceea ce este familiar. Ea este un fel de *puzzle* al spiritului, ce-şi amână necontenit înţelesul. Tocmai de aceea, pentru Adorno, menirea artei nu e aceea de a delecta, ci de a şoca o conştiinţă, propulsând-o spre emancipare, de a *cutremura* şi, nu în ultimul rând, de a fi sursa *angajamentului*. Ea trebuie să vizeze conştiinţa, şi nu trăirea, deoarece este exponentul unui moment atât de pur (asemănător cu sublimul) încât ajunge la natura de dinainte de „inventarea" subiectului. *L'art pour l'art* nu e decât o formă de megalomanie, adevărata obiectivare fiind aceea în care realizezi efemeritatea subiectului. E singurul mod de a înăbuşi orice pretenţii de dominare, iar *mimesis* este numele pe care Adorno îl dă acestei capacităţi a operei de artă de a fi fidelă naturii care se revoltă împotriva instrumentalizării (mecanizării) ei. Este o natură care nu cunoaşte încă umanul, dar este condiţia lui de posibilitate: *„Arta devine umană de îndată ce denunţă serviciul. Umanitatea ei este incompatibilă cu orice ideologie a serviciului adus omului. Ea rămâne fidelă omului doar prin inumanitatea manifestă în raport cu acesta"*.

Enigmaticul conţinut de adevăr al artei seamănă cu Dumnezeul indescriptibil din teologia negativă a lui Dionisie Areopagitul, care nu este nici rău, nici bun, nici mare, nici mic, într-un cuvânt, în nici unul din felurile în care omul îl poate imagina. Doar datorită faptului că e *„nicicum"*, arta îşi permite să fie autonomă. În acelaşi timp, există însă un *„conţinut colectiv al artei"*, cel care face să se manifeste *„datul nemijlocit"*, netrecut prin filtrul gândirii conceptuale. Găsesc că acest *„conţinut colectiv"* constituie una dintre cele mai dificile teze adorniene sau, pentru o gândire postmodernă, total desacralizată, una dificil de acceptat. Adorno refuză atât universalitatea sentimentului (în sens kantian), cât şi termenii psihanalitici ca fundamente ale perceperii artei. În sistemul adornian ascetic, ea trebuie să aibă legătură exclusivă cu o conştiinţă comprehensivă, ce empatizează cu lumea fără să o fragmenteze.

Propovăduind forţa paradoxală a operei de artă, care e *„subversivă"* fără a fi violentă (asemeni unei esenţe neactualizate), Adorno este, într-un sens, optimist: el a fost – cred – ultimul gânditor care a mai încercat să salveze Fiinţa în imanenţa ei. Termenii pe care îi foloseşte: *cunoaştere, adevăr, esenţă, spirit* sunt pentru ultima oară „revitalizaţi". El îşi construieşte teoria critică străduindu-se parcă să nu audă cel mai deznădăjduit cântec de sirenă al filosofiei: *amurgul idolilor*. El scrie ca şi cum lumea nu ar fi devenit o „poveste". Poststructuraliştii vor da însă lovitura de graţie acestui optimism. Barthes şi Derrida sunt veritabili continuatori ai lui Adorno, în sensul că au dus mai departe lupta cu *„raţiunea instrumentală"*, cu Centrul, cu lerarhia, cu sursele oricărui absolutism. Numai că ei nu au făcut-o în sensul dialecticii negative, opunându-se, ci dizolvând termenul căruia trebuiau să i se opună. Problema pentru aceşti gânditori nu mai constă în faptul că cunoaşterea decade la o simplă facultate calculatoare, ci în faptul că această cunoaştere nu mai are obiect: filosofia devine „gen literar", iar logica o ramură a retoricii.

Postmodernii s-au străduit să arate că orice discurs conţine în sine propria negaţie şi nu mai e nevoie de nimic din „exterior" (devenit totuna cu interiorul) care să i se opună. Adorno prevăzuse şi el că cea mai mare primejdie pentru artă este *„lipsa de primejdii"*, iar cea mai neagră premoniţie a lui a devenit realitate: în capitalismul târziu virtutea artei constă nu în a ieşi din comerţ, ci în a se integra în el. Nu practicăm politica şi arta ca şi cum, în spatele lor, ar exista idei de frumos, idei raţionale sau măcar o natură care se opune reificării ei, ci practicăm arta ca şi cum ar fi politică şi invers, înglobându-le în economia de piaţă. „Terminatorii" hollywoodieni devin guvernatori, scena politică nefiind, după cum comenta cineva, decât un *„Hollywood pentru oameni urâţi"*.

Arta are felul ei de a se conforma lipsei obiectului de cunoscut: *readymade*-urile au făcut trecerea către non-artă şi non-artist. În vreme ce arta şi artistul s-au străduit să elimine convenţii succesive în perceperea frumosului, non-artistul face o convenţie din lipsa oricărei convenţii, abandonând însuşi procesul estetic. Geniul este ceea ce Duchamp definise prin *l'impossibilité du fer*. *Readymade*-urile au încetăţenit clişeul postmodern după care oricine este artist şi orice ar face devine artă. Desigur, asta nu se poate confunda cu emanciparea, căci speranţa în atingerea unei maturităţi (conştiinţa adorniană) e pierdută. *Proiectul artistic* vine să înlocuiască obiectul artistic (producerea), plasarea în viitorul ireprezentabil nefiind o alternativă la *„anamnesisul"* adornian, ci un fel postmodern de a savura sublimul... *„sublimul birocraţiei"* (Boris Groys). Arta se pierde în documentaţia prin care accedem la ea (pliante, copii, albume, documentare).

Însă ceea ce nu i-a reuşit Artei, îi reuşeşte consumului de masă: comerţul e singurul care creează „convenţii" neerodabile, arta (vânzarea de artă) fiind unul dintre ele. Banul e noua „aură" a obiectului de artă, în timp ce critica nu pare a fi mai mult decât o mondenitate: un fel de a petrece timpul liber închipuindu-ne că facem lucruri „gratuite", dar neputând scăpa nicicând de condiţia comis-voiajorului care vehiculează *trenduri*. Între timp, „revoluţia" (revolta) se vinde la fel de bine ca orice altceva, iar terorismul e cea mai scurtă cale spre *prime time*.

Bucureştiul Cultural
Nr. 21+22/2005

Festival „George Enescu“
ediţia XVII-a, septembrie 2005

CRISTINA SÂRBU

Festivalul „George Enescu“ se află în plină desfăşurare. Oaspeţi străini, artişti de renume internaţional, ansambluri simfonice şi camerale din întreaga lume s-au adunat la Bucureşti spre a cinsti memoria celui care este recunoscut drept unul din-

foto:
Sheila Rock

Barbara Hendricks

tre cei mai importanţi muzicieni ai secolului XX. Creaţia sa a influenţat gândirea muzicală a celor ce i-au urmat. George Enescu violonistul a fost celebru, iar Enescu pedagogul a fost mentor pentru mulţi instrumentişti, printre care şi marele Yehudi Menuhin, care nu a obosit să-şi arate recunoştinţa pe parcursul unei cariere spectaculoase. Enescu pianistul a fost partener în nenumărate formaţii camerale alături de cei mai buni dintre cei buni. Iar Enescu dirijorul a rămas viu în amintirea celor care l-au putut urmări dincolo şi dincolo de ocean. De fapt, cinstirea amintirii lui George Enescu a fost dintru început menirea marelui festival internaţional care îi poartă numele.

Dacă privim înapoi, în timp, către primele ediţii, descoperim pe afişele româneşti de concert nume ca David Oistrah, Yehudi Menuhin, Monique Haas, Sir John Barbirolli, Carlo Zecchi (1958), Aldo Ciccolini, Sviatoslav Richter, Leonid Kogan, Henryk Szering, Lorin Maazel, Ghenadi Rojdestvenski (1961), Arthur Rubinstein, Caspar Cassado, André Navarra, Herberth von Karajan, alături de *Filarmonica din Viena*, Zubin Mehta (1964), Friedrich Gulda, Claire Bernard, Isaac Stern, Antal Dorati, Kurt Masur împreună cu *Filarmonica din Los Angeles, Baletul Operei din Paris* şi *Cvartetul Tatrai* (1967), Paul Badura Skoda, Gyorgy Cziffra, Jean Pierre Rampal, Nicanor Zabaletta, André Previn alături de *Orchestra Simfonică din Londra, Teatrul de Operă şi Balet Kirov* din, pe atunci, Leningrad, *Orchestra Gewandhaus* din Leipzig, *Cvartetul Juillard*...

Din 1958 şi până astăzi, *Festivalul Internaţional „George Enescu“* a parcurs 17 ediţii, iar arcul peste timp se încheie – deocamdată! – păstrând la fel de înaltă ştacheta calităţii unei manifestări muzicale de rang european. Valery Gergiev se numără printre primii patru mari dirijori ai lumii. Maestrul s-a concentrat asupra creaţiei muzicale ruse, pe care, împreună cu *Orchestra Simfonică Kirov* – pe care, pe drept cuvânt, o poate numi *„a sa“* – o face cunoscută în cele patru zări. În două programe prezentate la Bucureşti au fost cuprinse pagini de Musorgski, Rimski-Korsakov, Prokofiev – ***Concertul nr. 2 în sol minor***, solist tânărul şi talentatul violonist român Alexandru Tomescu – şi, desigur, Ceaikovski – ***Simfoniile a V-a*** şi ***a VI-a***. Bucuria acestor două seri nu a fost umbrită decât de regretul că, în paralel – o programare cu totul nefericită! –, la *Teatrul Naţional* evolua în două spectacole extraordinare, ***Giselle Rouge*** şi ***Don Giovanni şi Molière***, trupa de balet *Eifman*, legată şi ea de şcoala de balet a aceluiaşi celebru *Teatru Kirov*. Graţie, frumuseţe, imaginaţie, originalitate, tehnică, expresivitate... numai la superlativ.

Marile concerte simfonice sunt programate la Sala Mare a Palatului. Concertele camerale se bucură de intimitatea şi atmosfera cu totul speciale ale scenei Ateneului Român. Aici vin doar „cunoscătorii“, care pot şi ştiu să se bucure până la extaziere de performanţele unui cvartet de talia formaţiei *Emerson*, cu un program Şostakovici, Mendelssohn-Bartholdy, Bartók, sau de arta pianistică a unui artist ca Gerhard Oppitz, rafinată, cerebrală, care asigură unor lucrări semnate Beethoven, Enescu, Brahms statutul de versiuni de referinţă.

Mulţi artişti străini au inclus în programele lor pagini enesciene. *Orchestra Kirov* a interpretat ***Suita nr. 1 în Do major***, Gerhard Oppitz s-a aplecat asupra

foto:
Judith Schluter

Nigel Kennedy

Sonatei nr. 2 op. 24 pentru pian, *Filarmonica din Israel* condusă de către dirijorul Zubin Mehta va alătura ***Simfoniei a IX-a*** de Beethoven poemul ***Vox Maris op. 31***, *Capela de Stat din Dresda* a pregătit pentru turneul la Bucureşti ***Intermezzo op. 12***, iar *Filarmonica din Londra* ***Suita nr. 2 în Do major***, pentru ca *Orchestre National de France* şi dirijorul Kurt Masur să încheie festivalul cu ***Uvertura de concert în La major, în caracter popular românesc op. 32***, într-o seară de gală ce va marca începutul Anului Internaţional al Francofoniei în România.

Lucrări româneşti semnate de George Enescu, dar şi de compozitori români contemporani pot fi ascultate şi în serile camerale, mai mult ca până acum. Interferenţa naţional/universal capătă astfel o amploare din ce în ce mai mare. Un moment de maxim interes, în acest sens, îl constituie opera ***Oedipe***, la realizarea

Festivalul „George Enescu“
direcţii şi realităţi

DUMITRU AVAKIAN

În mod cert, Festivalul enescian se dovedeşte a fi un veritabil festival al artelor desfăşurat sub semnul inspirator al exemplarităţii artei celui mai important muzician al ţării. Nu de azi, nu de ieri, de mai bine de un deceniu *Festivalul Internaţional „George Enescu“* se defineşte drept unul dintre marile evenimente artistice muzicale europene, festival depăşit, poate, numai de strălucirea pe care austriecii o conferă marelui *Festival de la Salzburg*. În adevăr, o ştim cu toţii, *„obrazul subţire cu cheltuială se ţine“*. Festivalul enescian s-a dorit şi se doreşte a fi un act demn de pertinentă promovare europeană a imaginii noastre. Nu a existat, până acum, o suficientă voinţă în acest sens, anume voinţa de promovare în exterior a marilor evenimente festivaliere. Abia din actuala ediţie se poate vorbi de o fermă acţiune în acest sens. Au fost invitaţi şi se află la Bucureşti numeroşi ziarişti acreditaţi ai unor importante canale mass-media, ai unor cotidiane, ai unor importante publicaţii de specialitate – dar nu numai! – din Germania, din Israel, din Franţa, Anglia, Olanda, Elveţia, Belgia... Căci – nu-i aşa? – imaginea se construieşte prin acţiune, prin acţiune inteligent coordonată.

În egală măsură, Festivalul aduce bucurii importante publicului larg bucureştean, celui din Cluj, din Timişoara, Braşov, Iaşi... de asemenea, melomanilor canalelor publice de Radio şi TV, prin intermediul posturilor *România Muzical* şi *TVR Cultural*. Sunt acţiuni concertate care tind a acredita o bună imagine a unor realităţi ce se doresc a fi altfel percepute atât în ţară, cât şi la nivel european. Actuala ediţie a fost concepută – la fel ca şi cea precedentă – de directorul artistic, domnul Ioan Holender, directorul *Operei de Stat din Viena*, un timişorean care nu-şi uită obârşia. *„Cultura este un aliment al spiritului“*, a menţionat domnia sa în debutul recentei conferinţe de presă susţinute la Palatul Cantacuzino, la *Uniunea Compozitorilor*. Tot atunci, compozitorul Adrian Iorgulescu, ministru al Culturii, a confirmat voinţa actualului Executiv pe direcţia promovării, a susţinerii actelor de cultură autentică sub deviza *„zis şi făcut, promis şi îndeplinit“*. Avem nevoie, avem motive să credem că aşa va fi.

Marile evenimente muzicale ale acestor zile ale Festivalului? Au fost numeroase. ***Simfonia I***, *„eroica enesciană“*, şi cea de a doua rapsodie, realizate de dirijorul Horia Andreéscu la pupitrul Filarmonicii bucureştene în concertul de des-

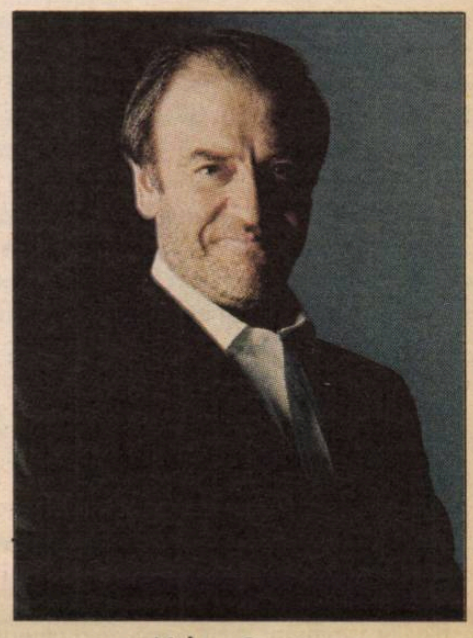

Valery Gergiev

chidere; opera ***Oedipe***, supranumită de autor *„opera vieţii“* sale, cu finlandezul Esa Ruutunnen şi Ştefan Ignat, alternativ, în rolul titular, în cele două spectacole ale Operei bucureştene, în regia de-a dreptul hollywoodiană, percutant spectaculoasă, a parizianului Petrika Ionescu; concertele conduse de Valery Gergiev la pupitrul orchestrei *Teatrului Mariinski* din Sankt Petersburg – o bună orchestră rusă, ansamblu cu pretenţii de nivel european; două minunate formaţii de cvartet de coarde – Cvartetul american *„Emerson“* cu lucrări majore din repertoriul secolului XX, Cvartetul italian *„Stradivari“* cu muzicieni de origine română conduşi de minunata violonistă Mariana Sârbu – ne-au dăruit, printre altele, o lucrare temeinic clădită datorată compozitorului Lucian Meţianu din Lausanne; prezenţe solistice fascinante, cum au fost pianistul german Gerhard Oppitz – ne-a oferit o versiune inedită, de factură orchestrală, a primei sonate enescine, violoncelistul brazilian Antonio Meneses – dispune de un ton fermecător de aleasă maleabilitate, tânărul maestru, violonistul Alexandru Tomescu – a conferit grandoare şi veritabilă stringenţă expresivă construcţiei celui de al doilea concert de Prokofiev; marele maestru, o fostă mare glorie a violonisticii secolului trecut, violonistul Uto Ughi, fost discipol al lui George Enescu; evoluţia cu totul remarcabilă a orchestrei *Filarmonicii „Transilvania“* din Cluj, ansamblu judicios animat de austriacul Sasha Goetzel, cu lucrări de impresionantă virtuozitate orchestrală cum sunt suita enesciană ***Săteasca*** şi

☞

căreia artişii Operei bucureştene au colaborat cu dirijorul german Michael Boder şi cu cântăreţul finlandez Essa Ruutunnen (rolul Oedip). Regia şi decorurile sunt semnate Petrika Ionesco, iar spectacolul are deja în urma sa câţiva ani. Îmi menţin totuşi opinia că, sufocată de decoruri, costume, mişcare şi figuraţie, într-o viziune regizorală grandios-hollywoodiană mai potrivită pentru spaţiul uriaş al unui stadion, şi nu pentru dimensiunile unui teatru liric tradiţional, muzica lui Enescu, împinsă undeva, în spate, departe de centrul menit să polarizeze atenţia, este, nedrept şi dureros, redusă la tăcere. Spectacolul este, totuşi, din punct de vedere teatral, o premieră românească.

Suntem abia la sfârşitul primei săptămâni de festival. Mai sunt aşteptaţi, printre alţii, Barbara Hendricks şi teribilul Nigel Kennedy, în două programe speciale de jazz. Atmosfera de sărbătoare a cuprins Bucureştiul. Sălile sunt pline, aşa cum plină este şi Piaţa Festivalului, în care, pe o scenă în aer liber, se perindă tineri interpreţi români, elevi şi studenţi, dar şi muzicieni care au făcut deja câţiva paşi pe calea consacrării. Te apropii, te opreşti, îi asculţi, te bucuri... Festivalul îşi pregăteşte atât artiştii, cât şi publicul de mâine.

suita din baletul ***Mandarinul miraculos*** de Bela Bartók; mult aşteptatele spectacole ale Juliei Migenes – fascinantă şi omniprezentă chiar şi atunci când nu se află pe scenă, ale *Baletului „Eifman"* din Sankt Petersburg; concertele bachiene în nocturnă, la Ateneu, momente de neuitată pertinenţă stilistică, de vivacitate interioară, datorate formaţiei engleze de muzică barocă *„King's Consort"*; totul ne demonstrează că Bucureştiul devine pentru aceste două săptămâni o veritabilă capitală europeană a culturii, a muzicii.

Ce mai este de făcut? Sunt multe. Este de acreditat statutul *Concursului Internaţional „George Enescu"*; iar aceasta în baza unei promoţii dinamice. Să nu uităm, în anii grei ai dictaturii, tocmai competiţia tinerilor muzicieni, purtătorii de lumină ai speranţei, a fost anulată. Actualmente numai secţia concursului de compoziţie cunoaşte o spectaculoasă relansare cu peste 50 de lucrări înscrise în competiţie. Concursul de vioară, cel de pian cunosc o participare modestă, cel de muzică de cameră a fost anulat din lipsă de concurenţi, iar cel de canto a fost anulat printr-o decizie cu totul discutabilă a actualului director al Festivalului! Este şi aceasta o criză care trebuie remediată.

În mod cert, promoţia dinamică a Festivalului enescian drept eveniment de statură europeană nu se referă numai la muzică. Se referă la noi toţi, se referă la imaginea noastră în lume.

Bine editat, spre exemplu, programul de sală nu conţine informaţii asupra creaţiilor enesciene, asupra creaţiilor româneşti prezente în Festival, asupra autorilor acestora, iar minima exigenţă cerea ca acesta să fie redactat în ediţie bilingvă, în română şi engleză. Pe de altă parte, corelarea actului cultural cu cel turistic nu mai este de mult timp o noutate în plan mondial; la noi, asemenea conexiuni benefice în plan atât cultural, cât şi economic pregetă a fi concretizate.

Julia Migenes

Cheltuim mult în ultimii ani, şi pe bună dreptate, pentru succesive ediţii, pentru minunatele ediţii ale ale Festivalului; dar nu considerăm firesc a cheltui o data şi bine, pentru a amenaja o bună sală de concert cu acustică naturală; aşa cum în ţările *Uniunii Europene*, în municipiile importante ale acesteia, se construieşte câte o nouă sală de concerte; măcar o dată la un secol. Nu ajungem la o instituţionalizare de nivel european fără un efort considerabil. O parte se face. Mai sunt multe de făptuit. În mod special, la nivelul mentalităţilor.

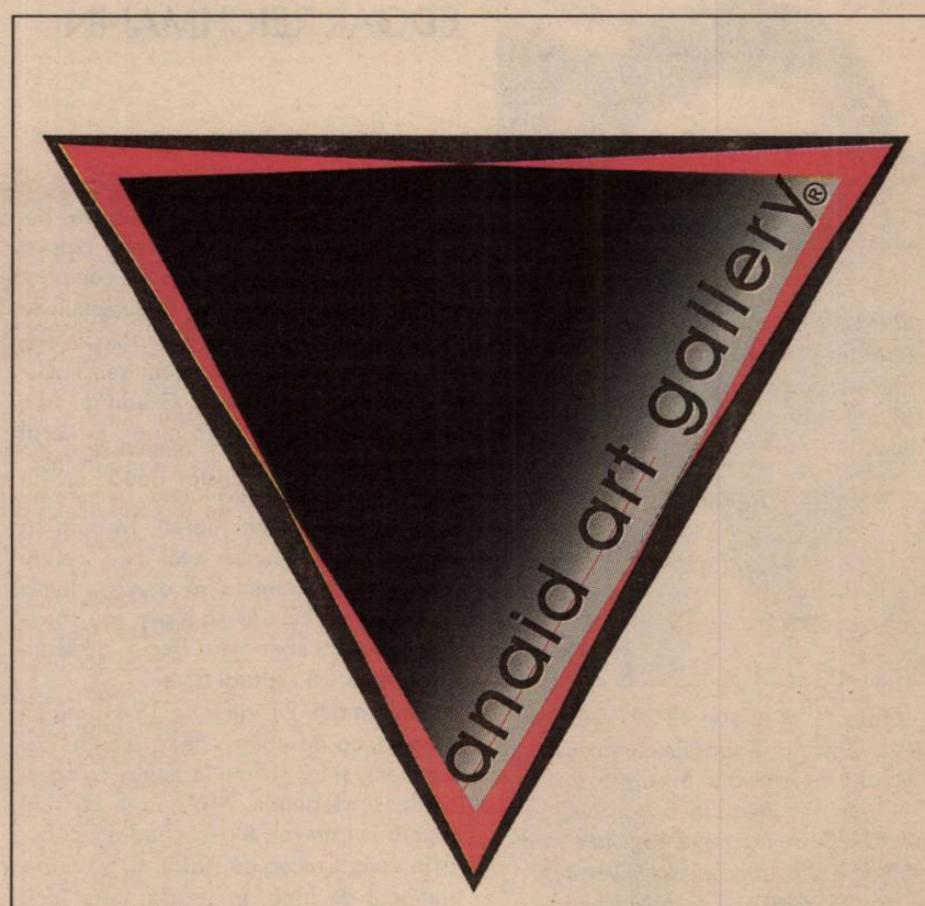

anaid art gallery®
Bucuresti, Str. Slobozia (Rondul Cosbuc), Nr. 34, Sector 4
Tel. : (021) 337 11 87 / (021) 337 03 43 E-mail: anaidart@rdsmail.ro www.anaidart.ro

INVITĂ ÎN VIAŢA TA ENERGIILE SUCCESULUI, SĂNĂTĂŢII, IUBIRII ŞI PROSPERITĂŢII

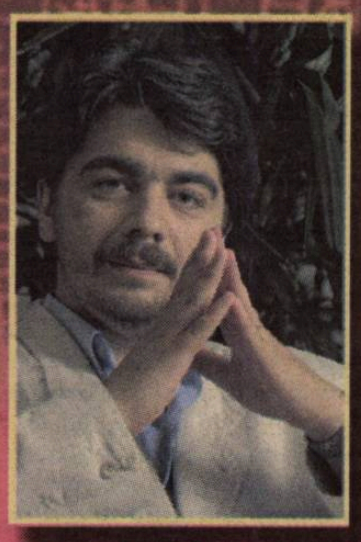

Teodor Vasile
CONSULTANŢĂ
FENG SHUI

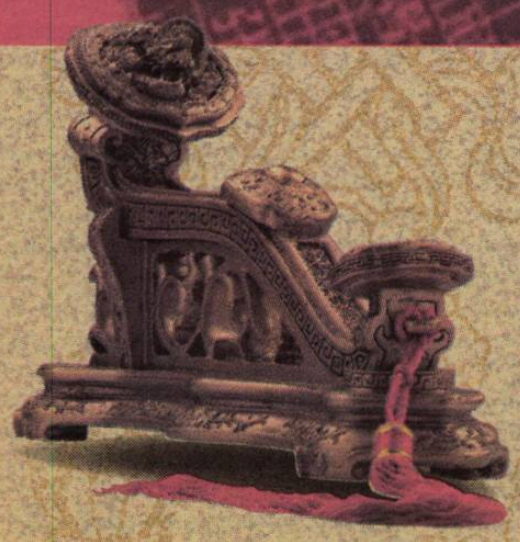

• pentru reşedinţe • clădiri comerciale • birouri • magazine •
• terenuri • grădini • design de interior • restaurante • bănci •

FengShui Consultanţă
Bucureşti • România

PROGRAMĂRI de luni până vineri între orele 10.00- 18.00
la tel.: **021 2240156, 0788413187; 0744301389; 021 490.62.35;**

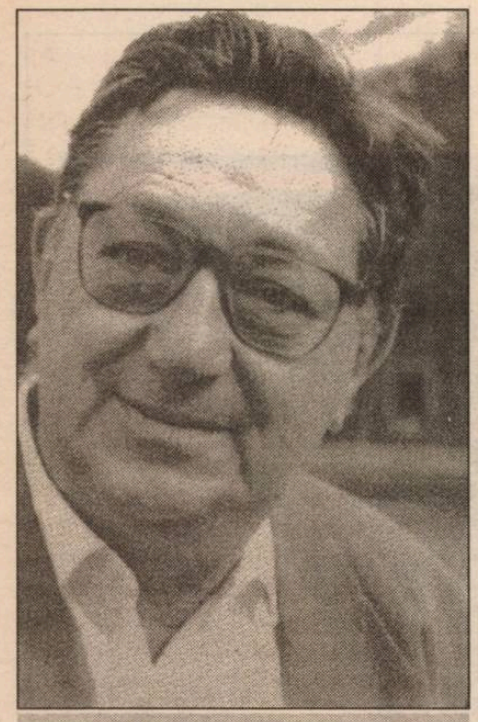

EDGAR REICHMANN

Rebeliunea

Născut la 4 august 1929, în Galaţi, judeţul Covurlui, Edgar Reichmann se refugiază cu familia la Bucureşti, în iulie 1940, în urma invadării Basarabiei de către URSS. Se înscrie la *Facultatea de Psihologie şi Pedagogie* a Universităţii din capitală, dar este exmatriculat în 1952, pentru *„origine socială nesănătoasă"*. În 1955 absolvă *Institutul Pedagogic Superior*, secţia Istorie şi Română, iar în 1957 reuşeşte să li se alăture părinţilor săi, stabiliţi la Paris încă din iunie 1950.

Din 1962 devine membru în secretariatul *UNESCO* la Paris, după care, tot în cadrul acestei organizaţii, participă la crearea *Institutului de Cercetări Pedagogice* în Africa Occidentală, Abidjan, Coasta de Fildeş. În Franţa, colaborează la diferite reviste culturale şi devine cronicar literar permanent pentru ***L'Arche*** şi ***Le Monde***.

Romane publicate la Paris: ***Denunţătorul*** (1962), ***Rachel*** (1987), ***Insomniacul de la Dunăre*** (1992), ***Nu vom mai merge la Sils Maria*** (1995). Pentru romanul ***Întâlnire la Kronstadt*** (Paris, 1984), autorul este distins cu *Premiul Wizo* şi cu *Marele Premiu European al Francofoniei*.

Regele Carol a abdicat, ţara era comandată de un general.

Mai întâi am locuit în mijlocul cartierului evreiesc, în două camere întunecoase, la ultimul etaj al unei clădiri vechi, care nu avea ascensor. Toaletele erau în fundul coridorului, bucătăria servea şi drept baie, iar tramvaiul trecea zi şi noapte pe sub ferestre. Strada noastră era ca un fluviu african, pornea îngust şi se tot lărgea, la periferie pierzându-se printre căsuţe date cu var, cu grădini de zarzavat. Ulicioare prost pavate, în care locuitorii umblau frământând noroiul, se deschideau în strada noastră, mărginită de dughene întunecate, ateliere şi cârciumi afumate. Pe trotuare mişuna o mulţime densă, bărbaţi cu bărbi lungi şi caftane negre, femei palide, copii cu perciuni, ţărani şi negustori ambulanţi.

În faţa casei noastre era o farmacie aflată pe colţul numit Crucea de Piatră. De la începutul după-amiezii, studenţi, liceeni, mici funcţionari se grăbeau să-şi aleagă una dintre sutele de prostituate, cele mai multe ţigănci, care aşteptau în faţa caselor prăpădite, asemănătoare cu cele de la Dubeh. Două bordeluri de lux: *Micul Trandafir* şi *Cassanova* se găseau la începutul fundăturii. Braşov cel sever, cu munţii lui acoperiţi de păduri, bântuia în mintea mea, în timp ce aici începeam o coborâre în infern. Mama, mai nenorocită decât mine, tăcea.

Or, înainte de plecarea noastră, bunicul a încredinţat părinţilor mei câteva lingouri de aur, suficient ca să cumpere un apartament decent în Bucureştiul de la începutul anilor '40. Dar tata înţelegea altfel lucrurile. Partidul antisemit al legionarilor cu cămăşi verzi, Garda de Fier, luase puterea împreună cu un general prieten al germanilor. Franţa era învinsă, Anglia asediată, Rusia tăcea. Nimeni nu ne mai garanta securitatea. Trebuia să păstrăm aurul, spunea tatăl meu, pentru că războiul ameninţa să dureze. Într-o bună zi, o să fim siliţi să fugim sau să ne răscumpărăm libertatea. Deşi îi dădeam dreptate, eram supărat pe el.

Într-o marţi, 21 ianuarie 1941, mă întorceam, ca de obicei, de la şcoală. Era foarte frig şi îmi suflam în pumni ca să-mi încălzesc degetele. Mă miram că sunt singură în tramvai. Atunci când am coborât în staţia Crucea de Piatră, mi s-a strâns stomacul de frică. În strada, care încă azi-dimineaţă era aşa de animată, nu era nimeni. În lumina fantomatică a felinarelor cu gaz vedeam dughenele, atelierele, cârciumile transformate în fortăreţe, cu porţi ferecate, vitrine protejate de obloane de fier. Nu ardea nici o reclamă luminoasă; chiar şi fundătura prostituatelor era scufundată în întuneric. Mama mă aştepta în staţie.

Tata răsucea butoanele aparatului de radio, făcându-ne semne să tăcem. A avut loc o lovitură de stat a Gărzii de Fier împotriva generalului cu care împărţea puterea. Măsurile lui antievreieşti erau prea blânde, devotamentul lui faţă de Germania era îndoielnic, pretindeau rebelii. Dictatorul trebuia să se supună cererilor lor sau să demisioneze. În mijlocul pârâiturilor, din postul de radio prost prins, prezentatorul a citit un apel al şefului statului care îndemna populaţia să se opună rebelilor. În difuzor s-a auzit un foc de armă, discursul s-a întrerupt. Am auzit un urlet, zgomotul unei căderi şi, câteva momente mai târziu, vocea ascuţită a unei femei a înlocuit-o pe cea a crainicului obişnuit. Ea anunţa, entuziastă şi emoţionată, că Garda de Fier, după ce a ocupat principalele clădiri ale oraşului, proclama statul naţional legionar. Rebelii ordonau armatei să li se alăture şi cereau populaţiei să-i urmărească pe jidani. După această declaraţie a urmat un cântec cu ritm puternic, imnul cămăşilor verzi, care promitea învierea poporului prin sânge, prin foc şi moarte. Emisiunea s-a sfârşit cu ***Marşul pelerinilor*** de Wagner.

Urma să se întâmple ceva groaznic, o simţeam, ştiam. Construcţiile savante născocite de imaginaţie, ecoul jocurilor noastre de mai de mult, făceau frica să tacă: să fugim la Constanţa ca să ne ascundem în cala unui vapor care pleca spre Constantinopol; să traversăm Dunărea, prinsă între gheţuri, în Bulgaria; să ne adăpostim în delta fluviului şi să trecem spre Rusia; să alergăm la Ambasada Elveţiei ca să cerem ajutor şi azil. Cunoşteam bine această ţară. Diplomaţii ei nu puteau refuza nimic familiei marelui Maurice Lilienthal, celebrul negustor de fier din Braşov! Tu erai la Vulpera, împreună cu mama ta. Dacă obţineam viza, eram siguri că ne primiţi, cu bucurie. Dar tata a decis altfel. În seara de iarnă, era trecută vremea fantasmelor noastre copilăreşti. Astfel am intrat în viaţă la vârsta de doisprezece ani.

Tata ne-a convins că legionarii n-or să facă necazuri nici femeilor, nici copiilor. Aşa că noi o să stăm pe loc, în timp ce el pleca luând cu sine obiectele preţioase, lingouri şi bijuterii. Ne-a recomandat să stingem lumina, să închidem obloanele, să închidem uşile şi să nu deschidem nimănui. În câteva zile, spunea el, generalul va restabili ordinea, iar dacă tulburările continuă mai mult de o săptămână, ne întâlnim la bunici, în Braşov. După care a plecat, fără să ne spună unde.

Şinele nu mai ţipau sub roţile ruginite ale tramvaielor. Ascultam numai liniştea care îmi izbea timpanele, ritmată de bătăile inimii mele şi de respiraţia sacadată a mamei. Am dat drumul aparatului de radio. Se auzeau cântece marţiale întrerupte de chemări la ucidere şi voci mai patetice, rugând armata să sprijine, în numele sfintei credinţe, pe răsculaţi. Am închis şi m-am băgat în pat lângă mama.

În noaptea aceea am avut un vis ciudat. Tu mă ţineai de mână, treceam printr-un parc de la poalele Grisonilor, spre casa din Braşov a bunicului. Până la ea aveam de trecut o prăpastie adâncă; ne-a depăşit cabina telefericului, condusă de tatăl meu. *„Urcaţi repede, copii, a strigat el, încă se mai poate"*, dar cabina se depărta repede şi a dispărut în nori. Eram singură în fundătura Crucea de Piatră. Aşteptam pe cineva la poarta bordelului *Cassanova*, dar nu venea nimeni. Fundătura, decor de teatru ireal şi gol, devenea din ce în ce mai ştearsă, fără greutate, ca un vis în vis.

Ne-a trezit, în zori, bubuitul tunurilor. Pe fereastră am văzut fumul plutind deasupra oraşului, după care mama a închis cu grijă obloanele. Făcea ceai în momentul în care legionarii au spart uşa apartamentului nostru. Erau trei sau patru derbedei. Cel care părea că îi conduce, singurul care purta cămaşă verde, un tânăr frumos cu părul negru buclat, ţinea într-o mână un topor. Îl căutau pe tatăl meu şi ne-au promis că nu ne fac nici un rău dacă le spunem unde se ascunde. Mama a jurat, cu mâna pe ***Biblie***, că soţul ei ne părăsise în ajun fără să ne spună unde se duce. Au golit dulapurile, au răsturnat mobilele, au sfâşiat saltelele. Cu ţigara în gură, sprijinindu-se de topor, frumosul îi lăsa să facă, după care ne-a cerut să-i urmăm, pe el şi oamenii lui. *„Fiţi fără teamă, suntem creştini, ne purtăm frumos, nu ca alţii"* ne-a spus.

Două camioane blocau accesul spre casa noastră şi casele vecinilor. Cu faţa la perete, vecinii noştri bărbaţi, elevi hămesiţi ai şcolilor religioase *yeşivot*, cu chipele pe cap, mari comercianţi îmbrăcaţi în blănuri, funcţionari nevoiaşi, stăteau cu braţele ridicate, fără să mişte. Cu scurtele de piele căptuşite cu blană, puse peste cămăşile verzi, rebelii îi percheziţionau, îi legau câte trei pe o singură frânghie şi îi urcau în camioane. Pe celălalt trotuar, noi, femeile şi copiii, asistam mute la scenă, sub ameninţarea unui revolver, îndreptat spre noi de un adolescent în cămaşă verde. Dintr-un grup nu prea numeros de mahalagii se aruncau pietre în direcţia noastră. Tuşeam, înăbuşită de fumul cartierului care ardea. Dinspre centru se auzeau în continuare tunurile. După plecarea camioanelor, s-au auzit sirenele pompierilor şi paşii cadenţaţi ai soldaţilor trimişi de şeful statului să restabilească legalitatea.

Noaptea am petrecut-o, împreună cu alte câteva zeci de evrei scăpaţi din mâna legionarilor, într-o şcoală, la adăpost de incendiu. Militari eleganţi, cu baionetele la armă, ne protejau, în timp ce infirmierele distribuiau pături, mâncare caldă şi îngrijeau răniţii. Reflexele focurilor dansau pe pereţi, canonada ba slăbea, ba creştea în intensitate. Probabil că insurecţia se întindea, dar nu exista radio şi nu ştiam ce se întâmplă în oraş. În zori, cu toate sfaturile soldaţilor, mama m-a luat de mână şi m-a tras în fugă, de-a lungul pereţilor calcinaţi, spre casă. Paşii ni se înfundau în noroi, zăpada era înnegrită de cenuşă. Am ajuns la apartamentul de două camere, devastat. Tata nu era.

Am auzit la radio ultimele măsuri ale imnului regal, urmate de un comunicat al comandamentului suprem al armatei: sediul radioului, clădirile poştei şi ale gării fuseseră recucerite. Numai centrala telefonică şi prefectura mai erau sub controlul rebelilor, iar luptele continuau în jurul sediului Gărzilor de Fier. În restul ţării era linişte.

Am dat la o parte obloanele. Începuse să ningă, fulgi mititei se ridicau spre norii de antracit. Liniştea era subliniată de scârţâitul unei firme smulse pe jumătate. Nu-mi era frică. După o vreme s-au auzit detunături slabe, ca şi cum un copil s-ar fi amuzat turtind pungi de hârtie umflate. Pitit în spatele unei lăzi de gunoi, un militar trăgea spre atacatori nevăzuţi. S-a ridicat, a tropăit, ca să-şi încălzească picioarele, a umplut încărcătorul puştii şi, luându-şi capul între mâini, s-a prăbuşit. Imediat dinspre cer a izbucnit un strigăt de triumf. M-am uitat în sus. Pe acoperişul farmaciei vecine un băiat de vârsta mea agita victorios o praştie. Ca păsări de pradă, trei tineri cu cămăşi verzi, sub mantalele descheiate, s-au repezit, nu se ştie de unde, asupra rănitului. Unul a golit o canistră de benzină peste corpul culcat, celălalt a frecat un chibrit şi a dat foc soldatului, în timp ce al treilea îşi îndrepta revolverul spre un trecător. Soldatul arzând, s-a sculat, s-a clătinat ca un om beat, a alergat în mai multe direcţii şi a căzut definitiv pe o grămadă de zăpadă cenuşie. Focul ardea din ce în ce mai înalt, odată cu strigătele victimei. Cei trei ucigaşi dispăruseră. Cineva a aruncat asupra torţei vii nişte zăpadă amestecată cu noroi. La ferestrele unei case, rămasă întreagă, au apărut capete, bătrâni hirsuţi, femei cu basmale legate sub bărbie, copii miraţi. *„Nu zăpadă! Ca să-l salvaţi, trebuie nisip uscat. Aduceţi repede!"*, urla cineva, dar nimeni nu mişca. Mama m-a închis în bucătărie, dar auzeam în continuare gemetele omului care agoniza.

După o altă noapte fără somn, am aflat de la radio că răsculaţii, scoşi din sediul lor, s-au predat. Şefii lor au găsit refugiu la Ambasada germană sau încercau să treacă ilegal frontierele. Numai o mână de neînduplecaţi mai rezistau la prefectură, dar tancurile se şi îndreptau spre clădirea asediată. Telefonul a sunat la mijlocul dimineţii. Bunicul ştia de cartierul nostru că a fost devastat. Ca să nu-l neliniştim mai mult, l-am asigurat că fiul lui, ascuns în vecinătate, trebuia să se întoarcă dintr-un moment în altul. Dar în ziua următoare încă nu se întorsese. Nu se mai auzea bubuitul tunurilor.

La prânz am ieşit pentru prima ☞

IOANA DRĂGAN

Saloane şi farmacii

„Româncele sunt frumoase!“

De câte ori n-ați auzit această exclamație, fie din gura tinerilor, fie din cea a bunicilor, care mai fredonează nostalgici *„Fetițe dulci ca-n București/În toată lumea nu găsești...“*, fie din cea a străinilor în conversațiile de salon, mai mult sau mai puțin protocolare. Frumoase, frumoase!

Un cunoscut de-al meu, un domn mai în vârstă, care a colindat toată Europa, fost mare crai și cunoscător într-ale frumosului feminin, spunea deunăzi că, spre deosebire de alte reprezentante ale sexului frumos din Occident, compatrioatele noastre își păstrează nurii și după ce tinerețea devine o amintire. Cu alte cuvinte, femeile din România nu numai că sunt frumoase ca nație, dar și îmbătrânesc frumos, spre deosebire de, spre exemplu, zice Don Juanul de Muncii colț cu Pantelimon, nemțoaicele cabaline, de grăsanele olandeze ori de franțuzoaicele uscățive!

De ce sunt însă așa de frumoase româncele și mai cu seamă bucureștencele astea înfipte și sigure de ele, care fac parada modei pe bulevarde? Liceence ieșite de la teza de română cu buricul la vedere, femei de carieră în ținute casual, demimonde elegante, vipuri sclipitoare și foste doamne de-altădată la care *eau d'argent-ul* îți taie respirația? Pentru că se îngrijesc, pentru că le preocupă imaginea lor, pentru că nu ies oricum pe stradă și pentru că nu trece săptămâna să nu intre într-unul dintre miile de saloane de frumusețe, *remodelling, hair stylisti* și alte multe variante pentru vechile coaforuri, care azi au împânzit Bucureștiul.

O plimbare pe orice arteră principală a orașului, printre aleile de blocuri, pe oricare stradă, oferă aceeași realitate: puzderie de saloane, oferte de produse cosmetice, invitații la o manichiură french sau la o pedichiură șic, tunsori rebele și măști revigorante.

„- Au dispărut și centrele de pâine!“ - mi se plângea însă acum câteva zile o vecină. (Aveam jos, ce-i drept, la scara blocului o fostă alimentară, rebotezată supermarket, care s-a desființat și urmează să se deschidă, normal, un salon.)

„ - Mai bine ne făcea o farmacie, că nouă, babelor, la ce ne mai folosește coaforul...“ - și-a continuat, supărată, cucoana mea, perorația.

M-am uitat mai atent la ea și m-am îngrozit. Nici urmă din frumusețea româncelor atât de lăudată... Fostă contabilă, ieșise la pensie la începutul anilor '90, mult înainte de vârstă. Nu era deloc o „babă“ și, cu siguranță, fusese cândva o femeie arătoasă, din cele atât de admirate de simpaticul și venerabilul meu amic. O pensie de mizerie, așa cum au majoritatea vârstnicilor azi, haine sărăcăcioase și vechi, jumătate de dantură lipsă în gură, părul alandala nevopsit, călcâie crăpate, varice la vedere, unghiile de la picioare deteriorate și mâinile distruse, o față brăzdată de riduri peste care, de ani de zile de bună seamă, nu trecuse vreo cremă emolientă.

Strada ne înfățișează, în egală măsură cu manechinele ca din reviste, și imaginile demoralizante ale unor femei atât de prematur îmbătrânite, paupere, muncite și neîngrijite, de multe ori chiar murdare și mirosind a rântaș, care iau cu asalt farmaciile din ce în ce mai prospere, care dublează saloanele de frumusețe. Ici e coaforul pentru tinere și frumoase, colo e farmacia pentru bătrânele care n-au bani nici de compensate! Nu numai pentru ele, dar ele sunt cele mai amărâte!

O tablă de șah cu albe și negre, așa arată cotidianul orașelor noastre cu prea multe saloane și farmacii. Când pline, când goale. Produse cosmetice și pilule. Tinerețe strălucitoare și bătrânețe degradată. O telenovelă veșnică într-o țară care valorizează excesiv tinerețea și batjocorește senectutea.

Mentalitatea ultimilor cincisprezece ani a pus în evidență un model juvenil dominant, generator de complexe și psihoze. *„Tânără sub 25 de ani...“* și *„O bătrână de 48 de ani...“*, așa cum sună anunțurile publicitare pentru locuri de muncă sau textele unor știriste abia ieșite din adolescență, citite forțat sobru de pe prompter, sunt cele două ipostaze în care sunt văzute femeile azi. Un peisaj în tușe precise, necruțătoare, fără nostalgiile frumoaselor de odinioară, fără nuanțele pastel ale întâlnirii vârstelor, cu gloss din belșug, silicoane și iz de medicament.

☞ oară. Miros de tăciuni stinși și zăpadă proaspătă, și chiar miros de timp frumos. Un strat subțire de zăpadă acoperea noroaiele. La fiecare intersecție păzeau soldați înarmați. Vântul stătuse, tramvaiul nu circula, se auzeau pașii noștri scârțâind. Din marea sinagogă sefardă nu rămăsese nimic. Am ajuns la primăria sectorului. În curte o mulțime de oameni se înghesuia ca să citească afișele puse de ambele părți ale intrării. Generalul anunța eșecul rebeliunii, chema la reconciliere națională, asigura evreii de protecția lui. În caractere mai mici, al doilea afiș era destinat familiilor cu membri dispăruți sau răpiți de Gărzile de Fier. Trebuia să ne prezentăm la morgă, unde se găseau cadavrele neidentificate.

Erau două cozi în fața *Institutului Medico-Legal*. Se intra în grupuri de douăzeci, dar așteptarea ni s-a părut nesfârșită. Când a venit rândul nostru, mama n-a vrut să mă lase să vin cu ea. Am insistat. Prea obosită ca să reziste, mama m-a prins de mână și am intrat. Un ofițer ne-a dat niște instrucțiuni. Morții, numerotați, erau puși într-o singură încăpere mare. Fuseseră culeși de prin pădurile din jurul capitalei, din sediile legionare ale cartierului și de la abatorul municipal. Ni s-au distribuit formulare bătute la mașină ca să înscriem numărul cadavrului identificat, numele, vârsta, profesia și adresa unde trebuia livrat.

Erau toți goi, întinși pe mese de marmură, zece rânduri a câte doisprezece: bătrâni cu bărbile smulse, adolescenți cu mâinile prea mari, adulți cu fețe deja liniștite. Moartea începea să-i depersonalizeze pe toți, dar rănile, forma lor și locul unde se găseau păreau că dau fiecăruia o nouă identitate. Sub mirosul de dezinfectant se simțea un altul, dulce-acrișor. Eram ciudat de detașată, ca și cum altul ar fi fost cel care aluneca într-un coșmar, în afara timpului. Speram să redevin cât mai repede eu însămi și să uit totul. Apoi am văzut numai bărbați în puterea vârstei, groaznic mutilați. Pe pieptu-rile celor găsiți atârnând în cârligele abatorului, se putea citi, scris cu sângele lor uscat, *carne cașer*.

Tatăl meu nu era la morgă. Am ieșit. Soarele înghețat, care era aproape la nivelul râului, ne mușca fețele fără să le încălzească.

La radio se auzeau știri liniștitoare. Prefectura fusese ocupată de armată, lua sfârșit starea de asediu. În acea seară de vineri n-am aprins lumânările de Sabat. Telefonul a sunat lung, dar noi n-am răspuns. Fără îndoială că bunicul suna din nou și noi nu știam nimic despre soarta fiului lui. Nu reușeam să adorm, mai citeam când am auzit bătăi în ușă. Nu putea fi tata, el avea cheie. Bătăile au reînceput mai puternice și o voce slabă ne-a rugat să deschidem. În fața noastră era o femeie în mantou de blană care spunea că vine din partea lui Eduard Lilienthal. Vorbea încet, buzele rujate cu violet abia se mișcau. Era patroana de la *Cassanova*, bordelul șic al Crucii de Piatră.

Părăsindu-ne marți seara, tata a fost vânat de o bandă de derbedei, a reușit să-și piardă urma și s-a întors; prăbușindu-se la intrarea în fundătură, fără să simtă că un glonț îi trecuse prin umăr. Două pensionare ale stabilimentului condus de femeia din fața noastră l-au cules, l-au dus în camera lor. Urma să mai stea la pat câteva zile și trebuia să i se schimbe regulat drenurile care goleau scursura din rană. El era cel care telefonase nu de mult și, cum nu i s-a răspuns, a devenit îngrijorat. Femeia ne-a rugat cu timiditate să o urmăm. Cartierul era păzit de armată, nu trebuia să ne fie frică.

Să-l văd așa de palid, gâfâind, cu ochii abia deschiși, culcat în patul acelei prostituate, mi-a făcut rău. Visam la un tată eroic, curajos. Ah, cât de umilită mă simțeam. O săptămână mai târziu, sprijinindu-se cu o mână de brațul mamei, cu cealaltă apucând prețioasa valijoară, își părăsea adăpostul călduț. În prag, când mama a invitat-o pe d-na Cassanova să cineze cu noi, ea a răspuns într-un mod de care o să-mi aduc aminte totdeauna: *„Se poate, doamnă?, așa ceva nu se face, n-ar fi deloc cum trebuie“*.

Fragment din romanul *Rachel*
de Edgar Reichmann

Traducere din franceză
de Alexandru Sârbu

din numerele următoare

Bucureştiul Cultural

- Editorial: **Cristian Teodorescu**
- Interviuri: **Peter Modos, Bela Kalman, Aurora Cornu, Edward Kanterian**
- Cronică literară: **Paul Cernat** despre „Proorocii“ de Radu Aldulescu
- Bursa de valori literare: **Mircea A. Diaconu**
- Cronică de film: **Luca Niculescu** despre filmul „Marele jaf comunist“
- Articole: **Smaranda Vultur** - „Vând perle, cumpăr perle“

Instituto Cervantes Bucarest
http://bucarest.cervantes.es

PROGRAMUL ACTIVITĂȚILOR CULTURALE
septembrie 2005

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Miercuri, **21** septembrie, ora **11:30**
Institutul Cultural Român, Aleea Alexandru nr.38
Conferința de presă a scriitorului Mario Vargas Llosa
Traducere simultană: conf. dr. Ileana Scipione

Asociaciat Culturala IUVENTUS TRAIANI, ROMANIA
TEANSARI, SPANIA
Editura PRIER

Vineri, **23** septembrie
Institutul Cervantes, Str. Marin Serghiescu nr.12
ora **18:00**
Prezentare de carte:
Don Quijote decodificat psiho-socio-logic
Prezintă:
Acad. **Constantin Bălăceanu Stolnici**
Adela Tovani, prof. IES San José de la Rinconada, Spania
Ileana Roman, Director Editura Prier
Conf. univ. dr. **Carmen Bulzan**, autoarea cărții
ora **19:00**
Vernisajul expoziției:
Lumini și umbre în Don Quijote

Parteneri media:
22 · Radio București · 104,1 MHz Radio România Cultural · www.onlinegallery.ro · LiterNet.ro

PRIOR BOOKS
DISTRIBUTORS S.R.L.

Strada Răspântiilor 32, ap. 2 Tel: 210.89.08
Sector 2, cod 020548, BUCUREŞTI Fax: 212.35.61
email: office@prior.ro web: www.prior.ro

Le Volume 1 «NOTIONS» et Le Volume Index «LIENS»

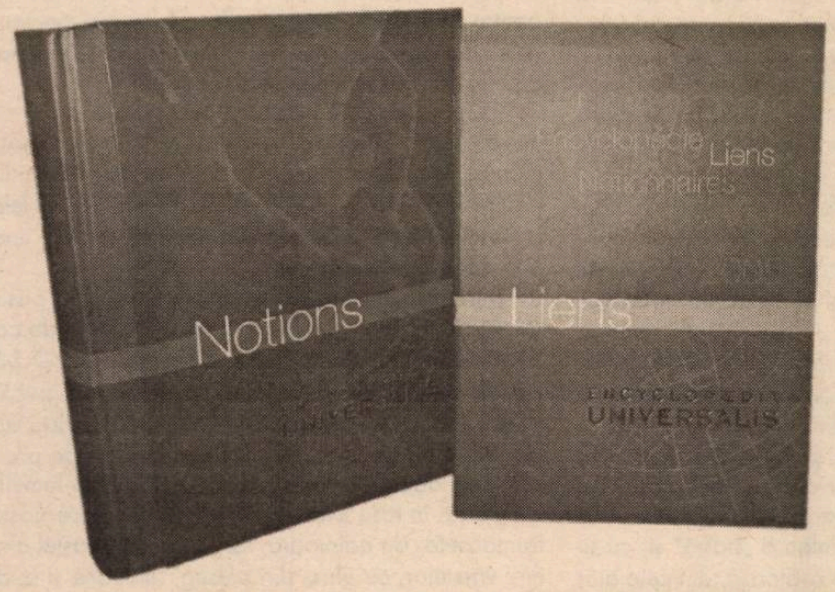

«Les idées et les concepts fondamentaux pour comprendre les divers champs du savoir moderne et leur évolution.»
ENCYCLOPÆDIA UNIVERSALIS (2005)

«Toutes les notions de A à Z. La connaissance à la portée de tous. C'est le défi ambitieux relevé par l'Encyclopædia Universalis à travers l'ouvrage titré Notions.»
LE FIGARO (déc. 2004)

Les dictionnaires ENCYCLOPÆDIA UNIVERSALIS – plus de 33 volumes

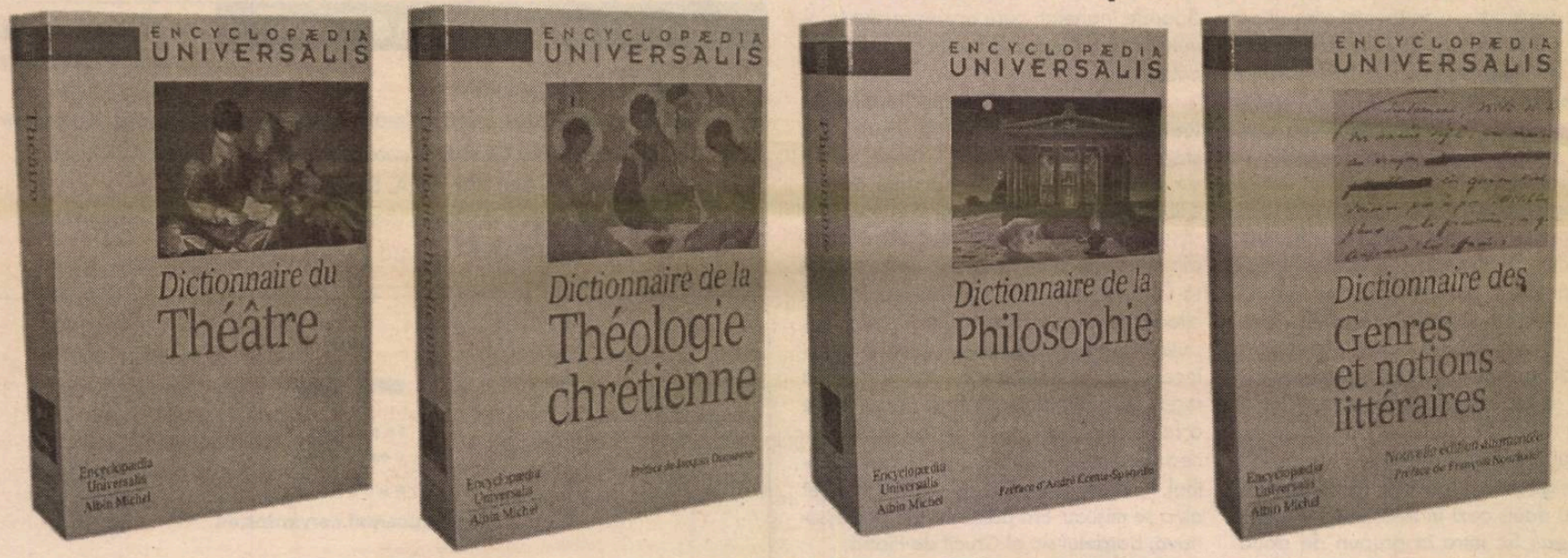

«Très clair, très documenté, un ouvrage de référence»
Figaro Magazine

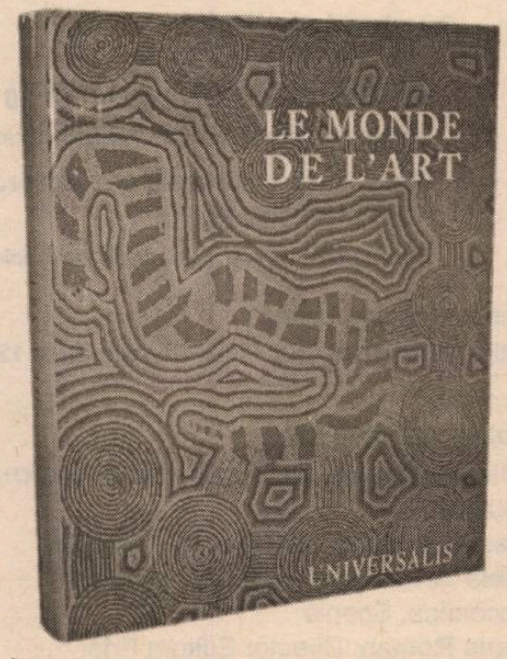

À la fois «beau livre» et ouvrage de référence, Le Monde de l'art, par son approche planétaire, fait découvrir avec passion et enthousiasme les practiques artistiques de toutes les cultures et de tous les genres.
ISBN: 2852297523

Une ENCYCLOPÉDIE DES RELIGIONS pas comme les autres pour saisir en profondeur les sens de l'histoire, des cultures, de l'actualité.
ISBN: 2852299221

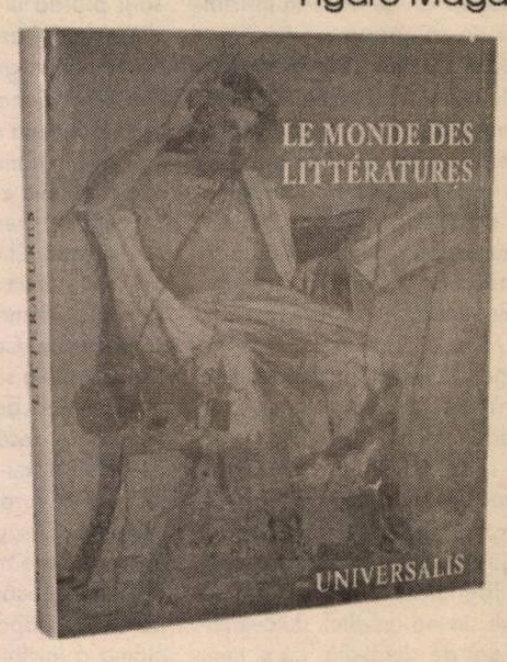

Un grand OUVRAGE DE RÉFÉRENCE qui, par ses approches érudites, chaleureuses et passionnées, accroît encore le désir et le plaisir sans pareils de la lecture.
ISBN: 2852297515

Decupaţi acest talon pentru a obţine o reducere de **20%** pentru produsele de mai sus, în limita stocului disponibil.

MONICA PEREA

„Acasă“ în Grecia

Vă spune ceva următoarea alăturare de cuvinte: Epidavros/Lysistrata/Maia sau Evia/Limni/Enescu? Iată şi dezlegarea acestor „cuvinte încrucişate“: în această vară, am umblat printr-o Grecie despre care se vorbeşte prea puţin: cea a festivalurilor estivale de dramă şi muzică. M-am simţit ca acasă, nu numai datorită ospitalităţii greceşti care seamană atât de mult cu a noastră, ci şi datorită prezenţei româneşti, a artei şi artiştilor noştri pe scenele de la Epidavros şi Cohilia/Limni.

Maia Morgenstern la Epidavros

„Drumul spre Epidavros seamănă cu drumul creaţiei. Te învăluie tăcerea, eşti amuţit de liniştea misterioasă a începuturilor...“ Oricât ne-ar pregăti vorbele lui Henry Miller, tot ţi se taie respiraţia când priveşti amfiteatrul capabil să primească 14.000 de spectatori, un evantai perfect ale cărui proporţii respectă „numărul de aur“... Din 1954, odată cu reconstituirea teatrului în forma iniţială, au început reprezentaţiile de vară ale *Festivalului de la Epidavros*, axate în primul rând pe dramaturgia antică şi spectacole muzicale. În plus faţă de piesele lui Sofocle, Euripide, Aristofan, puse în scenă de cele mai prestigioase trupe, începând cu cea a *Teatrului Naţional Grec*, Diadromi ş.a., programul cuprinde spectacole de operă şi balet, dar şi concerte rock (*Iron Maiden, Duran Duran, Megadeath, Kraftwerk* etc.).

Vlad Ivanov şi Maia Morgenstern în *Lysistrata*

Dar când în programul intitulat *Un iulie muzical*, la *Teatrul Mic* din Epidavros, descoperi în două seri la rând reprezentaţia multimedia ***Eros muritor– Eros nemuritor***, bazată pe comedia ***Lysistrata*** a lui Aristofan, în regia lui Michalis Kakoyanis, în rolul principal Maia Morgenstern, simţi că emoţia se amestecă cu mândria... Marele Kakoyanis, autorul lui ***Zorba***, deţinător al trei *Premii Oscar*, a făcut un *remake* după cabaretul muzical ***Lysistrata***, pus în scena în urmă cu 30 de ani, cu Melina Mercouri. Distribuţia 2005 are în toate rolurile feminine pe Maia şi în toate rolurile masculine pe Vlad Ivanov, de la *Teatrul Naţional Bucureşti*! ***Lysistrata*** lui Aristofan i-a oferit Maiei o partitură de o rară bogaţie şi suculenţă erotico-critică – greva sexuală a soţiilor ateniene, armă folosită împotriva soţilor pentru oprirea războiului peloponeziac! Stilul cabaret, pe muzica lui Peter Link şi în limba engleză, a fost o adevarată probă de foc, trecută de cei doi actori români cu brio. Omagiul publicului ridicat în picioare şi aprecierea unanimă a criticii de specialitate au certificat una dintre cele mai bune producţii ale anului din Grecia!

Enescu în livada cu măslini

Aşa sună, aproximativ, invitaţia la concert. Partea excentrică e destinaţia: insula Evia – sau, pe numele ei antic, Eubeea – ce se întinde de-a lungul coastei Aticii şi Beoţiei, a doua ca mărime după Creta. Sălbatică, verde şi muntoasă pe întreaga întindere, e un refugiu ideal în calea aglomeraţiei estivale.

Festivalul Cohilia/Limni (vechiul Elimnion, unde, spune legenda, a avut loc nunta lui Zeus cu Hera) se petrece într-o livadă de măslini, chiar lângă ţărmul mării: un teatru construit în 2003, de către tânărul pianist Giorgos Konstantinou, care e proprietarul teatrului şi directorul festivalului. Ce nebunie, ce pasiune poate reînvia spiritul Greciei glorioase de acum 2300 de ani în alcătuirea de piatră şi ciment a unui teatru particular pentru 800 de spectatori şi cu acustică necesară concertelor de muzică clasică? Totul i se datorează lui Giorgos Konstantinou, care a decis să ridice nivelul festivalurilor muzicale din ţara sa la nivelul celor vieneze.

Seara la care am participat era o seară româno-elenă organizată cu sprijinul *Ambasadei Române* din Atena (doamna Grete Tartler Tăbăraşi, ministru consilier, domnul Daniel Bala, ataşat cultural), având un caracter particular: nu era doar o seară de muzică instrumentală, ci o sinteză artistică. Scena propriu-zisă devenise spaţiu expoziţional pentru sculptură şi pictură, suprafaţa, generoasă, devenise un cadru magic: sculpturile de bronz ale tânărului Adrian Ilfoveanu, animale fantastice aruncând licăre aurii în jur încadrau lateral picturile colegului de generaţie grec Dimitris Anastasiou. O pasăre în trunchi de copac, ***Spirit***, înaltă de peste un metru, adăuga o dimensiune inefabilă sălii în aer liber.

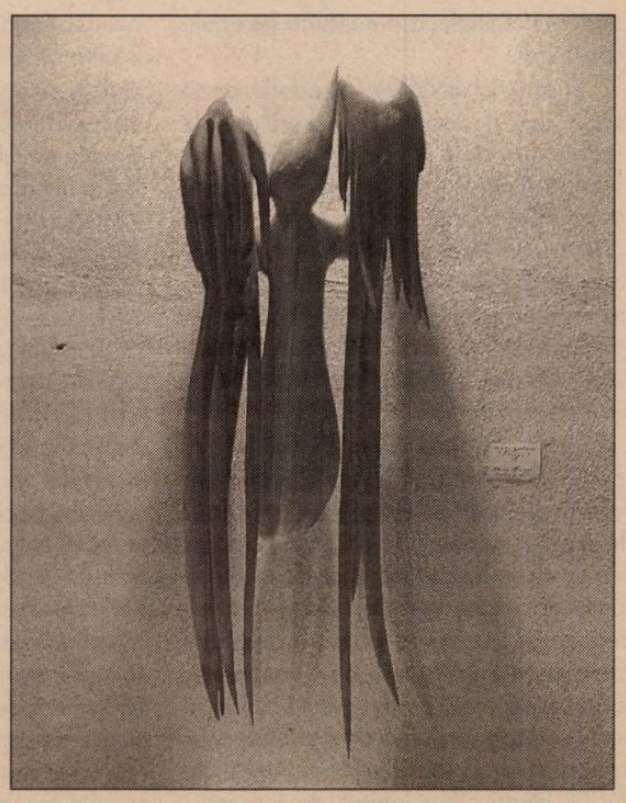

Spirit **de Adrian Ilfoveanu**

Sonatele de Beethoven, Enescu, Skalkottas, dansurile româneşti de Béla Bartók (la vioară, Ioan Fernbach, directorul *Filarmonicii „Banatul“* din Timişoara, la pian Giorgos Konstantinou, directorul artistic al festivalului) au conturat virtuozitatea lucidă a celor doi artişti, pe fundal de pădure şi zumzet de cicade încă nu de tot amuţite. În aplauzele sfârşitului de spectacol, am constatat că amfiteatrul era plin: se adunaseră sute de turişti veniţi în autocare din acea aparentă pustietate – pentru un strop de muzică... A doua zi, lumina crudă a soarelui, scena goală încă nu reuşiseră să risipească starea de graţie şi puntea de comunicare dăruită cu o seară înainte de artiştii români.

DOINA PAPP

Maestrul Liviu Ciulei se întoarce la Pirandello

Înclin să cred că problemele puse de Pirandello în piesele sale programatice despre adevărul scenic şi relaţiile acestuia cu realitatea au fost de mult tranşate, căci, după mai bine de un secol de la scrierea şi răspândirea acestora, teatrul a parcurs multe alte experienţe sub semnul socialului şi al esteticului, care fac poetica pirandelliană despre relaţia dintre formă şi viaţă oarecum desuetă.

Şi totuşi, părintele teatrului modern, cel care a pus sub semnul *„conştiintei logice“* limbajul teatral, tocmai scăpat de sub influenţele psihologice, cum observa Alice Voinescu, rămâne Pirandello.

Ce a vrut el de la teatru, de la piesa şi spectacolul teatral, cum a înţeles misterul şi miracolul acestei arte ne-a spus explicit în câteva piese arhicunoscute. Una dintre acestea este ***Şase personaje în căutarea unui autor***, readusă în atenţie de *Teatrul Bulandra* prin spectacolul maestrului Liviu Ciulei, care revine la Pirandello frecventat cândva în perioada sa americană. Nu ştim cum arătau acele montări, dar ce vedem acum pare o restituire clasică probabil inspirată tot de ideea clasicizării modernului Pirandello. Prin contrast cu perioada sa avangardistă, când deschidea drumuri în teatrul românesc şi mondial, şi maestrul Ciulei a ajuns un clasic în viaţă, aşa încât această montare beneficiază de gândirea limpede şi armonioasă a autorului ei. Începând chiar cu restructurarea textului atât de complex, chiar stufos, la Pirandello. S-a apelat şi la o nouă traducere semnată acum de Alice Georgescu. Am văzut multe montări cu această piesă. Mai întotdeauna regizorii păreau copleşiţi de structura ei prolixă, iar redarea devenea în aceste condiţii greoaie, confuză. Fie că dezvolta în exces linia întâmplărilor din spatele cortinei pe care Pirandello o expune cu umor şi maliţie, fie că, dimpotrivă, specula melodramatic povestea „personajelor“ din stradă care năvălesc în teatru cerând artiştilor să le facă dreptate, demersul regizoral cădea în cele din urmă în capcana structurii alambicate a piesei, anume parcă lăsată în voia condeiului de autor. Şi poate tocmai acest fapt a fost simţit în primul rând ca provocator de regizorul care-i redă acum claritatea şi echilibrul. Spectacolul său are, în consecinţă, o compoziţie riguroasă şi coerentă. Temele pirandelliene revin astfel la vedere într-o demonstraţie strânsă, concentrată, tensionată, adunată mai cu seamă în jurul dramei familiei bântuite de criza morală fără ieşire. Fără a mai fi fărâmiţată de intervenţiile haotice ale oamenilor scenei, care-n textul de bază îngreunează perceperea firului epic, anecdotica de fapt divers a piesei din piesă capătă relief, semn că faptele au în viaţă cel mai adesea semnificaţia pe care le-o conferim. Pusă sub lupă, povestea devine cu adevărat incitantă, mai ales prin multiplele faţete ale adevărului pe care scena nu e capabilă întotdeauna să le atingă. Ca umare, oamenii din teatru, actorii mai cu seamă, sunt aproape reduşi la tăcere de invazia modelelor vii, iar regizorul din piesă, interpretat cu subtilitate de Ion Caramitru, devine nesigur pe meşteşugul şi chiar rostul său, căzând în final pe gânduri. Îndoielile lui ne-ar putea induce un scepticism major în privinţa menirii teatrului, concluzie de care nici maestrul Ciulei s-ar putea să nu fie străin. Montarea stă sub semnul acestei relativităţi, pe care Pirandello, prieten de altfel cu Einstein, cel ce o teoretizează în fizică, n-a avut tăria să o exploreze până la ultimele consecinţe. Disputa dintre a fi şi a te preface, valabilă nu doar în teatru, pe scenă, ci şi în viaţă, unde personaje reale stabilesc cu greu relaţia verosimilă cu faptele povestite, devine şi mai delicată pentru interpreţi. Victor Rebengiuc, în postura tatălui incestuos, amestecă genial şovăiala cu sinceritatea involuntară, Maia Morgenstern, în rolul fiicei, manipulează cu inteligenţă şi temperament situaţiile, Camelia Maxim, mamă şi soţie, compune minuţios masca resemnării. Firav şi crud, Tudor Istodor îşi acompaniază consternat familia. Într-o scenă sau două, Dana Dogaru, matroana bordelului, îşi ascunde cu greu identitatea sub o perucă. Celelalte personaje, actori în civilie, personal de scenă pe care Pirandello i-a chemat la masa dezbaterii, alcătuiesc un fundal discret, aproape decorativ.

Un spaţiu monumetal, modelat impresionant pe datele spatelui scenei de

(Continuare în pag. 14)

Maestrul Liviu Ciulei...

(Urmare din pag. 13)

la Sala Izvor cu zidurile de cărămidă aparentă, scările de incendiu, buzunarele etc., ni-l reamintește pe arhitectul-scenograf Ciulei din marile lui întreprinderi scenotehnice. O ușă metalică uriașă tăiată în fundal, prin care vin ca dintr-un vis personajele, ar vrea să întrețină misterul. El cedează însă, treptat, sub presiunea lucidității care e marca întregului spectacol.

În ***Henric al IV-lea*** Pirandello depășește faza de laborator a teoriilor sale. Forma artistică și fondul uman conlucrează pentru a da teatrului forța revelației. Fictivul rege Henric, care se complace în nebunie, stârnește un lanț de dezvăluiri folosindu-se tocmai de această mască. Iubita, prietenii, medicul, cu toții vor trece prin provocare. Cu consecințe diferite, potrivit gradului de permisivitate a ființei lor.

Poate cea mai bună piesă a lui Pirandello, ***Henric al IV lea*** rostește adevăruri esențiale despre măștile pe care le purtăm cu voie sau fără voie, despre șansa de a fi noi înșine în condițiile impuse de alții. Povestea accidentului suferit care-l fixează în masca regelui este pretextul genial folosit de autor pentru a pune personajele în conflict cu ele însele. ***Henric al IV-lea*** este și piesa cea mai bine articulată ca dramaturgie, rolul lui Henric fiind piatră de încercare pentru actori într-un șir lung de izbânzi care i-au scris istoria. Și dacă maestrul Ciulei a revenit asupra piesei, e aproape sigur că a făcut-o fiindcă îl avea pe Marcel Iureș. S-au mai întâlnit în spectacole, în ***Visul unei nopți de vară*** de acum mai bine de zece ani, în ***Hamlet***. Poate acest Henric nu are întreaga combustie a personajului, poate nu i se văd dilemele, poate că actorul nu joacă spectaculos nebunia, dar are un fel de pace lăuntrică și o superioară înțelegere care-i stau foarte bine acum, la maturitate. Cu vocea lui, cu statura impozantă, cu inteligența și mai ales cu farmecul bine cunoscut, Marcel Iureș stăpânește scena. Într-un mod discret, dar trainic. Cu forța logicii și a verbului. Toată problema lui pare a fi să-i contemple pe ceilalți cum se maimuțăresc în haine de împrumut, să-și râdă cu alte cuvinte de prostia și vulnerabilitatea ființei umane. Cel puțin așa l-am perceput la premieră, fiindcă nu-mi închipui că vaga oboseală pe care o afișa ar fi fost necontrolată.

Din restul distribuției se reține Cornel Scripcaru, al cărui joc călăuzit de meandrele insinuării diabolizează personajul Doctorul, care devine astfel un pol important al acțiunii. Mai puțin vizibilă, tema polițistă estompează contribuția în această zonă a actorilor implicați în aplicarea scenariului, chiar și pe aceea a lui Răzvan Vasilescu, mult mai percutant de obicei. Camelia Maxim are aerul retro al unei marchize care-și găsește cu greu drum spre ființa ei lăuntrică, iar Andreea Bibiri o secondează cu justificată neliniște. În interiorul ca de cetate conceput de arhitectul Octavian Neculai, apăsarea are o maiestate de ceremonial funebru. Ca și vestmintele somptuoase pe care le îmbracă actorii pentru a întreține o minciună mortală. Motivul măștii care poate trăda rămâne însă cu siguranță unul interesant pentru omenire, ca și pentru teatru.

Noi colecţii de proză

Interviu cu RALUCA POPESCU, redactor-şef al *Editurii Leda*, coordonatoarea colecţiei *Galeria de proză*

***Galeria de proză* este una dintre colecţiile relativ noi ale *Editurii Leda*, din cadrul *Grupului Editorial Corint*. Cum se conturează profilul şi programul ei?**

Colecția *Galeria de proză* a debutat în 2004, la *Târgul Gaudeamus*, și se poate spune că și-a conținut de la bun început programul. Ea cuprinde clasici ai literaturii moderne, dar și scriitori contemporani de valoare recunoscută. De altfel, prima lansare, în cadrul Târgului, a fost romanul ***Evanghelia lui Iuda***, semnat de Roberto Pazzi, scriitor italian a cărui operă a primit numeroase premii. Succesul *Galeriei de proză* și, pe de altă parte, „presiunea" pe care alte genuri au exercitat-o asupra programului nostru editorial au făcut ca din această colecție să se desprindă, până la deplina autonomie, alte două: *Galeria misterelor* și *Galeria fantastică*, la care nu mă voi referi aici.

În *Galeria de proză* au apărut până în prezent 21 de titluri, printre semnături numărându-se maeștri ai prozei secolului XX. Nume care nu mai au nevoie de nici o prezentare, „grei" ai canonului literar european: Franz Kafka (***Metamorfoza***), Anatole France (***Insula pinguinilor***), Raymond Radiguet (***Neastâmpăr***), Giovanni Papini (***Chipuri de oameni***), Pierre Drieu la Rochelle (***Focuri vii. Poveste secretă***, cu o prefață de Al. Paleologu), Feodor Sologub (cu ***Demonul meschin***, roman reeditat de noi după trei decenii de la precedenta apariție, în tălmăcirea lui Nicolae D. Gane).

Pe lângă aceste nume, am încercat să impunem scriitori care, la fel de valoroși fiind, nu au avut încă în România impactul meritat. Trebuie menționați – și, mai cu seamă, citiți! – câțiva prozatori sud-americani precursori ai realismului magic: Ricardo Güiraldes (cu ***Don Segundo Sombra***), José Eustacio Rivera (***Vâltoarea***) și Machado de Assis (cu ***Memoriile postume ale lui Brás Cubas***). Pasul imediat următor a fost, firește, publicarea unor mari autori sud-americani – Alejo Carpentier, de exemplu, cu fabuloasa frescă istorică din ***Ritualul primăverii*** ori cu ***Harpa și umbra***.

Din literatura celei de a doua jumătăți a secolului XX am selectat autori și opere pe care să le oferim unor noi generații de cititori. Sunt cărți pasionante, pe care cu greu le lași din mână și, când le termini, ai o irepresibilă senzație de regret: ***N-a dansat decât o vară*** de Per Olof Ekström, ***Marginea*** de André Pieyre de Mandiargues, ***Husarul de pe acoperiș*** și

LEDA
GRUPUL EDITORIAL CORINT
Galeria cărții de toamnă

Galeria de proză
- Per Olof Ekström, *N-a dansat decât o vară*
- Jean Giono, *Husarul de pe acoperiș*
- Alejo Carpentier, *Ritualul primăverii*

Galeria fantastică
- John Wyndham, *Ziua trifidelor*
- H. P. Lovecraft, *Dagon și alte povestiri macabre*
- Evgheni Zamiatin, *Noi*

Galeria misterelor
- Arthur Conan Doyle, *Un studiu în roșu*
- Arthur Conan Doyle, *Semnul celor patru*
- John Buchan, *Cele treizeci și nouă de trepte*

Pentru comenzi și informații, adresați-vă la: Editura Leda – Grupul Editorial CORINT,
Str. Teodosie Rudeanu nr. 21, sector 1, București, Tel.: 222 19 49, 223 19 28; Fax: 222 71 78; e-mail: vanzari@edituracorint.ro; www.edituracorint.ro

RUTH FRANKLIN

Cine este Elfriede Jelinek?

O celebritate de 15 minute

Toate *Premiile Nobel* au născut de la început controverse, însă *Premiul pentru literatură* le-a întrecut pe toate. Lista celor trecuţi cu vederea, care începe cu Marcel Proust şi Franz Kafka şi se continuă cu Virginia Woolf, James Joyce şi un număr mare de mari scriitori ai literaturii secolului XX, este tot atât de renumită ca şi registrul laureaţilor. Premiul a devenit celebru pentru felul, aparent capricios, în care este acordat. *„Academia Suedeză este atât de excentrică în alegerea sa, încât câştigătorul uluit se bucură adesea de 15 minute de celebritate şi este uitat apoi în linişte"*, observa Alan Riding în ***The New York Times*** la 6 octombrie, cu o zi înainte de anunţarea numelui laureatei din 2004. Dar, prin selectarea Elfriedei Jelinek, scriitoarea austriacă ale cărei romane din anii '80 sunt dovada unui feminism radical virulent, Academia a aplicat reputaţiei premiului o lovitură de pe urma căreia s-ar putea să nu-şi revină curând.

Cartea principală a lui Jelinek este romanul ***Die Klavierspielerin*** (***Pianista***), apărut în 1983. Jelinek descrie chinurile Erikăi Kohut, o femeie incapabilă să relaţioneze cu ceilalţi altfel decât în mod sado-masochist. E prizonieră într-o relaţie incestuoasă şi sufocantă cu mama sa, cu care împarte un apartament prea mic, şi pe parcursul romanului se implică într-o relaţie cu unul dintre studenţii săi, care, la început, are o repulsie faţă de înclinaţiile ei sexuale, dar ajunge curând să se delecteze dominând-o. Cartea a făcut senzaţie nu numai din cauza subiectului şi a ilustraţiilor de-a dreptul pornografice – într-una din scenele mai cunoscute Erika îşi mutilează organele genitale cu o lamă de ras –, dar şi din cauza faptului că Jelinek a recunoscut că multe dintre elemente sunt autobiografice. Cartea e scrisă într-un stil concis, aproape simplist, aproape înghiţit de obscenitate spre sfârşitul cărţii. Jelinek şi-a apărat alegerea stilistică, aceasta fiind o descriere, legitimată prin artă, a structurilor de putere natural violente care determină relaţiile dintre bărbaţi şi femei. Declaraţia *Comitetului Nobel* spune: *„Jelinek duce analiza socială până la o critică fundamentală a civilizaţiei, descriind violenţa sexuală împotriva femeilor ca adevăratul model al culturii noastre"*.

---

* Nota red.: Anul de decernare: 2004.

Fericirea nebună de Jean Giono.

Am mizat nu numai pe scriitori importanţi, ci şi pe traducători de clasă, din acel cerc strâmt şi select al specialiştilor veritabili. Fiindcă bucuria lecturii, în cazul unui autor străin, e condiţionată, după cum bine se ştie, şi de performanţa echivalării artistice pe care un traducător de calibru o poate asigura. De la Irina Mavrodin la Andrei Ionescu şi de la Traian Finţescu la Dan Munteanu Colán, colecţia noastră şi-a asigurat şi o galerie de traducători eminenţi.

Ce noutăţi pregătiţi pentru cititori?

Avem în pregătire şi urmează să apară în aceleaşi condiţii grafice deosebite volume de Samuel Beckett, Cinghiz Aitmatov ori Carson McCullers (printre altele, cu debutul ei fulminant ***Inima-i un vânător singuratic***). Cu traduceri noi şi texte în premieră datorate unor E.M. Forster (***Howards End***), Klaus Mann (***Mephisto***), Juan Goytisolo (unul dintre cei mai puternici prozatori contemporani ai Spaniei, cu romanul ***Semne de identitate***), putem spune că *Galeria de proză* reprezintă deja o colecţie cu blazon.

Sunt cărţi care se bucură de o foarte bună apreciere a criticii şi de un succes de public real, cuantificabil. *Editura Leda* şi-a propus să (re)descopere cât mai multe dintre acestea, oferindu-le cititorilor.

Bucureştiul Cultural

Deşi un film realizat recent după roman a dobândit aprecierea criticilor, opera lui Jelinek nu se adresează unei audienţe largi. Dar în anii în care scriitoare influente precum Susan Brownmiller, Andrea Dworkin şi Catharine MacKinnon au adoptat o viziune similară, stridentă şi fără compromisuri, asupra poziţiei femeii în societate şi a caracterului esenţial violent al sexualităţii masculine, Jelinek putea găsi cititori înţelegători la cursurile de studii feministe din Europa şi Statele Unite. În ziua de astăzi, însă, multe dintre fostele sale compatrioate intelectuale au abandonat critica limitată a patriarhatului, în favoarea analizei altor probleme ale lumii. Şi Jelinek şi-a deturnat atenţia de la politicile sexuale la afacerile mondiale, abandonând romanul pentru o serie de piese de teatru cu caracter polemic crescând; dar nu a făcut decât să-şi transporte vechea obsesie în noi domenii. S-a agăţat cu încăpăţânare de reprezentarea anacronică şi esenţializantă – şi, mai rău, eronată – a relaţiilor dintre femei şi bărbaţi.

Declaraţia *Comitetului Nobel* o laudă pe Jelinek ca fiind *„un polemist curajos cu un site Internet oricând gata că comenteze probleme arzătoare"*. E probabil primul laureat al *Premiului Nobel* care are propria sa pagină de Internet; dar unele „comentarii" de pe acest site dezvăluie o minte tulburată. Într-o conferinţă ţinută primăvara trecută la *Muzeul Evreiesc* din Viena, Jelinek a folosit o carte despre experienţele femeilor în lagărele de concentrare ca punct de plecare pentru a broda un motiv mai general despre femei ca victime ale societăţii masculine. Femeile, afirma ea, sunt proiectate pentru *„a fi folosite şi apoi aruncate, ca un şervet mototolit"*. *„Natura a înzestrat femeia cu găuri"*, a continuat Jelinek, *„pentru ca toţi să o poată folosi"*:

Nimic din ce s-a petrecut în ultimele două decenii, în experienţa personală a lui Jelinek sau în experienţa socială şi juridică a societăţilor occidentale, nu a temperat brutalitatea viziunii şi limbajului acestei scriitoare, chiar dacă referinţa freudiană la *„găurile"* femeilor a devenit destul de familiară încât să-şi piardă capacitatea de a şoca. Dar ce este cu adevărat îngrozitor la o scriitoare care se felicită pentru propria viziune luminată despre sexualitate sunt stereotipurile de gen la care subscrie neîncetat, prea simpliste şi până la urmă prea greşit orientate pentru a oferi un punct de vedere semnificativ asupra unui act de violenţă precum acela de la Abu Ghraib. Prin afirmaţia că prizonierii au fost înjosiţi, fiind forţaţi să joace rolul femeilor (probabil Jelinek se referă la simularea actelor sexuale), se ignoră elementul homosexual al torturii, care a fost cu siguranţă o componentă majoră în umilirea prizonierilor. Şi mai ciudat este comentariul lui Jelinek despre sarcina lui England, care, pledează ea, a pus-o la punct: putea juca *„rolul unui bărbat"*, dar propria construcţie biologică ar fi ajuns-o inevitabil din urmă, având ca rezultat subjugarea ei. Jelinek încearcă să prezinte un contrast ironic între imaginea lui Lynndie England care plimbă *„un bărbat pe post de câine"* şi cea de femeie însărcinată; dar, ca să fii impresionat de acesta, trebuie să fi de acord cu părerea lui Jelinek că sarcina este egală represiunii – un alt anacronism fals şi respingător al acestei scriitoare.

Nu e o surpriză, *Comitetul Nobel* pare a fi recunoscut că s-a distanţat de scrierile politice recente ale lui Jelinek, mai ales de piesa ***Bambiland***, care tratează războiul din Irak şi a avut premiera iarna trecută la Viena. (...) Nu-i prea obişnuit ca laureaţii *Premiului Nobel* să fie recunoscuţi la ani de zile după publicarea celor mai bune cărţi (Grass şi Naipaul sunt un exemplu). Dar ce se întâmplă dacă opera actuală a unei scriitoare e atât de îngrozitoare încât ar trebui să o descalifice?

Bambiland, în legătură cu care Jelinek declară la început că *„nu e scrisă de mine... ci de media"*, vorbeşte despre războiul din Irak, dacă ne bazăm pe referirile la o armată care-şi *„croieşte drum cu forţa... printre oamenii suferind de foame şi de sete, prin oraşul ameninţător plin de oameni"*, despre Dick Cheney (*„d-nul preşedinte al Comisiei, stăpân al cărţilor falsificate, stăpân al slujbelor pentru băieţi."*) şi despre petrol (*„Deci unde este tot petrolul acum, nefolosit? Arde. Arde."*). Piesa nu are nici intrigă, nici personaje, nici indicaţii scenice. (...) Pe site-ul web textul piesei este presărat cu imagini printre care se regăsesc reproduceri ale unor antichităţi mesopotamiene, fotografii ale torturilor de la Abu Ghraib şi poze cu rachete; unele dintre acestea, se pare, erau incluse şi în decor, atunci când ***Bambiland*** a fost montat. *„Nu se putea înţelege prea mult. Toată lumea vorbea în acelaşi timp, muzica mugea – nu degeaba oferea uşierul dopuri pentru urechi"*, a relatat criticul Gudrun Norbisrath.

Părţi din ***Bambiland*** (titlul se referă la o replică din piesă, care aseamănă poporul irakian cu Bambi: *„cu toţii ne privesc cu ochi de căprioară, vânzătorul de fructe, fermierul cu puşca... Bambi e întotdeauna cel sărac, cel mic, cel drag, cel necăjit"*) par a fi povestite de un soldat american care nu e sigur dacă războiul e drept sau nu: limbajul lui e o pastişă de şovinism, violenţă din jocuri video şi limbaj tehnocratic militar şi birocratic corupt. *„Am venit să ne angajăm în distrugerea acestor oraşe"*, declară vocea la începutul piesei. Nu trebuie să fii un entuziast al războiului american din Irak ca să recunoşti că aceasta e banală propagandă antiamericană.

Când piesa ia o întorsătură către religie, lucrurile devin şi mai confuze. Într-un interviu acordat televiziunii *Al Jazeera*, în perioada premierei lui ***Bambiland***, Jelinek şi-a deconcertat interlocutorul cu o teorie bizară despre motivaţiile teroriştilor sinucigaşi: aceştia *„nu pot tolera singurătatea"*, aşa că vor *„să ia cu ei cât mai mulţi dintre noi"* în călătoria *„prin aer, către fecioare"*. Piesa oferă şi o privire asupra creştinismului, care include o ciudată viziune mesianică a preşedintelui Bush.

Dar cum aceasta este o piesă de Jelinek, elementul militar şi cel religios se contopesc până la urmă într-o vorbărie goală care combină inimitabilele ei grozăvii pornografice cu meditaţii pseudo-filozofice de neînţeles. La sfârşit, nu poate rezista prea folositelor implicaţii falice ale armelor. Ultima parte a monologului este pronunţată de către o voce care ar putea aparţine soldatului, lui Bush sau chiar lui Dumnezeu însuşi:

„Vă vorbesc ca Stăpânul vostru. Ascultaţi-mă! Cu această bombă care face să explodeze buncăre îmi iau libertatea să-l strivesc pe auto-proclamatul stăpân al acestui popor ca pe o nucă. Am un decret de numire de la tatăl meu... În curând îl vom fi prins. Mort sau viu... După cum am spus înainte, lăsaţi-mă să explic, acest GBU-28 e o armă convenţională, cu 2,5 t greutate şi ghidare laser... Are un cap care cântăreşte 2,2 t. Bine. Aşa am vrut eu, pentru că omul acesta nu-mi va fi niciodată prieten. Îi sug şi-i tot sug membrul, dar nu iese nimic ce aş putea să continuu să înghit, la naiba. Poate că nimic nu trebuie să iasă, dimpotrivă, ceva ar trebui să fie băgat înăuntru. Aceste bombe sunt de fapt ţevi de tun modificate şi eu continuu să le sug, oh, se încinge, se întăreşte, ceva aşa de tare n-aţi avut voi niciodată în gură, băieţi, umplut cu 300 kg de Tritonal extrem de explozibil...".

(...) În ***Der Spiegel***, Marcel Reich-Ranicki considera romanele lui Jelinek *„mai mult sau mai puţin banale"*, dar îşi recunoştea admiraţia pentru *„curajul, radicalismul, hotărârea, furia ei"*. Asemenea atribute, chiar dacă sunt cu siguranţă admirabile, nu sunt tocmai promisiunea măreţiei literare. Se pare că ceea ce o recomandă pe Jelinek pentru fanii săi este politica sa şi publicitatea pe care şi-o face ca fiind un fel de disident. Din fericire, publicitatea a fost până acum relativ ineficientă. *Premiul Nobel* de anul acesta* ar putea fi unul dintre rarele cazuri în care o scriitoare e uitată în linişte, înainte ca sfertul ei de oră să înceapă.

***The New Republic*, noiembrie 2004**
Traducere de Maria Bercea

NOUTĂȚI LA EDITURA POLIROM

Suplimentul de CULTURA
Săptămânal realizat de Editura Polirom şi Ziarul de Iaşi

Ego. Proză
Cătălin Lazurca, **Celebrul animal**
Paul Cernat, Andrei Ungureanu, **Războiul fluturilor**
Cecilia Ştefănescu, **Legături bolnăvicioase**
Liviu Bleoca, **Erotikon**

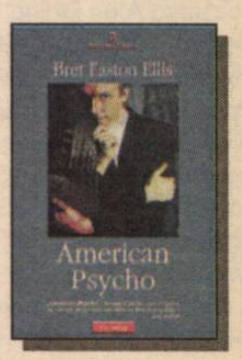

Fiction Ltd
Gheorghe Schwartz, **Axa lumii**
Ştefan Agopian, **Tobit**

Biblioteca Ioan Petru Culianu
I.P. Culianu, **Jocul de smarald**
I.P. Culianu, **Religie şi putere**

Ego. Publicistică
Daniel Cristea-Enache, **Sertarul Scriitorului Român**

Dicţionare şi enciclopedii
Dominique Lecourt (coord.),
Dicţionar de istoria şi filosofia ştiinţelor

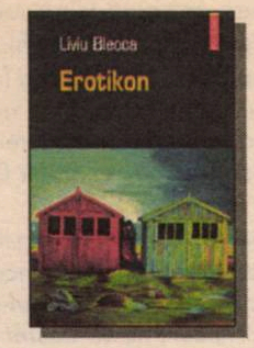

Biblioteca Polirom
Mika Waltari, **Mikael Karvajalka**
Bret Easton Ellis, **American Psycho**
Carlos Ruiz Zafón, **Umbra vîntului**
Alberto Vázquez-Figueroa, **Tuareg**
Ismail Kadare, **Fiica lui Agamemnon • Succesorul**
Claudio Gatti, **Prevestirea**

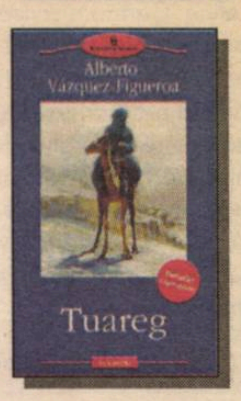

Collegium
Matei Călinescu, **Cinci feţe ale modernităţii**
Michéle Jouve, **Comunicarea. Publicitate şi relaţii publice**
Charaudeau Patrick, Ghiglione Rodolphe,
Talk-show-ul. Despre libertatea cuvîntului ca mit
Daniela Zeca, **Jurnalismul de televiziune**

www.polirom.ro

Bucureştiul Cultural

Anul V
Numărul 23+24

Supliment editat cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii şi Cultelor*

Festivalul internaţional „Zile şi nopţi de literatură“

Mangalia, 2005 pag. 4 – 6

LUCA NICULESCU pag. 7

despre

Cronică de film

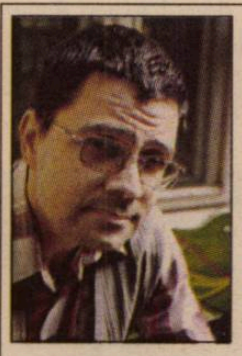

PAUL CERNAT

despre

Proorocii Ierusalimului

de Radu Aldulescu

pag. 3

EDWARD KANTERIAN

Receptarea *Jurnalului* lui Sebastian

pag. 14 - 15

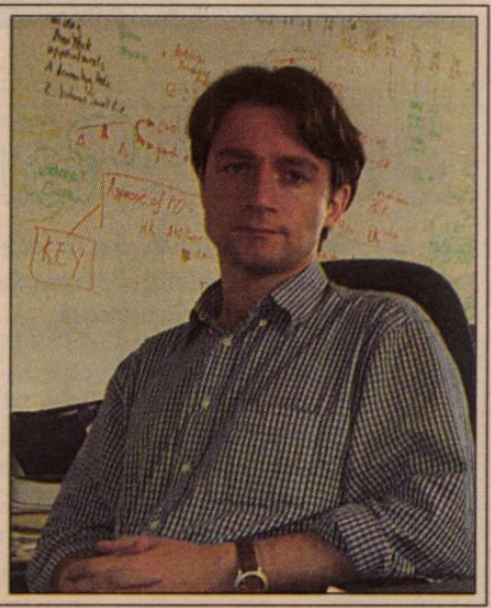

În căutarea adevăraţilor Arnoteni

Bucureştiul cultural de azi e Bucureştiul uzual de ieri, alaltăieri. Vedeam, în copilărie, cetăţeni bătrâiori care purtau pantofi cu ghetre şi costume cu vestă, cu figuri sfioase de extratereştri bine crescuţi. Aveau aerul că experimentează caldarâmul străzilor Popa Soare, Mântuleasa, Plantelor şi altele din jur. Asta se întâmpla prin anii '60. Mă ţineam după ei, ca după mirosul celor câtorva motociclete din cartier. Erau domnul avocat Ibănescu, domnul doctor Brânduşoiu, domnul colonel Chiriac – se întorseseră. Nu mă ducea mintea atunci să întreb de unde. Aş fi aflat mult mai târziu, dacă nu m-aş fi întâlnit într-o zi, pe Popa Soare, cu o femeie superbă, cu păr argintiu, tuns scurt, îmbrăcată într-un trening cu iz de magazie, care m-a întrebat unde e numărul 1 al străzii. Am condus-o până acolo, fericit că mă băgase în seamă. I-am arătat drumul până la etajul 2 al blocului, la uşa apartamentului alor mei, apoi am fugit jos. Era Clemenţa, mama mătuşii mele de împrumut, care se întorsese şi ea după aproape 20 de ani de muncă silnică. Nevasta ministrului din guvernul Rădescu, boieroaica, venise pe jos tocmai de pe Rahova, plutind în extazul libertăţii de mişcare.

Prietenii mei de atunci proveneau dintr-o cu totul altă lume decât cea cu puşcăriaşi în care crescusem. Unul dintre ei era fiul unui maior de miliţie, care nu umbla niciodată în uniformă, iar celălalt, al unui inspector de închisori. Al treilea era băiatul născut târziu al unui doctor cu vederi de stânga, al cărui frate cu vederi de dreapta fugise în America. Noi patru aveam propriile noastre vederi în formare. Exploram cartierul şi cărţile sale după ce Eugen, băiatul inspectorului, găsise într-o pivniţă teaca unei săbii, smălţuită într-un verde inocent. Nu mai ştiu care dintre noi a descoperit mai târziu ***Craii de Curte Veche***. Pe urmele ei ne duceam pe înserat pe Covaci şi căutam casa improbabilă a adevăraţilor Arnoteni. Ne încercam norocul şi pe la, atunci, găurile subterane cu miros de mucegai ale Curţii Domneşti, amestecând vagabondajul nocturn cu un început de curiozitate arheologică. Căutam împreună cu ei urmele unui Bucureşti de demult, în timp ce Bucureştiul apropiat dispărea încet, încet, odată cu d-l Ibănescu, infarct, d-l Brânduşoiu, gripă rebelă şi colonelul Chiriac, comoţie cerebrală, toţi trei la mai puţin de un an de când se întorseseră. De pe urma lor au rămas casele cu chiriaşi băgaţi cu de-a sila şi monumentele de familie de la Bellu şi Sf. Vineri. Clemenţa, boieroaica olteancă, a preferat să plece din ţară şi a sfârşit într-o garsonieră dintr-un bloc din Manhattan, săracă într-o ţară liberă în care a corespondat cu toţi preşedinţii Statelor Unite, nişte domni politicoşi, nu importă din ce partid proveneau.

Ateneul, teatrele, cu Lucia Sturdza Bulandra căzând din patul în care îşi juca rolul din ***Menajeria de sticlă*** şi întrebarea unui copil de lângă mine, tot de vreo 5-6 ani: *„N-o doare pe tanti?“*, în liniştea îngrijorată din sală. Vraca, George, în ***Richard al III-lea***, cu vocea lui afectată şi cu moartea lui în culise, mai spectaculoasă decât decesul de pe scenă al personajului interpretat de el. Sala Palatului cu marele spectacol ***Mielul turbat*** de Baranga. Aveam vreo 13 ani şi eram la o distanţă atât de mare de scenă, încât mi se părea că văd o piesă cu pitici. În rolul Mielului era Ştefan Ciobotăraşu. Nu-mi mai amintesc nimic din ce spunea. În schimb, aud şi acum vocea lui Caragiu salvând o replică idioată printr-o glăsuire insidioasă: *„Din punct de vedere politic, economic,* (virgulă de respiraţie) *şi administrativ!“*. Se prăpădea lumea de râs, dar fără să aibă curajul să şi aplaude. Cu râsul te mai descurai la o adică, bătutul din palme era deja o atitudine!

Mai erau bibliotecile, mici şi mari. Până să ajung la Stat, la Academie şi la Universitate, am trăit între bibliotecile de cartier. Cea mai frumoasă dintre ele, doar de lectură, s-a închis pe când aveam vreo 12 ani. A înhăţat-o Securitatea. A cui o fi fost casa aceea primitoare, cu o curte cu iarbă şi cu încăperi mari, în care azi e sediul UDMR?

În adolescenţă, pe când începusem să mă cred scriitor, am înţepenit de emoţie văzând sediul din Kiseleff al Uniunii, al cărei membru mă gândeam să devin. Mi se părea că trebuia să ajung clasic înainte să debutez ca să mă primească instituţia în nevisatele ei încăperi. Apoi scriitorimii i se ia sediul de pe Kiseleff, care deine ambasadă a unei ţări arabe. Azi, palatul temerilor mele de aspirant al scrisului e sediul PSD. În locul lui Zaharia Stancu şi al pe atunci tânărului Preda, în impozanta clădire de patrimoniu, se furlandisesc scriitori ca Ion Iliescu, Adrian Năstase şi, agitat, romancierul Constituţiei, Iorgovan.

Cristian Teodorescu

Bucureştiul Cultural
Nr. 23+24/2005

ARS AMANDI – Festivalul internaţional de poezie a lumii latine

În perioada 14–17 octombrie 2005 se va desfăşura la Bucureşti şi Braşov cea de a VI-a ediţie *ARS AMANDI – Festival internaţional de poezie a lumii latine* organizat o dată la doi ani în România de *Institutul Cultural Român* în colaborare cu *Uniunea Latină*.

Întâlnire a poeţilor din ţări latine din Europa şi America, festivalul *ARS AMANDI* îşi propune să pună în valoare un patrimoniu cultural comun şi bogăţia poeziei neolatine contemporane. Ediţia de anul acesta va reuni poeţi din 14 ţări latine (Belgia, Brazilia, Ecuador, Honduras, Italia, Nicaragua, Peru, Portugalia, Republica Dominicană, Republica Moldova, România, Salvador, Spania, Venezuela), precum şi editori din Brazilia, Franţa, Italia, România şi Spania implicaţi în publicarea de poezie.

Deschiderea festivalului va avea loc la Bucureşti vineri 14 octombrie 2005, la sediul *Institutului Cultural Român*, în prezenţa E.S. ambasador Bernardino Osio, secretar general al *Uniunii Latine*, şi a E.S. ambasador Paolo Faiola, secretar general al *IILA* (*Istituto Italo-Latino Americano*, Roma), invitat de onoare.

În continuare, sâmbătă 15 şi duminică 16 octombrie, festivalul se va desfăşura la Braşov. Programul include două mese rotunde cu temele ***Poetul şi editorul său*** şi ***Poezia într-o lume globalizată*** şi două seri de poezie în lectura autorilor, deschise publicului, la *Biblioteca „George Barițiu"* şi la *Universitatea „Transilvania"* din Braşov.

Pe 17 octombrie participanţii la festival vor vizita monumente ale patrimoniului cultural românesc: Castelul Bran şi Mănăstirea Sinaia.

Profitând de prezenţa la festivalul *ARS AMANDI* a poeţilor şi editorilor Guy Goffette şi Jesús Munárriz, *Institutul Francez* din Bucureşti, Serviciul de Cooperare şi Acţiune Culturală de pe lângă *Ambasada Franţei* în România şi *Institutul Cervantes Bucureşti* organizează pe 18 octombrie 2005, la Bucureşti, întâlniri cu cele două personalităţi.

Elisabeth Ernst, un mare şi discret prieten al culturii româneşti

Şi mai ales al intelectualilor români, al disidenţilor şi opresaţilor din anii trişti ai frigului şi întunericului: poeţi, prozatori, muzicieni, pictori, cercetători, profesori, medici, ingineri, preoţi.

Funcţionar al *Ambasadei Republicii Federale Germane* la Bucureşti în câteva rânduri în ultimii 30 de ani, Elisabeth, o fină muziciană ea însăşi, a fost şi este prezentă, săptămână de săptămână, în Sala Ateneului Român, la festivalurile „Enescu", unde a avut invitaţi pe abonamentul ei zeci şi zeci de prieteni români şi unde, în iernile catastrofale, transporta cu maşina ei (cu drept de circulaţie prin Bucureştiul interzis maşinilor localnicilor) instrumente muzicale, muzicieni, dar şi aparate de încălzit scena şi sala de concerte încremenite la 0 grade. A fost şi este prezentă permanent în sălile de spectacol şi este poate unul dintre cei mai buni cunoscători ai vieţii teatrale româneşti, invitând mereu zeci şi zeci de prieteni; prezentă continuu în sălile de expoziţie, are mulţi prieteni pictori şi una dintre bogatele colecţii de pictură românească, cum, poate la fel, are una dintre cele mai mari biblioteci bucureştene de carte românească contemporană; prezentă şi astăzi în multele săli de conferinţe, colocvii şi sesiuni ştiinţifice, avea şi are un număr impresionant de prieteni în viaţa culturală, intelectuală, artistică românească.

A fost încă din anii trişti şi înghеţaţi şi este şi astăzi un sprijin moral, şi nu numai, al nenumăraţilor intelectuali disidenţi sau doar terorizaţi de mecanismele dure ale regimului comunist, dăruind, cu delicateţe şi discreţie, prietenie şi încredere. De la grupul *Aktion Banat* la poeţi, prozatori, pictori, muzicieni bucureşteni, a ajutat, încurajat şi a redat încredere multor intelectuali români, maghiari, germani, turci, ruşi etc. din România. În nopţile Bucureştiului înghеţat, cu bicicleta, pe jos sau cu maşina, făcea vizite discrete prietenilor descurajaţi, urmăriţi, opresaţi sau în nevoie pur şi simplu, facilitând legăturile între oameni, între cei de aici şi cei de „dincolo".

Cu discreţie şi eleganţă, cu un rar simţ al prieteniei şi devotamentului pentru prietenii ei din România, dar şi pentru cultura română, Elisabeth circulă şi astăzi între cercurile de prieteni transilvăneni, bănăţeni, bucureşteni, dăruind acelaşi sentiment de siguranţă şi încredere, vindecător de frică.

În curând, Elisabeth se va întoarce la Berlin, încheindu-şi misiunea de la Bucureşti. Dar, evident, nu-şi părăseşte prietenii şi cultura română. Suntem convinşi că an de an Elisabeth va veni la concertele de la Ateneu, la Festivalul „Enescu", la spectacole bucureştene.

• sunteţi aşteptaţi la • sunteţi aşteptaţi la •

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI
ArCuB
CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE

Bucureşti Jazz Festival 2005
Program

• **Sâmbătă 15 oct., ora 19**, *Sala ArCuB*
Mr. Blues A.G.Weimberger în deschiderea festivalului
• **Duminică 16 oct. , ora 19**, *Sala „Elvira Popescu" a Institutului Francez*
Emy Drăgoi Quartet - Swing Paris (Franţa)
• **Duminică 16 oct., ora 19**, *Sala ArCuB*
Sorin Romanescu Trio (România); Liviu Mărculescu Trio Contemporan +1(România); Jaroslaw Smietana Quartet (Polonia)
• **Luni 17 oct., ora 19**, *Sala ArCuB*
Ştefan Lovin solo pian (România); Marius Popp & Peter Wertheimer Duo (România, Israel); Romeo Cosma Electricombo (România)
• **Marţi 18 oct., ora 19**, *Sala Radio*
Johnny Răducanu & Harry Tavitian Duo (România); Badileiras Jazz Samba do Mar Negro Quartet (România, Germania, Brazilia); Budapesta Ragtime Band (Ungaria)
• **Miercuri 19 oct., ora 19**, *Sala ArCuB*
Face the music Septet (Germania); Balkadje (Franţa); Teodora Enache & Theodosii Spassov Quintet (România, Bulgaria, Macedonia)
• **Miercuri 19 oct., ora 21**, *Green Hours*
Nicolas Simion & Paris - Transylvania Express (România, Franţa)
• **Joi 20 oct., ora 19**, *Sala Radio*
Jancsy Korossy & Ramona Horvath Duo (USA, România); Big Band Radio dirijor Christian Anker Groen, invitat Nicolas Simion (România, Olanda, Austria); Benny Golson Quartet (USA, Franţa)
• **Vineri 21 oct., ora 19**, *Sala ArCuB*
Christof Lauer & Jens Thomas Duo (Germania); Lydia Filipovic - Mediterraneo (Bulgaria, Muntenegru, Grecia, Franţa); Alex Harding & Blutopia, invitat Cristian Soleanu (USA, România)
• **Sâmbătă 22 oct., ora 19**, *Sala ArCuB*
Marius Vernescu Trio (România); Craig Bailey Quintet tribute to Cannonball Adderley (USA, Franţa, Serbia, Grecia); East Village & Marta Hristea (România, Olanda)
• **Duminică 23 oct., ora 19**, *Sala Radio*
Big Band Radio feat. Stjepko Gut & Craig Bailey (România, Serbia, USA, Olanda); Anca Parghel (România, Belgia, Olanda); Tania Maria Orchestra (Brazilia)
• **Luni 24 oct., ora 19**, *Sala ArCuB*
Florin Răducanu solo pian – Back to Bach (România); Zum Live (România, Republica Moldova, Venezuela); Mircea Tiberian Quartet (România, Germania, USA, Finlanda)
• **Marţi 25 oct., ora 19**, *Sala ArCuB*
Trigon (Republica Moldova); Liviu Butoi Quartet (România, Franţa); Eggnoise (Cehia)

Jebe grafii

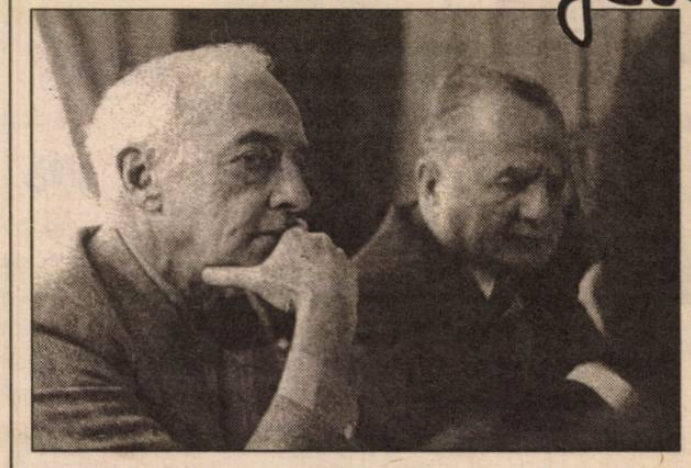

Saul Bellow şi George Macovescu

Fotografii de Tudor Jebeleanu

Bucureştiul Cultural
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREŞTI ArCuB CENTRUL DE PROIECTE CULTURALE
Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului

Editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului*
Cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii*
Redactor-şef: Gabriela Adameşteanu
• Cronica literară: **Paul Cernat** • Cotidian: **Ioana Drăgan**; • Cronică de teatru: **Doina Papp, Anca Haţiegan** • Muzee, expoziţii, lansări de carte: **Ioana Anghelescu** • Cronică muzicală: **Cristina Bohaciu Sârbu** • Fotografii: **Tudor Jebeleanu**
Tehnoredactare: **Nicolae Rusu;** Publicitate: **Gabriela Zafiu;**
Secretariat: **Cristina Spătărelu;** Editare, corectură: **Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu.**
Adresa: b-dul N. Titulescu, nr. 95-103, Sector 1, Bucureşti; Tel/fax: 222.93.44
E-mail: g.a@xnet.ro; www.revista22.ro
ISSN-1841-3048

PAUL CERNAT

Les enfants de la patrie...

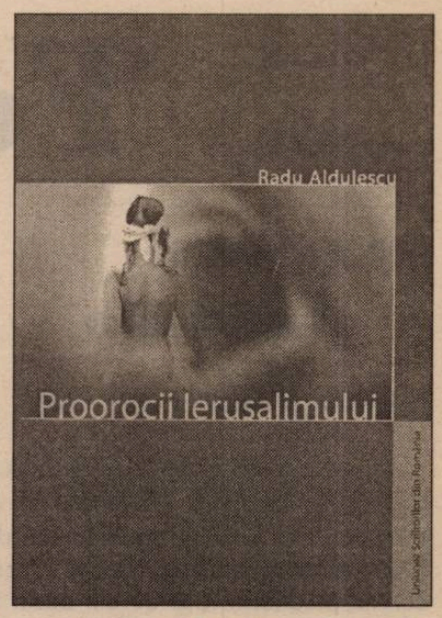

Radu Aldulescu, ***Proorocii Ierusalimului***, *Uniunea Scriitorilor din România, Redacția Publicațiilor pentru Străinătate*, 2004

Naturalismul apocaliptic

Dacă lumea tranziției noastre postcomuniste din romanele lui Petre Barbu stă sub semnul cinismului și al indiferentismului moral („Care-i problema?"), cea din romanele mai vârstnicului Radu Aldulescu este dominată de un demonism sexual apocaliptic, ițit de sub carapacea unui realism dur: o lume a declasaților și a abjecției fără limite, în care naturalismul capătă amplitudine vizionară. Cu o biografie de picaro american, venit nu doar din afara lumii literare, ci chiar din bolgiile lumpen-proletariatului ceaușist, autorul s-a impus prin cele câteva romane ale sale (***Amantul colivăresei***, ***Îngerul încălecat***, ***Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare***) drept unul dintre cei mai puternici prozatori din România anilor '90.

Unii au văzut în Radu Aldulescu un *„precursor"* al mizerabilismului *cool* practicat de unii tineri prozatori amatori de Burroughs: diferența este totuși una de calibru, chiar dacă scriitorul are multe în comun cu romanele de vagabondaj sordid ale beatnicilor americani (și cu primul Céline, cel din ***Călătorie la capătul nopții*** și ***Moarte pe credit***). Situarea autorului în tradiția *„prozei periferiei"* din literatura română, de la G.M. Zamfirescu și Carol Ardeleanu trecând prin ***Groapa*** lui Eugen Barbu, trebuie, iarăși, privită cu precauție: la Aldulescu, lirismul este redus la minimum, iar sarcasmul negru – ridicat la cote paroxistice. Forța epică de romancier pur sânge, coerența universului său ficțional, aspru și frust, radiografierea brutală a unei lumi damnate îl individualizează pregnant inclusiv între ceilalți autori așa-zicând „apocaliptici" de după 1989 (bulgakovianul Daniel Bănulescu, spiritualistul eseistic-baroc Dan Stanca).

Pedofilia & România

Ultimul său roman, ***Proorocii Ierusalimului*** (*Uniunea Scriitorilor din România, Redacția Publicațiilor pentru Străinătate*, 2004), explorează cu o forță și o intensitate puțin obișnuite – mergând până la rădăcinile răului existențial – una dintre cele mai teribile boli sociale care au desfigurat imaginea externă a României postdecembriste: pedofilia, cerșetoria, viața copiilor străzii proveniți din medii rural-urbane declasate, prinși în rețele de traficanți și porniți să „cucerească" Occidentul. Abjecția autohtonă, produs al ceaușismului târziu și al mizeriei tranziției, „se integrează", pervers, într-un abominabil mariaj al viciilor, în cea occidentală, urmând regula cererii și ofertei interlope...

Textul este de la început până la sfârșit perfect lizibil, chiar dacă planurile narative se amestecă pe nesimțite; vocea auctorială face loc oralității stilului indirect liber al personajelor, pastișând sardonic stilul biblic, arhaizant (*„Râvna Casei Tale, Ierusalime"*...), iar din pliurile sordidului social emană aromele (sau miasmele) unei poezii negre, de atmosferă decadentă. La Aldulescu, descripția sordidului și a obscenului are firesc și naturalețe: nimic căutat, deranjant sau voit epatant, totul respiră autenticitate, iar tonul relatării este cel adecvat. Controlul stilistic lasă de dorit doar atunci când autorul încearcă, emfatic, să expliciteze simbolic tâlcurile și mizele narațiunii (ex: *„O toamnă târzie învăluia inima Occidentului în cețuri trandafirii, de esență luciferică. Sângele îngroșându-se, silea sufletul să se încline și să se chircească sub apăsarea forțelor nevăzute ale întunericului"*). Stridente sunt și explicitările teziste ale „corupției identitare" (ex.: *„Puritatea latină, mă rog, rasa, asta în vreme ce rușii ne luau pe la spate prin Moldova, hă-hă-hă... Ce carcalete a mai ieșit și de aici, frate, ce nenorocire belită"*). Asemenea derapaje ar fi putut lipsi. Din fericire, acest autor fundamental neintelectualist nu recurge la trucuri experimentale pentru care nu are nici formația, nici vocația necesare. Inteligența sa artistică stă în fidelitatea față de propria formulă și față de propriul univers ficțional (inconfundabil), în evitarea ostentației formale și a polifoniei stilistice exhibiționiste care strică uneori proza unor Mircea Daneliuc sau Caius Dobrescu (din ***Balamuc sau pionierii spațiului***). ***Proorocii Ierusalimului*** este un roman de un epic pur, senzația de „viață" e copleșitoare. Narațiunea – deloc lipsită de complexitate – are ceva din ampla respirație a prozei ruse (de la Gorki citire) și din caracterul cinematografic al prozei americane.

Titlul romanului trebuie citit în antifrază, ca și cartea însăși, developare a subteranelor condiției umane. Produs al unei lumi pe dos – și, în același timp, pidosnice – Ierusalim este un copil vicios al străzii, fiu al unui cioban bigot, cvasidement și alcoolic (Nojiță) și al unei rudărese. Frații săi poartă la rândul lor nume biblice: Pilat și Golgota, iar exemplele onomastice în acest sens pot continua... Nimic mai puțin inocent decât acest puber stricat până-n măduva oaselor. Biografia lui sexuală pare neverosimilă; ea este comună totuși multor copii ai străzii: la șapte–opt ani, Ierusalim este pus de micuții tovarăși de bandă să violeze o mia; la 9–10 ani e posedat cu forța de o fată de 15; intrat într-o rețea internațională de carne vie, va fi „educat" de Marta (o îngrijitoare perversă, deraiată psihic) în toate arcanele amoralității, masturbat și bătut de ea, forțat să o agreseze, sub corul de încurajări al copiilor. Versat întru sodomie de către liota de pedofili ai Bucureștiului, copilul străzii – precoce dezvoltat – se afirmă ca șef de gașcă. Ajuns la Paris cu rețeaua lui Burhuși – alături de micii destrăbălați Robert și Claudiu – cerșește, sparge și fură mașini. Dar mai ales provoacă și șantajează pedofili jucând – pentru forțele de ordine – comedia „inocenței" agresate. Marea sa „pasiune" va fi marchizul Frederic, nepot degenerat al pictorului Toulouse Lautrec. Bătrânul, devenit ulterior „tată" de substituție (un *fouteur foutu*, ca toți occidentalii ademeniți de fragezii monștri ai viciului) este aproape un pitic, diform și bolnav, dar înzestrat în compensație cu o virilitate hipertrofiată. Înainte de a fi ales de el, îngerașul va fi cel care-l alege, manipulându-i în mod cinic viciul. Episodul întâlnirii lor e de un grotesc delirant: *„Ierusalim îl avertiză, marchize, noi suntem români, și Robert semețindu-se, români cu jar în găoază. Pentru un fleac de două mii cinci sute de franci or să-l facă fericit, marchize, o să dai în turbare, o să mergi dând din cur pe stradă când o să-ți aduci aminte de noi.*

Lăcrima pofticios, șovăitor, se simțea constrâns, dar îi plăceau prea mult copiii".

În această „vale a plângerii", a Sodomei și Gomorei, oroarea devine aproape o banalitate. Mai mult: o lege, legea instinctuală a junglei, iar „întâlnirea" Occidentului cu România are loc în cele mai abjecte ipostaze. Vesticii – bătrâni stricați obosiți, degenerați, atrași carnal de frăgezimea „inocenței" infantile (alt mit ridiculizat). Românii – cerșetori escroci, hoți cinici, pauperi avizi de confort, exploatatori exploatați... Autorul-blasfemiator ar putea fi denunțat deopotrivă de naționaliștii francezi (vezi semnificațiile atribuite Marseillezei, *„Allons enfants de la patrie, le jour de gloire est arrivée"*), de naționaliștii români și de adepții corectitudinii politice. Perspectiva rămâne, de la început până la sfârșit, una crudă, în general fără tușe eticiste. Atunci când, rareori, acestea își fac simțită prezența, ele deranjează prin naivitatea eseistică și, încă o dată, prin excesul de explicitare: *„Calea lor va fi luminoasă și glorioasă! Copiii, da, copilașii barbari și părinții lor unși cu tot felul de alifii, se duceau să fure, să ceară, să cerșească, să dea cu japca, să-și vândă pe bani grei prospețimea farmecelor. Călare pe foamea lor vitală năvăleau plini de tupeu în inima bătrânului Occident zaharisit, îmbuibat de delicatesele civilizației și democrației, buimac de propria-i bunăstare de care ținea totuși cu dinții, și de aceea zgârcit întrucâtva, suspicios și mai curând cu fața întoarsă de la imemorialul îndemn creșteți și vă înmulțiți. Edi, Maria, Burhuși, Ierusalim, Robert, Claudiu... O familie poate cam numeroasă pentru standardele lumii pe care porniseră să o cucerească și să o supună"*... În final, marchizul Frederic de Toulouse Lautrec – ajuns aproape muribund, decăzut și sărăcit – va fi ucis cu sânge rece de „fiul" și amantul său Ierusalim (*„îngerul său blond"*).

Demonii tranziției

Pe lângă această intrigă principală (a „aventurii pedofile" întru cucerirea Apusului) există numeroase intrigi secundare care – laolaltă – alcătuiesc un dens, poros, tentacular roman-frescă al României imediat postcomuniste: biografia sordidă a lui Doru Meleacă, fiu nelegitim al unui viitor om politic postrevoluționar, „monografia" satului Ciopleni, împletitura promiscuă a mai multor destine bucureștene de mahala, anii postdecembriști cu violența politică și mizeria lor, explozia libertății interlope și a rețelelor internaționale de carne vie, colcăiala alcoolică și sexuală a unei sub-umanități amărâte, frustrate, subdezvoltate și resentimentare. Spovedania lui Ierusalim – matur – în fața amintitului Doru asigură, într-un fel, osatura cărții de față, o carte, încă o dată, apocaliptică a umanității subumane, a bolgiilor tranziției, a infra-României interlope, vicioase și așa-zicând blestemate....

Puternic și hipnotic, mai puțin aluvionar decât precedentele, de o intensitate malignă (pe alocuri insuportabilă) ***Proorocii Ierusalimului*** este în felul său un roman-upercut. În pofida minusurilor semnalate, Radu Aldulescu reușește – cel dintâi la noi – să colonizeze cu succes o zonă literară plină de riscuri. Tradusă în Franța sau în Germania (de pildă) cartea sa ar avea probabil mari șanse să facă valuri. Și ce film teribil s-ar putea face după ea – dar cum să filmezi asemenea orori?

P.S.: Pe pagina de gardă stă scris *„Această carte s-a tipărit cu sprijinul financiar al Primului Ministru al României, domnul Adrian Năstase"*. Dincolo de acest mecenat dubios, între timp depășit, poate n-ar fi fost rău ca ajutorul financiar al fostului premier să fi avut în vedere și plata unui redactor de carte care să pliverească nenumăratele greșeli de culegere a textului...

Bucureştiul Cultural
Nr. 23+24/2005

Festivalul internaţional

MIRCEA MARTIN

Laudatio

Doamnelor şi domnilor, iubiţi colegi,

Fabulosul este un apanaj al artei şi mai ales al literaturii, al conţinutului ei imaginar. Prin urmare, dacă vorbim de o literatură fabuloasă, riscăm să cădem în pleonasm. Dar eu am acum în vedere o *literatură fabuloasă ca literatură*. Şi cred că nu există în lumea contemporană o ilustrare mai puternică, mai convingătoare, mai saturată a acestui concept de literatură fabuloasă decât literatura sud-americană. Ea va fi fost inspirată de realităţile sociale turbulente şi tulburătoare ale continentului, realităţi a căror stranietate şi spectaculozitate concurau şi provocau imaginaţia literară, dar e sigur că fără autori precum Borges, Augusto Roa Bastos, Adolfo Bioy Casares, Alejo Carpentier, Julio Cortázar, Gabriel Garcia Márquez, Carlos Fuentes, bineînţeles, Ernesto Sabato, aceste realităţi n-ar fi fost puse în valoare, n-ar fi atins o semnificaţie universală. Numai o tematică fabuloasă nu face o literatură fabuloasă, o literatură mare.

Dintr-o asemenea tradiţie, dintr-o asemenea strălucitoare constelaţie narativă, dintr-o asemenea familie de spirite vine laureatul nostru, Mario Vargas Llosa, care, în ciuda culturii sale europene profunde, sper că nu se va dezice de această apartenenţă. Văd opera lui Vargas Llosa situată undeva la mijloc, între profunzimile imaginative şi excesul de viaţă din saga lui Márquez şi rigoarea, în acelaşi timp savantă şi ironică, a lui Borges, manifestată într-o proză care esenţializează viaţa tinzând s-o absoarbă aproape fără rest în semnificant.

A vorbi despre Llosa este o întreprindere simplă şi riscantă în egală măsură. Simplă pentru că bibliografia critică referitoare la opera sa este imensă şi scriitorul el însuşi a contribuit indirect şi direct la ea scriind mult despre alţi autori şi despre sine. Dar, spre deosebire de comentariile şi confesiunile altor scriitori, textele critice şi autocritice ale lui Llosa sunt departe de a fi doar excrescenţe ale literaturii sale – pe a cărei experienţă se fundamentează, desigur, dar căreia îi adaugă o meditaţie competentă asupra literaturii în genere, asupra posibilităţilor şi limitelor ei, asupra raporturilor ei cu natura şi cu societatea, meditaţie susţinută de lecturi întinse şi de o dublă vocaţie: analitică şi teoretică.

Astfel încât, este extrem de greu să nu repeţi propriile sale caracterizări, să nu ajungi la încheierile sale, cu atât mai mult cu cât ele sunt întotdeauna extrem de nuanţate, evitând atât paradoxurile facile, cât şi radicalismele spectaculoase, în care, să recunoaştem, artiştii se complac adeseori să exceleze. Ca să nu mai vorbim de vastitatea operei (18 volume de proză, din care 14 romane, 23 de volume de eseuri şi 6 piese de teatru) şi de complexitatea ei extraordinară, în legătură cu care orice abordare nu poate fi decât reductivă.

Romancier, dramaturg, jurnalist, eseist şi critic literar (dar, în orele sale, şi poet sau critic de artă), Mario Vargas Llosa adoptă variate modalităţi de expresie cu siguranţa instinctivă că le va adapta nu la propriul mesaj, cât la propria-i voce, la viziunea lui proprie. Nu întâmplător insistă el asupra importanţei *perspectivei* în roman. Aici trebuie căutată originalitatea romancierului, ca şi în *„adaosurile subtile ori brutale în care se materializează obsesiile sale secrete"*. Llosa recomandă precauţia în privinţa raporturilor dintre adevăr şi falsitate în teritoriul ficţiunii artistice. El tematizează chiar *„adevărul minciunilor"* şi aşază sub această sintagmă provocatoare o suită de analize ale unor capodopere narative occidentale. Mai mult, dând la o parte precauţiile, nu ezită să afirme că *„orice roman bun spune adevărul şi orice roman prost minte"*, precum şi că *„romanul este un gen amoral"*.

Putem deduce, oare, de aici că literatura nu e interesată de adevăr şi că problematica morală îi este indiferentă? Răspunsul scriitorului nu este simplu şi nici direct: *„Ficţiunea*, spune el, *nu este o fabulaţie gratuită, o prestidigitaţie fără transcendenţă"*. Prin urmare, problema adevărului nu se rezolvă numai în imanenţa textului literar.

În întreaga operă a lui Mario Vargas Llosa, în eseuri, dar şi în romane, se perpetuează o *critică a adevărului*: o critică a adevărului social şi istoric din perspectiva adevărului literar şi o critică a adevărului literar din perspectiva unei virtualităţi imaginare şi imaginate, a aptitudinii sau inaptitudinii de a fi a individului în funcţie de propriile-i dorinţe şi frustrări, de pulsiuni şi obsesii, de iluzii şi nostalgii, de lacune şi de speranţe nemărturisite.

De aici complexitatea neobişnuită a prozei sale, ca şi dramatismul extrem spre care e purtată adesea viaţa de zi cu zi a personajelor sale, fie ele principale ori secundare. Llosa scrie parcă împreună cu aceste personaje, care îl inspiră, îi sugerează de fiecare dată replici şi soluţii, nu sunt deloc simple marionete la dispoziţia capriciilor sale de autor. Din experienţa sa corporală şi spirituală, din experienţa lor socială, care conţine momente de rezonanţă generală şi de unicitate ireductibilă, rezultă şi posibilităţile de convergenţă, de asamblare şi de construcţie a romanelor înseşi. O asemenea concepţie cere un edificiu epic sofisticat, o intricaţie densă a planurilor şi a destinelor, o orchestraţie savantă a vocilor, o frazare complexă şi totuşi limpede. Autorul introduce, nu o dată, mişcări deviante şi chiar contrariante în conduita firească şi previzibilă a unui personaj, propunându-şi parcă să corecteze şi să nuanţeze conceptul nostru de *verosimilitate*. Personajul rămâne credibil, viabil, dar

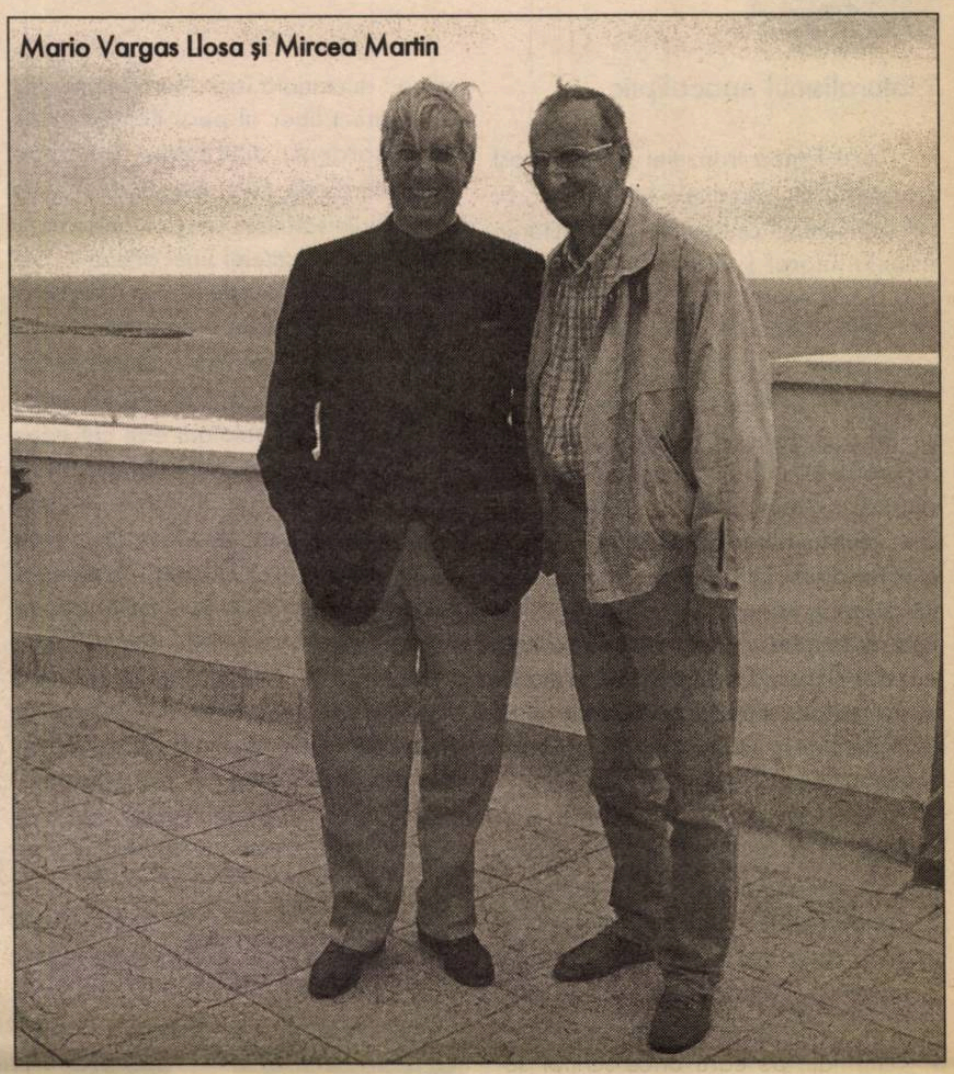

Mario Vargas Llosa şi Mircea Martin

adevărul lui este astfel mereu amânat, parţializat, complicat, adeseori minat de echivocuri şi paradoxuri, niciodată simplu, clar şi definitiv, dar întotdeauna edificator. Nu vom putea, prin urmare, desprinde o morală sau o învăţătură din romanele lui. Morala, adevărul, concluzia rămân implicite, dar virtualmente infinit rezonatoare. Răspunsul este trecut cititorilor, e lăsat pe seama conştiinţei lor, pe seama capacităţii fiecăruia de identificare şi discriminare. Atât ca autor al propriilor romane, cât şi ca un fel de metanarator al romanelor altora – fie aceştia Flaubert, Márquez, Camus ori Hemingway – sau ca teoretician care descoperă latura diegenică a teoriei şi a gândirii în genere, Vargas Llosa sfidează mereu categoriile estetice: adevărul şi falsitatea, banalul şi exoticul, tragicul şi comicul – şi încă, vorbind astfel, rămânem prizonierii unei reprezentări binare ea însăşi simplificatoare. Distincţiile romancierului sunt mult mai subtile, el îşi plasează ancheta în zone puţin bătute, de pildă, acolo unde gravitatea se întâlneşte cu deriziunea ori ciudăţenia e domesticită, chiar bagatelizată. La el, comicul e deseori străbătut, informat şi deformat, de un fior al tragicului, tragicul, la rândul lui, este infuzat şi atenuat, umanizat şi autentificat de intermitenţe comice.

Doamnelor şi domnilor,

Fiecare roman al lui Mario Vargas Llosa ne oferă nu numai o lectură antrenantă, absorbantă, dar şi un prilej de meditaţie, de dubitaţie, de incertitudine fecundă. Mă voi opri o clipă la ***Elogiul mamei vitrege*** – în opinia mea, o probă de măiestrie artistică absolută. O carte prodigioasă despre un obiect ce pare că se descoperă, se inventează chiar pe parcursul scrierii ei; o carte flaubertiană *„despre nimic"*, a cărei splendoare stilistică şi estetică e menită parcă să se confrunte cu amoralitatea conţinutului, să o atenueze ori, dimpotrivă, să o intensifice. Ambivalenţa aparţine aici vieţii înseşi, pasiunilor care o traversează, dar şi pasiunii scriitorului însuşi, pulsiunilor lui umane şi artistice, propriei sale *„neresemnări"*. ***Elogiul mamei vitrege*** este o carte de un erotism straniu, imposibil – dar imaginaţia lui Vargas Llosa bate şi aici mai departe decât verosimilitatea, o verosimilitate care, să ne înţelegem, nu e altceva decât punctul la care s-a oprit imaginaţia altor scriitori. *„Acolo unde nu putem vorbi trebuie să tăcem"*, scrie, cu dezaprobare, în recenzia sa la carte un scriitor englez, tradus şi în România, Anthony Burgess. Or, cred că miza laureatului nostru tocmai asta a fost: să treacă peste, să nu tacă, să prezinte ceea ce părea imprezentabil şi să o facă fără să cadă în pornografie sau – şi mai grav – în lipsă de gust. ***Elogiul mamei vitrege*** este o carte de o stranie frumuseţe şi de o singulară splendoare. Lectura ei ar fi dat – nu cred să mă înşel – frisoane admirative atât lui Gide, cât şi lui Thomas Mann.

Doamnelor şi domnilor,

Noi, intelectualii români şi, în genere, intelectualii şi artiştii din Europa de Est avem motive suplimentare de preţuire şi de respect pentru scriitorul şi intelectualul Mario Vargas Llosa. Născut şi crescut într-o ţară şi pe un continent în care dictaturile militare s-au succedat cu o regularitate aproape predictibilă, el a nutrit de tânăr ☞

„Zile şi nopţi de literatură“

GABRIELA ADAMEŞTEANU

Remedii provizorii

Aș vrea să amintesc faptul că acest festival, criticat, lăudat, urmărit, și care sper că va fi continuat, a fost inițiat de colegul nostru Eugen Uricaru. Sugerez organizatorilor ca în anul viitor, alături de scriitori, traducători și media, să ia în calcul și o posibilă invitare a editorilor (firește, pe costul lor).

„Ce fericiți sunteți voi, prozatorii!, mi-a spus o colegă a mea, o excelentă comentatoare de literatură, care își întârzia cărțile dintr-un scrupul de perfecționist. *Voi vă scrieți cărțile pentru mii, zeci de mii de cititori! Un critic literar scrie doar pentru doi-trei oameni. Când își lucrează cartea, doar la ei se gândește!“*

Trebuia să fi fost prin '78, la vreo doi ani după ce debutasem.

La un tiraj banal de 15.000 de exemplare te simțeai discriminat. Însemna că nu intraseși în canonul criticilor la care de fapt și noi ne gândeam când scriam și nu intraseși nici pe lista celor sprijiniți de autorități, pe care orice scriitor serios îi disprețuia.

Când ochiul criticilor te trecea într-un raft mai sus ori când deveneai scriitor oficial, 30.000 era un tiraj nesatisfăcător. Vizai 50.000 sau 70.000, tirajele pe care azi le mai au doar ziarele care se bat pe locurile prime din listele de auditare, cu fete goale pe coperte și titluri pe cât de senzaționaliste, pe atât de stupide.

Pentru 100.000 sau 200.000 de exemplare trebuia să fi urcat în canon, dar publicul să sesizeze printre rânduri contestarea.

Cărțile căutate prețuiau cât un să-

parte din conversația noastră cotidiană, în același timp cu veștile proaste șoptite despre ce ne mai pregătește EL, cu vești bune despre boala recentă a LUI, care îl va termina înainte ca să se termine viețile noastre și cu informații practice (adică relații): cum se obține un pașaport, o intrare la doctori, crenvurști, carne sau hârtie igienică.

Înaintasem între timp în întunericul anilor '80 și piperul cărților era tot mai mult contestația, iar contestație devenea orice: și utopia, și cotidianul, și tema dictatorului mutată în antichitate sau evul mediu, sau în America Latină, sau în nazism, pentru că aveam codurile noastre, vorbeam mutește, ridicam ochii în tavan, ne loveam peste umăr. Îmi amintesc că ultima noastră carte de suflet în care ne-am citit viața a fost ***Conversație la Catedrală*** a lui Mario Vargas Llosa.

Acum, pentru prozatorul român e o reușită dacă vinde 2.000 de exemplare și editorul îi propune un alt tiraj, dar câți sunt editorii care fac contract, numără pe computer cărțile vândute, plătesc autorul pentru ele? Exagerez dacă spun că aceste edituri se numără pe degetele de la o mână? Editorii nu difuzează bine, dar nici nu își primesc banii la timp, cititorii nu cumpără și, dacă totuși cumpără, nu se știe de ce, nu citesc: nu sunt cu adevărat cititi nici autorii care se vând foarte bine pentru că sunt personaje carismatice. Nu dă bine în uriașele livinguri de azi care au înghițit clasica sufragerie și chiar un pic din dormitoare să pui o bibliotecă încărcată de cărți.

Case fără biblioteci am văzut cu uluire prima oară în Statele Unite, în 1990, într-un orășel universitar unde ajunsesem cu o bursă care a fericit pe mulți colegi ai mei prin anii '70. Și tot atunci, când tocmai descoperisem libertatea, dar nu o înțelegeam bine, am auzit despre moartea literaturii. Mi se confirma astfel modul în care vedeam viața, ca o balanță care încearcă să echilibreze continuu răul și binele.

Și, deși au trecut 15 ani și caut zilnic mici argumente pentru a nega, în sinea mea, moartea literaturii, de fapt m-am obișnuit într-un fel cu gândul. Am învățat atunci, în 1990, în SUA, că literatura, ca să nu moară, se refugiase în orașele și campusurile universitare, așa cum cultura română veche se făcea în mănăstirile medievale, unde călugării învățați scriau și desenau cărțile în slavona veche, cu o ilustrație măiastră, în mijlocul unei lumi de analfabeți, preocupată doar de războaie și biruri.

Acolo și atunci am văzut că profesorii predau scrisul literaturii așa cum colegii lor predau chimia și își alcătuiesc rețeaua lor de vizibilitate într-o lume de rețele, majoritatea mult mai vizibile. Profesorii de *creative writing* sunt mari scriitori, și ei și-au găsit o soluție de viață, întârziind astfel și moartea literaturii. Așa cel puțin mi s-a părut mie atunci, în timp ce vedeam cărțile polițiste citite în trenurile din periferii, care duceau oameni dimineața spre birouri, și care erau lăsate, teancuri, pentru navetiștii ulteriori.

Nu știu dacă literatura ar fi și la noi ajutată de învățarea ei cu un set de reguli și exerciții, dar știu că generația care devine acum matură, generația copiilor noștri, a primit în școală tot ajutorul ca să urască literatura. La toate examenele intermediare, de la liceu până la bac, literatura însemna o compilație de locuri comune spuse pretențios, care treceau din mână în mână și erau învățate pe dinafară. Papagalicește. Să urăști literatura după ce mintea ta a fost supusă acestei torturi mi se pare reacția sănătoasă a unei minți agresate. Am trecut și eu prin asta. Hrănită din copilărie cu poezii despre Stalin, partid și contra Occidentului „putred“, am avut ani de zile o alergie și o neîncredere față de literatura colegilor mei de vârstă din generația '60, a durat până când publicitatea unei mari schimbări literare a ajuns și la mine.

Să apropii scriitorul, o făptură umană în carne și oase, de un posibil cititor mi se pare o soluție, chiar dacă înseamnă să-l târăști pe cel care jinduiește turnul de fildeș prin școli, amfiteatre, cluburi, librării și supermarketuri. Să faci filme documentare despre viețile scriitorilor, la fel de fascinante ca romanele polițiste, în loc să îi înmormântezi sub fraze standard, să lupți pentru emisiuni culturale care să străbată stratul de prost-gust comercial, să convingi editorii să lucreze cu contract și librarii să pregătească întâlnirile înseamnă doar să înveți cutuma lumilor deschise, în care încă nu am intrat total.

Pentru că suntem, cred, la o margine de epocă, pentru că uraganele și atentatele ne lovesc ficțiunea la fel de fără milă ca și trupurile de carne ale oamenilor și temeliile caselor. O luptă pe cât de provizorie, pe atât de tenace contra acestei boli mortale de care s-a îmbolnăvit literatura, trezindu-se într-o dimineață sub sfera divertismentului, a plăcerii și a amenințării apocaliptice.

Dar în soluțiile de a ademeni cititorul nepăsător spre literatură am uitat una, destul de importantă. Să le oferim, dacă nu cartea pe care o așteaptă el, măcar cartea pe care criticii la care ne gândim când scriem au renunțat să o mai aștepte.

☞ sentimente revoluționare, chiar simpatii socialiste, a crezut un timp în revoluția cubaneză, dar nu altfel decât ca om de stânga independent. A avut apoi luciditatea și curajul să se dezică de Fidel Castro și de susținătorii săi necondiționați, printre care și Garcia Márquez, despre care publicase în 1970 faimosul său eseu intitulat ***Istoria unui deicid***.

Experiența istorică, experiența personală și experiența artistică, aceea de creator de lumi, l-au convins pe Mario Vargas Llosa că nu există decât o singură revoluție în care merită să crezi: aceea care vrea să scape omenirea de rău, de teamă și de suferință. Restul nu e decât ideologie totalitară sau populistă și patologie a istoriei.

Stânga comunizantă americană și franceză îi reproșează lui Vargas Llosa așa-numita *„vulgată liberală“* pe care o profesează. Dar chiar și contestatarii vehemenți ai concepției sale politice nu îndrăznesc să-i conteste creația literară, cei mai inteligenți dintre ei considerând că această concepție și arta lui narativă se află într-o dualitate radicală enigmatică. În fapt, Mario Vargas Llosa și opera sa se bucură de multă vreme de o recunoaștere universală. Nu voi înșira aici zecile de premii naționale și internaționale cu care a fost încununat: e destul să amintesc *Premiul Romulo Gallegos*, *Premiul Ritz Paris Hemingway*, *Premiul Grizante-Cavour*, *Premiul Orașului Ierusalim*, *Frieden Preis* al librarilor din Germania, *Premiul Cervantes*, cum știm, *Nobelul* hispanic.

Mario Vargas Llosa este *Doctor Honoris Causa* a zeci de universități americane, europene și chiar australiene, este membru al *Academiei Regale Spaniole*, a fost președintele *PEN-Clubului internațional*.

Ce va fi însemnând pentru el *Premiul Ovidius* ne va spune, probabil, chiar laureatul. Noi i-l acordăm cu toată dragostea și convingerea, ca unuia dintre cei mai mari scriitori care au pășit vreodată pe pământ românesc.

Bucureştiul Cultural
Nr. 23+24/2005

Festivalul internaţional „Zile şi nopţi de literatură“

HORIA GÂRBEA

Literatura? O halucinaţie colectivă

Pe vremea când nu știam prea multe despre literatură, am auzit o anecdotă. *„Este adevărat că fiarele sălbatice nu atacă un om care poartă o torță aprinsă?“* Răspuns: *„Da. Este foarte adevărat. Cu condiția să ducă torța cu o viteză destul de mare“*.

Mi-a trebuit destul timp ca să fac legătura între această glumă și rostul literaturii. Acum apropierea dintre ele mi se pare evidentă.

Legătura dintre mine, care scriu, și cei care mă citesc este aceasta: noi credem că vorbele scrise, asemeni torței, ne apără de urât, de rău, de agresiune, de gloanțe chiar. Este una dintre iluziile consolatoare pe care le construiesc oamenii. În realitate, poezia te ferește de gloanțe, dar numai cu condiția să stai mereu de partea armei unde se află trăgaciul. Dacă stai înaintea țevii, te apără la fel de eficient ca pe Maiakovski, Garcia Lorca și ca pe atâția alții.

Eu scriu cu iluzia că poate, totuși, într-un fel, o parte a răului din lume poate fi alungată astfel. Cine mă citește? Cineva care, cu aceeași naivitate, crede că va găsi în scrisul meu un antidot magic împotriva agresiunilor din jur, măcar compensația că, în lumea mea de hârtie, cei buni triumfă câteodată asupra celor răi. De aceea, îi dau dreptate poetului când își numește cititorul semenul lui și chiar frate!

Statistica arată că omul contemporan dintr-o comunitate civilizată citește literatură, în medie, 7 minute pe zi! Desigur, media e rezultatul împărțirii orelor de lectură ale celor care citesc la numărul total care îi include pe necititori. A fost oare altfel vreodată? În altă epocă? Nici vorbă!

Între genurile pe care le practic, este unul privilegiat, în care autorul viu își poate vedea „cititorul“. Mă refer, firește, la teatru. Se strâng într-o sală câteva sute de oameni și toți, dintr-o dată, iau act de același text rostit de actori sau pus în imagini de regizor. Dacă am scris: „O lumină albastră inundă toate chipurile“, sute de oameni văd cum o lumină albastră colorează nefiresc fețele personajelor. Asta, sigur, numai dacă omul de la lumini nu pune din greșeală un filtru verde.

Când publicul râde și aplaudă, cel care a scris trăiește o mare bucurie și o imensă iluzie: că el este cel care a făptuit binele, a dat mulțimii o clipă de fericire, ca un zeu!

„De acum, își spune, m-am convins. Cuvântul scris de mine aduce bucurie, libertate, fericire!“ În realitate, e un moment efemer de emoție transmis unei părți infime din omenire. Spectatorul va uita peste o oră, în fața unei cești de ceai, și ce a văzut și cu atât mai mult cine era autorul. Singurii care își vor aminti numele autorului vor fi criticii, care sunt și ei niște autori, niște oameni care scriu cu iluzia că, arătând cu talent slăbiciunile piesei, aduc umanității un neprețuit serviciu.

Relația dintre cei care scriu și scrisul lor ca între scrisul lor și cei ce îl citesc este, așadar, una întemeiată pe o halucinație colectivă.

Cu câțiva ani în urmă am tradus o piesă minunată a lui Corneille – ***Iluzia comică*** (***L'Illusion comique***).

Un vrăjitor se oferă să arate unui tată viața fiului său alungat de acasă. Îl duce să vadă un spectacol de teatru în care juca fiul plecat și omul, care nu mai fusese la teatru, ia totul drept realitate. Mai ales însușirile magice ale călăuzei sale.

Vrăjitorul care poate orice și spectatorul naiv ai lui Corneille sunt reprezentarea cea mai firească, scrisă cu naturalețea și intuiția geniului, a relației dintre artist și public. ***Iluzia comică*** nu va dispărea niciodată și vom avea mereu magicieni dispuși să creeze trucul și spectatori care vor să-i creadă. Iluzia literaturii ca o torță, ce te apără de toate fiarele ieșite din Cutia Pandorei, este una colectivă și eternă. Semenul și fratele meu cititorul îmi crede toate fantasmele și chiar mi le cere. Cum spune și Corneille:

„Da, la sfârșit dau mâna, când se termină rolul,
Cel viu cu cel ce moare, trădatul – trădătorul.
Unul ucide, altul, din contră, e ucis...
Dar totul se petrece pe scenă, ca în vis!“

MARTIN PAGE

Eu scriu. Cine mă citeşte?

Este o întrebare foarte jenantă. Cititorii mei au dreptul să rămână anonimi. E datoria mea să le protejez identitatea. Trebuie să învățăm să nu răspundem la întrebări, ca să nu riscăm să dăm răspunsuri satisfăcătoare. Sau mai rău: oamenii ar putea fi de acord și ar putea să ne aplaude.

Nu e treaba mea să răspund la întrebări, ci a filosofilor și a participanților la emisiuni televizate. Mă străduiesc să n-o fac niciodată. Este de mirare că nimeni nu pune problema acestei supuneri față de un chestionar. După părerea mea, cea mai bună metodă de a răspunde la o întrebare este să pui o altă întrebare: de ce mereu singurii profesioniști întrebați astfel sunt scriitorii?

Nu îi spunem brutarului: *Voi faceți cornuri. Cine le mănâncă?*

De când scriu romane, sunt întrebat dacă e vreo problemă, dacă e ceva anormal în această activitate. Cred că doar criminalii au dreptul la atâtea întrebări. Chiar dacă, de cele mai multe ori, cei care vor să ne facă să vorbim au suflet de judecători sau de polițiști, foarte puțini dintre scriitori sunt criminali.

Și e păcat.

SIMONA HODOŞ

Bucharest Jazz Festival a împlinit cei şapte ani!

Prin ce se deosebește această ediție a *Bucharest Jazz Festival* de precedentele?

Acest festival de jazz s-a „născut“ într-un club, în urmă cu opt ani, fiind susținut de *ArCuB, Centrul de Proiecte Culturale al Primăriei Municipiului București*. Am avut și am în minte crearea unei identități a festivalului, care să-l facă să devină mai mult decât o întâmplare oarecare în peisajul cultural autohton. Concret, anul trecut am urmărit în special „recuperarea“ unei importante personalități a jazz-lui românesc, Aura Urziceanu, în sensul de a-i oferi un recital autentic de jazz pe scena unui festival din România, după mulți ani în care a lipsit cu totul, în aceeași situație aflându-se și Decebal Bădilă. Am adus nume mari ale jazz-ului, precum George Cables, într-o formulă care ține mai puțin de latura pur comercială și de faima mondenă, împreună cu încă tânărul Ravi Coltrane și Rick Margitza, al cărui nume a rămas foarte bine înscris în memoria celor care l-au ascultat la București, în octombrie 2004. Am vorbit despre „matca“ și „cursul“ acestui festival, tocmai pentru a nu lăsa nici o secundă impresia că ne-am inventat acum. *Bucharest Jazz Festival 2005* are istorie, a împlinit cei *7 ani* proverbiali, iar acum intră, cu siguranță, într-o nouă etapă, aceea a maturizării.

Ce trupe românești vor participa în acest an?

Ediția prezentă aduce în program „culori“ naționale: vest-europene (Franța, Germania, Belgia, Olanda, Finlanda), est-europene (Republica Moldova, Ungaria, Polonia, Cehia), balcanice (Grecia, Bulgaria, Serbia, Muntenegru, Macedonia), Statele Unite ale Americii, Israel, până la cele „exotice“ (Brazilia, Venezuela); foarte multe jamsession-uri, pentru că jazz-ul s-a născut în club și acolo se desfășoară în cea mai deplină libertate. *Bucharest Jazz Festival 2005* aduce pe scenă regrupări interesante de muzicieni, în formule rare, precum duo de pian Johnny Răducanu–Harry Tavitian sau Jancsi Korrossy–Ramona Horvath; *Big-band-ul Radio* dirijat de Christian Anker Goen, având soliști precum reputatul trompetist iugoslav Stjepko Gut sau saxofonistul Craig Bailey, într-o seară, și Nicolas Simion, solist, în altă seară; solo-uri de pian, între care o propunere îndrăzneață, ***Back to Bach***, aparținând mai tânărului Florin Răducanu; dar și nume foarte sonore ale jazz-ului, ca „legenda vie“, cum e numit Benny Golson, nu mai puțin celebra Tania Maria, extraordinarii saxofoniști Christof Lauer, Alex Harding, Jaroslaw Smietana, Anca Parghel, care pentru publicul românesc nu mai are nevoie de nici o prezentare. Fără a putea enumera întreaga listă de muzicieni români care merită să fie nominalizați, sunt sigură că iubitorii jazz-ului își vor regăsi cu toții artiștii preferați, de la Marius Popp, Mircea Tiberian, Ion Baciu jr., Lucian Ban, Teodora Enache, Garbis Dedeian, Liviu Butoi, Marius Vernescu, Cristian Soleanu, Vlaicu Golcea, Vlad Popescu, Sorin Romanescu, Marta Hristea, dar și nume noi sau nume din țară care nu cântă decât foarte rar în București. O noutate-surpriză: în prima zi de festival va cânta A.G. Weinberger, numit Mr. Blues. Să nu uităm că jazz-ul a început cu blues-ul, iar câteodată nu se pot despărți!

Deschiderea festivalului va coincide cu *Anul Francofoniei*. Vor fi evenimente speciale în acest sens?

Anul Francofoniei a fost anunțat oficial în 20 septembrie, la închiderea *Festivalului Internațional „George Enescu“*. *Ambasada Franței* și *Institutul Francez* din București, prin d-na Irina Boulin-Ghica și d-l Patrice Peteuil, personal, s-au implicat precis, direct și evident, fiind invitați în festival aproximativ 15 artiști francezi. *Bucharest Jazz Festival 2005* a pornit deja sub auspiciile *Anului Francofoniei*, iar în acest sens vor avea loc concerte, jamsession-uri, workshop-uri susținute de muzicieni francezi împreună cu muzicieni români, lansări de CD-uri (***Paris-Transylvania Express***), conferințe de presă, iar caietul-program al festivalului va apărea și în limba franceză.

Care vor fi principalele locații ale festivalului ?

Sala ArCuB, în cele mai multe seri, adică opt, din cele unsprezece zile și nopți de festival. *Sala Radio*, de asemenea, *Sala „Elvira Popescu“* a Institutului Francez vor găzdui concerte din festival, precum și *Green Hours, EVENT Club, ART JAZZ CLUB, Monaco Lounge Cafe* unde vor putea fi auzite cele 33 de formații prezente pe afișul *Bucharest Jazz Festival 2005*.

Ce ne puteți spune despre publicul unui astfel de festival?

Unora le place jazz-ul! Dincolo de această parafrazare-citare, îndrăznesc să spun că, în București, tot mai multora le place jazz-ul. Adevărat, nu este un public cât să umple un stadion, dar s-a întâmplat nu mai departe de anul trecut ca în câteva seri să fie aproape o mie de oameni în sală. Iar sala avea 900 de scaune. Publicul de jazz este avizat, fidel și foarte civilizat. De aceea, ne impune respect, ca organizatori, dar și muzicienilor. Ceea ce ne motivează să organizăm acest festival în fiecare an, între 15 și 25 octombrie.

Interviu realizat de Gabriela Zafiu

LUCA NICULESCU

Un „Jaf“ bine regizat

„În oglinda înşelătoare a unui film de propagandă, vom descoperi imaginea unei lumi înecate în minciună şi manipulare“ – aceasta e promisiunea pe care o face regizorul Alexandru Solomon. Promisiune ţinută: ***Marele jaf comunist*** este un documentar tulburător despre un fapt divers într-o ţară în care „nu era voie“ să existe fapte diverse. Este însă şi un film în film, o peliculă despre minciună, manipulare şi propagandă, într-o perioadă în care în România se construia „omul nou“.

Scenariul şi regia: **Alexandru Solomn**
Imaginea: **Constantin Chelba**
Producători: **Les Films d'ICI/Serge Lalou, Virgine Vallat – Libra Film/Tudor Giurgiu**
Cu sprijinul: **Eurimages, CNC France, CNC România, Discovery Campus, Jan Vrijman Fund**
Distribuitor: **Independenta Film**
Pe ecrane din 30 septembrie 2005.

Filmul

Într-o zi de iulie din 1959, şase persoane atacă o maşină a *Băncii de Stat* care transporta salariile „oamenilor muncii“. Sunt furate 1 milion şase sute de mii de lei, echivalentul a aproximativ un milion de dolari, la acea vreme. Miliţia şi Securitatea încep o anchetă fără precedent, mii de persoane sunt interogate, arestate şi cel puţin un om nevinovat moare în urma torturilor. După ce eşuează cercetările printre „bandiţi“ şi „elementele ostile poporului“, unul din anchetatori are ideea de a merge mai departe: continuă căutările printre persoane apropiate regimului comunist. Şi aici, surpriză: îi descoperă pe cei şase. E vorba de şase intelectuali, cinci bărbaţi şi o femeie, toţi evrei. Foşti ilegalişti, foşti membri importanţi ai Partidului Comunist (unul dintre ei era cumnatul ministrului de Interne de atunci, Alexandru Drăghici, un altul fusese decan al Facultăţii de Ziaristică – funcţie extrem de politizată). Cei şase sunt arestaţi, judecaţi, condamnaţi la moarte şi executaţi (cu excepţia femeii, condamnată la muncă silnică pe viaţă şi eliberată cinci ani mai târziu în urma unei amnistii politice).

Un jaf ca în Vestul Sălbatic petrecut într-o ţară comunistă „sigură“, cu nişte „bandiţi“ din înalta societate a vremii, de origine evreiască, care reuşesc să fure echivalentul a 2.500 de salarii – numai pentru aceste detalii şi povestea ar fi meritat filmul pe care i-l dedică Alexandru Solomon. Demersul tânărului regizor e cu atât mai interesant cu cât porneşte şi de la un alt element, uluitor prin cinismul sau. La câteva luni de la de prinderea „bandiţilor“, autorităţile comuniste au realizat un film de 60 de minute, în care erau reconstituite jaful şi ancheta care i-a urmat. Elementul inedit este că fiecare îşi interpretează propriul rol: miliţienii joacă rolul miliţienilor, securiştii pe cel al securiştilor, iar „bandiţii“ sunt persoanele reale care jefuiseră Banca de Stat. Îi vedem punându-şi cagulele, luând armele în mâini, ameninţându-l pe şoferul furgonetei. Îi urmărim apoi în scenele capturării şi în cea a procesului. Probabil că au fost convinşi să îşi joace propriile roluri, promiţându-li-se o pedeapsă mai mică. Evident, a fost o minciună.

Filmul ***Reconstituirea*** a fost prezentat în anii '60 în cercul închis al organizaţiilor de partid drept un exemplu al reuşitei unei anchete a autorităţilor comuniste.

Întrebări fără răspuns

Marele jaf comunist este, în egală măsură, un film despre atacul asupra maşinii BNR şi despre pelicula care i-a urmat, ***Reconstituirea***. Regizorul s-a aplecat asupra subiectului cu perseverenţa unui istoric şi curiozitatea unui jurnalist. A lucrat timp de patru ani. A stat sute de ore în arhive. A intervievat peste o sută de persoane. A căutat cu tenacitate supravieţuitori ai epocii. Munca i-a fost răsplătită: deşi au trecut 45 de ani de la „marele jaf“, calitatea mărturiilor e impresionantă. Prin faţa camerei lui Alexandru Solomon se perindă foşti anchetatori (miliţieni sau lucrători ai aparatului de Securitate), foşti judecători, directori de penitenciare, prieteni ai celor condamnaţi, ba chiar şi fiul unuia dintre ei, venit în România să afle adevărul despre cele întâmplate atunci. Pentru că acesta e marele paradox: deşi a fost unul din cele mai importante „fapte diverse“ din perioada dictaturii, deşi a fost făcut un film, ***Reconstituirea***, pe marginea „marelui jaf“, adevărul e mascat de propaganda şi de retorica vremii. ***Reconstituirea*** din 1960 nu explică de ce un grup de intelectuali şi demnitari ar ataca o bancă. De ce oameni care se bucuraseră de privilegiile regimului comunist se întorc împotriva lui? De ce persoane inteligente fură o sumă atât de mare de bani, bani pe care nu îi pot cheltui nici în România (unde ar da de bănuit), dar nici în străinătate (unde leul nu era convertibil).

Filmul lui Alexandru Solomon nu răspunde nici el la aceste întrebări. Dar nici nu caută asta. Regizorul nu judecă, nu e un „cineast-procuror“. În faţa camerei sale, torţionarii se bucură de acelaşi tratament ca şi prietenii condamnaţilor. Solomon nu e inchizitorial, nu are textul scris în prealabil, nu îi inocentează pe cei şase. El nu face decât să aţintească aparatul de filmat pe un episod dintr-o perioadă neagră a României, lăsând spectatorul să judece. Textul documentarului, citit de Victor Rebengiuc, e aproape „alb“. Adjectivele lipsesc, autorul nu doreşte să tragă singur concluziile. Acestea vin de la sine, iar ceea ce surprinde încă o dată este *„banalitatea răului“*, după cum spunea Hannah Arendt. Anchetatorii de atunci, acum în vârstă de peste 70 de ani, sunt oameni de o cutremurătoare „normalitate“. *„Poate i-om mai fi bătut pe inculpaţi din când în când“*, mărturiseşte unul dintre foştii miliţieni, simulând un gol de memorie. În secvenţa următoare, fiica unei „victime colaterale“, fochistul băncii, arestat „din greşeală“ şi omorât în bătaie, îşi aminteşte despre cum a fost torturat până la moarte tatăl său. Fără comentarii.

Defrişarea memoriei

Filmul lui Alexandru Solomon vine în România după un solid parcurs internaţional. Difuzat de *BBC*, de *Arte*, în Franţa şi Germania, de alte televiziuni din Suedia, Olanda sau Finlanda, pelicula a luat mai multe premii, printre care *Prix du Film d'Historie*, la Pessac, în Franţa. În România, filmul e distribuit de *Independenta Film* şi atât casa de distribuţie, cât şi Alexandru Solomon fac un pariu interesant: în ce măsura publicul va plăti pentru a vedea un documentar românesc? Vor fi spectatori la proiecţiile de la cele două *Mall*-uri (mai ales), cinema *Europa* sau sala *Elvira Popescu*? Dincolo de reuşita sau eşecul acestui pariu, e însă important ca filmul să fie difuzat cât mai repede de un post de televiziune. Valoarea documentarului e incontestabilă – mărturie stând şi premiile obţinute. E interesant de urmărit dacă pelicula va stârni o dezbatere în societatea românească, societate în care rareori temele de interes public sunt şi dezbătute public. Filmul lui Alexandru Solomon invită la o discuţie despre decriptarea manipulării şi a minciunii, la o reflecţie asupra destinului comunităţii evreieşti din România înainte şi după „marele jaf“ şi, mai presus de toate, este un apel la memorie.

Din acest punct de vedere, ultima secvenţă a ***Marelui jaf*** are valoare de simbol: într-un teatru de vară năpădit de buruieni, „supravieţuitorii“ de atunci – anchetatori, martori, urmaşi ai victimelor – privesc, umăr la umăr, imagini din ***Reconstituirea*** – semn al necesităţii defrişării memoriei.

BOGDAN ALEXANDRU STĂNESCU

Mr. Nobel-to-be Eugenides

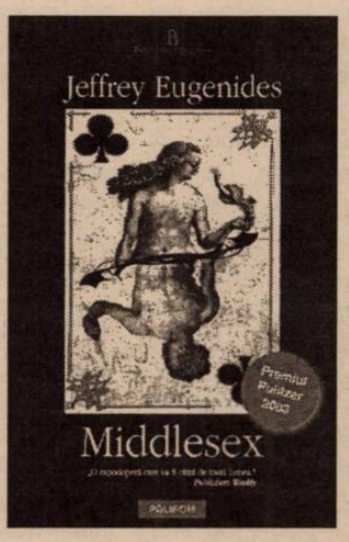

Jeffrey Eugenides, proiectat în rândul creatorilor de capodopere de corul admiratorilor gălăgioşi – în special pentru romanul tradus la *Polirom*, ***Middlesex*** –, strânge în jurul numelui său destule auspicii favorabile unui eventual Nobel.

Nu o spun cu (totală) ironie, ci, pur şi simplu, contabilizez date ce, în istoria contemporană a premiului, au înclinat decisiv balanţa Fortunei, de multe ori în dauna factorului axiologic.

Aşadar: *în primul rând*, Eugenides este un minoritar, aşa cum o arată numele – cetăţenia sa americană acoperă un substrat grecesc pregnant. Urmaş al unor pasageri de Ellis Island, el are toate motivele să-şi asume „genetic“ experienţele traumatizante ale unor strămoşi trecuţi prin masacrele înfăptuite de turci în Smirna şi prin Odiseea ce i-a condus în America tuturor posibilităţilor (recursul la Odisee se regăseşte şi în tema romanului – tânărul narator hermafrodit parcurge lungul drum al găsirii identităţii şi al acceptării de către Ceilalţi, pentru a se întoarce în Ithaca ultimei re-cunoaşteri)...

În al doilea rând, Eugenides adoptă tonul epopeic-elegiac-ironic-critic la adresa patriei de adopţie, ceea ce, prietenii cunosc foarte bine, prinde extraordinar în rândul intelectualilor „stângişti“ de peste ocean. A critica sistemul şi istoria Statelor Unite este de ceva timp o cale spre succes „pe piaţa internă“. Ca să nu mai vorbim de cea externă.

Este, poate, paradoxul ce oferă reversul patriotismului republican-fanfaronard al orăşelului american unde fiece casă arborează drapelul naţional (alături de nelipsitul pitic de grădină).

Trei: personajul lui Eugenides este de două ori minoritar. O dată ca descendent al lui Ahile în patria Unchiului Sam, iar apoi prin maladia ce-l transformă, la pubertate, dintr-o fetiţă gingaşă (cu puţin năsuc grecesc) într-un mascul timid şi plin de dorinţa unei relaţii „normale“. Tema romanului, cât şi naratorul său, îl aruncă pe Eugenides în rândul *„resentimentarilor“*, ca să utilizăm tonul şi conceptele polemice ale lui Harold Bloom. Afilierea îmi pare, însă, în cazul său, o simplă speculare a circumstanţelor de lectură, un tertip ieftin, pentru că nu face decât să se muleze pe forma vasului-orizont de aşteptare, adevărata reţetă a succesului – un non-W.A.S.P. luptând împotriva sistemului, luptă, în cazul lui Eugenides, neautentică.

Patru: metaficţiunea istorică. Eugenides foloseşte lecţia învăţată de la Rusdie, Swift & cie, îmbinând istoria mică – povestea bunicului şi a bunicii incestuoşi ce vor provoca mutaţia genetică răspunzătoare de prezentul naraţiunii – cu istoria mare – fuga în State –, ce le permite să oculteze trecutul ruşinos şi să ducă la împlinire iubirea interzisă încălcătoare de Tabu.

Toate acestea mă fac să cred în viitorul abilului (şi talentatului) domn Eugenides. *Pulitzer*-ul câştigat în 2003 e doar un pas spre marile succese ce va să vină. Feriţi-vă de greci, mai ales când scriu bine! Până la a vă feri, însă, cetiţi-i...

P.S.: Cât despre deja celebra copertă a patra, spaţiul encomiastic al oricărei edituri respectabile, când Jonathan Franzen scrie că avem de-a face cu *„un roman nebunesc, minunat – vi se taie picioarele citindu-l!“*, i-aş replica acestuia că mie mi s-au tăiat picioarele citind romanul său, ***Corecţii***, mai curând decât la lectura ***Middlesex***-ului.

Bucureştiul Cultural
Nr. 23+24/2005

CRISTINA BOHACIU SÂRBU

S-a sfârşit sărbătoarea Enescu. Începe sărbătoarea Enescu

Cea de a XVII-ea ediție a *Festivalului și Concursului Internațional „George Enescu"* s-a sfîrșit de câteva săptămâni. La Ateneul Român și la Sala Radio a început stagiunea de toamnă. Sala Palatului s-a cufundat în liniște. La Teatrul Național se joacă, din nou, numai teatru! Piața a redevenit spațiu de parcare. Orașul a reintrat în normal. Amintirea Festivalului, ca și așteptarea ediției viitoare, în septembrie 2007, au devenit, și ele, parte a acestei normalități. Pentru că, da, nimic anormal în prezența unor mari orchestre ale lumii la București, sub semnul unui muzician recunoscut printre marii maeștri ai muzicii secolului XX; nimic anormal în evoluțiile unor artiști extraordinari, în fața unui public alcătuit, în egală măsură, din melomani, din ce în ce mai avizați și mai tineri, din ce în ce mai atrași spre sălile de concert și spre muzica clasică. Numărul de bilete vândute la această ediție 2005 – aproape dublu față de cel al biletelor vândute în urmă cu doi ani.

Timp de 17 zile, multă, foarte multă lume în fața Sălii Palatului și a Ateneului Român, la fel și în Piața definitiv impusă în peisajul unui festival de renume internațional. Pe scenele mari, artiștii de astăzi; pe scena în aer liber, artiștii de mâine. Gândul mă poartă către *Centrul Karajan* din Viena, unde copiilor li se oferă șansa de a cunoaște, cânta și chiar juca personajele capodoperelor teatrului liric, sau la Bayreuth, unde *Întâlnirile Internaționale* oferă tinerilor din întreaga lume, muzicieni sau nu, șansa de a vedea de sus, de la balcon, spectacolele de la Festspielhaus și de a se impregna, pentru toată viața, de microbul muzicii lui Richard Wagner.

În perioada de festival – martore cele 17 ediții ale ***Jurnalului de festival*** – la București au avut loc trei-patru concerte pe zi, lansări de carte, vernisaje de expoziție, conferințe de presă, proiecții de filme, discuții interminabile despre ieri, astăzi și mâine între cei care alergau neobosiți de la Sala Palatului, de la Teatrul Național prin Piață, spre Ateneul Român.

*A început festivalul, Andreescu a dirijat concertul de deschidere. Ți-a plăcut Julia Migenes? Așa și așa! **Oedipe**-ul lui Petrika Ionesco rezistă! Și românul Ignat nu e mai prejos decât finlandezul Ruutunnen! Ai lipsit la cvartetul* Emerson*! Ce să aleg, baletul rus sau orchestra rusă, de ce le-or fi suprapus oare, vor fi două evenimente unice! Opitz și-a început recitalul cu **Variațiunile Diabelli** de Beethoven! Peste o oră de muzică, ce curaj! Da, dar a fost minunat. Tomescu în Prokofiev... e poate cel mai bun violonist al nostru acum. Să nu îl uităm pe Azoitei! I-a ținut piept lui Nigel Kennedy în „dublul" de Bach!* Cvartetul Stradivari*! Nu am cuvinte. Cum nu am cuvinte nici pentru recitalul de lieduri José Van Dam–Maciej Pikulski. Ce păcat că Uto Ughi nu mai este ce a fost. Ați văzut cărțile semnate Viorel Cosma, Clemansa Firca, Laura Manolache, Mihai Cosma...? Trebuie neapărat să cumpărați CD-urile „Enescu" lansate în festival. Nu cumva să pierdeți **Integrala Concertelor Brandemburgice** de Bach în interpretarea formației* King's Consort*! Nu cumva să pierdeți **Integrala Concertelor pentru pian** de Beethoven cu* Orchestra de Cameră din Lausanne *și Christian Zacharias, solist și dirijor! Programul* Capelei de Stat din Dresda *s-a inversat! Violonistul Augustin Dumay s-a îmbolnăvit și recitalul său s-a anulat. Pianistul Murray Perahia s-a îmbolnăvit – Doamne, ce pierdere! –, locul (dirijor și solist) va fi luat de către același Christian Zacharias – Doamne ce șansă! Ioan Holender, directorul Operei de Stat din Viena, președintele de onoare al festivalului, și-a lansat cartea și a dat autografe. N-am să uit niciodată „a IX"-a de Beethoven cu* Filarmonica din Israel *și Zubin Mehta la pupitru. Nu mi-am putut lua ochii – și desigur, nici urechile –, de la vioara primă a* Cvartetului Wiener Philharmoniker*! Cvartetul* Schubert *și-a schimbat complet programul, unul dintre ei s-a îmbolnăvit. Ce tânăr e Jurowski în fața* Filarmonicii din Londra*, care sună excepțional! Ce bun – ce mândrii suntem! – e Cristian Mandeal în programul frumos, dar foarte greu, prezentat la pupitrul aceleiași orchestre! Și ce mândri suntem și de* Cvartetul Voces *și invitații lor, Aurelian Octav Popa și Marin Cazacu! Nu mi-a prea plăcut Hélène Grimaud în concertul de Brahms (îmi amintesc, nici la ediția trecută a festivalului nu am fost prea încântată!). Un Maestru, Sir Neville Marriner colaborând cu orchestra simfonică a* Filarmonicii „George Enescu"*, mai ales în Enescu și Respighi! Barbara Hendricks ne-a dezamăgit,* Magnus Quartet Jazz *însă este o formație de excepție! De ce s-a schimbat programul* Orchestrei Naționale a Franței*, vrem César Franck, nu Prokofiev! Uluitor **Concertul nr. 2** de Brahms în interpretarea pianistei Elisabetha Leonskaja! Un eșec recitalul Marjanei Lipovsek! În sfârșit, Franck în interpretarea* Orchestrei Naționale a Franței *sub bagheta lui Kurt Mazur...*

Nu s-a prea vorbit despre muzica românească din cauza izolării ei la Sala Radio în concerte de duminică, în matineu. O soluție de compromis cu totul ineficientă, dacă ar fi să mă gîndesc doar la concertul *Filarmonicii „Banatul"* din Timișoara, în care Remus Georgescu a interpretat lucrări cu adevărat de referință din repertoriul românesc.

Christian Zacharias a declarat că dorește să revină și la viitoarea ediție a festivalului cu un program Scarlatti. Zubin Mehta a plecat de la București luând cu el partitura operei ***Oedipe***. Valery Gergiev a făcut același lucru, promițând însă ceva în plus, și anume, o montare la *Teatrul din Sankt Petersburg*, al cărui director este, și turnee cu capodopera enesciană. Un final cu adevărat triumfal pentru un festival de mare reputație internațională. În 2005 s-au împlinit 50 de ani de la moartea lui George Enescu. În 2006 vom sărbători 125 de ani de la nașterea sa.

DUMITRU AVAKIAN

Gala laureaţilor între speranţe şi aşteptări

Concertul de gală al laureaților recentei ediții a *Concursului Internațional „George Enescu"* ne-a demonstrat că această manifestare competițională – mă refer la nivelul competiției tinerilor performeri – se menține în zone de modestă reprezentare, că nu se ridică la nivelul primelor sale ediții, că nu se ridică la nivelul competițiilor similare, actuale, observate în plan european.

Zubin Mehta
foto: Eugen Oprina

Competiția nu este suficient de bine promovată, nu este suficient cunoscută în multe dintre centrele importante ale muzicii, în mediile muzicale universitare din Europa, din Statele Unite ale Americii. Competiția în cadrul secției de muzică de cameră, spre exemplu, nu a mai avut loc; participarea tinerilor cvartetiști fiind cu totul modestă, concursul s-a autoanulat. Secția de canto a fost desființată la sugestia președintelui ediției actuale a Festivalului. Explicațiile în acest sens ale domnului Holender au fost jenante și s-au referit la faptul că în lume ar exista actualmente multe concursuri adresate tinerilor cântăreți. Acceptând această logică, ne putem aștepta la desființarea, și nu la promovarea concursului de pian, spre exemplu... Or, un bun câștigat, o competiție națională de mare succes în anii '60–'70, competiție susținută din bani publici, nu se anulează, ci se promovează; secția de canto a *Concursului Internațional „Enescu"* aducea prin probele acesteia exigențe ce țin de cultura stilistică, de discernământ în domeniul culturii vocale, avea o individualitate, un profil bine definit. În adevăr, competiții ale vocilor există multe în lume. Probelor concursului de cultură vocală – cum era Concursul „Enescu" – le fac față, însă, puțini cântăreți. Este nevoie nu numai de voce, ci și de cultură. Personal cred că numărul mare al competițiilor poate fi un criteriu de încurajare, de promovare a tinerilor, și nu un motiv de anulare a competiției. În țară există importante disponibilități în acest sens, există importante voci care așteaptă a fi etalate. Concursurile reprezintă un asemenea cadru.

I-am audiat pe cei doi tineri muzicieni performeri declarați a fi laureați cu premiul cel mare la secțiile vioară și pian ale Concursului. I-am audiat la Ateneul Român, în compania *Orchestrei Filarmonice „Moldova"* din Iași – ansamblu condus de dirijorul Alexandru Lăscae, din Olanda, muzician originar din București. Membrii celor două jurii au fost, în mod evident, generoși, încercând a salva nivelul de reprezentare a competiției. Cei doi concurenți declarați a fi laureați ai primului premiu s-ar fi plasat, în mod normal, în competiții cu pretenții similare, la nivele mult mai modeste. Nu am avut prilejul a asista la probele etapelor concursului; dar evoluția acestora în cadrul concertului de gală, în compania orchestrei, a fost elocventă pentru a observa că ne aflăm în fața unor tinere speranțe ce prezintă rezultate parțiale și mai puțin în fața unor certitudini ce urmează a fi revelate vieții muzicale internaționale; așa cum s-a petrecut acest lucru cu prilejul primelor cinci sau șase ediții ale concursului; mult mai recent, nu trebuie uitat, la competițiile ultimelor ediții ale Concursului de vioară, premiile cele mari s-au numit Alexandru Tomescu și Nemanya Radulovic, cel de al doilea din Serbia, tineri muzicieni ce aparțin astăzi dinamicii celei importante a vieții muzicale internaționale. La secția de pian, ne aducem aminte, distincțiile cu totul notabile, astăzi celebrități europene, unele mondiale, s-au numit Li Ming Qiang, Radu Lupu, Elisabetha Leonskaia, Dan Grigore, Valentin Gheorghiu; iar în privința vocilor, este suficient a mă referi doar la Agnes Baltza, la Dan Iordăchescu...

De această dată, violonistul Valerii Sokolov, din Ucraina – i-au fost oferiți laurii primului premiu – a prezentat Concertul beethovenian în re major; a făcut-o cu sensul unei anverguri limitate

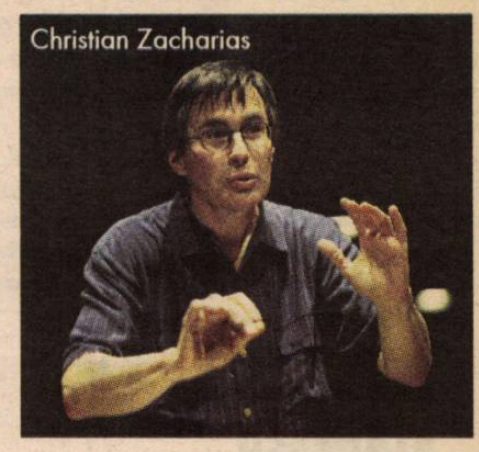
Christian Zacharias

a adresării artistice. Violonistica sa dispune de o muzicalitate certă, dar de restrânsă deschidere; intonația este sigură, evenimentele muzicale ale frazei muzicale sunt grijuliu conturate; lipsește marele elan al adresării artistice, consistența acestuia, elan care, este posibil, va veni în etapele viitoare ale evoluției tânărului violonist de nici 19 ani. Studiază la Londra în școli importante, dispune de o bună educație muzicală. Sunt aspecte promițătoare pentru o bună evoluție ulterioară.

La secția pian, câștigătoare a competiției și clasată pe primul loc, a fost declarată Irina Zahharenkova, în vârstă de aproape 30 de ani, din Estonia. În cadrul momentului de gală al competiției a prezentat primul Concert, în mi minor, de Frédéric Chopin. Tânăra pianistă se află într-un moment semnificativ al propriei evoluții. Se poate vorbi de o consistență a adresărilor, de o sensibilitate diferențiată pe ☞

care o aduce cumulul de experienţă. Sonorităţile sunt bine diferenţiate şi dispun de maleabilitate în dinamici sonore diferite; calitatea tonului beneficiază de o susţinere sensibilă; dar ansamblul mare al lucrării nu are, încă, o fermă stabilitate. Intervin momente de slăbire a atenţiei, de slăbire a concentrării cântului, de simplă adiţionare a pasajelor. Studiile înalte pe care le parcurge la *Academia „Sibelius"* din Helsinki vor ajuta – doresc să cred acest lucru – conturării mai pregnante a profilului artistic al acestui tânăr muzician.

La nivelul secţiei de compoziţie lucrurile au stat cu totul altfel.

În afara membrilor juriului, singurii care au judecat partiturile concurenţilor, nimeni nu a putut deocamdată aprecia lucrările trimise secţiei de compoziţie; preşedintele juriului, compozitorul Ştefan Niculescu, ne-a asigurat că nivelul este unul ridicat, comparabil ca valoare, ca participare cu marile competiţii europene; domnia sa s-a referit la concursul de compoziţie oarecum similar, *Concursul „Regina Elisabeta"*, de la Bruxelles, competiţie la care a participat cu câteva luni în urmă în calitate de membru al juriului. Aceleaşi bune referinţe asupra concursului de compoziţie ne-a dat şi compozitorul Adrian Iorgulescu, actualul ministru al Culturii, pe parcursul unei recent susţinute conferinţe de presă. Este pentru prima oară când ministrul Culturii – muzician de prestigiu în contextul vieţii noastre muzicale – se implică direct în organizarea competiţiei, în susţinerea lucrărilor juriului secţiei de compoziţie. Juriului secţiei i-au parvenit un număr de 56 de lucrări. O veritabilă recoltă de partituri! Dintre acestea, abia în cadrul ediţiei viitoare a Festivalului, peste doi ani, vom avea posibilitatea să le audiem pe cele clasate acum pe primul loc.

Ne-am bucurat observând programarea în cadrul actualei ediţii a Festivalului a lucrărilor premiate cu doi ani în urmă, creaţii semnate de tinerii compozitori Diana Rotaru, încă studentă a *Universităţii de Muzică din Bucureşti* şi Vlad Hârlav Maistorovici, încă student la *Royal College of Music* la Londra.

Trebuie să fim conştienţi de faptul că, prin manifestările sale, prin evenimentele sale, *Festivalul „George Enescu"* se adresează prezentului, ni se adresează nouă, tuturor. Concursul, în schimb, se adresează în primul rând tinerilor. Se adresează viitorului.

Concursul se adresează viitorului nostru, se adresează viitorului culturii muzicale de la noi, viitorului culturii muzicale de pe marile meridiane internaţionale ale artei, ale muzicii.

anaid art gallery®
Bucuresti
str. Slobozia (Rondul Cosbuc) nr. 34 sector 4
Tel. (021) 337 11 87 / (021) 337 03 43
E-mail: anaidart@rdsmail.ro www.anaidart.ro

EVENIMENTUL EDITORIAL AL ANULUI

• format 23,5/28,5 cm • 696 de pagini
• 400 Ilustraţii color, 13 hărţi color
• coperţi cartonate tari

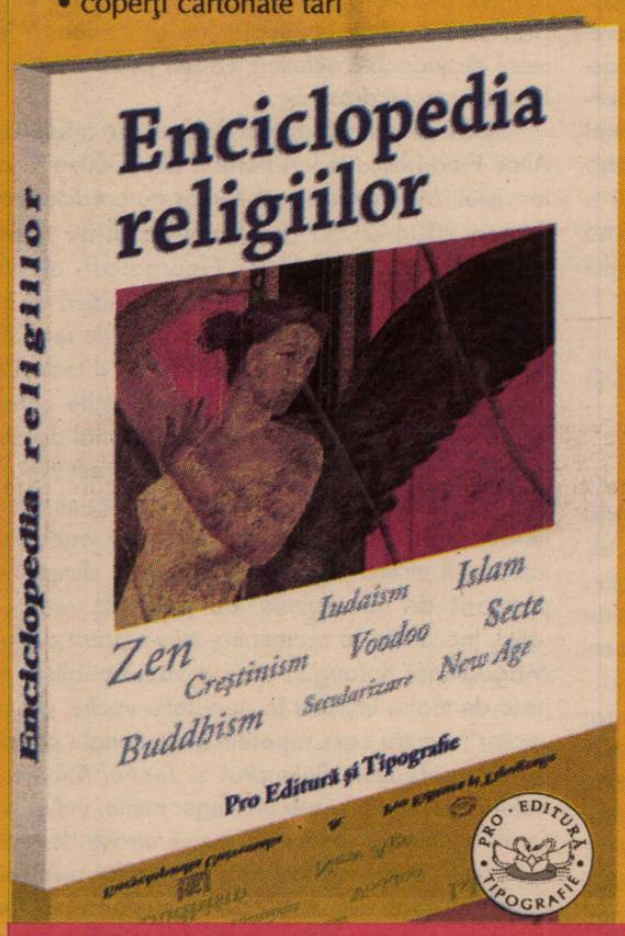

Enciclopedia religiilor

Evenimente recente ne-au făcut să ne amintim că religiile se află în miezul diferitelor civilizaţii care populează planeta, iar confruntarea acestor civilizaţii îi îngrijorează mult, astăzi, pe contemporanii noştri. Dincolo de excesele de fanatism cărora le-au servit şi le servesc încă drept pretext, nu trebuie totuşi să uităm că religiile nu au încetat niciodată să exercite – în special în domeniul artei – o influenţă considerabilă. Dar care sunt şi cum sunt organizate aceste religii, prea adesea ponegrite, prea adesea prost înţelese? La aceste întrebări îşi propune să răspundă, cât mai obiectiv, această lucrare.

Jacques BERSANI

Inspector general al Ministerului Educaţiei din Franţa, istoric literar, scriitor şi conferenţiar, Jacques Bersani, care a supervizat lucrarea de faţă, colaborează de mulţi ani cu Encyclopaedia Universalis. A coordonat în special seria Marilor Atlase, în cadrul căreia a apărut, în 1988, prima ediţie a Enciclopediei religiilor.

Peste120 de autori, de reputaţie internaţională, au colaborat la Enciclopedia religiilor, printre care: Mohammed Arkoun, Françoise Aubin, Marc Augé, Paul Balta, André Bareau, Jean Baubérot, Heinz Bechert, Jean Bottéro, Régis Boyer, Charles Chauvin, Anne Cheng, Nathalie Clayer, Marcel Detienne, Alphonse Dupront, Jean Evenou, Andrée Feillard, Marc Gaborieau, Daniel Gimaret, Altan Gokalp, Danièle Hervieu-Léger, Michel Hulin, Yvan Koenig, Françoise Lautman, François Lissarrague, Nicole Loraux, Charles Malamoud, Gérard Nahon, Jacob Neusner, André Paul, Mario Piantelli, Pierre Pierrard, Emile Poulat, Iégor Reznikoff, Yann Richard, Maxime Rodinson, Olivier Roy, Kristofer Schipper, Emmanuel Terray, Jean-Pierre Vernant.

Pro Editură şi Tipografie S.R.L. O.P. 26, C.P. 13, Str. Bălculeşti nr. 1, Bucureşti; e-mail: proeditura@b.astral.ro

Pentru comenzi, sunaţi la: 490 62 35, 490 62 37 www.proeditura.ro

DOINA PAPP

Comedia ţine la tineri

Teatrul de Comedie a iniţiat, cu sprijinul *Primăriei Municipiului Bucureşti*, un proiect destinat celor mai tineri creatori de teatru, cei din promoţiile 2003-2005. Potrivit enunţului din programul de sală, acestora li se acordă şansa să monteze pe scena unui teatru profesionist. (Doar sunt profesionişti, nu?) Proiectul se desfăşoară în patru etape, fiecare urmată de câte o gală. Se mai spune prin culise că dintre aceste spectacole cele mai bune vor avea acces la afişul *Teatrului de Comedie*. Spectacolele programate sunt ale regizorilor Iulia Stănescu, Mihaela Triboi, Marcel Ţop şi Alex Mihail şi au loc la sala Studio, cu intrarea liberă.

Anunţând un stil dezinvolt, asezonat limbajului specific categoriei de vârstă vizate, primul spectacol din această serie se intitulează ***Ce tipe mişto!*** de Laura Shaine Cunningham, şi a fost realizat de Iulia Stănescu, absolventă la regie-teatru, clasa Valeriu Moisescu, în 2004. Tipele respective sunt şase femei dintr-un oraş american, prietene, care se întâlnesc la o agapă, pentru a sărbători faptul că una dintre ele aşteaptă un copil. Pe tema deja obositoare a frustrărilor feminine, personajele „rupte din viaţă" ale acestei comedii cu final melancolic îşi povestesc experienţele, mai ales sexuale, dar şi matrimoniale şi pe alocuri profesionale. Şarjând pentru a ascunde ratările şi deziluzia unor vieţi cam fără perspective, aceste exponente ale feminismului aproape libertin imprimă o frenezie deplasată momentului, ajungând evident şi la conflicte. Regizoarea a pedalat pe această intenţie a textului, la fel şi interpretele, care au insistat poate prea mult într-o tonalitate stridentă. Spectacolul e însă în general bine susţinut ca ritm şi culoare, lipsindu-i unele îngândurări necesare, care ar fi putut puncta şi mesajul de plan doi al textului (cel cu melancolia). Actriţele din distribuţie urmăresc tipologia destul de ofertantă a piesei, evoluând în mici recitaluri. Maria Obretin e intelectuala, fremătând de sensibilitate, mai mereu cu lacrimi în ochi. Paula Gherghe e uşurateca Nina, afişând un jemanfişism agresiv, exploziv şi neumbrit de nici un regret. Carmen Florescu joacă o gâscă, cu fandoseli caricaturizate de unduirile glasului şi ale trupului. Cătălina Harabagiu e mai aproape de normalul eroinei ei, o actriţă deghizată în chelneriţă. Ela Ionescu abundă de principii protestante, ipocrizia ei fiind o altă faţă a modului de a se ascunde de lume al fetelor, iar Carmen Lopăzan o interpretează cu mult firesc şi căldură pe Claire, cea care, aducând pe lume un copil, trăieşte o modificare de psihic şi moral. Cu o parte din distribuţie regizoarea a mai realizat un spectacol de acest gen, pe un text asemănător şi mai ales cu o problematică asemănătoare. Se chema ***Fetele grase câştigă întotdeauna***. Au câştigat şi acum, în aceeaşi cheie a derizoriului contemporan de care e plină literatura de azi. Şi teatrul. Un fenomen social spunea cineva, dar şi unul estetic, în măsura în care arta actuală îşi asumă cazurile clinice de dezabuzare ale lumii în care trăim.

Într-o sală gemând de public în majoritate tânăr, a avut loc şi premiera a doua a acestui ciclu. Alegerea piesei, ***Domnul Masure*** de Claude Magnier, o comedie bulevardieră bine scrisă, n-a mai avut în schimb decât motivaţia genului ei, întotdeauna o provocare pentru interpreţi. Din păcate, prea cruzi pentru a atinge virtuozitatea necesară unei atari montări şi nepotriviţi, mai ales băieţii, cu rolurile, din cauza vârstei, tinerii actori aleşi de regizoarea Mihaela Triboi au lăsat doar impresia unui exerciţiu de şcoală. Singură Alexandra Stan, în rolul zglobiei Jacqueline, a depăşit pe alocuri acest nivel prin calităţi naturale, dar şi prin nenumărate trucuri ale meseriei, prematur însuşite.

Aşteptăm cu interes celelalte producţii ale serialului ***Comedia ţine la tineri***, salutând oricum ideea *Teatrului de Comedie*.

P.S. Între timp a avut loc la *Teatrul de Comedie* şi a treia premieră din acest proiect, ***Egmont*** de David Mamet, regia Marcel Ţop, care a mai montat anterior un titlu din opera cunoscutului scriitor american, distins cu importante premii de literatură şi dramaturgie. *„Egmont este un lov al anilor 2000"* declară regizorul invocând încercările la care e supus de viaţă un tânăr care părăseşte confortul unei existenţe mic burgheze. Înrudit şi cu alte montări care în ultima vreme ne asaltează, predicând disperarea unei generaţii debusolate de indiferenţa şi agresivitatea mediului înconjurător, spectacolul surmontează cu dificultate propunerile scenariului, rămânând la stadiul de eboşă.

Colocviul naţional de critică teatrală

N-am aflat prea multe lucruri noi la această reuniune găzduită de *Teatrul Naţional din Cluj*. Cum întâlnirea n-a avut pretenţii academice şi nici preocuparea de a comunica rezultatul unor cercetări sau cel puţin reflexii asupra obiectului, ne putem mulţumi cu faptul că s-a consumat un fel de moment de conştiinţă critică a criticii, ceea ce la urma urmelor nu e puţin. Reiterările privind codul deontologic al profesiunii au spulberat aşteptările privind o eventuală sodomizare a criticului imoral, căci tema iniţial anunţată a fost despre moralitate. Am mai auzit deci propoziţii despre solidarizarea cu valorile, despre criterii, despre integrarea opiniei publice, despre competenţă şi autoritatea actului critic, dar şi despre limbajul teatral impur şi aproximările cu care operează în consecinţă critica teatrală. Multe locuri comune şi foarte puţine abordări contemporane, chiar şi din partea tinerilor care au intrat în această profesie pe scutul avangardei. Nu s-a suflat un cuvânt în schimb despre subiectivismele iminente care alterează judecata în vremurile noastre atât de expuse luptei de interese şi nici despre incapacitatea criticului obiectiv de a influenţa cu opiniile sale evoluţia fenomenului. O critică lipsită de autoritatea care, în alte locuri, poate determina publicul să meargă sau nu la teatru nu produce decât maculatură sau mărturii de legitimare valabile în condiţiile absenţei martorului - ar suna o concluzie pesimistă. Şi dacă sunt voci care spuberă şi această ultimă iluzie a cronicarului, din considerente de progres tehnologic (spectacolele se pot acum păstra înregistrate), mai sunt şi platonici care se amăgesc cu ideea că pot transmite în cuvinte emoţia clipei irepetabile a reprezentaţiei teatrale. În numele acestora vorbesc cei ce invocă pe bună dreptate talentul, dar aici discuţia e scutită de analize prea aplicate, lăsând loc aceluiaşi inefabil care guvernează artele. Prin urmare, cui prodest?

Cum exercitarea actului critic este astăzi în general supusă hazardului, datorită regimului aleator al publicaţiilor culturale şi statutului incert al cronicarului, o discuţie în plen despre stagiunea trecută în pragul uneia noi ar fi putut fi folositoare criticilor adunaţi la Cluj din toată ţara. Din păcate, şi în această problemă se pot distinge greu ideile directoare. Între cei care caută normalitatea, profesionalismul şi cei obsedaţi de evenimente n-a putut fi tranşată o concluzie, în privinţa unei stagiuni în care s-a manifestat şi maestrul Liviu Ciulei, dar şi etern proaspătul fenomen *underground* preocupat de socializarea zonelor marginale, care-şi revendică prim planul. S-ar mai putea reţine, forţând, observaţia privind pulverizarea păgubitoare a ideii de repertoriu, fapt care diminuează caracterul prospectiv al demersului teatral şi posibilitatea de a-l evalua ca fenomen, ca şi concluzia potrivit căreia teatrul românesc actual e opera regizorului. S-au mai auzit şi voci timide vorbind despre banii mulţi pe care-i rulează teatrele, despre eficienţă, care va să zică, şi management. Personal susţin ideea unei critici implicate şi sunt mai degrabă pentru aşezarea pe aceeaşi parte a baricadei a creatorului cu criticul, chiar dacă acesta din urmă joacă în această ecuaţie rolul ingrat al cârcotaşului bine intenţionat.

Doina Papp

Anul trecut, în septembrie, critici de teatru din întreaga ţară s-au întâlnit la Cluj pentru o primă rundă de convorbiri în cadrul *Colocviului Naţional al Criticilor de Teatru*, iniţiată de regizorul Mihai Măniuţiu. La ediţia a II-a a Colocviului, din 23-25 septembrie 2005, temele principale de dezbatere au fost moralitatea criticului de teatru şi stagiunea 2004-2005.

Problema moralităţii criticului de teatru a generat discursuri generalizatoare, vag convergente şi fără mare consistenţă. O distincţie binevenită a fost cea propusă de Iulia Popovici, între moralitate şi deontologie profesională, însă nici această intervenţie nu a avut darul să dinamizeze discuţia, înspre, eventual, stabilirea unui „cod de onoare" al breslei. La final, moderatorii dezbaterii (Florica Ichim şi Nicolae Prelipceanu) au fost nevoiţi să constate că nici unul dintre participanţi nu şi-a asumat subiectul zilei, deşi acesta întrunise majoritatea voturilor favorabile la Colocviul precedent. Amintit de Florica Ichim, trecutul marcat de compromisuri în contextul regimului totalitar şi-a pus, cred, amprenta şi într-alt fel asupra discuţiilor din prima zi a programului: prin reiterarea raportului neelucidat dintre etic şi estetic. În acest sens, am reţinut o poziţie interesantă, cu care însă nu pot fi de acord, a criticului Natalia Stancu, care a ridicat problema relaţiei dintre text şi reprezentare. În opinia Nataliei Stancu, infidelitatea transpunerii scenice faţă de textul „de bază" se cuvine a fi sancţionată în termeni morali, or, din contră, eu cred că această problemă trebuie calificată (nu sancţionată) în termeni de judecată estetică. La fel, problematica stilului cronicarului dramatic.

Mult mai animată a fost dezbaterea moderată de Alice Georgescu şi Ion Parhon din a doua zi a Colocviului. Majoritatea vorbitorilor au caracterizat stagiunea 2004-2005 drept una destul de slabă: *„o stagiune nedefinită"* (Alice Georgescu), aflată sub semnul lui Pirandello (Doina Papp), adică al înfruntării - nedecise - între diverse forme de teatralitate, între teatrul convenţiei afişate (mască) şi teatrul ce se vrea non-teatral, permeabil la realităţile cotidiene (viaţă). Alice Georgescu a tras un semnal de alarmă cu privire la *„sensibila înrăutăţire a prestaţiei actorilor"* din ultima vreme, ce aruncă un serios semn de întrebare asupra şcolilor româneşti de teatru (teatrul minorităţii etnice maghiare traversând, dimpotrivă, o perioadă de *„emergenţă"* din punct de vedere calitativ). Incitantă, de asemenea, mi s-a părut evaluarea Magdalenei Boiangiu, care a văzut publicul românesc de teatru împărţit în *generaţia veche, a „nostalgicilor"*, pentru care reperele instituţionale principale au rămas *Teatrul „Bulandra"* şi *Teatrul Mic*, iar cele actoriceşti reunibile sub un singur nume, cel al lui Victor Rebengiuc, şi *generaţia nouă*, atrasă de teatru în măsura în care acesta poate fi asimilat clubului, barului sau discotecii, împărtăşind complice cu tânărul spectator atitudinea de „nu există ieşire".

Anca Haţiegan

MANUÈLE DEBRINAY-RIZOS

România – ţară de frontieră a *UE*

***Întâlnirile europene* de la Cluj au ajuns la a 7-a ediţie. Vă rog să ne spuneţi dacă aceste manifestări sunt o noutate în activitatea dvs. sau ele duc mai departe o experienţă de manager cultural, rezumând ceea ce vi se pare interesant din întâlnirile anterioare.**

Nu, acest tip de manifestări nu reprezintă deloc o noutate în activitatea mea. Am organizat acest gen de evenimente de-a lungul carierei mele profesionale, mai ales în perioada 1997–2002. În această perioadă conduceam un număr de misiuni pentru *Comisia Europeană* şi pentru ministere europene ale Culturii în Europa de Sud şi ţările arabe, cu scopul de a favoriza constituirea unor reţele culturale. În octombrie 1997 m-am ocupat de o serie de întâlniri culturale la Tunis, în cadrul festivalului de teatru din Tunisia.

Apoi, în 1998 şi 1999, am organizat pentru ministerele Culturii din Franţa şi Italia *Întâlnirile Franco-Italiene de Teatru şi Dans*. În 2001 am organizat la Berlin *Întâlnirile Blue Stage*, întâlniri ale tinerilor creatori din zona mediteraneană.

Întâlnirile Europene de la Cluj au avut câteva obiective: crearea unei platforme de dezbatere de idei, o dezbatere liberă între participanţii europeni şi români, cu aplecare asupra problematicii europene (cum ar fi societatea civilă, statutul artiştilor, raportul naţiunilor cu istoria şi memoria etc). Scopul acestor *Întâlniri* este, în egală măsură, favorizarea constituirii unei reţele între participanţi, respectiv crearea unor condiţii pentru schimburi.

Tema acestui an este legată de istorie, biologie, identitate, limbă şi va avea o abordare pluridisciplinară. Ce v-a determinat să o alegeţi şi ce aşteptaţi ca urmare a acestui colocviu?

Tema frontierelor este o temă recurentă în ultimii ani, ca urmare a procesului de extindere a *Uniunii Europene* şi a faptului că România este ţară de frontieră între *Uniunea Europeană* şi restul ţărilor, iar din 2007 va fi ţară de frontieră a *Uniunii Europene*, fiind astfel în mijlocul problematicii frontierelor.

În mod curent, noţiunea frontierelor este abordată mai ales din perspectivă geo-politică, deci din punct de vedere al societăţii, şi niciodată din perspectivă individuală, din perspectiva modului în care fiecare individ se raportează la noţiunea de „frontiere". Această abordare individuală, intimă şi psihologică este interesantă pentru că nu este frecventă.

Aştept de la aceste *Întâlniri Europene de la Cluj* o dezbatere de fond, profundă, care să-i ajute pe participanţi să înţeleagă mai bine raporturile lor cu istoria, raporturi individuale şi colective.

Interviu realizat de
Gabriela Adameşteanu

Întâlnirile Europene de la Cluj 2005
Ediţia a 7-a

Frontierele interioare

20–22 octombrie 2005

• Joi 20 octombrie 2005
17h30: Deschiderea ediţiei a 7-a a *Întâlnirilor Europene de la Cluj*
– Alocuţiuni: **Irina Boulin-Ghica**, consilier pentru Cooperare şi Acţiune culturală, Ambasada Franţei în România, **Jonathan Scheele**, reprezentantul Delegaţiei Comisiei Europene la Bucureşti, **Nicolae Bocşan**, rectorul Universtităţii „Babeş-Bolyai", **Franck Pezza**, consilier la Delegaţia Wallonie-Bruxelles la Bucureşti, **Emil Boc**, primarul municipiului Cluj-Napoca, **Manuèle Debrinay-Rizos**, directoarea Centrului Cultural Francez din Cluj
– Introducere: Prezentarea şi comentarea filmului ***Le dessous des Cartes***, realizat de Jean-Christophe Victor, geograf, directorul Laboratorului de studii politice şi cartografice (LEPAC), realizatorul şi producătorul emisiunii televizate *Le dessous des Cartes* (*Arte*), Franţa

• Vineri 21 octombrie 2005
9h00: Proiecţia filmului ***Danse avec les ruines*** realizat de Mylène Sauloy, Franţa
10h00–12h30: Masa rotundă 1 – ***Frontierele interioare: definiţii, elemente de vocabular***. Moderator: **Jean-Fred Bourquin**, expert internaţional în rezolvarea crizelor şi conflictelor, fost director al Centrului European pentru Cultură, Geneva.
Etre(s) de passage – **Virgil Ciomoş**, conferenţiar, Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, Catedra de istorie a filosofiei şi logică, România
Vorbitori: **Alina Ledeanu**, director, ***Secolul 21***; **Mircea Martin**, redactorul şef al revistei culturale ***Cuvântul***
14h30–17h00: Masa rotundă 2 – ***Frontierele interioare: filosofie şi psihanaliză***. Care sunt frontierele şi pragurile care delimitează procesul de identificare a unui individ? Frontierele interioare înseamnă oare interiorizarea frontierelor exterioare?
Moderator: **Virgil Ciomoş**. Vorbitori: **Blanche Decombas**, psiholog clinician, Franţa; **Ion Vianu**, scriitor, psihiatru; **Rita El Khayat**, psihanalist, Maroc; **Adriana Babeţi**, scriitoare, profesor la Facultatea de Litere, Istorie şi Teologie la Universitatea de Vest din Timişoara.

• Sâmbată 22 octombrie 2005
9h00: Proiecţie şi comentarii: ***Les frontières à l'écran***, montaj realizat de Nicole Foucher, conferenţiar, Istoria cinematografiei, Universitatea Lumière Lyon 2, Franţa
10h00–12h30: Masa rotundă 3 – ***Frontierele interioare: creaţie artistică***. Care sunt frontierele între creator şi creaţia „sa", între creator şi publicul „său"?
Moderator: **Nicole Foucher**, conferenţiar, Istoria cinematografiei, Universitatea Lumière Lyon 2, Franţa. Vorbitori: **Jürg Solothurnmann**, muzician şi muzicolog, Elveţia; **Ion Barbu**, artist plastician; **Gabriela Adameşteanu**, scriitoare, redactor-şef al suplimentului ***Bucureştiul cultural***; **Ruxandra Cesereanu**, scriitoare, redactor la revista ***Steaua***
15h00–17h30: Masa rotundă 4 – ***Frontierele interioare: istorie şi geopolitică***. Putem depăşi frontierele temporale şi spaţiale asumându-le?
Moderator: **Giovanna Tanzarella**, delegat general al Fundaţiei René Seydoux pentru spaţiul mediteranean, Franţa. Vorbitori: **Jacques Levy**, geograf, profesor la Institutul de Ştiinţe Politice, Paris, Franţa; **Sorin Antohi**, istoric; **Paul Hermant**, Asociaţia Causes Communes, fondatorul mişcării Opération Villages Roumains, Belgia; **Jean-Christophe Victor**, geograf, directorul Laboratorului de studii politice şi cartografice (LEPAC), realizatorul şi producătorul emisiunii televizate ***Le dessous des Cartes*** (*Arte*), Franţa
18h00–19h00: Concluzii, în prezenţa Excelenţei Sale **Hervé Bolot**, ambasadorul Franţei în România

CENTRE CULTUREL FRANÇAIS CLUJ-NAPOCA
CENTRE CULTUREL FRANÇAIS
téléphone: (+40) 264 598 551
télécopie: (+40) 264 593 536
adresse: Str. Brătianu 22 • CP 1126 400079 Cluj-Napoca • Roumanie
e-mail: ccfc@ccfc.ro
http://www.ccfc.ro

Instituto Cervantes Bucarest

PROGRAMUL ACTIVITĂŢILOR CULTURALE
octombrie 2005

Joi, 13 octombrie, ora 18:00
LANSARE DE CARTE / Salonul Principal al Institutului Cervantes
Zmeie peste munte / Estels, muntanya enllà / Dragon kites over the Mountains de **Ioana Ieronim**
Poeme în ediţie trilingvă (română, catalană, engleză)
Participă: **Ioana Ieronim, Joan Llinàs, Jana Matei**

Marţi, 18 octombrie / Salonul Principal al Institutului Cervantes
între orele 14:30 - 18:00
ATELIER DE TRADUCERE. **Participă:**
Jesús Munárriz – poet şi director al Editurii Hiperión din Madrid, Spania
Florin Iaru – poet şi realizator tv, Bucureşti, România
alături de renumiţi hispanişti români.

ora 18:30 / Salonul de Onoare al Institutului Francez, Bd. Dacia 77
SEARĂ DE POEZIE. **Cu participarea poeţilor:**
Guy Goffette (Belgia), **Ilie Constantin** (România) şi **Jesús Munárriz** (Spania)

Institutul Cervantes / Str. Marin Serghiescu 12
tel. 210 27 37; 210 47 77 / http://bucarest.cervantes.es

Parteneri media

din numerele următoare

Bucureştiul Cultural

Numărul 25+26 va apărea la 22 noiembrie.
- Editorial: **Magda Cârneci**
- Bursa de valori literare: **Mircea A. Diaconu**
- Articole: Stelian Tăbăraş: „Week-end pe continent"
- Interviuri: **Peter Modos, Bela Kalman, Aurora Cornu**
- Cronică literară: **Paul Cernat**
- Întâlnirile Europene de la Cluj

„Europenii trebuie să recreeze o Europă a culturii“

La sfârşitul primăverii, Clara Wagner (directoare a *Institutului Francez* şi ataşat cultural al *Ambasadei Franţei* în perioada 2000–2004) s-a aflat în Bucureşti, un oraş pe care mi-a mărturisit că îl redescoperă mereu cu nostalgie. Clara Wagner are acum responsabilităţi sporite în cadrul Departamentului pentru Probleme Europene si Internaţionale din cadrul *Ministerul Culturii* francez, care coordonează acţiunile internaţionale în domeniul artelor plastice, cărţii, arhitecturii, partimoniului etc. şi în acelaşi timp se ocupă de promovarea şi protejarea diversităţii culturale.

Ştiind ce complicată este la noi gestionarea activităţilor culturale desfăşurate în străinătate, am rugat-o pe Clara Wagner să-mi explice diferenţa dintre cele două ministere franceze. Mi-a spus că *Ministerul Culturii* francez se ocupă de tot ceea ce înseamnă activitate internaţională pe teritoriul Franţei, iar *Ministerul Afacerilor Externe* se preocupă de activităţile culturale franceze în spaţiul internaţional, firesc, colaborează frecvent. *Ministerul Culturii* are şi un program de management pentru directorii de instituţii culturale care pot beneficia de stagii în Franţa sau de cursuri în ţările respective, ţinute de formatori francezi. Departamentul *Ministerului Culturii* unde lucrează acum Clara Wagner are în primul rând sarcina de a promova culturile străine în Franţa, prin *„Les belles étrangères“* (la care România este invitata din acest an), prin *„Les saisons en France“*, ca şi prin invitarea în Franţa a unor spectacole, expoziţii, filme sau artişti străini.

„Europa reprezintă cotidianul nostru“

„În cadrul construcţiei europene (mi-a declarat Clara Wagner), *încercăm, pe cât posibil, să-i punem în legătură pe artiştii şi profesioniştii culturii şi susţinem asociaţii care au ca obiectiv contactul dintre experienţele europene, mobilitatea artiştilor şi a operelor. De pildă, sprijinim asociaţia* Banlieue d'Europe, *cu sediul la Strasbourg, care militează contra excluderii străinilor, pentru diversitate culturală, punând în centrul societăţii cultura.* Banlieue d'Europe *a ajuns treptat o reţea cu filiale în fiecare ţară din UE. Membrii lor se întâlnesc anual, discută anumite teme, fac schimb de experienţă. S-a deschis şi la Bucureşti o filială,* Banlieue Est, *condusă de Silvia Cazacu, ea însăşi absolventa unui stagiu de formare în Franţa. Sarcina filialei* Banlieue Est *va fi să dezvolte o reţea similară în toate viitoarele ţări aderante. Dacă vrem să construim o Europă a culturii, trebuie ca oamenii să se întâlnească şi să îşi facă unii altora cunoscute experienţele“.*

Dar publicul vest-european, inclusiv francez, nu mi s-a părut interesat de cultura din fosta Europă de Est, i-am replicat eu.

„Cred că intrarea fostelor ţări comuniste în UE accelerează problema culturii în Europa, mi-a răspuns. *Edificiul european a fost construit pe economie, dar astăzi am ajuns într-un punct critic, datorat faptului că europenii nu se mai identifică la fel de mult cu ideea europeană. Încet-încet, guvernele îşi dau seama că popoarele nu mai înţeleg bine construcţia europeană şi pentru că a fost golită de o parte din sens: mai exact, de cultură. Cultura apare vag în* Tratatul de la Maastricht, *în viitoarea* Constituţie Europeană *se vorbeşte mai mult despre ea. Până acum, cultura era responsabilitatea fiecărui stat, dar nu era un subiect european. Astăzi ne spunem că poate prin cultură cetăţenii europeni se vor simţi mai implicaţi în proiectul european, vor căpăta sentimentul unei identităţi comune. Pentru că, fără cetăţeni, nu există construcţie europeană. Cortina de Fier a tăiat efectiv această parte a Europei, care este cu totul europeană. Cred că operaţiuni ca* Les belles étrangères, Les saisons *au pus mult în valoare ţările din Europa Centrală şi de Est; anul trecut a fost Rusia, acum este România. Mă gândesc mereu la o frază a lui Gombrowitz, care spunea* «Chiar dacă sunt de partea cealaltă a Europei, am avut întotdeauna sentimentul că sunt mai european decât europenii din Paris sau din Roma». *Am sentimentul că, de cealaltă parte a Cortinei, care nu mai există azi, aţi păstrat mai mult şi valorile, şi identitatea europeană. De aceea este o mare ocazie pentru Europa de Vest că aţi revenit, sunt convinsă că sunteţi mai sensibili la ceea ce înseamnă cultură şi creaţie, chiar dacă sunteţi cuceriţi şi dumneavoastră de acest capitalism anarhic şi sălbatic. În perioada de tranziţie din ţările dvs. cultura nu s-a mai aflat pe agenda politică, nu a mai fost un subiect principal, nu s-au mai găsit bani pentru ea.“*

Cultura în America şi Europa – abordări diferite

„A apărut şi fascinaţia modelului economic american (a continuat Clara Wagner), *deşi europenii şi americanii au puncte de plecare diferite. În Statele Unite cultura este finanţată esenţial din domeniul privat, de fundaţii sau persoane. În Europa situaţia diferă de la ţară la ţară. În Franţa, cultura a fost totdeauna susţinută de stat, ca un element fundamental al identităţii. Ministrul nostru de Cultură se străduie să determine fiecare guvern să devină conştient de importanţa construcţiei unei «Europe a culturii». În luna noiembrie s-a ţinut la Berlin o conferinţă a miniştrilor culturii din ţările UE, sub titulatura* «Un suflet pentru Europa», *la finalul căreia s-a redactat, la iniţiativa Franţei, Germaniei şi Poloniei, aşa-numita* «Declaraţie de la Berlin», *care reitera necesitatea circulaţiei operelor şi a artiştilor şi apăra diversitatea culturală în Europa. Ministrul francez al Culturii a organizat în continuare, sub înaltul patronaj al lui Jacques Chirac, întâlniri europene culturale unde au fost prezente toate ţările membre ale UE. A fost semnată de către toţi miniştrii Culturii prezenţi acolo o declaraţie în favoarea* Cartei pentru o Europă a culturii. *O altă etapă se va desfăşura la Budapesta în noiembrie 2005, apoi, în 2006, la Madrid şi poate Varşovia şi altele, în viitor. Aceste reuniuni nu vor permite doar miniştrilor Culturii din diverse ţări să se întâlnească, ci şi artiştilor, societatea civilă va trebui să preia acest subiect, iar cultura să fie recunoscută ca un bun diferit. Sperăm să fie votată* Convenţia asupra diversităţii culturale *în cadrul* UNESCO, *deşi există anumite rezistenţe, mai ales din partea Statelor Unite şi, într-o măsură mai mică, puţin din partea britanicilor. Ei consideră că ideile de politică publică sunt piedici în calea liberei circulaţii pe piaţă. De vreme ce 80% din filmele difuzate în Europa sunt americane, de vreme ce nouă din zece scriitori publicaţi în Europa sunt de limbă engleză, ca să domine piaţa culturală Statele Unite nu au nevoie de un sistem de protecţie. Iar filmele şi literatura europene nu reuşesc să penetreze pe piaţa americană. Şi atunci, ne putem întreba unde este protecţionismul şi unde este pericolul? Europa primeşte şi acceptă enorm de multe producţii străine. Franţa, mai ales, are un întreg sistem de ajutorare a ţărilor care nu-şi pot susţine propria cultură, de pildă, finanţează multe filme asiatice, africane, din Europa Centrală şi de Est. În fiecare an sistemul francez susţine filme străine, pentru că noi considerăm că diversitatea culturală nu se referă numai la noi, ci la toate ţările, iar unele ţări nu reuşesc să îşi apere propria cultură. Bineînţeles, asta nu înseamnă că negăm ceea ce este excelent în cultura americană, să ne gândim la Billy Wilder, John Cassavetes, Clint Eastwood, Faulkner, Philip Roth etc. Nu trebuie să spunem că există o cultură americană proastă şi o cultură europeană bună. Există lucruri foarte bune şi în Statele Unite. Dar cultura americană exercită la această oră o adevărată fascinaţie pentru modelul şi valorile pe care le vehiculează. Aceasta ar fi prima explicaţie a puternicei sale penetraţii. A doua rezidă în impactul comercial foarte mare. Când se produce un film în America, se fac foarte multe copii care sunt trimise în străinătate şi se finanţează toată promovarea. Europa nu îşi poate permite să facă acelaşi lucru. De aceea avem sisteme la nivel european prin care este ajutat distribuitorul francez, ceh, european. Apoi, americanii au un fel de a crea scenarii care pot plăcea oamenilor din toată lumea. E bine, pe de o parte, că este aşa, dar e totuşi periculos, pentru că, dacă nu avem decât această imagine asupra creaţiei, se ajunge la uniformitate, la o anume sărăcire. Nu e vorba despre o cruciadă împotriva cinematografului american, care face uneori lucruri minunate. Iar cinematograful european face şi el lucruri foarte proaste câteodată. Aşadar, Franţa consideră că bunurile culturale nu sunt bunuri ca oricare altele şi că e necesar ca ele să nu fie supuse legilor impuse de* OMC, *care guvernează comerţul internaţional. Convenţia* UNESCO *va autoriza statele să ducă politici culturale publice naţionale care să apere cinematografia, teatrul etc. Cultura constituie identitatea unei ţări şi nu poate fi supusă legilor pieţei, iar rolul Delegaţiei pentru care lucrez este de a reprezenta* Ministerul Culturii *în instanţele europene şi internaţionale* (UE, UNESCO, Consiliul Europei, OMC).“

Modele de finanţare a culturii în Franţa

La rugămintea mea ca să îmi spună, cât mai precis, ce forme de finanţare culturală există în Franţa, Clara Wagner mi-a spus:

„Pe lângă reglementările legislative ale statului, statul francez, împreună cu colectivităţile teritoriale (după descentralizarea lansată în 1982), acordă un număr semnificativ de credite, în aproape toate domeniile culturale. Legitimitatea intervenţiei publice se stabileşte faţă de patrimoniul artistic şi cultural ca un bun comun de împărţit şi de păstrat şi faţă de creaţie, ca un bun de protejat, încurajat, susţinut şi difuzat către public. Finanţarea publică (stat şi colectivităţi teritoriale) este în jur de 12 milioane de euro (50% statul şi 50% colectivităţile), în timp ce finanţarea privată (cheltuieli de întreţinere şi mecenat) este de 78 milioane de euro (56% întreţinere, 16% mecenat). Există finanţări sub forma subvenţiilor directe sau indirecte către instituţii culturale sau asociaţii, există comenzi publice sau achiziţionări ale operelor artiştilor (Fondul Naţional de artă contemporană, *de exemplu). Pentru că sponsorizarea nu e foarte dezvoltată în Franţa s-a emis în 2003 o lege asupra mecenatului, care dă avantaje fiscale celor care o finanţează din surse private. Încercăm să creăm fundaţii. În prezent statul dă muzeelor un buget din care se plăteşte personalul, marile lucrări de întreţinere, restaurarea colecţiilor permanente etc. Dar Luvrul, de exemplu, pentru marile expoziţii temporare, e finanţat foarte mult prin mecenat. În plus faţă de contribuţiile statului şi ale colectivităţilor locale sau private, se recurge la fondurile europene prin programele* Cultura 2000, MEDIA *(pentru audiovizual) sau* Fondurile structurale, *care pot servi la renovarea sau reconversia siturilor culturale. Aceste programe vizează o cooperare culturală europeană mai strânsă, dar care nu se substituie în nici un fel susţinerii*

IOANA DRĂGAN

Supermarketuri şi băcănii

„– N-am mai văzut nici o băcănie..." – îmi spunea deunăzi o cunoştinţă, plecată la Revoluţie în America şi venită după 15 ani să deschidă o afacere la Bucureşti în domeniul comerţului. Că nici un comerciant, întreg la minte şi doritor să deschidă un magazin, nu mai este azi îndeajuns de nostalgic după mirosul uşor rânced al măslinelor din butoiaşe sau al duşumelei proaspăt spălate încât să riste o firmă pe care să scrie simplu BĂCĂNIE este o evidenţă. O astfel de incintă, în care mă duceam trimisă de mama, cu o listă în mână, să cumpăr făină, zahăr şi halva bloc, se afla, prin anii '80, pe strada Maria Rosetti, colţ cu Donici. De câţiva ani încoace, după ce fusese părăsită de comerţul socialist, se transformase într-un magazin de second-hand mai spălat. O afacere înfloritoare şi cu mare priză la cartierul de pensionari săraci din centrul Capitalei. O altă băcănie, cu de toate, mai bune şi proaspete întotdeauna, în copilăria mea ceauşistă, deschidea uneori şi duminica pe Armenească la intersecţia cu Speranţei. Acelaşi destin, până la urmă romantic, după 89: degradare, marfă veche, plictis de vânzătoare, apoi abandonul luni în şir şi acum o plăcuţă discretă cu inscripţia „Agenţie imobiliară".

Dacă băcăniile şi alimentarele de odinioară au cam dispărut, înghiţite de economia de piaţă sălbatică, avem însă din ce în ce mai multe supermarketuri, mari suprafeţe *cash&carry*, firme mari internaţionale şi firave imitaţii autohtone. *XXL*, *Family*, *Mega Image*, *Nic*, *Billa*, *Selgros*, *Carrefour* şi câte altele, pentru a nu mai vorbi de *Cora* ori *Metro*, au invadat cartierele bucureştene, speculând bulimia consumistă a românilor, din ultimii ani, şi înviorând prin culorile lor ţipătoare cenuşiul cotidianului.

„– Are maşină şi mulţi bani, maică!" – aud o discuţie între două vecine, postate în geam, la parterul blocului nostru, urmărind şirul nesfârşit de pungi *Gima* care se revarsă dintr-un portbagaj de *Logan*.

Nu poţi să nu le dai dreptate, mai ales dacă te gândeşti cum ţi se duc milioanele într-un supermarket la sfârşit de săptămână. Imaginea cozilor de coşuri supraîncărcate, aglomeraţia care se pare că este o permanenţă până târziu în noapte în orice hipermarket din Bucureşti, încasările pe care le declară comercianţii, furia reclamelor şi a promoţiilor, care ne cuprinde de îndată ce păşim în magazine, sunt o realitate a acestei perioade de tranziţie de la sărăcia egalitaristă a societăţii socialiste multilateral dezvoltate la belşugul unui capitalism cel puţin original. Loc de întâlnire şi de etalare a toaletelor *cool* a tinerilor cu fiţe, soluţie de aprovizionare de weekend, optimă pentru familiile cu copii şi pentru oamenii ocupaţi, spaţiu ideal pentru orice comerciant, sursă de venit sigur încă pentru marile afaceri cu bunuri de larg consum, un paradis publicitar şi un iureş al vânzărilor record, iată tot ceea ce transformă supermarketul într-un topos ideal pentru succesul în economia de piaţă.

„Mai aproape de Europa!" – visează, fericiţi şi obosiţi, tinerii cu picioare sănătoase, la capătul câtorva ore de preumblări şi înghionteli printre rafturi, împingând disciplinat un coş uriaş la coada interminabilă care s-a format până la casă.

„– Mie nici nu-mi place să merg în astea, cum le zice, marketuri... – îşi continuă discuţia cucoanele mele. *De fiecare dată, nu ştiu cum fac de cheltui mai mulţi bani decât mi-am propus... mă zăpăcesc la casă, dau înapoi jumătate din coş şi-acasă zac apoi câteva zile, de atâta aglomeraţie şi agitaţie!"*

Umiliţi şi derutaţi, singuri în mijlocul unei mulţimi racordate la pretenţiile şi standardele de viaţă occidentale, bătrânii nu sunt nicăieri mai bătrâni decât în supermarketuri. Cu un coş gol în care se balansează stingheră o sticlă de ulei *Bunica*, cu ochii aţintiţi la tot ce se poate mânca pe gratis, dar ruşinânduse să întindă de mai multe ori mâna la oferte, întrebându-se pentru ce au venit şi ce caută în lumea asta atât de hotărâtă şi de prosperă, oamenii în vârstă îmi fac aproape rău, atunci când îi văd într-o *Cora* sau într-un *Carrefour*. Nu toţi, firește, dar prea mulţi! Neadaptaţi şi pierduţi printre raioane, ruşinaţi că încurcă lumea şi atât de nefericiţi.

Este şi ăsta un alt paradox al cotidianului curent, cu oameni prea bogaţi cărora le stă foarte bine în supermarketuri şi cu privaţiuni, previzibile şi explicabile, ale unor pensionari rămaşi şi fără băcăniile de odinioară.

---

pe care fiecare stat membru trebuie să o acorde culturii şi artiştilor săi. Spunem adesea că aceste fonduri europene pentru cultură sunt prea mici. Dar nu trebuie să ne gândim că aceste fonduri au fost create pentru a înlocui eşecurile unor state care-şi neglijează cultura şi artiştii. Ele există pentru a completa, pentru a favoriza circulaţia operelor şi a artiştilor europeni, şi nu pentru a înlocui politicile culturale naţionale, atunci când nu există".

Umbre şi lumini la Bucureşti

Noua sa funcţie îi oferă Clarei Wagner ocazia să călătorească, inclusiv în România, unde sosise cu două luni înainte de deschiderea expoziţiei ***Umbre şi lumini***, care avea să creeze în faţa *Muzeului Naţional de Artă* cozi neobişnuit de lungi pentru consumatorul cultural. Această expoziţie, care s-a bucurat de mare succes şi la Budapesta sau Varşovia, a beneficiat de prezenţa ministrului Culturii francez, Renaud Donnedieu de Vabres la Bucureşti, în luna iulie. *Ministerul Culturii* francez a investit uman şi financiar în ***Ombres et lumières***, dăruind, la plecarea sa, *Muzeului Naţional de Artă* de la Bucureşti modernele instalaţii de protejare a unei expoziţii. Dar şi publicul românesc a răspuns pe măsură, expoziţia a fost vizitată de un număr enorm de oameni care nu au pregetat să stea la cozi interminabile pentru a beneficia de această oportunitate artistică. La acţiunile din acest an ale *Ministerului Culturii* francez, în luna noiembrie se vor adăuga *Les belles étrangères*: vor fi prezentate publicului francez scrieri româneşti contemporane şi un grup de 12 scriitori se va afla în Franţa.

În 2006, aşa cum se ştie deja, în Franţa va avea loc un *Festival de cultură francofonă* şi, în măsura în care acest festival se va desfăşura în ajunul aderării României *la Uniunea Europeană*, cultura română va fi pusă în valoare în mod particular, a încheiat Clara Wagner.

Gabriela Adameşteanu

Forumul Literar Noua Europă

9–11 noiembrie 2005, Düsseldorf, R.F. Germania

Timp de 15 ani, *Fundaţia Gerhart-Hauptmann-Haus*, condusă de doctorul Walter Engel, a organizat anual, sub titulatura *„Literaturform Ost-West"*, o întâlnire culturală menită să impulsioneze dialogul literar între spaţiul lingvistic german şi ţările din fosta Europă de Est, punând astfel în legătură peste 200 de scriitori din Ungaria, Polonia, Republica Cehă, Slovacia, Rusia, Germania, Austria, Elveţia, Letonia, Estonia etc. Din România au fost oaspeţii fundaţiei Ana Blandiana, Ştefan Augustin Doinaş, Ştefan Bănulescu, Mircea Dinescu, Joachim Wittstock, Petre Stoica, Cornel Ungureanu ş.a.

La iniţiativa organizatorului acestei întâlniri, dr. Walter Engel, ţinând seama de transformările survenite în această perioadă şi de faptul că integrarea europeană nu presupune doar o apropiere economică şi o armonizare social-politică, ci şi o cunoaştere culturală reciprocă, începând din acest an, întâlnirile de la Düsseldorf se vor focaliza pe o singură regiune europeană şi vor purta o nouă denumire: *„Literaturforum Noua Europă"*. Între 9–11 noiembrie, literaţi din România, Ungaria, Slovenia şi Germania îşi vor prezenta literaturile naţionale şi vor citi din textele lor.

Miercuri, 9 noiembrie 2005
• Ora 19.00: **Deschidere**
Konrad Grundmann, fost ministru de stat, preşedintele comitetului director al Fundaţiei „Gerhard-Hauptmann-Haus", Düsseldorf
Hans-Heinrich Grosse-Brockhoff, şeful Cancelariei de Stat Renania de Nord Westfalia (NRW) şi secretar de stat pentru cultură
Dirk Ebers, primarul capitalei de land Düsseldorf
În continuare: lecturi **Herta Müller**, **Márton Kalász**
Locul de desfăşurare: **Gerhard-Hauptmann-Haus** (Casa Gerhard Hauptmann), Forumul German-Est-European, Bismarckstrasse 90

Joi, 10 noiembrie 2005
• Ora 11.15: **Conferinţe** – Literatura în România, Slovenia, Ungaria
Gabriela Adameşteanu, **Ales Šteger**, **Márton Kalász**, **Eduard Schneider**
Locul de desfăşurare: **Universitatea Heinrich Heine**, Forumul Centrelor de Cercetare, Corpul 23.21 – nivelul 00 – Sala 44 b
• Ora 19.00: **Lecturi** – Autoare şi autori din România, Slovenia, Ungaria, Germania
Nora Iuga, **Ales Šteger**, **Zsuzsa Vathy**, **Peter Hamm**
Locul de desfăşurare: **Institutul Heinrich Heine**, Bilker Strasse 12–14

Vineri, 11 noiembrie 2005
• Ora 10.30: **Dezbatere de atelier**
Conducerea dezbaterilor: prof. dr. **Gertrude Cepl-Kaufmann**, **Georg Aescht**, dr. **Walter Engel**
• Ora 17.00: **Lecturi** – Autoi şi autoare din România şi Slovenia
Gabriela Adameşteanu, **Jani Virk**, **Joachim Wittstock**
• Ora 19.00: **Lecturi** – Autori şi autoare din Slovenia, Ungaria, Germania
Lucija Stupica, **László Simon**, **Jochen Missfeldt**
Locul de desfăşurare: **Gerhard-Hauptmann-Haus**, Forumul German-Est-European, Bismarckstrasse 90

Manifestările sunt sprijinite de: Însărcinata Guvernului Federal pentru Cultură şi Mijloace de informare în masă; Fundaţia pentru Arte a Landului Renania de Nord-Westfalia; Oficiul pentru cultură al Capitalei de land Düsseldorf; prim-ministrul landului

• **Forumul literar Noua Europă**: *Expoziţia de carte a Casei Gerhart Hauptmann* (1–30 noiembrie 2005)
Manifestări patronate de **Jürgen Rüttgers**, prim-ministrul landului NRW

Bucureştiul Cultural
Nr. 23+24/2005

EDWARD KANTERIAN*

Receptarea *Jurnalului* lui Mihail Sebastian

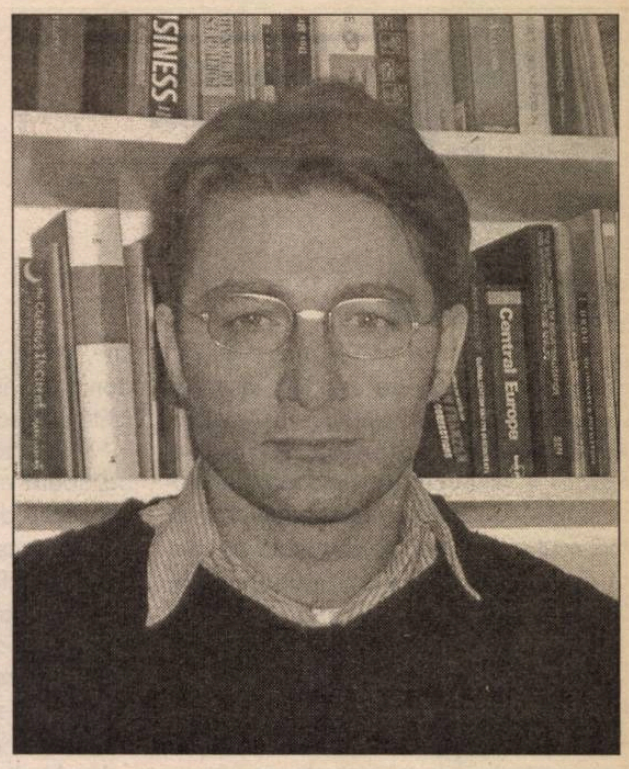

După ce pe piaţa germană de carte a apărut traducerea ***Jurnalului*** lui Mihail Sebastian[1], volum ce a înregistrat un remarcabil succes, suscitând interesul literaţilor, istoricilor, sociologilor şi, nu în ultimul rând, al unor cercuri largi de cititori, în luna mai a.c., postul *MDR Figaro* cu sediul la Dresda, a radiodifuzat un amplu interviu realizat de redactoarea Grit Friedrich cu îngrijitorul ediţiei germane a ***Jurnalului***, Edward Kanterian. Redăm mai jos, într-o versiune prescurtată, această convorbire radiofonică.

Au trecut nouă ani de la apariţia ediţiei româneşti a *Jurnalului*. De ce aţi ţinut să prezentaţi această carte cititorilor germani?

Pentru că ea oferă o lectură incredibil de pasionantă şi emoţionantă, legată de teme care pe noi, germanii, ne privesc în cel mai înalt grad. Acoperind anii 1935-1944, ***Jurnalul*** oferă o incursiune în cea mai cumplită fază a istoriei europene, dintr-o perspectivă est-europeană încă mult prea puţin cunoscută. Mai precis: din punctul de vedere al unei victime, al unui evreu din Europa Răsăriteană, martor al ascensiunii fasciştilor în ţară şi în afara ei, situaţie care îi provoacă suferinţe personale, îl macină, aproape îl distruge. Iar nouă ni se prezintă, ca şi cum le-am trăi nemijlocit, consecinţele concrete pe care venirea la putere a lui Hitler le-a avut în alte ţări. Fără nazism, în România nu ar fi venit la putere Garda de Fier şi nici mareşalul Antonescu, nu ar fi existat nici legile rasiale, nici masacre, chiar dacă, latent, în ţară exista un potenţial de antisemitism.

Pe de altă parte, autorul jurnalului nu ni se înfăţişează doar copleşit de disperare, ci deseori şi plin de speranţe şi reflectând asupra identităţii evreieşti, ceea ce îi dă sentimentul solidarităţii faţă de coreligionarii săi. (...)

În altă ordine de idei, am dorit totodată să prezint un important scriitor est-european dintr-o literatură de o bogăţie prea puţin cunoscută în spaţiul nostru. ***Jurnalul*** lui Sebastian nu ilustrează doar tragedia istorică, ci ni-l face cunoscut şi pe autor, cu atelierul său literar, cu eşecurile şi cu succesele lui, cu mediul intelectual căruia îi aparţine. Aflăm cum îşi scria romanele, piesele de teatru, ce proiecte literare avea, ce lecturi vaste, citim comentariile lui originale la Shakespeare, Proust, Balzac. (...)

Participarea românească la Holocaust este incontestabilă

Care au fost reacţiile pe care *Jurnalul* lui Mihail Sebastian le-a generat, în 1996, în România? De ce dezbaterea în revistele de cultură s-a desfăşurat sub presiunea unei atât de puternice încărcături emoţionale?

În timpul celei de-a doua conflagraţii mondiale, România a fost aliată cu Germania nazistă, urmându-l pe Hitler în războiul împotriva Uniunii Sovietice. În mare, Antonescu împărtăşea „viziunea" lui Hitler despre un *„complot iudeo-bolşevic"* şi-i considera pe evrei ca fiind duşmani ai României. Din acest motiv, Antonescu nu a luat o atitudine negativă faţă de *„soluţia finală"*, dimpotrivă. Până în 1942, românii uciseseră peste 200.000 de evrei în provinciile răsăritene, Basarabia etc. Iar numărul celor ucişi ar fi crescut dacă nu ar fi eşuat campania din Rusia. Participarea românească la Holocaust este incontestabilă. Numai că, după război, România a trecut de la o dictatură la alta, astfel încât acolo niciodată nu a putut avea loc o dezbatere liberă cu privire la crimele comise, aşa cum - firesc, cu timpul - s-a întâmplat în Germania Occidentală. Dimpotrivă. În România, ca mai peste tot, de altfel, comunismul a instaurat un regim inuman, criminal, care a făcut multe victime şi nu a permis evoluţia unei vieţi firesti, dominată de idei umaniste, de atitudini sincere, autocritice. Iar peste toate acestea, de pe la mijlocul anilor '70, Ceauşescu a început să „asezoneze" propria-i variantă de comunism cu o tentă naţionalistă. De aceea, până în 1989, nu s-au putut auzi voci critice la adresa trecutului naţionalist al ţării. Iar după 1989, lui Antonescu i s-au ridicat chiar câteva statui şi un bulevard din Târgu Mureş şi Cluj a ajuns să-i poarte numele.

O situaţie asemănătoare este valabilă şi în cazul unor intelectuali - Eliade, Cioran sau Nae Ionescu - care, o vreme, fuseseră apropiaţi de ideologia fascistă. Până în 1989 nu s-a auzit vreo voce critică la adresa fostelor lor simpatii politice, chiar dacă scrierile lor practic nu au fost reeditate (cu excepţia lui Eliade). După 1989, operele lor au cunoscut o renaştere - cu totul justificată. Numai că, într-o primă etapă, aceştia au fost omagiaţi doar ca „buni români", ca figuri proeminente ale culturii, în timp ce fostele lor atitudini politice profasciste erau ignorate.

Cu toate acestea, în următorii ani s-a mai mişcat câte ceva. S-a format o opinie critică, naţionalismul monolitic a fost subminat, s-au făcut auzite primele critici la adresa naţionalismului românesc, a criminalului de război Antonescu, a generaţiei ideologic orbite a lui Eliade. Este însă de înţeles că românilor - priviţi în ansamblu - le-a venit greu să accepte aceste umbre ale trecutului. România a fost - şi, în parte, încă mai este - copleşită de complexe de inferioritate, care favorizează refugierea într-un trecut aparent imaculat, în omagierea a tot felul de eroi. Dintr-o astfel de poziţie defensivă îţi puteai permite să respingi reproşurile legate de Antonescu sau de Eliade.

În această etapă ambiguă de la mijlocul anilor '90 a apărut ***Jurnalul*** lui Sebastian. Iar impactul lui a fost asemănător cu cel al unui meteorit. Pe loc s-au iscat dezbateri şi polemici de proporţii. E drept că apologeţi ai naţionalismului încă se mai găsesc, cum este cazul lui Corneliu Vadim Tudor. Succesul cărţii însă se explică prin faptul că ea abordează toate acele subiecte-tabu din singura perspectivă care nu poate fi respinsă sub cine ştie ce pretexte „subţiri", transparente, şi anume din perspectiva victimei. În felul acesta, românii au avut ocazia să citească într-un autentic document al vremii ceea ce Antonescu a făcut în realitate cu evreii, ceea ce Eliade a afirmat cu adevărat despre fasciştii; ei au aflat cât de greu pot fi iertate rătăcirile ideologice, cât de mult depinde de fiecare dacă optezi pentru democraţie sau pentru fascism. În receptarea ***Jurnalului*** lui Sebastian s-au cristalizat conflictele de conştiinţă ale unei ţări întregi. Situaţia se prezintă exact cum afirma Norman Manea, care a combătut şi el falşii idoli ai naţionaliştilor: „Această carte a avut un rol catartic într-o societate căreia îi displace să îşi cerceteze propriul trecut şi propria contribuţie la Holocaust, o societate în care critica naţionalismului este un demers antipatriotic, dacă nu de-a dreptul o blasfemie".

Motivele opţiunilor pentru Garda de Fier

Au reuşit oare acele dezbateri să clintească ceva din „icoanele" istoriei spirituale româneşti, cum au fost Nae Ionescu, dar mai ales M. Eliade şi E. Cioran?

Aş spune că da. Nae Ionescu oricum nu mai joacă un rol important, el nelăsând în urmă o operă. Eliade şi Cioran sunt în continuare veneraţi - pe bună dreptate, după cum am mai spus -, pentru că amândoi au lăsat în urmă opere importante; cu toate acestea, sunt cunoscute şi erorile lor politice. Cine mai apără sau neagă astăzi rătăcirile respective, acela, cred, se expune ridicolului. Dar, firesc, tot se mai găsesc şi astfel de apologeţi.

Cu toate acestea, mai persistă o problemă, iar asta e mai greu de rezolvat. Se spune: bine, pe de o parte, Eliade a fost un bun scriitor şi un mare istoric al religiilor. Pe de altă parte, într-o vreme, a simpatizat cu fasciştii, a fost „sedus". Atât. Totul se rezumă la această dihotomie. Nu se pune însă întrebarea: cum de a fost posibil ca un *intelectual* ca Eliade să opteze pentru Garda de Fier? Nu se caută motivele ideatice acestei opţiuni, nu se vede legătura cu restul operei sale. Eu personal nu cred în nici un caz (cum crede, de exemplu, Daniel Dubuisson) că întreaga operă a lui Eliade sau a lui Cioran ar fi pătrunsă de idei fasciste, antisemite. E absurd. Însă simpatia faţă de fascişti nu a apărut nici ea din senin, ci a fost urmarea unei evoluţii ideologice. Iar unele aspecte ale acestei ideologii s-ar putea nutri dintr-un fond ideatic ce determină şi alte laturi din gândirea celui în cauză. Prin urmare, comune ar putea fi sursele, şi nu efectele în sine. Astfel se impune o paralelă cu alţi gânditori „seduşi" de fascism, cum ar fi Heidegger. Şi la acesta, în ***Sein und Zeit***, există anumite idei, cum ar fi termenul de *Uneigentlichkeit*, care, într-un context politizat, a putut căpăta o cu totul altă semnificaţie, una primejdioasă. Eliade şi Cioran trebuie abordaţi aici în context european. Însă asemenea cercetări comparate nu au fost încă întreprinse de nimeni, chiar dacă, între timp, despre aceştia, analizaţi individual, au apărut câteva studii româneşti foarte bune (şi anume cele realizate de Marta Petreu şi de Florin Ţurcanu). Problema este una foarte dificilă.

Există azi, în România, o imagine despre cei doi gânditori, respectiv despre perioada interbelică, care să se deosebească de imaginea valabilă până acum 10 ani?

Fără îndoială. Ei nu mai sunt priviţi ca nişte sfinţi, chiar dacă sunt, în continuare, mari creatori în sfera culturii. Există o serie de cărţi, articole, dizertaţii care tratează în mod critic diverse faţete ale operelor lor. Uneori, e adevărat, mai lipseşte precizia teoretică din Occident. Tendinţa însă este clară. În cazul lui Cioran, de altfel, acest lucru este şi mai simplu decât la Eliade, pentru că, la o vârstă foarte înaintată, Cioran însuşi a recunoscut în mod deschis rătăcirile sale politice din tinereţe, caracterizându-le drept *„isterie"*.

Mai trebuie amintit faptul că o importantă contribuţie la conturarea acestei imagini nuanţate au adus câţiva autori evrei trăitori în străinătate, cum sunt Norman Manea, Leon Volovici, Jean Ancel, Radu Ioanid, Carol Iancu, dar şi unii specialişti germani, ca Mariana Hausleitner sau Armin Heinen.

Trebuie, deci, dacă vrem să fim oneşti, să vorbim despre un Holocaust în România?

Răspunsul este: da. Iar onestitatea trebuie ☞

1. ***Voller Entsetzen, aber nicht verzweifelt, Tagebücher 1935-1944***, ediţie îngrijită de Edward Kanterian, tradus de Edward Kanterian, Roland Erb şi Larisa Schippel, *Claassen Verlag*, München, 2005

să devină ceva firesc. Regimul Antonescu are pe conştiinţă peste 200.000 de evrei, dacă nu cumva mai mulţi, trimişi la moarte din motive ideologice – la fel ca Hitler. Antonescu a fost obsedat de imaginea evreului-duşman. Era ferm convins că ţara este obiectul unei puternice constrângeri exercitate de evrei. La fel ca Hitler, Antonescu gândea în dimensiuni istorice universale, apocaliptice, metafizice, vorbea despre o *„luptă pe viaţă şi pe moarte"* împotriva evreilor, astfel încât *„Ori învingem noi şi lumea se va purifica, ori învinge ei şi devenim sclavii lor. Şi războiul în general, şi luptele de la Odessa în special au făcut cu prisosinţă dovada că Satana este evreul"* – afirmă Antonescu într-o scrisoare datată 6 septembrie 1941 şi adresată adjunctului său, Mihai Antonescu. Iar în decembrie 1941, când deja fuseseră asasinaţi mii de evrei, Ion Antonescu spunea în Consiliul de Miniştri: *„Ce facem cu ei? Aşteptăm o deciziune care ne priveşte pe noi? trebuie să-i punem în siguranţă. Bagă-i în catacombe, bagă-i în Marea Neagră, dar scoate-i din Odessa. Nu vreau să ştiu nimic. Poate sa moară o sută, poate să moară o mie, poate să moară toţi"*. Mâna lui dreaptă, Mihai Antonescu, afirma încă în iulie 1941: *„Ne găsim în momentul istoric cel mai favorabil şi mai larg pentru o totală descătuşare etnică, pentru o revizuire naţională şi pentru purificarea Neamului nostru de toate acele elemente străine sufletului lui, care au crescut ca vâscul ca să-i întunece viitorul. Pentru ca să nu pierdem zadarnic acest moment unic, trebuie să fim implacabili"*. Aici transpar un rasism şi o voinţă distructivă care, după părerea mea, nu se prea deosebesc de cele ale lui Hitler. Iar astfel de cuvinte au fost urmate de ordine şi fapte, doar că românii nu au avut aceeaşi ***Arbeitsethos*** ca germanii, fiind astfel mai puţin eficienţi în nimicirea evreilor (Armin Heinen). Iar atunci când *„planul Barbarossa"* a dat semne de eşec, românii şi-au amintit repede de oportunismul lor şi au suspendat planurile elaborate împreună cu naziştii pentru nimicirea evreilor, pentru a se situa pe o poziţie mai favorabilă în vederea negocierilor cu Aliaţii. Aceasta este explicaţia faptului că Holocaustul din România îi priveşte „numai" pe evreii din provinciile răsăritene. În orice caz, asasinatele sistematice comise de armata şi jandarmeria română în aceste teritorii, în mare parte fără participare germană, au fost dovedite de mult, în primul rând de Jean Ancel în lucrarea sa fundamentală ***Transnistria***, dar şi de Radu Ioanid şi de alţii.

Da, trebuie să vorbim despre Holocaust, pentru că neîndoielnic a fost vorba despre un genocid, atât în intenţie, cât şi în fapt, iar punerea de acord cu incomparabil mai amplul plan de asasinat al germanilor este evident.

Este mai uşor să te consideri victimă decât călău

De ce termenul şi subiectul acesta a fost atâta vreme tabu în România?

Nu doar din cauza naţionalismului românesc, manifestat încă sub Ceauşescu. Şi nici numai datorită faptului că românii au suferit mult sub comunism şi ar fi preferat să vorbească mai întâi despre propriile suferinţe, deşi există şi o astfel de tendinţă. A existat, cu siguranţă, încă un motiv: chiar şi în România, oamenii erau conştienţi de grozăvia Holocaustului, aşa că li se părea incredibil ca ţara lor să fi putut avea vreo legătură cu aceste orori. Îmi amintesc foarte bine că, în copilăria mea, în anii '70, la Bucureşti existau cărţi româneşti sau traduse în româneşte despre Auschwitz – tatăl meu, inginer, şi colegii lui le citeau –, cărţi cu nişte ilustraţii înspăimântătoare etc. Era, pur şi simplu, o chestiune prea îndepărtată, legată în prea mare măsură de nazişti. Aşa se explică de ce relatările despre ororile comise în Transnistria, relatări care se mai puteau auzi când şi când, nu erau acceptate.

În general, trebuie să spun că orice proces de asumare şi depăşire a trecutului este dificil şi fragil. În astfel de situaţii nu există nici un fel de automatisme. Care popor este dispus să îşi asume propriile crime, mai ales când ele sunt atât de cumplite? Este, omeneşte vorbind, mult mai uşor să te consideri victimă decât călău. Fenomenul este universal. Înainte de Germania a existat oare – întreba odată Norman Manea – vreo altă ţară care să ridice monumente pentru comemorarea victimelor din rândul altora? Şi Germania şi-a depăşit cu ezitări trecutul, pe parcursul unui proces treptat şi, la început, cu foarte puţină disponibilitate pentru un astfel de demers. În anii '50, germanii se considerau încă în mare măsură ca fiind victime ale lui Hitler sau ale Aliaţilor. (...) Sentimentul vinovăţiei, al ruşinii au apărut abia mai târziu, printr-o complicată dialectică a generaţiilor, aşa cum arăta nu demult Norbert Frei. Tocmai de aceea este remarcabil că s-a realizat asumarea trecutului (...) Cad pe gânduri atunci când aud pe câte unul dintre mai tinerii mei prieteni germani declarându-se plictisit de subiectul ăsta, al Holocaustului, pentru că s-ar fi vorbit prea mult despre asta şi că ar trebui să se vorbească mai degrabă despre *„crimele statului Israel şi ale sioniştilor"*.

În acest context trebuie neapărat salutat gestul din octombrie 2004 al lui Ion Iliescu – una dintre ultimele lui acţiuni în calitate de şef al statului –, când a recunoscut explicit implicarea României în Holocaust şi a instituit o Zi a Holocaustului, pe 9 octombrie, chiar dacă acelaşi Ion Iliescu respinsese în mod categoric, cu doar un an înainte, ideea unui Holocaust pe teritoriul României, provocând astfel o criză diplomatică cu Israelul. Să sperăm deci că aici nu avem de-a face cu un act de pur oportunism, de un gest diplomatic, şi că este vorba de o recunoaştere sinceră a faptelor, de onestitate.

Cine ştie, poate şi românii se vor simţi cândva ruşinaţi de suferinţele provocate evreilor şi ţiganilor, aşa cum este cazul multor germani cu simţul răspunderii, chiar dacă ei personal nu au comis nici o faptă reprobabilă. Eu însumi m-am născut în România, la multă vreme după sfârşitul războiului, sunt român, armean şi german şi cu toate acestea mă simt ruşinat de Holocaust.

Ioan Comşa, el însuşi evreu şi bun prieten cu Sebastian în anii războiului, s-a arătat dezamăgit de faptul că, în ediţia americană a cărţii, în notele de subsol apăreau numai legionari şi persoane apropiate legionarilor. Această atitudine selectivă a fost cumva motivul care v-a determinat să depuneţi eforturi considerabil mai mari pentru întocmirea indexului de persoane?

Cu siguranţă. ***Jurnalul*** redă, în mod firesc, diverse aspecte legate de Sebastian şi de mediul său. Toate acestea nu se pot reduce la raporturile acestuia cu fascismul, chiar dacă le revine un rol important. Sebastian a cunoscut foarte multă lume, a fost bine conectat cu *upperclass*-ul românesc, a cunoscut nu doar intelectuali care au cochetat cu fascismul, ci şi actriţe, pictori, aristocraţi, bancheri, politicieni nonfascişti ş.a.m.d. Cel mai bun exemplu este familia Bibescu, aristocraţi români, mecenaţi şi literaţi, prieteni cu Marcel Proust, cel care i-a fost atât de drag şi lui Sebastian. Un alt exemplu este Marcel Blecher, genialul scriitor cunoscut între timp şi în Germania. Un altul a fost fruntaşul comunist Belu Zilber. Sau generalul Condiescu, cel care l-a ajutat foarte mult pe Sebastian. Condiescu era un personaj extrem de influent, care fusese, într-un timp, aghiotant al regelui Carol II. Astfel de persoane au nevoie de note explicative, pentru ca cititorul să poată înţelege că Sebastian nu a fost înconjurat doar de antisemiţi şi fascişti. De aceea volumul dispune nu numai de un index al persoanelor, ci şi de date biografice suplimentare incluse în aparatul critic.

(Titlul şi subtitlurile aparţin redacţiei)

Interviu realizat de Grit Friedrich
Traducere de Alexandra Bîrna

* Edward Kanterian, născut în România, predă filozofia la ***St. Catherine's College***, Oxford, Marea Britanie. A tradus din limba română în limba germană o serie de cărţi de Mircea Eliade şi Mihail Sebastian (în total trei, deci nu aşa de multe domenii diverse).

ALAIN PARUIT

Solidarităţi neştiute

Sunt profund impresionat de onoarea pe care mi-o faceţi decernându-mi *„Premiul de Traducere"* pe 1995 şi vă mulţumesc din tot sufletul.

Există câteodată coincidenţe fericite.

Aşa s-a întâmplat şi a zi, când îmi daţi acest premiu. Sunt exact 24 de ani de când apărea la editura *Gallimard* prima mea traducere a unui autor – Paul Goma.

Tot astăzi am fost anunţat că mi s-a trimis corectura traducerii romanului lui Alexandru Vona, ***Ferestre zidite***, care apare la editura *Actes Sud*, în colecţia condusă cu competenţă de Irina Mavrodin.

Şi tot astăzi încep să traduc cea de a 57 carte din literatura română, romanul lui Dumitru Ţepeneag, ***Hotel Europa***.

Îmi vin în minte atâtea şi atâtea amintiri. Îngăduiţi-mi, în acest moment, când îmi exprim recunoştinţa pentru premiul oferit, să evoc câteva dintre ele care vorbesc despre generozitatea şi solidaritatea, câteodată prea puţin cunoscute, ale scriitorilor români.

În 1971, când traduceam nuvelele lui Dumitru Ţepeneag, el m-a rugat să mă întrerup ca să traduc primul roman al lui Paul Goma, ***Ostinato*** (editura *Gallimard* l-a publicat sub titlul francez ***La Cellule des libérables***). Ţepeneag s-a luptat pentru ca acest roman să apară şi tot el a reuşit să îl publice pe Virgil Tănase la *Flammarion*, în prestigioasa colecţie a lui Paul Otchakovsky – Laurens. Dar dacă aş vrea să citez toate numele prozatorilor şi poeţilor pe care Ţepeneag i-a tradus, publicat şi prezentat în Franţa şi a manifestaţiilor pe care le-a organizat, lista ar fi prea lungă şi, în plus, incompletă. Pentru că el îşi continuă, neobosit, opera de misionar al literaturii române în Franţa.

La rândul lui, Paul Goma a propus şi susţinut publicarea lui Bujor Nedelcovici la *Albin Michel*. Amânându-şi cu un an apariţia propriei sale cărţi, Alexandru Papilian a obţinut publicarea, tot la *Albin Michel* (care de obicei nu publica poeţi) unui volum de poezii de Mircea Dinescu. Sebastian Reichmann a propus şi a tradus pentru *E.S.T.* un volum al Marianei Marin. Mariana Marin a propus la *E.S.T.* poeme de Virgil Mazilescu şi Nora Iuga. Ioana Crăciunescu a conceput şi regizat în Auvergne un foarte frumos spectacol de poezie românească.

Şi pentru că în legătură cu Ţepeneag am folosit, puţin mai sus, expresia „misionar", m-aş simţi vinovat dacă nu i-aş alătura numele Monicăi Lovinescu şi al lui Virgil Ierunca, propagatori, neobosiţi, şi la Paris, ai literaturii române.

Fără îndoială că ar trebui să citez şi alte nume, printre care bineînţeles cel al lui Mircea Eliade, care şi-a ajutat cu discreţie tinerii confraţi români.

Dar aş vrea să închei, spunându-vă ce rău îmi pare că nu pot să mă aflu printre voi ca să vă mulţumesc pentru acest premiu.

Am totuşi o consolare că Samuel Tastet va citi textul meu. Dacă eu nu sunt decât o pasarelă cu sens unic între literele române şi limba franceză, el este o punte între cele două literaturi, ca editor (şi) al scriitorilor români în Franţa, şi al unor scriitori francezi în România.

Vă mulţumesc încă o dată din toată inima pentru acest premiu, pe care îl consider un omagiu adus scriitorilor pe care am avut bucuria să îi traduc.

(Titlul aparţine redacţiei)

*Text scris cu prilejul decernării *Premiului de Traducere* pe 1995 al *Uniunii Scriitorilor*

NOUTĂȚI LA EDITURA POLIROM

www.polirom.ro

Suplimentul de CULTURA
Săptămânal realizat de Editura Polirom şi Ziarul de Iaşi

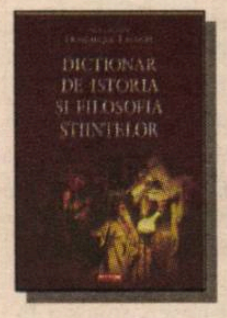

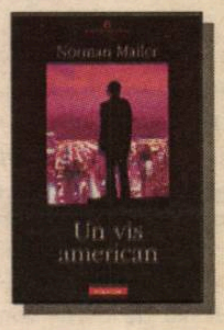

Herta Müller, **Este sau nu este Ion** (conţine CD audio)

Ego. Proză

Lucian Dan Teodorovici, **Cu puţin timp înaintea coborîrii extratereştrilor printre noi**

Dan Lungu, **Băieţi de gaşcă**

Seminar. Filosofie

Mircea Flonta, **Kant în lumea lui şi în cea de azi**

Dicţionare şi enciclopedii

Dominique Lecourt (coord.), **Dicţionar de istoria şi filosofia ştiinţelor**

Document

***, **Reconstituiri necesare. Şedinţa din 27 iunie 1952 a Uniunilor de Creaţie din România**

Plural. Clasic

Seneca, **Despre binefaceri • Despre îngăduinţă**

Biblioteca Polirom

Norman Mailer, **Un vis american**

John Kennedy Toole, **Conjuraţia imbecililor**

Julio Cortázar, **Şotron**

Din toamna aceasta, se relansează

CARTEA ROMÂNEASCĂ

www.cartearomaneasca.ro

Proză

Andrei Oişteanu, **Cutia cu bătrîni**

Cristian Teodorescu, **„Tainele inimei“**

Florina Ilis, **Cruciada copiilor**

Florin Toma, **Moştenirea familiei Bildungsroman**

Liliana Corobca, **Un an în Paradis**

Costel Baboş, **Aş crede în Dumnezeu**

Poezie

Emil Brumaru, **Submarinul erotic** (conţine CD audio)

Răzvan Ţupa, **corpuri româneşti** (conţine CD audio)

Elena Vlădăreanu, **europa. zece cîntece funerare** (conţine CD audio)

Claudiu Komartin, **Circul domestic** (conţine CD audio)

Dan Sociu, **Cîntece eXcesive** (conţine CD audio)

Bucureştiul Cultural

Anul V
Numărul 25+26

Supliment editat cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii şi Cultelor*

PAUL CERNAT
despre

cronică literară

pag. 3

GABRIELA ADAMEŞTEANU
NORA IUGA

Noua Europă culturală se bucură de sprijin german

pag. 8

Bursa de Valori Literare

pag. 4 – 6

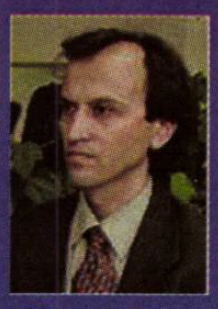

Mircea A. Diaconu

DOINA PAPP

pag. 10

O gală a regizorilor

despre *Festivalul Naţional de Teatru*

Hortensiei, cu stimă şi proiecte

Nu-mi plac oamenii cusurgii şi mă entuziasmez uşor când aud lucruri bune despre România. Mă cuprinde însă tristeţea de câte ori nevoia mă împinge să caut prin librăriile sau bibliotecile Parisului vreo carte românească. În marile librării pariziene, rafturile de literatură expun dezolant de puţine nume româneşti şi acelea sunt, invariabil, de autori francofoni. Pe ici, pe colo, se mai traduce câte ceva, dar procurarea cărţilor în cauză ţine de arta unui detectiv încercat. La *Târgul anual de carte de la Porte de Versailles* plecăm de fiecare dată cu impresia că totul s-a organizat la repezeală şi fără noimă. Biblioteca *Centrului Cultural Român* dispune de un fond de cărţi foarte modest, iar librăria românească din centrul Parisului, cu reputaţia şifonată de maşinaţii obscure, are nevoie urgentă de un retuş al imaginii. Ştiindu-se că numai în Paris, pe lângă o diasporă românească importantă, sunt trei centre universitare unde se predă limba şi literatura română, nu se poate pretexta că lipseşte oferta de cumpărare. Trebuie deci ca ceva să se schimbe în strategia de exportare a literaturii române.

Să fie semne în toamna asta că vom intra într-o zodie mai fastă? S-ar părea că da, observând forfota din jurul manifestărilor literare *Les belles étrangères*, organizate de *Ministerul Culturii* din Franţa şi dedicate de data asta României. Broşurici colorate, publicitate pe Internet, câteva noutăţi editoriale, un spaţiu de comentarii rezervat în suplimentul ***Lire*** al ziarului ***Le Monde*** inspiră, toate la un loc, un tonus promiţător de succes.

Printr-o apropiere fericită de date, sărbătoarea literaturii române a fost precedată de o întâlnire selectă cu critica literară. Un colocviu dedicat Hortensiei Papadat-Bengescu, prilejuit de semicentenarul morţii, a adunat, pe 9 şi 10 noiembrie, în saloanele INALCO din Paris, universitari din România, Italia şi Franţa. Mărturisesc că veneraţia pe care o am pentru *„marea doamnă a literaturii române"*, cum o numea Ovid Crohmălniceanu, a fost dublată de o mică intenţie polemică la adresa unei prejudecăţi încetăţenite pe aici, cum că doar scriitorii români francofoni ar avea drept de cetate în Franţa. Voiam să demonstrez că autoarea ***Concertului din muzică de Bach*** îşi merită consacrarea europeană, deşi a trăit în România şi a scris românește. Intenţia s-a evaporat însă repede, constatând că la această aniversare nici una din revistele literare din România n-a găsit de cuviinţă să scrie măcar un rând. De ce m-aş mira de asemenea absenţă, având în vedere că nici centenarul naşterii scriitoarei (1976) n-a făcut mai multe valuri? Mai greu e de înţeles cum de, în anii cei mai sinistri ai proletcultismului, Tudor Vianu găsise un spaţiu în ***Gazeta literară*** pentru a-i dedica romancierei – trasă de altfel pe linie moartă – un distins necrolog, iar, în 1957, Silvian Iosifescu, evitând cu dibăcie stilul partinic, scria despre ea, în ***Viaţa românească***, unul dintre cele mai substanţiale studii critice, perfect lizibil şi astăzi.

Eram gata să-mi explic indiferenţa pentru scriitoare prin cine ştie ce schimbare în timp a canoanelor estetice şi a gusturilor publicului, dacă n-aş fi descoperit dintr-o dată cu ce admirabilă solicitudine s-a răspuns iniţiativei colocviului. Fără festivisme de circumstanţă, cei zece critici participanţi, cu lecturi solid ancorate în experienţele moderniste şi postmoderne din ultimele decenii, au revizitat proza Hortensiei, restituind-o în perfecta ei actualitate. Scriitoarea ne-a reapărut vibrând în feminitatea ei şi în splendidul ei nonconformism, ca o cronicară lucidă a lumii burgheze din anii interbelici. Analizele intertextuale au amendat parţial clişeul tradiţional al derivaţiei proustiene: Florica Courriol (Lyon III), punând în evidenţă alte posibile filiaţii; Mircea Anghelescu (Bucureşti) i-a găsit înrudiri neaşteptate cu Colette; Gisèle Vanhèse (Universitatea din Calabria) i-a sondat arhetipurile subconştientului, hrănite cu legenda Ondinei şi cea a Zburătorului. Documente tulburătoare privind condiţia dramatică a scriitoarei în anii '50 au fost expuse de Sanda Cordoş (Cluj), iar interviurile scriitoarei, studiate de Ion Pop (Cluj) au pus implicit în lumină intensitatea dezbaterilor intelectuale de la ***Viaţa românească*** şi ***Sburătorul***. Două alte comunicări au comentat în tandem disimulările eului în ficţiunea narativă a prozei lirice (Călin Teutişan, Cluj) şi a ciclului familiei Halippa (Ion Bogdan Lefter, Bucureşti). Philippe Loubière (Paris III Sorbonne) a oferit un comentariu subtil al eseului liric ***Lui Don Juan în eternitate***. Înclinarea scriitoarei către studiul patologiilor a fost comentată din perspectivă sociologică de Andreia Roman (INALCO), iar jurnalistul Dan Culcer (Paris) a făcut unele consideraţii mai generale privind şansele scriitorilor români de a interesa publicul occidental. Catherine Durandin, directoarea secţiei de română de la INALCO, a onorat deschiderea sesiunii. S-a băut şampanie şi s-au schiţat proiecte, cu convingerea împărtăşită de toţi că şi alţi scriitori români îşi merită, măcar la câte „o aniversară", reîmprospătarea memoriei : şi, întâi de toate, în ţara lor de baştină. Oamenii de litere din străinătate nu aşteaptă pentru asta invitaţii speciale. Un simplu anunţ pe Internet îi va mobiliza.

Andreia Roman

Câteva nedumeriri...

Citind ***Bucureştiul Cultural***, unul din suplimentele revistei ***22***, am descoperit serialul intitulat ***Bursa de valori literare*** pentru anii 1990-2005 (după cum se precizează). Analizând această „bursă", mi-am pus o serie de întrebări, precum ar fi:

– De ce ***Bursa de valori literare*** este inserată în suplimentul ***Bucureştiul Cultural*** al revistei ***22***? În Canonul literar se analizează liste mobile de „autori valoroşi", liste ce se află în continuă rescriere şi la care se adaugă mereu nume noi sau se elimină o parte din cele vechi (a se vedea în acest sens Andrei Terian, ***Bursa de valori literare***, VIII, nr. 19-20/2005, pag. 5). Se analizează astfel autori din toată ţara şi chiar unii care în prezent sunt stabiliţi în străinătate. Deci nu sunt cotaţi doar autori născuţi sau stabiliţi în Bucureşti. Atunci, de ce ***Bucureştiul Cultural***, şi *nu* unul din celelalte două suplimente ale aceleiaşi reviste: ***Suplimentul cultural*** sau ***Suplimentul literar***?

– De ce anii 1990-2005, deoarece autorii analizaţi şi apreciaţi cu „steluţe" de la 2-15 sau cu 3-8 voturi nu au debutat ori s-au afirmat doar în perioada 1990-2005, ci unii cu mult înainte?

– De ce în listele şi „cotaţiile" amintite (tabele cu fotografii marcate cu „steluţe" sau număr de voturi, în funcţie de meritele autorului) nu l-am întâlnit pe omul de vastă cultură Adrian Marino?

Ţin să precizez că tabelele amintite cuprind rubrici ca: poezie, proză ficţională sau nonficţională, jurnale-memorii, eseuri, critică şi istorie literară.

Oare ceea ce a scris Adrian Marino nu poate fi încadrat în nici una din rubricile amintite mai sus? Să amintim doar câteva din numeroasele sale scrieri: ***Viaţa lui Alexandru Macedonski***, ***Cahiers roumains d'études littéraires*** – prima revistă de studii literare în limbi străine de circulaţie internaţională –, ***Hermeneutica lui Mircea Eliade***, ***Biografia ideii de literatură***, ***Evadări în lumea liberă***, ***Pentru Europa***, ***Idei şi controverse româneşti***, ***Cenzura în România***, ***Al treilea discurs*** şi altele. Mai mult, în presă a fost apreciat drept cel mai tradus critic literar român.

Consider că domeniile de afirmare amintite ale marelui erudit i-ar justifica cu prisosinţă încadrarea în una din rubricile amintite. Apreciez că cei mai îndreptăţiţi, cei care cunoşteau cel mai bine omul şi operele sale şi care puteau, şi încă mai pot, să-l treacă pe unul din tabelele Canonului ar fi: Mircea Martin, Ruxandra Cesereanu, Sorin Antohi, Paul Cernat şi Andrei Corbea-Hoişie. Aceşti autori au avut cuvinte de înaltă apreciere pentru cărturarul Adrian Marino în mai multe articole publicate în presă şi în alte scrieri:

Mă surprinde faptul că, pentru această ***Bursă de valori literare***, cei amintiţi de mine l-au uitat, deşi el a fost alături de ei până nu demult, când a trecut la cele veşnice, însă opera şi în mod deosebit ideile savantului îi însoţesc şi acum. Excepţie fac Ion Simuţ, care îl semnalează pe Adrian Marino doar ca făcând parte dintre *„cei mai importanţi scriitori din generaţia '60, cu o operă consolidată"* (alături de Şt. Aug. Doinaş, Ion Caraion, I.D. Sîrbu, N. Steinhardt, Nicolae Balotă, Al. Paleologu), în ***Bucureştiul Cultural***, an I, nr. 17-18, pag. 12, iar Paul Cernat îl menţionează numai telegrafic în ***Bucureştiul Cultural***, an I, nr. 6-7, 2005, pag. 9, spunând: *„Au fost redimensionate ideologic proiectele erudite ale lui Adrian Marino"*.

Surprinzător pentru mine este faptul că ***Bursa de valori literare*** nu a uitat să-i cuprindă pe liste pe Eugen Barbu şi Fănuş Neagu, dar l-a uitat pe Adrian Marino. Părerea Luminiţei Marcu (***Bucureştiul Cultural***, nr. 17-18, 2005, pag. 14) este însă că *„sunt scriitori care candidează cu succes la uitare... de pildă Eugen Barbu... şi Fănuş Neagu... Trebuie să-i uităm pe unii şi să ni-i amintim pe alţii"*. Cred că printre cei pe care trebuie *„să ni-i amintim"* se numără şi Adrian Marino.

Oliviu Crişan
Cluj-Napoca, 5 octombrie 2005

Revista *Europe* şi câţiva scriitori români

Europe e o revistă prestigioasă în mediul cultural francez datorită vechimii sale, orientării sale democratice şi calităţii constant substanţiale a numerelor sale, dedicate de fiecare dată câte unui scriitor cunoscut sau unui subiect de mare întindere, alături de care apar cu consecvenţă grupaje din scriitori ale unor alte culturi.

Numărul pe octombrie este dedicat poetului Lorand Gaspar. De origine maghiară, acesta s-a integrat culturii franceze după al doilea război mondial, pe când era un tânăr student la medicină, reuşind să devină de-a lungul timpului unul dintre cei mai preţuiţi şi stimaţi poeţi francezi contemporani. Poezia lui Lorand Gaspar, concepută ca un travaliu asupra sinelui şi ca o apropiere de plenitudine, cum se precizează în prezentare, este marcată de patru mari experienţe fondatoare: exilul, lumea minerală a deşertului, rigoarea provenind din întâlnirea constantă cu viaţa şi moartea prin meseria sa de medic, şi nu în ultimul rând pasiunea pentru Spinoza. Despre poet scriu multe nume franceze prestigioase.

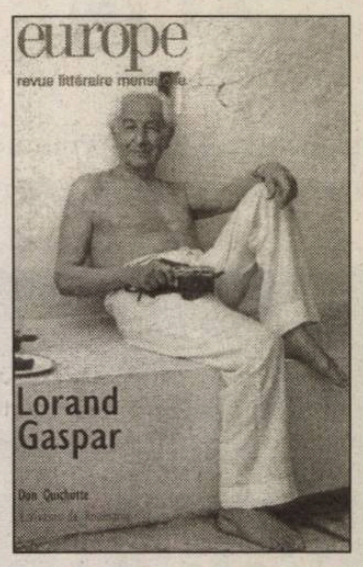

Alături de dosarul Lorand Gaspar, revista ***Europe*** mai publică un dosar *„Don Quichote"*, despre care scriu Maria Zambrano, o mare şi rafinată filozoafă de origine spaniolă, Luis Cernuda, Jacques Ancet, Claude Esteban, François Bon şi Bernard Chambaz.

În fine, traducătorul de origine olandeză Jan H. Mysjkin propune un dosar *„Scriitori români"*, în contextul festivalului *Les Belles Etrangères*, dedicat în toamna aceasta literaturii române. Selecţia sa s-a oprit, în ordinea prezentărilor din revistă, asupra lui Ioan Flora, Magda Cârneci, Simona Popescu, Constantin Abăluţă şi Alexandra Fenoghen.

Dadaismul revisited

Action poétique, o revistă de poezie şi eseu bine cunoscută în Franţa, ce cultivă cu obstinaţie spiritul revoluţionar şi avangardist chiar şi la 50 de ani de la primul său număr, dedică apariţia sa de toamnă dadaismului european.

Cum se precizează în preambul, este vorba despre *„dada în vrac, şi nu un omagiu, ci o reactualizare"*, căci, deşi despre dadaism s-au scris tone de cărţi, el constituie o provocare fără sfârşit, care îmbătrâneşte bine, ca să zicem aşa, dar de fapt nu îmbătrâneşte, căci e nevoie mereu de deriziune, bufonerie, absurd pentru a contracara conformismul, strategiile puterii, sentimentalismul, spiritul prea serios – maladii care se refac mereu şi mereu în conştiinţa culturală europeană.

Revista publică destule lucruri inedite, prea puţin cunoscute sau încă netraduse în spaţiul francez. Alături de poeme de Hugo Ball, Emmy Hennings, Richard Huelsenbeck şi Hans Arp, apar proclamaţii bufone şi texte definitorii semnate de Tristan Tzara, Raoul Huasmann, Picabia, André Breton, George Ribemont-Dessaignes şi mulţi alţii. Din dadaismul european sunt traduşi portughezul Miquel Poal Aregall, ruşii Elena Guro, David şi Nikolai Burliuk, sau Alexei Krucionik, olandezii Theo van Doesburg şi Paul van Ostaijen, sau cehul Karel Teige; iar din dadaismul extraeuropean, americanul Walter Conrad Arensberg şi chilianul Huidobro.

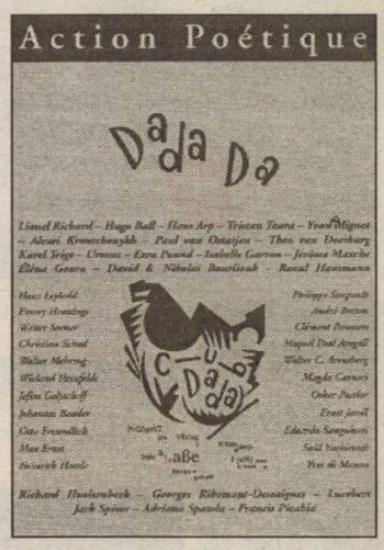

Alături de un dosar Hans Arp, în care Oskar Pastior publică un poem dada închinat sculptorului-poet, Magda Cârneci publică o prezentare a lui Urmuz însoţită de traducerea în franceză a câtorva dintre celebrele sale proze.

Acest ultim număr al revistei ***Action poétique***, conceput grafic foarte ingenios, plin de desene şi poeme letriste, apare în contextul unei mari expoziţii dedicate dadaismului la *Centrul Cultural Pompidou* din Paris.

Magda Cârneci

• sunteţi aşteptaţi la

Europa la noi acasă

Pentru a sărbători Ziua Naţională a României, *Ministerul Integrării Europene* şi *Primăria Municipiului Bucureşti*, prin *Centrul de Proiecte Culturale al Municipiului Bucureşti – ArCuB*, organizează la 1 Decembrie un amplu eveniment menit să stimuleze mândria naţională, respectul pentru simbolurile naţionale şi promovarea tradiţiilor româneşti.

Evenimentul va începe la ora 15.00, în faţa *Teatrului Naţional*, unde, pe o scenă special amenajată, va avea loc un spectacol la care vor participa ansambluri folclorice româneşti şi ale minorităţilor. În jurul orei 17.30 va începe defilarea corpului de gardă al armatei pe imnul intonat de *Muzica Reprezentativă a Armatei*. Spectacolul va continua cu interpreţi îndrăgiţi ai cântecului popular şi se va încheia în jurul orei 22.30 cu un imens foc de artificii.

Pe toată durata manifestării, pe ecrane uriaşe, vor fi proiectate imagini reprezentative pentru România.

Bucureştiul Cultural

Editat de *Fundaţia pentru Cultură şi Drepturile Omului*
Cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii*
Redactor-şef: Gabriela Adameşteanu
• Cronica literară: **Paul Cernat** • Cotidian: **Ioana Drăgan**; • Cronică de teatru: **Doina Papp, Anca Haţiegan** • Muzee, expoziţii, lansări de carte: **Ioana Anghelescu** • Cronică muzicală: **Cristina Bohaciu Sârbu** • Fotografii: **Tudor Jebeleanu**
Responsabil de număr: **Anca Haţiegan**; Tehnoredactare: **Nicolae Rusu;** Publicitate: **Gabriela Zafiu;** Secretariat: **Cristina Spătărelu;** Editare, corectură: **Mara Ştefan, Adriana Herghelegiu.**
Adresa: b-dul N. Titulescu, nr. 95-103, Sector 1, Bucureşti; Tel/fax: 222.93.44
E-mail: g.a@xnet.ro; www.revista22.ro
ISSN-1841-3048

PAUL CERNAT

Miracolul în transmisiune directă

Din gama de tendințe, orientări și formule a colecției *Ego. Proză* lipsea un ingredient important: problematica spiritual-religioasă. Cel care vine să completeze lipsa sus-menționată din proza „tânără" este Florin Lăzărescu. Romanul cu care autorul recidivează acum – ***Trimisul nostru special*** – joacă pe ambiguitatea semantică dintre reportaj și scenariu mistic.

Formula predilectă a autorului este romanul-puzzle cu deschideri ludice și fantastice. La prima vedere, viziunea este una satirică. Dezamăgit de previzibilitatea și stereotipia lumii, dar fascinat de spectacolul ei, autorul redescoperă imaginativ și bonom *miracolul*. „Minunile" sunt puse în scenă cu o exuberanță plină de umor și de discret farmec poetic atins de o undă melancolică. Spre deosebire de prozatorii noștri „apocaliptici", care abordează sacrul cu o conștiință acută a păcatului, Florin Lăzărescu vine cu o perspectivă a inocenței copilăroase, proiectînd în basm și în fabulație ludică ororile lumii. În filigranul poftei narative și al dezinhibării lexicale, al focurilor de artificii, al procedeelor comice și al dialogurilor de o irezistibilă oralitate se pot lesne citi puritatea interioară, profunzimea și gravitatea unui suflet de copil mare: un copil care se joacă șucar, scriind despre lumi alternative pentru a-și îmblânzi spaime și neliniști metafizice concrete.

Totul începe cu un urlet inexplicabil: *„Sombrerooo"*, venit de la fereastra unui *„bloc din cartierul adormit"*. Urmează relatarea lui Antonie, întors din zona crepusculară dintre viață și moarte. Ieșirea sufletului din trup oferă prilejul unei delicioase satire urmuziene la adresa clișeelor corectitudinii politice: drumul spre Judecata de Apoi e străjuit de panouri publicitare antitabac; la un moment dat, o voce îl acuză pe muribund că are probleme cu minoritățile și că neagă Holocaustul; la capătul tunelului oranj, un sfânt îl întâmpină ca un amfitrion și, după un dialog aparent mișto-căresc, îl evaluează și îl trimite înapoi în lume pe post de Noe. De aici încolo, se dezvoltă contrapunctic povestea „trimisului" Antonie, ziarist la pagina de cultură a unui cotidian. Prins în mecanismul idiotizant al presei de senzație – care îl transformă până și pe Dumnezeu în știre-bombă de pagina întâi –, terorizat de un redactor-șef cu ambiții de dirijor media, „eroul" visează să realizeze de unul singur un cotidian independent tocmind esența Universului pre limba gazetărească.

Relația tată-fiu (variante ale relației Tată-Fiu) constituie un ax major al cărții. Profesorul de istorie Iosif, tatăl lui Antonie, se refugiază din calea tăvălugului comunist într-o școală de munte, împreună cu familia; aici, după ore, le spune elevilor povești pe care unii dintre ei nu le vor uita niciodată. Mâna lungă a turnătorilor Securității îl ajunge însă, omul intră la pușcărie și înnebunește, dar, odată eliberat, își recuperează copilul pierdut și-i populează mintea cu povești de tot felul – sacre și profane: ***Geneza***, ***Noul Testament***, ***Don Quijote***, ***Moby Dick***, poveștile istorico-eroice și cele fantastice despre o „căpetenie hună" se amestecă, psihedelic, cu „realitatea", lăsând să se întrevadă tâlcuri teribile. Comicul naiv trece, de la un punct încolo, în tragism terifiant: moartea tatălui rătăcit pe linia ferată este o scenă de film tarkovskian. Ajuns la mănăstire în grija călugărului Ioan (care – botezător fiind... – îl botează și-l *crește* creștinește), ingenuul Antonie va fi trimis, adolescent, în lume ca s-o „învețe", să-i cunoască toate ispitele spre a putea alege în cunoștință de cauză. Avem de-a face cu o inițiere în „viața care se viețuiește": a treia, după cea magic-infantilă (prin poveștile spuse de tată) și cea religioasă (prin textele sacre citite la mănăstire). Programat să scrie și să cunoască lumea, tânărul devine reporter la un mare cotidian. Aici, după tatăl real (Iosif) și cel duhovnicesc (Ioan), se procopsește cu un tată redactoricesc (Cristi – sic!), care suferă la rândul său de un complex patern. Copil fiind, acesta fusese pus cândva, în glumă, de către părintele său muzician să dirijeze „ce nu trebuie". Rezultat dramatic: arestat de comuniști, bărbatul moare prematur, iar fiul va rămâne, peste ani, cu dorința obscură de a-și dirija ziarul ca pe o orchestră simfonică. Mai departe: teroristul Mohammad este fiul unui profet (Salman) care veghează asupra „ordinii cosmice" a cămilelor. În fine, călugărul Ioan de la schitul din munte are drept tată un preot mort în închisorile comuniste. *Nota bene*: toți tații menționați mor ca victime inocente ale Istoriei. Un destin tragic de cu totul alt tip are țiganul Elvis, în cazul căruia relația filială e „investigată" pe linie feminină: mama sa fusese o vrăjitoare pedepsită de Pronie pentru magie neagră. Traficant de cocaină, rromul e – pe de altă parte – aservit unui „tată" (mafiotul-șef Mauru) și speră să se elibereze furând degetul făcător de minuni. Același Elvis speră zadarnic să vadă în oglinda sa magică un Dumnezeu al țiganilor... Secvențele se întrețes într-un mozaic aiuritor, comic în aparență și neliniștitor în fond: proaspăt angajat la ziar, tânărul Antonie devine el însuși *știre senzațională*: *„sălbaticul coborât la șes"*, barbarul neatins de civilizație; vrând să facă un reportaj despre inundații, același Antonie devine victima comică a „potopului" biblic venit din munte; apar în cadru turiști germani speriați în mod stupid de extratereștri, dar excelent informați despre contele Dracula; un tânăr preot *„în slujba comunității"*, branșat la Internet, îl descoperă pe călugărul Ioan-sfântul făcător de minuni în prezența Necuratului și, într-un loc ascuns, cei doi privesc scheletul sfântului *„cu pumnul strâns și degetul mijlociu desfăcut înainte"*; mai târziu, venit chipurile să se spovedească, redactorul-șef Cristi descoperă uluit moaștele lapidate. Scene de un umor eclatant învăluie semnificațiile grave: o disertație despre substratul antropologic al jocurilor pe calculator; „socializări" redacționale distractive în intenție, dar grotești în fapt; un reportaj despre un *„câine boschetar"* care a înghițit degetul sfântului; o vizită la psihoterapeut, înaintea căreia Antonie tratează ca pe un copil o asistentă pitică și retardată; colaje „enciclopedice" de știri. Și așa mai departe...

În ***Trimisul nostru special***, Dumnezeu face „semne" prin intermediul altui element neconvențional: degetul mijlociu îndreptat către lume. Ca toate manifestările sacrului, semnul libertății sfidătoare și al datului obscen cu tifla este prezent în mai multe puncte ale romanului, într-o *rețea* de corespondențe. Aflat într-o biserică pustie, căci înmormântarea *„marelui ziarist"* (model recognoscibil: Dumitru Tinu) nu s-a mai ținut acolo, teroristul Mohammad găsește în raclă moaștele sfântului cu degetul furat. Frustrat de absența oficialilor români pe care aștepta să-i arunce în aer, e sfătuit de Antonie să-și bage mințile-n cap și să renunțe la atentat. În închisoare, unde ajunge ca urmare a sfidării regimului comunist, profesorul Iosif și colegii săi de celulă transformă gestul în parolă a libertății. În final, Antonie însuși – revenit din tunelul oranj – le face același semn cameramanilor, sosiți la fața locului să imortalizeze salvarea dublului său retardat: un pitic autist de 33 de ani, împreună cu care evadase din spital... Dacă piticul muribund e o imagine a inocenței orientate integral spre interior, „fratele" său Antonie se deschide, dintru început, către lumea exterioară, dar, după ce o cunoaște sub toate aspectele, îi arată ceea ce merită...

Ca în precedentul roman, ursul panda apare discret într-un punct cheie al narațiunii. Mai precis, acolo unde țiganul Elvis – posesor al oglinzii magice – întâlnește o fetiță și o lasă, în schimbul unui covrig, să privească în ea. Fetița ține în cealaltă mână un urs panda de pluș pe care-l face să privească, la rândul lui, în oglindă. Nu înainte de a-și pune – la cererea țiganului – o dorință. Din acest moment, totul se dereglează: după ce aruncă degetul unui câine vagabond *„ca să aibă ce roade"*, Elvis cumpără de la pescărie un crap monstruos și, subit, începe să cânte ***Love me tender***. Victimă, ca și tizul său Presley, a cocainei prizate în timp ce se uita în oglindă, țiganul moare sufocat simultan cu peștele malefic pe care abia izbutește să-l spintece. Sceptic, refuză să admită existența lui Dumnezeu: singura realitate rămâne pentru el mafiotul-șef Mauru.

La limită, micul roman devine o imagine caleidoscopică a lumii: lumea noastră postcomunistă, consumistă, butaforică, un *reality-show* irigat de miracolul divin ca de o apă plină cu pește... Finalul – simbolic – închide cercul: strigătul inexplicabil ce bântuie de la bun început romanul (*„Sombrerooo!"*) pare a aparține autorului, romanul însuși pare a se naște din strigăt. Pus în abis, Antonie se dezvăluie ca *„trimis"* al Autorului său, iar vocea tatălui suprapusă peste îndemnul imaginar: *„Scrii, bă? Scrii? Scrie!"* îl ajută pe fiu să depășească momentele de impas.

Florin Lăzărescu știe să pună în pagină misterul: unele fire sunt inexplicabil abandonate, corespondențele și subtextele „sacre" clipocesc derutant la tot pasul, golurile narative și ambiguitățile funcționează ca atractori de semnificații. Nici o stridență, nici o afectare teribilistă, nici un bruiaj tezist: atât cuvintele „tari", argotice, cât și reflecțiile despre Dumnezeu, moarte, nebunie, nemurire, sfințenie ș.cl. sună extraordinar de familiar. Frazele sunt foarte simple, dar, dincolo de verva spumoasă, deschid mintea și imaginația.

Scurtimea romanului este compensată prin densitate. ***Trimisul...*** poate fi citit de două ori, de zece ori cu aceeași savoare, fără a avea sentimentul că i-ai epuizat semnificațiile.

(variantă prescurtată a prefeței volumului ***Trimisul nostru special***, *Editura Polirom*, 2005).

Florin Lăzărescu, ***Trimisul nostru special***, *Editura Polirom*, 2005

Premiile *Prometheus*

CLVBVL PROMETHEVS

Miercuri, 26 octombrie, la Clubul Prometheus, juriul format din: **Andrei Pleșu** – președinte, **Ada Brumaru**, **Marina Constantinescu**, **Mircea Martin** și **Mihai Oroveanu**, a desemnat laureații celei de a IV-a ediții a *Marilor Premii Prometheus*.

Marele Premiu Prometheus pentru *Opera Omnia*: **Paul Bortnovski** (secțiunea artele spectacolului);

Marele Premiu Prometheus pentru *Opera Prima*: **Diana Rotaru** (secțiunea muzică).

Premiile, acordate de *Fundația Anonimul* unor artiști români pentru întreaga carieră și pentru debut, au o valoare netă de 100.000 RON (1 miliard lei vechi), respectiv 10.000 RON (100 milioane lei vechi).

Bucureştiul Cultural
Nr. 25+26/2005

Bursa de Valori Literare (X)
1990 – 2005

Ne aflăm într-un moment de creştere a interesului pentru literatură, în ciuda avalanşei de prost gust care a inundat prin tabloide, emisiuni stupide de televiziune – urmare directă a crahului sistemului de valori tradiţional. Cine aduce însă cărţile spre public, cine şi cum motivează lectura?

Librarii nu, deocamdată: ei nu deţin profesionalismul colegilor lor din Vest, nu citesc cărţile noi cu competenţă sau, dacă le citesc, nu au destulă încredere în gustul lor ca să îi ghideze pe cititori. Noua pleiadă de critici tineri este în curs de a se impune, deşi unii dintre ei sunt mai preocupaţi de propriile strategii de afirmare, iar alţii nu au tribunele de autoritate de la care ar putea vorbi. Dar fenomenul afirmării unei alte pleiade de critici tineri, pe tot teritoriul ţării, în locul „echipei de aur" din comunism, este una din revelaţiile Bursei.

Bursa trebuia să fie, în intenţia noastră, doar o anchetă. Răspunsurile ample ale criticilor şi dorinţa redacţională de a acoperi o arie geografică şi generaţională cât mai echilibrată, pentru a nu alimenta în plus războaie culturale, au făcut-o să atingă 10 ediţii, fiecare număr aducând alte nume şi chiar o altă aşezare a lor, în funcţie de opiniile critice acumulate.

Vreau să subliniez încă o dată că tabelul nu indică valorile, ci creşterile (şi scăderile) **în vizibilitate în opinia criticilor de azi (foarte mulţi dintre ei tineri, pentru că aceştia au arătat mai mare disponibilitate faţă de ancheta noastră).** Alăturate, însă, numele ţes un tablou schimbat faţă de „lista lui Manolescu" sau de listele *Observatorului Cultural*. Nu există deocamdată nici o altă „sinteză" de acest gen.

În ciuda a ceea ce se spune uneori, scriitorii afirmaţi sau cu debuturi notabile în anii comunismului domină de departe piaţa literară actuală. Aceasta este o altă concluzie a Bursei.

Dacă vrem să discutăm mai departe în termeni de generaţie, aşa cum se obişnuieşte la noi, Bursa arată că în noua ierarhie, pe primele locuri, la poezie, proză şi critică stă generaţia '90. Primele locuri la jurnale şi memorii sunt în exclusivitate deţinute de tinerii din anii '40, o generaţie nefişată şi nebotezată încă, iar eseul pune alături personalităţi care s-au contestat uneori reciproc.

Creşterea maximă în vizibilitate, comparată cu punctul de pornire (1989) o deţin, conform Bursei, anumiţi membri ai generaţiei '80, deja „clasicizaţi". Segmentul extins al celor eliminaţi de cenzură înainte de '90 pentru că aleseseră libertatea oferă doar câteva nume, dovedind că memoria publică recuperează greu.

Se mai marchează creşterea „apoliticilor" şi scăderea celor ce şi-au datorat poziţia (şi interpretării/intenţiei politice a textului.

Poate unele întrebări ale noastre au fost insuficient de precise, poate cititorii au aşteptat o ierarhie a valorilor, fixă, imuabilă, nu un tabel (fluctuant, în funcţie de subiectivităţi) al vizibilităţii (sporite sau scăzute) a autorilor, după pragul lui 1990.

Înţelegând frustrarea lor, vom reveni la începutul anului 2006 cu o Bursă mai matură, cu întrebări mai exacte.

Dacă Bursa s-ar fi prelungit dincolo de numărul 25–26 al *Bucureştiului Cultural*, pe tabele ar fi intrat probabil cei care deocamdată au obţinut doar 2 nominalizări. Ni se pare firesc să îi amintim, cu precizarea că orice enumerare de acest gen este incompletă. Ne cerem scuze pentru omisiuni, chiar dacă ele nu ni se datorează.

Poezie: **Teodor Dună, Letiţia Ilea**

Proză: **Ioana Bradea, Veronica A. Cara, Paul Cernat, Aura Christi, Felicia Mihali, Alina Nelega, Ioan Stanomir**

Jurnale, memorii: **Jeni Acterian, Gheorghe Jurgea-Mihăileşti, Herta Müller, Alice Voinescu**

Eseu: **Gabriel Andreescu**

Critică şi istorie literară: **Adrian Lăcătuş, Costi Rogozanu, Simona Sora, Octavian Soviany, Andrei Terian, Tudorel Urian**

Afirmaţi înainte de '90: **Petru Creţia, Şerban Foarţă, Radu Mareş, Mariana Marin, Angela Marinescu, Gabriela Melinescu, Ioana Ieronim, Mircea Mihăieş, Gellu Naum, Marian Papahagi, Toma Pavel, Virgil Podoabă, Andrei Pleşu, Ion Pop, Aurel Sasu, Eugen Simion, Cornel Ungureanu, Ion Vartic, Alexandru Vlad, Mircea Horia Simionescu**

În scădere: **George Bălăiţă, Petru Dumitriu, Petre Sălcudeanu, Marin Sorescu.**

Gabriela Adameşteanu

1. S-a produs o schimbare faţă de canonul literar antedecembrist? Dacă da, în ce constă ea?
2. Pe cine selectează memoria dvs. din rândul autorilor care s-au afirmat în ultimii ani (maximum 5 autori):
***a)* poezie;**
***b)* proză ficţională sau/şi nonficţională;**
***c)* jurnale – memorii;**
***d)* eseuri;**
***e)* critică literară.**
3. Ce autori s-au impus şi ce autori au „ieşit" din această listă a memoriei literare?

Continuăm ancheta referitoare la schimbarea canonului literar.

Tabelele din acest număr au fost alcătuite de redacţie pe baza răspunsurilor următorilor (în ordinea apariţiei): Gheorghe Grigurcu, Cornel Ungureanu, Al. Cistelecan, Sanda Cordoş, Tudorel Urian, Simona Sora, Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Liviu Antonesei, Tania Radu, Horea Poenar, Mircea Martin, Carmen Muşat, Ioan Stanomir, Marius Chivu, Mircea Iorgulescu, Nicoleta Sălcudeanu, Bogdan Alexandru Stănescu, Irina Petraş, Ioan Buzera, Virgil Podoabă, Nicolae Bârna, Elena Vlădăreanu, Ion Simuţ, Luminiţa Marcu, Andrei Terian, Adrian Lăcătuş, Ioan Buduca şi Mircea A. Diaconu.

Poezie

Ioan Es. Pop
22 voturi

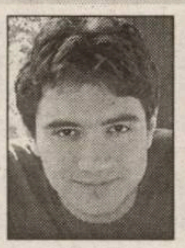
Claudiu Komartin
9 voturi

Floarea Ţuţuianu
8 voturi

Daniel Bănulescu
8 voturi

Doina Ioanid
6 voturi

Simona Popescu
5 voturi

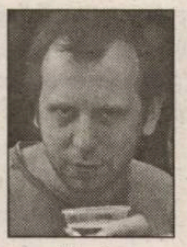
Marius Ianuş
5 voturi

Iustin Panţa
5 voturi

Ruxandra Novac
5 voturi

Dan Coman
4 voturi

Ioana Nicolaie
4 voturi

Rodica Draghincescu
3 voturi

Andrei Bodiu
3 voturi

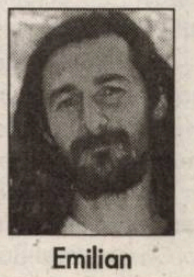
Emilian Galaicu Păun
3 voturi

Critică şi istorie literară

Sanda Cordoş
11 voturi

Paul Cernat
10 voturi

Daniel Cristea Enache
9 voturi

Carmen Muşat
6 voturi

Mircea A. Diaconu
5 voturi

Luminiţa Marcu
5 voturi

Nicoleta Sălcudeanu
5 voturi

Gabriela Gavril
4 voturi

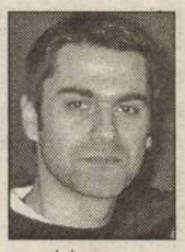
Marius Chivu
4 voturi

Horea Poenar
3 voturi

Mihai Iovănel
3 voturi

Nicoleta Cliveţ
3 voturi

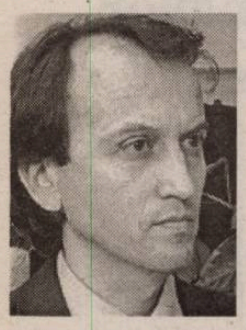

MIRCEA A. DIACONU

Despre fragilitate şi reverie conceptuală, cu drag

1. Revizuiri? Canon literar? Iată concepte – despre care am scris eu însumi de câteva ori – care dau seama foarte bine despre aşezarea inteligheţiei noastre dacă nu în plin provincialism, măcar într-un localism cu bătaie repetată. Sunt – sau măcar au fost – teme la ordinea zilei, generate deseori nu atât de angajări şi credinţe, cât de dorinţa situării în contemporaneitate. Or, despre revizuiri a vorbit Lovinescu (invocat când şi când, măcar pentru a spune că altele sunt contextele care interesează), iar despre canon, Leopold Bloom. În fine, se va zice, decât amorţirea în autocontemplaţie, de preferat reveria conceptuală care ne poate da iluzia că dezbaterile însumează credinţe. De preferat chiar şi butaforia discursului aplicativ, cu perspectiva instituirii unui alt desen axiologic.

La rigoare, cred că aş putea vorbi despre vârstele canonului literar la noi, stabilind, adică, anumite structuri în care se înscrie, fără să ştie chiar, scriitura unui timp mai cuprinzător. Pe de altă parte, cum un spirit al secolului se manifestă până şi în receptare, canonul şi revizuirea sunt date complementare. Firește, atât cât e posibil ca lucrurile să fie disociate, nu mă refer la revizuirea făcută pe temei ideologic. La drept vorbind, adevărul e, şi din acest punct de vedere, care pare la îndemâna multora, o chestiune extrem de delicată, din moment ce sunt la mijloc metamorfoze în timp, situaţii irepetabile, cazuri, şi nu „modele". N-aş intra în detalii, dar pe mulţi nu i-a înspăimântat riscul de a judeca în paradigme şi atunci când n-ar fi trebuit s-o facă. Nu ascund că şi trimiterea la canon suferă de aceeaşi carenţă, a simplificării dogmatice, şi tocmai de aceea nu am deloc cultul canonului. Dacă vreţi, să-i dăm canonului ce este al lui, dar să nu pierdem din vedere detaliile. Oricum, când e vorba de revizuirile care-şi propun înainte de toate să sancţioneze, nu cred în judecăţi absolute, şi asta nici măcar în plan moral, ci în încercarea de a înţelege, de pe o poziţie care să fie dispusă să vadă valoarea ori de unde ar veni ea. Valoarea şi curajul. Aşadar, vorbind de revizuire, nu m-aş referi la receptare decât în măsura în care ea însăşi modelează într-un anume grad creativitatea sau în măsura în care implică activitatea editorială. Şi e vorba mai mult de un fragment de problemă, din moment ce am în vedere scrieri elaborate în alte timpuri – şi includ aici multitudinea de jurnale şi scrierile aşa-zis recuperate.

În fine, să revenim: canonul antedecembrist va fi intrat parţial în derivă. Teamă mi-e că funcţionau chiar atunci canoane paralele (chiar paralele într-o oarecare succesivitate), fiecare cu centrele de putere şi de autoritate care le legitimau pentru anumite medii, şi ele vieţuind în paralel, uneori în dispute dure şi oarecum dezechilibrate. Dacă trecem peste **Eugen Barbu** sau **Adrian Păunescu** (ca realităţi care, să spunem, nu ne-ar mai pune probleme, deşi faptele nu-s deloc aşa de simple), să nu uităm că în 1989 optzeciştii ajunseseră în bună măsură la maturitate. Dar cărţi valoroase publicau şi scriitori care debutaseră cu douăzeci sau treizeci de ani înainte. Erau ei în afara canonului? Şi dacă vectorul istoriei părea să dea credit soluţiilor optzeciste, nu trebuie deloc uitat că în chiar interiorul optzecismului se manifestau opţiuni aproape antagonice. Ştim prea bine: chestiunea canonului e provocatoare pentru felul în care ne ajută să înţelegem cum anume prezentul remodelează trecutul, dar mai ales pentru felul în care prezentul se instituie pe sine. Vom putea privi înapoi şi vom spune: cutare romancier sau cutare poet, supralicitat în vremea sa, nu mai răspunde sensibilităţii de astăzi, care-şi găseşte precursori în alţii care trăiau atunci într-o margine. Numai că fenomenele au o oarecare ciclicitate şi eu cred că un limbaj care o dată, o singură dată măcar, a avut forţa de a crea mutaţii şi limbaj o va mai face. De aceea, nu mizez pe substituirile de autorităţi. Cred în spiritul conciliant al istoriei. Nu cred că **Virgil Mazilescu** sau **Mircea Ivănescu** amână, în absolut, poezia lui **Nichita Stă-**

(Continuare în pag. 6)

Proză

Simona Popescu
8 voturi

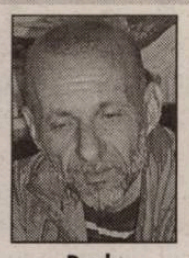
Radu Aldulescu
8 voturi

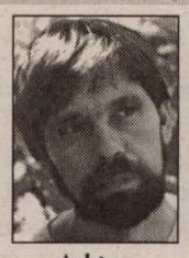
Adrian Oţoiu
7 voturi

Dan Lungu
7 voturi

Dan Stanca
6 voturi

Lucian Dan Teodorovici
5 voturi

Florina Iliş
5 voturi

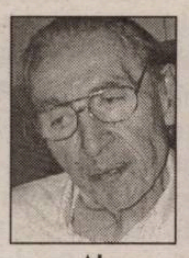
Al. Vona
5 voturi

Daniel Bănulescu
4 voturi

Ovidiu Verdeş
4 voturi

Ionuţ Chiva
4 voturi

Ion Manolescu
4 voturi

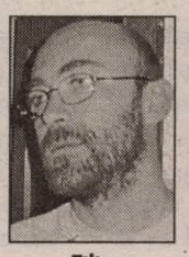
Filip Florian
3 voturi

Radu Pavel Gheo
3 voturi

Petre Barbu
3 voturi

Cecilia Ştefănescu
3 voturi

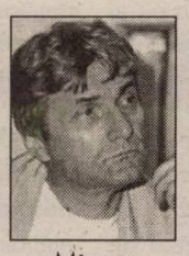
Mircea Daneliuc
3 voturi

Florin Lăzărescu
3 voturi

Jurnal memorii

I. D. Sârbu
13 voturi

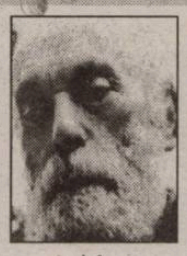
N. Steinhardt
11 voturi

Monica Lovinescu
10 voturi

Mihail Sebastian
7 voturi

Ion Ioanid
5 voturi

Ion Vianu
5 voturi

Virgil Ierunca
4 voturi

Eseu

H.-R. Patapievici
14 voturi

Caius Dobrescu
8 voturi

Ciprian Şiulea
6 voturi

Sorin Antohi
5 voturi

Ioana Pârvulescu
5 voturi

Dan Petrescu
5 voturi

Simona Popescu
5 voturi

Corin Braga
4 voturi

Sorin Adam Matei
3 voturi

Bucureştiul Cultural
Nr. 25+26/2005

Bursa de Valori Literare

(Urmare din pag. 5)

nescu. Nu cred că **Radu Petrescu** sau **Costache Olăreanu** amână, în absolut, proza lui **Nicolae Breban**. Or, canonul ne obligă să simplificăm, să practicăm, eventual, un fel de militantism care mie îmi displace.

Firește, sunt preocupat de metabolismul literaturii noastre, dar, dacă-mi îngăduiți, ca și Călinescu, cred într-un inefabil al istoriei literare și în diversitate. Diversitate în sincronie și, deopotrivă, în diacronie. Apoi, nici nu mai știu dacă este posibilă azi instituirea, cu atribut de adevăr, a unei istorii literare. Sunt sceptic, pentru că îmi place mai degrabă fragmentul și marginea. Asta nu înseamnă că nu e posibil să vină un erou care să împlânte – nu-i așa? – semnul adevărului într-un fapt la rându-i tranzitoriu; să legitimeze o singură poveste ca adevăr unic. În fine, deocamdată nu-l văd – și de aceea mulți credem că poate să facă timpul ceea ce ar trebui să facem noi, criticii. Dar, cum spuneam și cu alt prilej, cred mai degrabă în critica fascinată decât în cea militantă. Și-atunci, simplificând eu însumi, dar în alt sens, nu pot decât să constat că, după 1989, coborârea lirismului în stradă, pentru care luptaseră optzeciștii (într-o anume falie a ei), a părut repede ceea ce și era de fapt: mistificarea unei autentificări. Soluția aceasta, ca și aceea a ironiei ori a jocului intertextual, a ajuns repede caducă. Proza care se hrănea, de-acum fără să știe, din noul roman francez ori care făcea din narațiune o pânză de păianjen pentru cenzură (da, iată, exista un cititor profesionist, dar el era cel care vâna) a descoperit că nu mai are nevoie de parabole, limbaj oblic, inteligență gratuită a limbii; a redescoperit prezența concretului în care poate pulsa un ritm al vremii, unde burlescul, grotescul se substituie sublimului. Dar iată că, o repet, simplific eu însumi...

În fine, aș prefera ca atenția noastră să se îndrepte înainte de toate spre particular. Sunt cărți mari din care editurile, critica, mediul literar însuși nu știu să facă, așa cum ar merita, evenimente. Dinspre ele, se poate articula și canonul. Dar canonul n-ar trebui să fie mai mult decât dovada unei permanente fragilități.

2. Dacă e vorba de ultimii cincisprezece ani,

a. Poezie – **Ioan Es. Pop**, **Cristian Popescu**, **Marian Drăghici**, **Emilian Galaicu Păun**, **Claudiu Komartin**.

b. Proză – **Petru Cimpoeşu**, **Adrian Oţoiu**, **Dan Lungu**, **Constantin Arcu**, **Constantin Virgil Negoiţă**.

c. Jurnal – **Matei Călinescu**, **Nicolae Steinhardt**, **Monica Lovinescu**, **I.D. Sîrbu**, **Mihail Sebastian** (la fel de bine puteau fi, credeți-mă, **Gabriel Liiceanu**, **Ioana Em. Petrescu**, **Aurel Dumitraşcu**, **Traian Chelariu**, **Miron Radu Paraschivescu**).

d. Eseu – **Horia-Roman Patapievici**, **Adriana Babeți**, **Vitalie Ciobanu**, **Marta Petreu**, **Ruxandra Cesereanu**.

e. Critică și istorie literară – **Sanda Cordoș**, **Daniel Cristea Enache**, **Virgil Podoabă**, **Paul Cernat**, **Tudorel Urian**.

3. Ce autori s-au impus și ce autori au „ieșit" din această listă a memoriei literare? O întrebare tulburătoare. La noi, ies din memorie foarte repede scriitorii care mor. Nu-i vorbă, ei pot reveni în memorie în diferite contexte. Până la urmă, importantă nu e memoria, extrem de subiectivă, ci faptul că scriitorii aceștia există. Căci vorbesc, firește, despre scriitorii adevărați. O întrebare numai: ce efect au avut volumele postume, din seria de *Ediții definitive* de la *Editura Vinea*, ale lui **Justin Panța**?! Dispar apoi scriitorii *altor* grupuri, *altor* generații decât acelea cărora le aparține cel care formează acum ținta noastră – și care poate fi de oriunde. O dovadă că istoria nu e numai conciliantă, dar, pe fragmente scurte, și nedreaptă. Cât despre cei care au apărut, ei se află în lista de mai sus, indiscutabil, incompletă.

BOGDAN ALEXANDRU STĂNESCU

Tristeţea lămâilor în floare

Julian Barnes, ***Tristeți de lămâie***, *Editura Nemira*, 2005

Dacă citești ***Metroland***, primul roman al lui Julian Barnes, nu poți rămâne indiferent la melancolia echilibrată degajată de volumul unui debutant: scriitorul britanic intră în lumea literară cu un roman care exprimă renunțarea la orice înseamnă „spirit activ". În același timp, se anunță despărțirea afectivă de insulă și orientarea spre spațiul francez.

Nu cred că mă înșel când afirm că cel mai recent volum de nuvele, ***The Lemon Table***, tradus la *Nemira* sub titlul ***Tristeți de lămâie*** (trad. Mihai Moroiu), încheie cercul peregrinărilor lui Barnes între două lumi. Melancolia ponderată din ***Metroland***, deghizată în cercetare pasionată a unei alte melancolii, în ***Flaubert's Parrot***, în ironie blândă (***Starring at the sun***) sau acidă (***England, England***), revine aici sub o formă autentică, nesuplimentată de nici un artificiu.

Rar se întâmplă ca un romancier excepțional (cum este Barnes) să dea dovadă de aceleași calități și în povestiri, cum este celebrul caz al lui Henry James, de exemplu. Barnes reușește să dea un volum atât de unitar, în ciuda aspectului compozit al ***Tristeților...*** sale acre, încât te întrebi (având în vedere înclinația sa spre experiment) dacă nu cumva citești un roman deghizat... Ar fi un roman închinat bătrâneții sau, mai corect exprimat, bătrâneților. Cum îmbătrânim?

Cât din percepția noastră asupra bătrânilor este exactă? De ce încetăm practic să-i considerăm pe bătrâni oameni întregi? Aventura lui Barnes în pielea unor personaje „trecute" deschide un teritoriu halucinant (cel puțin pentru cititorii care n-au încă de-a face cu această etapă a vieții), asemănător cu cel descris de Casares în ***Jurnal din anul porcului***. Un octogenar își înșală soția cu o tinerică sexagenară, un bătrân homosexual se ocupă cu agresarea diverșilor tipi care-l calcă pe nervi într-o sală de concert, un compozitor alcoolic descoperă în pragul morții simfonia liniștii, iubirea ratată „par delicatesse" a lui Turgheniev, dragostea conștientizată dintre un bătrân și o prostituată pe care o frecventează de ani buni etc., etc.

Dacă șarmul și inteligența lui Barnes cel din ***Papagalul...***, ne-au făcut pe mulți să-l adorăm complice, dacă ***Privind în soare*** a dezvăluit un prozator de o finețe incomparabilă, ***Tristețile de lămâie*** se nasc dintr-o scriitură paradoxală, palimpsestică: monumentalitatea finalității este înghițită în minimalismul subiectului. Pe lângă senectute, un alt personaj major al cărții ar fi materia păstoasă a obișnuinței, care transformă puritatea sentimentului în zăcământ indiscernabil. Tocmai ceea ce personajele lui Barnes consideră de-a lungul vieții un simplu auxiliar se dovedește a fi parte esențială a existenței: amanta bătrână capătă aceeași importanță (după dispariție) pe care ar trebui s-o aibă soția (aici un Barnes jucăuș și neliniștitor intră pe tărâmul alegerilor greșite, niciodată evidente, dar mereu apăsătoare în mod nedefinit)...

O lume încă zgomotoasă, clocotind de dorințe și afecte pe care ceilalți le consideră definitiv stinse, ce se îndreaptă inexorabil spre tăcere: *„pentru cea din urmă mișcare a ei, viața are la pupitru doar un bețiv, un bătrân care nu-și recunoaște propria muzică, un nerod care nu deosebește repetiția de spectacol. Să-l marchez tempo buffo? Nu, asta am oricum. Să-l marchez simplu sostenuto și să-l las pe dirijor să hotărască. De fapt, adevărul se poate exprima în mai multe feluri"*. Și fiecare carte a lui Julian Barnes dovedește acest lucru...

In memoriam Ion Stratan

Uniunea Scriitorilor din România și *Asociația Scriitorilor din București* anunță cu consternare și profundă tristețe încetarea din viață a distinsului scriitor **Ion „Nino" Stratan.** Literatura română îi datorează lui **Ion Stratan** numeroase volume de poezie, articole despre poeții și poezia contemporană, toate scrieri de remarcabilă valoare.

Ion Stratan s-a născut în anul 1955 la Ploiești și a absolvit Facultatea de Filologie la București. A debutat în anul 1981 cu memorabilul volum ***Ieşirea din apă***. A fost unul dintre membrii cei mai importanți ai *Cenaclului de Luni* și a făcut parte dintre autorii volumului colectiv ***Aer cu diamante*** care a marcat nu numai consacrarea generației '80, dar și un moment de înnoire pentru poezia românească. După 1990 **Ion Stratan** a publicat numeroase volume de poezie importante, distinse cu premii și comentate elogios de critica literară. A făcut parte din redacția revistei ***Contrapunct*** și s-a distins prin prezentări generoase ale confraților mai tineri. Ultimul dintre volumele sale de poeme a fost ***Țara dispărută***, publicat în 2003. Scriitor înzestrat cu vervă și farmec inimitabile, **Ion Stratan** va rămâne în memoria confraților și prin „opera sa orală", prin sclipitoarele sale calambururi și prin seria, rămasă apocrifă, a parodiilor după ***Albatrosul*** lui Baudelaire. Poezia lui **Ion Stratan**, cu profil dificil de caracterizat, rămâne posterității sale ca o valoare indiscutabilă și ca o provocare pentru exegeții viitorului. Dispariția prematură și tragică a lui **Ion Stratan** reprezintă pentru literatura română o grea, ireparabilă pierdere.

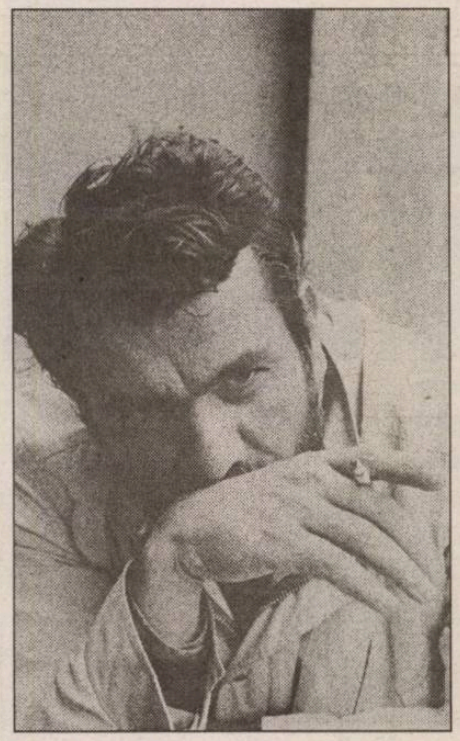

iunie 1992

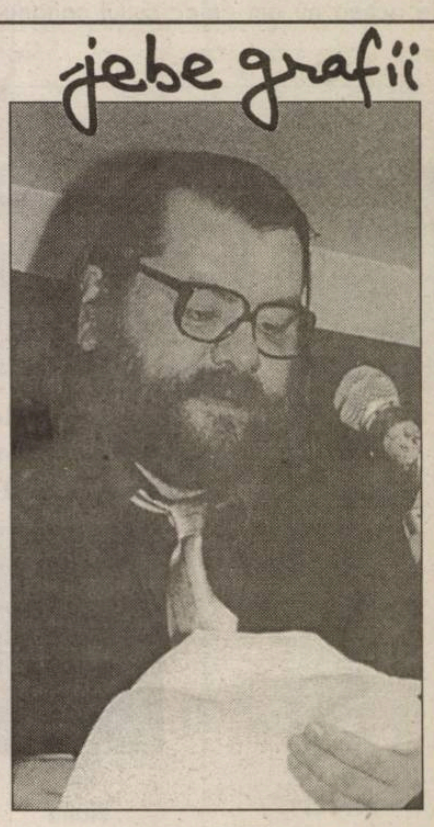

mai 2002

Fotografii de Tudor Jebeleanu

Creşteri în canonul literar
Autori afirmaţi/debutaţi înainte de 1990

Mircea Cărtărescu
26 voturi

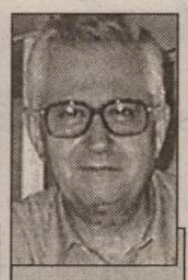
Matei Călinescu
16 voturi

Petru Cimpoeşu
14 voturi

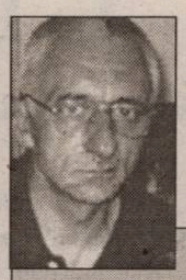
Gheorghe Crăciun

Cristian Popescu
12 voturi

Ruxandra Cesereanu
10 voturi

Andrei Cornea

Radu Petrescu
9 voturi

Al. Cistelecan
8 voturi

Dan C. Mihăilescu
7 voturi

Ştefan Borbély
7 voturi

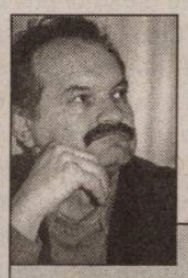
Ion Simuţ

Dumitru Ţepeneag

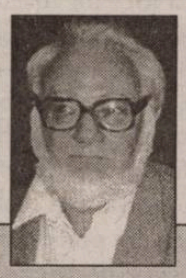
Paul Goma

Adriana Babeţi

Marta Petreu
6 voturi

Ion Negoiţescu

Mircea Ivănescu

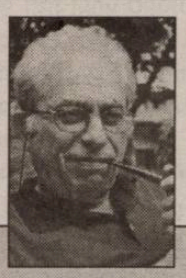
Radu Cosaşu

Leonid Dimov
5 voturi

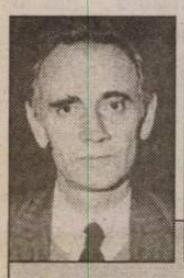
Livius Ciocârlie

Nicolae Balotă

Matei Vişniec

Gabriela Adameşteanu

Stelian Tănase

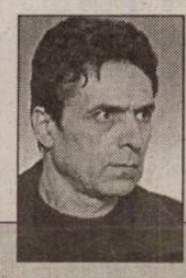
Alexandru Ecovoiu

Gabriel Liiceanu

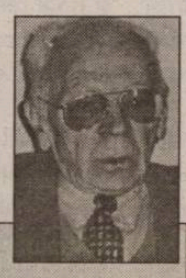
Mircea Zaciu
5 voturi

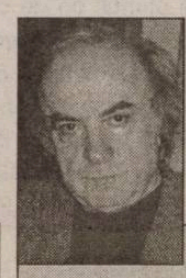
Norman Manea

Mircea Nedelciu
4 voturi

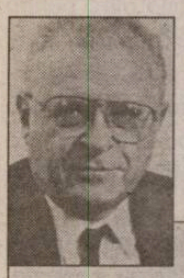
Virgil Nemoianu

Răzvan Petrescu

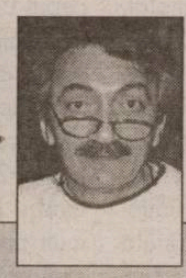
Ştefan Agopian

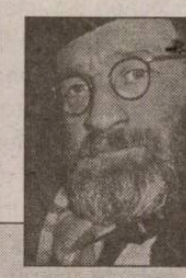
Ion Mureşan
4 voturi

Daniel Vighi

Nora Iuga

Emil Brumaru

Florin Manolescu

Liviu Antonesei

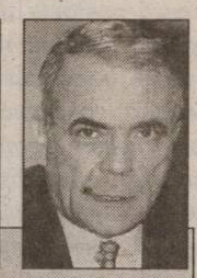
Nicolae Manolescu
3 voturi

Ana Blandiana

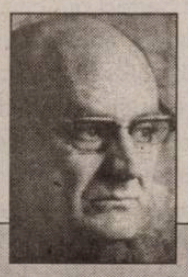
Mircea Horia Simionescu

Ion Bogdan Lefter

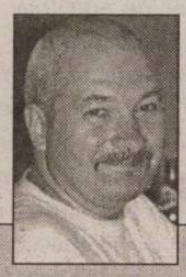
Mihai Gălăţanu

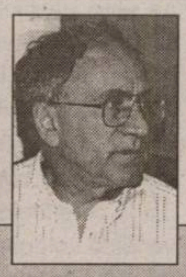
Sorin Alexandrescu

Ioana Em. Petrescu

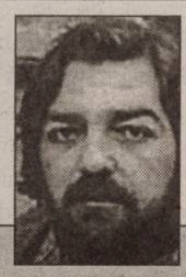
Virgil Mazilescu

Costache Olăreanu
3 voturi

Sonia* Larian

*Ne cerem scuze, până la închiderea ediţiei nu am reuşit să găsim o fotografie a Soniei Larian

Scăderi în canonul literar

Augustin Buzura
6 voturi

D.R. Popescu
6 voturi

Eugen Barbu
6 voturi

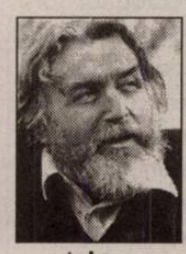
Adrian Păunescu
6 voturi

Nicolae Breban
3 voturi

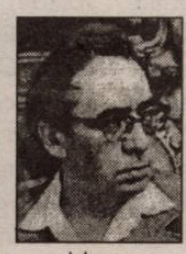
Marin Preda
3 voturi

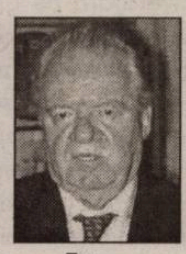
Fănuş Neagu
3 voturi

Al. Ivasiuc
3 voturi

Bucureştiul Cultural
Nr. 25+26/2005

Noua Europă culturală se bucură de sprijin german

GABRIELA ADAMEŞTEANU

Actualităţi literare diferite, trăsături comune

Fundaţia Gerhart-Hauptmann-Haus s-a înfiinţat în 1957 la Düsseldorf, în centrul Rhenaniei, o provincie în care aveau să se integreze milioane de germani veniţi din ţările învecinate sau din fostele provincii (numărul total este de 15 milioane, populaţia unei ţări de dimensiuni mijlocii). În 1988, la conducerea Fundaţiei vine dr. Walter Engel, bănăţean de origine, care, prin activitatea viitoare, va susţine perspectiva culturală a acestei Fundaţii, create cu scopuri politice şi sociale. Deja în acel an, când încă nu se întrevedea Căderea Zidului, dr. Engel organizează primul Forum Ost-West, invitaţi fiind scriitori din Polonia.

Care era scopul acestor forumuri ce vor avea loc, de atunci, an de an şi la care vor participa şi scriitori români sau germani din România, între care Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Şt. Augustin Doinaş, Ştefan Bănulescu, Petre Stoica, Cornel Ungureanu, Herta Müller, Werner Sollner, Gerhardt Csejka, Peter Motzan, Joachim Wittstock ş.a.?

„Fundaţia Gerhart-Hauptmann-Haus (spune dr. Engel) *şi-a propus să popularizeze în Germania culturile din ţările vecine, din Estul Europei, şi să stabilească contacte şi dialoguri cu personalităţi din domeniul artei, literaturii, politicii. În acelaşi timp, a existat o preocupare constantă pentru păstrarea istoriei culturii germane din fostele provincii (Prusia de Est, Pomerania, Silezia etc.) şi a minorităţilor germane din Polonia, Cehia, România, Ungaria, Rusia etc. Ni s-a părut important să fim un intermediar între publicul german şi culturile, prea puţin cunoscute încă, din Europa de Est. Acum suntem conştienţi că trebuie să ajungem la o înnoire a construcţiei şi identităţii europene, astfel încât chiar denumirea Forumului (*Forumul Literar al Noii Europe*) să exprime schimbarea. În acest context am invitat pentru prima dată scriitori din patru ţări (Slovenia, România, Ungaria şi Germania), care au prezentat un tablou al fiecăreia dintre aceste ţări, când s-au descoperit multe similitudini între aceste culturi de tranziţie"*.

Similitudinile au fost şi mai vizibile atunci când s-a trecut la discuţiile moderate de dr. Walter Engel, împreună cu profesoara universitară de germanistică de la *Universitatea Heinrich Heine* din Düsseldorf şi criticul şi traducătorul Georg Aescht. S-a vorbit despre premii şi reviste literare (care după război erau la fel de multe ca în România de azi şi în Germania, iar pe urmă au rămas mai ales în cadrul marilor cotidiane şi al editurilor importante), despre tensiunea dintre generaţii şi felul în care tinerii scriitori desconsideră literatura scrisă în comunism, despre felul în care aceste literaturi au pătruns pe piaţa literară europeană. Schimbul de opinii s-a purtat atât pe tematica şi estetica operei literare, cât şi pe structurile vieţii literare. Rămâne întrebarea în ce măsură noile condiţii sociale şi politice favorizează evoluţia unui discurs literar şi estetic care să reflecte condiţia umană individuală, confruntată cu provocările actualităţii (singurătatea, lipsa de solidaritate etc.). Pentru toţi autorii de faţă a părut importantă pătrunderea în circuitul cultural pe ambele nivele (naţional şi european), găsindu-se o compatibilitate între criteriul economic şi estetic. S-a văzut că în toate aceste ţări am asistat la „decăderea" literaturii ca mondenitate şi eveniment senzaţional şi (mai ales în România) ar fi nevoie ca noua literatură să stabilească filiere normale cu cea anterioară, inclusiv interbelică.

Astfel de întâlniri sunt cu atât mai importante cu cât România se află în faţa porţilor europene, ducând în spate o imagine negativă. *„Ignorarea culturilor din Est,* consideră dr. Walter Engel, *favorizează crearea unei imagini inautentice, cimentarea unor stereotipuri. Având un alt mediu de percepţie, literatura poate contribui, subtil, la revizuirea acestei imagini dinainte fixate"*.

De altfel, noi înşine funcţionăm în cadrul unor stereotipuri, de pildă, considerăm că literatura germană din România a plecat odată cu scriitorii care au devenit foarte cunoscuţi în Vest (Herta Müller, Richard Wagner, Franz Hodjak, Oskar Pastior etc.). Tabloul prezentat de Joachim Wittstock arată că în România există o nouă generaţie de scriitori de expresie germană (grupul timişorean *Die Stafette*, Carmen Elisabeth Puchianu; Michael Astner şi destul de mulţi alţii), fără a-l pomeni pe Eginald Schlattner, devenit foarte cunoscut în Germania prin cele trei cărţi ale sale, dar şi însuşi Joachim Wittstock, al cărui roman ***Confirmat şi sigilat***, apărut în 2003 la editura *ADZ*, ar trebui cât mai curând tradus şi publicat în România. Neputând intra cu adevărat pe piaţa literară germană şi nebeneficiind de o editură cum era fosta *Kriterion*, aceşti scriitori ar merita o mai mare atenţie, nu doar din partea publicului român, ci şi din cea a colegilor lor, scriitorii români. Să sperăm că ***Bucureştiul Cultural*** din 2006 va avea paginile necesare pentru a se ocupa şi de această temă, ce va deveni şi mai importantă în pregătirea momentului când Sibiul va fi o capitală europeană. Cât de strâns legate pot fi cultura română şi germană au dovedit-o şi poeziile citite de Herta Müller, care, prin intermediul colajelor, a pătruns cu aura sa specifică în lirica română.

NORA IUGA

La Düsseldorf n-am mai fost „ceilalţi"

Am o uşoară reţinere; nu poţi să începi un articol dedicat unui eveniment cultural care priveşte literatura europeană în general pe un ton personal, chiar dacă sau tocmai pentrru că te incluzi şi tu în această cultură atât ca scriitor, cât şi ca locuitor al Europei. Dar nu pot să îmbrac costumul adecuat care desparte riguros, pedant şi constrângător limbajul unui raport obiectiv de cel al unei pagini de literatură îmbibată de subiectivism. Aşadar mărturisesc că la toate festivalurile, colocviile şi congresele unde am participat în ultimii 15 ani, am avut, de fiecare dată, aceeaşi strângere de inimă, aceeaşi vagă senzaţie de umilinţă a rudei sărace care e îngăduită la masa familiei bogate, când citeam pe programul respectivelor acţiuni culturale eticheta resimţită de mine ca un stigmat: literaturile central şi est-europene. Pentru 34 zile bariera se ridica şi după un invariabil dineu de adio cu îmbrăţişările de rigoare şi promisiunile unei grabnice revederi bariera cădea din nou - bariera exista, aşadar rămânea. Zâmbeam mereu în interiorul meu pentru că de fiecare dată îmi apărea brusc în minte titlul unui roman de Nina Cassian: ***Atât de grozavă şi adiol***. Şi iată minunea s-a întâmplat. Între 9-11 noiembrie 2005 la Düsseldorf, în oraşul de pe Rin, sub un soare neverosimil, când târgurile improvizate începeau deja să cheme Crăciunul cu brazi împodobiţi, cu coroane de Advent şi vin fiert, s-a desfăşurat tradiţionalul *Literaturforum* în titulatura căruia de această dată formula uzuală *„Zentral- und Osteuropäische Länder"* a fost înlocuită cu sintagma *Neues Europa* care ne includea într-o mare familie, ne situa pe picior de egalitate; nu mai simţeam acel vizavi separator, nu mai eram ceilalţi. „Iată primul semn că Europa ne-a primit", îmi spun şi cred. Deschiderea „lucrărilor" (ce neavenit sună acest cuvânt când e vorba de un domeniu în care lucrarea propriu-zisă nu-şi revendică valoarea de întrebuinţare). Aşadar deschiderea are loc la *Gerhard-Hauptmann-Haus*. Discursuri oficiale rostite de notabilităţile oraşului, retrospective, perspective, buchete imense de flori pentru doamne... sufletul casei, animatorul *ubicuu*, entuziasmul însuşi e Dr. Walter Engel - acest factotum al Forumului literar. În prima seară citeşte **Herta Müller** din poeziile ei scrise cu foarfeca ba pe nemţeşte, ba pe româneşte şi sufletul meu se bucură într-ascuns când se întreabă: Herta ce ţară reprezintă, Germania sau România? Iar **Márton Kálasz**, preşedintele *Uniunii Scriitorilor din Ungaria*, ne demonstrează pe viu cât de mlădioasă poate fi limba ungară în rostirea unui poet. Incredibil. Ziua a doua schimbăm reşedinţa. La *Universitatea Heinrich-Heine*, domnul decan ne vorbeşte de utilitatea cursurilor de pregătire şi formare a viitorilor scriitori *„pentru că literatura e o meserie ca oricare alta, nu-i aşa?"*. Mă gândesc fără să vreau la Şcoala de literatură care a existat prin anii '60 şi în România. Oare şi talentul se învaţă? Scepticismul meu începe să cedeze când aflu că aceste cursuri de literatură au ca scop şi formarea unui bun cititor. Iată o idee de stringentă actualitate. Dacă la ei, cu o asemenea tradiţie culturală, s-a tras semnalul de alarmă, noi ne aflăm în plină stare de urgenţă. Urmează referate despre starea literaturii în cele patru ţări, România, Slovenia, Ungaria şi Germania, reprezentate în cadrul Forumului. Prima e iar România - mă întreb şi eu, de unde atâta elan patriotic în fiinţa mea mai degrabă internaţională, datorită programării mele genetice. **Gabriela Adameşteanu** şi-a terminat cu brio maratonul ca un adevărat alergător de cursă lungă, entuziasmând auditoriul cu sinuoasele ei schimbări de culoar prin care l-a purtat de la o generaţie literară la alta, luând startul cu marii interbelici şi atingând linia de sosire în mileniul 3, în aplauzele tuturor. Un început bun, îmi spun, o bilă albă pentru România. **Ales Šteger**, 30 de ani, înalt, suplu, cu plete, frumos, poet, sloven. Ei s-au făcut cunoscuţi în Europa hăt, încă din secolul 19, deşi poporul lor numără numai 2.000.000 de suflete. Imperiul a avut şi părţile lui bune... şi vecinii - ce mult contează vecinii, îmi spun. Orele serii aparţin lecturilor. Poezia e regina. **Ales Šteger**, **Peter Hamm**, **László Simon**, **Lucia Stupica**, **Nora Iuga**. Limbile îşi dispută performanţele melodice - un quintett perfect armonizat, nici o stridenţă. Culmea, poezie pură, fără politică, fără violenţă, fără şocuri sexuale, culmea, retorică mai mult sau mai puţin postmodernă, dar acelaşi fluid subteran, urmând printre rânduri misterioasele legi ale poeziei eterne. Parcă mă trezesc brusc din somn. Între poezia lui Ales Šteger şi cea a lui Marius Ianuş se întinde un vid planetar. Oare de ce lor nu le e ruşine nici de frumos, nici de livresc, nici de sentiment? Şi proza îşi arată vârfurile: **Gabriela Adameşteanu**, **Zsuzsa Vathy**, **Joachim Wittstock**, **Jochen Missfeldt**. Monologul Vicăi din ***Dimineaţă pierdută*** în excelenta traducere a lui **Georg Aescht** cucereşte sala. Joachim Wittstock - singurul din generaţia de aur a scriitorilor de limbă germană, afirmaţi în România în anii '70, rămas în ţară - ne prezintă un fragment de roman în primă audiţie. O abordare inedită a temei *vinovatului fără vină*, din care nu lipsesc aluziile directe la Securitate. Dar toată acţiunea se pulverizează undeva în

☞

spatele întâmplărilor, dincolo de imediat, unde vocea martorului vorbește din spatele vocii ca o conștiință ascunsă, ca o premoniție. Dr. Walter Engel rostește involuntar *„Kafka"* și eu simt același lucru și deodată înțeleg de ce Joachim Wittstock vorbește atât de puțin. Dar mai sunt și discuții; despre ce a fost înainte de 1989 mai mult, despre ce va fi după, deloc. Un moment vag melo, de necrezut la Herta Müller. Când Joachim Wittstock pomenește de cei câțiva poeți germani trăitori azi în România, cu regretul că *„s-a stins viața falnicei Veneții"*, poate definitiv – Herta mărturisește cu glasul înecat de emoție că uneori are un sentiment nu numai de nostalgie, dar mai ales de culpabilitate că au distrus prin plecarea lor ceva ce nu mai poate fi pus la loc. Pe 13 noiembrie mă urc în trenul de Viena. O siluetă îmi face cu mâna. Știu, simt că nu sunt singură.

Burse de creație pentru tinerii scriitori

Joi, 20 octombrie, s-a întrunit Comisia pentru acordarea burselor de creație pentru tinerii scriitori, alcătuită din criticii literari **Al. Cistelecan**, **Dan Cristea** și **Gabriel Dimisianu.** Dintre cele zece proiecte candidate, comisia a selecționat cinci, în ordinea următoare:

- **Florian Filip** – *Cele 50.000 de zile ale regilor* (roman)
- **Adrian Terian** – *Paradoxul lui Aristarh. O teorie a criticii*
- **Tudor Lavric** – *Necăsătoriții* (roman)
- **Simona Constantinovici** – *Nepoata lui Salvador Dali* (roman)
- **Laura Husti Rădulet** – *Proză scurtă*

Bursele sunt acordate de *Uniunea Scriitorilor din România* în parteneriat cu *Copyro*, societate de gestiune colectivă a drepturilor de autor.

din numerele următoare

Bucureştiul Cultural

Numărul următor va apărea pe 20 decembrie

- Întâlnirile Europene de la Cluj
- Les Belles Etrangères
- Interviuri: **Peter Modos, Béla Kalman, Aurora Cornu**
- Cronică literară: **Paul Cernat**

anaid art gallery®

anaid art gallery®
Bucuresti, Str. Slobozia (Rondul Cosbuc), Nr. 34, Sector 4
Tel. : (021) 337 11 87 / (021) 337 03 43 E-mail: anaidart@rdsmail.ro www.anaidart.ro

EVENIMENTUL EDITORIAL AL ANULUI

- format 23,5/28,5 cm • 696 de pagini
- 400 Ilustraţii color, 13 hărţi color
- coperţi cartonate tari

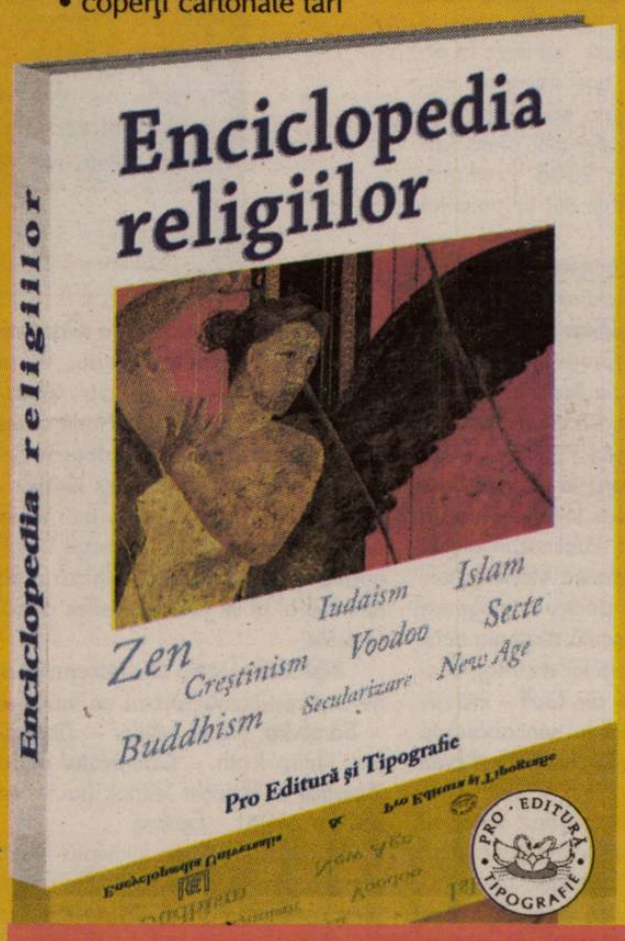

Enciclopedia religiilor

Evenimente recente ne-au făcut să ne amintim că religiile se află în miezul diferitelor civilizaţii care populează planeta, iar confruntarea acestor civilizaţii îi îngrijorează mult, astăzi, pe contemporanii noştri. Dincolo de excesele de fanatism cărora le-au servit şi le servesc încă drept pretext, nu trebuie totuşi să uităm că religiile nu au încetat niciodată să exercite – în special în domeniul artei – o influenţă considerabilă. Dar care sunt şi cum sunt organizate aceste religii, prea adesea ponegrite, prea adesea prost înţelese? La aceste întrebări îşi propune să răspundă, cât mai obiectiv, această lucrare.

Jacques BERSANI

Inspector general al Ministerului Educaţiei din Franţa, istoric literar, scriitor şi conferenţiar, Jacques Bersani, care a supervizat lucrarea de faţă, colaborează de mulţi ani cu Encyclopaedia Universalis. A coordonat în special seria Marilor Atlase, în cadrul căreia a apărut, în 1988, prima ediţie a Enciclopediei religiilor.

Peste120 de autori, de reputaţie internaţională, au colaborat la Enciclopedia religiilor, printre care: Mohammed Arkoun, Françoise Aubin, Marc Augé, Paul Balta, André Bareau, Jean Baubérot, Heinz Bechert, Jean Bottéro, Régis Boyer, Charles Chauvin, Anne Cheng, Nathalie Clayer, Marcel Detienne, Alphonse Dupront, Jean Evenou, Andrée Feillard, Marc Gaborieau, Daniel Gimaret, Altan Gokalp, Danièle Hervieu-Léger, Michel Hulin, Yvan Koenig, Françoise Lautman, François Lissarrague, Nicole Loraux, Charles Malamoud, Gérard Nahon, Jacob Neusner, André Paul, Mario Piantelli, Pierre Pierrard, Emile Poulat, Iégor Reznikoff, Yann Richard, Maxime Rodinson, Olivier Roy, Kristofer Schipper, Emmanuel Terray, Jean-Pierre Vernant.

Pro Editură şi Tipografie S.R.L. O.P. 26, C.P. 13, Str. Bălculeşti nr. 1, Bucureşti; e-mail: proeditura@b.astral.ro

Pentru comenzi, sunaţi la: 490 62 35, 490 62 37 www.proeditura.ro

DOINA PAPP

Festivalul Naţional de Teatru – o gală a regizorilor

Ideea Marinei Constantinescu, directoarea Festivalului, de a dedica afişul acestei ediţii creaţiilor regizorale din perioada luată în calcul (stagiunea 2004–2005) urmează un adevăr indubitabil. Faptul că spectacolul contemporan de teatru stă sub semnul autorităţii regizorului nu induce însă, pe de altă parte, o consecinţă minimalizatoare în privinţa celorlalte componente ale acestuia şi mai cu seamă asupra actorului ca element esenţial al teatralităţii. Altfel, ar trebui să acceptăm că putem avea un teatru făcut de regizori buni fără actori pe măsură sau că actorii excelenţi pe care îi are teatrul românesc trebuie să-şi accepte condiţia de executanţi în raport cu regizorul. Că nu este aşa se vede chiar din acest festival, unde au fost admişi la o secţiune inventată ad-hoc, spectacole ale unor actori ca Horaţiu Mălăele şi Rodica Negrea, recunoscând poziţia de prim plan unor vedete.

Trei surori de A. P. Cehov

În fine, respectând viziunea selecţionerului, să adăugăm că, oricare ar fi fost criteriul, spectacolele bune ale stagiunii în cauză tot acestea ar fi fost în linii mari, valoarea fiind de domeniul evidenţei când nu suportă presiunea unor subiectivisme, ceea ce cred că nu e cazul. Bune şi foarte bune în raport cu CV-ul propriu al regizorilor selectaţi în foarte multe cazuri, şi ne vom referi chiar la Mihai Măniuţiu, poate cel mai productiv reprezentant al regiei româneşti actuale, care ni s-a înfăţişat în ***Woyzeck*** într-o stare de graţie absolută. Cu trupa *Teatrului Maghiar din Cluj*, despre care nu degeaba se spune că este la ora actuală cea mai bună trupă din România, regizorul şi-a dat aici măsura capacităţii de a-şi armoniza gândul cu exprimarea artistică, datorată unor creatori de excepţie, de la actori la scenografi, muzicieni, maeştri de lumini. Forţă, emoţie, rigoare şi un infinit sentiment de compasiune la adresa fragilităţii trestiei gânditoare, pe toate le-a obţinut regizorul ţinând în mână desfăşurarea debordantă a reprezentaţiei. Tot din zona multiculturalităţii a venit şi spectacolul lui Alexander Hausvater, ***Regele Cymbeline*** de William Shakespeare, realizat la *Teatrul German din Timişoara*, cu colaborarea celorlalte două teatre timişorene, maghiar şi român. Aceeaşi zodie fastă îl guvernează se pare şi pe neobositul şi neliniştitul Hausvater, un perfecţionist inspirat, vibrând de energie şi fantezie. Montarea lui seducătoare exploatează o poveste arhaică încâlcită din care ştie să desprindă sensuri folositoare, exploatând amestecul de realism şi fantastic, de culori şi ritmuri. Cunoscut ca şi Hausvater drept un adept declarat al experimentului, al căutărilor perpetue, Dragoş Galgoţiu încearcă prin ***Portretul lui Dorian Gray*** să ne redeschidă pofta pentru decadenţă. Lux, calm şi voluptate, cum ar zice poetul – o direcţie riscantă şi foarte rar abordată în spectacolul contemporan, bântuit de coşmarurile unui secol sângeros.

Ca nume de referinţă în regia contemporană, Alexandru Dabija ne-a convins din nou, prin ***Trei surori*** de Cehov, montat la *Teatrul „Toma Caragiu"* din Ploieşti, nu numai de inteligenţa sa scenică aparte, dar şi de puterea de a capta atenţia trupei în sensul unui teatru al adevărurilor imediate minuţios cercetate. Pentru regizor s-ar putea ca spectacolul să fie doar un *„divertisment psihologic"*, cum declară cu cinism; pentru cele trei actriţe distribuite în rolurile principale, Oxana Moravec, Elena Popa, Ada Simionică, el va rămâne cu siguranţă un reper în carieră. Infinitului mic din Cehov, regizorul îi contrapune infinitul mare din ***Aşteptându-l pe Godot*** de Samuel Beckett, realizat la *Teatrul „Sică Alexandrescu"* din Braşov (excelent aici decorul lui Dragoş Buhagiar). Asocierea temelor ne-o sugerează tot Dabija, prilejuindu-ne să vorbim în context despre coerenţa unor programe regizorale de care se preocupă regizorii serioşi, ordonându-şi montările după concepţii şi etape de cercetare teatrală, şi nu după conjuncturi. În acelaşi sens, Victor Ioan Frunză se află în plină aprofundare a teatrului ionescian, din care ne-a oferit până acum ***Lecţia, Regele moare*** şi acest ***Scaunele*** de la *Teatrul German din Timişoara* (urmează ***Rinocerii*** la *Teatrul din Brăila*). Personajul cel mai important al spectacolului său rămâne puzderia de scaune cu care scenografia Adrianei Grand populează fabulos scena, atribuindu-i fiecăruia personalitate, după funcţie şi proprietar.

La o analiză atentă, pentru care selecţia din acest Festival a fost o oportunitate, s-ar putea spune că regia actuală din teatrul românesc cultivă într-o anume parte a ei o tendinţă a construcţiilor mentale. Coerenţa demonstraţiei din spectacolele lui Tompa Gábor spre pildă, ne duce cu gândul la o atare abordare. În ***Medeea-cercuri***, după Euripide, realizat la Novi Sad, actorii se integrează şi ei viziunii regizorale chiar executând cu devotament sarcinile, dar miracolul, revelaţia se produce mai greu. Celălalt spectacol sub semnătura lui Tompa Gábor prezentat în Festival, ***Casa de pe graniţă*** de Slawomir Mrozek, exprimă mai bine vitalitatea conceptelor regizorului. Trupa *Teatrului „Radu Stanca"* din Sibiu încălzeşte ideile şi redă cu aplomb sarcasmul cu care e privit delictul de graniţă incriminat de autor.

Alexandru Tocilescu soseşte la acest banchet regizoral cu apetitul său pentru un teatru al urgenţelor. În acest sens, spectacolul său cu ***O zi din viaţa lui Nicolae Ceauşescu*** răspunde unor urgenţe morale. Recenta premieră a *Teatrului „L.S. Bulandra"* cu ***Triumful dragostei*** de Marivaux, găzduită de Festival, ne dă ocazia să rostim numele lui Alexandru Darie, talent bogat sedus în ultima vreme de poezia luminilor, din păcate o *rara avis* pe afişele ultimelor stagiuni.

Cu un foarte frumos spectacol ***Harap Alb***, realizat la *Teatrul „Ion Creangă"*, Cornel Todea atrage atenţia asupra exigenţelor teatrului pentru copii, gen adesea persecutat, pe care e bine că Festivalul nu l-a ocolit.

Un regizor despre care se vorbeşte mult în ultima vreme este Boczárdi László. El a realizat în stagiunea trecută două spectacole în Bucureşti, dintre care pentru Festival a fost ales pe bună dreptate ***Nu se ştie cum***, de Pirandello, de la *Teatrul „Nottara"*. O mică bijuterie, nu doar pentru că are aspectul unei sonate de cameră, ci şi pentru fineţea analizei pe care o aplică acestei ipoteze pirandelliene, determinând actorii să plonjeze în hăul personajelor. Deşi s-a zvonit că, supăraţi pe selecţia oficială, independenţii şi-au organizat propriul lor festival – *off* – la *Green Hours*, selecţia oficială nu i-a neglijat pe tineri, programându-i alături de consacraţi. Odată cu ei a explodat în Festival şi dramaturgia contemporană de ultimă oră şi temele ei arzătoare, precum sexul, drogurile, alienarea, ratarea, conflictul dintre generaţii şi lipsa de orizont a tinerilor. A putut fi văzut astfel spectacolul terifiant al Gianinei Cărbunariu, cu ***Mady-baby.edu***, violent şi mortal ca un şoc electric, ***89, 89... fierbinte după '89***, al Anei Mărgineanu, ironizând când dur, când duios lumea în care trăim, ambele de la *Teatrul Foarte Mic*, ***Cheek to cheek***, de Jonas Gardell, al lui Radu Afrim, remarcabil mai ales pentru revelaţia numită Emilia Dobrin, răvăşitoare prin tragism tandru, ***Nora***, de Ibsen, în viziunea nonconformistă a lui Radu Nica, dar şi zglobiul spectacol cu ***Romantioşii***, realizat de Vlad Massaci la *Casandra*, cu toate respirând aerul proaspăt al unei noi şi ofensive generaţii.

A făcut, ca şi altă dată, senzaţie spectacolul ***Un tramvai numit Popescu***, un unicat, o curiozitate numită de regizorul său, Gavril Pinte, teatru comunitar, prezentat sub egida *Societăţii Române de Radiodifuziune*.

Am lăsat la urmă momentele omagiale dedicate unor mentori spirituali ai teatrului românesc. Liviu Ciulei, cu cele două montări Pirandello de la *Teatrul „L.S. Bulandra"*, ***Şase personaje în căutarea unui autor*** şi ***Henric al IV-lea***, o ocazie de a vorbi despre lecţia de teatru a maeştrilor care au reformat arta spectacolului românesc, dar şi despre actori exemplari ca Victor Rebengiuc sau Marcel Iureş. Debutul Festivalului a stat sub semnul evocării Vlad Mugur, iar finalul a fost onorat de Silviu Purcărete, cu al său ***Noaptea de la spartul târgului*** sau ***Cum doriţi***, de W. Shakespeare, în interpretarea *Teatrului Naţional din Craiova*. Această metaforă plină de melancolie din spectacolul shakespearean deplânge însăşi efemeritatea teatrului, cu clipele lui calde şi de neuitat. Câteva asemenea clipe am trăit şi în acest festival. Mulţumirile noastre celor care ni l-au dăruit.

Lettre Internationale – toamna 2005

Semnături prestigioase, subiecte la ordinea zilei şi teme perene abordate din perspective inedite: oferta ediţiei române a revistei ***Lettre Internationale***, ajunsă la numărul 55 – **toamna 2005**, confirmă profilul excelentei publicaţii în peisajul editorial actual.

Interogaţia ***Adio Tocqueville?*** deschide rubrica *Dincolo de eveniment*. Pornind de la autorul celebrei ***Despre democraţie în America***, jurnalistul André Fontaine, de la cotidianul francez ***Le Monde***, face o analiză a situaţiei geopolitice de astăzi.

Scriitorul şi publicistul William Langewiesche scrie o ***Prefaţă la procesul lui Saddam Hussein***, proces început chiar în aceste zile la Bagdad. Publicat în engleză de reputatul ***The Atlantic Monthly***, textul – unul de referinţă pentru înţelegerea evoluţiilor din Irak – discută strategia echipei de apărători a fostului dictator. Probleme tangente situaţiei din Golf – inclusiv explozia preţului petrolului – sunt abordate de Rodica Culcer în articolul ***Ultimul baril şi sfârşitul civilizaţiei***.

Renumitul jurnalist polonez Ryszard Kapuscinski este prezent şi în acest număr, cu ***Confesiunea unui reporter***, un document instructiv pentru orice tânăr care aspiră la o carieră în mass-media. În aceeaşi secţiune, *Cultura – cardiograme*, Sergio Benvenuto vorbeşte, sub titlul ***Printre canibali***, despre *„stafia relativismului"*. Mircea Iorgulescu îşi continuă seria ***Oameni, destine, istorie***, interlocutori fiindu-i, de această dată, Radu Beligan, Lucian Boia, Leon Volovici, Gelu Ionescu şi Florin Constantiniu. Scriitorul argentinian Eduardo Berti ne îndrumă prin ***Galaxia Jules Verne***, Matei Călinescu publică un tulburător ***Post-scriptum*** la ***Portretul lui M***, iar Jorge Volpi semnează o extraordinară analiză a filmului neîncheiat al lui Orson Welles după Don Quijote.

Biblioteca „Lettre Internationale" propune, în acest număr, proză de Ian McEwan – ***Sâmbăta***, Herta Müller – ***Ţinuturile de jos***, Philip Roth – ***Complotul împotriva Americii*** şi Elfriede Jelinek (laureata Nobel din 2004) – ***Excluşii***.

În corespondenţa intitulată ***Pentru Patrie şi Stalin!*** filozoful rus Mihail Rîklin descrie atmosfera din Rusia de azi, *„un stat democratic cu o lungă tradiţie despotică"*.

Ediţia română a revistei ***Lettre Internationale*** apare sub egida *Institutului Cultural Român*.

editura PARALELA 45 **LANSĂRI DE CARTE LA GAUDEAMUS 2005**

PARALELA 45 EDITURA

Miercuri, 23 noiembrie

■ **Ora 14.30 – spaţiul 1**

BIBLIOTECA ROMÂNEASCĂ

- **Liviu Georgescu**, *Piatră şi lumină*
- **Elena Ştefoi**, *În urma învingătorilor*
- **Paul Miclău**, *Sémence de sens. Sonnets*

Invitaţi: Nicolae Manolescu, Ion Bogdan Lefter, Traian T. Coşoveï, Mihai Zamfir, Lucian Pricop, Călin Vlasie

■ **Ora 15.30 – spaţiul 1**

DESCHIDERI – CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ

- **Liana Cozea**, *Confesiuni ale eului feminin*
- **Petru Mihai Gorcea**, *Eminescu III*
- **Mihai Dinu Gheorghiu**, *Littératures et pouvoir symbolique*

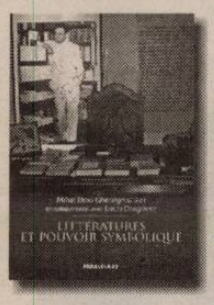

Invitaţi: Al. Cistelecan, Traian Ştef, Nicolae Oprea, Al. Th. Ionescu, Mircea Bârsilă, Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Crăciun

Joi, 24 noiembrie

■ **Ora 12.30 – spaţiul 1**

CAPODOPERE ALE LITERATURII UNIVERSALE

- **Goethe,** *Faust* – într-o versiune excepţională a regretatului traducător Mihail Nemeş

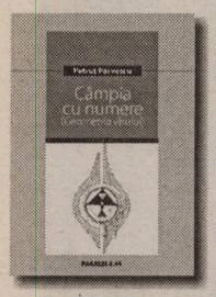

Invitaţi: Mircea Martin, Corneliu Mihai Ionescu, Dan Flonta

■ **Ora 18.30 – spaţiul 1**

TINERI SCRIITORI

- **Victor Nichifor**, *Epoca Lu*
- **Petruţ Pârvescu**, *Câmpia cu numere (Geometria visului)*

Cezar Pricop, *Patria de carton*

Invitaţi: Mircea Martin, Ion Bogdan Lefter, Călin Vlasie, Lucian Pricop

Vineri, 25 noiembrie

■ **Ora 11.00 – spaţiul 1**

ODISEU

JURNALE, MEMORII, CONFESIUNI, NOTE DE CĂLĂTORIE

- **Dan Berindei**, *Drumuri în lume. În vremuri de speranţă. 1965-1980*

BUCUREŞTIUL SUBTERAN

- **Adrian Majuru** (coord.), *Bucureştiul subteran (cerşetorie, delincvenţă, vagabondaj)*

Invitaţi: acad. Florin Constantiniu, acad. Răzvan Theodorescu, Mihai Oroveanu

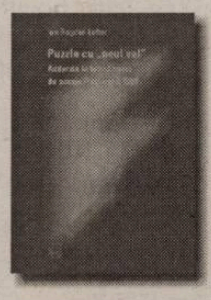

■ **Ora 13.00 – „Atelierul de colorat", Sala de conferinţe**

JOC ŞI JOACĂ

- **Alexandrina Dumitru, Viorel-George Dumitru,** *O călătorie în lumea literelor*
- **Irina Coralia Candea, Viorel-George Dumitru,** *O călătorie în lumea şahului*

Invitaţi: Elisabeta Polihroniade, Alexandrina Dumitru, Irina Coralia Candea, Viorel-George Dumitru

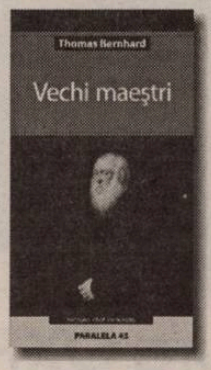

■ **Ora 18.30 – spaţiul 1**

- **Ion Bogdan Lefter,** *Puzzle cu „noul val". Addenda la falsul tratat de poezie* Flashback 1985

Invitaţi: Nicolae Manolescu, Traian T. Coşovei, Florin Iaru, Călin Vlasie

Sâmbătă, 26 noiembrie

■ **Ora 11.30 – spaţiul 1**

FICŢIUNE FĂRĂ FRONTIERE

- **Jean Cocteau**, *Copiii teribili*
- **Thomas Bernhard**, *Vechi maeştri*
- **David Foenkinos**, *Inversiunea idioţeniei. Despre influenţa a doi polonezi*
- **Arkadi & Boris Strugaţki**, *Poveste despre Troica*
- **Simone de Beauvoir**, *Imagini frumoase*
- **Raymond Queneau**, *Sîntem mereu prea buni cu femeile*

Invitaţi: Ileana Vulpescu, Romulus Vulpescu, Corneliu Mihai Ionescu, Radu Toma, Gabriela Danţiş, Horaţiu Decuble, Rainer Schubert, Lucian Pricop, Valerian Stoicescu, Ion Hobana, Marius Chivu, Ciprian Jeler

■ **Ora 12.00 – „Atelierul de colorat"**

Vernisajul expoziţiei de carte bibliofilă a artistului plastic Anca Sell
Invitaţi: Aurelia Mocanu, Adrian Guţă, Pavel Şuşară

BUFNIŢA

- **L. Frank Baum**, *The Girl who Owned a Bear; The Magic Bon Bons; The King of the Polar Bears / Fetiţa care avea un urs; Bomboanele magice; Regele urşilor polari*
- **Fraţii Grimm**, *Die Beiden Wanderrer / Cei doi călători*
- **Charles Dickens**, *A Christmas Carol in Prose / Poveste de Crăciun*

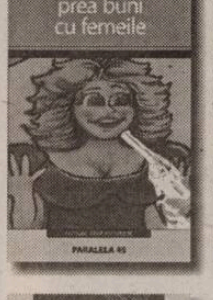

Invitaţi: Elena Ştefan, Ida Alexandrescu
Loc: „Atelierul de colorat"

■ **Ora 13.00 – spaţiul 1**

SINTEZE

- **Solomon Marcus**, *Paradigme universale*

Invitaţi: Mihai Şora, Călin Vlasie

■ **Ora 11.30 – spaţiul 1**

STUDII

- **Giovanna Borradori**, *Filosofie într-un timp al terorii. Dialoguri cu Jürgen Habermas şi Jacques Derrida*

Invitaţi: Mircea Flonta, Mircea Martin, Romulus Brâncoveanu, Bogdan Ghiu, Ciprian Jeler

■ **Ora 17.30 – spaţiul 2**

ODISEU

- **Julia Kristeva**, *Geniul feminin. Melanie Klein II*

Invitaţi: Luminiţa Marcu, Mircea Toma

■ **Ora 18.00 – spaţiul 2**

GEMINI – POEZIE

- **William Blake**, *Marriage of Heaven and Hell / Căsătoria Raiului cu Iadul*
- **Vasile Voiculescu**, *Ultimele sonete ale lui Shakespeare. Traducere imaginară / Les derniers sonnets de Shakespeare. Traduction imaginaire*

Invitaţi: Paul Miclău, Cristian Ciceu, Alex Moldovan, Andrei Voiculescu

Duminică, 27 noiembrie

■ **Ora 10.00 – sala de conferinţe**

- **Michał Paweł Markowski**, *Vâltoarea neagră*

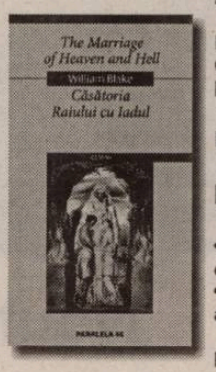

Invitaţi: Roland Chojnacki, Carmen Nicolaescu-Bartl, Dan Flonta, Lucian Pricop

■ **Ora 12.30 – spaţiul 1**

PRACTIC

- **Mary Mitchell**, *Ghidul manierelor elegante pentru secolul XXI*
- **Shary Lieberman**, *Biblia vitaminelor şi a mineralelor esenţiale*

Invitaţi: Liliana Ciuche, Aurora Sităruş

■ **Ora 13.30 – spaţiul 1**

TOTAL

- **Jean-Jacques Bedu**, *Codul Da Vinci sursele secrete*
- **Walter Jörg Langbein**, *Lexiconul erorilor biblice*
- **Rosa Sala Rose**, *Dicţionar critic de mituri şi simboluri ale nazismului*

Inivitaţi: acad. Florin Constantiniu, Mirela Petcu, Nicolae Constantinescu, Silviu Dâncu, Constantin Dumitru

■ **Ora 13.30 – spaţiul 2**

SAPIENTIA

- *Mahabharata*, trad. Vasile Al-George

Invitaţi: Vasile Andru, Radu Bercea, Vlad Şovărel

Vizitaţi-ne pe site-ul www.edituraparalela45.ro

PRIOR BOOKS
DISTRIBUTORS S.R.L.
Strada Răspântiilor 32, ap. 2 Tel: 210.89.08
Sector 2, cod 020548, BUCUREŞTI Fax: 212.35.61
email: office@prior.ro web: www.prior.ro

Noutăţi de la Editura SPRINGER

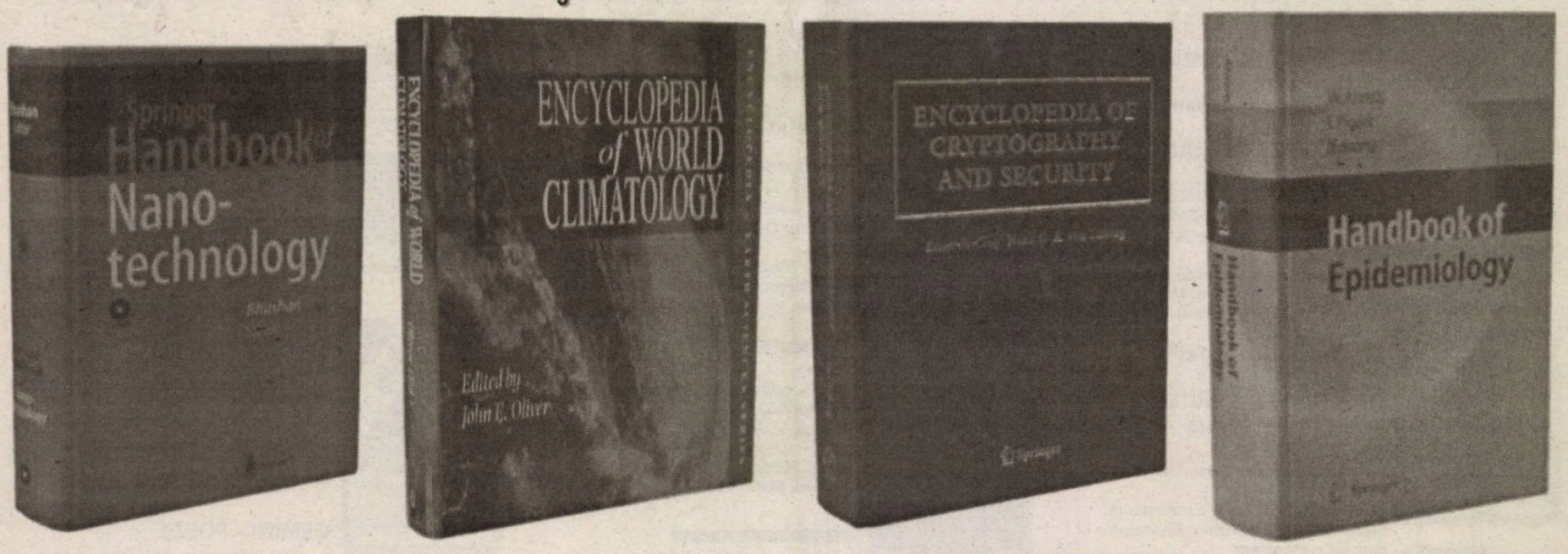

Noutăţi de la Editura OXFORD

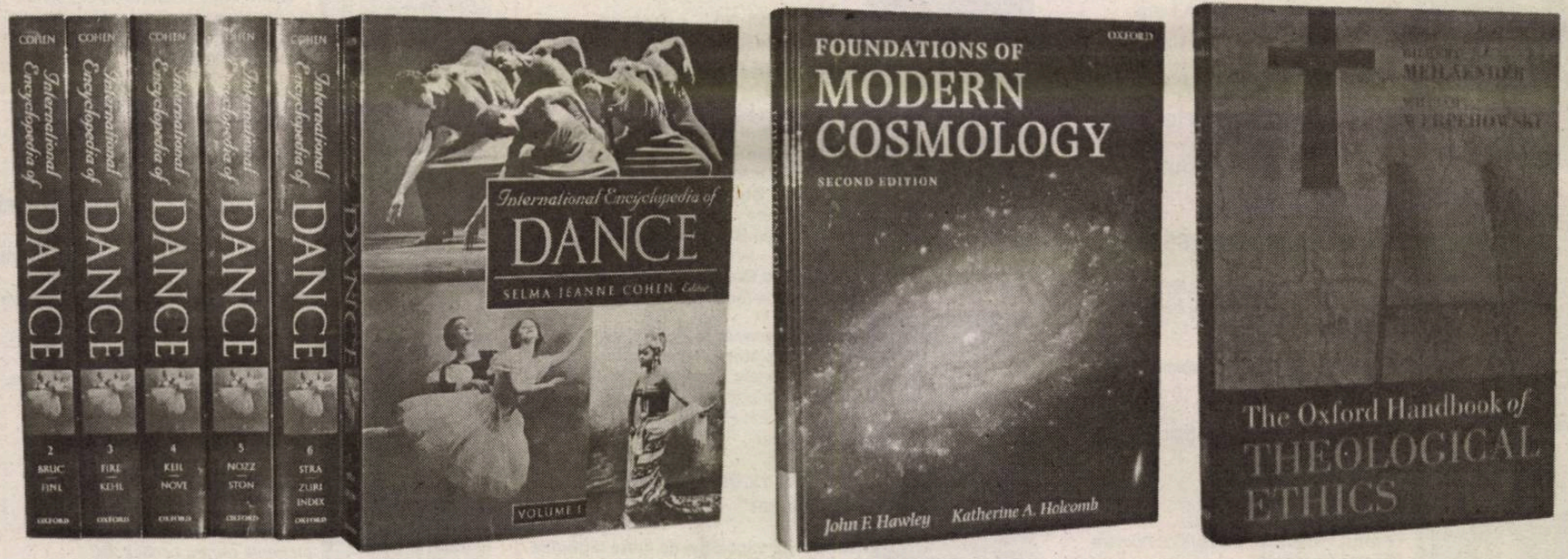

Noutăţi de la Editura ELSEVIER

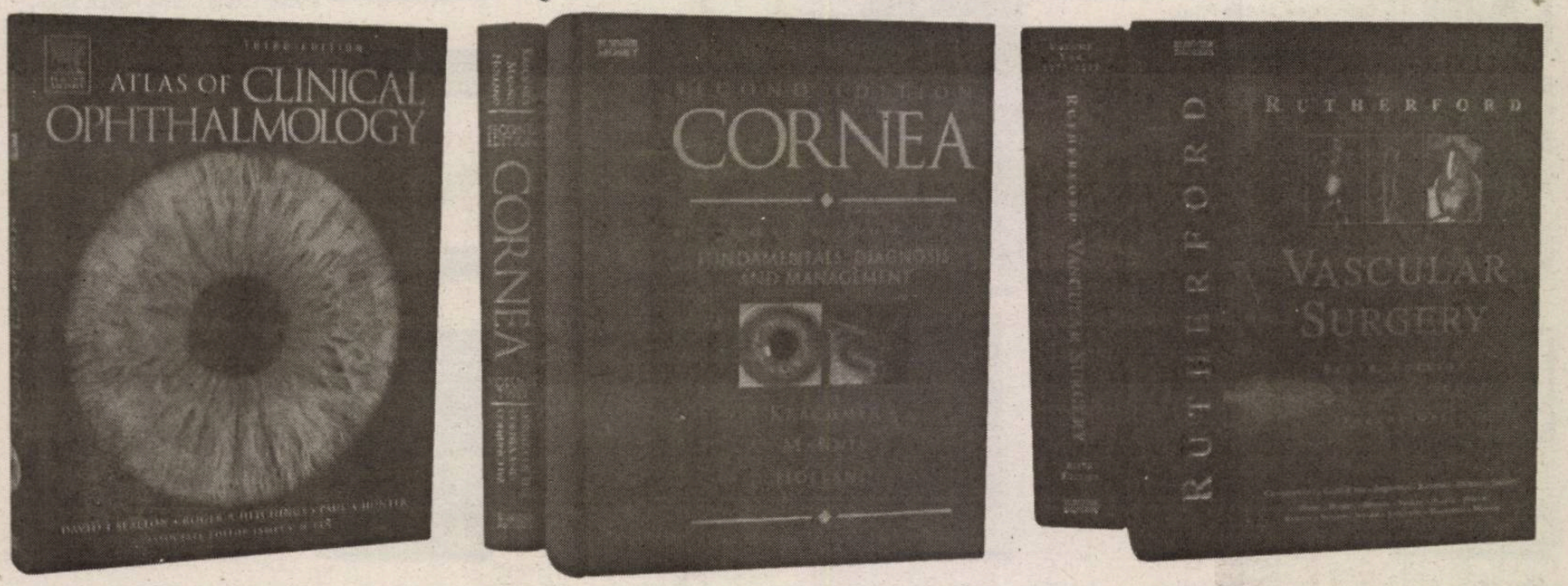

Vizitaţi-ne la GAUDEAMUS, la standurile 96, 97, 142, 143, 159, 160.

Decupaţi acest talon pentru a obţine o reducere la produsele de mai sus, în limita stocului disponibil, pe perioada **Târgului Internaţional de Carte GAUDEAMUS 2005**.

Gaudeamus 2005
HUMANITAS EDUCAȚIONAL

NOU!

Colecția **Pe înțelesul copiilor**

Teme „**mari**" pentru cei „**mici**"

V-a fost vreodată teamă să purtați o discuție despre filozofie, rasism sau despre Dumnezeu? V-ați considerat prea „mic" pentru a citi o lucrare filozofică sau teologică? Acum aveți ocazia să descoperiți că până și cele mai complicate lucruri pot fi explicate astfel încât să le poată înțelege până și copiii!

Dumnezeu pe înțelesul copiilor
Jacque Duquesne
80 pagini / 5.50 lei

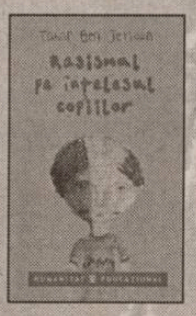

Rasismul pe înțelesul copiilor
Tahar Ben-Jelloun
64 pagini / 5.50 lei

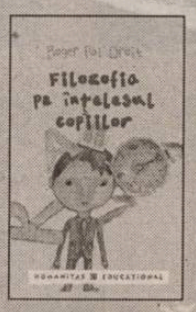

Filozofia pe înțelesul copiilor
Roger-Pol Droit
80 pagini / 5.50 lei

BACALAUREAT 2006

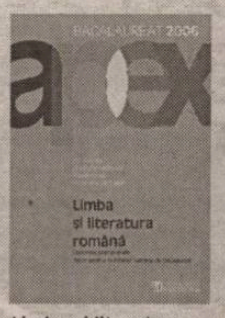

Limba și literatura română

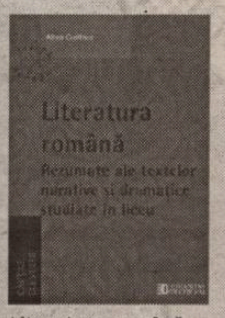

Literatura română

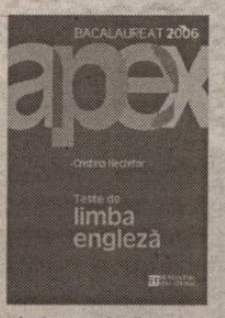

Limba engleză

Limba franceză

Istorie

Psihologie

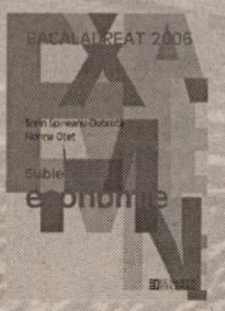

Economie

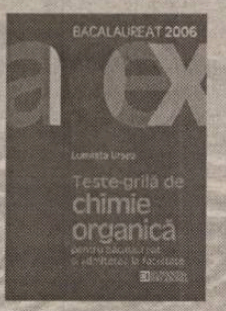

Chimie organică

Succes la examene!

Humanitas Educațional
Piața Presei Libere 1
Sector 1 - 013701 București
Telefon: (021) 316 17 18, Fax: (021) 316 17 21
educ@humanitas.ro www.hed.ro

EDITURA VREMEA

București, str. Constantin Daniel 14, sector 1, 010631
tel. 335.81.31, fax. 311.02.19
e-mail office@edituravremea.ro

www. edituravremea.ro

noutăți GAUDEAMUS 2005
stand 267-268

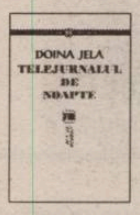

Colecția *FID*
Fapte, Idei, Documente

Doina Jela TELEJURNALUL DE NOAPTE
Petre Pandrea SOARELE MELANCOLIEI – memorii
Mihai Rădulescu LA CAPĂTUL IADULUI – mărturii și documente
Dan Cătănuș A DOUA DESTALINIZARE
Gh. Gheorghiu-Dej la apogeul puterii
Costion Nicolescu ELEMENTE DE TEOLOGIE ȚĂRĂNEASCĂ
Florea Tiberian ÎN NADA MAEȘTRILOR – încercări de mitanaliză

Colecția *Autori Români*

Victoria Dragu Dimitriu POVEȘTI ALE DOMNILOR DIN BUCUREȘTI
Marcel Petrișor STRIGOII OCIȘORULUI

Colecția *Poesis*

Vicenția Vara ACROBAȚIE DIURNĂ ȘI ALTE ÎNCHIPUIRI

Colecția *Vremea Util*

Cristina Isvoranu DRAGOSTEA TRECE PRIN STOMAC
Vicki Lansky SFATURI PRACTICE PENTRU PĂRINȚI
Sergiu Someșan CUM SĂ CUMPERI UN CALCULATOR

Colecția *În Jurul Lumii*

Cea mai populară colecție de ghiduri turistice de buzunar, oferind cititorului informații esențiale: culturale, geografice, istorice și turistice, sfaturi practice de călătorie, hărți.
Într-un format mic, confortabil, cu un preț accesibil, ghidurile din colecția ***În jurul lumii*** se bucură de larga apreciere a publicului.

Austria
Barcelona
Belgia
Berlin, Potsdam
Budapesta
Coasta de Azur
Danemarca
Dresda
Egipt
Elveția
Florența
Grecia
Irlanda
Londra
Malta
New York
Nordul Moldovei
Nordul Olteniei
Olanda
Paris
Portugalia
Praga
Roma
Spania
Stockholm
Tunisia
Turcia
Valea Loarei
Veneția
Viena

Sub tipar:
Biserici fortificate din Transilvania, București week-end, Canada, Cuba, Republica Moldova, Sankt Petersburg, Valea Rinului

Astrid Lindgren
NOI, COPIII DIN SATUL GĂLĂGIOS

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Tel.: 222.19.49, 223.19.28, 222.40.34. Fax: 222.71.78
www.edituracorint.ro
e-mail: vanzari@edituracorint.ro

vă invită la Târgul de Carte Gaudeamus 2005

Lansări
Grupul Editorial Corint
(la stand: 36-40)

Joi, 24 noiembrie, ora 16.00:
Lansarea noilor apariţii din colecţia *Scriitori români*, Editura Corint
- Tudor Arghezi, *Cimitirul Buna-Vestire*, ediţie de Mitzura Arghezi şi Traian Radu, prefaţă de Eugen Simion
- Panait Istrati, *Chira Chiralina*, traducere de Eugen Barbu, prefaţă de Henri Zalis

Prezintă: Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Daniel Cristea-Enache (coordonatorul colecţiei)

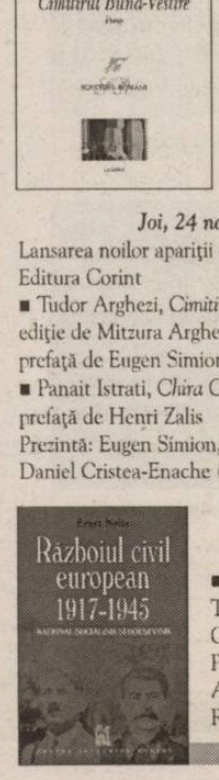

Joi, 24 noiembrie, ora 17.00:
- Ernst Nolte, *Războiul civil european*

Traducere de Irina Cristea
Colecţia *Istorie*, Editura Runa
Prezintă: Florin Constantiniu, Anton Caragea, Radu Badale (coordonatorul colecţiei)

Sâmbătă, 26 noiembrie, ora 12.00:
- E.M. Forster, *Howards End*, roman tradus pentru prima oară în România

Traducere de Cornelia Marinescu
Colecţia *Galeria de proză*, Editura Leda
Prezintă: Elisabeta Lăsconi, Bogdan-Alexandru Stănescu, Raluca Popescu (redactor-şef Leda)

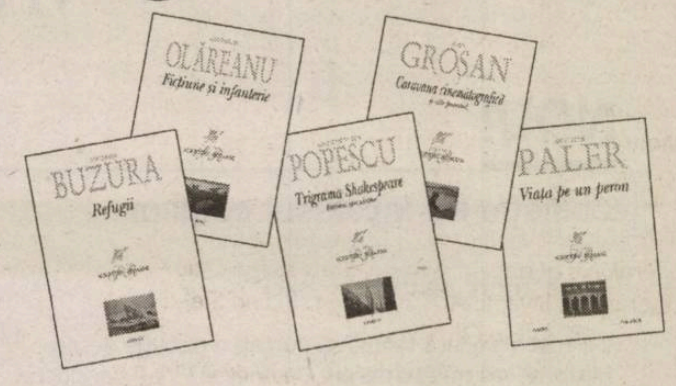

O apariţie eveniment:
colecţia Leda Clasic de buzunar

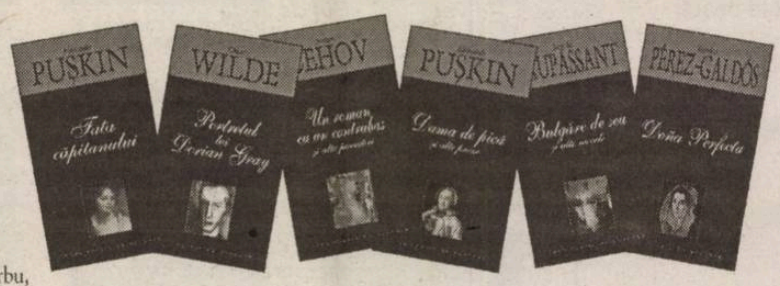

Sâmbătă, 26 noiembrie, ora 16.00:
Lansarea colecţiei *Leda Clasic de buzunar*, Editura Leda
- A.P. Cehov, *Un roman cu un contrabas şi alte povestiri*
- Alexandr Puşkin, *Fata căpitanului*
- Alexandr Puşkin, *Dama de pică şi alte proze*
- Guy de Maupassant, *Bulgăre de seu şi alte nuvele*
- Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*
- Benito Pérez-Galdós, *Doña Perfecta*

Prezintă: Ion Ianoşi, Dan Grigorescu, Florina Pârjol, Emil Paraschivoiu (redactor-şef Carte diversă, Grupul Editorial Corint).
Parteneri media: *Adevărul*, *Rompres*, *Radio România Cultural*, *LiterNet*.

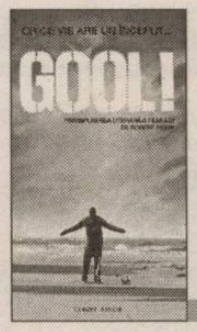

Duminică, 27 noiembrie, ora 12.00:
Robert Rigby, *Gool!*
Traducere de Gina Frâncu şi Adrian Deliu
Editura Corint Junior
Prezintă: Adrian Macarie (jurnalist sportiv, *Gândul*), Anca Eftime (redactor-şef Corint Junior) şi un celebru fotbalist român, care va oferi autografe la stand.
Parteneri: *Prooptiki România*, *Gândul*, *Rompres*, *LiterNet*.

Duminică, 27 noiembrie, ora 13.00:
Lansare-eveniment: *Codul Emily Post al bunelor maniere pentru copii*, de Peggy Post şi Cindy Post Senning, purtând girul celebrului Institut american *Emily Post*.
Prezintă: Constantin Bălăceanu Stolnici, Melania Mandas Vergu, Dan C. Mihăilescu, Miorița Got, Anca Eftime (redactor-şef Corint Junior).
Parteneri media: *Gândul educaţional*, *Ziarul de duminică*, *Rompres*, *LiterNet*, *Mami*.

Instituto Cervantes
Bucarest
http://bucarest.cervantes.es

PROGRAMUL ACTIVITĂȚILOR CULTURALE
noiembrie 2005

Sâmbătă 26 noiembrie, ora 17:00
LANSARE DE CARTE / ***Teatru spaniol contemporan***
Antologie realizată de Ioana Anghel şi Andreea Dumitru, editată de Fundaţia Culturală "Camil Petrescu" – revista *Teatrul azi*
Invitat special Juan Mayorga, dramaturg spaniol
Participă, alături de autoare: **Iulia Buttu, Florica Ichim, Andrei Ionescu, Luminița Răuț, Juana Zlotescu**

Sala de Conferinţe nr. 1
Târgul Internaţional GAUDEAMUS - Carte de învăţătură
Bucureşti, Pavilionul Central Romexpo

Marți 29 noiembrie, (9:45 - 10:45)
CONFERINȚE / În cadrul colocviului internaţional
"The Lures and Ruses of Modernity"
Ignacio Gómez de Liaño - *"Modernitate şi devenire personală"*
Luis Alfredo Baratas Díaz - *"Severo Ochoa: rolul ştiinţei în Spania Secolului al XX-lea"*

New Europe College, Str. Plantelor, nr. 21

Miercuri 30 noiembrie 2005, ora 10:00
CONFERINȚĂ / În cadrul **Centenarului Severo Ochoa (1905 - 1993)**
Luis Alfredo Baratas Díaz - "Severo Ochoa: Neurologie şi biochimie în Spania secolului al XX-lea"
Cu participarea specială a acad. Maya Simionescu

Institutul de Biologie şi Patologie Celulară „N. Simionescu" al Academiei Române, Str. B. P. Hașdeu, nr. 8

Parteneri media: LiterNet.ro · Observator Cultural · Radio București · Radio Guerrilla · 104.1 MHz · revista 22 · Suplimentul de Cultura · www.onlinegallery.ro

UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

Departamentul de Învățământ la Distanță, Formare Continuă şi Conversie Profesională
CREDIS
Bd.M.Kogalniceanu 36-46;Camin Corp C,
Tel: (40-21)-315-80-95; 031 405 79 40
Fax: (40-21)-315-80-96 ; Web: http://www.credis.ro

Departamentul ID-CREDIS al Universităţii din Bucureşti vă invită la *Târgul Internaţional GAUDEAMUS-Carte de învăţătură*, 23-27 noiembrie 2005, la Complexul Expoziţional Romexpo.

Pe lângă expoziţia de carte cu vânzare a editurii CREDIS, au loc la stand, în sala de conferinţe numărul 2 şi în spaţiile de lansări, o serie de manifestări ca:

- ✔ Prezentarea Campusului Virtual al Universităţii din Bucureşti (acces la calculatoare);
- ✔ Lansări şi prezentări de cărţi;
- ✔ Demonstraţii de cursuri online;
- ✔ Prezentări de pachete educaţionale pentru diverse specializări universitare;
- ✔ Dezbateri şi mese rotunde dedicate unor probleme de actualitate ale învăţământului şi educaţiei.

Reprezentanţi ai Rectoratului şi cadre didactice universitare vor prezenta oferta educaţională a Universităţii din Bucureşti prin învăţământ la distanţă pentru facultăţi şi studii masterale.

Vă aşteptăm la standurile noastre (86-88, nivel 4_50)!

Din Programul manifestărilor Târgului Internaţional „Gaudeamus – carte de învăţătură“

23 noiembrie 2005
12.00: Deschiderea oficială
14.30: *Ed. Paralela 45*: *Piatră şi lumină* - Liviu Georgescu, *În urma învingătorilor* - Elena Ştefoi; *Sémence de sens. Sonnets* - Paul Miclău. Invitaţi: N. Manolescu, I.B. Lefter, T.T. Coşovei, Mihai Zamfir, Lucian Pricop, Călin Vlasie
15.30: *Ed. Paralela 45*: *Confesiuni ale eului feminin* - Liana Cozea; *Eminescu III* - Petru Mihai Gorcea; *Littératures et pouvoir symbolique* - Mihai Dinu Gheorghiu. Invitaţi: Al. Cistelecan, Traian Ştef, Nicolae Oprea, I.B. Lefter, Gh. Crăciun
16.00: *Ed. Cartea Românească*: *Fetiţa cu o mie de riduri* - Nora Iuga. Invitaţi: Elena Vlădăreanu, Carmen Muşat, Octavian Soviany

24 noiembrie 2005
12.30: *Ed. Paralela 45*: *Goethe, Faust* (trad. Mihail Nemeş). Invitaţi: M. Martin, Corneliu Mihai Ionescu, Dan Flonta
16.30: *Ed. Polirom*: *Lupta mea pentru sindicate libere în România* - Vasile Paraschiv. Invitaţi: Marius Oprea, Ion Vianu, C. Secaşiu, Oana Ionel, Dragoş Marcu
18.30: *Ed. Paralela 45*: Tineri scriitori: *Epoca Lu* - Victor Nichifor, *Câmpia cu numere (Geometria visului)* - Petruţ Pârvescu; *Patria de carton* - Cezar Pricop. Invitaţi: M. Martin, I.B. Lefter, S. Antohi, Călin Vlasie, Lucian Pricop
13.00: *Ed. Polirom*: *Reconstituiri necesare. Şedinţa din 27 iunie 1952 a Uniunilor de Creaţie din România.* Invitaţi: A. Cioroianu, Basarab Nicolescu, Marius Oprea, Mihaela Cristea
14.30: *Ed. Polirom*: *Tratat de psihopatologie* - Constantin Enăchescu. Invitaţi: Vasile Morar, Mircea Dumitriu
16.00: *Radio România Cultural*: „Ziua Educaţiei: Analfabetism şi analfabetism funcţional“. Parteneri: revista *Tribuna Învăţământului*. Moderator Mirela Nicolae
10.00: *Radio România Muzical*: Spectacol *„Lecţia micului meloman“*. Realizator Simona Tanasescu
16.30: *Univ. Bucureşti – CREDIS*: *„Msoft it Academy – prima Academie din România la Univ. Bucureşti“*. Invitaţi: Alina Munteanu (CREDIS), Alexandra Foamete (Microsoft Romania), Luca Boboc Corcoţoi (CREDIS)
16.00: *Ed. Corint*: *Cimitirul Buna-Vestire* - Tudor Arghezi, ediţie Mitzura Arghezi şi Traian Radu, prefaţă Eugen Simion; *Chira Chiralina* - Panait Istrati, traducere Eugen Barbu, prefaţă H. Zalis. Prezintă: E. Simion, N. Manolescu, Daniel Cristea-Enache
17.00: *Ed. Corint*: *Războiul civil european* - Ernst Nolte, traducere Irina Cristea; *Ed. Runa*. Prezintă: Florin Constantiniu, Anton Caragea, Radu Badale
Ed. Humanitas: *Când Socrate nu are dreptate* - Andrei Cornea. Invitaţi: G. Liiceanu, Andrei Cornea, M. Şora; *Mănuşile roşii* - Eginald Schlattner. Invitaţi: E. Schlattner, Nora Iuga, Andrei Anastasescu; *Istorie a filozofiei occidentale* - Bertrand Russell. Invitaţi: Mircea Dumitru, Dragoş Dodu, Drăgan Stoianovici

25 noiembrie 2005
11.00: *Ed. Paralela 45*: *Drumuri în lume. 1965-1980* - Dan Berindei; *Carmen Săndulescu, Boierii de altădată. Amintiri din vremea lor"* - Narcis Dorin Ion; *Bucureştiul subteran (cerşetorie, delicvenţă, vagabondaj)*, coord. Adrian Majuru. Invitaţi: E. Simion, C. Bălăceanu-Stolnici, Răzvan Theodorescu, D. Berindei, Ioan Opriş, Mihai Oroveanu
14.30: *Univ. Bucureşti – CREDIS*: Prezentare *Materiale suport pentru studenţii geografi din Învăţământul la Distanţă*. Invitaţi Mihai Ielenicz, Florina Folea, Marian Ene
16.30: *Ed. Polirom*: Lansarea cărţilor *Polirom* şi a revistei *Elle*: *Fiica dregătorului de oase* - Amy Tan; *La cumpărături în rochie de mireasă* - Sophie Kinsella; *Împreună* - Anna Gavalda. Invitaţi: Denisa Comănescu, Mihaela Spineanu, Vali Florescu, Iustina Croitoru
18.30: *Ed. Paralela 45*: *Puzzle cu «noul val». Addenda la falsul tratat de poezie Flashback 1985* – I.B. Lefter. Invitaţi: N. Manolescu, T. T. Coşovei, F. Iaru, C. Vlasie
12.00: *Ed. Cartea Românească*: *Moştenirea familiei Bildungsroman* - Florin Toma; *Un an în Paradis* - Liliana Corobca; *Cruciada copiilor* - Florina Ilie. Invitaţi: Simona Sora, Doris Mironescu
13.30: *Ed. Polirom*: *Un rol pentru Andra* - Leonard Muha. Invitaţi: Robert Turcescu, Dan Silviu-Boerescu, Dan Popi, Cosmin Tudoran
14.00: *Ed. Polirom*: *Moartea la Tomis* - Marin Mincu. Invitaţi: Ion Simuţ, Răzvan Ţupa
15.30: *Ed. Cartea Românească*: *Tainele inimii* - Cristian Teodorescu. Invitaţi: N. Manolescu, M. Mihăieş -
16.00: *Ed. Polirom*: *De veghe în lanul de secară* - J.D. Salinger. Invitaţi: Denisa Comănescu, Cristian Ionescu, Cristian Neagoe, Eugen Istodor
15.00: *Ed. Paralela 45*: *O călătorie în lumea literelor* - Alexandrina Dumitru, Viorel-George Dumitru
11.00: *Radio România Muzical*: Dezbateri pe tema manualului de muzică în şcoli şi licee. Moderator: Veronica Zbârcea
17.30: *Univ. Bucureşti – CREDIS*: *Principatele române în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Aspecte ale modernizării* - Alin Ciupală, Cristina Gudin. Invitaţi: Mihai Ielenicz, Florina Folea; Proiectarea unui curs de e-learning; Invitaţi: colectivul de informatică aplicată al departamentului ID-*CREDIS*
Ed. Humanitas: *Povestiri incorecte politic pentru adormit copiii* - James Garner. Invitaţi: Radu Paraschivescu, R. Turcescu, Mircea Toma

26 noiembrie 2005
11.00: *Ed. Cartea Românească*: *Cutia cu bătrâni* - Andrei Oişteanu. Invitaţi: M. Mihăieş, Paul Cernat
15.30: *Ed. Polirom*: *Axa lumii* - Gheorghe Schwartz. Prezintă: Tudorel Urian
11.30: *Ed. Paralela 45*: *Ficţiune fără frontiere, Copiii teribili* - Jean Cocteau; *Vechi maeştri* - Thomas Bernhard; *Inversiunea idioţeniei. Despre influenţa a doi polonezi* - David Foenkinos; *Poveste despre Troica* - Arkadi & Boris Strugaţki; *Imagini frumoase* - Simone de Beauvoir; *Suntem mereu prea buni cu femeile* - Raymond Queneau. Invitaţi: I. Vulpescu, R. Vulpescu, Corneliu Mihai Ionescu, Radu Toma, Gabriela Danţiş, Horaţiu Decuble, Rainer Schubert, Laurenţiu Zoicaş, Lucian Pricop, Valerian Stoicescu, Ion Hobana, Marius Chivu, Ciprian Jeler
12.30: *Ed. Polirom*: *LaFiare vechi. Dileme cotidiene* – R. Turcescu. Invitaţi: Mircea Vasilescu, Emil Hurezeanu
14.00: *Ed. Polirom*: *Explorări în comunismul românesc*, vol. II - Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir. Invitat: Sorin Alexandrescu
15.30: *Ed. Polirom*: *DEX-ul şi sexul* - Radu Pavel Gheo. Invitaţi: Luminiţa Marcu, Ovidiu Şimonca
16.30: *Ed. Polirom*: Poveşti despre America: *Conjuraţia imbecililor* - J.K.Toole, *American Psycho* - Breat Easton Ellis, *Istoria secretă* - Donna Tartt, *O casă la capătul lumii* - Michael Cunningham. Invitaţi: D. Comănescu, Doru Buşcu, I.T. Morar, Elisabeta Lasconi, Antoaneta Ralian
17.30: *Ed. Paralela 45*: *Privire dinspre golful San Francisco* - C. Milosz; *Geniul feminin. Melanie Klein II* - Julia Kristeva. Invitaţi: Constantin Geambaşu, Roland Chojnacki, Caius Dobrescu, Irina Holdevici
18.00: *Ed. Paralela 45*: Poezie în ediţii bilingve: *Marriage of Heaven and Hell/Căsătoria Raiului cu Iadul* - William Blake; *Ultimele sonete ale lui Shakespeare. Traducere imaginară/Les derniers sonnets de Shakespeare. Traduction imaginaire* - Vasile Voiculescu. Invitaţi: Paul Miclău, Cristian Ciceu, Alex Moldovan, Andrei Voiculescu
16.00: *Ed. Paralela 45*: *Vâltoarea neagră* - Michal Pawel Markovski; *Filosofie în timpul terorii. Dialoguri cu Jürgen Habermas şi Jacques Derrida* - Giovanna Borradori. Invitaţi: Roland Chojnacki, Michal Pawel Markovski, Mircea Flonta, M. Martin, Romulus Brâncoveanu, Bogdan Ghiu, Ciprian Jeler
17.00: *Instituto Cervantes*: *Antologie de teatru spaniol contemporan*. Invitaţi: Juan Mayorga, Andrei Ionescu, Florica Ichim, Andreea Dumitru, Juana Zlotescu, traducătoarele Ioana Anghel, Iulia Buttu, Luminiţa Răuţ
Ed. Humanitas: *În intimitatea secolului XIX* - Ioana Pârvulescu. Invitaţi: G. Liiceanu, P. Şuşară, I. Pârvulescu; *Memorii. Amintiri din pribegie* - Neagu Djuvara; *Arhanghelii nu mor* - Anca Maria Mosora; *A toi cuando tu no estas* - Mihnea Rudoiu; *Josquin* - Cătălin Pavel. Invitaţi: Radu Paraschivescu, Dan C. Mihăilescu, Marius Chivu
12.00: *Ed. Paralela 45*: Expoziţie de carte bibliofilă Anca Sell. Invitaţi: Aurelia Mocanu, Adrian Guţă, Pavel Şuşară; Colecţia „Bufniţa“: titluri noi. Invitaţi: Elena Ştefan, Ida Alexandrescu
12.00: *Univ. Bucureşti – CREDIS*: *Didactica istoriei pentru învăţământul primar* - Vasile Pasallă. Invitaţi: Mihai Ielenicz, Florina Folea
12.00: *Ed. Corint*: *Howards End* - E.M. Forster; Colecţia „Galeria de proză“, *Ed. Leda*. Prezintă: Elisabeta Lăsconi, Bogdan-Alexandru Stănescu, Raluca Popescu
13.00: *Ed. Paralela 45*: *Paradigme universale* - Solomon Marcus; *Geografia literaturii române azi. Vol. IV. Banatul* - Cornel Ungureanu. Invitaţi: M. Şora, S. Marcus, M. Mihăieş, C. Ungureanu
13.00: *Univ. Bucureşti – CREDIS*: *Aşa vă place fizica? Experimente virtuale de labOrator*. Invitaţi: Michaela Logofătu şi colectivul de profesori.
14.00: *Univ. Bucureşti – CREDIS*: *Practica de teren în învăţământul geografic la distanţă*. Invitat: Marian Ene
16.00: *Ed. Corint*: *Un roman cu un contrabas şi alte povestiri* - A.P. Cehov; *Fata căpitanului* - A. Puşkin; *Dama de pică şi alte proze* - A. Puşkin; *Bulgăre de seu şi alte nuvele* - Guy de Maupassant; *Portretul lui Dorian Gray* – O. Wilde; *Doña Perfecta* - Benito Pérez-Galdos. Prezintă: Ion Ianoşi, Dan Grigorescu, Florina Pârjol, Emil Paraschivoiu
17.00: *Univ. Bucureşti – CREDIS*: Învăţământul la distanţă în Facultatea de Geografie a Universităţii din Bucureşti. Invitaţi: Mihai Ielenicz, Florina Folea

27 noiembrie 2005
12.30: *Ed. Paralela 45*: *Ghidul manierelor elegante pentru secolul XXI* - Mary Mitchell; *Biblia vitaminelor şi a mineralelor esenţiale* - Shary Lieberman. Invitaţi: Liliana Ciuche, Aurora Sităruş
13.30: *Ed. Paralela 45*: *Codul Da Vinci – sursele secrete* - Jean Jaque Bedu; *Lexiconul erorilor biblice* - Walter Jörg Langbein; *Dicţionar critic de mituri şi simboluri ale nazismului* - Rosa Sala Rose. Invitaţi: Fl. Constantiniu, Mirela Petcu, Nicolae Constantinescu, Silviu Dâncu, Constantin Dumitru
14.00: Decernarea *Premiilor Gaudeamus*.
13.30: *Ed. Paralela 45*: *Mahabharata* – trad. Vasile Al-George. Invitaţi: Vasile Andru, Radu Bercea, Vlad Şovărel
12.30: *Univ. Bucureşti – CREDIS*: *Tehnologiile informatice şi de comunicaţie în învăţământ*. Invitat: Bogdan Logofătu
Ed. Humanitas: *Puterea fragilităţii* - Doina Cornea; Film Memorial Doina Cornea – proiect. Invitat: G. Liiceanu; *Cartea codurilor* - Simon Singh; *Biserica liturgică* - André Scrima; *O gândire fără ţărmuri* - André Scrima. Invitaţi: Andrei Pleşu, Anca Mânolescu, Vlad Alexandrescu
12.00: *Ed. Corint*: *Gool!* - Robert Rigby. Prezintă Adrian Macarie, Anca Eftime şi un celebru fotbalist român, care va oferi autografe la stand.
14.00: *Univ. Bucureşti – CREDIS*: *Scenarii de labOrator pentru certificarea CCNA*. Invitaţi: instructorii Academiei CISCO-CREDIS. La stand, zilnic: demonstraţii de cursuri online pentru studenţii departamentului de învăţământ la distanţă. Prezentare de servicii educaţionale: campusul virtual al universităţii.

Bucureştiul Cultural
Nr. 25+26/2005

Tîrgul de Carte GAUDEAMUS 2005

LANSĂRI POLIROM

Joi, 24 noiembrie

• Reconstituiri necesare Şedinţa din 27 iunie 1952 a Uniunilor de Creaţie din România
In memoriam **Mihaela Cristea**
Invitaţi: Ion Bogdan Lefter, Marius Oprea
Ora 13.00, sala de lansări 2

• Tratat de psihopatologie
de **Constantin Enăchescu**
Invitaţi: Mircea Dumitru, Vasile Morar
Ora 14.30, sala de lansări 2

• Lupta mea pentru sindicate libere în România
de **Vasile Paraschiv**
Invitaţi: Oana Ionel, Dragoş Marcu, Marius Oprea, Claudiu Secaşiu, Ion Vianu
Ora 16.30, sala de lansări 1

Vineri, 25 noiembrie

• De veghe în lanul de secară
(traducere nouă)
de **J.D. Salinger**
Invitaţi: Denisa Comănescu, Cristian Ionescu, Eugen Istodor, Cristian Neagoe
Ora 13.30, sala de lansări 2

• Moartea la Tomis
Jurnalul lui Ovidiu
de **Marin Mincu**
Invitaţi: Ion Simuţ, Răzvan Ţupa
Ora 14.00, sala de lansări 2

• Un rol pentru Andra
de **Leonard Muha**
Invitaţi: Dan Silviu Boerescu, Dan Popi, Cosmin Tudoran, Robert Turcescu
Ora 16.00, sala de lansări 2

POLIROM si revista ELLE:

• Fiica tămăduitorului de oase
de **Amy Tan**

• La cumpărături în rochie de mireasă
de **Sophie Kinsella**

• Împreună
de **Anna Gavalda**

Invitaţi: Denisa Comănescu, Iustina Croitoru, Mihaela Spineanu, Vali Florescu
Ora 16.30, sala de lansări 1

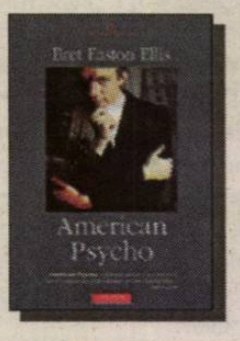

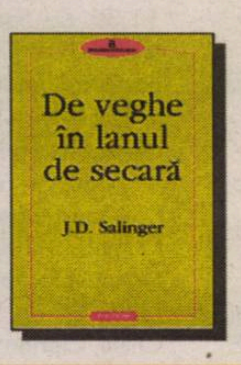

Sîmbătă, 26 noiembrie

• Fiare vechi
Dileme cotidiene
de **Robert Turcescu**
Invitaţi: Emil Hurezeanu, Mircea Vasilescu
Ora 12.30, sala de lansări 2

• Explorări în comunismul românesc
Vol. al II-lea
de **Paul Cernat, Ion Manolescu, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir**
Prezintă: autorii
Ora 14.00, sala de lansări 2

• DEX-ul şi sexul
de **Radu Pavel Gheo**
Invitaţi: Luminiţa Marcu, Ovidiu Şimonca
Ora 15.30, sala de lansări 2

• Axa lumii
de **Gheorghe Schwartz**
Invitaţi: Nicolae Prelipceanu, Tudorel Urian
Ora 15.30, sala de lansări 1

Lansare de carte avînd ca temă POVEŞTI DESPRE AMERICA:

• Conjuraţia imbecililor
de **J.K. Toole**

• American Psycho
de **Bret Easton Ellis**

• Istoria secretă
de **Donna Tartt**

• O casă la capătul lumii
de **Michael Cunningham**

Invitaţi: Denisa Comănescu, Iustina Croitoru, Elisabeta Lasconi, Doru Buşcu, Răzvan Ţupa
Ora 16.30, sala de lansări 2

LANSĂRI CARTEA ROMÂNEASCĂ

Miercuri, 23 noiembrie
ora 16.00, sala de lansări 1

• Fetiţa cu o mie de riduri
de **Nora Iuga**

Invitaţi: Carmen Muşat, Elena Vlădăreanu, Octavian Soviany

Vineri, 25 noiembrie
ora 12.00, sala de lansări 2

• Moştenirea Familiei Bildungsroman
de **Florin Toma**

• Un an în Paradis
de **Liliana Corobca**

• Cruciada copiilor
de **Florina Ilis**

Invitaţi: Simona Sora, Ion Bogdan Lefter, Doris Mironescu

ora 15.30, sala de lansări 2

• „Tainele inimei“
de **Cristian Teodorescu**

Invitat: Nicolae Manolescu

Sîmbătă, 26 noiembrie
ora 11.00, sala de lansări 1

• Cutia cu bătrîni
de **Andrei Oişteanu**

Invitat: Paul Cernat

Duminică, 27 noiembrie
ora 12,00, sala de lansări 2

• europa. zece cîntece funerare
de **Elena Vlădăreanu**
• corpuri româneşti
de **Răzvan Ţupa**
• Circul domestic
de **Claudiu Komartin**
• Cîntece eXcesive
de **Dan Sociu**

Invitaţi: Mihai Iovănel, Alexandru Matei

Bucureştiul Cultural

Anul V
Numărul 27

Supliment editat cu sprijinul *Consiliului General al Municipiului Bucureşti* şi al *Ministerului Culturii şi Cultelor*

Întâlnirile Europene de la Cluj

Regândind frontierele

Iniţiate de *Centrul Cultural Francez* din Cluj-Napoca în 1999, anul în care România şi-a anunţat intenţia de a adera la *Uniunea Europeană*, *Întâlnirile Europene de la Cluj* îşi propun să ridice problema raportului dintre cultură, cetăţenie – care defineşte autonomia şi responsabilitatea indivizilor – şi democraţie, care reprezintă spaţiul respectului reciproc şi cel al recunoaşterii diversităţii. În cadrul *Întâlnirilor* sunt puse în discuţie o serie de problematici legate de extindere şi de efectele acesteia în ţările candidate.

În fiecare an, acest eveniment reuneşte peste 200 de persoane, participanţi, moderatori şi experţi nu numai din România şi din ţările *Uniunii Europene*, dar şi din alte ţări din Europa de Sud-Est. Lucrările, care se desfăşoară pe parcursul a trei zile, îşi propun o abordare pragmatică a temelor, prin intermediul mărturiilor celor prezenţi.

Această manifestare, de amploare regională, întrucât este singura de acest tip în Europa de Sud-Est, şi europeană, datorită prezenţei, în fiecare an, a experţilor şi profesioniştilor din diferite ţări ale *Uniunii Europene*, îşi propune să analizeze rolul culturii în procesul de integrare europeană, relaţiile dintre diferiţii actori culturali din ţările membre ale *Uniunii Europene* sau din cele care sunt pe cale să devină membre, contribuind la dezvoltarea relaţiilor culturale între diferitele regiuni ale Europei: Est, Vest, Sud şi Sud-Est. Întrunind persoane, instituţii, organizaţii neguvernamentale, actori ai cooperării descentralizate, *Întâlnirile Europene* asigură un cadru de referinţă, în care actorii culturali şi profesioniştii pot să discute şi să facă schimb de experienţă.

Ediţia din 2005 a *Întâlnirilor* a tratat un subiect care, după părerea noastră, merită cea mai mare atenţie, întrucât nu a fost suficient studiat, fiind deosebit de important pentru Europa. Dacă privim îndeaproape definiţiile, vedem că: *„Frontieră, s.f."* înseamnă *„linie ideală, trasată arbitrar, delimitată în general de semne convenţionale"* (*Le Petit Robert*). Iar dacă facem apel la vocabularul propriu problematicilor europene, obţinem: *noile frontiere ale Europei*; *frontierele noii Europe*; *extindere*; *deschidere*; *închidere*; *linie, bordură, margine*.

De câţiva ani, şi mai ales din mai 2004, tema frontierei sau a frontierelor revine mereu în atenţia Europei. Examinată şi dezbătută în special din perspectiva istoriei şi a geopoliticii, această problematică îşi găseşte un câmp de exprimare foarte bogat, mai cu seamă în estul şi sud-estul Europei. În 1989, istoria a bulversat frontierele politice, dar aceste schimbări istorice şi geografice sunt faptele oamenilor, care, înainte de a acţiona sau de a lua o decizie, au răsturnat, au zdruncinat, au desenat sau au reinventat frontierele lor interioare. România este o ţară a confruntărilor culturale: lumea slavă, lumea latină, prezenţa otomană timp de 5 secole, apartenenţa la Imperiul Austro-Ungar, prezenţa şi cultura romilor, vecinătatea Balcanilor, fără a mai aminti cei cincizeci de ani de comunism. Individul este fragmentat, în căutare de identitate; el îşi construieşte şi îşi revendică existenţa individuală împărţit între dorinţa permanentă de întoarcere, pentru a-şi regăsi rădăcinile, şi necesitatea imperioasă de a se lansa în viitor şi, în special, în această *Uniune Europeană*, care seduce şi sperie în egală măsură.

Pentru a aborda acest subiect, care explorează intimitatea şi analizează atitudinile colective, la *Întâlnirile* din acest an am invitat personalităţi, intelectuali, oameni de ştiinţă, ale căror lucrări, istorii personale se întâlnesc cu ideea frontierelor şi a noţiunilor legate de aceasta, care ţin de gândire, de limbă, de identitate, de biologie, de corp.

„În lumea de astăzi, în Europa, contactele între spaţii nu se reduc la frontiere. Există relaţii care nu dau naştere frontierelor, ca, de exemplu, co-spaţialitatea, spaţiile suprapuse sau multiple, care definesc o fiinţă-ansamblu" (Jacques Lévy, *La pensée de midi*, nr. 10, 2003).

Manuèle Debrinay-Rizos,
directoarea *Centrului Cultural Francez*
din Cluj-Napoca

Bucureştiul Cultural
Nr. 27/2005

Ediţia a 7-a a *Întâlnirilor*

Frontierele

Începând din 1999, când România şi-a exprimat oficial dorinţa de a adera la *Uniunea Europeană*, *Centrul Cultural Francez* din Cluj organizează anual o serie de mese rotunde, cu participare internaţională – europeană, mai precis –, pe teme precum ***Copilul*** (2002), ***Rolul societăţii civile*** (2003), ***Condiţiile creaţiei artistice în Europa extinsă*** (2004). Dezbaterile vizează, dincolo de particularizările necesare, conturarea unui „program", implicit, al interacţiunilor dintre diversele comunităţi, etnice, religioase, profesionale, şi indivizii implicaţi în procesul edificării unei identităţi suprastatale europene. Ele îşi asumă, într-un fel, rolul de a fixa coordonatele integrării, valorile angrenate în construcţia europeană. Perspectiva culturală, se subînţelege, e privilegiată.

Ediţia a 7-a a *Întâlnirilor Europene* de la Cluj, din 20–22 octombrie, a.c., s-a axat pe problematica „frontierelor interioare", abordată prin prisma filosofiei, psihanalizei, creaţiei artistice, a istoriei şi geopoliticii. Cu această ocazie, la *Galeria de Artă a Uniunii Artiştilor Plastici*, în prezenţa Excelenţei Sale Hervé Bolot, ambasadorul Franţei în România, a avut loc vernisajul unei expoziţii de fotografie consacrată revoluţiilor anticomuniste din răsăritul Europei, figurând imagini din arhiva *Agenţiei Franceze de Presă* (*AFP*).

În alocuţiunile din deschiderea *Întâlnirilor*, Irina Boulin-Ghica, consilier pentru cooperare şi acţiune culturală la *Ambasada Franţei* din România, şi Manuèle Debrinay-Rizos, directoarea *Centrului Cultural Francez* din Cluj, au prezentat două puncte de vedere apropiate asupra ideii de frontieră, văzută ca reper identitar ambiguu, instabil, care dă naştere continuu interogaţiilor şi reconfigurărilor interioare. Irina Boulin-Ghica a subliniat mai cu seamă caracterul proiectiv-prospectiv al frontierei, explicându-şi, de pildă, seducţia pe care o exercită proiectul Europei unite asupra cetăţenilor prin faptul că aceasta nu există încă în practică. Potrivit Manuèlei Debrinay-Rizos, frontierele *„incită la neîncetata punere în scenă a propriei identităţi"*. Seducţia frontierelor ar avea, prin urmare, o tentă uşor narcisiacă. Franck Pezza, consilier la *Delegaţia Wallonie-Bruxelles* la Bucureşti, a invocat modelul cooperării culturale dintre artiştii valoni şi flamanzi din Belgia, care şi-au propus să promoveze, atât în interiorul ţării, cât şi în afara ei, un limbaj artistic comun, în pofida barierelor lingvistice care îi despart. Emil Boc, primarul municipiului Cluj-Napoca, a fost primul care l-a adus în discuţie pe Freud, un nume des menţionat pe parcursul *Întâlnirilor*, discursul oficialului clujean fiind centrat pe dialectica dintre frontierele interioare şi cele exterioare. Principala atracţie a zilei a constituit-o prezentarea unei emisiuni din cadrul programului *Le dessous des Cartes*, magazin geopolitic difuzat din 1992 de canalul *Arte*. Pornind de la cele zece minute de film documentar dedicate chestiunii graniţelor *Uniunii Europene*, Jean-Cristophe Victor, realizatorul şi producătorul emisiunii în cauză, a vorbit asistenţei despre originea militară a frontierelor. Un discurs lucid, pragmatic, fără decolaje idealizante. Frontierele sunt *„instituţii politice de bază"*, a observat Jean-Cristophe Victor, care pot fi adecvate sau nu realităţilor de pe teren. De pildă, statul irakian, delimitat pe hartă de graniţele sale, e un construct militar-politic care nu are corespondent într-o naţiune, în speţă „naţiunea irakiană". La fel, nu există – şi nici nu trebuie să existe, a precizat Jean-Cristophe Victor – suprapunere perfectă între *Uniunea Europeană* şi Europa, ale cărei limite sunt oricum greu de stabilit. În contextul discuţiei despre europenitate, tot un construct geopolitic, alcătuit după reguli destul de precise, Jean-Cristophe Victor a invocat tarele economice, sociale şi politice care, încălcând aceste reguli, fac din România şi Bulgaria nişte ţări mai puţin calificate la statutul de membre ale comunităţii europene: economiile lor neperformante şi corupţia, plus prostul tratament aplicat minorităţii rome, în cazul României, sau problemele legate de securizarea centralei nucleare de la Kozlodui, în cazul Bulgariei. Cu acelaşi ascuţit spirit critic, Jean-Cristophe Victor a demontat câteva opinii curente, printre care aceea că terorismul contemporan s-ar datora unui *„şoc al civilizaţiilor"*. Nu există şocuri civilizaţionale, ci doar şocuri politice, a susţinut vorbitorul, iar conflictele au loc, în ultimă instanţă, din dorinţa de putere, nu din cauza ideilor sau credinţelor, de orice natură.

Frontierele interioare: definiţii, elemente de vocabular; filosofie şi psihanaliză

În debutul primei zile de dezbateri efective, discuţiile s-au concentrat pe probleme de filosofie a frontierei. Virgil Ciomoş, conferenţiar la Catedra de Istorie a filosofiei şi Logică a *Universităţii „Babeş-Bolyai"*, a vorbit despre percepţia vechilor greci asupra limitei, care a dus la naşterea conştiinţei tragice. Spre deosebire de elini, al căror univers era repliat asupra lui însuşi, romanii au privit frontierele ca pe nişte marcaje fluide, penetrabile şi într-un sens şi în celălalt, viziune mai apropiată de spiritul contemporan, al occiden-

PARTICIPANŢI

La evenimentul organizat de Centrul Cultural Francez din Cluj au rostit alocuţiuni sau au moderat şi au luat cuvântul în cadrul discuţiilor, în calitate de invitaţi – mai puţin gazda *Întâlnirilor*, **Manuèle Debrinay-Rizos**, directoarea Centrului Cultural Francez din Cluj –, **Irina Boulin-Ghica**, consilier pentru Cooperare şi Acţiune culturală la Ambasada Franţei în România, **Anne de Ligne**, coordonator de programe PHARE la Delegaţia Comisiei Europene în România, **Ştefan Oltean**, prorector al Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj, **Franck Pezza**, consilier la Delegaţia Wallonie-Bruxelles la Bucureşti, **Emil Boc**, primarul municipiului Cluj-Napoca, **Mihail Hărdău**, prefectul Clujului, **Jean-Christophe Victor**, geograf, directorul Laboratorului de studii politice şi cartografice (LEPAC), realizatorul şi producătorul emisiunii televizate *Le dessous des Cartes* (*Arte*), Franţa, **Jean-Fred Bourquin**, expert internaţional în rezolvarea crizelor şi conflictelor, fost director al Centrului European pentru Cultură, Geneva, **Virgil Ciomoş**, conferenţiar la Catedra de Istorie a Filosofiei şi Logică a Universitatea „Babeş-Bolyai", România, **Alina Ledeanu**, scriitoare, directorul revistei *Secolul 21*, România, **Blanche Decombas**, psiholog clinician, Franţa, **Ion Vianu**, scriitor, psihiatru, România, **Rita El Khayat**, psihanalist, Maroc, **Nicole Foucher**, conferenţiar, Istoria cinematografiei, Universitatea Lumière Lyon 2, Franţa, **Jürg Solothurnmann**, muzician şi muzicolog, Elveţia, **Ion Barbu**, artist plastic, România; **Ruxandra Cesereanu**, scriitoare, redactor la revista *Steaua*, România, **Giovanna Tanzarella**, delegat general al Fundaţiei René Seydoux pentru spaţiul mediteranean, Franţa, **Jacques Levy**, geograf, profesor la Institutul de Ştiinţe Politice, Paris, Franţa, **Paul Hermant**, Asociaţia Causes Communes, fondatorul mişcării Opération Villages Roumains, Belgia, **Excelenţa Sa Hervé Bolot**, ambasadorul Franţei în România.

PARTENERI

Serviciul Cultural al Ambasadei Franţei în România; Delegaţia Wallonie-Bruxelles la Bucureşti; Pro Helvetia – Fondation suisse pour la culture, Zürich; Fondul Alembert al Ministerului Afacerilor Externe, Paris; Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca; Prefectura Cluj; Primăria municipiului Cluj-Napoca; Universitatea de Artă şi Design din Cluj-Napoca; Delegaţia Comisiei Europene la Bucureşti; Primăria oraşului Nantes; BRD – Société générale; POLIGLOT – traduceri şi interpretariat de conferinţe, Cluj-Napoca; Catedra de Limbi Moderne Aplicate a Facultăţii de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca.

COLABORATORI

Revista *Secolul 21*, Bucureşti; *Euresis – cahiers roumains d'études littéraires et culturelles*, Bucureşti; Laboratorul de studii politice şi cartografice – LEPAC, Paris; Universitatea Lumière Lyon 2; *Arte* (*Le Dessous des cartes*); Revista *Mouvement*, Paris; Relais Culture Europe, Paris.

PARTENERI MEDIA

***Bucureştiul Cultural*; *Delta RFI*; *TVR Cluj*; *Radio Cluj*; *Ziarul Clujeanului*; *Ziua de Cluj*; *Zile şi nopţi*; *Radio Renaşterea*; *Cluj.info*; *Cluj4ALL*.**

Europene de la Cluj

interioare

talului. Alina Ledeanu, directoare a revistei ***Secolul 21***, a constatat existența mai multor „Europe", pornind de la răspunsurile primite la un chestionar propus parlamentarilor de la Bruxelles despre sensul și modelul european. Viziunile celor intervievați oscilau între centralism și federalism, de diferite nuanțe de strictețe sau toleranță. Declarându-se un proeuropean convins și un militant pentru integrarea Elveției în *Uniunea Europeană*, Jean-Fred Bourquin, fost director al *Centrului European pentru Cultură*, a caracterizat frontierele drept *„cicatrici ale istoriei"*. Dialogul cu publicul, invitat să-și spună și el cuvântul, s-a încins mai ales după-amiaza, când Rita El Khayat, psihanalistă de origine marocană, a adus în discuție un subiect extrem de fierbinte: islamul. O religie profund nedemocratică, în opinia Ritei El Khayat, islamul nu are cum fi reformat, căci asta ar însemna să-i negi fundamentele și, practic, să-l desființezi. Problema principală a acestei religii, a spus vorbitoarea, e cea a femeii, considerată *„ontologic"* inferioară bărbatului. Mai grav e că, subordonate de veacuri bărbaților, femeile crescute în cultul islamului au ajuns să interiorizeze „frontiera" care le desparte de restul umanității, subapreciindu-se în mod sistematic. Pe un ton mult mai calm, scriitorul Ion Vianu a conturat un profil al „omului nou". Creație a regimurilor comuniste, acesta a fost și este în continuare posesorul unui eu scindat, gonflat și arogant în relație cu cei mai slabi, pe de o parte, și umilit, oprimat, în relație cu cei mai puternici. Reprezentând până la un punct un vector de modernizare, mai ales în plan tehnologic, comunismul a fost, în același timp, și un factor de regresie, antrenând la nivelul psihismului colectiv o întoarcere a refulatului, a arhaicității – reinstaurând cultul tribal al „șefului", relațiile primitive de clan ș.a.m.d.

...creație artistică; istorie și geopolitică

Artiștii și specialiștii invitați să vorbească despre frontierele dintre creator și creație sau dintre creator și publicul său nu și-au dezamăgit asistența, oferindu-i un spectacol complet, de sunet, imagine, cuvânt. Nicole Foucher, conferențiar de istoria cinematografiei la *Universitatea Lumière* din Lyon, a ilustrat tematica frontierelor printr-un montaj de secvențe din pelicule celebre, iar Jürg Solothurnmann, muzician elvețian, și-a acompaniat intervenția, despre relația dintre muzica „înaltă", elitistă, și cea populară, prin compozițiile eclectice ale unui confrate. Caricaturistul Ion Barbu i-a delectat pe participanții la colocviu cu două filmulețe realizate la Petrila, unul inspirat din opera prozatorului I.D. Sârbu, celălalt celebrând un *performance* al unui grup de poeți români, care a constat în împânzirea zidurilor cenușii ale orașului cu versuri. După o scurtă introducere eseistică, Ruxandra Cesereanu a citit câteva poeme, propunându-se pe sine ca „studiu de caz", autoarea celebrând pe loc un fel de autoscopie cu tentă psihanalitică. Gustul pentru spectacular s-a prelungit spre după-amiază, când Giovanna Tanzarella, delegat general al *Fundației René Seydoux* pentru spațiul mediteranean, a înscenat, în calitate de moderator, un schimb de replici fals belicos, amuzant, între Jean-Cristophe Victor, pe post de cârcotaș, și ceilalți vorbitori. Jacques Levy, geograf, profesor la *Institutul de Științe Politice* din Paris și coordonatorul revistei ***Espaces Temps***, a convins audiența de relativitatea

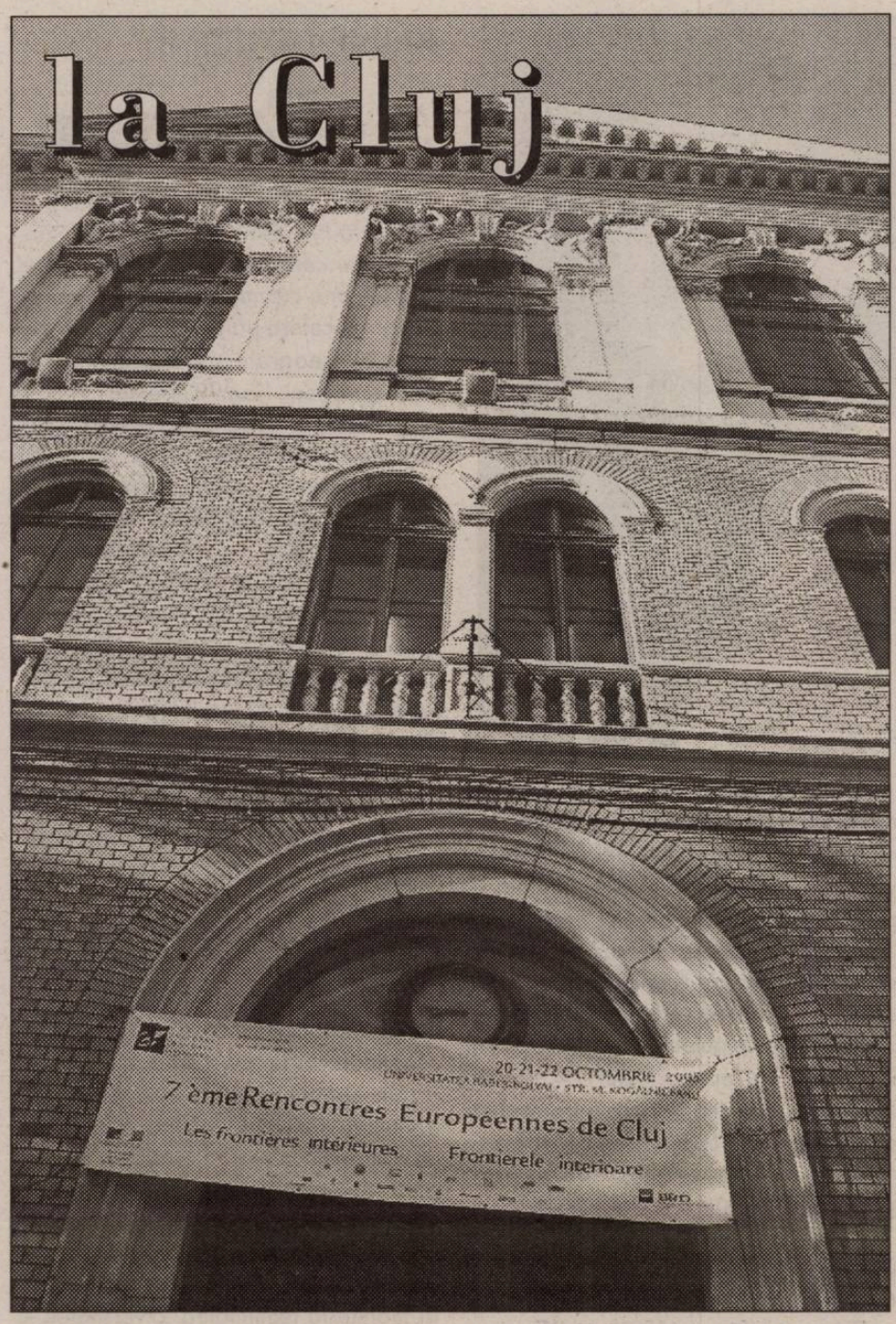

frontierelor, pe care le-a comparat cu o *„baclava"* multistratificată. Paul Hermant, fondatorul mișcării *Opération Villages Roumains*, a insistat la rândul său pentru înțelegerea relativizantă a frontierelor, o soluție alternativă la modelul statului-națiune, tot mai puțin funcțional, fiind, în opinia sa, aceea a rețelelor dintre comune și orașe „înfrățite" la distanță, peste granițe. Tot un model alternativ, de data însă chiar la spiritul diverselor luări de cuvânt din cadrul colocviului, a oferit Jean-Cristophe Victor în intervenția sa de final, când a invocat statismul oriental, drept contrapondere la viziunea dinamică, tipic occidentală, care, ca un fel de *primum movens*, orientează de fapt, de la origini, *Întâlnirile Europene* de la Cluj.

Anca Hațiegan

Liberté - Egalité - Fraternité
RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
Ambassade de France en Roumanie
BRD GROUPE SOCIETE GENERALE
Fonds D'Alembert Ministère des Affaires étrangères
PRO HELVETIA
Fondation suisse pour la culture
Centre Wallonie-Bruxelles à Bucarest
PREFECTURA
PRIMĂRIA CLUJ-NAPOCA
POLIGLOT
Bucureştiul Cultural
radio delta
TVR CLUJ
radio CLUJ
ZIARUL de CLUJ-NAPOCA
ZIUA de CLUJ
zile şi nopţi
cluj.info
ClujAll.com
http://www.ccfc.ro
tel. +40 264 598551

Bucureştiul Cultural
CENTRE CULTUREL FRANÇAIS CLUJ-NAPOCA
Editat de *Fundația pentru Cultură și Drepturile Omului*, cu sprijinul *Ministerului Culturii*
Fundația pentru Cultură și Drepturile Omului
Număr publicat cu sprijinul financiar al *Centrului Cultural Francez* din Cluj
Redactor-șef: **Gabriela Adameșteanu**
Responsabil de număr: **Anca Hațiegan**;
Selecția textelor și traducerile: **Anca Hațiegan și Oana Pughineanu.** Fotografiile din acest număr ne-au fost puse la dispoziție de *Centrul Cultural Francez* din Cluj .
Tehnoredactare: **Nicolae Rusu;**
Secretariat: **Cristina Spătărelu;**
Editare, corectură: **Mara Ștefan.**
Adresa: b-dul N. Titulescu, nr. 95-103, Sector 1, București;
Tel/fax: 222.93.44
E-mail: g.a@xnet.ro; www.revista22.ro
ISSN-1841-3048

Bucureştiul Cultural
Nr. 27/2005

ANNE DE LIGNE*

Europa, între mit şi prezent

Mai întâi aş dori să o felicit pe Manuèle Debrinay-Rizos pentru curajul demonstrat în alegerea temei pe care o veţi aborda în cadrul acestor întâlniri şi pentru organizarea acestui eveniment. Sunt fericită că mă aflu azi aici, chiar dacă, văzându-i pe iluştrii oratori pe care veţi avea plăcerea să-i ascultaţi, m-am întrebat care ar putea fi contribuţia mea, în calitate de reprezentant al *Comisiei Europene*. Am citit în nota introductivă a programului *Întâlnirilor* acest fragment din ***L'Europe introuvable***[1]: *„Esenţa culturii occidentale se rezumă la această dorinţă de a avea un nume"*. Mi-ar plăcea să vă conving că nu e vorba doar de asta.

Tema acestor *Întâlniri* este ***Europa şi frontierele sale interioare*** (nu interne); este vorba, prin urmare, de interiorizare, de a întoarce privirea spre sine, spre Europa lăuntrică. Astfel, voi începe prin a merge la originile Europei şi la episodul „Răpirii Europei" din mitologia greacă, care este mitul fondator al continentului nostru.

Europa, o tânără prinţesă feniciană, este sedusă de Zeus, zeul zeilor, deghizat în taur; agăţându-i nişte ghirlande de coarne, ea se urcă pe umerii taurului; acesta intră în apă şi începe să înoate; Europa e cuprinsă de panică văzând cum ţărmul se îndepărtează; taurul o fură şi o duce până în Creta. Acolo ea va naşte trei copii. Unul dintre fiii săi, Minos, va crea civilizaţia minoică, baza culturii greceşti şi, deci, europene. Europa, mama lui Minos, se află la originea unei civilizaţii în care arta şi bucuria de a trăi au culminat, în care femeile nu erau marginalizate.

Cum s-a ajuns ca partea vestică a imensului continent eurasiatic să poarte numele acestei fete din Fenicia? De ce şi-a dat ea numele Greciei continentale, iar, apoi, Europei actuale?

În secolul V înainte de Christos, Herodot îşi punea deja această întrebare: *„Nu pot înţelege de ce pământul, care e unul, are trei nume, toate de femei... Cel mai curios lucru mi se pare faptul că Europa era de stirpe asiatică şi nu a venit niciodată către acest pământ, pe care grecii îl numesc acum Europa, ci a călătorit numai din Fenicia în Creta şi din Creta în Lycia"*. Herodot concluzionа: *„Vom considera că numele au fost stabilite prin cutumă"*. Astăzi, pe oamenii care locuiesc părţile occidentale ale Eurasiei, geografii şi politicienii îi numesc europeni. (Jean Cuisenier)

Etimologia general acceptată a cuvântului Europa este cuvântul semit *„ereb"*, care ar desemna: *locul unde apune soarele*. Călătoria mitică a Europei o conduce pe aceasta de pe ţărmul oraşului Tyr, din Fenicia, tocmai în Creta. Această mişcare, care începe dinspre Orient spre Occident, va ajunge în final până în extrema vestică a continentului nostru, pentru a reveni în prezent în extrema estică, la malul Mării Negre.

*

O gravură din Renaştere o reprezintă pe zeiţa regină. Pe plan geografic, Europa este un continent sculptural, având ca matrice Orientul, de la care a moştenit cultura sa greco-iudeo-creştină. Când urmărim pe hartă această siluetă, descoperim că este vorba de un „continent-miracol" şi, mai cu seamă, de un continent feminin: o peninsulă dantelată şi irigată, care se bucură de un climat temperat, cu toate naţiunile – părţi ale corpului său, cărora le-a precedat – situate în apropierea mării, formând un ansamblu. O hartă cu frontiere mişcătoare, cu silueta umanizată, care îşi manifestă feminitatea, diversitatea şi frumuseţea. Europa este, prin urmare, corpul elegant, esenţial şi determinant al întregului Spirit european. (Extrase din Christian de Bartillat şi Alain Roba)

Europa, mitul de altădată, şi Europa, continentul de astăzi, două personalităţi complexe şi două vieţi frământate, construite din război şi din pace. Femeia Europa e, de fapt, prima siglă europeană şi, alături de drapelul albastru cu stele aurii sau de ***Oda Bucuriei*** de Beethoven, îşi păstrează locul integru pe care îl ocupă de 3.500 de ani.

3.500 de ani de rădăcini comune şi de schimburi culturale şi politice fecunde, de tezaure istorice comune tuturor cetăţenilor europeni.

*

Dar să revenim acum la subiectul nostru, la frontierele interioare ale Europei, femeie şi/sau continent.

Harta geografică care reprezintă Europa-femeie ilustrează mai degrabă decât nişte frontiere interioare un cadru comun, un spaţiu deschis tuturor formelor de comunicare: rutieră, fluvială, culturală, spirituală, verbală sau telepatică. Acestea permit circulaţia fluxurilor sanguine sau nervoase, în cazul femeii; a informaţiei, mărfurilor şi oamenilor, în cazul continentului.

Rolul frontierelor interioare este tocmai acela de a permite trecerea, menţinând în acelaşi timp identităţile. Europenii trec, traversează, transgresează frontiere în fiecare zi, fără încetare; altfel nu ar exista viaţă, nu ar exista Europa. Frontiere interioare politice, când e vorba de extinderea Europei; frontiere geografice, dacă vorbim despre comerţ sau transport; frontiere culturale, în cadrul unei regiuni; frontiere istorice, care unifică, apoi separă; frontiere lingvistice, care supără; frontiere sociale chiar pe strada noastră sau la locul nostru de muncă. Iar, dacă frontierele marchează anumite diferenţe, tocmai aceste diferenţe constituie, laolaltă, bogăţia culturală, istorică, lingvistică, a *Uniunii Europene*. Scopul e să atenuăm importanţa frontierelor, astfel ca ele să nu devină bariere între oameni, culturi, limbi, istorii, între idei. Frontiere-

La începutul secolului XVI, harta Europei ia înfăţişarea unei tinere regine încoronate, cu Boemia figurând pe post de buric şi Spania drept cap.

le vor fi în primul rând nişte semne de recunoaştere şi de respect, pentru că tocmai acesta este obiectivul Europei.

Înainte de a încheia, aş dori să mai spun, într-un registru mai concret, că există numeroase programe derulate de către *Comisia Europeană*, al căror obiectiv este tocmai atenuarea frontierelor interioare, ajutându-ne să devenim mai europeni. Voi cita câteva programe:

• programele transfrontaliere, în cadrul cărora, de o parte şi de alta a frontierelor dintre două sau mai multe ţări, fuzionează şi sunt girate în comun proiecte de natură socio-economică, turistică, culturală sau care privesc mediul înconjurător;

• programele tematice, în cadrul cărora o ţară „responsabilă de proiect" se asociază cu una sau mai multe ţări europene, în scopul dezvoltării unui proiect comun. Programele se numesc: *Cultura 2000*; *Media*; *Life III* (pentru mediu); *Socrates şi Leonardo da Vinci* (pentru învăţământ şi formare); *e-TEN* (pentru accesul la serviciile publice prin intermediul noilor tehnologii); energie inteligentă; lupta împotriva discriminării şi excluderii; cetăţenie; sănătate publică, întreprinderi etc.

Privind înlăuntrul nostru, în interior, dincolo de frontierele noastre interioare, dăm de sensul vieţii noastre, propriu fiecăruia, dar care nu se poate împlini decât dacă traversăm aceste frontiere!

(Alocuţiune rostită în deschiderea *Întâlnirilor Europene* de la Cluj, 20 octombrie 2005)

* coordonator de programe *PHARE* la *Delegaţia Comisiei Europene* în România

1. Eduardo Lourenço, ***L'Europe introuvable***, *Ed. Métaillé*, 1991.

JEAN-CHRISTOPHE VICTOR*

Limitele Uniunii Europene

Frontiera este o instituţie politică de bază, fără ea nu putem vorbi de societăţi, schimburi, comerţ. De-a lungul timpului s-au făcut războaie din cauza acestei linii a frontierei – şi asta pentru că nu există frontiere naturale, ci numai frontiere militare, care se traduc în forme politice, juridice etc. Frontiera este, aşadar, o instituţie fundamentală în istoria statelor, deşi o naţiune poate exista fără un stat: kurzii, palestinienii, tibetanii sunt un exemplu în acest sens. Putem să ne punem însă întrebări cu privire la situaţia inversă: poate exista un stat fără naţiune? Această întrebare devine provocatoare dacă o aplicăm realităţii irakiene: există un stat irakian, dar există şi o naţiune irakiană?

În ultima vreme am asistat la o proliferare a statelor şi, în ciuda fenomenului globalizării, observăm multiplicarea frontierelor, iar una dintre frontierele cele mai nete este cea dintre Nord-Sud. Pe de o parte, avem o creştere a numărului de oameni care trăiesc cu mai puţin de 2 dolari pe zi, iar, pe de altă parte, avem o creştere a bogăţiei mondiale. Sunt deschise schimbului trei mari pieţe: cea a Rusiei, cea a ţărilor din Europa de Est şi cea a Chinei.

Uniunea Europeană a fost construită tocmai pentru a fi depăşite anumite rivalităţi. Metoda folosită constă în crearea unor interese între membri, căci ceea ce face statele să funcţioneze este interesul, nu moralitatea, chiar dacă statul există pentru a-şi proteja cetăţenii. Interesul şi moralitatea sunt două lucruri diferite. Lovitura de geniu a *Uniunii Europene* a fost aceea de a arăta că interesul comun este mult mai puternic decât interesul pe care l-aş putea urmări făcând un război de unul singur.

Dar care sunt limitele lărgirii *Uniunii Europene*? Şi care este principiul de la baza acestei expansiuni? E vorba de o lărgire geografică, religioasă, democratică, economică? De exemplu, Turcia candidează la admiterea în *Uniunea Europeană* din 1985, dar procesul de integrare încă nu a fost iniţiat. Există mai multe contraargumente în acest sens, cum ar fi nerespectarea drepturilor indivizilor sau ale minorităţilor în această ţară. Mai trebuie luat în calcul faptul că, dacă ar fi integrată în această structură, Turcia ar deveni cea mai mare ţară a *Uniunii Europene*. În plus, asta ar însemna să fie acceptată în cadrul Uniunii o ţară majoritar musulmană. Integrarea Turciei ar ridica nu doar problema frontierelor *Uniunii Europene*, ci chiar a naturii sale. După cum a arătat Benjamin Netanyahu, dacă integrarea Turciei ar fi posibilă, atunci la fel ar fi şi cea a Israelului, care are o populaţie majoritar europeană, o economie dezvoltată, instituţii democratice. Deci, care sunt limitele *Uniunii Europene*? După ce bariera ideologică între capitalism şi comunism a căzut, trebuie să aflăm dacă există limite pentru lărgirea Europei. Există ţări, printre care şi Moldova, ce aparţin din punct de vedere geografic Europei, dar nu îndeplinesc condiţiile *Uniunii Europene*. Există însă ţări precum Elveţia, Norvegia, Islanda, care ar putea intra în *Uniunea Europeană*, dar nu îşi doresc acest lucru. Devine clar, urmărind aceste cazuri, că Europa nu e *Uniunea Europeană* şi *Uniunea Europeană* nu e Europa.

Oricum, ideea de frontieră interioară mă duce cu gândul la ceea ce am putea numi „duşmanul interior". După cum spuneam, în timpul Uniunii Sovietice, ceea ce era perceput ca o ameninţare era ideologia acesteia, dar acum adversarul nu mai este o idee, ci pur şi simplu Celălalt, şi cred că asta e foarte periculos, deoarece ideea de *altul* se reconectează cu ideea de puritate etnică, favorizând reapariţia naţionalismului etnic. Găsesc îngrijorător şi felul în care mass-media vehiculează aceste tendinţe.

(Fragment din conferinţa susţinută în cadrul *Întâlnirilor Europene*, Cluj, 20 octombrie 2005)

* geograf, directorul *Laboratorului de studii politice şi cartografice* (*LEPAC*), realizatorul şi producătorul emisiunii televizate *Le dessous des Cartes* (*Arte*), Franţa

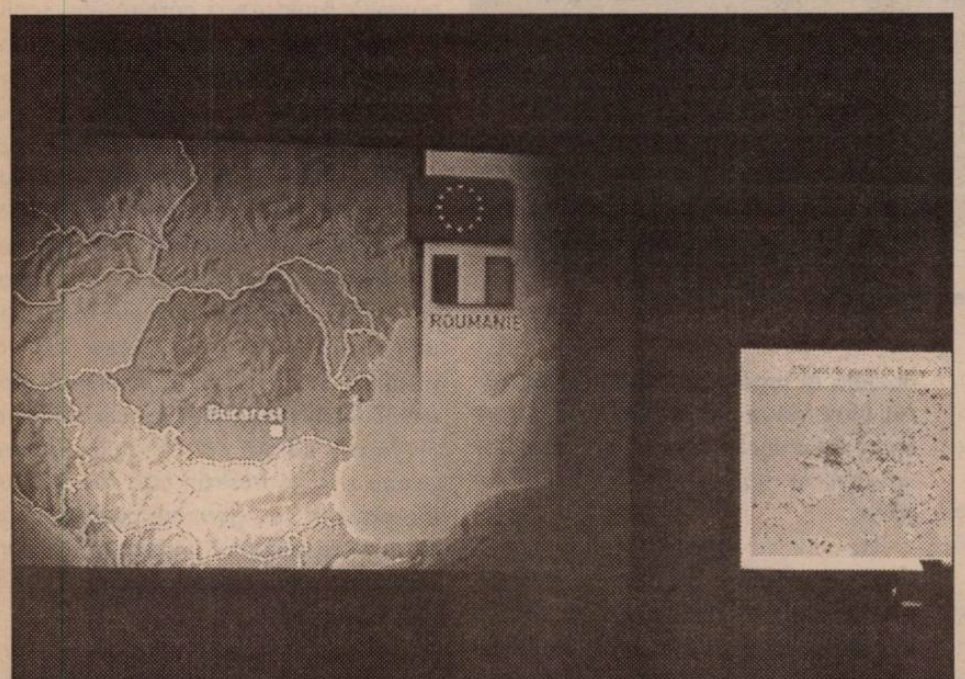

Instantaneu din emisiunea *Le dessous des Cartes*, realizată de Jean-Cristophe Victor pentru canalul *Arte*

Nu e obligatoriu să existe o coincidenţă perfectă între Europa şi Uniunea Europeană

D-le Jean-Cristophe Victor, în deschiderea *Întâlnirilor Europene de la Cluj* ne-aţi prezentat, printre altele, una dintre emisiunile dvs. din cadrul programului *Le dessous des Cartes*. În desfăşurătorul emisiunilor respective, afişat pentru câteva minute pe ecran, figura şi tema Moldovei. Ce credeţi, va fi integrată Moldova în *Uniunea Europeană*?

Nu. Pentru mai multe motive. Trebuie să integrăm România mai întâi, apoi Bulgaria, suntem în negocieri cu Croaţia, cu Serbia, se dezbate problema Turciei, deci Moldova nu e în „tren".

Din cauze economice sau din cauza Rusiei?

Din cauza situaţiei economice şi pentru că Rusia se află încă în Transnistria, şi pentru că trebuie să integrăm alte ţări. Moldova nu e pe agendă.

Asta mă duce cu gândul la o întrebare pe care singur aţi formulat-o mai devreme, când ne-aţi prezentat un scurt film despre problema graniţelor europene. Unde e *Uniunea Europeană*, în opinia dvs.?

Uniunea Europeană nu e exact acolo unde se află Europa. Cum spuneam mai devreme, nu e obligatoriu să existe o coincidenţă perfectă între Europa şi *Uniunea Europeană*. Acum *Uniunea* se întinde, între vest şi est, în douăzeci şi cinci de ţări, ceea ce înseamnă deja un număr mare de ţări, iar România se va alătura lor, în acest cadru geopolitic, ceea ce e un lucru bun.

Credeţi că Turcia trebuie să intre în *Uniunea Europeană*?

E foarte dificil de spus dacă trebuie să integrăm Turcia, pentru că, pe de o parte, e o ţară foarte importantă, pe de altă parte, în prezent, palmaresul Turciei în privinţa respectării drepturilor civile în continuare nu este îndeajuns de bun – în ceea ce-i priveşte pe kurzi, în ceea ce priveşte torturile aplicate în armată. Nu e un dosar prea bun în vederea integrării în *Uniunea Europeană*, dar, pe de altă parte, cum ziceam, Turcia este o ţară foarte importantă, aşa că se discută dacă, ţinând cont de performanţele ei economice, ea nu ar putea să se alăture *Uniunii Europene*, poate, în 2015. Vom vedea.

România a fost foarte afectată anul acesta de inundaţii şi toată lumea îşi pune problema schimbărilor climaterice care par să stea la baza acestor fenomene, ce depăşesc, de fapt, frontierele. Ce se întâmplă cu clima noastră?

Acum suntem siguri că ea se încălzeşte.

Americanii neagă acest fapt.

Da, neagă problema. Ei cred că ne putem adapta la situaţie şi că modificarea actualei conformaţii a industriei, pentru a o face mai ecologică, ar duce la scăderea profiturilor. E o problemă reală, aşadar. Cred că încălzirea climatului e deja un fapt şi că, din pricina aceasta, ar trebui să schimbăm un anumit set de comportamente, începând de la comportamentul propriu, de la folosirea mai restrictivă a maşinilor, la consumul controlat de apă. E o adevărată problemă şi generaţia care vine va trebui să-i facă faţă. Nu suntem destul de atenţi cu aceste lucruri. Europenii încearcă să facă ceva în legătură cu asta, dar prea încet, iar americanii sunt şi mai înceţi. Ei sunt primii consumatori de petrol din lume şi tot pe locul întâi în topul consumatorilor de apă. Problema însă nu sunt doar Statele Unite, ci şi noi. E şi problema ta şi a mea. Ea ţine de modul în care ne purtăm. Avem o maşină, mergem cu ea, conducem, dar poate ar trebui să folosim alte mijloace, transportul în comun, de pildă. Adică e nevoie, de asemenea, de o schimbare de mentalitate, de o nouă viziune asupra dezvoltării economice.

Interviu realizat de
Anca Haţiegan

Bucureştiul Cultural
Nr. 27/2005

ALINA LEDEANU*

Valorile europene sunt mult mai interiorizate în Transilvania decât în sud şi în Bucureşti

D-nă Alina Ledeanu, în conferinţa dvs. de ieri, din cadrul *Întâlnirilor Europene de la Cluj*, aţi vorbit la un moment dat despre raportul „insularitate-deschidere", prin prisma căruia a fost alcătuit sumarul unuia din numerele revistei *Secolul 21*, dedicat Elveţiei. Cum funcţionează acest raport în cazul regiunilor României? În ce măsură credeţi că partea de vest a ţării e – sau e percepută de către români ca fiind – mai „europeană" decât celelalte?

Foarte interesantă întrebare, pentru că sporeşte cu încă o secţiune ceea ce s-a propus prin colocviul de la Cluj. Aşa este: cum ne raportăm noi la ideea de frontieră între capitală şi provincie, dacă „provincie" se poate numi Ardealul, parte, până nu foarte demult, dintr-un imperiu? Din păcate am perceput, încă de prin anii '60, când am vizitat pentru prima dată oraşe importante din Transilvania, că mă aflu într-o altă ţară. Lucrurile s-au estompat, cred eu, de prin anii '80, cu toată această circulaţie a populaţiei, cu toată această infuzare, voită de Ceauşescu, a unei populaţii mai puţin instruite – mă refer la moldoveni aduşi în Transilvania, la domicilii forţate pentru reprezentanţii elitei transilvane în zonele sudice ale ţării sau în Moldova. Interesant mi se pare acum că, din punctul de vedere al nivelului de viaţă, al aşteptărilor pe care în vest, sau în sud, sau în nord, populaţia le are faţă de acest standard de viaţă, diferenţele s-au mai estompat. Ceea ce cred că persistă, ca o diferenţă încă foarte mare, între vestul ţării, de pildă, fiindcă ne aflăm la Cluj, şi Bucureşti, capitala, şi, respectiv, sudul ţării, este un anumit tip de educaţie, un anumit mod de a răspunde la aşteptările şi provocările vestului. Fără îndoială, din acest punct de vedere, Clujul – Transilvania – este mult mai aproape de Occidentul european, nu numai geografic, ci şi din punctul de vedere al mentalităţilor. Aşa percep eu lucrurile. Dacă mă înşel, vina este a mea. E adevărat, nu vin foarte des în Ardeal, poate tocmai de aceea aceste diferenţe mi se par mai vizibile. În sud persistă încă o mentalitate balcanică. La Cluj e o anumită urbanitate, valorile europene sunt mult mai interiorizate decât în sud şi în Bucureşti. Deci ele vin ca o reacţie firească, e un răspuns firesc al transilvănenilor la valorile europene: stat de drept, respectul faţă de celălalt. Sigur, rămâne problema spinoasă a toleranţei, a minorităţilor – extremişti există, fără îndoială, dar şi o dorinţă de a aborda problema în sensul cel mai nobil al termenului, chiar aici, la Cluj, care pe mine mă impresionează. O dorinţă de a dezbate deschis această chestiune – repet, am întâlnit discursuri extremiste şi aici, la colocviu. Inevitabil... Dar, pentru că discutăm despre Vest şi despre *Uniunea Europeană*, ca o construcţie ce ne va include, mi se pare că valorile europene, cele stipulate de hulita Constituţie europeană, sunt mult mai interiorizate aici, în Transilvania, cel puţin la Cluj, unde am discutat cu studenţi, cu oameni din generaţia de mijloc. Pe mine m-au impresionat profund.

Dar mulţi ardeleni, ajunşi în posturi importante la Bucureşti, nu au confirmat sau nu au arătat acolo, cred, că sunt mai „europeni" decât colegii lor din Regat.

Dacă vă referiţi la oamenii politici, sunt absolut de acord cu dvs. Dar eu mă refer la populaţia din Transilvania, la omul care nu e neapărat oportunist, dornic să ocupe un post, să obţină imediat şi cu orice preţ nişte avantaje. Da, din păcate, clasa noastră politică e lamentabilă, ce să discutăm... Excepţiile sunt rarissime.

Alina Ledeanu, Jean-Fred Bourquin şi Virgil Ciomoş

Credeţi că e periculoasă dorinţa de autonomie a regiunilor, mai cu seamă dorinţa de autonomie economică?

Să nu mă înţelegeţi greşit, nu vreau să mă eschivez de la un răspuns tranşant: e o situaţie pe care nu o cunosc foarte bine. În general, fiindcă vorbim de frontiere, aceste delimitări au foarte multe conotaţii negative – ele sunt cele care separă, care accentuează ceea ce ne desparte şi nu ceea ce ar trebui să ne aducă împreună într-o serie de eforturi comune, care au darul, cel puţin potenţial, de a avea şi rezultate mai puternice şi mai favorabile nouă, tuturor. În acest context, mă întreb dacă aceste autonomii nu sunt în fapt potenţiale enclave, potenţiale separări, care produc alte breşe, alte clivaje, de diverse naturi, adică, dacă aceste clivaje, pornind de la nivelul economic, nu atrag şi alte clivaje socio-politice importante. Repet, nu stăpânesc subiectul. Ar trebui să aprofundez lucrurile mult mai bine, în toate sensurile, ca să mă pronunţ în deplină cunoaştere a lucrurilor.

Învăţământul poate să facă diferenţa

Există un sentiment de superioritate al ardeleanului faţă de locuitorii Vechiului Regat sau/şi un complex de inferioritate al regăţeanului sau moldoveanului faţă de ardelean? Or, la fel, putem vorbi de complexe în cazul relaţiilor interetnice, mai cu seamă aici, în Ardeal?

Eu nu cred asta. Am cunoscut persoane aparţinând unor categorii diverse, maghiari, români, cu poziţii sociale mai importante sau mai modeste. Mi se pare riscantă această generalizare. Cred – şi asta am perceput-o mai demult, cum v-am zis, de prin anii '60 – că a existat o anumită conştiinţă a ardeleanului, anume a celui din oraşele mari ale Ardealului, că a aparţinut unui imperiu. Mă întreb însă, oare ea mai există la generaţiile tinere, la nivelul studenţilor? La nivelul generaţiei vârstnice ea funcţionează clar.

În sate, de pildă, exista o respingere evidentă din partea populaţiei româneşti faţă de maghiari, faţă de germani, faţă de tot ceea ce nu era românesc, pentru că ţăranul ardelean a trebuit să-şi apere cu preţ greu identitatea, proprietatea. La oraş, însă, oamenii au avut o altă şansă – şi cred că asta este explicaţia. Oamenii au mers la şcoli solide, s-au plasat într-o circulaţie a valorilor, într-o anumită situaţie economică care i-a privilegiat faţă de altă parte a ţării. De aceea, cred că trebuie făcută o diferenţă între satul ardelean şi oraşul, mai ales oraşul mare, din Ardeal. În ceea ce priveşte raportarea ardeleanului la conaţionalul său din Regat, poate în mediile funcţionăreşti, dar mai ales în mediile intelectuale, exista o anumită stupoare a cărturarului şcolit în universităţile transilvane, a unor absolvenţi ai unor licee cu nivel care depăşea de multe ori universităţile din restul ţării, faţă de conaţionalul lui. După Marea Unire, cred că exista un sentiment de frustrare al ardeleanului faţă de conaţionalul său din Regat, deoarece, deşi avea nişte elemente care îl plasau undeva mai sus, la nivelul instrucţiei mai ales, nu avea un acces facil la pârghiile de conducere în diverse domenii. Înainte de Unire, pe de altă parte, fără îndoială că românii ardeleni aveau şi nişte frustrări faţă de colegul lor maghiar sau german, privilegiat ca fiind reprezentantul unui imperiu. Dar, cum spuneam, diferenţele s-au mai estompat în timp.

Interviu realizat de
Anca Haţiegan

*scriitoare, directorul revistei *Secolul 21*

Frontierele interioare: definiţii, elemente de vocabular

VIRGIL CIOMOŞ*

Limite terestre vs. limite ideale

În ceea ce priveşte diferenţa politică între greci şi romani, putem invoca diferenţa între *emperia* şi *experientia*. Grecii nu au avut niciodată un stat, ci doar oraşe-stat, frontiera terestră rămânând pentru aceştia pliată asupra ei însăşi. La Platon, lucrurile se schimbă: el propune să ne asumăm caracterul non-determinat al frontierei, care e limita dintre interior şi exterior, ce poate constitui simbolul unităţii Cetăţii. Tocmai de aceea, Platon spune că cei mai buni oameni politici vor fi recrutaţi dintre gardieni. Schimbările care se produc însă între ***Timeu*** şi ***Legile***, ultimele scrieri ale operei sale, fac ca acelaşi termen, *khora*, care desemna limita terestră, chiar dacă nedeterminată şi interpretată ca loc simbolic al politicului, să desemneze, de data aceasta, *agora*. E o schimbare semnificativă, pentru că pune problema spaţiului public, înţeles ca frontieră ideală, fără dimensiune. Acesta e semnul unei deschideri, deşi Platon şi Aristotel, împărtăşind aceeaşi poziţie, rămân fideli opiniei că 10.000 de cetăţeni sunt suficienţi, numărul acesta desemnând limita civilizaţiei greceşti din punct de vedere politic. La romani, lucrurile au stat altfel: ei au transferat civilizaţia lor în afară şi, în acelaşi timp, au adus culturile celorlalţi la Roma. Deci, au acceptat schimbul şi stranietatea acestui concept – *khora* -, văzută ca limită între interior şi exterior. Cred că cel mai dificil pentru omul modern, care trebuie să ajungă la propria modernitate, este să accepte că ceea ce ne este propriu este ceva indeterminat. În interiorul nostru există o *agora* liberă de orice fel de determinaţii, care e sursa oricăror reconfigurări interioare. Inventând Codul civil, romanii au făcut ca Roma să se întindă peste tot.

În modernitate am descoperit că între trecut şi prezent există un lucru care ne depăşeşte. Acest lucru nu mai este nici trecutul, nici viitorul, ci posibilul. E un posibil care nu mai e suspendat în ceva ce ne depăşeşte, ci un posibil care devine concret, iar pentru mine acest „posibil concret" e identic cu naşterea politicului. Suntem într-un spaţiu suspendat, liber de toate determinaţiile, dar putem decide determinaţiile viitorului făcând un du-te-vino între trecut şi prezent. Însă a rămâne suspendaţi în această poziţie care nu are fundament e dificil. Naţiunile se confruntă cu momente de dezechilibru, revenind la rădăcinile lor premoderne, care ţin de figura unui părinte ce nu mai e părintele suspendat, indeterminat, simbolic – nu mai e *numele* părintelui...

(Fragment din conferinţa susţinută în cadrul *Întâlnirilor Europene de la Cluj*, 21 octombrie 2005)

* conferenţiar la Catedra de Istorie a filozofiei şi Logică, *Universitatea „Babeş-Bolyai"*, Cluj

RITA EL KHAYAT*

Psihanaliza nu poate fi înmormântată

În concepţia lui Freud, diverselor paliere ale aparatului psihic le corespund grade diferite de realitate. În încercarea de a-l aproxima, opoziţia interior-exterior e mai puţin concludentă. În ce măsură se mai poate vorbi, în acest caz, despre „frontiere interioare"?

Eu cred că frontierele, în elaborarea psihicului făcută de Freud, sunt foarte interesant gândite. Există trei instanţe: Sinele, Eul şi Supraeul. Între ele există frontiere, iar proba existenţei lor constă în faptul că, atunci când apare o boală gravă, ea împiedică cele trei nivele să coexiste într-o manieră armonioasă. Melancolia, de exemplu, e o boală care face ca Supraeul să zdrobească Eul şi subconştientul. Prin urmare, aceste frontiere explodează, se zdruncină, iar Eul nu mai e condus decât de inconştient. Nu mai există un Eu capabil să se apere de libido, de forţele vieţii etc. Aceasta este o concepţie importantă, care introduce logica în abordarea multor maladii – este trepiedul pe care se sprijină teoriile freudiene. Alături de ea se situează respectarea unor tabuuri, precum cel al incestului, a cărui frontieră nu e niciodată trecută, e universal şi reglează structurile de înrudire.

Aţi vorbit mai devreme, în cadrul colocviului, despre eşecul psihanalizei freudiene în lumea islamică. Dacă gândirea lui Freud nu se potriveşte cu islamul, ce alt tip de gândire s-ar potrivi?

Poate o psihologie neinventată încă... Pe de altă parte, psihologia americană, prin comportamentalism şi sistemism, e mult mai funcţională în lumea arabă. Psihiatrii şi psihologii formaţi în maniera americană au succes. Fac reţete... Spre exemplu, dacă ai o problemă – nu poţi dormi, să spunem –, vei primi un medicament. E o metodă mai „behavioristă", care se potriveşte foarte bine pentru că se bazează pe reeducarea unor comportamente. E eficace, pentru că se pot reeduca prin intermediul ei inclusiv comportamentele sociale cu care se confruntă psihiatrul sau psihologul, vindecând individul.

Pentru că pomeneaţi de *Cartea neagră a psihanalizei*, mi-am adus aminte că una dintre acuzele aduse psihanalizei constă în faptul că ar fi o nesfârşită căutare a timpului pierdut...

Nu cred că psihanaliza poate fi înmormântată astfel. Mă voi duce la Paris şi voi cumpăra această publicaţie. Sunt psihanalişti care nu vor să o cumpere, considerând că singurul lucru la care ar ajuta gestul lor ar fi să-l facă pe autor să câştige bani. Eu consider că aceasta este o poziţie infantilă. Cred că trebuie întotdeauna să fim capabili să citim tot, pentru a înţelege, inclusiv ceea ce este contrar ideilor noastre. Nu cred că rechizitoriul făcut psihanalizei de această carte este valabil. Asta pentru că, spre exemplu, în lucrurile descoperite la copiii mici, până la doi ani, şi chiar la făt, există probe care mă pot susţine. Eu însămi m-am autopsihanalizat şi mi-am retrăit naşterea. Nu a fost o halucinaţie, ci o investigaţie pe care am făcut-o împreună cu unul dintre cei mai mari psihanalişti francezi, unul dintre apropiaţii lui Lacan.

A fost sub hipnoză?

Nu. Deloc. El a folosit o altă metodă, care se bazează pe contactul cu corpul psihanalistului. A fost extraordinar, pentru că întoarcerea refulatului s-a realizat într-o manieră vertiginoasă, a fost aproape instantanee. Există lucruri pe care le-am experimentat în analiza personală şi în didactică care sunt atât de clare şi puternice, care au schimbat atâtea lucruri în mine, încât nu poate fi vorba de şarlatanism. Astfel, de vreme ce există o capacitate reală de a vindeca şi de a înţelege relaţiile dintre oameni, psihanaliza nu poate dispărea. Vor exista, probabil, oameni care vor face alte descoperiri, care vor fi mai adecvate societăţilor viitoare.

Adevărata cunoaştere a celuilalt e fără concept, după cum spunea Lévinas, dar procesul prin care se stabileşte vinovăţia cuiva e unul bazat pe lege. Cum se confruntă psihanaliza cu acest paradox?

Dacă mă întorc la această frază a lui Lévinas, *„adevărata cunoaştere e fără concept"*, putem spune că psihanaliza se înrădăcinează undeva „dedesubt", pentru că ea foloseşte concepte vagi. Există în psihanaliză o bibliotecă enormă de cărţi care nu sunt conceptuale, pentru că diferă de la un individ la altul, se îmbogăţesc sau sunt depăşite, fără a fi vreodată adunate, ordonate, conceptualizate într-un manual.

Cum se explică fenomenul kamikaze şi fenomenul oamenilor-explozibil?

Fenomenul kamikaze e de provenienţă japoneză, iar în civilizaţia japoneză există harakiriul, o sinucidere rituală. În ceea ce priveşte celălalt fenomen, al teroriştilor sinucigaşi, psihiatrii nu au încă o explicaţie. Eu aş spune că la mijloc e o civilizaţie atât de oprimată şi de oprimantă, încât nu-i rămâne decât să explodeze. Indivizii în cauză sunt simbolul acestei civilizaţii explozive, simbolul şi realitatea ei, în acelaşi timp. Trecerea de la idee la „încorporare" este motivată de faptul că aceste persoane devin după moarte martiri pentru lumea islamică şi de faptul că, prin moartea aleasă, ele au convingerea că vor ajunge direct în Paradis, unde îi aşteaptă toate minunăţiile, pentru eternitate. Deci ele se bazează pe lucrurile temporale, dar şi pe cele escatologice, metafizice, religioase, care privesc lumea de dincolo.

Consideraţi că impactul virtualului e unul pozitiv?

Lumea de azi e în curs de a deveni toată virtuală. De exemplu, Internetul, e-mailul formează o reţea virtuală mondială, care face ca, în acelaşi timp, să fim în real – eu pot şti cui scriu şi cine îmi răspunde –, dar şi să fim cu totul cufundaţi în virtual. Sunt doar micile caractere care apar pe ecran şi care nu au nici o materialitate. Această lume virtuală e o achiziţie, o cucerire a postmodernităţii. Este o posibilitate tehnică nemaipomenită, care, ca toate invenţiile umane, poate fi nu numai benefică, ci şi malefică: avem exemplul energiei nucleare. Atomul este un lucru magnific în medicina nucleară, în terapia tumorilor, în vechea imagerie medicală, dar şi-a găsit aplicaţii şi în bomba atomică. Asta a însemnat 100.000 de morţi într-o singură zi. Din acelaşi lucru putem face ceva extraordinar sau ceva devastator, iar în domeniul virtualului se întâmplă la fel. Nebunia umană poate conduce la catastrofe, când ar putea aduce un aport major umanităţii.

Interviu realizat de
Oana Pughineanu

* psihanalist, Maroc

Bucureştiul Cultural
Nr. 27/2005

Frontierele interioare: filosofie şi psihanaliză

Care sunt frontierele şi pragurile care delimitează procesul de identificare a unui individ? Frontierele interioare înseamnă oare interiorizarea frontierelor exterioare?

ION VIANU*

Toate dictaturile au fost teatrale

D-le Ion Vianu, participanţilor la ediţia a 7-ea a *Întâlnirilor Europene* de la Cluj le-aţi vorbit despre comunism şi despre „omul nou". În prelungirea dezbaterii de ieri, aţi fost de acord să ne oprim la un alt aspect al relaţiei dintre individ şi societatea totalitară, şi anume la problema teatralităţii. Într-un celebru eseu, intitulat *Gândirea captivă*, Czeslaw Milosz analizează regimurile de „democraţie populară" din estul Europei şi prin prisma teatralităţii, care, susţine el, a fost altceva decât teatralitatea cotidiană, specifică oricărui tip de societate: a fost un fenomen de masă, care particularizează aceste dictaturi.

Toate dictaturile – şi dictaturile de dreapta – au fost teatrale. Poate aţi văzut filmul unor manifestaţii organizate de nazişti pe stadioane – şi acolo era o societate a marelui spectacol. Dar comunismul a perfecţionat aceste forme de manifestare teatrală. Alături de marile spectacole, defilări, spectacole pe stadion, erau organizate tot felul de mici spectacole: şedinţele de partid, excluderile, totul era organizat pe scheme dramatice. Oare noi scăpăm astăzi de această teatralitate?

E o întrebare la care voiam să ajungem. Cum a afectat această duplicitate structura de adâncime a omului – dacă a afectat-o – până în zilele noastre?

Îmi amintesc că Milosz vorbeşte despre *„ketman"*. Ce este *„ketman"*-ul? *„Ketman"*-ul este o tehnică mintală care a apărut în Persia în vremea când acolo fusese impus islamul şiit şi foarte mulţi oameni, în majoritate intelectuali, cum am spune noi azi, deşi probabil ei nu aveau conceptul, continuau să practice în secret mazdeismul sau zoroastrismul, deci religii mai vechi. Ei au dezvoltat o tehnică pentru a ascunde apartenenţa lor – o tehnică a minciunii, a falsului. Însă această dublă conştiinţă le permitea totuşi ca „prima conştiinţă", conştiinţa primară, să fie conservată, să fie păstrată. Cu alte cuvinte, sperai că poţi să continui să fii zoroastrian, practicând în acelaşi timp, pe faţă, islamul. Jucai teatru, permanent.

Putem vorbi de o tehnică de rezistenţă la opresiune?

E o tehnică de rezistenţă, ambiguă – evident, nu? E ceea ce noi am trăit foarte clar în comunism. Din această pricină am citit cu atâta interes cartea lui Milosz, târziu, după ce am emigrat. Ea confirma ceea ce eu trăisem efectiv. Ketman avea o parte luminoasă şi o parte întunecată, o parte bună şi o parte rea. Partea bună era că puteai să te agăţi de anumite idei ale tale şi să perseverezi în ceea ce eşti! Orice fiinţă tinde să persevereze în ceea ce este, spune Spinoza. Partea rea era însă că tu nu mai ştiai la un moment dat, exact, care este graniţa între ce crezi şi ce spui şi, imperceptibil, erai prins de latura aceasta aparentă sau, dacă vrei, aparentul se insinua în sinele tău profund şi, pe nesimţite, te trezeai transformat. În al doilea rând, gândirea este făcută şi pentru comunicare. Dacă comunici neîncetat un mesaj fals, sfârşeşti prin a deveni o fiinţă factice.

Dacă am înţeles bine, în viziunea lui Milosz această teatralitate ducea la o formă de complicitate cu regimul.

Firește. Şi atunci, ce e de făcut? Ori să rupi convenţia şi să vorbeşti adevărat – asta este modalitatea cea mai onorabilă, dar şi cea mai periculoasă. Eu am trăit aşa ceva, pentru că în ultima parte a şederii mele în România am ieşit la lumină – dar ştiind că voi pleca.

Nu vă temeaţi şi de alte posibile urmări când aţi semnat Apelul pentru drepturile omului iniţiat de Paul Goma în '77?

Mă temeam de urmări, am şi avut şi anumite lucruri de suferit, dar, pe de altă parte, a fost o bucurie enormă de a ieşi din ambiguitate – o plăcere aşa de mare, că aproape nu mai voiam să plec.

Într-un interviu acordat Gabrielei Adameşteanu, vorbind tot despre teatralitatea experimentată sub regimul comunist, d-l Matei Călinescu susţinea că nu poţi trăi la modul acesta, teatral, pentru că omul este programat să spună adevărul – ca dovadă, testele cu detectorul de minciuni, care arată că omul este supus unui stres biologic când nu rosteşte adevărul. Şi atunci, d-l Matei Călinescu vedea această obligaţie la duplicitate ca o formă de tortură.

Omul nu este *obligat* să spună adevărul. Omul poate să spună ce vrea – poate să mintă, poate să şi delireze, poate să fie incoerent, are toate drepturile posibile. Raportându-te însă la un principiu etic, nu mai poţi spune orice. Aici este o hotărâre pe care fiecare o ia în forul lui interior. Hotărârea de a risca pentru autenticitate. ☞

BLANCHE DECOMBAS*

Feţele identităţii

Noţiunile de limită şi frontieră sunt necesare pentru construcţia conştiinţei de sine. Subiectul trebuie să se simtă separat de celălalt şi protejat. Procesul de individuaţie primară ocupă primii trei ani de viaţă, perioadă în care copilul trece de la activităţi spontane la o conduită organizată. Îşi construieşte propriul corp, pe care îl ia în stăpânire în totalitate, în relaţie cu obiectele pe baza cărora îşi formează conceptul de permanenţă. În acelaşi timp, copilul trăieşte neputinţa de a-şi realiza intenţiile, care îl va împinge, în decursul celui de-al doilea an de viaţă, la a imita, iar apoi la a se opune. Primele semne identitare: copilul spune „nu" mamei, pentru a-şi însuşi puterea de interdicţie. Această identitate corporală este, de asemenea, una sexuală, ea decurge din identificările primei copilării, cele care gravitează în jurul complexului lui Œdipe.

Dar identitatea copilului se afirmă, de asemenea, şi ca identitate socială. „Copilul adaptat" răspunde solicitărilor anturajului, inclusiv prin adoptarea unei identităţi imaginare, prin intermediul visului şi al jocului, în care se încarnează atotputernicia lui. Identitate corporală, sexuală, socială, imaginară... Idealul Eului îşi găseşte originile. Dispersia iniţială, disparitatea relativă a idealurilor fac loc unui lung proces de dezvoltare. În această căutare, două ansambluri evolutive şi contradictorii se precipită prin intermediul idealurilor infantile. Primul ansamblu a fost descris de Freud în 1914: *„obiectul idealului este de a regăsi narcisismul pierdut al copilăriei – acela al mamei şi al copilului său"*. În acest sens, ceea ce îl va face pe copil să avanseze în decursul dezvoltării sale va fi în primul rând dorinţa de a se întoarce înapoi. El va trebui să descopere obiecte succesive, substituenţi noi pentru a regăsi starea afectivă primară. Idealul Eului se conturează deja în termeni de speranţă, de promisiune. Această necesitate a regăsirii rădăcinilor îl împinge pe copil să se proiecteze în viitor.

Al doilea ansamblu este cel al reprezentărilor parentale sau de alt gen. Copilul se va găsi deci pe un traiect punctat de o serie de răscruci, de alegeri identitare, de contradicţii identitare. Acestea vor fi amestecate, reluate, neglijate, sintetizate.

În acelaşi timp, intervine şi identitatea culturală, care se manifestă diferit în cazul unui tânăr plasat în continuitatea tradiţiilor mediului său şi al unui tânăr imigrant, care se găseşte confruntat cu tradiţii şi modele divergente, chiar conflictuale. Adeziunea la normele şi valorile grupului de apartenenţă este o componentă esenţială în formarea identităţii sociale. Criza identităţii se va agrava de câte ori mesajele primite de la alţii vor fi negative, contradictorii sau incoerente. Identitatea poate fi ameninţată de devalorizare – putem constata asta, în Franţa, în ceea ce îi priveşte pe tinerii maghrebieni, proveniţi din familii instalate aici de 30 de ani sau mai mult, care se confruntă cu dubla reprezentare a tatălui, cu statut familial valorizat cultural, dar cu statut socioeconomic devalorizat în societatea care i-a primit. Modelul propus de către părinţi este infirmat şi chiar combătut de noile norme pe care copilul le întâlneşte la şcoală sau pe stradă, norme care îl chestionează asupra propriei sale familii.

(Fragment din discursul prezentat în cadrul *Întâlnirilor Europene*, Cluj, 21 octombrie 2005)

*psiholog clinician, Franţa

NICOLE FOUCHER*

Un film european este un film care circulă

Ce înseamnă creaţia pentru dumneavoastră?

Creaţia trece în act ceea ce simţim nevoia să facem fiecare dintre noi şi se traduce în efortul de a ajunge la un obiect, oricare ar fi acesta, un tablou, un film, o fotografie, care poate spune şi arăta într-un mod mai deplin ceea ce de obicei spunem sau arătăm cu cuvintele noastre. La fel ca şi pentru un scriitor care este în curs de a scrie, creaţia este materializarea unei nevoi de comunicare, de a spune ceva ce noi credem că este puternic şi important.

Puteţi vorbi puţin despre relaţia artă, mai precis film, şi politică? E legitimă? Ce o legitimează?

Este o întrebare care mă interesează mult, pentru că eu studiez filmul de propagandă. Toate regimurile secolului XX, regimurile totalitare, dar şi regimurile democratice, de asemenea, au utilizat mereu cinematograful pentru a-şi transmite mesajele. Singura problemă importantă este că, din punct de vedere estetic, unele filme sunt foarte proaste, şi nu mă refer la ideologia lor, în timp ce alte filme, care au o ideologie contestabilă, sunt făcute de creatori veritabili. Tocmai de aceea, cinematograful de propagandă, cinematograful politic, e foarte pasionant ca obiect de studiu... Suntem obligaţi să ţinem cont, în acelaşi timp, de ceea ce vedem, admirăm şi de ceea ce, în aceste filme, încearcă să ne persuadeze.

Ne-aţi arătat un montaj de film care prezintă frontierele. Aţi putea da un exemplu pentru lipsa de frontiere?

Este foarte bizar, pentru că adesea în cinematografie impresia de libertate se datorează, într-adevăr, unei treceri de frontiere, adesea de la o ţară la alta. Întotdeauna se ajunge la capătul voiajului, se ajunge la un moment de trecere. Cred că este logic, pentru că e vorba de dualitatea umană a efortului, a strădaniei şi a împlinirii strădaniei. Dacă nu există tensiune, nu există plăcere.

Poate filmul să ajute la formarea unei „conştiinţe" de european?

Evident! Există programe iniţiate de instanţele europene, dar şi de către cineaşti care se consideră, înainte de toate, europeni, iar pentru mine mulţi dintre aceşti mari cineaşti actuali sunt oameni care au o idee despre om în interiorul Europei şi care, chiar când pleacă din ţara lor, pornesc de la cinematografia lor, o fac adesea în direcţia unui public european. Un cineast nu face un film numai pentru ţara lui sau, din ce în ce mai puţin, un cineast face un film *numai* pentru ţara lui. În difuzare, dar şi în producţie, ideea Europei e foarte puternic ancorată. În Franţa avem un program foarte interesant, prin care se rulează filme ce prezintă realităţi foarte diferite tinerilor care nu au plecat niciodată din Franţa.

Ce înseamnă film european?

Poate nu putem vorbi de un film european, dar cred că putem lua în discuţie filme produse în diferite ţări, filme „destinate" Europei. Un exemplu extrem de frapant e cel al cinematografiei britanice, care, de mai bine de 10 ani, este într-un elan deosebit. E un cinema care şi-a găsit, prin publicul european, propriul său public englez. Filmele au un succes enorm în Germania, Norvegia, Franţa, după care filmul se întoarce în Anglia cu această celebritate. Pentru mine, un film european este un film care circulă.

Există vreo diferenţă în tipurile de violenţă pe care le prezintă filmele europene şi cele americane?

A existat anul trecut la *Cannes* un film care a prezentat 15 minute un viol şi a fost foarte contestat. Totuşi, nu e deloc vorba de aceeaşi violenţă ca în filmele americane. În filmele americane, înainte ca genericul să se termine, deja vei vedea nu ştiu câţi morţi. Asta nu este deloc ceea ce interesează cinematografia franceză, cinematografia europeană. E adevărat că şi ea e străbătută de o violenţă foarte puternică, dar cred că e violenţa lumii... Chiar dacă Franţa nu e o ţară violentă, e o ţară în care viaţa e dificilă. Violenţa în aceste filme e mai mult interogativă, după părerea mea. E mai degrabă o interogaţie asupra omului şi a societăţii, decât un fenomen social. Spre exemplu, în Franţa femeile pot ieşi pe stradă fără a fi agresate, şi dacă filmele prezintă femei agresate, e mai degrabă o viziune asupra realităţii, în vreme ce în America chiar asta este realitatea. Regizorii pun în scenă o violenţă care pleacă din propria lor lume.

Interviu realizat de
Oana Pughineanu

*conferenţiar, Istoria cinematografiei, *Universitatea Lumière Lyon 2*, Franţa

---

ION BARBU*

No comment

Creaţiile lui Ion Barbu au vorbit de la sine. Autorul s-a mărginit – şi asta doar la solicitarea publicului – să spună două cuvinte despre Petrila, locul în care au fost făcute fotografiile alăturate, în stilul hâtru caracteristic.

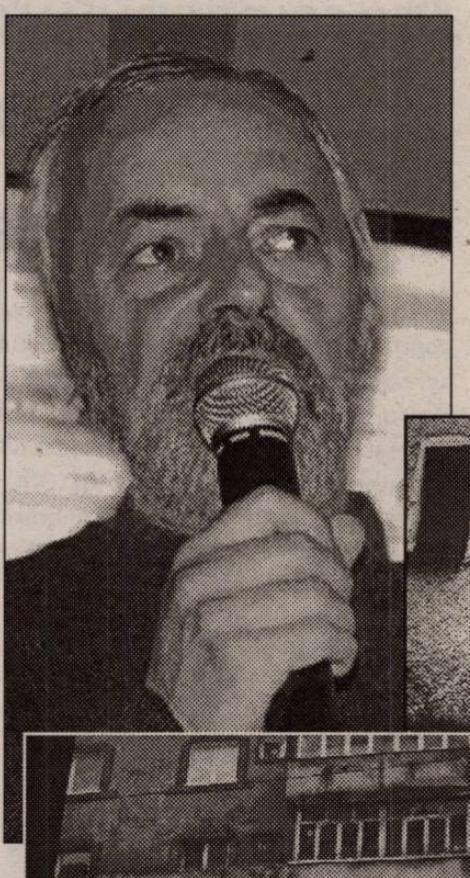

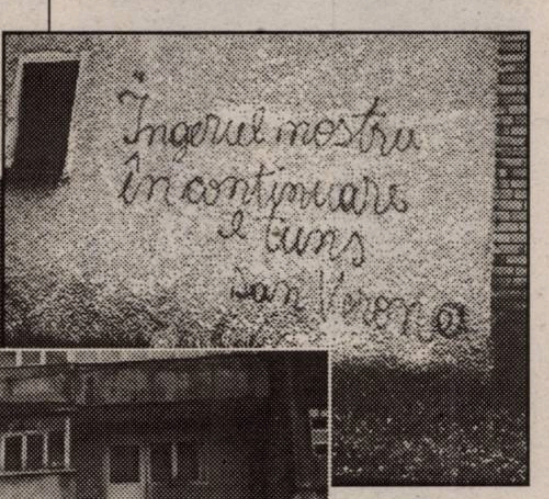

*artist plastic, România

☞ Nici un regim politic, oricât de liber ar fi el, nu te fereşte de acest risc.

Atunci teatralitatea sau minciuna devine tortură, când balansezi între un principiu de conservare şi un principiu etic?

Da, minciuna devine tortură, pentru că, perseverând în ea, dispari, te înstrăinezi de tine; dimpotrivă, ieşind din minciună iei un risc. Când adopţi o poziţie etică, trebuie să adopţi şi primejdiile pe care ea le implică. Invers, lipsa primejdiei anulează, într-un fel, caracterul etic al actului.

Credeţi că, după căderea regimurilor totalitare, cultura duplicităţii s-a prelungit în ţările ex-comuniste?

Cred că românii au făcut un pas spre adevăr, adică interesul de a minţi, de a travesti lucrurile s-a redus. Ideea că minciuna e regula, iar adevărul excepţia – la asta eram împinşi – s-a epuizat. Dar numai în parte. Pe mine mă indispun în momentul de faţă oamenii care fac declaraţii foarte pompoase în favoarea liberalismului, a liberalismului conceput, să zicem, ca „libertarism", ca ideologie, nu ca doctrină economică, dar care vădit nu cred în ceea ce spun. În minţile noastre există multe rămăşiţe totalitare: – intoleranţă, extremism – cenzurate, considerate mai mult inoportune decât reprobabile. Omul cu adevărat „liberal", deschis Universului, se formează în întâlnirea oamenilor şi opiniilor. Există prea puţine semne ale acestui proces, deşi probabil că el se desfăşoară, în noi, între noi. Discuţia ar trebui să existe nu numai între inşi cu poziţii apropiate, cum se întâmplă.

Dar asta nu se întâmplă şi în Occident, unde există o cultură mediatică, o cultură a spectacolului, până la urmă?

„Societatea spectacolului" a atins apogeul. Poate va veni o reacţie. Oricum, eu cred că trebuie, în acelaşi timp, să lucrezi cu tine. Să ajungi la o anumită unitate interioară, una deschisă, dinamică.

Credeţi în unitatea fiinţei umane?

Da, cred într-o unitate, care se menţine cu efort, ca un adevărat travaliu. Părţi din noi ascultă de o forţă centrifugă; altele vor să readucă împreună ce s-a spart. Chiar în operele cele mai fisurate, care exprimă sfâşierea. În picturile lui Francis Bacon, de pildă, există un principiu unificator. Chiar în delirurile cele mai fantastice există sistem. Omul de rând e şi el traversat de contradicţii, dar o formă, mişcătoare, există.

Sunteţi un clasic...

Există un clasicism peste veacuri, care regăseşte unitatea, chiar armonia, în ce a explodat cu un moment mai înainte.

Interviu realizat de
Anca Haţiegan

* scriitor, psihiatru

Bucureştiul Cultural
Nr. 27/2005

Frontierele interioare: creaţie artistică

Care sunt frontierele între creator şi creaţia „sa“, între creator şi publicul „său“?

RUXANDRA CESEREANU*

Menage à trois

Într-o asemenea discuţie nu putem să facem abstracţie de tabúurile societăţii şi ale mentalităţilor colective, aşa cum nu putem să facem abstracţie de tabúurile proprii (având în vedere o pudoare fiinţială pe care fiecare o controlează aşa cum poate). De asemenea, în discuţie intră implicit procesul de mitizare a unei creaţii şi a creatorului, ori, invers, procesul de demitizare al unei creaţii şi a creatorului.

Ion Vianu, Ion Pop, Virgil Mihaiu, Nicole Foucher şi Ruxandra Cesereanu

Dezbătând frontierele dintre creator şi creaţia sa, trebuie să ţinem cont de câţiva factori: moda (voga) unei perioade culturale, autocenzura pe care un autor poate să o practice conştient sau inconştient şi, nu în ultimul rând, frontiera pe care aş numi-o cea mai fragilă – reacţia de narcisism pe care un autor poate să o aibă faţă de opera sa (ajungând chiar la o formă de „mistică“ faţă de propria creaţie) sau, dimpotrivă, reacţia de nihilism, de renegare a creaţiei.

Discutând despre frontierele între creator şi creaţie – din nou –, nu putem să facem abstracţie de inhibiţia începerii unei creaţii şi a încheierii ei; este un sindrom demiurgic, pe care îl numesc *Imitatio Dei*.

În cazul frontierelor între creator şi public, ţinem cont de factori precum: cenzura, moda (voga unui subiect, a unei teme), posibila rezistenţă a publicului la temă, efectul de manipulare reciprocă existentă între autor şi public ori chiar supoziţia unui fel de „teologie artistică“ (credinţa aproape religioasă a autorului în publicul său şi a publicului în autor). Orice creator (narcisiac, în fond) vrea să fie iubit de publicul său, iar această iubire poate fi necondiţionată sau, dimpotrivă, condiţionată de o împărtăşanie; aceasta poate fi dorită atât de autor, de public sau numai de unul din ei. Esenţial în relaţia dintre autor şi public este să se ajungă la o formă de „euharistie“ simbolică. Dacă aceasta nu se petrece, atunci actul creator, actul artistic conţine o formă de ratare, iar autorul riscă să rămână un „autist“.

Discutând despre frontierele între creator şi creaţie, între creaţie şi public, dezbatem, de fapt, implicit, asupra unei antropologii fracturate, divizate, cu bariere. Este o antropologie care poate fi contracarată doar de posibilitatea unei antropologii suturate, care să unească creatorul şi publicul, creatorul şi creaţia sa, şi să nu-i despartă.

Creatorul, creaţia, publicul alcătuiesc, de fapt, un *menage à trois*, un triunghi conjugal care comunică aproape corporal – căci există corpusul artistic al creatorului, cel al creaţiei şi corpul masificat al publicului.

Nu cred în ideea de liber arbitru în acest *menage à trois*, ci doar în dependenţa a doi dintre parteneri (oricare ar fi ei) faţă de cel de-al treilea.

(Text prezentat în cadrul *Întâlnirilor Europene*, Cluj, 22 octombrie 2005)

* scriitoare, redactor la revista *Steaua*

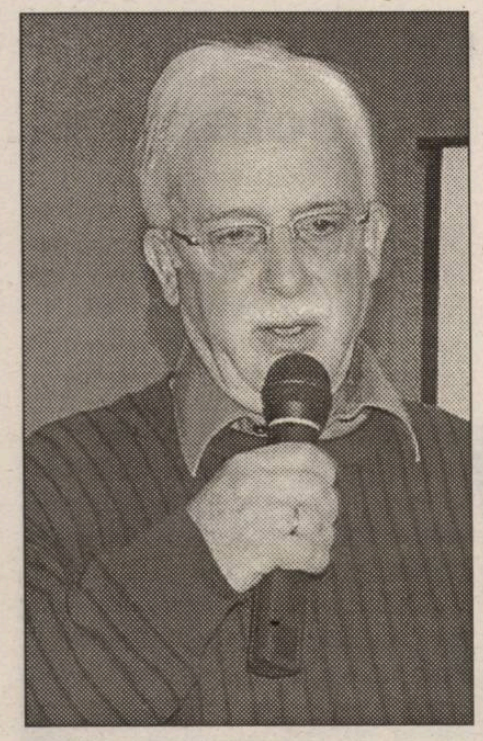

JÜRG SOLOTHURNMANN*

Vocea umană rămâne „crema“ muzicii

D-le Jürg Solothurnmann, care e în opinia dvs. legătura dintre muzicalitatea unei limbi şi muzica produsă de vorbitorii acelei limbi?

Vorbim despre stiluri sau despre muzică în calitatea ei de limbaj? Pentru că, dacă ne întoarcem la culturile foarte simple, în care oamenii au puţine instrumente sau nu au instrumente deloc, toată lumea cântă. Iar atunci când cânţi, foloseşti cuvinte. Încă mai vorbim şi azi despre „poezie“ şi „lirică“. Dar ce e lirica? Termenul vine din limba greacă, de la „liră“, care era un instrument cu coarde, ceea ce ne arată că la începuturi poezia nu era niciodată doar rostită, ci era întotdeauna cântată. Acum mă interesează ***Kalevala***, care e eposul naţional finlandez. El conţine 80.000 de versuri şi toate sunt sunet. Limbajul şi muzica au fost mereu apropiate, pentru că a existat mereu cântecul. De fapt, muzica pur instrumentală a apărut mult mai târziu. Deci, originile cântecului şi vorbirii sunt strâns înrudite.

Se poate spune că muzica modernă tinde să se distanţeze de cuvânt?

Din câte ştim, muzica pur instrumentală există încă din vremea Evului Mediu, dar muzica vocală a fost întotdeauna mai importantă. În muzica arabă, chiar şi astăzi, piesele pur instrumentale se cântă doar în cercuri mici şi foarte rafinate de intelectuali. În mod normal însă, muzica înseamnă cântăreţ plus instrumente. De cele mai multe ori, lumea ştie doar numele interpretului, nu şi pe cele ale instrumentiştilor. Aşadar, vreau să spun că muzica neacompaniată de voce nu e o creaţie a epocii moderne. Cu toate astea, e adevărat că muzica modernă se îndepărtează parţial de cântec. Bineînţeles, azi se experimentează toate posibilităţile pe care vocea, de asemenea, le explorează. Am fost aici acum doi ani, cu un grup al meu, din care făcea parte şi o vocalistă. Ea îşi foloseşte vocea ca pe un instrument, nu foloseşte cuvinte şi scoate sunete de culori şi sonorităţi extrem de diverse. Vedeţi, instrumentele influenţează întotdeauna vocea, iar vocea influenţează instrumentele. De pildă, dacă ascultaţi muzică indiană clasică, care e instrumentală în mare parte, lucrul nebunesc pe care o să-l constataţi e că instrumentiştii pot să execute şi vocal, cu nemaipomenită virtuozitate, absolut toate bucăţile instrumentale. Cu alte cuvinte, vocea umană rămâne „crema“ muzicii. Instrumentele vin după voce şi niciodată nu cânţi ceva ce nu stă în puterea de interpretare a vocii. Dacă vreau să compun muzică pentru gustul unui număr cât mai mare de oameni, atunci aceasta trebuie să fie „lirică“, să fie „cântabilă“, pentru că până şi persoana cea mai lipsită de simţ muzical de pe lume cânta când era copil.

Când elimini cuvintele din muzică, în cazul muzicii instrumentale, nu rămâne modelul, *pattern*-ul limbii vorbite – o anumită combinaţie de accente, de ritmuri, să zicem?

Să rămânem la vocalista noastră. Atunci când cântă, ea îşi aminteşte, evident, modul său de a vorbi şi foloseşte silabe, dar numai din gama acelora fără sens, a onomatopeelor. Aceste silabe nu au un conţinut semantic, asemeni cuvintelor. Cântăreţii de jazz recurg foarte des la ele, ca să sugereze diferite lucruri. Totul se află în voce. Uneori e ca şi cum ai inventa un limbaj imaginar sau ca o muzică imaginară. Muzica modernă le cuprinde pe toate în ziua de azi.

Interviu realizat de
Anca Haţiegan

* muzician şi muzicolog, Elveţia

Frontierele interioare: istorie şi geopolitică

Putem depăşi frontierele temporale şi spaţiale, asumându-le?

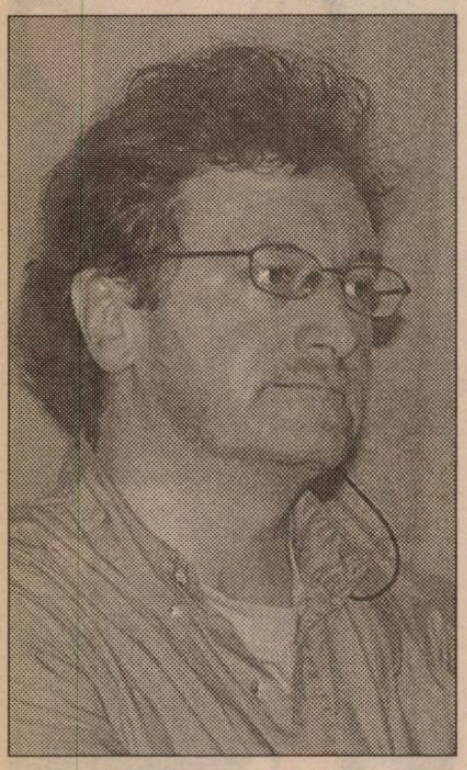

PAUL HERMANT*

Ambasadele democraţiei locale

Când, în 1988, preşedintele Ceauşescu a hotărât să pună în aplicare planul de sistematizare a localităţilor rurale, ne-am gândit, împreună cu câţiva prieteni, la un răspuns insolit şi totalmente nou pe vremea aceea. În măsura în care căile instituţionale clasice – instanţele internaţionale de tipul relaţiilor bilaterale, care reprezentau calea logică de exprimare a unui protest – erau blocate în virtutea respectării suveranităţii naţionale a României, am decis, pentru a împiedica acest plan, să facem apel la comunele şi colectivităţile locale europene, invitându-le să intervină în mod durabil în chestiunile suverane ale României, prin înfrăţirea simbolică şi unilaterală cu satele amenințate, proiect pe care l-am făcut public, cât a fost cu putinţă. Această mobilizare internaţională „de jos" – care avea să reunească 3.000 de comune din 14 ţări –, menită, în principal, să perturbe cadrele şi schemele mentale ale guvernului român şi să-l împiedice în acţiunea sa politică, avea la bază două principii foarte simple.

Primul principiu: dacă o ţară e echivalentul tuturor comunelor sale, nu e sigur că toate comunele sale sunt echivalentul unei ţări. În fapt, comunele, între ele, pot foarte bine conveni asupra unor politici care vin în contradicţie cu cele ale statului sau care nu sunt sprijinite de el. Ceea ce însemna, în cazul dat, că protestele lui Ceauşescu pe lângă autorităţi şi instituţii de referinţă, având la bază acuzaţia de ingerinţă şi atentat la suveranitate, nu aveau nici o şansă de succes: guvernele s-ar fi grăbit să-şi decline orice responsabilitate, invocând principiul autonomiei comunale.

Al doilea principiu: nici o ţară nu poate declara război unor comune. Ceea ce înseamnă că guvernul român, eşuând în demersurile sale pe lângă guvernele occidentale, care i-ar fi întors spatele în virtutea principiului numărul 1, s-ar fi trezit în faţa a 3.000 de interlocutori municipali diferiţi, nelegaţi între ei prin nici un raport ierarhic şi pe care nici o directivă generală nu îi încătuşa.

De atunci încoace, această chestiune a frontierelor şi a transgresării lor a ocupat mare parte din câmpul activităţilor noastre. Mai târziu, în timpul războaielor din Iugoslavia, ca răspuns la violările foarte concrete ale frontierelor comise acolo, ne-am gândit cum ar fi să instalăm în oraşe din toate regiunile acestei vechi ţări ceea ce noi am numit *„ambasade ale democraţiei locale"* prezenţă permanentă a oraşelor europene, ca Barcelona, Bologna sau Bruxelles, în oraşe bosniace, croate, sârbeşti, macedonene, slovene, care erau încă în război, care fuseseră sau care urmau să fie în război, prezenţă menită să prezerveze şi să încurajeze pluralismul: pluralismul politic, cultural, confesional, etnic, de orice fel, dar pluralism. Am discutat despre acest proiect cu *Consiliul Europei* şi l-am realizat împreună. Noi am văzut în acest demers posibilitatea de a lega această zonă geografică de Europa, fără îndoială, dar l-am văzut şi ca pe o veritabilă inovaţie politică în sine. Întrepătrunderile, suprapunerile, ramificaţiile deschideau un câmp total inedit pentru revizuirea teritorială şi, deci, politică. Acesta a fost momentul în care *Consiliul European* a început să se teamă. Cu toate astea, proiectul nu e complet mort în prezent, pentru că oraşele continuă să coopereze, însă, din păcate, doar pe o axă strict regională. Rezultă că inovaţia nu s-a produs şi că problema frontierelor a rămas neatinsă.

Nu am făcut, totuşi, decât să reînviem o veche practică, aproape medievală, când oraşele îşi trimiteau, în mod efectiv, ambasade, fapt care ar fi trebuit să se aplice acestui proiect al comunelor. Cu toate astea, cei care s-au interesat de proiect şi s-au inspirat din el au fost, mai degrabă, diplomaţii de carieră şi, în mod particular, trebuie să spun, spre marea noastră surpriză, Statele Unite şi *Naţiunile Unite*. Dar, de cum a reluat pe cont propriu proiectul, primul lucru pe care l-a făcut *Consiliul Europei* a fost să îi modifice numele, rebotezându-l *Agenţii ale democraţiei locale* şi lipsindu-l astfel de încărcătura sa simbolică şi totodată de povara responsabilităţii pe care denumirea sa o implica. Ca dovadă că nu e deloc mai simplu să actualizezi cuvinte a căror utilizare şi funcţie sunt foarte vechi, decât să adopţi cuvinte noi, pentru a numi lucruri noi.

(Fragment din discursul prezentat în cadrul *Întâlnirilor Europene*, Cluj, 22 octombrie 2005)

**Asociaţia Causes Communes*, fondatorul mişcării *Opération Villages Roumains*, Belgia

JACQUES LEVY*

Reţelele Europei

Nu toate relaţiile dintre spaţii sunt definite printr-o frontieră, deoarece există multe relaţii între spaţii care nu sunt orizontale, ci verticale. Spre exemplu, oraşul în care mă plimb nu este identic cu oraşul celuilalt. Fiecare îşi construieşte oraşul în care trăieşte, iar întrepătrunderea dintre oraşele fiecăruia nu este evidentă. Ceea ce putem spune despre oraş am putea spune despre toate spaţiile în care evoluăm. Eu folosesc pentru a exprima acest fapt o metaforă: vorbesc de *„baclava"*, ale cărei foi, prin contopire, permit trecerea, pe nesimţite, de la un „nivel" la altul. Cred că trebuie să ne reprezentăm lucrurile din spaţiu ca şi cum ar fi dispuse într-o astfel de imensă baclava. Acesta e primul argument pentru faptul că nu toate relaţiile dintre spaţii sunt guvernate de noţiunea de frontieră.

În ceea ce priveşte orizontalitatea, avem situaţii când trecerea unei limite nu înseamnă trecerea unei frontiere. Voi da tot exemplul oraşului, în special oraşul european, unde totul se amestecă: populaţiile, funcţiile... Trecerea de la un cartier la altul nu presupune trecerea unei frontiere, ci trecerea prin tonalităţi diferite. Asta demonstrează că spaţiile nu sunt simple teritorii, ci reţele.

Pe de altă parte, există limite ferme care nu par să cedeze. Deşi există tot mai puţine limite geo-politice în Europa, nu putem ocoli limitele pe care individul le pune între el şi mediul înconjurător. Trăim, la urma urmei, într-o societate care a inventat individul, această identitate socială inviolabilă, care are suveranitate asupra propriului corp. Nimeni nu are dreptul să atenteze la corpul acestuia, nici la zona de tampon care îl înconjoară, la spaţiul interpersonal. Aceasta este o realitate care s-a accentuat, e vorba de o limită care nu se lasă depăşită. Există un raport între emergenţa limitelor individuale şi decăderea geo-politicii clasice. Într-o societate de indivizi nu există nici un motiv ca statul şi rivalitatea între state să decidă asupra destinului lor. Mondializarea este un fenomen economic care face ca, într-un anumit sens, să trăim toţi în aceeaşi ţară. Acesta este o limitare imanentă *Uniunii Europene*.

Europa s-a creat, în timp, ca un spaţiu protejat, în care pot coexista diferenţe. Europa nu trebuie văzută ca o alăturare de state strict delimitate, ci ca un spaţiu străbătut de reţele: de exemplu, cel al mănăstirilor cisterciene. Istoria ne oferă multe exemple care susţin ideea unei Europe-reţea: unul dintre ele este amestecul slav-german, în cursul lungii colonizări germane din secolele XIII-XVIII. Există o germanitate prezentă chiar şi în România. Există chiar şi o Europă musulmană – să ne amintim de tot ceea ce a însemnat Bizanţul. Aceste tipuri de „Europe" nu se pot încadra într-o hartă care pune accentul pe frontiere. Tocmai de aceea eu fac distincţie între „europenism" şi „europenitate". În primul caz, Europa nu există ca ceva special, ci este o zonă geografică în care coexistă mai multe naţiuni care vor să îşi creeze o identitate prin neacceptarea celorlalţi, prin violenţă. Europenitatea se referă la voinţa de a fi european, e o construcţie voluntară bazată pe valori şi pe autocritică.

Doar dorinţa de a fi european va defini apartenenţa efectivă la Europa. Deci e imposibil să definim frontierele Europei *a priori*.

(Fragment din discursul prezentat în cadrul *Întâlnirilor Europene*, Cluj, 22 octombrie 2005)

*geograf, profesor la *Institutul de Ştiinţe Politice* – Paris, Franţa

Bucureştiul Cultural
Nr. 27/2008

JEAN-FRED BOURQUIN*

Europa se construieşte prea departe de europeni

D-le Jean-Fred Bourquin, cu ocazia *Întâlnirilor Europene* de la Cluj aţi invocat de mai multe ori exemplul elveţian, ca model de multiculturalism. În ce măsură credeţi că modelul elveţian poate funcţiona şi în afara frontierelor Elveţiei, în contextul interferenţelor lumilor occidentală şi musulmană, să zicem?

Nu, un model naţional nu poate fi aplicat la o altă naţiune în mod necondiţionat. Studiul unui sistem politic în care diferenţele se articulează bine poate fi, în schimb, interesant şi inspirator pentru cei sau cele care se confruntă cu problema diversităţii din alte ţări. Fiecare naţiune are propria sa istorie, raporturile sale de forţă, componentele sale culturale, propria logică de funcţionare din punct de vedere politic, social, administrativ. Experienţele altor naţiuni, concepţiile despre constituirea şi organizarea instituţiilor dezvoltate în alte contexte sunt utile reflecţiei şi în căutarea de soluţii adaptate la ţările în cauză. De pildă, faptul de a fi văzut România inspirându-se după modelul francez în redactarea Constituţiei sale a pus imediat o problemă. Franţa nu recunoaşte prin tradiţia sa istorică minorităţile. În epoca actuală şi în context românesc, această poziţie este greu de susţinut. România a adaptat, prin urmare, modelul constituţional francez, ţinând cont de propriile realităţi şi de faptul că ne aflăm totuşi la începutul secolului XXI. Fundamentele federalismului au o funcţionalitate practică atunci când se pune problema coabitării în diversitate (a regiunilor, religiilor, limbilor etc.). Ele nu au nici o raţiune de a exista atunci când naţiunea e compusă dintr-o singură comunitate. În cazul ţărilor compuse din două sau trei entităţi, federalismul este, de asemenea, greu de aplicat.

Cum rezistă ideea de multiculturalism probelor dure ale realităţii, ca recentele turbulenţe de la periferia marilor oraşe ale Franţei?

În cadrul periferiilor a numeroase oraşe mari din Europa şi din lume, asistăm la marginalizarea multor persoane, în special a tinerilor. Pluralismul cultural e esenţialmente social. Ceea ce vrea să spună că oameni diferiţi din punct de vedere cultural coexistă în acelaşi spaţiu, dar nu se simt aparţinând în mod real unui ansamblu mai vast, precum oraşul, regiunea sau ţara. Nu există pluralism cultural, în sensul în care îl înţelegem în mod obişnuit, adică fondat pe respect mutual, bucurându-se de recunoaştere efectivă din partea instanţelor economice, sociale, politice şi educative. Pe scurt, nu există pluralism, în sens politic. Periferiile sunt revelatorii disfuncţiilor din cadrul societăţilor noastre democratice. Constatăm că nu toţi cetăţenii se bucură de aceleaşi condiţii sau de aceleaşi drepturi. În absenţa unui sistem de reguli care să gestioneze diferenţele şi să permită celor interesaţi să fie luaţi în considerare, la fel ca ceilalţi membri ai naţiunii, această diversitate naşte probleme de coabitare, de respectare a regulilor comune, violenţe reciproce.

Pluralismul cultural nu există decât în teorie, nu şi în practica politică

Care e viziunea europeană asupra culturilor naţionale, angrenate în procesul globalizării?

Culturile naţionale au fost adesea instrumentalizate pentru a justifica sau pentru a întreţine conflicte în Europa. Construcţia europeană şi, într-o oarecare măsură, mondializarea au condus la întărirea identităţilor regionale şi a minorităţilor. Între cele două procese se profilează proiectul unei Europe unite în diversitate. Istoric vorbind, naţiunile au jucat deja un rol de recunoaştere sau de nerecunoaştere a diferenţelor culturale. Le-au articulat în diverse maniere. În asta constă bogăţia şi complexitatea edificiului european. Europa va exista, cu condiţia să îşi integreze mai bine dimensiunile culturale şi să-i atragă mai mult pe cetăţeni ca participanţi la proces. Europa e un formidabil spaţiu al interacţiunilor culturale, ştiinţifice, tehnice şi filozofice. Aceste interacţiuni au facilitat inovaţia şi progresul în multe domenii. În contextul globalizării, pe măsură ce asistăm la distrugerea spaţiilor de producţie, la dispariţia competenţelor şi, poate, curând, a cercetării şi creaţiei, e bine să ne amintim de acest fantastic potenţial de reflexie şi inventivitate pe care îl posedă Europa şi europenii. Mai e nevoie doar ca acestea din urmă să interacţioneze de o manieră constructivă şi ca noi să-i recunoaştem culturii rolul său de repunere în chestiune, de ferment şi de creativitate.

Dvs. cum interpretaţi respingerea Constituţiei europene în Franţa şi Olanda?

Eu văd cel puţin trei probleme:

a) *Comisia Europeană* a subestimat importanţa educaţiei europenilor. S-a vorbit prea puţin, de exemplu, despre rolul unei constituţii, despre coexistenţa constituţiilor naţionale şi europeană, despre ceea ce Constituţia europeană putea să le aducă europenilor. În loc de asta, a fost facilitat accesul unui număr cât mai mare de persoane la textul Constituţiei. Text prea stufos şi complex pentru nişte persoane puţin familiarizate cu acest gen de literatură, Constituţia le-a părut multora drept excesiv de complicată şi periculoasă pentru existenţa europenilor.

b) A lipsit o metodă comună de decizie, pentru diferitele ţări membre.

c) În fiecare ţară, diverşi responsabili politici folosesc un limbaj dublu. Ei se declară europeni, dar adoptă atitudini naţionaliste, în opoziţie cu interesele comunitare. Cum apare o problemă, anumiţi politicieni o pun pe seama Europei şi a Bruxelles-ului. E uşor să faci politică de pe o platformă naţionalistă, opunându-te tuturor sau anumitor aspecte comunitare. Politicienii de acest tip speculează nemulţumirile oamenilor. Proiectul Constituţiei europene e o noţiune abstractă. Nu ajunge să distribui textul şi să organizezi dezbateri între specialişti pe marginea lui.

Aceste trei dimensiuni îmi apar drept trei explicaţii pentru respingerea Constituţiei europene în unele ţări. La ele se adaugă o altă dimensiune. Europa se construieşte prea departe de europeni. Aceştia nu înţeleg ceea ce e pe cale să se petreacă şi care vor fi consecinţele în planul vieţii lor cotidiene. Tuturor le-ar plăcea să primească, dând în schimb cât mai puţin posibil, să câştige avantaje, fără a-şi asuma noi responsabilităţi şi datorii. Constituţia e o noţiune prea abstractă.

Interviu realizat de
Anca Haţiegan

* expert internaţional în rezolvarea crizelor şi conflictelor, fost director al *Centrului European pentru Cultură*, Geneva

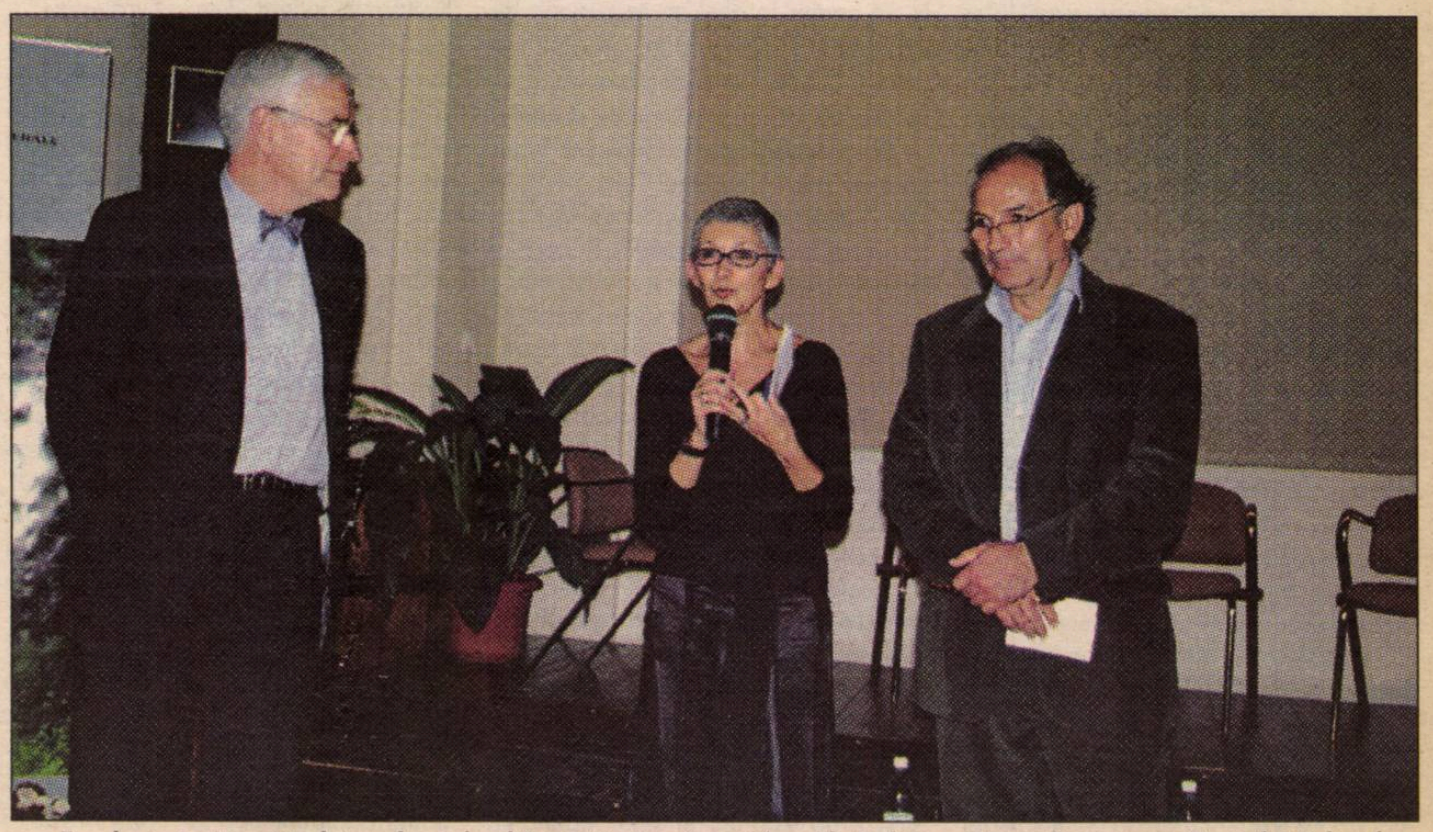

Excelenţa Sa Hervé Bolot, ambasadorul Franţei în România, Manuèle Debrinay-Rizos, directoarea *Centrului Cultural Francez* din Cluj şi Jean-Fred Bourquin